Preclarissimi Sacre Theologie Doctoris. F. Jo. de Bassolis Minorite in Quartũ sentẽtiarũ

Opus/ non minus vtile ꝙ ingeniosum/ Impensis non minimis/ Curaqꝫ/ et emendatione non mediocri/ ad debite integritatis sanitatem reuocatum/ Ac marginalibus adnotamentis/ Duplici quoqꝫ cõtentorum Indice recenter illustratum/ Opera deniqꝫ/ et arte impressionis mirifica elaboratum.

Feliciter adest.

A H

Venũdatur in vico Maturinorũ sub Anicludij intersignio Apud

PARISIOS.

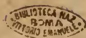

Reuerendo in Christo Patri Domino Michaeli Lingonensi Episcopo/ac Duci meritissimo/Francie Pari nõ minus potentissimo q̃ venerando/ Orontius Fine Delphinas/Salutem dicit Eternam.

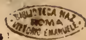

LIBVIT NON AB RE (ANTISTES maxime) studia/ & labores quos in restituendo famatissimi Theologi. F. Ioannis de Bassolis in Quartum sententiarum opere/ ad pristinę integritatis lectionem exhausi/ tuo nomini dicare. Eo sane argumẽto vt tibi meę ergą te obseruantiæ sint exploratissimum monimentum. Tum quia etsi omnium bonarum disciplinarũ studiosus amator existas/ Hisce tamen Theologicis speculationibus videris maxime delectari. Quare id opus iure quodam tibi destinari debuit. Ea namque illis dedenda veniunt/ qui eorũ peritiam tenere comprobantur. Tum etiam quoniam cũ hisce diebus e Parisijs descedendo Rus (quod Giuisiacum adpellatur) aliquandiu ageres/ vna videlicet cum tuo perhumano consanguineo/ de me semper bene merito/ Domino Roberto Hurault: qui dum interloquendum/ sermonẽ de me (Licet immerito) coram te duceret in medium/ Tu te illi nescio qua libertate me quamlibenter cognoscere velle affirmasti. At visus es illico binas longe inęquales magnitudines velle cõparare. Quod factu haud facile existimaui/ nisi medio quodam analogico extrema vnirentur. Vt si viginti ad quinarium componantur/ cum longe distent/ medio indigere cõstat: denario quidem: ad quem viginti eandem quam ipsi ad quinq̃ obtineant habitudinem. Sed quia quinarij dupli denarium constituunt: ipsorum igitur viginti ad decem/ & decem ad quinq̃ (ex iam dicta analogia) eadem consurgit proportio quadrupla: qua & viginti/ & quinque reuinciuntur. Cum igitur hoc ita demonstretur/ & mea exilitas tuę cęlsę amplitudini nulla ex parte adhereat: iudicaui mediũ esse adhibendum/ quo tuę reuerẽdę paternitati satisfacere aliqua ex parte valerem: quod que tuę dignissimę maiestati/ & rarissimę eruditioni sane congrueret. Quartus igitur sententiarum pręfati de Bassolis is erit quo me saltem cognoscere poteris: & meam erga te fidelem obseruantiam: amorisque magnitudinem

prospicere. Qui superioribus diebus a nobis vigilanti cura reuisus/ emē datissime castigatus/ necnon & marginalibus decoramentis adnotatus te petit/ te adit/ te Pater sapientissime videre gestit. Vt tuo sublimi/ & mirā=do iudicio comprobatus/ sub tuę amplissimę cęlsitudinis nomine in ma=nus studentium (Theologorum pręcipue) tandem venire possit. Hunc ergo fronte iucunda/ & eo vultu quo viros eruditos aspicere/ & tibi bene=uolentia deuincire solitus es/ digneris adcipere: adceptū legere: vt videas quantum fuerit ipsius de Bassolis ingenium quanta doctrina/ qui hoc: & reliqua tria tam egregia succosaque volumina/ quatuor sententiarū libris respondentia/ tanto ingenio construxit. Hęc sunt Pater sanctissime vigi=lantiarum nostrarum molimina/ quę tibi impresentiarum: ditissimis mu=neribus (quę vulgo preciosa dicuntur) ꝑtermissis: adferimus. Quę si tua excellēs doctrina/ illiusque ingenij tui viuacitas amplexari: & benigne fo=uere dignetur/ Conabimur quicquam pręclari ex propria officina deprō=ptum/ tuo nomine in lucem emittere: vt etiam post funera venturę possis interesse posteritati. Si modo ocio (studiosis adprime negocioso) perfrui aliquando possim/ quo me sola dominatio tua donare potest. Vale per=petuum Religiōis iubar/ & meum. Parisijs Anno virginei partus sesqui=millesimo decimo septimo/ Pridie kalendas Martias.

Eiusdem Orontij Fine Delphinatis/ Ad eundem Dominum Michaelem/ Lingonensem Episcopum Reuerendissimum.

OCTOSTICHON.

Presul aue gentis: Christi clarissima cultus
Gloria: Syncęrum: Pontificumq; decus.
Inclita Lingonicum volitans tua fama per orbem/
Vidit sequanias maxima facta domos.
Cardineo ornari deberes iure Galero/
Nouisti pauidas flectere pastor oues.
Tu tamen hunc nostrum non dedignare laborem:
Quem tibi deuoto pectore scribo: Vale.

FINIS.

ORONTIVS FINE DELPHINAS/ Ad Colendissimū Patrē/ & Magistrum/ Fratrē Guilielmū Huet/ Sacrarum literarum professorem/ Cultorēq; consultissimum/ ac Minoritarū Cœnobii Parisiis moderatorem vigilantissimū/

DECASTICHON.

Non veniūt magnis (Doctor celeberrime) q̄dā
Parua leui sumptu dona ferenda viris.
Cum sis Parisij non infima gloria cœtus:
Magnaq; doctorum gloria/ fama/ iubar.
Haud ratione caret/ q Magni scripta/ dicamus
Hęc tibi/ doctoris suscipe queso lubens.
Maximus hic sane Doctor Bassolus/ in omni
Climate/ & immenso notus in orbe volat.
Magnaq; doctoris cupiens suffragia magni
Te petit: hunc sumas Optime doctor. Aue.

FINIS.

Ioannis Fossenij Matiscensis/ in Magistrū Orōtiū Fine Delphinatē/ Astronomię/ ac Medicinę p̄fessorē clarissimū/ Panegyricus

Firma Briansonię remanent pręconia gentis/
Ac Ebredunensis doxa peracta soli.
Ecce renascentem patrię Finæus honorem
Perficit: & multa dexteritate leuat.
Finæus Polihystor adest: Delphinia primus
Nomina/ qui ingenio tollet in Astra suo.
Vt Megara Euclidē/ Ptholemeū Egyptꝰ/ Apel(lē
Nisyrus/ Hyppocratē īsula Coa p̄bat:
Dedalon illustrem celebres mirantur Athenę.
Prouehit artifices Grecia tota suos.
Te quoq; maiori Regio Delphinia plausu
Eleuat admirans/ tollit/ adornat/ amat.
Tu patrię solare iubar/ Sydusq; remotum/
Et merito generis gloria prima tui.
Iamq; Thaleta suum Neleia mœnia: Pyrrhum
Et Gigem sileat nobilitata Pharos.
Namq; vetustatem varia precellis in arte:
Deprimis ingenio sęcula prisca tuo.
Alter es Endimion/ nouit qui tempora Lunę:
Alter Parrhasius/ zeusis/ & alter Atlas:

Alter Praxiteles Veneris qui pegmata sculpsit:
Phillirides alter: Phœbus & alter eris:
Alter eris Medico tandem cum fratre Machaon,
Si pia te seruent numina Phœbus eris.
Te duce vitales ignota volumina sensus,
Primaque sumpserunt nobilis arma sophi.
Cui fuerat quondam Spheralis palma figurę,
Illa tibi potius contribuenda venit.
Qui renouans certis infusa Mathemata causis
Miranda Astronomos anxietate leuas.
Nec tibi diuinam satis est vidisse Mathesim
Te nichil inuictum pagina sacra tenet.
Ecce minoritas clarissimus inter alumnos
Te duce Bassolus, pulcher, amœnus adest.
Omnia securo poterit gynnasia cursu
Tangere Bassolus, sensa profunda gerens.
Quę latuere prius furuis immersa tenebris:
Tu tamen occurrens lumen adire iubes.
Vnde michi Rethor, subitusq; Poeta videris,
Astrologus, Pictor, Geometresque simul.
Duc igitur faustus longum successibus ęuum,
Ne laudis pereat gloria summa tuę.
Hoc quoq; pręcipiti collusum extēpore carmē
Suscipe: quod cecinit Fosseriana chelis.
Bene Vale Amicorum lumen.

Ioan. fosserius Matiscēsis ad Galarchiū Souyn Maserieñ. de. M. Orontio Fine viro clarissimo.
Noster Apellęa memorandus Orontius arte
Bassoli e tenebris mystica sensa tulit.
Enthea (Galarchi) relegas monimenta: videbis
Sancta Minoritę dogmata, iura, fidem.

Idē ad Guilielmū Payn: & Ioannē Bertheiū.
Pergite: nec studijs vnq̄ permittite vestris
Instabili rapidum tempus abire fuga.

Eiusdem de. F. Ioanne de Bassolis
EPITHAPHIVM.
Integer ascendit Bassoli spiritus orbes
Ethereos: Terris membra sepulta iacēt.

FINIS.

¶ Index questionū articuloꝝ

ꝛ olim in hoc p̄clsro opere ꝯtētoꝝ studiose collect⁹

¶ Distin. Prime.

Questio prima. Utrū sacramēta noue legis sint p se causa effectiua gratie.
¶ Primo recitanꝛ quatuor opiniones probabiles cum motiuis earum.
¶ Scdo arguitur ꝯ eas ꝛ soluunꝛ motiua earum.
¶ Tertio poniꝛ alia opinio: q̄ auctori magꝭ placꝫ Et declarata instaꝛ ꝯ eā ꝛ tandem soluitur.

Questio scda. Utrum sacramētum possit vꝉ debeat diffiniri.
¶ Primo inquiriꝛ de diffinitione: ꝛ que sunt illa que possunt diffiniri.
¶ Secundo ostenditur ex predictis an sacramētū proprie possit diffiniri.
¶ Tertio an diffinitiones vel descriptiones q̄ ponūtur de sacramēto ꝓprie sint vel conuenientes.

Questio tertia. Utruꝫ pro tēpore cuiuscūq; legis debuit vel necessariū fuit institui a deo aliquod sacramentum.
¶ Primo ostēdiꝛ ꝙ pro qualibet lege ꝛ statu post lapsum debuerūt institui sacramenta.
¶ Scdo a quo debuerūt ꝛ potuerunt institui.
¶ Tertio q̄ sunt illa, ꝛ quot: ꝛ q̄ sunt instituta specialiter in lege noua. Cū sufficiētia ꝛ ordine tp̄oꝝ

Questio quarta. Utrum circuncisio conferret gratiam gratum facientem.
¶ Primo ad euidētiā q̄stiōis inquiriꝛ de amotione culpe ꝛ infusione gratie. Utrū culpa possit amoueri vel remitti in anima sine hoc ꝙ infundaꝛ grā.
¶ Secundo vtrum circuncisio conferebat gratiā et per quem modum.

¶ Distin. Secunde.

Questio Utrum sacramentū habeat efficaciam vel virtutem ex passione xp̄i.
¶ Primo ostēdiꝛ an oīa sacramēta noue legis fuerūt instituta ante passionē xp̄i exhibitam.
¶ Secūdo an omnia sacramēta habeant efficaciā vel virtutem ex passione tota christi.
¶ Tertio per quem modum.

¶ Distin. Tertie

Questio Utrū baptismus qui dr̄ sacramētū noue legꝭ euacuauerit circūcisionē
¶ Primo supposito ꝙ baptism⁹ sit sacramētū noue legis inquiriꝛ de diffinitione vel descriptiōe eius.
¶ Scdo de materia ꝛ forma verborum ipsius.
¶ Tertio de euacuatiōe circūcisionis ꝛ aliorū legaliū per baptismū: et alia que sunt pertinētia ad legem nouā: cuius baptismus est primū sacramētū

¶ Distin. iiij.

Questio Utrum oēs accedētes ad baptismum vel suscipientes recipiāt effectum baptismi equaliter.
¶ Primo inquiritur qui sunt illi qui obliganꝛ ad baptismum suscipiendum.
¶ Secūdo vtrum oēs adcedentes vel suscipientes baptismū recipiant effectum baptismi.
¶ Tertio vtrum equaliter.

¶ Distin. v. ꝛ vj.

Questio prima. Utrum solus sacerdos cum intētione actuali possit aliquē aliū a se baptisare.
¶ Primo inquiritur quis p̄ōt baptismū ministrare siue de facto siue de iure.
¶ Scdo vtrū in baptisante requiraꝛ actualis intētio simul cū verbis ꝛ ablutione / vel qualis

Questio scda ad distin. vj. specialiꝛ spectās Utrū i baptismo iprimaꝛ caracter
¶ Primo supposito vel declarato qd dr̄ p nomen caracteris. Inquiriꝛ an baptismus imprimat caracterem / qui sit aliqua vera forma realis.
¶ Scdo an caracter debeat poni in essentia aīe.
¶ Tertio an caracter sit indelebilis: ꝛ p cōsequēs an baptismus sit irreiterabilis.

Questio tertia. Utrū caracter sit forma realis absoluta vel respectiua.
¶ Primo ponitur vna opinio cū suis motiuis tenens partem negatiuam.
¶ Secundo poniꝛ alia priori opposita cum ratiōnibus aliquorum nō concludētibus.
¶ Tertio inquiritur ad quod genus absolutum caracter ꝑtineat: an ad q̄litatē ꝛ ad quā spēm q̄litatꝭ.

¶ Distin. vij.

Questio vtrū ꝯfirmatio sit sacramētū noue legis necessariū ad salutē ꝛ irreiterabile.
¶ Primo supposito ꝙ cōfirmatio sit sacramētum noue legis sicut notum est apud fideles ponitur descriptio huius sacramenti / ꝛ que sit forma / ꝛ materia ꝛ minister eius.
¶ Scdo inquiriꝛ an sit necessariū ad salutē ꝛ nobilius sacramentum q̄ baptismus.
¶ Tertio an sit irreiterabile ꝛ ip̄rimat caracterē.

¶ Distin. viij.

Questio prima. Utrum eucharistia sit sacramentum noue legis.
¶ Primo poniꝛ ratio vel descriptio eucharistie ꝛ ostendiꝛ ꝙ conuenit alicui sacramento noue legis: Et ponūtur alique cōditiones huius sacramēti in se ꝛ in comparatione ad alia sacramenta.
¶ Scdo inquiritur de materia huius sacramenti.
¶ Tertio de forma verborum consecrationis.

Questio scda. Utrū ista oratio hoc est corp⁹ meū in cōsecrando vel cōficiendo corpus christi sit vera vel falsa.
¶ Primo recitantur alique opiniones de ipsa et arguitur contra eas.
¶ Secundo ponitur vna alia que magis doctori placet.
¶ Tertio instatur contra eā ꝛ soluitur.

Questio tertia distin. nonam specialiter cōcernens. Utrum istud sacramentū licite possit tm̄ suscipi a ieiuno ꝛ existente sine peccato mortali.
¶ Primo p̄mittitur quot modis recipitur hoc sacramentum.
¶ Scdo vtrū debeat vel possit licite recipi a solis ieiunijs.
¶ Tertio vtrum a solis iustificatis vel sine peccato mortali.

Questio prima Utrum penitentia sit sacramentum noue legis

¶ Primo distinguitur de hoc nomine penitentia.
¶ Secundo ostenditur quomodo accipiendo penitentiam. penitentia est sacramentum noue legis. et ponitur ratio eius
¶ Tertio ostenditur quomodo penitentia est virtus.
¶ Quarto quomodo nec est sacramentum nec virtus sed actus aliquis.

Questio secunda. Utrum penitentia necessario requiratur ad deletionem peccati actualis mortalis post baptismum.

¶ Primo inquiritur quomodo formaliter a sola dicitur peccatrix. Et an aliquid tale maneat in ipsa cessante actu interiori et exteriori peccati et quid sit illud.
¶ Secundo Utrum penitentia sit necessaria ad deletionem peccati post baptismum. Et utrum sit peccati deletiua.
¶ Tertio utrum penitentia sit tantum vnius peccati inflictiua.

Questio tertia. Utrum bona opera mortificata per peccatum reuiuiscant per sequentem penitentiam.

¶ Primo ostenditur que sunt opera viua et mortua vel etiam mortificata et quare sic dicuntur.
¶ Secundo utrum opera mortificata per penitentiam reuiuiscant vel etiam opera mortua.
¶ Tertio an dato quod opera mortificata reuiuiscant homo semper resurgat in maiori charitate vel gratia quam prius esset.

¶ Distin. xv.

Questio prima. Utrum homo possit satisfacere de vno peccato mortali actuali, non satisfaciendo de alio.

¶ Primo ostenduntur satisfactionis acceptiones: descriptiones. Et in quibus consistit.
¶ Secundo inquiritur an cuilibet peccato mortali actuali correspondeat propria satisfactio. Et quomodo.
¶ Tertio an possit satisfieri pro vno peccato: et non pro alio vel an in peccato mortali existens possit satisfacere deo pro alio.

Questio secunda. Utrum damnificans alium iniuste in bonis fortune: seu aufferens vel detinens iniuste. et cetera alterius teneatur restituere de necessitate penitentie. ita quod alias non possit iuste penitere vel vere.

¶ Primo ostenditur quomodo dominia rerum et bonorum fortune in principio distinguebantur: et vnde sint distincta.
¶ Secundo quomodo talia dominia iuste transferuntur. Et per consequens quomodo tales res iniuste occupantur.
¶ Tertio quomodo quis iniuste occupans vel detinens rem alterius vel damnificans teneatur ad restitutionem.

¶ Distin. xvi.

Questio Utrum contritio / confessio / et satisfactio sint partes penitentie.

¶ Ista quaestio expeditur breuiter sine argumentatione.

Distin. xvij.

Questio prima. Utrum remissio culpe et infusio gratie sint due mutationes vel vna

¶ Primo inquiritur an remissio culpe sit mutatio realis vel rationis: aut non.
¶ Secundo dato quod non sit mutatio realis queritur an remissio culpe et infusio gratie sint vna mutatio vel plures
¶ Tertio utrum remissio culpe sit prior naturaliter infusione gratie vel econuerso.

Questio secunda. Utrum necessarium sit ad salutem peccatori confiteri omnia peccata sua proprio sacerdoti.

¶ Primo inquiritur quo iure vel precepto teneatur aliquis confiteri et an ex necessitate alicuius precepti.
¶ Secundo quid includat illud preceptum de confessione et includebat a principio: et ad quid coartabat.
¶ Tertio quid est circa illud preceptum postea vlterius explicatum.

¶ Distin. xviij. et xix.

Questio Utrum sacerdotibus ecclesie sint tradite claues regni celorum.

¶ Primo ostenditur quid vocetur vel sit clauis. Et de pluralitate et congruentia collationis clauium ministri ecclesie
¶ Secundo cum clauis sit potestas / quales potestates sint huiusmodi claues. Et quomodo huiusmodi ipsas potest exire in actum.
¶ Tertio ad quid se extendat potestas absoluendi clauium sacerdotalium in foro confessionis.

¶ Distin. xx. et xxi.

Questio prima. Utrum aliquod peccatum remittatur in termino vite per penitentiam in extremis Et etiam post vitam penitentem possit aliquod peccatum dimitti

¶ Primo ostenditur quod peccata aliquando dimittuntur per penitentiam in extremis. Et quod ipsa est vtilis: licet rara et difficilis.
¶ Secundo queritur an aliquod peccatum post hanc vitam dimittatur vel possit dimitti secundum potentiam dei ordinatam quia de absoluta non est dubium.
¶ Tertio an pena debita peccato veniali non demisso sed concomitante mortali sit perpetua vel non.

Questio secunda Utrum confessor in quocunque casu teneatur peccatum sibi in confessione detectum celare.

¶ Primo inquiritur an sacerdos teneatur celare confessionem seu peccatum sibi in confessione detectum de iure nature. Et similiter pari ratione de omni alio secreto sibi sub forma secreti commisso et recepto. Et hoc vel expresse vel interpretatiue quando apparet rationabiliter quod committens vult commissum haberi sub secreto. Et est materia secreti.
¶ Secundo vtrum sit de lege positiua diuina vel de iure diuino positiuo.
¶ Tertio an de iure ecclesiastico.

¶ Distin. xxij.

Questio Utrum peccata redeant eadem numero que prius in recidiuante et cadente a sua penitentia

¶ Primo inquiritur an absolute loquendo sit possibile quod quocunque statute: quod redeat idem peccatum numero quod prius.
¶ Secundo vtrum sit impossibile secundum potentiam dei ordinatam. et an aliquando redeat de facto: et per quem modum.
¶ Tertio an grauius peccet cadens a vera penitentia per recidiuum quam cadens ab innocentia per primum peccatum.

¶ Distin. xxiij.

Questio Utrum extrema vnctio sit sacramentum noue legis.

¶ Primo ostenditur quod possibile fuit institui sacramentum remissiuum venialium in existente vel laborante in extremis. Et quod fuit congruum sicut de facto ita fuit.

¶ Secūdo ponit rō illi⁹ sacramēti ⁊ declaratur.
¶ Tertio inquiritur de vnitate ⁊ iterabilitate hu ius sacramenti.

¶ Distin. xxiiij.

Questio Utrū ordo vel poti⁹ ordīatio sit sacramētum noue legis.
¶ Primo ostēduntur aliqua de ordine / ⁊ quō debeat accipi pro sacramēto ⁊ quō non.
¶ Scdo ponit rō ordis put sacramētū ⁊ declarat
¶ Tertio querit quot sunt ordines in ecclesia.

¶ Distin. xxv.

Questio Utrū pena canonica vel etas puerilis / vel sexus muliebris īpediat ab executiōe vel ministratōe seu receptiōe ordinū
¶ Primo ondit quid pena canonica ī ꝓposito. Et quot sūt in gn̄e. ⁊ quali incurrūt ⁊ remittūtur.
¶ Scdo quō excludūt vel impediunt ab ordinum susceptione vel collatione.
¶ Tertio de etate puerili ⁊ sexu muliebri.

Distin. xxvj.

Questio Utrum matrimoniū sit sacramentum noue legis.
¶ Primo ondit an act⁹ matrimonialis pcreatiu⁹ plis ⁊ obligatio mutua personarum ad talem actum sit licita ⁊ honesta.
¶ Scdo inquirit an matrimoniū sit sacramētū noue legis. Et declaratur descriptio ipsius.
¶ Tertio qn̄ ⁊ a quo ⁊ quō fuit institutum.

¶ Disti. xxvij. xxviij. ⁊ xxix.

Questio Utrū ɔsensus exp̄ssus per ꝟba de p̄nti nō coactus / ⁊ seqns apphēsionē veram nō erroneam causet matrimonium inter personas legitimas.
¶ Prio inqrit vtꝝ ad ɔctū mrimonij vel ad mrionij reqrat mutu⁹ ɔsens⁹ exp̄ss⁹ p ꝟba d̄ p̄nti tāq̄ cā
¶ Scdo an reqrat ɔsens⁹ liber nō coact⁹ sꝫ seqns apprehensionē verā. Et quō error īpediat.

¶ Distin. xxx.

Questio Utrū inter Mariā ⁊ Joseph fuerit verum matrimonium.
¶ Primo inquiritur an cōgrue ⁊ licite beata virgo vouerit virginitatem.
¶ Scdo an post tale votū licite ⁊ ɔgrue cōtraxit.
¶ Tertio per quem modum.

¶ Distin. xxxi. et. xxxij.

Questio Utrū sint tria bona mrimonij ex quoꝝ altero teneātur mutuē semp reddere debitum altero petente.
¶ Primo inquirit vtꝝ act⁹ mrimonialis q̄ ē act⁹ carnalis requirat aliqua bona quibus excusetur.
¶ Scdo ondit quot sunt bona matrimonij.
¶ Tertio inqrit an ex obligatione mrimoniali teneatur ɔiunx semp reddere debitū altero petente.

Distin. xxxiij.

Questio Utrū aliqñ fuerit licitū hēre pless vxores simul vel successiue scilꝫ repudiando primam ⁊ accipiendo aliam.
¶ Primo inquirit vtꝝ bigamia sit vel fuerit aliquando licita habendo plures vxores simul.
¶ Scdo an habendo plures successiue repudiādo primam. Uel an liceat aliā repudiare ⁊ vxorem.
¶ Tertio an bigam⁹ ante baptismū maneat post baptismum irregularis.

¶ Dist. xxxiiij. xxxv. ⁊ xxxvj.

Questio Utrū īpotentia coeūdi vel adulterium cū aliqua viuēte viro suo / vl̄ conditio suilis / vel etas puerilis īpediāt mrionꝫ.
¶ Primo inqrit de prio scꝫ de īpotentia coeūdi.
¶ Scdo de adulterio cū vxore alti⁹ ⁊ aliqb⁹ ānexis
¶ Tertio de seruili conditione.
¶ Quarto de etate puerili.

¶ Disti. xxxvii. xxxviij. xxxix

Questio Utrū susceptio ordinis sacri vl̄ votum continētie ppetue / vel dispari tas cultus impediant matrimonium.
¶ Prio inqrit de ordine sacro vtrū impediat.
¶ Secundo de voto.
¶ Tertio de dispari cultu.

¶ Distin. xl. xli. ⁊ xlij.

Questio Utrū cognatio vel affinitas carnalis / vel cognatio spūalis / seu publice honestatis iusticia impediāt matrimonium.
¶ Primo inquiritur de cognatione carnali.
¶ Secundo de affinitate.
¶ Tertio de cognatione spirituali.
¶ Quarto de publice honestatis iusticia.
¶ Quinto recapitulātur oīa īpedimēta mrionij.

¶ Distin. xliij.

Questio Prima. Utrū resurrectio sit possibilis.
¶ Primo declarat qd resurrectio / ⁊ ponūtur opiniones de qōne. Et arguitur contra eas.
¶ Scdo rn̄det auctor aliter ad qōnem ostendēdo q ꝟtute diuina resurrectio est possibilis.
¶ Tertio inquiritur an virtute diuina reparatio cuiuscūqꝫ entis sicut resurrectio hoīs eiusdem numero suo modo sit possibilis

Questio secūda. Utrū possibile sit p virtutē nature seu agentis naturalis aliq̄ modo idem numero reparari.
¶ Primo ponuntur tres modi dicendi de questione cum motiuis eorum.
¶ Scdo arguitur ɔtra eos soluēdo motiua ip̄oꝝ.
¶ Tertio rn̄det doctor aliter ad questionem.

Questio tertia. Utrū per rōnem naturalem possit efficaciter ꝓbari resurrectio hominum aliquando fore.
¶ Prio supposito (sicut ita est) q resurrectio hominum sm̄ fidē ⁊ scripturam sit futura. Ponitur vna opinio de qōne cū motiuis suis.
¶ Scdo rn̄det doctor aliter ad questionē arguendo cōtra predictam opinionem.
¶ Tertio soluuntur motiua eius.

Questio 4. Utrū resurrectio futura erit naturaliter in instanti.
¶ Prio inqritur an resurrectio futura poterit dici naturalis vel naturaliter fieri.
¶ Secūdo an poterit vel posset esse in instāti quātum ad omnia concurrentia.

¶ Tertio vtrũ de facto erit in instanti. Et de tempore vel hora vel instanti illo.

Distin.xliiij.

Questio prima. Utrum vir resurget idẽ hõ qui fuit p oia vel q̃tum ad omnia

¶ Primo inqritur an hõ resurget idẽ totaliter q̃ prius q̃tũ ad ptes ẽẽntiales vel formas subãles et ¶ Et p q̃ns q̃tum ad totũ ẽẽntiale p̃stitutũ ex ip̃is.

¶ Scdo an hõ resurget totaliter idẽ q̃tũ ad ptes totius organicas z q̃tum ad potẽtias opatiuas/z q̃tum ad humores z similia eiusdem.

¶ Tertio an homo resurget totaliter idem q̃tuz ad quelibet accidentia eius ,ppria vel cõmunia.

Questio Secũda. Utrũ ignis corpalis iferni affliget spũs z corpa dãnatorũ.

¶ Primo inqrit an ignis corpalis iferni affligat spũs sepatos demonũ. Et p quẽ modum.

¶ Scdo an spũs sepatos hoim damnatorum.

¶ Tertio an finaliter corpora damnatorum. Et p quem modum.

¶ Distin.xlv.

Questio prima. Utrũ aia hũana separata possit aliquid intelligere.

¶ Primo inquiritur an aia separata a corpore possit naturaliter aliquid intelligere.

¶ Scdo vtrũ possit notitiam nouam aliquã ex rebus corporalibus precipue adquirere.

¶ Tertio an possit separata existens intelligere q̃ditates sibi habitualiter notas. Et recordari eorũ que viuit coniuncta.

Questio Scda Utr̃ anime separate cognoscant orationes nostras quas facimus pro ipsis vel ad ipas.

¶ Primo dicũtur aliqua de aialibus sepatis existentibus in inferno in statu damnationis.

¶ Scdo de aiabus existẽtibus in purgatorio.

¶ Tertio de aiab⁹ existẽtib⁹ in celo vel in padiso.

¶ Distin.xlvj.

Questio Utrũ in omni opere dei circa creaturã concurrãt iusticia z mia.

¶ Primo inqrit an i deo sit iusticia. et p quẽ modũ.

¶ Scdo an in deo sit mia. z per quem modum.

¶ Tertio an in omni ope dei cõcurrant iusticia et mia/vel possit in aliquo non concurrere.

¶ Distin.xlvij.

Questio Utrũ vniuersale iudiciũ sit futurũ. ¶ Primo p̃missio quid iudicium/ ostenditur q sit futurum vniuersale.

¶ Scdo inquiritur de iudicantibus z iudicatis.

¶ Tertio de modo apparendi iudicium respectu iudicatorum ipsorum.

Distin.xlviij.

Questio Utrũ in iudicio cessabit mot⁹ celi/ seu corporum celestium.

¶ Primo oñditur q motus corporũ celestiũ põt aliquãdo cessare z cessabit de facto.

¶ Scdo an debeat cessare in eodẽ puncto vel situ corporũ celestiũ i quo corpa celestia fuerũt creata.

¶ Tertio an cessatio motus corporũ celestiũ erit sufficiens causa cessationis aliorum.

¶ Distin.xlix.

Questio prima. Utrũ beatitudo creature rõnalis vel itellectualis p̃sistat formaliter in actu vel operatione.

¶ Prio p̃mittunt aliq̃ de noie z re btitudinis.

¶ Scdo inqritur an cõsistat in actuvel opatione.

¶ Tertio an imediatius insit potentie vel eẽntie.

Questio Scda. Utrum btitudo p̃sistat i vnico simplici actu/vel non tm̃ in vno sed in pluribus.

¶ Primo ad euidentiam dicẽdorum inqritur an voluntas in patria aliquẽ actũ vel opationẽ ,put act⁹ vel opatio distinguit a delectatione respectu obiecti beatifici suo modo/sicut intellectus habet actum visionis.

¶ Scdo dato q sic inqrit an btitudo p̃sistat i vno actu tm̃ intellectus vel voluntatis an p̃sistat in pluribus actibus istarum potentiaꝝ ambarum.

¶ Tertio dato q in pluribus / qꝫ de actu intellectus nõ est dubium/ inqritur in quo vel quali actu seu operatione voluntatis p̃sistat/z in quo nõ/ vbi tanguntur aliqua de intellectu.

Questio tertia. In cuius potentie actu p̃ncipalius cõsistat beatitudo.

¶ Primo inquirit vtrũ voluntas sit nobilior potentia q̃ intellectus vel econuerso.

¶ Secũdo in actu cuius potentie principaliuscõsistit beatitudo.

¶ Tertio dato q in aliquo actu voluntatis inquiritur/quis sit ille actus.

Questio quarta. Utrum securitas vel ppetuitas tentionis sit de essentia btitudinis vel ad ipam essentiam pertineat.

¶ Primo inquiritur de perpetuitate.

¶ Secundo de securitate.

¶ Tertio de tentione an ista essentialiter ad beatitudinem pertineant.

Questio quinta. Utrũ creatura rõnalis vel intellectualis nãliter sit capax btitudis sic q ad eã ex puris nãlibus possit attigere.

¶ Primo inquiritur an creatura rõnalis vel itellectualis sit capax btitudinis naturalis subiectiue dico vel receptiue.

¶ Scdo an ex puris nãlibus cũ influẽtia gñali ipsius dei possit attingere ad btitudinẽ actiue vel effectiue. Et an sit cã effectiua btitudinis sue.

¶ Tertio inqrit spãliter de hoie/an sit capax btitudis p statu p̃ntis vite mortalis vel corruptibil.

Questio sexta Utrũ q̃lib3 creatura rationalis vel intellectualis summe velit z appetat beatitudinem.

¶ Primo premittuntur aliqua necessaria ad prosequendum questionem.

¶ Scdo oñditur q̃o volũtas creata vel creatura rationalis necessario z naturaliter etiam summe appetit beatitudinem. Et q̃o non.

¶ Tertio q̃o appetit omnia propter beatitudinem. Etiam quomodo non.

¶ De beatitudine corporis.

Questio prima. Utrum corpora beatorum erunt impassibilia.

¶ Primo ponit q corpa beatoꝝ erũt ipassibilia

¶ Secundo ponuntur alique opiniones vel mõi

¶ Distin. l.

¶ Finit Index principalis huius operis.

¶ Sequitur Index secūdus

nōnullorꝫ que in hoc quarto principaliter ⁊ specialiter tractant (vt singula lucidius dignoscant) in alphabetariū ordinē studiose redactus.

FINIS.

¶ Eximij Sacre Theologie professoris Fratris Johannis de Bassolis Minorite in quartum sententiarum

Prefatio.

Melior est finis orationis ꝗ̄ principium. Ecclesiastes .7. In principio sententiarum dicebat ꝙ magister in suo totali libro sententiarum pertractat quattuor in circa que consistit tota veritas theologica. Primum est dignitas diuini generis. Tractat enim in primo libro de generatione filij a patre: ⁊ processione spiritus sancti ab vtroq;. Secundum est nouitas diuini operis/ quam tractat in secundo: in quo agit de productione creature. Tertium est vnitas vel charitas diuini federis: quod pepigit nobiscum in sua incarnatione: de qua agitur principaliter in tertio. Quartum est bonitas diuini muneris: de qua agitur precipue in quarto. Munus enim diuinum est gratia sacramentalis in presenti: ⁊ gloria eternalis in futuro. ¶ Ad euidentiam ergo predicti thematis. Melior. ⁊c. Notandum est. ꝙ totalis liber sententiarum quasi oratio quedam est. id est orationum congeries: in qua predicta quattuor pertractantur. In qua oratione primus liber est quasi principium: secundus ⁊ tertius quasi medium: quartus liber (quem habemus pre manibus) est quasi vltimum: et est quasi finis. quia est liber finalis. ¶ In quo quidem libro. quia agitur de bonitate diuini muneris nobis impensi: licet materia primi sit dignior ⁊ excellentior: recte tamen de quarto dicitur ꝙ est melior: quia vtilior. Utilior est enim liber quartus: ꝗ̄ primus quia ⁊ si in primo tractetur de materia nobiliori: puta de dignitate diuini generis: tamen in quarto tractatur de vtiliori nobis. puta de bonitate ⁊ largitate diuini muneris. ⁊ hoc est quod dicitur in verbis preassumptis. Melior est finis orationis ꝗ̄ principium. Melior audienti ad consulendum. Melior exequenti ad attingendum. Melior etiam legenti ad quiescendum. In quo quidem verbo describitur materia hui⁹ quarti: tanꝗ̄ materia fructuosa celestium diuinorumq; sacramentorum. Melior est. tanꝗ̄ materia timorosa diuinorum iudiciorum: finis. tanꝗ̄ materia graciosa diuinorum officiorum: orationis. tanꝗ̄ materia gaudiosa diuinorum solatiorum: vel virtuosa diuinorum initiorum vel beatorum initiorum. tanꝗ̄ principium. Ista enim materia est diuinorum sacramentorum contentiua. Ideo melior. diuinorum iudiciorum ostensiua. Ideo finis/ diuinorum officiorum expressiua. Ideo orationis/ ⁊ diuinorum solatiorum. ⁊ premiorum inceptiua: ideo principium. Primum probat fructus remedij sacramentalis: quia melior est. Secundum probat status iudicij sententialis: quia finis. Tertium probat actus officij sacerdotalis: quia orationis. Quartum probat ortus solatij initialis: quia principium.

ecclę. 7.

4. in totali sententia. considerata.

ꝙ hic. 4. liber ceteris vtilior est.

¶ Dico ergo primo ꝙ ista materia quarti est materia fruosa. quia est materia fructus sacramentalis. melior est. vere melior. Nam fructus sacramentalis gratie optimus est in via presenti. licet enim de vino corporali dicatur. in Luca. ꝙ vetus melius est: non tamen de gratia antiquorum sacramentorum sic potest dici. sed gratia sacramentorum noue legis melior est quia perfectior est/ et maior. Unde ⁊ dominus Jesus Christus in signum huius seruauit bonum vinum vsq; ad huc vltimo apponendum: propter quod potest dici lex noua. quantum ad fructum gratie sacramentalis iuxta illud Prouerbiorum. 8. Melior est fructus meus auro ⁊ lapide precioso: ⁊ genimina mea argento electo. Ubi describitur fructus gratie sacramentalis (de quo tractatur in materia quarti) tanꝗ̄ melior propter quattuor. Primo propter dulcorem delectantem: Melior est fructus meus. Secundo propter valorem excedentem auro ⁊ lapide precioso. Tertio propter vigorem operantem ⁊ exequentem vel prodeuntem: quia dicitur genimina mea. Quarto propter nitorem refulgentem. vel decorem renitentem: quia argento electo comparatur. ¶ Primo igitur comparatur fructui meliori delectantis dulcoris. O ꝗ̄ dulcis est gratia sacramentalis gustui mentis boue et fideli primi enim et purissimi fructus eius/ propter quod dicit anima fidelis. Canticorum. 2. de Christo sponso suo charissimo: qui nobis attulit fructum sacramentorum in arbore crucis sub vmbra (inquit) illius quam desideraueram: sedi. ⁊ fruct⁹ ei⁹ dulcis gutturi meo: sub vmbra Christi extensi in cruce. In vmbra enim alarum tuarum sperabo. ⁊c. quam desideraueram in patribus. in regibus. in prophetis sub vmbra (inquam) illi⁹ sedi. quia ibi sedetur: ⁊ quiescitur: quasi sub vmbra iuniperi. Et fructus eius fructus Christi/ qui est fructus gratie sacramentalis. Nam de latere Christi mortui fluxerunt sacramenta secundum Augustinum super Johannem. Dulcis gutturi meo. Dulciora enim sunt sacramenta super mel ⁊ fauum. precipue illud altissimum sacramentum eucharistie. Est enim fruct⁹ ligni vite: de quo ligno dicitur ꝙ est in medio paradisi/ afferens fructus duodecim per menses singulos. ¶ Secundo comparatur fructus gratie sacramentalis auro ⁊ lapidi precioso. propter valorem excedentem. Aurum enim ⁊ lapides preciosi sunt excedentis valoris. sic recte gratia sacramentalis. Nam sacramenta sunt desiderabilia sup aurum ⁊ lapidem preciosum multum. sicut dicitur in psalmo. Gratia enim sacramentalis est nummisma aureum: quo regnum celorum comparatur. et est operimentum lapideum vel ornamentum: quo omnia venustantur vel anima: omnis lapis precio sus operimentum tuum. ¶ Tertio comparatur

De initio huius. 4.

Luce.

Prouer. 8.

Fructus gratie sacramentalis

Cant. 2.

August.

Psal.

genimini. nam sicut planta sine genimine non fru-
ctificat: nec apparet nec virtus eius: sic nec anima
sine gratia sacramentali. gratia enim sacramenta-
lis ipsam viuificat: et ipsam sustentat: et ipsam fe-
Psal. cundat ad fructum. propter quod petebat psalmi-
sta: multiplica genimina eius in stillicidijs eius le-
tabitur germinans. Tunc enim genimina multi-
plicantur: quando gratie sacramentales cumulan-
tur. et tunc anima ex riuis diuine misericordie in-
ebriatur: et in stillicidijs diuine gratie iocundatur.
¶ Sed vltimo comparatur argento electo. propter
nitorem refulgentem. gratia enim sacramentalis
nõ solum refulget interius per puritatem: sed etiã
exterius per honestatem. Est enim argentum igne
examinatum. probatum/ purgatum/ septuplũ/ pro
certo septuplum est: quia septem sunt sacramenta:
in quibus confertur gratia septiformis scilicet ba-
ptismus/ confirmatio/ eucharistia/ penitẽtia/ ordo/
matrimonium. extrema vnctio. et ista sunt recte se-
ptem spiritus dei missi in omnem terram. et sunt
septem cãdelabra aurea quibus anima depuratur:
quibus anima illustratur: quibus anima saturatur
in quorum christus medio ambulat. et precipue in
sacramẽto eucharistie. et sunt septem panes ordea-
cei: et septem stelle in manu filij hominis. quibus
anima quasi quoddam celũ: et quasi sedes dei ador-
natur. Igitur (melior est dies vna) gratie sacramẽ-
talis (in atrijs tuis) domine iesu christe (super mi-
lia) legis scripte et antique.

q mã hu-ius 4. ẽ timorosa ¶ **Secundo dico** breuiter: q materia
quarti est materia ti-
morosa. quia est materia metus iudicialis. In hoc
enim quarto agitur de finali et extremo iudicio: et
ideo est materia finis vniuerse carnis. et iste finis
Petrus apostol⁹. venit. de hoc loquitur Apostolus Petrus. reddẽt
(inquit) rationes ei qui paratus est iudicare viuos
et mortuos et sequitur q omnium finis appropin-
quabit. vbi describitur terribilitas iudicij (qd tra-
ctat ista materia) ex quattuor que concurrent in il-
lo iudicio extremo et finali. ¶ Erit omnium iudi-
cium inexcusabile. et prudentissimum et discretissi-
mum vel integerrimum. Ibi enim nichil omittetur
de contingentibus. Ibi nichil recipietur de falso:
Luce. sed meram rationem oportebit reddere/ redde ra-
tionem villicationis tue. In iudicijs enim presen-
tis mundi proceditur ex falso allegatis: ex falso pro-
batis: sed ibi non procedetur: nisi ex ratione et ve-
ris. reddent rationem. nichil enim omittetur: quia
omnia nuda et aperta apud oculos iudicantis. non
Mathei 12. enim potest falli. ipse enim est: quẽ secreta cõscien-
tie non fallunt. vnde et Mathei. xij. dicit q de om-
ni verbo ocioso reddent homines rationem in die
iudicij: si de omni verbo ocioso: quid de verbo con-
tentioso inuidioso. quid de verbo malicioso. quid
de verbo pernicioso. ¶ Secundo erit iudicium in-
obliquabile: et equalissimum: quia ei qui paratus est
iudicare. Cui ei. ei certe qui est iudex iustus. qui est
ipsa iusticia. qui tenet in manu sua libram iusticie:
Psal. nec potest eam quantumcunque modicum declinare
ei de quo scriptum est: parauit in iudicio thronum
suum: et ipse iudicabit orbem terre in equitate. iu-
dicabit populos in iusticia. Parauit enim thronũ
suũ in mente sua: et ipse iudicabit. Iste est thronus
in quo viginti quatuor seniores: et quatuor anima-
lia adorant viuentem in secula seculorum. Iste est

thronus in quo antiquus dierum sedit: et libri aper- Aposto
ti sunt: et iudicati sunt mortui sm ea q scripta erãt
in libris. Iste est thronus dei in seculum seculi: et
virga equitatis. virga regni sui. thronus sacerdo-
talis. thronus imperialis. et thronus iudicialis.
¶ Tertio erit iudicium inocultabile vel indeclina-
bile et cõmunissimum. quia iudicabit viuos et mor-
tuos. viuos ad premium/ mortuos peccato ad sup-
plicium/ viuos ad vitam. mortuos ad mortem/ vi-
uos ad coronam/ mortuos a penam. Nullus enim
effugit istud iudicium. omnes oportet presentari
ante tribunal Christi: propter quod dicebat aposto- Apo. ad
lus ad Thimotheum. 4. Testificor coram deo et Thi. 4.
xpo iesu: qui iudicaturus est viuos et mortuos etc.
¶ Quarto erit iudicium irrefragabile. et velocissi-
mum et stabilissimumum vel solidissimum. siue cer-
tissimum. Nam finis omniũ statim appropinqua-
bit. statim enim data sententia demandabitur exe-
cutioni. Non differetur pena vel premium: nec ad
modicum: sed vnusquisque statim erit in vltimo sta-
tu suo: siue bono siue malo confirmatus. et ideo po- Tren. 4.
terunt dicere iudicati illud Trenorum. 4. Appro-
pinquauit finis noster. completi sunt dies nostri.
quia venit finis noster. Hec de secundo membro
principali.

¶ **Tertio dico** q materia quarti libri ẽ q mã. 4.
materia gratiosa. qr ma- est gratiosa.
teria vel actus officij sacerdotalis est enim mate-
ria orationis. si enim sunt aliqui in ecclesia: qui de-
bent vacare orationi: hoc precipue debent sacerdo-
tes et leuite. et ministri altaris: de quorum ministe-
rio et distinctione graduum ipsorum. et ordinum eo-
rum et actuum determinat Magister in hoc quar-
to. Propter quod dicebat eis apostolus Pe-
trus summus sacerdos in terra Christi vicarius.
prime petri quarto. Estote prudentes et vigilate i- .1. Petri 4.
orationibus. Et satis cito vnusquisque sicut accipit
gratiam in alterutrũ illam administrãtes. vbi de-
scribitur officium sacerdotale et ministrorum eccle-
sie. sicut officium lucide vel limpide discretionis:
ad dirigendum alios. Estote prudentes. Habent
enim sacerdotes ecclesie alijs predicare. alios infor-
mare: et alios regulare. et ideo in ipsis requiritur
prudentia legis/ prudentia iuris/ prudentia men-
tis. Estote prudentes sicut serpentes: et simplices Mat. 10.
sicut colũbe. Mathei decimo capitulo. Alioquin
enim ceci sunt et duces cecorum. et ambo in foueam
cadunt. Necessaria est enim prudentia pastorib⁹
ecclesie. Nam prudentia aspectus dirigit: et profe-
ctus porrigit. ¶ Secundo dico: q est officium sa-
pide deuotionis ad nutriẽdum. Vigilate in deuo-
tionibus/ vel ad exercendum: vigilare enim debẽt
super gregem suum in orationibus. et officium ip-
sorum est orare pro populo: propter quod dicebat
Christus primis sacerdotibus. Vigilate et orate:
ne intretis in tentationem. Mathei: xxvj. Circuit Mathei .26.
enim dyabolus querens quem deuoret de grege
vestro. Oratio enim debet esse scutum ministrorũ
Christi: et gladius pugne eorum. Exemplum ha-
betur de Moyse: qui orando populum Israel de-
fendit et aduersarios debellauit. propter quod di-
citur vndecimo Machabeo. 1. q orationem facie- 1. Macha. 1.
bant omnes sacerdotes Ionatha inchoante: cete-
ris autem respondentibus. Ionatas enim fili⁹ co-
lumbe scilicet xps inchoauit orationẽ legis noue: quã

do orauit patrem & ascendit in montem solus ora
re: & alios docuit orare: & alij consequenter debent
respondere. & orare. ¶ Tertio dico q̄ est officium
placide perfectionis ad complacendum ipsi deo.
quia vnusquisq̄ ministrorum accepit gratiam. vn⁹
gratiam accolatus. alius subdyaconatus. alij dya-
conatus. alij presbiteratus / & iste sunt gratie spiri
tuales. quas acceperunt ministri ecclesie: & accipi-
Ad ephe unt in sua ordinatione. propter quod dicebat apo-
si. 4. stolus ad Ephe. quarto. Unicuiq̄ nostrum data ē
gratia secūdum mensuram donationis Christi et
Johannis primo dicitur. q̄ de plenitudine eius
Joan. 1. omnes accepimus gratiam. ¶ Quarto dico: q̄ est
officium fluide diffusionis. vel dilectionis mutue.
in alterutrum. (inquit) illam administrantes. ha-
bent enim officium diffundendi gratiam. & admi-
nistrandi alijs. mediantibus sacramētis. spūaliter
habent ministrare. & digne ministrare tanq̄ boni
dispensatores multiformis gratie dei. Unde & petr⁹
dicebat. Si quis ministrat tanq̄ ex virtute quam
administrat deus: vt in omnib⁹ honorificetur de⁹
per Jesum christum dominum nostrum. ¶ Hoc
de tertio principali: nisi quod iam bene queritur:
inter dispensatores vt fides quis inueniatur: & nō
solum queritur: sed etiam vix inuenitur vnde & ma
le diuinum officium exercet.

Q mate-
ria. 4. est
gaudiosa
Quarto dico principaliter: q̄

materia quarti est materia gaudiosa. quia est mate
ris ortus impialis. & principalis seu primordialis
ortus enim iste rationalis creature vel intellatua
lis est assecutio eterne beatitudinis. tūc enim crea
tura proprie oritur & liciatur deo. Materia quar-
ti planum est q̄ continet & loquitur de beatitudine
tanq̄ de fine & in finem. et ideo potest dici princi-
pium: vt simul dicatur quasi alpha & o. principium
& finis. Apocali. primo. propter quod dicitur Hie
Hie. 30. remie. xxx. Erunt filij eius sicut a principio. & ce-
tus eius coram me permanebit. ¶ Ubi describi-
tur gloria eterne beatitudinis (de qua tractat ma
gister in fine quarti huius.) tanq̄ status genero-
se dignitatis. Erunt filij eius. Cuius eius: eius q̄
saluauit eos. vel & patris domini nostri Jesu chri-
sti. filij (inq̄) gratie: filij glorie: filij patrie / filij re
gni / heredes quidem dei / coheredes autē Christi.
Jta possunt dicere / non sumus ancille filij: sed li-
bere. scilicet Hierusalem superne: q̄ est mater no-
stra. qua libertate Christus nos liberauit. ¶ Se-
cundo describitur sicut status gratiose nouitatis:
sicut a principio / sicut enim in principio creationis
fuit homo gratiosus: & multo amplius & fortius in
statu beatitudinis. Jmmo multomagis q̄ in statu
innocentie. A principio nāq̄ in statu illo fuit pec-
cabilis / fuit mortalis / fuit passibilis. Licet aliquo
modo fuerit immortalis. impassibilis. & impeccabi
lis / durante illo statu: sed in statu glorie simplici-
ter erit impassibilis immortalis & impeccabilis et
ideo benedixit dominus nouissimis Job magis q̄
principio. Job enim magnus interpretatur. & be-
ne magnus est: qui ad beatam nouitatem instaura
tur. ¶ Tertio describitur tanq̄ status amorose si-
mulitatis. & cetus ius. Jn patria enim beata est si-
militas & societas amorosa. Alligantur enim vin-
culo charitatis in summa vnitate. que est deus: vt
sint vnius mentis vnius vocis. vnius laudis / vni⁹
confessionis: vnius professionis. & vnius affectio-
nis. Unde omnes vnanimes vno ore benedicunt
deum & patrem domini nostri Jesu Christi.
Jste est cetus ille: de quo dicitur Danielis. xiij. q̄ Dan. 13.
exclamauit omnis cetus voce magna: & benedixe-
runt deum. qui saluos facit sperantes in se. vere ex
clamat iste cetus: quia non cessat clamare sanctus
sanctus sanctus dominus deus sabaoth. hoc et eis
opus eorum laudare & benedicere deum. ¶ Quar
to & vltimo est status virtuose firmitatis permane
bit coram me. coram me (inq̄) quia mei habebūt vi
sionem clarissimam. quia mei habebunt fruitionē
dulcissimam. quia mei habebunt possessionem ple-
nissimam. permanebit ergo iste cetus: quia de isto
cetu sunt illi: quibus dixit christus Luce. xxij. vos Luc. 22.
estis: qui permansistis mecum in tentationibus
meis. et ego dispono vobis: sicut desponit mihi pa
ter regnum vt edatis & bibatis &c. Sed coram te
domine iesu christe quia sicut dicitur ysaie nono.
letabuntur coram te: sicut qui letātur in messe sicut ysaie. 9.
exultant victores capta preda quando diuidūt spo
lia. Et leuiti. xxiij. dicitur beatis in figura. Letabi Leui. 23.
mini coram domino deo vestro: & celebratis solēni-
tates eius septem diebus. septem vero diebus vni
uersitas temporis comprehenditur s̄m Gregoriū
et potest haberi per hoc perpetuitas huius glorio
se solennitatis. Ad quam nos perducat dominus
iesus christus per sua sacramenta: que instituit. qui
cum deo patre & spiritu sancto viuit & regnat in se
cula seculorum. Amen.

Finit Prefatio.

¶ Distinctionis Prime Libri quar-
ti Sententiarum.
Questio Prima.

Circa distinctiōez

primam quarti sententiarum
quero primo. Utrum sacra-
menta noue legis sint per se
causa effectiua gratie gratū
facientis in animabus susci-
pientium sacramenta. ¶ Ui
detur q̄ sic. Jn sacramentis
noue legis est aliqua virtus
spiritualis collata ipsis ad sanctificandum creatu
ram s̄m August. super Jo. Homelia. vij. Que est Augusti.
(inquit) ista vis vel virtus aque: vt corpus tangat.
& cor abluat. Et pari ratione de alijs sacramentis
suo modo. sed hoc nō est nisi causando & efficiendo
gratiam. ergo &c. ¶ Secundo sic. Sacramentum
est inuisibilis gratie visibilis forma: vt eius simili-
tudinem gerat: et causa existat: secundum Magi-
strum in litera describentem sacramentum. Sed il
lud quod conuenit alicui ex sua diffinitione: vere
et per se sibi conuenit. ergo &c. ¶ Tertio sic. Hec
est differētia sacramentorū noue legis ad sacramē
ta veteris legis. q2 illa tātū gratiā figurabāt: & nō
causabant. sed sacramenta noue legis cum sint per
fecta signa & efficacia: non solum figurant: sed etiā
efficiunt quod figurant. sed illud per quod alterum
differt ab alio: vere & realiter & per se sibi conuenit
ergo sacramenta sunt vere & realiter & per se. cau-

ta effectiua gratie.

¶ Contra. Illa que non possunt attingere ad creationem realiter ⁊ effectiue: non possunt efficere gratiam. quia gratia nõ habetur nisi per creationem. sed sacramẽta nõ possunt creare cum sint creature. ergo ⁊c. Ad hoc videtur esse auctoritas Bernardi in sermone quodã de cena domini: vbi dicit. q̃ sicut inuestitur canonicus per librum: ⁊ abbas per baculum: ⁊ episcopus per anulum: sic diuisiones gratiarum diuerse tradite sunt sacramentis. sed planum est q̃ illa non efficiunt. ergo nec sacramenta vt videtur.

Bernar.

¶ In ista questione sic pcedã

¶ Primo recitabo quattuor opiniones probabiles de questione cum motiuis earum. ⁊ modis dicendi. ¶ Secundo arguam contra eas ⁊ soluã motiua earum. ¶ Tertio ponam aliam opinionem: que mihi magis placet ⁊ declarabo eam: et instabo contra eam ⁊ soluam. ¶ Ultimo ad rationes principales.

¶ Quantum ad primum est

sacramẽta noue legis an causent p se gratiam .1. opinio

vna opinio solennis que dicit primo. q̃ sacramenta noue legis causant effectiue gratiam: vel sunt causa per se eius effectiua. Et oporteret q̃ omnes hoc ponant: sicut dicit. Tum propter auctoritates sanctorum Augustini ⁊ aliorum. Tum propter aliquas rationes superius adductas in principio questionis. Tum quia alioquin non essent sacramenta causa gratie nisi causa sine qua non: et per accidens. ⁊ ita non pertineret hoc ad diffinitionẽ sacramenti: nec ad artem considerandi de sacramentis. quia ea que sunt per accidens: relinquenda sunt ab arte. vi. Metaphi. Tum quia alias sacramenta noue legis preeminẽtiam non haberẽt super sacramenta veteris legis. ita enim potest dici: q̃ illa saltem circũcisio conferebant gratiã: sicut causa sine qua non. quare ⁊c. ¶ Secundo dicit ista opinio: q̃ sacramenta non possunt esse causa principalis effectiua gratie: sed instrumentalis. Ad cuius euidentiam dicitur. q̃ efficiens vel causa agens distinguitur dupliciter. Uno modo ex parte effectus. et sic distinguitur in agens dispositiuum quod causat effectum primum: qui est dispositio respectu secundi effectus ⁊ in agens perfectissimum: quod inducit vltimatum effectum ⁊ perfectum. Alio modo distinguitur etiam efficiens ex parte efficientis et isto modo distinguitur in agens principale ⁊ istrumentale. Instrumentum autem habet duplicem actionem vnam ex propria natura: et aliam inquãtum mouetur a principali agente. ⁊ quando habet secundam / simul habet etiam primam. nec habet secundam nisi habendo primam. ⁊ per secundam attingit ad aliquid vltra aliud ad quod attingit per primam. Illud autem quod attingit per secũdam: ⁊ inquãtum instrumẽtũ est: et motum a principali agente: aliquando est terminus actionis principalis agentis. aliquãdo vero dispositio ad terminum actionis ipsius principalis agentis. Ad ppositum in sacramento baptismi (⁊ sic in alijs intelligendũ est suo modo) aqua baptismi exterius abluit corpus: vel madefacit. ⁊ hec est operatio eius que conuenit sibi per naturam propriam. Ulterius autem inquantum est instrumentum diuine misericordie: habet effectum vlteriorem. non quidem attingendo ad gratiam vt ipsam creet in anima: quia creatura est: ⁊ creare non potest / nec principaliter / nec instrumentaliter: sed attingendo ad aliquã dispositionem spiritualem ipsius anime ad gratiam. ⁊ illa dispositio in baptismi sacramento est caracter. Et similiter in alijs sacramentis imprimentibus caracterem. In sacramentis vero non imprimentibus caracterem est aliquis ornatus spiritualis. vel qualitas aliqua ad gratiam loco caracteris disponens ⁊ est consonum hoc dictis Magistri sicut dicunt.

6. meth.

Cause effici. dup. distinct.

Magis.

Dicit enim q̃ homo non querit salutem a sacramẽtis. sed a deo per sacramenta. Hec enim prepositio a vel ab denotat causam efficientem principalem. sed ista ꝑpositio per denotat cãm instrumentalem. ¶ Tertio dicit opinans in vna alia questione: q̃ necessarium est secundum predicta inesse aliquam virtutem absolutam sacramento ⁊ supernaturalẽ: que non tantum est ordo sacramenti ad gratiã sed est forma absoluta: que est ratio agendi ipsi sacramento. ⁊ per consequẽs absolute. quia quinto phisicorum. sicut relatio non potest esse terminus motus vel terminare actionem: ita non potest esse alicui ratio agendi. Qualis autem sit ⁊ quomodo insit ista virtus declaratur sic. Nam virtus que est ratio agẽdi debet proportionari agenti. quia igitur agens principale ex seipso agit. ⁊ non agit inquãtum motum ab alio: sicut agens instrumẽtale: hinc est q̃ virtus principalis agentis permanens est in esse et habens esse completum ⁊ perfectum in ipso. virtuti vero instrumenti secundum q̃ huiusmodi non conuenit esse sibi nisi in motu ⁊ in fieri et secũdum esse incompletum. quia motus est aliquid imperfectum. eo q̃ est actus entis in potentia tertio phisicorum. ⁊ instrumentum non agit nisi inq̃tum motum est ab agente principali. Uirtus ergo illa supernaturalis est in sacramento in fieri: ⁊ non habet esse fixum: per modum quo intentiones sensibilium ponuntur in remedio. sicut intẽtio coloris ad immutandum visum ponitur in medio moto ab ipso corpore colorato. ⁊ sic ponitur illa virt' in sacramento corporali secũdum esse fluxibile. ⁊ etiã incõpletum. ⁊ hoc est possibile. licet impossibile esset q̃ talis virtus cum supernaturalis ⁊ spiritualis poneretur in tali corpore vel sacramento corporali secundum esse manens ⁊ completum ⁊ fixum. ¶ Ad confirmandum vero istam virtutẽ esse in sacramẽto: et sacramentum agere per talem virtutem arguitur multipliciter ⁊ per rationes ⁊ per exempla

5. phis.

¶ Per rationes. Tum quia deus nouo ⁊ speciali modo est in sacramentis ad sanctificandum creaturam secundum omnes. sed hoc non est per mutationem dei: sed per mutationem sacramenti ad visum applicari. cum igitur mutatio terminetur ad aliq̃d absolutum: non videtur esse in eis: nisi per aliquam specialem virtutem absolutam eis influxã ab agẽte deo. Tum quia quando agens agit in aliud mediante instrumento: prius naturaliter recipitur virtus agentis in instrumento q̃ in illo alio. patet in serra. Sacramenta autem sunt instrumenta dei in sanctificando. Tum quia videmus quod ignis inq̃tum est instrumentum diuine iusticie: habet virtutem punitiuam qua agit in spiritus damnatorum. ergo similiter sacramentum in q̃tũ est instrumentũ diuine mĩe habet vim iustificãdi sibi a deo

Rõnes. .1. opi.

collata. nec aliquid repugnat. ¶ Tum quia medici-
na habet aliquam vim respectu sanitatis vel dispo
sitionis ad ipsam. ¶ Tum quia sacramentum habet
relationem realem ad effectum sacramenti. et hoc
exẽpla p̄ pma opi. non est nisi mediante illa virtute absoluta. ¶ Ad
hoc adducuntur exempla. Primum est de voce be
ne audibili. que est causa discipline. et habet virtu-
tem mouendi intellectum. nã ipsa aliquo modo vir
tualiter continet intentionem proferentis: et ab ip-
so quandã virtutem videtur recipere: vt possit esse
causa discipline in audiente: sicut dicitur in de sen-
su et sensato. similiter de fãtasmate corporali respe
ctu intellectus tertio de anima. ¶ Secundũ exem
plum est de celo. quod quidem inquãtum mouetur
ab intelligentia: quasi instrumentum recipit virtu
tem generandi ista inferiora: etiam viua: in quorũ
generationem non posset secũdum se. ¶ Tertium
exemplum de semine quod in virtute generantis
vel anime ipsius agit ad generationem: vt dicitur
xi. de aĩa libus. in vndecimo de animalibus: non in vitute propria
sicut etiam scđo de anima. calor inquãtũ est instru-
mentum anime habet virtutem generandi carnem
et multa alia consimilia possunt poni. nullum enim
est inconueniens si instrumentum ponitur habere
aliquam virtutem ab agente principali: per quam
agat aliquid vel attingat: ad quod nõ posset in vir
tute propria: vt videtur. ¶ Ad hoc adducuntur
auctoritates. prima est Augu. allegata in princi-
Beda. pio questionis. Secũda est bede super lucam: ꝙ chri
stus tactu sue mundissime carnis dedit vim regene
ratiuam aquis: sed ista vis non est nisi illa virtus
absoluta. ergo ꝛc.

2. opinio **Secunda opinio** est: que negat illam virtutem absolutam.
ponit tamen ꝙ sacramẽta sunt causa effectiua gra-
tie: sicut prima: tamen per alium modum. quia sunt
gratie vasa cõtẽtiua. cõtinent enim causam effectiuã
gratie. deus enim cuius est causare gratiam: est in
ipsis sacramentis modo speciali ad specialem effe-
ctum gratie causandum in anima recipientis sacra
mentum. licet enim sit vbiqz deus per essentiã: pre-
sentiam: et potentiam: hic tamen est specialiter in-
sistens: et nõ solũ assistens sicut alijs rebus. et ideo
sacramentum cui insistit: dicitur causare gratiã vel
Exẽplum cõferre. ¶ Et ponitur ad hoc exemplum. sicut enim
manus christi tangendo infirmum dicebatur ipm
curare: et sibi conferre sanitatem pro tanto: quia di
uinitas sibi insistens curabat: et sanitatem confere
bat: sic dicitur sacramẽtum gratiam causare: non
per aliquã virtutem supernaturalẽ sibi influxã. vel
collatam. et formaliter inherentem: sicut primi po-
nunt. Quod autem sacramẽtum non sit proprie instru-
mentũ habens talem virtutem actiuam: probãt. quia
nec attingit ad gratiam creãdam: nec ad aliquam
dispositionem quia creatio cum sit de nihilo: dispo
sitionem non requirit. quare ꝛc. Potest tamen di-
ci instrumentale agens aliquo modo. sicut manus
christi dicebatur agens instrumentale in curatio-
ne infirmorũ: et diuinitas insistens dicebatur prin
cipale agens.

3. opinio. **Tertia opinio** est probabilis et subtilis ꝙ sacramenta sunt per se
causa effectiua gratie. Et hoc oportet dicere: sicut
dicunt primi. et potest probari hoc sicut primi pro
bauerunt. ¶ Adducunt tamen vnam rationẽ spe-
cialem ad hoc talem. omnis dispositio necessitans
ad aliquam formam. que nõ est ratio recipiendi ip-
sam: est causa effectiua realis et per se illius. pba-
tur ista tam de dispositione necessitante ex natura
rei: quam ex ordinatione alicuius vel institutione. de pri Aristo.
mo patet exemplum. quia scđm Aristo. scđo phisi-
corũ et quinto methaphisice. motus est per se cau-
sa effectiua sanitatis. ambulare enim (sicut dicit ibi)
est per se causa effectiua eucchie. idest bone dispo-
sitionis. sicut euchia est per se causa finalis ipsius
ambulare. loquitur enim ibi aristo. de per se causis.
et planum est ꝙ motus ambulationis non est nisi
quedam dispositio necessitans ad sanitatem: et hoc
ex natura rei et subiecti sic dispositi. et non est ra-
tio recipiendi ipsam sanitatem. quia ratio recipiẽ-
di manet manente forma recepta. sanitas autẽ non
manet cum motu nec econuerso. immo cessat motus
adueniente sanitate. Similiter potest poni exem-
plum de motu respectu proprij termini intrinseci.
quia est causa effectiua eius. et non est nisi talis di-
spositio necessitans vt videtur. Similiter declara-
tur de dispositione que est ex institutione alicuius
necessitans: meritum enim ex ordinatione diuina
et institutione est dispositio necessitãs ad premium
vite eterne: non ex natura rei. quia non sunt condi-
gne passiones huius temporis ꝛc. Et planum est
ꝙ secũdum omnes meritum est causa premij: et nõ
nisi causa effectiua: patet sicut de motu. probatur
etiam ista maior per rationem. quia dispositio ne-
cessitans ad formam que non est ratio recipiendi:
per se requiritur sicut aliquid prius natura: ad hoc
vt sit forma. non per accidens. patet sicut nec dispo
sitio que est ratio receptiui per accidẽs requiritur
ad hoc vt sit forma. vel causet. sed per se. sed nihil re
quirit per se ad hoc vt fiat effectus: nisi sit per se cã eius
quia a nullo per se depẽdet effectus. nisi a per se cau
sis eius. ergo talis dispositio est per se causa talis
forme. Sed non est causa materialis. patet. quia
vel talis forma materiam non habet sicut pariem
sibi intrinsecaz. vel si habet materiã: tñ talis dispo
sitio cum transeat et talis forma maneat: non po-
test esse materia eius. nec pertinere ad materiam si-
cut dispositio que ratio est recipiendi quam opor-
tet manere. nec est forma eius pari ratione nec fi-
nis sed potius ecõuerso forma est finis talis dispo-
sitionis: vt patet. ergo cum non sit ponere quintũ
genus cause: oportet necessario. ꝙ talis dispositio
sit per se causa effectiua realis talis forme. Est igi
tur maior vera. Sed minor est ista: ꝙ sacramentum
noue legis ex institutione diuina vel ordinatione
in suscipiente sacramentum vel potius ipsa susce-
ptio sacramenti seu sacramentum in sua susceptio
ne in non habente obicem. est dispositio necessitans ad gra-
tiam recipiendam/que non est ratio recipiendi gra
tiam. quia gratia manet: et sacramentum transit
adueniente gratia: ergo est per se causa effectiua
ipsius gratie. Nec sequitur ex hoc: ꝙ sacramen-
tum creet gratiam vel attingat ad creationẽ eius.
nam sacramẽtum licet sit causa effectiua gratie nõ
tamẽ per aliquã actionem elicitã: que sit media inter
sacrm ipsum et grãm et sit actio productiua gre: sed so
lũ quia est dispositio necessitãs ad gratiam: que non

est ratio recipiendi modo predicto. Sic etiam am-
bulare licet sit causa effectiua sanitatis secundum
philosophū. et tamen planū est q scdm veritatem
ipsum ambulare nec est actio productiua sanitatis
qr sanitas nō est termin⁹ intrīsecus ambulationis:
ambulatio enim non est motus ad sanitatem. sed
ad vbi. nec etiam ipsum ambulare habet aliquam
actionem elicitam: que sit actio productiua sanita-
tis media inter ambulare. sicut patet. tūc enim mo-
tus esset agens & eliciens aliam actionem. ideo &c.
Correla- ¶ Stant ergo ista duo simul: q scilicet aliquid sit
rium. per se causa effectiua alicuius: et tamen nullam ha
beat actionem elicitam respectum illi⁹ nec sit etiā
actio productiua eius vel etiam passio. ¶ Et po-
test probari hoc idem de caractere respectu gratie
contra primos: vt videtur eis. et per istum modum
sacramentum dicitur esse causa effectiua gratie:
nec tamen attingit ad creationem gratie seu alicu-
ius dispositionis ad ipsam: eo modo quo ponunt
primi. et ita sunt causa gratie: et tamen non creant
gratiam. sicut etiam nec meritum creat premium
nec mot⁹ crearet sanitatem si sanitas crearetur in
ambulante: et de potentia subiecti non educeretur.
¶ Non valet etiam si dicatur contra eos: q sacra-
mentum non est dispositio necessitans ad gratiam
nec in se nec in sua susceptione. quia sacramentum
exhibetur circa corpus. gratia vero in anima. sed
dispositio et forma debent esse circa idem: ergo &c.
Dicunt enim q non oportet hoc de dispositione:
que non est ratio recipiendi: sed sufficit: q sit eius-
dem suppositi: licet non secundum eandem partem
ergo quia corpus et anima vnum suppositum con-
stituunt non concludit argumētum. Secus est au-
tem de dispositione que est ratio recipiendi. bene
enim oportet q sit in eodem cum forma ipsa sicut
Resolu- patet. ¶ Sic igitur dicunt: q non est aliqua vir-
tio.3.opi. tus absoluta in sacramento per quam efficiat vel
attingat gratiam seu aliquam dispositionem ad ip
sam: sed virtus illa sacramenti non est nisi ordo effi
cax talis sacramēti ad gratiā suscipiēti cōferendā
qui quidem ordo recte virt⁹ dicitur. qr est vltimum
de potentia: et vltimum quod habet sacramentum
scilicet esse signum efficaciter ad gratiam sic ordi-
natum et q ipsam efficaciter significet virtus au-
2.celi. tem est vltimum de potentia. scdo celi & mundi. hec
est tertia opinio.

4.opi. ¶ Quarta opinio est etiā pro
babilis: q sacramentum est causa gratie per mo-
dum meriti de condigno & operis acceptati a deo
ad salutem suscipientis et gratiam sibi conferen-
dam: hoc enim christus meruit per suam passionē:
vt sacramentum suscipiens non habens obicē gra
tiam a deo consequeretur: et reciperet ipsam. Et
ita sacramentum est causa gratie non effectiua: sed
meritoria et exigitiua magis: et sicut meritum est
causa premij: et sicut act⁹ charitatis est causa aug-
mentationis charitatis. non q charitatem efficiat
vel causet effectiue: sed ipse deus solus: sed magis
per modum meriti actus talis est causa hoc proba
tur. ¶ Cum quia non aliter videtur esse sacramē-
tum causa gratie: q̄ passio christi: a qua habet sa-
cramentum suam efficaciam. vnde et ipsa passio
christi vel christus passus est principale agens re-
spectu gratie nostre sacramentalis sacramentum
vero quasi instrumentum habens virtutem & effi-
caciam ex passione christi: sed passio christi est cau
sa meritoria gratie sacramentalis. vt patet ergo &
sacramentum. ¶ Cum quia etiam quādo aliquod
agens agit mediāte instrumento coniuncto & etiā
mediante alio separato: non habet maiorem virtu
tem instrumentum separatum q̄ coniunctum pa-
tet de manu et securi vel themone vel gladio. sed
verbum filius dei operatur nobis sacramentalem
gratiam mediante sua humanitate passa vt instru
mento coniuncto que potest dici principale agens
aliquo modo respectu sacramenti: quod est instru-
mentum separatum. Cum igitur ipsa passio chri-
sti vel humanitas passa vt distinguitur contra ver-
bum: non sit causa effectiua gratie sacramentalis:
quia sic est creatura: sed sit tantum causa merito-
ria: videtur q multo fortius sacramentum non sit
causa effectiua sed meritoria de condigno modo
predicto. Sacramenta autem veteris legis nō cō-
ferebant gratiam puta circūcisio ipsa nisi per mo-
dum meriti de condigno quia passio christi nōdum
erat exhibita in actu. et ita differebant a sacramē-
tis noue legis: sicut dicunt. hec de primo articulo
principali: in quo sunt quattuor opiniones reci-
tate.

¶ Quantum ad secundū ar-
ticulum principalem arguam primo contra primā
opinionem. Quantum ad hoc q ponit sacramen-
tum esse causam effectiuam et dispositiuum ad gra
tiam causando illam dispositionem: quam vocant
caracterem vel ornatum. ¶ Primo sic contra opi Cōtra. 1.
nantem. quia ipse ponit alibi in secundo: q crea- opinionē
tura non potest creare: nec ad effectum creationis
attingere: nec principaliter nec instrumentaliter.
et hic etiam dicit hoc. quia pro tanto negat sacra-
mentum non attingere ad gratiam: licet ad dispo-
sitionem possit attingere. sed illa dispositio spiri-
tualis quam ponit: puta caracter: non habetur ni-
si per creationem. Probatio. qr est forma simplici-
ter supernaturalis: sicut et gratia ipsa: et de nulla
potētia anime educitur nec de naturali/ nec de obe
dientiali: sicut nec gratia. nō enim habetur per mu
tationem ita q sua productio sit mutatio: vt patet
saltem secundum eos ergo sacramentum ad talem
dispositionem non attingit ita parum sicut ad gra
tiam. Nec valet responsio aliquorum dicentium
q caracter vel talis dispositio non educitur nec cre
atur: sed inducitur. Aut enim sic inducitur: q de
nichilo sit vel habetur et non de aliquo: vel poten
tia alicuius: & sic creatur aut sic q de aliquo vel po
tentia alicuius et per consequens per mutationem
aliquam eius: de quo vel cuius potentia sit. et sic
educitur quod est falsum et contra eos quare &c.
¶ Secundo sic. sacramentum secundū eos est cau
sa effectiua gratie per hoc: q est causa effectiua ca
racteris vel dispositionis. Tunc arguo: quando ali
quid est causa tertij: quia est causa secundi: oportet
q secundum sit causa tertij. et hoc siue in eodem ge
nere cause: siue in alio. sed caracter ille nō est causa
grē in aliquo gñe cause qr nec forme nec finis. patz
nec efficiēs per eos. qr creare nō pōt: nec materia
ex qua: pz. nec in qua vt dispositio que est ratio re-

cipiendi: quia anima seipsa disposita est ad gratiā: sicut ad caracterem: vt videtur. igitur sacramētum ex hoc nō debet dici causa gratie. Si aūt oportet: ꝙ secūdū sit causa tertij in codē genere cause sicut primū secūdi: tunc difficilius est argumentū. quia caracter nō est causa effectiua gratie secundū eos.

¶ Tertio sic. Instrumentum secūdum ipsos simul habet opationē sibi propriā ex forma sua: ⁊ operationem suam que conuenit sibi ex motione: ⁊ in virtute principalis agentis. sicut serra simul secat lignum per suam acutiem: et facit domum: inquantum mouetur a domificante. Et similiter de sacramento oportet ꝙ simul habeat suas operationes duas. sicut aqua simul abluit et ad caracterem attingit. sed actio sacramenti propria: cum sit corporalis et cum motu: non fit in tempore. patet. sicut aqua abluit in tempore: et mouetur in tempore. igitur ad caracterem attingit in tempore. et caracter successiue habetur. et per consequens gratia: respectu cuius caracter est dispositio necessitans. sed hoc est falsum. Tum quia gratia creatur et habetur in instanti. Tum quia etiam ꝙ aliqua forma successiue adquiratur: non videtur nisi propter partes mobilis seu subiecti: vel propter gradus forme: vel propter indispositionem contrariam: quam oportet successiue amoueri: vel propter impotentiam agentis. modo nulla talis causa inuenitur in gratia: que adquiritur: saltem quantum ad vnum gradum in quo posset adquiri per sacramentū. quia non oporteret necessario ipsam adquiri in multis gradibus vt videtur. ergo ⁊c̃. ¶ Si dicas ꝙ sacramentū vel aliquid sacramenti puta vna syllaba verborum sacramenti posset habere operationem propriam in instanti. et illa syllaba erit sacramentum completiue et in virtute precedentium faciet effectum in instanti. Sicut vltima gutta cauat lapidē in virtute precedentium. Dico: ꝙ hoc patet esse falsum. Tum quia sicut tota oratio sacramentalis profertur in tempore: ita et quelibet syllaba. Tū quia tunc videretur: ꝙ alie syllabe superfluerent: et illa vltima esset totum sacramentum. Tum quia exemplum adductum non est ad propositum: nec accipitur verum. vltima enim gutta in virtute propria cauat lapidem. et quelibet alia precedens quando cecidit: in virtute propria fecit aliquid de dispositione ad effectum cauationis mollificando lapidē. ita ꝙ precedentes guttas fuit aliquid factum de dispositione. non sic autem secundum te in proposito de precedentibus syllabis. ideo ⁊c̃.

Nota de gutta cauāte lapidem.

¶ Quarto sic. quia talis dispositio causata per sacramentum non videtur esse possibilis in sacramento eucharistie consecrando eucharistiam. quia verba illa sacramentalia consecrationis planum est ꝙ ipsam transsubstantiationē non attingūt effectiue sicut nec creationē. eiusdem enim virtutis est transsubstantiare et creare: nec aliquam dispositionem ad trāssubstātiationē. quia illa dispositio aut esset in pane: aut in corpore christi. non in corpore christi. patet. quia iam non esset dispositio. nec in substantia panis. quia cum illa sit dispositio necessitans ad esse corporis christi: simul esset substantia panis in qua ponitur dispositio illa. et corpus christi sub speciebus. sed hoc est falsum. ergo ⁊c̃. Nec valet si dicatur fugiendo: ꝙ verba illa attingunt ad transsubstantiationem quantum ad recessum a termino a quo: puta quantum ad desitionem ipsius esse panis. non tamen quantum ad accessum ad terminum ad quem: puta quātum ad esse corpus christi. Primo quia non seruatur positio illorum: qui loquuntur de dispositione preuia. nam non esse panis vel desitio essendi panis nō ē prior esse corporis christi: sed vel simul vel posterior. Secundo. quia sicut creatura attingere non potest ad creationem: que est productio totalis alicuius non de aliquo: ita non potest attingere ad desitionem essendi alicuius: non resoluendo ipsum in aliquid sicut in materiam vel subiectum. quia non potest agere aliud vel facere: quod desinat esse: nisi presupponēdo materiam: vel nisi relinquendo materiam. Modo planum est ꝙ substantia panis ita desinit esse ibi: ꝙ nō resoluitur in materiā sed nichil de ipsa relinquitur nec materia nec forma. et ideo nichil valet.

¶ Si dicas ꝙ illa dispositio ad transsubstantiationem substantie panis in corpus christi est in ipsis accidentibus vel speciebus: que manent. Non videtur probabile. Tum quia accidentia sicut non transsubstantiantur: ita non disponuntur ad transsubstantiationem. Tum quia vna fictio videtur: ꝙ accidentia panis per illa verba alterentur. cum sonus non habeat virtutem alteratiuam talem respectu accidentium. Similiter etiam cum ipsa verba possint non attingere ad materiam ipsam vel ad accidentia ipsa: sicut quando aliquis consecrat sanguinem cooperto calice: motus aeris verborum nō attingit vsq; ad species. quare ⁊c̃. Similiter etiam ita posset fieri transsubstantiatio non manentibus accidentibus sed potius cōuersis: sicut et ipsis manentibus. Similiter etiam cum secundū ipsos verba consecrationis non prius agant in aliquid vel circa passum ꝙ̃ tangant ipsum: per Aristotelem septimo phisicorum de simultate agentis et passi. et in instanti prolationis terminate verba: vel species verborum nondum tangant species panis. quia multiplicatio soni non fit in instanti sed in tempore secundum philosophum in de sensu: sequitur ꝙ per tempus post instans vltimum prolationis verborum nondum transsubstantiatio facta est: nec dispositio ad ipsam. et per consequens substantia panis per totum illud tempus manet. quod est falsum et contra omnem veram opinionem de eucharistia quare ⁊c̃.

Arist. 7 phisicoꝝ.

¶ Secundo principaliter arguo contra illam virtutem: quam ponit ista opinio in sacramēto ad efficiendum caracterem vel istam dispositionem ad gratiam. Et hoc sic primo illa virtus absoluta supernaturalis aut est in verbis sacramentalibus diuisibiliter aut indiuisibiliter. quia aut pars est in parte: aut tota in qualibet parte. et similiter potest argui de materia cum verbis. Non potest dici: ꝙ ibi diuisibiliter sic ꝙ pars in parte. quia cū sit spiritualis: partem et partem non habens simplex est. Similiter etiam si pars esset in parte: tunc corrumperetur ad corruptionem partis vel subiecti sui. et ita nihil faceret ad effectum: qui fit in instanti terminationis verborum. Non enim potest dici: ꝙ migret de parte in partem: de subiecto in subiectum. Et similiter etiam sequeretur: ꝙ talis virtus extensa esset: saltē per accidēs habens partē extra partem. qđ repugnat spirituali virtuti. cuiusmodi debet poni ista virt⁹. si eīn poneretur corporalis: tunc nō plus videretur attingere ad effectum: ꝙ̃ virtus

naturalis ipsorum sacramentalium. Et preterea quereretur qualis esset illa: et cuius speciei in genere corporalium. quod non posset facile assignari. Nec potest dici: q tota sit in qualibet parte: ita q sit indiuisibiliter ibi. Tum quia inter formas: que insunt materie vel subiecto corporali: sola anima rationalis est talis forma et subsistens. Tum quia oporteret q de parte migraret in partem: vel omnino deficeret deficiente parte. et sic non esset talis virtus in vltima parte: puta in vltima syllaba. et sic nihil faceret ad caracterem vel dispositionem illam. Nec potest dici q migret de parte in partem: de syllaba in syllabam. sicut patet. Si dicas q sunt plures tales virtutes in verbis: et materiales in diuersis partibus verborum: sequitur q virtus sacramenti vnius non sit vna: sed sit valde plures: et tantum aggregatione sit vna. quod non videtur conueniens quare etc. ¶ Secundo sic de illa virtute quero: aut influitur sacramento vel verbis sacramentalibus in principio: vel in medio vel in fine. non in principio vel in medio. quia sacramentum nondum habet effectum suum. nec etiam deus qui est principale agens. et ita frustra infunderetur. Similiter etiam verba sequentia superfluerent: et non essent de necessitate sacramenti. Si dicas: q in fine verborum influitur a deo: contra: aut accipis finem verborum prolationem vltime littere vel syllabe. aut instans: ad quod terminatur ista prolatio. si prolationem littere vel syllabe: cum illa sit forma tio vocis et successiua: idem est sicut de tota prolatione verborum. Et ita potest argui sicut prius. si accipis in instanti illo terminatiuo prolationis verborum. Contra. tunc verba non sunt. tunc enim nō est formatio verborum. Cuius ergo subiecti est illa virtus: cum verba non sint: sicut nec motus est cum instanti. Similiter etiam si in illo instanti influitur: aut in eodem instanti corrumpitur: et cessat: et ita simul est et non est. Aut post illud instans manet: et sic aut in tempore habito corrumpitur: quod non concederes: sed diceres: q sicut in instanti habet: sic in instāti corrūpitur: et nō in tpe: aut manet in tpe: et sic per aliqd tēpus manet sine verbis et subiecto suo. et postq̄ sacramentum habet suum effectum. et sic frustra: quare etc. ¶ Tertio sic. si esset dare talem virtutem causatiuam dispositionis necessitantis ad gratiam: qua ratione esset dare eā in vno sacramento: pari ratione in alijs: sed in sacramento penitentie: vel quod non imprimit caracterem non est dare talem dispositionem necessitantem nec per consequens talem virtutem. Tūc enim sequeretur: q alicui confitenti quantumcunq ficto conferretur per talem virtutem dispositio aliqua necessitans ad gratiam: que necessario adueniret sibi recedente fictione. sicut recedente fictione a baptisato qui recipit in baptismo caracterem: aduenit sibi gratia. nec oportet ipsum rebaptisari. sed illud est falsum. tunc enim confesso ficto in actu cōfitendi postea recedente fictione: necessario adueniret gratia. et sic non oporteret ipsum reconfiteri quod est falsum: et inconueniens. sicut patet.

Nota. ¶ Quarto sic. sicut sequenti rationem naturalem non sunt ponenda plura sine necessitate rationis: ita sequenti fidem non sunt plura ponenda sine necessitate fidei: vel auctoritatis: cui assentit fides. sed non apparet necessitas fidei: nec auctoritatis: cui assentiat fides ad ponendum talem virtutem absolutam in sacramentis: qua attingat ad aliquā dispositionem talem respectus gratie. Si enim apparet aliquid: precipue videretur: vt posset vitari efficacia sacramenti ex solo pacto et poni differentia inter sacramenta noue legis et antique: vel auctoritates alique: que possunt ad hoc allegari. Sed primum non cogit. nam velint nolint: oportet omnes recurrere ad pactum. quia talis virtus etiam si ponatur: non nisi ex pacto operatur. nec deus cooperatur sibi nec ad effectum eius nō nisi ex pacto sequitur gratia non ex natura: vt patet. Similiter etiam auctoritates infra soluentur. ergo et cetera.

¶ Videtur ergo simpliciter negandus ille modus ponendi et illa virtus absoluta. oporteret enim ipsam plurificari eiusdem rationis in verbo et materia: vel etiam alterius rationis sicut et susceptius. et tamen si poneretur sufficeret vna: vt videtur. Similiter etiam virt⁹ illa se diffunderet in circuitu: sicut verbum: et posset habere: et haberet: q̄tum est ex se: suum effectum circa vnum sicut circa alium. eo q agit naturaliter. quod non videtur. Similiter etiam esset sacramentum causa totalis equiuoca respectu illius dispositionis ad gratiam per illam virtutem. et ita esset simpliciter aliquid nobilius ipsa. quod non videtur. Tamen iste rationes que hic tanguntur vltimo: licet ponantur ab aliquibus: non sunt multum efficaces. et ideo in ipsis nō sto sed potius in premissis. Refellit 1. opinio.

¶ Contra secundam opinionem arguo primo sic. Deus q̄tum est ex parte sui: non aliter existit in sacramentis: vel insistit eis. nā sicut in alijs rebus inest tantum per presentiam: essentiam et potentiam: ita etiam ipsis sacramentis. licet enim insistens sacramentis causet effectū aliquem ad quem causandum non existit: nec insistit alijs rebus vel corporibus: tamen ita intime et perfecte insistit alijs corporibus: sicut sacramentis et vniformiter q̄tum est ex parte sui. sed per insistentiam ipsius dei in alijs corporibus non possunt dici alia corpora causare effectiue illud: quod deus creat insistens eis. tunc enim corpus humanū posset dici efficere animā. quia deus sibi insistens creat eam. quod est falsum. ergo nec sacramentis per hoc q verbum eis insistit: possunt dici efficere gratiam. ¶ Et confirmatur excludendo exemplum adductum pro opinione. quia si de⁹ sic infuisset humanitati christi: q non fuisset assumpta ad vnitatem diuini suppositi: nunq̄ manus christi dicta fuisset curare infirmos. quia diuinitas insistens sibi curabat eos. pro tanto enim hoc conceditur: quia est communicatio ydiomatum inter illa: que sunt vnum in supposito. sed planum est q verbum dei quod causat gratiam: non insistit sacramento sic: q sacramentum sit vnum suppositum cum verbo. ergo etc. ¶ Tertio ex dicto eius. quia vas non debet attribui operatio locati vel contenti. sed sacramentum non dicitur causare gratiam: nisi per modum vasis. quia est vas contentiuum gratie secundū eū. ergo etc. Item esse contentiuum gratie non est nisi dupliciter. vno modo per modum subiecti. et hoc est continere formaliter. et sic sacramentum non continet. et dato q sic contineret: adhuc propter hoc nō esset causa effectiua gratie. vel virtualiter: Cōtra. 2. opinionē

et hoc soli deo conuenit. ergo ꝛc. ¶ Quarto sic quali-
tercunqꝫ deus insistat sacramento: tamē nō opera-
tur gratiam in susceptione sacramenti ex natura
rei: nec ex necessitate talis insistentie: sed ex pacto
voluntatis sue: noto ecclesie ꝙ sic ordinauerit. et
per consequens oportet eum recurrere ad pactum.
et talis insistentia nihil videtur facere ad gratiam.
sed solum pactum. Tamen ipse improbat opinionē
de pacto: quare ꝛc.

Contra 3. opi. ¶ **Contra tertiam** opinionem: licet sit pulchra et sub-
tilis arguo primo sic. Illud quod non est in re et in
actu: quando gratia ponitur in actu: non est causa
per se effectiua realis ipsius gratie: probo. quia cū
ens diuidatur in causam et causatū: impossibile est
ꝙ non ens in actu et realiter sit causa realis in actu
alicuius effectus realis. Similiter patet hoc secū-
do phisicorū. ꝙ oportet causam in actu et particu-
2. phisic. larem simul esse cū effectu. et hoc cōceditur ab om-
nibus de causa efficiēte. Secūdo hoc patet. quia si-
cut impossibile est: ꝙ non ens sit effectus realis in
actu: ita impossibile est: ꝙ non ens sit causa realis
alicuius. sed sacramentum non est: quādo ponitur
gratia in actu. vel si sit aliquod: accidit ꝙ sit. proba-
tio. quia cum sacramentum consistat in rebus ⁊ ver-
bis: verba autem non sint in instanti terminatiuo
prolationis verborum: sicut nec tempus est in instā-
ti vel cū illo instanti: ⁊ tamen gratia ponitur in illo
instanti. etiam secundū ipsos ⁊ secundū veritatem:
sequitur ꝙ sacramētum non est: quādo ponitur gra-
tia et creatur in actu. ergo ꝛc. ¶ Et confirmatur
secūdo. Nam aliquis fictus recipiens caracterem
baptismalem: non autem gratiam: postea receden-
te fictione recipit gratiam baptismalem vel sacra-
mentalem. sed tunc non est sacramentum. quia pre-
cessit per multum tempus forte. ergo ꝛc. ¶ Tertio
sic. si sacramentum sit per se causa effectiua gratie:
hoc non est nisi per modum dispositionis necessitā-
tis: sicut dicunt. sed impossibile est hoc. ergo ꝛc.
Probatio minoris. quia sicut est impossibile: ꝙ nō
ens disponatur realiter: ita impossibile est: ꝙ non
ens disponat. Siue sit dispositio per modum rece-
ptiui de qua est manifestum: siue non sit ratio rece-
ptiui. non minus enim ad rationem effectiui requi-
ritur: ꝙ aliquid sit ens: ꝙ̄ ad rationem receptiui: vt
videtur. cum ceteris paribus nobilius et perfecti-
us sit effectiuum: ꝙ̄ receptiuum. ergo ꝛc. ¶ Quar-
to sic. si sacramentum est per se causa realis effecti-
ua gratie: hoc est ratione ordinis efficacis ad gra-
tiam: quem habet ex institutione diuina. quiquidē
ordo est formalis in ratione sacramenti: etiam se-
cundū ipsos. Magis enim ex hoc ordine habet ꝙ
sit causa: ꝙ̄ ex verbis vel ex materia. sed hoc est im-
possibile quia respectus rationis nō potest esse cau-
sa realis: nec ratio cause realis alicuius effectus.
iste autem ordo non est nisi respectus rationis cir-
ca sacramentum: etiam secūdum ipsos. quia nō est
nisi respectus sacramenti ad gratiam futuram qui
non potest esse realis. quia ad non ens non est rela-
tio realis. sed consurgit in sacramento ex volitio-
ne vel intellectione diuina: et non ex natura rei.
Preterea magna difficultas est: quomodo talis re-
spectus rationis sit ibi formaliter. ⁊ an sit ibi sic ꝙ
ipso possit dici sacramentum actiuum vel effectiuū
ergo ꝛc. ¶ Quinto sic. sicut se habet receptum ad
receptiuum sic vt videtur causatum ad causam ef-
fectiuam per se. sed impossibile est formam recipi
in aliquo: quin referatur ad receptiuū realiter. ita
ꝙ contradictionem implicat receptum formaliter
in aliquo modo referri ad receptiuum. sicut ꝙ acci-
dens inhereat subiecto: vel recipiatur in ipso: ⁊ nō
referatur ad ipsum. ergo impossibile est esse aliquē
per se effectum: qui non referatur per se ad causam
per se efficientem. sed gratia non refertur ad sacra-
mentum realiter quia ad non ens nō est relatio rea-
lis. ergo ꝛc. ¶ Sexto sic omnis causa effectiua per
se realis creatura videtur realiter referri ad effe-
ctum quando ponitur in actu: vel saltem potest re-
ferri: ⁊ refertur secundum communem cursum na-
ture. sed sacramentum non refertur realiter ad gra-
tiam: quando ponitur sicut nec econuerso. relatio-
nes enim cause create effectiue ad effectum sunt cō-
uerse et mutue ergo ꝛc. Potest enim probari mi-
nor huius rationis. quia talis relatio et si non fun-
detur proprie super actionem efficientis: preexigit
tamen actionem ipsam. sed secundum eos sacramē-
tum non habet actionem aliquam respectu gratie.
ergo ꝛc. ¶ Preterea contra eos. materia non cau-
sat aliquid: nisi recipiendo aliud a se: puta formam.
igitur efficiens per se non causat aliquid: nisi effi-
ciendo vel attingendo aliquid per suam actionem.
sed sacramentum non attingit ad gratiam per ali-
quam actionem secundum eos. ergo non est causa
effectiua. ¶ Octauo confirmat hoc de forma: que
nihil causat vt forma nisi informādo aliud a se. pu-
ta materiam. ergo similiter nec sacramentum ali-
cuius non est causa effectiua: nisi attingendo per
actionem suam aliquem effectum et aliud a se. sed
sacramentum nihil attingit secundū actionem eli-
citam. igitur ꝛc. Unde videtur secundū premissas
rationes: ꝙ pari ratiōe dici possit aliquid causa ef-
fectiua alterius: respetu tamen cuius nihil faceret.
¶ De istis quattuor rationibus vltimis (licet ali- ꝙ.4. rōes vltie sunt debiles.
qui ponant eas) non curo nec sto in eis: sed in quat-
tuor primis. Isti enim contra quos alij faciunt pre-
missas rationes: dicerent ꝙ nō valent de omni cau-
sa per se effectiua: sed tantū de causa effectiua prin-
cipali attingente per actionem elicitam de genere
actionis ad effectum ipsum: etiam retorquerēt pre-
missas rationes contra eos: quia caracter vel dispo-
sitio illa ad gratiā oportet ꝙ sit causa effectiua gra-
tie ad hoc vt possit saluari sacramentum esse cau-
sa effectiua gratie mediāte caractere. oportet enim
ad hoc ꝙ primum mediante secundo possit dici cau-
sa effectiua tertij: ꝙ secūdum in eodem genere cau-
se sit causa tertij. Nec sufficit: ꝙ in alio genere cau-
se puta per modum dispositionis: que est ratio rece-
ptiui. alioquin posset dici ꝙ generās disponēs ma-
teriam mediante dispositione ad animam esset cau-
sa effectiua anime rationalis: quod non videtur ve-
rum igitur tenendo positionem eorum: ꝙ caracter
sit causa effectiua gratie: et tamen cum hoc opor-
tet ponere ꝙ nullam actionem elicitam producti-
uam habeat respectu gratie: etiam secundum po-
sitionem eorum. quia cum sit creatura: creare non
potest. ergo et cetera. Ita ꝙ nō habent alij pro in-
conuenienti: ꝙ sit aliqua causa per se effectiua ali-
cuius effectus habiti per talē causam: que tñ nullū
habet respectū realē ad effectū: nec attingit ad ip-
sum per actionē elicitam mediam inter causam ef-

effectum ipsi⁹ effectus productiuam. Sicut etiam declarant de motu ⁊ proprio termino intrinseco: licet ipse motus bene sit ipsa actio vel passio productiua termini: et respectus quidã non ad terminũ sed ad agens: si sit passio. ad passum vero: si sit actio vtrum vero ista dicta sint efficacia dimitto gratia breuitatis tamen dicta opposita videntur magis probabilia.

Contra 4. opi. ¶ **Contra quartam** opinionem arguo primo sic. si sacramentum est meritum de cõdigno ipsius gratie sacramẽtalis: quero cuius formaliter merentis sit meritũ. quia aut est meritũ christi: aut meritum conferẽtis seu ministrãtis aut meritum recipiẽtis. Sed non est meritum christi. precessit enim totum meritum christi: vnde ⁊ nihil meretur a modo christus de nouo. Nec meritum cõferentis. quia ministrans cum sit pessimus frequẽter: ⁊ ĩ peccato mortali: nõ meretur gratiam de cõdigno ipsi recipienti sacramentũ sed frequenter demeretur sibi ipsi dãnationẽ eternam ministrãdo indigne sacramẽtum. Nec est meritum recipientis. quia tunc prima gratia inesset sibi ex merito proprio cõdigni quod est falsum quia tunc meritum condigni non presupponeret gratiam in merẽte. igitur ⁊c. ¶ Secundo sic sacramẽtum nõ est actus meritorius de condigno per se ad hoc vt per ipsum habeatur gratia. Immo nec est actus meritorius. quia est aliquod sensibile signum. ⁊ nõ est actus charitate formatus. ergo nõ est causa gratie per modum meriti. Dices ꝙ licz sacramentum non sit meritũ: tamẽ susceptio sacramẽti est meritum. Dico ꝙ nõ potest hoc esse. quia si susceptio sacramenti esset meritum de condigno: non esset meritum nisi recipiẽtis ⁊ planum est: ꝙ nõ est meritum recipientis Tum quia paruulus mereri nõ potest. et ita potest similiter argui de merito cõgrui ꝙ̃tum ad paruulos ⁊ christum ⁊ ministrãtem aliquo modo. Tum quia nullus de cõdigno sibi meretur primam gratiam. nec est meritum ministrantis. patet. quia frequenter est malus ⁊ in pctõ mortali. nec meritum christi. patet. meritum enim christi fuit ipso viuente. et fuit actus bonus voluntatis sue charitate format⁹: quo passionẽ ꝓpriã scḋm voluntatem dei acceptauit ad redemptionem generis humani. ergo ⁊c. ¶ Tertio sic dato ꝙ sacramẽtum sit meritum. Quero a te vtrum sit vere causa gratie vel non. si dicis ꝙ non: tunc non das plus de causalitate sacramẽtis: ꝙ̃ alij qui ponunt diuinam assistentiam ibi: et deum causare gratiam. non autem ipsa sacramenta ⁊ tunc niteris frustra. si sic. aut est causa finalis: aut materia: aut forma: aut efficiens: non nisi efficiens: patet. ergo dicere ꝙ sacramentum est causa gratie per modum meriti: et non causa effectiua est contradictio. ¶ Preterea potest argui contra istam opinionem quia quod nõ est non est causa alicuius entis vere et realiter: sed meritum non est: quando premium est frequenter ⁊ vt in pluribus. et in proposito specialiter de sacramento et gratia. ergo ⁊ cetera. Dices ꝙ licet meritum non sit in re: est tamen in acceptatione. Dico ꝙ sicut non est in re: ita non est causa in re sed bene acceptatio diuina vel volitio causa est. non autem meritum ipsum: quod non est. Et ita debet intelligi si aliquãdo dictum est: ꝙ meritum in acceptatione diuina est causa premij. Sic ergo nulla premissarum opinionum videtur esse vera. hec de secũdo articulo principali.

¶ **Quantũ ad tertiũ articulũ** respondeo aliter ad questionem. et dico primo: ꝙ sacramentum non est causa per se effectiua gratie nec alicuius dispositionis ad ipsam. Et hoc sufficienter probatum est supra arguẽdo cõtra alias opiniones. Et põt adduci auctoritas bernardi ad hoc superi⁹ allegata in principio questionis. ¶ Secũdo dico: ꝙ adhibito sacramento vel recepto: habetur gratia: nisi sit obex vel impedimentum in suscipiente: ⁊ hoc ex ordinatione diuina et volitione efficaci diuine voluntatis ꝙ sic fiat. et ex pacto suo quod declaratum est ecclesie per fidem. ⁊ dicta sanctorum. Ita ꝙ deus solus effectiue causat gratiã: tamen adhibito sacramento quod quidem sacramẽtum nihil operatur vel efficit: ad hoc sed tantũ cõcomitatur vel precedit. Ad hoc ponũtur plura exempla. vnum est de bulla pape: qua habita adquiritur alicui prebenda vel confertur. Aliud est de merello vel signo: quo habito confertur alicui elemosina: licet nihil faciat merellus ad talem collationem: vel etiam bulla pape. Et possunt multa alia exempla poni: sed nõ est vis. ¶ Tertio dico: ꝙ nullam oportet ponere virtutem in sacramentis per quam sint cause gratie vel dispositionis ad gratiã: sicut apparet ex predictis. quia proprie loquendo et veraciter siue realiter: sacramenta non sunt causa gratie: nec dispositionis alicuius ad gratiã: nec caracteris vel alicuius talis ornatus: qualem ponunt alij. ¶ Quarto dico: ꝙ improprie et large loquendo de causa. ⁊ modo populari vel vulgari: sacramenta possunt dici causa gratie. ⁊ ita virtutem aliquã habere. eo modo quo bulla pape dicitur habere virtutem collationis vel adeptionis prebende. ⁊ merellus virtutem collationis elemosine pro tanto. s. ꝙ istis habitis vel positis: habentur vel cõferuntur illa. non ex natura ⁊ virtute talium: sed ex voluntate ⁊ ordinatione conferentium: vnde ⁊ virtus talium non dicitur: nisi ordinatio efficax instituentis ad talia consequenda. ¶ Et similiter potest dici in sacramento: ꝙ virtus eius non est nisi ordinatio ipsius efficax a diuina voluntate ad hoc vt ipso habito vel adhibito: obice non impediente habeatur gratia in suscipiente. et non est nisi respectus rationis obiecti voliti a deo vel ordinati sicut videtur. Et istam opinionem tenent multi: ⁊ tenuerunt ⁊ videtur mihi melior inter omnes. ¶ Quia vero difficiliora que possint contra opinionem obijci tanguntur supra arguendo ad principale vel ꝓ opinionibus aliorum. ideo dimitto instare. et soluo ad motiua aliorum.

Opinio alia: quã tenet auctor.

¶ **Ad primum** pro prima opinione: que dicit ꝙ oportet omnes dicere sacramẽta esse causas per se ipsi⁹ gratie. Dico ꝙ nõ oportet: nec ad hoc cogit auctoritas aug. nec diffinitio sacramenti: sicut apparebit soluendo ad rationes principales. Ad illa duo que adponũtur qñ dicitur primo ꝙ sacramẽtũ alias esset causa per accidẽs gratie. et sic ista causalitas ꝑ se nõ pertineret ad ꝯsiderationẽ de sacrõ. Dico ꝙ sacrz eẽ realẽ causam ⁊ veram ipsius gratie nõ pertinet per se nec per accidẽs ad cõsiderationẽ de sacramẽto: tñ ꝙ̃ aliquid attribuendum sacramento. quia secũdũ

Ad rõnes pme opi.

veritatem non est causa: sed magis tanq̃ aliquid remouendum a sacramento. pro tanto tamen pertinet ad cōsiderationem: q sacramētum sit causa gratie modo predicto improprie. s. et vulgariter loquēdo. qr ipso suscepto habetur gratia sicut si esset cōsideratio de bulla vel merello: nō solū q̄tū ad substātias talium: sed etiam q̄tum ad valorem ipsarū. et sic magister principalius intendit tractare de sacramētis magis q̄ vt sunt res quedam naturales. ❡ Ad secūdum dico q nō obstantibus predictis: sacramēta noue legis preminentiam habent super sacramentum circuncisionis. vel alia sacramenta que antiquitus gratiam contulerunt. quia in primis conferebatur gratia ex opere operantis vel suscipientis: si erat adultus. i. requisita fide saltem informi ipsius operantis: puta parentum: vel circūcidentis puerum. vnde oportebat q haberent fidē christi. Et ordinauit deus q cum tali fide operantis vel suscipientis haberet sacramentum efficatiā idest efficaciter conferret gratiam suscipientis: vel potius cum ipso a deo conferretur. Sed non sic de sacramentis noue legis: sed in ipsis ex opere operato confertur gratia vnde nō oportet q operās credat: sed sufficit q cum debita intētione: puta q intendat facere quod facit ecclesia christianorum: licet discedat: et non credat q aliquid faciat: sed si valet: valeat/ administrando sacramentum habetur gratia in suscipiente obicem non habente ab ipso deo. Et sic patet q vnus infidelis etiam baptisare potest. Et patet differētia sacramentorum noue legis ad alia. et etiā preminētia eorum ad alia. et hec est etiā differētia que solet communiter assignari.

Infidelis baptisare pōt.

❡ Ad illa que adducūtur declarando: q sacramēta sunt causa effectiua instrumentalis et dispositiua respectu gratie non autem principaliter/ patet ex predictis. q sicut sacramētum nō potest esse causa principalis: nec attingens ad gratiam: ita nō potest esse causa instrumentalis attingens ad caracterem vel dispositionem quam ponūt alij. qr ita oportet eā creari sicut gratiam. ergo etc. ❡ Ad illa que adducūtur pro illa virtute absoluta que est aliquid in fluxu et in esse imperfacto in ipso sacramento sicut instrumento. Dico q nihil est proprie in fluxu nisi motus qui est ipse fluxus: vel etiam tempus seu entia successiua. Et dico q talia tantūmodo sunt respectus. et per consequens nihil absolutum est in fluxu. sed est permanens omne absolutum. et per cōsequens illa virtus. ❡ Ad primū ergo pro illa virtute quādo dicitur q deus nouo modo est presens creature vel sacramento ad sanctificandum: conceditur nouo modo. non quia aliter q̄ per presentiā/ essentiam/ et potentiam: sed quia ad causandum nouum effectum. et dico q hoc est cum mutatione sacramenti. sed illa mutatio nō terminatur ad aliquā virtutem absolutam: sed ad respectum applicationis ipsius sacramēti ad vsum. Nec oportet q omnis mutatio terminetur ad aliquid absolutum: sed potest ad respectum extrinsecum terminari. sicut patet de motu ad vbi. ❡ Ad secūdum dico q nulla virtus absoluta recipitur in instrumento ad agēdum. Unde nec instrumentum artificiale quod proprie est instrumentum: et a quo sumpta est ratio instrumenti: et diriuatium est nomen ad alia nullam habet virtutem actiuam vnde instrumentū est nec a se: nec ab agēte receptam: per quam attingat ad effectum principalis agentis. nec ad aliquā dispositionem. sed si ad aliquid attingit per virtutem aliquam sibi formaliter inexistentem respectu illius non dicitur. nec est instrumentum: sed magis principale agens eo modo quo agens principale distinguitur contra instrumentale. vnde et quando carpentator mediante securi secat: securis nihil facit effectiue: sed tantum sunt ibi due motiones ordinate: quarum vna est prior: et est securis. Alia vero posterior est: et est partium ligni et expulsio ipsarum a priori situ: vel separatio ipsarum: et ab eodē agēte: puta a mouente securim: non a securi. Non enī oportet q instrumentum aliquid absolutum recipiat a principali agente: quo agat: vt patet. Nec duricies securis licet sit impassibilitas quedā qua possit resistere et non faciliter pati ab alijs: non tamen est qualitas actiua: vt videtur. Nec etiā figura. Tum quia tunc considerans figuram nō abstraheret a motu. quia consideraret per se primū principium motus. Tum quia si deus conseruaret figuram vnius mollis: et moueret ipsum de loco ad locum: ita expelleret aliud corpus sicut durum. Corpus enim quasi formaliter expellit aliud corpus de alio loco: sicut vna forma aliam de eadem materia vel subiecto nō autem expellit ipsum effectiue per aliquam virtutem motiuam: sed magis mouēs corpus expellit aliud corpus de eodem loco ad quem mouet aliō corp⁹ q̄re etc. ❡ Sic igit dico q instrumētū nō agit: nec hz talē v̄tutē absolutā a p̄ncipali mouēte in fieri tm̄. valde ei est īpossibile q securis quotiens mouetur ab artifice: acquirit vnam formam absolutam vel virtutem: et quotiēs cessat moueri: totiens perdat aliquid absolutum. ❡ Ad tertium de igne inferni. dico q ignis inferni per modum instrumenti nihil agit in spiritus damnatorū puniendo ipsos. vel affligēdo. nec recipit aliquam virtutem absolutam ad hoc faciēdum: sed per aliū modum affligit: sicut dicetur infra. Nec i illa actione est instrumentum: nisi extendendo nomen instrumenti ad omne agēs secūdarium. et ita omne aliud agens ab ipso deo posset dici aliquo modo instrumētum quo non loquor modo. Uel dicendū et similiter ad illud quod precedit de instrumēto quod nō est simile de igne respectu afflictionis damnatorū. quia illa afflictio vel dolor educitur de potētia subiecti: et nō habetur per creationem: sicut gratia vel caracter: vel dispositio ad gratiam.

De igne inferni.

❡ Ad quartū dico q sacramenta nō sunt proprie loquendo medicine peccati habētia aliquam actionem qua attingant gratiam vel dispositionem in anima ad gratiā. sed pro tanto dicūtur medicine quia ipsis adhibitis cōfertur a deo gratia expiatiua peccati et anime sanatiua quasi sanitas eius spiritualis. ❡ Ad quintum dico q sacramētum nō habet realem relationē ad effectum seu ad gratiam. Non enim realiter sacramētum quando gratia inducitur et ita ad gratiā realiter nō refertur sicut etiam ad non ens nō est relatio realis: nec gratia ad ipsum sacramētum realiter refertur. Et preterea dico q nō oportet ad hoc q aliqd de nouo realiter referat: q propter hoc aliquid absolutum de nouo in ipso adquiratur sicut declarari potest et in respectibus extrinsecis et intrinsecis. sed transeo. ❡ Ad exempla dico q primū de voce bene audibili non valet ad propositū. primo quia accipit falsum. vox enim vel ser

Ex ēplo rū solutō

mo bene audibilis non habet in se: nec recipit aliquam virtutem vel intentionem ab anima proferentis seu instituentis: vt per talem virtutē possit causare in anima vel intellectu disciplinam per modū talis instrumenti: sicut ponunt q autem nulla talē virtutem absolutam recipiat patet. quia anteꝙ imponatur ad significandum: nō habet talem virtutem: vt patet. per impositionem vero imponentis nō recipit aliquid absolutum reale positiuum in se ipsa: sed solum respectu rationis ad rem signatam ut signi voluntarij ad signatum. Sermo igitur bene audibilis nō est causa disciplinae: sicut dicūt. sed pro tāto dicitur causa disciplinae quia sermone prolato immutatur sensus et fantasia. et vltimo intellectus ad cognoscēdum talem vocem secūdum se. et vlterius quia intellectꝰ nouit q talis vox vel talis sermo impositus est ad significandum talē rem. hinc est: q per vocem tanꝙ per signum rememoratiuum cognoscit rem conferendo signū ad signatū: de qua re oportet q habeat notitiam aliquam per propriam speciem vel fantasma: que causant conceptum eius: non autem ipsa vox per se et directe: nec ex aliqua virtute recepta in ipsa a proferentē. Tūc enim a quocunꝙ et cuicunꝙ proferretur: haberet eandem virtutem: et generaret in anima disciplinam. quod patet falsum. Si enim gallico proferatur flamingum vel huiusmodi. nunꝙ propter hoc generabitur in ipso disciplina. sed oportet q prius doceatur talem vocem secūdū idioma flamingum significare talem rem. Secundo non est ad propositum. quia disciplina est aliquid educibile de potētia animae vel intellectus. nō autem gratia ipsa vel caracter. et ita dato q exemplum esset verum: adhuc non valet ad totum propositū. ¶ Ex quo etiā patet ad vnum aliud exemplum quod solet poni de fantasmate: quod agit in intellectum in virtute intellectus agentis. dicendum enim dato q in intellectum possibilem agat fantasmate: non tamē recipit aliquam virtutem absolutam ab intellectu agēte. immo nihil omnino: sed per virtutem propriam agit illud quod agit. nec debet dici instrumentum intellectus agentis: dicitur tamen agere in virtute intellectus agentis: quia nō agit in intellectum possibilem nisi concurrente intellectu agente tanꝙ principaliori et nobiliori agente. Preterea etiam dato q talem virtutem reciperet: et mediante ipsa ageret: non est simile in proposito: quia intellectio ad quam coagit fantasma: educitur de potentia intellectus. non sic gratia nec caracter.

¶ Ad secundum exemplum de celo satis dictū est in secūdo: q celum nec in virtute propria: nec ī virtute alterius seu ab alio recepta potest generare aliquod viuum attingendo ad animam. Tunc enim causa totalis equiuoca esset simpliciter innobilior suo effectu sicut omnino viuum viuo eo modo quo deductum est in secūdo. Nec valet responsio: q nō est incōueniens de causa instrumentali: sicut dictū est ibidem. Preterea dico q celum ab intelligentia motrice non recipit motum et situm: qui non est vis generatiua: sicut patet. Similiter etiam dato q sic esset; adhuc non est simile: quia forma viui ad cuius generationem posset attingere celum educeretur de potentia materie. non sic autem gratia de potentia animae quare etc. ¶ Ad aliud exemplum de semine satis dictum est in secundo et in tertio: q semē nō agit nisi dispositiue ad generationē. Similiter etiam q in virtute generantis hō potest ad generationem facere sicut est ibi deductum. diceretur enim q aliquid agat in virtute vel per virtutē alterius: quam non habet in se formaliter: est ignorare vocem propriam. sicut dicere q aliquid sit per formam alterius: sed bene per virtutem suam propriam: quam habet a generante a quo causatur decidītur et seminatur que est forma sua vel qualitas: dispositiue agit. nec in tali actione proprie loquendo est instrumentum. Et non est simile de ipso et de sacramento vt in instrumento. quia dispositio illa ad quā agit semen de potentia materie vel subiecti educitur non sic dispositio ad gratiam quam ponunt vt caracter. ¶ Ad tertium exēplū qd implicatur eodē mō sicut dictū est de semine suo mō. calor enī nullā virtutē recipit ad generandum carnē. nec vnꝙ attingere potest ad generationem carnis: nisi dispositiue. et tunc non est simile in sacro: sicut dictū est pluries in premissis. Si dicas q aristo. dicit oppositum. dico q nō dicit sicut imponis sibi. sed ' ae dicit q calor est instrumētum animae ad generandū carnem. et hoc verum est extēdendo nomen instrumēti ad agēs dispositiuum etiam per propriam formas. ¶ Ad auctoritates. Ad primā de aug. ad aliam de beda dico q illa vis non dz intelligi virtus aliqua super naturalis absoluta eis influxa. sed extendendo nomen hoc dixerunt. Sicut diceretur q bulla habet vim habendi prebendam: et q est littera magne. virtutis. vel meretius elemosinam: sicut dictum est supra.

Ad auctoritates.

¶ Ad illa que dicuntur in secunda opinione planum est q primum deficit ibi: quia nō sic potest dici sacramētum causare gratiam sicut manus christi curabat infirmos. Nā secundum cōmunicationem ydiomatum hoc dicebatur. qr verbū insistēs manui erat idē supposito. licet non primo: sed tota humanitas primo. non sic deus insistens sacramēto est idem supposito cū sacramento. quia patet q verbum non est vnitum sacramento suppositaliter: nec etiam econuerso. Et preterea etiam sanitas infirmorū qua curabat christus educibilis erat de potentia subiecti. et ideo magis poterat conuenire manui vel creature: ꝙ gratia vel creator. ¶ Ad illud quod adducit contra virtutem instrumētalem quam ponunt alij gratia conclusionis concedo.

Ad motiua secūde opinionis

¶ Ad motiuum tertie opinionis: quando accipitur ista ppositio q omnis dispositio necessitans ad aliqua formam que nō est ratio recipiēdi ipsam: est per se causa effectiua eius. Ista ppositio est dubia. Nam sicut dispositio necessitās ad aliquā formā que est dispositio receptiui manens etiā cum forma recepta nō est causa forme per se: nec compositi: sed accidens quoddā disponens materiā. qr nec est materia forme nec forma. qr forma non est composita ex materia: nec accidens est intrinsecum substantie. nec est pars intrinseca materie: etiā loquendo de materia in qua. qr tunc accidēs esset informabile a substantia. et cōpositum ex tali materia et forma non esset per se vnum qr ex substantia et accidente nō fit vnū per se. Similiter illa dispositio nec est efficiens: nec finis forme. patet. et non minus preexigitur ad formā ꝙ dispositio que nō est ratio receptiui: vel disposi-

Ad dicta .3. opi.

tio recipiẽtis manens cũ forma recepta. ¶ Ad exẽ
plum de motu dico primo de motu comparato ad
propriũ terminũ intrinsecum sibi: vel ꝙ motus nõ
est qñ terminus est: vel motus est: qñ ponitur termi
nus. ꝛ siue sic: siue nõ sic. diceretur ab aliquo ꝙ mo
tus non est per se causa effectiua termini. sed sunt
duo effectus ordinate causati in passo: quorũ vnus
est passio de genere passionis: ꝛ alius est terminus
ipsius motus. Et quicquid sit de hoc si ponatur ꝙ
motus nõ est: qñ terminus ponitur vtpote qꝛ mo-
tus est in tẽpore: ꝛ terminus in instanti. ꝛ instans
non est cum tẽpore precedenti: secure potest dici ꝙ
motus non est causa effectiua sui termini sicut non
ens non est causa effectiua alicuius entis. Et simi-
liter diceretur de motu respectu termini sui extrin
seci: sicut de ambulatione respectu sanitatis: nisi ꝙ
talis motus nõ est ipsa productio termini talis: sed
magis est productio vbi. licet talem motum cõco-
mitetur vel consequatur sanitas vel dispositio ali-
qua ad sanitatẽ: siue ad eodem agente sicut est mo-
tus: siue ab alio ꝛ hoc si ponatur talis motus esse: qñ
sanitas ponitur. Si aũt non sit qñ sanitas vel dispo-
sitio ad ipsam ponitur: tunc dicendũ est oĩno ꝙ nõ
est causa eius. Ad philosophũ si ponatur ꝙ sit am
bulare qñ sanitas vel dispositio ad sanitatẽ ponitur
qñ dicit ꝙ ambulare est causa sanitatis. diceretur
ꝙ non apparet necessitas huius dicti: sed bene ap | q̃o ambulatio est causa sanitatis.
paret hoc ꝙ aliquo ambulante cõtingit ipsum sana
ri vel disponi ad sanitatẽ. sed non sic ꝙ ambulatio
sit causa effectiua illius sanitatis vel dispositionis
alicuius absolute ad ipsam sanitatẽ ꝛ ita per se lo
quendo non est causa sanitatis effectiua. vel forte
pro tãto dicitur ambulatio vel motio esse causa: qꝛ
per ambulationẽ que terminatur ad vbi approxima
tur sanabile situãti: vel mutatur situs aliquorũ que
inueniũtur in corpore: quibus sic situatis ꝛ approxi
matis agens sanitatẽ facilius causat sanitate. vn-
de non dicitur ambulatio esse causa effectiua: nisi
sicut approximatio vel elõgatio agẽtis ad passum:
vel nisi populariter secundũ modum loquendi cõmu-
nem. ¶ Ad exemplũ de merito quod est causa pre
mij: dico ꝙ meritum precedens in via nõ est causa
premij: qñ ponitur in patria. qꝛ tunc meritũ nõ est:
sed precessit. Nec est dispositio necessitãs. qꝛ sicut
nihil non disponitur: ita nihil vel nõ ens nõ dispo-
nit: positiue dico. sed deus est causa premij: nõ aũt
meritũ ipsum. licet merito precedente. Si dicas ꝙ
meritũ est in acceptatione diuina. dico ꝙ meritum
non est in seipso: sed acceptatio vel volitio diuina
de merito bene est. ꝛ illa causat bene premiũ. s. vo-
litio dei: sed nõ ipsum meritũ qđ iam nõ est. Aliud
enim est dicere ꝙ meritum causet premiũ: ꝛ ꝙ acce-
ptatio diuina vel volitio eius causet premiũ. qꝛ illa
non est meritũ ipsum nec ecõuerso. Si vero meri-
tum presens sit cũ premio: sicut fuit vt puto in ani-
ma xp̄i: tunc nõ currit illud impedimẽtum de non
esse meritũ: qñ ponitur premiũ. Sed tñ adhuc dice
ret aliquis ꝙ meritũ non est causa premij. Accidit
enim ꝙ meritũ sit qñ ponitur premium. et nõ est hoc
per se. ideo ꝛ meritũ per se nõ est causa premij. Si-
militer premiũ quod est gloria multo fortius ꝙ gra-
tia causabile. est a solo deo per creationem. ¶ Ad
rationem per quã probatur illa maior diceretur ꝙ
forma per se nõ dependet a tali dispositione preca-
ue nõ manente: nec in suo esse: nec in suo poni. qꝛ

illa dispositio nõ est qñ forma ponitur: ꝛ habet pri
mo esse. Si aũt ponatur simul esse cũ forma qñ po-
nitur: adhuc nõ dependet forma ab ipsa: sed ambe
dependẽt ab agẽte: sicut duo effectus ordinati. nõ
autem vna ab alia: sicut effectus a causa: licet etiã
per se ordinentur. Et ideo non videtur efficax illa
maior. Ad minorẽ quicquid sit de maiore. dico ꝙ
sacramentũ nõ est dispositio necessitans ad gratiã
qñ ponitur. qꝛ tunc non est. vel si est: accidit ꝙ sit. ꝛ
patet. qꝛ in instanti terminatiuo plationis verbo-
rum sacramentaliũ ponitur gratia: ꝛ tũc sacramẽtũ
nõ est: sed transijt sicut ꝛ verba. vel si sacramẽtum
est dispositio necessitans: non tñ est manens ꝛ exi-
stens. ꝛ ita non est possibile ꝙ sit causa realis vera
eius quod ponitur. Dices ꝙ verũ est per aliquam
actionẽ elicitam attingẽdo ad gratiam: nec etiam
causa in esse: sed in fieri tantum. Dico ꝙ non intel-
ligo aliquam veram causam realem alicuius effe-
ctus que non sit ens quando ponitur effectus. Con
tradictio enim plana est ponere nõ ens esse causam.
qꝛ causa ꝛ effectus tanꝙ partes diuidunt ens. Et
ita impossibile est ꝙ vel causa: vel effectus qñ po-
nitur sit nõ ens. Similiter etiã de causa in fieri nõ
intelligo illud dictũ. aliquid enim dicitur esse causa
alicuius in fieri: qñ est causa ꝙtũ ad fieri illud: po
nẽdo illud in esse vel aliquid eius: licet nõ sit causa
in cõseruando: sed potest cõseruari sine illo. Et pla
num est ꝙ etiã talis causa est in actu. qñ suus effe-
ctus: ꝛ illud quod causat ponitur in actu. Et sic di
co in proposito. qꝛ igitur accidit ꝙ sacramẽtum sit
in actu. immo non est in actu: qñ ponitur gratia: si-
cut ostẽsum est supra. nõ videtur mihi dicendum ꝙ
sacramẽtum sit per se causa effectiua realis gratie
vel eius quod habetur mediante sacramento. Ex
predictis etiam patet ꝙ omnes opiniones que po-
nunt sacramenta sic esse causas per seipsas gra-
tie: non sunt vere.

¶ Ad primum motiuum vltime opinio- | Ad motiua. 4. opi.
nis dico ꝙ meritum non
se habet ad premium: nec sicut causa eius: nec sicut
effectus eius. ꝛ ponere ꝙ sit causa: est ponere cum
alijs ꝙ sit causa effectiua: sicut dictũ est supra. Se-
cundo dico ad maiorẽ ꝙ licet sacramenta habeant
efficaciã vel virtutẽ predictã: quam exposui supra
a passione christi: eo modo quo dicetur infra. qꝛ nõ
proprie a passione: sed a diuina voluntate. nõ opor
tet tamẽ ꝙ vniformiter vel eodẽ modo habeatur gra
tia per sacramẽtũ ꝛ per passionẽ christi. quia sacra
mentum non est actus meritorius sicut fuit passio
christi. Et preterea dato ꝙ esset meritũ: adhuc nõ
propter hoc esset causa: sicut dictũ est supra. ¶ Ad
secundũ dico ꝙ nec passio christi nec sacramentum est
causa effectiua gratie: et per cõsequens nulla cau-
sa. quia nõ sunt quãdo gratia ponitur in effectu. Et
bene cõcludit argumẽtũ: ꝙ no plus sacramentum
est causa ꝙ passio christi: sed nõ ꝙ sit causa. Dices
ꝙ immo causa meritoria licet minus pricipalis ꝙ
passio. dico ꝙ nõ intelligo ꝙ causa meritoria cum
nõ sit meritũ ipsum: sit vere causa sicut meritum re
spectu premij vt dictum est supra. vnde si meritum
dicatur causa: hoc est equiuoce ꝙtum ad vnã con-
ditionem cause. qꝛ est aliquid prius premio. sed nõ
propter hoc causat ipsum. ꝛ tunc ponendo ꝙ sacra
mẽtum sit causa meritoria: quod tñ nõ est verum si
cut probatum est supra: nõ plus ponitur nisi ꝙ sen

cramētum est aliquid prius exhibitū acceptatum a deo: vt recipienti cōferat deus gratiā. Et non est etiā attribuere aliquā causalitatem effectiuā plusꝙ alij attribuunt qui ponūt ibi diuinam assistentiam ad causandū gratiam. Et frustra laborāt sic ponētes: vt videtur. hec de tertio articulo principali.

Ad rationes principales. Ad primum principale patet de illa virtute: et quid respōdendū est ad auctoritatē Augu. sicut de virtute bulle vel merelli: nisi ꝙ adhuc dissimile est de istis. quia bulla ⁊ merellus manet cum collatione prebende vel elemosine: sed sacramētum vt in pluribus nō manet cum collatione gratie. Et dico vt in pluribus. quia eucharistia bene manet in recipiēte cū collatione vel augmēto gratie. Tum etiā eucharistia ibi non habet perfectam rationē sacramēti: sed magis verba consecrationis ⁊ species habēt rationē sacramenti. et planum est ꝙ verba nō remanēt cū corpore christi sub speciebus. nec per consequens sunt causa effectiua essendi ibi corpus xp̄i. ¶ Ad secūdum dico ꝙ magister accipit causam large in sua diffinitione nō veraciter causam nec ꝓprie: sed modo supradicto accipiēdo causam pro aliquo priori ad quod sequitur aliud. non ab illo sed ab alio etiā ita ꝙ illud non causat ipsum: sed aliquid aliud. vnde licet ad sacramētum sequatur gratia ex institutione diuina. non tamē a sacramēto effectiue sed a deo. ⁊ ideo sacramētum nō est causa gratie. quia nō dat sibi esse. ¶ Ad tertium de differētia sacramētorū noue legis ad circumcisionem vel sacramentum veteris legis. patet supra quid sit dicendum. Nam in sacramento noue legis ad opus operatum consequitur gratia. in alio autem requirebatur fides vel deuotio operātis. ⁊ sic distingūtur. Distingūtur etiā aliter. quia multo perfectior cōfertur gratia in sacramēto noue legis ꝙ in sacramēto veteris legis sicut patet. ⁊ ideo adhuc habēt preeminētiam super illud. Non autē differunt per hoc ꝙ vnum sit vere causa realis gratie: ⁊ aliud non. Magis tamē dicēdum est de sacramentis noue legis ꝙ sint causa: ꝙ de illis. quia ad ipsa opera operata cū intētione debita nō posito obice in recipiente sequitur gratia. sed in alijs ad opus operantis sequebatur. licet bene ⁊ sacramentum ⁊ opus operantis puta deuotio vel fides requireretur. et ideo magis opus operātis potuit dici causa ꝙ sacramentum.

¶ Distinctionis Prime. Questio Secunda.

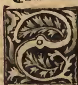

Ecundo q̄ro vtrū sacramētum possit vel debeat diffiniri. ¶ Videtur ꝙ non. primo sic. Omne diffinibile est per se vnum. sed sacramētum non est aliquid per se vnū. patet. quia consistit in rebus ⁊ verbis que nō sunt vnum: nisi per accidens vel aggregationē. Nam ex permanēte ⁊ successiuo vel nō permanente non fit aliquid per se vnū. res autem permanēs est. ⁊ verbum successiuū ergo ⁊c. ¶ Secundo sic. illud quod nō est per se in

Boeti⁹. genere: nō est diffinibile. quia scd̄m boetium sola species diffinitur. species autē est per se in genere: sed sacramētum non est per se in genere. quia non est per se vnum: vt probatum est ergo ⁊c. ¶ Tertio sic. si sacramētum esset per se deffinibile: tunc videretur illa diffinitio bona quā dat magister ꝙ sacramentū est inuisibilis gratie visibilis forma ⁊c. sed hoc est falsum. quia sacramentum nō est forma gratie: quia nec forma intrinseca nec exemplaris. Similiter non est gratia similis sacramento sicut nec spirituale corporali. Similiter non est causa sicut dictum est supra.

¶ Contra. magister in littera videt̄ diffinire sacramētū ꝙ sacramentū est sacre rei signum. Et aliter: ꝙ est inuisibilis gratie visibilis forma: vt eius similitudinem gerat: et causa existat.

¶ In ista questiōe sic ꝓcedā.

¶ Primo inquiram de diffinitiōe ⁊ que sunt illa que proprie possunt diffiniri. ¶ Secundo ostendā ex predictis an sacramētum proprie possit diffiniri vel an aliquid impediat ne sacramētū proprie diffiniatur. ¶ Tertio an diffinitiones vel descriptiones que ponuntur de sacramento: proprie sint vel conuenientes. ¶ Ultimo ad rationes principales.

¶ Quātum ad primū articulū dico: ꝙ diffinitio est oratio indicās quid est esse: sicut dicitur primo thopicorum: ⁊ hoc proprie accipiendo diffinitionē: intelligēdo ista descriptionem diffinitiōis sicut dicetur infra. ¶ Diffinitio enim vnomodo pōt accipi pro ratione dicēte quid nominis. ⁊ istomodo philosophus accipit diffinitionem iiij. methaphisice quā dicit ꝙ diffinitio est ratio quā nomen significat. ⁊ hoc modo omne illud quod potest cadere in cōceptu etiā figmenta ⁊ impossibilia et negationes: ⁊ priuationes: ⁊ entia rationis possunt habere diffinitionem ⁊ hoc modo large ⁊ improprie accipit̄ diffinitio. ¶ Aliomodo accipitur diffinitio ꝓprie: ⁊ hoc modo est oratio indicās explicite tātū quiditatem alicuius rei positiue per se vnius in genere ⁊ cōuertibilis cum diffinito. ꝙ autem sit oratio: patz per philosophū. sexto thopicorū vbi dicit ꝙ diffinitio non potest esse vnū nomē: sed debet esse diffinitio oratio longa ⁊ pluriū nominū sicut dicitur octauo methaphisice. Similiter cū sit oratio indicans quid est esse: oportet ꝙ illud cuius est diffinitio: habeat per se quiditatē ⁊ esse quiditatiuum. Ex quo patz ꝙ nulla negatio vel figmētum vel priuatio per se est diffinibilis sed quia illa quiditas realis debet esse: nullū ens rationis tamē est proprie diffinibile. vnde ⁊ intētiones secūde ꝓprie loquendo nō sunt diffinibiles accipiēdo ꝓprie diffinitionē sicut accipit philosophus septimo methaphisice. ¶ Tertio oportet ꝙ illa quiditas sit per se vna quia nec illorū que per accidēs sunt vnū: est per se quiditas. Unde ⁊ illorū que sunt vnū per accidēs: nō est diffinitio ꝓprie: sicut apparet septimo methaphisice. vnde homo albus nō diffinitur ꝓprie. sed de illa quiditate opz ꝙ sit per se vnius entis in genere. opz etiā necessarie ꝙ omne per se diffinibile habeat genus ⁊ differētiam que sunt principia diffinitionis vel materiā ⁊ formā. Et plannū est ꝙ omne cōpositum ex materia ⁊ forma habet genus ⁊ differētiā: licet nō ecōuerso. Et ꝓpter hoc dicitur ꝙ sola species ꝓprie diffinitur. ⁊ planū est ꝙ omnis species habet genus ⁊ differentiam. ¶ Et ideo dico ꝙ illud quod nō est in genere per se sicut contētum sub eo

Diffinitio quid.

Diffinitiōis acceptiōes

que sunt diffinibilia ⁊ que non.

nō est diffinibile ꝓprie. sicut materia nec forma: nec deus: nec differentia aliqua alicuius generis: nec generalissimū alterius generis. Sed vlterius dico ꝙ oportet diffinitionem indicare quiditatē eīn ipsius diffiniti. ⁊ ideo qꝛ indiuiduum nō solum dicit vel includit quiditatem: sed etiam aliquid plus. dico ꝙ indiuiduū inq̄tum hmōi nō diffinitur. includit eīn indiuiduū differentiā indiuidualem cōtrahentem ipsam quiditatē specificā ⁊ addentem aliquid supra ipsam vt dictū est in scdo. Propter eādem causam nulla relatio nec aliquod accidens ponendo subiectū in eius diffinitione: diffinitur proprie. Nec aliquid per additamētū. qꝛ aliquid extra quiditatē includitur. sed opꝫ ꝙ sit conuertibilis cū diffinito ⁊ ecōuerso. qꝛ si nō indicaret totā quiditatem cōplete ⁊ explicite: sed partem: ⁊ etiā non solū cōueniret diffinito: nec esset cōuertibilis cum ipō: nō esset diffinitio ꝓprie. vnde substantia aīata sensibilis nō est proprie diffinitio hoīs: nec cōuertitur cū ipso: nec indicat etiā totā quiditatem hoīs: sed partē. Similiter etiā humanitas nō dicitur diffinitio. qꝛ licet dicat totā quiditatē hoīs: non tn̄ explicite: sed cōfuse. Et ideo dicitur primo phisicorū ꝙ

1. phisicorum.

diffinitū est cōfusum: sed diffinitio diuidit ī singula. ¶ Sic igitur apparet ex predictis quid est diffinitio ꝓprie accepta. qꝛ est oratio indicans vel significās precise quiditatē realem positiuam alicuius entis per se vnius in genere conuertibilis cum diffinito ⁊ per cōsequens explicita. Et consequenter apparet que sunt proprie diffinibilia. Apparet etiā quomodo diffinitio large ⁊ improprie accipitur: ⁊ per cōsequēs que sunt large ⁊ improprie diffinibilia. ¶ Aduertēdum est tn̄ ꝙ aliqn̄ accipitur

Nota.

diffinitio pro oratione significāte rem diffinitam explicite. et isto modo dicta sunt premissa de diffinitione proprie accepta. Alio modo accipitur pro re explicite significata. ⁊ sic accipitur aliqn̄ quādo dicitur ꝙ diffinitio est eadem diffinito ⁊ huiusmodi. hec de primo articulo principali.

Sacrm an ꝓprie diffiniri possit ꝙ 1. opi.

¶ Quātum ad secundum articulum dicit vnus doctor ꝙ non impeditur. sacramentum ne diffiniatur qꝛ sit ens priuatiuū vel negatiuum seu impossibile vel implicās cōtradictionē. Sacramētum eīn cū sit signū voluntarium certum ⁊ efficax alicuius diuini effectus: quē vult causare in aīa suscipiētis: est aliquid positiuū ⁊ nō est negatiuū vel priuatiuum seu implicans contradictionem seu figmentum. Deus eīn potest instituere tale signū ad suum effectū. sicut homines signa imponūt ad suum effectū vel conceptū significandum. ¶ Non impedit etiam ꝙ sacramētum nō est per se vnū sicut dicunt aliqui. Nā sacramentū q̄tū ad id quod est formale in ipso: est per se vnum: licet eīn res ⁊ verba non sint tn̄ relatio signi que est formale in sacramēto: est per se vna: licet in pluribus fundamētis. Et hoc est possibile de respectu rationis ꝙ sit vnus in pluribus fundamentis vel subiectis quicquid sit de respectu reali. vnde sicut si esset albedo vna formaliter in duobus subiectis. Ita sacramentum q̄tū ad suū formalē cōceptum est vnū per se: licet materialiter sint plura. De illo autē respectu rationis magis dicetur infra. ¶ Tertio nō īpedit diffinitionē sacramēti vt dicūt aliqui sequacea istorū: ⁊ ipsi etiā vidētur hoc dicere ꝙ sacramētum q̄tū ad suum formale puta q̄tum ad illum respectum ordinis ad gratiā sic respectus rationis. Nam intētiones scōe sunt entia rationis. et tamen diffiniūtur suo modo. qꝛ alio modo logica nō esset sciētia: nisi vteretur diffinitionibus intentionū secundarum tanq̄ pro medijs in demōstrationibus suis. Et etiā suo modo sunt in genere logico: sicut species. ⁊ ita sunt diffinibiles diffinitionibꝰ in quibus inuenitur quid ⁊ quale per modum generis ⁊ differentie. ⁊ sic etiā in ratione sacramenti inueniūtur ista suo modo: qꝛ aliquid cōmunius vt genus puta signū: ⁊ aliquid cōtrahēs. ⁊ predicatū in quale: puta signū tale. s. efficax ⁊ certū ⁊ hmōi. vnde et patet ꝙ sacramētum nō habet cōceptum simpliciter simplicem sicut deus. Nec cōceptum ex se singularem. ⁊ ita abstrahit a conceptu singulari: sicut patet. ⁊ habet conceptū vniuersalem ⁊ cōmunem est igitur diffinibile vt videtur. ¶ Et tunc ponitur diffinitio sacramēti noue legis in cōmuni prout extendit se ⁊ est ad oīa sacramenta. ⁊ est talis. sacramētum est signum sensibile gratiam vel effectū dei gratuitū efficaciter significās ex institutione diuina ad salutem hoīs viatoris ordinatum. Ad cuius diffinitionis euidentiā notādum est ꝙ deus potest aliquē effectū gratuitū causare in anima hoīs viatoris ad salutem hoīs viatoris. hoc patet omni catholico ex oīpotentia diuina. scdo ꝙ deus potest imponere aliquod sensibile signum ad significandum istū effectum inuisibilem. sicut etiā homo pōt imponere aliquod signū sensibile ad exprimendum cōceptum mētis interiorē. Cum aūt signū dicatur triplex. s. pronosticū rememoratiuum ⁊ demonstratiuum: quorū primum est futuri: scdm preteriti: tertium est presentis: deus quodcūq̄ istorū potest imponere ad significandum effectū suū: sicut ⁊ homo hoc potest. Tertio deus potest ordinare ⁊ determinare se ad cooperādū efficaciter ipi signo ab eo sic instituto: causando effectū signatū per tale signum in suscipiēte: nisi adsit obex īpediens: sicut ⁊ homo etiā hoc potest. s. determinare se ad cooperādum signo per accidēs ostenso ab ipso viuendo pacifice: sicut precēdit in signo. Sacramentum vero est tale signum sensibile demōstratiuū ⁊ certum non equiuocum vel fallax ⁊ efficax precedens signatū. qꝛ licet signū esset certū si tn̄ sequeret signatū: nō esset efficax. ⁊ ita opꝫ ꝙ saltem natura precedat signatū et est signum institutū a deo ad significandum effectum gratuitū dei ad salutem hoīs viatoris ordinatum. ¶ In predicta aūt descriptione que datur de sacramēto eo modo quo solent intētiones scōe diffiniri ponitur genus sacramēti. qꝛ signum in plus eīn se habet signū q̄ sacramētum. ponūtur aliqua loco differentiarum. qꝛ est ex institutione diuina ⁊ efficax signum. ⁊ certū. non signū equiuocū vel falsum: sed certum ⁊ natura prius signato: ac per hoc efficax. Ponūtur etiā ibi alia duo: que debent poni in descriptione intentionum secundarum q̄ sunt additamēta duo. scꝫ fundamentum ipsum relationis signi: que est formalis in ratione sacramenti et hoc est aliquid sensibile. puta res vel verba: in quibus materialiter cōsistit sacramentū. Et aliud quod est terminus talis respectus: vt signatum scꝫ effectus dei gratuitus ad salutem hominis viatoris. vel etiā per istam vltimā clausulaꝫ intelligitur finis ipsius sacramenti. ita ꝙ in hac descriptione

Cōis diffinitio sacramēti noue legis.

Signū triplex.

Diffinitiōis sacri datē declaratio.

ponuntur omnes cause ipsius sacramenti. Primo id quod est formale in ipso scz relatio signi ad effectum dei gratuitū. Scḋo id qḋ est materiale: vt sensibile aliquod fundās talē respectum. Et etiam terminus ibidē exprimitur. Tertio causa efficiens ex institutione dei. q2 (sicut dicetur infra) solus deus potest instituere sacramentū. Nec signum sensibile habet rationem sacramēti: nisi ex institutione diuina. non ex natura vel proprietate rei. Quarto ponitur finis sacramenti. ad salutem hoīs viatoris. et ita est diffinitio integra et cōpleta.

Magistri diffinitio. ¶ Est etiam eadem scḋm rem cum illa: quam ponit magister: q sacramentum est inuisibilis gratie visibilis forma. vt eius similitudinem gerat. et causa existat. forma eīm accipitur p signo. sicut imago herculis dicitur forma eius. Inuisibilis gratie idem est qḋ effectus dei gratuitus in aīa: quomodocūq3 debeat intelligi ille effectus. Quia nō debet semper intelligi p gratia inherente vel caractere: sed aliqñ pro gratis dato et mirabiliter exhibito. vt ī eucharistia est corpus xpi. Sed eius similitudinem gerat et causa existat: hoc est idē cum hoc quod est significare efficaciter: nō sicut signum equiuocum vel falsum: nec sicut signum naturaliter sequens suū signatum: sed precedēs. Hec dicit iste de diffinitione sacramēti.

Opinio doctoris. ¶ Quantum ad istum articulū videt mihi q sacramētum proprie et per se diffiniri nō potest eo modo quo dictum est supra de diffinitione: siue accipiatur q̄tū ad suum formale: quod est ratio signi: siue q̄tiū ad suum materiale: que sunt res et verba. Quantum ad suum materiale planum est. q2 res et verba non sunt per se vnum vnitate entis per se diffinibilis: sed sunt vnum aggregationis vnitate. vel ordinis tm̄. et talia nō sunt per se diffinibilia. vij. et viij. metha. Si accipiatur q̄tum ad suum formale: non est proprie diffinibile q2 suum formale non est nisi respectus rationis signi ad signatū factus per actum dei intelligentis ista: et cōparantis hoc ad illud: vt signum ad signatum: habens q sit signum ex diuina volitione et ordinatione cōcurrente. Non eīm illud qḋ est sensibile in sacramēto habet ex natura sua absoluta: q sit signum vel sacramentum: nisi in potētia tm̄ tanq̄ fundamētum: sed habet hoc ex institutiōe diuina. Alioquin eīm a principio fuissent sacramēta in actu: sicut et nature sensibiles verborum vel rerum. respectus aūt rationis pprie et stricte nō diffinitur. immo nec aliquis respectus. quia semp in diffinitione respectus ponitur additamentum. et aliquid extrinsecū quiditati diffiniti. scz terminus. Similiter etiā respectus rationis nō est ens reale positiuum vt pz. Et similiter dico de intētionibus secundis. ¶ Secundo dico: q improprie vel large accipiendo diffinitionem pro ratione nominis ostēsa explicite: quocūq3 modo indicetur. quid est illud. qḋ per nomen significatur. quomodocūq3 sit ens siue rei siue rationis tm̄. siue vnum per se siue nō: et sic de alijs: isto modo sacramētum diffiniri potest quātum ad suum formale. qḋ est relatio signi cōcernēdo suuz materiale: quod est illud: quod ponitur sensibile sacramēti. ¶ Circa quod est aduertēdum q cum sacramētuz sit essentialiter signū

Nota. et predicatione superioris de inferiori: signum aūt essentialiter sit relatiuum ad signatum. sicut pater ad filium: impossibile est q formale in sacramento sit aliquid absolutum: sed oportet necessario q sit aliquid respectiuum vel respectus. sicut oportet. q formale patris vnde pater sit relatio. sed materiale potest esse aliquid absolutuz. et illud absolutū est res et verbum: quorū vtrūq3 sensibile. nō in quibus vel circa que fundatur iste respectus rationis: sicut super vocē significatiuā ad placitum fundatur ab intellectu respectu rationis signi ad rem significatam concomitāte voluntate imponētis: qua volita est talis vox significare talem rem. Unde nō est verum illud: quod cōmuniter solet dici distincte et simpliciter: q formale vel forma sacramēti sūt verba ipsa. vnde verum est tm̄ q in tota materia sacramēti quod cōplectitur et rem et verba. q2 expressius significāt. q2 in signis obtinēt principalitatem verba ipsa scḋm augu. sunt principaliora. et ideo possunt dici forma vel formale sacramenti: vt cō parā tur ad res: sed nō respectu sacramēti totalis vel in sacramēto totali. Si dicas q sacramentum est aliquid sensibile: et respectus rationis non est aliquid sensibile. ergo nō pertinet ad sacramentum intrinsece. dico: q sicut dictum est supra sacramentū non est sensibile: nisi q̄tum ad suum materiale. nō autē q̄tum ad formale. sed q̄tum ad suū formale est signum et ens rationis. quare 7c. Sic igitur pz quo modo sacramētum diffiniri vel potius describi potest. q2 non proprie nec stricte: sed large: sicut entia rationis vel intētiones secūde. Et hoc etiā innuit ille doctor finaliter licet prius aliud dicere videatur. Hec de secundo articulo principali.

¶ Quātum ad tertium articulū ponuntur plures descriptiones ipsius sacramenti. due ponuntur a magistro. et accipiuntur ab aug. x. de ciui. dei. Prima est q sacramentum est sacre rei signum. Scḋa est q sacramentum est inuisibilis gratie visibilis forma 7c. que superius est declarata: nisi q ibi accipit visibilis forma pro sensibili forma in cōmuni: nō solum pro forma sensibili per visum: sed p aliquos alios sensus. Et pro tanto q2 visus inter alios est nobilior sensus: et plures differētias rerum nobis ostendit primo methaphi. Tertia est hugonis primo libro de sacramentis parte. ix. ca. ij. dicētis q sacramētum est corporale vel materiale elementum foris sensibiliter propositum ex similitudine representationis. et ex institutione significans ex significatione continēs aliquā inuisibilē et spiritualem gratiam. Quartā ponit vnus doctor que exposita est. et posita in arti. precedēti. Et de ipsa nihil pl9 dico modo: nisi q multum cōuenit. et est quasi eadē cum diffinitione hugonis: vt pz intuēti. Similiter etiam q2 dubium videtur q sacramentum sit signum demonstratiuum gratie. q2 sicut dictum est supra: precedit gratiā vel effectum. et nō est simul cum eo. potest tm̄ dici pro tāto demonstratiuum: q2 quasi presentialiter. et statim sequitur gratia et reputat pro presenti. ¶ Iste aūt descriptiones sunt cōuenientes oēs: precipue tres vltime de sacramentis noue legis in quibus ex opere operato confertur gratia vel habetur aliquis effectus inuisibilis. Et ideo illius dicuntur effectiua modo ex opposito in precedenti questione. Ita q oēs ille descriptiones vere sunt de signo sensibili instituto ad significādum efficaciter talē effectum. Tunc dico q nō extendunt se ad sacramēta veteris legis. Prima vero descri-

Marginalia: Sacramēti descriptiones. — i. metha.

ptio nõ est propria: sed cõmunis ad omne illud per quod res aliqua sacra significatur. ⁊ ideo cõmunis ad oĩa sacramenta cuiuscũqꝫ legis: siue legis nature siue legis scripte: siue legis noue. Et si ad aliqd istorum cõtrahatur: opꝫ ꝙ scdm̃ posita in alijs modificetur: q2 magis est generalis ⁊ minus cõpleta q̃ alie: sicut pꝫ. Patent oĩs descriptiones ex predictis: nisi ꝙ in diffinitione vel descriptione poti⁹ ipsius hugonis ponitur ex sanctificatione cõtinẽs spiritualem gratiã vel inuisibilem: quod non est accipiẽdum: q2 gratia contineatur. vel sit formaliter in sacramẽtis inherẽdo eis. sed pro tãto quia quasi virtualiter continent sanctificando creaturam eo modo quo dicta sunt cause a magistro: sicut dictuꝫ est supra. Hec de tertio principali.

ad rationes principales. ¶ Ad primum principale argumẽtum dico ꝙ sacramẽtum proprie ⁊ stricte nõ diffinitur quãtum ad suum materiale. q2 nõ est per se vnum. nec quãtum ad suũ formale: licet sit vnum per se eo modo quo ens rationis. q2 est ens diminutum non habẽs quid simpliciter nec realiter. nec est aliquid absolutum. Dices ꝙ ille respectus rationis nõ est vnus nec eiusdẽ rationis in verbis ⁊ re sacramenti. q2 ista fundamenta sunt diuersa ⁊ alterius ratiõis. Dico ꝙ põt esse vnus respectus ratiõis etiã numero fundatus sup diuersa fundamẽta in ordine ad vnũ simplicẽ terminũ quicqd sit de respectibus realibus. Et sic est in ꝓposito. Et silr respectus eiusdẽ rõnis licet diuersi numero possint fundari in fundamẽtis diuersarum rationũ ad diuersos terminos: sicut intẽtio scd̃a generis est eadeꝫ scdm̃ speciem in anima ⁊ in planta: non obstãte ꝙ sint alterius rationis ⁊ termini ⁊ sic nõ inuenitur in relationibus realibus vt videtur. Et preterea siue sit eiusdem rationis siue non: tñ non est ꝓprie diffinibilis: sicut nec aliquis respectus realis. Nec est ꝑ se in genere aliquo saltem reali quare ⁊c̃. ¶ Ad scdm̃ patet ex dictis ꝙ sacramẽtum nõ est per se ⁊ stricte diffinibile sicut aliquid quod est per se vnũ specie in aliquo genere reali ⁊ metaphisico. q2 nec habet quid verũ ⁊ reale sed diminutuꝫ. diffinibile tñ est aliquo modo: sicut intentiones scd̃e ⁊ entis rationis q̃tum ad suũ formale cõcernendo vel cõnotando suũ materiale qđ est sensibile. Quãtum vero ad suum materiale nõ est per se diffinibile: sicut pꝫ. ¶ Ad tertium dico ꝙ illa descriptio magistri si bene intelligat̃ est bona eo modo quo dictũ est supra. Similiter etiã prima licet nõ sit cõuertibilis ⁊ ꝓpria. q̃n dicis ꝙ sensibile nõ est simile spirituali. dico ꝙ verũ est vniuoce. sed bene ꝓportionaliter vel imitatiue per modum signi. Cum dicis vltra ꝙ sacramẽtum nõ est causa. de hoc dictum est supra. Ad illud in oppositum patet ꝙ sacramentum potest describi aliqualiter licet improprie diffiniri.

¶ Distin. Prime. Questio. iij.

Ertio quero de institutione sacramẽtorũ: vtrũ scꝫ pro tempore cuiuscũqꝫ legis debuit vel necessariũ fuit instituí a deo aliquod sacramẽtum. ¶ Videtur ꝙ nõ. q2 tempore legis nature non legitur aliquod sacramentum correspõdens circuncisioni vel baptismo secũdum Greg. iiij. moralium: ⁊ ponitur de cõsecratione. di. iiij. qđ apud nos valet aqua baptismi: hoc apud veteres pro paruulis sola fides: vel pro maiorib⁹ virtus sacrificij. sed si aliquod sacramẽtum fuisset necessarium pro lege nature illud maxime fuisset necessarium. s. correspõdẽs circũcisioni vel baptismo vt pꝫ. ergo ⁊c̃. ¶ Secũdo videtur ꝙ sacramẽtum possit institui ab alio q̃ a deo. q2 deus mediãte ministro dedit aliquã legem: puta legẽ scriptam per moysem. lex per moysem data est. Jo. j. ergo similiter videtur ꝙ mediãte ministro possit instituere sacramenta. ita ꝙ creatura possit instituere sacramẽtum. ¶ Tertio videtur ꝙ nõ alia sacramenta debẽt institui in alia ⁊ alia lege. q2 si sic tunc sacramẽtum prioris legis deficeret a sua significatione adueniente alia lege. hoc aũt nõ est incõueniens. s. ꝙ illud quod deus imponit ad significandum cadat aliquando ⁊ frustretur a sua significatione. nam ⁊ voces quas imponimus ad significandum nunq̃ cadunt a sua significatione. ergo ⁊c̃. — Grego. — Jo. j.

¶ Contra in omni lege post lapsũ fuit originale peccatum ⁊ morbus. ergo fuit necessarium remedium et medicina contra morbum. sed sacramentuꝫ medicina est cõtra spiritualem morbum ergo ⁊c̃.

¶ In ista questiõe sic ꝓcedã.

¶ Primo ostẽdã ꝙ pro qualibet lege ⁊ statu post lapsum debuerunt sacramẽta institui: ⁊ cõgruum fuit. ¶ Secundo ostendam a quo debuerunt ⁊ potuerunt institui. ¶ Tertio que sunt illa. ⁊ quot et que sunt instituta specialiter in lege noua: ⁊ sufficientia et ordo ipsorum. ¶ Ultimo ad rationes principales.

¶ Quãtum ad primum dico ꝙ sacramẽtum fuisse institutum de facto nõ potest per rationem probari q2 hoc est simpliciter contingens dependẽs a diuina voluntate. ⁊ ideo accipit̃ ex fide vel auctoritate tradẽtium. Sed ꝙ congruũ fuerit hoc. s. sacramentũ aliquod institui sub omni lege post lapsum: ꝓbatur. Tum q2 cõgruum est effectum dei inuisibilẽ significari homini per aliqđ signum sensibile: ꝙ homo manu ducitur ex sensibilibus ad intelligibilia. Tale aũt signũ est sacramẽtum eo modo quo dictũ est supra. Tum cõgruum fuit hoĩes cuiuslibet legis ⁊ status in aliquo signo sensibili colligari ⁊ adiuuari. ꝑ cuius signi noticiã scirent se eiusdẽ legis vel alterius: ⁊ mutuo se fouerent: ⁊ in cultu cõuenirent. Tum q2 cõgruum fuit hoĩem qui peccauerat insensibilib⁹ circa aliquod signum sensibile exercitari: ⁊ sub illo humiliari: vt cõsequeretur remissionẽ peccati sui. Primã rationem tãgit magister in littera: ⁊ tertiam similiter ꝙ sacramẽtum est institutũ ad eruditionẽ ⁊ exercitationem vel humiliationẽ. Secundã rationẽ tangit August. xix. cõtra faustum. In nullum inquit nomen religionis coagulari possunt. hoĩes: nisi aliquorum signorũ vel sacramẽtorum visibiliũ cõsortio colligentur. ¶ Secundo dico ꝙ de facto fuit aliud ⁊ a sacramẽtum institutum sub alia ⁊ alia lege. Et cõgruum fuit hoc: vt lex a lege per sacramẽta distingueretur. Ad cuius euidentiam notãdum est ꝙ sacramentum vno modo diuiditur quasi vox — De sacri institutione. — August.

Sacri di- in significationes.i.in sacramẽtum ꝓprie ⁊ impro-
uisiones. prie dictum. Alio modo quasi superius in sua infe
riora.⁊ hoc tripliciter. Cum enim sit sensibile signũ significãs aliquid: vel potest dici aliud ⁊ aliud sacramẽtum: quia aliud ⁊ aliud sensibile vel aliud ⁊ aliud: q2 aliã ⁊ aliã significationẽ habens. Et hoc dupliciter. vel simpliciter aliã. si respectum alteri⁹ ⁊ alterius significati. vel scd̃m quid aliã. q2 licet respectu eiusdẽ significati: tñ variato modo aliquo vel ex parte significati: vel ex parte significãtis vel signi. ¶ Ad ꝓpositum dico ꝙ in qualibet lege nõ fuerunt sacramẽta improprie dicta distincta a sacramẽtis alterius sed pluribus legibus aliqua fuerunt communia: ⁊ durant in lege noua sicut genuflexione inclinationes. tunsiones pectoris: ⁊ talia multa sicut ⁊ prostrationes: ⁊ hmõi quibus significatur diuina maiestas in illo cui exhibẽtur. sed accipiendo sacramentum ꝓprie.s.prout est sensibile signum a deo institutũ ad cõsequẽdam gratiam in remediũ peccati originalis precipue q̃tum ad propositum debuit esse aliud ⁊ aliud sacramentum in alia ⁊ alia lege. Aliud dico ⁊ q̃tum ad sensibile signum: ⁊ aliud ⁊ aliud q̃tum ad significationẽ. nõ simpliciter q2 gratia per oĩa significabatur ⁊ curatio morbi originalis: sed q̃tum ad significationis modum se tenentẽ ex parte significati sicut per modum perfectionis vel imperfectionis gratie significate. vel etiã modi significãdi ex parte signi q2 vnũ signũ magis efficaciter in perfectiori lege.⁊ aliud minus in lege imperfectiori. Quod aũt sic decernit.s. ꝙ sacramẽtum perfectionis legis gratiã perfectiorem significaret. p3 deus enim ordinate ꝓcedit ab imperfecto ad perfectum Et ideo lex posterior semꝑ fuit perfectior. ⁊ per consequens debuit habere ꝑfectiora adiutoria ⁊ remedia. Et ita gratia significata per sacramẽtum posterioris debuit et debet esse perfectior q̃ gratia alterius precedẽtis. Ex quo sequitur vltra ꝙ signũ sensibile debuit esse aliud et aliud. q2 primũ signum impositum ad significandum imperfectiorẽ gratiã non potuit significare magis perfectã.⁊ si potuit: nõ decuit ꝙ ad hoc imponeret: sed vnum aliud expressius ⁊ euidentius ⁊ perfectius. Hec de primo articulo.

¶ Quãtum ad secundũ arti.

An q̃ de- dico ꝙ loquẽdo de sacramẽto proprie: sicut loqui-
buerũt ⁊ mur in ꝓposito qḋ est signũ in quo infallibiliter ni
potuerũt si obex impediat: cõfertur gratia vel mediate ipso
istitui solus deus potest instituere sacramentum: ⁊ nulla
cramẽta creatura. Quod p3. Tũ q2 sacramẽtum est certũ signũ gratie habẽde in illo cui cõfert ⁊ efficax aliquo modo siue ex opere oꝑato. siue operantis. Modo non est in potestate creature alicuius gratia. Nulla enim creatura potest gratiã creare. ⁊ per consequẽs ordinare nõ potest ꝙ ineffabiliter conferatur recipiẽti sacramẽtum: sed ipse solus deus. Tũ q2 in eius potestate sacramẽtum instituere ⁊ solum in potestate eius: quo nõ incipiẽte non habet sacramẽtum effectũ: ⁊ ita nõ est signum efficax: nec per cõsequẽs est sacramẽtũ ꝓprie acceptũ: sicut loquimur mõ. sed hoc est verũ de solo deo. q2 ĩ potestate soli⁹ dei est ꝙ ad tale signũ cõsequat̃ signatũ: sicut ponere tale signatũ. ¶ Sic igit̃ dico ꝙ taliẽ principaliter soli deo cõuenit instituere sacramentum: ⁊ nulli creature: immo nec aliquo modo prout sacramẽtum est signum certũ ⁊ efficax. licet bene posset a creatura institui q̃tum ad hoc ꝙ est esse signum practicũ. Plus enim ⁊ cõmunius est hoc q̃ esse signum efficax ⁊ certũ. vnde nõ omne signum practicum est certum ⁊ efficax: sicut p3 de multis signis operationum humanarum que falsi hoĩes pretendunt. que licet sint practica: non tñ certa. vnde nec op3 ꝙ ab instituẽte a quo habet signum esse practicum habeat ꝙ sit signũ certum. sed frequenter habet ꝙ sit certũ ab alio cooperãte ⁊ ex volũtate alterius. ¶ Ad ꝓpositũ applica de sacramẽto ꝙ licet aliquis alius a deo saltẽ ministerialiter ⁊ vt causa scd̃a potuerit sacramẽtum instituere. vt signũ practicum: non tñ vt efficax ⁊ certum. sed solus de⁹ vt probatũ est. ¶ Ex quo pat3 ꝙ aliquis apostolus: nec aliquis sanctus nũq̃ aliquod sacramẽtũ instituit l3 bene sacramenta a deo instituta diuulgauerit: que diuulgatio institutionẽ presupponit. deus aũt instituit sacramẽtum vt in ipso sit alius ⁊ alius actus scd̃m rationẽ quo instituit sacramẽtum vt sit signum practicũ: ⁊ vt sit efficax vel certum. Signũ enim aliquod falsi hoĩs ad alium practicũ est ex institutione alicuius presidentis in policia: vt iunctio manuum: vel hmõi ⁊ tñ non est certum: sed falsum ex defectu voluntatis falsi hoĩs precedẽtis ipsum. q2 nõ determinat se cooperari efficaciter tali signo ad hoc vt sit efficax ⁊ certum. Sed ad hoc vt signũ sit certum ⁊ efficax specialiter sacramẽtum in proposito nostro: op3 ꝙ nõ solum instituatur a deo ad significãdum practice. sed cũ hoc requiritur vnus alius actus.s. determinatio diuine voluntatis ad operandũ signatũ talis signi: vt sit efficax ⁊ certũ. Hec de secundo articulo principali.

¶ Quãtum ad tertium arti.

dico primo de sacramẽtis legis nature: ⁊ etiã legis Que et
scripte et etiã legis noue ĩproprie acciпiẽdo sacra quot sũt
⁊ large ꝙ ĩ qualibet lege fuerũt valde multa sacra: sacra.
que dicuntur signa sacre rei alicuius. sed accipiendo sacramẽtum ꝓprie pro sensibili signo a deo instituto: quo adhibito alicui confertur sibi gratia: nisi sit obex: et hoc vel ex opere operato: vel ex opere operantis: eo modo quo dictum est supra. In lege nature nõ puto fuisse nisi vnum sacramẽtum correspõdens circuncisioni in lege scripta: ⁊ baptismo in lege noua: in remediũ ⁊ medicinã cõtra morbũ originalis peccati: quodcunq̃ fuerit illud sacramẽtum. q2 nescio bene. Per illud vero sacramentum subueniebatur potissime paruulis quibus nõ poterat in fide parẽtũ subuenire actus ꝓprius ad deletionem originalis. Tempore legis scripte fuit etiã tñ vnum tale: puta circuncisio de qua vlterius apparebit. Similiter in lege noua vnũ tñ sacramẽtũ correspõdens predictis duobus: sc3 sacramentum baptismi. Verum est tñ ꝙ in lege noua sunt alia sacramenta sex: in quibus confertur gratia efficaciter. Et in his excedit alias leges sicut patet.
¶ Sunt igitur septẽ sacramẽta noue legis. sc3 ba- ꝙ sũt.7.
ptismus ⁊c̃. quorum sufficiẽtia sic accipitur. Nam sacra no
cum sacramẽtum sit medicina ⁊ remedium contra ue legis.
culpã vel peccati seu culpe sequelã: scd̃m ista distinguntur. Nã culpa est duplex. vna originalis: contra quã est baptismus. Alia culpa actualis mortalis: cõtra quã est penitẽtia. Alia culpa actualis venialis cõtra quam extrema vnctio est. Pena vero

vel sequela peccati quadruplex: scilicet ignorantia in ratione: cōtra quam est ordo. Inclinatio ad malum: contra quam est eucharistia: que nutrit in bono. Infirmitas in irascibili: contra quam est confirmatio. Concupiscentia in concupiscibili: contra quam est matrimonium. ❡ Secundo modo ac

Sufficiē tia .7. sacramento: noue legis. cipitur sufficientia istorum sic. quia ad actum fidei adiuuat baptismus. Ad actum spei extrema vnctio. Ad actum charitatis eucharistia. Ad actum prudētie ordo. Ad actū fortitudinis confirmatio. Ad actum iustitie penitētia. Ad actum tēperātie matrimoniū. ⁊ sic habet septenarius sacramētorum: sicut virtutum: ⁊ possunt ordinari sicut ⁊ virtutes. ❡ Tertio modo accipitur sic. q: triplex est actus gratie ad quē ordinatur sacramētum: scz purgare: illuminare ⁊ perficere. Necessarius est aūt triplex purgationis actus respectu triplicis mali: scz culpe originalis. ⁊ sic est baptismus. Alius respectu culpe actualis. ⁊ sic est penitentia. Alius respectu male cōcupiscētie: ⁊ sic est matrimoniū. Actus vero illuminatiōis duplex est. vnus in via per gratiā ad quā institutus est ordo. Alius in patria per gloriam: ad quam debet homo attingere immediate in exitu suo vel in morte. ⁊ hoc fit per extremā vnctionem. Actus perfectionis duplex est etiā. vnus est ad resistendum malo terribili. Alius ad perficiendum in bono amabili. Ad primum ordinatur confirmatio. Ad secundum eucharistia. ❡ Aliter et pulchre accipitur sufficientia istorum sacramentorum. quia sicut in vita naturali primum est generatio. ⁊ sequitur postea nutritio ⁊ augmentatio. et corroboratio: ⁊ sanitatis perdite aliquādo restauratio. ⁊ hec quattuor pertinent ad personam singularem. Preter hec autem requiritur aliquid pertinens ad cōmunitatem quo scilicet aliquis instituatur in gradu necessario ad aliquem actum bonum cōmunitati. Ita spiritualiter ad completam vitaz spiritualem in fidelibus christi oportet habere adiutorium aliquod ad generationem spiritualem in vita spirituali singularis persone. ⁊ hoc est sacramentum baptismi: quo aliquis primo habet vitam et gratiam. secundo est necessarium aliquid ad nutritionem huius gratie. ⁊ augmentationem: ⁊ hoc est sacramētum eucharistie. tertio aliquid ad roborationem. ⁊ hoc est sacramentum confirmationis. Quarto ad gratie perdite restauratiōnē: ⁊ hoc est sacramētum penitētie. Quinto ⁊ vltimo requiritur aliquod adiutorium: quo viator moriens vel exiens sufficienter disponatur ad vitam futuram. Nam ista vita ad aliā ordinatur: ⁊ in se perpetuari nō potest. ⁊ hoc est sacramētum extreme vnctionis. Et ista pertinent ad bonum singularis persone. Ad bonum autem cōmunitatis fidelium obseruātium legem christi requiritur carnalis multiplicatio ⁊ multiplicatio spiritualis que presupponit primam sicut gratia naturam. ⁊ ad primam est matrimonium institutum. ad secundam vero ordo. Et sic patet numerus ⁊ sufficientia sacramentorum.

Ordo sacramētorum. ❡ Ordo autem ipsorum patet. quia ⁊ si bonum cōmunitatis sit maius ⁊ diuinius ⁊ prius perfectione: tn̄ bonum singularis persone est prius generatione. sicut prior est homo ꝙ̄ domus vel familia. et domus vel familia prior ciuitate. Ideo sacramenta que ordinantur ad bonum persone quo ad nos preordinātur sacramētis: que ordinantur ad bonū cōmune: sicut ordinis et matrimoniū. Et inter illā que pertinēt ad bonū persone: prior est baptism⁹. quia est sacramētum generationis in esse spirituali ⁊ intrantium. postremum est extrema vnctio: que est sacramentum exeuntium. confirmatio eucharistia ⁊ penitentia sunt progredientium. Inter que prior est cōfirmatio. quia est a gratie collate in baptismo roborationem vel conseruationem. Scd̄m est eucharistia que est ad gratie augmentationem. Tertium est penitētia que est ad gratie perdite recuperationem. Inter sacramenta vero ad bonū cōmunitatis ordinata prius est ordo: q: per ordinem vel mediāte ordine matrimonium ministratur. Et vltimum sacramentum est matrimonium: sicut patet. Hec de tertio principali.

❡ Ad primum principale dicendum ꝙ immo tempore legis na- ad rationes principa.
ture fuit aliquod sacramentum correspondens circuncisioni: licet non inueniatur bene expressum quale vel quod fuerit ipsum. Ad gregorii. responsio: ꝙ intelligit dictū suuz. vel q: sacramētum tale erat efficax ex opere operantis. et ita subueniebat fides operantis ipsis paruulis: qui non poterāt sibi subuenire per actum proprium: licet cum cōcurreret sacramentum. vel forte quia illud remedium non se extendebat ad omnes paruulos: sed solum ad mares: sicut nec circuncisio. ⁊ de illis verum est ꝙ subueniebat eis fides parentum sine tali sacramento. Dices ꝙ non est intentio gregorii. quia subiungit ꝙ pro adultis necessarium erat sacrificium igitur videtur ꝙ sola fides ꝙ̄tum ad actum vel habitum interiorem sufficeret pro omnib⁹ paruulis. et sic non erat sacramētum correspōdens. Dico ꝙ saltem pro paruulis necessaria erat fides parētum in aliquo signo exteriori protestatum: quod quidē non dicebatur sacrificiū: sed dicebatur magis sola fides. In adultis aūt bene oportebat ad salutē ipsorum vt aliqua sacrificia offerrent deo sicut apparuit de abel noe ⁊ abraham. licet illa sacrificia non essent sacramentum curatiuum originalis in recognitionem dominij vel huiusmodi. Et ita potest saluari Grego. Et patet in adultis noue legis ꝙ non sufficit ipsos esse baptizatos. sed si superuiuant ad aliqua alia de necessitate salutis obligantur. ❡ Ad scd̄m diceretur ꝙ licet deus possit docere creaturam mediāte creatura alia: non tn̄ sanctificare mediāte creatura. sed ipse solus per seipsum illuminat aīas sanctificando eas. Aliter dicitur ⁊ melius: ꝙ si deus solus fuit legislator: sed alius potuit esse preconisator: ⁊ fuit ipse moyses diuulgator. sic etiam deus solus fuit sacramētorum institutor: ⁊ alij potuerunt esse diuulgatores sicut apostoli: et abrahā diuulgator circuncisionis. ❡ Ad tertium dico ꝙ decuit sacramēta diuersarum legum ab inuicem distingui: sicut ⁊ leges suo modo quēadmodum dictum est supra. Et dico ꝙ decuit sacramentum prioris legis cessare ⁊ euacuari adueniente lege noua. quando dicis ꝙ voces imposite ad significandum a nobis non cadunt a suis significatis. dico ꝙ verum est: nec est eadem congruitas sicut de sacramentis. quia non sic res significate vel modi variantur sicut dictum est supra in sacramentis.

❡ Distinctionis Prime. Questio Quarta.

Quarto quero de circuncisione vtrũ conferret gratiam gratum facientem. ¶ Uidetur q̃ non. q2 illud quod tm̃ figurabat gratiam baptismalẽ: non conferebat gratiã. sed circũcisio cũ esset sacramentum legis scripte: que tota fuit vmbra et figura futurorũ bonorum: q2 oĩa in figura cõtingebãt illis: nõ nisi figurabat. ergo 2c. ¶ Scd̃o sic. Sacramentum nõ cõfert nec efficit: nisi illud qd̃ significat. sed circuncisio non significabat nisi deletionẽ vel amotionẽ peccati: et non alicuius largitionem vel appositionẽ. q2 nihil ibi apponebatur: sed tantũ amouebatur. ergo 2c. ¶ Tertio sic. Circuncisio non poterat aperire ianuã. nullus eñ ante passionẽ xp̃i potuit intrare regnũ celoꝝ. ergo nõ potuit tollere culpã: nec cõferre gratiam. q2 nihil claudit ianuam nisi peccatum.

¶ Contra circuncisio tollebat peccatũ originale. quia ad hoc fuit instituta. sed peccatum mortale non tollitur de facto nisi per gratiam. ergo conferebat gratiam.

¶ In ista questiõe sic ꝓcedã.

¶ Primo ad euidẽtiã questionis de amotiõe culpe 2 infusione gratie ꝑ circuncisionẽ inquirã: vtrũ culpa possit amoueri vel remitti in aĩa sine hoc q̃ infundatur gratia. ¶ Secundo inquiram vtrum circuncisio conferebat gratiam: 2 per quẽ modum. ¶ Tertio ad rationes.

culpa an possit amoueri vł remitti 2c.
1. opinio

¶ Quãtum ad primum articulum est vna opinio cõmunis q̃ deus de potẽtia absoluta etiã nõ potest ab aĩa tollere culpã vel sibi remittere: nisi infundẽdo gratiã. ¶ Ad hoc adducuntur alique rationes. Prima est ista deus nõ potest remittere vel tollere culpã: nisi aĩa de immũda fiat mũda: de nõ accepta accepta. de nõ amica amica. p3. sed ista nõ possunt aĩe ꝯuenire: nisi ꝑ gratiã ergo 2c. ¶ Scd̃o sic. Impossibile est priuationem tolli ab aliquo: nisi ponatˀ habitus oppositus in ipso. hoc p3 per rationẽ priuatiue oppositorũ. sunt quasi eñ contradictoria circa subiectum aptũ natum. 2 in eis non est medium nec secũdum affirmationem: nec secundum negationẽ. sed culpa 2 gratia opponuntur sicut priuatio 2 habitus. alioquin non esset repugnãtia: quare nõ possent stare simul. ergo 2c. ¶ Tertio sic. Manẽte deformitate culpe manet necessario imputatio eius ad penã. nec per cõsequẽs remitti põt. q2 culpa reordinari non põt nisi per penã. 2 non põt esse dedecus iniustitie sine decore iustitie vt p3. sed deordinatio vel deformitas culpe nõ tollitur nisi per gratiã: vt videtˀ ergo non põt culpa remitti sine gratia. ¶ Quarto sic. nõ remittitur culpa nisi per mutationẽ factã in aliquo. quia impossibilis est transitus de contrario in contrarium: vel de contradictorio in contradictorium sine mutatione. sed hoc non est per mutationẽ dei. igitur per mutationem anime. sed mutatio terminatur ad aliquid absolutum. quod non videtur nisi gratia in proposito. ergo 2c.

Opinio doctoris

¶ Sed quantum ad presentem articulũ dico primo, q̃ possibile est culpam tolli sine gratia. ita q̃ non op3 deũ infundere gratiã tollẽdo vel remittẽdo culpã. ¶ Scd̃o dico q̃ deus põt remittere culpam: 2 deformitatẽ culpe vel peccati manẽtem nõ imputare ad culpã nihil positiuum infundẽdo habẽti culpã. ¶ Tertio q̃ licet possit ita facere: tñ de facto secũdum ordinationẽ sue volũtatis nõ delet nec remittit culpã seu reatũ culpe: nisi infundẽdo gratiam.

Q2 culpa nõ deletˀ nisi gratia infundatur.

¶ Primũ probo sic primo. In quocunq3 statu vel qualicũq3 deus potest facere hoĩem ante peccatũ: potest facere post peccatũ sine positiuo infuso vel collato. Probatio. q2 hoc nullã implicat contradictionẽ. sicut eñ potest facere hoĩem in rectitudine mere naturali aliqñ: sic pro semꝑ. sed planum est q̃ status naturalis rectitudinis nõ stat cum peccato vel deformitate peccati. ergo 2c. ¶ Secundo sic. Originalis iusticia que fuit habitus quidã supernaturalis non tñ gratia non est cõpossibilis deformitati culpe: saltẽ ipsa habita nõ habetur deformitas culpe. sed deˀ potest restituere homini originalem iustitiã vel dare sibi nõ conferẽdo gratiã. et sic per cõsequens delere culpã non cõferendo gratiã. quare 2c. ¶ Tertio sic. rectitudo actˀ opposita deformitati culpe põt restaurari in actu absq3 hoc q̃ infundatur gratia ab ipso deo. rectitudo eñ illa cũ aliquo actu recto naturali vel est idem actus alteri vel accidẽs potẽs superuenire actui precedẽti cedente sua deformitate. sed talis rectitudo non stat cũ deformitate culpe vt pa3. ergo 2c. ¶ Quarto sic. deˀ põt facere illud qd̃ fit tota die. sed tota die tollitur peccatũ ab aĩa sine infusione vel collatione alicuius absoluti. ergo 2c. p3 minor. q2 peccatum trãsit vel actus. 2 per cõsequẽs deformitas vel culpa q̃ntum ad suã deformitatem nõ manet. ergo 2c. ¶ Quinto sic. Deus põt hoĩem peccatorẽ modo corrũpere vel adnihilare. 2 hoc facto potest ipsum reparare. sed planum est q̃ põt ipsum reparare sine culpa: sicut põt vel potuit ipsum creare sine culpa. ergo 2c. ¶ Sexto sic ꝓbãt aliqui. subiectũ nõ redditur impossibile ad vnũ oppositorũ per hoc q̃ sit sub alio. p3 de oppositis precipue quoꝝ neutrum subiectũ sibi determinat. sed deus ante peccatũ potuit facere hoĩem sub sua rectitudine naturali sine gratia. p3. q2 non op3 q̃ deus creet hoĩem in gratia. immo de primis parentibus tenẽt multi q̃ non fuerũt creati in gratia igitur nõ redditur impossibilis homo ad talẽ rectitudinem sine alio quocũq3 infuso ꝑ hoc q̃ fit sub peccato. sed absolute de peccato potest reduci ad suã rectitudinem naturalem vt videtur quare 2c. ¶ Sic ergo videtur q̃ culpa tolli potest ab aĩa virtute diuina nõ cõferendo gratiam ipsi aĩe. ¶ Scd̃o dico q̃ culpa manens etiam puta actus deformis potest a deo remitti 2 nõ imputari sine aliqua gratia collata. Hoc ꝓbo sic. primo culpa est defectus iustitie debite imputatus ad penam. sed deus potest ex libertate sue voluntatis non imputare talem carentiam. q2 potest debitum relaxare q̃ nõ sit debita iustitia. ergo 2c. Secundo sic. hoc potest deus respectu hominis: quod potest homo respectu hominis suo modo. sed homo potest homini remittere culpã actus ex clementia et misericordia siue manẽte siue nõ manente deformitate: sed trãseunte. ergo 2 deus ipsi homini nõ imputando sibi culpam: tñ nihil largiẽdo sibi de gratia. Tertio sic. sicut deus nihil vult extra se necessario

q̃ culpa remittitˀ nõ ĩfusa gratia.

sed mere cõtingenter. sed hoc habito potest nõ imputare difformitatem culpe ad penam. ergo ⁊c. ¶ Quarto sic: deus potest quodcunqꝫ meritũ vel quemcunqꝫ actum bonum nõ imputare ad premiũ. quia nõ necessitatur simpliciter ex actibus nostris. ergo potest quẽcunqꝫ actum malum non imputare ad penam. et ita remittere non infundendo gratiã. ¶ Quinto sic. prius est naturaliter remittere culpam: ꝙ infundere gratiã ex parte saltem remittentis vt videtur. ⁊ ista sunt circa obiecta essentialiter distincta: vel non eadẽ essentialiter. sed tale prius sine cõtradictione põt esse sine posteriori. ergo ⁊c. ¶ Ultimo probatur sic ab aliquibus. culpa vel dicit aliquid positiuũ reale expellendũ. aut dicit obligationẽ ad penã ex diuina voluntate. sed scđo modo clarũ est ꝙ tolli põt vel remitti a deo nõ infundẽdo gratiam. similiter primo modo. quia si est ita: tunc sunt due mutationes essentialiter distĩcte. amotio culpe ⁊ infusio gratie habentes quattuor terminos essentialiter distinctos: quarum vna est inter illud positiuum culpe ⁊ suam negationem ab esse culpe ad suum non esse. Alia vero a non esse gratie ad esse gratie: ergo de⁹ potest facere vnã sine alia: saltem primam sine secũda: puta amotionem culpe sine infusione gratie.

Resolutio.

¶ Sic igitur scđm predictas rationes dicitur ꝙ deus potest amouere vel remittere culpam non infundendo gratiam. sicut de⁹ potest facere vnum hominem ante peccatũ ⁊ per cõsequens sine peccato: ⁊ tñ sine gratia sed in puris naturalibus. Dices ꝙ non oportet ꝙ deus possit facere hominem in tali statu post peccatum sicut ante. Eodem enim modo sequeretur ꝙ virginẽ postea corruptam posset iterato facere virginem post corruptionem ⁊ per cõsequens faceret ꝙ nunꝙ fuerit corrupta. ⁊ sic faceret preterita non fuisse vel non esse preterita. cõtra aristo. vj. ethi. qui dicit ꝙ hoc solo priuatur deus probando dictum solutionis.

6. ethic.

Dico eñ ad hoc ꝙ qualitercunqꝫ hominẽ scđm formã aliquã positiuam. vel positiuũ deus potuit vel põt facere ante peccatum sine gratia: talem ⁊ post et tunc: non currit instantia. quia dico ꝙ quicquid absolutum cuiusmodi est innocentia vel rectitudo naturalis scđm aliquos. importatum per virginitatem siue sit perfectio in mente: siue dispositio in carne totũ potest reparare. sed vltra ista virginitas dicit quandam negationem actus preteriti: puta nunꝙ cecidisse in peccatum carnis: nec mente: nec carne. Ex quo aũt act⁹ p̃terijt nõ põt de⁹ facere ꝙn preterijt. q: nulla factio põt esse nõ entis de aliquo nõ ente. q: extẽdẽdo nomen factionis q̃libet factio vel est entis de nõ ente: vel nõ entis de ente: vel entis de ente. p̃teritũ aũt est nõ ens. ⁊ ipsum nõ preterijsse est aliud non ens. ⁊ ideo nõ potest fieri de preterito ꝙ non sit preteritum. ¶ Tertio dico quantũ ad hunc articulum ꝙ de potẽtia ordinata deus nõ remittit nec remittere potest culpam mortalem siue originalem siue actualem sine infusione gratie. ordinauit enim sic ꝙ quilibet de facto vel sit filius ire per culpam: vel filius gratie per gratiam. ꝙ sit vel inimicus et in statu damnationis vel via: vel ꝙ sit amicus et in statu vel via vite eterne. Et ideo ordinauit ꝙ quilibet sit filius vel dextre per gr̃am: vel sinistre per culpã. lꝫ de potentia absoluta posset aliter vel potuerit: sicut ostensum est in precedentibus.

ꝙ non remittitur culpa ꝙcũqꝫ sine gr̃e infu. de potentia dei ordinata.

¶ Ad primum aliorũ dico ꝙ anima potest fieri mũda eo modo quo mundicia dicit carentiam immundicie: dato ꝙ deus nullam gratiam sibi infundat. quia potest tolli vel remitti culpa seu immundicia sine gratia. sicut potuit anima creari sine immundicia peccati. et etiam sine gratia. Quando dicis vltra ꝙ sit accepta: et non nisi per gratiam: ⁊ similiter de amica dico sicut dixi distinctione. xvij. primi libri ꝙ posset esse accepta etiam ad vitam eternam. et sic etiã amica sine caritate et gratia. Secundo dicitur aliter: ꝙ nõ oporteret animam esse acceptam vel amicam ad vitam eternam: dato ꝙ remittatur sibi culpa. vel tollatur ab ipsa. sicut etiam nec homo in puris naturalibus esset amicus nec acceptus ad vitã eternam: licet etiam non esset inimicus vel oditus a deo. Sic diceretur ꝙ anima talis non esset amica nec inimica. Sicut patet etiam dato ꝙ aliquis remittat alteri offensam: non tamen propter hoc necessario recipit eum in amicum ⁊ participem bonorum suorum. ¶ Ad secundum de priuatione diceretur ꝙ culpa vel non est priuatio gratie: et sic potest tolli sine gratia: vel si est priuatio: non est priuatio adequata: sed cum hoc vel iustitie originalis vel rectitudinis naturalis habitualis: vel actualis. et per quodlibet istorum potest tolli. et ita non oportet ꝙ gratia infundatur. ¶ Ad tertium dicitur ꝙ non oportet ꝙ manente deformitate culpe: maneat imputatio eius ad penã. sed potest remitti et relaxari illa imputatio sine aliqua iniustitia. potest enĩ facere deus quicquid vult nõ implicans contradictionem circa creaturam suã sine iniustitia. et quod vult bonum est ⁊ iustum est. licet non sit ita de facto modo sicut sonat auctoritas augustini.

Ad mortua. t. opi:

¶ Ad quartũ dicẽdũ ꝙ sine mutatione pro varijs cõstãtibus põt aliquis esse de nõ accepto acceptus vel si nõ: tñ non oportet ꝙ illa mutatio terminetur ad aliquid absolutum: sed sufficit ꝙ ad respectiuũ siue in ipso siue in alio.

¶ Quãtum ad secundũ articulũ

fuit opinio aliquorũ ꝙ i circũcisiõe nõ cõferebatur gr̃a. ⁊ de ista opiniõe videtur fuisse magister in presenti distinctione. ¶ Ad hoc aũt fuerũt moti aliquibus rationib⁹ ⁊ auctoritatib⁹. Prima ratio. q: cum circũcisio fuerit sacramẽtum legale: si ꝑ cõtulisset gratiam: tam ex lege fuisset iustitia. ⁊ sic christus gratis mortuus fuisset sicut cõcludit apostolo. ad galathas. ij. sed hoc est falsum. ꝑ ⁊c. ¶ Secundo q: si circuncisio contulisset gratiã: tũc circũcisio fuisset reputata abrahe ad iustitiã. sed hoc nõ est verũ scđm apostolum: sed magis fides ei est reputata ad iustitiã. ꝑ ⁊c. ¶ Tertio q: si circuncisio cõtulit gratiam ⁊ non sufficiebat fides post ei⁹ institutionẽ: sequitur ꝙ populus qui natus est in deserto per. xl. annos incircũcisus fuit: sicut legit̃ Josue. v. nõ habuerit gratiã. ⁊ sic illi omnes qui mortui sunt ante circuncisionẽ dãnati sunt. hoc aũt nõ videtur cõueniens. quare ⁊c. ¶ Ad hoc etiã sunt auctoritates. Prima est glose sup illud ad romanos. iiij. Signaculũ accepit circũcisionis. vbi dicit glosa ꝙ in circũcisiõe pctã solũ dimittebantur. sed gratia nõ cõferebatur. ¶ Scđa est augu. sup titulum psal. lxxiij. vbi dicit de sacramentis legis veteris. Alia inquit tantum permittebant et signũ

Circũcisio an cõferebat gratiã ⁊ quõ. t. opi. cũ rõnibus suis.

Ad galathas. 2.

Josue. 5

Glos. ad Ro. 4.

Augusti.

ficabant. hec autem dant salutem scilicet sacramē-
Grego. ta noue legis. ¶ Tertia est gregorij. 4. moralium
vbi videtur ꝙ sola fides paruulis veteris legis cō
ferebat gratiam. fides enim non est iminuta in vir
tute respectu paruulorum legis scripte et legis na
ture: de quibus hoc dicit. quod enim apud nos fa-
cit aqua baptismi: hoc apud veteres in puulis egit
sola fides. quare ꝛc. ¶ Et videtur ista via fuisse
probabilis. quia nullum sacramentum debet con-
ferre gratiam: vt videtur nisi sacramentum legis
gratie. lex noua autem dicitur lex gratie sola. quia
Joan. 1. Jo. primo dicitur ꝙ lex per moysen data est. gra-
tia et veritas per iesum christum facta est ꝛc.

¶ Sed ista opinio a nullo tenet̄ mo-
do. dicitur enim ab
omnibus ꝙ non solum in circuncisione remitteba-
tur culpa originalis ꝛ etiam actualis: si tūc inerat.
sed etiam conferebatur gratia. Sed hoc nituntur
aliqui probare. quia impossibile est remittere cul-
pam: nisi infundendo gratiam. Si igitur in circun
cisione remittebatur culpa: videtur ꝙ infundatur
gratia sed istud motiuum nihil valet vt ostensum
est supra. Nam in ista consequetia est fallatia con-
sequentis. nisi forte arguatur de potentia ordina-
ta peccatum enim pluribus modis amoueri potest
vel remitti q̄ per infusionem gratie: sicut dictum
opi. doct. est supra. ¶ Dico ergo primo quantum ad hoc ꝙ
in circuncisione vel per circuncisionem auferreba-
tur culpa. et hoc certum est et rationabile apud om
nes. Deus enim nunq̄ dimisit populum suum sine
remedio aliquo contra culpam: et precipue contra
culpam originalem. sed hoc videtur fuisse remediū
circūcisionis. ergo ꝛc. ¶ Secundo dico ꝙ confe-
rebatur gratia. Et hoc probo reuertendo ad vnum
dictum supra. Nam licet deus posset remittere cul
pam sine gratia: tamen ordinauit nō remittere cul-
pam sine gratia. voluit enim quemlibet esse filium
dextre vel sinistre: culpe vel gratie. perditionis vel
regni. Et ita sicut ordinauit ꝙ in circuncisione de
leretur culpa: ita ꝛ ꝙ cōferretur gratia vt videtur.
¶ Ad hoc sunt auctoritates etiam. prima est au-
August. gu. de nuptijs et concupiscentia contra iulianum
ad valerium comitem vbi dicit sic. Ex quo est insti
tuta circuncisio in populo dei ad purgationem hu
ius peccati veteris scilicet originalis valebat ma-
gnis et paruulis: sicut et baptismus valere cepit
Beda. ex quo institutꝰ est. ¶ Secūda est bede sup illud lu
ce. ij. Postq̄ cōsummati sunt dies octo. Idem sa-
lutifere curationis auxilium circūcisio in lege age
bat: quod baptismus in tempore gratie consueuit.
In circuncisione ergo conferebatur gratia: non so
lum remittebatur culpa. ¶ Tertio dico de modo
et perfectione gratie quam cōferebat ꝙ multi sunt
modi dicendi. dixerunt enim aliqui ꝙ sic cōferebat
gratiam ꝙ tamen in modico vel minimo gradu: ita
ꝙ aduenienti ad circūcisionem in gratia ꝛ sine pec
cato mortali nihil conferebat de gratia: nec ipsam
gratiam augmētabat. baptismus autem noster nō
sic: sed in maiori et perfectiori gradu. et ipsam gra
tiā augmentabat in habente ipsam aduenіente ad
baptismum. ¶ Sed istud non videtur bene dictū:
ꝙ scilicet abraham non contulerit aliquid gratie
circuncisio ipsa ꝛ augmentauerit gratiam. eiꝰ. Nō
igitur sic conferebat. Similiter etiam dato ꝙ in mi
mo gradu cōferret: adhuc ille gradus adueniēs al-
teri augmentaret ipsum. Similiter etiā baptismus
licet conferat gratiā: non tñ cuilibet suscipienti con
ferret. et hoc si haberet gratiam tantam quantam
deꝰ disposuit sibi dare. sicut de beata virgine si fuis
set baptisata. Et similiter de ipsa circūcisione: que
nihil contulit christo de gratia habuit enim quan-
tam gratiam potuit habere ab instanti sue conce-
ptionis. quare ꝛc.

¶ Alij dixerunt ꝙ ꝛ remittebat culpam: ꝛ cō Alij mo-
ferebat gratiā. sed principalis effectꝰ di dicēdi.
suus erat remittere culpā: minus vero principalis 1.
et quasi secūdarius erat conferre gratiā: sed econ-
uerso est in baptismo nostro. ¶ Sed istud etiā non
videtur. quia agēs perfectum quod est deus: prius
et principalius videtur intendere circa effectū suū
positionem perfectionis q̄ amotionē imperfectio-
nis. Similiter etiā corruptio vel amotio alicuiꝰ nō
videtur intēdi nisi per accidēs. puta per positionē
alterius quādo saltem ambo cōcurrunt. quare ꝛc.
¶ Alij dixerūt ꝙ circūcisio cōferebat gratiā quā- 2.
tum ad effectus gratie priuatiuos: nō quantum ad
effectus positiuos ꝛ perfectiuos. vnde nō confere-
bat gratiā que sufficeret ad implendum mādata le
gis. ¶ Alij: ꝙ cū hoc conferebat gratiam quātum
ad aliquos effectus positiuos: sed nō quantum ad
omnes: faciebat enim dignum vita eterne. Sed nō
sufficiebat ad reprimendum concupiscentiā fomi-
tis: nec ad implendum mandata legis. ¶ Sed ista
etiam parum valēt. quia ex quo ponitur gratia po
sitiue: nō est ratio quare nō ponatur ad omnes effe
ctꝰ suos. Sic̄ etiā modica ꝛ minima ad oēs effectꝰ
charitatis: saltē in aliquo gradu: si tamē aliquos ta
les effectus habet. quare ꝛc. ¶ Alij dixerūt ꝙ cir- 3.
cuncisio conferebat gratiam aliter q̄ baptismus.
quia circuncisio ex solo pacto diuino in fide ventu-
ri vel passionis christi ex exhibēde: sed baptismus
ex virtute supnaturali influxa sibi: ꝛ in ꝟtute pas-
sionis christi iam exhibite. ¶ Sꝫ istud est superiꝰ
reprobatū in prima questione i vbi ostensum est ꝙ
sacramētū noue legis non habet efficaciā illo mō.
¶ Alij dicūt ꝙ circuncisio in fide christi vēturi. et 4.
virtute passionis exhibēde conferebat gratiam ex
merito congrui. sed baptismus in virtute passionis
christi iam exhibite ex merito condigni. Et ita effi
catiorē gratiam dat baptismus. quia per modum
meriti de condigno. ¶ Sed istud etiam est superiꝰ
improbatum. quia sacramentum noue legis effica
ciam nō habet per modum meriti de condigno.

¶ Dico ergo aliter ꝙ circūcisio conferebat Resolu-
gratiā imperfectiorem q̄ baptismꝰ tio doct.
sicut enim lex christi euāgelica est pfectissima: quā
tota trinitas disposuit dare ad salutē viatoris: ita
habet sacramēta perfectissima ita ꝙ baptismꝰ mul
to perfectiorē gratiā cōfert q̄ faceret circuncisio.
¶ Secundo dico ꝙ circuncisio cōferebat gratiā:
et habet virtutē seu efficaciam ex opere operantis
scꝫ ex motu fidei saltem in formis relato in deū ad
salutē circūcisi: ꝛ hoc vel a parētibꝰ seu ministranti
bus circuncisionem: qui quantum ad hoc erant ve-
ri parentes: si circuncisus erat paruulus: cui nō po
terat subuenire actus fidei proprie. vel ab ipso cir-
cunciso: si erat adultus. ita ꝙ talis motus fidei re-
latus in deum ad salutē circuncisi poterat dici me-
ritum de congruo respecto gratie. et susceptio cir-
cuncisionis in adulto cum tali motu fidei pro-

ptie erat meritũ gratie de congruo vt videtur. Et
oportebat ꝙ talis motus fidei interior ostenderet
in signo sensibili exteriꝰ. Et hoc scd̃m ritũ ⁊ modũ
circũcisionis pro masculis. nõ sic aũt pro femellis:
que nõ circũdebãtur. baptismꝰ vero noster cõfert
gratiã ex opere operato: sicut ostẽsum est supra de
sacramẽtis noue legis. ⁊ ideo differunt a circunci-
sione. Sic ergo patet ꝙ in circuncisione cõfereba-
tur gratia ⁊ quomodo differenter a baptismo.

Ad moti-us.1.opi. ¶ Ad primum in oppositũ pro alijs di-
co ꝙ circuncisio cũ esset
sacramẽtũ legale nõ cõferebat gratiam. nec iustifi-
cabat ex opere operato: sicut nostra sacramẽta per-
fecta: sed magis ex opere operãtis siue parentũ si-
ue suscipientis. ¶ Et ideo ad scd̃m dicẽdũ ꝙ cir-
cũcisio nõ est reputata abrahe ad iustitiã: saltẽ prĩ-
cipaliter. sed potius fides: licet sicut puto contule-
rit sibi aliquid de gratia. ¶ Ad tertium dico ꝙ ita
cõcludit cõtra remissionẽ originalis: sicut ꝯtra col-
lationẽ gratie per circũcisionem vt patet intuenti.
dico tñ ad hoc ꝙ populus in deserto excusabatur a
circuncisione. Tum potissime: quia super hoc erat
dispẽsatio diuina. Tum q: nesciebant qñ mouẽda
essẽt castra. Tum q: nõ erant mixti intra infideles.
Et ita nõ erat necessarium signum circuncisiõis di-
stinctiuum ipsorum ab infidelibus: sicut in egipto.
¶ Ad illud vero quod dicit ꝙ illi qui fuissent mor-
tui incircũcisi fuissent dãnati: quia mortui sine gra-
tia. dico ꝙ probabile est dicere ꝙ nullꝰ ibi fuit mor-
tuus incircũcisus: sed illi solũ qui fuerãt circuncisi
in egipto. vel si aliqui incircuncisi: idem iudiciũ est
de ipsis. ⁊ de paruulis decedẽtibus ante baptismũ
vel circuncisionẽ nisi pro tãto: q: a circuncisiõe pro
tunc excusabãtur ⁊ poterat fides propria vel parẽ-
Ad au-ctorita-tes. tum subuenire: sicut fit modo. ¶ Ad omnes aucto-
ritates dici potest ꝙ circuncisio non cõferebat gra-
tiam eo modo quo nostra sacramẽta ex opere ope-
rato: sed ex fide operãtis. et ideo ꝙ̃tum erat ex se:
et vt distincta a fide operãtis magis significabat:
et promittebat gratiã ꝙ̃ conferret ipsam. Sic etiã
non conferebat ita perfectam gratiam sicut sacra-
menta nostra. Et sic etiam posset magister glosari
in presenti distinctione: vbi dicit ꝙ circuncisio non
conferebat gratiam: verum est: vt baptismus. vnde
et magister excipit circuncisionem ab illa regula
aug. allegata superius. ¶ Aliter diceretur ꝙ au-
ctoritates intelligende sunt de quibusdã sacramẽ-
tis improprie dictis: que erãt cerimonialia l lege.
cuiusmodi erãt purificationes alique ⁊ ablutiões:
et oblationes alique que nõ cõferebant gratiã per
modũ sacramẽti: licet bene cõferretur in eis gratia
qñ ex charitate implebãtur scd̃z diuinum preceptũ
nõ aũt intelligũtur de circũcisiõe. Si vero de circũ-
cisiõe intelligãtur sicut predictũ est exponant. Ad
auctoritatẽ greg. sicut in presenti questione.

Ad rões princip-les. ¶ Ad primum principale dico ꝙ circũ-
cisio figurabat vel signi-
ficabat gratiã ⁊ cõferebat. sed nõ ita pfectam sicut
baptismus. sicut etiam tempore legis scripte bene
fuit gratia. sed non ita perfecta sicut tempore legis
noue. Uel dicendũ ꝙ bene concludit ꝙ circuncisio
non conferebat gratiam ex opere operato: sicut sa-
cramentum noue legis. sed ex fide operantis et pa-
cto diuino. ¶ Ad secundum dico ꝙ licet circũcisio
quãtum ad actum exteriorem non fieret apponen-
do: sed amouendo vel subtrahendo. significabat tñ
aliquid apponendũ spiritualiter in anima scz gra-
tiam ipsam: per quam mũdaretur circũcisus a pec-
cato originali si ipsum haberet. si aũt nõ habebat:
sed iam erat in gratia ille qui circũcidebatur: tunc
non auferebat peccatum: sed bene conferebat gra-
tiam: et augmẽtabat sicut puto. et dictum est supra
de abraham: licet magister videatur dicere opposi-
tum. et aliqui in hoc concordant cum ipso: puto enĩ
ꝙ augebat gratiam circuncisi: nisi circũcisus ha-
buisset tantũ gradum gratie: quãtum disposuerat
ei dare: et tunc nihil contulisset tali. sed nõ propter
hoc fuisset falsum signum: sicut nec baptismus no-
ster nihil contulisset beate virgini si fuisset baptisa-
ta post conceptionem filij dei. quia forte ex tũc ha-
buit tantam gratiam ꝙ̃tam disposuerat sibi deus
vnꝙ̃ dare. Sacramentũ enim quantum est in se. et
ex se gratiam confert: nisi inueniat obicem: vel nisi
inueniat pręuẽtionem gratie tãte: quantã est habi-
turus pro tũc ille qui suscipit sacramentũ. Et istis
duobus impedimentis occurrentibus non propter
hoc est falsum signum: si non confert gratiam: sed
semper est verum signum. ¶ Ad tertium de aper-
tione ianue dicitur vno modo ꝙ circuncisio ꝙ̃tum
erat in se ⁊ per se apperiebat ianuam sicut et confe-
rebat gratiam: per accidens tamen impediebatur.
quia currebat circuncisio tempore quo nondũ erat
precium emẽde solutum per passionem christi. Ali-
ter dicitur: ꝙ circuncisio licet conferret gratiam:
et remitteret culpam. non tamen remittebat omni-
no penam: sicut baptismus et ita non aperiebat ia-
nuam. sicut nec penitẽtia modo apperit ianuã illi:
qui habet adhuc satisfacere de pena. sed si morere-
tur talis. descenderet ad purgatorium: et nõ euo-
laret ad celum. Dicas quomodo tibi placet.

¶ Distinctionis secunde.
Questio vnica.

Circa distinctionẽ secũdam quero. Utrum sacra-
menta habeant efficaciam vel
virtutem ex passione christi?
¶ Uidetur ꝙ nõ. ex eo quod
non est. non habet aliquid vir-
tutem vel efficaciam. sed pas-
sio christi nõ est. quia iam pre-
terijt ergo ⁊c̃. ¶ Secundo sic: si habẽt efficaciam
ab ipsa: aut vt futura: aut vt exhibita. Non vt futu-
ra. quia tunc sacramenta veteris legis eodem mo-
do potuissent habere vel habuissent efficaciam: si-
cut nostra: vel magis. Non ab ipsa etiam inꝙ̃tum
exhibita. quia tunc baptismus et eucharistia non
habuissent efficaciam ante passionem christi exhi-
bitam. quod non est verum. quia ante passionẽ chri-
sti fuerunt ista sacramenta ministrata. vt patet.
¶ Tertio sic. si a passione christi habent sacramen-
ta efficaciam: hoc maxime videtur ratione illius
vulneris lateralis christi: a quo fluxerunt sacramẽ-
ta scd̃m August. sed hoc non est verum. quia in il-
lo vulnere nihil meruit christus. Nam christo iam
mortuo vulnus illud fuit inflictum. Joan. decimo Joã.19
nono. ergo ⁊c̃. Similiter etiam sequeretur: ꝙ gra-
tia sacramentalis iam nõ esset gratia. quia esset ex
merito passionis christi.

August. ¶ Contra magister in littera. & Augu. xv. de ciuitate capi. xxvi. vbi loqui
tur de archa noe dicens. ostium in latere arche pro
fecto illud est vulnus: quando latus crucifixi perfo
ratum est lancea hoc quippe ad illum ingrediuntur
viuentes. quia inde sacramenta manauerunt: qui
bus credentes innituntur.

¶ In ista questione sic procedã.

¶ Primo ostendam: an omnia sacramenta noue
legis fuerunt instituta ante passionem christi exhi
bitam. ¶ Secundo an omnia sacramenta habeãt
efficaciam vel virtutem ex passione christi. ¶ Ter
tio per quem modum. ¶ Ultimo ad rationes.

Sacram̃ta noue legis ante passionẽ xp̃i instituta. ¶ Quãtum ad primũ dico: q̃ pas
sio xp̃i po
test accipi vel pro morte sibi inflicta et doloribus
preuijs et disponentibus ad ipsam sub pontio py
lato per procurationem iudeorũ: vel pro tota vita
sua passibili in qua ab instanti sue conceptionis re
cepit miserias nostras et cepit pati ex tunc pro no
bis. Si accipiatur passio primo modo dico: q̃ ali
qua sacramenta fuerunt instituta ante passionem
christi. anteq̃ scilicet christus traderetur iudeis: &
occideretur sub pontio pylato vel etiã moreretur.
Si secũdo modo dico: q̃ non ante passionem christi.
sed aliqua fuerunt instituta inchoatiuẽ sacramẽta sunt
noue legis: dum viueret christus in carne passibili
et mortali ab ipso christo passione iam incepta. id
est vita passibili et mortali secundũ miserias et pe
nalitates nostras: quas assumpsit ipse christus et
nullum ante. ¶ Potest ergo dici: q̃ baptismus fuit
institutus a christo viuente. Nam sicut dicitur Jo.
Jo. 3. iij. Discipuli christi baptisabant. Et est planum q̃
non baptisabant: nisi baptismo christi ab ipso insti
tuto et ex auctoritate eius & precepto non sic tamẽ
q̃ tunc fuerit institutus: sed prius tempore proximo
vel si tunc: tamen hoc non habetur ex auctoritate:
mat. vlt. sed preceptum fuit: vt diuulgaretur math. vlti. do
cete omnes gentes baptisantes eos in nomine pa
tris et filij et spiritussancti. ¶ De eucharistia pa
tet eius predicatio diffusa Jo. vj. sed institutio pa
Jo. 6. tet in cena math. xxvj. & in alijs euãgelistis. ¶ De
confirmatione patet vt videtur: q̃ fuit instituta q̃ñ
christus imponebat paruulis manus. Unde et di
cebat: sinite paruulos venire ad me. talium est enĩ
regnum celorum. ¶ De penitentia dicunt aliqui:
q̃ fuit instituta Jac. v. cõfitemini alterutrũ pecca
Jaco. 5. ta vestra &c. Sed istud non valet quia Jacobus nec
aliquis sanctus potuit instituere sacramentum. sed
solus deus: vt dictum est supra. patet etiam: q̃ non
est ad intellectum eius. subdit enim. Et orate pro
inuicem vt saluemini. Et planuz est: q̃ per illud nõ
intendebat nec instituere: immo nec diuulgare sa
cramentum. Si dicas q̃ immo saltem diuulgare:
tunc restat querere primum scilicet quando et vbi
fuit instituta penitentia. et potest dici q̃ Jo. xx. q̃ñ
Jo. 20. dixit christus: accipite spiritũ sanctum. quorum re
miseritis. peccata remittuntur eis &c. Et fuit pro
Mat. 16 missum petro: quando dictum est sibi math. xvj. ti
bi dabo claues regni celorum. quodcunq̃ ligaue
ris super terram &c. ¶ De extrema vnctione dici
tur: q̃ fuit instituta Jacobi quinto. Infirmatur
Jaco. 5. quis in vobis &c. Sed falsum est. sicut etiam dictũ
est supra de penitentia licet bene diuulgauerit ibi
apostolus extremam vnctionem. Sed dicitur ab Mar. 6.
alijs: q̃ fuit instituta marci. vj. vbi dicitur q̃ disci
puli vngebant oleo multos infirmos: et sanaban
tur. sed planum est. q̃ non nisi auctoritate christi:
qui iam instituerat sacramentum. Nec sequitur ex
hac auctoritate q̃ tunc fuerit instituta. Si dicas q̃
non videtur intentio littere. quia infirmi curaban
tur. et istud sacramentum non debet conferri nisi
morientibus. et exeuntibus non ad curandum cor
poraliter et superuiuendũ. quere alibi: vbi ha
beas institutionem eius. Et dico: q̃ oportet dice
re: q̃ a christo fuerit istud sacramẽtum institutum.
Nec potest dici institutum a iacobo ibi. Infirma
tur quis in vobis &c. ¶ De sacramento matrimo
nij potest dici: q̃ matrimonium inq̃tum sacramen
tum noue legis institutum fuit a christo math. xix. mat. 19.
Num legistis (ait christus) quia masculum & femi
nam fecit eos. supple deus. et dixit per os scilicet
adam: q̃obrem relinquet homo patrem & matrem
et cetera que ponuntur ibi: que videntur multum
bene pertinere ad institutionẽ matrimonij. ¶ De
sacramento ordinis videt̃ fuisse institutum math. mat. 26.
xxvj. hoc facite in meam cõmemorationem. et Jo. Joã. 20.
xx. accipite spiritumsanctum: quorum remiseritis
peccata. Et hoc congrue. nam ordinati duplicem
habent potestatem vnam respectu corporis christi
veri. Et ideo dicitur. Hoc facite in meam comme
morationem. aliam respectu corporis christi misti
ci: propter quod dicitur: quorum remiseritis pecca
ta &c. Hec de primo articulo principali.

Sacra an habeant efficaciã. et vnde. ¶ Quãtum ad secundũ arti
culum dicitur: q̃ sacramenta omnia que contule
runt gratiam: et conferunt: habuerunt vel habent
efficaciam vel virtutem a passione christi. sed diffe
renter. quia sacramentum circuncisionis: quod pre
cessit passionem exhibitam habuit virtutẽ vel effi
caciam a passione christi exhibenda: et ideo mino
rem efficaciam habuit: et minorem gratiam contu
lit: et non nisi in fide vel ex fide operantis de chri
sto venturo et passuro: sed sacramenta noue legis
efficaciam habent a passione christi iam exhibita
vel incepta. et ideo perfectiorem gratiam cõferũt
et ex opere operato sicut dictum est supra. Hoc aũt
declaratur sic. q: homini facto dei inimico per cul
pam disposuit deus non conferre gratiam: nec re
mediũ aliquod ad salutem: nisi propter aliquid sibi
oblatum: quod esset sibi gratius & magis acceptũ:
q̃ offensa illa esset sibi displicens: et ingrata. Ni
chil autẽ potest inueniri deo gratius vel magis ac
ceptum: q̃ offensa totius generis humani sit displi
cens: nisi aliquod obsequium persone magis dile
cte q̃ cõmunitas offenderit per offensam illã vni
uersalem q̃ debuisset esse chara: si non offendisset
deum. Nõ potuit autem genus humanum ex se ha
bere tale obsequium. quia totum fuit inimicum de
vna massa perditionis acceptum. Et ideo dispo
suit trinitas personam sic dilectam deo dare gene
ri humano. ac ipsam ad hoc inclinare: vt trinitati
offerret obsequium pro toto illo genere. talis autẽ
persona non potest dici nisi christus cui non est ad
mensuram datus spiritus Jo. 3. et tale obsequium
est illud: in quo patz maxima charitas obsequẽtis:
quod est offerre se vsq̃ ad mortem pro iusticia. & ho
nore diuino. Et ideo deus nullum remediũ ad sa

lutē cuiusmodi est quodlibet sacramētū: disposuit dare homini: nisi in virtute passionis christi. ¶ Ex quo etiam apparet: ꝙ sacramēta precedētia passionem christi minorem habebant efficaciam: q̃ sacramēta noue legis: que fuerunt instituta passiōe iam exhibita vel saltem incepta. Maius enim bonum conferri solet propter obsequiū iam exhibitum: q̃ propter obsequium exhibendū. sicut in nobis etiā est manifestum. ¶ Ex predictis scđo apparet secūdū istos: quare circūcisio non apperiebat ianuā: et baptismus aperit. q͛ baptismus habet efficaciam ex passione iam exhibita: in qua fuit solutum precium emende. nō sic aūt circūcisio. sed habuit efficaciam ex passione futura: et nōdum erat solutū precium. ¶ Similiter ex predictis patet: quomodo in opere reparationis humane per passionem christi fuit mia summa dei dando talem ac tantam personam sic dilectam ipsi generi humano: vt pro ipo tale obsequium offerret. Similiter etiā fuit ibi summa iusticia. quia iustissimum fuit tale obsequiū acceptari a deo ad salutem hominis: vel ad id ad qđ dispositum et ordinatum fuerat: cum persona offerens esset deo ita chara et dilecta. ¶ Sic igitur dicitur ꝛ pulchre: ꝙ sacramēta omnia tanq̃ remedia homini collata ad salutē efficaciā habent et virtutem a passione christi. Hoc aūt probatur. Tū quia sacramēta nō ordinātur ad salutē hominis: vel ad gratiam cōsequēdā: nisi a christo passo vel passuro pro salute hois. q̃ nec ad gratiā vel salutē hois pñt attingere: nisi ex ordine ad passionē christi. Tū q͛ deus non determinauit se infallibiliter cooperaturum sacramento: nisi mediāte passione christi preuisa vel exhibita et preacceptata. sacramēta autē non habent efficaciam: nisi ex determinatione diuine voluntatis. quare ꝛc̄.

Doctoris resolutio.

¶ Quantū ad tertiū articulū

Per quē modū sacramēta hñt efficaciam a pass. xp̄i.

dicitur: quod sacramenta habent efficaciam a passione christi tanq̃ a causa meritoria. Christus enim in sua passione vel per suam passionem vt accepta tam ab ipso voluntarie ad salutem generis humani scđm beneplacitum diuine voluntatis. et ex maxima charitate meruit: vt sacramenta haberēt efficaciam et virtutem ad salutem hominis. Et isti variantur de illa virtute vel efficacia: sicut dictū est in prima questione: nec est modo repetendum.

¶ Ad hoc adducuntur due rationes. quia primū in vnoquoq͛ genere est causa aliorum. Primū autem opus satisfactorium ad salutem hominis fuit passio christi. ergo ipsa est causa meritoria aliorum ad salutem hominis ordinatorum: et precipue sacramentorum. ¶ Secūda est. quia per passionem suam meruit christus: ꝙ sacramentum haberet efficaciam. vt patet. ergo passio est causa meritoria efficacie sacramentorum. Et addunt aliqui: ꝙ diuersimode sacramenta noue legis ab alijs. quia sacramenta noue legis per modum meriti de condigno habent efficaciam. quia ex passione iam exhibita vel incepta. sed circuncisio habuit efficaciā per modum meriti de congruo et ex passione futura vel exhibenda.

Resolutio doc. đ efficacia sacrorū.

¶ Sed quātum

ad materiam istorum duorum articulorum simul dico: ꝙ sacramenta habent efficaciam vel virtutem sane intelligendo sicut dictum est in prima questione tam de sacramentis antiquis q̃ de sacramentis noue legis. ¶ Secundo dico: ꝙ a passione christi siue premissa siue exhibita vel incepta non habent efficaciam vel virtutem tanq̃ ab aliqua per se causa ipsorum: nec effectus qui dicitur esse sacramenti: licet sacramentum etiam non sit per se causa vere ꝛ realis illius effectus: sicut dictum est supra. quia sacramenta nihil minus habent efficaciā siue sit passio christi siue non sit. Et planum est: ꝙ ipsa non est modo. nec erat tempore sacramentorū antiquorum: quod autē non est: nullius est causa vere ꝛ realiter loquēdo de causa: sicut dictū est supra. ¶ Tertio dico: ꝙ extendendo nomen cause ad meritum: sic ꝙ meritum dicatur causa premij magis cōmuniter ꝛ vulgariter loquēdo q̃ veraciter ꝙ sacramenta habent vel habuerūt virtutem et efficaciam a passione christi sicut a causa. Nā passio christi fuit causa meritoria ipsorum. meruit enim christus per suam passionē vel in sua passione acceptata ab ipso ex charitate ad redemptionem humani generis propter honorem diuinum et scđm beneplacitum diuine volūtatis: vt talia sacramēta qualia fuerunt antiqua ipsam precederent: et talia qualia sunt sacramēta noue legis ipsaꝫ cōcomitarent: vel etiam sequerentur: et diuersimode haberēt efficaciam vel virtutem quia aliqua ex opere operantis. alia vero respectu maioris et perfectioris gratie: et magis ex opere operato. Nec oportet ꝙ talis causa sit: quādo ponitur effectus. quia nec est vere causa: sicut dictum est supra. nec aliud possunt argumenta concludere: que pro alijs sunt adducta. Si dicas: ꝙ passio christi licet non sit in se: est tamē in acceptatione diuina: qua deus ipsam acceptat ad efficaciam talium sacramentorum. et ita potest esse causa: dato ꝙ non sit in se. Dico sicut dixi supra ꝙ istud non concludit passionem esse causam: sed magis diuinam volitionem passionem christi ad hoc acceptantem siue futuram siue exhibitam. Et hec de scđo et tertio articulo principali.

No. hec.

¶ Ad primum

Ad rōes principales.

principale dico: ꝙ bene concludit: ꝙ a passione christi: sicut a vere causa et proprie non habeat sacramentum efficaciam vel virtutem. quia sicut bene arguitur passio christi non est: vel accidit: ꝙ sit sacramento habente suam virtutem et efficaciam et effectum. Oportet autē sicut dicitur quinto metha. causam vere realiter esse: quando effectus ponitur inesse sed non cōcludit: quin sicut a causa meritoria que non est dicenda vere: causa: sed vulgariter tantum: sicut dictum est de merito respectu premij. ¶ Ad secundum dico: ꝙ a passione christi meritorie habent suam efficaciam: nō vt preterita vel exhibita vel vt futura: sed magis vt a deo acceptata in ordine ad hoc ꝙ sacramenta omnia tam vetera q̃ noua in quibus confertur gratia habeant efficaciam ad salutem hominis: pro qua pass⁹ est christus. Et differenter sicut dictum est de sacramētis antiquis et nouis. Tu dicis: ꝙ non inq̃tum futura vel exhibita. cōcedo. sed quia dicitur vltra: ꝙ si haberent efficaciam a passione christi exhibita: tunc baptismus et eucharistia que fuerunt instituta ante passionem christi. Qui vellet dicere: ꝙ sacramēta noua habent efficaciam a passione christi exhibita vel vt exhibita: diceret: ꝙ passio christi licet non fuerit consummata et completa ante insti

tutionē istorum sacramētorū: ꝙ saltem fuit inchoata et incepta et hoc ab instanti sue conceptionis: in quo assumpsit miserias ꝛ penalitates nostras. et hoc sufficit. ¶ Ad tertium de vulnere laterali dici potest: si christus meruit aliquid in ipso non ipso vulnere existente: sed per modum obiecti voluit et preacceptari a christo dum viueret. quia bene sciuit ipsum esse sibi infligendum. et hoc ex charitate scdm diuinum beneplacitū acceptauit. et ita a passione ratione illius vulneris possunt sacramēta habere efficaciā: sicut a causa meritoria. Si aūt dicatur: ꝙ christus in illo vulnere nihil meruit. qꝛ christus mortu⁹ erat: q̄n fuit sibi inflictū: tunc non currit argumētum: qꝛ a passione quam substinuit christus: dum viueret: habēt sacramenta efficaciam et non ab illo vulnere. Et tunc respōdendū est ad auctoritatem Aug. adductam ad opposita ꝙ a latere christi similitudinarie scdm quandā expressam similitudinē fluxerūt sacramēta q̄tum ad principalia sacramētorū: puta q̄tum ad baptismū. cuius similitudo fluxit aqua. Et eucharistia cuius similitudo vel contentū potius fluxit sanguis. qꝛ in illo sacramēto cōtinetur vere sanguis christi sicut inferi⁹ apparebit. ¶ Ad illud quod ponitur vltimo dico: ꝙ licet gratia sacramentalis detur nobis ex merito christi: tñ bene est gratia. Nō enim datur ex merito de condigno illius cui datur. Aliter dicitur: ꝙ gratia sacramentalis nec aliquid quod nobis meruit christus est ita pure gratuita: sicut incarnatio christi et passio pro nobis: quam nō precessit aliqd meritum respectu eius de condigno. quare ꝛc.

¶ Distinctionis Tertie.
Questio vnica.

Circa distinctionē

tertiam quero. Utrum baptismus qui dicitur sacramentum noue legis: euacuauerit circūcisionem? ¶ Uidetur ꝙ non.
Mat. 5. qꝛ math. v. dicitur: nō veni soluere legem: sed adimplere. sed circūcisio fuit de precepto legis mosayce. ergo non fuit euacuata per christum: nec per baptismum a christo institutum. ¶ Secūdo sic. si circūcisio fuit euacuata per baptismū: tūc circūcisio nihil valuit post institutionem baptismi.
Gen. 17. sed hoc est falsum: sicut patebit infra. Et gen. xvij. Data est circūcisio ipsi abrahe in fedus sempiternum ergo ꝛc. ¶ Tertio sic. nullus inferior habet auctoritatem vel potestatem reuocādi legē sui superioris. sed lex de circūcisiōe fuit lex diuina. ergo cum nō legatur alicubi in scriptura ab ipso reuocata: sequitur ꝙ a nullo sit reuocata. immo poti⁹ per ipsum confirmata. Unde et toto tempore vite sue mortalis scdm legem et cerimonias legis vixit. qd patet in cena sua de esu agni paschalis. quare ꝛc.
Joan. 3. ¶ Contra Jo. iij. nisi quis renatus fuerit ex aqua et spiritusancto ꝛc. ꝛ in pluribus locis de baptismo dicitur hoc. sed hoc nō esset: nisi baptismus euacuasset circumcisionē quia alias non esset baptismus necessarius. ergo ꝛc.
Ad gala. 5. ¶ Confirmatur per apostolum ad galathas quia si circumcidimini: christus nihil vobis proderit. ergo ꝛc.

¶ In ista questione sic procedā.

¶ Primo supposito ꝙ baptismus sit sacramētum noue legis inquiram de diffinitione vel descriptione ei⁹. ¶ Scdo de materia ꝛ forma ṽborū ipsius. ¶ Tertio de euacuatiōe circūcisiōis ꝛ aliorū legaliū p baptismū. ꝛ alia q̄ sunt pertinētia ad legē nouā. cui⁹ baptism⁹ ē p̄mū sacr̄z. ¶ Ultimo ad rōes.

¶ Quātum ad primū articu

lum magister describit baptismum. ꝙ baptism⁹ est tinctio. id est ablutio corporis exterior facta in aq̄ sub forma verborum prescripta. ¶ Ad cui⁹ intellectum notandum est ꝙ sacramentum baptismi describitur hic magis q̄tum ad suū materiale q̄ q̄tū ad suum formale. nam formale in totali sacramento sicut dictum est supra est respectus ratiōis: qui est respectus signi ad gratiam consequēdam. Materiale vero in sacramēto baptismi est ipsa ablutio in aqua: ꝛ verba determinata que dicētur infra: licet respectu ablutionis verba possint dici forma. quia verba inter signa optinent principatum scdm Aug. ij. de doctrina christiana. ꝛ quia verba etiam determinant ꝛ modificant ablutionem ipsam. Materiale igitur baptismi est ablutio in aqua naturali cum forma verborum prescripta et determinata. ¶ Secundo notandum est: ꝙ descriptio magistri precipue sustineri posset: si totum materiale sacramenti baptismi esset ablutio ipsa ita ꝙ verba non essent pars materialis: licet non nisi cōcurrentibus verbis sacramētum esset perfectum. tūc enim esset vera predicatio: ꝙ baptismus q̄tum ad suum materiale est ablutio vel tinctio in aqua. predicādo in recto vnum de alio: et ponendo in obliquo verba que cōcurrūt. cū forma inquit verborū prescripta. Si autē nō sit ipsa ablutio totū materiale baptismi: sed pars tantū ꝛ verba sint alia pars materialis. sicut magis videt̃ probabile: ꝛ scdm mentē aug. dicētis super Jo. ꝙ accedit verbū ad elemētum: et fit sacramētum: tūc nō videt̃ ita faciliter ista predicatio sustineri: ꝙ scilicet baptismus est ablutio. qꝛ pars integralis nō predicat̃ de toto in recto: vt videtur. Et tūc pōt dici: ꝙ nō est propria predicatio. tñ verificari pōt aliquo modo. p̄cipue qꝛ accipitur alia pars licet in obliquo. cū forma inquit verborū p̄scripta. sicut diceret̃ ꝛ cōcederet̃ scdm cōem vsum et modū loquēdi falsē licet min⁹ proprie: ꝙ dom⁹ est fundamētū cū tecto ꝛ pariete. ¶ Tertio notādum est: ꝙ materiale sacramēti baptismi proximū ꝛ immediatū sup quo imediate fundat̃ respectus signi: quod est formale in baptismo: nō est aqua ipsa sed magis ablutio in aqua. Et magis ablutio ipsa vt ab aliquo agēte cū intētiōe: q̄ vt in abluto suscipiēte: sicut dicit vnus. tñ videt̃ posse dici ꝙ bene vt est abluti passiue: licet nō nisi ab alio abluēte. quia magis significat ablutionē aīe: vt est abluti: q̄ vt ab abluente. Ablutio igitur siue actiue siue passiue accepta (nō curo) est materia prima. nō sic aūt aqua quia nō nisi mediante ablutione. vnde ꝛ aqua scdʒ se nō habet rationē baptismi. Ex quo patet dubitati o bernardi asinina: quā mouit quasi asin⁹ bibēdo aquam biberet baptismum. Non enim asin⁹ bibit baptismū: licet bibat aquā. sicut patet ex predictis. quare ꝛc. Sic ergo patet de descriptione baptismi q̄tum ad suum materiale data a magistro.

Diffinitiōes seu descriptiones baptismi.

August.

August.

¶ Si autem velimus describere baptismū ꝗtum ad suum formale concernēdo tamē materiale suū: sicut ꝛ intentiones secūde in cōcreto diffiniuntur vel potius describuntur: ponēdo ꝙ vtrūqꜫ tam verbum ꝗ ablutio pertineat intrinsece ad materiale baptismi tunc potest sic describi. Baptism⁹ est sensibile signum siue sacramētum ablutionis in aqua facte cum determinata forma verborū ab alio proferente simul verba cum ablutione ex debita intentione circa hominē aliqualiter cōsentientē vel saltem non dissentientem: efficaciter significās ex institutione diuina ablutionē anime a peccato p gratiam. Si autē teneatur: ꝙ sola ablutio sit materiale baptismi: adhuc eodē modo potest describi. Nō tamen intelligēdum est: ꝙ verba intrinsece ad materiale baptismi pertineāt. Qualiter autē particule p̄dicte sint necessarie ad descriptionē baptismi: magis specialiter apparere potest ex multis questionibus: que possunt fieri de baptismo: sicut ꝗtū ad aliquas inferius apparet. Per hoc enim ꝙ dicitur sacramentū ablutionis in aqua: distinguitur baptismus ab alijs sacramētis. Et debet intelligi de aqua naturali et vsuali: sicut dicetur infra. Cum determinata forma verborū ponitur: quia alioquin nō haberet ablutio efficaciam. Et intelligendum est de determinatione necessaria ꝗtum est ex parte sacramēti: nō autē ministri. Per hoc ꝙ dicitur facta ab alio: ostenditur: ꝙ nullus potest se ipsum baptisare. Per hoc ꝙ dicitur proferente verba simul cum ablutione: ostēditur: ꝙ necessarium est ab eodem fieri verba et ablutionem simul: eo mō quo possunt esse simul. Cum debita intentione ponitur: quia necessaria est intentio faciēdi saltem quod facit ecclesia: actualis vel virtualis: sicut dicet᷑ infra: et in ministro. Sed circa hominē debet fieri talis ablutio. quia si tunc aliquid aliud fieret: nihil fieret in eo. Et aliqualiter consentientem. quia si dissentiret: nihil fieret. vel nō dissentientem: sicut in paruulis. Significās efficaciter ꝛc̄. patet quare ponitur ibi: sicut dictum est supra de sacramēto in communi. Quod autem in fine subiūgitur. Absolutionē anime a peccato per gratiā: exprimit effectum baptismi. Et debet intelligi principaliter de peccato originali. licet bene etiam deleat baptismus peccata actualia baptisati. quia vnum mortale peccatum sine alio non deletur. Hec de p̄mo articulo.

Bap. descriptio ꝗtū ad suū formale.

No. hec.

De materia baptismi.

¶ Quantum ad secundū articulum dico primo de materia in qua debet fieri ablutio baptismalis: ꝙ debet esse aqua vera naturalis ꝛ vsualis. Unde nullus alius liquor est materia baptismi. Et ratio precisa est. quia sic ē dictū ꝛ ordinatū a christo nisi quis renatus fuerit ex aqua et spiritusancto ꝛc̄. Ad hoc autem cōgruentie adducuntur. Cum quia aqua talis est naturaliter frigida. lucida vel limpida. fluida. ꝛ cōmunis. baptismus enim reprimit ardorem concupiscentie: ꝛ immittit fulgorem intelligentie vel fidei. similiter deducit ad patriam similiter etiā ē de precepto cōmuni omnibus. Et ita oportet: ꝙ fiat in materia communi. Et similiter purgat et abluit a peccato: sicut aqua a sorde corporali. ¶ Ex predictis patet. ꝙ nec aqua artificialis aliqua: nec aliquis liquor que est alterius rationis ab aqua naturali et elementari est materia baptismi. Unde nec vrina: nec sputum: nec quicunqꜫ humor mixtus: prout mixtū distinguitur cōtra elemētum: nec etiam grando: vel nix: ꝗdiu manent in forma propria: nec vinum: nec oleum: nec puteus si perdat formam aque: sunt materia baptismi. Quod autē aqua artificialis non sit materia baptismi. patet. Cum quia est alterius rationis simpliciter ab aqua naturali. Cum quia habet semper alias ꝛ alias ꝓprietates naturales cōsequentes. Cum quia non fit scđm processum nature determinatum ad generationem aque vere naturalis. sed magis per artificium ex quocūqꜫ nō seruato processu nature. impossibile est aūt ꝙ ab agēte creato fiat aqua vere naturalis: nisi scđm processum nature. patet octauo metha. Cum quia aqua artificialis fit virtute ignis decoquentis et resoluentis humorem a corporibus mixtis: sicut a rosis vel huiusmodi. Ignis autem non videtur esse causa sufficiens ad generandum sic immediate de corporibus mixtis aquam elemētarem. Et hoc cōfirmatur per philosophum. 4. metheororū. sciant (inquit) artifices alchimie speciem rei mutare non posse. Unde ꝛ videtur posse dici: ꝙ aurum artificialiter factum nō est verum aurum naturale: licet multas cōditiones habeat auro similes. ¶ Dico igitur ꝙ talis aqua artificialis puta rosacea vel huiusmodi non est aqua elementaris nec corpus simplex: sed potius corpus mixtum: nec eiusdem speciei per consequens cum aqua naturali. Si dicas: ꝙ per artem potest fieri vera aqua naturalis: ꝛ etiā verum aurum applicando actiua passiuis: sicut incantatores pharaonis fecerunt veras ranas naturales applicando actiua ad passiua. Similiter miscibilia possunt resolui a mixto et separari: primo de generatione. ergo a corpore mixto potest resolui per artificium vera aqua naturalis. Similiter etiam quia sicut patet scđo metheo. aqua artificialis subtilior est ꝗ naturalis. ergo non est corpus mixtum. sed potius simplex elementum. ergo naturalis. ¶ Dico ad primum ꝙ bene possibile est: ꝙ demon vel angelus bon⁹ applicet conueniētia actiua passiuis. et sic generetur aqua naturalis. Et ita aliquo modo per artem applicando conuenientia actiua: que nouerunt: conueniētibus passiuis: possunt haberi aliqua entia vere naturalia. non sic ꝙ ars attingat terminum producendum: sed quia sic applicat actiua passiuis. et hoc modo a magis pharaonis immo potius a demonibus vocatis per incantationes magorum fuerunt facte vere rane: seruato tamen ordine et processu nature. quia aliter esset impossibile cuicunqꜫ virtuti create: licet accelerato propter actiua conuenientia perfecte ꝛ proportionaliter passiuis approximata. Sed in proposito de aqua artificiali que fit cōmuniter et habetur per artem humanam: non videtur: ꝙ sit naturalis. resoluitur enim immediate a corpore mixto nō seruato ordine ꝛ processu nature ad generationem aque naturalis. Et probabile est hoc. quia homo non nouit vias nec omnia media nature determinata: vt videtur. sed demon vel angelus bene nouit ea ꝗtum ad multa. ¶ Ad secundum dico de philosopho eodem modo: ꝙ bene seruato modo et ordine et processu nature. potest resolui elementum ex mixto: non sic ꝙ elementum maneat in mixto: nisi sicut dictum est in secundo. sed sic ꝙ ex mixto generetur elementum.

8. meth.

4. metheo.

Aqua artificialis nō est naturalis.

1. de gen.

2. methe.

¶ Ad tertiū dico. q loquēdo de subtilitate pñtiatiua et actiua. aqua artificialis ē subtilior aqua naturali: sicut etiā vinū: qđ tñ non est aqua. sed nō loquēdo de subtilitate simplicitatis elemētaris. quare etc. Sic ergo aqua naturalis est materia baptismi. Si dicas: q non. quia humor ille qui fluxit cum sanguine de latere christi per quem figurata est materia baptismi: non fuit aqua simplex naturalis vel elementaris. sed fuit humor mixtus prius in corpore christi existens. Respondet q ille humor qui fluxit de latere christi: non fuit flegma vel humor mixtus: sed fuit aqua vera naturalis. et simplex. quod probat. quia absolute dicit Jo. euangelista: q exiuit sanguis et aqua. et qui vidit testimonium perhibuit. hoc autem non dixisset: nisi vera aqua fuisset. Secūdo probat hoc. quia alias non fuisset vera similitudo aque baptismalis. Non enim sacramentum baptismi confertur in flegmate: sed in aqua. Similiter tertio per hoc q in signū hui⁹ admiscet vino vera aqua cōficiendo eucharistiam. Quarto per hoc q illud fuit figuratum sub moyse per aquā que exijt de silice pcussa a moyse sic humor ille de latere saluatoris. Unde sicut alius humor fuit verus sanguis: sic iste (de quo est sermo) fuit vera aq. Et de illa aqua dicit q vel illa aqua fuit in corpore christi miraculose creata: vel de aliquo alio virtute diuina resoluta et facta. ¶ Sed videtur mihi: q veritas sacramēti baptismi nō cogit ad dicendū q fuerit vera aqua illa. Nam sicut dictum est supra posset dici: q similitudinarie fluxerūt sacramenta de latere christi q̄tum ad duo principia: saltē propter maiorem similitudinē illorum duorum humorum qui fluerunt cū aliquibus pertinētibus ad baptismū et eucharistiā: q̄ cum pertinētibus ad alia sacramēta. Unde licet humor ille non fuerit vera aqua: tñ potuit habere similitudinem cum aqua vera: in qua ministratur baptismus. Puto tamē magis q fuerit vera aqua et corpus simplex nō mixtū: sicut probabiliter dicit innocentius: et sicut exprimit euangelista. Hec de materia. ¶ De forma verborum necessaria dico: q necessitas verborum potest attendi vel ex parte ministri vel ex parte sacramenti. Primo modo omnia verba illa sunt necessario de forma de quibus oportet: q minister dicat ea sine quibus dictis minister non potest vitare peccatum. Secūdo modo illa sunt de forma verborum: sine quibus sacramentum non habet suam efficaciam: sed aliquo eorum omisso nichil fit. Primo modo dico: q hec est forma verborum necessaria in ecclesia romana et latina ministrando solenniter sacramentum baptismi. Ego baptizo te in nomine patris et filij et spiritussancti. Et hoc habetur extra de baptismo et eius effectu. si quis etc. vbi dicitur sic: si quis puerum ter in aquam merserit in nomine patris et filij et spiritussancti: et non dixerit: ego baptizo te in nomine patris et filij et spiritussancti non est puer baptizatus. vt patet. q ista forma imposita est ministris romane vel latine ecclesie. qui habent ex officio et solenniter baptizare. ¶ Apud grecos autem est alia forma q̄tum ad aliqua verba exprimentia ministrum et actum et recipientem. cuius causa accepta est ex dictis apostoli prime ad chorinth. primo. hoc autē dico: q vnusquisq; vestrum dicit: ego quidem sum paulus. ego vero cephe etc. gloriabantur eñ de ministris baptizantibus. et redarguit eos apostolus dicens: diuisus est christus etc. propter quod ordinatum fuit inter grecos ad scisma tollendum: ne minister exprimeretur: nec actus in indicatiuo modo poneretur: sed in optatiuo quia tunc minister nō significatur esse actor baptismi: sed tātum minister desiderans et orans effectum baptismi conferēdum a deo. Et similiter q baptizatus nō exprimeretur per pronomen secūde persone: cui ipse minister sermonē dirigeret quasi baptizatus ab ipso effectum baptismi reciperet: sed in tertia persona. Et ideo ordinauerunt: q diceret baptizetur seruus christi. licet multo melius: vt videtur: fuisset ordinatum: q per proprium nomen vocaretur. quia nondū est seru⁹ christi: quādo vocatur seruus christi. loquendo de seruitute spirituali: eo modo quo christiani dicuntur serui christi. ¶ De ista autem forma verborū apđ grecos baptizetur seruus christi in nomine patris et filij et spiritussancti potest dici: q q̄diu fuit tollerata ab ecclesia romana licita fuit grecis: et pro tempore pro quo instituta fuit durante illa causa diuisionis vel scismatis ad quod vitandū fuit instituta. sed cessante illo scismate potuit iam forma cōmunis ecclesie eis fuisse imposita. vel ergo ecclesia romana prohibuit postea illam formam apud eos: quod non inuenitur in aliquo consilio de hoc faciēte expressam mentionem: et tunc non est eis licita. vel si permisit siue concessit: licitum videtur eis illam formam cōtinuare et stante tali permissione vel licentia si in consilijs suis particularibus ordinauerunt inter se talem formam esse seruādam ministri eorum tenentur eam seruare: sicut ministri ecclesie romane formā latinam predictam. Similiter stante permissione romane ecclesie: q alicubi fiat trina immersio alicubi vna. In illa ecclesia: que determinauit trinam immersionem: fieri minister debet eā facere secundum modum et preceptum prioris ecclesie. In illa que determinauit vnam fieri: minister tenetur vnam facere. Et est hoc de necessitate ministri. ¶ De forma vero necessaria ex parte sacramenti dico: q non est eadē q̄tum ad omnia verba cum forma predicta. Ego baptizo te in nomine patris etc. quod patet. quia greci sub alia forma verborum baptizant: et tamen baptism⁹ apud eos habet efficaciam: sicut apud nos. Dico ergo: q minister vel nomen seu vocabulum exprimens ministrum non est de necessitate verborum sacramenti. Unde si ego in forma predicta non est de forma necessaria ex parte sacramenti. sed dico: q verbum significans actum et recipientem et trinitatem distincte sunt de necessitate sacramenti: siue sic exprimantur sicut exprimunt greci: siue sicut latini. quia non est necessaria talis vel talis expressio determinata. sed sic vel sic possunt exprimi. Et q non sit necessarium verbum vel nomen ministri: nec determinata expressio actus baptizandi in prima persona: vel recipientis in secunda. sed aliter possunt exprimi: patet ex verbis christi: baptizātes eos in nomine patris et filij et spiritussācti. sed vtrū necessariū sit trinitatē sic exprimi per ista nomina precise: videtur dubium. Tum quia videretur sufficere nomen trinitatis: dicendo in nomine trinitatis.

Tum q: aliqñ suffecit exprimere nomen christi in quo intelligitur vnguens pater: et vnctus filius: et vnctio spūssanctus. per actuum. ij. et in pluribus lo

Margin notes:

q aqua ex latere xpi fluxa ñ fuit ṽa aqua.

De forma verborum baptismi

I. ad cori. cap. I.

De forma verborū ex pte sacramenti baptismi

cis alibi. Similiter etiā videtur: ꝙ sufficeret: ⁊ tñ valeret dicere in noīe genitoris ⁊ geniti ⁊ spirati. qꝛ ista oīno idem significant. ¶ Dicitur tñ ꝙ pro tempore moderno necessarium est sic personas exprimere per noīa patris et filij et spiritussancti in quocūq; ydiomate. qꝛ sic est a xp̄o institutum. Ad illud vero de noīe trinitatis dicitur: ꝙ nō sufficit. qꝛ nō significat personas nisi implicite. xp̄s autem voluit eas explicari. Ad aliud de nomine xp̄i dicitur: ꝙ in principio surgentis ecclesie dispensatiue fuit factum a deo: vt baptizaretur in noīe xp̄i ad celebrationem ⁊ diuulgationē nominis xp̄i sed qꝛ satis diuulgatum est: nō oportet modo. nec durat illa dispensatio. Unde nihil fieret modo. ¶ Dicit tñ vnus: ꝙ dubium est: si fieret aliquod vel non. et ꝙ talis baptizatus nō esset absolute et simpliciter rebaptizandus: sed sub conditione. De alio vel ad aliud de genitore ⁊ genito dicitur: ꝙ ista noīa magis exprimunt actus vel origines personarum: ꝙ̄ personas per modum ypostasum subsistētium. Et ita nō equipollent illis noībus patris ⁊ filij et. s. s. Breuiter tñ dici potest: ꝙ nihil fieret cum illis verbis. quia christus sic istituit. De multis vero alijs circa formam pertinētibus: puta de substractione vel additione vel trāspōne vel corruptione verborū ⁊ hmōi quomodo impediāt effectū sacramēti: ⁊ quomodo nō require in cōmunibus scriptis. Hec de secundo articulo principali.

Scotus

¶ Quantum ad tertium articulum aduertendum est ꝙ baptismus nō fuit institutus qñ iesus a Joāne fuit baptizatus. qꝛ nec Joannes baptizabat baptismo xp̄i: sed baptismo alio: ⁊ non in forma baptismi xp̄i. Unde et baptizati baptismo Joannis erāt simpliciter rebaptizādi. sed tunc bene insinuauit xp̄s: ꝙ aqua esset cōueniens materia sacramenti baptismi. Similiter etiā non instituit xp̄s baptismum: qñ dixit nichodemo: nisi quis renatus fuerit ex aqua ⁊ spiritusancto ⁊c̄. qꝛ non est probabile: ꝙ sacramētum ita necessarium ⁊ cōmune fuerit institutū in camera vel cōclaui ex verbo cū vno solo hoīe vel ad ipsum directo. Nec fuit institutū Math. vlti. Ite docete oēs gētes baptizātes eos ⁊c̄. sed potius fuit prēceptum apostolis diuulgare ipsum. Nec fuit etiā institutum Joā. iij. vbi dicunt discipuli Joannis ad ipsum. rabi cui testimonium perhibuisti: ecce ipse baptizat: ⁊ oēs veniunt ad eū. qꝛ post. iiij. cap. dicit̄ ꝙ iesus nō baptizabat: sed discipuli eius. Et ideo dicēdum ꝙ nō inuenitur expresse tempus precisum ⁊ determinatū quo fuit institutum: sed bene tenetur: ꝙ anteꝙ̄ discipuli sic baptizarent: xp̄s ipsum instituit: cuius auctoritate discipuli baptizabant.

baptizati a Jo. erant rebaptizādi.

math. vl. Joan. 3.

¶ Hoc presupposito ꝑcedēdum est de cessatione vel euacuatione circuncisionis ⁊ aliorū legaliū per legē nouā succedētē ⁊ per sua sacramēta: quo scꝫ tpe cessauerūt ⁊ euacuata sunt. ¶ Et de hoc est vna cōmunis opinio ꝙ circuncisio habuit tria tēpora: quibus fuit licita. Primum tempus fuit illud in quo erat ipsa circuncisio sub precepto. scꝫ ab institutione sua vsq; ad mortē xp̄i. et toto tempore illo fuit vtilis: ⁊ contulit gratiam. Scd̄m tēpus fuit: quo nō fuit necessaria nec vtilis. tñ licita. scꝫ a morte xp̄i vsq; ad diuulgationē euāgelij: ⁊ gratiā pro illo tēpore non cōferebat. Tertium tēpus habuit: quo fuit licita cōuersis ad fidē ex iudeis ⁊ etiam ex gētibus habitātibus cum conuersis ex iudeis: nec esset scandalum ⁊ scisma inter eos: tñ illicita erat ꝓ illo tpe alijs ꝙ̄ cōuersis ex iudeis ⁊ habitātibus cum ipsis. ⁊ durauit illud tempus vsq; ad subuersionem hierosolyme ⁊ dispersionem iudeoꝝ inter gētes: qñ iam nullus de cōuersis potuit scādalizari de contrario. ⁊ sic per magnum tēpus post diuulgationē euangelij. Quartum tp̄s habuit: quo simpliciter fuit illicita ⁊ mortifera oībus post illud tp̄s dispersionis. Et sic suo modo de cessatione aliorum legalium vel obseruatione eoꝝ. Et per ista diuersa tēpora scd̄m predicta saluātur oīa: que de ista materia cōtraria adducuntur: sicut dicunt. ¶ Quod aūt toto tēpore precedente passionem vel mortem xp̄i circuncisio fuerit efficax et sub precepto: patꝫ quia vsq; ad illud tēpus erat in remedium cōtra originale peccatum. ⁊ gratiā conferebat. ⁊ non erat aliud remedium diuulgatū nec preceptum etiā. ¶ Sed ꝙ post mortē xp̄i vsq; ad diuulgationem euāgelij nō fuerit vtilis nec necessaria: ptꝫ. qꝛ in morte xp̄i perdidit virtutem suam. Ex tunc eñ nō potuit cōferre gratiā. Et consummata fuit in morte xp̄i sicut ⁊ alia legalia: que cessare debebant. in signum cuius dixit xp̄s Joannis xix. appropinquāte morte: cōsummatum est. Si autem queratur ab eis: quid erat faciēdum pro illo tēpore paruulis iudeorum: quibus nō erat diuulgatum euāgelium nec baptismus: nec circuncisio valebat aliquid? Dicitur: ꝙ eis valebat fides parentum: sicut etiā paruulis de lege nature. ¶ Qꝛ aūt licita fuerit cōuersi ad fidem ex iudeis ⁊ similiter habitātibus cum ipsis. de cōuersis ad fidem ex gentibus post diuulgationē euāgelij apud eos. ptꝫ per hoc ꝙ paulus circūcidit thimotheū: ⁊ intrauit purificatus in tēplum. primū habetur actuum. xvj. et scd̄m actuū. xxj. quere ⁊c̄. ¶ De baptismo aūt dicitur: ꝙ habuit vnum tp̄s cōsilij: ⁊ hoc fuit tp̄s ab institutione eius vsq; ad mortem xp̄i. ita ꝙ pro illo tempore simul currebat apud iudeos circūcisio sub precepto ⁊ baptismus sub cōsilio. scd̄m tempus habuit: quo fuit sub precepto a morte xp̄i ⁊ deinceps licet non statim obligauerit post mortem xp̄i: sicut nec aliquod preceptum legis positiue obligat donec fuerit diuulgatum sed postꝙ̄ fuit diuulgatum euāgelium: fuit baptismus sub precepto ⁊ obligauit. sicut est modo: ita ꝙ scd̄m istam viā a tpe mortis xp̄i vsq; ad diuulgationē euāgelij per predicationem apl'orum iudei nō erāt obligati ex precepto ad circuncisionē. qꝛ inutilis erat. nec ad baptismū: quia non erat diuulgatus. Hec est opinio.

De euacuatione circuncisionis. 1. opi.

Circūcisio qñ efficax et qñ non.

Nota.

Act. 16. et. 21.

¶ Alia est opinio: que arguit cōtra istos. primo ꝙ non est verum: ꝙ circūcisio aliquo tempore fuerit sub precepto: et baptismus simul sub consilio: puta sub tempore immediato ante mortem christi ab institutione baptismi. quia cuiuscunq; actus preceptū reuocat aliud preceptum eiusdē actus cōsilium ponit illud aliud preceptum sub cōsilio: ⁊ non relinquit sub precepto: vt ptꝫ. qꝛ cōsilium diuinū de non nubēdo vel cōtrahēdo posuit antiquum preceptum de nubēdo vel cōtrahendo sub nō precepto ita ꝙ aliquis potest nubere vel nō nubere sine transgressione precepti. sed planum est: ꝙ preceptum de baptismo in lege noua reuocauit preceptum de circūcisione: vt ptꝫ igitur cōsiliū

alia opinio.

baptismi ab institutione eius vsq̄ ad mortem xp̄i
nō permisit secum preceptum de circuncisione: sed
ambo cucurrerūt tunc tp̄is sub cōsilio. ¶ Si dica
tur: ꝙ paruulo suffecisset baptismus vel circūcisio
sed pater peccasset: nisi circūcidisset. ita ꝙ parētes
habebāt sub precepto circuncisionē paruulorū suo
rum. Cōtra qꝛ parētes ante octauum diem in quo
debebat fieri circūcisio: potuerunt suos paruulos
baptizare. cū ergo baptismus sit perfectum ⁊ suffi
ciens remedium: sequitur ꝙ ex precepto nō tenebā
tur eos de die octauo circuncidere. ¶ Cōtra illud
quod dicitur inter passionez xp̄i ⁊ diuulgationem
euāgelij baptismus fuisse sub precepto. qꝛ nullus
aliter se habet ad aliquā legē: nisi qꝛ sibi aliter est
permulgata. sed post passionē xp̄i ante diuulgatio
nem euāgelij lex de baptismo nō erat aliter diuul-
gata q̄ȝ ante. ergo nō plus fuit sub precepto legis
tunc tēpore: q̄ȝ ante. ¶ Tertio cōtra illud qđ dici
tur circuncisio fuisse inutilis tp̄e illo scȝ a tp̄e mor-
tis xp̄i vsq̄ ad diuulgationē euāgelij. qꝛ vniformi
ter habuit circuncisio vim obligādi ⁊ medēdi vel
curādi. qꝛ nō obligabat: nisi qꝛ curabat. sed ipsa ha
buit vim obligādi vsq̄ ad publicationem alterius
precepti de baptismo. qꝛ vsq̄quo autētice reuoca-
retur. qđ fuit factum per publicationē precepti de
baptismo. ergo similiter habuit vim curandi ⁊ me
dēdi. ⁊ per consequens illo tēpore nō fuit inutilis.
Item ad idē. Nullus obligatur ad habēdum fal-
sam opinionem de aliquo. sed iudei tenebātur pro
tempore illo suos paruulos circūcidere: ⁊ spem in
circuncisione ponere. qꝛ nihil poterat eis constare
de euacuatiōe circūcisiōis: nec de precepto baptis-
mi. ergo circuncisio ipsa erat vtilis: vt videtur: ⁊ li
cita: immo iudeis necessaria. Tertio qꝛ nunq̄ȝ fuit
homo relictus post peccatū sine certo remedio con
tra originale: de quo sibi cōstaret: ꝙ esset certum re
mediū. sed de alio remedio ante publicationē euā-
gelij nō poterat cōstare iudeis. ergo constabat eis
adhuc de circuncisione: ꝙ esset remediū certum cō
tra originale. ⁊ per cōsequēs erat remedium salut
ferum ⁊ vtile vt videtur. ¶ Cōtra dictum vero ali
quorum qui dicūt. ꝙ legalia statim a publicatione
Act. 21. euāgelij fuerunt mortifera: arguunt. qꝛ actuū. xxj.
legit de paulo: qui ascēdit hierosolymā ⁊ ibi de cō
silio Iacobi ⁊ alioꝝ fratrum post quartā synodum
factā in hierosolymis purificatus scđm legē ascen
dit tēplum. ⁊ obtulit pro se sacrificiū: ⁊ ptȝ ꝙ solē-
niter in hierosolymis tunc fuerat publicatum euā-
gelium ⁊ preceptum de baptismo quod ptȝ per di
Iacobus. ctum Iacobi ibidē. vide (inquit) quot milia holm
in iudea crediderunt. ⁊ oēs emulatores sunt legis.
cum ergo paulus euāgelio sic publicato in iudea ⁊
inter iudeos obseruauerit legalia: videt ꝙ nō fue-
runt mortalia statim post publicationē euāgelij. ⁊
hoc etiā bene dictū est in prima opiniōe. quare ⁊c.
Resolu- ¶ Dicunt igit isti aliter. primo ꝙ circūcisio ⁊ alia
tio. legalia suo modo habuerunt quattuor tēpora. vnū
2. opi. quo circuncisio fuit licita necessaria ⁊ vtilis. ⁊ illud
tempus fuit tēpus circūcisiōis toto tempore legis
vsq̄ ad tp̄s institutionis baptismi. ¶ Scđm tem-
pus habuit: quo fuit licita ⁊ vtilis: non tn̄ necessa-
ria nec sub precepto: sed sub consilio currens cum
baptismo sub consilio. et illud fuit ab institutione
baptismi vsq̄ ad diuulgationē solēnem euangelij.
et hoc citius vel tardius factū apud diuersos. Pri
ma vero solēnis publicatio fuit die penthecostes
post missionē spiritussancti: q̄n predicatus est ba-
ptismus solēniter et apposite sunt in illo die circi-
ter tria milia. Unde pro tēpore illo ab institutione
baptismi vsq̄ ad diuulgationē euāgelij licebat iu-
deo baptizare paruulum vel circuncidere: licet me
lius esset simpliciter baptizare. ⁊ vtrūq̄ diuisim po
terat valere: vnde siue ꝑ circūcisionē siue ꝑ baptis-
mum poterat paruulus saluari seu etiam adultus.
¶ Tertium tp̄s habuit circuncisio: quo fuit licita
cōuersis ex iudeis ⁊ gentibus habitātibus cum iu
deis cōuersis in iudea. nō tn̄ fuit necessaria nec vti-
lis et illud tp̄s durauit in iudea post diuulgationē
euāgelij per aliquod tp̄s. licet non sit expressum in
scriptura: q̄n cessauerit illud tēpus. Et in fluxu il-
lius tēporis paulus circuncidit thimotheum: ⁊ in-
trauit purificatus in tēplum. ⁊ obtulit pro se sacri
ficium. Non ꝙ poneret spē in istis sed ꝓpter morē
ecclesie conuersorū. Et vt ostēderetur lex nō fuisse
mala sicut statim ⁊ subito repudiata: sed cum hono
re ad sepulchrum deferret. vnde ⁊ cōuersis ex gen-
tibus tn̄ conuersantibus cum iudeis tunc tēporis
erant licita legalia. saltem aliqua etiam post quat-
tuordecim annos a passiōe dn̄i vel circiter: q̄n pau
lus ascēdit hierosolymā sup illa questione de qua
habetur actuū. xv. vbi primo petrus allegat factū Act. 15.
cornelij: de quo habetur actuum x. ⁊ postea Iaco- Iacobus.
bus tāq̄ȝ episcopus loci illius ꝓfert sentētiam di-
cens. ego iudico nō inquietare eos qui ex gētibus
conuertuntur ad deum. ⁊ scribere ad eos: vt absti-
neant a cōtaminationibus ydolorum: ⁊ a fornica-
tione: ⁊ a sanguine: ⁊ suffocato. vbi fuit determina
tum cōuersos ex gētibus nō obseruare legalia: sed
abstinere ab ydolaticis ⁊ fornicatiōe. quod erat ne
cessarium. erat cōgruum q̄ȝtum ad cohabitātes iu-
deis: ne redderētur abhominabiles cōuersis ex iu-
deis: ⁊ ad cedādum scādalum ipsorum. sicut aliquis
in societate abstinet ab illis: que displicent socijs.
Alijs aūt nō cohabitātibus cōuersis ex iudeis nō
fuit licitum legalia vel circuncisionem obseruare.
¶ Quartū tp̄s habuit circuncisio quo fuit oībus
simpliciter illicita ⁊ mortifera: ⁊ per ꝯn̄s nec vti-
lis nec necessaria: sicut nec modo. sed q̄n inceperit
illud tēpus: non habetur ex scriptura prefixum et
determinatum. Nā hystoria scripture nō producit
hystoriā: nisi vsq̄ ad quintum neronis annū. scȝ an
num trigesimū a passione dn̄i. ⁊ in tototo illo tēpo
re cōuersi ex iudeis ⁊ iudei seruauerunt legalia: et
fuit eis licitum. dicūt autem ꝙ putāt tp̄s illud in-
cepisse in reuersione hierusalē ⁊ dispersione iudeo
rum ⁊ sic scđm morem gentium vel cōuersorum ex
gētibus legalia omiserunt. ¶ Posset tn̄ aliter di-
ci ꝙ etiaȝ deus per apostolos suos vel successores
eorum aliquo tp̄e determinato simpliciter ꝓhibuit
legalia obseruari a quocunq̄. ⁊ ex tunc illa prohi-
bitione publicata fuerūt oībus illicita simpliciter
et mortifera: sicut ⁊ modo: vt habetur extra de ba-
ptismo ⁊ eius effectu. Maiores: vbi dicit dn̄s In-
nocētius sic/absit: vt in illā dānatam heresim inci- Innocentius.
damus: que perperā affirmabat legem cum euāge
lio ⁊ circuncisionē cum baptismo esse seruādā. Nec
videtur ꝙ hoc iudicaret ecclesia pro heresi ex sola
omissione iudeorum quasi necessitate sue dispersio
nis nō seruātium legē. sed videtur: ꝙ hoc fuerit ꝓ-
pter aliquā reuocationem factā a deo super hoc et

ecclesie publicatam: sic de circuncisione et alijs legalibus dicunt. ¶ De baptismo vero dicunt q baptismus habuit duo tpa vnū cōsilij scz ab institutione eius vsqz ad diuulgationem euāgelij. que primo fuit in hierusalem in die penthecostes. postea apud alios. Et scdm hoc plus vel minus durauit illud tempus. Ex quo ptz q mors xpi nō immutauit istud tēpus baptismi: sicut dicunt illi de prima opinione. ¶ Scdm tēpus habuit baptismus: quo fuit ꝛ manet adhuc sub precepto. et hoc ad diuulgatione euangelij incepit: ꝛ durabit vsqz in finem. ¶ Et pōt apparere ex predictis: quomodo circuncisio cucurrit cum baptismo: ꝛ quomodo est diuersimode scdm diuersa tpa et personas se habuit ad baptismū. nam totū tps primū circuncisionis precessit primum tps baptismi. ꝛ per cōsequens scdm tempus baptismi. Primus tps baptismi cucurrit cum scdo tēpore circuncisionis. qz ambo simul cucurrerunt sub cōsilio. Tertiū tps circūcisionis cucurrit cum scdo tempore baptismi apud cōuersos ex iudeis ꝛ gētibus habitātibus cū ipsis. sed q̄tū ad alios nō. qz apud alios a diuulgatione euāgelij incepit quartum tps circuncisionis cum scdo tpe baptismi. ꝛ modo apd oēs durat. Quartū tps circuncisionis cucurrit cū scdo tēpore baptismi: sicut apparet ex predictis: ꝛ ex tpe dispersionis iudeorū et subuersionis hierusalem: qn nullus recte potuit scandalizari de omissione legalium: vel a tpe diuine prohibitionis ꝛ reuocationis legaliū ꝓmulgate.

objectio ¶ Si aūt obijciatur eis: q paulus reprehendit petrum super obseruatione legaliū in anthiochia: sicut dicit ipse ad Galathas. ij. cap. Cum venisset (inquit) cephas anthiochiā: in faciem ei restiti: qz reprehēsibilis erat. Et reddit causam. prius enī q̄ venissent quidā a iacobo: edebat cū gentibus. cum aūt venissent: subtrahebat ꝛ segregabat se ab illis timens eos qui ex circuncisione venerāt. ꝛ simulationi eius cōsenserunt ceteri iudei. Et sequitur ibidem reprehensio. si tu cū iudeus sis: gētiliter ꝛ non iudaice viuis: quomodo gentes cogis iudaizare: et istud fuit post illud concilium tertium factuz in hierosolimis. de quo dictum est supra. vt pz scdm magistrum hystoriaꝝ. qz quarto claudij anno venit petrus romā. et in illa via versus romam cum transiret: facta sunt ista. hoc autem fuit satis cito post cōsilium supradictum. qd fuit celebratū decimoquarto anno a passione dñi. ergo illo tpe nō licebat obseruari legalia cōuersis ex iudeis: sz erat reprehensibile. nec erat ad veritatē euangelij vt videtur: ꝛ dicit apostolus: cū viderem (inquit) q nō recte ambularent: ad veritatē euāgelij.

Paul⁹.

Solutio prece. in stantie. ¶ Respōdent ꝛ bene ad hoc: q cū de facto isto petri fuerit controuersia inter duos egregios apostolos scilz petrum ꝛ paulum: ꝛ postea inter duos doctores famosos scilz augustinū ꝛ hieronymum sine preiudicio alicuius partis ꝛ cū reuerentia alioꝝ oportet tenere: q petrus reprehensibilis fuit in hoc facto. alioquin scriptura canonica q̄tum ad illam partē epistole pauli esset falsa: et paulus falsum dixisset scribendo illā epistolam. qd nullo modo tenenduz est. Nam licz apostoli et scriptores sacri canonis in verbis alijs que dixerunt vt homines: deuiare et errare potuerunt a veritate: non tn̄ in verbis sacre scripture. tunc enim pari ratione posset dici: sicut dicitur de vno verbo q tota scriptura essz falsa. ꝛ auctoritas scripture simpliciter ꝛ totaliter expiraret scdm augustinum in epistola ad hieronymum. Et ponitur in canone de consecratione. Si ad scripturas (inquit) diuinas aliqd admissum fuerit mendaciū q̄tuncūqz paruum seu officiosum: nihil remanet in ea solide veritatis: qua cōuincatur aduersarius. quicquid enī contra ipsum allegatuz fuerit: respondebit illud mendaciter esse dictū iocose vel officiose: vt est illud aliud qd cōceditr itactum. Unde idē augustin⁹. his solis libris et viris qui canonici nominantur: hāc didici deferre reuerentiam: q nullum eoꝝ in scribendo errasse firmissime credā. oportet ergo dicere q petrus fuit reprehensibilis. ꝛ q in illo facto peccauit. Sed non qz tunc seruabat legē absolute loquendo. nam post illud factum etiā paulus circuncidit thimotheum. Istud enim fuit factum satis cito post tertiū consilium supradictum: barnaba adhuc existente cum paulo in anthiochia scz post reuersionem eorū de hierusalem: qn scilz petrus ꝓgens romam trāsiuit per anthiochiam. vt narrat magister hystoriarum paulus autem circuncidit thimotheum post separationem eius a barnaba: qn assumpto syla perexit ad visitandum fratres: quibus predicauerat: vt pz actuum. xvj. post illud etiā tempus bene ad quattuor vel quinqz annos paulus purificatus est secundum legē: vbi tota multitudo ꝯuersa in iudea obseruabat legem: actuū. xxj. vnde nec petr⁹ erat reprehensibilis: qz sic obseruabat legem in discernēdo cibos. qz hoc nō magis fuit mortiferum q̄ alia legalia que paulus obseruabat. scilz circūcisio purificatio ꝛ huiusmodi. fuit ergo reprehensibilis petrus: vel qz in actu illo subtrahebat se a gētibus in cibo ꝛ potu. et tn̄ sibi satis innuebatur ꝛ dictuz fuerat actuum decimo q hoc nō erat faciendū vel qz prius nō obseruans legē coram gentibus: postea venientibus iudeis in hoc obseruabat.

Augu.

Augū

Act. 16.

Act. 21.

¶ Et vtrūqz istorum duoꝝ sub disiunctione positorum potest intelligi multipliciter. Primū enī poterat dici reprehensibile. qz ad q̄cunqz ecclesiam te trāstuleris vel veneris: illi te coformes: ait ambrosius augusti. ergo reprehensibile fuit in petro cū esset in ecclesia gentium: nō cōformare se modo viuendi eoꝝ. Uel poterat primū iudicari reprehēsibile qz petrus in hoc dabat occasionem gētibus seruādi legem: vel quasi ostendens facto illud esse necessarium simpliciter: vel saltem necessarium ad hoc vt conuersi ex iudeis cohabitarent cū eis: vel saltē q hoc esset eis laudabilius: q̄ oppositum imitando exempla maiorū. Et ad hoc videnr verba pauli posse verti: quādo dicit gentes cogis iudaizare.

Ambro.

¶ Secundum vero potest intelligi dupliciter vel qz simulabat nō reputans hoc corde esse faciendū qd fecit in opere. Ex primo enim facto qd fecit in absentia nunciorū iacobi: apparuit q no sensit in corde fore abstinendum a gentibus cōuersis ad fidem. et in scdo facto ostendit quasi hoc esset faciēdum: et ad hunc intellectū potest referri illud verbum pauli: q simulationi eius consenserunt plurimi vel ceteri iudei. vel qz petrus in illo facto non vtebatur auctoritate prelati. cū enim esset superior illis nūcijs iacobi: magis debuisset ipse veritatem constanter tenuisse in opere: ꝛ eos adducere ad rectitudinem suā: q̄ propter timorem flecti ad illud qd erat eis placitum vel magis acceptum. Et tā

lis remissio seu tepiditas prelati est pro tēpore vituperabilis ꝛ reprehensibilis. Et ad hunc intellectum potest referri verbuȝ pauli: segregabat se ab alijs timens eos qui ex circuncisione venerant. Nō eñ erat ibi bonus timor. q: simpliciter licituȝ erat iudeis nō obseruare legē: ꝛ precipue inter gentes. Et hoc debuit petrus nuntijs iacobi suo exemplo ostendere tanq̄ prelatus suis inferioribus. petrus igitur peccauit in facto illo: vt dicūt. Et multo melius est dicere ꞇ peccauit venialiter q̄ ꞇ mortaliter. Non potest aūt oīno excusari de scādalo nuntiorum iacobi: ꞇ alias fuissent scādalizati. nam illud fuisset scandalū pharizeoꝝ: de quo nō est curandum sicut ostendit xp̄s Math. xvj. Et extra de regulis iuris dicitur ꞇ vtilius scandalum nasci permittitur: q̄ veritas relinquatur. quare ꝛc̄.

Extra d re. iuris.

cōtra secūdā opinionem.

¶ Contra istam tñ opinioneȝ posset argui sustinendo: primam: primo ꞇ legalia ꝛ circuncisio fuerūt necessaria ꝛ vtilis ad obseruandum ante passionem xp̄i. scd̄o ꞇ immediate post passionem xp̄i nec fuerunt vtilis nec necessaria obseruari. ¶ Pro primo sic. lex scripta veteris testamēti durauit vsq̄ ad mortem xp̄i. durauit eñ in robore suo vsq̄ ad confirmationē noui testamēti. quod quidē in morte xp̄i fuit cōfirmatum: sicut deducit apostolus ad hebreos. testamentū (inquit) in mortuis cōfirmatum est. alioquin nō viuit. dum valet: quo testatus est. sed manēte lege manet preceptum legis. cū esset ergo preceptum legis de obseruationibus legalium ꝛ precipue de circuncisione: videtur ꞇ circūcisio vsq̄ ad mortem xp̄i saltem fuerit sub precepto: ꝛ per cōsequens vtilis ꝛ necessaria. ¶ Scd̄o sic. translato sacerdotio necesse est vt legis trāslatio fiat: scd̄m apostolum ad hebre. sȝ in morte xp̄i fuit trāslatum sacerdotium antique legis: ꝛ nō ante: qñ xp̄s assistens pōtifex futurorum bonoꝝ per ꝓprium sanguinē introiuit semel in sancta. ꝛ ad destitutionē peccati per hostiā suā semel apparuit. ergo tunc ꝛ non ante lex vetus translata est. ꝛ per cōsequēs ante manebat preceptum legis de circūcisione. ꝛ ita ante mortē xp̄i fuit circuncisio ꝛ alia legalia sub precepto pari ratione. ¶ Tertio sic. ex dictis alterius opinionis. nō aliter se habet quis ad legem aliquā: q̄ ante. donec sibi aliter fuerit ꝓmulgata siue q̄tum ad institutionem siue q̄tum ad reuocationem. sed ante mortē christi non fuit promulgata reuocatio legis de circuncisione: sicut nec institutio legis baptismi: ergo vniformiter tenebantur ad circuncisionem sicut ante: et per consequēs sub precepto. ¶ Pro scd̄o arguitur sic q: soluto ꝛ reuocato testamento et cōsummato vel mortuo: soluitur ꝛ expiratur sacramētum testamēti vel legis q̄tum ad virtutē vel vtilitatē seu efficaciam eius. Nō plus eñ durat efficacia vel vtilitas sacramēti: q̄ lex ipsa vel testamētum cuius est sacramētū sed testamentū vetus in morte xp̄i expirauit. q: nouū testamentum tunc cōfirmauit. ꝛ per cōsequens primum infirmauit. ergo ꝛc̄. Circuncisio igitur vtilitatē ꝛ efficaciā extunc amisit. hoc videtur cōfirmari per illud Jo. xix. consummatū est: dixit xp̄s. Nō solum sicut exprimūt alij: q̄tum ad illa que debebat pati xp̄s: ꝛ que scripta erant de filio hominis: iuxta illud Luce. xviij. cōsummabuntur oīa que dicta vel scripta sunt per ꝓphetas de filio hoīs. etiā q̄tum ad vetus testamentum ꝛ sua

Aplus.

Aplus.

Jo. 19.

Luce. 18

cerimonialia pura. Sic eñ videtur congruum exponi scd̄m sanctos et doctores. ¶ Sic ergo scd̄m istam viā diceretur: ꞇ circūcisio habuit vnum tp̄s precepti: quo fuit iudeis necessaria ꝛ vtilis vsq̄ ad mortem xp̄i. Scd̄m habuit tēpus quo nec fuit necessaria nec vtilis tñ licita cōuersis ex iudeis ꝛ gentibus conuersis cohabitantibus cum ipsis a morte xp̄i vsq̄ ad tp̄s euersionis hierusalē ꝛ dispersionis iudeoꝝ in gētes sicut videtur probabiliter posse dici. Tertium tēpus habuit. quod adhuc durat: quo fuit ꝛ est omnibus simpliciter illicita et mortifera. ¶ Baptismus vero habuit duo tp̄a: vnum cōsilij ante mortē xp̄i. vnde ip̄e illo currebat sub consilio cum circuncisione sub precepto. aliud tp̄s precepti statim post mortem xp̄i. ita ꞇ statim fuit sub precepto. q: stat in precepta noue legis fuerunt cōfirmata: sicut ꝛ lex ipsa vel nouum testamētum. Et istud preceptum stat in obligauit maiores iudeorū: qui nouerāt scripturas prophetarū: quos nō latuerat istud. ꝛ debuerunt diuulgare synagoge. ꝛ synagoga debuit eis credere: vt videt̄. ita ꞇ nullus ex tūc debuit ponere spem in circuncisione. q: simpliciter circūcisio: ipsa ꝛ alia cerimonialia legis erāt inutilia. ¶ Si dicas: ꞇ tunc deus reliquit populū suuȝ sine certo remedio cōtra originale. q: tunc circuncisio inutilis erat: ꝛ de baptismo nō cōstabat: ꞇ esset certū remediū q: nō erat hoc diuulgatū. Ad istud respōdebit infra respōdendo ad rationes aliorum.

¶ Ad primum ergo diceret̄: ꞇ non opȝ maiorē esse verā vniuersaliter. nā si actus sint disparati tñ: ꝛ nō sint repugnātes: non opȝ ꞇ actus cuius preceptum reuocat preceptum alterius actus: ꞇ eiusdē actus cōsilium ponat alium sub nō precepto. sed pōt ipsum relinquere sub precepto. sicut est de actu baptismi ꝛ circuncisionis. Nō sicut de cōtinendo ꝛ nubēdo. q: isti sunt repugnātes. ꝛ ideo bene cōsilium de cōtinēdo posuit actum nubendi sub non precepto. quare ꝛc̄. ¶ Ad scd̄m cōtra vnū dictū ꞇ parentes ante mortem xp̄i tenebātur suos paruulos circuncidere: dico. ꞇ hoc dictum est verū licet paruulis forte suffecisset baptismus. Quando dicitur ꞇ habitis sufficienti remedio baptismi ante octauum diē circuncisionis nō tenetur quis aliud remedium exhibere puta circuncisionē dico ꞇ immo bene scd̄m preceptum diuine ordinatiōis. patȝ de Joanne baptista: qui habuit sufficiēs remedium contra originale ex vtero matris: ꝛ bene sciuerunt parentes eius: et tñ tenebātur ipsum circuncidere ex lege: ꝛ fuit circuncisus. Vel dicēdum: sicut dicit vnus alius: ꞇ nūq̄ aliquis debuit baptizare paruulū suum pro illo tēpore omittēdo circuncisionē. ꞇ si omisisset circuncisionem ex cōcilio alicuius apostoli: ꝛ baptizasset paruulū: ꝛ ipse deus cū tali paruulo de lege ꝛ precepto circuncisionis dispēsasset: q̄tumcunq̄ apud alios in sua robore permansisset sub precepto vsq̄ ad mortem xp̄i. ¶ Ad tertium qñ dicitur ꞇ lex de baptismo nō fuit aliter ꝓmulgata post mortē xp̄i ante diuulgationem euāgelij: q̄ ante mortem xp̄i. ergo nō fuit aliter baptismus sub precepto tunc: q̄ ante diceretur primo sicut aliqui: ꞇ istud argumētum bene concludit: ꞇ ad legem baptismi nō obligabantur ante diuulgationem euāgelii: sed nō cōcludit quin baptismus fuerit sub precepto licet eñ aliquid ponatur vel instituatur sub precepto: nō tñ

ad argumēta . 2. opiniōis cōtra primā opi.

obligat donec sit cōuenienter diuulgatum. Aliter
diceretur: q aliter se habuerunt hoīes ad legē ba-
ptismi post mortē xpi: q̄ ante: ⁊ fuit eis aliter pro-
mulgata: aliter q̄ ante saltem facto consummatio
nis xpi. qꝛ in morte xpi fuit consummatū vetus te-
stamentum ⁊ nouum cōfirmatum ⁊ precepta eius.
et de hoc fuerunt edocti sancti apostoli ⁊ pphete.
Et forte nō solum facto verū ⁊ verbo pronunciati
uo. Nam vt putat per pphetas ⁊ aliquo modo per
ipsum xpm fuit hoc dictum ⁊ nunciatum ante mor
tem xpi. ¶ Ad quartum quod pbat circūcisionem
nō fuisse inutilē statim post mortem xpi. Dicitur q
circuncisio post mortem xpi nō habuit vim meden
di. qꝛ euacuata fuit in morte xpi. ⁊ per consequens
nō habuit vim obligandi. ¶ Ad quintū dicitur q
iudei nō tenebātur ponere ipem in circuncisione a
tpe mortis xpi. nec tenebātur ex precepto circunci
dere: tñ licitum erat eis pro tpe illo. ¶ Ad sextum
quod est difficilius: dicitur: q deus nō reliquit illo
tpe populum suum sine certo remedio cōtra origi-
nale: vel quia paruulis sufficiebat fides parētum:
sicut in lege nature sine circuncisione quam solutio
nem nō teneo. qꝛ puto: q in qualibet lege fuerit ali
quod signum sensibile ⁊ nō sufficeret sola fides in-
terior. vel qꝛ deus sufficiēter ostēderat ⁊ per mira-
cula xpi ⁊ per doctrinam pphetarum: q a tempore
mortis xpi: qui erat verus deus ⁊ testator: testamē
tum nouum xpi ⁊ doctrina sua erat confirmata. et
per cōsequens baptismus erat certū remedium cō-
tra originale ⁊ sub precepto. ⁊ nō reliquit q̄rū ad
oēs: quin debuisset esse certum. ⁊ putat q hoc fuit
certum apostolis qui statim poterāt vel potuerunt
diuulgare alijs. Et eruditis etiam iudeis debuit
esse certum: qui debuerunt de. hoc synagogam in-
formare. Teneatur quecūq via videtur magis sa-
na. Hec de tertio articulo principali.

Ad prin cipales rōnes.

¶ Ad primum argumentum principale dico: q in lege erant pre-
cepta moralia iudicialia ⁊ cerimonialia. Judicia-
lia vero non erāt nisi determinationes obseruandi
moralia ad primum. Cerimonialia vero erant de-
terminationes obseruādi moralia quo ad deū. mo-
do dico: q oīa moralia remāserunt sub lege noua.
Et multo perfectius obseruātur in lege euāgelica
q̄ in illa. Judicialia vero non manent necessario.
Nec ligāt nisi de nouo ab aliquo superiori rationa
biliter statuātur. sicut est possibile ⁊ rationabile ali
qñ de aliquibus. Cerimonialia vero nō manent in
se sed in suis signatis vt in pluribus. quod dico: qꝛ
manēt aliqua: vt thurificatio: vel hmōi que conue-
niunt cultui diuino pro omni statu. Et tunc potest
dici: q q̄tum ad moralia xps nō venit soluere legē
sed adimplere. qꝛ manent: et perfecta fuerunt per
xpm: licet nō obligēt modo ex vi illius legis: sed ex
vi legis euangelice. Quātum vero ad iudicialia ⁊
cerimonialia pōt magis dici lex esse soluta vel eua
cuata. licet etiā possit dici q etiā q̄tum ad ista lex
sit impleta: nō qꝛ in se maneant: sed in aliquibus vti
lioribus ipsis. Mores em̄ legis euāgelice ⁊ in iu-
dicijs ⁊ in cerimonijs multomagis expediūt: q̄ fa
cerent illa: vt patz. ¶ Ad scdm dicitur: q nō statim
baptismus institutus euacuauit circuncisionem: si-
cut patuit ex predictis. nam baptismo instituto ad
huc circuncisio valuit saltem vsq ad mortem xpi:
vel plus scdm opiniones diuersorum. Si dicas: q
fuit data circuncisio in fedus sempiternū ipsi abra
he. dico: q verum est: nō in se: sed in equipollenti et
magis valēti puta in baptismo. Vel magis ad pro
positum dicere q hoc verū est pro tāto qꝛ non fuit
datum aliud signū speciale ⁊ appropriatum semini
abrahe post circuncisionē: ⁊ ppter hoc dicitur pa-
ctum sempiternum inter deum ⁊ abraham ⁊ semen
eius: qꝛ nō successit aliud pprium semini abrahe:
sed commune toti generi humano: ad quod debuit
trāsire semen abrahe sicut ad melius ⁊ pfectius fe-
dus. ⁊ hoc est fedus ⁊ pactū baptismi seu legis no-
ue. ¶ Ad tertiū dicitur: q lex antiqua fuit etiā re-
uocata de facto in morte xpi: sicut exprimit aposto
lus ad hebreos. vel saltē in diuulgatione euāgelij.
Qꝛ autem xps obseruauit eā vel in circūcisione vel
in esu agni paschalis: hoc potuit facere: licz nō fue
rit subiectus legi. Lex em̄ illa nōdum erat reuoca-
ta: nec noua lex confirmata. Et dato q fuisset reuo
cata: adhuc potuisset eam obseruasse multofortius
q̄ apostoli ⁊ alij: qui obseruauerunt eam ex causa
etiam per magnum tps post mortem xpi ⁊ publica
tionem euangelij: sicut dictum est supra. licet inuti
lis esset post q̄ fuisset reuocata.

¶ Distinctionis Quarte.
Questio Unica.

Circa distinctionē quartā quero. Utrum oēs ac-
cedētes ad baptismum vel su-
scipientes recipiant effectum
baptismi equaliter? ¶ Uide-
tur q non oēs accedentes ad
baptismum recipiūt effectum
baptismi: sicut patz de coactis
vel nolutarijs ⁊ de fictis ⁊ huiusmodi. ergo nō oēs
recipiūt effectum baptismi equaliter. ¶ Scdo sic.
sanctificati prius per gratiā nō recipiunt effectum
baptismi. puta deletionē culpe originalis: e planū
est: q multi istum effectum recipiunt. ergo ⁊c̄.
¶ Tertio sic. aliquis adultus pōt accedere vel ma
gis vel minus dispositus ad baptismū. q̄ alius: et
magis dispositus ad gratiā vel min⁹ q̄ alius. ergo
sibi cōfert amor vel minor gratia q̄ alteri scdm cō
uenientiā dispositionis. quare ⁊c̄. Et similiter po-
test dici de paruulis nō ratione proprie dispositio-
nis sed deuotionis assistentium vel ministrantium
orantium pro paruulo.

¶ Contra baptism⁹ magis dependet a mi
nistrante q̄ a suscipiente. sicut
actus magis dependet ab agente q̄ a suscipiente
vel subiecto. sed baptismus nullam sortitur inequā
litatem in suo effectu ex inequalitate ministrorum.
ergo nec ex inequalitate recipientium.

¶ In ista questiōe sic pcedā.

¶ Primo inquirā: qui sunt illi q obligātur ad ba-
ptismum suscipiendum. ¶ Secūdo vtrum omnes
accedentes vel suscipientes baptismum recipiant
effectum baptismi. ¶ Tertio vtrum equaliter.
¶ Ultimo ad rationes.

qui obli gātur ad bapti. su scipiēdū

¶ Quātum ad primum dico: q cū lex de baptismo recipiēdo in nouo testamen-
to sit vniuersalis: nullum excipiendo: vt patet per

illud Jo iij. nisi quis renatus fuerit ex aqua ⁊ spiritu sancto: nõ potest introire in regnũ dei. ⁊ sit necessaria ad salutẽ hoīs viatoris cõsequendã: ꝙ oīs persona viatrix humana alias non baptizata obligatur ad susceptionẽ baptismi. Et hoc in affectu si habet vsum rationis. ⁊ in effectu: cũ potest ⁊ congruit. Si vero nõ habet vsum rationis: sicut est de paruulis ⁊ amẽtibus perpetuo vel furiosis: dico ꝙ obligatur nihilominus ad baptismũ: vt salutẽ consequatur: ⁊ eternã dãnationem effugiat. Differenter tñ obligãtur primi ⁊ secundi. qr primi si nõ recipiunt baptismum in effectu: cum possunt: vel saltẽ in affectu si nõ possunt: peccãt mortaliter peccato actuali omittendo cõtra legẽ de baptismo. sed scdi non peccãt peccato actuali. vnde nec dãnantur pena sensus sicut primi. sed tñ pena carẽtie diuine visionis. ¶ Ex his cõcludo vnum: licet aliquis sanctificatus nasceretur: tñ adhuc ad baptismũ obligaretur. sicut aliqui nati iam sanctificati sub circũcisione ad circũcisionem erãt obligati. sicut patuit de hieremia ⁊ Joãne baptista. Et hoc ostẽdit exẽplo ipse xp̄s legislator: licet ad hoc nõ obligaretur qui ⁊ voluit circuncidi: ⁊ voluit etiã a Joanne baptizari. Nec frustra baptizaretur talis. qr in ipso gratia augeretur: ⁊ per ipsum mãdatum impleretur. Si dicas: ꝙ nõ legitur beatã virginẽ ⁊ apostolos aliquos fuisse baptizatos. et tñ fuerunt viatores. alias nõ baptizati. Dico. sicut dicit glo. super illud Joannis xiij. qui lotus est nõ indiget nisi vt pedes lauet ⁊c̃. apostoli tũc fuerũt baptizati a xp̄o et hoc fuit rationabile. nam xp̄s post illud factum fecit eos sacerdotes cõferens illis potestatẽ conficiendi eucharistiã. hec quotienscũq; feceritis ⁊c̃. et hoc facite in meã cõmemorationem. Et cõferẽdo eis etiã potestatẽ super corpus xp̄i mysticũ: quod est ecclesia: accipite spiritũsanctum ⁊c̃. Jo. xx. baptismus aũt est primum sacramentum. qr est sacramentum intrãtium quare ⁊c̃. Nec videtur necessarium: ꝙ xp̄s cũ apostolis super hoc dispensauerit. cum nec ex hoc fuissent magis grati nec perfectiores doctores fidei. immo minus perfecti. imperfectior est eñ magister moralis: qui nõ vult opere implere: quod docet. Unde putãdus est: ꝙ voluit eos baptizari: sicut ⁊ ipse voluit baptizari saltẽ baptismo Jo. ipse dico. Similiter supponẽdum est de virgine beata: ꝙ ipsa aliqñ fuerit baptizata ꝓpter obligationẽ precepti xp̄i. qr nõ fuit a preceptis diuinis exẽpta. Nisi forte dicatur: ꝙ deus cũ ea dispensauerit: qñ in cõceptione filij sui forte peruenit ad illã plenitudinem gratie: quã ꝓposuerat deus sibi dare. ¶ Qr autem oīs persona viatrix humana de cõmuni lege nisi cum ea dispẽsetur ad baptismum teneatur: p3. Tum qr oẽs cum ad legẽ xp̄ianã sint astricti: debẽt recipere signum xp̄i: per quod insigne diãtur obseruãtiam legis. Tum qr quilibet viator debet esse mẽbrum ecclesie militãtis nõ solum latẽter sed etiã patẽter ꝗ̃tum ad noticiã aliorum: ⁊ nõ scãdalizare alios actiue. quod tñ faceret: si baptismum nõ reciperet: precipue adultus ꝗ̃tũcũq; sanctificatus. Tum qr alioquin videretur contemnere adultus. qr pro modico facto susciperet magnam gratiã. si baptizaretur. ⁊ ideo contẽneret: si nõ baptizaretur: vt videtur. quare ⁊c̃. ¶ Si dicatur cõtra predicta: ꝙ paruulus baptizatus prius baptismo flaminis vel sanguinis in vtero matris periclitando matrem cum prole pro fide saluatur: si moriatur sine baptismo. Et similiter adult⁹. Dico de paruulo ꝙ si moriatur sic sanctificat⁹ vel baptizatus baptismo flaminis vel sanguinis: ꝙ secum dispẽsatum est de lege sacramenti baptismi: ⁊ saluatur. Similiter de adulto. sed oportet si non põt habere vel recipere sacramẽtum baptismi in effectu: ꝙ saltẽ ipm̃ habeat in ꝓposito ⁊ affectu vel habuerit aliquando. Etiam ꝙ ipsum nõ cõtemnat: qñ sibi occurrit. Hec de primo articulo principali.

Glo. sup Joã. 13.

Jo. 20.

Quomõ quilibet viator tenetur baptizari. ⁊c̃.

¶ Quãtum ad secũdum articulum

An oẽs suscipiẽtes bapt. recipiãt effectum eius.

culum: qui sunt illi qui recipiunt effectũ baptismi. Dico primo de paruulis: ꝙ de cõmuni lege oẽs recipiunt effectum baptismi triplicẽ quo ad nunc sc3 culpe originalis remissionẽ caracteris impressionẽ et gratie infusionẽ. Dico aũt de cõmuni lege. qr si esset aliquis paruulus iustificatus ex vtero vel sanctificatus: suscipiẽdo baptismum nõ cõsequeretur primum effectũ p3: qr baptismus preuenientretur ꝗ̃tum ad illũ effectũ. Nec cõsequeretur prime gratie infusionem: sed bene augmẽtationẽ. Consequeretur aũt caracteris impressionẽ. vt pat3. ¶ Scdo dico de adultis oībus venientibus ad baptismum ratione vtentibus vel recipientibus ipsum: si non sunt voluntarij vel ficti actu vel habitu: sed magis sunt voluntarij nõ ficti: ꝙ aliquẽ effectum baptismi recipiunt: qr vel illos tres effectus sc3 culpe originalis remissionẽ: ⁊ per cõsequens actualis: si habent caracteris impressionẽ: et gratie infusionẽ. si vero originale non habent: nec actuale mortale: qr iam sunt iustificati per gratiã: dico ꝙ saltem recipiunt caracteris impressionẽ ⁊ gratie augmẽtationem. Si aũt originale non habent sed actuale aliquod mortale precedẽs receptionẽ baptismi. quod potest cõtingere: qr aliqñ fuerũt iustificati: ⁊ sic originale fuit eis remissum: sed a iustificatiõe ꝑ actuale mortale ceciderunt: dico ꝙ consequuntur illius actualis mortalis ⁊ venialaliũ si qua sunt: remissionem: ⁊ alios effect⁹: qui dicti sunt. Ista possunt declarari per adultos qui baptizabãtur in primitiua ecclesia in diuersis statibus ⁊ gradibus. ¶ De nõ vtentibus vero ratione si sunt ⁊ fuerunt perpetuo amẽtes: iudicãdum est sicut de paruulis. Si autem aliqñ habẽt vel habuerunt lucida interualla: iudicandum est de ipsis scd̃m ꝙ se habent in illis lucidis interuallis ad baptismũ: sicut de ratione vtentibus suo modo. Ad euidẽtiam vero predictorum de adulto consentiente et non ficto dicenda essent aliqua de dissentiente vel non consentiente et de ficto. sed ista dicentur in solutione primi argumenti. Hec de secundo articulo.

¶ Quantum ad tertium articulum

An oẽs recipientes effectũ. bap. equaliter recipiãt ipsum.

culum. an sc3 oẽs recipiẽtes effectum baptismi: recipiant ipsum equaliter. Dicendum est breuiter: ꝙ ꝗ̃tum ad culpe originalis remissionem ⁊ ꝗ̃tum ad caracteris impressionem oẽs recipientes illos effectus equaliter se habent oīno. equalis eñ culpa est originnalis in oībus habẽtibus. ⁊ nõ est maior in vno vel minor in alio. sicut p3. Similiter etiã eque perfectus caracter videtur esse in vno: et ita perfecte imprimi: sicut in alio: ⁊ in oībus indelebiliter in vno sicut in alio: sicut magis inferius apparebit. ¶ Quãtum vero ad effectu3 gratie est alio modo

Nam sicut probabiliter dicunt aliqui: cum ad effectum baptismi concurrāt causa principalis que est diuina voluntas: determinās se cōferre in signo baptismi vel cōsequenter ad ipsum causando gratiā in nō habente obicē ⁊ suscipiēte baptismum: ⁊ causa meritoria vt passio xp̄i: ⁊ suscipiens baptismum vel ministrās: q̄tum ad primū potest esse inequalitas gratie recepte in recipiētibus baptismū. q꞉ licet deus forte determinauerit aliquē gradum certum gratie se collaturū in baptismo: sic ꝙ nulli suscipiēti baptismum cōferatur vnq̄ minor gradus: et ille cōfertur semper ex vi sacramēti recipiēti sacramentum obicem nō habenti: ⁊ ex vi sacramenti non conferatur maior gradus: tamen quia deus aliquos baptizatos predestinauit ad maiorem gloriā et aliquos ad minorem: hinc est ꝙ aliquando in baptismo recipit aliquando aliquis maiorē gratiā q̄ alius ex mia ⁊ beneplacito diuine voluntatis vltra gradum illum quē determinauit se deus operari ⁊ creare infallibiliter ⁊ regulariter ad baptismum. licet ille vlterior gradus nō sit effectus baptismi sicut primus. dicitur tū effectus: q꞉ cōcurrit ad eandem gratiā numero cōstituendā in baptizato cum illo primo gradu: licet non ꝓpter hoc ꝓprie sit effectus. ❡ Ex parte etiā cause meritorie potest esse inequalitas gratie quā meruit xp̄s per suā passionem scꝫ ex parte passionis xp̄i. vel quia specialius oblata pro vno q̄tum ad intētionem xp̄i offerētis q̄ pro alio vel q꞉ q̄tum ad executionē oblata in re et in effectu pro aliquibus pro alijs aūt non: nisi in preuisione diuina. primo modo potest esse inequalitas gratie in suscipiētibus baptismum. Nam xp̄s cum nouerit noticia visionis in verbo saltē omnes electos: ⁊ futuram gloriā ipsorum maiorem vel minorem quā disposuerat eis deus dare. potuit efficacius vel specialius offerre propriā passionē pro illis: quibus disposuerat deus cōferre maiorē gloriam: q̄ pro illis quibus disposuerat deus cōferre minorem gloriā. Et ita potest in baptismo cōferri adhuc maior vel minor gratia ex merito passionis christi. Scd̓o modo dicit᷑ ꝙ inequalē gratiā cōtulit circuncisio de cōmuni lege illi q̄ cōfert baptismus: q꞉ baptismus maiorē ex merito passiōis iam exhibite q̄ circuncisio ex merito passionis exhibēde ⁊ future. Maior eñ gratia ⁊ maius bonum cōferri solet ꝓpter officium vel seruitium iam exhibitum: q̄ propter exhibēdum vel futurū. ❡ Ex parte tertij: puta ex parte dispositionis ipsius recipiētis in adultis potest eē inequalitas gratie recepte. Magis eñ disposito ⁊ deuotius accedenti ad baptismum ⁊ ipsum suscipiēti ceteris paribus videtur maior gratia cōferri. Et licet forte non ex vi sacramēti: tū ex dispositione ⁊ ordinatione ⁊ liberalitate dei. Sed q̄tum ad paruulos est planum: ꝙ ex parte eorum nō potest esse dispositio maior vel minor: sed bene ex parte ministrantis vel assistentium deuote magis vel minus pro paruulis orātium potest paruulis maior vel minor gratia impetrari vel in baptismo cōferri: ⁊ vni maior alteri minor. Sed cōparādo paruulos ad adultos dicitur: ꝙ q꞉ paruulus nullū habet meritū per actum ꝓprium adultus aūt habet meritum q̄tūcunq꞉ tenuē voluntatem habeat suscipiēdi baptismum: dum tū consentiat recipere: nec ponat obicē ⁊ etiā dato ꝙ illo tpe receptionis baptismi peccaret venialiter q꞉ hoc nō impedit effectū baptismi: nec receptionem gratie: ceteris paribus maiorem recipit gratiā: q̄ paruulus nisi forte preces deuote ministrātis vel assistentium prepōderarent dispositioni adulti per actum propriū. ⁊ tunc nō essent cetera paria. ❡ Sic ergo vt pꝫ ex dictis: potest dici: ꝙ licet ex vi sacramēti et per se regulariter oēs illi qui recipiunt gratiam baptismalē equalem recipiant: tū ex alijs causis secundum benignitatem dei ⁊ misericordiam potest gratia in recipientibus secūdum maius vel minus variari. Hec de tertio articulo. — *Summatio predictorum.*

❡ Ad primum argumētum principale concedo: ꝙ non oēs aduenietes ad baptismū vel suscipientes ipsum q̄tū apparet exterius recipiunt effectum baptismi. Et primo dico de voluntario simpliciter: qui oīno dissentit: ita ꝙ nulla ratione cōsentit: sed potius oīno dissentit: ꝙ talis nō recipit aliquē effectum baptismi spiritualem. Deus eñ non vult aliquē ascribere militie sue nec esse de familia sua inuitum. Non vult eñ coacta seruitia. ❡ Scd̓o dico de dissentiēte scd̓m quid tū cōsentiente simpliciter pro toto: q꞉ vult baptismum recipere. ⁊ fieri in ipso quod facit ecclesia: si aliquid faciat: etiā licet credat ꝙ nihil faciat inductus ad hoc timore pene: cum tū volūtas sua nō cogatur: sicut nec cogi potest: ⁊ ideo dicitur hoc simpliciter velle: licet scd̓m quid dicatur nolle: sicut de ꝓiciēte merces in mari: de tali dico: ꝙ aliquē effectum baptismi recipit: puta impressionem caracteris. nec ē rebaptizādus postea: sꝫ est simpliciter baptizatus. ⁊ cum hoc cogēdus seruare legē christianā. ❡ Tertio dico de adulto nō cōsentiente nec dissentiente actualiter nec habitualiter seu virtualiter magis: ꝙ talis non recipit effectum baptismi. Oportet eñ ꝙ cōsentiat actualiter vel cōsenserit aliqñ si est adultus: sic ꝙ postea nō interueniat dissensus. si aūt actu nō cōsentiat: nec vnq̄ cōsenserit: vel imediate dissenserit: licet aliqñ ante cōsenserit: reputatur habitualiter vel virtualiter dissentiens: ⁊ nō recipit aliquē effectum sacramenti: sed est simpliciter postea rebaptizandus: si cōsenserit. ❡ Quarto dico de paruulis q̄ nec cōsentiunt: nec dissentiunt ꝙ simpliciter recipiunt effectus baptismi. Et potest ibi esse aliqua inequalitas: sicut dictum est supra. ❡ Ex his pꝫ: quomodo opꝫ hominem esse cōsentientē: vt recipiat effectū baptismi. q꞉ actualiter vel habitualiter seu virtualiter: sic ꝙ ante susceptionem baptismi consenserit nullo dissensu interueniēte saltem deliberatiuo: ⁊ hoc loquendo de vtētibus ratione de priuatis perpetuo vsu rationis sicut de paruulis est dicendum de habentibus lucida interualla: sicut de ratione vtentibus pro illis lucidis interuallis: que in eis sunt attendēda vel expectāda ⁊ scd̓m ꝙ se habent in illis: sunt facta ipsoꝝ iudicāda. De fictis vero q꞉ tangitur in argumēto: dico: ꝙ fictus potest intelligi vno modo ille: qui pretēdit exterius se velle recipere baptismum: ⁊ tū nō vult hoc interius: sed simpliciter vel habitualiter seu virtualiter vel actualiter dissētit. ⁊ iste nullum effectum baptismi recipit: nec est baptizatus: sed est rebaptizandus simpliciter cessante fictione: licet cogendus sit: ⁊ compellendus ab ecclesia seruare legem christi. quia ecclesia iudicando secundum exteriora de ipso presumit partē meliorem. scilicet ꝙ consenserit: sicut exterius ostē

Margin notes: *Ad rōes principales.* — *nota correlarium.* — *Fict⁹ q̄ est quō.*

debat. Aliter potest dici fictus: qui vult recipere
sacramētum: ⁊ ostendit exterius se esse dispositum
ad hoc non tñ est dispositus: sed habet obicē sacra
menti: puta vel qꝛ non credit: nec habet rectā fidē:
vel quia habet aliquod peccatum mortale tunc in
actu. ita ꝙ actualiter peccat mortaliter. vel qꝛ habꝫ
aliquod peccatū preteritū de quo nullo modo atte
ritur: vel cōteritur: nec aliqñ attritus est vel cōtri
tus ⁊ de isto nō est dubium: ꝙ nō recipit gratiā sa
Sap. i. cramēti: licet bene possit recipere caracterē: qꝛ spi
ritussanctus discipline effugit fictum. Sapiētie. j.
sed ipsa fictione sua dimissa ⁊ cessante per peniten
tiam. si primo stāte illa fictione recepit caractarē:
potest dici: ꝙ recipit gratiā baptismalem. ⁊ habet
baptismus effectum suum infusionē scꝫ gratie ⁊ re
missionē oīs culpe precedētis baptismum: que nō
erat causa fictiōis in baptismo. sicut si adultus an
te baptismū cōmisit septē peccata mortalia. ⁊ ve
niens ad baptismū de sex tm̄ attéritur: de septimo
nullo modo: sed forte actualiter sibi placet: illud se
ptimum solū est causa fictionis eius in baptismo:
opꝫ ꝙ vere peniteat de isto septimo ⁊ in se ⁊ inqñ
tum fuit causa fictiōis in baptismo. qꝛ peccato no
uo peccauit in illa fictione: faciēdo irreuerentiam
sacramento. ⁊ recedente ista fictione que fuit impe
dimentum gratie baptismalis: deus confert gra
tiam baptismalē in remedium cōtra alia peccata:
que fuissent tunc deleta in baptismo: nisi fictio oc
currisset. Et ideo de illis aliis nō opꝫ habere verā
penitētiā: nec forte nouā attritionē preter illā que
habita fuit ante baptismum. sed solo impedimēto
amoto deus causat effectum baptismi. scꝫ gratiam
baptismalē sicut tunc causasset: si fictio non occur
Cōtra ꝑdicta. risset. ¶ Sed cōtra hoc obijcitur primo sic. penitē
tia delet non solū vnum peccatū: sed oīa que inue
nit. qꝛ impium est a deo dimidiā veniā sperare: scḋm
Aug. sed peccata que penitētia delet: nō delet gra
tia baptismalis. cum ergo penitentia deleat illud
peccatū: quod fuit causa fictionis: videtur etiā ꝙ
alia. Et sic gratia baptismalis non delet alia sex.
sed magis gratia penitentialis: sicut ⁊ illud septi
mum. ¶ Scḋo sic. penitentia est scḋa tabula post
Hieronymus. naufragium: scḋm Hieronymū. ⁊ per cōsequens sibi
cōuenit delere oīa peccata: que inuenit post baptis
mum. sed oīa illa septē peccata vel octo inuenit in
isto post baptismum. qꝛ nō recipit gratiā in baptis
mo. ergo oīa delet: nō igitur gratia baptismalis.
¶ Tertio. qꝛ nulla videtur ratio quare sicut gra
tia baptismalis delet illa sex: quare non possit dele
re septimum: quod fuit causa fictionis vel pecca
Solutio tum ipsius fictionis. quare ⁊c̄. ¶ Ad primum dici
tur: ꝙ penitētia qñtum est de se nisi preueniatur ab
aliquo perfectiori vel priori in delēdo peccata de
let oīa peccata que inuenit. sed in ꝓposito preuenit
a baptismo: qui prius fuit collatus. ⁊ ideo delētur
illa peccata priora: que nō fuerunt causa fictionis
per gratiā baptismalē: ⁊ illud aliud quod fuit cau
sa fictionis per penitentiā. ¶ Contra hoc arguit.
qꝛ prius natura delet illud qḋ fuit causa fictionis
per penitētiā: qꝫ baptismus habeat effectum. sicut
prius natura tollitur fictio ⁊ impedimētum: qꝫ se
quatur effectus. ergo in illo priori cum non sit spe
rare a deo dimidiā veniā: ⁊ non deleatur vnū pec
catum sine alio: videtur ꝙ oīa deleantur per penitē
tiam: ⁊ nullum per gratiā baptismalē. ¶ Ideo di
citur aliter: ꝙ penitentia vera perfecte reconciliat
deo. ⁊ ideo nullū peccatū relinquit. sed tñ nō omne
peccatum quod infuit per se loquēdo curat: sed il
lud solum: quod est obiectū penitētie: de quo scꝫ pe
nitens penitet. qñqꝫ autem oportꝫ omne peccatum
quod deletur esse obiectū penitentie: vtpote si om
nia illa peccata sint cōmissa post baptismū. Quan
doqꝫ autem nō opꝫ: vt in proposito. Nō igitur per
virtutem penitentie dimittuntur hec oīa peccata:
sed in penitēte partim dimittuntur per penitentiā
et partim per baptismum: sicut predictū est supra.
Et sic nō habetur ibi dimidia venia: sꝫ tota a deo.
Non tñ tota ꝑ penitētiā. qꝛ non oportuit de oībus
peccatis que inerāt penitere. Et scḋm hoc esset di
cendum: ꝙ illa que delētur per gratiam baptisma
lem: delētur ⁊ qñtum ad culpā ⁊ qñtum ad penam.
nec de eis oportet habere nouā cōtritionem seu at
tritionem: nec cōfessionem: nec satisfactionem: sed
solum de illo septimo: quod deletur per penitētiā.
quod fuit causa fictionis in baptismo. Per idem
patꝫ ad scḋm. ¶ Ad tertium dicitur: ꝙ non pari ra
tione delet baptismus illud septimū: sicut alia sex:
licet illa septem precederēt baptismum. quia illud
septimum fuit causa fictionis. non autem alia sex.
Si autem non fuisset causa fictionis ⁊ impedimen
ti effectus baptismi seu gratie baptismalis potuis
set per baptismum deleri: sicut alia sex. quare ⁊c̄.
¶ Ad scḋm principale de iustificatis patꝫ quid di
cendum. ¶ Ad tertiū etiā patꝫ de magis ⁊ minus
disposito. ¶ Ad illud in oppositum de inequalita
te ministri patet etiam quid dicendum.

¶ Distinctionum Quinte ⁊ Sexte.
Questio Prima.

Circa distinctiōes
quintam et sextam quero vnā
questionem primā scꝫ. Utrū
solus sacerdos cum intētione
actuali possit aliquem alium a
se baptizare. ¶ Et videtur ꝙ
sic. solus sacerdos potest cōse
crare eucharistiam. ergo simi
liter baptizare. ¶ Scḋo sic. de intentione actuali.
quia non minus requiritur actus interior sacerdo
tis qꝫ exterior. sed actus exterior requiritur i. puta
prolatio verborum ⁊ ablutio simul. ergo actus in
terioris intentionis actualiter requiritur. ¶ Ter
tio sic. quia videtur: ꝙ possit seipsum baptizare. qꝛ
potest alium baptizare. ergo ⁊ seipsum. cū sit eius
dem rationis: potest eñ abluere seipsum cū verbis
prolatis loquendo ad seipm̄: sicut ad aliū. ergo. ⁊c̄.
¶ Contra ꝙ non solus sacerdos possit ba
ptizare. de consecratione distin De cōsecratione distī. 4.
stinctione. iiij. Romanus vbi dicitur: ꝙ spiritus
dei ministrat gratiam baptismi etiam si paganus
sit qui baptizat. ergo paganus potest baptizare. et
multofortius quilibet christianus. Similiter etiā
videtur: ꝙ bonus angelus possit baptizare: quia
potest ecclesiam dedicare: quod est maius: sicut pa
tuit de sancto michaele: qui ꝓhibuit episcopo suā
ecclesiā dedicare. qꝛ ipsam dedicauerat. quare ⁊c̄.
¶ In ista questiōe sic ꝓcedā.
¶ Primo inquiram: quis potest baptismum mini

strare sive de facto sive de iure. ¶ Secundo inquiram. utrum in baptisante requiratur actualis intentio simul cum verbis et ablutione vel qualiter. ¶ Tertio an aliquis possit seipsum baptizare: vel an plures eundem: seu idem plures simul. ¶ Ultimo ad rationes.

Quis pt bapt. ministrare et quomõ.

¶ Quãtum ad primum articulum dico de facto scdm legem communem a deo institutam pro statu vie quodlibet humanum suppositum habens usum rationis potens abluere et verba sacramentalia baptismi proferre potest baptizare. ¶ Dico primo humanum suppositum. quia suppositum angelicum sive bonus angel⁹ sive malus non posset baptizare: nisi sibi committeretur a deo scdm dispẽsationem. Unde si bonus angelus baptizaret in corpore assumpto: supponendũ esset ꝙ hoc esset ex divino precepto. et ille esset simpliciter baptizatus: nec esset rebaptizandus. Sicut positum est supra exemplum de ecclesia beati michaelis ab ipso dedicata. ¶ Si vero malus angelus baptizaret: non esset presumendum: ꝙ vere baptizaret. quia fallax est et mendax. nisi super hoc specialis revelatio de divina ordinatione haberetur. Unde dico ꝙ de lege cõmuni instituta a christo solum humanum suppositum baptizare potest. ¶ Secũdo dixi pro statu vie. quia scdm legem etiam a christo institutam cum ipsum sacramentũ baptismi sit: in quo cõmunicant sibi viatores aliquod humanũ suppositum extra viam simpliciter puta beatũ vel damnatum non posset baptizare. licz posset hoc ex concessione speciali. ¶ Tertio dixi potens abluere manualiter. et hoc vel movendo aquam dispergẽdo puerum vel movendo alium ad aquam puta immergendo. Et ideo dico ꝙ mancus nec aliquis impotens sic manualiter abluere aspergendo vel immergendo põt babtizare. ¶ Quarto dixi ꝙ possit proferre verba. et ideo nullus mut⁹ potest baptizare. immo nec aliquod sacramentum ministrare cuius ministratio consistat in fieri illius sacramenti. ad differentiam eucharistie. de qua patet ꝙ unus mutus posset eam alicui de facto porrigere vel ministrare. ¶ Sed ultimo potest exponi illud habens usum rationis. quia requiritur intẽtio aliqua sicut dicetur in ministro. et ideo nullus amens perpetuo potest de facto etiam baptizare: sed bene si habet lucida intervalla in illis intervallis. Ratio autem precisa omnium istorum vel plurium est. quia sic a christo constitutum est. ¶ Ex hoc concludo ꝙ quilibet homo sive fidelis: sive infidelis: sive bonus: sive malus: sive hereticus: sive scismaticus: sive precisus ab ecclesia: sive toleratus sive vir: sive mulier: habens usum rationis potẽs abluere et verba illa proferre: intẽtiõe faciẽdi qđ facit ecclesia põt de facto baptisare et vere. De iure pro dico ꝙ nisi in casu necessitatis manifesto vel probabilis apparẽte null⁹ precisus ab ecclesia: nec scismatic⁹ nec heretic⁹: nec excõicatus: et hmõi ut infidelis quicunqz potest baptisare: immo nec fidelis aliquis: nisi solus sacerdos: vel sacerdotes ipsi ab ecclesia tolerati. ipsis namqz commissa est de iure solennis dispensatio sacramentorum: ut ministris christi: et quasi principalibus in ecclesia ad quos pertinet ascribere aliquos per baptismũ ad militiam vel familiam christi. sed in casu necessitatis possunt de iure multi alij

Correlariũ de potẽtib⁹ baptisare.

non solenniter saltem baptisare: sicut fideles laici etiam: et multo fortius clerici. Et quicunqz qui nõ sunt ab ecclesia precisi: sed tolerati. Hec de primo articulo principali.

¶ Quãtum ad secũdum articulum dicitur ꝙ intentio potest esse duplex scilicet habitualis et actualis. Sed videtur mihi ꝙ tertiũ membrum potest addi: scilicet virtualis. Dicitur autem intentio habitualis: que habetur in habitu aliquo: vel in potentia seu potestate alicuius: qualem potest habere dormiens aliquis: qui nunqz actualiter usus est habitu quem habet: nec utitur ipso. Virtualis dicitur intentio quam habet aliquis de aliquo: licet ipsum actualiter nõ intendat. quia ipsum aliquando prius intendit et efficaciter sic ꝙ ad illam intentionem actualem efficaciter cõsequitur prosecutio illius intenti. Sicut aliquis vadens ad ecclesiam ex intentione audiendi missam: et quam prius habuit in domo sua: licet actualiter non cogitet de missa in via: tamen dicitur habere intentionem virtualem. quia efficaciter sequitur talis motus ex intentione priore actuali quam habuit: quomodocũqz intelligatur hoc. quia non puto: sicut etiam dixi supra: ꝙ non ens sit vere causa alicuius entis. Intentio vero actualis dicitur ipse actus intendendi aliquid formaliter in existens: et actualiter intendenti. ¶ Ad propositum dico ꝙ in baptisante non sufficit intentio habitualis quã potest habere dormiens. ut videtur. quia act⁹ baptisandi est actus human⁹ requirens aliquãdo usum vel actum rationis in ministrante. ¶ Secundo dico ꝙ sufficit intentio virtualis qualis exposita est prius: ut scilicet consequenter ad actum intendendi precedentem efficaciter sequatur motus baptisandi et actus. quod magis patebit per illud qđ sequitur. ¶ Dico enim tertio ꝙ nõ necessario requirit intẽtio actualis in baptisante: sicut nec in alijs sacramẽtis ex parte ministrãtis. Deus enim nõ obligavit ministrãtẽ ad nõ distrahi in actu baptisandi. qđ nõ est omnino in potestate ei⁹. Nõ enim est in ptãte nostra: quib⁹ visis tãgamur tertio de libero arbitrio. Alioquin enim a simili nihil meretur aliquis in aliquo actu: nisi cum actu intenderet omnia ad meritum requisita: quo videtur esse falsum. ¶ Secundo dico iuxta hoc: ꝙ nec requiritur cũ prolatione verborum: nec in prĩcipio: nec in medio. nec in fine aliqua intentio actualis de necessitate: sed sufficit virtualis intentio ministri. sic ꝙ intendat facere quod facit ecclesia: sive credat aliquid facere sive nõ. Et non sufficit intentio aliorum: sed necessario requiritur intentio ministri. Hec de secũdo articulo principali. ¶ De verbis tamẽ dico: ꝙ oportet ea simul proferri cum ablutione: et hoc vel simultate totali vel partiali: puta principij: medij vel termini cuiuscunqz illorum: cum quocunqz alterius. Si enim omnia verba perfecte proferrentur ante ablutionem: vel ablutio fieret totaliter ante verba nihil fieret. Oportet enim verbum accedere ad elementũ et sic est sacramentum.

Que requiruntur in baptisante.

3. de libe. arbi.

Verba qñ proferẽda.

¶ Quantũ ad tertiũ articulum dico primo: ꝙ nullus põt seipsum baptisare. et huius ratio est institutio christi: qui et ab alio voluit baptisari: et hoc insinuavit

Aliquis an seipsum potest baptisare.

Mat. vltimo. math. vltimo. Baptisantes inquit eos in alia persona non dixit baptisantes vos ⁊c. Unde discipulos vel baptisantes exprimit in persona vna: ⁊ baptisandos in alia. ¶ Secũdo dico: ꝙ vnus potest plures baptisare proferendo verba: et aspergendo ipsos aqua: licet non nisi occurrente necessitate debeat aliquis plures simul baptisare. Quod autem hoc possit fieri: videtur per factum apostolorum qui plures simul baptisabant. quia aliquando tria milia in die: sicut in die penthecostes legitur ꝙ apposite sunt anime circiter tria milia. Nec oportet semper exprimi ad necessitatem baptismi personã baptisati in numero singulari dicendo ego baptiso te. sed imminente casu necessitatis potest proferri in numero plurali: sicut videtur innuere christ⁹. Baptisantes inquit eos. verum est tamẽ: ꝙ cessante necessitate debet quis seruare formam ecclesie: dicendo ego baptiso te ⁊c. et singulam personã baptisare.

Un⁹ plures bapti. potest.

¶ Tertio dico: ꝙ hoc est probabile: sicut etiam vnus sacerdos potest plures hostias simul consecrare: licet sit in aliquo dissimile: sicut patet intuenti. quia siue vna hostia consecretur: siue plures: semper dicuntur verba in singulari. quia idem est corpus christi sub vna vel pluribus. non sic in baptismo. quia nõ est eadem numero gratia in omnibus. Nec etiam persona eadem ad quam sermo dirigitur in baptismo. ¶ Quarto dico ꝙ tũc essẽt plures baptisationes passiue et plures ablutiones sicut plures persone baptisate. Et correspondenter secũdum me in baptisante essent plures baptisationes actiue. Oportet enim relationes numerari secundũ numerum vel multitudinem respectuũ. vt videtur. vnde siue ablutio actiua siue passiua dicatur sacramentum: quod magis puto de passiua. nam suscipiens ipsam dicitur suscipere sacramentum. planum est ꝙ ibi essent plura sacramenta et plures baptismi. Et verba prolata dicẽdo ego baptiso vos: plurib⁹ verbis singularib⁹ equipollerẽt. ¶ Ultimo dico quantum ad hoc ꝙ in casu necessitatis sicut tactum est supra: liceret vti tali forma. ego baptiso vos: baptisando plures simul: licet nõ sit forma ab ecclesia determinata. quia illa est in singulari data. Non enim videtur verisimile: ꝙ cum ecclesia habeat in sua potestate formam ipsam quãtum ad hoc ꝙ alicui velit precludere viam salutis. quod tamen fieret: si non liceret vti predicta forma in plurali. Ego baptiso vos ⁊c̃. in casu necessitatis. puta quando manifeste pateret vel probabiliter timeretur: ne aliqui baptisandorum morerentur: anteꝗ̃ singuli per seipsos possent baptisari sigillatim. Si enim non liceret vti predicta forma dicendo ego baptiso vos: prius deberet baptisans dimittere eos mori: ꝗ̃ sic baptisare. quia nullus debet peccare propter salutem alterius procurandam. Non enim sunt facienda mala: vt veniant bona.

Nota.

¶ Forte tamen diceretur et probabiliter ꝙ in principio ecclesie dispensatiue fuit factum: ꝙ in forma poneretur vos in plurali propter multitudinem baptisandorum et paucitatem ministrorum: sed non sic modo. quia nec eadem causa currit modo: nec cadit modo dispensatio in forma tradita in singulari. vnde nec ecclesia hoc habet in sua potestate modo. Et ita oportet ꝙ proferatur forma in singulari. alioquin nihil fieret. Quod ergo si occurrat modo casus: simul ꝙ sint multi baptisandi: nec possint expectare sine periculo et sint pauci ministri. diceret ꝙ postꝗ̃ plures simul baptisari sub forma singularis numeri: sicut plures hostie consecrari. licet enim sit idem corpus christi: ibi tamen sunt plures hostie consecrate: ad quarum quamlibet referuntur verba singularis numeri. Accepit panem ⁊c̃. hoc est ⁊c̃. et sic etiam de pluribus baptisatis suo modo. ¶ Sed contra hoc videtur quia non fuit necessaria in primitiua ecclesia dispensatio illa de forma pluralis numeri: sed potuit sufficere forma singularis numeri: dicendo ego baptiso te: vel baptisetur seruus christi: vel huiusmodi. Et ideo videtur dicendum ꝙ vel sufficit forma in singulari: et tunc non fuit illa dispensatio necessaria. vel non sufficit et tunc fuit necessaria. Et ecclesia adhuc simili casu et causa occurrente habet in sua potestate sic baptisare plures simul sub forma in plurali.

¶ Secundo quantum ad istum articulum dico ꝙ plures possunt eundem baptisare dicendo verba quilibet: et abluendo. Hoc videtur probabile. Tum quia secundum dominum innocẽtium de officio misse plures sacerdotes possunt simul eandem hostiam consecrare: sicut consecrante papa simul consecrant omnes episcopi et presbyteri: cardinales astantes sibi: et profert quilibet verba illa sacramentalia: et intentione conficiendi et formaliter non solum materialiter: vel ratione solennitatis: sicut aliqui dicunt. secundo quia si vnus proferret verba: et ablueret. et intentione baptisandi ipse baptisaret. ergo pari ratione quilibet. quia non videtur ꝙ vnus impediat alium. quare ⁊c̃.

Plures simul eũ possint eũdẽ baptisare.

¶ Secundo dico ꝙ ibi essent plures ablutiones tam actiue ꝗ̃ passiue de genere actionis vel passionis. Quod plures actiue patet. quia secundum me ablutio actio est in abluente. Quod plures etiam passiue: patet. quia oportet passiones in passo multiplicari secundum agentia: sicut relationes secundum extrema. Et tunc posset dici ꝙ materialiter essent ibi plures baptismi licet forte vn⁹ tantum formaliter. quia in omnibus illis fundatur tantum vnus respectus rationis: qui est signi ad gratiam signatam: etiam vnus numero. et hoc est possibile bene. sicut dictum est supra. vnde patet ꝙ idem non est pluries baptisatus: nec baptismus in ipso iteratur.

Contra predicta.

¶ Contra hec tamen instatur. Primo sic. quia eiusdem effectus non vidẽtur esse plures cause totales in eodẽ ordine. sic autem esset in proposito. quia eiusdem baptismi vel effectus baptismi plures essent cause agentes: puta plures baptisantes: quorum quilibet faceret totum. ¶ Secundo quia aut omnes simul haberent effectum: aut non simul: sed non potest dici ꝙ simul. quia possibile est ꝙ verba non omnino simul proferantur a diuersis. Imo difficillimum esset ꝙ simul proferrentur. Nec potest dici ꝙ non simul. quia videtur ꝙ ille qui prius profert verba: et terminat habet effectum. et sic alius qui posterius verba terminat: nihil facit. vel si ille qui vltimo terminat: cõsequitur effectum: tunc prior nihil facit.

Solu. 1.

¶ Ad primum dico ꝙ quicquid sit de causis: que sunt vere et realiter et proprie et per se cause: tamen de causis ministerialibus cuiusmodi sunt ministri baptismi ꝗ̃tum ad effectum eius cuius nõ sunt vere ⁊ reali-

ter cause:multominus ꝙ̃ sacramentum: nõ est impossibile ꝙ eiusdem effect⁹ sint tales cause plures totales ⁊ in eodem ordine: vt videtur scd̃m beneplacitum dei instituentis. Si dicas quid dicẽdum est de per se effectibus sensibilibus ipsorum baptisantium. Dico ꝙ alia et alia verba numero a diuersis proferuntur. Similiter etiam respectu diuersorum abluẽtium sunt diuerse ablutiones passiue in abluto. Et ita de istis patet ꝙ non est idem effect⁹ duorum agentium totalium in eodem ordine. sed aliter est de gratia vel effectu baptismi: sicut immediate est predictum.

Ad scd3 ¶ Ad scd̃m dico ꝙ proprie loquendo verba nõ sunt per se causa: nec realiter causa effectus baptismi: sicut nec baptismus ipse: siue simul proferantur. siue nõ. sed ꝙ habeatur gratia: hoc est ex diuina institutiõe. Et tunc dici potest ꝙ licet de lege cõmuni effectus sacramenti habeat in instanti terminationis verborum sacramentalium ab vno prolatorum: tamen deus instituit ꝙ quãdo plures sic baptisant: vel ꝯsecrant ꝙ quando vnus cõsecrat vel baptisat: ⁊ ꝯsequitur effectum: quicũꝙ sit ille: ꝙ omnes alij etiam ꝯsequũtur: siue cõplenerint verba: siue nõ: dum tamen inceperint vnde nõ requiritur cõpletio omnium verborum apud omnes: sicut quãdo solus baptisat vel ꝯsecrat: sed statim cõpletis verbis ab vno habetur effectus ab omnibus. qui inceperint saltem verba proferre anteqũ ille finierit. Melius est tamen ꝙ omnia simul fiant ꝙ̃tum possunt fieri bono modo Et in tali casu predicto ita potuit deus ordinare ꝙ verba incõpleta vnius cõplenda tñ ita haberent efficaciam sicut verba cõpleta alterius. Hec de tertio articulo.

Ad pncipalia argumẽta. ¶ **Ad primum** principale dico ꝙ eucharistia non est sacramentum tante necessitatis quãte baptismus. et ideo nõ oportet ꝙ a tot possit confici eucharistia sicut baptism⁹ ministrari. Et ideo licet solus sacerdos possit eucharistiam consecrare: non tamen solus sacerdos potest baptisare. ¶ Ad scd̃m de actuali intentione dico ꝙ licet expediat: nõ tamen necessario requiritur in baptisante. Tu dicis actus exterior requiritur. dico ꝙ verum est ex institutiõe christi. nõ sic interior. quia facilius distrahitur baptisans ab interiori ꝙ̃ ab exteriori. Non ergo requirit ꝙ actu insit: sed sufficit ꝙ aliquando infuerit ⁊ virtualiter insit sicut dictum est supra. ¶ Ad tertium dico ꝙ aliquis non potest seipsum baptisare: sicut potest alium: vel sicut potest sibipsi eucharistiã ministrare. Nec est eiusdem rationis cum alio quantum ad hoc. sed bene est eiusdẽ rationis quo ad hoc ꝙ oportet ipsum ab alio baptisari. nec potest seipsum baptisare: sicut nec aliquis ali⁹ seipsum põt baptisare.

¶ Distinctionũ. v. et. vj. Questio Secunda. distin. vj. specialiter concernens.

Secundo quero ꝙ̃tum ad distinctionẽ sextã specialiter: vtrũ in baptismo imprimatur caracter. ¶ Videt ꝙ ꝙ nõ. q: circũcisio nõ imprimebat caracterem. ꝙ̃ nec similiter baptism⁹: qui successit circũcisioni in remediũ cõtra idẽ originale pctm̃. Antecedens patet sm̃ cõmuniter loquẽtes. Et similiter per rationẽ. quia ille caracter quẽ impressisset circũcisio: fuisset eiusdẽ rationis cũ illo quem imprimeret baptismus. vt videtur: sicut et gratia collata per vtrũꝙ ponitur eiusdẽ ratiõis. et tunc sequeretur ꝙ vel circũcisus nõ esset baptisandus. quod est falsum: sicut patuit in primitiua ecclesia ꝙ cõuersi ex iudeis quibus valuerat circũcisio: baptisabantur. Vel sequitur ꝙ duo accidentia eiusdẽ rationis: puta duo caracteres: quorum vnus esset circũcisionis: et alter baptismalis simul essent in eadem anima vel subiecto: quod est impossibile de duobus accidentibus eiusdẽ rationis: vt patet. v. metha. ꝙ̃ ⁊c̃. ¶ Secũdo sic si caracter imprimit: aut imprimit in essentia aut i potẽtia. nõ in essẽtia aie. q: caracter si ponat disponit ad grãm: gra aũt est in volũtate: sicut dictũ est in scd̃o. Est em̃ idem cũ charitate: q̃ est virtus appetitiua. Nec in potentia. q: vel in vna: vel in plurib⁹. non in vna tantum. q: configurat toti trinitati: ⁊ assimilat. Modo scd̃m vnam potentiam nõ configuratur anima toti trinitati: vel tribus personis: sicut nec in vnica potentia consistit imago. ergo ⁊c̃. Nec in pluribus. q: vnum accidens nõ est simul in plurib⁹ subiectis distinctis. ergo ⁊c̃. ¶ Tertio sic. caracter si imprimitur: aut est delebilis: aut indelebilis. Nõ delebilis. q: manet cũ pctõ mortali. Si aũt esset delebilis: deleretur per peccatum mortale: sicut ⁊ gra. Nec indelebilis. q: est accidẽs aie per accidẽs. nõ per se ex principijs aie: vt patet. ꝙ̃ separabile. ⁊ per cõsequẽs delebile vel non indelebile. ergo ⁊c. 5.metha.

¶ **Contra** quodcunꝙ sacramẽtum nõ iterabile imprimit caracterẽ: scd̃ baptismus est sacramẽtum initerabile. ergo ⁊c.

¶ In ista questione sic ꝓcedã.

¶ Primo supposito vel declarato q̃d dr̃ per nomẽ caracteris: inquirã an baptism⁹ imprimat caracterẽ qui sit aliqua vera forma realis. ¶ Scd̃o an caracter debeat poni i essentia aie: vel i potẽtia. ¶ Tertio an caracter sit indelebilis: ⁊ per ꝯñs an sit baptism⁹ irreiterabilis. ¶ Vltio ad rõnes pncipales.

Quid p nomẽ caracteris intelligit. Ad heb. primo. ¶ **Quantum ad significatio**/nem hui⁹ nois caracter. dico ꝙ trãsferẽdo verbũ e verbo caracter significat idẽ in greco qd̃ figura: in latino. ⁊ sic etiã patet ad hebreos primo: ꝙ vbi habetur ibi. Et figura substãtie ei⁹ habetur caracter in greco loco figure. Et hoc modo etiã vocam⁹ figuras quib⁹ ire significãtur: vel scribũtur caracteres. hoc modo etiã figuras incãtatoꝝ vel magorũ caracteres vocam⁹. ⁊ similit caracterẽ bestie i apocalipsi. generali⁹ aũt ⁊ min⁹ ꝓprie accipit caracter pro signo. Et hoc modo qdcũꝙ signũ alicui⁹ caracter dici põt. vnde ⁊ ablutio baptismalis põt dici caracter gratie ⁊ multa alia. ¶ Sed his omnibus pretermissis de caractere: theologi in ꝓposito nostro vocãt caracterẽ aliquã formã realẽ spũalẽ aie impressam in sacramẽto vel mediãte sacramẽto nõ iterabili. Et ista forma habet aliquas ꝓprietates que dicunt ꝓprietates caracteris. Et em̃ caracter forma assimilatiua alteri habenti similẽ formã vel similẽ caracterẽ. Est scd̃o distictiua a nõ habẽte ⁊ iste due sunt rationes cões omni forme vel figure. Tertia cõditio vel ꝓprietas est ꝙ caracter ẽ signũ rememoratiuũ susceptiõis sacri in habẽte ipsum. Proprietates caracteris.

Quarta q est signum conformatiuum vel configuratiuum christo vel deo: a quo habetur ipse caracter. Quinta conditio vel proprietas q est signum obligatiuum signum obligationis ipsius recipientis ad obseruationem legis illius cuius est illud sacramētum: in quo suscipit caracterem. Sexta conditio est q est indelebilis: eo modo quo dicetur infra. quia post impressionem eius semper manet in anima. ¶ His suppositis: dicunt aliqui q non est ponēdus talis caracter in anima sic impressus per baptismum. Nec est rationabile ipsum ponere in ipsis baptisatis. Tum quia videmus q in alijs rebus consecratis non est aliquid reale nouum p cōsecrationem ipsorum: sicut patet in calice vel ecclesia cōsecrata: vel vestibus sacerdotalibus z hmōi. ergo in illis que recipiunt sanctitatem formaliter ex sacramēto per gratiam: multominus requiritur aliquid aliud a gratia realiter impressum. Tum qz frustra ponitur et poneretur. quia talis caracter. nec est necessarius ad effectum sacramēti: puta ad gratiam. nec ex parte agentis dei. quia per se sine tali caractere potest immediate causare gratiam. nec ipse caracter est causa effectiua gratie nec ex parte gratie: vt dispositio q̄a anima seipsa disposita est sufficienter ad receptionem gratie sicut et caracteris: vt videtur. nec est necessarius ad alios effectus: qui attribuuntur caracteri: puta ad assimilandum. z huiusmodi. quia omnes illi effect⁹ puta assimilari. distingui. obligari. conformari et rememorari possunt baptisato conuenire ex hoc solū q baptismum recepit. vnde ille qui baptismum recepit: in hoc assimilatur alteri qui etiam recepit: similiter obligatur christo. et aliquo modo cōformatur sibi: sicut aliquis professus in religione p actū professiōis preteritum obligatur prelato. z omnia ista sibi possunt cōuenire sine aliqua alia forma reali impressa. vt patet etiam in multis alijs exemplis Plura autē non sunt ponenda sine necessitate: nec sequenti rationem: nec sequenti fidem. De effectu rememoratiuo etiam videtur q ad ipsum non requiratur talis caracter. qz non ex pte dei: cū deus sine tali signo posset bene cognoscere baptisatum recepisse sacramentum. ¶ Nec ex parte proximi cognoscentis signatum ex signo. Tum quia proximus tale signum spirituale non cognosceret in via: sicut patet. Nec etiam faceret aliud tale signum in patria ad maiorem honorem habētis ipsum vel ad specialem. quia christus z beata virgo cum sint maximi honoris. tale signum non habent: christus nō fuit baptisatus baptismo imprimente caracterem. nec fuit confirmatus sacramento confirmationis. nec fuit ordinatus etiam quia non fuit sacerdos p sacramentū ordinis. ¶ Nec beata virgo etiā fuit baptisata forte. Similiter etiam maior gloria est beato habuisse actum charitatis meritorium in via q̄ suscepisse sacramētum. et tamen beatus nullum habet signum impressum in beato rememoratiuū. ¶ Nec etiam in damnatis est ponēdum tale signū rememoratiuum ad maiorem cōfusionem. quia maior est confusio damnato cecidisse a caritate. et tamen nullum signum huius ponitur in eo quare zc. Tum quia non videtur q deus det aliquod donū spirituale suscipienti sacramētum vel baptismum in peccato mortali: sicut ficto. et tamen sibi conferretur caracter: si poneretur ergo nō est ponendus.

Baptismus an imprimat caracterem zc. 1. opinio.

¶ Si dicatur q non est donum gratum faciēs: sed gratis datum. Et ideo bene datur existenti in peccato mortali. Contra. quia donum tale gratis datum datur ad aliquam vtilitatem ecclesie: sicut donum linguarum z huiusmodi: que nulla est in proposito. vt videtur. Tum quia nec scriptura sacra: nec fides: nec sancti cogunt ponere talem caracterem: nec augu. videtur ipsum posuisse: sicut accipiunt alij in proposito. nec magister etiā sententiarū locutus est de caractere isto modo. quare zc.

¶ Dicunt ergo isti: q non est ponendus talis caracter supradictus: qui sit aliqua forma supernaturalis spiritualis impressa anime et infusa alia a gratia gratum faciente: licet bene in baptisatis vel cōfirmatis: vel ordinatis ponēdi sunt caracteres aliqui: hoc est signa aliqua distinctiua ipsorum a non baptisatis z huiusmodi. scdm actus suscipiendi talia sacramēta z aliqua sensibilia facta circa ipsos que non sunt facta circa alios non baptisatos. Et hoc modo intelligunt omnes auctoritates de caractere: si de ipso aliquid dicere videantur. ¶ Si dicatur q immo requiritur: et est ponendus caracter in baptisato ad effectum inducendum quādoqz posterius tempore in baptisato: sicut in ficto pri⁹ baptisato cessante fictione ponitur gratia mediante caractere quem recepit in baptismo. Cōtra primo quia tunc caracter nec requiritur ad effectum baptismi puta ad gratiam ex parte agentis: nec etiā ex parte anime: sicut deductum est supra. Preterea secundo. quia ita deus potest assistere ad causandum talem effectū gratie tunc sine caractere: sicut a principio assistisset: si suscipiens non fuisset fictus. Et confirmatur. quia cessante fictione non cōfertur illi baptisato habenti caracterē gratia: nisi per penitentiam. sed planum est q per veram penitentiam sine tali forma vel caractere datur gratia. vt patet. quare zc.

Resolutio. 1. opinionis.

¶ Alia opinio est. q necessarium est ponere ex dictis sāctorum caracterem: eo modo quo dictum est supra. Sic q sit aliqua vera forma realis impressa anime in baptismo. ¶ Ad hoc adducuntur auctoritates et postea persuasiue rationes. Prima est dionysij de angelica hierarchia ca. ij. vbi loquens de materia baptismi vel baptismo dicit q aduenienti ad baptismum datur a sacerdote sacrum signaculū. hoc autem non videtur nisi caracter spiritualis. ¶ Secunda est augu. contra donatistas de baptismo paruulorum libro sexto. vbi dicit satis eluxit ouē que foris dñicum caracterem acceperat venientē ad salutem ab errore corrigi zc. ¶ Tertia est damasceni libro quarto capitulo primo vbi dicit q p baptismum datur nobis regeneratio et sigillum: sed illud sigillum caracter est: quare zc. Et hoc modo etiam videtur magister loqui de caractere.

2. opinio Dionys. August. damasce.

¶ Ad hoc sunt rationes. Tum quia baptism⁹ est sacramentum irreiterabile quod non esset nisi imprimeret aliquid indelebile perpetuo manens. et per consequens aliquid spirituale in baptisato aliud a gratia. Tum quia ad formam perfectam cuiusmodi est gratia sacramentalis: congruum est ponere in aia dispositionē spūalem cuiusmodi est caracter vel aliquid loco caracteris in alijs sacramētis nō imprimentibus caracterē. ¶ Tū qz nō est dicēdum deū instituisse sacramēta vana in lege noua

Rōes. 2. opi.

que perfecta est. Et ita congruum est q sacramēta
sua a nullo recipiātur vere quin aliquē effectū ha-
beāt ⁊ spiritualem effectū. sed non semper habent
gratiā. patet in ficto baptisato. ergo saltem cara-
cterem vel aliquid loco ei⁹. ¶ Tertia qr congruit
receptū ad familiā christi distingui a non receptis
per aliquid sibi intrinsecū et manens. tale autē di-
stinctiuū in suscipiēte baptismum ⁊ intrante fami
liam christi non videtur nec ponitur: nisi caracter.
videtur ergo ponendus omnino caracter.

3. opinio. quam tenet doct. ¶ Tertia est positio que videt̄ mi
hi ad presens
tenēda: q licet ex fide: nec ex scriptura sacra: nec ex
dictis sanctorum: nec per rationē cogentem possit
efficaciter probari caracter esse aliqua forma rea-
lis ⁊ supernaturaliter impressa ⁊ spiritualis alia a
gratia: quēadmodum cōmuniter est sermo de cara
ctere. tñ potest poni ⁊ ponendus est vt videtur sm
intētionem ecclesie et doctorum ipsius: qui magis
videntur ipsum concessisse ꝙ negasse. imo nec ipm
caracterem negauerunt: sed potius concesserūt do
ctores vsq nūc. ¶ Ad hoc autē pcipue mouet me:
q sicut habetur extra de hereticis c. ad abolendā sen
Extra d̄ here. tiendum est de sacramentis ecclesie: sicut sentit ro-
mana ecclesia. Romana autem ecclesia videt̄ senti
re caracterem imprimi anime in baptismo: sicut di
cit innocentius tertius extra de baptismo ⁊ ei⁹ effe
Extra d̄ baptis. ctu. maiores. qui inquit ficte accedit ad baptismū:
caracterem suscipit christianitatis impressum. Et
planum est q talis gratiam non recipit. Et ibidē
in fine subdit. tunc caracterem sacramētalis impri
mit operatio: cum obicem voluntatis cōtrarie non
inuenit obsistētem. vnde hic precipue in vltimo di
cto videtur expresse loqui de caractere: sicut est ser
mo cōmuniter de caractere ꝓ aliquo impresso spi-
rituali in anima ipsa. Et ideo licet non habeā co-
gentem rationem nec auctoritatē sancti: nec possit
hoc euidenter deduci ex fide. pono tamen caracte-
rem in anima sic realem.

Ad rōes 1. opi. ¶ Et ad motiua prime opinionis vno
verbo potest dici q
non concludunt esse irrationabile ponere sic cara-
cterē: licet non sit absolute necessarium: quin bene
possint omnis saluari: et quin deus posset oia face-
re sine caractere si vellet: sicut etiā posset iustifica-
re ⁊ saluare sine sacramēto quocūq. quia suam po
tentiā nō alligauit sacramētis nec caracterib⁹. Et
multa ponūtur nō irrationabiliter: que tñ non est
necessariū simpliciter ponere: sicut patet. Ad singu
la tñ potest breuiter respōderi. ¶ Ad primum de
alijs rebus sanctificatis: dicēdum q licet nihil rea-
le recipiant: tñ possent aliquid recipere preuiū sue
sanctificationi. ⁊ aliquādo recipiunt multa ipsoꝝ:
puta inunctionem aliquā vel aspersionē: vel hmōi.
Et oporteret q omnia talia sic reciperent. si sic de⁹
ordinasset sicut de caractere ordinauit respectu gra
tie: qua formaliter sanctificatur creatura rationa-
lis vel intellectualis: ⁊ hoc in tribus sacramentis
caracterem imprimētibus. ¶ Ad scdm de frustra
dico q non frustra ponitur caracter: licet nō sit ne-
cessarius ad gratiam que est effectus sacramenti:
nec ad alios effectus: sicut nec frustra ponitur sa-
cramentum: licet absolute loquendo non sit necessa
rium ad aliquem effectum spiritualem baptismi:
nec ad caracterem: nec ad gratiam. quia deus sine

sacramento posset immediate totum facere. id ꝛc.
¶ Ad tertium dico q peccāti mortaliter bene dat
deus aliquod donum spirituale gratis datum: nō
autem gratum faciens. nec oportet q illud donum
sit ad manifestationem spiritus in ecclesia: sicut do
num linguarum vel hmōi. sed potest esse aliquod
latens intrinsecus: sicut est caracter. ¶ Ad quar-
tum dico bene q sicut mihi videtur nec scriptura
nec fides immediate: nec auctoritates sanctorum
cogunt: sed sufficit ad hoc auctoritas ecclesie: que
hoc sentire videtur: sicut superius est allegatum.

¶ Ad motiua alterius opinionis
etiam di- Ad motiua .ij. opinionis.
co q non cogunt ponere caracterem aliquid reale
impressum anime sicut ponunt. ¶ Ad dionysium
dico q scdm veritatem et intentionem textus sicut
patet ibidem per translationem et expositionē ver
cellensis. illa auctoritas nō est ad propositum. Nā
ibi non exprimit dionysius caracterem. similit̄ etiā
signaculum sacrum accipit pro impositiōe manuū
sacerdotis: que fiebat aduenientibus ad baptismū
anteꝙ baptisarētur. Et precipiebat hierarchia id
est sacerdos in primitiua ecclesia: vt ⁊ ipse ⁊ eius
receptio scriberētur. Et hoc longe ante baptismū
fiebat scdm ritum grecorum. Ex quo patet q non
intellexit dionysi⁹ sicut imponitur sibi in predicta
auctoritate. ¶ Ad august. dico etiam: q nō intel-
lexit caracterem pro aliquo effectu spirituali: sed
puto magis pro signo aliquo corporali: cuius est
susceptio baptismi. Et in eadem serie dicit q lupi
insigunt caracterem lupis. ¶ Ad damasce. dico
etiam q non est ad propositum. nam ipse nec expri
mit ibi caracterem: nec per sigillum quod ibi expri
mit: videtur aliquid tale intelligere. Nihil enī pl⁹
habetur: nisi q baptismus vel regeneratio sit sigil-
lum: non autem q per baptismum fiat in nobis ali
quis caracter alius vel sigillum. ¶ Ad magistrum
eodem mō pōt exponi de signo aliquo sensibili: qđ
est ipsum sacramētum. vel aliquid sacramēti. tamē
hoc forte nō videtur in intentionē magistri qr tūc
quicūq baptisaretur exterius. reciperet caracterē
et ideo negaretur dictū magistri. qr non est tante
auctoritatis. ¶ Ad primam cōgruentiam patet
q non cogit. si enim concluderet: sequeretur q po-
nendus esset caracter in omnibus sacramentis si-
cut et gratia. que est forma perfecta. dico ergo q li
cet gratia sit forma perfecta tamen anima sine pec
cato seipsa est ad ipsam sufficienter disposita: nec
requiritur necessario aliqua formalis alia dispositi-
ua. ¶ Ad secundam patet q non. quia sacramen-
tum penitentie non potest dici vanum vel vacuum
et tamen ficto aduenienti ad ipsum nichil confer-
tur: nec caracter: nec aliquid loco caracteris. alio-
quin fictione cessante reciperet talis gratiam peni
tentialem. et non oporteret ipsum reconfiteri. ⁊ ita
diceret de baptismo: dato q nihil imprimeret nisi
gratiam. et nihil simpliciter conferret ipsi ficto: ta
men non esset sacramentum vanum nec vacuum.
¶ Ad tertiam patet q nō oportet alicui ascripto
de nouo ad familiam alicuius principis aliquam
nouam formam de nouo imprimi qua distingua-
tur ab alijs: qui non sunt de eadem familia. sꝫ suffi
cit q aliquem actum fecerit: vel susceperit: quem
alij non fecerunt vel susceperunt: dato q ille actus
non sit forma manens. vel etiam sufficit q placeat

dño ipsum ascribere sue familie: sicut patet. Sic in proposito. Hec de primo articulo principali.

caracter vbi ponē duo.

¶ Quātum ad secundū articulū dico q aliqui ponūt caracterē in essentia aīe. quia caracter est dispositio ad gratiā. et gratia sm ipsos est in essentia anime: nō in potētia. Sed fundamētum. s. q gratia sit immediate in essentia: improbatū est in scdo. et potest improbari: sicut de charitate cum qua est idem: sicut dictum est in secūdo.

1. opinio.

¶ Preterea et si caracter sit dispositio ad gratiā: sequitur magis q sit in voluntate: sicut et gratia. ¶ Tertio quia licet ponatur ab aliquibus esse dispositio ad gratiā. non tñ ex natura rei: sed sm voluntatē dei. et ideo nō oportet q sit in eodem subiecto cū gra: sed sufficit q sit aliqd precuū gratie in quocūq subiecto ponatur. nō est eñ ratio recepti.

2. opinio

¶ Alij dicūt q caracter est dispositio ad gratiā. et est in intellectu qui est prior voluntate. gratia autē est in volūtate. Et q caracter sit in intellectu probāt qr caracter est effect' baptismi: qui est sacramētū fidei fides autē ad intellectū pertinet. ¶ Sed istud etiā nō videtur. qr in eodem est dispositio: et illud ad qd disponit vel forma ipa. patet de omnibus dispositionibus ex natura rei cuiusmodi est caracter scdm eos. sed gratia sm eos est in voluntate. igitur et caracter.

3. opinio

¶ Tertij ponunt q est in duab' potētijs in intellectu scz et volūtate. et cū hoc in essentia aīe. qr cōfigurat et cōformat totā animā trinitati. et hoc est possibile. qr aīa et sue potētie ad inuicem: siue ad aīam cōparate nō differūt nisi sm rationē. Sed hoc est improbatū in pmo. distinctione. iij. vbi ostensum est de potētijs aīe q differunt realiter ab inuicem et ab anima. quare etc.

Opinio doctoris

¶ Dico ergo q probabile est dicere caracterem esse in volūtate sicut in subiecto immediato. Tum qr disponit ad gratiam. Et licet nō ex natura rei: sed ex voluntate dei sic ordināti. tñ non videtur probabilius posse poni alibi. Tum qr caracter est signum obligatiuū ad obseruationē legis. ad voluntatē autem precipue pertinet hominem obligare: sicut et obligari quēadmodū et dñari. ideo etc. Hec de secūdo articulo principali.

caracter an indelebilis.

¶ Quantū ad tertiū dico primo q caracter simpliciter et absolute loquēdo de potētia dei non est indelebilis. patz. tū qr est anihilabilis cū sit creatura. Tum qr nihil de' de necessitate cōseruat: sicut nec aliqd de necessitate creat: nec caracterē nec aliquid aliud. Tum qr aīa ipsa que est subiectū eius cum sit prior naturaliter ipso. et essentialiter distincta ab ipso: pōt esse sine ipso: ita post infusionē ei' sicut āte. ¶ Dico tñ scdo q sm potētiā dei ordinatam indelebilis est post sui infusionem. De' eñ ordinauit nūq ipsum delere ab anima qntūcūq peccatrice et dānata. Nec est incōpossibilis culpe: sicut gratia est incōpossibilis scdm cōmunē modum loquēdi: quā quidē gratiā deus anihilat pp̄ter demeritū culpe. et nō dicitur gratia indelibilis sicut patz.

Bap. an irreiterabilis.

¶ Tertio dico q baptism' et oia sacramēta caracterē imprimētia sunt irreiterabilia nō quia caracterē imprimāt: sed qr christ' sic instituit. Non eñ video quare si caracter est forma augmētabilis: nō posset sacramentum reiterari et caracter augmentari: sicut gratia. vel si non est forma augmentabilis: quare nō possent simul esse in anima plures caracteres eiusdē rationis. Sed aliter ordinauit de' scz q baptismus et confirmatio et ordo sint irreiterabilia: nec habeant circa aliquem effectum nisi semel. Et assignatur cōgruentia de baptismo. qr est in remediū peccati originalis per se primo: qd non habetur nisi semel etc. Similiter etiā cū baptism' remittat culpam et penā si iteraretur daretur hominibus facilitas venie et occasio et incentiuū delinquendi. Hec de tertio articulo principali.

Ad rōes principales.

¶ Ad primum principale dico q circuncisio nō imprimebat caracterem. Non tñ hoc sequitur de baptismo qui est perfectior et efficatior. tñ dato q imprimeret caracterem: pōt ad argumentū cōtra hoc respōderi: q nihilominus circūcisus prius cui valuerat circuncisio: erat baptisandus. et poterat baptisari. vel qr caractares circuncisionis et baptismi sunt alterius rationis: sicut et sacramenta. sicut etiam ponimus modo de caracteribus diuersorum sacramentorū: vel quia duo caracteres eiusdem rationis ex ordinatione diuina possunt esse simul. Nec est impossibile hoc de duob' accidētibus etiā absolutis sicut dixi in tertio: vel qr licet caracter circūcisionis eēt indelebilis nō adueniēte baptismo: cedebat tamē adueniēte baptismo ex ordinatione diuina. ¶ Ad secundum patet ex dictis q caracter est in voluntate: licet aliquo modo conformet toti trinitati: nō tamen vsquaq per modum imaginis: sed cuiusdam analogice imitationis alterius ab imagine. ¶ Ad tertium patet q caracter simpliciter loquēdo de potentia dei absoluta est delebilis: tamen de facto et de potentia dei ordinata est indelebilis. Ad illud in oppositum patet q non cogit: licet baptismus sit irreiterabilis. quia ex ordinatione christi sine. caractere diceretur hoc prouenire. quare etc.

¶ Distinctionum quinte et sexte.
Questio Tertia.

TErtio queritur: vtrum caracter sit forma realis absoluta vel respectiua.

¶ Videtur q respectiua caracter est signum quoddā rememoratiuum vel conformatiuum: sicut dictum est supra. sed signum essentialiter est relatiuū ad signatū. g etc. ¶ Scdo sic. caracter nō est magis absolutū q scia: sed scia per se et qditatiue est relatiua et virt' etiā. Primū pz de scia. v. meth. Et sm. vij. phisicoꝝ. g etc. ¶ Tertio sic. si caracter esset forma absoluta: eēt de gñe qlitatis: et ptineret ad aliquā ei' spēm: vt videt. Nō eñ est substantia nec quātitas: sicut pz. sed nō est in pma spē. qr non est principiū bene vel male operādi moraliter: sicut habit'. Indifferēter eñ stat cū bona opatione vel mala. Silr nō est in scda. qr nō est naturalis potentia: sed magis aliqd supnaturale. Nec in tertia. qr nō est passio: nec passibilis qlitas: vt sunt qlitates sensibiles. Nec in qrta. qr nō est in quantitate: nec ipsam cōsequitur: vt pz. Est eñ forma spūalis. g etc. Phūs.

¶ Contra caracter ē dispō ad grām. si respect' vl aliqd respectiuū nō disponit ad graz. g nō ē aliqd respectiuū: sz absolutū

¶ In ista questione sic pcedā.

¶ Primo ponam vnā opinionē cum suis motiuis de ista questiōe: quod nō est rationabile ponere caracterem aliquid absolutum. ¶ Secūdo ponā aliā ponendo ꝙ caracter sit forma absoluta. et adducā rationes aliquorum ad hoc. et ostendam ꝙ nō cōcludūt. ¶ Tertio inquiram ad quod gen⁹ absolutum caracter pertineat: an ad qualitatē: et ad quā speciem qualitatis. ¶ Ultimo ad rationes.

De caracter nō ē aliqd absolutum. i. opinio.

¶ Quātum ad primū est vna opinio ꝙ nō est rationabile ponere ꝙ caracter sit forma absoluta: sed debet poni aliquis respectus realis: vt videtur eis. ¶ Ad hoc est ratio prima talis. sicut non sunt plura ponenda sine necessitate rationis vel fidei sequenti fidem vel rationem: ita nec ponēdum est aliquid esse perfectius sine necessitate fidei vel rōnis sed nulla apparet necessitas nec fidei: nec rationis: quare caracter ponatur aliquid absolutū. sed sufficit ipsum esse aliquid respectiuum vel respectū vt videtur. ergo zc. ¶ Secūdo sic. si caracter poneretur aliquid absolutum in anima: sequeretur ꝙ esset delebilis. quia posset ab aīa separari sicut z quodlibz accidēs absolutū a subiecto. sed hoc est falsum: ergo zc. ¶ Tertio sic. illud quod est per se z essentialiter signum: est aliquid respectiuum sicut dictū est supra de sacramēto. quia signū per se z essentialiter dicit aliquid respectiuū vel respectum ad significatum: non aūt accidentaliter. alioquin posset intelligi signum nō intelligendo signatum. sed caracter est essentialiter signum vel sigillum. ergo zc. ¶ Quarto sic. si caracter esset absolutum: aut hoc esset: quia est terminus mutatiōis in anima: aut qz est principiū assimilandi: aut quia est principiū distinguēdi. aut qz est principium operādi vel aliqd faciēdi: aut qz est dispositio ad gratiā: aut quia est principium rememorādi. sed nullum istorū concludit ꝙ caracter sit aliquid absolutum quidditatiuum nō qz ad respectū pōt mutatio realis terminari: puta saltē ad respectum aliquē extrinsecus aduenientē. vt ad vbi: qui nō necessario sequitur possessionē

5. phisic. fundamēti z termini. patet. v. phisicoz. similiter etiā planum est ꝙ aliqua forma realis respectiua prius naturaliter acquiritur in passo ꝙ forma absoluta. Prius eī adquirit in passo passio de gñe passionis: que est prior natura ipō termino. Similit etiā ad propositum magis: oportet agēs prius approximari passo z ecōuerso: ꝙ agēs agat. alioqn nūꝙ erit actio: sicut nec prius. sed per istā approximationē nihil absolutum nouū prius ipō respectu adquiritur in aliquo istorum. ¶ Et cōfirmatur hoc. qz agēte existēte in dispositione pxima z passo etiā si interponat impedimētū: nō erit actio si amoueatur: erit actio de nouo in agente. z tñ nihil nouum absolutū fit in agēte. nec in passo. dico inquantum est termin⁹ hui⁹ relationis istius: que est actio: licz bene inquātū recipit formā. que causatur ab agente. ꝙ similiter ad pdicta: licet de nouo acquirat caracter in anima: etiā per mutationē aliquā: non tñ oportet ꝙ sit aliqd absolutū: vt videtur. sed sufficit ꝙ dicat aliquē respectū realē extrinsec⁹ aduenientem. ¶ Cōfirmatur hoc per philosophū. v. phisicoz qui licet neget motū vel mutationē in ad aliquid: quod est quartū gen⁹: ad qō pertinēt respect⁹

5. phisic.

accidētales intrinsec⁹ aduenientes: nō tamē negat motū vel mutationē in vbi: qui est respect⁹ extrinsecus. Similiter scōm non arguit. s. ꝙ caracter sit assimilatiuū habētis ad habētē aliū caracterē: z p cōsequēs fundamētum relationis realis qz respectus pōt esse fundamētū relationis realis sicut patet per euclidē. v. geometrie: vbi dicit pportionalitas est habitudo duarū pportionū. z ita in pportione que est relatio fundatur pportionalitas que est alia relatio. Sup vnā relationē etiā fundatur similitudo ad aliā eiusdē speciei: vnde nō solum fundatur similitudo super qualitates de predicamento qualitatis: sed etiā super alia habētia rationē z modū qualis. Et hec in alijs generibus inueniuntur: sicut z differētia substātialis dicit qualitas. v. metha. Et idētitas bene inuenitur etiā in accidētibus. ita eī vnū accidēs est idem sibyps: sicut vna substātia. Nec oportet pcedere in infinitum: sicut nec in accidētibus absolutis: licz vnū bene sit subiectū alteri⁹: sicut quātitas est subiectū qualitatis. Similiter etiā ita bene habēs vnā relationē distinguitur a nō habēte cōsimilē: z assimilatur habenti cōsimilem: sicut per aliquā formā absolutā ¶ Similiter quartū non cogit ꝙ sit forma absoluta. s. ꝙ sit principiū operādi z potestas quedā agendi vel patiēdi seu recipiēdi. nō eī caracter est talis potestas: sicut imaginatur. qz sine caractere absolute loquēdo habens caracterē posset agere vel recipere quicqd agit vel recipit. non est eī potestas actiua vel passiua proprie loquēdo z ex natura rei: sed p tanto dicitur potestas actiua vel passiua. quia habens ipsum ex ordinatione diuina est idoneus ad ministrādum aliquid vel suscipiendum. Et de tali potestate nō oportet ꝙ sit forma absoluta: sicut patet etiā in rebus humanis illā quā aliquis prepositus vel balliuus vel officialis z prelatus z hmōi habet potestatem exequendi officium suū iudicādo z sententiando: z excōmunicādo z hmōi. z tamen nullā formam absolutā ex hoc recipit: sicut patet. immo nec aliquam formā realem: sed solum est voluntas instituentis: vt iste faciat sic: z instituens ratificat factum huius et non alterius. Et ideo nec valet factum alterius. Similiter etiam nec quādo aliquis de nouo fit miles vel de familia alicuius principis quare zc. ¶ Sic in proposito de habētibus caracterem potest dici ꝙ non oportet ipsum esse formā absolutam. Similiter etiam nec aliud arguit. scz ꝙ sit dispositio ad gratiam. Non est enim dispositio ex natura rei: sed solum ex volūtate dei sic instituētis ꝙ sit aliquid preuium gratie in anima suscipientis tale sacramentum imprimens caracterē. Et similiter non oportet ꝙ omnis dispositio ad absolutum precipue quādo non est ratio recipiendi: sit absolutū: licet bene quādo est ratio recipiēdi. quia ratio recipiēdi aliquid absolutū nō pōt esse respectus. ¶ Similiter vltimū non concludit ꝙ caracter sit absolutū. s. qz signum rememoratiuum. qz omne ductiuum in notitiam alicuius preteriti potest esse signum rememoratiuum vt patet. hoc autez potest conuenire alicui alteri ab absoluto ita ꝙ super aliquam relationem realem: cuiusmodi poneretur caracter: potest fundari relatio signi: et precipue in proposito. quia ista relatio hic non est nisi respectus quidam rationis: sicut nec in voce imposita ad significandum. Si dicas ꝙ caracter est aliquid

Euclides. 5. geometrie.

5. metha.

cō formatiuum ⁊ obligatiuū. dicitur ꝙ ista nō con
cludunt ipsum esse aliquid absolutum manens: si-
cut patet ꝙ aliquis faciens alteri homagium: obli
gatur. ⁊ aliquis professionē faciēs in religiōe obli-
gatur dn̄o suo vel prelato illius religionis. et illa
obligatio non fundatur in aliqua forma noua abso
luta et manente. Sic etiam in proposito diceretur.
Resolutio .1. opi. ¶ Dicunt ergo isti ꝙ non oportet. nec est rationa-
bile ponere caracterem aliquid absolutum: sed po-
test poni respectus realis extrinsecus adueniens a
diuina voluntate qualiscūqꝫ sit ille respectus. quo
quidem respectu recepto ab anima ipsa est disposi
ta ad agendum vel recipiēdum aliquid in ecclesia.
et vocant aliqui istum respectum presentie vel co-
assistentie hominis ad deum: vt potens est scd̄m or
dinationem diuinam ministrare vel suscipere ali-
quos actus sacramētales. Hec de primo articulo.

Secūda opio cū suis rōnibus.

¶ Quātum ad secūdum arti

culum videtur mihi dicendū: primo ꝙ caracter est
forma absoluta sicut gratia suo modo. ⁊ non est re-
spectus seu forma relatiua. ¶ Ad hoc autē addu-
cunt aliqui rationes volentes probare efficaciter
ꝙ hoc sit necessarium. Tum quia caracter adquiri-
tur in anima per aliquam sui mutationem. quia nō
per mutationē dei. sed mutatio nō terminatur nisi
ad aliquid absolutū. Nec potest dici ꝙ mutatio ter
minetur ad gratiā. qꝛ baptisatur aliquis qui nō re-
cipit gratiam: sed tantū caracterem. patet de ficto
baptisato. ¶ Tum quia caracter est fundamentū
multarum relationum realiū: puta assimilationis
distinctionis ⁊ hmōi. sed relatio non est fundamē-
tum relationis. Tūc enim esset processus in infini
tum. ¶ Tū quia relatio nō est principium agendi
vel patiendi aliquid seu recipiēdi multominus ꝗ̄
terminādi actionē: sed caracter est potestas ⁊ prin-
cipium agēdi vel recipiendi aliquid in ecclesia: pu
ta conuenienter ministrandi vel recipiendi aliqua
sacramēta. ¶ Tum quia in quolibet sacramēto su
scepto habetur aliqua relatio de nouo. si ergo cara
cter non est nisi relatio sequitur ꝙ quodlibet sacra
mētum imprimit caracterem. hoc autem est falsum
Solutio neārōnū preceđ. quare ⁊c. ¶ Iste rationes non cogunt Ad primaꝫ
enim diceretur ꝙ ad respectū intrinsecus aduenientē
tem nō est mutatio primo: sed solum presupposita
mutatiōe in subiecto vel in extremo penes aliquid
absolutum. sicut supra dicebatur loquendo saltem
de lege cōmuni ⁊ modo vel processu naturali. sꝫ ad
respectum extrinsecus aduenientem cuiusmodi po
neretur caracter: potest esse mutatio nullo absolu-
to acquisito de nouo: nec in subiecto illiꝰ respectꝰ:
nec in extremo: sicut etiam patet de motu ad vbi.
¶ Ad secundā dici potest ꝙ relatio vna realis be-
ne est fundamētum alterius relationis realis: sicut
arguebatur supra pro prima opinione. Nec sequi-
tur ex hoc processus in infinitum. Et multo fortiꝰ
ipsa potest esse fundamentum respetus vel relatio
nis scd̄m rationem. ⁊ potest bene esse processus in
infinitum in respectibus rationis. ¶ Ad tertium
dicendum ꝙ caracter proprie loquēdo nō est potē-
tia actiua vel passiua seu receptiua: sed sicut dice-
batur supra: pro tāto dicitur potestas: quia habēs
ipsum ex ordinatione diuina idoneus est ad mini-
strandum sacramēta. nō ꝙ sit ratio agendi vel mi-
nistrādi seu recipiēdi. nā oēm actū quē posset aliqs

exercere vel recipere cū caractere: posset absolute
loquēdo sine caractere: ita ꝙ caracter nihil facit ad
hoc in ratione potētie actiue vel passiue hoc statim
patet scd̄m eos de episcopatu: qui scd̄m ipsos non
est ordo: nec in ipso imprimitur aliquis caracter. ⁊
tamen planum est ꝙ episcopus aliqua sacramenta
potest ministrare: que non posset simplex sacerdos.
quare ⁊c. Et preterea non est inconueniens forte ꝙ
aliqua potētia actiua sit relatio vel etiam passiua.
vnde multi ponunt potentias anime esse respectꝰ:
sed non curo. ¶ Ad quartum dico ꝙ destruit pri-
mum. nam si in quolibet sacramēto imprimitur ali-
quis respectꝰ: sicut dicis cum in quolibet sacramē-
to non imprimatur caracter scd̄m te: sequitur ꝙ re
spectus acquiratur sine aliquo nouo absoluto: nisi
fingas ꝙ in sacramētis non imprimentibus cara-
cterē aliquis ornatus spiritualis imprimatur equi
ualens vel correspondens caracteri: ⁊ disponens
ad gratiam. et tunc non video cum talis ornatus
sit indelebilis: quia non habet causam demeritoriā
eo ꝙ potest imprimi ⁊ stare cum peccato mortali:
quare inꝗ̄ non debeat dici caracter vel possit: et
quare etiam cessante fictione in illis qui ficti reci-
piunt ipsum ornatum ⁊ talia sacramēta: nō possit
habere effectum gratie cōsequētem: sicut et cara-
cter. ⁊ per consequēs talia sacramenta essent inite-
rabilia: sicut ⁊ sacramenta caracterem imprimen-
tia: quod nō est verum. Diceretur etiā ad rationē
dato ꝙ in quolibet sacramento aliquis respectus
acquiratur: non tamen talis respectus qualis cara
cter poneretur scd̄m conditiones caracteris supe-
rius numeratas. ¶ Dico ergo quantum ad hunc Doctoris resolutio.
articulum ꝙ nec efficaci ratione: nec cogente au-
ctoritate habetur ꝙ caracter sit forma absoluta. nā
ad omnia que caracteri attribuuntur: sufficeret re
spectus aliquis. vt videtur. sed tamen dico ꝙ con-
uenientius est ponere ꝙ sit forma absoluta. Tum
quia hoc magis est consonum intentioni doctorū
et cōmuniter loquentium de caractere ⁊ dignitate
sacramenti vel caracteris. Tum quia multo faci-
lius et conuenientius et manifestius saluantur il-
la que attribuenda sunt caracteri ponēdo ꝙ sit ali
quid absolutū ꝗ̄ ꝙ sit respectus: vt patet intuēti.

¶ Et ideo respondeo ad rationes il lorum de pri-

Ad rōces .1. opi. ma opinione. Et dico ad primā ꝙ licet non appa-
ret necessitas simpliciter ad ponēdū caracterē esse
aliqd absolutū: tn̄ maior cōgruentia est ad saluādū
ea que dicūtur de ipo ꝙ ponatur aliquid absolutū.
et ideo cōgrue potest poni. ¶ Ad scd̄m dico ꝙ licꝫ
caracter simpliciter ⁊ absolute loquēdo de potētia
dei sit anihilabilis: ⁊ sit etiā separabilis ab aīa: et
ꝗ̄tum ad hoc nō dicitur indelebilis: tn̄ de poten-
tia dei ordinata ⁊ de facto indelebilis est sicut di-
ctū est in questione precedēte. ¶ Ad tertiū dico ꝙ
caracter nō est signū quiditatiue loquēdo ⁊ per se
primo mō: nec per cōsequēs aliqd respectiuū vel re
latiuū per se primo mō: sicut pater vel filiꝰ ⁊ hmōi:
sed tātūmodo denominatiue. ⁊ isto modo oīne ens
ꝗ̄tūcūqꝫ absolutū pōt eē respectiuū. qꝛ pōt fūdare
aliquē respectū. ¶ Ad quartum et omnia que di-
cuntur in illa deductione: dico ꝙ bene pbatur ibi-
dem ꝙ oīa possunt saluari de caractere dato ꝙ nō
sit aliquid absolutum: sed tamen non ita conuenien-
ter nec euidēter secundum intentionem doctorum

et loquentium de caractere. Et ideo probabilius ponendum est ꝙ dicat aliquid absolutum. Hec de secundo articulo principali.

ad qd genus absolutũ caracter pertineat.

¶ Quantum ad tertium articulũ dico primo ꝙ cum nõ sint nisi tria predicamẽta absoluta.s.substantia q̃titas ⁊ qualitas: ⁊ caracter nõ possit dici substantia sed accidẽs: nec possit dici q̃titas: vt patz. qꝛ forma spũalis opꝫ ꝙ si dicit aliquid reale creatũ absolutum ꝙ sit qualitas. Est igit̃ de predicamento qualitatis. Nec obstat ꝙ est forma supernaturalis nõ educta de potentia materie: nec per consequẽs ꝓprie corruptibilis. qꝛ corruptibile ⁊ incorruptibile lꝫ nõ sint eiusdem generis phisici. qꝛ vnum nõ est trãsmutabile in aliud: bene tñ sunt eiusdẽ generis predicamẽtalis ⁊ methaphisici. sicut ptꝫ de angelo ⁊ substãtia corruptibili que pertinẽt ad idem genus substãtie. Similiter etiam virtutes theologice que sunt infuse ad idẽ genus qualitatis pertinẽt cũ naturalibus acquisitis. quare ⁊c.

caracter ad quam speciẽ q̃litatis ꝑtineat. 1.opi.

¶ Sed ad quã speciem qualitatis pertineat dubium est. Et dicũt aliqui ꝙ potest poni in quattuor speciebus qualitatis. in prima que est dispositio. qꝛ disponit ad gratiã. vel que est habitus quia inheret immobiliter. qꝛ indelebiliter: vel qꝛ est quidam decor spiritualis delectãs intellectũ vel aspectum in patria. In scd̃a specie que est potentia. qꝛ est principium agẽdi aliquid vel recipiẽdi. In tertia scd̃m ꝙ est principium assimulandi. In quarta scd̃m ꝙ est principium cõfigurãdi et figura quedã vel sigillum spirituale. Nec est incõueniens vt dicunt ꝙ eadẽ res simplex simul sit in diuersis speciebus eiusdẽ predicamẽti: sicut nec est ĩpossibile ꝙ sit eadem res simplex in diuersis predicamentis: sicut ptꝫ de sciẽtia que est in predicamẽto qualitatis. qꝛ in prima specie. vt ptꝫ in predicamentis. ⁊ tñ est in predicamẽto relationis: ⁊ ponitur inter per se relatiua quinto methaphisice capl̃o de ad aliquid. quare ⁊c.

Cõtra ꝓcedẽtem opi.

¶ Sꝫ si species qualitatis ille quattuor sint vere species ipsius qualitatis: siue sint subalterne: siue specialissime videtur mihi impossibile caracterem per se reponi in illis quattuor speciebus. Et probo hoc sic. impossibile est aliquam formam simplicem ⁊ vnã essentialiter per se reponi in aliquibus pluribus speciebus essentialiter distinctis. patet. quia tunc illa forma esset vna essentialiter ⁊ nõ vna. sed caracter est vna forma simplex indistincta essentialiter vt ptꝫ. Si autem ille sunt vere species qualitatis: ptꝫ ꝙ essentialiter distinguntur: ⁊ sunt essentie distincte. nam differentia specifica vnius speciei essentialiter distinguitur a differentia alterius sicut a differentia sibi opposita ⁊ incõpossibili in eodẽ ergo ⁊c. vnde puto ꝙ sicut est impossibile ꝙ idẽ sit homo ⁊ asinus simul: ita ꝙ sit per se in diuersis speciebus cuiuscunqꝫ generis. ¶ Similiter etiã nulla ratio adducta cogit de aliqua illarũ specierũ. puta nõ de dispositione. qꝛ caractre non est dispositio ex natura rei ad gratiã vt ad habitum. Tunc eñ caracter posset fieri gratia: sicut illa dispositio sit habitus. Et pari ratione ptꝫ ꝙ non est habitus. ¶ Similiter etiã non sequitur ꝙ si habitus est de difficili mobilis: ꝙ omne illud quod est de difficili mobile sit habitus. sed est fallatia consequentis. ptꝫ eñ ꝙ nigredo corui est qualitas de difficili mobilis: ⁊ tñ nõ est habitus de prima specie: vt ptꝫ. ¶ Similiter etiam de scd̃a ratione. pro secunda specie ptꝫ ꝙ nõ concludit. nam sicut dictũ est supra: caracter non est vere ⁊ ꝓprie principium agẽdi aliquid vel recipiendi. ¶ Similiter de tertia non opꝫ ꝙ sit de tertia specie: dato ꝙ sit ratio assimilandi. qꝛ hoc cõuenit etiam omni forme ꝙ ipsa est ratio assimilãdi habẽtem alteri habenti cõsimilem formã. ¶ De quarta etiã ptꝫ ꝙ non cõcludit. qꝛ caracter nõ est ꝓprie loquendo sigillum vel figura circa quãtitatem: sed hoc methaphorice dictum est per quandã similitudinẽ. non opꝫ autem ponere res in genere vel in specie ex methaphoris. Tunc eñ xp̃s qui methaphorice dicitur leo. petra. vitis. agnus ⁊ hmõi: poneretur in speciebus oĩm istorũ. Et in specie lucis: quia dixit. Ego sum lux mundi Jo.viij. quare ⁊c. videtur mihi ꝙ melius potest poni in prima specie q̃ in alia sicut dispositio formalis ⁊ perfectio ipsius anime non tñ talis dispositio que fiat habitus sed habens aliquã similitudinem cum habitu. qꝛ permanet ⁊ indelebilis est eo modo quo dictum est supra. Et licet istud nõ possit efficaciter probari: non tñ potest efficaciter improbari. Nec ad ista habentur cogentes immo nec multum probabiles ratiões. Et ideo dimitto multa que de hoc possent dici gratia breuitatis.

Jo.8.

2.opi.

¶ Alij vero ponunt ꝙ caracter est in secũda specie qualitatis: ⁊ habet similitudinẽ cum potentia passiuã. qꝛ est aliquo modo principium agendi aliquid vel recipiendi. ⁊ reducitur ad modum potentie naturalis: licet sit potẽtia supernaturalis de qua aristoteles nihil sciuit: nec de ip̃a exemplificauit: nec intẽdit. Non curo de isto modo dicendi. teneo me cum primo.

ad rões principales.

¶ Ad primum principale pꝫ quomodo caracter ꝑ se primo modo ⁊ essentialiter nõ est signum: sed denoĩatiue tñ. ¶ Ad scd̃m de scientia ⁊ virtute alia dictum est ꝙ sciẽtia est aliquid absolutum: ⁊ quomodo est relatiuum. nec est modo repetẽdum. ¶ Ad tertium dico ꝙ caracter pertinet ad genus ⁊ primã speciem qualitatis. Ad illud: ꝙ nõ est principium bene vel male operãdi. dicitur ꝙ bene cõcludit ꝙ nõ est habitus naturaliter acquisitus. Aliter dicitur ꝙ nec aliquis habitus est principium operandi: sicut dictum est in quarto. dicitur tamen acquisitus habitus principium faciliter operãdi. quia ipso habito operãs agit faciliter. non sic aũt de infuso põt dici.

¶ Distinctionis Septime.
Questio Unica.

Irca septimã distinctionem quero vtrum confirmatio sit sacramentum noue legis necessarium ad salutem ⁊ irreiterabile. ¶ Uidetur ꝙ nõ sit sacramentũ noue legis. qꝛ non cõfert gratiam. Illa enim gratia aut esset eadem cum gratia baptismali. Et tũc bis eadem gratia conferretur semel per baptismum: ⁊ alio semel per cõfirmationem. aut alia gratia: ⁊ tunc duo accidentia eiusdẽ rationis essent simul in eodẽ subiecto: quod est falsum ergo ⁊c. ¶ Secundo videtur ꝙ nõ sit necessariũ ad salutem. qꝛ sine confirmatio-

de potest baptizatus saluari. nā baptismus aperit ianuā: sicut ptz. ergo ꝛc. ¶ Tertio videtur ꝙ non sit irreiterabile: sed iterabile. Est eñ vara confirmatio contra pusillanimitatem: ꝛ ad robur in confitendo fidē christi: sed aliquis pluries indiget robore vel roboratione: sicut pluries potest esse pusillanimis. ergo ꝛc.

¶ Contra q̄tum ad primum magister in littera. Cōtra scd̄m quia cōfessio fidei ad quam ordinatur hoc sacramentum est necessaria ad salutem. quia corde creditur ad iustitiam. ore autem confessio fit ad salutem. Contra tertium. quia imprimit caracterem.

¶ In ista questiōe sic pcedā.

¶ Primo supponēdo ꝙ cōfirmatio sit sacramentum noue legis: sicut notū est apud fideles ponam descriptionē hui⁹ sacramēti: ꝛ que sit forma ꝛ materia ꝛ minister eius. ¶ Scd̄o inquirā an sit necessarium ad salutem. et nobilius sacramentum q̄ baptismus. ¶ Tertio an sit irreiterabile ꝛ imprimat caracterem. ¶ Ultimo ad rationes.

¶ Quātum ad primum dico:

cōfirmationis descriptio. ꝙ cōfirmatio suo modo posset sic describi q̄tum ad suum materiale: sicut magister supra descripsit baptismum. s. ꝙ cōfirmatio diceretur vnctio alicuius cum crismate sancto sub forma verboꝝ prescripta. Sed nō curo. ¶ Pono aliā descriptionem ex qua apparebunt multa de isto sacramento. potest ergo dici ꝙ cōfirmatio est sacramētum noue legis cōsistens in vnctione hoīs viatoris aliqualiter consentiētis vel saltem nō dissentientis facta in fronte in figura crucis cum crismate sanctificato a ministro idoneo simul cum intētione debita inungēte ꝛ certa verba pferente: significās efficaciter ex institutione diuina vnctionē aīe per gratiā roborātem ad confitēdum cum fiducia nomen christi vel fidem. ¶ In ista vero descriptione ponitur genus huius sacramēti qñ dicitur sacramentum noue legis. Et habet istud genus septē species: sicut ptz. scd̄o dicitur ꝙ cōsistit in vnctione ad differētiam baptismi et alioꝝ sacramentoꝝ que in vnctione nō cōsistunt.

Confirmatiōis materia. ¶ Sed dicitur ꝙ cū crismate sanctificato ab episcopo vel alio ꝗ sibi talis scificatio possit cōmitti. q: hec est materia ppria cum qua dꝫ fieri ista inunctio. Et debet esse illud crisma cōfectum ex oleo ꝛ balsamo: ꝛ nō quocūq: oleo: sed oleo oliue. q: illud anthonomatice dicitur oleum. Et illud sic instituit xp̄o. ¶ Si aūt dicatur ꝙ apostoli cōfirmantes tali materia nō vtebātur: nec inungebāt: sed imponebant manus. Similiter etiam in alijs sacramētis.

Apostoli quō cōfirmabāt. pluribus nō requirit̄ materia sanctificata. ¶ Dico ad primum ꝙ vel apostoli nō ministrabāt sacramentum cōfirmationis: nec cōfirmabant sacramētaliter: sed equipollēter cōferendo spiritum sanctū per impositionē manuum: vel ꝙ dispēsatiue a deo habebāt hoc pro tp̄e ꝙ sufficiebat pro signo sensibili impositio manuū q: ad impositionē manuū sequebant̄ aliqua signa sensibilia: vt descensus spūs sancti in aliquo signo sensibili: ꝛ hm̄oi: ꝛ donū linguarū. sed a tp̄e aploꝝ cessantib⁹ talib⁹ miraculis necessariū fuit ꝛ ordiatū a deo ꝛ ab ipsis etiā aplis diuulgatū vt in tali materia ministri cōfirmarēt. ꝛ in tali forma que dicetur infra: licet non habeatur

hoc expresse in scriptura de alijs aliquibus sacramentis: quoꝝ materia nō sanctificatur. ptz. q: xp̄s tactu sue carnis mundissime sanctificauit eā: vt de materia baptismi: puta de aqua. Nec etiā oportet aquā sanctificare q: baptismus est sacramentū magne necessitatis: et excluderetur salus aliquorum. ¶ Sequitur ꝙ vnctio illa debet esse homīs viatoris: sicut dictum est de baptismo vel ablutione baptismali. Sed aliqualiter cōsentiētis q̄tū ad adultos eo modo sicut dictum est in baptismo. Uel non dissentiētis: q̄tum ad paruulos vel perpetuo amētes seu furiosos vel priuatos vsu rationis. ¶ Sed dicitur vltra ꝙ ista vnctio debet fieri in frōte cōfirmati. ꝛ hoc rationabiliter. q: in frōte apparet principaliter signum timoris vel audacie: ꝛ similiter signum verecundie: sicut ptz. iiij. ethicoꝝ. Ista autē sunt duo impedimēta: que possunt impedire actum cōfessionis fidei. s. timor vel verecundia. Sed in figura crucis que correspondens est forme verborū: de qua dicetur infra. alioquin eñ diceretur falsum. Hoc etiā cōgruum est. q: illud cōfusibile quod videtur in fidelibus in fide xp̄iana est crux ꝛ crucifixio xp̄i: propter qd̄ dicebat nos predicamus xp̄m crucifixum: iudeis quidē scādalum gentibus vero stultitiā. Ideo ne cōfirmatus erubescat hoc cōfiteri: signat̄ in modū crucis: que est vexillum xp̄i summi regis ꝛ christianoꝝ: qd̄ debet vehere mues confirmatus. ¶ Sed a ministro idoneo dicitur. Minister autem idoneus dicitur scd̄m aliquos solus episcopus ab ecclesia toleratus nō precisus vel degradatu. Episcopus dicitur q: scd̄m cōmunem doctrinā ꝛ modum obseruandi simplex sacerdos qui non est episcopus non potest cōfirmare: saltē non cōfirmant simplices sacerdotes diebus istis. ¶ Quod autem beatus Gregorius concessit simplicibus sacerdotibus cōfirmare scribēs ad ianuariū sicut habetur distinctione. lxxxv. peruenit. ꝛ recitat magister in littera presentis distinctionis dicunt aliqui ꝙ hoc fuit ad vitādum scādalum. Sed hoc non est verum. q: si soli episcopi hoc possunt: tūc fuisset error in doctrina. vtilius aūt scādalum nasci permittitur q̄ veritas relinquatur. non eñ sunt facienda mala: vt veniāt bona. ꝛ ita nō est dicendum ꝙ hoc fecerit beatus Gregorius. ¶ Alij dicunt ꝙ beat⁹ Gregorius nō cōcessit sacerdotibus cōfirmare: sed oleo vngere: quasi cōfirmarent: non tñ vere confirmabāt. Sed hoc est cōtra textum decretoꝝ vbi supra. vbi dicit̄ ꝙ cōcessit vt sacerdotes baptizatos crismate in fronte vngerent. ꝛ similiter beat⁹ Gregorius cōcessit illud: pro cuius substractione erant aliqui scandalizati. ꝛ illud erat confirmatio vera. ¶ Alij dicunt ꝙ beatus Gregorius cōcedendo illis sacerdotibus posse cōfirmare fecit eos episcopos q̄tum ad istū actū. ꝛ hoc potuit facere sicut habens plenitudinē potestatis super corpus xp̄i misticū. Et ita simplices sacerdotes hoc nō possunt. ¶ Alij vero dicūt ꝙ oīb⁹ sacerdotib⁹ licuit a principio cōfirmare: ꝛ oēs fuerunt pares: ita ꝙ nō erat differētia inter sacerdotes ꝛ episcopos. Et hoc pbatur primo per auctoritatē Hieronymi super epistolā ad titum. et ponitur in canone distinctione. xcv. olim inquit idē presbyter qui ꝛ episcopus antequā diabolico instinctu scismata in religione fierent: ꝛ diceretur in populis ego sum pauli. ego cephe. ego autē apollo: cōmuni presbyteroꝝ consilio

[Marginal notes, right column: "Ubi ꝛ q̄ modo dꝫ fieri confirmatio"; "4. ethic."; "a quo dꝫ fieri cōfirmatio."; "Tex. decretorū."; "hieronymus."]

ecclesie regebātur. postq̄ aūt vnusquisq̄ eos quos baptizauerat: suos putabat: non xp̄i. In toto orbe decretum est vt vnus de presbyteris superponeretur: et scismatū semina tollerētur. Et parum post: sicut presbyteri sciunt se ex cōsuetudine ecclesie: ei qui sibi prepositus fuerit esse subiectos ita episcopi nouerint se magis ex consuetudine q̄ dispensationis dominice veritate presbyteris esse maiores et in cōmuni debere ecclesiā regere. ¶ Secundo probatur hoc per eundem hieronimum ad euandriū presbyterum. legimus inquit q̄ apostolus perspicue doceat eosdem esse ep̄os: quos presbyteros.

hieronymus.

Et ponitur distinctione .xciij. vnde et ibidē dicit hieronimus q̄ alexandrie presbyteri a marco euangelista vsq̄ ad dyonisium et aliquos alios ep̄os presbyteri eligebant ex seipsis vnū et in excellentiori gradu collocabant quē vocabant episcopum: quomodo si exercitus faciat imperatorē. dyaconi aūt eligebāt vnum quē industrium nouerant: et archidiaconum nuncupabant. similiter idē hiero.

Idem.

Et ponitur distinctione .xcv. et est sup illud verbum pauli noli negligere gratiam que data est per impositionē manuū presbyteri. Quoniā ait presbyteri ep̄i nominātur secundū q̄ dictum est ad episcopum: noli negligere gratiam que data est tibi et c. sic ergo omnes sacerdotes a principio potuerunt cōfirmare. q2 oēs fuerunt pares episcopis in ptāte ministrādi sacramenta. tamen postea propter multitudinem sacerdotum cōstitutum est et ordinatū q̄ superiores cōstituti inter presbyteros cōfirmarent: et nō alij sacerdotes: lz absolute loquendo hoc possent. Et tunc beatus gregorius concedendo illis sacerdotibus subiectis ianuario q̄ possent cōfirmare dispēsauit cum eis sup illa ordinatione relaxando eā quātum ad ipsos: vt licite possent hoc facere: qd̄ alias licite non poterant: licet absolute possent. Et in hoc nō concessit eis aliquā potestatē nō conuenientē ipsis sed prohibitionē positā sup hoc reuocauit. ¶ Quicquid sit de isto modo vltimo dicendi: tenetur tamē cōmunius q̄ etiā a principio ecclesie fuit distinct⁹ gradus episcopi et sacerdotis simplicis: saltē quātum ad ministrationē aliquoȝ sacramentorū: sicut videtur in proposito de cōfirmatione et etiam de ordine.

Communior mod⁹ circa predicta

Et q̄ fuerit distinctio taliū graduum: probaƭ distinctione .xxj. in nono: vbi dicitur q̄ loco apostolorum surrexerunt episcopi. Sz loco septuaginta duorum surrexerunt presbyteri et ipsoȝ vicem gerunt: licet bene inter illos fuerint aliqui dyaconi vt stephanus et aliqui ad apostolatū assumpti: sicut mathias saltem vnus. Et probatur etiā per hieronymū vbi supra distinctione .xciij.

hieronymus.

Dicit eīn quid enim facit accepta ordinatione episcopus: qd̄ presbyter non facit. Et scd̄m glosam intelligitur. per consecrationem intelligit alia que videnƭ precipue aliqua sacramenta. Tunc dicendū est q̄ episcopi possunt hoc sacramentū ministrare: et non simplices sacerdotes. Et tūc exponēde sunt ille auctoritates hieronimi sicut glosa exponit q̄ forte a principio nomina erant communia et quasi synonima: et administratio idest gubernatio ecclesie cōis: sed nō dispēsatio quorūcūq̄ sacramentoȝ. Et tunc vlteri⁹ dicendum est q̄ iuxta tertium modū dicendi quādo beatus gregorius cōmisit vel cōcessit illis presbyteris cōfirmare q̄ eos episcopos ordinauit quātū ad istum actum: sicut et potuit facere habens plenitudinem potestatis. hoc tamen dubiū est: cum non inueniatur eos in sua p̄sentia ordinasse: sed tantū in absentia cōmisisse. Et similiter si episcopat⁹ imprimit caracterem: quomodo partitur potestas ei⁹. ¶ Episcopus ergo solus est idoneus minister et potest cōfirmare.

Q2 solus ep̄s confirmare p̄t.

Hoc pz extra de sacra vnctione per frontis. Et de consecratione distinctione .iiij. presbyteri et c̄. ¶ Sed potest ne hoc episcopus degradatus: dicunt aliqui q̄ sic de facto: licet non de iure. q2 quantūcunq̄ degradetur: tn̄ semper manet episcopus.

De ep̄o degradato.

¶ Alij dicunt q̄ nec de facto nec de iure. q2 non manet apud eum potestas super corpus xp̄i misticum: sed simpliciter tollitur ab eo auctoritate pape. qui simpliciter in sua dispositione habet talem potestatē et ita nō potest crismare. q2 simpliciter priuatus est tali potestate. sicut etiam nec potest aliquis absoluere aliquem de aliquo super quo nō habet potestatē: vel respectu cuius priuatus est potestate. ¶ Secus est aūt de suspenso.

De ep̄o suspēso.

Nā suspēsus nō priuatur potestate: sed sibi prohibetur ne sua potestate vtatur. et hoc ad tp̄s. Et si facit: factum est. tn̄ grauiter peccat. q2 facit contra inhibitionem suspēdentis ipsum. Secus est etiā de sacerdote vel episcopo degradato: qui semper potest de facto cōficere corpus xp̄i. nam talis potestas super corpus xp̄i verum cōsequitur caracterem indelebilē. et per cōsequens semel collata auferri nō potest: sed alia bene super corpus xp̄i misticum quare et c̄. ¶ Ista opinio multum est probabilis. Tamen q2 quecūq̄ teneatur bene ponitur in descriptione sacramenti quod ab idoneo ministro confirmādus inungatur. ¶ Sed dicitur vltra q̄ a ministro inungēte simul et proferente v̄ba cū debita intētione. Et vniformiter possunt declarari ista sicut in baptismo dicebatur. ¶ Sed que sunt illa verba q2 certa dicitur q̄ hec est forma verboȝ sacramētalium in confirmatione. signo te signo crucis: cōfirmo te crismate salutis. In nomine patris et filij et spiritus sancti.

Verba i cōfirmatione dicenda.

¶ Alij vtūtur hac forma cōsigno te signo crucis. confirmo te crismate sanctificationis. In noīe patris et filij et spiritus sancti. Et tenēda est quelibet istarum formarū in ecclesia in qua est cōsueta: et ab ecclesia romana tollerata. Illa eīn verba sic variata non variāt nec impediunt effectum sacramenti. ¶ Sed vltra dicitur q̄ cōfirmatio ex institutione diuina efficaciter significat: et in hoc tāgiƭ relatio signi efficacis instituti a diuina voluntate que conuenit omni sacramēto sicut dictum est supra.

Efficacia cōfirmatiōis

Sed additur q̄ significat vnctionem aīe per gratiā. ecce correlarium huius signi. s. gratia vngens. ¶ Sed vltimo additur q̄ per gratiā roborātem ad actum confessionis fidei. q2 ad istum actum specialiter dicitur hoc sacramentum roborare quomodocūq̄ intelligatur. Hec de primo articulo principali

cōfirmatio an nobilior baptismo. et c̄.

¶ Quātum ad secūdum articulum dico primo q̄ per se loquēdo de his duobus sacramētis accipiendo quodlibet ipsoȝ precise secundum illud quod pertinet ad ipsum: baptismus est nobilius sacramētum. Tum q2 cōfert maiorem gratiā. Tum q2 aperit ianuam. s̄m quid tn̄ confirmatio est nobilius sacramētum. Tum q2 sibi determinat nobiliorē ministrum. Tum q2 etiā habet nobiliorem materiā. Tum q2 etiā constituit in gradu altiori in ecclesia: cum sit in statu militis: si non nisi

Confirmatio an necessaria ad salutem.

presupponẽdo baptismum. ¶ Scdo dico ꝙ sacramentum cõfirmationis nõ est necessarium ad salutem simpliciter loquẽdo: ita ꝙ sine ipso non possit aliquis saluari: sicut est baptismus: sed scdm quid puta adulto ad nõ contẽnendum: ⁊ etiam ad suscipiendum tpe. ⁊ loco oportuno. qr alioquin contẽnere videretur. Et hoc est quod dicitur de consecratione distinctione. v. oẽs fideles post baptismũ per manum episcoporum impositionem spiritum sanctum suscipere debent vt pleni christiani inueniantur. quare ⁊c. Hec de secundo articulo:

Confirmatio an imprimat caracterem.

¶ Quantum ad tertium arti

culum dico primo ꝙ cõfirmatio imprimit caracterem. ⁊ puto ꝙ alterius rationis a caractere baptismali ⁊ ordinis. Ista aũt tria sacramenta. s. baptismus cõfirmatio ⁊ ordo conferre dicuntur caracterem. qr cõstituunt fideles in aliquo gradu determinato triplici in ecclesia militãte. Sicut eñ in policia tẽporali dicuntur aliqui habere gradum certum: eoipso ꝙ de populo assumuntur ad familiam principis ⁊ vlteriorẽ gradum: qñ promouentur ad militiã: vt defendant rem publicã: ⁊ adhuc vlteriorem: qñ ad ducatũ promouẽtur sub rege: ita ꝙ habent potestatẽ assumẽdi alios ad familiam principis: vel etiã ad militiã qũtum ad aliquos: ⁊ habent alios regere vel gubernare ⁊ instruere non autem habẽt aliqui certũ gradum eoipso ꝙ in curia principis comedũt vel bibunt: nec qr filios ⁊ filias procreant in terra principis: nec qr post offensam ad gratiã recõciliãtur: siue qũtum ad graues offensas siue qũtum ad leues: vt ptz sic in ꝓposito suo modo. Per hoc eñ constituitur aliquis in certo gradu in ecclesia militãte in curia xp̄i qr per baptismũ assumitur ad familiã christi eoipso est seruus ⁊ famulꝰ christi: sed in vlteriori cõstituitur: qr per confirmationem. fit miles christi ad cõfitendum secure fidẽ christi ⁊ constanter tanq̃ bonus miles et defensator fidei ⁊ reipublice christiane. sed vlterius adhuc in gradu vlteriori qñ efficitur dux aliorꝫ et habẽs potestatem assumendi alios ad familiã christi: vel etiam faciendi milites. et hoc est per sacramentum ordinis includendo episcopatũ: etiam si episcopatus sit ordo: et cõferatur in ipso caracter de quo videbitur infra: non autẽ cõstituitur in gradu speciali per hoc ꝙ suscipiendo sacramentum eucharistie manducat ⁊ bibit: nec per sacramentum matrimonij: per qd̃ deputatur ad procreationẽ prolis nec ꝑ hoc ꝙ per sacramentum penitentie reconciliaẽ ad gratiam post graues offensas: vel per extremam vnctionem de venialibus peccatis. et ideo tria prima sacramenta imprimunt caracterem et signum speciale datum a hierarchia. i. a principe in militia christi ab episcopo vel sacerdote. Alia vero quattuor caracterem non imprimunt. ¶ Ex quo patet sicut dictum est supra de baptismo ꝙ confirmatio est sacramentum initerabile: sicut ⁊ alia similia caracterem imprimentia. Nec potest habere effectũ suum circa eundẽ suscipientem plusq̃ semel: nõ qr sit hoc necessarium eoipso ꝙ imprimit caracter est sed qr christus sic instituit ⁊ ecclesia hoc diuulgauit de cõsecratione distinctione. iiij. nobis visũ est confirmationem sicut et baptismũ iterari minime debere. ¶ De pena vero iterantium hoc sacramẽtum dicit vnus doctor ꝙ in iure nõ inuenitur irre

Qr sacrm cõfirmationis nõ reiteraẽ.

gularitas inflicta iterantibus ipm. et ideo non videtur sibi ꝙ iterans cõfirmationem sit irregularis siue ministrando: siue suscipiendo: secus est de baptismo de quo inuenitur bene expressum ꝙ iterãs baptismum scienter ⁊ aduertenter de facto ꝙ. s. iste qui nunc baptisatur fuit alias baptisatus incurrit irregularitatem ipso facto. Dicunt etiã canoniste ꝙ suscipiens iterato quãtuncũq̃ ignorãs ꝙ alias fuerit baptisatus incurrit irregularitatem: non tñ ministrans incurrit si habet ignorantiã facti. Sed istis videtur ꝙ sicut ignorantia excusat ministrãtẽ ita et suscipientẽ: nec aliquis eorꝫ incurrit irregularitatem quando. s. habent ignorantiam talem ꝙ nec sciunt: nec probabiliter presumere possunt istũ alias fuisse baptisatum. Hec de tertio articulo.

¶ Ad primum pricipale dico ꝙ gratia ꝯfirmationis aduẽniẽs gratie baptismali cedit in vnam perfectiorem gratiam cũ ipsa. et auget ipsam: et est eiusdẽ rationis cum ipsa. vnde ptꝫ ꝙ nec due gratie eiusdẽ ratiõis omnino distincte sunt simul in anima: nec eadẽ gratia totaliter bis acquiritur. ¶ Ad secundum dico ꝙ non est simpliciter necessaria ad salutem: sꝫ sicut dictum est supra. ¶ Ad tertium dico ꝙ est initerabilis hec medicina et morbus etiam secundum ꝙ contra ipsum est medicina: licet aliunde ⁊ alijs modis possit iterari.

ad argumẽta principalia.

¶ Distinctionis. Octaue.
Questio. Prima.

Irca distinctionẽ octauam quero primo vtrum eucharistia sit sacramentũ noue legis. ¶ Videtur ꝙ non omne sacramentũ noue legis consistit in rebus ⁊ verbis qr accedit verbum ad elementũ et fit sacramentũ sed eucharistia non consistit in rebus ⁊ verbis. manet enim eucharistia sine verbis ut ptꝫ ergo ⁊c. ¶ Secũdo sic omne sacramẽtũ noue legis: qũtum est ex se causat in aliquo gratiã gratum facientem. sed sic non est in eucharistia. nam ꝑ cõsecrationeꝫ eucharistie nulla habetur gratia a quocũq̃: sed tantũ habetur aliqua presentia corporis christi ergo ⁊c. ¶ Tertio sic. qd̃ non est vnũ sacramentũ: non est sacramẽtum quarto methaphisice. sed eucharistia non est vnum sacramentũ ptꝫ. nam species panis est vnus sacramentũ distinctum a specie vini. et priusq̃ cõsecretur vinũ adoratur christus sub speciebus panis ergo ⁊c. sunt eñ illa diuersa signa: sicut ⁊ diuersa signata. quare ⁊c.

¶ Contra magister in hoc tractatu. Et de cõsecratione distinctione secunda in sacramentorum oblationibus. ⁊ loquitur de eucharistia ⁊ ibidem non opꝫ in sacramẽto dsit ⁊c.

¶ In ista questione sic ꝓcedã.

¶ Primo ponam rationeꝫ vel descriptionem eucharistie. et ostendam ꝙ conuenit alicui sacramento noue legis. et ponam aliquas conditiones huiꝰ sacramenti in se et in comparatione ad alia sacramenta. ¶ Secundo inquiram de materia huius sacramenti. ¶ Tertio de forma verborum consecra

tionis. ¶ Ultimo ad rationes principales.

Euchari-stie de-scriptio.

¶ Quãtum ad primum articulũ dico ꝙ eucharistia ꝗ̃tum ad rationem nominis potest sic describi. Eucharistia est signum sensibile vel sacramentum corporis christi ⁊ sanguinis veraciter cõtenti sub speciebus panis ⁊ vini ꝑ consecrationem factam a sacerdote sub certis verbis cũ debita intentione ꝓlatis. ex institutione diuina veraciter significans corpus christi ⁊ sanguinẽ sub predictis speciebus realiter ⁊ veraciter cõtineri. ¶ Ista descriptio potest declarari sicut declarabatur descriptio baptismi: ꝗ̃tum ad aliquas conditiones que ponuntur in ipsa similes cũ alijs positis in descriptione baptismi. Et ideo declaro ipsam solũ quantum ad cõditiones speciales isti sacramento. Prima est ꝙ eucharistia est signũ corporis ⁊ sanguinis christi cõtenti sub speciebus panis ⁊ vini. Hic tãgitur per se signatũ huius signati vel sacramenti

Duplex signatũ ꝑ se eucharistie.

qđ est duplex vnũ. s. corpus christi verum includẽs carnem ⁊ ossa et huiusmodi qđ quidẽ corpus per se primo cõtinet sub specie panis: et oĩa alia christo intrinseca per cõcomitantiã ad ipsum. Sãguis autem ipsius ꝑ se primo cõtinetur sub specie vini tanꝗ̃ per se primo signatum: ⁊ alia secundario magis et per cõcomitantiã ad ipsum. sed dicit ꝙ sub speciebus panis ⁊ vini non sub alijs. q2 panis ⁊ vinum eo modo quo dicetur infra: sunt ꝓpria materia consecrationis sacramẽti huius Et istoꝝ accidentia manent facta trãsubstantione panis et vini in corpus ⁊ sanguinẽ christi. sub quibus accidentibus que hic species appellantur veraciter ⁊ realiter existit: ⁊ cõtinetur corpus et sanguis christi ad vnam ꝑfectam spiritualem anime refectionem secundum rationẽ cibi ⁊ potus. Sed dicitur vltra ꝙ hoc est ꝑ cõsecrationem factam a sacerdote. ¶ Ex quo pꝫ ꝙ solus sacerdos potest hoc sacramentum conficere. ⁊ nullus non sacerdos hoc potest ex institutione diuina. ¶ Sed dicitur vltra sub certis. verbis de quibus verbis habebit infra in tertio articulo principali. ¶ De istis aũt verbis dicũt aliqui ꝙ non ꝑtinent intrinsece ad essentiam hu9 sa-

De ṽbis sacra. euchari. 1. modus

cramenti: q2 sacramẽtũ hoc manet et existit nõ manentibus verbis: lꝫ non haberetur sacramentũ nisi precedentibus verbis Et in hoc differt hoc sacramẽtum ab alijs. q2 nullum sic manet sine verbis vel post verba. ⁊ ipsa verba in alijs sacramentis pertinent ad essentiam sacramenti nõ sic aũt in isto. Et hoc est rationabile. q2 cum hoc sacramentũ sit mansiuum: dicunt ꝙ nihil successiuum cuiusmodi sunt verba potest intrinsece pertinere ad ipm. Alia vero non sunt mansiua. vnde dicunt ꝙ verba nõ sunt forma huius sacramenti. sed magis sunt forma cõsecrationis ⁊ cõfectionis sacramenti. vnde nec sic sunt verba sacramentalia: sicut in alijs sacramẽtis vt iam pꝫ ex dictis. ¶ Si queratur ab eis quid est forma in hoc sacramento. Dicũtꝗ species sunt forma ipsa. et non opꝫ ibi dare materiã eo modo quo in alijs sacramentis materia distinguitur a forma puta a verbis intrinsece pertinentibus ad alia sacramenta. q2 verba ad essentiam huius sacramẽti pertinere non possunt: sicut probatum est supra.

2. mod9.

¶ Aliter tñ dicitur ab alijs: ꝙ cum verba sacramẽtalia consecrationis huius sacramenti sint efficaciter significatiua effectus huius sacramẽti suo modo sicut verba aliorum sacramentorum: oportet dicere ꝙ intrinsece pertineant ad rationem ⁊ ad materiale ipsius sacramenti. ⁊ in illo materiali potest dici forma suo mõ: sicut in alijs sacramẽtis. Pertinent ergo ad sacramentum in suo fieri. saltem licꝫ non in suo esse et manere: sicut bene dicunt. Sꝫ dicerent isti ꝙ non manet completa ratio sacramenti durantibus ⁊ manentibus speciebus tantum post verba: sed ꝗ̃tum ad quid sacramenti: puta quãtũ ad species que non habent cõpletam rationem sacramenti. ratio enim sacramenti noue legis includit verba ⁊ rem vel res. Accedit enim verbum ad elementum: et fit sacramentũ: vnde ⁊ verba illa ad sacramentũ istud ꝑtinent: sicut etiam verba in alijs sacramentis suo modo. Alia vero que ponuntur in descriptione satis patẽt. Sic igitur patet ratio nominis. ¶ Secundo dico ꝗ̃tum ad hunc articulum ꝙ ista ratio nominis non est impossibilis nec in se falsa includens cõtradictionem: sed oĩa ista que dicta sunt ibi vel posita sunt possibilia. Et ita dico ꝙ possibile fuit deo instituere tale sacramentum: ⁊ ipsum de facto instituit: sicut habet mathei. xxvj. et luce. xxij. ⁊ in alijs euangelistis. vnde dico ꝙ eucharistia est sacramentum euangelicum: ⁊ per cõsequens noue legis.

ꝙ eucharistia est sacramẽtuꝫ noue legis.

¶ Qꝫ autẽ congrue fuerit institutum. patet tum q2 congruum est christum esse cũ ecclesia militante sub tali signo sensibili ad excitãdum reuerentiam ⁊ deuotionem ad ipm et exercitium circa ipsum. Qđ patet de facto: q2 tota deuotio ecclesie quasi versatur circa istud sacramentum ⁊ ordinatur ad ipsum. Tum q2 congruũ fuit post sacramentum generationis baptismalis conferri sacramentum nutrimenti ⁊ augmenti spiritualis: sicut est istud sacramentum altissimum. ⁊ sub speciebus nutrimenti corporalis: qđ precipue cõsistit in pane ⁊ vino sicut patet. Fuit etiam cõgruum: vt signum sensibile sub quo christus vult nobiscũ esse presens ordinem haberet ad aliqua verba ⁊ ministrum idoneum: vt sciretur quã ⁊ per cuius ministerium esset christus sub tali signo sensibili: ne periret reuerentia ad ipsum sacramentum. Et decuit ꝙ minister huius sacramenti non esset infimi gradus in ecclesia: sed gradus magis excellentis: cuiusmodi est gradus sacerdotis. ¶ Tertio quãtum ad hunc articulum dico ꝙ sacramentum eucharistie est nobilissimum sacramentũ. qđ patꝫ q2 con-

Nobilitas eucharistie

tinet gratiam ꝑ essentiam christũ verum deũ incarnatum. alia vero quodã modo gratiam habitualẽ ⁊ accidentalem gratum facientem. vnde et gratia inuisibilis cuius sacramentum eucharistie in suo fieri est causa: non est gratia habitualis informãs data de nouo alicui: sicut in alijs sacramentis: sed est donum dei gratis datum christus ipse veraciter ⁊ realiter existens sub speciebus illis: licꝫ bene etiam in susceptione sua hoc sacramentum cõferat gratiam suscipienti: sicut alia sacramenta suo modo. Sic istud sacramentum nunꝗ̃ frustratur a suo effectu principali: sed semper infallibiliter ad prolationem talium verborum cum debita intentione super materiam debitaꝫ fit corpus christi presens sub ipsis speciebus. Alia vero sacramenta frequẽter frustrantur a suo effectu principali: puta a gratia in suscipientibus propter obicẽ qui in suscipiẽtibus frequenter inuenitur. Similiter istud sacramentum manet ꝗ̃tum ad illas species post suũ fie-

et ⁊ vsum: sicut patet. sed nullum aliud sacramentum sic manet. Nō enim sic manet baptismus vel huiusmodi: sicut eucharistia: vt pz. ¶ Similiter quarto istud sacramentum in suo esse cōpleto tantā vnitatem non habet: sicut alia sacramenta quātum ad suum materiale: qz quodlz aliud sacramentum sic est vnū in suis sensibilibus ⁊ materialibus q neutrum ipsoꝝ per se est sacramentum: nec pars sacramenti: sed ambo cōcurrunt necessario ad hoc vt sit sacramentum vel aliquid sacramenti. sic autez non est hic. Nam quelibet species ꝑ seipsam etiā est sacramentum vel pars sacramēti potest esse sine alia sicut patet. alioquin esset idolatria adorare hostiā ante ꝯsecrationem sanguinis. Et patet q vna pōt manere et esse sine alia. ¶ Est igitur hoc sacramētum q̄tum ad materiale vnum vnitate ordinis vel integritatis cuiusdam in significando perfecte et distincte corpus ⁊ sanguinem xp̄i: que ptinent ad refectionem perfectam ⁊ integram anime suscipiētis.

Cōditiones eucharistie

¶ Circa qd notandum q corpus christi vno modo potest accipi et significari pōt prout est substantia includens tantū partes animabiles vel animatas anima ipsius christi: et vt sic contra sanguinem distinguitur. qui quidem sanguis non est animatus vel animabilis: nec est caro lz sit in ꝓxima dispositione ad carnem. Et sic per se primo significatur per species panis. ⁊ sanguis ꝑ species vini: lz totum ꝯtineatur de facto sub vtraq; specie per cōcomitantiam. vnde ⁊ si in triduo mortis xp̄i fuisset ꝯfectum corpus xp̄i ⁊ sanguis sub speciebꝰ panis: ita fuisset corpus illo modo acceptū q non fuisset ibi sanguis. et ita sub speciebus vini fuisset sanguis: q non corpus: qz nec sanguis ꝯtinebatur tunc a corpe. sed erat effusus extra corpꝰ. ¶ Alio modo corpus xp̄i vt dispositum ad animam et includens omnia ad animam requisita pertinētia ad ip̄m siue sint partes organice animate vel animabiles siue non siue aliqua in ipso cōtenta huiusmodi: vt sunt humores et talia. Et sic includit sanguinem: nec vt sic per se primo ꝯtinetur sub speciebus panis lz viuente xp̄o et corpore ipsius animato oia ibi contineātur. ¶ Accipiēdo ergo primo corpus et sanguinē: patz q sunt diuersa signata a diuersis speciebus primo signata: ⁊ cōstituentia vnum totale signatum sicut partes integralēs: quod est corpus scd̄o modo acceptum. ⁊ sic etiā suo modo ille plures species panis. s. ⁊ vini concurrunt ad vnum totale ⁊ perfectum seu cōpletum sacramētum totalitate ⁊ vnitate integritatis cuiusdam vel ordinis modo quo dictū est supra. sic q lz quelibet species sit aliquid sacramēti. neutra tñ per se est cōpletum et perfectum sacramētum. Hec de primo articulo.

Acceptationes et significationes corporis xp̄i

¶ Quātum ad secundū arti.

culū scz de materia cōsecrationis huius sacramēti dico quātum ad materiā consecrationis corporis: quod est panis triticeus coagulatus de farina triticea ⁊ aqua naturali elemētari. Et ratio est precisa. qz sic xp̄s instituit: ⁊ in tali pane cōfecit. Per hoc quod dicitur panis: patz q nec in aliquo alio q̄z in pane: nec in pasta cruda que nondum est panis potest cōfici: lz pasta ⁊ panis specie non differant. Per hoc quod dicitur triticeus ptz: qz in nullo pane qui non est de tritico: potest cōfici. vnde nec in pane de ordeo: nec de aliquo grano alterius speciei potest cōfici. vnde ⁊ si spelta sit alteriꝰ speciei a tritico: sicut multum videtur ꝓbabile: in pane de spelta nō potest cōfici. Si aūt est eiusdem speciei: sicut etiā probabiliter videtur aliquibus: potest in ipso confici. Ex hoc etiā q dicitur coagulatus: ptz q in farina quātumcunq; triticea nō potest confici. Et similiter etiam qz farina nōdum coagulata nō est panis. Sed opz vlterius q ex aqua naturali. vñ si coagularetur farina vino vel aliquo liquore alterius speciei: non posset in ipsa confici: nec in tali pane sic coagulato.

De materia sacramēti eucharistie

¶ Sed vtrum requiratur q panis sit fermētatus vel azimus dicunt greci q necessario opz panem esse fermētatum. vnde ⁊ tenent q latini non cōficiunt. qz in azimo cōficere volunt dicunt enī q xp̄s instituit sic: ⁊ ipsum sacramētum cōfecit in fermētato. hoc autem ꝓbant per multas auctoritates scripture. Nā xp̄s scd̄m ipsos passus est luna. xiiij. vt impleret figura legis de agno paschali: qui immolabatur luna. xiiij. Planum est autem q die precedēte passionē suā ipse xp̄s hoc sacramentū cōstituit. ⁊ ideo preuenit comedere agnū paschalē luna. xiij. Tunc aūt luna. s. xiij. fermentatus panis apud iudeos erat in vsu. non autem azimus adhuc. ⁊ sic xp̄s cōfecit in fermētato. ¶ Hoc probāt primo per illud. Jo. xviij. vbi dicitur q iudei nō introierunt in pretorium pilati: vt nō cōtaminarētur: sed māducarēt pascha. pascha autem hic accipitur pro agno paschali: qui debebat manducari luna. xiiij. ad vesperaz diei. ergo luna. xiiij. passus est xp̄s: ⁊ traditus est pilato. ⁊ per cōsequēs luna. xiij. comedit agnum paschalē. ⁊ sic cōfecit in fermētato. ¶ Scd̄o per illud Joā. xiij. vbi dicit q ante diez festū pasche ⁊c̄. Et sequit totum illud de cena ⁊ institutione eucharistie. sed diē festū pasche ibi accipit pro die in quo māducabatur agnus paschalis. Et sic fecit illis: que ibi dicuntur luna. xiij. ¶ Tertio per illud Mathei. xxvj. dicit ibi q iudei cōcordauerunt occidere xp̄m dicētes. nō in die festo: qui dies festus principalis erat luna. xv. numeroꝝ. xxviij. Dicitur enī ibi. xiiij. die mēsis primi phase celebrabitis. ⁊. xv. die solēnius supple principalis. Sed sicut cōcordauerunt ita ⁊ perfecerūt. igit nō occiderunt eum luna. xv. sed. xiiij. ergo ⁊c̄.

Panis eucharistie an fermētatus vl azimꝰ greco. o ꝑinio.

Xp̄s qn̄ passus.

Jo. 18.

Jo. 13.

mat. 26.

¶ Sed opinio. grecorum falsa est. dico enī primo contra eos q xp̄s passus fuit luna. xv. ⁊ per cōsequens fecit cenā et instituit sacramētum luna. xiiij. hoc ꝓbatur expresse per illud Mathei. xxvj. vbi dicitur q prima die azimoꝝ quesiuerunt discipuli: vbi vis paremus tibi manducare vel comedere pascha. Et Marci. xiiij. prima die azimorū qn̄ pasca immolabāt: dixerunt. quo vis eamus: ⁊ paremus vt manduces pascha. Et luce. xxij. venit dies azimorum. in qua necesse erat comedere vel occidi pascha. Et vbi diximus q xp̄s cōmisit discipulos dicēs: euntes parate nobis: vt māducemus pascha. ⁊ ibi semꝑ accipitur pascha pro agno paschali. ¶ Ex quibus omnibus ptz. q prima die azimoꝝ scilz luna. xiiij. comedit xp̄s agnum paschalem. Juxta illud preallegatum numerorū. xxviij. Et ita recte die ⁊ hora qua debuit comedi agnus paschalis: comedit ip̄m xp̄s scz luna. xiiij. ad vesperā diei ⁊ in crastino fuit occisus scz in. xv. luna in die solēnitatis paschalis que dies erat prima solēnis integra. ¶ Ex his appa-

Contra grecos.

mat. 26.

mar. 14

luce. 22.

Xp̄s qn̄ agnū pascha. comedit

ret simpliciter: ꝙ xp̄s nō confecit in fermētato. sed probabilius dici potest ꝙ in azimo. iudei enim tūc azimis vtebātur. ¶ Ex hoc dico tertio: ꝙ non est necessarium conficere in fermētato: sed rationabilius ꝯficitur in azimo. potest tñ absolute loquendo confici in azimo vel in fermētato. q: xp̄s instituit. ita ꝙ de necessitate panis cōsecrabilis nō est: ꝙ sit fermentatus: vel ꝙ sit azimus. lȝ ꝓbabilius credatur: ꝙ xp̄s ꝯfecerit in azimo. sed in vtroqȝ potest cōfici. Et azimus ⁊ fermētatum substātialiter ⁊ specifice nō differunt ꝫm Anselmum in libello suo de azimo ⁊ fermētato. Et ideo nō nego ipsos grecos veraciter ꝯficere. lȝ vnitas specifica nō sit cogens argumentum: sicut nec supra de pasta ⁊ pane: si tñ illa sunt eiusdē speciei. Quod ptȝ etiā: q: tempore leonis pape fuit ꝯstitutum: ꝙ ꝯficeretur in fermentato: sed hoc fuit ad tp̄s ad extinguēdum heresim hebyonitarū: qui dicebāt: ꝙ necessarium erat xp̄ianos iudaizare. ⁊ per ꝯsequens pasche suum in azimo ꝯficere: sicut fecerunt iudei. Et ad extinctionē huius heresis fuit ordinatum ꝯficere in fermētato. Cessante vero illa heresi rediȷ̄t ecclesia occidētalis ad primā ꝯsuetudinē: que est cōformis institutioni xp̄i ⁊ ꝓmulgationi facte per eius vicarium petrū. Non est igitur de necessitate sacramenti ꝯficere in azimo. sed hoc est de necessitate ministri in ecclesia latina. Et forte etiā grauiter peccāt greci qui non cōformāt se ecclesie petri: maxime cū hic habeatur fundamētum solidum: q: sic xp̄s instituit hoc sacramētum celebrādum sicut superius est probatum. lȝ nō sic necessario: quin aliter possit fieri: ⁊ in fermētato celebrari.

Q: tōnabili⁹ ꝯficit in azimo q̄ȝ in fermētato.

¶ Ad auctoritates grecoꝝ soluendas: notandum: ꝙ ꝫm innocētium de officio misse parte. iiȷ̄. cap. iiiȷ̄. pascha multiciter accipitur. vno modo pro solēnitate azimorum: que dies erat luna xv. primi mēsis. scd̄o pro die in cuius vespere comedebatur agnus paschalis. qui erat luna. xiiiȷ̄. tertio pro hora determinata imolationis agni: q̄ erat pars illius diei. xiiiȷ̄. lune. quarto pro ip̄o agno qui comedebatur ⁊ immolabat̄. quinto modo pro panibus azimis: qui comedebantur per totum tēpus solēnitatis azimoꝝ. Ad ꝓpositum dico ad primam auctoritatē. Joan. xviiȷ̄. ꝙ ibi accipitur pascha nō pro agno paschali: sed pro pane azimo quem comedere debebant ipso die solēnitatis pasche que erat luna. xv. ¶ Ad scd̄am dico: ꝙ nō accipitur ibi pascha pro die in qua immolabat̄ agnus: sed pro die solēnitatis luna. xv. ⁊ sic die pcedēte lunā. xv. scȝ lunā. xiiiȷ̄ fuerunt illa facta. ¶ Ad tertiā que magis videtur cogere dico: ꝙ iudei nō perfecerunt sicut cōcordauerant q̄ȝtum ad tp̄s vel diē: sed in die festo luna. xv. quam putauerunt vitare: ne fieret tumultus in populo xp̄s mortuus est: ⁊ passus. et tumultus magnus factus est in populo: sicut ptȝ attēdenti. ¶ Ad figurā vero de agno paschali: qui immolabatur luna. xiiiȷ̄. ⁊ figurabat xp̄m dico: ꝙ nō fuit figura mortis xp̄i q̄ȝtum ad tp̄s determinatū occisionis agni lȝ bene q̄ȝtum ad occisionē ⁊ agnū. vel forte magis ad ꝓpositum dico ꝙ illa fuit figura imolationis xp̄i in sacramēto altaris: quod fuit institutum luna. xiiiȷ̄. sicut patet ex predictis.

ad auctoritates ꝓ grecis. Nota.

¶ De materia cōfectionis ipsius sanguinis dico: ꝙ est vinum de vite naturale de vua vel botro expressum. q: pars nutritionis q̄ȝtum ad potum principaliter consistit in tali vino. vnde ptȝ: ꝙ aliud vinum naturale puta vinum pomorum vel hmōi: nec aliquod vinum artificiale: nec vinū etiā nō expressum de vua nō sunt materia huius sacramēti q̄ȝdiu enī vinum est in vua: magis habet rationē comestibilis q̄ȝ potabilis. Quare aūt vinum tale predictū est materia sacramenti hoc est ex institutione xp̄i. Aquam aūt misceri nō est de necessitate sacramenti: sed de necessitate ministri vel precepti ecclesie romane. ⁊ xp̄s etiā q̄ñ consecrauit: aquā vino miscuit. ꝫm Damas. lib. iiiȷ̄. ca. v. xp̄s (inquit) calicem ex vino ⁊ aqua tradidit discipulis suis dicēs. bibite ex hoc oēs. hic est sanguis meus ⁊c̄. Et congruentia huius admixtionis potest dici significatio vnionis populi xp̄iani cum xp̄o: vel poti⁹ in recordationē: ꝙ de latere xp̄i fluxit ille sanguis cū aqua: sicut videtur etiā sentire innocētius. Q: autem aqua nō sit necessaria simpliciter. ptȝ. quia nec fit consecratio: donec aqua fuerit in vinum conuersā. ⁊ ideo debet apponi modicum de aqua. vt cito conuertatur. Hec de materia huius sacramenti: ⁊ per cōsequēs de secundo articulo principali.

materia sāguinis qualis.

Damas.

ꝙ aq̄ nō est simpliciter necessaria.

¶ Quantum ad tertium articulum de forma verborum cōsecrationis corporis. Primo dicēdum: ꝙ verba precisa consecrationis panis q̄ sunt de necessitae sacramēti: sunt ista quattuor scȝ hoc est corpus meum. Et hec quattuor tñ intrinsece ad formā cōsecrationis pertinēt. Unde li enī quod interponitur: nō est de necessitate sacramēti: licet sit de necessitate ministri vel precepti ab ecclesia. Et hoc (sicut dicit vn⁹ doctor) ad cōtinuationem verboꝝ: que ponuntur in canone. Accipite et manducate ⁊c̄. hoc est enī corpus meum. vel ad ostēdendum illa verba quattuor sine pcedētibus ꝓferātur. sicut dicit vnus alius doctor. vel ad ostēdendum efficaciā verboꝝ. ¶ Sed tūc est dubium: vtrum sacerdos ꝓferens intētione consecrādi illa quattuor verba precise scȝ hoc est corpus meum: nō dicēdo verba precedētia super materiā debitā: consecraret vel cōficeret corpus xp̄i veraciter. Et vidētur aliqui dicere ꝙ non. sed opȝ: ꝙ dicat verba precedētia aliqua: ⁊ ab illo loco cōmunicantes ⁊c̄. vt vidētur dicere. Tum q: ad hoc: ꝙ sacramētalia verba habeāt efficaciā: opȝ ꝙ ex virtute sermonis intelligātur esse dicta in persona xp̄i: cuius est illud corpus: de quo dī: hoc est corpus meum. Alioquin enī falsa esset oratio de virtute sermonis in ore proferentis: dicendo hoc est corpus meum. significaretur enī: ꝙ esset corpus dicētis. sed talis intellectus de virtute sermonis haberi nō potest: nisi dicātur verba precedētia: vt ptȝ intuēti. ergo ⁊c̄. Tum q: si dicatur: ꝙ intētio ꝓferentis est dicere verba illa in persona xp̄i: hoc nō valet. q: intētio ministri proferentis lȝ esset talis: tñ omni audiēti de virtute sermonis oratio esset falsa. ideo ⁊c̄. Tum q: opȝ signū sensibile cuiuslibet sacramēti esse clarum certum et efficax respectu effectus sacramenti. illa aūt verba nō sunt tale signum respectu corporis xp̄i: nisi dicātur vel exprimātur verba precedētia. Tum q: hoc videtur sentire ecclesia per appositionē huius dictionis enī. que est cōtinuatiua verborū precipuorum cum precedētibus. Tum q: hoc videtur sentire Ambrosius de cōsecratione di. scd̄a. panis in altari ⁊c̄. Et sequitur. cōsecratio quibus verbis fit:

de formā verborū consecrationis corpo. xp̄i.

Bonum dubium.

Ambro.

Attendite: que sunt verba. Accipite ⁊ edite ex hoc oēs. hoc est corpus meū vbi videtur ꝯiungere verba illa scʒ. accipite ⁊c̄. tanq̄ verba consecrationis. quod nō est sic intelligēdum scdm istos q̄ sint essentialiter pertinētia ad necessitatē cōsecrationis: sed tanq̄ necessario premittenda. ⁊ non solum illa. sed etiā aliqua precedētia in canone. ex quibus de virtute sermonis nostri pʒ: q̄ ista: hoc est corpus meū dicuntur in persona xp̄i. Unde nō sine causa ecclesia ꝯnectit in canonē misse ab illo loco cōmunicantes q̄ vsq̄ ad illum locum. Supplices te rogamus ⁊c̄. non est aliqua oratio que non ꝯnectatur necessario cum precedēte per aliquē modū: vt pʒ intuēti.

Forma ꝑ hoꝝ ꝯsecra. sanguinis. 1. modus

¶ De forma vero cōsecrationis sanguinis dicunt aliqui: q̄ sunt oīa verba illa: simili modo postea q̄ cenatum est ⁊c̄. vsq̄ ad illa. Hec quotienscunq̄ ⁊c̄. hoc facite in meā cōmemorationē exclusiue pertinent essentialiter ad formā ꝯsecrationis. ¶ Et ratio eoꝝ est. q: oīa sunt de cōtextu vnius orationis: sicut pʒ. Unde ista verba noui ⁊ eterni testamenti qui pro vobis ⁊c̄. ponunt ibi: vt quedā specificationes sanguinis. Et li qui tanq̄ relatiuū pertinēs ad eandē orationē cū antecedēte suo scʒ cū sanguine. et per cōsequens ad eādem formam cōsecrationis.

Modus auctoris circa predicta.

¶ Sed de istis formis dico aliter. primo de forma consecrationis corporis: q̄ de essentia ⁊ necessitate ipsius sacramenti simpliciter sunt ista quattuor verba tātum. scʒ hoc est corpus meum. ita q̄ si sacerdos intētione cōficiendi super materiā debitam diceret: hoc est corpus meum ista quattuor verba. vere ꝯsecraret ⁊ adorandus esset xp̄s vere sub specie panis. Tum quia xp̄s sic instituit: ⁊ in his verbis ꝯsecrauit: vt in forma precisa: et clare ⁊ euidēter significāte effectum sacramēti. Tum q: verba illa precedētia. ⁊ precipue verbum illud accipite ⁊c̄. de quo precipue videreť: nō significat in aliquo effectum sacramēti: sed magis vsum vel esum. igitur non pertinet ad necessitatē forme. Et hoc tenuit ecclesia ⁊ fideles doctores oēs vsq̄ modo. ¶ Dico tn̄ scdo: q̄ de necessitate ministri et precepti in ecclesia latina multa alia verba pertinent ad hāc formā: sicut est hoc verbum eñ interpositum verbis forme: ⁊ etiā verba precedentia in canone ⁊ precipue illa accipite ⁊c̄. immo de oībus verbis canonis precedētibus vniuersaliter preceptum est. vt nullus celebret. quin dicat illa verba. Et si omitteret dicere: ⁊ sic ꝯficeret: grauiter peccaret. Unde ⁊ ipsimet dicunt q̄ li eñ nō est de necessitate sacramēti. sed ministri: ⁊ multo minꝰ de alijs verbis videretur.

De forma san.

¶ De forma vero sanguinis dico primo: q̄ magis videretur dubia: an sit illa certa forma: que habetur in canone misse q: ab aliquo euāgelista nō inuenitur sic posita vel expressa. Sed firmiter oīno tenēdum est: q̄ certa ⁊ vera forma in canone ponitur. Et ad hoc tenēdum sufficit auctoritas ecclesie: que hoc ponit. Multa eñ accepit ecclesia sibi certa ab apostolis ⁊ successoribus ipsoꝝ que nō sunt scripta. Unde nō cogit illud de euāgelistis. q: euāgeliste magis curabāt texere hystoriā: q̄ prefigere vel determinare formam huius sacramēti. Uel etiā ⁊ verius dicēdum: q̄ eā expresserūt euangeliste q̄tum ad illud qd̄ est ibi de necessitate sacramēti. Nec obstat etiā: q̄ greci vtūtur alia forma: ⁊ tn̄ vere ꝯsecrant. Utuntur eñ hac forma: qui est sanguis meus ⁊c̄. Nam sicut puto illa quattuor verba sunt de necessitate sacramēti vel cōsecrationis tn̄. ¶ Scdo dico: q̄ de necessitate sacramenti vel ꝯsecrationis nō sunt precedentia scʒ ab illo loco: simili modo ⁊c̄. vsq̄ ibi hic est ⁊c̄. Et hoc para ratione sicut dictum est supra de verbis precedētibus ista verba scilʒ. hoc est corpus meū. ¶ Tertio videtur mihi: q̄ precise ⁊ de necessitate ꝯsecrationis sunt quattuor verba scilicet ista hic est sanguis meus. lʒ nō sit necessarium: q̄ sic ponātur: vel exprimātur. sed aliter exprimuntur in forma nostra: hic est eñ calix sanguinis mei. Et dico q̄ li eñ nō est de necessitate sacramenti: sicut dictum est supra in cōsecratione corporis. similiter li calix absolute loquēdo verum est tn̄: q̄ ibi ponitur calix sanguinis mei loco istoꝝ duorum verboꝝ sanguis meus. quia ibi ponitur sanguis xp̄i sub ratione vel forma potabilis ad refectionē spiritualem mentis. Sed expressio calicis non est de necessitate verboꝝ. Unde nec exprimitur calix in forma grecoꝝ tradita ipsis ab apostolo paulo. Et q̄ illa verba quattuor sint de necessitate cōsecrationis patʒ eodē modo: sicut dictum est supra: q̄ in ꝯsecratione corporis necessaria sunt quattuor illa verba correspōdentia quattuor predictis. Necessarium est tn̄ ministro in ecclesia latina sic exprimere formā ⁊ verba precedētia ⁊ aliqua sequētia sicut iacēt in canōe. Alioquin grauiter peccaret. ¶ Quarto dico: q̄ verba sequētia scʒ noui ⁊ eterni testamēti qui ꝓ vobis ⁊ pro multis effundetur ⁊c̄. nō sunt de necessitate forme vel consecrationis: lʒ sint de necessitate precepti apud ministrum: lʒ etiā sint determinationes quedam et specificationes sanguinis: ⁊ pertineāt ad eundem ꝯtextum orationis ex appositione ⁊ determinatione ecclesie ad deuotionē excitādam. Sic eñ possent adhuc vel potuissent apponi multa alia etiā ad formam corporis. sicut si diceret hoc est corpus meum tractū de virgine passum pro vobis: vel hmōi: que tamē nō essent de necessitate sacramēti. Similiter etiā verbum eterni ⁊ mysteriū fidei in nullo euangelista inuenitur. ⁊ tn̄ puto q̄ q̄tum ad necessitatē sacramēti ipsi expresserūt formā. ¶ Ultimo dico: q̄ nec illa verba: hoc facite ⁊c̄. vel hec quotiēscūq̄ ⁊c̄. non ptinent ad formā sicut de necessitate sacramenti. Tum q: nō sunt de necessitate sacramēti in consecratione corporis nec ponuntur ibi. Tum q: etiā xp̄s illo verbo dedit apostolis potestatē ꝯficiendi: ⁊ fecit eos sacerdotes. Tum q: illud fuit preceptum de vsu ꝯsecrationis. igitur non pertinet ad formam consecrationis essentialiter ⁊c̄.

Ad rōes aliorum.

¶ Ad primum aliorum qui probant: q̄ illa verba p̄cedētia. hoc est corpus meum: sunt de necessitate sacramēti: ita q̄ alias nihil fieret: dico q̄ verba illa sufficienter possunt intelligi esse dicta in persona xp̄i ab omni fideli: qui nouit institutionē huiꝰ sacramēti factā a xp̄o: dato: q̄ nō exprimātur verba illa precedentia: lʒ nō ita expresse sicut cum verbis. Et preterea non opʒ: q̄ sic intelligātur esse dicta: sed sufficit: q̄ cum intētione debita super materiā ꝯuenientem verba talia proferātur: que xp̄s ꝓferri instituit. ⁊ hoc sufficit. ¶ Ad scdm per idem. ¶ Ad tertium dico q̄ hoc no vult denotare ecclesia apponēdo eñ: sed apponit eñ causa illa: que dicta est supra. ¶ Ad quartum dico: q̄ ambrosius nō vult verba illa esse oīa de necessitate consecrationis. sed bene vult. q̄

omnia sint dicenda de necessitate precepti. ¶ Ad motiuum aliorum de forma sanguinis patet: q̄ nō valet ex predictis.

¶ **Sunt** autem aliqui qui dicunt: q̄ de precisa forma ꝛ necessaria ex parte sacramēti nō est certū: nec omnino determinatū: per aliquā viam a deo reuelatam sed omnia verba sicut iacent in canone debēt dici cum attētione ꝛ reuerētia: ꝛ cum intētione proferendi verba illa: que sunt necessaria ad necessitatē ꝛ que nō sunt necessaria ad solennitatē. ¶ Ex quo concludunt: q̄ si aliquis tantū proferret illa quattuor verba sup panē nō esset adoranda talis hostia: nisi sub conditione: si est consecrata. Ex quo etiam cōcludunt scđm: fatuū esse ꝛ temerariū dictum aliquoꝝ q̄ ministri ecclesie debēt esse certi de qualibet forma verboꝝ cuiuslibet sacramēti qđ ad ipsam p̄cise ptineat: ꝛ qđ non. ad hoc vt minister cōferat sacramētū. patet in proposito similiter de forma absolutionis penitētialis nulli est certū: que sint verba precisa illi⁹ quātum ad necessitatē sacramēti. Et sic etiā de aliqb⁹ alijs. ꝛ ita nullus deberet vnq̄ talia sacramēta ministrare. ¶ Dicūt ḡ q̄ in proposito temerarium est hoc vel illud affirmare. q̄ dubiū est hoc: ꝛ sine aliquo periculo ignoratur: ¶ Magis tñ videtur michi probabilis scđs modus dicēdi q̄ntum ad propositū de eucharistia. Et satis hoc videtur cōstare p illa que dicta sunt ibi. nihil volo tamen sup hoc temerarie affirmare.

Ad argū. principalia.

¶ **Ad primum** principale argumētū dico: q̄ sacramētū eucharistie accipiēdo cōplete ꝛ perfectū cōsistit in rebus ꝛ verbis: nec manet complete perfecte post verba sicut dictū est supra. Aliter dicerēt alij: q̄ nō oportet sacramētū esse essentialiter cōsistere in rebus ꝛ verbis: sed bene verū est q̄ verba necessario requirūtur ad hoc vt habeat sacramētū: ita q̄ sine ipsis nō posset haberi. tñ aliquod potest manere sine verbis. ¶ Ad scđm dicēdum: q̄ maior non est vera de omni sacramēto absolute accepto: sed bene vera est de sacramēto suscepto: vel in sua susceptione et sic etiā eucharistia confert gratiā ipsi suscipiēti. Aliter dr̄ q̄ sacramētū eucharistie causat gratiā. non habitualē gratū facientē sed donū aliquod dei gratis datū: puta presentiā corporis christi sub speciebus: ꝛ trāsubstātiationē panis ꝛ vini in corp⁹ ꝛ sanguinē christi. ¶ Ad tertiū dico: q̄ sacramētum eucharistie est vnum nō vnitate indiuisibilitatis: sed vnitate ordinis et significationis vnius complete et perfecte refectionis sicut dictum est est supra.

¶ Distinctionis Octaue. Questio Secunda.

Ecundo q̄ro vtrū ista oratio hoc est corp⁹ meū in cōsecrando vel cōficiendo corpus christi sit vera vel falsa? ¶ Videtur q̄ sit falsa. q̄ li hoc non demonstrat: nisi pro instanti pro quo ꝓfertur: ꝛ aliquid presens qn̄ cōiungit̄ ꝟbo p̄ntis tp̄is. sed pro illo nō est presens corp⁹ xp̄i: vt patet. ḡ oɾ̄o est falsa. ¶ Itē aut li hoc demonstrat corp⁹ xp̄i: aut demōstrat substātiā panis: aut accidētia vel species. sed nō demōstrat corp⁹ q̄ tūc nichil aliud esset dictu. hoc est corpus meū: q̄ corp⁹ meū vel xp̄i ē corp⁹ meū vel xp̄i: ꝛ hoc ē nihil dictu ergo demōstrat substantiā vel accidētia. sed vtroq̄ modo est falsa. ḡ ꝛc̄. ¶ Tertio sic oratio nō est vera significās aliquā rē esse anteq̄ illa res sit. sꝫ ista oɾ̄o significat corp⁹ xp̄i esse presens: anteq̄ corp⁹ xp̄i sit presens: q̄ ista est forma sacramēti. oportet q̄ sit effectiua presentie corporis xp̄i: sicut effectus sacramēti. sed prius saltē natura significatiua est q̄ causet vel efficiat. vt patet. ergo ꝛc̄.

¶ **Contra** in sacramēto veraciter oɾ̄o falsa non potest esse forma. sed ista potest esse forma consecrationis in eucharistia: vt dictum est supra. ergo ꝛc̄.

¶ In ista questione sic p̄cedā.

¶ Primo recitabo aliquas opiniones de ipsa. et arguā cōtra eas. ¶ Scđo ponā vnā aliam: quam magis intelligo. ¶ Tertio instabo contra eam: et soluam. ¶ Ultimo ad rationes principales.

¶ **Quantum ad primum** articulus est vna opinio dicētiū: q̄ hec oratio. scꝫ hoc est corpus meū dr̄ a sacerdote cōsecrāte materialiter recitando dictū christi. ꝛ nō dicit eā formaliter ꝛ significatiue. Hoc videtur p̄tēdere verba. que precedunt in canone. ꝛ ideo nō oportet q̄ sit oratio vera vel falsa: qn̄ profertur. q̄ significatiue nō profertur: sꝫ magis recitatiue et materialiter. ¶ Scđo dicunt q̄ christus per hec verba. seu per hāc orationē nō cōsecrauit: vel cōfecit. sed tūc confecit: qn̄ ante prolationē istorum verborū panē benedixit. sicut etiā dr̄ in canone: ꝛ facta b̄ndictione panis ꝛ cōfectione corporis: tūc dixit discipulis: accipite: hoc est corpus meū ꝛ vera fuit oɾ̄o tūc formalit̄. ꝛ significatiue dicta a xp̄o. q̄ tūc veraciter sub illis sp̄eb⁹ erat corp⁹ xp̄i. Sed sic nō dr̄ a sacerdote per ipsam consecrāte. sicut patet ideo ꝛc̄. Et hāc opinionē videt̄ tenere Inocēti⁹ de officio misse p̄te. iij. ca. vj. ꝛ. xiiij.

De hac oɾ̄oe hoc est corp⁹ ꝛc̄. 1. opinio.

¶ **Contra** istā opinionē arguit̄ p̄mo q̄ nō est verisimile: q̄ xp̄s nō ꝯfecerit per ista ꝟba. q̄ ip̄e ꝯstituit esse ꝯficiēdū ab alijs ministris per ista verba. ꝛ nō est verisimile: q̄ aliā formā ip̄e obseruauerit. vel q̄ ꝯsecratio corporis christi habuerit duas formas: vnam quā xp̄s ꝯsecrauit: ꝛ aliā qua modo alij ꝯsecrāt. Nec reperit̄ hoc i alijs sacramētis: nec ad hoc habetur alia auctoritas cogēs: nec etiā verba aliqua in quibus cōsecrauerit. ¶ Scđo. q̄ si christ⁹ in his ꝟbis ꝯsecrauit: sicut potuit facere: ꝛ ꝓbabile est q̄ fecerit: restat difficultas q̄stiōis an ī ore christi fuit oɾ̄o vera vel falsa. q̄ dici nō pōt: q̄ ip̄am dixerit materialiter vel recitatiue: sicut dicūt de quolibet alio sacerdote: sꝫ dicit eā significatiue per hoc volens aliquid significare et exprimere apostolis: sicut patet ex verbis et intētiōe euāgelij. Et similiter xp̄s si esset modo viator: eisdem verbis posset cōficere. ꝛ remanet eadem difficultas questionis insoluta. ¶ Alie rōnes adducuntur cōtra predictam opinionē: de quibus non video q̄ concludant. ideo dimittantur.

Contra precedē. opinionē.

¶ **Secunda** opinio est: q̄ hec oɾ̄o profert̄ materialiter ꝛ significatiue. et est vera per hūc modū. Nā istud ꝓnomē hoc (q̄ ꝓnomē ponit̄ loco nōis: ꝛ significat merā subām)

2. opinio

potest demõstrare aliquid pro quacũq3 differentia temporis nõ solum pro parte presenti. nec ad hoc etiã determinari põt vel restringi per verbũ p̃sentis t̃pis oppositũ cum vſ est. q2 verbum significat p modum distãtis. nõ autẽ per modum adiacentis: sicut adiectiuũ nomen: vel participium. vnde ⁊ adiectiuũ vel participiũ bene restringitur ⁊ determiat illud nomen cui addiẗ. Sicut dicẽdo homo albus. tenetur homo tantũ pro homine albo: ⁊ dicẽdo homo legens vel presens ⁊ hmõi. Sed qñ dicitur homo est albus: nõ restringitur ibi homo aliquo modo per aliquid ex parte verbi vel appositi. q2 quodlibet istorum distat ab ipso in oratione. ¶ Secundo dicũt isti: ꝙ istud pronomen hoc potest demonstrare ⁊ demõstrat aliquid ad sensum: ⁊ aliquid ad intellectum. Aliquid ad intellectum in recto. aliquid ad sensum in obliquo. Et tunc est sensus orationis: hoc id est. aliquid presens vel de ꝓximo futurum sub his speciebus est corp⁹ meũ. ⁊ est disiũctiua vera pro altera parte tantum. quia sc3 aliq̃d de proximo futurum sub speciebus qñ proferũtur verba est corpus christi. Hec est opinio.

Contra scd'a3 opinionem. ¶ Sed contra istã opinionem etiam arguo primo. q2 scd'3 istum doctorẽ licet tota oratio nõ significet vsq3 quo perfecta sit prolatio eius: tñ quelibet pars significat: qñ profertur. ergo istud pronomẽ hoc tunc significat ⁊ per ꝯñs demonstrat aliquid qñ profertur. sed qñ profertur nõ potest demõstrare corpus christi. q2 nondum est presens. ḡ nõ demonstrat ipsum et p ꝯñs aliquid aliud: qđ non est corpus christi. et sic. oratio est falsa. ¶ Et confirmatur. q2 si dicitur ꝙ immo li hoc demonstrat corpus christi futurũ: non presens adhuc: et hoc est possibile: quia statim ⁊ de proximo futurũ: pari ratione potest dici vel posset de aqua statim corrumpẽda ⁊ cõuertẽda in ignem: hoc est ignis. hoc aũt est falsum. ḡ ⁊c̃. ¶ Tertio q2 propositio disiũctiua nõ ponit alterã partẽ determinate. sed ꝓcedere ex ipsa ad alterã partẽ determinate est fallacia ꝯsequẽtis. igiẗ si hec est oõ disiunctiua de p̃senti sub sp̃ebus vel de ꝓximo futuro nõ ponit determinate vnã partẽ subiecti respectu ipsius predicati: sed indifferẽter vtrũq3. ḡ cum per istã orationẽ nihil efficiaẗ: nisi vt significatiua est: etiã scd'm ipsos: nihil determinate ponitur sub speciebus. Nec plus illud qđ futurũ est statim sub speciebus: est corpus christi: q̃3 illud quod nũc est. ¶ Quarto. q2 sicut arguũ est de pronomine: ita põt argui de copula vel de verbo presentis: qđ tũc significat qñ profertur: ⁊ ponit significatũ suũ presentialiter copulando predicatum circa subiectum vel quãlibet partem subiecti. igitur subiectum non supponit pro aliquo futuro: sed tãtum pro presenti. vel si pro futuro: oratio necessario est falsa vt videtur. Nec videtur conueniẽs: ꝙ verba sacramentalia que sunt signa certa ⁊ efficacia: sint verba sic dubia sub tali disiunctione exponẽda. ¶ Quinto q2 li hoc vel supponit in ista oõne disiunctiua pro re presenti: ⁊ est falsa vel ꝓ futura: ⁊ tunc cum res illa nõ sit presens cũ ꝓlatione orationis: ex illa oõ de presenti nõ põt dici vera. ¶ Sexto. q2 ista opio est cõtra artẽ de suppositionibus. in qua dicitur ꝙ nomẽ q̃tũcunq3 significet sine t̃pe: tñ per verbum presentis t̃pis bene restringitur ad supponendum pro presentib⁹: nisi illud verbũ ex se vel ex aliquo adiuncto habeat virtutẽ ampliandi. vnde cũ dico hõ currit hõ solum teneẗ pro suppositis presentib⁹ Sed cũ dico homo põt currere: nõ oportet: ꝙ ꝓ presentibus tantũ. Nõ solũ eñi homo qui est: põt currere: sed etiã homo qui põt esse. quare ⁊c̃.

3. opinio. ¶ Tertia est opinio: que dicit: ꝙ li hoc demõstrat substantiã panis sub accidẽtibus ⁊ ꝙ propositio est vera: qñ proferẗ sub hoc sensu: hoc est corpus meũ: verum est figuraliter vel significatiue. q2 est signum corporis mei. qđ est vere cibus: ⁊ per panem designatur.

Contra 3. opi. ¶ Sed ista positio nõ teneẗ. q2 ita posset dici semper de quolibet pane ꝙ esset corpus christi. nec isto modo significaretur inesse corpus christi verum: nec poni: nec aliud in ipsum trãssubstãtiari. ⁊ ita non essent verba ista sacramẽtalia nec efficacia. sed figuralia vel methaforica. sicut etiam istud verbum christi. Ego sum vitis vera vel hmõi. ¶ Secundo. quia ista positio videtur fouere illam: que posuit erronee corpus christi non conuerti in isto sacramento veraciter ⁊ realiter: sed solum sicut in signo.

4. opi. ¶ Quarta opinio fuit: ꝙ istud pronomen hoc demonstrat substantiã panis adhuc sub suis accidẽtibus existẽtẽ. sed demõstrat ipam vt terminũ a quo cõuersionis sue in corpus christi. li est vero significat conuersionẽ ipam instantaneam. in qua simul est fieri ⁊ esse. Et corp⁹ meum significat terminum ad quem conuersionis. et tunc est sensus: hoc est corpus meum panis iste fit corpus meum. et hoc est verum.

Contra 4. opi. Sed contra istam opinionẽ arguo primo. ꝙ ista factio vel conuersio nõ est: qñ proferũtur. ergo oratio sic nõ põt esse vera. quia demõstrat aliq̃d presens scd'm eos. Similiter si li hoc demõstrat substãtiã panis aut demõstrat eam ante conuersionẽ panis. ⁊ sic est falsa qñ dicit: ꝙ iam fit vel cõuertitur: aut demõstrat post cõuersionem: ⁊ sic adhuc est falsa. ⁊ nihil demonstrat. q2 tunc panis non est. aut demonstrat in ipsa conuersione. sed hoc est falsum. quia conuersio nondũ est: quando profertur. sed in instãti terminatiuo prolationis verborum. igitur ⁊c̃.

5. opinio ¶ Quinta opinio est: ꝙ propositio est vera qñ sed nõ pro qñ proferẗ. q2 tũc nõ habet suũ significatũ secũ sub specieb⁹ presens puta corpus christi. sed est vera pro qñ profertur sc3 pro instãti terminatiuo prolationis verborum: pro quo non profertur: ⁊ pro quo significatũ presens est sub speciebus ita ꝙ li hoc demõstrat verum corp⁹ christi: vt terminũ habitũ per prolationem istoꝝ verboꝝ: quasi per viã vel motũ quẽdam non ex natura rei: sed ex voluntate et ordinatione dei. Ponitur exemplum. quia ista propositio sortes curret cras vel cucurrit heri vera est: quando profertur: sed non pro quando profertur. quia pro illo tunc in quo profertur non est vnio extremorũ in re: sed fuit vel erit. Igitur possibile est etiam ꝙ oratio predicta sit vera non quando profertur vel pro illo tunc quando profertur: sed pro alio ꝓ quo profertur modo predicto.

Contra 5. opi. ¶ Contra istã opinionẽ (l3 sit subtilis) videẗ esse p̃mo: q2 nulla ꝓpõ videtur esse vera de p̃nti nõ habẽs suũ significatũ secũ. sed ista nõ habet suũ significatum secum ergo ⁊c̃.

¶ Secūdo. quia nulla videt̄ ꝓpositio vera de presenti pro q̄n non est. licet sic esset de preterito vel futuro vt patet. Nec est simile de presenti sed pro illo instanti nō est. igitur pro illo nō est vera. ¶ Preterea etiam nec oratio vera est de preterito vel futuro: nisi quādo est vel profertur. vnde ipsi assumunt et nō oportet ꝙ sit vera q̄n res est nec pro quando. in hoc enim differt ab oratiōe de presenti sicut alicui videretur. tn̄ oppositum ei⁹ dicitur infra in. iij. articulo. et ita non concludit hoc multum contra eos. ¶ Preterea ista opinio multum videtur declinare ad illam: que improbata est supra: que dicit ꝙ li hoc demonstrat aliquid futurum: vt patet intuenti. quia demonstrat aliquid futurū pro illo instāti futuro: pro quo verificatur. ¶ Preterea etiā potest argui cōtra eos: sicut arguunt cōtra alios: ꝙ sic posset quelibet propositio de aliquo futuro verificari per verbū presentis temporis: ꝛ posset dici ꝙ ignis generandus de aqua est. ꝛ sic de consimilibus. ¶ Adhuc sunt multi alij modi dicēdi: sed dimitto gratia breuitatis. Ultim⁹ tamen dictus est bene probabilis. vnde et forte aliqua que sunt adducta contra ipsum: inferius dissoluentur. Hec de primo articulo.

Alia opinio doct. placens. ¶ Quātum ad secūdum articulum est vna alia opinio que est talis. primo premittit aliqua. postea propositū. Premittit primo ꝙ cōceptus ꝛ sensus totius orationis nō habetur ante cōpletionem ꝛ terminationem ipsius orationis. hoc patet. q̄ nec habetur significatio oīm dictionum in ipsa positarū ante talem terminationē vel completionem. ꝛ cum sensus orationis nō possit haberi ante significata oīm dictionū: patet propositum. Similiter etiā patet q̄ nec habetur significatio dictionis in prima syllaba vel in scd̄a: sed expectatur cōpletio ꝛ terminatio dictionis. sic videtur in proposito de tota oratione suo mō. ¶ Secundo premittit. ꝙ licet quelibet dictio scd̄m se accepta suum significatū exprimat ante terminationē orationis vel completionem preter vltimam tn̄ inquātum est pars orationis. nō habet suū significatū ante cōpletionē vel terminationem ōnis. q̄ vt sic nō habꝫ esse nisi potētiale: vt pars in toto. nō autē esse actuale distinctū a tota oratione. ¶ Tertio premittitur ꝙ istud pronomen hoc demonstrat particulare entis: ꝛ nō aliqd̄ particulare vel singulare alicuius vniuersalioris vel minus vniuersalis sicut etiam rationabiliter queritur de multis quid est hoc: ꝛ tn̄ non dubitatur quin sit ens. ꝛ hoc ens: puta singulare entis. sed dubitatur: quale ens sit q̄̄tum ad genus speciem vel indiuidua ipsorum habet eñ quodlibet cōmune suum particulare vel singulare correspōdens sibi scd̄m ꝓpriā rationem. sicut eñ est dare hunc hominē ꝛ singulare vel particulare speciei: ita hoc animal vel particulare vel singulare generis. ita etiam hoc ens ꝛ particulare entis. ꝛ sicut ens est prius animali ꝛ hoīe: ꝛ animal est prius homine: ita suo modo correspondenter in eodē ente prius est particulare entis q̄̄ animalis: et prius particulare aīalis q̄̄ hoīs. prius eñ aliqd̄ est hoc ens: q̄̄ hoc animal. ꝛ prius hoc aīal: q̄̄ hic homo. ¶ Sed ista suppositio mihi est dubia. q̄ sicut tenui in primo: ens nō est vniuocū nec vni⁹ rationis realis in entibus. Et ita nō sic videtur sibi correspōdere ꝓpriū singulare vel particulare ex natura rei distīctū ꝛ pri⁹ a particulari generis vel speciei sicut gen⁹ a particulari vel singulari speciei. Et ideo cōuenientius videretur posse dici ꝙ li hoc in ista propositione facit demōstrationē ad intellectū oratione terminata vel cōpleta. ꝛ demōstrat ꝑticulare substātie: per reductionē saltē. ꝛ tunc est sens⁹: hoc id est hec substātia vel hoc ens qd̄ est substantia. ¶ His premissis ad propositū dicit̄: ꝙ ista propositio vera est ꝓ instāti terminatiuo ꝓlationis sue. Et est sensus eius. hoc est corpus meum. id est hoc ens qd̄ est substātia cōtenta sub his specieb⁹ est corp⁹ meū ꝛ pro tunc significatū est in re sub specieb⁹: sicut oratio ipsa significat pro illo instāti terminatiuo ꝓlatiōis. ¶ Scd̄o dicitur ꝙ ista oratio causatiua est sui signati suo modo: sicut et quelibet forma sacramentalis debet esse causatiua eomodo quo sacramētis ꝯuenit causare. q̄ tali oratione ꝓlata ex ordinatione diuina habet̄: ꝙ hoc cōtentū sub specieb⁹ est corp⁹ christi: ꝛ ꝙ corp⁹ christi cōtinet̄ sub speciebus. Unde li hoc nō demonstrat indiuiduū signatū ꝛ certū alicui⁹ speciei: sed magis indiuiduū generis quasi vagū ꝛ indeterminatū. ¶ Tertio dr̄: ꝙ ista oratio vt est causatiua talis effectus vel presentie corporis christi sub speciebus est prior naturaliter tali presentia: et per cōsequens suo significato inesse. quia causa prior est naturaliter suo effectu. licet quādoq3 simul sit duratione sed in proposito nō est etiam simul duratiōe. nā ōfo est dum ꝓfert̄. ꝓfertur autē in tp̄e precedēte illud instās: in quo signatū suū habet̄ scꝫ corp⁹ christi presens. ꝛ planū est ꝙ temp⁹ nō est simul cū instāti terminātē. ¶ Quarto dr̄: ꝙ nō est causatiua vt vera nec vt falsa sed non vt neutra. ꝙ non vt falsa: patet: nec vt vera etiā. q̄ prius natura est causatiua q̄̄ sit vera. nō eñ est vera nisi quia significatum vel signatum est presens. ꝛ planum est ꝙ signatum esse presens presupponit orationem esse causatiuam: sicut effectus causam. Et ꝙ oratio bene sit prior natura sua veritate: patet. quia fundamētum prius est relatione fundata in ipso. oratio autem est fundamentum veritatis sue quasi cuiusdam relationis ad obiectum et conformitatis etiam accidentalis. vnde ꝛ potest sibi non inesse talis conformitas. Eadem enim oratio potest esse falsa vel vera si cōformetur obiecto vel deformet̄ sibi. ¶ Quinto dicitur cōsequēter ad ista: ꝙ ista oratio nō ē causatiua inq̄̄tum significatiua ꝛ vera illa veritate ꝛ significatione. quam nata est habere ex significatis dictionum. quia vt sic posterius vera est ad effectū suum. sed magis est causatiua inq̄̄tum est signum sensibile quoddam a deo sic institutum ad hoc efficaciter significandum et causandum modo supradicto de sacramentis. ¶ Ultimo dicunt aliqui volentes hanc positionem sustinere: ꝙ in illo instanti durationis: pro quo verificatur oratio predicta: imaginanda sunt tria signa nature. Primū in quo vel pro quo propositio ē neutra: puta nec vera nec falsa. licet enim sit vera: tamen pro tali signo nature non conuenit sibi. Et pro illo signo est prior natura presentia corporis christi sub specie panis: sicut causa prior est effectu. Secundum signum nature est ibi: pro quo est ibi presens corpus christi sub specie tanq̄̄ effectus talis propositionis vel orationis. Ultimo est ibi tertium signum. pro quo

Marginal notes (right column): Resolutio vltime opiniōis. — Nota.

est ista oratio primo vera. quia sua veritas ex pre-
sentia corporis christi dependet et per consequens
est posterior natura. Sicut etiam dicunt illi de pri
Nota. ma opinione: q duplex veritas invenitur in ista
oratione. vna que est veritas disiunctiue: que supe
rius exposita est scdm eos. et est prior existētia cor
poris christi sub specie: sicut causa prior est effectu:
et oratio causat scdm q est vera tali veritate. Alia
vero invenitur veritas in ea: que est veritas certi-
tudinis determinate de corporis christi sub specie
bus determinate postq̄ habitum est. et illa veritas
posterior est presentis corporis christi. nec scdm il-
lam veritatem propositio est causatiua. ¶ Sed pri
mi ponentes opinionem huius secūdi articuli di-
cunt: q ista distinctio non est ad propositum q̄tum
ad aliquid. q propositio vel oratio non est causati
ua: nisi secundū qd est aliquid sensibile sic a deo in
stitutum. sed pro quocunq̄ signo nature imagina-
to in illo instanti durationis terminatio illius pro
lationis oratio non est aliquid sensibile. Nec est ni
si solum in conceptu spirituali: scdm quod non ha-
Summa bet esse sacramētale nec sensibile. quare etc. ¶ Sic
tio opi. p igitur patet scdm istam viam breuiter recolligen-
cedētis. do: q ista propositio hoc est corp⁹ meū quādo pro-
fertur: et dum est in proferri: nōdum dat intellige-
re suum significatū. et ita nec est vera nec falsa. sed
in instanti terminatiuo illius prolationis sue est ve
ra. non tñ est causatiua inquātum vera: vt dictum
est: sed prius naturaliter et etiam duratiōe causati
ua est q̄ vera. vel si non duratiōe saltem natura vt
neutra. quēadmodū declaratum est supra. Si pla-
cet ista opinio teneatur. Hec de secundo articulo
principali.

Instātie ¶ Quantū ad tertiū articulū sunt
ɔtra vlti multe instan-
mam opi tie difficiles ɔtra istam positionē. ¶ Primo quia
nionem. significare et verificari presupponūt esse propositio
nis vt patet. sed pro instanti terminatiuo prolatio
nis oratio non est. sicut nec tempus prolationis est
cum instanti. ergo tūc nō verificatur nec est vera.
¶ Secūdo per idē posset argui contra scdm sup-
positum de dictione. Et confirmatur. quia idē ha-
bet significatum et non aliud ipsa dictio in oratio-
ne et per se sed si per se diceretur: statim ipsa prola
ta haberetur significatum ei⁹. ergo similiter in ora
tione q̄tumcunq̄ alie nondū sint prolate. ¶ Ter-
tio sic contra tertiū suppositum. qz illud indiuiduū
vel particulare entis vel substātie qd demōstrat p
istud pronomen hoc: aut est totaliter idē ex natura
cū indiuiduo signato corporis christi. aut aliquid
distinctū ab ipso. Si primo modo: tunc idē est di-
ctu: hoc est corp⁹ meū. sicut corp⁹ meū est corpus
meū. et tunc licet oratio sit vera: non tñ est forma cō
ueniens alicuius sacramenti. qz nec est effectiua.
Ante enim homo sit homo: nulla est causa. vij. me
tha. Si ad distinctū ex natura rei: tūc habetur pri-
mo in sacramēto aliqd indiuiduū distinctū a corpe
christi. qd est falsum. similiter ibi essent plura indi-
uidua simul. Et similiter in quolibet indiuiduo. vn
de nō videtur gen⁹ habere aliqd indiuiduū anteq̄
descēdat in speciem. et postq̄ descēdit in speciē nō
videtur habere aliā rationē vel differentiā indiui-
dualē a differētia indiuiduali ɔstitutiua indiuidui
speciei. ¶ Quarto contra primū dictū ad ppositū.
qz ppositio de presenti vera necessario hz secū

suum signatū. Ab eo em̄ q res est dicitur oratio ve
ra. sed sic nō est in proposito. qz oratio illa nō est p
illo instanti nec in illo instāti. et sic nō habet secum
suum signatum. et est de presenti. ergo etc. ¶ Quin
to contra aliud dictū q scz oratio est causatiua. qz
aut est causatiua qñ est: et profertur: aut qñ non est.
Non pōt dici qñ pfertur: et est. qz tunc nihil est de
effectu. nec pari ratione qñ nō est. qz non minus re
quiritur: q causa sit qñ causat: q̄ q effect⁹ qñ cau-
satur. ¶ Sexto cōtra tertium dictū qz licet causa
id quod est sit prior natura effectu: tñ inq̄tum cau
sa est simul cū effectu. qz causa et effect⁹ sunt simul
natura inq̄tum correlatiua. sicut et q̄libet alia rela
tiua. Nō ergo oratio illa inq̄tū causatiua est prior
natura presentia illa corporis christi. ¶ Septimo
cōtra quartū dictū: q oratio est causatiua vt vera
nec vt falsa. cōtra oratio est causatiua vt est signū:
sicut et sacramētū. sed vt signū est vera vel falsa. qz
ista priuatiue opponūtur circa signum et circa ora-
tionem: vt videtur. ita q non est neutra. Aut enim
cōformiter enunciat ipsi rei: et sic vera. aut nō cōfor
miter: et sic falsa. et inter contradictoria nō est me
dium pro quocunq̄ signo nature vel durationis. vt
videtur ergo etc. ¶ Octauo contra quintū dictū.
quia vniformiter est ista oratio causatiua modo: si
cut et qñ christus eam protulit conficiendo corpus
suum. sed tunc naturaliter prius fuit significatiua
ex proprijs dictionibus q̄ causatiua talis effectus
vel saltem non posterius. et sic etiam vera: vt vide-
tur. et causauit inquātum significatiua. sic alioquin
non assumpsisset christus magis conueniēter hanc
orationem q̄ aliquam vocem non significatiuam.
quod non videtur verum. ergo sacramentum et cō-
secratio sit eiusdem rationis modo sicut tūc: ita be
ne est causatiua vt significatiua. et per ɔsequēs vera
scdm significationem suā ex proprijs dictionibus
non solum ex institutione christi: licet non nisi con
currente institutione: sicut et tunc. Et sic videt hec
positio dubia in multis.

¶ Ad primum tñ istorum sustinendo eā Solutio
dici pōt: q non cogit. nā instātiaꝝ
ita cōcluderet: q cōcept⁹ format⁹ p dictionē habe ɔtra. 6. et
retur ante terminationē dictionis vel prolationem vlti. opi.
ei⁹. Et tñ nō habet sicut patet. Dicit ḡ q tūc ora-
tio significat: et verificari pōt: vel verificat: qñ ipsa
nō est. scz pro illo instanti terminatiuo sue plation-
nis. licet em̄ nō sit oratio in re vel in prolatiōe: est
tñ in cōceptu et in mēte intelligētis eā quasi signū
rememoratiuū vel representatiuū talis vnionis ex
tremorū. vnde orationē esse verā magis est eā esse
in mente: q̄ in rē. Unde et ipsa veritas ppositiōis
nō est nisi quidā respectus conformitatis scdm ra-
tionem ad ipsam rē. Et aliquis potest habere pro-
positionē veram in mente dato q nō proferat eam
in re: sicut patet. Si dicas q oratio vera causat cō
ceptum verū in mēte: qñ est vera. sed nō pōt causa
re realiter: qñ nō est. ergo etc. Dico q oratio in pro
latione nō causat realiter cōceptū de ipsa. qz nō est
qñ causatur cōcept⁹ de ipsa. Sed dico q mens cau
sat talē cōceptū: prius tñ oratiōe prolata: quasi ali
quo prerequisito ad excitationem sensus per vocē
sensibilē et excitationē ipsius. quo facto intellect⁹
apprehendens talem propositionē per discursum
rememorando: talis oratio significat hoc: compa-
rat ipsam ad vnionem extremorum significantia

et si est in re pro q̄ñ ipsam significat: iudicat eã veram. si nõ: iudicat eã falsam. ¶ Ad scd̃m similit̃ potest dici de dictione: sicut suo modo dictũ est de oratione. Ad illud quod additur contra scd̃m: dico: ꝙ dictio ſm se idem habet significatum siue per se siue in oratione. sed tamen aliter habet ipsum in oratione: et aliter distincte et per se accepta. sicut pars. ꝙ licet pars candẽ naturam habeat in toto ⁊ extra totum: sicut lapis in domo vel extra domum: tamẽ aliter hinc et inde. sic dictio hinc et inde. quia per se acceptata habet suum significatum actu ⁊ distincte habitũ in termino sue prolationis. sed inq̃tum pars orationis habet ipsum in potẽtia quasi ⁊ ordine quodam cum aliys dictionibus ad vltimũ instans prolationis totius orationis: sicut ⁊ oratio ipsa. quia in hoc sequitur legem sui totius.

¶ Ad tertium de illo indiuiduo generis dico: ꝙ sicut genus species ⁊ differentia et indiuiduũ sunt essentialiter idem: ita indiuiduuʒ generis ⁊ speciei sunt essentialiter idẽ puta hoc animal ⁊ hic homo. Et sicut genus et species ex natura rei aliquo modo distinguuntur: sic etiam indiuiduum generis et speciei: hoc animal ⁊ hic homo. Et sicut species includit genus: sic indiuiduum speciei includit indiuiduũ generis. sicut hic homo includit hoc animal vel hanc substantiam. ¶ Ad illud quod subdit̃ dico ꝙ habetur in sacramẽto substantia q̄ est in corpore christi nõ alia substãtia nec aliud indiuiduum essentialiter distinctum ab eo. Ad argumentum dico: ꝙ genus prius descendit in speciem q̄ꝫ habeat indiuiduũ. vnde dico: ꝙ species prior est q̄ꝫ indiuiduum generis. tamẽ indiuiduum generis prius est q̄ꝫ indiuiduum speciei: sicut hoc animal q̄ꝫ hic homo. Et q̄ñ dicis: ꝙ genus post descensum in speciẽ non habet indiuiduum nisi indiuiduũ speciei ⁊ includens speciẽ dico ꝙ non est verũ. licet illud indiuiduũ bene sit essẽtialiter idẽ cũ indiuiduo speciei: sicut et genus cũ specie. Q̄ñ dicis vltra: ꝙ tunc in quolibet essent tot indiuidua quot sunt genera subalterna ⁊ genus generalissimum ⁊ species specialissima. dico ꝙ non habeo pro incõuenienti: ꝙ vnũ indiuiduum essentialiter sicut hic homo sit tot indiuidua distincta aliquo modo ex natura rei: sicut suo modo vnũ indiuiduũ cõpositum includit plura indiuidua partialia. quia ⁊ indiuiduum materie hãc materiã ⁊ indiuiduum forme scʒ hanc formã. Aliter dici potest. ꝙ proprie loquẽdo nõ sunt plura indiuidua. sicut dato ꝙ sint plures scientie in eodem: non est plures scientes. Aliter diceretur: ꝙ licet genus species ⁊ differentia differant ex natura rei: non tamen indiuidum huius ab indiuiduo illi⁹ nisi scd̃m rationem. ⁊ hoc sufficit scd̃m aliquos ad propositum. sed de hoc non curo. Quando ergo dicitur hoc est corpus meũ non est omnino idem dictu sicut ꝙ corpus meum est corpus meũ: sed est dictu hec substãtia est corpus meũ: nec ista oratio effectiua est hui⁹ scʒ ꝙ hec substãtia sit corpus christi: sʒ est effectiua: ꝙ hec substãtia que est corpus christi: sit hic. vel ꝙ substãtia panis conuersa est in corpus christi. ¶ Ad quartũ dicitur: ꝙ oratio q̄ʒcũcꝫ de presenti non habet necessario suũ signatum vel suum cõceptum secũ in suo proferri ⁊ esse. sed sufficit ꝙ pro vltimo instanti sue prolatiõis. Nec est in hoc differẽtia inter orationẽ de presenti ⁊ de preterito vel futuro: sed in hoc conueniunt. differũt aũt bene in veritatibus suis scd̃m diuersas partes vel instantia temporis. in quibus ponitur vnio extremorum in re significata per tales orationes. quare ⁊c. ¶ Ad quintum potest dici illa oratio causatiua: quãdo nõ est quia tunc ponitur signatum eius. Sed nõ est dicẽdum: ꝙ proprie ⁊ realiter sit causatiua: sicut bene concludit argumentũ: ⁊ sicut supra dictum est de sacramẽtis sed est causa vulgariter ⁊ minus proprie loquendo pro tanto: q꞉ ipsa prolata ex ordinatione diuina et instanti terminatiuo sue prolationis ponitur talis effectus a deo effectiue. sicut alicui eunti romam confertur prebenda: quãdo venerit romam. Et solet dici: ꝙ via illa dedit sibi illam prebendã vel fuit causa collationis prebẽde. licet via iam non sit: sed preterita sit: quãdo sibi confertur prebenda. ¶ Ad sextũ dico. ꝙ licet causa q̄ʒtum ad respectum sit simul cum effectu etiam q̄ʒtum ad respectum: tamen q̄ʒtum ad fundamentũ est prior natura q̄ꝫ effectus. Et sic in proposito potest dici. Tamen dico: ꝙ oratio illa signũ sensibile non est vere ⁊ realiter causa. nec habet realem aliquem respectum ad effectum sacramenti. sed si habet aliquem respectum ille est rationis ideo ⁊c.

¶ Ad septimum dico: ꝙ oratio causatiua est inq̄ʒtum sensibile signum a deo institutum ad hoc non ex sua sensibilitate sed ex institutione. Quando dicis: aut vt vera: aut vt falsa. dico ꝙ nec vt vera nec vt falsa. Tu dicis nõ vt neutra. quia nõ potest esse neutra. dico ꝙ in sua prolatione est neutra ⁊ in suo esse sensibili. quia cũ profertur: significationẽ suaʒ vel conceptum suum non habet. sicut dictum est supra. Non tamen est causatiua vt neutra. quia hoc non est sibi ratio causandi licet neutra existat. Tu dicis: ꝙ non potest esse neutra. dico ꝙ immo. Ad probationem dico: ꝙ licet res sit vel non sit: quãdo oratio profertur: nec sit dare medium: tamen non oportet ipsam esse veram tunc vel falsam. ita ꝙ verum ⁊ falsum non opponuntur priuatiue circa orationem pro omni tempore scilicet pro tempore sue prolationis: sed magis pro instanti sue terminationis scd̃m habitudinem cõformitatis vel priuationem seu difformitatem ad rem quõ significat̃ per orationẽ sicut videns ⁊ cecũ circa canem non pro quocũꝫ tẽpore. sed pro determinato. ¶ Ad octauum dico ꝙ vniformiter ista oratio est causatiua: modo sicut ⁊ fuit q̄ñ christus eam protulit cõficiẽdo corpus suũ. Erit enim consecratio eiusdẽ rationis: sicut tũc fuit. licet modo dicatur recitatiue a sacerdote. q̄ꝺ patet per verba precedentia. si enim nõ dicerẽtur recitatiue: sequeretur ꝙ in verbis sequẽtibus consecrationem sanguinis diceretur falsum: cum dicitur: qui pro vobis et pro multis effundetur in remissionem peccatorum. planum est enim ꝙ hoc amodo in futurum non fiet: ꝙ sanguis christi effundetur. Quãdo dicis vltra ꝙ prius natura q̄ꝫ terminetur prolatio eius: et esset causatiua effectus sacramenti: habuit suum significatum ex dictionibus propriis et suam veritatem: dico ꝙ non. Quando dicis ꝙ tunc frustra christus accepisset talẽ orationẽ: sed debuisset assumpsisse vocem aliquã nõ significatiuã: dico ꝙ ita bene assumpsisset si voluisset aliquã vocẽ nõ significatiuã: ⁊ in ipsa cõfecisset et cõficiendũ esset: si voluisset. sed hoc non fecit: sed orationem et vocem significatiuã assũpsit quasi magis cõgruam ad operandũ ⁊ cogitandum

et devotionem ministri et aliorum inflammandum. Hec de tertio articulo principali. Vide tamen q̃ s̃m ista dicta in tertio articulo possent solui aliqua argumenta prius facta cõtra primas opiniones.

Ad rões p̃ncipa. ¶ Ad primum argumentum principale patet quid dicendum ex predictis scilicet q̃ li hoc inq̃ntum sit dictio per se accepta demonstret aliquid presens in termino sue prolationis. Aliter tamen demonstrat: vt est pars orationis q̃tumcũq̃ coniunctũ cum verbo presentis temporis sicut dictum est. tunc enim demõstrat in instanti terminatiuo prolationis totius orationis et cũ est presens illud qḋ demõstrat: et oratio est vera. ¶ Ad scđm dico: q̃ li hoc demonstrat particulare entis: quod est substãtia. vel particulare substantie scz hanc substantiã. Et licet illa substantia sit corp⁹ christi: nõ tamen est idem dictu hoc ẽ corpus meũ: sicut corpus meũ est corpus meum sicut patuit ex predictis. ¶ Ad tertiũ dico: q̃ licet ista oratio sit causatiua per modũ qui dictus est supra: non tamen prius significat corpus christi esse presens: q̃ sit presens: sed simul hoc significat: et corp⁹ christi est presens. et ideo non est falsa.

¶ Distinctionis None.
Questio Tertia.

Tertio quero de isto sacramẽto q̃tum ad suscipiẽtes vel tempus suscipiendi simul pro distinctione sequenti: vtrũ istud sacramẽtũ licite possit tantũ suscipi a ieiuno et existẽte sine peccato mortali. ¶ Videtur q̃ regulariter sit suscipiendũ a nõ ieiuno. q: xp̃s istud sacramentum instituit post cenã: et discipulis suis suscipiẽdũ tradidit. ergo sic debet fieri (vt videt̃) exẽplo xp̃i. ¶ Secũdo sic apostolus p̃me ad corinthi. xj. si quis (inquit) esurit domi mãducet. ergo videtur ↄcedere: q̃ pri⁹ possit homo mãducare: et bibere: et postea ad ecclesiã venire: et cũ alijs istud sacramẽtũ suscipere. ¶ Tertio videtur: q̃ existens in pctõ mortali licite possit istud sacramẽtum recipere. Primo q: vnusquisq̃ siue peccator siue iustus adultus ex p̃cepto ecclesie semel in anno tenet̃ cõicare. sed null⁹ peccat faciẽdo id ad qḋ tenet̃ ergo et cetera. Itẽ de ↄsecratione di. ij. relatũ est q̃ sacerdos qui ↄsecrauit tenet̃ cõicare. sed põt ↄtingere: q̃ tunc est in pctõ mortali. ergo et cetera.
(margin: .i. ad corinthios. xj. — De ↄsec. distin. ij.)

¶ Contra primũ est ↄsuetudo ecclesie et ordinatio de ↄsecratione dist. ij. si quidem. ¶ Contra scđm est apostolus p̃me ad corinth. xj. Qui mãducat et bibit indigne et cetera. sz ille q̃ recipit in pctõ mortali: mãducat indigne. ergo et cetera.
(margin: .i. ad corinthios. xj.)

¶ In ista questione sic p̃cedã.

¶ Primo p̃mittã quot modis recipit̃ hoc sacramẽtũ. ¶ Scđo vtrũ debeat vel possit licite recipi a solis ieiunis. ¶ Tertio vtrũ a solis iustificatis vel sine pctõ mortali. ¶ Vltimo ad rationes.

Q̃t modis sacrm̃ eucha. recipiatur. ¶ Quantum ad primum dico: q̃ aliquis põt sacramẽtũ hoc percipere: et nõ sacramẽtaliter. et isto mõ recipit istud sacrm̃ quicunq̃ recipit hostiã ↄsecratã nõ dÿudicãs hoc sacrm̃ ab alijs cõmunib⁹ cibis sicut reciperet vna vacca. vn⁹ bos vel vnus puer. siue vn⁹ amẽs qui comederet hostiã cõsecratã. Et isto mõ recipiũt illi q̃ nõ ponũt differẽtiã inter hũc cibũ et alios cibos: nec ad ip̃m habẽt reuerẽtiã. Cõtra quos loquit̃ ap̃lus p̃me ad corin. xj. iudiciũ sibi mãducat et bibit: nõ dÿudicãs corp⁹ dñi. Et istud põt esse vel ex infidelitate: sicut reciperet iudeus vel sarracen⁹. vel ex ↄtẽptu: sicut malus christian⁹: etiã stãte fide. ¶ Scđo mõ percipit̃ hoc sacrm̃ et sacramẽtaliter: sed nõ sp̃ualiter: sicut recipit ip̃m quilibet christian⁹ credẽs veritatẽ huius sacramẽti: et habẽs reuerẽtiã ad ip̃z tñ ẽ in peccato mortali aliquo. q: nõ sufficiẽter dispositus ad vitãdũ mortale pctm̃ in ista receptiõe: et ad ↄsequẽdũ grãm sp̃ualẽ: q̃ cõfertur cõiter in susceptione sacramẽti: et q̃tũ est ex p̃te sacramẽti. ¶ Tertio mõ recipit̃ hoc sacrm̃ et sacramẽtaliter et sp̃ualiter: q̃ñ scz nõ solũ recipit̃ hostia ↄsecrata nec solũ creditur veritas sacramẽti: nec solũ habet̃ reuerentia qualiscũq̃ ad ip̃m: sed q̃ñ suscipiẽs disposit⁹ est: et fecit qḋ in se est: vt digne recipiat sacrm̃ tunc eñ grãm sp̃ualẽ recipit. ¶ Quarto mõ recipitur hoc sacrm̃ nõ sacramẽtaliter sed sp̃ualiter ex deuotiõe ad istḋ sacrm̃ et isto mõ recipit fidelis deuot⁹ et sufficiẽter disposit⁹ sine pctõ mortali existẽs desiderãs illud sacrm̃. licet ip̃m nõ suscipiat aliquo impedimento alio occurrẽte: vel q: non habet: qui ministret sibi vel hm̃oi. Hec de primo articulo principali. (margin: .i. ad corinthios. xj.)

Nõ ieiunis an liceat recipere sacramẽtũ eucha. ¶ Quãtum ad secũdum arti. dico breuiter q̃ nullus excepto casu necessitatis debet recipere hoc sacrm̃ nisi ieiun⁹ ieiunio nature dico: nõ solũ ecclesie. Est eñ differẽtia inter ieiuniũ ecclesie et ieiuniũ nature. Nã ieiuniũ nature dicit priuationẽ cibi vel pot⁹ in stomacho recepti vel in via ad stomachũ: ita q̃ nihil intret stomachũ i illo die a p̃ncipio diei vel post p̃ncipiũ in quo dr̃ ieiunus. Et ita p3: q̃ ieiuniũ nature soluit̃ per sumptionẽ cuiuscũq̃ cibi vel pot⁹ vel specierũ vel medicinaliũ. Ieiuniũ vero ecclesie nõ soluit̃ nisi p̃ aliquã refectionẽ extra ordinariã p̃ter morẽ ecclesie. Vñ per specierũ sumptionẽ vel medicinatiũ vel potũ saltẽ post prandiũ nõ soluit̃ ieiuniũ eccl'ie. ¶ Dico igit̃ q̃ licite et regularit̃ nõ põt q̃s suscipe istud sacrm̃ nisi ieiun⁹ ieiunio nature. Et hoc est nisi p̃pter ordinationẽ eccl'ie vel xp̃i reuelatã ab ip̃o eccl'ie sue per ap̃los. que quidẽ ordinatio ↄgrua est p̃pter reuerẽtiã sacramẽti: q̃ maior est cõiter in ieiuno q̃ in prãso De hoc habet̃ de ↄsecratiõe di. ij. Et sumit̃ ab augu. ad inq̃sitiones ianuarij. placuit inq̃t sp̃ui sancto in honorẽ tãti sacramẽti: vt pri⁹ in os sacramẽti dñicũ corp⁹ intraret: q̃ alij cibi. et ideo vbiq̃ mos iste seruat̃. ¶ Scđo dico: q̃ in casu necessitatis vel p̃cepti maioris q̃ sit illud p̃ceptũ eccl'ie de percipiẽte ieiunio põt aliq̃s suscipere hoc sacrz nõ ieiun⁹ ieiunio nature dico nec etiã ieiunio ecclesie. In casu necessitatis vel infirmitatis. sicut alicui cõstituto i graui infirmitate: sic q̃ timet̃ p̃babilit̃ de morte: ne decedat sine viatico vl hm̃oi. In casu etiã maioris p̃cepti de p̃cipiẽdo nõ ieiuniu q̃ ieiunum in quo etiã videt̃ dispẽsatũ esse de illo minori p̃cepto. sicut si aliq̃s sacerdos p̃cipiat i p̃ceptiõe ip̃erz sanguinis fuisse ministratũ aquã et nõ vinũ. tenet̃ lz perceperit totã aquã vel p̃tẽ: et sit nõ ieiun⁹: cõplere sacrm̃ et facere ministrari vinũ: et ↄsecrare sanguinem et sumere ipsum. et omnia ista si poterit cau-
(margin: De fractiõe ieiuniorũ. — August. — Q̃ñ põt sacrm̃ eucha. ab ieiuno recipi.)

te sine scandalo populi. et si non sine scandalo non debet curare. quia scādalum passiuū est ⁊ pharisco
mat. 16. rum. de quo non curauit christus math. xvi. Sinite (inquit) eos ceci sunt ⁊ duces cecorum. preceptū enim maius est: ꝙ sacramētum quādo conficitur: integre perficiatur: ⁊ percipiatur a conficiente: ꝙ̄ ꝙ ieiune percipiatur propter integritatem ⁊ perfectionē sacramēti. Unde ad illud ponitur magna pena cōtra trāsgredientes. ⁊ iudicatur ꝙ ille qui cōtrariū facit reus est corporis dn̄i. et ꝙ sine grandi sacrilegio fieri nō potest. ⁊ ꝙ talis a cōmuniōe vno
De cōsec. anno repulsum se nouerit. Unde de consecratione
distin. ij. di. ij. Cōperimus: dicitur de cōficientibus: ꝙ aut sacramēta integra percipiant: aut ab integris arceātur. Et subditur ratio. quia diuisio eiusdem sacramenti sine grandi sacrilegio nō potest prouenire. Et de cōsecratiōe di. ij. Felatum dicitur: ꝙ hi qui sacrificantes nō edunt: rei sunt dn̄ici sacramenti. Hoc etiam vt puto nō solum est preceptū ecclesie sed christi. quia apostolis quibus dedit potestatem cōficiendi: non solum precepit sumere corpus chri
mat. 26. sti: sed etiā sanguinem: sicut patet math. xxvi. ⁊ lu
⁊ Lu. 22 ce. xxij. ¶ Et ideo dico. ꝙ in hoc casu tenetur aliquis cōmunicare nō ieiunus ieiunio naturali. ⁊ eo ipso in hoc casu reuocatum est preceptum de communicādo ieiunus. vel ecclesia nō intendebat per ipsum ligare in hoc casu. quia illud preceptum fortius est ⁊ artius. Sicut etiā patet: ꝙ in aliquo casu etiam cōmunicat aliquis nō ieiunus. Nam in die parasceues particula hostie consecrate percipitur cum vino nō consecrato. quia alio die precedente hostia cōsecratur: ⁊ reseruatur: ⁊ vinum non reseruatur. Et probabile ⁊ manifestum videtur: ꝙ vinū illud prius venit ad stomachū: ꝙ̄ illa particula hostie. quare ⁊c. Nec oportet propter integritatē sacramēti: ꝙ sacerdos in die parasceues recipiat sanguinem: quia illud preceptum non est nisi quādo percipiens consecrat: vel debet cōsecrare vtrūq ⁊ corpus scilicet ⁊ sanguinē: non autē hoc requiritur in qualibet perceptione: puta quādo neutrum conficit vel consecrat: sicut patet de laico: qui recipit corpus ⁊ non sanguinē. Hec de secundo articulo principali.

An solis iustificatis liceat recipe sacramētū eucharistie.

¶ Quantū ad tertiū articulum dico: ꝙ aliquis potest intelligi percipere sacramentū hoc in peccato mortali tripliciter. ¶ Primo modo in actu. quia tūc peccat actualiter ⁊ mortaliter scd̄m actū interiorē aliquē vel exteriorē. ⁊ de isto recipiente cum actu peccandi mortaliter: patet ꝙ peccat mortaliter alio nouo peccato. quia recipit idigne: ⁊ facit irreuerētiā sacramēto. ¶ Scd̄o modo potest hoc intelligi quia recipit sacramētum post peccatum mortale preteritum de quo nō penituit. nec penitet de isto. Et de isto dico. ꝙ si ē negligētia penitēdi vel ignorantia supina vel crassa vel affectata: qd̄ sibi non licet recipere sacramētum quia talis ignorātia nō excusat. Tenetur eīn quis suā cōscientiā examinare
1. ad Corinthios. 11. et probare iuxta dictū apostoli prime ad corinth. xi. probet seipsum homo ⁊ sic de pane illo edat: et de calice bibat. Si autem nō sit negligentia crassa: puta quia precessit examinatio sufficiens: nec occurrit illud peccatum: de omnibus que occurrerūt fuerit contritus et confessus prius licet communicare. nec peccat cōmunicando: licet aliquod peccatum lateat quod fuerit traditum obliuioni. Tum quia post talē inquisitionē attritus ⁊ confessus si moreretur saluaretur. nec requiritur maior exquisitio cōsciētie ad bene cōmunicādū ꝙ̄ ad bene moriēdū ꝙ̄tum ad hoc. Tū quia alias qlibet cōmunicādo exponeret se periculo. quia nescit ꝙ̄uiscūq diligens suā cōsciētiā examinet: an aliqd̄ pctm̄ lateat ipsum. Iuxta illud. delicta qs intelligit ⁊c. Et ecclesiastes. ix.
Nescit homo vtrū amore vel odio dignus sit. nisi forte accipiatur hoc de amore finali. Tū quia non esset sacramētum eucharistie cōueniēs viatori. quia talis noticia perfecta de peccatis suis viatori non cōuenit ideo ⁊c. Dico etiā vltra ꝙ si aliquod tale peccatum latēs diligente inquisitione ⁊ confessiōe premissa inueniatur in suscipiēte ꝙ deletur per eucharistiam. Nō tn̄ puto ꝙ inueniatur quia per sacramentū penitentie precedens delebatur. ¶ Tertio modo potest illud intelligi: ꝙ si aliquis suscipiens sacramētum de peccato preterito penitet vel penituit: tamē de primo nō est confessus. et de isto dico ꝙ si occurrat oportunitas tenetur prius confiteri: nec licet sibi recipere hoc sacramentū: nisi prius cōfiteatur dato etiam ꝙ sit in gratia ⁊ contritus non solum attritus. Et ratio est. quia hoc sacramētum est vnitatis ecclesie. vnde ⁊ significat vnitatē corporis ecclesie ⁊ corpus christi misticū. ⁊ ideo non debet nec licite potest ipsum recipere: nisi prius confiteatur: ⁊ reconcilietur ecclesie habita oportunitate. Si autem nō occurrit oportunitas confitendi: et potest vitare ne cōmunicet absq scandalo actiuo: adhuc nō licet sibi cōmunicare: sed tenetur differre. Si aūt sine scandalo vitari non pōt vtpote si sit indutus ad celebrandū: et occurrit sibi cōsciētia de peccato mortali: de quo nō est cōfessus ⁊ nō habet cōfessorē in promptu. vel si habet: nō tamen est in pūcto in quo possit cōfiteri: vt in secreto misse vel hmōi ⁊ in casibus cōsimilibus: licet sibi cōmunicare cum penitentia et contritione ⁊ proposito confitendi: vt scandalum euitetur. Nec aliquod preceptum obligat ipsum ad actum confitendi pro tūc. nec peccat nisi forte in talē necessitatē seipsum sciēter ⁊ aduertenter induxisset.

Ecclesiastes 9 (margin: Eccle. 9)

Ad principalia argumenta.

¶ Ad primum principale argumētum dico: ꝙ scd̄m augustinū licet christus sic fecerit ad imprimēdum cordibus discipulorum nobilitatem et altitudinem huius sacramenti quasi nobilissimi localis collati in fine: tamen non sic est faciendum sed per apostolos postea ecclesie reuelauit: quo ordine sumendum sit hoc sacramentum. ¶ Ad secundū dico. ꝙ verba illa apostoli: si quis esurit: domi manducet: non sunt intelligenda: ꝙ manducandum sit ante sumptionem eucharistie: sed post. Non enim debet aliquis seipm̄ inebriare vel saturare de illis speciebus eucharistie in ecclesia: sed si habet famem vel sitim debet expectare vsq ad domum suam post sumptionē eucharistie. vnde et laudabilis est consuetudo latine ecclesie: que in tam parua quantitate specierū ministrat hoc sacramentū: vt non possint sumi ad crapulam vel superfluitatem. ¶ Ad tertium dicitur ꝙ aliquis non peccat faciendo id ad quod tenetur et eo modo quo tenetur ad illud ex precepto rationabili. sed ad cōmunicandum in peccato mortali quis non tenetur: sed tenetur seipsum preparare: sicut et cōmunicare: si est in peccato mortali.

q: nullum falsum bene deduci pōt ex apparētibus
veris. q: ex veris nō sequitur falsum scḋo priorum.

De p̄sentia corporis xp̄i sub specie panis facta ꝯsecra. opi. p̄s xp̄ianorum.

¶ Sed istis non obstātibus:

dico primo ꝙ nō est impossibile corpus xp̄i veraciter ⁊ realiter ꝯtineri sub specie panis. nec implicat hoc aliq̄ ꝯtradictionem: sicut magis apparebit infra soluēdo ad argumēta ⁊ prosequēdo aliqua: que longum esset modo oīa explicare. ¶ Scḋo dico: ꝙ de facto corpus xp̄i presens veraciter ⁊ realiter cōtinetur sub specie panis facta ꝯsecratione vel ꝯfectione. Et istud q: est de facto ⁊ cōtingens: per rationem efficacē demonstrari nō potest: sed notū est vnicuiq; fideli ex sua fide eadem qua creditur veritas cuiuslibet sacramēti ⁊ cōsimiliter istius sacramenti. ¶ Ad hoc est auctoritas euāgelij precipue
mat. 26. ⁊ luc. 22. Mathei. xxvj. ⁊ Luce. xxij. vbi xp̄s dicit suum corpus eē ibi hoc est (inq̄t) corp⁹ meū. hic est sanguis meus ⁊c̄. Nec potest dici: ꝙ hoc dixerit parabolice vel figuraliter: sicut dicerent heretici. Nam s̄m Augustinū ex verbis xp̄i precedētibus vel sequentibus haberi pōt bene: qn̄ loquitur parabolice seu
Jo. 15. figuraliter vel etiā aliter. Unde ⁊ Jo. xv. qn̄ dicit ego sum vitis: subiunxit ⁊ vos palmites planū est aūt: ꝙ discipuli nō erant palmites veraciter. sed figuraliter figurati per palmites ꝓpter aliq̄ similitudinem. Et ex hoc p3: ꝙ figuraliter loquebatur xp̄s: qn̄ dixit ego sum vitis. Sed in ꝯposito pat3 ꝙ nō loquebatur figuraliter: sed veraciter: q̄ sic essee in re. q: postq̄ dixit hoc est corpus meum: subiunxit: quod pro vobis tradetur. Cum etiam dixisset: hic est sanguis meus. subiunxit i qui pro vobis effundetur. Ita ꝙ corpus xp̄i verum pro vobis passum: et sanguis pro vobis effusus. ibi veraciter et realiter sub speciebus cōtinentur. ¶ Et hoc pat3
Jo. 6. etiā Jo. vj. vbi ita expresse a xp̄o hoc sacramētum predicatur. Caro mea vere est cib⁹. Sanguis me⁹ vere est potus. Nisi manducaueritis carnē filij hominis: ⁊ biberitis eius sanguinē. nō habebitis vitam in vobis. ⁊ multa cōsimilia ibi. Nec valet etiā quod dicunt heretici: ꝙ xp̄s ibidem vidēs multos fuisse scādalizatos: ⁊ abysse ꝓpter istā predicationem: dixit: spiritus est: qui viuificat. caro autē non prodest quicq̄. verba que loquor vobis spūs ⁊ vita sunt. vbi videtur innuere xp̄us: ꝙ corpus suum nō sumitur veraciter ⁊ realiter in isto sacramento. nec est ibi sic: sed i t̄m spiritualiter intelligēdo et fi-
August. guratiue t̄m. Sicut etiā videtur dicere Aug. de cōsecratione. dist. ij. prima heresis pertractās illa verba xp̄i immediate allegata dicēs. Non hoc corpus quod videtis: māducaturi estis. nec sanguinē effundendum. sacramētum quod cōmēdaui vobis spiritualiter intellectum viuificat vos. ⁊ loquit̄ Aug. in persona xp̄i. Ad hoc enim respondet magister ⁊ bene: ꝙ nec xp̄s nec Aug. intēdunt negare veritatem corporis xp̄i sub specie panis. vel sanguinis sub specie vini: sed pro tāto dixerunt ista: q: l3 sint ibi veraciter: nō t̄n sumūtur sic carnaliter: sicut alie carnes cōmuniter comeduntur: vel sicut vinum potatur cōmuniter: sicut intellexerunt illi scādalizati recedētes a xp̄o: sed quasi spiritualiter manducat̄: et sumitur corpus xp̄i in hoc sacramento. quia non diuiditur dētibus: nec atteritur: sicut alij cibi. ideo
1. ad Corinth. 11. ⁊c̄. ¶ Tertia auctoritas principalis est apostoli prime. ad Corinth. xj. vbi multa dicit de hoc sacramento: ⁊ ꝙ corpus xp̄i veraciter ⁊ realiter ibidem cōtinetur. Hoc idē habetur auctoritate ecclesie de De cōse. distin. 2.
cōsecratione di. scḋa: panis in altari ⁊c̄. Et ibidem etiā per vnum aliud verbum. Eadem etiā di. scḋa. Ego berengarius: condēnatur error berēgarij qui posuit: ꝙ corpus xp̄i nō esset hic: nisi sicut in signo: et nō scḋm rei veritatem quē errorē reuocauit coram cētum tridecim episcopis. Similiter etiam ad hoc est ratio ex efficacia sacramenti. alioquin enim sacramētum non esset efficax signum corporis xp̄i: vt videtur. Similiter cōdecentia. q: non decuit: ꝙ xp̄s spōsam suā ecclesiam militātem tāto tp̄e relinqueret sine sua presentia corporali ꝓpter quod etiā
Mathei vlti. Ecce ego vobiscū sum oībus diebus math. vl.
vsq; ad consummationē seculi. Hec tenuerunt etiā et tenent oēs catholici tractatores. ⁊ ideo firmiter est tenēdum hoc: ⁊ etiā incōcusse. ¶ Sed de modo per quē: notādum est: ꝙ aliquid dr̄ esse in loco ꝓprie alio modo nō sic ꝓprie. Illud quod proprie dicitur esse in loco: dicitur cōtineri a loco: ⁊ locus dicitur ipsum ꝯtinere: sicut aliquid distinctum ab ipso subiecto vel supposito. Unde ⁊ de⁹ (qui sic est presens alicui loco: quod t̄n nō ꝯtinetur ab ipso: celum etiā quod nō ꝯtinetur ab aliquo corpore: sed alia ꝯtinet tanq̄ locus: ⁊ aīa etiā que sic est presens corpori: ꝙ t̄n non est distincta subiecto a corpore q̄to: sed est forma eius) nō est proprie in loco. plus eī̄ requiritur ad hoc: vt sit aliquid ꝓprie in loco: q̄ sit sibi realiter presens. Unde ⁊ predicta sunt presentia loco vel corpori alicui: ⁊ t̄n ꝓprie nō sunt in loco: vt p3. Sed illud quod est in aliquo sicut aliquid distinctū ab ipso vel separatum in esse: ⁊ ꝯtinetur ab ipso: dicitur esse ꝓprie in loco. ¶ Scḋm hoc ergo dico: ꝙ aliquid potest habere triplicē habitudinem ad locum. vno modo habitudinē simplicis presentie ad ipsum vt est in omni creato locato scḋm naturā et entitatem suā realē. ⁊ si ꝯtineatur a loco vel a corpore dicitur vbi presentiale. et est istud vbi pertinēs ad predicamētum vbi. ⁊ est habitudo alicuius ad locum ꝯtinētem ipsum: cui quidē loco veraciter et realiter presens est tale cōtentum. ¶ Scḋo modo potest aliquid habere habitudinē ad locum vel corpus seu q̄tum vt ꝯtentum ab ipso ⁊ circunscriptum: ita ꝙ in illo continetur circunscriptiue ⁊ dimēsiue coextēsum loco ⁊ cōmēsuratum ⁊ ꝯfiguratum sibi. ⁊ ista habitudo vocat̄ vbi circunscriptiuū de quo precipue loquitur philosophus: ⁊ actor sex principiorum loquēdo de predicamento vbi q: inter alias species ipsius vbi ista est magis clara patēs. Et isto modo de cōmuni lege q̄tum locatū habet habitudinē ad q̄tum locans. ¶ Tertio modo potest habere aliquid habitudinē ad corpus vel ad locum vt contentum ab ipso diffinitiue tantum ⁊ nō circunscriptiue secundum ꝙ huiusmodi. et isto modo dicimus: ꝙ angelus existens in vno loco tātum habet habitudinem ad ipsum et vbi diffinitiuum. Et dicitur vbi diffinitiuum: q: sic determinare hic est ꝙ nō alibi: ⁊ non t̄n est circunscriptiue vt patet. Duo vltima vbi presupponunt primum. Nā quicquid est in loco circunscriptiue vel diffinitiue: est ibi presentialiter: sicut p3 sed nō ecōuerso. Potest eī̄ aliquid esse in loco presentialiter ⁊ non circunscriptiue. q: non cōmensuratiue nec coextensiue ad locum vel ad q̄tum. nec ꝯfiguratiue. nec etiā diffinitiue. q: sic potest esse. ⁊ est aliq̄ñ in vno loco quod

[Right margin notes: De mō p quē xp̄s est p̄sens sacramēto ⁊c̄. — Triplex h̄itudo ad locū.]

est vel esse potest cum hoc in alio. aliquid aūt diffinitiue nō potest esse in actu nisi in vno loco. ita hic ꝙ non alibi. Alia duo possunt se ꝯcomitari vel ab inuicem separari. Nam de cōmuni lege vbi circūscriptiuum habet secum vbi diffinitiuum. Illud enim quod est in loco circunscriptiue de cōmuni lege est ibi cum hoc diffinitiue. quia sic est in illo loco: ꝙ non in alio simul: lȝ deus possit facere ꝙ cum hoc sit in alio loco etiā circunscriptiue: sicut dicā infra. ⁊ tūc in nullo illoꝝ locorum esset diffinitiue: sed circunscriptiue. Similiter etiā vbi diffinitiuum in oībus nō q̄ntis que sunt in loco: separatur ab vbi circunscriptiuo: quia illis non ꝯuenit esse in loco circunscriptiue: sicut patȝ de angelo. Et dico: ꝙ ad quodlibet istoꝝ vbi potest mutatio aliqua terminari nullo absoluto adueniēte: nec in subiecto mutato: nec in extremo terminatiuo talis habitudinis. Et quodlibet istoꝝ vbi est de predicamento vbi. ⁊ per consequēs est respectus extrinsecus aduenіēs: sicut patȝ. Et ita nullum eoꝝ necessario ponitur absolute loquendo q̄ntumcūqȝ posito fundamēto ⁊ extremo: et ipsis q̄ntumcūqȝ approximatis. Sicut etiā nec fuit posita actio ignis in illos pueros passibiles bene approximatos in camino babilonis: sed suspensa fuit virtute diuina. ¶ Scdo notādum est. ꝙ aliqđ q̄ntum potest intelligi habere duplicē positionem. vnā que est differētia q̄ntitatis ⁊ est positio partiū in toto. partium (inq̄) q̄ntitatis in tota q̄ntitate. ⁊ secundum hāc positionē dicimus: ꝙ vna pars q̄ntitatis est extra aliā ⁊ ꝯtinuum est ex partibus habentibus positionē. Alia positio est: que est distinctum predicamētum quod dr̄ situs. ⁊ est positio partium q̄nti in loco vel in partibus loci. ita ꝙ sicut totū q̄ntum circunscriptum a toto loco habet habitudinē vbi ad totum locum: sic partes quāti ad partes loci habeāt habitudines situum. ita ꝙ vna dr̄ esse in alio situ q̄ alia. quia cōmensuratur ⁊ coextēditur alteri parti loci: ⁊ continetur ab altera parte q̄ alia. Ita ꝙ scdm primā positionem partes ordinantur in toto: sed scdm aliam ordināntur in loco. Et sicut vbi est respectus extrinsecus: ita ⁊ positio illa scda sicut ⁊ totum predicamētum situs. Et isti respectꝰ scȝ vbi circūscriptiuum ⁊ situs nunq̄ separantur. quicquid enī est in loco circunscriptiue: habet partes situatas in loco ⁊ ecōuerso. nisi forte in vltima spera cui non ꝯuenit vbi: tn̄ sibi cōuenit situs scdm partes. scdm aliquos. quare ⁊c̄. ¶ Ad ꝓpositum de modo existēdi corpus xp̄i sub specie panis. dico primo: ꝙ nō est ibi sub ipsa nec ꝯtinetur circūscriptiue. Quod patȝ primo. quia corpus xp̄i nō coextenditur: nec cōmēsuratur speciei nec loco speciei quāte: nec sibi ꝯfiguratur. planum est. sed ista necessario ꝯueniunt alicui ꝯtento circūscriptiue. ergo ⁊c̄. Scdo quia nullum maius est in minori vel ꝯtinetur a minori circunscriptiue. opȝ enī equari locum ⁊ locatum circunscriptiue. sed planum est corpus xp̄i esse maius q̄ quātitatem hostie vel loci eius. ergo ⁊c̄. Tertio sic. illud qđ est totum in aliquo toto ⁊ totum in qualibet parte illius: nō est in ipso circūscriptiue. sed corpus xp̄i sic est ⁊ ꝯtinetur in hostia: sicut dicetur infra: ⁊ apparebit magis. ergo ⁊c̄.

¶ Scdo dico: ꝙ corpus xp̄i nō est sub specie diffinitiue. Quod patȝ. quia illud quod sic est vel ꝯtinetur sub aliquo vel alicubi: ꝙ simul est in alio loco non est ibi diffinitiue. hoc patȝ per ratiōnē essendi diffinitiue: quia esse diffinitiue est sic esse alicubi: ꝙ nō alibi. sed corpꝰ xp̄i sic est sub specie: ꝙ est alibi. quia ī celo. g̃ ⁊c̄. Scdo sic. illud nō est diffinitiue in loco: qđ simul hȝ diuersos modos essendi ⁊ habitudines incōpossibiles in eodē respectu vniꝰ loci: lȝ tn̄ respectu plurium locoꝝ. sed corpus xp̄i existens sub hostia ⁊ ꝯtentum ab ipsa est huiōi. habet enī habitudinem circunscripti ad aliquē locum: in quo est circunscriptiue ⁊ habitudinem aliā non circunscripti licet ꝯtenti ad speciem. sed incōpossibiles sunt iste habitudines due per cōparationem ad eundem locum. ergo ⁊c̄. Tertio sic. si esset sub specie diffinitiue aut esset ibi sicut spiritus: aut sicut corpus. Non sicut spiritus. patȝ quia non est spiritus sed corpus ⁊ quid q̄ntum. Nec sicut corpus. quia non est precise in isto loco. ergo ⁊c̄. ¶ Tertio dico: ꝙ corpus xp̄i est sub specie principaliter. ita ꝙ ad speciē ipsam habet verā habitudinē realis presentie scdm naturā suam ⁊ entitatē: qua realiter presens est: ⁊ fundat talem respectum presentie realis ad speciem. Hoc patȝ primo. quia est ibi realiter ⁊ ꝯtinetur sicut ostensum est prius. ⁊ nō est ibi circunscriptiue nec diffinitiue sicut etiā ostēsum est. ergo tn̄ presentialiter ¶ Scdo sic. impossibile est: ꝙ corpus xp̄i preexistens ꝯtineatur: vel sit ibi de nouo: nisi per aliquid qđ prius non habuit: puta per aliquē ordinem vel respectum. quia si nullum ordinem vel respectum nec aliq̄ habitudinē habet ad istū locum plusq̄ ante: nō est in eo plusq̄ ante. quia nec ipse locus habet habitudinē ad ipsum plusq̄ ante. sed talis habitudo nō potest pertinere ad aliud genus: q̄ ad vbi ⁊ non pertinet ad vbi circunscriptiuum vel diffinitiuum: sicut probatum est. igitur ad vbi presentiale. ⁊ non est nisi habitudo realis presentie ad speciē ꝯtinentem. igitur ⁊c̄. ¶ Quarto dico: ꝙ sic est ibi corpꝰ xp̄i: ꝙ partes eius sunt extra se inuicē. Quod patȝ primo. quia impossibile est esse q̄ntitatē nō habentem partem extra partē. hec est enī ratio q̄ntitatis cōtinue. quia ꝯstat ex partibus habētibus positionē. primo modo accipiēdo positionem. sed corpus xp̄i est ibi cum sua q̄ntitate ergo ⁊c̄. Scdo. quia si non habet partem extra partē: sequeretur ꝙ pars esset in parte: ⁊ confusio maxima in corpore: ꝙ oculus esset in dorso: ⁊ pari ratione ecōuerso. qđ est incōueniens. Tertio. quia tale corpus nō esset proportionatum anime. Est enī aīa actus corporis phisici organici potētia vitam habētis. ergo ⁊c̄. ¶ Quinto dico: ꝙ partes corporis xp̄i nō sunt in partibꝰ hostie situaliter habētes positionē scdo modo per cōparationem ad tales partes. Primo quia totum corpus nō est sub hostia circunscriptiue. situs autem partium non separatur ab vbi circunscriptiuo totius. ergo ⁊c̄. Scdo quia pars habēs situm per cōparationē ad partē loci necessario equatur sibi: sed īpossibile est ꝙ partes corporis xp̄i equentur partibus hostie sed necessario sunt inequales: sicut ⁊ tota ipsa xp̄. ergo ⁊c̄. Tertio. quia pars non cōfiguratur parti hostie. sicut totum toti. ergo ⁊c̄. ¶ Ex quo patȝ: ꝙ lȝ pars corporis xp̄i nō sit in parte corporis: sed vna extra aliā: sicut ⁊ partes q̄nti: omnes tn̄ partes sunt in eadem parte hostie: ⁊ totum similiter. ⁊ planum est: ꝙ totum corpus est sub tota hostia. ergo totum est in tota: ⁊ in qualibet parte quantitatis hostie. Non est autem in linea vel in puncto vel in superficie ꝓprie. quia ista non sunt partes q̄ntitatis hostie:

Aliquid q̄ntū duplicē positionē habere dr̄.

Qꝙ corpꝰ xp̄i nō ē sub specie ⁊c. circunscriptiue.

ꝙ corpꝰ xp̄i nō ē sub specie diffinitiue.

ꝙ corpꝰ xp̄i ē sub specie principalit.

Quō est ibi principaliter

Quō partes corpor. xp̄i sunt ī ptibꝰ hostie

que est corporeitas. quod corpus non cōponitur ex superficiebus: nec superficies ex lineis: nec linea ex punctis sexto phisicorum. quare ⁊c. ¶ Ultimo dico: quod hoc est possibile: corpus christi sic esse sub specie virtute diuina. Hoc autem potest probari primo sic. Illud est possibile deo: quod non implicat cōtradictionem ex terminis: sed hoc nullam implicat contradictionem: scilicet corpus xp̄i cum sua q̄titate sic contineri sub specie. quia sic ipsum contineri sub specie non est nisi esse presens speciei. sic quod totum ille sub specie non habens respectum intrinsecum vbi circūscriptiui ad speciem: nec partes eius respectus situales ad partes hostie. hoc autem nullam implicat cōtradictionem: quia nec q̄titas hostie equalis est q̄titati corporis. Et ita non est mirum: si ponantur tales respectus. quia deficit terminus scilicet q̄titas equalis. ⁊ dato quod esset equalis adhuc non esset contradictio: quia vbi circumscriptiuum ⁊ situs illi sunt respectus extrinseci: qui nō ponuntur necessario posito fundamento et termino. quicquid sit de intrinseco. Et ideo non oportet adhuc dato: quod quātitas hostie esset equalis quod corpus esset ibi circunscriptiue. nec partes eius situaliter. Unde non est aliqua contradictio. precipue quia ad aliam presentiam corpus de se est indifferens secundum vbi presentiale tantum. ergo ⁊c.

ꝙ ꝓdicta sūt possibilia ꝟtute diuina

¶ Secundo sic. omne prius essentialiter distinctū ab alio pōt deus facere alicui presens sine illo alio essentialiter distincto sola ꝓsentialitate excepta. sed corpus christi est essentialiter distinctum ab vbi et situ respectu cuiuscū corporis: cui potest esse presens. ⁊ non est necessario presentia ipsa quecū q̄ indifferēs ad aliam presentiam q̄ secūdum vbi circunscriptiuum: vt dictum est supra. ergo potest facere corpus christi presens cuicū corpori siue vbi circunscripto ad tale corpus. non tamen circūscriptiue: sed alio modo sic autem est in proposito.

¶ Tertio sic. non est magis impossibile quod corpus christi sit presens alicui: ⁊ contineatur ab ipso non circunscriptiue: q̄ quod accidens sit presens subiecto et non inhereat sibi. sed hoc est possibile. vt probabo infra. ergo ⁊c. ¶ Quarto sic. non est magis impossibile corpus christi sic contineri sub specie: q̄ actiuum esse presens passo disposito: et non agere in ipsum. sed hoc est possibile virtute primi agētis liberi. quod nisi coagat. nullum agens agit q̄tumcun approximatū passo. ergo ⁊c. ¶ Quinta ratio sicut dictum est supra: vbi circūscriptiuum presupponit vbi presentiale: ⁊ non potest esse sine ipso licet ecōuerso. vnde bene ipsum vbi presentiale est prius naturaliter: ⁊ distinctum essentialiter. sed tale prius potest facere deus in corpore christi sine posteriori. ergo potest facere corpus christi presens alicui corpori sine vbi circunscriptiuo. ¶ Sexta ratio non magis necessario q̄titas dat corpori esse coextensum vel circūscriptum a corpore: cui est presens: q̄ ipsamet sit ratio coextentionis vel circunscriptionis. sed ipsa non est necessario ratio circunscriptionis: licet sit ratio extensionis. quia est effectus eius formalis vel quasi formalis: non autem illud ergo ⁊c. ¶ Sic igitur dico: quod possibile est virtute diuina corpus christi esse sub specie panis q̄tumcun sit maius ipsa. et quod est ibi de facto facta consecratione: sicut apparet ex predictis et patet etiam per quem modum. Et sicut possibile est: quod sub vna specie: ita est possibile quod sub pluribus secundū plures respectus vbi presentialis causatos in ipso: ⁊ terminatos ad plures species suo modo. sicut plures similitudines fundarētur in eodem albo: ⁊ terminarentur ad diuersa coalba.

Resolutio precedētium.

¶ Ad primum aliorum dico:

Ad motiua ꝓme opiniōis heretice.

quod possibile est idem corpus christi simul esse in pluribus locis actu ⁊ numero distinctis: et hoc siue sacramentaliter sicut predictum est: siue localiter et circunscriptiue: sicut dicetur infra in vna questione: siue in vno loco localiter vel circunscriptiue vt celo: ⁊ in alio sacramentaliter sicut in altari. ¶ Ad primam probationē dico: quod q̄titas nō est ratio formalis essendi in loco: sed magis ratio fundamentalis. Sicut albedo nō est rō formalis essendi similē: sed magis ipsa similitudo. Albedo vero est ratio fundamentalis. Et ideo dico: quod non obstante vna q̄titate in vno corpore: quod super ipsam possunt fundari plura vbi vel habitudines plures ad loca diuersa: quibus formaliter idem q̄tum et idem corpus potest esse in pluribus locis. sicut idem album pluribus similitudinibus fundatis super vnam albedinem suam potest simul esse simile pluribus albis. ¶ Ad secūdam ꝓbationem dico: quod si essent infinita loca distincta: quod sicut vnū corpus potest esse in pluribus locis ita in infinitis non obstante limitatione sui. Et posset fundare infinitos respectus ad loca infinita. Nec maioris potentie est fundare duos tales respectus q̄ vnū. nec infinitos: q̄ duos sicut dixi de relationibus intrinsecis in tertio. Aliter dicitur: quod licet esse in infinitis locis arguat infinitatem. ⁊ repugnet enti limitato ⁊ finito: non tamen esse in locis pluribus finitis. Sed nō curo. nec est istud dictum scđm Aristotelem in quarto phisi. ¶ Ad tertiam probationē dico: quod si accipiatur aliquid distare a seipso pro tanto quia ipsum est in diuersis locis distantibus adinuicem: et ita localiter distare: sicut possibile est: quod idem distet a seipso. sicut quod idem sit in pluribus locis. nec sequitur: quod sit nō idem sibiipsi. sed sequitur: quod loca illa vel vbi terminata ad diuersa loca secundū que distat. non sint idem. Si autem accipiatur distare prout nō solum dicit diuersitatem vel distantiam locorum sed etiā concernit vel includit distinctionem realem locatorum: ⁊ distantis a distante. sic idem non distat: nec potest distare a seipso: sicut nec potest esse non idem vel diuersum a seipso. Si dicas: quod vnitas continui est sua continuitas. sed distantia tollit continuitatem. ergo tollit vnitatem. ⁊ per consequens ponit pluralitatem ⁊ diuersitatē distantis a distante. Dico quod idem continuum non discontinuatum potest esse in pluribus locis non ꝯtinuatis. ⁊ talis distantia tantum secundum locum non tollit continuitatem eius nec idēptitatem. Eandem enim cōtinuitatem infra seipsum potest habere ⁊ habet in pluribus locis. Unde non valet. dato quod vnitas cōtinui sit sua continuitas. argumentum non cōcludit. Et preterea dici potest: quod continuitas continui nō est vnitas: licet ipsam bene sequatur vnitas. nec aliquid est idem sibi: quia continuum: sed veriori vnitate. et illa que non sunt continua sunt eadem cum ipsis. Unde magis continuitas est vnitas partis ad partem incontinuo q̄ totius. vnde ⁊ partes cōtinuantur in toto ⁊ se habent continue sicut patet ⁊

non autem totum sibi ipsi est cõtinuum quare ⁊c. Ad minorem dico: ꝙ bene sequitur nunc de facto: ꝙ si corpus christi est sub specie: ꝙ sit in pluribus locis. quia ibi ⁊ in celo. Tamen dico ꝙ nõ sequitur gratia forme. posset enim deus facere: ꝙ non esset nisi sub illa specie. ita ꝙ non maneret: nec esset in celo: sed tantum esset sub vna specie panis. Ad dictũ

Ad Au. Augustini dico: ꝙ corpus christi secundum diuinam ordinationem necesse est esse in vno loco puta in celo. sed non negat Augustinus quin cum hoc possit esse in alio loco: ⁊ quin sit in alijs locis saltẽ sacramẽtaliter. licet non sit nisi in vno localiter vel circunscriptiue: puta in celo. ❡ Ad secundum dico: ꝙ corpus christi sub specie est q̃tum. alioquin non esset organicum: nec perfectum ab anima vel animatum: quod est falsum. Quãdo dicis: ergo est ibi modo quãtitatiuo. dico ꝙ verum est. quia habz ibi partem extra partem. ⁊ q̃titas dat sibi esse q̃tum. sed non sequitur: ꝙ sit ibi circũscriptiue: sicut ostensum est supra. Quãdo dicis non potest esse q̃titas alicubi nisi modo q̃titatiuo: sicut nec qualitas: nisi modo qualitatiuo. dico. ꝙ verum est. quia cuicũqз inest vt subiecto. dat sibi esse q̃tum: sed nõ oportet ꝙ cuicunqз inest: det sibi esse a loco circunscriptum. Posset enim deus facere vnum corpus ⁊ q̃tum extra celum. ⁊ tunc non esset circũscriptum. sicut nec etiam vltima spera est proprie circunscripta. Et dico ꝙ potest facere vnum corpus in loco non circunscriptum: sicut dictum est supra ⁊ declaratum. ❡ Ad tertium dico: ꝙ totum corpus christi est sub tota hostia ⁊ qualibet parte eius. Quando dicis: ꝙ nõ: quia tunc nõ haberet partem extra partem. dico ꝙ immo sicut q̃tum scd̃m positionem que est differẽtia q̃titatis: ⁊ respicit ordinem partium in toto. Unde nihil est quod dicunt aliqui: ꝙ pars est in parte virtute diuina. sed dico ꝙ non habet partem extra partem scd̃m positionem vel situ: qui est predicamentum: sicut ostensum est supra.

❡ Ad quartum de motu ⁊ quiete dico: ꝙ idem corpus potest quiescere in vno loco. id est non moueri vel recedere ab illo loco sed continue habere suum vbi in illo loco: ⁊ moueri in alio loco. id est non habere continue suum vbi in illo loco: sed moueri ad alium locum ab illo loco. Et isto modo planũ est: ꝙ moueri et quiescere non opponuntur priuatiue sed bene opponerentur priuatiue vel contradictorie. ⁊ esset cõtradictio dicere: ꝙ idem corpus simul quiesceret in vno loco: ⁊ non quiesceret: sed moueretur ab illo non manendo in ipso. similiter ꝙ non moueretur ab illo: ⁊ sic quiesceret et moueretur ab ipso. non remanendo in ipso. sic autem non ẽ in proposito. Ad illud de motibus dico: ꝙ vel motus nõ sunt contrarij: vel si sunt cõtrarij: adhuc virtute diuina possunt esse simul: ❡ Ad quintum dico: ꝙ nõ oportet hostias plures esse simul: dato: ꝙ sub ipsis sit idem corpus christi q̃tumcunqз limitatum quia corpus christi non eadem simultate vel presentialitate est simul illis sed diuersis respectibus et habitudinibus quare ⁊c. ❡ Ad sextũ: ꝙ corpus christi sic esse sub specie panis non repugnat apparentibus veris: licet etiam ex apparẽtibus non possit deduci. Et nõ est impossibile nec falsum: sed possibile ⁊ verum. Unde ⁊ si aliquis sequeretur apparẽtia: recte diceret: ꝙ ex apparentibus non haberet hoc nec oppositũ: sed esset ex apparẽtibus neuter.

Ad confirmationem que adducitur septimo dico: ꝙ possibile est duas q̃titates esse simul immediate accipiendo simul pro existẽtia vtriusqз ⁊ presentia immediata vnius ad alteram: dato ꝙ ille q̃titates non se tangãt nec cõmensurent. Sicut virtute dei est possibile. ꝙ corpus sit in loco: ⁊ nõ circũscribat a loco. virtute aũt nature non videre mihi possibile. Quia vero questio ista secundum articulos suprapositos si compleretur: esset nimis longa: ideo soluo ad rationes et alios articulos tractabo in sequenti questione.

❡ Ad primum p̃cipale dico:

Ad p̃ncipalia argumẽta. ꝙ corpus christi est sub specie sicut sub signo efficaci veraciter continente illud quod significat: non sicut quodcunqз signatum aliud in quocunqз signo. ❡ Ad secundum dico: ꝙ corpus christi cotinetur sub specie non circunscriptiue. quia impossibile est sic maius a minori contineri. Unde dico: ꝙ nec virtute diuina corpus christi esse posset circunscriptiue sub tali specie minori: sed est ibi modo supradicto. ❡ Ad tertiũ dico: ꝙ corpus christi est ibi per aliquam mutationẽ in ipo. nõ obstãte ꝙ maneat in celo: sicut in sequenti questione plenius apparebit.

❡ Distinctionis Decime.
Questio Secunda.

Ecundo q̃ro vtrũ corpus christi sit presens sub speciebus virtute conuersionis: ita ꝙ conuersio sit precise et per se causa vel ratio essendi corpus christi presens sub specie. ❡ Videt ꝙ sic corpus christi est presens sub specie de nouo per aliquã mutationem. ptz. sed nõ est ibi dare aliã mutationẽ q̃ cõuersionem panis in ip̃m. ergo ⁊c. ❡ Secundo sic. ois per se mutatiõis noue positiue est aliquis p se terminus nouus positiuus sed cõuersio in proposito est talis mutatio. igitur p se habet terminũ nouum positiuũ: sed nõ substãtiã corporis xpi: nec esse suum. qr nõ est nouũ. ergo esse presens sub specie: vt videt. Alioquin eñ per istã cõuersionẽ nihil nouum acquireret: nisi nõ esse panis. Et sic ista ꝯuersio esset annihilatio ⁊ non ꝯuersio. ❡ Tertio sic. Damascenus. iiij. lib. dicit ꝙ corpus non est hic presens: qr corpus qd̃ assumptũ est de celo descẽdit: sed q̃n ipse panis ⁊ vinũ trãsit in corp⁹ xpi ⁊ sanguinẽ. ⁊ videt auctoritas expressa.

❡ Contra

ex vi conuersionis substantie in substantiam non habetur per se nisi substantia. sed ista est conuersio substantie panis in substantiam corporis. ergo ⁊c.

❡ In ista questione sic p̃cedã.

❡ Primo inquirã vtrũ corpus xpi posset esse presens sub specie panis sine aliqua ꝯuersiõe panis in ip̃m. ❡ Scd̃o dato ꝙ sic: vtrũ pane ꝯuerso in ip̃m inq̃rã: vtrũ sit ibi p aliquã sui mutationẽ: ⁊ qualis sit ibi virtute cõuersionis ❡ Tertio dato ꝙ nõ: inquirã: vtrũ sit ibi p aliquã sui mutationẽ: ⁊ qualis sit illa mutatio. ❡ Ultimo ad rõnes principales.

❡ Quãtum ad primum arti-

culum videt esse: ⁊ est vna opinio ꝙ deus nõ posset Prima opinio.

facere corpus suū presens sacramentaliter sub specie panis: nisi cōuerteretur substātia panis in ip̄m: sed per conuersionem talem possibile est hoc fieri. ¶ Tum qꝛ vt dicūt ꝯuersio est precisa ratio ꝛ causa quare corpus christi est presens accidentaliter. ¶ Tum qꝛ nō est presens sacramētaliter: nisi p aliquam mutationē. Non sui: qꝛ non mutatur nec mutat locū. ergo alicuius alterius. Non speciei panis que ꝯuertatur in ipsum. qꝛ tunc non maneret sacramētum: sicut nec species sensibilis. ergo per mutationem vel ꝯuersionē panis. ¶ Tertio quia si esset hoc possibile. s. ꝙ corpus xp̄i esset presens sub specie panis sacramētaliter sine ꝯuersione: frustra poneretur talis ꝯuersio. qꝛ frustra fit per plura: quod potest fieri per pauciora et eque bene. ¶ Tum qꝛ multo congruētius esset ꝙ substantia panis maneret q̄ ꝙ cōuerteretur. Et magis ꝛ facilius possent verificari multa de isto sacramēto ꝛ multa incōuenientia vitarētur. Tunc eñ nō oportet ponere accidētia sine subiecto: nec difficultates omnes illas que ad hoc ꝯsequunt. vnde per hoc vidētur improbare vnā opinionem: que ponit ꝙ possibile est substantiā panis manere simul cū corpore xp̄i. sub specie ꝛ ecōuerso. Nec est conuersio necessaria ad hoc vt corpus xp̄i sit presens ibi sacramentaliter.

Corpus xp̄i posset eē presens sub specie panis sine ꝯuersiōe panis in ipsum.

¶ Sed dico q̄tum ad istum arti. ꝙ virtute diuina corpus xp̄i posset esse presens sub specie panis sacramētaliter: ꝛ presentia eiusdē rationis: sicut est modo sine ꝯuersione panis in ipsum. immo eadē presentia numero qua est modo speciei presens precedēte ꝯuersione scd̄m naturā vel ordinationē diuinam. ¶ Ad hoc adduco aliquas ratiōes. Prima est ista suppono ex predictis ꝙ vbi presentiale scd̄m ꝙ corpus xp̄i est presens hic sit respectus extrinsecus aduenīes corpori xp̄i terminatus ad speciem ipsam panis cui corpus xp̄i est presens. Tunc arguo. respectus extrinsecus potest poni posito fundamento ꝛ termino et agente applicāte vnum alteri sine quocūq; alio. sed hic sine cōuersione ponit ꝛ pōt poni fundamētū. s. corpus xp̄i ꝛ terminus puta species: ꝛ agēs applicans. s. deus causans vel causare potens talē respectum. ergo sine cōuersione panis potest corpus xp̄i esse hic p̄sens. ¶ Scd̄a rō. ꝯuersio substātie panis et acquisitio p̄sentie corporis sunt due mutationes vel quasi mutationes habentes duos per se terminos essentialiter distinctos quoꝝ vnus est prior natura alio patꝫ. qꝛ terminus prime est substātia corporis xp̄i. terminus secūde est presentia sub specie. Et prior est substantia corporis naturaliter q̄ sua presentia ad quodcūq; corpus: ꝛ essentialiter distinguitur ab illa presentia. qꝛ manet ꝛ existit nō existēte illa presentia. sed aliqua mutatio pōt esse ad talē terminum posteriorē nulla mutatione posita ad terminum priorē: sicut patꝫ expresse. viij. Phisicorum. vbi Aristo. vult ꝙ in celo est motus: ꝛ cadit mutatio ad vbi vel ad situm terminata. ꝛ in ipso non cadit mutatio ad substantiā. Similiter patꝫ si aliquid mutatur ad q̄litatem: nō opꝫ ꝓpter hoc mutari ad substantiā: vel ad ipsum aliquā mutationē substantialem terminari. Similiter si ad qualitatē: nō opꝫ ꝙ ad q̄titatē. Similiter si ad vbi: nō opꝫ ꝙ ad substantiā vel quātitatē. ergo ꝛc̄. ¶ Tertia ratio. non est magis incōpossibile corpus xp̄i cum substantia panis quāta manēte q̄ cum sua quātitate. qꝛ ꝛ si in

8. Phisicorum.

eodem loco essent incōpossibilia ista: hoc precipue videretur ratione quantitatum mutuo se expellentium: nō ratione substantiarum: sed scd̄m oēs deus potest facere corpus xp̄i presens sacramētaliter cū quātitate panis substantia cōuersa ergo etiā cum quātitate panis manēte substātia quanta ꝛ nō conuersa. ¶ Quarta ratio nō est minus possibile deo facere quātitatem panis cum corpore xp̄i manente quātitate cum suo modo naturali q̄ sine suo modo naturali. immo videtur facilius primum q̄ scd̄m. sed deus potest facere corpus xp̄i presens quātitati panis manenti sine suo modo naturali. qꝛ sine inherētia ad subiectum. ergo cum suo modo naturali scꝫ quātitati inherēti subiecto. ꝛ substātie panis. ꝛ per ꝯsequens sine cōuersione panis. ¶ Quinta ratio. nō magis est impossibile deo facere vnum miraculum tm̄: q̄ facere duo miracula: quorum vnuꝫ non dependet ab alio. sed faciendo corpus xp̄i esse presens substātie panis quāte ꝛ non conuerse faceret vnum miraculum tantū. s. presentiam corporis xp̄i cum pane: faciendo vero ipsum presens quātitati separate: facit duo miracula. qꝛ ꝛ cōuertit substantiam panis. ꝛ per ꝯsequens facit accidens sine subiecto: ꝛ cū hoc etiā facit corpus p̄ix eē presens. quod quidē miraculum nunq̄ habetur sufficienter ex primo. posset eñ conuertere deus substantiam panis in corpus xp̄i manēs in celo: dato ꝙ non fieret hic presens: sicut etiam quātitatem in quantitatem. ꝛ totum in totum. qꝛ hoc nullā implicat cōtradictionē. Nec similiter ꝙ corpus xp̄i sit presens ex cōuersione non dependet. nec sic quin possit fieri ꝛ esse sine conuersione: sicut ostensum est supra ex terminis istaꝝ mutationum: ad quorum vnum potest esse mutatio nō posita aliqua mutatione ad alium. quare ꝛc̄. ¶ Sexta ratio deus potest facere omnē effectum suum quātumcūq; respectiuum sine omni eo quod non est essentialiter sibi idem: vel subiectū vel fundamētum: vel terminus vel per se mutatio ad ipsum seu ꝓductio eius. sed ꝯuersio nō est subiectum presentie: nec essentialiter idem sibi nec fundamentum. patet quia cōuersio non manet manente presentia. nec actio per se productiua vel passio respectu presentie: sed magis respectu alterius termini est ipsa cōuersio que essentialiter distingueretur ab ipso: sicut dictum est supra. ergo ꝛc̄. Nec potest dici ꝙ conuersio vel sacramentum ipsum quod est species ip̄e sit ratio formalis presentie quia ip̄a conuersio nec vt presens cum ipsa transeat: nec vt preterita. quia tunc deus nō posset facere ꝙ corpus christi nō esset presens sicut nec potest facere ꝙ cōuersio non fuerit. Similiter etiam nec species. quia corpus christi non informat. ergo ꝛc̄. ¶ Ultimo posset argui: quia deus posset facere corpus christi presens pane quanto non sacramentaliter: si poneretur ꝙ panis esset tante quātitatis saltem quante corpus. vel etiā dato ꝙ minoris: licet non sit ita euidens saltē primo modo. quia potest facere duo corpora in eodem loco localiter. ergo posset hoc facere quantumcunq; sacramentaliter. Non est eñ maior contradictio in vno q̄ in alio vt videtur.

¶ Dico igitur ꝙ absolute loquendo possibile est corpus christi esse presens speciei panis sacramentaliter: etiam sicut modo q̄tum ad rationem sacramenti sine conuersione panis in ipsum. nec ipsa substantia

Resolutio doctoris.

panis vel conuersio eius pertinent ad rationem sacramenti: cum non sint per se sensibilia: sed species ipse sensibiles: que ita bene manerēt substātia non conuersa: sicut substātia cōuersa sicut patet. ¶ Secundo dico q possent esse presens substantie panis non conuersa non sacramentaliter. qz non manent in speciebus sensibilibus que habent rationem sacramenti. ¶ Tertio dico q posset esse presens substātie panis non cōuerse sacramentaliter: sic q non esset alibi: sed tantū in sacramento si deus vellet: & tunc esset ibi etiam diffinitiue.

Ad motiua.1.opi. ¶ **Ad primum aliorum dico:** q illa mutatio per quam corpus christi ibi est non est cōuersio panis (sicut inferi⁹ apparebit) sed alia. ¶ Ad scdm dico q conuersio non est ratio nec precisa causa essendi corpus xpi sub speciebus: sicut in sequenti articulo apparebit. ¶ Ad tertium dico q nō ponitur frustra conuersio panis. Ex ordinatione eni diuina ponitur vt sit aliquid primum. et hoc cōgrue secundum legem sue sapientie quam ipse nouit: licet non sit necessaria absolute ad hoc quin sine cōuersione posset ibi corpus xpi esse presens. sicut etiā de⁹ absolute loquēdo posset causare gratiā sacramētalem sine sacramēto. et tamen non frustra ponitur sacramētum. ¶ Ad quartum dico q non cōgruētius poneretur panis manere q̄ conuerti: licet posset manere & accidētia etiam in subiecto. Decens enim est vt nō maneant nisi illa que per se & intrinsece pertinent ad sacramētum: cuiusmodi sunt accidētia ipa vel species sensibiles. non autem ipsa substātia panis que per se & intrinsece ad sacramentum non pertineret: dato q maneret: sed tantum per accidens. sicut etiam non est sensibilis per se: sed per accidens: sicut dicitur in secundo de anima. & ita secundum vnam congruentiam decet q trāseat & non maneat. secundum aliquam vero quam nouit deus: deceret si vellet sic ordinare: vel voluisset q maneret & non trāsiret. Hec de primo articulo principali.

Corpus xpi sub pniis speciebu⁹ ex vi cōuersionis. 1.opi. cū suis rōnibus. ¶ **Quantum ad secundū articulum** dicunt aliqui q corpus xpi presens est sub speciebus ex vi conuersionis. ita q cōuersio est tota ratio & precisa causa per quam est ibi presens. Nec ad hoc requiritur aliqua alia mutatio: sicut dicunt sed sufficit ipsa cōuersio panis in corpus xpi. ¶ Ad hoc adducūtur aliquе rationes. Prima est ista. vbicunq est cōuersum: ibidem opz esse cōuersionem & ipsum terminum in quē cōuertitur illud. hoc manifestum est maxime in proposito. quia conuersio & conuersum esse in hac conuersione sunt idem. sed panis cōuersus preerat sub speciebus. ergo corpus xpi sub eadem specie est virtute conuersionis. ¶ Scdo sic. vbi est corruptum vel fuit: ibidē virtute generatiōis acquiritur generatū. ptz de formis generati & corrupti succedentibus sibi per se in eadem materia. Alioquin oporteret q in omni generatione esset motus localis quo poneret generatū vbi prefuit corruptum: nisi virtute generationis hoc esset. vnde & generās q̄tum largitur de formis eni & de cōsequētibus ad formā puta de loco vel vbi cōsequenter & eadem generatione. sed ista cōuersio est quasi quedā corruptio panis & generatio corporis de ipo. ergo virtute eius est corpus xpi sub specie sub qua prefuit panis. ¶ Tertio sic. in omni cōuersione terminus per se ad quē est: vbi est aliquid cōmune manēs sub vtroq termino cōuersionis vel mutationis. ptz de materia que est aliquid cōmune generato & corrupto. & ideo vbi prefuit corruptū: ibi est generatum. & vbi prefuit aqua cōuersa in vinum ibi est vinū. Similiter de mutatione accidētali vbi prefuit albedo expulsa est nigredo expellēs. Et sic etiā est vbi prefuit corpus expulsum: ibi est corpus expellēs. sed hic est cōuersio ad aliquid commune manēs cum vtroq termino. s. cū substātia panis & cum corpore xpi species panis scilz ergo &c. ¶ Quarto sic. Eadē per se mutatione acquiritur substātia & accidēs eius. hoc ptz. eadē eni generatione habetur ignis & caliditas eius et sua raritas et sua leuitas. & sic de alijs saltē per accidēs: ita q non est necessaria mutatio alia vt videt. sed esse hic presens est accidēs corporis xpi. igitur eadē actione vel cōuersione qua habetur corpus xpi. habetur suum esse hic presens. ergo &c. ¶ Quinta ratio. sicut se habet cōuersio naturalis ad idē specie. sic conuersio substātie panis ad idē numero: sed per cōuersionem naturalē fit idē specie presens: vbi erat conuersum humores eni in quos cōuertitur fiūt vbi attractum est nutrimentum. & sic de alijs. ergo &c.

¶ Dicunt ergo isti q cōuersio panis in corpus xpi nō solū terminatur ad esse substātiale corporis xpi simpliciter & absolute acceptū: sed ad esse corporis xpi vt habens esse aliqd nouum: sicut & cōuersio est aliquid nouum. Non aūt habet aliud esse nouū: nisi esse hic presens. non autem esse substantiale suum absolute sic acceptum quare &c. Summatio.1.opinionis.

¶ **Sed dico** quātum ad istum articulū q corp⁹ xpi nō est hic presens p cōuersionē: ex vi cōuersiōis: sed sicut in sequēti articulo apparebit per vnā aliā mutationē: ita q cōuersio nō terminatur ad esse presens corporis xpi sub specie: sed tantum ad esse corpus xpi substātiale. Opinio doctoris

¶ Quod aūt ex vi cōuersionis sicut ex causa precisa vel mutatione terminata ad esse presens corpus xpi non sit ibi presens corpus xpi. probo primo sic. aut eni presentia corporis xpi ponitur per se terminus cōuersionis: aut nō: sed p accidēs. Nō pōt poni per se terminus. pbatio. qz tunc non esset mutatio vel quasi mutatio substātialis: sed accidētalis terminata ad accidēs vnū respectiuū qd est presentia illa. Et tunc magis esset loci mutatio q̄ trāsubstātiatio qd est falsum. Ista eni cōuersio est trāsubstantiatio: sicut ptz sm oes. Et ita habet substātiā pro per se termino: & nō aliqd accidēs. qz ipossibile est q vnius per se mutationis terminus includat substantiā & accidens. ergo terminus accidētalis et p accidēs ponitur presentia ipa respectu cōuersionis. Tunc accipio sic cuilibet essentie distincte ab alia que est accidēs eius est aliqua pductio distincta a productiōe illius alteri⁹: siue sit mutatio siue nō. qz ipsius est esse distinctū ab ea cuilibet esse producto per se necessario correspondet aliqua pductio. sed ista presentia accidens est substantie corporis xpi. ergo sibi per se aliqua pductio correspōdet distincta a cōuersione que terminat per se ad substātiam. Non igit precise habetur ex vi cōuersionis: nec per se: sed per accidēs tm: pro tāto qz pductio vel causatio presentie cōcomitatur cōuersionē: nō q sit cōuersio. ¶ Scdo sic. illud non est necessaris nec precisa

causa presentie talis: qꝺ potest haberi ⁊ poni idem
numero: vel specie sine tali presentia habita vel po
sita: vt videtur: sed eadē ɔuersio panis numero vel
specie posset haberi nō posita tali presentia. posset
eñ deus ɔuertere illum eundē panem vel alium in
corpus suum manēs in celo: dato ꝙ nō faceret cor
pus suum presens speciei panis. Nec hoc implicat
aliquā cōtradictionē. ergo ⁊c. ¶ Tertio sic. Deus
potest facere suum corpus presens substātie panis
quāte nōdum cōuerse: sicut ꝓbatum est in articulo
precedēti: sed substantiā illā panis potest ɔuertere
in corpus suum prius presens in ɔuersione vniuo-
ca ⁊ eiusdē rationis. vel forte eadē numero cū illa
que fit modo cōmuniter. igitur potest ɔuertere pa-
nem in corpus etiam supposita presentia. tali ergo
presentia nō habetur virtute ɔuersionis. ¶ Quar
to sic. illud quod conuertitur in aliquid preexistens
localiter distans nihil habens cōmune sibi intrin-
secum cum illo cum quo conuertitur: magis sorti-
tur ɔditiones ⁊ proprietates illius in qꝺ conuerti-
tur ꝗ̄ ecōuerso. ptꝫ. si sortes qui est parisius ɔuerta
tur in platonē qui est rome: magis sortes sortitur
conditiones platonis ꝗ̄ econuerso: nisi sit aliquid
aliud ꝗ̄ conuersio ip̄a: sed in proposito panis loca-
liter distās a corpore xp̄i preexistēte conuertitur in
ip̄m. ⁊ nihil est cōmune vtriꝗ̄ intrinsecum formali
ter. q2 species ille nō informant corpus xp̄i. igitur
magis ipse panis debet sortiri locum corporis xp̄i
in celo per ɔuersionem: si tñ per ɔuersionē aliquam
locum sortiatur: ꝗ̄ corpus xp̄i debeat sortiri locū
panis in altari. ergo per ɔuersionem nō fit presen-
tia corporis xp̄i sub specie panis immo dico ꝙ si ꝑ
conuersionē haberet aliqua presentia: illa esset pre
sentia quam habet corpus xp̄i in celo ⁊ ad celum.
¶ Quinto sic. si deus ɔuerteret panē ꝗ̄tum in cor
pus xp̄i: ⁊ quātitatem panis in quātitatē corporis
vel cum illa ɔuersiōe substātie panis anhilaret spe-
cies panis: corpus xp̄i nō esset presens in altari ad
illas species. q2 species nō essent nec manerent. sed
planum est ꝙ esset ɔuersio eiusdē rationis quātum
ad totum illud qꝺ pertinet ad rationem ɔuersionis
cum illa que fit modo cōmuniter manēte specie pa
nis. ergo virtute istius que est modo nō habet pre-
sentia corporis. ¶ Sexto sic. si quātitas panis con
uertatur in quantitatem xp̄i ex vi talis ɔuersionis
non esset corpus xp̄i presens cum substātia panis
vel cum alijs accidētibus circunscriptiue ⁊ locali-
ter scd̄m ip̄os saltē q2 impossibile est ꝙ corpus idē
sit in pluribus locis localiter. sicut dicunt. ergo. Si

Resolutio doctoris.

militer dato ꝙ substātia ɔuertatur in substantiam
ex vi ɔuersionis in substantiam nō oportet corpus
christi esse presens sacramentaliter. ¶ Dico igitur
absolute loquēdo ꝙ nihil habetur ex vi conuersio-
nis in corpus christi nisi ip̄m corpus christi secun-
dum esse suum substantiale non obstante ꝙ sit pre-
existens. ⁊ hoc est per se terminus cōuersionis. Et
non habetur presentia corporis christi: que est ali-
quid posterius naturaliter ⁊ distincta essentialiter
a termino cōuersionis non pertinēs ad terminum
eius ⁊ terminus per se alicuius alterius mutatio-
nis ⁊ corpus christi scd̄m esse suum substantiale in-
differens est simpliciter ad esse presens vel non pre
sens. ⁊ ita neutrum habetur determinate: nec ex vi
conuersionis. sed oportet aliquid aliud ponere: si-
cut dicetur infra.

ad motiua .1. opinionis.

¶ Ad primū aliorum dico ꝙ ista
conuersio ꝗ̄
est transubstātiatio si consideretur quātum ad ter-
minum a quo: qui est ip̄e panis: habet esse sub acci-
dentibus vel sub specie panis. q2 panis conuersus
preerat sub specie panis. Sed quātum ad terminū
ad quem vel in quem nō oportet ꝙ sit sub specie pa
nis: sed potest esse in celo vel sub specie panis indif
ferenter. vnde licet modo de facto sit sub specie pa
nis: non tñ ex vi cōuersionis hoc est: sed aliunde si-
cut dicetur infra. vnde ⁊ scd̄m istam rationem pos-
set argui cōtra eos probando ꝙ ista conuersio esset
in celo ratione termini ad quem: qui est ipsum cor-
pus christi: non minus ꝗ̄ ip̄i ponant eam sub acci-
dentibus vel sub specie panis ratiōe termini a quo
scꝫ ipsius panis. ¶ Ad secundum dico ꝙ licet cō-
muniter ita sit: ꝙ in eodem loco sit generatū ⁊ cor-
ruptum propter identitatem materie vtriusꝗ̄ que
manet in eodem loco cui imprimitur forma genera
ti cedēte forma corrupti: hoc tamē non est ex vi ip-
sius generationis. vnde ⁊ in instanti generationis
posset deus trāsferre materiam a loco illo ad alium
locum. Et sic nō esset generatum in eodem loco in
quo prefuit corruptum Sed non curo de hoc. dico
primo ꝙ patet nullum esse in ꝓposito. Nam corpo
ri christi ⁊ pani nihil est cōmune intrinsecum idem
manens in eodem loco: sicut est generato ⁊ corru-
pto. Secūdo dato ꝙ ita sit in generato et corrupto
hoc tamen nō est ex vi generationis: licet concomi
tanter ad generationem. Sed dico ꝙ alia est actio
causatiua substantie generātis: ⁊ alia est causatiua
sui vbi in proprio loco. nam prima est generatio. se
cunda vero est alterius generis: et pertinet magis
ad vbi quātum ad terminum suum. Quādo dicis
ꝙ tunc in omni generatiōe esset mutatio aliqua vel
motus localis: quo poneretur generatum vbi pre-
fuit corruptum. dico ꝙ non sequitur. quia licet alia
actione vel causatione ponatur substantia genera-
ta ⁊ vbi suum. illa tamen non est motus vel muta-
tio localis. quia locatum non preexistit. Et ita in
locato non precessit negatio talis vbi: nec per con-
sequens acquiritur tale vbi per mutationem in lo-
cato: quia mutatio vera semper est a negatione pre
cedente in subiecto affirmationem etiam dura-
tione vel econuerso. vnde si deus creādo hominem
creat substantiam: et causat quantitatem. dico ꝙ
creatio passiua substantie est a creatione quantita-
tis: que educitur de potentia subiecti: ⁊ tamen neu
tra est mutatio. Non est ergo illa acquisitio vbi mu
tatio. sed acquisitio simplex non presupponens ne-
gationem talis vbi in subiecto. quia nec subiectum
preexistebat sicut patet. Et preterea etiam sicut di
ctum est ad primum: patet ꝙ non est simile de ge-
nerato ⁊ corrupto: ⁊ de pane et corpore christi. ha-
bent enim prima duo aliquid commune sibi intrin-
secum manens in eodem loco puta materiam: non
sic panis ⁊ corpus christi. ¶ Ad tertium iam pa-
tet ꝙ licet in generatione vel conuersione naturali
in qua manet aliquid commune intrinsecum vtriꝗ̄
ita sit: hoc tamen non est ex vi generationis vel cō
uersionis substantialis. Similiter etiam in corpo-
re christi ⁊ pane nihil est cōmune intrinsecū vtriꝗ̄
manens in eodem loco species enim panis lꝫ ma-
neat: non tamē est aliquid intrinsecum corpori chri
sti: sicut patet. Nec etiam est aliquod subiectū com

mune: cui inhereat vterq; terminus: nec vnus terminus expellitur. vel amouetur per subintrationē alterius in eundem locum. sed magis terminus a quo puta panis tollitur per ꝯuersionem ipsam vel trāsubstantiationem. ¶ Ad quartum p3 ex predictis q generatio alicuius naturalis non terminatur ad aliquod accidēs eius. Nec habetur aliquod accidēs eius ex vi generationis. tunc em̄ ad ea terminaretur generatio per se: quod est falsum. vnde et si non esset ibi nisi generatio: non haberetur per generationem nisi substātia ignis. sed necessario requiritur distincta actio vel ꝓductio cuiuslibet sui accidētis. q2 uel accidēs tale preexistit: sicut dixi in secundo de dimēsionibus que manēt eedem in generato z corrupto: z alijs accidētibus simbolis. z sic non habētur per generationem. aut de nouo acquiruntur. z tunc est noua actio aliqua qua vnū quodcunq; acquiritur: l3 non op3 q illa acquisitio sit motus vel mutatio proprie dicta eō modo quo dictum est supra. Et sic p3 de leuitate vel raritate ignis z hmōi accidentibus quid dicendum sit de ipsis. Et magis appareret hoc si esset aliqua generatio que nō terminaretur nisi ad aliquid preexistēs. planum est em̄ q per ipsam non haberetur aliquod nouum accidēs generati. sic aūt est in ꝓposito de conuersione panis in corpus xpi preexistens: z de nouo accidente eius quod est presentia ad speciem. Dices q licet per generationē nō habeatur per se accidens aliquod generati: tn̄ bene per accidēs. dico q istud nihil valet ad ꝓpositum: sicut probatum est supra. immo magis ꝯcluditur propositum. op3 em̄ q accidenti per se correspondeat aliqua productio: sicut per se est ens z ꝓductum: ita q non est ens entitate subiecti. Nec producitur etiam productione subiecti nisi per accidēs: pro tāto q2 productionem subiecti potest cōcomitari productio accidentis: licet non sit illa: sicut entitatem subiecti cōcomitatur entitas accidētis: l3 non sit illa. ¶ Ad quintum dico q iam p3 ex predictis q nec ex vi cōuersionis per se est quod simile in specie sit vbi erat cōuersum in ipsum. Nec etiā est simile: dato q esset verum. Nec etiam simile specie cōuertitur in sibi simile: sed magis dissimile: vt alimentum in carnem vel humorē. Nec etiam in proposito panis conuersus debet dici idem numero cum corpore christi. q2 postq̄ conuersus est: nō est nec manet. z per consequens non est idem nec diuersus numero. Hec de secundo articulo principali.

Corpus xpi an sit sub specie panis p aliquā mutationem zc. 1. opinio.

¶ Quātum ad tertium arti.

dicitur ab illis qui tenent opiniones precedētium articulorum q corpus christi non est presens sub specie panis per aliquam sui mutationem: sed alterius: puta per conuersionem panis in ipsum.

¶ Quod autem non sit hoc per aliquam sui mutationem ꝓbatur primo. si hoc esset per aliquam sui mutationem: illa videretur mutatio ad vbi vel ad locum. sed corpus christi quātumcūq; fiat presens non mutat locum quia semper manet in celo. ergo zc. ¶ Secundo sic. nō magis oportet corpus christi mutari ad vbi: dato q fiat presens speciei panis q̄ speciem panis: dato q fiat presens corpori christi sed species panis nulla mutatione locali mutatur ex eo q fit presens corpori christi. ergo zc.

¶ Tertio sic. anima fit presens maiori corpori q̄ erat prius quādo augmentatur corpus sine sui mutatione: sed solum per mutationem corporis z augmentationem. sed non minus est possibile sic esse in proposito. ergo zc. ¶ Quarto sic l3 sit impossibile q de non presente fiat aliquid presens sine omni mutatione: tn̄ non est impossibile q de non presente fiat presens sine mutatione sui: sed per solam mutationem alterius: sicut p3 de deo qui fit de nō presente presens per creaturā: vel per gratiam vel per essentiam nō mutatione sui: sed mutatione creature. ergo similiter in ꝓposito videtur q corpus xpi per mutationem vel conuersionem panis in ipsum sine sui mutatione possit esse presens speciei panis. et cum pauciora semper sint ponēda: videtur q nō sit alia mutatio ponenda. quia frustra poneretur.

¶ Quinto sic. Si corpus esset ibi per mutationē sui: sequeretur q simul pluribꝰ talibus mutaretur: et quasi cōtinue mutaretur. z in ipso aliquid innouaretur. sed hoc nō videtur conuenire corpori glorioso ergo zc. ¶ Ultimo sic. mutatio ad alium locum in eo in quo est necessario habet secum annexam negationem loci prioris in quo erat ipsum qd mutatur ad vbi. quia termini motus sunt per se incompossibiles: vel etiā mutationis. si ergo corpus christi fit presens speciei tāq̄ alteri loco per mutationem sui: sequitur q op3 ponere in ipso negationem prioris loci: scil3 celi. et sic non maneret in celo: quod est falsum. ¶ Dicunt ergo q corpus christi fit presens nō per aliquam mutationem sui: sed per conuersionem panis in ipsum. Et vltra dicūt q q2 virtute conuersionis est ibi presens substantia per se primo: quia in ipsam substātiam corporis per se primo cōuertitur substantia: z ideo quantitas corporis nō est ibi nisi ratione substantie. z per consequens per modum substātie. z ita indiuisibiliter. sequitur enim legem substātie in essendo ibi. Nec est ibi dimēsiue nec circunscriptiue: sicut nec substantia: sed tota in toto z tota in qualibet parte. Secus est autem in locatione cōmuni corporum. Nam ibi est substātia in loco per rationē quantitatis. z ideo scdm̄ legem quantitatis: sic q dimensiue z circunscriptiue: z tota in toto z pars in parte. hec est opinio. ¶ Sed videtur mihi omnino dicendum q corpus christi est hic presens per aliquam sui mutationem. ¶ Ad hoc est prima ratio talis īpossibile est esse trāsitum ab affirmatione reali ad negationem vel ecōuerso sine mutatione aliqua in eo in quo ponuntur formaliter affirmatio z negatio. hoc patet primo. quia mutatio non est nisi trāsitus ab affirmatione in negationem vel econuerso in eo quod sic transit. secundo patet etiam hoc. q2 alioquin starent simul contradictoria. z verificarentur contradictoria de eodem nulla mutatione facta in ipso. z non esset ratio quare plus verificaretur vna pars modo q̄ prius. z sic si modo prius. z cum pars opposita prius verificaretur pari ratione z alia z ita contradictio plana. sed de corpore christi preexistente verum est q transit ab non esse hic presens ab esse presens: quod est aliquid positiuum reale in ipso. quia illa presentia dicit respectum realē z habitudinem pertinentē ad genus vbi i corpore christi: sicut ostensum est supra. igitur in ipso de necessitate fit aliqua mutatio. alioquin non est intelligibile quomodo nunc sit realiter hic presens secundum tale vbi: cum prius presens non esset.

Resolutio prime opinio.

Opinio doctoris

¶ Secũda ratio. nõ minus videtur aliqua mutatio fieri in corpore xp̄i ſm p̄ñtiam sui ad speciem q̄ speciei scd̄m p̄sentiam sui ad corpus xp̄i: vt p3 sed in specie panis videtur eē aliqua mutatio necessario qua de nõ p̄sente fiat realiter p̄ñs corpori xp̄i. Acquiritur enim in specie realis p̄sentia ad corpus xp̄i. p̄sentia n̄aq3 realis in vtroq3 extremo limitato ꝛ creato est respectus realis mutu⁹: vt videtur: licet ꝯtinētia nõ sit respectus talis. ergo ꝛc.

¶ Tertio sic. Non minus videtur mutari corpus xp̄i saltem aliquali mutatione quãdo fit p̄ñs spēi q̄ angelus simpliciter mutetur quando fit p̄ñs de nouo alicui loco: cui primo nõ erat presens. sed angelus sic mutatur. vnde ꝛ ex hoc rõnabiliter cõcluditur eē mutabilis. ergo ꝛc. ¶ Quarta rõ. si corpus xp̄i nõ mutaretur. hoc precipue videref q2 ad presentiam corporis xp̄i sub spēbus sufficeret conuersio panis in corpus xp̄i scd̄m p̃onem aliorum. sed illa non sufficit sicut superius ostēsum ē: sed necessario requiritur aliqua alia actio vel operatio diuina transiens circa corp⁹ xp̄i. oīs autē talis actio diuina transiens circa aliquid presens q̄ non corruptiua sed potius acquisitiua. sed nec est etiam conuersiua: ponit aliquid nouū reale de nouo circa illud. hoc est impossibile sine mutatione. ergo ꝛc.

Resolutio q xp̄i est p̄ñs p aliq̄ sui mutationem. ¶ Videtur igitur mihi dicēdum q corpus xp̄i est p̄ñs p aliquam sui mutationem. ¶ Ad cuius mutationis euidētiam notandum q q̄ñ corpus mouetur vel mutatur de loco ad locum: ꝛ expellit aliud corpus de illo loco alio: ibi sunt quattuor mutiões ꝛ octo termini. due sunt mutationes ī corpore moto expellente: ꝛ due in corpore moto expulso. vna mutatio est in corpore moto que est ab esse in p̄ori loco ad nõ esse in eodem loco. q2 recedit a priori loco. ꝛ ista est deperditiua prioris vbi ad priorem locum. Scd̄a est a nõ eē in alio loco posteriori ad esse in eodem loco. q2 prius nõ erat in isto loco quē acquirit modo est ibi. et ista vocatur adquisitiua alterius loci vel vbi in alio loco. Et p3 iste due mutationes habent ꝓprios terminos quelibet duos. prima eē ꝛ non eē in priori loco. Secũda vero non esse ꝛ esse in sequēti loco. ¶ Similiter p̃ot dici de corpore expulso alio recte vniformiter suo mõ. Si ergo corpus aliquod sic fieret in alio loco q nõ dimitteret p̄orem locum: sed maneret in illo: pat3 q in ip̄o nõ esset nisi vna mutatio. s. aquisitiua alteri⁹ loci nõ autem deperditiua p̄oris loci vel vbi in p̄ori loco. ¶ Modo dico q est possibile virtute diuina: vt sit mutatio acquisitiua siue deperditiua vel ecõuerso. Indifferenter p̃t enim deus facere vt corp⁹ sic acquirat vbi ad alium locum vel in alio loco q non perdat suum vbi in priori loco: vel etiam q sic perdat suum vbi in priori loco q nõ acquirat aliquod vbi in alio loco ponēdo nouum vbi in corpore non destruendo prius vbi: vel corrumpēdo p̄us vbi non ponendo aliquod aliud vbi. ¶ Secũdum alterum istorum dico q de facto est in corpore xp̄i Nam corpus christi virtute diuina sic fit presens speciei panis: et acquirit ibi nouum vbi presentiale: q tamen non perdit suum vbi prius quod habz in celo: sed manet in celo. Et ita mutatione acquisitiua ꝛ non perditiua quãdo fit p̄sens. sed q̄ñ corrumpitur species ꝛ ita corpus xp̄i desinit eē p̄sens mutatur tantum mutatione deperditiua ꝛ nõ acquisitiua. Sic etiam corpus xp̄i fit p̄sens quod aliud corpus nõ expellit. Et ita dico q solum est ibi mutatio acquisitiua ꝛ vnica: que solum est in corpore christi nisi etiam ponatur vna alia cõrespondens in specie cui fit p̄sens corpus xp̄i. ꝛ cui etiam ipsa fit p̄sens. ꝛ est etiam tantum acquisitiua. ꝛ non est ibi aliqua deperditiua p̄sentia ad locum priorem.

¶ Ex p̄dictis ꝯcludo ꝯtra ſm dictum aliorum dicentum q quia corpus xp̄i est ibi per ꝯersionem: ꝛ per ꝯsequens substantia corporis xp̄i primo oportet q quãtitas sit ibi ſm legē substantie: ꝛ ita non dimensiue sed indiuisibiliter. Primo quia corpus xp̄i non est ibi per conuersionem: sicut dictum est/ sed per aliam mutationem. Secundo quia dato q substantia esset ibi primo per conuersionem: ꝛ quãtitas cõcomitatiue: nõ tamen ꝓpter hoc quãtitas esset ibi aliter q̄ secundum modum ꝓprium si suus modus ꝓprius ponatur esse dimensiue ꝛ circũscriptiue in loco: vt dicunt. Substantia enim non auferret ei talem modum essendi in loco. quod patet. Tum quia non auferret ab ea suam naturam. Tũ quia habitudo ad agens diuersum hoc vel illud nõ variat effectum. Ita enim si deus crearet substantiam hominis ꝛ concomitatiue quantitatem eius: esset quantitas in loco modo suo circũscriptiuo sicut est: quando agens naturale generat substantiã ꝛ concomitatiue quãtitatem eius. sic in proposito licet poneretur ibi a deo substãtia corporis xp̄i p̄mo virtute conuersionis ꝛ quantitas concomitatiue. Tum q2 etiam (vt puto) substantia licet esset ibi primo virtute conuersionis ꝛ quantitas concomitatiue. quelibet earum haberet propriam distinctam p̄sentiam ad speciem. quod patet. quia posset vna manere presens sine alia. Et ita substantia nõ esset ratio essendi quãtitatem p̄sente3: nec super ipsam fundaretur p̄sentia quantitatis: sed sup quantitatem ip̄am. ꝛ tunc nisi esset aliud: quantitas adhuc videretur in esse secundum modum ꝓprium ꝛ circũscriptiue habens partem extra partem in toto ꝛ in loco. Et ideo dicendum est de hoc sicut dictum est in precedenti questione. Cõtrela riũ ʒ.1. opi.

¶ Ad primum aliorum dico

Ad rões 1.opinio. q illa mutatio corporis christi potest dici mutatiõ localis aliquo modo p̄dicto. Quando dicis q corpus xp̄i nõ mutat locu3: dico q verũ est mutatione deperditiua p̄oris loci vel vbi p̄ori loco: puta in celo sed bene mutatione acq̄sitiua alteri⁹: puta sub spē in altari. Nec est aliqd̄ incõueniēs. ¶ Ad scd̄m dico q spēs mutatur aliquali mutatione ad p̄sentiã nouã realē respectu corp̄is xp̄i quã p̄us nõ habuit mõ p̄dicto. ¶ Ad tertiũ dico q aĩa ꝛ oē limitatũ quãdo fuit p̄sens alicui cui p̄us nõ erat p̄ñs: licet p̄existeret aliquali mutatione mutatur. vñ dico q aĩa req̄rit nouã p̄ñtiã ad nouã p̄tē in corp̄e augmētato. Nec illa p̄ñtia est sua īformatio: licet bñ ꝯcomitetur īformatio. Posset eñ eē aĩa p̄ñs corp̄i vł p̄ti corp̄is dato q nõ īfoꝛmaret ip̄m: sicut ēt angel⁹ saltē ꝟtute diuīa. ¶ Ad quartũ dico q nõ est intelligibile q aliqd̄ creatũ limitatu3 p̄exñs fiat alicui de nouo realr̄ p̄ñs: ꝛ nõ mutef ad illã p̄ñtiã mutatiõe aliq̄li: sec⁹ ē aũt de deo q̄ ē ens illimitatũ ꝛ necesse esse imutabile. vnde nec q̄ñtia dei ad creaturã est respectus realis: s3 ecõuerso sicut etia3 nec aliqd̄ alius respect⁹ dei ad creaturã est realis. s3 hoc nõ obstat q̄n p̄sentia sit respect⁹ realis mutu⁹ ī creatis

¶ Ad quintum dico ꝙ nõ habeo pro icõuenienti ꝙ pluribus talibus mutatiõib⁹ supradictis mutetur simul corpus christi non obstante ꝙ sint eiusdem rõnis siue ꝯtrarie: ad sursum ⁊ deorsuz. posito ꝙ sursum ⁊ deorsum sint ꝯtraria sicut nõ habeo ꝓ icõuenienti ꝙ corpus christi sacramẽtaliter saltẽ sit simul in pluribus locis talibus. Hec de tertio articulo principali.

Ad rões pncipa. ¶ **Ad primum principale ar/gumentum** dico ꝙ est ibi dare aliam mutationem ꝙ̃ cõuersionẽ: sicut patet ex ꝑdictis. ¶ Ad scdm dico ꝙ ꝑ ꝯuersionem panis in corpus xpi nihil nouum habetur vel fit qḋ ꝓus nõ existeret. ⁊ hoc patet ex ratione transubstãtiationis. Per hoc enim differt ab alijs ꝙ est conuersio in preexistẽs: vel in aliquid quod nõ est posterius natura ip̄a saltem. Et ideo non oportet ponere ꝙ ad terminum ip̄ius pertineant eẽ ꝑsens vel ꝑsentia corpis xpi sub specie nec ꝑ ip̄am habetur talis ꝑsentia vt ptz ex predictis.

Ad Damasce. ¶ Ad Damascenũ dico ꝙ quãdo dicit corpus xpi eẽ pñs: quoniã panis ⁊ vinũ transit in corpus ⁊ sanguinem: ly qñ nõ tenetur causaliter notans cãm per se vel ꝑcisam pñtie: sed tenetur concomitanter notãs ꝯcomitantiã duratiõis. In illa trãsitione ⁊ i pñtia corporis. q̃ simul sunt scdm durationem. Et notat etiam aliquã ꝓoritatem nature illius transitionis ad ꝑsentiam: licet ꝑ illam causaliter nõ habeatur talis ꝑsentia: sed deus sic ordinauit ꝙ facta tali ꝯuersione ꝓus natura haberet simul duratione ꝑsentia corporis xpi: licet ꝑ aliam mutationem: vt patet ex predictis.

¶ Distin. decime.
Questio tertia.

Ertio queroby idem corpus xpi possit eẽ simul in pluribus locis circũscriptiue ⁊ localiter. ¶ Videtur ꝙ non. Idem spũs puta angelus nõ põt eẽ simul i plib⁹ locis diffinitiue q̃ eẽ diffinitiue i aliquo loco ẽ sic eẽ ibi ꝙ non alibi. ergo a simili impossibile est idem corpus simul eẽ in pluribu⁹ lo circũscriptiue. ¶ Secũdo sic. idẽ corpus eẽ in pluribus locis circũscriptiue iplicat ꝯtradictionez q̃ implicat ip̄m eẽ in aliquo loco totum ⁊ aliquid ei⁹ esse extra istum locũ. ⁊ ꝑ ꝯsequens non eẽ in illo loco. hoc autem est ꝯtradictio. s. ꝙ totuz sit in aliquo loco: ⁊ pars eius vel aliquid eius sit extra illũ locũ ⁊ per ꝯñs nõ sit in illo loco. ergo ⁊c. ¶ Tertio sic. si idem corpus eẽt simul in pluribus locis circũscriptiue: sequeretur ꝙ plura accidẽtia eiusdem rõnis puta plura vbi circũscriptiua eẽnt simul in eodem corpore. sed hoc est ipossibile ⁊ contra philosophũ quinto metaphisice. ergo ⁊c.

¶ **Contra** Idẽ corpus nõ ꝑt eẽ in plib⁹ locis sacramẽtaliter: sicut dictum est supra. ergo ꝑt eẽ in plurib⁹ locis localiter ⁊ circunscriptiue pari ratione vt videtur.

¶ **In ista q̃stione sic procedã.**

¶ Primo ponã vnã opinionẽ de ista qõne cũ suis motiuis ⁊ mõ dđi. ¶ Scdo ponam vnã aliã quam intendo tenere: ⁊ arguẽdo ꝯtra primam ꝓbabo ꝙ virtute diuia possibile est hoc ⁊ ꝑ quẽ modũ declarabo. ¶ Tertio rñdebo ad motiua aliorum. ¶ Vltimo ad rationes.

¶ **Quãtũ ad primũ** est vna opinio ꝙ licet idẽ corpus possit esse in plibus locis sacramentaliter: vel etiam in vno localiter ⁊ in alio sacramẽtalit: sicut dictum est supra de corpore xpi i pluribus hostijs vel altaribus vel in celo ⁊ in altari: ⁊ hoc (sicut dicunt) per accñs ⁊ ꝑ ꝯuersionem alicuius alterius in ip̄m: tñ impossibile est: ⁊ iplicat ꝯtradictionem ꝙ idẽ corpus simul sit in pluribus locis circũscriptiue. Prima opinio. ¶ Ad hoc adducũtur plures rõnes a diuersis. Prĩa est ista. quã ponit vnus doctor i suo quolibet. Sicut possibile eẽt ex ꝑte dei agẽtis ꝙ idem corpus simul eẽt in pluribus locis. ita etiã ꝙ infinitis si darentur infinita loca. q̃ deus est potentie infinite in corp⁹ vniformiter se habet ad eẽ in pluribus locis vel infinitis: sed ipossibile est quacũqz virtute ꝙ corpus sit vbiqz vel in infinitis locis: dato ꝙ eẽnt. q̃ hoc est solius dei ꝓprium rõne sue immensitatis vel ifinitatis. que nõ põt alicui creature ꝯuenire. ergo ⁊c. Rões. i. opiniõis ¶ Scda rõ. Locus circũscriptiuus ⁊ locatũ nõ solum ꝯmensurãtur scdm cõtinuum sed etiã pari rõne cõnumerãtur scdm discretum. Nõ est eñ maior rõ de vno ꝙ̃ de alio. sed hoc posito: ipossibile est: ⁊ implicat ꝯtradictionẽ ꝙ locatum sit vnum ⁊ loca plura: sicut ⁊ aliquid sit locatum circũscriptiue: ⁊ non ꝯmensuretur loco. ꝙ̃ ⁊c. ¶ Tertio sic ipossibile est idẽ corpus eẽ extra terminos ꝓprios sicut extra ꝓpriam quãtitatem: sed si esset in pluribus locis: eẽt extra terminos ꝓprios. quia extra terminos loci sui: qui sunt simul cũ terminis ꝓprijs. ergo ⁊c. ¶ Quarto sic. ꝑ se ꝓmi termini motus sunt formaliter icõpossibiles in eodẽ quia alias nulla est causa quare motus faciat distare corpus motum a termino a quo expellendo ip̄m ⁊ inducendo terminum ad quem. sed quecũqz duo vbi circũscriptiua pñt eẽ ꝑ se termini motus localis de vno in aliud. ergo quecũqz duo talia sunt incõpossibilia formaliter: ⁊ repugnat eẽ ea simul i aliquo corpore. ⁊ sic etiã agens naturale posset facere vtrũqz vbi simul in corpore. q̃ nõ corrumpit alterum: nisi eet accidens eo ꝙ est incompossibile alteri. ⁊ si non esset incompossibile: non corrumpet. quare ⁊c. ¶ Quinto sic. Impossibile est idem corpus simul signari pluribus figuris: sed si idem corpus posset eẽ in plibus locis circũscriptiue: ⁊ ꝑ cõsequẽs configurari illis locis: seq̃retur ꝙ posset figurari simul pluribus figuris: sicut et illa loca pñt esse diuersarum figurarum. ergo ⁊c. ¶ Sexto sic. Impossibile est idem simul mutari pluribus mutationibus vel oppositis vel eiusdem rõnis. 5. phisicorum: ⁊ similiter mutationem ⁊ mutatũ eẽ prius poni ꝙ̃ mutationem. sed omnia ista sequerentur: si posset poni idem corpus circũscriptiue in plurib⁹ locis. quia simul posset mutari ad duo loca sursum. Et sic pluribus mutationibus eiusdem rationis: ⁊ simul ad locum sursum ⁊ deorsum: et sic mutationibus contrarijs: ⁊ sibi etiam lessent vbi cõtraria sursum scz et deorsum. Similiter existẽs in eodem loco posset moueri vel mutari ad eundem locum pari ratione: vt videtur. Et sic vel expelleret seip̄m de illo loco: vel posteri⁹ eẽt mutatio ad illũ .5. phisi.

locū ꝛ mutatū esse ꝓus. quia locus iam est ꝺitus hoc aūt ē īpossibile. quare ꝛc. ¶ Septīo sic. īpossibile ē eandē materiā numero simul informari diuersis formis completis scdm spēm. sed hoc sequiretur tam de formis alterius ratiōis ꝙ̄ de formis eiusdem rationis. ꝓbatur. quia si idem alimentuꝫ posset eē in pluribus locis localiter: posset simul sumi a boue ꝛ asino ꝛ homine vel a pluribus hominibus. ꝛ per ꝯsequens potest ꝯuerti in substātiā istorum. ꝛ sic materia eius īformari a formis olm istorum: ꝛ simul. hoc autem est manifestū incōueniens ergo ꝛc. Tunc enim sequeretur ꝙ idem suppositū vel indiuiduuꝫ posset eē homo ꝛ asinus vel plures ꝛ plures asini. ¶ Cōfirmatur ista ratio. qꝛ si ponatur idem lignum in diuersis iuxta plures ignes: sequitur ꝙ quilibet ipsorū corrumpet lignum: ꝛ īducet in materiam eius formam ignis: sed nō eandēꝫ patet. qꝛ agentia sunt diuersa. Similiter etiam qꝛ oporteret illam eē intensiorē ꝙ̄ si solum īduceretur ab vnico igne tantum. Forma aūt substātialis nō intenditur. ꝛ remittitur: sicut dictum est in secūdo: igitur in eadem materia ligni essent plures forme substātiales ignis. quare ꝛc. ¶ Octauo sic. quia si corpus est in pluribus locis: aut in omnibus habꝫ eandem formam quālibet: quā habet in vno illorū locorum: aut nō. Non pōt dici ꝙ nō qꝛ tunc sequeretur ꝯtradictio. s. affirmatio ꝛ negatio eiusdē forme in eodem subiecto. Si sic: sequūtur ꝯtradictoria multa. primo sequitur ꝙ cum in vno loco possit calefieri iuxta ignem sibi appositum: ꝛ in alio loco frigefieri per aliquā sibi appositaꝫ ꝙ simul poterit esse calidum ꝛ frigidum. ꝛ ita calidum ꝛ nō calidū quia ad ꝯtraria simul sequūtur ꝯdictoria. 4. metaphisice. Similiter in vno loco poterit ex indispositione vel intēperie aeris infirmari. ꝛ in alio ex dispositione ꝯuenienti sanum eē. ꝛ cōsequēter in vno loco mori ꝛ in alio viuere. ¶ Similiter in vno loco per sumptionem cibi saturari: ꝛ in alio per defectum cibi esurire. ꝛ ita simul nutriri ꝛ nō nutriri. Et vltra etiam posset in pluribus locis pluries nutriri ꝑ sumptionē alimenti in quolibet loco. ꝛ multo plus nutriri ꝙ̄ deberet ꝑ naturam vel posset. Similiter in vno loco posset sibi caput abscindi. et in alio remaneret sibi integrum. Similiter in vno loco quiescere: in alio moueri ꝛ nō quiescere in vno loco loqui: in alio tacere: in vno stare in alio iacere. ꝛ sic de multis: vt videtur. Et huiusmodi multa que possunt aduci. ¶ Nono sic. Impossibile est ꝙ modica virtus simul agat in passum excedēs ꝛ improportionatum. sed si idem modic⁹ ignis pōt sic esse ī pluribus locis: posset calefacere plura calefactibilia sibi approximata simul. ꝛ pari ratione vnū totū compositum ex ipsis vel equalis quantitatis: sicut omnia ista. sicut qui potest simul ferre plures lapides: posset ferre vnum compositum ex illis vel cumulum aggregatum ex ipsis: vt ꝑꝫ hoc aūt est incōueniēs. quare ꝛc. ¶ Decimo sic. īpossibile ē idē corpus eē discontinuum sibiipsi: ꝛ distans vel propinquum sibiipsi. qꝛ ista sunt opposita ꝛ incompossibilia. sed si ideꝫ corpus eēt simul in pluribus locis circūscriptiue: eēt discontinuum sibiipsi: sicut ꝛ illa loca. Et similiter posset eē ꝓpinquum ꝛ distans respectu suiipsius scdm illa diuersa loca. ergo ꝛc. ¶ Undecimo sic. Idem temporale nō potest simul esse in pluribus temporibus ꝛ nō potest eē simul ꝓteritum ꝛ presens vel futurū. ergo nec idem locabile simul pōt eē in diuersis locis. ¶ Ultīo qꝛ in vno loco corporis videre posset aliquid sibi presens et videret. in alio autem nō videret. quia eēt distans. vel etiam qꝛ clauderet oculos. ꝛ sic videret idem ꝛ non videret. quod est ꝯtradictio. Similiter videntur sequi incōuenientia: ꝙ idem corpus posset esse in omnibus locis vniuersi sibi equalibus. ꝛ ita facere vnum magnum exercitum in campo ꝯtra seipm ꝛ sibiipsi obuiare: ꝛ vnam choream facere quod nō videtur eē possibile. ¶ Sic igitur dicunt isti: ꝙ impossibile est ideꝫ corpus simul eē in pluribus locis circūscriptiue: licet bene sacramētaliter quasi ꝑ accidens. scꝫ ꝑ cōuersionem alicui⁹ in seipm vel aliquorum scdm quasdam habitudines ad loca ꝯuersorum: vel eorum qui ꝯuertuntur in ipm. Similiter etiam possibile est vnum corpus eē in vno loco circūscriptiue: ꝛ in alio aliter puta sacramētaliter. sicut oportet eos dicere velint nolint de corpe xpi ī celo ꝛ in sacramēto. Hec de pmo articulo.

Summatio .1. opinionis.

¶ Quantum ad secundū articulum

Secūda opi. quā tenet doctor.

¶ Quantum ad secundū articulum dico breuiter: ꝙ nō apparet mihi īpossibile: sed videtur mihi possibile ꝙ idem corpus virtute diuina sit circūscriptiue in pluribus locis simul sicut ponitur eē in pluribus locis sacramētaliter. ꝛ dico: ꝙ pmum nō est difficilius imo videtur facilius posse fieri: ꝙ̄ scdm. ¶ Ad hanc ꝯclusioneꝫ adduco rōnes. Prima est ista. illud est deo possibileꝫ quod nō implicat aliquā ꝯtradictionem ex terminis. sed corp⁹ eē in plurib⁹ locis nō implicat aliquā cōtradictionem. ꝓbatio. sicut nō implicat ꝯtradictionem plures respectus reales ꝑsentie realis ad plures species sacramentales simul fundari ī corpore: ꝛ ita ꝑ ipsas corpus Christi esse vere ꝛ realiter ꝑsens in pluribus locis sacramētaliter. ita non implicat ꝯtradictionem plures respectus vbiales circūscriptiuos eiusdem rationis simul fundari in ipso ad plura loca circūscribentia quibus sit realiter presens circūscriptiue vt videtur. Nam quātūcunqꝫ rationem ꝯtradictionis assignaueris in vno dabo tibi eandem in alio. Sicut enim in pmo non obstat limitatio corporis Christi fundantis tales plures respectus eiusdeꝫ rationis: non obstat etiā ista limitatio fundamenti in respectibus intrinsecis: quin sup idem fundamentum possint simul fundari tales plures respectus eiusdem rationis: vt plures similitudines. Ita nec in secundo obstat limitatio corporis Christi: quin per ipsum vel in ipso possint poni tales plures respectus ꝛ vbi circūscriptiua ad plura loca: vt videtur. nec ponitur ꝑ hoc aliqua limitatio vel immensitas seu infinitas per secundum: nec per primum. ergo sicut primum est possibile ita ꝛ secundum. ¶ Secunda ratio est ista. non est magis impossibile deo vel minus possibile facere aliquod corpus in pluribus locis secūdum suum modum naturalem eēndi in loco: ꝙ̄ secundum modum alium innaturalem: vel ꝙ̄ suum modum eēndi naturalem. ¶ Hoc patet. quia in pmo non ponitur nisi vnum miraculum. puta idem corpus esse in pluribus locis. sed in secundo videtur poni duplex miraculum: puta ꝙ corpus ponitē in pluribus locis. hoc est pmum. Secūdo ꝙ cōtra suum modum naturalem vel scdm aliquem modūꝫ supnaturalem vel innaturalem. Sed deus pt face

re corpus xp̄i in pluribus locis secundum aliquē
modum innaturalem sibi. puta sacramentaliter et
non circūscriptiue. ergo pt̄ facere corpus idē p̄-
sens pluribus locis secundum modum naturalem
eē̄ndi cop⁹ in loco puta localiter ⁊ circūscriptiue.
¶ Dices: q̄ si ista ratio est bona: sequitur q̄ negan
tes conclusionem scʒ corpus idem posse esse in plu-
ribus locis circūscriptiue habēt negare premissaʒ
predictam scʒ: corpus christi posse esse sacramēta-
liter in pluribus locis. q: si pōt eē sacramētaliter:
potest eē localiter scd̄m premissam rōnem. Hoc au
tem nō est veꝝ. q: tūc eadē fide deberet teneri vtrū
qꝫ. Et hereticū esset negare de vno sicut de alio. et
ita oēs qui loquūtur de hoc dicētes: q̄ hoc est im-
possibile: sunt heretici: quod nō est dicendū. Dico
ad hoc: q̄ scd̄m rei veritatem q̄̄tum apparet mihi:
predicta ꝯn̄a est bona ⁊ necessaria scʒ q̄ de⁹ si pōt
facere idē corp⁹ in plurib⁹ locis sacramentalit̄: pōt
etiā facere localiter: sicut deduxi supra. Et dico q̄
negantes ꝯn̄s debent negare añs scd̄m artem phi
losophi: ⁊ ponētes añs deberent ponere ꝯn̄s: si ta-
men nō ponāt ꝯn̄s: sed negēt nō ꝓpter hoc sunt he
Nota. retici. Nec ex fide oꝫ tenere oīa ꝯn̄a: que possēt eli
ci ex his que tenētur per fidem. precipue quādo de
ductio nō sic est euidēs. vt sit oībus manifesta ⁊ cō
sequēs non includitur in antecedente: sicut in ꝓpo-
sito ab alijs diceretur. Unde non ponitur fides de
veritate sacramēti in aliquo dubio vel periculo fa
ciendo illam ꝯn̄tiam ⁊ sibi tanq̄ vere ⁊ bone adhe
rendo. Nec ponūtur alij eē heretici: qui negāt ꝯn̄s
hui⁹ ꝯn̄e: licet ꝯcedāt añs. Et si ponātur sic hereti-
ci vel potius conclusio eorum heretica caueāt sibi.
de hoc parū curo. ¶ Tertia ratio est ista. non ē ma
gis impossibile deo vel minus possibile idem cor-
pus esse circūscriptiue in pluribus locis simul: q̄
duo corpora esse circūscriptiue simul in eodē loco.
hoc patet ꝓbabiliter: nā sicut philosophi negarēt
vnū: ita ⁊ aliud. et si ꝯcederēt vnū etiam aliud. Nō
plus eñ oꝫ corpus cōnumerari loco: q̄ locū cōnu-
merari locato. sicut nec plus oporteret vnū cōmen
surari alteri q̄ ecōuerso. Nec plus impedit limita
tio corpis ipm̄ eē in pluribus locis localiter: q̄ li-
mitatio loci ipm̄ locare plura corpa. Nec plus de-
terminatur necessario idē corpus ad vnū locū tm̄:
q̄ idē locus ad vnū corpus tm̄: vt videtur. sʒ possi
bile est duo corpora eē in eodē loco circūscriptiue.
sicut patet in materia de resurrectiōe scd̄m oēs sal-
tem cōiter loquētes: ⁊ scd̄m negātes idem corpus
posse eē in pluribus locis. g̊ ⁊c̄. Et ꝯfirmatur ista
ratio: magis videt̄ necessarium multiplicari poste
rius mltiplicato p̄ori q̄ ecōuerso. p̄us. n. magis vi
detur manere vnū multiplicato p̄ori q̄ ecōuerso.
vt pꝫ in oībus: vel saltem vt in pluribus. corpus
aut locatum vel locabile videtur p̄us loco. Tūʒ q:
corpus videtur cāre locum vt cōiter: q: facit latera
distare. Tum q: etiā variato corpore variatur lo-
cus scd̄m figuram nō ecōuerso. sic intelligendo: q̄
eiusdem corporis possunt eē plura loca: ⁊ quando
recedit corpus de loco ad locum: nō oꝫ variari cor
pus: licet oporteat variari locum. Sʒ multiplica-
to corpore scd̄m te nō oꝫ multiplicari locū. ⁊ q: in
eodem loco possunt esse plura corpora: ergo etiam
multiplicato loco multominus oꝫ multiplicari cor
pus: sed pt̄ idem corpus eē in pluribus locis. De
ista confirmatione non curo. quia quasi tota dubia

est michi. Non enim video. quare in eodem loco
non possunt esse plura corpora successiue: sicut ideʒ
corpus in pluribus locis. Similiter non video
quare sicut idem corpus locabile posset esse sine lo-
co: quare non locus sine corpore locabili distincto:
Similiter nō video bene: quō corpus sit p̄us loco
cum locus hēat rationem ꝯtinentis ⁊ corpus ratō
nem contenti. Similiter non video bene: quō cor-
pora ꝯtenta a celo faciant latera celi distare. Uide
tur enim q̄ distarent: dato q̄ nullum corpus eēt in
fra celum. Similiter etiam celum empireum nō di-
uiditur: licet localiter ꝯtineat corpora beatorum.
¶ Ratio auteʒ adducta soluitur ab vno doctore q̄
dicit: q̄ nō repugnat plura corpora eē simul in eo-
dem loco: quia q̄ dimensio vni⁹ corporis repugnat
alteri in eodem loco: hoc non est nisi ratione situuʒ
vel situs localis: ⁊ talem repugnantiā tollit in cor
poribus gloriosis dos subtilitatis. Et ideo duo
corpora gloriosa possunt simul stare in eodeʒ loco.
vel saltem vnum gloriosum ⁊ aliud non gloriosuʒ
sed q̄ idem corpus non possit esse circūscriptiue in
pluribus locis: impedit limitatio corpis ⁊ deter-
minatio ad locum. Et quia impossibile est ab ipo
corpore tolli limitatiōem ⁊ finitationem. ideo ⁊c̄.
Contra illud patet: q̄ hoc exclusuʒ est supra. quia
non plus limitatio corporis excludit a corpore eē
in pluribus locis: q̄ limitatio loci excludit ab ipso
posse locare plura corpora. quare ⁊c̄. ¶ Quarta ra
tio est ista. similis est limitatio angeli ad eē in loco
non localiter sicut corporis ad eē in loco localiter.
vt patet: sed angelus potest esse in pluribus locis
secundum modum nature sue non localiter proba
tio. quia posset deus cōuertere substantiam panis
in gabrielem: sicut dicetur infra: ⁊ etiam substan-
tiam alterius panis. sed facta conuersione duorū
panum gabriel simul esset in duobus locis: in qui-
bus p̄existebant panes ꝯuersi: sicut et corpus chri-
sti modo est in pluribus altaribus facta ꝯuersione
plurium panum in ipsum. ergo ⁊c̄. ¶ Quinta ra-
tio. sicut deus potest ꝯuertere substantiam panis
in substantiam corporis xp̄i: ita et quantitatem in
quantitatem. sicut etiam ꝓbabitur infra. sed hoc
facto sicut corpus christi est in pluribus locis sa-
cramentaliter quando substantia tantum cōuerti-
tur in substantiam ex vi conuersionis secunduʒ ip
sos. quia substantia est ibi p̄mo tanq̄ per se termi
nus conuersionis. ita: esset corpus Christi in pluri
bus locis localiter. quia quantitas corporis Chri
sti esset primus terminus conuersionis: et ita esset
substantia ibi secundum legem quantitatis secun-
dum viam ipsorum. ⁊ per consequens circūscripti-
ue. ¶ Sexta ratio ⁊ vltima est ista. non magis vi-
detur repugnare due habitudines vel plures extrin
secus aduenientes ⁊ consurgentes ex natura fun-
damenti: q̄ fundentur in eodem fundamento ipso
non mutato nec multiplicato q̄ q̄ due vel plures
habitudines extrinsecus aduenientes sic fundentur
in eodē fundamento indistincto. Magis enim vi-
detur aliquid mutari ad mutationem alicuius sibi
magis intrinseci: q̄ minus intrinseci ⁊ intrinseci.
⁊ minus videtur fundamentum adequari respectui
extrinseco q̄ intrinseco: ⁊ per consequens non mi-
nus videtur possibile: q̄ vnum fundamentū inade-
q̄te fundet vnū respectuʒ extrinsecū: sʒ cū h⁹ possʒ
fūdat̄ aliū: q̄ videat̄ ꝺ respectu itrīseco. cū igr̄ vbi

circũscriptiuum dicat ꝛ respectiuum extrinsecus corporis locati ad locum: videtur ꝙ in eodem subiecto secũdum idem fundamentum possint fundari talia plura vbi: non minus ꝙ super idem fundamentum plures similitudines ad plures terminos
Resolu. hui' opi. vel hm̄oi. quare ꝛc. ¶ Dico igitur ꝙ absolute loquẽdo possibile est idez corpus eẽ simul in pluribꝰ locis circũscriptiue virtute diuina: sicut ostendunt premisse rõnes. Ad hoc pt adduci auctoritas hugonis libro. 2. de sacramentis parte. viij. ca. 2. q̃ fecit (inquit) vt vnũ corpus eẽt in vno fecit quomo-
Hugo. do voluit. ꝛ si voluisset aliter fecisset. Et videt intelligere de modo eẽndi ĩ loco localiter. qꝛ sicut videtur: nõ erat sibi dubium nec alicui fideli: quin sacramentaliter. Similiter etiam qꝛ loquẽdo de illo modo ẽm quẽ corpora de cõmuni lege sunt in loco loquebatur hugo. Et ita de mõ eẽndi circũscriptiue in pluribus locis. ¶ Scdo dico ꝙ pbabile ẽ ꝙ aliquãdo fuerit hoc factũ de facto. ꝛ puto: ꝙ quotiens dicitur Jesus xp̃us post ascensionẽ in celum alicui apparuisse: vel corporaliter descendisse vel sue matri in assumptione obuiasse: hoc fuisse factũ ita ꝙ xp̃us ad dexteram patris sursum residebat: et tamen in alio loco erat simul localiter ꝛ circumscriptiue. Et hoc videtur consonum dicto Augustini ꝙ donec finiatur seculũ sursuz est dñs. Et videtur hoc intelligere de toto tp̃e post ascẽsionem. Jsto modo etiã putatur fuisse factum in exequijs beati martini: in quibus fuit p̃ns beatus ambrosiꝰ
Nota. ꝛ tamen in ecclesia sua p̃ns erat in loco multum distanti: vbi missam celebrabat. Jsto mõ etiã putat de beato germano altisiodorensi: q̃ cũ esset distans vel in loco remoto: fuit tamen p̃ns in exequijs btĩ lupi trecẽsi. Hoc mõ etiã pbabiliter pt diciꝙ fuerit factũ tp̃e beati francisci: quãdo p̃dicãte btõ anthonio in capitulo arelatẽsi. beatꝰ franciscus cum esset in loco remoto adhuc viuens corporaliter in ostio capituli velud expansis in cruce manibꝰ seipsum presentem fratribꝰ exhibebat. ¶ Tertio dico ꝙ hoc fieri nõ pt virtute nature vel agẽtis creati nõ ꝑpter incõpossibilitatẽ vel repuguãtiam diuersorum vbi talium circũscriptiuoꝝ in eodem corpore locato: sed qꝛ p̃taxatus est agenti naturali talis modꝰ agẽdi vt nõ possit ponere vnuz corpꝰ in alio loco nisi amoueat ip̃m ab alio loco p̃ori ꝛ nõ possit etiã ponere aliquod corpus in aliquo loco: nisi expellẽdo aliud de eodẽ loco. ꝛ ita nõ pt ponere duo corpa in eodem loco: sicut infra in capi. de resurrectiõe magis apparebit. sꝫ virtute diuina: cui nihil est impossibile: nisi illd quod ex terminis implicat contradictionem: vtrũqꝫ ĩpossibile simpliciter. Et puto ꝙ minꝰ eẽt hoc mirabile: si fieret: ꝙ sit de hoc ꝙ idẽ corpus xp̃i ponitur simul in pluribus locis siue sacramentaliter siue localiter in vno: sicut ĩ celo: ꝛ in alio sacramentaliter. Et puto ꝙ illi qui negant istud: pl rõne vel fortiori negarent illud: nisi p fidẽ cogerẽtur. Et est mirabile sicut dicit vnꝰ doctor: ꝙ plus sequũtur fantasiã puerilẽ: ꝙ sequẽtur rõnem ẽm illa que tenemus ex fide. Hec de secundo articulo p̃ncipali.

¶ Quantũ ad tertiũ articulus ponunt aliq̃ re-
Regule p solu. 2. opinio. gule ad solutionẽ motiuoꝝ p alijs suprꝰ adductoꝝ. ¶ Prima regula: ꝙ ois forma absoluta p̃or naturaliter ip̃o vbi ꝯuenit corpori vniformiter in pluribus locis: sicut in vno loco. Jta ꝙ ex variatione vbi vel multiplicatione nõ variat nec multiplicat in corpe. Nã ad variationẽ vel multiplicationem posterioris nõ opꝫ variari vel multiplicari ip̃z posterius. ¶ Secũda regula ẽ ꝙ sicut passiuũ approximatũ duobꝰ vel pluribus actiuis existẽs in vno loco pateretur ab eis: ꝛ reciperet aliquã formã absolutam. Jta etiã in pluribus locis existẽs ꝛ approximatum illis oĩm talẽ formã absolutã reciperet. Et ratio est. qꝛ eadẽ ponit potẽtia actiua ꝛ passiua hic ꝛ inde sufficienter approximata. Et puto ꝙ nõ solũ vera est ista regula de formis absolutis: sꝫ etiã de respectibus cãtis in tali passo ab illis agentibꝰ: ꝙ tales recipit vniformiter in vno loco vel in pluribus locis: alioq̃n ꝯtradictio seq̃retur: ꝙ scꝫ reciperet: ꝛ nõ reciperet in diuersis locis. Jmaginor eñ ꝙ quicq̃d corpi in vno loco ꝯueniret sibi in pluribus. licet nõ oporteret: ꝙ vt in illis luribꝰ ꝛ quolibet primo. ¶ Tertia regula ẽ ꝙ sicut corpꝰ actiuum se haberet ad diuersa passiua approximata sibi in vno loco existẽti: sic in pluribus locis exñs se haberet ad illa ꝛ vniformiter. hoc põt etiã pbari ex pbatione regule p̃cedentis. ¶ Quarta apponit ab aliquibus: ꝙ si aliquid vno mõ sit possibile: ꝛ alio mõ sit ĩpossibile ꝛ sequatur ꝯtradictio: licet ponat ꝛ debeat dici possibile primo mõ. nõ tamẽ scdo mõ acceptũ: vel licet sit ꝛ dicat impossibile scdo modo acceptũ: nõ tñ p̃io mõ et q̃re hoc dicitur: apparebit infra.

¶ His premissis ad p̃mum aliorum reduco cõtra eos. Ad motiua. 1. opinionis.
Primo qꝛ si argumentũ est bonuz: seq̃tur ꝙ corpꝰ xp̃i sit infinitum ꝛ ĩmensum. qꝛ sicut non repugnat sibi eẽ in pluribus locis sacramẽtaliter veraciter ꝛ realiter p̃sens: ita nec ĩfinitis si eẽnt. Scdo quia sicut nõ repugnat vni loco: ꝙ duo corpa sint ĩ ipso localiter nec ita nec ꝙ infinita si eẽnt virtute diuina ꝛ tñ nõ oportet ꝑpter hoc illum locum eẽ infinitum quare ꝛc. ¶ Dico igit: ꝙ si eẽnt loca infinita: in q̃bus posset eẽ aliqd corpus circũscriptiue: sicut virtute diuina pt eẽ in duobus vel tribus: ita in omnibus illis q̃tũcũqꝫ ĩfinitis. Nec arguitur ex hoc aliqua ĩmensitas eius vel infinitas. Tu dicis proprium est dei eẽ vbiqꝫ. Dico ꝙ verũ est ex necessitate ꝛ ĩmediate nature sue q̃ exigit: ꝙ quocũqꝫ loco posito: deus sit p̃sens illo loco: nec pt nõ eẽ p̃ns loco existẽti in actu. sic aũt non eẽt de corpe. qꝛ nec virtute ꝓpria eẽt in illis locis pluribꝰ: nec diceret sibi eẽ necessario possẽs illis locis. sed cõtingenter sicut patet. quare ꝛc. Similiter etiam deus p̃sens est omni loco vniformiter. corpꝰ autẽ nõ pt eẽ p̃ns omni loco vniformiter. qꝛ loco maiori non potest esse presens circumscriptiue: licet bñ aliter possit eẽ presens. ¶ Ad secundum reducendo contra eos. quia sicut locatum circumscriptiue commensuratur ꝛ connumeratur loco: ita vt videtur ecõuerso. locus locato. sed locus non sic commensuratur vel connumeratur locato: quin in eodem loco possint esse plura locata: sicut dictum est supra. ergo similiter in pluribus locis idem locatum. Et confirmatur quia sicut non est impossibile: ꝙ idem corpus sit equale pluribus locis secundum quantitatem per plures equalitates ꝛ respectus intrinsecos: et vtrisece ꝯmẽsuret eis: ita nõ ẽ ĩpossibile ꝙ ꝯmẽsuret eis ẽm plꝛes respectus extrinsecos. sed hoc nõ

est nisi eē in pluribus locis circūscriptiue: ⁊ habe-
re plura vbi circūscriptiua ⁊ cōmēsuratiua ad illa
plura loca sicut etiā plā locata ad vnū locum. ꝙ ⁊ c.
¶ Dico igr̄ ꝙ nō oꝫ locatū ⁊ locū cōnūerari scōm
discretū. sed loco plurificato potest eē locatū vnū
ꝗtūcunqꝫ circūscriptiue: sicut etiam hoc est possi-
bile sacramētaliter. ⁊ ecōuerso locatis existētibus
pluribus potest eē locus vnus. Nec est eadem ra-
tio de cōnumeratione ⁊ cōmensuratiōe scōm con-
tinuum. qꝛ cōmensuratio loci circūscribentis ⁊ lo-
cati est de ratione ipōrum scōm ꝙ huiusmodi: sed
connumeratio accidit. Non enim locant ⁊ locan-
tur secundum numerum sed secundum cōtinuum.
¶ Ad tertium dico reducendo cōtra eos: ꝙ sicut
termini corꝑis sunt simul cū terminis loci: ita ecō-
uerso termini loci cū terminis corporis. si ergo ꝓ-
pter simultatem terminorū corꝑis ad diuersa loca
sequitur ꝙ corpus sit extra terminos proprios vel
quātitatis sue ꝓprie: ita ꝓpter simultatem termino-
ruꝫ loci cū diuersis locatis seqr̄: ꝙ loc⁹ sit extra ter-
minos ꝓprios. qꝛ sicut tu dicis: ꝙ duo loca arguūt
duo locata ita diceretur tibi: ꝙ duo locata arguūt
duo loca. hoc aūt est falsum nā duo corpora pñt
esse in eodem loco dato ꝙ locus nō sit extra ꝓprios
terminos: nec aliquod illorum corporū sit extra ter-
minos loci. ¶ Dico igitur: ꝙ idē corpus ꝑ suā quā-
titatem qua intrinsece ⁊ formaliter terminatur: po-
test esse in pluribus locis: nec sequitur: ꝙ sit extra
terminos ꝓprios vel extra terminū ꝓprie quātita-
tis: sed bene exñs in loco vno est extra aliū locum ⁊
extra terios alterius loci: sicut locus est extra aliū
locū: licet cū hoc posset esse intra illū locum ⁊ termi-
nos eius. Similiter dico: ꝙ si argumentū est bonū:
ꝙ concludit idē corpus nō posse eē in pluribus lo-
cis sacramētaliter. quia etiam termini loci ⁊ locati
sunt simul: licet nō cōmensuratiue vel circūscripti-
ue. Et similiter etiā precedēs argumētum. qꝛ licet
locatū sacramentaliter ⁊ locus non cōmensurētur:
tamen ita viderentur cōnumerari: sicut si cōmensu-
rarētur. ¶ Ad quartū de terminis motus reduco
contra eos primo qꝛ sicut termini motus sunt que-
libet duo vbi circūscriptiua: sicut tu dicis: ita termi-
ni mutationis alicui⁹ corporis pñt esse duo vbi pre-
sentialia vel sacramētalia. si ergo illa sunt incōpos-
sibilia. ⁊ nō possunt stare in eodem corpore: pari ra-
tione nec illa duo sacramentalia. ⁊ ita non potest eē
idem corpus in pluribus locis sacramētaliter sicut
nec localiter vel circūscriptiue. Secūdo. quia aliq
ipsorum cōcedunt. ꝙ in augmento quantitatis mi-
nor vel charitas est terminus a quo: ⁊ maior est ter-
minus ad quem. ⁊ tamē stant simul etiā scōm ipōs.
Sic diceretur eis de duobus vbi. ꝙ scilicet termi-
ni motus vel mutationis per se sunt affirmatio et
negatio. ⁊ illa non stant simul. Et de istis necessa-
rium est: ꝙ mutatio vel motus faciunt distare sub-
iectum motum ab altero. sed dico ꝙ positiuum cō-
comitans illam negationem ex ꝑte termini ad quē
separabile est ab ipsa: ⁊ potest simul stare cum ter-
mino ad quem. Unde ⁊ duo vbi possunt simul stare
in eodem corpore. ⁊ manens ⁊ exñs in vno loco po-
test esse in alio loco vel moueri ad alium locuꝫ. Ita
ꝙ vbi ⁊ vbi nō sunt ꝑ se termini oppositi motus vł
mutationis: nec sunt incompossibilia. licet affirma-
tio ⁊ negatio. vnde bene impossibile est ꝙ aliquod
corpus habeat aliquod vbi in vno loco ⁊ moueať

ad illud vbi: vel non habeat ipsum. sed non est im-
possibile: ꝙ cum hoc sit in alio loco secundum aliō
vbi. Quando dicis tunc: ꝙ agens naturale posset
hoc facere. ex quo plura vbi repugnant: dico: ꝙ nō
sequitur sicut nec sequiť: ꝙ possit facere plura vbi
sacramentalia simul: immo nec vnuꝫ: licet plura nō
repugnent. Sicut nec potest facere plura corpora
in eodem loco: nec ꝙ virgo pariat. quia est limitate
virtutis: cui prefinitus est certus modus agendi.
¶ Ad quintuꝫ de pluribus figuris dico: ꝙ si figu-
ra dicat aliꝗ formam absolutam: puta qualitateꝫ
in ꝗtitate: ꝙ argumentum in nullo concludit dato
ꝙ vnius corporis non sit nisi vna figura nam per
vnam qualitatem vel figuram potest configurari
idem corpus pluribus locis similis figure. Sicut
vnum corpus spericum in cōuexo potest eē in plu-
ribus locis spericis in concauo. nec oportet ꝓpter
hoc ꝙ habeat diuersas figuras: vt patet. sicut etiā
nec oportet ꝙ locus in quo sunt plura locata circū-
scriptiue habeat plures figuras. Unde argumen-
tum potest retorqueri cōtra eos. ¶ Scdo dico: ꝙ
si figura sit aliquid tale absolutum puta qualitas
in quātitate nō apparet cōtradictio: quare idē cor-
pus non possit figurari simul pluribus figuris si-
ue similibus siue dissimilibus: siue eiusdem ratiōis
siue alterius. sicut ꝙ simul sit spericum ⁊ quadratū
⁊ hmōi. Et ita secūdum illa poterit eē idem corp⁹
cōfiguratum plurib⁹ locis. Si aūt non dicat figu-
ra aliquid absolutū vltra quātitatem: sed dicat or-
dinem partiū quātitatis: hoc est dupliciter. vel in
toto vel in loco. Si in toto: tūc nō variatur figura
ad variationem vbi: sed manet eadē: licet vbi eius-
dem rationis saltem varientur. Si dicat ordinem
partium in loco: sic oportet figurā variari. qꝛ figu-
ra sic seqtur vbi. Nec est incōueniēs ꝙ sic varieť: ⁊
idē corp⁹ pluribus figuris figureť. Et sic corpus
vnū poterit diuersis figuris figurari. ⁊ diuersis lo-
cis ꝯfigurari vt sit in aliquo pleno vase in isto lo-
co: in alio loco in vase dimidio. in vno loco sit i vo-
lio inclusū. in alio in terra effusū scōm diuersa vbi
⁊ positiōes ipsius in diuersis locis. ¶ Bi euiť tñ ⁊
faciliter ꝑt sc expedire hō de isto argumēto: ꝙ nō
oꝫ corp⁹ figurari plibus figuris: sicut nec habere
plures quantitates: dato ꝙ sit in pluribus locis si-
bi equalibus ⁊ similis figure cum ipso secundū cō-
cauum loci vel conuexum locati. ¶ Ad sextum de
mutationibus ⁊ mutatis esse de mutationibus op-
positis vel eiusdem rationis dico: ꝙ per omnia po-
test retorqueri contra eos. Nam de mutationibus
oppositis: ita videtur corpus christi mutari muta-
tionibus oppositis: quando ponitur sacramentali-
ter sursum simul ⁊ deorsum vel ante et post seu re-
tro in diuersis hostijs: sicut corpus si moueatur lo-
caliter sursum vel deorsum. Similiter etiam de mu-
tationibus eiusdem rationis: quando ponitur sub
diuersis hostijs in eadem dispositione. Similiter
etiam sicut accipiunt: ꝙ corp⁹ exñs in vno loco pos-
set de alio in quo est: moueri ad eundem locum: in
quo ꝑtistebat. ⁊ ita simul sunt mutari ⁊ mutatum
esse: ita diceretur: ꝙ de vna hostia posset fieri i alia
in qua iam est. ⁊ sequitur idem incōueniens. ¶ Di-
co igitur simpliciter loquendo: ꝙ plures mutatio-
nes eiusdem rationis possunt eidem simul inesse: ⁊
insunt de facto aliquando virtute nature. sicut idē
aer simul illuminatur pluribus illuminationibus

ꝙ plures mutatio nes eidē pñt simł ineē.

ad plura lumina terminatis: vt dictum est in secundo. Sic dico i ꝓposito esse possibile virtute diuina q idem corpus simul moueatur ad plura loca circunscriptiua: sicut etiam q simul mutetur ad plura vbi sacramentalia. Ad philosophū respondi alias in secūdo di. xiij. de duobus luminibus q non video dictum Aristotelis verū esse vniuersaliter: licet in aliquibus sit verū particulariter etiā loquendo de virtute nature. Et de mutationibus oppositis dico: q ꝓprie loquēdo ille sunt mutationes opposite incōpossibiles: q̄ sunt inter terminos oppositos incōpossibiles: puta inter esse ꝛ nō esse affirmationem ꝛ negationem: quarū vna est ab esse in non esse: alia vero ab eodem esse in non esse. Et isto modo generatio ꝛ corruptio eiusdē sunt incōpossibiles: ꝛ incōpossibile est idem simul generari ꝛ corrūpi: creari et anichilari: licet non sint ꝓprie mutationes. Similiter impossibile est idē simul moueri vel mutari mutatiōe acquisitiua alicuius loci ꝛ deperditiua eiusdem loci. sicut impossibile est: idez simul esse ꝛ non esse in eodem loco: sed possibile est idē sic mutari ad diuersa vbi i diuersis locis sursum ꝛ deorsum: ante et retro: q2 vel iste mutationes nō sunt cōtrarie: sicut nec loca: sed sunt tantum disparata. Et nec ipsa vbi in locis illis sunt ꝯtria: nec opposite relationes sed disparate: nec etiā sursum ꝛ deorsum. Vel si sursum ꝛ deorsum ante ꝛ retro propinquum vel remotū sunt relationes opposite: tn̄ fundantur in vbi: ꝛ reducunꝰ ad primū modum quarti generis. Et sicut diuersi vbi i locis illis possunt simul in esse: ita ꝛ sursum et deorsum ita bene sicut ꝛ sacramētaliter. Et dato etiā q ipsa vbi essent cōtraria nō solum sursum ꝛ deorsum fundata sup ipsa vbi: adhuc possent eidē inesse: sicut dicā infra de contrarijs etiā absolutis. ꝛ per cōsequēs mutationes ad talia plura vbi: sicut mutationes ad duo cōtraria absoluta. licet hoc non senserit Aristoteles. ¶ Ad illud de mutato esse et mutari dico: q idem corpus de vno loco non mutaretur ad locū in quo iam est: vel erat: vel expelleret seipsum: et sic acciperet nouum vbi per nouā mutationē ꝛ non seruaret prius vbi. Vel deus faceret mutationem sine mutato. sicut puto esse possibile. ita q mutaretur: ꝛ nō haberet terminū illa mutatio: quia scdm me mutatio et mutatū esse accipiendo mutatum esse pro termino mutationis nō pro indiuisibili cuiuscūq mutatiōis essentialiter distingunꝰ: ꝛ mutatione prior natura. Vel si mutaretur: ꝛ non expelleret se: ꝛ mutaretur mutatione acquisitiua saltem mutareꝰ mutatione deperditiua alterius loci: a quo mutaretur sicut dicit vnus. Et sic patet: q mutatio ꝛ mutatū esse nunq̄ sic essent: q mutatum esse terminus mutationis iam esset ante mutationem: sicut imaginatur argumentum. Tamē si mutaretur ad locum: in quo p̄erat ꝛ mutatione acquisitiua oporteret dicere: vel q seip̄m expelleret: vel q in eodem corpore respectu eiusdem loci essent simul plura vbi circūscriptiua ꝛ vtroq modo acciperetur nouū vbi: et mutatum esse nouum esset ꝛ simul duratione cum ip̄a mutatione: si esset instātanea. licet mutatio eēt prior natura. vel posterius etiam duratiōe forte: si mutatio successiua. Non curo de hoc. vel si non acciperetur vbi nouum: tunc deus faceret mutationem etiam acquisitiuam sine termino. Sicut puto q posset facere generationem sine gn̄ato esse: ꝛ quācunq mutationem localem sine aliquo vbi acquisito per ip̄am. ¶ Ad septimū dicunt quidam: q nō est impossibile eandem materiam alimēti vel etiā simpliciter informari simul a diuersis formis specificis alterius rationis vel eiusdem rationis. nec in hoc aliqua cōtradictio implicatur. Sed hoc est mihi dubium. Primo quia sicut quelibet species tota distinguitur eētialiter ab alia: ꝛ indiuiduū cuiuslibet speciei ab alio: sic videtur: q partes eorūz essentialiter distinguantur. ita q sicut ambaꝝ vel amborum non potest esse vna forma ita ambarum vel amborum non possit esse vna materia. Secundo in proposito. quia non plus materia alimēti superuenientis isti alimenti informaretur in hoc indiuiduo pluribus formis: q̄ materia prior vel precedens cui apponitur. nec in alio pari ratione. ꝛ sic in nullo: vt videtur. Tertio quia quelibet talis forma substantialis cōpleta est immediata ratio suppositandi fundamentaliter. Et ideo sicut impossibile est: q plura supposita cōcurrant in eadem materia eo q suppositū est incōmunicabile: ita impossibile est q plures tales forme concurrant in eadem materia. Et hoc dixi in secundo. ¶ Dico igitur aliter. primo q argumentum potest retorqueri cōtra eos. nam sicut idem alimentū si esset in pluribus locis: potest sumi a diuersis animalibus in illis locis: ita idem alimentum existens in vno loco posset sumi a duobus animalibus existentibus in eodem. Et possibile est: q fuit in eodem loco. et tunc queritur sicut vltra: ꝛ deducitur: q illud alimentum sic sumptuz ab vtroq conuerteretur. Et plures forme substantiales simul essent in vna materia. Secūdo dico: q argumentum non concludit nam idem esset iudicium de alimento sic sumpto a diuersis animalibus in diuersis locis existente: sicut in vno loco. vel qd fieret de ip̄o sumpto a duobus alimentibus existentibus in eodem loco. Tūc enim vel virtus vna totaliter vincerem aliam. ꝛ totum verteret in suum corpus: vel essent virtutes equales: ꝛ sic equaliter conuertent de alimento. s. ista in corpus suum: ꝛ alia in suum: vel essent inequales non tamen sic q vna totaliter vinceret aliā ꝛ alia nihil conuerteret: sed sic: q vna plus ꝛ alia minus. ꝛ tunc patet: q nullo istorum modorum eadem materia vel pars materie simul esset sub diuersis formis subālibus exn̄tibus in pluribus locꝭ. Per hoc ad cōfirmationē iuxta illam ꝓpositionē secundā ꝓus positam: q eadem materia ligni exn̄tis in pluribꝰ locis nō informareꝰ duabus formis subālibꝰ ignis nec fieret vna ꝑfectior. q2 scdm me subā non suscipit magis ꝛ minꝰ: nec intendiꝰ vel remittiꝰ sed fieret tm̄ vna sola ignis ab igne ꝑualēte vl' ab ambobꝰ: citius tn̄ alterantibꝰ lignū et intensius: q̄ vnꝰ tantū: si eēnt ignes equales. Et eodez modo hēres dicere: si poneres illos duos ignes approximatos ligno in eodē loco exn̄tes: sicut ē possibile scdm te. Vel si dicatur: q ab ip̄is si sint equales: nō gn̄antur ignis: ne ponāꝰ eiusdē effectꝰ simplicis due cause totales in eodē ordine: eodē mō hēs dicere. ¶ Ad octauū dico: q corpꝰ exn̄s in pl'ibus locis hz i oī loco suo formā oēm: quā hz i alio alio qn eēt ꝯdictio. Ad incōueniētia dico: q si i vno loco calefit: ꝛ hz caliditatē: in omni alio loco calefit ꝛ habet caliditatem eandem. Similiter de infrigidatione. Tu dicis in vno loco potest infrigida-

ri:ꝛ in alio calefieri. dico:ſi calefieri ꝛ frigefieri ca
liditas ꝛ frigiditas nõ poſſint ſtare ſimul per quã
cunqꝫ potentiam. ꝙ corpus ſicut in vno loco nõ po
teſt ſimul calefieri ꝛ infrigidari:ꝛ habere ſimul ca
lorem ꝛ frigus:ita nec in diuerſis. Et idem eſt iu
dicium de ipſo in diuerſis ſicut in eodẽ loco. quãdo
approximarẽtur ſibi calefactiuum ꝛ frigefactiuuꝫ.
tunc eñ vel alterũ puta calidum totaliter vinceret
frigidum:ꝛ ſic tantum fieret caliduꝫ. vel equaliter
ſe haberent:ꝛ ſic generareẜ qualitas media. vel vnũ
ſuperaret aliud:ſic tamen ꝙ aliud etiã aliquid face
ret ꝛ tũc paſſum neutri perfecte aſſimulareẜ ſed vel
ſtarent cõtraria ſimul ineſſe remiſſo: ſicut in motu:
vel alterum impediret tantũmõ:ne alterum induce
ret ꝑfecte effectum ſuum. Et ita oporteret etiam
te dicere:ſi ignis ꝛ aqua ſimul eſſent in eodem loco:
Quõ ꝯ-
ria pñt
eẽ ſimul.
ꝛc.
ꝛ approximarẽtur eidem calefactibili ꝛ infrigida-
bili ad vitandum cõtraria eſſe ſimul. ¶ Ad iſtud
tamen dico:ꝙ nõ eſt impoſſibile cõtraria eſſe ſimul
ꝛ idem ſimul infrigidari ꝛ calefieri virtute diuina
ſeu facto aliquo ꝟtute diuina. Et ita bene poſſunt
eſſe caliditas ꝛ frigiditas ineẽ intẽſo ſimul:ſicut in
eſſe remiſſo. Et tamen oportet ponere illud in mo-
tu:etiã ſecũdum negãtes ꝙ cõtraria non ſtant ſimẜ
ſaltem ineſſe intẽſo. Et ita dico ꝙ corpus ideꝫ ſiue
in eodem loco ſiue in pluribus ſaltem virtute diui
na poſſet eſſe ſimul calidum ꝛ frigidum ꝛ infrigida
ri ꝛ calefieri. Tu dicis ad cõtraria ſequũtur cõtra-
ria. Dico ꝙ nõ ẽ verũ:ſicut dixi in tertio:ꝛ ibidẽ de
claraui. Aliter dico:dato ꝙ corpus ponereẜ in di-
uerſis locis iuxta agẽtia ꝯtraria:nõ oporteret ipm
aliquid pati ab illis. ſicut nec ĩ vno loco. q2 deꝰ poſſꝫ
ſuſpendere actiões illorum agentiũ. Et ita nõ pro
pter incõpoſſibilitatem ꝯtrariorum (dato ꝙ eſſent
incompoſſibilia) negandum eſt illud primũ:ſcilicet
vnum corpus ſimul eſſe in pluribus locis. ¶ Ad
aliud inconueniens de ſanitate ꝛ egritudine:ſi po-
nãtur duo ꝯtraria poſitiua:eodẽ mõ ſicut de predi-
ctis. Si vero egritudo ponatur priuatio ſanitatis
in corpore:tũc dico ꝙ ambo nõ poſſunt ineſſe ſimul
in diuerſis locis:ſicut nec in vno loco. Et idem ha-
bes dicere de aere tempato ꝛ intempato:quos poſ
ſet facere deus preſentes in eodem loco corpori ta
li exiſtenti tantum in vno loco:ꝛ tunc alterum cau
ſabitur in tali corpore ita in pluribus locis ſicut in
vno loco. ¶ Ad aliũ de morte ꝛ vita dico:ꝙ mors
eſt priuatio vite ꝛ anime in corpore. ꝛ ambo nõ poſ
ſũt ĩeſſe eidem in pluribus locis:ſicut nec in vno lo
co. ſed oportet ꝙ alterum inſit. Et ſic oporteret te
dicere ſi corruptiuũ ꝛ conſeruatiuum eſſent preſen
tia ĩ eodem loco alicui corruptibili. Similiter de fa
me ꝛ ſaturitate:ſi fames dicit priuationem ſaturi
tatis vel ſaturitas priuationem famis. Nec variã-
tur iſta ſcðm variationem vbi: ſed ſi vnum ineſt in
vno ineſt etiam in alio:ꝛ non oppoſitum eius. Si-
militer ſi dicas:ꝙ ambo dicant aliq̈d abſolutuꝫ ſci
licet fames appetitum naturalem calidi ꝛ ſicci: et
ſaturitas dicat aliquid in ventre replens ipſum:di
co vniformiter ꝙ non variantur: ſed vbiqꝫ ineſt al
terum. Unde ſi venter eſt plenus rome:eodẽ modo
pariſius:licet pariſius vt ſic nõ ſumat cibum:ſed vt
rome tamẽ bene pariſius capit. Sicut corpus chri
ſti in pixide fuiſſet vulneratum eodeꝫ vulnere quo
in cruce. non tamen primo vt in pixide:ſed vt ĩ cru
ce:vbi conuenienter erat ad vulnerationem ſibi in

ſligendam. ¶ Ad aliud de duplo nutriri:dico: ꝙ
non plus poſſet ꝯuertere de nutrimento in multis
locis:ꝙꝫ in vno ꝛ ita non duplo nutriretur. Simili
ter habes hoc dicere. q2 duo alimenta poſſent poni
in eodem ꝛ ſimul ſumi ab eodem ali. ꝛ tamẽ nõ du-
plo nutriretur. ¶ Ad aliud de abſciſione capitis
dico ꝙ cum abſciſio capitis dicat diſcõtinuationẽ
quãtitatis vel partium ſicut ꝛ vulneratio: ꝙ vbiqꝫ
haberet caput abſciſum vel vbiqꝫ nõ abſciſum: ſi-
cut in vno loco tantuꝫ. ¶ Ad aliud de quieſcere ꝛ
moueri dico ꝙ iſta magis reſpiciunt vbi:ꝛ poſſunt
variari. Et dico:ꝙ vno loco poſſet quieſcere vel ſe
dere vẜ iacere:ꝛ ĩ alio loco ſtare vel moueri ad aliũ
dico tamen:ꝙ omnia iſta ineſſent ei in vno loco:nõ
tamen primo:nec in habitudinem ad vnum locum
ſed primo ſecundum diuerſa loca:in quibus ſic diſ
ponitur. ¶ De loqui ꝛ tacere dico:ꝙ formare vo-
cem per motum localem aeris in vno loco:nec for-
mare in alio loco poſſent ſimul ineſſe:ꝛ non contra
dicunt quia iſta negatio in vno loco nõ eſt reſpectu
affirmationis de alio loco. Nec in talibus eſt con-
tradictio:puta ſi hoc ẽ duplũ reſpectu dimidij ꝛ nõ
reſpectu ſui dupli nõ ſeq̈tur. ꝙꝫ duplũ ꝛ nõ duplum.
Siẜr dico ꝙ ĩ vno loco poſſꝫ fortiꝰ vẜ altiꝰ forma-
re vocẽ mouẽdo fortiꝰ aerẽ:ꝛ ĩ alio loº minꝰ fortiẜ.
Et dico:ꝙ ſimul faceret melodiã tenendo lyram ꝛ
burdonẽ vel huiuſmodi. Si dicas:moueri ꝛ q̈eſce
re opponuntur priuatiue. dico ſicut dixi ſupra:ꝙ ꝓ
uatiue opponuntur eodẽmodo:quo quies dicit ꝓ-
uationem alicuius motus in aliquo loco ꝛ ille mo-
tus ꝛ iſta priuatio non poſſunt ſimul ineſſe. ſed q̈eſ
in comparatione ad vnum locum tenendo vel ha-
bendo vbi in illo loco continue ſꝫ voceẜ hoc q̈eſce-
re:ꝛ motus in comparatione ad alium vel ad aliuꝫ
ſeu in alio non opponuntur. Sic de iſtis inconue-
nientibus:que ſecundum opinionem aliorum vidẽ
tur inconuenientia:ꝛ de multis alijs poteſt dici.
¶ Ad nonum dico:ꝙ habes reſpondere:ſi ponerẽ
tur duo vel plura ꝯbuſtibilia in eodem loco iuxta
paruum ignem ꝛ tunc diceretur:vel ꝙ in aliquod
illorum modicus ignis ageret preciſe:vel ſi in age-
ret in illa plura remiſſe:ageret in qõlibet. ꝛ ita etiã
remiſſe poſſet calefacere vnum conſtitutum ex eis.
¶ Ad decimum dico. ꝙ idem corpus non eſſet di-
ſcontinuum dato ꝙ eſſet in pluribus locis ſimul:ſi
cut nec oportet:ꝙ duo corpora continuẽtur:dato
ꝙ ſint in eodem loco. Et de ꝓpinquo ꝛ diſtanti idẽ
ſequitur inconueniens de corpore chriſti in pluri-
bus locis ſacramentaliter. Et dico ꝙ non eſt ĩpoſ
ſibile idem eſſe ſibi ꝓpiquum ꝛ diſtãs:ſicut nec ha-
bere plura vbi in pluribus locis diſtantibus vẜ ꝓ-
pinquis. ¶ Ad vndecimum dico:ꝙ idem tempora
le non poteſt eſſe in pluribus temporibus ſimul. q2
nec plura tempora poſſunt eſſe ſimul. ſic autem non
eſt de locis. Et concludit etiam cõtra eſſe ſacramẽ
taliter ſicut contra eſſe localiter. ¶ Ad duodeci-
mum dico:ꝙ vbiqꝫ videret:viſio enim eſt aliquid
abſolutum:ꝛ tantuꝫ videret:ꝛ in quolibet loco poſ
ſet habere oculos apertos ſimul ꝛ clauſos. Iſta ei
pertinent ad ſitum:ꝛ poſſunt variari ꝛ multiplica-
ri ſicut vbi:poſito ꝙ clauſio ꝛ apertio ſint diuer-
ſi ſitus poſitiui:non ꝙ vnum ſit negatio alterius.
Alia vero q̃ adducũtur nõ habẽtur ꝓ ĩcõuenien-
tibꝰ ſꝫ ꝓ poſſibilibꝰ ꝟtute diña quaẜ ꝛc. Sic eĩ ꝟtu
te diña ꝑt fieri:ꝙ vna chorea vẜ vnꝰ exercitꝰ plu-

rium corporum distinctorum simul sit in vno loco: ita potest facere: ꝙ vnum corpus faciat choreā vel exercitum in pluribus locis ⁊ huiusmodi.

ad rationes ꝑnci pales.
¶ **Ad primū principale patet** quid dicēdum: quia modus essendi circunscriptiue nō tollit nec excludit esse alibi sicut modus essendi diffinitiue. Et ideo nō est contradictio: ꝙ aliquid sit in pluribus locis circūscriptiue: sicut esset ꝙ angelus esset in pluribus locis diffinitiue. esse em̄ diffinitiue est esse alicubi: ita ꝙ non alibi. sicut esse aliquid diffinitiue ⁊ non aliud: licet possibile sit angelum esse in pluribus locis non diffinitiue: licet spiritualiter ⁊ non circūscriptiue. ¶ Ad secūdum dico: ꝙ totum corpus sic est in quolibet: ꝙ nulla pars est: que non sit intra locum. sed cum hoc potest esse extra locum: sicut et totum suum: quia in alio loco. ¶ Ad tertium patet quid est dicēdum ex p̄dictis.

¶ Distinctionis Decime.
Questio Quarta.

Quarto q̄ro: vtrū omnia que insunt vel conueniūt christo in celo: vbi est circūscriptiue: possint eidē conuenire vel inesse in sacramento. ¶ Uidetur ꝙ non: quia corpori christi in celo cōuenit esse circūscriptiue per rationē q̄titatis: que est ratio formalis essendi in loco circūscriptiue: sed in sacramento non est in loco circū scriptiue: nec potest esse sub minori q̄titate circūscriptiue. ergo ⁊c̄. ¶ Secundo sic. si omnia conuenirent sibi sub sacramēto que in celo: sequeretur: ꝙ in sacramēto posset sentire quācūqꝫ sensatione ⁊ intelligere sicut in loco in quo est naturaliter vel circūscriptiue: sed istud est falsum: quia in sacramēto non est modo requisito ⁊ necessario ad actū aliquē sentiendi. nec per consequens intelligendi aliquid ex sensibilibus: quia non est ibi dimensiue vel circū scriptiue: nec in debita dispositione vel approximatione ad sensationem: nec per consequēs videt᷑ sentire presentia sibi in sacramento. ⁊ multominus absentia: ⁊ inter que et visum suum ponuntur obstacula. Similiter etiam pari ratione nō potest sentiri: nec videri. nec naturaliter intelligi sub sacramēto. eo ꝙ non est ibi sensibiliter: nec intelligibiliter modo naturali. sed supernaturaliter tantum ⁊ credibiliter: ergo ⁊c̄. ¶ Tertio sic. si omnia cōuenirēt christo sub sacramēto vel possent conuenire: que cōueniunt vel possunt conuenire ī celo vel in loco circūscriptiuo: sequeretur ꝙ sub sacramēto posset aliquid mouere vel mutare: ⁊ ab alio moueri vel mutari: sed hoc non est verum: quia nec potest mouere vel mutare nec seipsum: nec aliquid aliud. quia nō est in loco modo conueniēnti ad sic mutari vel moueri. Nec ab aliquo alio naturaliter potest moueri vel mutari pari ratione. ꝗ ⁊c̄.

¶ **Contra** si aliquid inest christo ī celo vel inesse potest quod non inest vel inesse potest sub sacramento: sequitur cōtradictio quia cum simul possit esse in celo ⁊ in sacramento. sequitur ꝙ aliquid simul possit inesse ⁊ non inesse. hoc autem est impossibile. ergo ⁊c.

¶ **In ista q̄stione sic procedā.**
¶ Primo inquiram vtrum christus potuit prius esse sub eucharistia sacramentaliter: q̄ in vtero virginis secundum suum modum essendi naturalem ⁊ localiter. ¶ Secundo inquiram: vtrum omnem ꝓprietatem naturalem habitualem habeat vel habere possit sub sacramento ⁊ in celo: vel vbi potest esse circunscriptiue. ¶ Tertio vtrum omnem actionem immanentem possit terminare vel elicere sub sacramento quā in celo. ¶ Quarto vtrum omnē actionem transeuntē possit termiare vel elicere vtrobiqꝫ. ¶ Ultimo dato ꝙ sic: respondebo ad ratiōes principales.

¶ **Quātū ad primū articulū** videretur alicui: ꝙ christus non potuit esse sub eucharistia sacramentaliter primo: sicut fuit in vtero virginis primo per incarnationem secundum suū modum essendi naturalem. ¶ Ad hoc possunt adduci alique rationes difficiles. Prima est ista. posterius essentialiter alio ⁊ dependēs ab eo non potest esse. nec poni prius q̄ illud vel non posito illo patet: sed modus essendi sacramentalis presupponit modum essendi naturalem prius enim est aliq̄d esse naturaliter q̄ sacramentaliter. christus autem habuit esse modo naturali vel naturaliter in incarnatione in vtero virginis: ꝗ ⁊c̄. ¶ Secunda ratio esse scd̄m quid vel accidētale presupponit necessario esse substātiale ⁊ simpliciter. Quod est aliquid habeat esse scd̄m quid vel accidētale: ⁊ non habeat esse primū simpliciter ⁊ substantiale: contradictio est: sed esse christi sub eucharistia est esse scd̄m quid et accidētale. patet: ꝗ ⁊c̄. sed eē substātiale habuit in incarnatione ⁊ vtero virginis: vt patet. ergo ⁊c̄. ¶ Tertia ratio. impossibile est ꝙ aliquid incipiat esse: postq̄ fuit vel desinat esse: postq̄ esse desijt: vt patet: sed hoc sequeretur ad illam positionē. quia si christus fuit sub eucharistia sacramētaliter: sequit᷑ ꝙ potuit incipere esse in vtero virginis per incarnationem verbi ⁊ ita incipere esse postq̄ fuit. Similiter etiā desinere esse sub modo naturali: postq̄ desijt sub eucharistia. Et cum vtrobiqꝫ sit simpliciter ⁊ substantialiter: sequuntur contradictoria scilicet ꝙ simul fuit ⁊ non fuit. incepit ⁊ non incepit. desijt ⁊ non desijt. ¶ Quarta ratio. eadē est inceptio rei ⁊ sui esse simpliciter. sed res incipit esse sub suo modo essendi naturali. ꝗ tunc simpliciter incipit. igit᷑ prius corpus christi non potuit habere esse modo sacramentali. ¶ Quinta ratio. impossibile est aliquod corpus prius esse realiter alicubi q̄ illud de quo formatur tale corpus in rerum natura sit: sed ſm Dama. corp⁹ xp̄i fuit formatū ex purissimis sanguinibus virginis: ⁊ ſm aliquos virgine ipsa actiue cooperāte: ergo non potuit prius esse reale alicubi nec sacramētaliter nec aliter. ¶ Sexta ratio. pro quocunqꝫ instanti aliquid potest esse alicubi sacramentaliter: pro eodem instāti diuinitus potest esse naturaliter ⁊ sub suo modo naturali: sed corpus christi ante incarnationem verbi non potuit preesse naturaliter vel sub modo suo naturali: quia per incarnationem vel in ipsa incarnatione accepit ꝑmo esse naturaliter vel ſm modū naturalem: ꝗ ⁊c̄.

Xp̄s ā potuit ꝑus ſb eucharistia eē q̄ in vtero virginis.

1.opi.

¶ **Sed his** non obstātibus potest dici: ꝙ corpus christi immo tot⁹ christi

stus primo potuit esse sub sacramēto anteq̄ in vte
ro virginis per incarnationem verbi. Ita q sicut
essentia actualis in re ⁊ in effectu sibi conueniebat
primo sub modo naturali essendi circūscriptiue in
vtero virginis: ita prius potuit in virtute diuina
sibi conuenire sub modo sacramētali. Et potuit in
cipere esse simpliciter in re idē numero existēs sub
sacramēto virtute diuina: sicut incepit esse in vte
ro ꝟginis sub suo modo naturali ⁊ circūscriptiuo
¶ Hoc probatur primo sic. Illud cuius eē actua
lis existentie contingēter se habet: ⁊ sic est simplici
ter indifferēs ad duos modos essendi: quorū vnus
non depēdet ab alio: potest indifferēter primo po
ni sub quocūq; illorum. hoc patet. quia in hoc nul
la contradictio includit. sed corpus christi vel esse
actualis existētie christi indifferenter ⁊ contingen
ter se habet ad duos modos essendi scz sacramēta
liter ⁊ naturaliter seu circumscriptiue in aliquo. et
vnus eorum nō depēdet ab alio necessario: nec est
alius nec alteri intrinsecus. Sunt eñ duo modi es
sendi disperati. Unde ⁊ supra dicebat: q deꝰ pos
set facere corpus christi existere sub sacramēto tā
tum. ita q alibi non esset modo suo naturali essen
di corpus in loco. g ⁊c. Dices: q licet vnus non sit
alius nec sibi intrinsecus: tamē vnus presupponit
alium in eodem corpore. quia modus sacramenta
lis p̄supponit naturalem. Contra aut p̄supponit
ip̄m sicut causam: aut sicut fundamētum: aut sicut
rem sacramenti signatam per istud sacramentum.
Non potest supponere ipsum sicut causam intrin
secam. patet: quia iam dictum est: q neuter est alte
ri intrinsecus. tunc enim manēte vno maneret ne
cessario alius: qui esset alteri intrinsecus. Et simi
liter patet hoc. quia vnus eorū potest conuenire in
habitudine ad aliquē locum: respectu cuius alter
non potest conuenire. sicut modus sacramentalis
eēndi potest cōuenire corpori christi respectu loci
minoris q̄titatis: ⁊ tñ non pōt conuenire sibi mo
dus naturalis essendi respectu loci minoris. Si di
catur: q p̄supponit ipsam sicut causam extrinsecā
tunc cum quicquid deus potest facere mediāte cau
sa extrinseca secunda: possit immediate causare si
ne illa: sequitur q talem modum essendi sacramen
talem potest facere sine modo naturali eēndi. Nec
presupponit ipsum tanq̄ fundamētum: quia sicut
corpus christi fundat per suam naturam vel q̄tita
tem modum essendi in loco naturalem: ita ⁊ modū
essendi sacramentalem. nam quicquid potest eē in
loco naturaliter per illud idem fundamentum po
test eē alicubi sacramētaliter. Nec presupponit ip
sum vt signatum vel terminum seu extremum re
lationis signi vel sacramenti. quia licet sit eadē exi
stentia christi sub modo vtroq; essendi: non tamen
est terminus relationis eucharistie s̄m suum mo
dum essendi naturalem patet. quia existētia nō cō
tinetur hic per se sub modo essendi naturali ⁊ ex vi
sacramenti: sed magis sub modo sacramētali. Eo
autem modo existentia christi res est ⁊ signatū hu
ius sacramēti: quo non per se continetur ab eo. qr
in hoc differt sacramentum ab alijs: qđ vere reali
ter continet suum signatum primum. ergo ⁊c.
¶ Secunda ratio. vbicūq; aliquid potest esse vere
⁊ realiter: ibi pōt recipe eē post nō eē vel postq̄ nō
fuit. patet. quia nulla contradictio est. Sicut enim
sibi non repugnat ibi esse realiter: sibi non repu
gnat ibi primo esse aliqua virtute: sed corpori chri
sti vel christo non repugnat esse sub sacramento ve
re ⁊ realiter. ergo christo non repugnauit primo es
se sub sacramento. Ita q sicut prius fuit in vtero
virginis q̄ sub sacramento: ita prius potuit eē sub
sacramento q̄ sub virginis vtero. ¶ Tertia ratio
est. posito fundamento completo ⁊ termino: potest
poni respectus. sed ante modum essendi naturalē
corporis christi potuit poni fundamentum huius
respectus presentialis ad spēs sacramentales ⁊ ter
minus. patet q terminus. qr spēs ipse. Patet etiā
q fundamentum. scilicet corpus christi. Nam om
ne absolutum prius naturaliter ⁊ distinctū ab alio
deus potest ponere in re ⁊ in effectu sine illo. sz cor
pus christi ē aliquod absolutū eēntialiter distictū
a suo. eē mō naturali i loco sicut ⁊ a loco. Posset eñ
fieri q esset extra celum. ⁊ ita non esset in loco. er
go potuit facere corpꝰ xp̄i sine mō naturali essendi
in loco. ⁊ tunc potuit facere ip̄m esse modo sacra
mētali. ergo ⁊c. ¶ Quarta ratio. Si hoc repugna
ret: hoc videretur. quia corpus christi accipit esse
simpliciter per generationem temporalem de pu
rissimis sanguinibus virginis. ⁊ ita prius non po
tuit esse realiter in effectu ⁊ in re: nec alicubi per
cōns sacramentaliter. quia tunc prius fuisset q̄ ge
neratum fuisset. Et ⁊ ita noua generatio non habuis
set nouum esse pro termino: nec per cōns fuisset mu
tatio a non esse in esse. ⁊ corpus christi fuisset ante
materiam suam. ¶ Sed istud non tollit nec impe
dit. quia corpꝰ christi primo potuit formari a deo
ante generationem temporalem ex virgine preue
niendo ipsam immediate producendo ip̄m. Sicut
posset producere vnum hominem anteq̄ naturali
ter generaretur p̄ueniendo generationē eius: ⁊ ip
sum p̄ducendo de eadē materia. quia materia non
fit de nouo in generatione. Materia enim sangui
nis vel menstrui: vel seminis non est noua. sed to
ta materia a p̄ncipio creata est. Similiter etiā deꝰ
corpus christi potuit formare de eadē materia san
guinum virginis: que p̄fuit anteq̄ esset virgo ipa
sub alijs formis. ⁊ p consequēs nō oportuit q pri
mum esse substantiale haberet corpus christi p ge
nerationem: sicut patet. Et potuit prius esse sacra
mētaliter alicubi q̄ naturaliter. ¶ Si dicas. dato
q potuerit sic formari corpus christi a deo preue
niendo generationem: tñ non p̄pter hoc minus po
tuisset postea corpus christi formari p generatio
nem tēporalem ex matre sicut ⁊ formatum fuit de
facto: ⁊ accepit eum. ¶ Et tunc remanet difficul
tas quomodo illa generatio habuisset nouum esse bona dif
pro termino: ⁊ quomodo fuisset a non eē in eē. quia ficultas.
corpus christi potuit p̄fuisse illi generationi scdm
te. Dico ad hoc q isto supposito. s. q corpus chri
sti prius fuisset formatum a deo imediate: sicut pos
sibile fuit q vel ipso durante non potuisset habere
postea p nouam generationem tēporalem: vel illa
generatio non fuisset nisi generatio scdm quid: et
habuisset corpus christi p illaz esse non simpliciter
post: nec p illam simpliciter incepisset: sed s̄m quid
Sicut dicitur q corpus christi ad desitionem pa
nis conuersi in ip̄m accipit eē de nouo: nō simplici
ter. quia preexistebat: sed s̄m quid tantū: quia acci
pit esse terminum illius conuersionis vel transub
stantiationis. de quo tamen videbitur infra. Pri
mum magis placet. vnde licet absolute loquendo:

corpus christi fuerit habitum et potuerit haberi ꝑ generationem tēporalē primo: tamē facta illa sup positōe ꝙ corpus christi ꝑmo fuisset habitū a deo immediate: et non desijsset esse. videretur dicēdum ꝙ non potuisset postea haberi per generationē nouā: q̄ terminaretur ad esse simpliciter nouū. Sicut si aliquis ꝓduceretur modo a deo immediate: nō posset generari nisi prius desineret esse. sꝫ si tali generatione potuisset haberi postea ⁊ ex purissimis sanguinibus: oportuisset ꝙ desinisset eē. ⁊ materia eiꝯ fuisset deducta ad formā. sanguis vel sāguinū. ¶ Et tunc non video quare nō potuisset generari: ⁊ forma corporis de illa materia educi cooperāte spiritu sancto virgini. ⁊ sic corpus christi de nouo per generationē haberi: licet aliquādo fuisset: ⁊ sub euuharistia fuisset. ⁊ p̄cipue si virgo beata poneretur se habuisse passiue pure respectu talis generationis: quod videretur tunc ꝓbabiliter posse poni. q2 alias creatura posset cooperari actiue ad hoc vt rediret idem numero: vt sequi videt̄ ex predictis. vnde tūc vel virgo nō fuisset cooperata actiue: vel fuisset cooperata ad reparandum idem numero corpus christi quod prius extitisset. qđ satis videtur dubium: ⁊ apparebit de hoc infra in materia de resurrectione: vtrum possit idem numero re-

Resolutio doct. circa hūc articulū. parari per naturam: quare ⁊c̄. ¶ Quātum igit̄ ad istum articulum videtur michi ꝙ corpus christi īmo totus christus absolute loquēdo virtute diuina potuit idem numero: qui est modo fuisse sub eucharistia a principio mundi: etiam ab eterno si mūdus potuit eē ab eterno. ⁊ sic ꝙ nō fuisset alibi: sed in eucharistia tm̄: ⁊ tamen postea potuisset formari de purissimis sanguinibus virginis tēpore illo quo fuit formatum modo ꝑdicto. ⁊ tunc habuisset suum modū essendi naturalem in vtero virginis. ¶ Secūdo dico ꝙ sicut potuit eē sub sacramento añ incarnationē: ita potuit eē in celo vel vbicunqꝫ alibi. ¶ Tertio dico ꝙ potuisset fuisse: ⁊ non fuisset alicubi. quia fieri extra celum. ¶ Quarto dico ꝙ de facto corpus christi prius habuit modum essendi naturalem in loco circūscriptiue ⁊ dimēsiue q̄ꝫ habuit eē sub sacramēto. Nam eucharistia fuit instituta post incarnationē in cena xp̄i: sicut patet Mathei. xxvj. ⁊ Luce. xxij.

Ad motiua prime opinionis. ¶ Ad primū aliorum qui ꝓbant ꝙ christus non potuit prius esse sub eucharistia vel sacramēto: dico ꝙ modus eēndi corpus christi naturaliter in loco. i. circūscriptiue s̄m modum naturalem aliorum corporum: non prior est essentialiter modo sacramētali: nec ille dependet ab ipso: sed vterqꝫ indifferenter potest poni primo. vel vterqꝫ simul. vnde simul potuit christus incipere esse in vtero virginis ⁊ in eucharistia Quando dicis ꝙ prius habet aliquid esse naturaliter q̄ꝫ sacramētaliter: dico ꝙ accipiendo esse naturaliter ꝓ esse nature ⁊ actuali existētia eius priꝯ natura saltem habet aliquid eē naturaliter in se q̄ꝫ in sacramēto. sed accipiendo eē naturaliter pro esse naturali ⁊ circunscriptiuo corporis in loco non oportet. ¶ Ad secūdum dico ꝙ esse christi sub sacramēto vel sacramētaliter presupponit suum esse substantiale simpliciter. Ad minorem dico ꝙ licet de facto corpus christi habuerit esse primo simpliciter in incarnatione. ⁊ cum hoc esse modo naturali in loco. potuit tñ habere esse simpliciter substantiale preueniendo incarnationē. ⁊ ita licet s̄m potētiam ordinatam: ⁊ de facto non potuerit priꝰ eē sub sacramēto q̄ꝫ in vtero. tñ absolute loquēdo potuit. ¶ Ad tertium dico ꝙ possibile est aliquid incipere vel recipere esse postq̄ꝫ incepit: si desijt interim eē: sicut etiam aliquid potest desinere esse postq̄ꝫ desijt si interim incepit esse vel fuit. Primū patet in resurrectione. Secūdum patet si aliquid corrumperetur vel anichilaretur: ⁊ postea repararet̄: ⁊ iterato corrūperetur vel anichilaretur. Sic dico ꝙ possibile fuit corpus christi incipere eē simpliciter ꝑ generationē tēporalem ex virgine postq̄ꝫ incepisset esse ꝑ productionem immediatam a deo: si interim desijsset esse: sicut fuit possibile. Vel si non desijsset esse s̄m alios. saltem incepisset non eē simpliciter: sed s̄m quid modo supradicto. Similiter de desinere esse. Et ita patet ꝙ nulla contradictio est. Similiter etiam propter aliud. quia non oportuit absolute christuꝫ incipere esse simpliciter: vel etiam corpus christi per generationem temporalē vt dictū est supra. Aliter dr̄ ꝙ eē sacramētaliter vel naturalr̄ mō naturali corporū nō ē eē nisi accidētale ⁊ s̄m qđ. ⁊ ita pōt idē manēs substātialiter secundum esse variari: desinere vel incipere esse secundum talia: nec ad variationem: desitionem vel inceptionem talium esse: sequitur desitio vel inceptio esse simpliciter. ⁊ corpus simpliciter ⁊ substantialiter posset esse sine quolibet tali modo essendi alicubi. Unde arguere ex desitione vel inceptione ipsorum inceptionem vel desitionem esse simpliciter est fallacia secundum quid ⁊ simpliciter. ¶ Ad quartum dico ꝙ non oportet ꝙ res incipiat eē simpliciter ⁊ substantialiter: dato ꝙ incipiat esse naturaliter in loco. i. modo naturali corporum: sed pōt preexistere tali modo sub alio modo essendi sacramentaliter. ¶ Ad quintum dico ꝙ impossibile est corpus christi fuisse alicubi realiter anteq̄ꝫ sua materia (ex qua cum sua forma intrinsece consistit) esset. sed bene anteq̄ꝫ aliquod corpus cuius fuit illa materia: vel futura erat: esset. ⁊ ita anteq̄ꝫ essent purissimi sanguines virginis: nec etiaꝫ ipsa virgo potuit eē corpus xp̄i: licet nō anteq̄ꝫ eēt materia illorum sanguinum. q2 sanguines non pertinēt ad substantiam corporis xp̄i: sed materia ipsorum que ꝑfuit sub alijs formis anteq̄ꝫ sanguines eēnt. Similiter etiā dico vltra: dato ꝙ sanguines ip̄i intrarēt substantiam corporis ⁊ nō solum materia eorum: vel siue sint siue non: deus potuit facere ⁊ ꝓducere illos sanguines eosdem numero: anteq̄ꝫ eēt beata virgo: ⁊ ita adhuc de illis potuisset formasse immediate corpus xp̄i: ⁊ ipsum posuisse sub sacramento priusq̄ꝫ sub mō naturali. Tertio dico vltra ꝙ etiā potuit deus formare corpꝰ xp̄i de purissimis sanguinibꝰ existentibꝰ in virgine. ⁊ nō fecisset corpus xp̄i eē in virgine modo naturali: sed in eucharistia tantum si voluisset. Nam (sicut dixi supra) licet generati ⁊ corrupti sit vna materia. tamen non ē necessarium absolute ꝙ vbi corruptum ꝑfuit: ponatur generatum. quare ⁊c̄. ¶ Ad sextū dico ꝙ deꝰ potuit facere corpus xp̄i ante incarnationem verbi eē naturaliter vel modo naturali in aliquo loco de potentia absoluta dico. Nec oportuit ꝙ corpꝰ xp̄i incipet eē simpliciter vel localiter alicubi in illa incarnatione: vel per illam generationem temporalem: sed alio modo ⁊ ꝑus: sicut dictum est su-

Nota sū lu.

prā. Nec cogit ꝙ beata virgo coopata fuit actiue
quia quicquid deus potest facere mediante causa
actiua secūda potest immediate sine ipa: vt actiua
dico pro tāto quia generationē actionū vel actio
nem de genere actionis potest facere mediāte agē
te creato. ⁊ tñ ſm me non potest ipsam facere sine
agēte creato vt subiecto. quia pono ꝙ actio est in
agēte: ⁊ ꝙ accidēs respectiuum cuiusmodi est ipa
nō potest fieri sine subiecto. potest tamen deus fa
cere actionē sine agente creato concurrēte: vt cau
sa actiua. Et tūc si de⁹ sic faceret immediate actio
nem in agente: agens ita bene diceretur agēs per
eam. sicut quando elicit ipsam. Impossibile est eñ
ꝙ aliqua forma sit in subiecto aliquo: ⁊ non deno
minet ipsum. Hec de primo articulo.

Xp̄s vbi pōt esse circūscriptiue. ¶ Quātum ad secundum ar/
ticulum expedio me ⁊ dico breuiter ꝙ omnis pro
prietas habitualis que inest christo in celo vel in
esse potest: inest sibi vel inesse potest sub sacramen
to. sicut q̄titas siue respectus aliquis quicūq3 rea
lis. ita ꝙ de omni tali ꝓprietate dico ꝙ ita est: siue
sit absoluta siue respectiua. ¶ Hoc probo per ali
quas vias. Prima est ista. Si aliquid inest vel in
esse potest christo in celo qđ non sacramēto: sequū
tur contradictoria simul esse vera: vel posse verifi
cari. sed hoc est impossibile. ergo ⁊c̄. Probatio conse
quētie. ponatur ꝙ aliquid conueniat christo in ce
lo: puta quātitas vel qualitas insit sibi vel filiatio
vel quicquid vis: ⁊ non insit vel cōueniat sibi in sa
cramēto. sequitur affirmatio ⁊ negatio eiusdem de
eodem ⁊ simul. Ita ꝙ simul eidem inest talis pro
prietas: ⁊ non inest. hoc autem impossibile est. s. ꝙ
idem simul q̄tum ⁊ non q̄tum. album ⁊ non albū
filius ⁊ non filius. hic ⁊ non hic: vel in celo et non
in celo. ergo ⁊c̄. ¶ Secūda ratio. Si aliqua talis
proprietas non inest in sacramēto que inest in celo
vel econuerso. hoc videretur quia in sacramēto est
modo incōpossibili ad aliquid qđ conuenit sibi in
celo vel econuerso. sed esse in sacramēto non est in
compossibile alicui cōpossibili cum esse in celo: nec
econuerso. quia nec ista sunt sibi inuicē incompossi
bilia. simul eñ christus est in celo ⁊ in sacramento
ergo ⁊c̄. ¶ Tertia ratio. Si aliqua ꝓprietas que
inest christo in celo: nō inest sibi nec inesse potest in
sacramēto. hoc maxime videretur īter absoluta de
quātitate sua: de qua aliquibus videtur ꝙ sit ratio
formalis īcōpossibilitatis cū alia quātitate ī eodē
loco. sicut albedo cum nigredine in eodē subiecto
sed de quātitate ꝓbatum est supra ꝙ inest corpori
in sacramēto. Nec obstat illud qđ adducitur: quia
nō est ratio formalis incōpossibilitatis cū alia quā
titate. nec eñ est vna formaliter incōpossibilis al
teri in eodē. Nam sicut dicetur infra ⁊ iam supra
dictum est: duo corpora possunt simul stare in eodē
loco. Nec in hoc est aliqua formalis repugnantia:
licet agens naturale nō possit hoc facere. vnde nō
est simile de duabus quantitatibus in eodē loco: ⁊
de duobus contrarijs in eodē subiecto: si tñ cōtra
ria habent formalē repugnantiam: sicut communi
ter ponitur: qđ tamen negaui in tertio. quare ⁊c̄.
¶ Quarta ratio. Si aliquid non inesset christo in
sacramēto quod in celo ⁊ ecōuerso. hoc maxime vi
deretur inter respectus de vbi circunscriptiuo qđ
habet in celo: ⁊ situ quia non videntur sibi conue
nire in sacramento vel econuerso. de vbi p̄sentiali
non circūscriptiuo qđ habet in sacramēto ⁊ non in
celo: vt videretur. qr nec in sacramēto est localiter
vel circūscriptiue: nec in celo sacramētaliter nō cir
cūscriptiue: sicut videtur fuisse dictum supra ꝙ cor
pus christi non est in sacramēto circūscriptiue: nec
partes eius situaliter. Sed hec non obstant. Dico
eñ ꝙ idem vbi circūscriptiuum quod habet in ce
lo ad ipsum celum circūscribēs: ⁊ eūdem situm par
tium ad partes celi habet in ⁊ sub sacramēto. nō ꝙ
illud vbi sit habitudo ad sacramentum vel ad spe
ciem sacramentalem: sed ad celum. Sicut etiā sub
sacramēto habet equalitatē ad aliquod corpus si
bi equale nō ad speciem sacramētalem que est mi
nor: sed habet inequalitatē ad ipsam. Ita eñ exñs
in sacramēto est equalis quātitati celi circūscribē
tis ipsum: sicut quātitati speciei sacramentalis est
inequalis. Ita ꝙ vtrobiq3 omnia sibi insunt. Alio
quin enim sequitur cōtradictio sibi apta. si eñ ī ce
lo circūscribitur a celo existens ⁊ in sacramēto exi
stens non circūscribitur a celo: nec inest sibi circum
scriptio sequitur affirmatio ⁊ negatio eiusdem re
spectus ab eodem subiecto ſm idem fundamētum
⁊ respectu eiusdem extremi. ¶ Sic ergo in sacra
mento est circūscriptiue in habitudine ad celum. ⁊ Sūmatio p̄dictorum.
ita etiam partes eius sunt situaliter nō in habitu
dine ad partes speciei sacramentalis: sicut dictum
est supra: sed ad partes celi. Et ecōuerso in celo est
sacramētaliter. i. in celo existēs habet habitudinē
presentie sacramētalis non ad celum: sed ad spēm
sacramētalem: sicut patet. Et ita dico ꝙ oīs ꝓprie
tas que inest sibi in sacramēto ⁊ in celo ⁊ ecōuerso
⁊ que potest inesse: potest inesse hic ⁊ inde. ¶ Secū
do dico ꝙ aliqua accidētia respectiua licet insint si
bi in sacramēto non tñ vt in sacramēto. qr ratio es
sendi in sacramēto vel in specie non est ratio quare
sibi conueniant talia accidētia. Nec tales respect⁹
sunt habitudines ad sacramētum: nec etiam tales
habitudines inessent sibi si tantum eēt in sacramē
to. vnde licet eē circūscriptiue vel vbi circūscripti
uum respectu celi conueniat christo in sacramēto.
non tñ vt in sacramēto: quia dato ꝙ christus nō es
se in sacramēto sibi conueniret tale vbi. Et simili
ter de omnibus accidētibus absolutis potest dici.
Et posito ꝙ christus solum eēt in sacramēto: nō cō
ueniret sibi tale vbi circūscriptiuum: nec ipsum ha
beret in sacramēto: licet accidētia absoluta posset
habere si solum eēt in sacramēto. Similiter ⁊ tale
vbi circūscriptiuum non est habitudo christi ad sa
cramētum: licet conueniat sibi in sacramēto: sed est
habitudo ad celū circūscribens. Sic ergo tale vbi
conuenit sibi primo vt in celo. Est enim habitudo
sui ad celum. ⁊ si nō eēt in celo. nō haberet tale vbi
secūdario vero sibi cōuenit in sacramēto. Simili
ter etiam vbi sacramētale ad speciem sacramēti cō
uenit sibi primo vt in celo: nec vt in sacramento: qr
omne accidēs absolutum (de quo est sermo modo)
posset habere dato ꝙ nō esset in sacramento nec in
celo. sed extra celum. vel dato ꝙ tantū in sacramē
to ⁊ non in celo: vel tantum in celo ⁊ nō in sacramē
to. ¶ Hec de secundo articulo principali: nisi ꝙ ex
predictis patet ꝙ frustra distingunt aliqui de for
mis absolutis ⁊ respectiuis intrinsecis: et de re
spectibus dicētes ꝙ omnes forme vel proprietates
naturales absolute q̄ insunt christo in celo: insunt

sibi in sacramēto: ⁊ oēs respectus intrinseci etiā sed non oportet ꝙ omnes extrinseci: sicut vbi vel situs ⁊ si qua sunt consequentia ipsum vbi. Nam de omnibus oportet necessario: vt cōtradictio euitet̄ sicut patet ex predictis.

Opinio cuiusdā.

¶ Sed addit vnus doctor ad ꝑdicta ꝙ licet corpus christi sit sub sacramēto cum sua quātitate: ⁊ sit formaliter q̄tum per ipsam: et vtrūq; s. tam corpus christi ꝗ̄ sua quātitas sit substantialiter ⁊ realiter presens: posset tñ deus facere ꝙ corpus christi esset q̄tū sub sacramēto: ⁊ sua quātitas nō esset ꝑsens: licet substātia corporis esset ꝑsens: ita ꝙ esset q̄tuȝ formaliter quātitate nō presente sacramēto: sed celo. Et possibile est ƀm ipsum ꝙ subiectū informatū ab aliquo accidēte sit ꝑsens: ⁊ tñ accidēs q̄tumcūq; informās non sit presens. vnde licet quātitas informaret corpus ⁊ i celo ⁊ in sacramēto: ⁊ daret sibi esse q̄tum: non tñ esset ꝑsens sacramēto sed tantū celo. ¶ Quod autē sit probabile videtur persuaderi. Primo sic. Quecūq; contingēter coniungūtur inter se et respectu tertij: vnū illorum potest conuenire illi tertio: vel stare cum illo non obstante altero vel nō posito: q2 non est ratio inseparabilitatis eorū nec ex ipsis inter se. nec ex tertio. sed ꝑsentia substantie hic ⁊ presentia q̄titatis eius sunt due ꝑsentie contingēter se habētes inter se ⁊ respectu tertij: qđ est corpus christi esse q̄tum. Patet ꝙ sint due ꝑsentie: quarū neutra includit aliā ⁊ essentialiter distincte: q2 de⁹ potest facere quālibet sine alia ⁊ econuerso. Et sic etiam patet ꝙ contingēter se habēt inter se: ⁊ vna non necessario presupponit aliā nec ecōuerso. Nec est etiam causa alterius per se. Quod etiam respectu tertij se habeant contingenter ⁊ separabiliter: patet. quia corpus christi potest eē q̄tum sine qualibet istarum. Si eñ corpus christi esset extra celum tantum: adhuc esset q̄tum: ⁊ neutrum esset hic presens. quia nec substantia nec q̄titas. Similiter etiam vtrūq; potest esse presens hic: dato ꝙ corp⁹ christi non sit q̄tum. Si enim separaret deus accidens a subiecto manēte presentia eius ad speciez: patet ꝙ ⁊ substantia ⁊ quātitas essent ꝑsentia. ⁊ tamen corpus christi nō esset quātum. Igitur sequitur conclusio ꝙ corpus christi q̄tum existens potest poni ꝑsens sub eucharistia: ⁊ tñ sua quantitas non erit ꝑsens eucharistie sed celo tantū. Non eñ q̄titas per hoc dat esse q̄tum. quia est ꝑsens: sed ꝑ hoc ꝙ informat vel inheret. Sicut anima non dat corpori esse viuum per hoc ꝙ est ꝑsens: sed per hoc ꝙ informat. vnde posset deus facere animā ꝑsentē corpori vel loco corporis: sicut etiam angelum dato ꝙ nō informaret. sic etiam quātitatem ꝑsentem corpori vel loco eius: dato ꝙ nō informaret. Et similiter pari ratione econuerso ꝙ informaret ⁊ nō esset ꝑsens. ¶ Et cōfirmatur ista ratio: ⁊ simul declaratur. quia deus potest facere vnū respectū extrinsecum inter aliqua duo: dato ꝙ non faciat aliquem alium: qui non est sibi mutuus: ⁊ est essentialiter distinctus non ꝑsupponēs aliū ipsum: nec ecōuerso: sȝ sic est de respectu inherēte ⁊ respectu presentie quātitatis: siue ad corpus: siue ad locum corporis. ergo potest primū facere sine secundo. Minor patet. quia sicut dictum est in precedētibus: respectus inherentie non est respectus ꝑsentie. q2 potest esse vnus sine alio: vt dictum est. Nec ꝑ consequēs etiam sunt respectus mutui. q2 respectuuȝ mutuorum vnus non potest esse sine alio. Similiter etiam vnus nō necessario ꝑsupponit aliuȝ. Nā indifferēter vnus potest esse sine alio ⁊ econuerso. ergo ⁊c̄. ¶ Tertia ratio est ista. non est minus possibile esse corpus q̄tum ⁊ quātitatem eius esse sine presentia q̄titatis ad locum ꝗ̄ sine ꝑsentia aliquā alicuius istorum ad aliquē locum. sed possibile est esse corpus q̄tum sine presentia siue corporis siue quātitatis ad aliquē locum: sicut dictum est supra. ergo ⁊c̄. ¶ Imaginatur ergo sic iste doctor: sicut ⁊ imaginor ꝙ licet quātitas corporis xp̄i sibi inhereat: ⁊ insit formaliter in sacramēto: ⁊ etiam de facto sit ibi ꝑsens ƀm aliquē alium respectum extrinsecum ꝑsentie: tamē virtute diuina possibile eēt ꝙ quātitas corp̄is xp̄i inhereret sibi in sacramēto et non esset ꝑsens sacramēto ƀm aliquē respectū presentie extrinsecum fundatum in quātitate ipsa ad ip̄m sacramētum vel ad speciem sacramētalem: licet eē ꝑsens in celo ⁊ in sacrameto.

Resolutio hui⁹ opi.

¶ Ex quo patet ꝙ licet subiectum habeat accidēs: ⁊ econuerso accidēs sit in subiecto: non tñ oportet accidēs esse presens subiecto ƀm aliquē talem respectum ꝑsentie extrinsecum. Si dicas vel accidēs est ꝑsens vel absens. si est absens: non pōt informare. ergo oportet ꝙ sit ꝑsens. Dico ꝙ si absentia dicat negationē presentie: que non est nisi respectus extrinsecus ꝑsentis ad illud cui est pñs ꝙ potest informare: dato ꝙ sit absens. quia sine tali respectu ꝑsentie. Si vero absentia dicat respectum distantie: sic dico ꝙ adhuc absens posset informare. Non enim magis repugnat hoc ꝗ̄ ꝙ posset simul esse ꝑsens ⁊ distās quod tñ concessi in ꝓcedenti questione quare ⁊c̄. Hec de secundo articulo principali.

De actōnib⁹ immanentibus.

¶ Quātum ad tertium articulum

premitto primo aliqua. Primū est ꝙ actiones immanētes sunt omnes operationes sensuum vel potētiarum sensitiuarum seu cognitiuarum interiorum ⁊ exteriorum: ⁊ similiter intelligere ⁊ velle vel nolle. ¶ Secūdo premitto ꝙ oēs iste operationes sunt essentia essentialiter absoluta: ⁊ si sunt respectiua ad obiectum: hoc non est nisi ꝑ aliquem respectum accidētalem: qui manet manēte obiecto ⁊ non manet non manente nec existente obiecto.

¶ Tertio ꝑmitto ꝙ aliud est talē operationē terminare: aliud vero eaȝ elicere. aliquid enim potest terminare: quod non potest elicere vel non elicit.

¶ His premissis dico primo q̄tum ad sensitiuas operationes istas ꝙ omnes que insunt sibi in celo vel q̄ possunt inesse ⁊ conuenire elicitiue: vbi ē vel esse pōt localiter: insunt sibi vel inesse possunt sub sacramēto. Unde quicquid videt in vno loco existēs videt sub sacramēto existēs. Et ista conclusio potest recte vniformiter probari: sicut conclusio prima de formis habitualibus: que non consistunt in actu secundo elicito. quia alioquin contradictio sequeretur vel posset sequi: scilicet ꝙ idem simul videret ⁊ non videret: ⁊ sic de alijs suo modo. Tum quia etiam potētie non debēt carere sub sacramento suis ꝑfectionibus actualibus ⁊ quasi beatitudinibus: nec carēt ꝓpter aduentum vnius respectus extrinseci ꝑsentie corporis ad speciem. Tum quia etiam xp̄o infuisset idem dolor in cruce ⁊ in pixide ⁊ ꝑ consequēs idem actus sentiendi. quia dolor sꝫ

quitur in appetitu sensitiuo sensationē: sicut in appetitu intellectiuo intellectionē. Unde dico breuiter ꝙ talis omnis operatio potentie apprehensiue vel appetitiue tam sensitiue ꝙ̄ intellectiue: q̄ inest christo in celo: vel inesse potest in loco vbi est: vel esse potest circunscriptiue: inest vel inesse potest sibi in sacramēto. ¶ Secundo dico ꝙ operationes sensitiue sensuum exteriorum particulariū nō insunt: nec possunt sibi inesse primo in sacramēto. Ita ꝙ si solum esset in sacramēto: non conuenirēt sibi tales operationes: sed cōueniunt sibi primo vel conuenire possunt: naturaliter dico vbi est circūscriptiue ⁊ localiter. Cuius ratio est. quia in sacramēto nō est modo conuenienti nec requisito necessario ad sensationē sm̄ dispositionē situs in loco. ⁊ ideo ibi nō conueniunt sibi primo: nec cōuenire possunt naturaliter dico: sed secūdario cōueniunt sibi pro quanto est idem corpus vel idē xp̄s in sacramēto cuꝫ se ipso in celo. ⁊ ita habet eādē formā necessario quā ponitur habere primo: vbi est in loco circūscriptiue. Alioquin cōtradictio poneretur. ¶ Tertio dico ꝙ operationes potētiarum sensitiuarū interiorum ⁊ appetitus sensitiui possunt sibi inesse primo in sacramēto. Non eñ requirunt tales operatiōes ad suum inesse vel in fieri nisi sensationes p̄cedentes in sensibus exterioribus: mediantibus quibus habētur species sensibilium: ⁊ hauriuntur. Nec requiritur coextēsio vel cōmensuratio operantis ad locum exteriorem: sicut in sensatione exteriori naturaliter fienda vel habēda. Et ita dico ꝙ q̄tum est ex parte ipsarū: omnes possent in fieri naturaliter ⁊ inesse: dato ꝙ xp̄s non esset nisi sub sacramento: si tñ ab ipso haberētur sensationes sensuum exteriorum: sicut posset fieri virtute diuina vt puto: licet non naturaliter posset sicut dictū est in cōclusione p̄cedente. Eodem modo potest dici de intellectione ⁊ volitione quātūcunqꝫ depēdēte ex imaginatione ⁊ fantasia sm̄ modum intelligēdi viatoris. ¶ Quarto dico ꝙ xp̄s posset hic habere naturaliter sub sacramēto aliquā intellectionem ⁊ volitionē consequētem primo ⁊ naturaliter ⁊ secundario haberet ipsam vt in celo. Nam aliquid in sacramento vel vt in sacramēto est sibi p̄sens: quod non vt in celo: sicut ipse species sacramētales vel huiusmodi. Et cum cognitio intuitiua requirat presentias primi obiecti quādo fit naturaliter: posset aīa xp̄i intuitiue intelligere aliquid primo hic p̄sens sibi vt in sacramēto nō vt in celo. Similiter econuerso in celo: qđ non vt in sacramēto: sicut angelū in celo. ⁊ cōueniret sibi hoc secundario vt in sacramēto. ¶ Quinto dico quātum ad terminationem predictarum operationum ꝙ quācunqꝫ operationē predictas terminat in celo existēs: terminat etiā in sacramēto ⁊ econuerso. Ita ꝙ si pōt videri oculo corporali siue glorioso siue nō glorioso in celo: potest videri in sacramēto ⁊ hoc si videri dicat tātum terminare visionem. Alioquin enim sequeret̄ contradictio sicut supra. s. ꝙ idem obiectum simul terminaret eandē visionē: ⁊ non terminaret vtrobiqꝫ ergo terminat. ⁊ potest videri: sed nō vtrobiqꝫ primo. sed in loco vbi est circūscriptiue: terminat primo. Et ꝙ terminet vtrobiqꝫ ꝓbatur. quia terminare talē actū ex parte obiecti: non dicit nisi vel esse obiectū talis actus: vel respectū rationis ad talem actuꝫ. Modo oportet necessario ex quo est idē corpus vtrobiqꝫ ⁊ obiectū: ꝙ vtrobiqꝫ terminet et habeat predictum respectū. Sicut enim impossibile est ꝙ eidem simul conueniat ⁊ nō conueniat aliquis respectus realis: ita etiam de respectu rationis. vtrobiqꝫ igitur existēs terminat ⁊ videtur: sed nō primo: nec vt vtrobiqꝫ: sed vt in loco circūscriptiue. Et similiter de alijs sensationibus ⁊ operationibus interioribus tam cognitiuis ꝙ̄ appetitiuis: tam intellectiuis ꝙ̄ appetitiuis. ¶ Tu dicis. si naturaliter potest videri xp̄us sub sacramēto sicut in celo: ⁊ naturaliter intelligi: sequitur ꝙ quicūqꝫ videns potest ꝑcipere ipsum esse ibi: sicut sortem esse in loco suo. Et ꝙ similiter illa que sunt fidei: possunt videri ⁊ naturaliter intelligi. hoc autē est falsum. quia talia sunt supnaturalia in essendo. ⁊ per consequēs non possunt nisi supnaturaliter intelligi. Dico ꝙ nullus visus corporalis siue glorificatus: siue nō potest naturaliter ꝑcipere corpus xp̄i esse hic: sicut nec potest cognoscere ipsum abesse. Eiusdē enim potētie est cognoscere obiectū aliquod adesse ⁊ abesse scđo de anima. visus ꝑcipit lucem ⁊ tenebrā. Sicut eñ in celo nō percipit visus corporalis corpus xp̄i esse hic sacramētaliter: nec in sacramēto: sed sicut in celo corpus xp̄i existens est visum ⁊ ꝑceptum esse in celo: ita in sacramento existēs potest esse ⁊ est visum ⁊ ꝑceptum esse in celo. et ita percipitur ⁊ in celo existēs ⁊ in sacramento: sed non vt in sacramēto: sed vt in celo. Ad illud quod dicitur de naturaliter intelligi: dico ꝙ nō video quare intellectus angelicus vel intellectꝰ anime separate vel beate nō posset naturaliter intelligere corpus xp̄i esse sub sacramēto: ⁊ intuitiue videre si esset sufficienter approximatus. sicut etiam naturaliter posset cognoscere vnum angelū existētē ibidē vel vnum spiritum: vel aliquod aliud corpus. Nec valet ꝙ modus ille essendi est supnaturalis ⁊ causatus supnaturaliter. quia etiam substantia angeli causatur supnaturaliter. Et ille modus licet supnaturaliter causetur: nō tñ est obiectū excedēs facultatē luminis naturalis cuiuscūqꝫ intellectus creati: puta respectu intellectus separati vł beati. quia talis intellectus respicit totum ens pro obiecto adequato ⁊ ꝓportionato loquēdo saltē de ente creato. Similiter etiam nō impeditur ex aliquo. Dico tñ bene ꝙ intellectus cōiunctus hominis viatoris pro statu vie p̄sentis nō potest intelligere naturaliter ⁊ clare ⁊ euidēter corpus xp̄i esse ibi: sicut nec sensus ꝑcipere. depēdet enim sua intellectio ex sensatis ⁊ imaginatis: sicut patet. Nō sic de intellectu angelico vel separato seu beato etiaꝫ coniuncto. vnde ⁊ anima christi naturaliter nouit se esse ibi ⁊ corpus suum.

¶ **Sed contra** predicta arguit̄: ⁊ instatur primo. quia nō videt̄ ꝙ xp̄us in sacramēto videat corporaliter illud qđ videt in celo: q2 visio est noticia intuitiua sed noticia intuitiua requirit obiectum presens illud autē quod est p̄sens xp̄o in celo: non est sibi p̄sens in sacramēto: ergo ⁊c. ¶ Scđo arguitur. quia in sacramēto nō potest tāgere se. ¶ Tertio quia videt̄ ꝙ operationes potētiarum sensitiuarū exterioꝝ possunt sibi cōuenire primo in sacramēto. q2 dato ꝙ xp̄us esset in sacramēto solū: adhuc posset deus causare visionē alicuius visibilis in ipso. etiā dato ꝙ illud visibile non esset p̄sens: vt videtur. quia visio dicit

Instātie cōtra p̄dicta.

aliquid absolutum: quod posset fieri virtute diuina sine respectu ad obiectum: non obstāte illo modo essendi sacramētali ipsius xp̄i vel oculi sui. sed hoc posito: videret ⁊ sibi cōueniret visio p̄mo sub sacramēto: ꝗ ⁊c̄. ¶ Quarto sic. videtur ꝙ corpus xp̄i possit videri etiā oculo corporali: vt sub sacramēto. quia lux punctalis videtur ⁊ posset videri. Tum quia lux illa se diffunderet sperice. Tum qꝛ a puncto fit reflexio s̄m lineā rectam. ⁊ planuʒ est ꝙ illud a quo fit reflexio: potest videri ꝗ ⁊c̄. sed corpus xp̄i nō est minus visibile sub sacramēto: ꝗ lux punctalis. qꝛ nō est vbi indiuisibile sed ꝗtum. similiter nō est ibi dimensiue ꝗ pūctus: qui est aliquid indiuisibile. ¶ Quinto ꝙ nullus intellectus angelicus naturaliter possit cognoscere euidēter corpꝰ xp̄i esse ibi. quia non est hoc magis cognoscibile ꝗ aliquod futurū contingēs depēdens ex diuina voluntate. Similiter etiā qꝛ tunc angelus malus posset cognoscere xp̄m esse ibi quod non videtur.

Ad p̄cedētes instātias

¶ Ad primū tamen istorū aliqui dicūt ꝙ xp̄s videt intuitiue in sacramēto illud qd̄ videt in celo. Quā dicitur ꝙ cognitio intuitiua vbicūqꝫ est: requirit obiectum p̄sens. Dicūt verum est ꝗtum ad suum causari: ⁊ vbi causaꝰ nō autē in terminari. Et qꝛ vt in sacramēto nō causatur illa visio: sed in celo: vel vt in celo: non oportet ꝙ visibile sit p̄sens sacramēto vel xp̄o in sacramēto: sed in celo sufficit ad hoc vt terminet ꝙ sit p̄sens. ¶ Sed istud non videt̄ michi verū. Non em̄ video ꝙ plus quātum ad vnū requirat̄ p̄sentia obiecti: ꝗ quātum ad aliud eo modo quo dicūt. Naʒ ⁊ si nō causaretur visio ab obiecto sed ab ipso deo immediate vel ab oculo: adhuc necessario requireret p̄sentiam obiecti s̄m ipsos. loquēdo saltem de primo obiecto. Scd̄o quia nō video ꝙ corpus xp̄i sit alicui p̄sens in celo: cui non sit p̄sens in sacramēto ⁊ econuerso. alioquin sequit̄ cōtradictio ꝙ ideʒ est p̄sens simul ⁊ nō presens eidē. Dicitur aliter ꝙ xp̄s in sacramēto habet visionē eius qd̄ videt in celo: non tn̄ vt intuitiuā noticiā. quia visio vt sic. s. vt est intuitiua noticia habet respectū ad obiectum: vt p̄sens ip̄i vidēti. Unde est ibidē modo quātitatiuo ⁊ dimēsiuo. quē quidē respectum nō habet ad visibile in sacramēto: sed tātum in celo. Nec est incōueniens ꝙ circa visionē variet̄ talis respectus: quia sequitur vbi: qd̄ ⁊ ipsum variatur in celo ⁊ in sacramēto. Istud etiam nō videtur michi bene dictum. qꝛ visio ⁊ vnaqueqꝫ notitia est eēntialiter ex absoluto sibi intrinseco abstractiua vel intuitiua: nō ex aliquo respectu accidētali. Ille em̄ sunt ꝑ se differētie ipsius notitie: sicut patet. Si igit̄ xp̄us in sacramento habet visionē vt absoluta est: habet necessario vt intuitiua est etiā sicut argutū est contra solutionē: corpus xp̄i in sacramēto: licet nō vt in sacramēto presens est obiecto visibili existenti in celo. quia ⁊ hoc videt̄ sufficere ad noticiā intuitiuā ꝙ obiectū sit p̄sens vidēti. Dico igit̄ aliter ꝙ vtrobiqꝫ xp̄s notitiā intuitiuā ⁊ vt intuitiua est: ⁊ ꝙ vtrobiqꝫ oculus xp̄i p̄sens est eidē visibili ⁊ eadem p̄sentia. Ideo si ad notitiā intuitiuā requirat̄ presentia obiecti: siue vt causantis: siue vt terminātis. siue vtroqꝫ modo: adhuc sufficit talis p̄sentia. Dico tn̄ talem p̄sentiam: licet habeat xp̄us sub sacramēto: nō tn̄ primo ⁊ vt sub sacramēto. ⁊ ideo nō requiritur ꝙ corpus sit sibi p̄sens vt sic ⁊ alia p̄sentia ꝗ illa qua est p̄sens sibi in celo. Puto tn̄ ꝙ ad notitiam intuitiuā non requiritur actualis ⁊ realis p̄sentia obiecti etiam primi: sicut dixi in primo Et dicā in solutione tertij argumēti. ¶ Ad scd̄m de tactu dico operatio sensus tactus cōuenit xp̄o in sacramēto sicut ī celo recte vniformiter sicut de visione. Nec aliter requiritur p̄sentia ad istā operationē ꝗ ad visionē. Est em̄ quedam operatio cognitiua. Aliter dicit vnus ꝙ xp̄s sub sacramento pōt tangere seipsum: sed nō potest tāgere aliud extrinsece cū ratione ponit. qꝛ ad hoc vt possit aliqͥs tangere seipsum: nō requirit̄ nisi ordo partium in toto ꝙ pars sit extra partem. Ad tangēdum vero aliud requirit̄ ordo ⁊ situs partium in toto ⁊ in loco. Modo xp̄s sic est sub sacramēto ꝙ partes eius ordinātur in toto. Et ideo pōt seip̄m tāgere ⁊ ponere manū ad caput vel ad pedē: sed nō potest tangere aliud vt sic. ¶ Non videt̄ hoc michi verum. Nam ita bene ad tangēdum seip̄m requirit̄ situs partium in loco: sicut ad tangēdum alium. Nec video quare plus ad vnuʒ ꝗ ad aliud. ⁊ ita si non ad vnū nec ad aliud. Et ideo dico ꝙ si situs ī loco necessario requirit̄ ꝙ nec seip̄m nec aliud potest tangere vt est in sacramēto: licet in sacramēto tangat illud idem quod in celo. vnde nec si esset extra celū posset tāgere seip̄m s̄m istum modū nec aliud. Si vero nō requiritur situs partium in loco: tūc ex defectu talis situs sub sacramēto nō impeditur quin possit tangere seipsum vel aliud etiam vt in sacramēto. ¶ Ad tertiuʒ dicitur ⁊ ego dico simpliciter ⁊ absolute ꝙ deus posset causare visionē alicuius visibilis siue distātis siue nō existētis in re in oculo xp̄i sub sacramēto: dato ꝙ tātum esset sub sacramēto. sed dico ꝙ naturaliter est īpossibile hoc fieri Et ideo dico vltra ꝙ visio aliqua posset inesse xp̄o sub sacramento primo: ⁊ secūdario in celo: si fieret post ea in celo. Et hoc supra nō negaui: sed cōcessi Et dico tūc ꝙ distans ab oculo vel nō ens viderētur: ⁊ intuitiue viderētur ⁊ cognoscerent̄. Nec habeo pro incōueniēti. Non em̄ video ꝙ ad intuitiuam noticiā vnde talis requirat̄ entitas obiecti in re: ⁊ ꝑ consequēs nec ꝓpinquitas ad vidētem. Et non est incōueniens ꝙ nō ens sic denominetur visum: vel dicatur visum: sicut nec ꝙ dicat̄ situm vel intellectum. quia esse visum nō plus ponit existentiam realē in obiecto ꝗ esse cognitum. poneret̄ ergo visio ⁊ distans videretur: vel nō ens seu nichil videret̄ sicut iam patet ex p̄dictis. Ponitur vnus exemplum ab vno. quia sicut est possibile ꝙ aliqͥd videatur vbi nō est: sic ꝙ aliquid videatur qd̄ non est. Sed aliquid potest videri vbi nō est: sicut quādo rotatur in aere baculus ignitus: in summitate apparet ignis in toto circulo ⁊ videtur. ⁊ tn̄ nō est in toto circulo: sed tātum in summitate baculi. Nō curo de isto exemplo. qꝛ forte totus aer ignitur in circulo ad rotationē ⁊ motū impetuosum baculi. ⁊ ita est ibi ignis vbi videt̄: vel sensus decipitur: sicut etiam in motibus alijs velocibus: vt in trocho quādo voluitur: vel etiam in remo qui videtur fractus in aqua. licet s̄m rei veritatem nō sit fractus Exēplū:

¶ Ad quartum dico ꝙ naturaliter nec etiam virtute diuina corpus christi a quocunqꝫ oculo corporali non potest videri vt sub sacramento: licet sub sacramēto videatur: vel possit videri. quia modus ille sacramētalis non est visibilis. nec etiam est ibi

visibile vt sic:licet quãtum ꝛ corpus habẽs vel possibile habere pyramidez basis terminate ad visum ſm angulum suum que nõ cõuenit christo vel corpori christi vt sub sacramẽto:licet sub sacramento cõueniat sicut in celo:quare ꝛc. ¶ Quando dicis de luce punctali. dico ꝙ nõ est dare lucẽ punctalẽ loquẽdo de puncto mathematico ꝛ simpliciter indiuisibili. lux enim est forma corporea. ꝛ nõ potest informare nisi ꝗtum. punctus aũt talis non est quãtus. Et ideo dico ꝙ punctus illuminatus naturalis non est indiuisibilis sed est corpus ſm rei veritatem ꝛ visibilis. dicitur tamen punctus:quia non contingit ipſm naturaliter diuidi:nec signare quãtitatẽ minorem. Corpus autem christi nõ plus in sacramẽto:vt sic est dimẽsiue vel extensiue:nec esse potest ꝗ pũctus mathematicus simpliciter ꝛ omnino indiuisibilis. quare ꝛc. ¶ Ad quintũ dico ꝙ non est simile de futuro ꝛ de ꝑsenti:licet enĩ angelus non possit naturaliter cognoscere certitudinaliter futurum contingẽs:tamen contingẽs ꝑsens potest cognoscere. Sicut etiaz patet de nobis qui cognoscimus multa contingẽtia presentia : nõ tñ futura. Et vlterius ad illud qđ additur ꝙ angel⁹ malus naturaliter posset cognoscere corpus christi esse sub specie. Et cognoscit etiam intuitiue qñ est presens:si permittitur a deo. si autem non ꝑmittitur non propter hoc sequitur quin posset naturaliter cognoscere quãtũ est ex facultate sui luminis naturalis. Hec de secundo articulo principali.

de actiõe ꝛ passione trãseũte.

¶ Quãtum ad quartum ar/ticulum an. s. christus omnẽ actionẽ vel passionem transeuntẽ:quas habet vel terminat in celo: possit terminare vel habere in sacramento:dubiũ est.

Et primo discutiendum est si potest moueri vel mutari in sacramẽto sicut in celo. ꝛ postea si possit mouere vel mutare aliquid aliud accipiẽdo mutationez vel motum quomodocũꝗ accipi potest. ¶ Quantum igitur ad primum dico aliquas cõclusiones.

Xp̃s an pot moueri i sacramẽto sicut i celo.

Prima est ista ꝙ quẽcunꝗ motum vel mutationẽ christus potest habere vel elicere in celo vel vbiꝗ circũscriptiue potest habere vel recipere in sacramẽto. ꝛ quẽcunꝗ motum vel mutationez habet in celo:habet etiã in sacramẽto ꝛ ecõuerso. Hoc probo. quia alioquin esset vel posset stare cõtradictio: sicut ꝓbatum est supra. Nam affirmatio ꝛ negatio eiusdem de eodem simul ꝛ respectus eiusdẽ. s. mutãtis. Si enim christus mouetur vel mutatur in celo quacũꝗ mutatione vel motu seu etiam mutari vel moueri potest:ꝛ nõ mutatur eadem mutatione vel motu in sacramẽto:vel mutari potest:sequitur ꝙ idem subiectum simul mutatur vel mouet̃ ꝛ non mutatur:vel non mouetur ab eodem mutante: vel ꝙ simul possint sibi ista inesse. hoc autem est cõtradictio:ꝗ ꝛc. ¶ Secunda conclusio est ꝙ loquendo de mutationibus transeuntibus ꝛ motibus:corp⁹ christi licet in sacramẽto moueatur iisdem quibus in celo vel possit moueri seu mutari. iste tamẽ mutationes vel motus conueniunt vel conuenire possunt christo primo in celo:vel vbi est circumscriptiue:secundario autem in sacramento. nam tales mutationes vel motus naturaliter non cõueniunt nec conuenire possunt christo ab aliquo: nisi ſm qđ est in loco circũscriptiue ꝛ dimẽsiue:quia talis approximatio vel presentia in loco requiritur necessario ad mutari vel moueri corporis ab agente naturali ꝛ patet ꝙ licet christus in sacramẽto existens sit dimensiue ꝛ circũscriptiue in celo : non tamẽ vt in sacramento. ideo ꝛc. ¶ Tertia conclusio est ꝙ quecunꝗ mutatio transiens vel motus qui inest vel inesse potest christo in celo:primo ꝛ vt in celo:potest inesse sibi vt in sacramento virtute diuina ꝛ sic primo in sacramento sola mutatione illa vel motu excepto que terminantur ad esse in loco circumscriptiue ꝛ illis aliis que necessario presupponunt istam vel istas. Nisi diceretur etiã ꝙ mutatio potest fieri sine termino. Et tunc non oporteret ꝙ licet xp̃s vt in sacramento ꝛ tantum in sacramento haberet vel reciperet mutationem vel motum ad vbi circũscriptiuum in aliquo loco ꝙ haberet terminum illius mutationis vel motus:puta vbi circumscriptiuum. nec ꝙ esset alicubi circumscriptiue. Ratio autem huius conclusionis ꝗtum ad alias mutationes vel motus quicquid sit de ista mutatione vel motu est. quia corpus christi vt sub sacramento:dato ꝙ tantum esset sub ipso:habet omnia necessaria ad recipiendum vel terminandum omnem talẽ mutationem vel motum. Nec etiam respectu virtutꝪ diuine requiritur talis approximatio circũscriptiua in loco ꝛ situalis qualis respectu agẽtis naturalis. Et diceretur vltra ꝙ etiam de motu vel mutatione illa ad vbi circumscriptiuum:puta ꝙ virtute diuina posset primo conuenire christo vt in sacramento. Et dato ꝙ esset in sacramento tantum:posset sibi conuenire:non tamen terminus eius : puta vbi ipsum circumscriptiuum. Deus enim posset facere mutationez sine mutato esse vel termino:sicut dictum est supra. Et illa mutatio vel motus nõ esset respectus nisi ad deum mutantem vel mouentẽ ¶ Quarta conclusio est ꝙ illa mutatio vel motus ad vbi circumscriptiuũ:secundario conueniret corpori christi in celo. vel posset conuenire vbi poneretur circumscriptiue:licet terminus puta vbi circumscriptiuum:primo non conueniret nisi vt in loco circumscriptiue. quia est per se habitudo ad locum circumscribentem. Ratio huius secundi iam est posita sicut patet. ¶ Sic igitur patet ꝙ omni mutatiõe vel motu quo mutatur corpus christi in celo vel potest mutari siue moueri:mouetur vel mutatur seu mutari vel moueri potest in sacramento Et ita omnem motum vel mutationem quam potest recipere vel terminare in celo:potest in sacramẽto.

Resolutio.

Similiter patet ex predictis ꝙ sacerdos vel aliquid aliud mouẽdo speciem vel hostiam consecratam:nõ mouet corpus christi nec per se nec per accidẽs. Non plus enim mouet corpus xp̃i sub sacramento ꝗ moueret ipsum:dato ꝙ solũ esset sub sacramento: vt patet. Sed solum esset sub sacramento. Non moueret ipsum nec per se nec per accidens. Nam sicut dictum est supra : motus talis non potest inesse primo sub sacramento et vt sub sacramento ab agente vel virtute naturali:sed tãtum a deo. Et ideo dato ꝙ mota specie mouetur corpus christi:ꝛ fiat presens alteri loco:cui ꝛ ipsa species sit presens:tamen non mouetur a mouente speciem nec per se:nec per accidens. sed a deo tantum:hoc patet. quia mouens aliquid non propter hoc moueret nec per se:nec per accidens aliud aut

presens super quo nullam habet potestatē mouen-
di. quando illud aliud nec est actus moti per se nec
pars eius: nec aliquid quod posset mouere per seip
sum: dato q illud aliud solū poneretur. sz est aliud
coassistens per se moto non innitens sibi necessita
te: sed mera voluntate alicuius alterius. Sicut pa
tet: si angelus esset presens voluntate propria vel
voluntate diuina alicui lapidi: mouens lapidē per
se non moueret angelum. nec per se nec per acci-
dens sed si angelus moueretur a voluntate facien
te angelum presentem lapidi. sed sacerdos nullam
accipit potestatem mouendi corpus christi: nec ha
bet ex hoc q mouet speciem vel q̄titatem hostie qr
corpus christi non est ibi sicut pars speciei : nec si-
cut forma vel accidens eius nec sicut aliud innitēs
necessitate naturali ipsi speciei vel q̄titati: qd pos-
set mouens mouere per seipsum : sicut graue est in
naui mota: sed tantum ex volūtate diuina ergo nō
mouetur per se nec per accidēs a virtute creata: sz
tantum a diuina volūtate. ¶ Dico igitur q si cor-
pus christi mota hostia moueatur vel mutetur mo
tu pertinēte ad vbi vel terminato ad aliquod vbi:
sicut videtur probabile (quia de nouo fit p̄sens lo-
co: cui species ipa presens est: licet de nouo nō fiat
presens speciei) q nullum creatū mouens hostiam
mouet christum nec per se nec per accidēs. Nec po
test sibi conuenire motus vel mutatio aliqua sub
sacramēto primo vel sub sacramēto ab aliquo agē
te creato: nec a seipso vt homo : nec ab alio qr non
est ibi modo q̄titatiuo et dimensiuo vel situaliter
eo modo quo oportet corpus est in loco : ad hoc vt
ab agente creato moueatur et si non oporteat mo-
uens sic esse in loco: vt patz de angelo mouēte. Et
hoc dicunt aliqui esse intelligendum de motu vel
mutatione locali et de omni motu vel mutatiōe ab
extra: et presupponente necessario motum localem
et situationē partium corporis in loco : sed de ali-
quibus motibus ab intra seu mutationibus possibi
le fuit corpus christi mutari primo in sacramēto et
dato q tantū esset in sacramēto. sicut si christus in
stituisset hoc sacramētum. ante mortem suam diu:
et ante sumpsisset alimētum: et seipsum fecisset sub
sacramēto tantum cū illo alimēto sumpto: alimen
tum fuisset digestum terminatum et conuersum et po
tuisset sic nutriri vel augmentari. Et hoc bene. qr
talis mutatio non requirit nisi in ordinem partiuz
corporis in toto suo non autem in loco. et christus
sic est sub sacramento: dato q tantum esset sub ip-
so: q habet ordinem partium sui corporis in toto:
sed non in loco scdm situs partiales: vt dictum est
supra. Sed loquendo de motu vel mutatione qua-
si locali ad extra qua mouetur corpus christi mo-
ta specie ipsa dico q moueret concomitanter per
accidens non a mouente speciem: sed a deo imme-
diate: cuius voluntate presens est speciei vt dictū
est supra. Nec oportet: q sit omnino nouum mira-
culum: quotiens mouetur hostia: et corpus christi
concomitāter. Nam eadem ordinatione disposuit
deus vtrūqz scilicet corpus christi esse presens spe
ciei et mouere ipsum concomitanter ad motū spe-
ciei: licet bene sint effectus distincti miraculosi. Et
dico: q talis motus cōuenit primo ipsi christo sub
sacramento. Unde et sibi conuenire posset: dato q
tantum esset sub sacramento: sicut et terminus ta-
lis motus scilicet esse presens sacramentaliter ei-
dem corpori vel loco cui presens species sit. ¶ Sic
ergo patet de terminatione vel receptione actio-
num vel passionum transeuntium. Modo restat vi
dere: si omnem motum vel mutationem quam po-
test elicere vel causare in celo possit etiam in sacra
mento. Et dico hic: q sic. cuius ratio est ne conce-
dantur contradictoria. quicquid enim mutat vel
potest mutare in celo existens : et in sacramento lo
quendo de mutatione vel motu quocunqz: non ta-
men verum est in hoc : q omnes possit elicere vel
causare: vt in sacramento licet in sacramēto inquā
tum homo est dico. ¶ Circa quod est aduertendū
q christus scdm q homo habet duplicem poten-
tiam motiuam : vnam organicam et aliam non or-
ganicam sed spiritualem: siue ponatur eadem cum
voluntate siue non. per primā nō potest mouere ali
quid nisi organice partem post partem. Per secū-
dam simul totum corpus potest anima mouere: si-
cut angelus posset suo modo. Et in nobis etiam
talis est duplex potentia motiua: licet non habeat
vsum suum pro statu vie presentis. Nec ponitur
frustra. quia ad perfectionem nature. et in beatis
etiam habet actum suum: ita q non solum moue-
re possunt corpora sua organice partem post par-
tem sed aia btī licet indistincta subiecto a corpore
moto potest mouere corpus suum simul totum ad
quem locum voluerit. Unde et christus aliquando
vt videtur: ista potentia vtebatur. quando. s. a pre-
sentia aliquorum dilabebatur subito vel quasi. De
ista ergo potentia motiua duplici dicitur breuiter
q christus vt in sacramento existens seipsum non
potest mouere: sed tantum vt in celo vel in loco cir
cōscriptiue. Ita q si tantuz esset in sacramento nō
posset mouere seipsum. Nec talis mutatio vel mo
tus possunt sibi conuenire vt in sacramento et pri-
mo a seipso in q̄tum homo licet in q̄tum deus be-
ne. ¶ Similiter etiā scdm potentiā motiuā orga-
nicam non potest aliud extrinsecū mouere vt in sa
cramēto: sicut pōt vt in celo. qr nō est ibi situaliter
et circumscriptiue: sicut oportet de corpe mouente
aliud organice aliqd aliud. sed scdm potētiam mo
tiuam nō organicā potest aliud primo mouere vt
in sacramēto: sicut hostiā ipsam vel aliud sibi pre-
sens vel hmōi. et aliquando mouit sicut dictum est:
seipsum aut nō propter rationem predictam. Nisi
diceretur q immo. quia non oportet mouēs scdm
istam potentiam nō organicam nec etiam motum
esse in loco situaliter vel circumscriptiue nisi motū
subiecto distinguatur a mouente. Anima aūt chri
sti subiecto nō distinguitur a suo corpe. Et sic etiā
vt in sacramento posset immediate anima christi
suum corpus mouere: et primo in sacramēto posset
sibi ista operatio conuenire et non solum vt in celos
sed nō de mutatione ad vbi: vel motu scdm poten-
tiam organicam. illam enim non potest elicere vel
causare. nec sibi potest primo cōuenire naturaliter:
nisi vt in celo vel in loco: vbi est circumscriptiue si-
ue respectu sui: siue respectu alterius. ¶ De alijs
autem motibus vel mutationibus puta alteratio-
ne nutritione augmentatione generatione vel cor-
ruptione dico q quecunqz conueniunt sibi vel con
uenire possunt elicitiue in celo : vel vbi potest esse
circumscriptiue conueniunt etiam sibi vel conue-
nire possunt in sacramento : sed non primo in sa-
cramento nec vt in sacramento quātum ad omnes

Quomodo xpus oēm motū quē pt causare in celo pt et i sacramento.

Notā.

sed bene q̈tum ad nutritionem vel augmentatio-
nem sui vel alterationem etiam partis a parte si-
cut dictum est supra. non autem quãtum ad gene-
rationem vel corruptionem: nec alterationem ali-
cuius extrinseci. Iste enim non possunt conuenire
alicui creato primo nisi existenti in loco circũscri-
ptiue et situaliter vt videtur ꝛ vt habens ordinem
partium in loco vel circa locũ. Et ideo christo non
possunt conuenire primo vt in sacramento sed si
possunt conuenire hoc est secundario. De alijs au-
tem puta de nutritione vel augmentatione vel al-
teratione ab intrinseco ꝛ corruptione ab intrinse-
co videtur probabile ꝙ possent cõuenire christo vt
in sacramento primo. Et dato ꝙ tãtum esset in sa-
cramẽto. ¶ Ex quo patet: ꝙ dato ꝙ tantũ fuisset
Correlarium. christus in sacramento ante mortem suam nõ pro-
pter hoc fuisset omnino impassibilis ꝛ immortalis
sicut modo sed potuisset nutriri ꝛ augmentari ex
alimento sibi incorporato: et alterari ab intrinse-
co et tandem indisponi ꝛ mori. licet aliqui contra-
rium dicere videantur. licet non potuisset respiras-
se vel expirasse aerem extrinsecum nisi scd̃m illã po
tẽtiam motiuam non organicam. ꝛ hoc suffecisset.
Hec de tertio articulo principali.

Ad arg. principalis. ¶ Ad primum principale patet ex pre-
dictis: ꝙ q̈titas non est
ratio formalis essendi in loco vel in celo circũscri-
ptiue sed est ratio fundamentalis. Et vlterius pa
tet ꝙ christus vtrobiq̈ existens in loco circũscrip-
tiue sed vbi circũscriptiuum non est habitudo ad
sacramentum sed est habitudo ad celum. ¶ Ad se
cundum de sensatione quacũq̈ ꝛ intellectione siue
habendo ipsam siue terminando patet quid sit di-
cẽdum ex predictis. ¶ Ad tertium de mouere ali-
quid vel mutare seu mutari vel moueri patet etiã
quid dicendum ex vltimo articulo presentis que-
stionis.

¶ Distinctionis Undecime.
Questio Prima.

Irca distinctionẽ
vndecimam quero primo. vtrũ
transubstãtiatio sit possibilis.
¶ Uidetur ꝙ non illud non
est possibile quod implicat cõ
tradictionem sed aliud trans-
substantiari implicat contra-
dictionem. probatio. quia trã-
substantiari aliquid in aliũ est
aliquid fieri aliud. sed implicat contradictionem:
ꝙ aliq̈d fiat aliud a seipso sicut ꝙ sit aliud a seipso
ergo ꝛc̃. ¶ Secundo sic. transubstantiatio est mu
tatio totalis substantie in substãtiam. sed talis nõ
est possibilis nam scd̃m philosophum nõ est nisi du
plex mutatio substantialis puta generatio vel cor
ruptio: que sunt mutationes vel generationes par
tiales. ergo ꝛc̃. ¶ Tertio sic. Impossibile est esse
aliquam mutationem in qua non maneat aliquod
cõmune vtriq̈ termino. patet discurrendo per om
nes mutationis species. v. phisicorum: et cuius ter
mini per se non sint incompossibiles. sed in trãsub-
stantiatione nihil cõmune manet vtriq̈ termino:
sed totum scd̃m totum transit in totum: et nihil ma
net intrinsecum vtriq̈ termino. Similiter etiã ter-
mini non sunt per se incompossibiles. quia substã-
tia panis et corpus christi simul possent stare sub
sacramento: sicut dictum est supra. ergo ꝛc̃.

¶ Contra ambrosius de sacramẽtis: ꝛ ha
betur de consecratione distin-
ctione secunda. Reuera mirabile ꝛc̃. nõ est minus
dare q̈ mutare nouas naturas rebus. ¶ Ex quo Ambro.
concluditur: ꝙ sicut potest deus dare nouas natu-
ras rebus: que prius non erant per creationem: ita
potest naturas earum: que preerant. ꝛ ita converte
re et transubstantiare vnam in aliam: vt videtur.
Et patet per magistrum in presenti distinctione.

¶ In ista questione sic procedã.

¶ Primo ostendam quid nomine transubstãtia-
tionis intelligitur: ꝛ vtrum sit possibilis aliqua vir
tute. ¶ Secundo. dato ꝙ sic inquiram vtrum tran
substantiatio sit vere mutatio. ¶ Et tertio dato ꝙ
non an sit essentialiter eadẽ cum termino suo a quo
vel ad quẽ. ¶ Et vltimo ad rationes principales.

¶ Quãtum ad primum articulũ
dico: ꝙ Quid per nomẽ trãsubstãtiationis itelligitur.
ratio nominis huius transubstãtiatio est transitio
totalis totius substantie in substantiam aliã. Ad
cuius euidentiam notandum est: ꝙ dicitur ibi tota
lis transitio: quia ad hoc ꝙ sit transubstantiatio:
oportet ꝙ conuersio sit totalis substantie et perfe-
cta ꝛ integra: non solum scd̃m partem sicut in ge-
neratione naturali totum trãsit in totum nõ scd̃m
quamlibet partem: sed quia vnum totum manente
eius materia corrumpitur: et aliud totum succedit
in eadem materia. In transubstantiatione vero nõ
manet aliquid de transubstantiatione quod sit cõ-
mune intrinsecum termino ad quem transubstan-
tiationis: vt patet. Similiter etiam dicitur primo
de generatione: ꝙ in generatione totum transit in i. de generatione.
totum. et non tamen dicitur hoc de alteratiõe vel
motu. quia licet in alteratione maneat aliquod cõ-
mune vtriq̈ termino: nõ tamen illud commune cũ
eo quod est formale in termino per se cõstituit vnũ
totum: sed vnum totum per accidens: sicut substan
tia cum accidente. Et ideo non dicitur totum sim
pliciter sicut nec ens nec vnum per se. Nec dicitur
consequenter totum transire in totum: sicut in gene
ratione: cuius materia vel subiectum cõstituit per
se vnum totum cum vtraq̈ forma termini scilicet
generati ꝛ corrupti. Dicitur ergo transitio totalis.
Sed dicitur substantie in substantiam. quia pro-
pter ad rationem transubstantiationis oportet: ꝙ
vterq̈ terminus sit substantia. Unde ꝛ si converte
retur substantia in accidens: sicut esset possibile.
vt dicam infra: vel etiam econuerso: vel accidens
in accidens: non esset transubstantiatio: sed magis
diceretur transaccidẽtatio vel ex parte termini ad
quem vel ex parte termini a quo vel ex vtrobiq̈ li-
cet magis proprie ex vtroq̈ vel ex termino ad quẽ
q̈ ex termino a quo forte: nisi diceretur: ꝙ licet a-
lie mutationes vel quasi mutationes magis deno-
minentur ex termino ad quem q̈ a quo: conuersio
ista totalis magis ex termino a quo. cuius ratio for
te inferius apparebit. ¶ Si igitur ratio nominis
est hec: ꝙ transubstantiatio est transitio vel con-
uersio totalis substantie in substantiam. Et talis
transitio vel quasi mutatio supnaturalis licet aliis
magis assimilatur illi mutationi naturali: q̈ est de
subiecto in subiectũ. Fit enim scd̃m phil. v. phisi. mu- 5. phisic.

tatio de nō subiecto in subiectum ⁊ de subiecto in
non subiectū ⁊ de subiecto in subiectum. Et acci-
pit ibi subiectū vel nō subiectū pro terminis: non
pro illo qđ subest cōmune vtriqꝫ termino. quia isto
modo nō est aliqua mutatio naturalis in nō subie-
ctū. nec est aliqua: que nō habeat subiectū: sicut pa-
tet. Inter mutationes aūt vel trāsitiones supnatu-
rales est vna a nō subiecto in subiectū. a nō esse ad
esse: ⁊ est creatio. Alia est ab esse in nō esse: ⁊ est ani
hilatio. tertia est a subiecto ad subiectum: ⁊ est trā
substātiatio: vel totalis cōuersio alicui⁹ in aliđ: ha
bens per se duos terminos positiuos: quorū vnus
totaliter desinit esse: ⁊ alius preexistit: vel totali-
ter accipit esse: vel saltem est illud: in quod scđm to
tum esse transit terminus alius conuersus.

No. cor-relarium

¶ Ex predictis patet: q ex rōne trāsub
stātiationis vniuersali
ter loquēdo nō est: q fiat in aliquid preexistēs sibi
saltē duratione: licet bene sit hoc aliqñ: sicut qñ trā
substātiatur panis in corp⁹ christi. sed pōt fieri in
aliqđ nō preexistēs sibi scđm duratione: licet q̄trum
apparet mihi: oporteat bene q sit preexistens scđm
naturā. Nā prius creatura oportet q aliqđ sit ens:
q̄ in ipsum aliqđ trāsubstātietur necessario. Nisi
diceretur: q ipa trāsubstātiatio esset actio pducti
ua ipsi⁹ termini: in quē aliqđ aliud ꝯuertit. qđ tñ
nō videtur. Nō enī videt actio productiua sed cō-
uersiua. Et dato q esset pductiua: adhuc prius na
tura esset productiua q̄ cōuersiua. Nisi etiā dicere
tur: q ipsam trāsubstātiationē hui⁹ in hoc cōcomi
tatur in eodē instāti actio pductiua vel productio
aliqua termini in quē. nec oportet q ille terminus
sit prior natura vel duratione: licet etiā non possit
esse posterior in de ipa trāsubstātiatiōe: sꝫ sufficit:
q cōcomitet ita q simul sint omnino productio ali
cuius ⁊ cōuersio alterius in ipm: ⁊ eodē instāti mē
surentur: ⁊ nō sint eadē vel eedē: sed alia ⁊ alia. Si
militer si etiā poneret: q eadē: diceret q nō pri⁹ est
productiua q̄ ꝯuersiua nec ecōuerso. Puto tñ: q
ex parte pducti ⁊ ꝯuersi vel termini ꝯuersionis nō
possūt dici eadē mutatio vel quasi. qꝛ vna pōt esse
sine alia. Et similiter ex parte dei agētis variant
scđm rationē: licet actus diuine volitionis sit vn⁹ ex
natura rei simpliciter in seipso indistinct⁹. ¶ De
ordine aūt vel simultate ipsarū magis dicet infra
di. ista in quarta q̄stione in articulo vltimo q̄stiōis.
Sed semp bene oportet: q termin⁹ ꝯuersus p̄exi-
stat etiā duratiōe ipsi trāsubstātiationi. Nā opꝫ: q
aliqđ actu existēs aliqñ ꝯuertat. Qđ enī semp est
nō ens: nō trāsubstātiatur vel ꝯuertit. oportet er-
go ipsum aliqñ actu existere. sꝫ nō est hoc possibile
in instāti trāsubstātiationis: qꝛ in illo instāti nō est
nec post etiā. ꝙ ante oportet p̄existere conuersum.
¶ Et ꝓpter hoc in illa descriptione trāsubstātia
tionis pōt addi. q est ꝯuersio totalis substātie pre
existētis in actu in substātiā aliā: siue p̄existentis
scđm durationē siue non. Similiter etiā pōt addi: q
est cōuersio passiua ⁊ instantanea. Non enim con-
uersio actiua: que est volitio diuina. Nec est con-
uersio vel transitio successiua. qꝛ in ipsa nulla pa-
tet ratio: quare successiua poneretur. qꝛ nec in po-
tentia agentis: nec resistentia alicuius. quia diuine
virtuti nihil resistit. Nec aliquid aliud puta natu-
ra sua. Ita enim videtur nature instantanee: sicut
alie mutationes. vt creatio ⁊ anihilatio. quare ⁊c̃.

hoc est primum huius articuli. ¶ Secundo dico: Quō trā substātia tio ē pos sibilis vir tute diui na ⁊c̃.
q transubstantiatio est possibilis simpliciter ⁊ ab
solute respectu virtutis diuine. Ita q illa ratio no
minis supradicta non est in se falsa: nec implicans
cōtradictionem. sicut rationes nominum que habē
tur de figmentis ⁊ impossibilibus contradictionē
implicantibus. ¶ Qꝛ aūt sit possibilis transubstā-
tiatio virtuti diuine. Probo primo sic. in cuius po
testate est totale esse vel non esse rei: in ei⁹ potesta-
te est cōuersio vnius rei in aliam: ⁊ per ꝯñs vnius
substātie in aliam: ⁊ sic transubstantiatio vt vide-
tur. sed in potestate dei est totale esse vel non esse
substātie create: vt patet. ergo ⁊c̃. ¶ Secunda ra-
tio. sicut se habet agēs naturale ⁊ creatū ad muta
tionem vel cōuersionem partialem: sic agens sup-
naturale ad totalem. sed agens naturale eoipso: q
in virtute sua cōtinet formā rei generabilis ⁊ cor-
ruptibilis saltem q̄trum ad formas eductas q̄trū
ad esse vel ad non esse ipsarum: potest in conuersio
nem partialem substātie in substātiam: sicut aque
in vinū per corruptionem aque ⁊ generationē vi-
ni: vt patet ergo ⁊c̃. ¶ Circa hanc rationem tñ est Nota.
aduertēdum q nō similiter se habet conuersio par-
tialis suo modo omnino ad cōuersionē totalem et
trāsubstātiationē. qꝛ nec pars ibi mutatur in par-
tem: vel fit alia pars. Vna enim forma nō fit alia:
sed magis reducitur in potentiam materie: ⁊ alia
educitur: sed in transubstantiatione totum fit to-
tum: hoc fit hoc. tñ in conuersione partiali forma-
tum priori forma. s. materia fit formatū posteriori
forma lꝫ manens. hic aūt totum vnum fit aliud nō
manens sed totaliter desinēs esse. ¶ Tertia ratio.
nō est magis impossibile vel minus possibile deo
cōuertere totaliter vnum ens in aliud: q̄ facere ali
quid esse ens postq̄ totaliter nō fuit. qꝛ nō est ma-
ior repugnātia vel incōpossibilitas entis ad ens:
q̄ non entis ad ens. Nec minus ordinatur ens ad
ens: q̄ nō ens ad ens: sed est deo possile: sicut pba-
ui in icđo. ergo ⁊c̃. ¶ Quarta ratio illud est deo
possibile: quod nō implicat aliquā cōtradictionē:
sed q vna substātia nō manēs fiat alia: ⁊ cōuerta-
tur in ipsam: nullam implicat cōtradictionē licet
enim cōtradictionē implicaret: q maneret ⁊ cōuer
teretur. qꝛ sic esset simul et non esset. sic etiam vnū
ens manens esset aliud a se ⁊ non esset idem sibi. ta
men nulla cōtradictio est: q nō manens cōuertat:
et habeatur tamen aliud: desinente cōuerso totali-
ter esse quare ⁊c̃. ¶ Tertio dico: q transubstātia- q creatu re est im possibilis trāsubstā tiatio.
tio nō est possibilis virtuti create. ita q nulla crea
tura potest trāsubstātiare substātiā totalē in sub-
stātiam ⁊ totalit. Substātia enī vel est simplex nō
habēs materiā ⁊ formam. Et sic vel est forma sub
sistēs ⁊ spiritualis seu corporalis nō educta: vt est
forma celi nō ponendo in ipsum materiā: sicut di-
ctum est in secundo: vel est materia ipsa vel forma
eductibilis seu educta: vel substantia composita ex
materia ⁊ forma. De substātia simplici que est for-
ma subsistēs non educta. patet: q nō potest ipsam
creatura trāsubstātiare. qꝛ in nullā formam potest
creatura corporalis: cum nō habeatur nisi p crea-
tionē. Ita q in potestate creature nō est ei⁹ esse vel
non esse. ⁊ pari rōne nec in potestate creature intel
lectualis. quare ⁊c̃. De materia etiam patet: q nul
la creatura potest ipsam transubstantiare pari ra-
tione. Non enim esse vel non esse materie est in

potestate creature. qz non habetur nisi per creatio
nem qz de nihilo. Est enim ingenerabilis ꝛ incor-
ruptibilis primo phisicoꝝ. Similiter etiã qz i actio
ne circa materiam creatura quecũqꝫ necessario pre
supponit materiam vel subiectum : ꝛ ita nõ potest
habere actionem vel virtutem productiuam mate
rie. quare ꝛc̃. De forma vero educibili vel educta
etiam patet: ꝙ nulla creatura potest ipsam trãsub-
stantiare. Non creatura spiritualis: vt angelus. qz
nec habet in sua potestate esse vel non esse alicui⁹
talis forme. quia angeli non possunt transmutare
materiam ad aliquã talem formam : vt dictum est
August. in secũdo. Et dicit augustinus. iij. de trinitate. Si
dicas ꝙ ad aliquam formam accidentalem saltem
respectiuam possunt mutare : vt ad vbi vel hmõi.
Dico ꝙ ad nullam possunt mutare: que nõ educat̃.
Super esse vero vel nõ esse forme educte nõ habẽt
potestatem: nisi educẽdo vel reducẽdo in potentiã
et ita non transubstãtiãdo vel subiecti cõuertẽdo.
Et eadẽ rõne sequitur de creatura corporali ꝙ nõ
põt trãsubstãtiare aliquã formã substãtialem. nec
cõuertere aliquã accidẽtalẽ. Ex p̃dictis pꝫ ꝙ nec
aliqua virtus creata potest trãsubstantiare aliquã
substantiã cõpositã: sicut nec materiã nec formam.
quare ꝛc̃. ¶ Secũda ratio est ista. nulla creatura
põt agere ad substãtiã: nisi precedẽte motu vel mu
tatione dispositiua ad terminũ illius actionis ha-
bende vt videt̃. sed ad terminũ trãsubstãtiationis
habẽdũ nõ reqritur dispositio talis. Nã terminus
trãsubstãtiationis preexistere põt immo saltem na
turaliter preexistit ꝛ si nõ duratione: sicut dictũ est
supra. ergo ꝛc̃. ¶ Tertia ratio oĩs actio vel passio
productiua substãtie possibilis creature est muta-
tio vera ꝛ accidẽs qz est actus materie: vt subiecti.
Ille enim subiectũ est mutationis substãtialis et p
ↄ̃ns necessario p̃supponit materiã sicut accidẽs sub
iectũ. sed per aliquã actionẽ nõ põt destrui vel desi
nere esse illud: qđ ipsa p̃supponit in rõne subiecti. g̃
ꝛc̃. Videtur g̃ ꝙ substãtiã totã cõpositã nõ possit
Obiectõ ↄ p̃dicta. creatura trãsubstãtiare. ¶ Dices cõtra predicta:
ꝙ imo bene videt̃ creatura posse transubstãtiare.
qz habet in potestate sua totã substãtiã cõpositam
generabilẽ ꝛ corruptibilẽ. generãs enĩ naturale p
ducit totũ cõpositũ generatũ. ꝛ per ↄ̃ns cõtinet in
virtute sua actiua eẽ eius totum. similiter etiã cor-
rũpit ipsum : ꝛ ita habet in virtute ei⁹ nõ esse suũ:
et per ↄ̃ns esse ꝛ nõ esse materie : que est pars toti⁹
cõpositi essentialiter inclusa in cõposito: ꝛ pari ra-
tione ipsi⁹ forme. Cũ g̃ possit vnũ generare ꝛ aliđ
corrũpere: vtrũqꝫ habet in sua ꝟtute q̃tũ ad esse ꝛ
nõ esse totale. Et sic videt̃ : ꝙ possit ipsum trãsub-
stãtiare. Similiter posset argui de toto composito
vna p accidẽs ex substãtia ꝛ accidẽte. ¶ Dico ad
hoc primo: ꝙ licet generãs creatũ cõtineat in vir-
tute sua esse generati ꝛ nõ esse si possit idẽ g̃natum
corrũpere. ꝛ similiter de alio generato ꝛ corrupto:
nõ tñ põt vnũ in aliud trãsubstãtiare: nec materiã
in materiã ↄuertere: nec eã cõtinet totaliter q̃tum
ad esse suũ vel nõ esse. Quñ dicis: cõtinet esse ꝛ non
esse toti⁹ : ꝛ per ↄ̃ns cuiuslibet ptis intrinsece sibi.
Dico ꝙ cõtinet esse toti⁹ sic ꝙ põt ipsum producere
per mutationẽ substãtialẽ: q̃ est act⁹ ꝛ accidẽs ma
terie. ꝛ per ↄ̃ns presupponẽdo materiã: de qua edu
catur forma que est termin⁹ formalis generatiõis.
Et similiter sic põt corrũpere p mutationẽ corru-
ptiuã: que est actus ꝛ accidẽs materie : per quã re-
ditur forma in potẽtiã materie ꝛ sic semp relinqui
tur materia. Et quia nullo mõ aliter cõtinet totũ
q̃tum ad esse suum vel nõ esse: pꝫ. ꝙ nõ põt ipsum
trãsubstãtiare: nec materiã: nec formã : sicut supra
dicebat̃. Et patet etiã: ꝙ alit̃ cõtinet esse vel nõ eẽ
toti⁹: ꝛ aliter esse vel nõ esse forme : ꝛ minus inter
oĩa esse vel nõ esse materie. Nã esse toti⁹ cõtinet: si
cut esse p se primi ꝛ cõpleti termini generationis:
quod primo generat̃. Et illud esse distinguitur ex
natura rei ab ipsa materia ꝛ forma : ꝛ addit aliqđ
positiuum absolutũ super eas: sicut dixi in secũdo.
Et ita primo cõtinet illud esse cõpositi: sed formã
cõtinet: sicut terminũ formalem accipiens suũ esse
partiale ꝛ incõpletũ per generationẽ vel mutatio-
nẽ tanq̃ formalis termin⁹ generationis quo pri-
mus ꝛ totalis habet esse sicut sua causa formali in-
trinseca. Esse vero materie min⁹. qz materia cum
presupponatur generationi: nullo mõ accipit esse
suum per ipsam a generãte in seipsa: licet ꝛ totum
scđm rationẽ toti⁹: ꝛ forma ipsa. ¶ Ex quo pꝫ: ꝙ
licet generãs in sua virtute cõtineat esse totius pri
mo: non tñ esse materie scđm se. qz nõ continet esse
totius nisi scđm virtutẽ productiuã p mutationẽ
presupponẽtẽ ipsam materiã. quare ꝛc̃. ¶ Sic er-
go q̃tum ad primum articulũ patet quid intelligi
gitur noĩe trãsubstãtiatiõis ꝛ ꝙ est simplicit̃ possi
bilis ipsa trãsubstãtiatio respectu virtutis diuine
lꝫ nõ respectu virtutis create seu naturalis agẽtis.

¶ Quantum ad secũdum ar-

ticulũ an scꝫ trãsubstãtiatio sit vere ꝛ realiter vel Trãsub-
proprie mutatio: videret̃ alicui: ꝙ sic. qz oĩs transi stãtiatio.
tus a cõtradictorio in cõtradictoriũ est vere muta an ꝟe mu
tio. sed trãsubstãtiatio est hmõi. Et enĩ transit⁹ ab tatio.
esse panis ad nõ esse panis. g̃ ꝛc. ¶ Scđo sic. omne 1. opinio.
qđ se habet aliter q̃ prius: est mutatũ: sꝫ panis ali-
ter se habet p trãsubstãtiationẽ nũc q̃ prius. quia
prius erat panis. modo nõ est g̃ ꝛc̃. ¶ Tertio sic. si
nõ est mutatio: hoc videt̃: qz nõ manet cõmune sub
iectũ vtriqꝫ per se termino. Si enĩ subiectũ cõmu-
ne maneret qđ mutaretur: videret̃ esse mutatio p-
prie. sed hoc nõ impedit qz nõ obstãte: ꝙ corruptũ
nõ sit mutatũ p modũ subiecti: qz sit subiectũ mu-
tationis: sꝫ magis materia ipsa nec manet: tñ dr̃ mu
tatũ: ꝛ nõ nisi aliqua mutatione. g̃ similiter dato: ꝙ
non maneat subiectum cõmune: quod dicatur mu-
tari a termino in terminũ: tñ panis totus non ma-
nens dicetur mutari. et non nisi per transubstantia
tionẽ. igitur trãsubstãtiatio est mutatio. ¶ Quar
ta ratio. qz si trãsubstãtiatio nõ est mutatio aliqua
tunc nihil mutatur circa panẽ vel circa hostiã seu
in hostia per trãsubstãtiationẽ: sed si nihil immuta
tur: non plus est ibi corpus christi: q̃ ante quod est
falsum. ergo ꝛc̃. ¶ Dicunt ergo isti: ꝙ est dare mu
tationem subiectiuam alicuius subiecti manentis Resolu-
sub vtroqꝫ termino talis mutationis. Scđo opor- tio. 1. opi
tet dare mutationẽ obiectiuã termini: qui de nouo nionis.
acquirit vel desinit esse. Et licet scđm mentem ari-
stotelis vna nõ separet̃ ab alia: qz nõ posuit aliqđ
incipere vel desinere esse de nihilo vel in nihil : sed
omnia produci de materia aliqua vel subiecto : et
redigi in materiam vel subiectum alicui⁹ mutatio
nis: tñ scđm fideles qui ponũt aliqđ pduci de nihilo
per creationẽ: ꝛ redigi in nihil per anihilationem

et cōuerti in aliud totaliter: ⁊ sic desinere esse: nō
manente aliquo obiecto communi sed totaliter trā
sire in aliud: oportet ponere mutationem obiecti-
uam vere ⁊ proprie sine mutatione subiectiua ali-
cuius subiecti manētis sub vtroqꝫ termino. ¶ Et
confirmatur hoc scilicet ꝙ non solum subiectū ip-
sum mutetur: sed terminus vel obiectum mutatio-
nis. q2 non solum dicitur de termino: ꝙ generatur
7.meth. vij.metha. totum cōpositū generatur: sed etiā de sub
5.phisic. iecto vel materia dr̄ ꝙ generatur. Unde ⁊ .v.phisico
rū dicitur: ꝙ illud qd̄ genratur: nō est. ⁊ illud qd̄ moue
tur est. ⁊ planū est: ꝙ ibi accipitur quod generatur
pro subiecto generationis. Subiectum ergo gene
ratur ⁊ terminus vel obiectū generatur: vtrunqꝫ ꝙ
mutatur. quia generatio est mutatio. quare ⁊c.

Opinio doctoris ¶ **Sed dico:** ꝙ trāsubstātiatio passio nō est mutatio proprie ⁊ stricte
accipiēdo mutationē. Nam sicut dixi in primo in
di. vij. q. iij. ar. primo. mutatio proprie accipiendo
ipsam: siue sit instantanea siue successiua: est actus
et forma alicuius subiecti vel materie propter qd̄
dicit phūs. iū. phisicorum accipiendo motum pro
mutatione non distinguendo inter mutationem in
stantaneam ⁊ successiuam: ꝙ motus est act⁹ existē
tis in potentia scd̄m ꝙ huiusmodi. Et est act⁹ mo-
bilis in eo ꝙ mobile. Mobile autem ⁊ ens in potē
tia vt mobile dicit ens in potētia subiectiua ⁊ sub-
iectum. ideo ⁊c. Mutatio etiā vt dicitur sexto phi
6.phisic. sicorū. Est scd̄m quam aliquid se habet aliter nūc
ꝙ prius. planum est autē illud ꝙ non manet nunc
et prius nō se habet aliter nunc ꝙ prius. q2 si non
manet: nō se habet aliter: sed nullo nō se habz. Et
Grego. huic videtur cōsonare grego. v. moralium tractans
illud iob. Ecce qui seruiunt ei: nō sunt stabiles ⁊c.
mutari quippe ex vno in aliud ire est ⁊ in semetipo
stabilē non esse. Unde imaginatur: ꝙ aliquid est: qd̄
mutatur. ⁊ illud est subiectū transiens ab vno ter
Mutatio- mino mutationis in alium. ¶ Et ideo dixi ibidē
nis cōdi- ꝙ creatio ⁊ anihilatio nō sunt mutationes proprie
tiones. loquēdo. Similiter etiam dixi ibidē: ꝙ per se ter-
mini mutationis cuiuscūqꝫ proprie accipiēdo sunt
affirmatio ⁊ negatio. etiā loquēdo de motu est hoc
verum licet aliter ꝙ in mutatione instātanea: sicut
dixi in primo ⁊ in scd̄o: ⁊ ideo per se primi termini
motus vel mutationis sunt incōpossibiles. Nisi for
te accipiatur incōpossibilitas. rōne negationis cō-
comitantis ad terminū in motu: si ponatur vterqꝫ
terminus eius esse positiuus. Ulterius dixi ꝙ ad
hoc vt sit mutatio proprie oportet necessario: ꝙ alter
terminus pcedat alium in subiecto etiam duratio-
ne. Unde ⁊ si ignis causaretur ab eterno etiā in tpe
vel de nouo: ⁊ cū ipso causaretur sua caliditas et si-
mul duratiōe: ignis proprie loquēdo nō mutaretur ad
caliditatē. Nō enī se haberet aliter nūc ꝙ pri⁹. q2
pri⁹ cū fuisset nō ens: nō aliter se habuit. quare ⁊c.

Argumē- ¶ **Ex predictis** cōditionibus arguo. ꝙ trāsubstātiatio non est
ta ꝙ tran mutatio proprie accipiendo mutationē. Primo sic.
substātia Illud nō est mutatio scd̄m qd̄ aliquid nō se habet
tio nō sit aliter nūc ꝙ prius. sed nihil se habet in proposito
mutatio. aliter nūc ꝙ pri⁹. q2 non manet aliqd̄ subiectū sub
vtroqꝫ termino. Et ita nihil se hz aliter. q2 nec ter
minus cōuersus seu aliquid ei⁹ q2 totus transit: et
nō manet. nec termin⁹ in quē cōuertitur: vt patz. Nā
sine omni mutatione sui aliquid cōuertitur in ipsum

ergo ⁊c. ¶ Secūdo sic. illa cōuersio non est muta-
tio proprie: cuius per se primi termini nō sunt affir-
matio ⁊ negatio: nec aliqua simpliciter incōpossibi
lia. sed termini trāsubstātiationis nō sunt simpliciter
incompossibiles sicut affirmatio ⁊ negatio. Ambo
enim sunt per se positiua disparata: sicut patet de
substātia panis ⁊ corpore christi: sicut ostendetur
infra. ꝙ ⁊c. ¶ Tertio sic. illa conuersio nō est muta
tio proprie accipiendo mutationem: que non est a-
ctus mobilis vel mutabilis scd̄m ꝙ hmōi. sed tran
substantiatio est hmōi. patet. Non est enim ibi ali-
quid dare: cui inhereat vel insit transubstantiatio:
sicut accidens subiecto. Quia nec terminū conuer
sum. eo ꝙ in instanti trāsubstātiationis desinit esse
Nec terminum in quem fit conuersio patet. nec ali
quod istorum. ergo ⁊c. ¶ Quarto sic. illud nō est
mutatio. cuius terminus ad quē potest precedere
terminū a quo etiā duratione. probatio. Mutatio
enim proprie accepta non est posterior suo termi-
no ad quē. sed de trāsubstātiatiōe sic est: vt pz per
dicta in primo articulo. ergo ⁊c. ¶ Quinto sic. il-
la cōuersio non est mutatio: cuius termin⁹ a quo ⁊
quē possunt esse simul duratiōe. sed termin⁹ a quo
et ad quē transubstātiationis pnt stare simul dura-
tione: loquendo de per se terminis. patet de substā
tia panis et corpore christi. quare ⁊c.

¶ **Dico** igitur ꝙ sicut creatio ⁊ anihilatio nō sunt mutationes proprie loquen- ꝙ trāsub
do ita nec trāsubstantiatio. Scd̄o tñ dico: ꝙ acci- stātiatio
piēdo large mutationē pro quacūqꝫ noua acceptio nō est mu
ne vel desitione esse: ꝙ trāsubstātiatio est mutatio. tatio.
q2 panis vel illud qd̄ cōuertitur de nouo: esse desi-
nit. nō tñ oportet: ꝙ terminus ad quem de nouo ac
cipiat esse: vt dictū est supra. Si dicas: ꝙ nō opor-
tet aliquid manere nec esse ens: dato ꝙ se habeat
aliter ꝙ prius. sicut nec oportet: ꝙ illud scd̄z quod
aliquid se habet aliter nunc ꝙ prius: sit aliqd̄ ens.
q2 scd̄m priuationem vel negationē aliquid se ha-
bet aliter nunc ꝙ prius. ⁊ tñ priuatio vel negatio
non est aliqua entitas in subiecto. Dico ꝙ immo
oportet ad hoc ꝙ aliquid aliter se habeat aliter nūc
ꝙ prius vere et realiter oportet ꝙ maneat nunc ⁊
prius. q2 sicut pmisi: oportet necessario: ꝙ sit affir-
mationis ⁊ negationis subiectū nūc ⁊ pri⁹. Et tūc
pz: ꝙ nō est simile de priuatione scd̄m quā dr aliqd̄
se habere aliter nūc ꝙ prius. ⁊ de subiecto. Nā li-
cet priuatio realis vel ex natura rei nō dicat forma-
liter aliquā entitatē positiuā: tñ per se subiectum
priuatiōis oz esse ens positiuū. q2 oportet: ꝙ possit
esse subiectū habit⁹ oppositi: qui est aliqd̄ positi-
uum. Nō ens enī nō pōt esse subiectū entis positi-
ui manens in sua nō entitate. Preterea etiā dice-
retur ad hoc: ꝙ priuatio nō est illud scd̄m quod for
maliter subiectum aliter se habet nunc ꝙ pri⁹. sed
magis ipsa mutatio est: qua formaliter aliquid mu
tatur: ⁊ se habet aliter nūc ꝙ prius: sed bene cōco
mitatur negatio. Sicut enī albedine formaliter
est aliquid albū: ⁊ nullo alio ita mutatione forma-
liter est aliquid mutatū: ⁊ nō aliquo alio: nec affir-
matione nec priuatione vel negatione: licet bene
cōcomitanter ad mutationem.

¶ **Ad primum** aliorum dico: ꝙ nō quili- Ad motī
cūqꝫ transit⁹ a cōtradicto ua. 1. opi.
rio in cōtradictoriū est proprie mutatio. sꝫ alia requi-
runtur: q̄ dicta sunt supra. Et ideo non sufficit: ꝙ

conuersum ab esse trāseat in non eē. Scđo dico: ꝙ esse ⁊ non eē panis nō sunt per se termini trāsubstā tiationis: sed eē panis vel trāsubstātiati ⁊ eē termini in quē trāsubstātiatur aliqđ: vel ꝯuertit̄. Et tñ adhuc nō est mutatio: sicut patet ex predictis. Dico tñ bene: ꝙ large loquendo mutatio potest dici. ¶ Ad scđm patet per p̄dicta: ꝙ ꝯuersum nō se habet aliter nūc ꝙ̄ priꝰ. qꝛ prius se habebat: nūc aūt nō se habet. qꝛ nō est. Et similiter scđo potest dici: sicut dictū est ad primū. Et bene cōcludit ꝙ est mutatio aliquo modo cōiter accipiēdo mutationē sal tē. ¶ Ad tertiū dico: ꝙ in trāsubstātiatiōe nō manet subiectū cōmune vtriqꝫ termino tanꝙ̄ affirmationi ⁊ negationi. ⁊ hoc sufficienter impedit ne sit mutatio. Qñ dicis: ꝙ corruptū dicitur mutatum: ⁊ tñ nō manet: sicut subiectū cōmune vtriqꝫ termino corruptionis: sed est alter terminorū dico: ꝙ corruptū nō dicitur ꝓprie mutatū: nisi forte denominatiue ⁊ per accidēs rōne ꝑtis sue scꝫ materie q̄ per se mutatur et transit a forma ad priuationem forme. Unde materia termini corrupti ꝓprie mutat̄: nō autē corruptū. Et de materia patet ꝙ manet. Et similiter dicēdū: ꝙ licet generatū vt terminus etiā dicat̄ mutatum: hoc tñ nō est proprie ⁊ per se. Qñ dicis: generatio ⁊ corruptio sunt mutationes essentialiter ⁊ per se primo mō. ꝫ ꝑ se generatū vel corruptū ꝑ se mutant̄ sꝫ terminꝰ ꝑ se gñat̄: vel corrūpitur: ⁊ nō ipsa materia ergo per se mutantur et nō materia ipsa. Dico ꝙ generatio vel corruptio ꝑ se ꝑmo mō est mutatio. Et ista noīa magis dicūt ordinē ad subiectū: cui inest mutatio. ⁊ ideo materie inest generatio etiā corruptio. Concreta tñ verba vel participia magis imponuntur ex terminis qui nō mutātur: sed magis acq̄rūtur: vel corrūpuntur. ideo ⁊c. generatio eñ ⁊ corruptio sunt ⁊ mutationes vel forme subiecti: ⁊ sunt ꝓductiue vel destructiue terminorū suorū. Et scđm ista duo diuersimode imponuntur concreta ab ipsis. Unum inꝙ̄tum quelibet istarum est mutatio et actus subiecti: sicut mutatum vel mutari: ⁊ istud dicitur de subiecto. Aliud secundū ꝙ quelibet se habet ad terminum. et istud est generari vel corrumpi generatum vel corruptum. et ista magis dicuntur de terminis et non dicūtur proprie de subiectis. Unde nō oportet: ꝙ illud quod per se dicitur generatum vel corruptum: dicatur mutatum: nec econuerso. licet generatio ⁊ corruptio per primo modo ⁊ essentialiter sint mutationes. Nam mutatum esse imponitur a mutatione: prout respicit subiectum. sed generatū esse vel corruptum ab aliqua mutatione: prout respicit terminum. ideo ⁊c. ¶ Ad quartum dico: ꝙ corpus christi vere et proprie mutatur: quando fit ibi presens. Nec oportet ꝙ aliud aliquid nisi accidentis ipsa que fiunt sine subiecto. Ex his patꝫ ad illis que dicuntur in modo dicendi aliorum. De philosopho dico enim: ꝙ philosophus posuit propriam rationem mutationis. nec rationabiliter posuisset posuisse aliam mutationem proprie loquēdo. Unde si nobiscum posuisset creationem vel anihilationem vel transubstantiationem. dico ꝙ nec concessisset eas esse mutationes proprie loquendo: sed tātum large et cōmuniter. Ad illud quod adducitur: ꝙ materia dicitur generari ⁊ etiam totum compositum: dico sicut prius: ꝙ proprie loquendo secundū impositionem verbi totum dicitur generari vel

generatum eē. vij. metha. sed proprie loquēdo nō dr̄ materia generari: sed mutari magis vel mutata esse: sꝫ magis per accidēs rōne ꝑtis totius. Nisi dicatur: ꝙ ibi accipit phūs: qđ generat̄. pro hoc scꝫ prout mutatur mutatione substātiali. ⁊ sic nō accipit ibi generatur ꝓprie scđm impositionē verbi. ideo nō cōcludit. Hec de scđo articulo principali.

¶ Quātum ad tertiū articulū videtur: ꝙ trāsubstātiatio vel cōuersio nō sit idē realiter cum aliquo suorū terminorū. qꝛ si est eadē aut est eadē cū termino cōuerso: aut cum alio aut cū vtroqꝫ. Nō pōt dici: ꝙ cum altero istorum. q manēte vel existēte altero istorū: maneret: ⁊ esse cōuersio: que est idē essentialiter cum illo: sicut dici. Nec potest dici: ꝙ cum vtroqꝫ. qꝛ nō esset aliquid vnum: sicut nec ambo sūt aliquid vnum. Et preterea: qꝛ posita cōuersione in instanti ipsius conuersiōis oportet ꝙ alterum scꝫ conuersum non sit. ergo ⁊. ¶ Scđo sic. sicut se habet generatio ad suos terminos: ita trāsubstātiatio suo modo. sꝫ generatio nō est essentialiter eadē alicui per se terminorum suorꝫ. Nō termino a quo: puta nō esse. qꝛ est aliquod ens positiuum. Nec termino ad quē. qꝛ non manet manente esse generati vel forma eius. Similiter qꝛ cū idem possit esse generatum vel creatū: sequeretur: ꝙ creatio et generatio essent idem: vel possent esse idem sicut creatū generatum: et sunt idem specie saltem frequenter. Si dicas: ꝙ generatio ñ distiguitur a generato: est aliquid creatum ⁊ cōcreatum siue idem qđ creatū: sequitur etiā ꝙ generatio sit creatio. Dico ꝙ ita ē contra te: si generatio est idem quod genitū. Ideo dico: ꝙ impossibile est generationē creari. quia impossibile: ꝙ generatio no sit mutatio sibi necessario inherēs materie. ⁊ presupponēs ipsam. sꝫ dico ꝙ si esset idē cum genito: posset creari: et ita esse creatio ⁊ reuertitur contra te argumentum. Non nego tamen generationē esse creaturam: eo modo quo omnia preter deum creature dicūtur. Et similiter potest argui de corruptiōe ⁊ alijs mutationibꝰ suo modo. ꝫ ⁊c. ¶ Tertio sic. si ꝯuersio esset idem cum aliquo suorum terminorum hoc maxime videretur cum termino ad quem cōuersionis. Mutatio enim vel quasi mutatio positiua ⁊ in se magis sortitur rationem ex termino ad quem ꝙ̄ a quo: vt pꝫ. v. phisicorū. sed nō potest poni eadem essentialiter cū termino ad quem conuersionis. Tunc eñ eo mō quo cōuersio potest dici mutatio: terminꝰ ad quem magis diceretur mutari: ⁊ per cōsequēs mutari: ꝙ̄ terminus a quo. qꝛ sibi esset mutatio eadem. ergo ⁊c. ¶ Quarto sic. qꝛ forte diceretur. ꝙ conuersio est eadem termino conuerso. Contra conuersio est aliquid positiuum tantum. sed terminus conuersus licet sit positiuum ante conuersionem: est tamen aliquid permanens. ⁊ in instanti cōuersionis nō est. ꝫ cōuersio non est eadem sibi essentialiter.

¶ Contra hoc arguūt alij: ꝙ necessario sit idem extra intellectū cū altero terminorū. ¶ Primo sic. cōuersio ista passiua que est trāsubstātiatio: aut est substātia: aut est accidēs qꝛ aliquid positiuū in genere. sed nō est accidēs. pꝫ ex supradictis. Non eñ est actus inherens alicui vt subiecto. queritur enim cuius esset accidens. et non potest dari cuius. ergo est substantia. sed non alia substātia ab altero terminorū: vt patet. ꝫ ⁊c.

Trāsubstātiatio an eadē cum aliꝙ̄ suorꝫ terminorꝫ. 1. opinio.

5. phisic.

2. opinio ponit contraria.

¶ Scdo sic. sicut se habet creatio ad creatū esse: sic conuersio ad conuersū esse: sz creatio τ creatuz esse sunt idē penitus extra intellectum nec in aliquo distinguūtur positiue: sicut dicuz est in scdo. ergo τc. ¶ Tertio sic si conuersio non est eadē cū aliquo terminorū sed aliquid aliud: quero quid est aliud: aut absolutum: aut respectiuum. Si absolutū: aut substantia aut accidens. Non substantia. qꝛ non potest dari qualis substātia. Nō accidēs: vt dictū est. similiter etiā quale accidēs esset? Non enim ꝙtitas nec qualitas nec accidens respectiuū. quero enī in quo fundaret tale accidens: et ad quid terminaret. Et nō posset fundari: vt videtur: nisi in termino cōuerso: τ terminari nisi ad terminū in quē cōuersionis. sed hoc est impossibile. qꝛ existēte respectu oportet existere fundamētū τ terminū. qꝛ non entis ad non ens nō est relatio realis. nec econuerso. sed dum ponitur conuersio in illo instanti conuersum non est. ergo τc. Pari ratione potest probari: ꝙ nec potest fundari in termino ad quē: τ terminari ad terminū a quo cōuersum. ergo τc. ¶ Quarto sic sicut se habet anihilatio ad anihilatū esse: sic cōuersio ad cōuersum. per vtrāq; enī vtrūq; desinit esse. sed anihilatio est eadē cū anihilato eē. nō pōt enī esse aliquid aliud. ergo τc. ¶ Iste rōnes vidētur pbare: ꝙ cōuersio est eadē essentialiter cum altero terminorū: et magis cū termino cōuerso ꝙ cū termino a quem cōuersionis: sicut patet inspiciētib⁹ eas. Et hoc videretur pbabiliter posse dici ꝙ scz cōuersio est eadē cū termino ꝯuerso. nō absolute sic: sed vt desinēre esse in aliud: in quod conuertitur: τ in quod cedit. et ita nō oportet: ꝙ cōuersum sit in instāti conuersionis: sed ꝙ desinat esse in aliud in qd cōuertit. nō aūt simplicit τ absolute. tūc magis anihilaret:

Refellit 2. opinio ꝙ cōuerteret. ¶ Sed istud nō videt pbabile. Impossibile tm̄ videt: ꝙ nō ens sit essentialiter idē cū ente vel ecōuerso. sed terminus cōuersus qn̄ est: cōuersio nō est: sed desinit esse. etiā scdm ipsos. ergo τc.

5. opinio. ¶ Ideo videret alijs posse dici: ꝙ est eadem essētialiter τ penit⁹ extra intellectū: ꝙtuz ad id qd est ipsi termino ad quē cōuersionis:

Cōuersū duplex. in quē cōuertit aliquid. Cōuersum esse pōt dici dupliciter: vno modo pro termino a quo conuersiōis: et sic accipitur cōiter. Alio modo pro termino ad quē: τ sic cōuersum esse nō est nisi esse terminās cōuersionē: vt termin⁹ ad quē. sicut suo modo dicim⁹ generatū esse terminās generationē: τ creatū esse terminās creationē. Et tunc ꝙtum ad totū id qd est intrinsece τ positiue cōuersio passiua nō est aliud ꝙ terminus ad quē. Dico tm̄ ꝙ connotat scdm impositionē nominis terminū a quo: vt desinēs eē de nouo in aliud: in quod conuertitur. sicut etiam dicebatur in scdo de creatione: ꝙ licet creatio τ creatum esse sit idem: tn̄ creatio noua saltem connotat non esse creati precedens immediate. Et ita non dicit semper res de nouo creari. Sic etiā dico: ꝙ non dicitur semper esse vel manere conuersio vel aliquid conuerti ꝙdiu manet illud: in quod aliquid cōuertitur sed tūc dicitur conuerti vel esse conuersio in instanti scz desitionis essendi illud: quod in aliud conuertitur: licet idem sint conuersio τ termin⁹ ille: sicut creatio τ creatum esse.

Ad motiua. 1. opi. ¶ Ad rationes oēs que sūt ꝯtra hoc Ad primā iā prius quid dicēdū: ꝙ conuersio est eadē ꝙtū ad id qd est cum termino ad quē ꝯuersionis. nec oz: ꝙ ꝙdiu est vel manet ꝯuersio: dicat ad aliqd ꝯuerti vel esse cōuersio noua: vt dictū est: sicut de creatione. Dices: quō potest intelligi: ꝙ cōuersio sit noua: τ termin⁹ ad quē cum quo est eadē preexistat sibi? Dico ꝙ sic potest inteligi: sicut pōt intelligi ꝙ aliqd de nouo conuertat in preexistēs. Et istud est de mirabilib⁹ dei. τ qui pōt capere: capiat. Tn̄ dico: ꝙ pōt sic capi. scz ꝙ cōuersio ꝙtum ad id qd est reale positiuū est idē cū termino preexistēte: τ preexistit vel manet sicut τ termin⁹ ille. sed ꝙtū ad illud qd cōnotat. scz nouā desitionē essendi ei⁹: qd in aliud conuertitur: non est idē: nec sic manet nec semp est ꝙdiu terminus ad quē est: vel manet. Tu dicis: oportet ꝙ terminus creationis noue sit nouus. ergo oportet idē de termino conuersionis. Dico ꝙ nō sequitur. qꝛ creatio noua habet pro terminis nō esse rei vel termini ad quē. τ esse eius cū quo est eadē. Idem aūt simul non potest esse τ non esse. τ ideo oportet: ꝙ creatū ante creationē nouā nō sit sed conuersio noua non respicit sicut terminos esse τ nō eē termini ad quē: sed magis sicut per se terminos esse conuersi: τ termini ad quē conuersionis. τ sic ꝙ alterū oportz nō esse puta terminū a quo scz ꝯuersum. τ cōnotat necessario nō esse ꝯuersi. τ per ꝯn̄s oportet ꝯuersū de nouo nō eē: sz nullo modo respicit nec p se nec connotādo non esse termini ad quē: τ ideo non oportet ipm esse de nouo: sz accidit ꝙ sit de nouo vel ꝙ preexistat. quare τc. ¶ Ad aliud: ꝙ nec generatio nec corruptio nec aliqua mutatio pria est eadē cū suo termino: sicut dixi τ pbaui pluries supra. Sz dico vltra: ꝙ nō simile de trāssubstātiatione vel ꝯuersione vel creatione. qꝛ tales non sunt mutationes nec actus accidētales aliquorū subiectorū vt patet: sicut dictū est supra ideo τc. Dices ꝙ si ratio est bona de gn̄atione: ꝙ non est eadē cū suo termino: pari rōne sequit de cōuersione qꝛ non manēte termino: sicut nec generatio. Dico ꝙ ꝯuersio ꝙtū ad totū illd positiuū qd est manet. sz ipossibile est hoc de gn̄atiōe: sicut pbatum est alias. tūc enī maneret positiuum gn̄ationis sine generāte: τ positiuū mot⁹ sine mouente: qd est impossibile. ¶ Ad tertiū dico: ꝙ licet cōuersio ꝙtū ad suū positiuū sit eadē cū termino ad quē ꝯuersionis: non tn̄ magis dī termin⁹ ad quē mutari: sz magis termin⁹ a quo cui⁹ desitionē essēdi ꝯnotat illud positiuum. τ non termin⁹ ad quē: q potest esse preexistens. ¶ Ad quartum dico: ꝙ positiuum conuersionis substantialis non est aliquid successiuum sed est aliquid permanens τ euiternū sicut et substātia illa cum qua est idem: τ potest coexistere tempori vel instanti: sed quantū ad negatiuum connotatum quod est desitio essendi: potest dici aliquid instantaneum prout concurrit simul cū esse ipsius termini ad quē in instāti eodē. vnde in eodem instāti durationis est terminus ad quem: τ desinit esse terminus a quo. Et sic debet intelligi conuersio instātanea: sicut etiā creatio suo modo: licet sit permanēs ꝙtum ad suū positiuum pro ꝙto est dare instans: cui potest coassistere τ ꝙ habuit non esse rei immediate precedens dicitur instantanea. quare τc.

¶ Ad primum in oppositū ꝯcedo ꝙ ꝙtū ad suū positiuū ꝯuersio est substantia: τ est eadem cū altero terminorū modo predicto. ¶ Ad scdm pro idē cōcedo ꝙ est Ad rōes 3. opinionis cōtra primam.

eadē cū altero terminoꝝ. ¶ Ad tertiū dico ꝙ sicut
creatio ⁊ creatū esse: qḋ est termin⁹ ad quē creatio
nis sunt termini quātū ad positiua ipsoꝝ: ita etiā
cōuersio ⁊ cōuersum esse: accipiēdo cōuersum pro
esse terminatiuo: vel ꝑ termino ad quē conuersio-
nis: nō aūt cum cōuersio eē: accipiēdo pro termino
a quo cōuersiōis. Et patet ratio supradicta. Nam
cōuersiōe posita: termin⁹ a quo cōuersionis nō est:
sed desinit esse. ens aūt nō pōt esse idē cū non ente.
ꝗ ⁊c. ¶ Ad quartū de adnihilatione dico ꝙ adni-
hilatio alicui⁹ nō est actio positiua termini: nec sibi
correspōdet aliqḋ positiuū increatū. Adnihilatio
eñ actio nō est nisi volitio diuina efficax que vult
aliqḋ nō esse totaliter postq̄ fuit ⁊ isti actioni nihil
correspōdet positiuū ex parte termini: nec per con-
sequēs aliqua passio positiua: que possit dici adni
hilatio: sed tantū nō esse adnihilati: cū quo etiā ad-
nihilatio passio eo modo quo pōt poni: est eadem: si
cut desitio essēdi est eadē cū nō esse. vnde dico vltra
ꝙ adnihilatio passio nō est eadē cū esse positiuo ei⁹
quod adnihilatur: quod se habet vt termin⁹ a quo:
sed magis cum nō esse suo. qḋ patet. qꝛ adnihilatio
ne posita: nō est ipsum esse positiuū vel terminus a
quo. vnde nō est verū ꝙ adnihilatio ⁊ adnihilatū
esse sint idem accipiēdo adnihilatū esse pro termi-
no a quo. sed bene est verū accipiēdo adnihilatum
esse ꝓ nō esse adnihilati. Et sic dico ꝙ cōuersio est
eadē cum esse termini ad quē cōuersionis: ⁊ est po-
sitiua termini ⁊ aliqḋ positiuū ī se. nō tñ ponit ter
minū de nouo sic ꝙ oporteat ipsum nō preesse: ⁊ iō
nō ponit ipsum ꝓductiue vel modo ꝓductiuo de
nouo: sed modo cōuersiuo. Ponere eñ terminū ab
strahit a positione noua ⁊ a non esse priori termini
positi: sicut dictū est etiā in scḋo de creatione abso-
lute accepta nō dico noua: ꝙ per illam potuit poni
terminus ab eterno qui nūq̄ pri⁹ habuisset nō eē.
¶ Sic de isto articulo: nisi ꝙ forte posset dici: vel
etiā sustineri: ꝙ cōuersio q̄tum ad suum positiuum
est eadē cū termino a quo cōuersionis: tñ connotat
nō esse eius immediate sequēs vel desinere sui esse
in aliḋ ⁊ in quod cōuertitur. Et forte currerēt oīa
pari passu: sicut currūt: eo modo quo positū est su-
pra de termino ad quē: cum quo posita est esse idē.
Potest tamen dici primo modo. Nec discutio istū
secundum modum gratia breuitatis.

Ad arg. principalis.

¶ Ad primum principale argumētum dico ꝙ aliqḋ trāssubstā-
tiari in aliud nō implicat cōtradictionē. Tu dicis
aliquid esse aliud implicat cōtradictionē: sicut idē
esse aliud a seipso. dico ꝙ non est simile. Nā qñ dici
tur aliqḋ esse aliud intelligitur vtrūq̄ manēs. ⁊ ita
implicat cōtradictionē. sed qñ dicit̄ aliqḋ fieri aliḋ
per conuersionē intelligitur cōuersum nō manere
sed alterū tantū: qḋ nō pōt verificari de alio nō ma
nente. quare ⁊c. lꝫ ergo implicet cōtradictionē ali-
quid manēs conuerti in aliud: vel fieri aliud: qꝛ ad
hoc seq̄tur idem esse aliud: nō tñ implicat cōtradi-
ctionē aliqḋ nō manens conuerti in aliud vel fieri
in aliud: et sic illud nō esse aliud. ¶ Ad scḋm dico
ꝙ proprie accipiēdo mutationem ⁊ stricte: nō sunt
nisi due mutationes substātiales generatio ⁊ cor-
ruptio: de quibus locutus est phūs. sed accipiēdo
mutationē large ꝓ quacūq̄ acceptiōe esse vel desi
tiōe bene alie sunt mutatiōes substātiales sicut cre
atio. adnihilatio. trāssubstātiatio ⁊ multiplicatio:
quas phūs forte nō intellexit. saltē q̄tum ad oēs:
licet creationem aliquo modo intellexerit. De quo
nō curo modo: ⁊ satis dictū est in scḋo. ¶ Ad ter-
tium dico ꝙ transsubstātiatio nō est proprie muta-
tio: sicut bene ꝯcludit illa ratio. qꝛ nec habet aliqḋ
cōmune vtriq̄ termino per modū subiecti: nec etiā
habet terminos ꝑ se incōpossibiles scḋm duratio-
nē: large tñ ⁊ cōmuniter accipiēdo mutationē: mu-
tatio dici potest: vt patet ex predictis.

¶ Distinctionis Undecime.
Questio Secunda.

Secundo quero: vtrū qḋlibet positiuū virtu-
te diuina possit conuerti in
aliud vł ecōuerso. ¶ Videt̄
ꝙ sic. Et primo ꝙ creatura
in deū illud pōt conuerti in
aliud q̄tūcūq̄ īmutabile est
cui⁹ conuersio nullā arguit
mutabilitatē in illo in qḋ cō
uertitur: sꝫ ī termino ad quē trāssubstātiationis nul
lā arguit mutationē trāssubstātiatio ipsa sicut dic-
tū ē supra. ꝗ creatura in deū pōt ꝯuerti vel trāssub
stātiari. ¶ Scḋo videt̄ ꝙ potest de⁹ conuerti ī crea
turā. Non est magis īpossibile deū fieri creaturam
q̄ esse creaturā. sed possibile est deū esse creaturā.
qꝛ deū esse hominē. pꝫ de ꝟbo qḋ est homo. ꝗ ⁊ fie-
ri creaturā. sed hoc est ꝯuerti vel trāssubstātiari in
creaturā. ꝗ ⁊c. ¶ Tertio ꝙ oīs creatura in creatu-
rā ⁊ econuerso. illud qḋ scḋm suū esse vel non eē est
totaliter in potestate alicui⁹ agētis potest ꝯuerti in
aliud: cui⁹ eē similit̄ est in ptāte illi⁹ agētis ⁊ econ-
uerso: ⁊ ab illo agēte sed esse ⁊ non esse cuiuslibet
creature est totaliter in potestate dei agētis. ꝗ que
libet ab ipo potest conuerti in aliam. et econuerso.

¶ Contra si qḋlibet possū ꝯuerti ī qḋlibet: oīa pñt eē vnū: qꝛ oīa possim cō
uerti in vnū. sꝫ īpossibile est oīa eē vnū. t. phil. ꝗ ⁊c.

¶ In ista questione sic ꝓcedā.

¶ Primo inq̄rā vtrū creatura q̄cūq̄ possit ꝯuerti
in deū vel ecōuerso. ¶ Scḋo vtrū oīs creatura cor
poralis possit ꝯuerti in spūalē ⁊ ecōuerso. ¶ Ter
tio vtrū creatura spūalis in spiritualē ⁊ ecōuerso.
¶ Quarto vtrū oīs creatura corꝑalis possit ꝯuer
ti ī corꝑalē ⁊ ecōuerso ¶ Ultio ad rōes ꝑncipales

¶ Quātum ad primū premittēdū est ꝙ ꝯuersio
dicit aliqḋ cōius q̄ trāssubstātiatio. qꝛ trāssubstan
tiatio est ꝯuersio substātie in subām: sicut dictū est
supra: sꝫ ꝯuersio est cōius. qꝛ est trāsitio totalis cu-
iuscūq̄ alteri⁹ a substātia vel in q̄cūq̄ aliḋ a subā:
et etiā substātie in substātiā. Ad ista eñ oīa se ex-
tēdit. ¶ Hoc ꝑmisso q̄tū ad istū ꝗ articulū videre
tur alicui ⁊ ꝓbabilit̄ ꝙ creatura aliq̄ siue corꝑalis
siue spūalis possit in deū vel diuinā subām ꝯuerti.
¶ Primo sic. Nō repugnat diuine nature aliquā
actionē terminare q̄ nō ponit: nec arguit mutatio-
nē ī ipsa. qꝛ stāte diuina īmutabilitate: stat ⁊ natu
ra ei⁹. sꝫ trāssubātio in termīo ad quē nullā arguit
mutationē. qꝛ nec accidētalē: pꝫ. nec substātialē: si-
cut dictū est supra. pōt eñ subāliter preesse termi-
nus ad quē. ꝗ ⁊c. ¶ Scḋo sic, illud nō est impossibi

Creatura q̄cūq̄ an possit conuerti in deū. vł econtra.

1. opinio.

le qđ nõ implicat contradictionem. ſed creaturam in deũ cõuerti non implicat cõtradictionẽ ſicut nec implicat contradictionem creaturam eſſe deum: puta hominem eſſe deum. ergo ⁊c̄. ¶ Tertio ſic. non plus repugnat deo terminare ꝯuerſionem vt terminus ad quẽ: ꝙ terminare aliquã actionem realem: ſed deo nõ repugnat terminare aliquam actionem realẽ ſiue immanẽtem: vt intelligere vel velle creatum: que terminãtur ad obiectum diuinũ: ſiue etiã trãſeuntem vt incarnationem qꝛ verbum vere eſt incarnatum ⁊ terminat actionem incarnationis: vt videtur ergo ⁊c̄. ¶ Quarto ſic. Termino trãſſubſtãtiationis accidit ꝙ ſit aliquid nouum ſicut dictũ eſt ſupra. nam trãſſubſtãtiatio poteſt eſſe in preexiſtens: ſed nulla creatura poteſt eſſe niſi noua. igitur terminus trãſſubſtãtiationis poteſt eſſe aliquid increatum quod eſt deus. Minor patꝫ. quia creatura nõ poteſt eſſe ab eterno. ¶ Ex hoc videtur etiam conſequẽter ꝙ deus poſſit ꝯuerti in creaturam. nõ eñ deo magis repugnat conuerti in creaturam ꝙ creature in deum. equalis enim diſtantia ⁊ proportio vel improportio eſt vtrobiqꝫ: ſed creature non repugnat conuerti in deum. igitur nec econuerſo.

Opinio doctoris

¶ Sed ꝙtum ad iſtum articulum dico breuiter primo ꝙ repugnat ⁊ impoſſibile eſt quancunqꝫ ceraturã ꝯuerti in deum: ⁊ deum ꝯuerti in aliquam creaturã. Primo probo ꝙ repugnat deo conuerti in creaturã. ſcđo aliud. ¶ Pro primo arguitur ſic deus eſt ſimpliciter neceſſe eſſe: ſicut dictũ eſt in primo. ſed ſimpliciter neceſſe eſſe repugnat cõuerti in aliud. qꝛ ſibi repugnat non eſſe. Illud autem quod conuertitur per conuerſionem oportet nõ eſſe. ergo ⁊c̄. ¶ Scđo ſic. dictum eſt ſupra ꝙ trãſſubſtantiatio vel ꝯuerſio vnius entis in aliud poſſibilis eſt ſolum virtute diuina. Tunc arguo. Impoſſibile eſt conuertens aliquid in aliud ꝯuerſione eadem ꝯuerti in illud. Tunc eñ ſeipſum in illud conuerteret: ⁊ ita ſeipſum deſtrueret ⁊ per ſe corrumperret. ſed ſolus deus poteſt aliquid in aliud ꝯuertere: ⁊ conuertit. ergo impoſſibile eſt ꝙ tali ꝯuerſione in aliud cõuertatur. ¶ Tertio ſic. Illud quod poteſt in aliud conuerti totaliter ꝙtum ad eſſe vel non eſſe: ſubeſt poteſtati ⁊ virtuti ꝯuertentis: vt dictum eſt ſupra. ſed diuinum eſſe nõ ſubeſt virtuti vel potẽtie diuine. Eſt enim idem ꝙ eſſe ſuum virtus ſua ergo ⁊c̄. ¶ Quarto ſic. Illud quod eſt aliquid infinitum et alteri ſimpliciter improportionatũ ⁊ neceſſario improportinatum: nõ poteſt fieri illud finitum vt videtur. ſed deus reſpectu creature cuiuſcũqꝫ eſt huiuſmodi ergo ⁊c̄. ¶ Scđo dico ꝙ nec creatura quecunqꝫ poteſt ꝯuerti in diuinitatẽ vel in deum. Hoc probo primo ſic. neceſſe eſſe ſimpliciter immutabile nõ poteſt eſſe primo terminus alicuius mutationis vel quaſi mutatiõis realis: nec poſſibile eſt hoc eſſe. qꝛ neceſſe eſſe ſemper neceſſario eſt neceſſe eſſe. ſed omne illud in quod poteſt aliud ꝯuerti vel trãſſubſtantiari: eſt poſſibile eſſe: ⁊ terminus mutationis eſſe poteſt vel quaſi mutationis realis. quia ⁊ iſ conuerſio nõ ſit ꝓprie mutatio: tñ eſt quaſi mutatio realis eadẽ cum aliquo poſſibili eſſe cum termino: ſcꝫ ad quem ⁊ in quẽ aliud ꝯuertatur. qꝛ ſicut ꝯuerſio eſt poſſibile eſſe: nõ autem deus vel neceſſe eſſe: ita terminus ad quem ꝯuerſionis cum quo conuerſio eſt eadẽ: eſt poſſibile eſſe. ⁊ ita nõ eſt deus. ergo

Qꝛ repugnat deo ꝯuerti in creaturã

Qꝛ nõ ꝙcũqꝫ creatura põt ꝯuerti in deum.

⁊c̄. ¶ Secundo ſic. impoſſibile eſt agens et per ſe terminum realẽ alicuius mutationis vel quaſi mutationis eſſe idem. patꝫ de creatione vel de quacũqꝫ alia mutatione vel quaſi mutatiõe. Impoſſibile eſt eñ ꝙ aliquid creet vel generet vel ꝓducat ſeipſum: vel per mutationẽ quãcunqꝫ vel motum. ſed deꝰ eſt agẽs cuiuſlibet ꝯuerſionis vel mutatiõis ſeu quaſi mutationis. igitur impoſſibile eſt in ipſum eſſe terminum ad quem talis ꝯuerſionis. ⁊ ita nihil poteſt conuerti in ipſum. ¶ Tertio ſic. Nõ minus eſſe termini ad quẽ eſt in poteſtate conuertẽtis ꝙ eſſe vel nõ eſſe termini a quo. ſed in potẽtia dei nõ eſt ſuum eſſe: nec eſt in obedientiali potentia reſpectu ſuppoſitus. igitur nõ poteſt eſſe terminus cõuerſionis: ita ꝙ in ipſum nihil poteſt ꝯuerti. ¶ Quarto ſic. qua ratione vnum poteſt ꝯuerti in aliud eadem ratione ecõuerſo. ſed deus nõ poteſt in creaturam cõuerti: vt videtur: ⁊ ꝓbatum eſt prius. igitur nec econuerſo. ¶ Ultimo qꝛ finitum poſſibile improportionatum neceſſario ad aliud improportionatuꝫ neceſſe eſſe nõ poteſt fieri illud nec ꝯuerti in illud: ſed creatura ſic ſe habet reſpectu dei. ergo ⁊c̄. Sic igitur dico breuiter ꝙ nulla creatura poteſt in deum cõuerti nec econuerſo.

¶ Ad primum aliorum dico ꝙ iſ cõuerſio non arguat in ſuo termino ad quẽ mutationem actualẽ: tñ arguit poſſibilitatem mutatiõis vel quaſi mutationis que ſimpliciter repugnat deo: ⁊ potẽtialitatem ⁊ excludit ab ipſo neceſſitatẽ eſſendi: ſicut oſtẽſum eſt ſupra. et ideo deus non poteſt eſſe terminus a quo vel ad quem ꝯuerſionis. vt patꝫ. ¶ Ad ſcđm dico ꝙ repugnat ⁊ implicat ꝯtradictionem fieri deum per conuerſionem totalẽ alicuius in ipſum vel ecõuerſo ſicut implicat contradictionem aliquid eſſe neceſſe ⁊ poſſibile eſſe. Tu dicis nõ repugnat reaturam eſſe deum. dico ꝙ creaturã eſſe deum: ſi tñ hoc cõcedatur: poteſt dupliciter intelligi. vno modo per vnionem creature ad deũ: ⁊ per cõmunicationẽ ydiomatum. Et ſic ſaltẽ ſm vnũ modum ponendi poſſibile eſt deum eſſe creaturam vel econuerſo. ⁊ dico ſcđm vnum modum dicẽdi. qꝛ ſcđm aliquos iſta eſt falſa xp̄us eſt cratura. ſcđm alios eſt vera: ſicut dictũ eſt in tertio. Alio modo poteſt intelligi per idẽtitatẽ: ſic ꝙ nihil ſit ibi niſi deus: ⁊ eomodo quo dicimus creaturã poſſe fieri craturã aliam per ꝯuerſionem. et iſto modo eſt impoſſibile. Si eñ non eſt ibi dare niſi deum. creatura nõ eſt deus. qꝛ creatura nõ eſt. Et ſimiliter nõ fit deus. ſicut probatum eſt ſupra. quare ⁊c̄. ¶ Ad tertium dico ꝙ deo repugnat terminare quãcunqꝫ actionem trãſeuntem diuinam ad extra. cuiuſmodi eſt oĩs trãſſubſtantiatio vel conuerſio. nõ ſic de actione immanẽte ſiue ſua ſiue creature. Quãdo dicis ꝙ verbum terminat actionem incarnationis: dico ꝙ nõ: ſed magis natura humana in qua cauſatur reſpectus vnionis ad verbum. que quidem vnio vel relatio fundatur ⁊ cauſatur a deo in natura humana aſſumpta Et iis verbum iſ terminet relationem vnionis: non tñ actionem illam trãſeuntem cauſatiuã vnionis ideo ⁊c̄. ¶ Ad quartum dico ꝙ termino trãſſubſtantiationis accidit ꝙ ſit nouum non ſimpliciter: ſicut dicerent aliqui: ſed pro tãto: quia iſ aliqñ fuerit de nouo: tñ poteſt preexiſtere tranſſubſtãtiationi vel conuerſioni: non tñ poteſt eſſe aliquid quod de nouo no inceperit eſſe,

Ad motiua. t. opinionis.

Nota.

et ita non potest esse deus: sicut potest esse deus re-
cens vel nouus. Ita dicerēt illi ꝙ ponerēt aliquā
substantiā creatā nō posse esse ab eterno ⁊ nec nisi
nouā. Aliter videtur mihi posse dici ꝙ accidit ter
mino trāssubstantiationis ad quē esse nouum. Et
dicō ꝙ potest esse aliquid ab eterno ꝓductum: sed
dico ꝙ aliquid eternū nō solū est deus: sed creatu-
ra potuit esse ab eterno sicut dixi in scđo. quare ⁊c̄.
Similiter dico de termino a quo: ꝙ potest esse vel
potuit aliqua creatura ꝓducta ab eterno. et ita tā
ꝯuersum ꝙ̄ terminus ad quē conuersionis vtrūqȝ
potuit esse eternum: licȝ conuersio ipsa vel transsub-
stātiatio nō potuerit esse eterna vel conuersio: sicut
nec nō esse conuersi sequēs suum esse scđm duratio
tionem. ¶ Ex his patȝ ad illud quod additur scȝ ꝙ
deus in creaturam non potest ꝯuerti. Hec de pri-
mo articulo principali

ois creatura corporalis an possit ꝯuerti in spūalem vel econtra.

¶ Quantum ad secundū arti
culum dicunt aliqui ꝙ creatura spūalis in corpora
lem ꝯuerti nō potest nec ecōuerso. hoc probāt pri-
mo sic. Illorȝ quorȝ vnum nō est in potētia ad aliud
vnum non potest ꝯuerti in aliud. sed creatura spiri
tualis nō est in potētia ad corporalē nec ecōuerso.
qȝ nō habēt materiā cōmunē que est potētia vnius
1. opinio. ad aliud Est enim potētia passiua transmutādi vnū
in aliud substantialiter. ergo ⁊c̄. ¶ Scđo sic. Illa
substātia que nō potest sortiri cōditiones alterius:
non potest ꝯuerti in aliam. sed creatura spiritualis
non potest sortiri cōditiones vel proprietates spi-
ritualis nec econuerso: sicut angelus proprietates
lapidis nec econuerso. ergo ⁊c̄. ¶ Tertio quia ad
ad hoc videtur expressa auctoritas August. vij. su
per genesim ad litterā: ⁊ Boecij de duabus natu-
ris ⁊ vna persona xp̄i: qui dicit ꝙ nullo modo pōt
corpus conuerti in spiritum nec econuerso.

Opinio doctoris

¶ Sed his non obstātibus dico ꝙ virtute
diuina creatura corporalis po
test ꝯuerti in spiritualē ⁊ econuerso. Prima ratio
est ad hoc quia illa quorȝ esse et non esse cuiuslibet
sunt in plena obediētia respectu virtutis diuine: vi
dentur posse ꝯuerti in inuicē: nō obstāte ꝙ neutrū
habeat materiā: nec habentē aliquid intrinsecū cō
mune vtriqȝ. sed creatura corporalis et spiritualis
sunt huiusmodi: vt patȝ. ergo ⁊c̄. ¶ Scđo sic. Non
magis repugnat nec implicat ꝯtradictionem crea
turam spiritualē cōuerti in corporalē ⁊ econuerso.
ꝙ̄ aliquā corporalem in aliā. qȝ est dare creaturas
duas corporales que non habent aliquid cōmune
nec vniuocum nec intrinsecum: sicut substātiā cor-
poreā ⁊ quantitatem. sed creatura vna spiritualis
potest habere aliquid cōmune vniuocū saltē cū alia
corporali: sicut patȝ. qȝ ambe possunt ꝯtineri in ge-
nere substātie. sed corporalis in corporalē conuerti
potest: vt videt̄. ⁊ infra ꝓbabitur ergo ⁊c̄. ¶ Ter
tio sic. Si creatura corporalis non posset ꝯuerti in
creaturā spiritualē ⁊ ecōuerso. hoc videret̄: qȝ vnū
non est in potētia transmutabili ad aliud qȝ vnum
nō habet materiā: sed istud non impedit. quia con-
uersio nō est mutatio nec actus materie: sicut dictū
est supra. vnde licet vna nō posset cōuerti in aliam
Resolutio doctoris. per generationem nihil ad propositum. ergo ⁊c̄.
¶ Dico igitur ꝙ vna creatura spiritualis valde
bene virtute diuina potest conuerti in aliam: nisi
obsistet aliud ꝙ̄ spiritualitas ⁊ materialitas. nec im

plicat hoc aliquam contradictionem.

¶ Ad primam rationem aliorū dico ꝙ
licet vnum non sit in po ad motiuꝯ prime opinio.
tentia trāsmutabili ad aliud scđm aliquā mutatio-
nem ꝓprie dictā que sit actus subiecti vel materie
manētis sub vtroqȝ termino: tñ vna potest cōuerti
in aliam: ⁊ possibilis est desinere esse in aliā in quā
potest conuerti. nec ad hoc requiritur materia com
munis in vtroqȝ. ¶ Ad scđm dico ꝙ non opȝ con-
uersum sortiri cōditiones eius in quod cōuertitur:
sicut nec manere. sed sufficit ꝙ illud in quod conuerti
tur habeat ꝓprias cōditiones ⁊ aliud in ipsum con
uertatur: sicut patȝ ꝙ non oportet ꝙ panis habeat
cōditiones corporis xp̄i: licȝ possit conuerti in ipm̄.
¶ Ad tertium dico ꝙ Boetius ⁊ August. exponi
possunt ꝙ verum dicūt naturaliter loquēdo: ⁊ per
verā mutationē. cōuersio autem non est mutatio ve
ra vel ꝓprie dicta: que requirit subiectum vel mate
riam cōmunem vtriqȝ termino: ¶ Aliter respōdet Responsio cuiusdam.
vnus doctor ꝙ pro tāto dicitur esse impossibile: qȝ
licet absolute sit possibile virtuti diuine: non tñ ex
tot causis ex quot possibile est ꝙ corpus conuertat̄
in corpus. Nam ꝙ corpus ꝯuertatur vel possit con
uerti in corpus habet: ⁊ qȝ habet materiam cōmu-
nem: ⁊ qȝ suum esse est in plena obediētia dei: vt de
ipso fiat quicquid nō implicat contradictionē. Et
ita ex duabus causis potest conuerti corpus in cor
pus nō sic aūt in spiritū vel spūs in corpus. qȝ pri-
ma causa nō habet ibi locum. Non enim habēt mate
riam cōmunem: sed scđa causa tm̄. Et ideo dicitur
impossibile ex defectu prime cause: licȝ simpliciter
sit possibile ex prima causa. Et reprobat primā so
lutionem ꝙ. s. corpus nō possit cōuerti in spiritum
naturaliter: ⁊ per verā mutationem sicut corpus in
corpus. qȝ nec etiā virtute naturali ⁊ per mutatio-
nem talē posset cōuerti quodlibet corpus in aliud.
patȝ de corpore xp̄i. Et ita potest dici ꝙ corpus nō
potest cōuerti in spiritum vel ecōuerso si prima so-
lutio esset bona. ¶ Sed dico ꝙ sua solutio non va Cōtra ꝓceden. solu.
let ꝙ̄tum mihi videtur. nam ex pluribus causis nō
habet corpus ꝙ possit cōuerti in corpus ꝙ̄ in spiri
ritum: loquēdo de cōnuersione in proposito nostro
que est totalis. Nā omne sic ꝯuertibile siue habeat
materiā siue non: ex hoc precise est ꝯuertibile. qȝ est
in plena obediētiali potētia: ⁊ suum esse vel nō esse
totale est totaliter in virtute primi agētis. Et hec
est precisa causa non per hoc ꝙ habet materiā par
tem sui. Nam ⁊ ipsa materia cōuertibilis in aliam
materiam vel in formam ex prima causa: sicut patȝ.
ideo ⁊c̄. ¶ Similiter etiam improbatio prime so-
lutionis non valet. licet enim agens naturale non
possit conuertere celum in aliud corpus per trans-
mutationē naturalem siue in celo sit materia: siue
non: de quo non curo modo: tamen multa alia cor-
pora potest conuertere inuicem. vnde non sequitur
si istud non potest conuertere: ergo nullum. Et suffi
cit ad solutionem ꝙ corpus aliquod posset conuer-
ti in aliud per mutationē. quia nullum corpus sim-
pliciter sic potest conuerti in spiritum sicut patet.
Preterea etiam dicere ꝙ impossibile est conuerti
spiritum in corpus simpliciter ⁊ absolute: qȝ hoc
est non est possibile secundum vnū modum: est com
mittere fallaciam consequentis: ex quo est impos-
sibile secundum alium. Et ita non videtur illa
fuisse intentio Augustini et Boecij.

Summario hui⁹ articuli.

¶ Hec de secundo articulo principali istius questionis in quo patuit ꝙ creatura corporalis potest cōuerti in spiritualem ⁊ econuerso. Et dico breuiter ꝙ omnis creatura corporalis que potest esse in re ⁊ in effectu sine spirituali aliqua potest in illam conuerti. vel magis proprie loquēdo creatura quecunqꝫ corporalis potest conuerti in illam spiritualē: que potest esse ⁊ poni in re sine illa creatura corporali: dum tñ neutra sit pars alterius. Econuerso etiā creatura quecunqꝫ spiritualis potest conuerti in quācunqꝫ corporalem: que potest poni in re et in effectu sine creatura spirituali. Et dico bene istud. nam sicut dictum est supra: oportet necessario ꝙ illud quod conuertitur in aliud: desinat esse et illud in quod conuertitur: oportet ꝙ vel incipiat esse: vel preexistat ⁊ maneat in esse pro instanti saltem conuersionis. Si ergo est aliqua creatura spiritualis que potest non esse creatura corporali existente: nō video quare non possit in illam cōuerti. Sed si esset aliqua creatura spiritualis sine qua corporalis nō potest esse: dico ꝙ in illam non posset conuerti spiritualis creatura. Nam contradictio in hoc implicatur. scꝫ ꝙ creatura conuersa esset. quia sine ipā non potest poni creatura corporalis in quam conuertitur ſm positionem ⁊ tamen non esset. quia conuerteretur. ¶ Similiter etiam comparando creaturā corporalem ad spiritualem: dico ꝙ omnis creatura corporalis sine qua potest eē ⁊ poni creatura spiritualis: potest in illā cōuerti. sed si esset aliqua creatura corporalis: sine qua non posset esse nec poni creatura spiritualis: in illam non posset cōuerti ratione predicta. ¶ Ad hoc possunt adduci exempla vnum est angelus. quilibet potest esse in re ⁊ in effectu sine quacunqꝫ substantia corporali. patet. et econuerso etiam saltem virtute diuina. Et dico ꝙ vnum potest conuerti in aliud ⁊ econuerso. sed angelus mouēdo celum habet aliquem respectum realem et spiritualem in seipso formaliter ad celum: vt ad corpus motum. Et planum est ꝙ talis respectus esse nō potest in re sine creatura corporali qui est celum: sicut nec relatio sine termino. Similiter etiam econuerso celum habet aliquem respectum realem et corporalem. quia extensum per accidens extensione celi ad angelum mouētem. Motum enim refertur ad mouens: et mouens creatum ad ipsum motum ⁊ econuerso. ⁊ ille respectus non potest esse sine angelo: sicut nec respectus sine termino quacunqꝫ virtute. Et ideo dico ꝙ nec celum pōt cōuerti in respectū angeli nec angelus in respectū celi.

Creatura spūalis an possit ꝯuerti in spirituale ⁊c. 1. opinio.

¶ Quantum ad tertium articulum

haberent aliqui dicere sequendo viam suam positam in articulo precedenti ꝙ deus nullā creaturā spiritualem posset in aliam conuertere. Nam vna non est in potentia ad aliam eo ꝙ non habent materiam. ¶ Similiter etiam secundo. quia vna non potest sortiri proprietates alterius precipue si differat ab ipsa secūdum speciem. immo etiam nec secundum materiam. quia proprietates indiuiduales ꝓprie sunt in quolibet indiuiduo. ¶ Similiter etiam tertio. quia magis videtur esse in potētia corpus habens materiam ad spiritum vt conuertatur in ipsum ꝙ̄ angelus ad angelum. quia in neutro est aliqua potentia: sed corpus secundum eos non potest conuerti in spiritum ergo ⁊c.

doctoris opinio.

¶ Sed his non obstantibus: videtur michi dicendum sicut de precedenti articulo ꝙ omnia creatura spiritualia absoluta potest cōuerti in aliam absolutam ⁊ econuerso. hoc ptꝫ quia non implicat contradictionem aliquā vnam esse ⁊ poni in re et in effectu vel manere sine alia. ⁊ esse cuiuslibet talis est in plena obedientia respectu virtutis diuine. ¶ Secundo dico quātum ad presentem articulum qui est de conuersione creature spiritualis in spiritualem ꝙ non omne absolutum spirituale potest cōuerti in respectum spiritualem. quia fundamētum respectus vel subiectū immediatum vel terminus respectus que dicunt aliqua absoluta: in illos respectus cōuerti non possunt. Tunc enim sequeretur ꝙ respectus posset manere sine subiecto. ¶ Tertio dico ꝙ non oīs respectus spiritualis pōt cōuerti in alium respectum. q2 non potest cōuerti in respectum sibi mutuum quia tunc sequeretur vnum respectum mutuum esse sine alio quod est impossibile. ¶ Quarto dico ꝙ omne absolutum quod non est subiectum vel fundamentū vel terminus alicuius respectus essentialiter distincti ab ipso vel respectus mutui sibi: potest conuerti in illum. quia nulla contradictio in hoc implicatur: vel sequitur ad hoc. Et dico in respectum essentialiter distinctum. q2 nihil potest conuerti in quid: quod est essentialiter idē sibi. Tunc enim simul posset esse ⁊ nō esse. vnde nec genus potest cōuerti in differentiam in ipsa specie: nec respectus vestigialis in substantiam: licet realiter distinguatur et non essentialiter. Tamen non oportuit illud addere. forte quia omne creatum absolutum videtur esse fundamētum vel subiectum alicuius respectus sibi consubstantialis ⁊ essentialiter eiusdem vel saltem essentialiter idem cum fundamēto talis respectus. ¶ Quinto dico ꝙ oīs respectus potest cōuerti in absolutum qḋ nō est essentialiter idē sibi: nec pertinet ad respectum sibi oppositum vel mutuum. ptꝫ. Omne enim tale absolutum potest esse sine tali respectu ⁊c. que ad hoc requirunt. ¶ Sexto dico ꝙ oīs respectus spūalis potest cōuerti in quēlibet alium respectū: cuius nō est fundamentum vel terminus: vel qui non est sibi oppositus: sed tñ disparatus ⁊ essentialiter distinctus: nec idē essentialiter cū aliquo necessario ad ipm: nec ad mutuum terminū vel oppositū sicut patere potest ex predictis. Et etiam ecōuerso ille alius in ipm: nisi presupponat necessario ab illo. ¶ Sic igitur ptꝫ quid spūale potest cōuerti in aliud: ⁊ quid non. Sed eedē regule possent dari in articulo precedēti ⁊ sequēti ſm exigētiam materie ⁊ cōparationē corporalis ad spūale ⁊ ecōuerso sicut in precedēti articulo. vel corporalis ad corporale sicut in articulo sequenti. vnde non intēdo eas ibidem replicare. ¶ Ad motiua aliorum dico ꝙ non concludunt sicut patet ex articulo precedenti. Hec de tertio articulo principali.

Summario predictorum.

Creatura corporalis an possit ꝯuerti in corporale ⁊c. 1. opinio.

¶ Quantū ad quartum arti.

dicūt aliqui ꝙ substātia corporalis potest ꝯuerti in substātiā sicut substantia panis virtute diuina pōt cōuerti in substātiā corporis xp̄i per hūc modū. q2 materia vt est quid: est oīno distincta. nec distinguitur vel mutat vt hic. ⁊ ita agēs attingens ipsam vt est quid attingit eā vt oīno indistinctā. Deus autē q2 non agit per motū attingit eā vt est quid: non vt

q̄tita ꝛ distincta. Quod aūt deus agat non per motum: pꝫ. q̄ non agit vt instrumētum motū ab alio sed est simpliciter primū agens. Agit ergo in materiam indistinctā oīno. ꝛ hinc est ꝙ eandē formā numero potest reparare. q̄ de eadē materia indistincta ipsam reducere: vel in eandē inducere. Nō eñ agit per motum qui ꝓhibet idē numero redire. Et sicut potest hec facere: ita pōt facere ꝙ quecūqꝫ forma in quācunqꝫ materiā inducatur. Ad eandē aūt formā numero sequitur eadem materia numero. et ita potest facere ꝙ quecunqꝫ materia fiat quecūqꝫ materia. Et sic pōt facere ꝙ forma corꝑis xp̄i ponatur in materia panis et per hoc illa materia fiet ista: ꝛ forma forma. ꝛ per hoc totum totum. ꝛ sic totum potest conuerti et transsubstantiari in totum: substātia corporalis in corporalem. ¶ Scd̄o dicit ꝙ non oīs creatura corporalis potest in aliam conuerti. Primo q̄ celum cum nō sit trāsmutabile ad substātiam: nō potest cōuerti in substantiam aliam. Scd̄o q̄ q̄titas nō potest cōuerti in quātitatē puta q̄titas panis in q̄titatē corporis xp̄i. Nam sequeretur ꝙ corpus xp̄i esset in altari modo q̄titatiuo ꝛ dimēsiue: sicut per ꝯuersionem substantie est ibi non dimēsiue nec quātitatiue. Et cum sit in celo etiā localiter: sequeretur ꝙ in pluribꝰ locis esset localiter. hoc autem implicat contradictionem s̄m ipsos. Tertio q̄ deus non potest ꝯuertere aliquid absolutum in respectum q̄ tūc posset facere respectum sine fundamento vel termino absoluto quod nō est verum. Quarto q̄ nō potest conuertere vnū respectum in aliud. q̄ tunc faceret vnā relationem vel vnum correlatiuum sine alio. q̄ relatio cōuersa desineret esse vel ipsum relatiuū relatiuum aūt vel relatiuo in quod ꝯuerteretur: esset. quare ꝛc̄. Similiter possent arguere ꝙ non posset deus conuertere quecunqꝫ duo accidentia inuicem. quia non habent materiam sibi intrinsecam. et vnum nō est transmutabile in aliud: nec inpotentia ad aliud.

Q̄ nō q̄libꝫ creatura corporalis potest in aliam cōuerti.

¶ **Contra** istam opinionē q̄tum ad illum modum de possibilitate conuersionis substātie in substātiam: dico ꝙ quasi oīa que ibi ponuntur sunt ficta ꝛ falsa. Et ideo contra primum quod accipit quod materia vt est quid ꝛ substantia: ꝛ oīno indistincta: quero quomodo intelligit hoc. Aut intelligit hoc ꝙ materia est indistincta: q̄ vnica numero ꝛ hoc in oībus in quibus est. Aut indistincta: q̄ vniuersalis et cōis: eo mō quo cōmune vel vniuersale dī vniꝰ rōnis: ꝛ sic indistinctū. Aut indistincta pro tāto: q̄ ex seipsa intrinsece nullā formā vel actū formalē includit. Aut īdistincta: q̄ pura potētia ꝛ nihil in actu extra intellectū: s̄m ꝙ actus dicit differētiā entis oppositā potētie et incōpossibilē sibi in eodem. Si primo mō intelligat: falsum intelligit ꝛ cōtra phm̄: ꝛ ꝯtra rationē: ꝛ cōtra seipm̄. Cōtra phūm. xij. Methꝫ. vbi dicit de per se pricipijs: ꝙ sicut pricipiata sunt alia: sic eorum per se pricipia. ꝛ hoc tā de diuersis principatis s̄m genus q̄ s̄m speciē: s̄m numerū. Et ad propositū expresse dicit: horum (inquit) que sunt in eadē specie: diuersa sunt principia non specie sed q̄ singularū alia est tua materia ꝛ species. i. forma: ꝛ mea. ratio aūt vniuersalis igitur ex intētione vult ꝙ materia tua ꝛ mea ꝛ s̄m ꝙ per se principia mei ꝛ tui. ꝛ ꝑ cōsequēs s̄m ꝙ substātie sunt: ꝛ vt quid sunt. q̄ sic est principiū entis per se: nō per aliqđ accidēs est alia numero et distincta a materia tua. ¶ Preterea si sic esset materia indistincta numero: vt quid est substātia in oībus: ita esset vna materia in diuersis simul existētibus: sicut in diuersis sibi inuicem succedētibus: vel sicut in generato ꝛ corrupto qđ est cōtra philosophū inuestigantem de materia ꝛ primo phisicorum ꝛ primo de generatione. ¶ Et cōfirmat. q̄ si est eadē simul sub quibuscūqꝫ formis non opꝫ vnam formā corrumpi ad hoc vt introducat alia. ꝛ ita nō esset necessarium corruptionē currere cū generatione. ¶ Cōtra rationē naturalē etiā est illud dictum. q̄ materia prior est ordine nature q̄ forma recepta sicut fundamentū ip̄ius: prius aūt essentialiter ꝛ numeraliter nō variatur ꝓpter variationem posterioris. Si ergo materia vt est quid ꝛ substantia: est oīno eadē numero in se: sequitur ꝙ nō variatur: nec multiplicat per formas. ꝛ ita eadē materia poterit simul stare sub formis quibuscūqꝫ hoīs ꝛ asini ꝛ talibus oībus. Si dicas ꝙ variat: tūc sequitur ꝙ in generato ꝛ corrupto quorum sunt diuerse forme: nō est nec esse potest eadem materia. ¶ Cōtra propositum suū etiā est iste intellectus. q̄ ip̄e deducit ꝙ deus potest formā corporis ponere in materia panis. sed hoc nō posset de nouo: si ista materia esset de nouo eadē numero sub forma panis ꝛ corporis s̄m intellectū istum. q̄ iam eadē materia preerat sub forma corporis xp̄i: sicut ꝛ sub forma panis. ergo iam habet illā formā: ꝛ per ꝯsequens non potest sibi de nouo imprimi: sicut nec forma panis quā prehabebat. Si intelligat materiam esse indistinctā scd̄o modo: q̄ vnius ratiōis cōmunis ꝛ vniuersalis in pluribus materijs: ex hoc nihil pōt concludere. quia tunc materia panis que est diuersa numero a materia corporis. ꝛ ipsa materia corporis. licet sint eiusdē rationis cōmunis: informarent simul ab eadē forma corporis xp̄i: quod nō videtur verum. Et dato ꝙ esset verum ꝙ plures materie sic informarētur ab eadē forma: non tñ ꝓpter hoc materia hec fieret illa: vel cōuerteretur in illā. ꝛ sic nichil ad ꝓpositum. Non eñ materia prior variaretur: vel esset vna cum alia ꝓpter aduētum talis forme posterius aduenientis. Similiter etiam ista impressio forme corporis in materiam panis nō esset trāssubstantiatio: sed vera mutatio ꝛ trāsitus materie a priuatione illius forme ad ipsam formam.

¶ Ultimo etiam nec habet per hoc quomō forma panis fiat forma corporis: sed magis ecōuerso forma corporis fieret forma panis. q̄ informaret materiā panis. nō aūt forma panis materiā corporis. Si intelligat tertio mō materiā indistinctā: vt est quid: q̄ indeterminata est ad quālibet formā s̄m se et nullā includit sed ad oēs est in potētia: sicut debet intelligi etiā illud dictum cōmentatoris in. ij. Methaphi. ꝙ in fundamēto nature nihil est distinctū: nihil valet sibi hoc ad ꝓpositū: sicut pꝫ. Sił quartus modus intelligēdi est falsus: sicut ostēdi i scd̄o et dato ꝙ esset verus: nihil haberet sicut pꝫ intuēti quare ꝛc̄. ¶ Contra scd̄m dictum qđ dicit ꝙ solus deus attingere pōt materiā vt quid ꝛ substātia est. et nō agēs creatū. q̄ eo modo attingit agēs creatū materiā: quomodo educit de ip̄a formā substātialē sed de ipsa vt est quid ꝛ substātia ꝛ in potētia substātiali ad formā: educit formā substantialem. ergo ꝛc̄. Agēs ergo naturale respicit materiā vt quid: et ꝑ ꝯsequēs pōt trāssubstātiare sicut deus: si sua rō est

Cōtra p̄mā opinionem.

12. meth.

bone ⁊ concludit de deo: vt ptꝫ. Scḋo etiā qꝛ vt sic est pars totius cōpositi generati nō per aliqḋ accidēs. ¶ Cōtra ꝓbationē ꝙ deꝰ nō agit ꝑ motū. qꝛ lꝫ nō de necessitate agat mediāte motu tñ pōt causare motum: ⁊ agere aliquid mediāte motu qꝛ pōt mouere instrumētum: vt ptꝫ: ⁊ pōt aliquid causare mediāte motu sicut creatura: siue mediāte creatura (vt ptꝫ) siue immediate. Cōtra alia dicta que tangunt resurrectionē. arguam infra in tractatu de resurrectiōe. Et ideo dico ꝙ deus pōt cōuertere substātiam corporalē in aliā: non ꝓpter illam rationē falsam que tangitur in illo modo ponēdi: sed ꝓpter alias rationes supradictas in precedēti questione. ¶ Cōtra. illa que dicuntur de alijs corporalibus dico ꝙ recte vniformiter per oīa creatura corporalis quecunqꝫ potest conuerti in aliā essentialiter distinctā: quomodo dictum est in precedenti articulo de creatura spirituali: ⁊ ꝗtum ad absoluta ⁊ ꝗtū ad respectiua. Unde vide ibi regulas illas: ⁊ applica ad propositum de creatura corporali.

ad motiuus prime opinio.

¶ Ad secundum aliorꝫ de quātitate dico ꝙ deus pōt cōuertere quātitatē corporis xp̄i in quātitatem panis ⁊ econuerso. Et dico ꝙ potest facere idem corpus in pluribꝰ locis: nec implicat hoc aliquā cōtradictionem. Et nō oporteret ꝙ faceret idē corpus in pluribus locis localiter: dato ꝙ sic cōuerteret quātitatem in quantitatem. sed posset facere ꝙ nec esset in altari. qꝛ nō est ibi ex vi cōuersionis sicut imaginatur. ⁊ dato ꝙ esset ibi localiter posset facere ꝙ non maneret simul in celo localiter: ⁊ ita nō sequitur ꝙ de facto idem corpus esset in pluribus locis localiter: licet hoc bene deus posset facere. ¶ Ad primū de celo dico ꝙ licet nō sit naturaliter trāsmutabile ſm generationē ⁊ corruptionē: precipue ſm me. qꝛ in ipso nō est materia est tñ ꝯuertibile virtute diuina in aliā substātiam creatā siue corporalē siue spiritualē: ita bene sicut spūs creatus. ¶ Ad tertium dico ꝙ licet deus nō possit cōuertere absolutum in respectū terminatū ad ipm vel fundatū super ipm qꝛ ad hoc sequit̄ cōtradictio plana: tñ bene in aliū respectum. ⁊ tūc nō sequitur ꝙ faciat respectū sine fundamento vel termino. qꝛ tunc corrumperet vel adnihilaret respectum fundatum super ipm vel terminatum ad ipm: ⁊ illū respectum in quē cōuerteretur generaret sicut prius cum suo fundamēto ⁊ termino sicut prius. ¶ Ad quartum de respectu mutuo dico ꝙ deus nō potest ipsum cōuertere in aliū sibi mutuum: lꝫ bene in alium disparatum essentialiter distinctū: nisi presupponatur ab illo: in quē cōuertitur. sicut forte diceretur de situ: qui presupponit vbi vel hmōi ⁊ ſm alia predicta. ¶ Ad vltimū ptꝫ per predicta. ꝙ licet duo accidētia non habeāt materiam cōmunem sibi intrinsecā actu vel potentia: tamē possunt inuicem cōuerti: sicut due creature spirituales materiam non habentes.

Ad rōes principales.

¶ Ad principalia questionis.

Ad primum ptꝫ ꝙ conuersio arguit in termino ad quē cōuersionis mutabilitatē: que excluditur a necesse esse vel a deo licet nō arguat actualem mutationē ipsius. ¶ Ad scḋm responsum est supra quomodo pōt intelligi deum esse creaturā vel fieri creaturā: non per conuersionē sed per vnionē creature ad ipsum. ¶ Ad tertiū dico: ꝙ quelibet creatura ad cuius conuersionem in aliā nō sequitur contradictio: est in plena obediētia: vt in aliam conuertatur. sed si sequatur cōtradictio: vel contradictio implicetur: lꝫ totale esse suum in virtute diuina contineatur: qꝛ potest creari ⁊ adnihilari: non tñ ad hoc vt cōuertatur in aliū: qꝛ ad cōtradictionē vel illud quod implicat eā nulla est potētia obedientialis in creatura: nec super illud potest deus: ⁊ quia de aliquibus ꝙ conuertantur in alias: ⁊ de alijs non sic vt dictum est supra ideo ⁊c.

¶ Distinctionis Undecime.
Questio Tertia.

Ertio q̄ro: vtrū substātia panis in sacramento eucharistie maneat: vel cōuertatur vel adnihiletur. ¶ Uidetur ꝙ maneat. Nam ſm Augustinū tertio de trinitate. xp̄i corpus dicimꝰ qḋ ex fructibus terre acceptum sumimus. sed non est in isto sacramento aliud acceptū a fructibus terre nisi substātia panis. igit̄ substātia panis sumitur in hoc sacramēto. ⁊ per cōsequens manet. ¶ Scḋo videtur ꝙ non cōuertatur: qꝛ oīs noue cōuersionis vel mutationis est aliquis terminus nouus. sed corpus xp̄i ꝑ istud sacramētū nō hꝫ esse nouū. qꝛ preexistit. igit̄ nihil ꝯuertitur in ipso de nouo. igit̄ substātia panis non cōuertitur. ¶ Tertio videtur ꝙ adnihiletur. qꝛ illud qḋ prius fuit aliquid ⁊ postea nihil est nec ſm totum nec ſm partē: adnihilatur. sed panis prius fuit ⁊ postea nō est nec ꝗtū ad totū nec ꝗtū ad partē. ergo adnihilat̄. — August.

¶ Contra qꝛ ecclesia tenet cōtrarium oīm istorꝫ. Et potest haberi satis in presenti distinctione ⁊ precedēti a magistro. ¶ Et confirmat̄ per Ambrosiū de sacramētis. ⁊ ponitur de ꝯsecratiōe distinctiōe scḋa. Panis in altari ⁊c. dicit eñ ibi: ꝙ vbi accedit ꝯsecratio: de pane fit corpus xp̄i. ¶ Et ꝯfirmatur per illud qḋ ponitur ibidem reuera mirabile ⁊c. vbi dicit. Sermo qui potuit facere que nō erant: potest mutare ea que sunt in id quod non erāt: quasi diceret immo. ¶ Similiter etiā Eusebius ⁊ ponitur ibidē qꝛ corpus ⁊c. dicit sic sacerdos inuisibilis visibiles creaturas in substantiam corporis sui ⁊ sanguinis secreta potestate cōmutat. igitur substantia panis non manet nec adnihilatur: sed conuertitur vt videtur. — Ambro. — Eusebiꝰ

¶ In ista questione sic ꝓcedā.

¶ Et primo ponā vnā subtilē opinionē: ꝙ nō oportz dicere substātiā panis ꝯuerti: sed ꝓbabiliter loquēdo posset dici manere: ⁊ aliqua motiua eius cū modo dicēdi. ¶ Scḋo arguā ꝯtra eam: ⁊ ponā: ꝙ substantia panis ꝯuertitur: ⁊ nō manet: licet nō demōstratiue: ⁊ soluam ad motiua eius ¶ Tertio inquiram: vtrum substātia panis adnihiletur. ¶ Et vltimo ad rationes principales.

¶ Quantum ad primum est vna opinio q̄ fuit cōis multis: ꝙ substātia panis in hoc sacramēto manet ſm rei veritatem: ⁊ ſm id qḋ est: ⁊ nō ꝯuertitur: vel trāssubstātiat̄ sic: ꝙ nō maneat. qꝛ sicut videt̄ hoc est magis ꝯsonū verbis euāgelij: qḋ vocat istud sacramētū vel eucharistiā panē — Substātia panis an in sacramēto maneat. ⁊c. 1. opinio

Jo.vj.panis quē ego dabo: caro mea est pro mūdi
vita. Emulta alia cōsilia. ¶ Scdo qr nec fides scri
pta in euāgelio: non explicita in simbolis cogit ad
ponēdum: q̄ substātia panis nō maneat: lꝫ bene co
gat euāgeliū ad ponēdum: q̄ in sacramēto vel sub
sacramēto est corpus xp̄i. Modo sicut sequēti ra-
tionem nō sunt plura ponēda sine necessitate ratio
nis: primo phisicoꝝ: ita sequēti fidē non sunt plura
ponēda sine necessitate fidei: ꝛ nisi ad hoc cogat fi-
des. ¶ Tertio qr nec ad istud vident artare aucto-
ritates: sanctoꝝ immo magis ad hoc: vt maneat
substātia panis ſm vnum modū: qui dicetur infra.
Nam ꝛ Dionysius ꝛ Damascenus vident dicere:
q̄ hoc est sacramētum assumptionis: ꝛ q̄ in hoc sa
cramēto assumit panis ꝛ vinū a verbo. ꝛ per conse
quēs manēt. Tn̄ istud nō est cōmune oībus tenēti-
bus cōmunem illam conclusionē: sicut dicet infra.
¶ Quarto. qr qn̄ aliquid tradit ad credēdum ab-
solute: qd potest stare cum pluribꝰ modis: ꝛ multi-
formiter saluari: nō debet artari ad difficiliorē in-
tellectū sine cogēte causa vel ratione seu auctorita
te. modo intellectus difficilior ꝛ modus saluādi mi
nus intelligibilis corpus xp̄i esse in sacramēto vel
sub sacramento est modus: qui ponit: q̄ substantia
panis nō maneat. Nam si substātia panis non ma-
neat: sequit accidēs ibi eē sine subiecto. ꝛ ad istud
infinite sequunt difficultates. Sequitur etiā: q̄ sa
cramētum nō habet ꝓprie ita rationē nutrimēti: si-
cut si substātia panis maneret. Siliter etiā sequit:
q̄ sacramētum non ita vere ꝛ ꝓprie habet rationē
signi: sicut si maneret substātia panis. Nā substan-
tia panis verius significaret substantiam corporis
xp̄i: q̄̄ accidētia substantiā. Similiter etiā res con
tenta. s. verum corpus xp̄i equaliter pōt saluari esse
ibi presens cū substātia panis manēte: sicut substā
tia panis nō manēte: sicut dictū est supra. Cū igit
oīa possint saluari ꝛ faciliꝰ cū substātia panis ma-
nēte: q̄̄ nō manēte: ꝛ nec fides nec auctoritas eccle
sie. nec auctoritas sanctoꝝ cogat ad ponēdū substā
tiam panis non manere: sicut magis apparebit in-
fra in modo subtiliori ponēdi sub ista ꝯclusione cō
muni ponēdum est ꝛ cōuenientius: q̄ substātia pa
q̄ substā- nis maneat: q̄̄ q̄ nō maneat. ¶ Sub hac aūt con-
tia panis clusione sunt vel fuerunt tres modi speciales ponē
maneat. di. Primꝰ: q̄ substātia panis manet: nec ꝯuertit in
Primꝰ aliquo: sed fit corpꝰ xp̄i sub dimētionibꝰ panis cū
modus. substātia panis manēte ꝯiecto. eo mō quo duo cor
1. opinio pora possent simul eē in eodē loco: sic panis cū cor-
pore xp̄i de facto: sicut dictū fuit supra: q̄ hoc abso
Secūdꝰ lute loquēdo est deo possibile. ¶ Scd̄s modus di-
modus. cendi fuit: q̄ panis manet. ꝛ tn̄ ꝯuertitur per hunc
modū. qr materia panis trāssubstantiat. in materiā
corporis xp̄i: ꝛ sic illa materia eadē informat dua-
bus formis. s. panis ꝛ corporis xp̄i. Ita q̄ idem est
panis et corpus xp̄i rōne vnius materie ab vtraq̄
forma panis. s. ꝛ corporis simul informate. qr vna
Tertius materia ꝯuertitur in aliā. ¶ Tertius modus dicē
modꝰ ce- di est pulchrior ꝛ subtilior: q̄ in eucharistia manet
teris pro substātia panis ſm ꝓpriā naturā: ita q̄ natura pa
babilior. nis manet ibi vel paneitas ipsa: nō tn̄ in ꝓprio sup
posito sed assūpta a diuino supposito. s. a verbo nō
immediate: sicut humanitas xp̄i dicitur assumpta
a verbo immediate: sed mediāte corpore xp̄i per se
q̄ quid corpus pars humanitatis xp̄i est ibi ex vi
Nota. sacramēti. Corpus eīn in xp̄o potest dicere vel to-
tum sub ratione generis: sicut dicimus: q̄ aīal vel
homo predicatione per se primo modo est corpus
vel pōt accipi ꝓ parte humanitatis: eo modo dici-
mus: q̄ homo cōponit. ex aīa ꝛ corpore. corpus au
tem totū: qd dicit genus nō est sub sacramēto ex vi
sacramēti: sicut dicunt: ꝛ bene: sed corpus pars est
ibi. Et ita mediāte corpore xp̄i parte verbum assu
mit paneitatē vel naturam panis: sicut immediate
assumpsit humanitatem ad vnitatē suppositi: vt sic
verbum ꝛ corpus xp̄i ꝛ panis sint idem supposito.
¶ Et hinc est q̄ veraciter pōt dici per cōmunica- Correla
tionē ydiomatū: q̄ panis est corpus xp̄i ꝛ ecōuerso ria.
qr ambo sunt idē supposito. Et vere etiā posset di-
cere aliquis vidēdo panē: q̄ videt corpus xp̄i sicut
aliquis vidēdo xp̄m: videbat deū qd tn̄ nō pōt mo
do dici ꝓprie: si ponatur substantia panis nō mane-
re ꝛ accidētia manētia nō assumi. ¶ Scdo ex hoc
apparet quomodo etiā xp̄s potest dici impanatus
sicut suo modo verbū dr incarnatū. ¶ Tertio quo
mō oīa possunt saluari q̄cūq̄ dicūt. de ꝯuersiōe. qr
panis nō manet q̄̄tum ad suppositū: ꝛ sic dr ꝯuerti
vel transsubstātiari. manet tn̄ q̄̄tum ad naturā vel
paneitatem: ꝛ sic dr manere. ¶ Quarto apparet:
quomodo nō est ydolatria adorādo eucharistiā: da
to q̄ ibi maneat panis vel paneitas assumpta: sicut
nec erat ydol. adorare xp̄m hoīem: nec ydol. est ado
rare ipsam: quantūcunq̄ maneant ibi accidētia si-
ne pane ſm alios. ¶ Quinto patꝫ: quomodo ali-
quis licet sumat eucharistiā: tn̄ dicitur ieiunus: lꝫ
maneat ibi paneitas. ꝛ ieiunio ecclesie: qr nō sumi-
tur ibi panis per modum refectiōis corporalis. Et
etiam ieiunio ecclesie quia sumitur ibi paneitas as
sumpta: sicut ꝛ caro xp̄i assumpta. ꝛ sicut vnum nō
soluit ieiunium nature: nec aliud. Et preterea ita
bene solueretur ieiuniū per accidētia: sicut per sub
stantiā sic manētem. ¶ Vltimo patꝫ quomodo hoc
est sacramētum assumptiōis ſm Dionysium ꝛ Da
mascenum: ꝛ quomodo nō est ibi corpus xp̄i tm̄ si-
cut in signo: contra illū berēgarium: sed vere ꝛ rea-
liter ꝛ transsubstātiatis pane ꝛ vino: sicut in illa de
cretali cōtinetur firmiter credimus ꝛc̄. qr transub-
stantiantur non ſm naturam: sed ſm suppositum.
Hec de primo articulo principali.

¶ Quantū ad secundum arti- Opinio
culum dico: q̄ oīno tenendum est non manere sub- doctoris
stantiam panis in hoc sacramento. Et hoc contra ꝯ pcedē.
illam cōclusionem in cōmuni. ¶ Secundo dico: q̄
quilibet modus ponēdi sub illa conclusione est fal
sus. probo primum primo sic. de sacramentis eccle
sie sentiēdum est: sicut sentit sancta romana eccle-
sia. hoc habetur per illum articulum symboli. san-
ctam ecclesiam catholicam. Et habetur extra de
hereticis ad abolendam. sed sancta romana eccle- Extra d
sia tenet: q̄ non manet substantia panis in hoc sa- here.
cramento: nec substantia vini. sed transubstantia-
tur in corpus ꝛ sanguinem christi. extra de summa
trinitate ꝛ fide catholica: firmiter credimꝰ ꝛc̄. vbi extra de
dicitur sic. ipse iesus christus sacerdos est: ꝛ sacrifi summa tri-
cium cuius corpus ꝛ sanguis in sacramēto alta- ni. ꝛ fide
ris sub speciebus panis ꝛ vini veraciter continen- catholi-
tur transubstātiatis pane in corpus et vino i san- ca.
guinē potestate diuina. Nec valet respōsio ad hoc:
que datur a tertio modo dicēdi: q̄ transubstātian-
tur quātum ad suppositum: non quantum ad natu-

ram. Primo quia vsq3 modo semper distinctum est inter transubstantiationem vel conuersionem ⁊ inter assumptionem. nec vna dicta est alia. Similiter etiam: quia sicut dictum est supra transubstātiatio est desitio esse totalis ipsius transubstantiati vel conuersi. Illud autem quod assumitur ad extrinsecum suppositum: non desinit esse totaliter: sed tantum desinit esse in proprio supposito ymittendo aliquam negationem: ⁊ non aliquid positiuum sicut dictum est in tertio. ergo ⁊c. vnde non videtur intentio ecclesie: ꝙ sic possit exponi. Secundo probatur hoc: ⁊ potest probari per illas auctoritates adductas in principio questionis de cōsecratione distinctione secunda: vbi patet: ꝙ natura panis ⁊ vini in hoc sacramento mutantur vel commutantur. Non igitur quantum ad suppositum tantum: sed quantum ad naturas id totum quod sunt panis ⁊ vinum conuertuntur. ¶ Adducitur ab alijs illa auctoritas christi: hoc est corpus meum. sed nō cogit. quia dato ꝙ maneret substantia panis: ita bene verificaretur ista. quia hoc non demonstrat substātiam pa-

Rōes ꝙ substātia non maneat.

nis: sicut dictum est supra. ¶ Ad hoc adducuntur alique congruentie: ꝙ substātia panis non maneat quia non est cōgruum: ꝙ illud maneat in isto sacramento: quod per se non pertinet ad rationem sacramenti. sed substantia panis non pertinet per se ad sacramentum: dato ꝙ maneret. qꝛ nō est per se sensibilis sed per accidens. ergo ⁊c. ¶ Secunda congruentia est de ieiunio ⁊ vsu istius sacramenti. Nā accipiens hoc sacramētum non minus est ieiunus post ꝙ̄ ante. ⁊ assumitur hoc sacramētum tanꝙ̄ cibus spiritualis: nō autem corporalis. si autem maneret substantia panis nec post esset ieiunus: nec sumeref cibus spiritualis sed corporalis. quare ⁊c.

¶ Tertia congruentia est de significatione huius sacramenti. quia si maneret substantia panis in sacramento: sequeretur ꝙ species sacramentales immediate non significarent ipsam rem sacramenti: puta corpus christi: sed magis ipsam substantiam

Solutio precedē. rationū.

panis: cuius essent accidētia igitur ⁊c. ¶ Sed iste congruentie non cogunt: sed de facili possent vitari. Nam diceretur ad primā: ꝙ non solum manet illud: qđ est per se sensibile: sed illud: quod est sensibile quantumcunq3 per accidens. Sicut in baptismo non solum manent accidentia aque: sed substantia aque. Et congruum est: ꝙ maneat sicut subiectum per se sensibilium licet per se non pertineat ad rationem sacramenti. ¶ Secunda etiam de ieiunio non cogit: sicut dicebatur supra. Nam ita cogeret de accidentibus. quia accidentia illa nutriunt ita bene: sicut si maneret substantia secundum apostolum prime ad corinthios dicentem. vnus quidem esurit: alius ebrius est. ¶ Tertia congruentia non quia diceretur: ꝙ licet naturaliter ⁊ vt signa naturalia accidentia immediate significent substātiam panis: tamen vt signa sacramentalia et ex institutione significantia significarēt primo ⁊ immediate corpus xp̄i. Uel diceretur ꝙ totū illud sc3 substantia sensibilis ꝑ accidētia sua representaret ⁊ significaret ⁊ representat excorpus xp̄i. quare ⁊c. ¶ Dicunt enī alij: ꝙ cōuenientius saluaref significatio sacramenti: si maneret substantia panis. qꝛ si non manet: sequitur ꝙ accidētia ꝯtrā ad suā significationē naturalē: que nō pōt auferri ab eis. qua significaut ibi esse substātiā sint signa falsa. Licet in hoc male dicant: qꝛ accidētia nō significant ibi esse substātiā scđm actū: sed tñ scđm possibilitatē: ideo non sunt signa falsa. ¶ Teneo me cū determinatiōe ecclesie dicta superi⁹ in illa auctoritate superius allegata et edita a dn̄o Innocētio. iij. in cōsilio lateranensi.

¶ Contra quēlibet illorum modorum arguo. patet primo per predicta: ꝙ substantia panis non manet secundum determinationem ecclesie: licet absolute loquendo possit sic manere: et corpus christi esse presens ibi sine omni conuersione: sicut dictum est supra. Unde licet modus ille sit possibilis: tamen falsus est defacto.

Contra primum modum.

¶ Contra secundum modū in speciali arguitur primo. quia impossibile est eandem materiam simul informari pluribus formis perfectis secundum speciem vel dantibus esse specificum. Et ita impossibile est eandem materiā simul informari forma corporis ⁊ panis. Secundo quia tunc non esset transubstantiatio panis in corpus. quia non esset conuersio totalis panis in corpus: sed materie in materiā. Tertio. quia dicit cōtra seipsum. Non enī manere panis. qꝛ non maneret materia sua. quare ⁊c. ⁊ ideo ille modus non solum est falsus sed etiam est impossibilis.

ꝯ scđm.

¶ Contra tertium modum arguitur ab aliquibus: ꝙ sit impossibilis. Primo. sicut impossibile est: ꝙ mediante creatura assumatur aliquid a verbo: sicut impossibile est: ꝙ creatura assumat aliquod ꝓpriū suppositū. sed corpus xp̄i pars, est creatura. ergo īpossibile est: ꝙ ipso mediante assumatur panis a verbo ¶ Scđo sic. mediante illo: qđ nō habet intimū illapsum ad aliud. non pōt assumi aliud. sed corpus xp̄i nō h3 intimū illapsum ad panē: sed solus deus. ergo ⁊c. ¶ Tertio sic. omne illud quod facit deus in natura corporis assumpta: posset facere deus vt agēs sine natura assumpta: sicut curare sine manu assumpta sicut cū assumpta. sed ꝑ te corpore assumpto pōt facere: ꝙ corpus assumat panē. qꝛ mediāte verbū assumit panē. ergo pōt facere ꝙ corpus nō assumptū assumat panē. hoc est falsum. ergo ⁊c. ¶ Quarto arguif ꝯtra istum modū: ꝙ sit falsus: dato ꝙ esset possibilis. qꝛ tunc sanguis nō esset sub specie vini vniformiter: sicut corpus sub specie panis. qꝛ sanguis cū non ꝑtineat ad veritatē corporis nō est assumptus a verbo manēs sanguis. ⁊ ita mediāte ipso non assumit substātia vini vt videf. Et tunc nō est ibi vniformiter: sicut corpus sub specie panis. quod est falsum.

ꝯ tertiū

¶ Quinto. qꝛ soli hūane nature ꝯcedif esse assumptā a verbo: ⁊ nō alicui creature irrationali cui⁹ est natura panis. quare ⁊c. ¶ Sed de isto mō ponādi l3 sit falsus sicut ꝓbatū est supra: nō tñ est īpossibilis. pōt enī ꝓbabiliter sustineri possibilitas ei⁹: vt mihi videf. Et hoc sic. ꝙ verbū assumat paneitatē vel naturā panis effectiue causando assūptionē illā vel vnionē paneitatis: ⁊ etiā terminu⁹ ipa3 prius tñ ordine quodā ꝑexigētie ex diuina ordinatiōe terminādo vnionē vel assumptionē ipius corpis. ita ꝙ sint duo assūpta: quoꝝ vnū pri⁹ est assūptū ⁊ aliud posteri⁹ scđm ordiatonē diuinā. ita ꝙ corp⁹ xp̄i nec causaret nec terminaret illā assumptionē panis: s3 magis ipm verbū: prius tñ assūptionē corporis. ita ꝙ preexistēte assūptiōe corporis quotiēs cōficeret hoc sacramētū: adesset corpus xp̄i mediāte quo assumeref paneitas ipa mō predicto. ⁊ sic posset intelligi

ligi esse possibile: ꝙ paneitas maneret assumpta a verbo substās suis accidentibus. Et puto: ꝙ deus sic potuit ordinare. ⁊ si sic ordinasset. dico ꝙ multe difficultates circa istud sacrm̄ de facili vitarētur.

Ad rōes ꝯ tertiū modum. ¶ Ad primū igit̄ dico ꝙ creatura (sicut dixi in scdo) nō pōt aliquid assumere effectiue. pōt tñ manēs in ꝓprio supposito assūptionē vel vnionē alicui⁹ terminare ⁊ aliud sustētare l ꝓprio supposito. In ꝓposito tñ dico: ꝙ corpus xp̄i nec causaret nec terminaret talē assumptionē: lꝫ mediāte ip̄o diceret̄ fieri talis assumptio mō predicto. ¶ Ad scđꝫ dico: ꝙ illud de intimo illapsu nō ꝯcludit: qn creatura manēs in ꝓprio supposito possit aliā sustētare. In ꝓposito aūt nō ꝯcludit. q2 nec corpus xp̄i ponit̄ causare nec terminare illā assūptionē: lꝫ mediāte ipso. ¶ Ad tertiū ꝑ idē pꝫ: ꝙ nō pōt dici pari rōne: ꝙ mediāte corpore nō assumpto possit assumi panis illo mō quo poneret̄ assumi. Silr etiā argumētū si valeret: ꝯcluderet: ꝙ de⁹ posset imediate assumere panē nō mediāte corpore: sicut mediāte corpore. ⁊ hoc est verū sicut pꝫ nec est aliqđ ꝯtra eos. sicut etiā posset curare imediate: sicut mediāte manu assumpta. ¶ Ad quartū cōcedo bene: ꝙ ille modus ponēdi est falsus de facto. sed tñ hoc nō ꝯcludit necessario argumētū. Nā etiā nō opꝫ: ꝙ oīno vniformiter sit sanguis ⁊ corp⁹ sub specieb⁹ suis. si eñ in triduo mortis qñ erat sanguis effusus: aliqs ꝯfecisset: fuisset sanguis sub specie vini: sic ꝙ nō fuisset assumptus ſm multos. ⁊ tñ corpus sic fuisset sub specie panis: ꝙ fuisset assumptū. Siliter etiā mō (sicut dicis) sanguis nō est assumptus ⁊ ita nō vniformiter oīno. Uel si dicat̄: ꝙ sanguis sit assumptus: ⁊ fuit in illo triduo sue effusionis: nō apparet magnū incōueniēs. Et tūc vniformiter vadit negociū vtrobiqꝫ. ¶ Ad qntū dico: ꝙ soli nature hūane ⁊ ꝑtib⁹ ei⁹ ⁊ ꝑtinētib⁹ ad ꝯsistētiā ei⁹ ꝯcedit̄ de facto eē assūptā. Et ideo ille modus de assūptiōe paneitatis ē falsus: lꝫ nō sit īpossibilis. Si dicas: ꝙ illa assumptio si poneret̄: nihil faceret. Nā ꝑ hoc nō esset corpus xp̄i presens dato ꝙ verbū assumeret panē. q2 duo assumpta a verbo possunt esse distātia vel nō p̄sentia. lꝫ verbū vtriqꝫ assumpto sit p̄sens. ⁊ ecōuerso. Dico: ꝙ ex vi illius assumptiōis nō esset corp⁹ xp̄i p̄sens: sicut nec mō ex vi ꝯuersiōis: sed ꝑ aliū modū: q̄ dictus est supra. et tñ illa assumptio nō esset frustra: sicut nec mō cōuersio. quare ⁊c̄. ¶ Dico igit̄ ꝙ substātia panis nō

Summa ꝙ substātia panis non manet. manet: sed ꝯuertitur: ⁊ trāsubstātiat̄ defacto in hoc sacramēto. lꝫ absolute loquēdo posset manere stāte tota veritate sacramēti ſm primū ⁊ tertiū modū dicēdi: qui sunt veri de possibili: lꝫ defacto sint falsi.

Damascenus. ¶ Hoc ꝯfirmat̄ ꝑ Damascenū lib. iiij. ca. v. vbi dicit expresse sic. ipse panis ⁊ vinū trāsit in corpus et sanguinē dei. Si aūt modū inquiras: sufficiat tibi audire. quoniā per spiritūsanctū fit. Et parū post. panis ⁊ vinū ⁊ aqua per inuocationē ⁊ superaduētum spiritusancti supernaturaliter transubstantiatur in corpus christi ⁊ sanguinem.

Ad motiua primē opi. ¶ Ad primum aliorꝫ dico: ꝙ in scriptura siue Joā. vj. siue alibi puta prime ad Corinth. vj. panē quē frāgim⁹ ⁊c̄. siue in illa auctoritate. Ego sum panis viuus ⁊c̄. nō vocat̄ sacramētū eucharistie panis: q2 in ip̄o vere maneat substātia panis: siue assūpta siue nō: sed vel vocat̄ panis pro speciebus panis: vel pro ipso corpore xp̄i ibi veraciter contento qui est vere cibus spiritualis ⁊ ad modum panis anime: quo reficimur. Unde nō opꝫ ad saluādum verba illa. Ego sum panis. Uel panis quem ego dabo. Uel panis quē frangimus ⁊c̄. ꝙ verbū assumat paneitatē. sed sufficit: ꝙ sub speciebus panis fractis masticatis et attritis ⁊ in vētrē traductis sit vere realiter presens corpus xp̄i vel caro xp̄i assumpta a xp̄o verificata de ipso vel de verbo ſm cōicationē ydiomatum que dꝫ panis refectiuus animarū. Dico tñ bene: ꝙ facilius saluarētur ista: si panis assumeretur. Non tñ pōt hoc poni de facto ſm determinationē ecclesie: que regit̄ a spiritusancto. ¶ Ad scđm: ꝙ hoc lꝫ nō explicetur in euangelio nec in symbolis: hoc tñ est determinatū sufficiēter ab eccl̄ia ⁊ eodē spiritu: quo fuerūt euangelia cōdita vel etiā symbola. Et ita opꝫ hoc tenere ꝓuectos. Nec potest teneri contrariū sana fide. Nec ponūtur plura sine necessitate. sicut etiā nec ponēdo sacramētum ad habendū gratiā ponit̄ aliquid frustra: licet sine sacramēto posset deus causare gratiā. Si queras quare eccl̄ia fuit mora ad ponēdū hoc. Dico ꝙ ex instinctu sp̄ūsāctī ⁊ ꝯformiter ad dicta Ambrosij ⁊ aliorꝫ superius allegata. ¶ Ad tertiū dico: ꝙ satis artātiue auctoritates Ambrosij ⁊ Eusebij superius posite: accipiēdo verba ꝓprie sicut iacent. Ad damascenū ⁊ Augustinū ꝙ illud est sacramētum assumptionis: dico. ꝙ est sacramētū assumptionis specialiter. Non q2 ibi assumatur panis a verbo: sed quia per modū cibi assumitur totus xp̄s veraciter ⁊ realiter ibi existēs: quod nō fit in alijs sacramētis. Et q2 etiā xp̄s modo specialissimo in hoc sacramento sumptus assumit sibi ꝑ inflāmationē amoris aīam sumētis istud sacramentum. ¶ Ad quartū dico: ꝙ opꝫ istū intellectū huius articuli de veritate habere: licet sit difficilior intellectus ⁊ hoc q2 verus ſm determinationē eccl̄ie: cui notū fecit deus istā veritatem sic esse: que solū est in diuina potestate: nō in potestate eccl̄ie. sed bñ hoc declarauit ⁊ determinauit tenēdū tāqꝫ verū lꝫ ad hoc verū sequātur multe difficultates: vel saltē ꝯsequēter ꝯcedāt̄ sicut accidēs esse sine subiecto et acidētia nutrire: eo tñ modo quo dicetur infra. Et sequit̄: ꝙ hoc sacramentū habet ita cōplete rationē cibi corporalis q̄ntum ad omnia saltē q̄ntum ad substātiam sensibilem. Nec oportet hoc quia magis habet rationem cibi spiritualis aliquo modo: q̄ si maneret ibi substantia. Et similiter vltra dico de significatiōe: sicut dictū est supra: ꝙ non significatur ibi corpus christi per substanstiā manentem sed per accidētia per se sensibilia sufficienter sacramētaliter saltem. Ad illud vero ꝙ non potest verificari ꝙ aliquis videat xp̄m si panis nō assumatur: tamen potest verificari si panis assumatur. dico ꝙ proprie loquendo aliquis videndo sacramentum non videt christum. nec per se nec per accidens: sed signū corporis ei⁹ cōtentiuū. Et ita improprie secundum cōmunem modum loquendi verificatur: ꝙ quis videat christum vel deū videndo sacramentum. sicut consueuit dici ꝙ aliquis videndo dolium contentiuum vini videt vinum vel huiusmodi. Nec oportet: ꝙ verificetur dictum illud ratione communicationis ydiomatum sic ꝙ verbum assumat panem visum per accidens licet sic posset verificari. Hec de secundo articulo principali.

¶ Quãtum ad tertium arti/culum. An scilicet panis in ista cõuersione anichiletur. nõ prosequor modo: sed faciam distinctã que (ad rõnes pncipa.) stionem sequentem. ¶ Et ideo respondeo. Ad primum principale de augustino dico: ꝙ manerẽt species panis ⁊ vini collecti ex granis ⁊ frugibus terre. non autẽ substantia ipsa panis ⁊ vini. Nec plus vult habere augustinus. ¶ Ad secundum dico ꝙ conuertitur substantia panis: ⁊ conuersione noua. nec oportet ꝙ corpus christi sit nouum licet sit terminus in quem huius conuersionis. In hoc enim distinguitur transsubstantiatio et actio vel passio conuersiua ab alijs productiuis: ꝙ potest esse inpreexistẽs nec oportet ꝙ terminus ad quem sit nouus. licet bene oporteat in ista conuersione: ꝙ terminus a quo de nouo desinat esse. Et ideo etiam transsubstantiatio vt cõnotat non esse conuersi: nõ potest esse eterna. quia nihil potest desinere esse ab eterno: licet possit non esse vel esse ab eterno. Nam desinere esse dicit non esse post esse. ¶ Ad tertium patebit inferius in sequenti questione: ꝙ licet panis ante fuerit: ⁊ post conuersionem nichil sit. nec in se nec in alio. non tamen est anichilatus: sed conuersus vel transsubstantiatus: sicut dictum est in presenti questione.

¶ Distinctionis Undecime.
Questio Quarta.

Quarto q̃rit: vtrũ substantia panis in ista conuersione anichiletur. ¶ Videtur ꝙ sic. Illud quod aliquando fuit et modo non est aliquid nec in se nec in alio nec aliquid eius est anichilatum. quia est ad nichil reductum. sed panis prius ante istam cõuersionem fuit et modo non est aliquid in se. patet. quia desijt esse totale ⁊ totaliter: eo ipso ꝙ cõuersus est. Nec quãtum ad aliquam partem eius. Patet eodem modo. Nec est aliquid in alio. quia quod nichil est in se: nichil est in alio. ergo ⁊c. ¶ Secundo sic. Forma anichilatur quando in aliquid corrumpitur. quia forma non manet in se et in actu: nec in potentiam materie redigitur. Probatio. quia tunc posset iterum educi sicut prius per agens naturale eadem ratione qua prius. ⁊ sic natura posset idem numero reparare: contra philosophum secundo de generatione. ergo multo fortius panis anichilatur vel forma eius. quia nichil manet nec materia nec forma in se nec in potẽtia materie. Si dicas: ꝙ forma non anichilatur quia manet in potentia materie quantum ad similem sibi secundum speciem: licet non ad seipsam numero eadem. Contra. istud non habet locum in proposito. similiter illud non tollit anichilationem forme. quia dato ꝙ esset anichilata: adhuc posset vna alia de materia educi. ergo ⁊c. ¶ Tertio sic. anichilatio ⁊ creatio sunt opposite circa terminos oppositos. scilicet esse ⁊ non esse: sicut etiam generatio et corruptio quinto physicorum. Nam idem est terminus a quo corruptionis ⁊ terminus ad quem generationis. ⁊ econuerso. Et sic de creatione ⁊ anichilatione. sed quando tota substantia vel totum esse est terminus ad quẽ productionis secundum totum: non solum secundum vnam partem: sicut in generatione: totum esse vel tota substantia dicitur creari. ergo quando totum ⁊ totaliter desinit esse: est anichilatio: et debet dici anichilatum.

¶ Contra panis conuertit in corpus christi: sicut dictum est in precedenti questione. sed conuersio non est anichilatio. ergo non anichilatur. ¶ Iterum etiam creatio ⁊ anichilatio sunt opposite. sed si panis repararetur de corpore christi: non crearetur quia non fieret de nichilo sed de aliquo. ergo similiter nõ anichilatur quãdo de ipso fit corpus christi.

¶ In ista q̃stione sic procedã.

¶ Primo ponam opiniones aliquas de ista questione: ⁊ arguam contra eas. ¶ Secundo ponam vnum alium modum dicendi: quem intendo tenere: ⁊ instabo contra eum: ⁊ soluam. ¶ Tertio inquiram. Utrum panis possit reparari idem numero: qui per conuersionem corporis christi in ipsum vel sine tali conuersione. ¶ Ultimo ad ratiões principales.

¶ Quantum ad primum ar/ticulum dicunt aliqui ꝙ panis nõ anichilatur: sed post conuersionem est aliquid. Quod autem non anichiletur: patet. quia conuertitur in corpus non in nichil. Quod sit aliquid post conuersionem: probatur ex primo. quia vel est aliquid vel nichil non potest dici nichil. quia tunc esset anichilatus vel conuersus in nichil. ergo aliquid. sed non est illud quod prefuit vel aliquitate eius quod prefuit. quia illud quod prefuit conuersum est. ⁊ tunc idem simul esset conuersum ⁊ non conuersum. ergo est aliquid: scilicet illud in quod conuersus est: et aliquitate eius in quod conuersus est puta corporis. ⁊ potest dici: ꝙ illud quod prefuit: est corpus christi. et ita aliquid ⁊ aliquitate corporis. (Substantia panis ĩ ɔuersione an adnichilet. 1. opinio.)

¶ Secunda opinio est: ꝙ nõ anichilatur. quia in termino in quem cõuertitur manet materia. et est de qua q̃tum est ex se: posset educi forma panis: ⁊ ad illam posset transmutari ab aliquo agente corrumpente humanitatem christi: et educente formam panis de materia corporis christi. (2. opinio)

¶ Tertius modus dicendi est: ꝙ panis sit est anichilatus. quia de corpore christi in quod cõuersus est panis: posset idem panis numero reparari per connersionem vel ab aliquo alio. quare et cetera. (3. opinio.)

Sed contra istos modos dicendi arguo. Et primo contra primum q̃tum ad hoc quod dicit: ꝙ panis post conuersionem est aliquid alias esset anichilatus: probo: ꝙ panis post conuersionem non est aliquid ¶ Primo sic. Illud quod in conuersione vel per conuersionem desinit esse totale ⁊ totaliter: nõ est aliquid post conuersionem. sed panis vel terminus (ɔ 1. opi.)

a quo conuersionis in conuersione desinit esse totale secundum id totum quod est: et includit: et totaliter. ergo nichil est post conuersionem. et ita non est aliquid aliud. ¶ Secundo sic. Si panis post conuersionem est aliquid: quero: qua aliquitate formaliter. Non aliquitate sui propria. quia tunc nō conuerteretur: sed maneret: et nō fieret ex eo corpus christi: nisi per additionem. Et ita corpus christi augeretur. Nec aliquitate corporis christi. quia corpus christi nichil est intrinsecum ipsius panis. Per illud autem quod non est alicui intrinsecum vel aliquitatem extrinseci non potest esse illud ens formaliter et aliquid. ergo et cetera.

¶ Tertio sic. Illud cuius esse: vt est terminus ad quem conuersionis: concomitatur negatio esse et aliquitatis panis: sic se habet: q aliquitate eius non potest panis esse aliquid. Nam tunc sequeretur: quod aliquid necessario secum haberet negationem alicuius esse. et quod per ipsum simul eet illud cuius non esse simpliciter concomitatur ipsum. et simul aliquid esset aliquid per aliquitatem alicuius quam necessario. vt sic concomitaretur negatio illius esse. sed ipsum corpus christi: vt est terminus in quem transsubstantiationis: necessario concomitatur negatio ipsius esse panis conuersi. vt patet. ergo aliquitate corporis post cōuersionem non est panis aliquid.

¶ Quarto sic. Quacunq aliquitate panis non est aliquid ante conuersionem: nec post conuersionem. probatio. Nam quacunq aliquitate intrinseca ens est aliquid: eadem semper est aliquid: quādiu est. Et qua nō: non sicut aliquitate mea quādiu sum oportet me esse aliquid et non aliquitate tua. sed panis ante conuersionem non est aliquid aliquitate corporis: vt patet. igitur nec post. quia in nullo aliquitas corporis mutata est ante et post. et per cōsequens nichil per ipsam est aliquid: nisi qd prius. quare et cetera.

¶ Quinto sic. Si panis est aliquid aliquitate corporis quero quid est. aut est panis: aut corpus. Non potest dici q sit panis. quia aliquitate corporis non potest aliquid esse panis: sed corpus: sicut nec aliquitate asini potest aliquid esse homo: sed asinus tantum. similiter etiam panis prefuit: et non manet in esse panis. Nec potest dici q sit corpus. quia falsum est dicere: q panis sit corpus christi: vel q illud quod fuit panis et non est panis: et per consequens simpliciter non est: sit corpus christi.

¶ Sexto sic. Aliquid et res idem sunt secundum Auicennam quinto metaphisice sue. si ergo panis post conuersionem est aliquid: sequitur q est res. aut ergo res a reor reris. et sic etiam figmenta et impossibilia sunt res et tale aliquid non excludit anichilationem. sed sic res postq̄ anichilata est: aliquid est. aut res a ratitudine et in actu quod est falsum. quia nec est panis nec corpus christi. sicut deductum est. ergo et cetera.

¶ Dico igitur: q panis post conuersionem non est aliquid: sed est nichil et tamen non oportet: q anichiletur: sicut dicam in sequenti articulo.

5.2.opi. ¶ **Contra secundum modum** arguitur primo sic. quia si propter hoc corpus christi non anichilatur: quia manet materia in corpore christi: de qua potest educi forma et ita illa materia potest esse pars panis: sequitur q nullum corpus possit anichilari: manente alio corpore habente materiam sic transmutabilem pari ratione quia de materia cuiuslibet corporis potest educi forma alterius pari ratiōe qua de materia corporis christi potest educi forma panis. sed illud est falsum. ergo et cetera.

¶ Secundo sic. Quia licet de alia materia a materia huius panis: puta de materia corporis Christi possit educi forma alia panis et eiusdem rationis: non tamen hec forma panis: sicut probabiliter videretur. et ita nō faceret ad propositum illud: quod ipsi assumunt.

¶ Tertio sic. Transsubstantiatio (sicut dictum est supra) est transitio totalis non requirens subiectū commune. igitur per hoc non excluditur a transsubstantiatio anichilatio: quia maneat aliquod subiectum: de quo possit educi forma transsubstantiati. quare et cetera. Confirmatur hoc. quia panis potest conuerti in angelum vel angelus in angelū in quo tamen non manet talis materia.

¶ Quarto. quia possibile esset panem simpliciter anichilari et cum hoc corpus christi manere in esse et esse: et materiam eius: de qua ita bene posset educi forma eius: sicut quando conuertitur in ipsum secundum eos. sed tunc per hoc non excluderetur anichilatio a transsubstantiato vel a pane ipso. igitur nec modo: vt videtur. Similiter etiam quia ita maneret panis in lapide sicut in corpore christi. et ita non anichilaretur ratione lapidis manentis: sicut ratione corporis.

¶ Cōtra tertium modum di 5.3.opi. cēdi: scilicet q ideo panis anichilatur: quia manet corpus christi: de quo posset reparari idem panis numero. Arguitur primo. quia pari ratione sequeretur: quod nullum ens conuertibile in aliud posset anichilari: manente illo alio. quia qua ratione panis potest reparari idem numero de corpore in quod conuertitur: ita et quodlibet aliud de alio: in qd potest conuerti: vel conuertitur. sed consequēs est falsum. ergo et cetera.

¶ Secundo sic. Quia aut excluditur anichilatio: quia panis potest reparari idem numero: aut quia de aliquo potest reparari idē numero: puta de corpore ipso. Non propter primum. quia dato: q eēt anichilatus: adhuc posset reparari idem numero. Nec propter secundum quia ita bene posset reparari de alio in quod non est conuersus: sicut de corpore in quod est conuersus: dato q panis esset anichilatus. ergo et cetera.

¶ Tertio sic. Dato q panis esset anichilatus: adhuc posset ita bene reparari de corpore: sicut quando est in ipsum conuersus: vt videtur. ergo hoc nō excludit anichilationem: vel quod panis sit anichilatus. ¶ Quarto sic. Quia si panis potest reparari de corpore christi: aut hoc est per creationem: aut per conuersionem corporis Christi in ipsum: aut per generationem panis ex ipso: vt videtur. Non per creationem. quia non esset de nichilo: vel non de aliquo. Nec per conuersionē quia panis non preexistit prius natura. hoc autem

oportet de termino ad quem conuersionis. Nec per generationem. quia hoc exclusum est in arguēdo contra secundum modum ponendi: scilicet ꝙ propter hoc non excluditur anichilatio a pane cōuerso. ¶ Sic igitur non videtur aliquis predictorum in odorum sufficiens ad ponendum: quod panis non anichiletur. Hec de primo articulo principali.

alia opinio quam tenet doctor.

¶ Quātum ad secundum articulum videtur michi aliter dicendum: declarando conclusionem communem quam omnes tenent scilicet ꝙ panis non maneat: tamen non anichilatur.

Nota.

¶ Ad cuius euidentiam notandum est: ꝙ ad hoc ꝙ aliquid anichiletur: requiritur ꝙ nichil per se intrinsecum sibi maneat in re et in esse. Unde si manet in re aliqua pars cuiuscunq;: ipsum nō anichilatur: licet totum destruatur.

¶ Secūdo requiritur: ꝙ nō maneat in potētia passiua alicuius subiecti: de quo ipm sit educibile: vel forma eius. Et hec cōditio magis ꝓprie habet locū de forma: ꝗ̄ de cōposito. Unde dico: ꝙ si aliqua forma manet in potētia subiecti: de qua possit educi ꝑ trāsmutationē: illa nō anichilatur: ꝓcipue si in illā redigitur ꝑ mutationē veram sicut ꝑ corruptionē. Et isto mō forma alicuius generabilis vel corruptibilis quādo redigitur in potentiam materie: nō anihilatur: licet desinat esse: ⁊ post corruptionē sit nichil. ¶ Tertio requirit: ꝙ actio ꝑ quam aliquid debet anichilari: ꝑ se terminetur sicut ad terminū ad quē ad negationē simpliciter extra genus que vt sic nullo positiuo saluetur: vel ipsum necessario cōcomitetur. Et ꝑ hoc etiā patet: ꝙ corruptio nō est anichilatio. quia corruptio non terminat ad talē negationē forme simpliciter extra genus: sed magis ad negationē in genere vel subiecto tanꝗ̄ ad priuationē forme in materia. Uel si dicas: ꝙ ad nō esse forme non terminatur primo corruptio sed ad nō esse totius. saltē illud non esse totius concomitatur tale nō esse forme. Ex hoc etiam patet: ꝙ nulla cōuersio vel actio seu passio vel mutatio seu quasi mutatio cuius ꝑ se primus terminus ad quē est aliquid positiuum: cuiusmodi est transsubstātiatio: est anichilatio. Nō enī habet tale nō esse extra gen᷒ pro ꝑ se termino ad quē. ideo ⁊c̄. Patet etiā ꝙ si relinquatur aliquid positiuum reale. tanꝗ̄ ꝑ se terminus ad quē ipsius actionis vel mutationis licet aliud puta terminus a quo desinat esse: non tamen anichilatur.

Quod panis in cōuersione nō adnihilatur.

¶ Secūdū dicta ista ꝓbo: ꝙ panis in ista cōuersione non anichilatur: licet desinat esse simpliciter ⁊ sit nichil. Primo sic. illud nō anichilatur: quod cōuertitur vel trāssubstātiatur. hoc patet ex distinctione anichilationis a conuersione vel trāssubstantiatione ⁊ incōpossibilitate ambaꝝ respectu eiusdē termini sed panis in ista cōuersione trāssubstantiatur. ergo ⁊c̄. ¶ Scđo sic. illud nō anichilatur: quod nō deducitur ad nō esse simpliciter extra genus ꝑ aliquam mutationē vel quasi mutationē terminatā per se ad tale nō eē simpliciter extra genus. quod simpliciter cōtradicit ⁊ incōpossibile est suo esse. hoc patet ex ꝑdictis. sed panis licet in ista cōuersione deducatur ad tale nō esse: nō tamen per aliquam mutationem per se terminatam ad tale non esse: sed per conuersionem per se terminataꝫ ad esse corporis christi: sicut ad per se terminum ad quem: licet concomitanter habeatur tale non esse panis. ergo ⁊c̄. ¶ Tertio sic. Illud non anichilatur cui succedit aliquid positiuum reale per mutationem vel quasi mutationem: cum qua accipit non esse. sed pani succedit aliquod ens positiuum virtute conuersionis: cum qua panis incipit non esse simpliciter ⁊ extra genus. ⁊ illud est corpus christi. nō ꝙ corpus christi sit presens virtute conuersionis: sed quia est terminus conuersionis: sicut magis patebit in sequenti questione. ergo ⁊ cetera.

¶ Ex predictis patet ꝙ non valet dictum aliquorum: ꝙ panis non anichilatur pro tanto: quia negatio sui esse fundatur in aliquo positiuo disparato: quod est corpus christi. Et ita non est negatio simpliciter extra genus. sed in ente puta in corpore: quia negatio illa que fundatur in corpore christi: qua dicitur corpus christi non esse panis: eo modo quo homo dicitur non esse asinus: non est negatio illa ipsius esse panis noua: que habetur in conuersione panis: sed est negatio antiqua: sicut ⁊ corpus xp̄i preexistēs cum ipso corpore. ⁊ sicut disparatio panis a corpore vel econuerso est antiqua: vt patet. Nam sicut ante conuersionē panis corpus non erat panis: sic nec post cōuersionem. Et negatio illa non est contradictoria ipsi esse panis simpliciter in re. quia dato ꝙ panis maneret: adhuc conueniret talis negatio ipsi corpori. et conueniebat ante cōuersionem panis. sed magis ista negatio est idētitatis panis cum corpore vel corporis cum pane. et pertinet intrinsece ad vnitatem panis. quia enī panis in se vnus est. et per consequens ab alio puta a corpore distinctus. vel non idem: conuenit sibi talis negatio respectu cuiuscunq; alterius: qua negatur esse aliquid alterum. Et econuerso corpori ipsi conuenit talis negatio: ꝙ non est aliquid aliud siue sit siue non sit. Unde nichil facit ad propositū talis negatio sic saluata in positiuo disparato ad vitandum anichilationem panis. Nam est dare aliam negationem nouam simpliciter et extra genus ipsius esse panis: quam negationem accipit in conuersione: quando conuertitur: ita bene sicut si anichilaretur: que videretur ad anichilationem sufficere: nisi obesset aliud secūdum supradicta. Et patet etiam ꝙ nichil facit ad propositum negatio in corpore christi saluata: que non est extra genus. quia dato ꝙ panis esset anichilatus: adhuc posset manere corpus: ⁊ talis negatio in corpore: ergo ⁊c̄.

¶ Secundo etiam. quia secundum hanc viam nichil posset anichilari vel aliquid non posset anichilari manente aliquo positiuo disparato sibi. quia stante quolibet tali positiuo manente manet talis negatio: vt patet. hoc autem falsum est: ergo ⁊ cetera.

¶ Tertio etiam quia talis negatio non habetur per conuersionem quia non est noua: vt dictum est supra. ⁊ posset stare cum anichilatione panis. ergo nichil facit ad propositum. Quod autem per conuersionem non habeatur: patet. quia negatio esse panis habita per conuersionem nō preexistebat cum esse ipsius panis. sed sicut panis vere prefuit ante conuersionem ita vere de nouo incipit non esse in ipsa conuersione vel cum ipsa: sicut superius dicebatur. Dico igitur ꝙ panis non anichilatur s̄m rationes predictas.

Ↄ dicta hui⁹ opi. ¶ Sed contra predicta sunt alique dif
ficiles instãtie. Prima
est ista. respectu quorumcunqȝ duorum terminorũ
qui non sunt essentialiter idẽ: sed sunt separabiles
oportet dare duas ꝑ se mutatiões vel quasi muta
tiões eis corrũdentes. ptȝ de gñatione: q̃ corrũdet
eẽ generati: ⁊ corruptiõe: q̃ corrũdet nõ esse corru
pti. Et silr̃ patet de creatiõe ⁊ anichilatione: q̃rũ
vna correspõdet nõ esse: ⁊ altera ipsi eẽ eiusdẽ rei.
Patet de generatiõe ⁊ alteratione vel loci muta
tione ⁊ sic de oĩbus. sed in ꝓposito sunt duo ꝑ se ter
mini habiti nõ idẽ essentialiter sed separabiles: scȝ
nõ esse panis simpliciter ⁊ esse corporis. Et ptȝ: ꝙ
vnũ põt esse sine alio. igr̃ oportet dare duas per se
mutatões terminatas ad istos terminos. Accipio
ḡ illã q̃ terminaꝛ ꝑ se ad nõ esse panis. illa non põt
dici anichilatio: vt ptȝ. igr̃ panis ita vere anihila
tur sicut si ali⁹ termin⁹ puta corp⁹ xp̄i ꝑ aliã nõ ha
bereꝛ. q2 alia nõ variat rationẽ hui⁹ mutatiõis. vt
videꝛ. ¶ Scdo sic. sicut nõ eẽ panis posset haberi
dato ꝙ nõ habereꝛ eẽ corpis xp̄i ⁊ ecõuerso corp⁹
xp̄i posset haberi: dato ꝙ nõ habereꝛ desitio panis
q2 nec desitio panis est ratio positiõis corpis xp̄i:
nec ecõuerso positio corpis xp̄i est ratio desitiõis.
Ita (vt videꝛ) desitio illa panis simplr̃ distĩcta est
a positiõe corpis ⁊ alia. ⁊ posset eẽ illa desitio: qua
panis desinit eẽ totaliter sine positiõe corpis. vt vi
deꝛ. ⁊ tũc q̃ro de illa desitiõe in se ⁊ ĩ ratiõe sua: q̃
lis mutatio est. Nõ põt dici creatio nec generatio
nec cõuersio. q2 hȝ nõ esse simpliciter ꝓ ꝑ se termi
no. Nec põt dici corruptio q2 nichil de pane relin
quiꝛ. ita ꝙ nõ manet panis: nec aliq̃d eius in potẽ
tia materie: nec in seipso ĩ actu. igr̃ anichilatio de
bet dici panis. ḡ est anichilat⁹: vt videꝛ. ¶ Tertio
sic. corruptio nõ ꝓpter hoc nõ est anichilatio. q2 ip
sam cõcomitaꝛ generatio: q̃ terminaꝛ ad aliq̃d po
sitiuũ reale. Nã ⁊ si esset corruptio sine generatiõe
sicut virtute diuina posset esse adhuc corruptio nõ
esset anihilatio. Silr̃ q2 corruptio nõ terminaꝛ ad
illud esse positiuũ ad qđ generatio: sed ad nõ eẽ ter
minaꝛ ꝑ se. ḡ silr̃ nõ ꝓpter hoc debet negari anihi
latio ab illa desitione essendi panẽ. q2 ipsam conco
mitaꝛ positio corporis xp̄i sed ꝓpter aliud negari
nõ põt. ḡ ⁊c̃. ¶ Et cõfirmaꝛ. q2 illa desitio termi
tur ad negationẽ simpliciter extra gen⁹: sicut etiã
anichilatio. nõ autẽ ad negationẽ alicui⁹ in subie
cto apto nato: puta ad priuationẽ forme ĩ materia
sicut corruptio: q̃ ꝓpter hoc anichilatio dici nõ põt
sed illa bñ: vt videꝛ. lȝ ꝑ accidẽs cõcomiteꝛ positio
corpis xp̄i q̃ nõ videꝛ variare rationẽ ꝑ se illi⁹ desi
tionis. ⁊ ꝑ ꝯñs nõ aufert ab ea rõnẽ anichilatiõis.

Nõ hec. ¶ Ad euidẽtiã solutiõis istarũ instãtiarũ no
tandũ est: ꝙ nõ sic est de desitiõe panis
⁊ positiõe corpis in ꝓposito: sicut de generatiõe et
corruptiõe in materia. Nã gñatio ⁊ corruptio sũt
due mutatiões distincte essentialiter simul curren
tes quarũ vna est ab esse corrupti ad nõ esse eiusdẽ
Alia vero ab nõ esse generati ad esse eiusdẽ: vel for
me ei⁹. nõ curo modo. ⁊ sunt simul in eodẽ instanti
duratõis. Et puto ꝙ nature etiã. ita ꝙ simul natu
ra ⁊ duratiõe nõ eẽ corrupti ⁊ corruptio: ⁊ eẽ gña
ti ⁊ gñatio. Nõ sic aũt in ꝓposito. Nã ipsa cõuersio
que est positio corpis xp̄i: est vna simplex mutatio
inter duos terminos positiuos. s. inter esse panis ⁊
esse corporis xp̄i. ita ꝙ de pane fit corp⁹ xp̄i ⁊ ista
cõuersio ꝑ se primo terminaꝛ ad esse corporis chri
sti: sed verũ est: ꝙ ipsam cõuersionẽ concomitaꝛ nõ
esse panis: vel termini a quo. Non ꝑ vnã aliã muta
tionẽ distinctã terminatã ad nõ esse panis simplici
ter ⁊ extra genus. q2 tũc non posset vitari anichila
tio: vt videꝛ: sed eadẽ conuersione ⁊ simul omnino
panis conuertitur in corpus: ⁊ desinit esse. nõ sic ꝙ
nõ esse sit aliq̃s de ꝑ se terminus ꝯuersionis: sed cõ
comitaꝛ ipsam conuersionẽ. Sicut suo modo licet
nõ sit simile omnino: eadem generatione habeꝛ es
se asini vel esse asinum ꝑ se: ⁊ esse vnuȝ: vel ab equo
distinctũ. i. non esse equum sm̃ philosophũ. iiij. me
tha. non ꝙ nõ esse equum sit terminus generatio
nis vel ptinens intrinsece ad ipm: sed ꝯcomitatur
necessario ipm: sicut vnum concomitatur ens.

¶ Ad primam ergo instãtiam dico: ꝙ
nõ semper oportet dare Solutio instãtia⸗
duas mutationes vel quasi mutationes siue ꝓdu rũ Ↄ opi.
ctiones siue destructiones respectu duorũ termi vltimam
norum: qui nõ sunt essentialiter idem: sed sunt sepa
rabiles. ꝓcipue quãdo alter eorũ est negatiuus. li
cet etiã sit possibile respectu ipsorum esse duas mu
tationes vel quasi. sed alter eorũ cõcomitatiue po
test haberi ꝓcipue negatiuus eadẽ mutatione vel
quasi mutatione: qua habetur ꝑ se terminus posi
tiuus. ⁊ ꝓcipue si illa mutatio sit cõuersiua: quic
quid sit de alijs. Nam ipsa sola conuersione vnica
simplici mutatione posita necesse est poni terminũ
ad quẽ positiuum: ⁊ destrui terminum a quo posi
tiuum ⁊ implicat aliter contradictionẽ planã. Ad
minorẽ dico bene ꝙ esse corporis ⁊ nõ esse absolu
te loquẽdo nõ sunt essentialiter idem: sed sunt sepa
rabilia. ⁊ ideo dico bene ꝙ ad nõ esse panis posset
terminari bene anichilatio: ⁊ ad esse corporis chri
sti creatio: que essent mutationes distincte. sed non
sic se habet: nec habere potest: quãdo panis ꝯuerti
tur in corpus. sed necesse esse ad cõuersionẽ: vt per
ipsam eãdem mutationẽ vel quasi mutationẽ sim
plicẽ habeatur esse corporis christi ꝑ se ⁊ non esse
panis cõuersi. ita ꝙ respectu cõuersionis non esse
panis et esse corporis sunt simpliciter inseparabi
lia quacũqȝ virtute. ¶ Ad secũdam instãtiam pa
tet ꝑ idem: quid dicẽdum est. ¶ Et ad tertiã etiaȝ
quia desitio esse panis ⁊ positio corporis non sunt
due mutatiões: sicut generatio ⁊ corruptio: vt pa
tet ex ꝓdictis. nec est sic imaginãdum: sicut imagi
natur argumẽtum. Tamẽ in ꝯfirmatione ponitur
vnũ dubium. s. ꝙ ꝓpter hoc negatur corruptio esse
anichilatio: q2 terminatur ad negationẽ in subie
cto apto nato. Nã anichilatio gratie etiã videtur
terminari ad negationẽ eius in subiecto apto na
to: sicut in aĩa. ⁊ tñ nõ ꝓpter hoc debet negari ani
chilatio. Et similiter creatio gratie fit in subiecto
apto nato: ⁊ tñ nõ ꝓpter hoc minus est creatio. Et
quicquid sit de hoc: planũ est ꝙ argumẽtum nõ cõ
cludit. Verũtñ de illo dubio põt dici: ꝙ vel destru
ctio gr̃e nõ terminaꝛ ꝑmo ad negationẽ sui eẽ ĩ sub
iecto. vñ ⁊ manere posset separata a subiecto. ⁊ sic nõ
eẽt in subiecto. ⁊ tñ esset: ⁊ nõ eẽt destructa vel ani
chilata: vt patet. sed terminatur destructio gratie
ad non esse simpliciter ipsius gratie: quod est ne
gatio extra genus ⁊ subiectũ: ⁊ ita anichilatur. nõ
sic autẽ forma quãdo destruiꝛ. sed terminaꝛ ei⁹ cor
ruptio ꝑ se ad non esse in subiecto. non autẽ ad nõ
eẽ simplr̃ extra gen⁹: vt patet. ⁊ iõ dr̃ corrũpi ⁊ nõ

anichilari sicut enim prius natura gratia ipa hʒ ⁊ creari: ꝙ sit vel ponatur in subiecto: sic vt videtur prius natura est nichil extra genus ⁊ non ens simpliciter: ⁊ anichilatur prius ꝙ sit non ens in subiecto. sed sicut forma vt ꝑ generationē acquirit̄: non prius in se acquiritur ꝙ in materia. qꝛ nō acquirit̄ primo ſm se sed magis ipm totū cuius forma est pars intrinseca. ⁊ ita simul ⁊ non prius natura habetur ꝙ totū. ⁊ ꝑ consequēs ꝙ ipsa in subiecto vel in toto. Sic etiā primo corrūpitur totū ⁊ simul forma est nō ens ⁊ in materia vel subiecto. ❡ Tamen ꝯtra ista sunt etiā aliqua dubia. ⁊ ideo dicas si vis ꝙ nō ꝓpter hoc excluditur anichilatio a corruptione: qꝛ terminetur corruptio ad nō esse forme in subiecto sic absolute loquēdo: sed qꝛ terminat̄ ad tale nō esse tanꝙ ꝑ se mutatio vera: ⁊ actus materie vl̄ subiecti. que etiā non primo terminat̄ ad nō eē forme: sed ad nō esse totius. cuius tñ manet aliqua ꝑs puta materia: que est subiectū talis mutatiōis. vel si primo ad formā ipsam vel nō esse forme: cui⁹ nichil manet: tñ est mutatio vera: ⁊ nō est anichilatio et terminatur ad nō esse forme manētis in potētia talis materie vel subiecti tanꝙ aliquid terminato educibile de illo subiecto vel materia ab aliqua virtute quecūqꝫ sit illa siue creata siue increata. nō sic autē terminatur destructio gratie ad nō esse ei⁹ in subiecto sicut patet. Non enim a quacūqꝫ virtute educibilis est de potētia subiecti: nec ꝑ verā mutationē ꝓductiuā potest haberi a quocūqꝫ agēte: sed solum ꝑ creationem. nō de potētia subiecti nec naturali nec obedientiali vt videt̄: quare ⁊c̄. Hec de secundo articulo ꝓncipali: nisi ꝙ ꝑ multas auctoritates posset ꝓbari ꝙ panis nō anichilatur: sicut ꝙ conuertitur. Et hoc ꝑ Ambro. de sacramētis: ⁊ ꝑ Hugonē ⁊ Damas. quas dimitto causa breuitatis

Panis an cōuersus possit idē numero repari ⁊c̄. 1. opinio.

❡ Quātum ad tertium articulū

est magnū dubium an panis cōuersus in corpus xp̄i possit idem nūero reparari nulla facta mutatione vel quasi mutatione circa corpus christi. ❡ Et videt̄ ꝙ possit reparari idem numero etiam de corpore xp̄i sine quacūqꝫ mutatione in corpore xp̄i. Primo sic. sicut panis fuit cōuersus in corp⁹ xp̄i: ita ꝙ de pane factum est corpus xp̄i sine mutatione omnimoda corporis xp̄i: ita videtur omnino possibile ꝙ econuerso fiat vel possit fieri panis de corpore xp̄i sine mutatione sui. Minus eñ videt̄ esse mutatio ex parte termini a quo alicuius mutationis ꝙ ex parte termini ad quē. quia mutatio vl̄ quasi per se posita ꝓpter terminū ad quē et magis sortitur rationē ⁊ speciem ex termino ad quē ꝙ a quo. sed primū est possibile. ⁊ fit de facto in ista cōuersione. ꝑ ⁊c̄. ❡ Secūdo sic. Non minus pōt de⁹ reparare panē eūdem numero de corpore xp̄i nulla facta mutatione in corpore: ꝙ de nichilo. sʒ de⁹ pōt reparare eundē panem numero de nichilo nulla facta mutatione in corpore xp̄i: vt patet. ꝑ ⁊c̄. ❡ Tertio sic. Illud nō est deo impossibile qđ non implicat cōtradictionē: sed panē eundem sic reparari nulla mutatione facta in corpore nō implicat contradictionē. Illa eñ ꝯdictio videret̄ ꝙ corpus xp̄i simul maneret et nō maneret: maneret. qꝛ nulla mutatio. Nō maneret. quia de ipso repararetur panis. ⁊ non nisi per conuersionem: et ita non maneret. sed istud non cogit: quia alio modo sine conuersione possit reparare: immo nec per conuersionem repararetur. quia panis non preexistit reparationi nec duratione: nec natura: vt patet. ergo ⁊c̄. et ita nichil potest in eum conuerti vt videtur: nisi prius reparetur. ❡ Quarto quia qui potest facere ꝙ vnum sit multa: potest facere de corpore christi panem manente corpore: precipue si panis manet aliquo modo in corpore secundum aliquitatē quācunqꝫ secundum aliquos. sed deus potest hoc facere. posset enim simul conuertere vnum ens in multa. ⁊ ita de vno facere multa. igitur de corpore xp̄i potest sic facere panem manente corpore.

Mēs doctoris.

❡ Sed ꝯtium ad istum articulū

ꝗ sit valde difficilis: vidētur mihi dicēda aliqua. ❡ Prio ꝙ deus panem prius conuersum in corpus posset reparare eundem numero nō de corpore sed de nichilo. ❡ Secundo ꝙ in panem sic prius reparatū posset corpus christi ꝯuertere. ❡ Tertio ꝙ de corpore christi non posset primo panem reparare. ❡ Quarto ꝙ si de corpore repararet eundem panem non primo: sed conuertendo corpus in panē iam reparatum: hoc non posset esse sine mutatione vel quasi mutatione corporis: sed transiret necessario ab esse in non esse. ❡ Primum probo sic. Nunc quid vere est nichil simpliciter ⁊ prefuit: deus potest ipsum reparare de nichilo vel non de aliquo. patet. sicut anteꝙ esset: potuit ipsum creare de nichilo. Non plus enim implicat vnum contradictionem ꝙ reliquum. sed panis post conuersionem est simpliciter nichil ⁊ nō ens ita bene sicut fuisset anichilatus: vt dictum est supra. ergo ⁊c̄. ❡ Secūdo sic. Si panis conuersus non posset reparari de nichilo: hoc videretur quia non posset reparari nisi de corpore in quod est conuersus. sed istud non est verum. nam pane conuerso potest deus anichilare corpus in quod cōuersus est: ⁊ tamen raparare panem de nichilo. patet. ergo etiam stante corpore et non anichilato quia panis ita est nichil stante corpore in quod conuersus est: sicut corpore anichilato. ⁊ sic ita potuit de nichilo reparari sicut corpore anichilato. ergo ⁊c̄. ❡ Tertio sic. Habitis ꝑ se terminis alicuius quasi mutationis que subiectuʒ nō requirit: ⁊ agente sufficientis virtutis: potest haberi illa mutatio vt videtur quocunqꝫ alio posito: vel etiam circunscripto. sed termini reparationis panis sunt non esse simpliciter ipsius panis et esse simpliciter. nec ista reparatio requirit subiectum: ⁊ deus est virtutis sufficientis ⁊ ꝑfecte. igitur posito vel circunscripto quocunqꝫ alio: potest haberi talis reparatio. igit̄ stante pane q̄ est aliquid aliud potest corpus christi de nichilo reparari: vel etiaʒ ipso circunscripto non obstante ꝙ panis fuerit in ipsum conuersus. ❡ Secundam conclusionē probo. ⁊ nō oportet hic insistere. quia vniformiter potest probari ꝙ corpus christi possit conuerti in panem sic iam reparatum de nichilo: sicut panis pri⁹ conuertebatur: vel poterat conuerti in ipsum. ❡ Tertiam conclusionem probo sic. Primo suppono ꝙ postꝙ panis conuersus est ante primam reparationem est nichil: sicut dictum est prius et probatum. Tunc arguo. Si panis reparatur primo de corpore Christi: aut hoc est per creationē / aut ꝑ cōuersioneʒ / aūt ꝑ generationē. Non per generationē patet. qꝛ nō preexistit materia panis

illi reparationi. nec per creationē. quia creatio est nō de aliquo. Hic autē ponit q panis de corpe reparetur. et sic de aliquo. igitur non p creationem. Nec p conuersionē. patet. quia sicut nichil non pōt cōuerti in aliquid vel transsubstātiari: sed oportet q transsubstātiatū vel cōuersum prius fuerit ens etiā duratione q̄ conuertatur: et in conuersione desinat esse. ita oportet q illud in quod aliquid cōuertitur sit preexistens saltē ordine nature illi conuersioni. q2 aliquid nō trāssubstātiatur in nihil: sed in ens. cū ergo panis ante illā reparationē sit nō ens simpliciter: sua reparatio prima nō potest esse conuersio. ¶ Dices q nō oportet terminū in quē conuersionis prius existere nec duratione nec natura sed sufficit q sit simul et simul terminet cōuersionē et duratione et natura. Secūdo dices q illa cōuersio non est sufficiēs. quia poterit reparari nec per creationē: nec p generationem nec p conuersionē: sed p alium modū. sicut etiam de facto nō reparātur entia a deo: que p̄fuerunt per aliquē istorū modorum. sed reparatio est aliquid aliud ab omnib9 istis tribus. ¶ Contra primū. quia aut ipa cōuersio est actio pductiua termini ad quē aut nō. Non potest dici q sit actio pductiua termini. quia accidit conuersioni. vnde conuersio est q terminus ad quem de nouo pducatur. pōt enim preexistere cōuersioni vt dictum est supra. Et oportet te concedere velis nolis de corpore xpi si nō est actio pductiua termini ad quē. quero quomodo se habet ad actionem pductiuā termini. quia aut ſm naturaz presupponit ipsam. et tunc habeo ppositum q terminus ad quē prius natura habet esse q̄ in ipsum aliquid conuertatur. Aut est prior natura ipsa cōuersione illa actio pductiua: et tunc aliquid potest conuerti in nichil: loquēdo de conuersione que est transsubstantiatio qd est falsum. Similiter etiam cum ipsa conuersio et pductio sint essentialiter distincte sicut pbatum est: et prior natura p seipsum sit conuersio: deus posset facere in re conuersionez non p̄cedente pductione termini ad quē conuersionis: nec concomitāte nec sequente. Et ita posset facere q aliquid cōuerteretur in aliud qd semp esset nihil. Aut iste due sunt simul natura et duratione: sicut diceres. Cōtra primo. q2 sicut prius est esse terminum alicuius conuersionis: ita videtur q prius sit actio pductiua alicuius q̄ cōuersiua alterius in ipsum saltem natura: licet enim nō sit simpliciter prius esse q̄ esse terminū pductionis: tamen respectu cuiuscūq3 alterius actionis prius est esse simpliciter q̄ esse terminū illius et alteri9 actionis. Secūdo etiā q2 nō videntur esse due actiones disparate circa idem et alterius rationis q̄ non habeant aliquē ordinem circa illum terminum durationis vel saltem nature. sed conuersio nō pōt esse prior. igitur oportet q pductio sit prior. Preterea si haberetur corpus christi p vnam pductionē que nō est conuersio: siue sit simul cū ea. siue nō iam nō reparatur p conuersionem: et sic sequitur ppositū. ¶ Contra secundā solutionē arguo. quia non intelligo aliū modū. quia reparatio aut est de non aliquo vel nō de aliquo et sic est creatio. aut de aliquo. et hoc dupliciter. aut sicut de subiecto: et sic est generatio. aut sicut de termino toto: qui transit totus in id quod reparatur. et sic est conuersio. vnde dico q resurrectio vel reparatio si sit de aliquo sicut de subiecto: est generatio passio quā pōt facere deus sine generante creato et immediate: vel mutatio est vera aliqua p̄supponens subiectum. et hoc sufficit michi. nec potest dici in pposito. et potest dici generatio aliquo modo. Aut est nō de aliquo: et sic est creatio. Uerum est tamen q non dicitur creatio absolute: sicut quādo res primo pducitur in esse: ita q ante nunq̄ sit ens: sed dicit reiteratio. quia iterata creatio nō obstāte q sit vera creatio. nec est differētia nisi ſm nomen. Et ex hoc patet q conuersio nō potest dici reparatio alicuius pprie: sicut nec creatio vel recreatio. quia ante recreationem vel reparationē recreatum vel terminus ad quem est nō ens. Si tamen dicatur aliquo modo reparatio panis cōuersio corporis in ipm: vel actio quecūq3 p quam habetur esse ei9: vel ponitur licet non de nouo: tunc habet locū quarta cōclusio. s. q panis nō potest reparari d corpore xpi sine mutatione vel quasi mutatione corporis xpi. Et patet ista conclusio. q2 conuersio corporis i panē non potest esse nisi corpus desinat esse. patet ex ratione cōuersionis. sed hoc nō potest esse sine mutatione et transitu ab esse in non esse: sicut dictum est supra de pane quando conuertit in corpus xpi ergo etc. Sic dictū sit quātū ad istas. iiij. pclusiōes

¶ Ad rationes aliorum dico. Ad primam q non est simile de termino ad quē pversionis et de termino a quo quia terminū ad quē non oportet mutari: vel quasi transeundo a nō esse ad esse: sicut oportet terminum a quo transeundo ab esse in nō esse. panis autem idem numero nō potest fieri de corpore christi nisi p cōuersionem: vt dictum est supra. et patet q in cōuersione panis in corpus: corpus habet rationem termini ad quē. et ita non oportet ipm mutari. sed si corpus cōuerteretur in panē: corp9 haberet rationē termini a quo. et ita necessario mutaretur et transiret ab esse in nō esse. Quādo dicis q mutatio respicit magis terminū ad quem q̄ a quo verū est. quia respicit terminum ad quē per se intēdendo ipm vel tendendo in ipm. sed non sic in conuersione q terminus ad quē magis mutet. ¶ Ad secundum dico q deus pōt reparare panē eundem numero de nichilo nulla facta mutatione in corpore xpi. sed non de copore xpi ratiōe dicta in precedēti solutione. ¶ Ad tertiū dico q panis nō posset reparari de corpore christi nisi p conuersionem et patet q p conuersionem ipm reparari implicat cōtradictionem: siue ex pte termini ad quem: si poneretur q prima reparatione que pprie dicēda est reparatio: repararetur siue ex pte termini a quo: si per conuersionez in panem iam prius reparatum. ¶ Ad quartum dico q licet possit cōuertere vnū in multa: non potest tamen facere q vnum sit multa. nec potest facere q aliquid cōuertatur in aliud sine mutatione. Hec de quarto articulo p̄ncipali. ad rōnes 1. opi.

¶ Ad primū principale argumētum dico q panis non anichilatur: licet aliquādo fuerit: et post conuersionē nichil sit aliquo modo: vt dictum est supra. ¶ Ad scōm dico q forma nō anichilatur per corruptionē sicut visum est supra. Quādo dicis q immo. quia alioquin posset reparari idē numero p agens naturale: dico q ex nā rei nō video rōnē cogentē: q̄re p naturā non possit ad rōnes principales.

eadē numero forma educi de materia: ꝛ idē numero reparari: sicut dicet infra de resurrectione. ¶ Tu dicis contra philosophū est. dico ꝙ nō video necessitatē dicti sui. nec ipse adducit ad hoc rationē cogētem. ꝛ ideo non oportet ꝙ necessario credā sibi. Tamē aliter potest dici ꝙ nō oportet idē numero posse redire ꝑ naturā. nā licet virtute agētis increati ꝛ infiniti possit redire idē numero ꝛ eadē numero forma educi pluries ꝛ totiēs quotiēs. agens tn̄ creatū ꝛ limitatū non pōt ex limitatione sua educere vnā formā plusq̄ semel licet forma in eandē potētiam materie redigatur: ꝛ eadē numero iterato sit educibilis ex materia absolute loquēdo saltē virtute diuina supnaturalis agētis. ¶ Ad tertiū dico ꝙ licet totū esse panis desinat: non tn̄ ꝑ anihilationē sicut dictū est supra: licet quādo totum esse ꝑducit de nouo incipiat esse ꝑ creationē. Non eñ panis desiuit esse: vel incipit non esse ꝑ mutationē vel quasi mutationē ꝓpriam terminatā ꝑ se ad non esse: sed ꝑ conuersionē ꝑ se terminatā ad esse corporis: cōcomitāter vero ad nō esse panis. igitur ꝛc.

¶ Distinctionis Vndecime. Questio Quinta.

Vinto q̃ro: vtrū per se precisu ꝰ terminus ad quē ꝯuersionis panis sit corpus xp̄i qđ est pars essentialis humanitatis xp̄i: ex quo cū aīa intellectiua cōponit. ¶ Videt ꝙ nō. In omni cōuersione vel mutatione q̄ habet ꝑ se terminū a quo positiuū oportet ꝙ ꝑ se terminus ad quē sit aliquid negatiuū. patet. q2 oīs mutatio vel quasi mutatio est trāsitus a contradictorio in cōtradictorium ꝑ se. Ista autē se habent sicut affirmatio ꝛ negatio. sed ista conuersio habet pro ꝑ se termino a quo aliquid positiuum. puta panē. non ergo pro ꝑ se termino ad quem. sed corpus xp̄i est aliquid positiuum. ergo ꝛc. ¶ Secūdo sic. corpus xp̄i vt sic accipitur non dicit: nisi vel materiā solam vel materiā cū quātitate. q2 nō potest dicere aīam eo ꝙ sic distinguit contra aīam. nec aliquam vt aliā formā. q2 in hoīe nō sunt plures forme substātiales. q2 vnius rei vnū est esse simpliciter. sed in materiā solā vel in materiā cum quātitate non fit cōuersio sed magis resolutio vel corruptio: ergo ꝛc. Similiter nec in materiā cū quātitate. q2 quātitas cū sit accidēs: nō potest esse terminus: nec includi in ꝑ se termino cōuersionis. ergo ꝛc. ¶ Tertio sic. Illud nō est p̄cisius ꝛ ꝑ se terminus conuersionis: qđ vt sic ꝑ ip̄am nullū accipit esse. ꝓbatio. q2 cōuersio aut est positiua: aut destructiua tm̄. non pōt dici ꝙ destructiua tm̄. ergo positiua. ꝛ ꝑ consequens sicut est noua: ita potest aliquid de nouo. ꝛ p̄cipue suū per se terminū vt videtur: sed corpus xp̄i pars: vt patet. nō accipit esse ꝑ istā cōuersionem. q2 nec nouū esse per istam cōuersionē eo ꝙ preexistebat. nec precedēs esse. q2 tūc bis acciperet idem esse. ergo ꝛc.

Luc. 22. Mat. 21. ¶ Contra hoc est corpus meū ꝫ. Luc. 22. ꝛ Math. 21. Et similiter de sanguine suo modo.

¶ In ista q̄stione sic procedā.

¶ Primo ponā aliquas opiniones de ista q̄stiōe cū motiuis aliquibꝰ ꝛ modis dicēdi earꝫ. ¶ Secūdo arguā ꝫ eas: ꝛ soluā ad motiua earū. ¶ Tertio dicā aliter ad questionem. ¶ Et vltimo ad rationes principales.

¶ Quātū ad primū articulū

p̄mittēdū ē ꝙ bñ ꝯcedūt hꝰ oēs moderni ꝙ panis ꝯuertat i corpꝰ xp̄i: ꝛ ꝙ corpꝰ xp̄i est ꝑ se terminꝰ ad quē huius cōuersionis. sed de modo declarādi hoc: ꝛ quale sit illud corpꝰ sunt quatuor opiniōes. Et sūt tres illoꝝ q̄ volūt vitare plēs formas i hoīe.

¶ Prima ē ista ꝙ cū corpꝰ nō sit mā tm̄ q2 mā tm̄ nō est nisi pura potētia: nec materia cū quātitate: q2 substātia nō icludit accidēs nec materia cū aliqua alia forma substātiali ab aīa. q2 maneret in hoīe cū aīa. ꝛ sic in eodē ꝑ se vno essent plures forme substātiales qđ est impossibile ꝛ implicās cōtradictionē: sicut ꝙ ꝑ se vnum nō sit per se vnū s̄m eos oportet dicere ꝙ corpꝰ illud qđ est ꝑ se terminus trāsubstantiationis: icludat intrinsece materiā ꝛ animā rationalē que dat esse corporeum subiectiuum ꝛ intellectiuū: sed nō inquātum dat esse sensitiuum ꝛ intellectiuū: sed inquantū dat esse corporeū. corpus ergo est ꝑ se terminꝰ isto modo vt dicunt. ꝛ ita oportet dicere s̄m eos ꝓpter rationem p̄dictaꝫ. ¶ Ex hoc patet s̄m eos ꝙ possibile est esse cōuersionē in aīam rationalē: non inquātum dat esse corporeū. ꝛ hoc nō est inconueniens: sicut nec est conueniens ꝙ corpus conuertatur in corpus. 1. opinio

¶ Secūda opinio est ꝙ corpus illud qđ est per se primus terminꝰ conuersionis nō includit aliquā formam substantialē. quia nec animā rationalē. Nā si fuisset consecratū in triduo sub specie panis fuisset corpus illud qđ est ꝑ se terminus cōuersionis. ꝛ tn̄ non fuisset ibi in aīa que erat a corpore separata. Nec includit aliquā aliam formā substātialem. q2 nulla alia forma substantialis alia ab aīa ad essentiā humanitatis xp̄i ꝑtinet. nō est eñ in hoīe nisi vna forma tantū. Nec includit aliquod accidēs siue quātitatē siue aliquod aliud. q2 ꝑ se terminus est substātia: et aliqđ ꝑ se vnū. ¶ Quidā ergo dicunt ꝙ corpus illud dicit materiā xp̄i cum modo quodā quātitatiuo derelicto in materia vel cāto ex ip̄a quātitate. q̄ q̄dē modus nō est quātitas: sed aliquid aliud ab ip̄a. ¶ Secūdo dicunt ꝙ modus ille quātitatiuus ē substātialis ꝛ essentialiter idē cū materia. q2 accidens esse nō potest eo ip̄o ꝙ includit in ꝑ se termino cōuersionis. ¶ Tertio dicūt ꝙ materia ꝑ illū modū formaliter in seip̄a est extēsa habēs partē extra partē: ꝛ ꝙ ꝑ illū potēs est suscipere q̄ātitatē: ꝛ habere ꝑtem aliā ꝛ aliā sub ꝑtibus quātitatis. Alioquin eñ nō est intelligibile vt dicūt: q̄uo materia s̄m se sit simplex ꝛ indiuisibilis: posset suscipere q̄ātitatē ꝛ habere sub ip̄a partem extra partem. 2. opinio

¶ Tertia opinio est q̄ dicit ꝙ illud corpus ꝑ se non dicit nisi materiā: tn̄ connotat quātitatem ꝑ quā formaliter illa materia est quāta. ꝛ materia licet s̄m se nō sit corporea: tamen vt substat quātitati ꝛ afficit ꝑ eā: pōt dici corpꝰ: ꝛ idē corpus xp̄i xp̄o mortuo qđ fuit priꝰ viuū. Tum ꝓpter vnitatē materie ꝛ quantitatis. tum propter vnitatem diuini suppositi sustētantis ita in morte 3. opinio

sicut in vita. ⁊ hoc siue illa materia informetur alia forma non pertinente ad christum siue non.

4.opi. ¶ Quarta opinio est q corpus xpi non terminat illam cōuersionē absolute acceptū: vt substantia est: sed vt hic presens est: puta sub specie p̄sens. ⁊ isti volunt q ex vi conuersionis p se habetur p̄sentia corporis xpi sicut p se terminus. Et ad hoc ducūtur precipue. qꝛ nihil aliud positiuum nouū videt: nisi istam p̄sentiam in proposito. cōuersionis autem noue videtur nouus terminus aliquis positiuus: sicut deductum est supra in argumēto principali. ¶ De isto autē modo patet q vnus est contra pluritatē formarū in homine q̄ alij. immo nō videtur cōtrarius sicut tres primi qui ad fugam pluriū formarū (vt estimo sine preiudicio) sunt ficti ⁊ etiā adinuēti. Quartus vero iste non tangit aliquid de illa difficultate: sꝫ indifferēter cū vtraqꝫ parte potest stare: vt patet intuenti. Hec de primo articulo principali.

5 pcedē. opi. ¶ Contra primā opinionē ⁊ secundā ⁊ tertiam pro quanto innitūtur illi fundamēto: q in homine non sunt plures forme: ⁊ q nō est ibi alia forma substantialis ab aīa intellectiua: dico q illud fundamentum est falsum ⁊ periculosum. nec possunt saluare vnitatem vere carnis xpi vel veri corporis xpi viui ⁊ mortui in sepulchro. nec per consequēs veritatem huius sacramēti: in quo p se continetur tanq̄ p se terminus conuersionis vera caro xpi ⁊ fuisset contēta in triduo: si quis consecrasset. Et q in homine necessarium sit dare plures formas: ⁊ fuerit eadem vera caro xpi viui ⁊ mortui in sepulchro non solum materia vel quātitas siue per seip̄as: siue cū alia forma de nouo adueniente non ptinēte ad naturam humanā christi. primū probaui in secundo distinctione. xviij. ⁊ scḋm in tertio: cū hoc quod dictū fuerat de ip̄a i scḋo satis diffuse. nec est modo quātū ad p̄sentē articulū aliqḋ illorū repetēdum.

¶ In speciali igitur arguo cōtra primā opinionē. primo sic. si ali-
5.1.opi. quis consecrasset in triduo mortis christi fm omnes sub sacramento vel sub specie panis fuisset p se terminus conuersionis presens vere et realiter. sed planum est q ibi non fuisset anima: nec materia informata. Nam in triduo mortis christi anima fuit separata a materia vel a corpore christi. vnde ⁊ om̄es doctores tenēt q anima modo de facto non est p̄sens per se ⁊ ex vi sacramenti: sed concomitatiue. quia corpus informat vel materiā ipsam igitur p se terminus cōuersionis nō est aliquid cōstitutum intrinsece per animā: nec includēs ipsam. Nec valet qḋ dicunt: q verū est inquātum aīa dat esse sensitiuum vel aīal vel esse intellectiuū seu hominē: sed inq̄tum dat esse corporeū. primo qꝛ p se terminus realis ipsius conuersionis debet esse aliquid reale ⁊ cōstituens ipsum debet accipi fm rationē realem. sed anima vt dat esse corporeum vel sensitiuum vel intellectiuum nō distinguitur in se ipsa formaliter ex natura rei: sed tātum fm rationē et intellectuꝫ fm eos. igit fm q dat omnia ista esse: terminat conuersionē. qꝛ ratio realis ⁊ formalis per quā dat omnia ista esse: est eadem ⁊ simplex indistincta. Non enim corporeum vegetatiuū sensitiuum ⁊ intellectiuum cōtinētur distincte formaliter in anima: vt dicunt negādo formalitates. sed anima vnica simplex indistincta omnino re ⁊ ratione reali virtualiter continet ista esse: ⁊ potest dare ipsa. quare ⁊c. Scḋo non valet illud dictū qꝛ dato q distinguerētur sic formaliter in aīa. tñ ecēnt ideꝫ essentialiter ⁊ impossibile esset q vnū esse fm talē formā poneretur vel daretur ab ipsa sine alio: vel q ipsa non esset p̄sens fm alia esse. si ergo dat esse corporeū dat esse sensitiuum ⁊ intellectiuū: et p̄ns est fm om̄ia ista esse. Et sic in triduo mortis sicut fuit p se terminus cōuersionis: ita fuit corpꝰ viuēs ⁊ aīal ⁊ homo: ⁊ ita xps in triduo nō fuit mortuꝰ. Et idem sequitur si solū distinguant fm rationes isti gradus multofortius. ¶ Scḋo sic arguit principaliter cōtra eos. si panis cōuertitur in tale corpus cōstitutum sic ex materia ⁊ aīa inquātum dat esse corporeum. sequit q aīa rationalis possit dare esse corporeum: sed hoc est impossibile ⁊ falsuꝫ: qꝛ aīa fm suum esse totale est forma spiritualis separabilis nō educta nec extēdibilis siue p se siue per accidēs. oīs autē forma dans esse corpus partē est corporalis educibilis ⁊ extēsa per se vel p accidēs sicut dictum est in secundo ꝫ ⁊c. ¶ Tertio sic. panis conuertitur sic in corpus q totū in totū. materia in materiam. ⁊ forma in formā: sicut patet. sed fm eos aliqua forma corporalis nō potest conuerti in spiritualē. cū igit forma panis sit corporalis: ⁊ aīa intellectiua fm totū esse suum simplex sit forma spiritualis: forma panis nō cōuertitur in aīam ergo ⁊c. ¶ Quarto sic. vniformiter debet poni qḋ est p se terminus cōuersionis panis aliquid cōstitutum ex materia ⁊ aliqua forma substātiali: sicut sanguis qui est p se terminus cōuersionis vini: vt videt: sed planum est q sanguis nō est aliquid constitutuꝫ ex materia ⁊ aīa: sed ex aliqua alia forma substātiali: vt patet. siue sanguis contineat in corpore siue effundatur. Non em̄ informatur ab aīa: vt patet. igitur. Similiter corpus est aliquid constitutū per aliā formā q̄ per animā: precipue cum in illo triduo in quo p se terminus fuisset habitus nō coniungeret anima materie: nec corpus vel caro esset materia pura plusq̄ sanguis: sed aliqḋ cōstitutum p consequēs per aliquam formā substantialem aliam ab anima. ¶ Sic igitur patet q opinio p̄dicta est falsa. Ad motiuum suum cuius est vis in hoc. s. q in homine non possunt poni plures forme: patet q nichil valet.

¶ Contra secūdam opinionem de illo modo quanti- 5.2.opi.
tatiuo que est ficta arguo primo sic q modus ille sit impossibilis. qꝛ ille modus est derelictus a quātitate sicut dicunt. sed impossibile est q a quātitate vel ab aliquo accidēte derelinquatur aliquid consubstātiale subiecto. quia sicut subiectum prius est accidente. ita ⁊ omni derelicto ex accidēte. et sicut omne accidens posterius est substantia subiecti et quolibet cōsubstantiali: ita quodlibet derelictū ex accidēte est posterius quolibet consubstantiali ipsi subiecto. ꝫ ⁊c. ¶ Secūdo sic. aut ille modus est substantia: aut accidēs. non potest dici accidens p se. quia includitur in p se termino cōuersionis. Similiter etiā consubstantialis est materie. nō sic aliqḋ accidēs. Non pōt dici etiā substātia. qꝛ vel est materia vel forma vel cōpositū. nō pōt dici nouuꝫ cōpositū substātiale ptꝫ. nec forma substātialis. qꝛ dicis q nulla forma substātialis icludit in p se ter

mino cōuersionis. Similiter etiã quia tunc essent
plures forme substãtiales in xpo. Similiter etiaꝫ
quia nõ esset cõsubstãtialis materie. qꝛ nulla forā
substantialis est materie cõsubstãtialis. nec mate-
ria potest dici. qꝛ nõ noua ⁊ alia materia tūc enim
quantitas crearet materiam derelinquēdo ipsam.
nec precedēs materiam in rõne subiecti: sicut ꝓba
tum est supra. Similiter etiam si est ipsa materia:
ita fit cõuersio tantum in materiam purã: quando
fit in modum illū: sicut sine modo illo: vel multipli
cantur verba sine fructu. Si dicas ꝙ nec sit mate-
ria nec forma: nec cõpositū: nec accidens. sequitur
ꝙ est nihil. ¶ Tertio sic. Sicut alie forme nihil de
relinquūt aliud a se in suis materijs: ita nec quan-
titas vt videtur. sed alie nõ derelinquunt aliquid
tale: puta albedo modum quãtitatiuum ⁊ huiõi. ergo
⁊c. ¶ Quarto sic quero a te an ille modus sit forā
liter extensio ipsa habēs partem extra ptem: vel nõ
si nõ/ tunc per ipm nihil extenditur: nec habet ptē
extra partē: ⁊ ita nõ materia. si sic: sequitur ꝙ est ac
cidēs: ⁊ nõ nisi quãtitas. igitur quãtitas derelinq
tur a quantitate in infinitum. Similiter etiã sequi
tur ꝙ nõ includitur in per se termino cõuersionis
contra te. ¶ Quinto sic. Aut illud corpus qđ po-
nis p se terminum ꝯuersionis est corpus mathema
ticum: aut naturale. si mathematicū: includit quan
titatem ꝯtra te. si naturale: includit aliquã formaꝫ
naturalem. Aut ergo substãtialem: ⁊ cū illa nõ sit
aĩa: oportet ꝙ sit alia forā substantialis. ⁊ habemꝰ
ꝓpositum cõtra te. aut accidentalē quod est cõtra
te. qꝛ nullum accidens includitur in per se termio
cõuersionis. Tunc enim eēt trãsaccidētatio. ⁊ hoc
etiam tu ponis. ¶ Sexto sic. Non minus sunt effi
cacia verba sup corpus: ꝙ̃ super sanguinem: sed p
se terminus cõuersionis vini est sanguis cõpositū
ex materia ⁊ forma substantiali. Nec habet ibi lo-
cum nec apparentiã fictio talis modi: per quã ma-
teria dicatur sanguis. igitur etiã sic de corpore.
¶ Septimo sic. quãdo dicit xps: hoc est corpꝰ. pla
num est ꝙ corpus qđ ponitur ibi: significat veram
carnem xpi: sicut dicit ipse xps. Caro mea vere est
cibus: ⁊ sanguis meus vere est potus. Et de isto sa
Iohã.6. cramento dicit Io. vi. Nisi manducaueritis carnē
⁊c. sed fictio est dicere ꝙ aliqđ sit caro per vnū ta
lem modum quãtitatiuū vt ptꝫ. sed oꝫ dicere ꝙ per
aliquã veram formaꝫ ergo ⁊c. ¶ Cõtra illū modū
etiam arguit. qꝛ si per ipm oꝫ materiã disponi ⁊ ex
tendi vel habere partem extra partem: sequitur ꝙ
ille modus sit prior quãtitate. ⁊ sic non derelinqui
tur ex quãtitate. ¶ Vlteriꝰ sequitur ꝙ vt ille mo-
dus est quãtitas vel aliquid: puta materia extensa
seu hñs partē extra ptē: ⁊ nõ per quãtitatem qđ est
contradictio. Sicut ꝙ aliquid sit album nõ per al-
bedinem. ¶ Vlterius ꝙ oportet omne subiectum
pari ratione disponi per vnum talē modū ad quã
libet formã. vlterius ꝙ duo corpora sunt in codeꝫ
loco naturaliter. scꝫ quantitas ⁊ ille modus. vltra
ꝙ ille modus distinguitur ex natura rei a materia
⁊ tamen nõ essentialiter. ⁊ ita ponuntur formalita
tes cõtra illos qui deffendunt istum modum. Et
breuiter totum fictum hoc est cõtra illum moduꝫ.
¶ Preterea etiã quero de materia sub illo modo
aut habet parteꝫ sub parte modi: aut nõ. si sic: pari
ratione sine illo modo sub quãtitate potest habere
partem sub parte: vel oportet ipsam disponi p vnū
alium modum ⁊ sic in infinitum. sed est tota simul
sub qualibet parte modi: tunc habes difficultateꝫ
contra te sicut de materia sub quãtitate imediate.
¶ Vlterius ad istum modū sequitur ꝙ materia si-
mul ⁊ semel p naturam possit esse quanta ⁊ habere
partem extra partē quod est idem semel per modū
illum: ⁊ alio semel per quãtitatem inherētem. Si
dicas ꝙ modus ille nõ habet partem extra parteꝫ
nec dat hoc materie. Tunc materia illa cū illo mo
do est indiuisibilis: sicut per seipsam vel sm seipsaꝫ
Dimitto ergo illum modum.

¶ Contra tertiam opinionē arguit in secūdo ⁊ i ter- Contra tertiam opinio.
tio. et iam prius tactū ē ꝙ vera caro xpi per se cõ-
tinetur sub sacramento tanꝙ̃ per se terminus con
uersionis: ⁊ fuisset ibi si quis cõsecrasset in triduo.
sed caro xpi ⁊ vere eadem nõ dicit materiam tãtuꝫ
cum quãtitate eadeꝫ. Non enim materia cum quã
titate tantum est caro. qꝛ quãtitas non dat sibi esse
carnem. nec vnio ad diuinum suppositū dat sibi eē
carnem vel eandem carnē. qꝛ tunc esse vnituꝫ diui-
no supposito esset caro. ⁊ sic aĩa esset caro vel aliã
carnem. sed per aliquã formam substãtialem est ca
ro. ⁊ quia eadem caro oportet ꝙ eadem forma ma
nerite in xpo viuo ⁊ mortuo ⁊ hoc nõ per animam
patet igitur per aliam que vere icluditur in per se
termino conuersionis sicut patet. Nec valet ꝙ illa
materia vnitur eidem supposito verbi: cui prius. qꝛ
pari rõne (sicut dixi alias) si de materia corpis xpi
generaretur asinus ⁊ assumeretur a verbo: caro asi
ni posset dici caro xpi: ⁊ eadem caro quod est mani
festum falsum. ⁊ cõtra reuerētiam sacramēti ⁊ ve-
ritatem. quare ⁊c. ¶ Secūdo sic. aut quãtitas iclu
ditur per se ⁊ intrinsece in p se termino cõuersiõis
aut nõ. si sic: sequitur ꝙ cõuersio est in accidens. ⁊
ita non est trãssubstãtiatio tãtuꝫ: sed trãsaccidēta
tio cõtra oēs si nõ igitur in materia tãtum est con-
uersio. ⁊ sic nõ in corpus. quare ⁊c. ¶ Tertio sic. qꝛ
planum est ꝙ materia cum quãtitate non põt dici
sanguis sed oportet ꝙ hoc sit per aliquã verã for
mam substãtialem. ergo cum caro vel corpus non
minus sit aliquid perfectum ens. qꝛ ⁊ in carneꝫ cõ
uertibilis est ipse sanguis sm viam perfectionis ⁊
tendendo ad perfectionem vt patet. corpus xpi et
caro que oportet per se eē terminum huius cõuer-
sionis: nõ dicūt tantum materiam: nec tantū matē
riam ⁊ quãtitatem. Imo nec caro includit quãtita-
tem. Est enim substãtia nõ includēs accidēs: vt pꝫ
oportet ꝙ includat aliquã formam substãtialem:
que maneat eadem in materia xpo mortuo ⁊ viuo.
Et non valet aliquid contra hoc vnio ad verbum:
sicut dictum est supra. sicut nec vnio asini vel alte-
rius hominis ad verbum. quare ⁊c. ¶ Quarto sic
sicut materia non est substãtia per quãtitatem: ita
nec corpus pertinens ad genus substãtie. nec sicut
totum nec sicut pars per quãtitatem. ptꝫ. Nec per
vnionem ad aliqđ extrinsecum. nec per aliquod ac
cidens. sed materia nõ est corpus pars per seipsam
tunc enim esset caro per seipsam: et os xpi: ⁊ sic de
alijs. quod est oĩo falsum. opꝫ igitur ponere neces-
sario ꝙ terminus huiꝰ cõuersionis nõ solum inclu-
dat vel dicat materiam: sed aliquam formam sub-
stantialem. nõ animam. ergo aliam. Et dico ꝙ ista

opinio tertia est simpliciter falsa. Et motiuũ eiꝰ.
patet q̃ꝺ est nullum euacuatum.

Ↄ quartũ modum. ¶ Contra quartã opinionẽ etiam po
test argui scilicꝫ ꝙ
corpus vt hic nõ est terminus cõuersionis per se.
¶ Primo sic. per se terminus cõuersionis non est
aliquod accidẽs. q꞉ ista cõuersio est trãssubstãtiatõ
sed eẽ hic dicit presentiam corporis xp̃i ad speciẽ
sacramẽtalẽ ꝛ illa pñtia accidens est: sicut dictum
est supra. ergo ꝛc. ¶ Secũdo sic. Si corpus xp̃i vt
hic pñs esset per se terminus: sequeretur ꝙ ex vi cõ-
uersionis corpꝰ xp̃i esset hic pñs. sed hoc est falsuꝫ
sicut ostensum est supra. ergo ꝛc. Item ista conuer
sio est per se vna. ꝛ per ꝯsequẽs habet terminum ꝑ
se vnuꝫ. sed corpus xp̃i vt hic pñs nõ dicit aliquid
vnum per se. ergo ꝛc. ¶ Ultimo q꞉ corpꝰ xp̃i pos
set esse hic p̃sens: dato ꝙ nõ conuerteretur panis.
Sed de ista ratione parum curo. ¶ Ad motiuum
vero huius opinionis supius est solutum ꝙ nõ oꝫ
noue conuersionis esse terminum nouũ: sed in hoc
differt cõuersio ab actionibus vel quasi mutatiõi-
bus ꝓductiuis: ꝙ per se terminus eius põt preexi-
stere. nec ipsa noua est necessario quantum ad illud
quod dicitur: q̃ñ dicitur aliquid de nouo conuerti:
licet bene sit noua q̃tum ad illud quod cõnotat ꝓ
illo instãti scilicet pro desitione essendi termini cõ
uersi. Hec de secũdo articulo.

opi. doc. circa q̃õ, ¶ Quantum ad tertium ar-
ticulum igitur questionis dico primo sicut dixi in
secũdo: ꝙ corpus xp̃i pars humanitatis eius disti
cta cõtra aĩam includit materiam ꝛ formam: ꝛ di-
cit totum compositum ex materia ꝛ forma substan
tiali mixtionis: qua ẽ aliquid formaliter caro ꝛ os.
Et illud totum est ĩmediatum perfectibile ab aĩa:
ita ꝙ ex ipso corpore ꝛ aĩa constituitur tota huma
nitas vel totus homo vnus per se. Et sic in homĩe
quolibet sunt plures forẽ substantiales saltẽ due.
ĩmo etiam in quolibꝫ viuo: Et ista ꝓbaui in secun
do ꝛ per rationes: ꝛ per Aristotelem: ꝛ per fidem
ꝛ auctoritates sanctorum. ¶ Secũdo dico ꝙ aĩa
separata in morte xp̃i ꝛ in illo triduo remansit idẽ
corpus suum compositum ex materia ꝛ illa forma
mixtionis: sicut ꝛ manet in quolibet homine idem
corpus verum numero: ꝛ eadeꝫ vera caro: ꝛ os que
prius. Sicut ꝓbaui de xp̃o in secũdo ꝛ in tertio. s.
ꝙ corpus xp̃i ꝛ vera caro sua fuit idem viuũ ꝛ mor
tuum: caro viua ꝛ mortua in sepulchro per eandeꝫ
formam substãtialem per quam ꝛ prius cum esset
viua per plures auctoritates. ¶ Tertio dico ꝙ si i
triduo fuisset eucharistia cõsecrata: ibi fuisset sub
specie sacramentali per se terminus cõuersionis:
licet non ex vi cõuersionis. Et verum corpus xp̃i:
ſm illud verbum xp̃i: hoc est corpus meũ. Et simi-
liter sub specie vini verus sanguis xp̃i. et tamẽ nõ
fuisset aĩa. q꞉ erat separata a corpore. ꝛ non fuisset
ibi vera caro xp̃i: nec verum corpus xp̃i: nisi per ali
quam formam substãtialem: sicut etiam de sangui
ne. nec eadem: nisi per eandem formam que prius ꝛ
nihil aliud fuisset ibi per se: nec accidens nec hmõi
sed per concomitantiam. Sicut vsq꞉ hodie tenue-
runt omnes doctores. Et ideo concludo ꝙ per se
terminus ꝯuersionis panis huius ꝛ precisus ẽ sub
stantia corporis xp̃i ꝛ cõuersionis vini est sanguis
xp̃i substantia sanguinis eius. Et corpus illud di-
cit per se compositum ex materia ꝛ forma mixtio-
nis. Quod aũt substãtia corporis xp̃i sit per se ter
minus talis cõuersionis: patꝫ satis ex predictis. q꞉
non põt esse aliquid aliud: nec aliquid aliud in ipso
includi. Per se enim terminus aut esset cõpositus
ex anima ꝛ corpore: quod est superius improbatũ:
aut aĩa tantum: quod est falsum. aut materia cum
illo modo siue cum aliquo accidente: siue forma ali
qua substãtiali: vel cũ aliqua noua forma substãtia
li non pertinente ad xp̃m. q̃ꝺ est etiam ĩprobatũ to
tum. aut corpus xp̃i vt hic quod est improbatum.
Et ita relinquitur ꝙ soluꝫ corpus xp̃i sic composi
tum ex materia ꝛ forma mixti pertinẽte intrinsece
ad xp̃m: ꝛ alia ab aĩa sit per se precisus terminꝰ ta-
lis conuersionis panis: sicut sanguis cõuersionis vi
ni. Hec de tertio articulo principali.

¶ Ad primum principale ar- Ad rões ꝑncipa.
gumentum dico ꝙ non opꝫ noue ꝯuersionis eẽ no
uum terminum: sicut apparet ex p̃dictis. Quando
dicis ꝙ est transitus a cõtradictorio in cõtradicto
rium. dico ꝙ per se non est verũ: sed a positiuo i po
sitiuum vel etiam illud positiuuꝫ quod est terminꝰ
ad quem: non oportet esse nouum. verum est tamẽ
ꝙ oportet ꝙ terminus a quo desinat esse de nouo:
sicut dictum est supra. ¶ Ad secũdum dico ꝙ cor
pus xp̃i quod est terminus cõuersionis vnus inclu
dit materiam ꝛ formam. que non est anima: sꝫ aliã
formam mixtionis sicut dictum est supra. ꝛ eandeꝫ
existentem simul cum anima in christo viuo vel vi-
uente. Et dico ꝙ in quolibet homine sunt plures
forme. Quãdo dicis: vniꝰ rei vnicũ est esse. dixi ꝙ
verum est ꝙ si est vna res per se vnum est eẽ eius ꝑ
se. Sed dico vltra sicut dixi in secũdo: ꝙ plures for
me possunt cõcurrere ad vnum esse per se: nec ẽ ali
quod incõueniens de pluribus formis ordinatis:
quarum vna non est specifica: sed potest constitue-
re vnum subiectum receptiuum alterius forẽ com
plete ꝛ per se in potẽtia ad ipsam que est specifica.
¶ Ad tertium dico ꝙ non oportet ꝙ terminus ad
quem accipiat nouum esse sicut dictum est in ꝓba-
tione ad primũ argumentũ q̃ debuit poni ad istud
ꝛ tũc dico ꝙ etiã sicut tangebatur ibi: cõuersio nõ
est ꝓprie mutatio. nec est transitus a cõtradictorio
in contradictoriũ: sed a positiuo in positiuũ. ideo ꝛc.

¶ Distinctionis duodecime.
Questio prima.

Circa distinctiõeꝫ
.xij. quero primo vtrum acci-
dens possit esse in sacramẽto
isto sine subiecto. ¶ Uidetur
ꝙ non. Substãtia creata cor-
porea non potest esse sine quã
titate que est accidens vt pa-
tet. q꞉ nõ est corporea nisi per
quantitatem. Nec potest esse sine ratione ad deuꝫ
saltem. Relatio aũt est accidens. ꝛ sic de huiusmõi
Similiter substãtia cõposita nõ põt esse sine vniõe
materie ꝛ forme adinuicem. ꝛ tamen illa est acci-
dens sicut dictum est in secũdo libro. ergo multo
fortius accidẽtia nõ pñt esse sine subiecto vel sub-
stantia. Magis enim dependet accidẽs a substan-
tia q̃ ecõuerso vt patꝫ. quia substantia est prior na-
tura accidẽte. 7. methaphi. ꝛ posterius eẽntialiẽ 7. metha.

5.methe. esse non pōt sine priori. 5. metaphisice. ca. de priori.

¶ Secundo sic qua ratione est possibile vnū accidens esse sine subiecto in hoc sacramento: pari ratione ⁊ oia: vt videtur. sed impossibile est de omnibus ꝙ sint sine subiecto: vt de qualitate vel ratione vt videtur. igitur de quocūq; est impossibile vt videtur. ¶ Tertio sic. album solam qualitatē significat in predicamētis. ⁊ sic albedo ⁊ albū idem significant. ⁊ pari rōne quātitas ⁊ q̄ntum. sed īpossibile est quātum esse: nisi sit aliquod subiectum cui quantitas cōueniat vel inhereat. ergo etiā quātitatem. similiter de alijs accidētibus.

¶ Contra patet p auctoritates quas posuit magister in p̄nti distinctiōe ⁊ in precedēti etiam q̄ntum ad aliquas. Et probatur ꝙ ita sit de facto. Nam substātia panis cōuertitur ⁊ nō manet: sicut dictum est supra. spēs tamē accidentales vel sacramētales manēt. ⁊ tamen non informant aliquod aliud subiectū. ergo accidētia vel saltem aliquod accidens puta quantitas est ibi sine subiecto.

¶ In ista questiōe sic ꝓcedā.

¶ Primo īquirā vtrū quelibet substātia possit eē sine ꝓprio accidente vel separari ab ip̄o. ¶ Scd̄o inquiram vtrū omne accidens possit eē sine subiecto vel separari ab ip̄o. ¶ Tertio dato ꝙ sic inquiram: vtrum de facto oīa accidentia in eucharistia sint sine subiecto vel sint separata a subiecto.

¶ Ultimo ad rationes p̄incipales.

Nota de accidēte ¶ Quantum ad primū articulum p̄emitto ꝙ accidēs est nomē concretum. et significat aliquā formā: puta accidentalitatem vt ita loquar: vel inherentiam sicut suum principale significatum quēadmodū albū est ꝯcretum: ⁊ significat albedinem suo modo in predicamētis. Et sicut album significat inconcretōe ad aliquid: quod denominatur per formam illam significatam. s. in concretione ad subiectum qđ denominatur album ita etiā accidens significat in cōcretione ad aliq̄d quod denominatur tale per inherentiam vel accidentalitatem. ⁊ dicitur accidens vel inherens. Et illud tale sic denomiatum aliquādo est aliqua entitas ⁊ natura positiua absoluta: sicut quantitas vel qualitas que dicunt accidentia. Aliquando vero dicitur ꝙ est entitas respectiua: ⁊ essentialiter ad aliquid vel ad aliud: sicut relatio ⁊ alia de sex predicamētis vltimis. ¶ Secūdo p̄emitto ꝙ

Inherentia accīn̄tis ad subiectū. ⁊c̄. ista accidentalitas vel inherentia accidētis ad subiectum quā principaliter importat: ⁊ significat nomen accidentis. cum sit aliquid positiuū reale: nec sit nihil vel negatio vt patet. q̄ tūc nomē accidentis significaret principaliter negationem vel nihil. Similiter vltra cū non sit aliquid a se: sed ad aliud nec possit accipi q̄ntum ad id quod est: nisi cōcepto alio puta subiecto accidentis q̄ est habitudo accidentis ad subiectum. p̄tꝫ ꝙ non potest esse nisi accidens receptiuum: seu aliquis respectus realis accidentis ad subiectum ip̄m. Sed differenter accidētis absoluti ⁊ respectiui. Nam accidentis absoluti vt quātitatis vel h̄mōi inherentia non pertinet ad proprium genus vel predicamētum: nec est sibi cōsubstantialis vel coeētialis. sed pertinet ad aliud genus: quod est respectiuum: nō aūt absolutuꝫ. Et illa inherentia respicit accidēs absolutum pro subiecto imediato: cui formaliter īest. Alioquin nō diceretur accidens absolutum formaliter inherens per eam. Et puto ꝙ talis habitudo vel inherentia accidentis absoluti ad subiectum sit habitudo de predicamento habitus. Est enim aliquo modo derelicta ex adiacentia accidentis ad subiectum: vel est ip̄amet adiacentia talis. nec est inconueniēs ꝙ vnum accidens alterius generis denominet accidens absolutum. Dicitur enim q̄ntitas equalis alteri equalitate que est accidēs de alio predicamento a predicamēto quantitatis vt p̄tꝫ. q̄ de p̄dicamento relationis. Si dicas ꝙ inherentia inuenit̄ in nouem generibus accidētium. ergo nō est in determinato genere. dico ꝙ assumpta est falsa de inherentia accidētis absoluti vel etiam respectiui. licꝫ bene verum est ꝙ inherentia in suo cōmuni ⁊ trāscendēti non determinatur ad aliquod vnum gen᷒: sicut nec accidens. ¶ Ex quo patet ꝙ talis inherētia respectus intrinsecus est: sicut ⁊ totum predicamentum habitus. ⁊ ita nō necessario ponitur posito fundamēto. s. accidente absoluto: ⁊ termino puta subiecto. Nec esset aliquod miraculum: si a principio accidentis ⁊ subiecti minime poneretur. Secus est autem de inherentia accidentis respectiui. nam illa inherētia nō est alterius generis ab ip̄so: sed est sibi coessentialis: ne sit processus in infinitū in accidentibus vel inherentijs. ita ꝙ suo mō accidentibus respectiuis ita sunt coessentiales inherētie ip̄orum ad subiecta imediata saltem ⁊ prima: sicut respectus vestigialis creature ad deum: vt dictum est in primo. Si enim esset respectus inherētie aliud accidens ab ip̄a relatione vel respectu inherentie oporteret ꝙ illa inherentia cum sit accidens: alia inherentia inhereret. ⁊ sic in infinitum. Respectus tamen ip̄e ad terminum et inherentia ip̄a ad subiectum in ip̄o accidēte respectiuo distinguntur ex natura rei sicut patꝫ. nā formaliter sunt ad diuersa extrema. impossibile est autem ꝙ codeꝫ respectu formaliter ex natura rei aliquid referat̄ ad diuersa extrema in q̄bus est alia ⁊ alia ratio terminandi respectum: quare ⁊c̄. Nec est incōueniēs respectum sic fundari in respectu: sicut nec est incōueniēs ꝙ relatio fundet respectum vestigialem ad deum terminantem: sicut ⁊ quelibet creatura. Qđ autem inherentia accidētis ad subiectū dicat aliquem respectum realem positiuum: potest probari vniformiter: sicut probatuꝫ est suo modo respectu vnionis forme ad materiam in secūdo. distinctiōe xij. in questione de partibus ⁊ toto q̄ est quarta.

¶ His premissis que sunt vtilia non solum ad presentem articulum: sed etiam ad sequentem. ⁊ ad tertiuꝫ videretur alicui ꝙ substātia aliqua nō potest eē sine omni accidente suo: sed oportet necessario ꝙ h̄eat aliqua accidentia. Et oppositum implicat cōtradictionem. ¶ Primo sic impossibile est subiectuꝫ esse sine ꝓpria passione. q̄ conclusio demonstratōnis ī qua predicatur passio de subiecto: est necessaria ⁊ falsificari non potest. patet primo posteriorū. Alioquin contingeret sciētiam eē ignorantiaꝫ vel nescientiam: cōtra philosophum. 7. methaphisice. sed substātie habēt accidētia pro proprijs passiōibus. Nam s̄m Porphirium passio manat de genere accidētis. ergo ⁊c̄. ¶ Secūdo sic īpossibile est

Quelibꝫ subā an̄. possit eē sine ꝓpo accn̄te. 1ª opinio.

esse hominem vel aliquod aīatum sine sua quātitate. qꝛ aīa est actus corporis phisici organici: potentia vitam habētis. sed organicum necessario īportat quātitatem. ⁊ quātitas est dispositio que est rō recipiendi. cū ergo quātitas sit accidens: sequitur ꝙ substātia nō potest eē sine quolibet accidente.
¶ Tertio sic. impossibile est esse materiam sine forma. qꝛ materia est pura potētia. sꝫ forma nō potest esse ī materia sine quātitate. Quia nec spūalis. pꝫ de anima. nec corporalis. multominus. ergo ⁊c.
¶ Quarto sic. impossibile est eē aliquid vnum numero extra intellectum sine illo quod est rō formalis essendi vnum numero. sicut īpossibile est esse album sine albedine. sed aliquod accidēs est per qđ substantia corporea est vna numero. s. q̄titas. ergo ⁊c. quātitas enim est principium indiuiduationis
¶ Quinto sic. Substātia materialis nō pōt eē nisi naturalis ⁊ phisica. sed planum est ꝙ nō est naturalis nec phisica: nisi per qualitates ⁊ formas naturales. ergo ⁊c. ¶ Sexto sic. Celum est substantia quedam habēs quātitatem ꝓ accidente. sed celum non potest denudari sua quantitate. ergo ⁊c.

Opi. doctoris. ¶ Sed predictis non obstantibus videtur mihi dicendū primo ꝙ virtute diuina absolute loquendo possibile est oēm substantiam esse sine suo accidente quocunqꝫ siue absoluto siue respectiuo. ita ꝙ maneret sola substātia in re ⁊ in effectu: ⁊ nullum accidens eius maneret oīno. ¶ Hoc probo sic primo. quod est prius alio tempore vel duratione: non implicat cōtradictionem poni ⁊ eē vel manere sine illo. patꝫ sed substātia respectu accidentis sui est hmōi. vij.
7. meth. metaphi. ergo ⁊c. vnde ⁊ ꝓ tanto puto verificari dictum aristotelis. quia licet de facto ⁊ in actu substantia nō semper sit prior duratione vel tempore suo accidente: tū q̄tum est ex parte ⁊ ratione substantie non repugnat: nec implicat hoc cōtradictōnem. ¶ Secūdo sic. illđ quod est prius natura eētialiter distinctum ab alio: potest esse in re ⁊ in effectu sine illo. qꝛ illud in nullo dependet ab eo in eē: nec ī manere. sed substātia prior est natura suo accidente: ⁊ distincta eētialiter ab eo. patet qꝛ sunt diuersorum generum ⁊ predicamentorum: quorꝫ essentie sunt impermixte: primo posteriorum ꝗ ⁊c.
¶ Tertio sic. sine illo quod adest ⁊ abest prēt subiecti corruptionem pōt eē ⁊ poni subiectum in re et in effectu sine implicatione cōtradictionis. sed accidens est huiusmodi. per porphiriū ⁊ philosophū primo thopicorum. qꝛ accidens est quod contigit eidem inesse ⁊ non inesse. Nec per hoc distinguitur ꝓprium ab accidēte ꝯmuni sicut dictum est in scđo distinctione. xij. Si tamen ponatur aliqđ accidens positiuum essentialiter distinctum esse propriū vel ꝓpria passione alicuius. ¶ Quarto sic. deus qui ē prima causa: potest facere omnem effectum absolutum sine eo: quod nullo modo habet rationem causalitatis vel cause respectu illius qꝛ etiam loquendo de causis extrinsecis: pōt facere effectum sine illis. sed accidens alicuius substantie nullam habet causalitatem super ipām. quia causa est prior natura. sed substantia prior est accidente. ergo ⁊c.

resolutio ¶ Dico igitur: ꝙ virtute diuia pōt substātia creata carere omni suo accidente quodcūqꝫ sit illud: et manere in esse ⁊ in re cōseruata a deo. ¶ Scđo tamen dico. ꝙ hoc nō est possibile virtute data. quia vel sunt aliqua inseparabilia respectu eius ⁊ ad q̄ naturali necessitate determinatur substātia respectu agentis naturalis: ⁊ presupponitur sue actioni vel agens naturale nō potest aliqua accidētia corrumpere: nisi inducendo alia: sicut fit per motum. quare ⁊ cetera.

¶ Ad primum aliorum de ꝓpria passiōe dico breuiter: ꝙ nullum accidens est ꝓpria passio substantie sēm inherētiam actualem siue existentiam. ⁊ ita subiectum vel substantia potest actu existere sine propria passione. qꝛ accidens nō est ꝓpria passio: vt inheret actualiter: sed aptitudialiter Et sic semper ꝓpria passio cōuenit subiecto: licet accidēs actualiter nō existat existente subiecto. Uel si propria passio sit aliquod accidens actu inexistēs. Dico ꝙ subiectum potest eē sine ꝓpria passione valde bene. sicut ꝓbatum ē supra: ꝙ substantia pōt eē sine quocūqꝫ accidente suo. Quādo dicis: ꝙ tūc cōclusio demonstrationis posset falsificari dico ꝙ nō pōt falsificari. qꝛ ꝑdicatio eius vel demōstratio nō est de actuali inherentia predicati ad subiectū: sed aptitudinali inherētia vel potētia. ⁊ ideo non falsificaretur. quare ⁊c. Exēplum patet in mathematicis. Quādo eīm demonstratur triangulus habere tres equales duobus rectis. Dico ꝙ nō demōstratur equalitas actualis trium angulorum ipsiꝰ triāguli ad duos rectos. Posset eīm deus facere ⁊ cōseruare triangulum seu angulos triāguli: dato ꝙ non esset aliquis angulus rectus ⁊ ita per ꝯñs nulla equalitas actualis. sed demonstratur equalis in aptitudine vel nō repugnantia necessaria. et quia istud semper cōuenit triangulo ⁊ necesse est: ꝙ sibi cōueniat: q̄diu manet: ideo ⁊c. Si dicas: ꝙ ꝑ hoc distinguitur accidēs ꝓprium a cōmuni: per hoc ꝙ semper inest ⁊ in actu: q̄diu subiectum est. Dico ꝙ non est verus: sed magis per hoc: ꝙ soli speciei vel nature subiecti conuenit ⁊ omni tali. non tū oportet ꝙ semper in actu: sed sufficit ꝙ aptitudie. Ita ꝙ illa tria integrant rationeꝫ ꝓprie passionis creature. ꝙ scꝫ cōueniat possibiliter subiecto vel nō repugnanter. ⁊ hoc stat siue inhereat vel conueniat actu. ¶ Ad sēm dico: ꝙ totus homo ꝑ se nō est subiectum quantitatis. quia anima nullo modo ē subiectum quantitatis nec diuisibilis etiam siue per se siue per accidēs: sed ꝓsupponitur quantitas hominis ipsi anime: sicut ⁊ corpus phisicum ⁊ organicū. In alijs autēꝫ aīatis bñ verum ē: ꝙ etiam ꝓsupponitur anime. Et anima ipā non per se extenditur: sicut per se subiectum vel pars subiecti ipsius quātitatis: sed per accidens magis corpus vero aīatū pars vel materia ipā est subiectum per se ipsiꝰ quātitatis ī animato. Et ita aliter videretur: ꝙ quātitas sit prius naturaliter q̄ totum animatum: ⁊ tamen posterior naturaliter corpore ipō vel materia ⁊ per cōsequens ꝙ licet totum animatuꝫ nō possit esse sine quātitate: qꝛ est actus corporis organici ⁊ non posset informare corpus vel materiā nisi quātam. tamen materia ipā vel corpus illud est substātialiter prius natura ipā quātitate: ⁊ per se primū subiectum eius: posset eē sine quātitate. ideo ⁊c. Quicquid sit de hoc videtur michi posse dici: ꝙ tā homo q̄ quelibet substantia posset eē sine qualibꝫ quantitate siue totius siue partis. Quādo dicis ꝙ anima est actus corpis organici: ⁊ ꝙ quantitas est

Ar argumenta prime opi.

sibi ratio eẽndi organicũ: ⁊ recipiendi aĩam. Dico
ꝙ organicum potest accipi vel substantialiter vel
quãtitatiue. primo mõ corpus est organicũ habẽs
carnem ⁊ ossa: que sunt partes eius ⁊ substãtie que
dam ex seipõ substãtialiter ⁊ nõ per quãtitatẽ nec
per aliquod accidẽs. Et dico: ꝙ ipmmet corp⁹ per
suam substantiam natũ est recipere: vel recipit ani
mam. Nec quãtitas est sibi rõ recipiendi animam:
cum sit accidẽs. Nam ex rõne recipiendi formam
substãtialẽ ⁊ ipsa debet fieri vnum ꝑ se. nõ sic autẽ
ex accidente ⁊ substãtia fit vnus ꝑ se. similiter etiã
ratio recipiẽdi substãtiam est potẽtia substãtialis:
⁊ ita nõ est accidens. Et tunc dico: ꝙ posset de⁹ fa
cere: ꝙ aĩa informaret corpus nõ q̃tũ: organicum
tamẽ: sic ꝙ cõstitutũ ex partibus substãtialib⁹ que
sunt caro ⁊ ossa ⁊ hmõi. quare ⁊c. Unde isto modo
accipiẽdum est organicũ in diffinitione anime: nõ
pro organico quod est eẽ extensum habẽs partem
extra partẽ. q: quãtitas per se non pertinet ad sub
stantiam. nec per ↄsequẽs ad ꝑ se susceptiuum aĩe:
que est forma subãlis. verum est tamẽ: ꝙ agens na
turale nõ posset facere formam i materia nisi quã
ta prius ⁊ dispositius ꝑ accidentia. ⁊ hoc ex limita
tione ⁊ determinatione sui modi agẽdi. ⁊ q̃tuz ad
hoc corpus oportet p̃existere organicum ⁊ q̃tum
in alijs aĩatis: anteq̃ educatur forma eorum: si ta
men ab ipsis educatur: quod non puto. si vero non
educatur: sed a deo fit: adhuc dico: ꝙ ſm ordinatio
nem diuinam oportet: ꝙ pri⁹ natura corpus ita sit
dispositum ⁊ q̃tum per accidẽtia: anteq̃ aĩa eorũ
educatur. ⁊ etiã corpus hoĩs anteq̃ aĩa creetur. li
cet absolute loquẽdo posset hoc facere deus: nulla
quãtitate posita in materia vel in corpore. ¶ Ad
tertium dico: ꝙ materia potest eẽ in rẽ ⁊ in effectu
sine forma: sicut ꝓbaui in secũdo. ⁊ dato ꝙ nõ: ad
huc posset esse forma siue spũalis siue corporalis i
materia sine quãtitate. Tu dicis ꝙ materia nec for
ma est corporalis nisi per quãtitatem. Dico ꝙ acci
piendo eẽ corporeum ꝓ habere ꝑtem extra ꝑtem
quantitatiue: sic nihil est corporeum vel corporale
nisi per quãtitatem sed accipiẽdo eẽ corporeum de
genere substãtie: siue corpus dicat totum siue par
tem. Dico: ꝙ aliquid potest esse: ⁊ est corporeũ vel
corporale nõ ꝑ quãtitatem: sed ꝑ hoc ꝙ habet par
tes hõgeneas: sibi intrinsecas: quibus est extẽdibi
le per quantitatez supuenientem. ⁊ partes ille sunt
substantie: sicut ⁊ totum. ⁊ tales partes non habet
substantia spũalis ⁊ incorporea: puta angelus vel
anima. Et ideo nec sunt extendibiles per se nec ꝑ
accidens. ¶ Ad quartum dico: ꝙ quãtitas nõ est
principium indiuiduationis substãtie: sic ꝙ ꝑ quã
titatem sit ipsa substãtia formaliter idiuidua ⁊ hoc
aliquid: sicut ꝓbaui in secũdo. iõ ⁊c̃. ¶ Ad quintũ
de substantia naturali vel phisica. Dico ꝙ substan
tia vel habet esse naturale seu phisicum ꝑ acciden
tia solum sicut imaginatur argumẽtuz. ⁊ sic potest
esse, substãtia gñabilis vel corruptibilis sine hoc: ꝙ
actu sit phisica ⁊ naturalis: sicut p̃t eẽ sine talib⁹ ac
cidẽtib⁹ in actu: licet nõ sine aptitudine ad ipsa. Sʒ
non puto illud esse verum. Nõ enĩ solum forma ac
cidentalis est natura: sed etiã forma subãlis: ⁊ etiã
materia ipsa. Et ita diuiditur eẽ phisicum in esse
substãtiale ⁊ accidẽtale. Et tunc dico: ꝙ substãtia
talis esset substãtialiter phisica: non tamẽ acciden
taliter per accidentia illa. nec est hoc incõueniens.

¶ Ad vltimum dico: ꝙ absolute loquẽdo de⁹ pos
set conseruare substãtiam celi ⁊ sepãre quãtitatez
eius ab eo cõseruando vtrũq; vel corrumpere quã
titatem celi. Quãdo dicitur est imutabile ſm quã
titatem: sicut inaugmentabile ⁊ ingenerabile ⁊ in
corruptibile. Dico ꝙ verum est ab agente natura
li ⁊ creato. sed dico: ꝙ a deo posset sua quãtitas ab
eo separi: ⁊ postea sibi reddi. ⁊ ita mutaref ad quã
titatem. Et maior quãtitas etiam posset dari sibi:
⁊ sic augmẽtari ſm quãtitatem. Sed si in celo non
sit materia: sed sit pura forma subsistẽs: sicut dixi i
secũdo: tunc dico: ꝙ nullo mõ est generabile a quo
cunq; agente nec corruptibile: sed ꝑ solam creatio
nem habetur non de aliquo: ⁊ ꝑ solam anihilatio
nem posse desinere esse: eo ipõ ꝙ materiam nõ habʒ
talis forma: nisi cum hoc ꝑ diuisionem suaruz par
tium: quas posset deus abinuicem diuidere. Si ve
ro poneretur in ipõ materia. Dico ꝙ nõ video pre
cipue si esset eiusdem rõnis cum materia istorũ in
feriorum: quin eẽt generabile ⁊ corruptibile virtu
te alicuius agentis: saltem ab ipõ deo quicquid sit
de agẽte naturali. Hec de p̃mo articulo p̃ncipali.

¶ Quantum ad secundũ ar/ Accidẽs
ticulum videtur opinio omnium philosophorum: oẽ an pos
ꝙ nullum accidẽs quodcũq; sit illud: sepabile est a sit eẽ sine
subiecto vel a substãtia. ¶ Et ad hoc adducũtur subiecto.
alique rationes. Prima est ista. Illud quod nullũ
eẽ habet ſm se: nec est ens nisi q: entis: non põt se 1. opinio.
parari ab illo ente. q: nihil potest esse formaliter ꝑ
aliquid sepatum ab ipõ. sed accidẽtia sunt entia q: 7. meth.
entis: id est substantie vel subiecti. septimo metha 4. meth.
phisice. Et quarto metha. dicit philosoph⁹ ꝙ ens
analogice dicitur de substãtia ⁊ accidente suo mo
do: sicut sanũ de aĩali ⁊ vrina. vrina vero ſm se ni
chil habet formaliter sanitatis: sed tantuz dicitur
sana denominatione extrinseca a sanitate aĩalis.
Siliter etiam. 7. metha. dicit ꝙ quẽadmodum non
scibile est scibile equiuoce: et medicinale opus. et 7. meth.
vas: ita ista scilicet qualitas ⁊ quãtitas dicuntur
entia. Et ita non entitate ꝓpria ⁊ intrinseca: sed
subiecti tantum. igitur nec accidẽs secũdum se ha
bet aliquid entitatis: sed tantum ratione subiecti.
Unde ⁊ philosophus. 7. metaphi. dicit. ꝙ nihil ho 7. meth.
rum scilicet accidentium ſm se est aptum natũ nec
possibile separi a substantia. ¶ Secũda ratio. illõ
quod ꝑ suam essentiam inheret subiecto: nõ potest
separari a subiecto vel eẽ sine ipõ: sicut nec eẽ sine
sua eẽntia. sed accidens ꝑ suam essentiam ⁊ ex sua
diffinitione inheret subiecto. quia in diffinitione
eius ponitur subiectum; ⁊ impossibile est ipsum ali
ter perfecte intelligi. 7. metha. ꝓbatur hoc. quia 7. meth.
aut per suam eẽntiam aut per aliquid superaddi
tum si primo modo hẽbetur ꝓpositũ. si secũdo mo
do quero de illo addito ⁊ nõ potest eẽ nisi accidẽs
vt pʒ. ⁊ tũc de illo q̃ritur. Aut ꝑ suã eẽntiã inheret
⁊ pari ratione fuit standum in primo. Aut per ali
quid additum. ⁊ est processus in ifinitum. ergo ⁊c̃.
¶ Tertio sic. Aut inherentia est idem quod acci
dens inherẽs: aut ẽ ꝓpria passio ei⁹ sed si est idem cũ
accidente inherẽte: impossibile est eẽ accidens: qõ
inhereat subiecto. Si propria passio: adhuc sequi
tur idem quia subiectum non potest eẽ sine propria
passione. igitur accidẽs eẽ non potest sine inheren
tia. ¶ Quarto sic. sicut substantie conuenit per se

esse: ita accidenti cōuenit inherere subiecto: vel in esse. sed impossibile est: ꝙ substātia q̄ per se ē in genere substantie: alteri inhereat: ⁊ non sit ꝑ se subsistēs. ergo impossibile ē: ꝙ accidēs non inhereat: et sit ꝑ se. ⁊ ꝑ consequēs: ꝙ sit sine subiecto. ¶ Quinto sic. illud quod essentialius respicit subiectuȝ q̄ creatura deū: nō pōt eē sine subiecto: sicut nec creatura sine deo. sȝ accidēs eēntiali⁹ respicit subiectū q̄ creatura deū q꞉ subiectū necessario ponit̄ in diffinitiōe accidētis. nō aūt de⁹ i diffinitiō substātie create. ergo ⁊c̄. Si dicas ꝙ subiectū ponit̄ i diffinitione accidētis ꝑ additamētum ita etiam ponit̄ vnuȝ correlatiuuȝ in diffinitione alterius. ⁊ tamē vnum non potest esse sine alio. quare ⁊c̄. ¶ Ultimo sic si aliquod accidens posset separari a substantia: hoc maxime videretur de quantitate. sed hoc est īpossibile. Nam secūdum aliquos quantitas ē eadē eēntialiter cum substantia corporea ⁊ sunt vna res. q̄ ē in duobus predicamētis ꝺm duos modos: quoruȝ vnus ē ꝑ eē ⁊ alius est dare partem extra partem. Idē autē vel eadem res non potest separari a seipso. ergo ⁊ ceterea.

2. opinio ¶ **Alia est positio** theologorum aliquorum: ꝙ accidētia possunt separari a subiecto: ⁊ separantur a substantia in hoc sacramēto. sȝ hoc ē per vnum nouuȝ esse: quod confertur accidēti a deo in ista separatōne. Imaginantur enim: ꝙ esse realiter differat ab eēntia: ⁊ ꝙ accidētium q̄diu sunt in subiecto: nullum est esse: nisi eē subiecti: sicut allegatum ē supra ꝺm Aristotelē. ⁊ cum separantur: oportet ꝙ necessario habeant aliquod esse. Cum ergo illud non sit eē subiecti: oportȝ ꝙ sit aliquod nouum eē datū accidēti a deo in sua separatiōe: que ē aliqua actio noua circa accidēs. ⁊ ita dat sibi nouum esse extra subiectum pro termino. Sicut etiam quando accidens de nouo vnitur subiecto: datur sibi nouum eē in subiecto.

3. opinio. ¶ **Tertij dicunt** ꝙ confertur accidenti vna noua virtus supernaturalis: qua subsistit in se: quando separatur. q꞉ virtute naturali accidēs subsistere non posset. quia ꝺm illam dependet. nec seipm̄ substentare. ideo requiritur in ipo virtus supernaturalis sibi influxa a deo: qua subsistat. ⁊ ita potest a subiecto separi.

Doctorȝ opinio. ¶ **Sed quantum** ad presentem articulum videtur mihi dicendum, primo de accidētibus absolutis. Secūdo de respectibus vel respectiuis. ¶ De absolutis dico primo ꝙ omne accidens absolutum quodcūqȝ sit illud: potest separari a suo subiecto: ⁊ esse sine illo: ⁊ pōt eē in re: dato ꝙ non inhereat actualiter ipi subiecto. ⁊ hoc siue subiectum maneat siue non maneat in re ⁊ in effectu. Absolute dico loquendo virtute diuina. ¶ Ad hoc adduco rationes. Prima est ista. Illud est deo possibile: quod nullam implicat contradictionem ex terminis. sed nullā implicat ex terminis contradictionē: ꝙ accidēs absolutum non inhereat subiecto: siue subiectum sit siue non sit. Nam sicut dictum est supra in principio primi articuli: inherētia accidētis absoluti ad subiectum est accidētalis sibi: ⁊ accidētis eius. sȝ nullam implicat contradictionem: ꝙ subiectum sit sine accidēte. ergo nō implicat cōtradictionē: ꝙ accidens sit: dato ꝙ non inhereat. ¶ Secunda ratio inherētia accidētis absoluti ad subiectum est respectus quidam extrinsecus adueniens accidēti et fundatus in ipo. cum enim sit respectus. ⁊ non sit sibi consubstantialis: oportȝ ꝙ sit accidētalis. sed non potest eē de quarto genere ⁊ itrinsecus: quod ptȝ inducēdo per illos tres modos relatōis de q̄nto metha. oportȝ igitur ꝙ sit extrinsecus. sȝ posito fundamēto ⁊ termino: ⁊ multo fortius posito fundamento ⁊ non posito termino non est necesse respectum extrinsecum poni: vt patȝ ex dictis. ergo posito subiecto ⁊ accidēte absoluto non ē necesse inherentiam talē poni. Et multominus destructo subiecto: imo non posito subiecto impossibile est inherentiam poni quia respectum sine termino poni est impossibile. ergo ⁊c̄. ¶ Tertia ratio. deus ponere vel conseruare potest in re omnem effectum absolutum sine quocūqȝ alio essentialiter distincto. q̄d non est aliquo modo causa eius necessario intrinseca: vt ptȝ. sed subiectum in nullo genere cause ē ꝑ se causa accidētis. non enim est materia ei⁹. nec forma. quia accidēs non est compositum ex materia ⁊ forma. materia autem ⁊ forma cuiuscūqȝ sunt cause: sunt cause intrinsece: ⁊ omnis causa intrinseca ē efficiens vel finis. Unde accidētia non habent materiam ex qua. 8. methaphi. ergo ⁊c̄. Dices ꝙ subiectum est materia in qua: quam non potest de⁹ supplere: licet possit supplere causas extrinsecas. dico ꝙ materia in qua nō est causa forme: que est in ipa: sed est causa totius compositi ex illa materia ⁊ illa forma: sicut ꝓbaui in secundo de materia forme. 8. metha.
Alioquin eēt circulus in causis: ⁊ idem a seipo dependeret ⁊ eēt prius ⁊ posterius natura seipo. Et ita subiectum non est causa accidentis: licet sit cā totius compositi per accidens: vel saltem pars. Unde licȝ totum compositum ex subiecto ⁊ accidēte non possit eē sine subiecto accidēs tamē bene.
¶ Quarta ratio. magis necessaria ⁊ intrinseca et per se videtur vnio forme materialis ad materiam cum qua facit vnum ꝑ se: q̄ accidētis absoluti ad subiectum. sed forma materialis virtute diuina potest manere ⁊ eē sine materia: vel separari ab ea: sicut materia potest esse sine forma: que tamen ē minoris entitatis q̄ forma. g̃ ⁊c̄. ¶ Sic igitur dico conclusio
pro conclusione: ꝙ omne accidēs absolutuȝ potest doctoris.
esse sine subiecto. id est dato ꝙ subiectum nō sit vl̄ etiam separi ab ipo: dato ꝙ subiectum sit. ¶ Secundo dico: ꝙ hoc nō est ꝑ vnum eē nouum sibi datum a deo in tali sepatione sicut ponūt illi quorū opinio supius tangebatur. ¶ Arguo enī sic. pmo essentia ⁊ eē actualis existētie nō distinguunt̄ eēntialiter: sed sunt eēntialiter simpliciter insepabilia in re. sed accidēti non datur noua eēntia in ista separatione. patȝ. Nam eadē eēntia accidētis q̄ pri⁹ fuit ipius subiecti. ⁊ vniebatur sibi: manet sepata. patȝ ⁊ ꝺm ipos. ⁊ ꝺm veritatem. g̃ nec nouuȝ eē datur accidenti. ¶ Secūdo sic. illud eē nouū datum accidēti. aut ē substantia aut accidēs. Nō pōt dici substātia. patȝ. Nec accidēs. q꞉ sicut pmū accidēs seipo non existebat: ita nec illud seipo existeret. et ita eēt pcessus in infinitū: quod est īpossibile. ergo est nihil. ¶ Tertio sic. magis videret̄ idem eē forme cum materia vel in materia cum ipa materia q̄ accidentis cum subiecto. sed planum est: ꝙ forme materialis et materie non est idem esse. probatio. quia esse materie presupponitur ipsi esse forme. q̄

habetur per transmutationem. habet igitur ꝓpriũ esse vel existere: sicut ⁊ ꝓpriam essentiam. igitur et accidens ipsum. ita ꝙ illo eodem existere vel esse sibi ꝓprio: quo existebat: quãdo erat in subiecto: modo etiam existit non in subiecto. ¶ Quarto sic. si accidens acquirit vnum nouum esse: quando separatur a subiecto: mutatur a priuatione illius esse ad ipsum esse. sed hoc est falsum. quia nulla mutatio põt assignari: que possit tali mutationi cõuenire. Nec enim acquiritur substantia nec quantitas nec qualitas nec vbi ⁊ sic de alijs. Et similiter etiam si est mutatio. necessario presupponit accidens mutatum esse ⁊ ita habere propium esse. quod est cõtra eos. Aliter potest argui multipliciter cõtra istam fictionẽ: sed non est vis.

De accidente separato.

¶ Tertio dico: ꝙ quãdo accidens separatur non datur sibi illa virtus supernaturalis: sicut dicũt alij. Immo breuiter nihil nouũ sibi confertur. ¶ Contra enim illam virtutem arguo sic primo. quia illa virtus aut est substantia aut accidens. non põt dici: ꝙ substantia patz. nec ꝙ accidens. quia tunc non plus accidens per illam subsisteret: ꝙ̃ per seipsum: ⁊ esset processus in infinitum. ¶ Secũdo. quia accidẽs mutaretur ad talem virtutem: ⁊ nõ potest assignari quali mutatione: vt videtur. quia illa virtus nõ videtur qualitas aliqua nec spiritualis nec corporalis. ⁊ tamẽ qualitas maxime videretur. ⁊ ita in nullo genere esse videtur. ⁊ sic nihil. ¶ Tertio sic. qz si talis virtus conferretur accidenti: tunc naturaliter ⁊ non miraculose ꝑ illam subsisteret. sicut oculus naturaliter videret licet prius existens cecus supernaturaliter illuminaretur. cõsequẽs autez est falsum. ergo ⁊c. ¶ Quarto etiam quia substantia nõ potest aliquam talem virtutem recipere per quã ad aliud naturaliter dependeat tanꝙ̃ ad subiectum. igitur nec accidẽs aliquam per quam per se subsistat sicut substãtia. quẽadmodum videntur illi imaginari. ¶ Quantum igitur ad modum dico: ꝙ accidens habet proprium esse actualis existentie: sicut et propriam essentiam distinctam ab essentia subiecti. Et dico: ꝙ accidens separare a subiecto nihil aliud est: ꝙ̃ corrũpere vel anihilare inherentiam quam habet ad subiectum: siue maneat subiectum in re ⁊ in effectu siue non quia vtroqz modo est possibile. Et ꝙ ꝑ istã separationem nihil acquiritur: sed deperditur inherentia. ⁊ tunc accidẽs idem quod prius existit ĩ re ⁊ in effectu ⁊ nõ inheret: nec innititur subiecto deo manutenẽte ipsum cõseruante: nõ autem inherentiam eius que est accidentalis: sicut dictum est supra. Nec datur sibi nouum esse: vel etiam noua virtus. Et suum subsistere non est nisi existere sic: ꝙ scilicet actu non inheret: vel innititur alteri. Hec de accidentibus absolutis.

De modo essendi accidentis.

¶ De accidentibus respectiuis vel de respectibus

De accidentibus respectiuis.

accidentalibus cuiusmodi sunt omnes respectus de septem vltimis predicamentis. Dico ꝙ impossibile est: ⁊ implicat contradictionem absolute loquendo respectu cuiuscunqz virtutis: ꝙ sint sine subiecto vel fundamendo. Hoc probo sic primo. Illud cui est essentialis inherentia ad subiectum vel fundamentum non potest sine contradictione separari ab illo: vel non existente illo: sicut nec aliquod potest poni sine eo: quod est sibi consubstantiale vel coessentialẽ. sed inherentia accidentis respectiui ad subiectum vel fundamẽtum est sibi essentialis: sicut dictum est in principio primi articuli: ⁊ probatum est. ergo ⁊c. ¶ Secũdo sic. illud quod quiditatiue est habitudo formalis alicuius non potest poni sine: illo: nec separari ab eo: sicut nec potest esse sine sua quiditate. Si enim posset separari ab eo vel esse non existente illo: sequeretur: ꝙ quiditatiue non esset formalis habitudo illius entis; sed posset esse non entis. sed respectus quiditatiue est habitudo alicuius vt subiecti vel fundamẽti vel secundum fundamẽtum aliquod: vt patet ergo ⁊c. ¶ Tertio sic. non minus implicat contradictionẽ esse sine subiecto vel fundamento ꝙ̃ sine termino. sed impossibile est eẽ respectum realem sine termino reali. quia ad non ens non potest esse relatio realis. patz ex differẽtia relationis realis a relatione rationis: ⁊ ex hisque ad relationem vel respectum realem requirũtur: sicut dictum est in primo. ergo. ⁊c. ¶ Ex predictis concludo: ꝙ intellectio ⁊ visio ⁊ omnia talia possunt esse sine subiecto vel separari a subiecto. ¶ Secundo concludo: ꝙ null9 motus vel mutatio proprie accipiendo mutationem. cum secundum me sint respectus: potest eẽ sine subiecto: sicut nec respectus accidentalis quicunqz: vt videtur. Sed dices: ꝙ respectus videtur posse esse sine subiecto. Nam aliud est subiectum respectus: ⁊ aliud est fundamentum. subiectum enim est illud cui inheret fundamentum. sicut subiectum similitudinis est cui inheret albedo: ⁊ quod dicitur simile alteri. sed fundamentum est albedo. Modo licz relatio non possit esse sine fundamento: tamen videtur: ꝙ possint esse sine subiecto: sicut etiam fundamentum eius puta albedo.

Correlaria.

¶ Dico ad hoc

ꝙ quidam sunt respectus: qui habent idem pro subiecto immediato et immediate et proprie denominato per ipsos: et etiam pro fundamento sicut sunt vbi: vel etiam motus seu mutatio. fundamentum enim ipsorum immediate denominatur per ipsos. Est etiam subiectum eorum vt corpus mutatum vel locatum. Alij sunt respectus accidentales: qui respiciunt aliud pro fundamento ⁊ aliud pro denominato. ⁊ hoc magis ex consuetudine loquendi ꝙ̃ ex proprietate rei. sicut similitudo respicit albedinem pro fundamento: ⁊ subiectum albedinis pro denominato ꝙ̃ subiecto. Et de istis patet secundum rei veritatem: ꝙ respiciunt fundamentum pro subiecto immediato quod possent denominare: ⁊ tali fundamento manẽte manere. Nec oporteret: ꝙ subiectum fundamenti maneret: sed sufficeret: ꝙ fundamentum ⁊ terminus. Nam subiectum fundamenti non est subiectum relationis accidentalis fundate in illo: nisi mediate ⁊ sicut denominatum per illam ratione fundamenti cuius est subiectum. Sicut substantia dicitur subiectum qualitatis mediatum: et denominatur per eam rati one quantitatis: que est immediatum subiectum qualitatis: et que informat substantiam. Et ita videretur: ꝙ manẽte fundamento vel subiecto immediato ⁊ extremo: posset manere relatio sicut manente quantitate potest manere qua-

Nota de respectibus.

litas in ipa:substantia non manēte. Si non placet
istud:oportet dicere:ꝙ relatio habet duas habitu
dines inherentie sibi eēntiales ad duo: ordie tamē
quodam. vnam ad subiectum:ꝛ aliam ad fundamē
tum. Ita ꝙ vtrūq3 inheret.ꝛ sic non potest eē sine
subiecto ꝛ fundamento. Et hoc habet locum quan
do subiectum ꝛ fundamētum sunt aliud ꝛ aliud.
Verum est tamen: ꝙ licet vtrumq3 sit subiectum:
tamen subiectum fundamēti magis dicitur subie-
ctum tanꝗ primum in ordine isto. ꝛ ita etiam pre-
cipue denominatur ab ipa relatione. Sic de isto.

Ad moti ua.1.opi. scz phoꝝ ¶ Ad primum philosophorum dico:ꝙ
accidens habet ꝓpriam
entitatem ꝛ proprium existere aliud ab eē subiecti:
sicut ꝓbatum est supra. Quādo dicis: ꝙ accidētia
non sunt entia:quia entis. sed li quia non dicit ibi:
rationem formalem entitatis ipius accidentis. ita
ꝙ sit vnum eē vel vna entitas formaliter acciden-
tis ꝛ subiecti. Alioquin ex ipis non fieret vnum ꝑ
accidens. sed magis videtur dicere rōnem cōcomi
tantie:vel s3 philosophū forte alicui⁹ causalitatis
extrinsece:quam habet subiectum respectu accidē
tis. Et ideo q3 aristoteles posuit necessariam con-
nexionem effectus non solum ad causam primā: s3
etiam ad secūdam:ideo consequenter dicit illud in
septimo:ꝙ accidens nō potest a subiecto separari
1.phisico. nec esse sine illo. Et primo phisicoꝝ: ꝙ intellectus
querens segregationem passionum a substantiis ē
intellectus querens impossibilia. Non ꝙ ex ratio-
ne accidentis sit hoc impossibile:quasi eē acciden-
tis ꝛ subiecti sit idem essentialiter : hoc potuit po-
nere:cum frequenter accidens acquiratur in subie
cto per mutationem ꝓsupposito subiecto ꝛ suo eē.
Et ita esse accidēs posterius est etiam duratione.
Nec dicit illud :ꝙ inherentia sit de eēntia acciden
tis:tunc eñi ponēdo accidens sine subiecto ponerē
tur simul repugnantia ꝛ incōpossibilia vel contra
dictoria. Et nō possent seruari leges disputantiū.
quia statim homo concederet maximum inconue-
niens.ad quod potest homo duci ꝑ disputationes.
quod non ē verū concederetur eñi accidens esse ꝛ
non eē. Et ꝙ nō sic intellexit Aristo. contradictio
4.phis. nem implicari pat3: 4. phisicorum capitulo de va
cuo:vbi querit:si spacium eēt:in quo esset tātus co
lor aut sonus ꝛ non aliquod corpus subiectū istis
accidētib⁹:an illud eēt vacuum. Et ad alterā par-
tem determinate respondet:ꝙ si spaciu3 eēt copis
receptiuum:eēt vacuum. Si aūt includeret contra
dictionē sic eē sonum aut colorē sine subiecto:ꝛ ad
hoc sequeretur ista esse ꝛ nō esse : ꝛ similiter subie-
ctum corpus:debuisset Aristo. respondisse:ꝙ ꝛ eēt
vacuum:ꝛ non esset vacuum:q3 in eo esset corpus ꝛ
non eēt. Sed ad argumētum dico :ꝙ nullam neces
sariam cōnexionem habz accidēs absolutum cum
subiecto:sed virtute diuina potest esse sine ipo :li-
cet non per agēs naturale. sicut posset dici: ꝙ Ari
stoteles intellexit. ¶ Ad illud quod dicitur ibi de
4.ꝛ.6. methaphisice:ꝙ accidēs nō est ens nisi eq-
uoce:sicut vrina sana vel vas vel opus salubre.
Dico:ꝙ exempla non semp currūt quattuor pedi-
bus. Et ideo exēpla Aristo. non arguunt illud:ad
quod adducuntur. sed arguunt ꝙ sicut inter sana
primum est animal ꝛ habitudine aliqua ad sanita-
tem animalis alia dicūtur sana: ꝛ denominantur.
licet nullam sanitatem formaliter in se habeant.
sic accidentia habitudinem aliquam ꝛ analogiam
habēt ad substantiam vt ad primum ens : licet ī̄m
se aliquid habeant entitatis ꝛ aliam entitatē for-
maliter ab entitate substātie. Et q̄tum ad hoc nō
est similis analogia inter entia sicut est inter sana.
Nec oportet ꝙ accidēs sit non ens entitate ꝓpria
ꝛ ens tantum denominatione extrinseca ab entita
te substātie. Cum enim in vrina vel in vase nihil sit
sanitatis formaliter :fundatur tamen in eis quidā
respectus rationis ad sanitatem: vt in vrina respe-
ctus signi ad signatum:ratione cuius dicuntur ta-
lia equiuoce sana ꝛ denominatione extrinseca ab
ipa sanitate talem respectu3 terminānte. Hoc autē
non potest dici de accidēte. sed opo3. ꝙ propriam
entitatem habeat distinctam a substantia. Sunt
enim accidētia per se principia operationum ꝛ mo
uendi sensum vel terminandi saltem. ꝛ similiter in
telligendi subantiam. ista autem non conueniūt ni
si entibus. quare ꝛc. Nec dicit Aristoteles ꝙ acci
dentia non habēt entitatem :sicut nec vas vel vri-
na sanitatem. sed bene ꝛ habēt attributionem ad
substantiam:sicut illa ad animal. Vult forte tolle-
re ꝑ hoc vniuocationem inter entia. Non curo de
hoc. ¶ Ad secūdum dico:ꝙ accidēs absolutū nō
inheret per suam essentiam. sic ꝙ inherētia sit sibi
essentialis vel pertinēs ad eēntiam eius: s3 est sibi
simpliciter accidentalis. Inheret tamē per suam
essentiam. quia sua eēntia fundat inherentiam vel
vnionem talem: vt pat3. Quādo dicis ꝙ imo. quia
hoc conuenit accidēti ex sua diffinitione. Nec pro
pter aliud ponitur subiectum in diffintione accidē
tis : nisi quia terminat inherentiam accidentis ad
ipm que est coessentialis accidenti. Alioquin pos-
set complete diffiniri accidēs : ꝛ intelligi per pro-
prium genus ꝛ differentiam non intelligendo vel
coassumendo subiectum. Dico ad hoc:ꝙ accidens
secūdum Aristotelem diffinitur ꝑ subiectum. Li- Accidēs cur ꝑ subiectū diffinitur.
cet habitudo vel inherētia ad ipsum non sit eēntia
lis accidenti. Et causam reddit vnus. q3 non habe
tur perfecte conceptus alicuius forme:nisi sciatur
cuius nata sit esse forma: ꝛ quid nata est informare
Non quia subiectum sit terminus inherentie essen
tialis. tunc enim deus magis poneretur in diffini-
tione creature:quia terminat dependentiam eius:
quod non est verum. ita ꝙ secūdum istum licet acci
dens in abstracto posset intelligi q̄tum ad omnia
essentialia ꝛ intrinseca sua:ꝛ posset haberi ratio de
ipo per genus proprium ꝛ per differentias: nō ta-
men illa ratio esset diffinitio. quia nō eēt perfecte
expressiua cōceptus talis forme. eo ꝙ non expime
ret illud:quod nata est informare. ¶ Sed videtur
mihi:ꝙ ista dicuntur ad saluādum Aristotelem in
septimo methaphisice . tamē nō video ꝙ habeant
necessitatem. ex quo inherētia simpliciter est acci-
dentalis ipi accidēti absoluto. Et idem est subie-
ctum esse terminum inherentie:ꝛ esse illud quod ac
cidens informat siue inclusum in aptitudine. non
video quare de necessitate diffinitionis accidētis
absoluti sit subiectum pari ratione etiam de qua-
cunq3 forma absoluta:quin ipa in abstracto signifi
cata saltem possit diffiniri:ꝛ intelligi perfecte:non
intelligēdo subiectum:sicut etiam esse non existen
do subiectum: vt videtur. Et ideo non video ne-
cessitatem saluandi Aristotelem: nisi forte de acci
dente in concreto vel : accepto in concretione ad

subiectum. quia sic relatiue accipitur ⁊ nõ absolute. vel de accidẽte respectiuo: cui inherentia ad subiectum est essentialis saltem si quantum ad talem inherentiam accipiatur. De quo non curo modo. Si dicatur: q essentiale est accidenti aptitudinaliter inesse subiecto. ita dico: q essentiale est vel saltem inseparabile a subiecto posse recipere accidẽs et tamen non propter hoc accidens debet poni in diffinitione subiecti. Si dicas: q accidens est posterius natura. Dico: q vel accipis posterius natura pro dependente vel pro presupponente aliud. ⁊ tunc dico: q talis depẽdentia vel presuppositio est simpliciter accidẽtalis accidẽti absoluto respectu subiecti. et tunc idem est iudicium: sicut de inherẽtia. Si dicas: q accidens est posterius natura. id est naturali intelligentia tanq̃ diffinibile per subiectum: dico q petis. Et hoc habes probare. Dico tñ bene: q de accidentibus possunt dari diffinitiones seu magis descriptiones per subiecta ⁊ vere de ipsis indicantes illud cui nata sunt inherere. sȝ nõ sunt necessarie tales: vt videtur ad habẽdum complete conceptus essentiales accidentium absolutorum. ¶ Ad confirmationem dico: q accidens absolutum inheret formaliter per aliquid additum: puta per inherentiam accidentalem sibi: fundamẽtaliter tamen per seipsum. Quando queris de illo addito. Dico q illa inherentia addita accidẽs est: et accidens respectiuum. ⁊ inheret per seipsam: sic q inherentia sui ad subiectum est sibi eadem essentialiter: nec est accidens sibi: distinguitur tamẽ ex natura rei et formaliter ab illa. Nam ipsa inherentia accidentis absoluti ad subiectum est habitudo illius accidentis ad subiectum accidentis absoluti. sed inherentia inherentie est habitudo inherentie ad accidens absolutum: quod est subiectum sue inherentie. Ex quibus patet: q non oportet procedere in infinitum. quia illa inherentia non inheret per aliam inherentiam distinctam ab ea essentialiter. et ita est ibi status. ¶ Ad tertium dico: q inherentia accidentis absoluti nec est idem cum ipso: nec est propria passio eius: sed accidens per accidens et respectus extrinsecus sibi adueniens. Et dato q esset propria passio eius: adhuc posset accidens absolutum esse sine tali inherẽtia posita in actu: sicut dictum est supra de substantia ⁊ sua propria accidentali passione. Si dicas: q scd̃m simplicium in predicamentis esse in ipsorum accidẽtium non constituit aliud genus ab ipsis. et ita videtur esse idem cum ipsis. et ita inherentia est eadem accidenti. Dico q si accipiat esse in formaliter pro inherentia ipsa: q in accidentibus absolutis dictum suum non est verum. sicut dictum est supra: sed tantum in accidentibus respectiuis: cum quibus inherentia est eadem. Si vero accipiat esse in fundamentaliter scilicet pro fundamento: tunc verum est dictum suum. quia idem ipsum quod est accidens absolutum et per seipsum non per aliquid alterius generis fundat inherentiam ad subiectũ. Et similiter de respectiuis.

Simplicius.

¶ Ad quartum dico: q accipiendo per se esse prout negat aptitudinem: vel dicit repugnantiam ad inherendum: et inherere prout dicit aptitudinem vel non repugnantiam quantum est ex parte sua ad inherendum: q conformiter accidenti conuenit inherere: sicut substantie per se esse et econuerso. Et tunc non plus concluditur: nisi q sicut substantie conuenit per se esse. quia non est apta inherere. Ita accidenti conuenit aptitudinaliter inherere. Si autem accipias vtrunq̧ actualiter scilicet q sicut substantia actualiter non inheret: ita accidens necessario actu inheret: dico q non vniformiter conueniunt ista vnum substantie et alterum accidenti: nec diuidunt substantiam ab accidente vel econuerso. Et ratio est. quia non posse inherere infert in substantia non inherere actu. sed posse inherere non infert inherere actu: sed est fallacia consequentis. Si queras de illa aptitudine ad inherẽdum: quid est. Dico q vltra naturam accidentis nati inherere non video aliquod positiuum reale in actu extra intellectum. sed si dicit aliquid in actu: dicit respectum rationis ad subiectũ: cui accidens natum est inherere. Si vero aliquid in potentia: tunc dicit inherentiam in potentia: que ponitur in actu quando actu inheret ipsum accidens subiecto.

¶ Ad quintum dico: q nullum accidens essentialius respicit subiectum q̃ creatura deum. Sed de accidentibus absolutis precipue dico: q accidentaliter inherent subiectis: et q illa inherentia est eis accidentalis. Ad probationem dico: q nõ oportet subiectum poni in diffinitione accidentis absoluti in abstracto vel dato q ponatur: non tñ propter hoc essentialis est sibi illa inherentia ad subiectum: sed accidentalis. Quando dicis: q deus non ponitur in diffinitione creature. dico: q creatura precipue substantia non diffinitur per additamentum nec per aliquid extrinsecum a quiditate diffiniti. deus autem licet ad ipsum referatur creatura respectu sibi essentiali vel consubstantiali: tamen est extra quiditatem creature: immo etiam ille respectus: sicut dictum est in primo: et ita etiam nec ille respectus ponitur in diffinitione creature. Accidentia autem si per subiectum diffiniuntur: per additamentum diffiniuntur quare ⁊c. Aliter dicitur: q deus non ponitur in diffinitione creature: licet ad ipsum dependeat essentialiter creatura non accidentaliter: sicut accidens absolutum ad subiectum: vel effectus ad quancunq̧ causam extrinsecam secundam. quia deus est aliquid simpliciter extra genus: et quid commune secundum causalitatem cuilibet creature. ⁊ ideo nõ ingreditur diffinitionem: sed bene subiectum. Et precipue proprium ingreditur diffinitionem accidentis sibi accidentaliter inherentis. Similiter etiam vnum correlatiuum proprium ⁊ eiusdem generis cum alio bene ponitur in diffinitione alterius immo etiam dato q non sit in genere: ponitur bene in diffinitione relatiui vt tale: non vt aliquid absolutum.

¶ Ad sextum de quantitate dico: q quantitas separabilis est a substãtia corporea corporeitate de genere substantie. Quando dicis: q est eadẽ essentialiter cum substantia: dico q falsum est. Tunc enim non posset separari a substantia: cuius oppositum tenent omnes moderni in hoc sacramento: scilicet q quantitas panis manet: et substantia nõ manet. Et probo hoc. illud quod variatur alio manente eodem et inuariato: non est essentialis

ter idem sibi. sed substãtia manente eadem quanti
tas in ipsa variatur scdm augmentum vel diminu
tionẽ. patet in rarefactis vel condensatis. ergo ⁊c.
Secundo quia diuersarũ per se mutationum posi
tiuarũ quarũ neutra est ꝯuersiua : sunt diuersi ꝑ se
termini essẽtialit᷑ distincti. sicut ⁊ ille mutatiões sũt
distincte. sꝫ ĝgtio est alia a motu augmẽti vel a mu
tatiõe ꝭminata ad q̃titatẽ: vt pꝫ. Alioqn sꝑ substã
tia corporea generaretur: vel corrumperet᷑: quãdo
augmentaret᷑ sua q̃titas: vel minueret᷑ qđ falsum ẽ
Tertio. quia qua rõne q̃titas esset eadem cum ma
teria vel cum substãtia corporea habẽte partem et
partem: eadem rõne cum qualibꝫ qualitate corpo
rali: ⁊ sic oporteret: ꝙ plures q̃titates essent simul
per naturam. sicut ⁊ plures nature tales possunt eẽ
simul in eodem subiecto. quod est falsum et impos
sibile. Quarto quia sicut dictum est supra : couer
sio panis fit in substãtiam corporis christi ⁊ nõ in
quãtitatem. quia q̃titas non est ibi per se sed tan
tum concomitatiue quare ⁊c.

Ad moti uu.ij.op. ¶ Ad motiuum illius opinionis de no
uo esse collato ipsi ac
cidenti in sua separatione dico : ꝙ separatio nõ est
actio positiua termini alicuius : sed potius destru
ctiua inherẽtie illius quã habebat accidens ad sub
iectum Et ideo nõ oportet: ꝙ per ipsam detur no
uum esse ipsi accidenti. nec etiã ipsius accidentis ⁊
subiecti: nisi illud subiecti. sed illud non est ad pro
positum. Qñ dicis ꝙ qñ accidens de nouo vnitur:
datur sibi nouum esse. Dico ꝙ nõ datur sibi ex hoc
nouum esse actualis existentie sibi essentiale. pote
rat enim preexistere illi vnioni. sed datur sibi noua
vnio: que nõ est suũ esse: sed est quoddam accidens
eius: vt dictum est supra. qñ autẽ separatur destrui
ur illa vnio: siue subiectũ maneat siue non. Et ita
magis argumentũ est ad oppositũ q̃ ad propositũ.
¶ Ad motiuũ de illa virtute supernaturali dico:
ad dictũ 3.opinio. ꝙ nihil est. Potest enim accidẽs seipso esse in re nõ
inherendo alteri sine tali virtute. ⁊ hoc a deo cõser
uante ipm: ⁊ non conseruando inherentiam sui ad
subiectum. Hec de secundo articulo principali.

Oia acci dentia in euchari stia an si ne subie cto. ¶ Quãtum ad tertium arti
culum vidẽtur due opiniones extreme. Una ꝙ oia
accidentia in hoc sacramento sunt sine subiecto.
¶ Ad hoc adducũtur rationes. Prima est ista. oia
accidentia sunt in hoc sacramẽto sine primo subie
cto: puta sine substãtia. ergo sunt sine subiecto. pro
1.opinio. batio. essentialior est habitudo accidentiũ ad pri
mum subiectum: q̃ ad alia: sicut effectus ad primã
causam q̃ ad alias. quare ⁊c. ¶ Secũdo sic. nullũ
4.meth. accidens est subiectum alterius quarto methaphi
sice. Item vnum accidẽs nõ conuenit alteri: nec de
nominat ipsum nisi quia ambo insunt: vel conueni
unt tertio puta substantie. sed hic nulla est substã
tia. ergo ⁊c. ¶ Tertio sic materia subiecta cũ for
ma sunt cause oim accidentium : que sunt in ea ve
1. phisic. lut in actu primo phisicoꝝ. sed in sacramẽto nõ est
substãtia aliqua: sicut subiectũ. nec terminat depen
dẽtiam accidẽtiũ: vt subiectũ: vt patet ergo omnia
accidẽtia sũt ibi sine subiecto. ¶ Quarto sic. si ali
quod accidens esset ibi in subiecto: et nõ essent ali
qua accidentia sine subiecto : hoc precipue videre
tur de relatione. sed relationi non repugnat esse si
ne subiecto. probatio, quia aut repugnaret sibi in
quantum accidens. ⁊ tunc nullum accidens posset
esse sine subiecto. aut inquãtum relatio. sed hoc nõ
est verum. patet. quia relatio diuina nõ est in subie
cto. ergo ⁊c. ¶ Sic igitur dicunt isti: ꝙ omnia ac
cidentia in eucharistia sunt sine subiecto.

¶ Alia est opinio de hoc: ꝙ nõ oia accidẽ ij. opio.
tia sunt ibi sine subiecto: pro tan
to: quia impossibile est qualitatẽ esse sine subiecto.
ita ꝙ qualitas scdm ipsos nõ posset separari a q̃ti
tate quacũqꝫ virtute. hoc enim implicat contradi
ctionẽ: sicut dicunt. ¶ Ad hoc adducũtur rões.
prima est ista. qualitas corporalis non potest esse:
quin sit sensibilis sed qualitas non esset sensibilis:
nisi esset in subiecto: puta in quantitate. ergo ⁊c.
¶ Secũda ratio nulla qualitas corporalis potest
esse spiritualis. sed qualitas a q̃titate separata est
spiritualis. vt videtur: ⁊ potest inesse subiecto spi
rituali. ergo ⁊c. ¶ Tertio sic. qualitas corporalis
vel sensibilis nõ indiuiduatur nisi per quãtitatem:
vt videtur. qꝛ q̃titas est subiectũ taliũ accidentiũ.
Accidẽs aũt indiuiduatur per subiectũ qꝛ illa sũt
vnũ numero: quorũ materia est vna. v. metha. sꝫ im 5.metha.
possibile est q̃titatem esse nisi indiuiduã: vt patet.
qꝛ actiones sũt circa singularia: primo metha. ⁊ oẽ
qđ est: ideo est: qꝛ vnũ numero est. g ⁊c. ¶ Quarto
sic. q̃titas nõ potest esse sine qualitate puta sine fi
gura. igitur nec multofortius qualitas corporalis
sine quãtitate. nõ omnia igitur accidentia sunt ibi
sine subiecto. Isti sunt duo modi dicendi.

¶ Aliter videtur mihi dicẽdũ: distin Opinio
guẽdo de subiecto: ⁊ doctoris
ꝙ subiectũ alicui⁹ accidentis sm modũ cõmunem
accipiẽdi subiectũ põt accipi dupliciᷤ. Uno modo
pro subiecto imediato: ad qđ scꝫ imediate termina Nota.
tur inherẽtia accidẽtis illius. Alio modo põt acci
pi pro mediato ⁊ vltimo: ꝙ scꝫ vel vltimate lꝫ non
imediate terminat inherẽtiã accidẽtis: vel natũ est
terminare: vł saltẽ terminat inherẽtiã subiecti ime
diati ipsi⁹ accidẽtis ⁊ isto mõ substãtia dr subiectũ
accidẽtiũ q̃liũcũqꝫ nõ imediate sibi inherẽtiũ. Ac
cipiẽdo igiᷤ subiectũ siue pmo modo siue scdo mõ
dico: ꝙ q̃titas in hoc sacro est sine subiecto. Non
eñ põt habere aliud subiectũ q̃ substãtiã ipꝰꝫ pa
nis: vel materiã ei⁹: q̃ nõ est in hoc sacro. sꝫ ꝯuertiᷤ
vt dictũ est supra. Unde nõ est in aliquo subiecto
nec mediato nec in imediato. nec põt dici: ꝙ infor
met aliqd aliud. Nec eñ corp⁹ xpi informat: vt pꝫ.
nec aliqd aliud. q̃re ⁊c. ¶ Scdo dico: ꝙ accipiẽdo
subiectũ pmo mõ nõ oia accidẽtia sunt ibi sine sub
iecto. vnde qualitas nõ est sine subiecto. nec aliqua
alia accidẽtia q̃ sunt ibi: sed sola q̃titas est ibi sine
subiecto isto mõ. nõ aũt qualitas ipa: sꝫ est in q̃ti
tate sicut in subiecto. Nec obstat illud dictũ aristo
telis: ꝙ accidẽs nõ accidit alteri accidẽti. hoc eñ ꝙ accñs
inferius soluetur. ¶ Qꝫ aũt accidẽs possit accide possit ac
re accidenti vt subiecto eius : probo primo sic. Il cidere ac
lud est accidẽs alteri⁹: qđ inest ei essentialiter distĩ cidenti.
ctũ ab ipo: ⁊ predicaᷤ per se secũdo modo de ipo: ⁊
nõ est substãtia. hoc pꝫ ex terminis. sꝫ aliqd qđ nõ
est substãtia: sic se põt habere ad aliqđ accidẽs. pꝫ
de passionib⁹ geometrice demõstratis de q̃titati
bus vel figuris. sicut hre tres equales de triãgulo:
que ita ꝯueniũt suis subiectis accidẽtib⁹ nulla sub
stãtia existẽte: sicut substãtia existẽte. pꝫ g ⁊c. Cõ
firmatur. qꝛ superficies est colorata per se secundo.

¶ Secũdo sic. sicut probatum est in precedẽti articulo hui⁹ questionis: relatio nõ põt esse sine imediato subiecto saltem. Ad illud eñ habet essentialem habitudinẽ: vt dictũ est supra. sed planum est: q̄ ibi sunt multe relationes. sicut similitudo hostie ad hostiam scđm qualitatem vel dissimilitudo. vel equalitas seu inequalitas scđm q̄ntitatem. Uel circunscriptio passiua ⁊ vbi respectu corporis continentis. vel passio: seu alteratio aliqua: seu actio aliqua: vel motus localis: vt dicetur infra. ergo non omnia accidentia sunt hic sine subiecto saltẽ immediato. Ex ista ratione potest patere q̄ tenenda est illa prima via de relatione dicta in scđo articulo: quomodo põt esse sine subiecto mediato: qđ est subiectũ fundamẽti: ita q̄ ad ipsum nõ habet necessariã vel essentialẽ habitudinẽ: licet aliq̄n ex modo ⁊ vsu loquẽdi magis denominetur illud p̄ modũ subiecti q̄ fundamẽtũ qđ habet rationẽ imediati subiecti: ⁊ cui p̄mo inest vel iheret ip̄a relatio. ¶ Tertio sic. qualitas in hoc sacramẽto est extẽsa formaliter. patet. ⁊ actu sensibilis ⁊ in potẽtia p̄xima: sicut patet ad sensum. sed qualitas nõ est sensibilis in potẽtia p̄xima: nec extensa formaliter ⁊ actu: nisi vel sit extẽsio: vel subiectũ extẽsionis: vel insit extẽsioni sicut subiecto aliquo modo vel eadẽ a subiecto cũ extẽsiõe ip̄a. Planũ est aũt q̄ nõ est extẽsio ipsa vel q̄ntitas: nec est subiectum extẽsiõis vel quãtitatis: patet igit̃ ecõuerso q̄ntitas vel extẽsio ĩ hoc sacramẽto est subiectũ qualitatis. ⁊ ita nõ oĩa accidẽtia sunt ibi sine omni subiecto. ¶ Tertio dico q̄ licet qualitas sit ibi in quãtitate sicut in subiecto: posset tñ esse absolute sine omni subiecto: ⁊ separata ab omni subiecto. breuiter siue illud sit q̄ntitas siue q̄cq̄d aliud. ⁊ hoc posset p̄bari per illas. iiij. cõmunes rõnes precedentis articuli: quibus probatum fuit q̄ omne accidẽs absolutũ põt esse sine subiecto vel separari ab ip̄o. ⁊ per ꝯñs qualitas ipsa quecũq3. q2 est accidẽs absolutũ. ¶ Tñ adduco rationes speciales. Prima est hec. Absoluto magis perfectiori nõ magis repugnat per se esse q̄ absoluto imp̄fectiori. sed qualitas est absolutũ p̄fecti⁹ ⁊ actualius q̄ q̄ntitas. Tum q2 qualitas ſm eos ⁊ veritatẽ est p̄ncipiũ agẽdi aliq̄d actione reali. nõ aũt q̄ntitas. Tum q2 substãtijs nobilioꝛib⁹ ꝯueniũt nobiliores qualitates: nõ autẽ nobilioꝛ q̄ntitas. et ita qualitas in sua perfectiõe correspõdet p̄portionaliter perfectioꝛi. s. substãtie: nõ autẽ q̄ntitas. Tum quia per qualitates substantie perfecte cõsequunt̃ fines suos: immo ip̄i fines ⁊ operationes beatifice creaturarũ sun qualitates. Tum q2 scđm alios saltem qualitas sequitur compositum ratione forme: sed q̄ntitas ratione materie. forma aũt nobilioꝛ est et perfectioꝛ q̄ materia. Tum q2 qualitas vel magis conuenit cum perfectione simpliciter in vno cõceptu vniuoco: vt patet de sapientia vel iustitia. nõ autẽ quãtitas vel saltẽ in analogia entis magis est propinqua perfectioni simpliciter. ergo ⁊c̃. Si dicas q̄ ex ista ratione vltima seq̄tur q̄ quantitas sit nobilioꝛ. q2 est propinquioꝛ substãtie que est nobilioꝛ simpliciter. dico q̄ nõ valet hoc de omni qualitate: puta de spirituali qualitate. Nõ eñ q̄ntitas ẽ propinquioꝛ substantie spirituali q̄ illa. immo nec cõuenit spirituali substãtie. ¶ Secũdo dico etiã q̄ nec valet de corporali qualitate ⁊ ip̄a quãtitate. q2 licet q̄ntitas sit p̄pinquioꝛ ⁊ similioꝛ substãtie quã-

q̄ q̄litas posset eẽ sine subiecto.

tum ad subici: nõ tñ q̄tum ad actualitatẽ ⁊ perfectionẽ intẽsiuã. ⁊ ita nõ est p̄prie propinquioꝛ substãtie vel similioꝛ quãtũ ad id qđ est nobili⁹ ⁊ perfectius in ipsa. s. q̄tũ ad actualitatẽ: l3 q̄tum ad potẽtialitatem receptiuã sit p̄pinquioꝛ. q2 ip̄am substãtia imediate suscipit: ⁊ mediante ipsa alias qualitates corporales: quas etiam quantitas suscipit. Et ita nõ opoꝛtet q̄ quãtitas sit nobilioꝛ qualitate: sicut nec opoꝛtet q̄ simia sit nobilioꝛ equo. q2 magis assimilatur homini. quare ⁊c̃. ¶ Scđa rõ est ista q̄ qualitas possit separari a quantitate. quia si nõ: aut hoc est quia quantitas est subiectum qualitatis: quia est tale subiectũ q̄ per ipsam qualitas est sensibilis. sed primũ nõ obstat. q2 tunc etiã quãtitas nõ posset separari a substãtia quod est falsũ. nec scđo modo: q2 ecõuerso magis videtur quantitas esse sensibilis per qualitatẽ. Nam qualitas est sensibilis per se primo: quantitas aũt non. ⁊ tamen quãtitas potest esse sine qualitate. ergo ⁊c̃. ¶ Tertia ratio est ista. sicut qualitas corpoꝛalis est aliq̄d sensibile per se: ita et quantitas. Et sicut qualitas in potentia p̄xima nõ est sensibilis nisi quãta et extẽsa per quãtitatẽ: ita nec quãtitas est sensibibilis in potentia p̄xima nisi qualis ⁊ affectata aliqua qualitate sensibili: sed hoc non obstante nõ potest quãtitas separari a q̄litate ⁊ eẽ sine oĩ q̄litate ergo et ecõuerso. q̄litas sine q̄ntitate alio non obstãte. ¶ Quarta ratio q2 substãtia ⁊ quantitas sunt duo subiecta q̄litatis ſm alios essentialiter oꝛdinata: ita q̄ substãtia est primum simpliciter sicut ens. Tunc arguo. nõ est magis essentialis habitudo ad subiectum nõ primum q̄ ad subiectum simpliciter et essentialiter primum. Sicut patet de habitudine effectus ad causam simpliciter primã ⁊ ad secũdam. s3 habitudo qualitatis ad substãtiam que est subiectũ simpliciter primũ: nõ est necessaria. q2 põt esse sine substãtia. igit̃ nec ad quãtitatẽ est necessaria: sed põt esse sine illa vt videtur. De ista rõne parũ curo. q2 forte nihil valet nisi ad hominẽ ⁊ cõtra eos. ¶ Quarto dico q̄ accipiendo subiectũ secundo modo. s. p̄ro vltimato terminãte vel nato terminare depẽdentiã accidẽtis vel ipsius subiecti imediati. oĩa sunt ibi sine subiecto. quia illud subiectũ nõ potest dici nisi substãtia: vt p3. substãtia eñ sola nata est vltimo terminare vt predictũ est. sed nõ est ibi aliqua substãtia que sit subiectũ alicui⁹ istorũ accidẽtiũ. quare ⁊c̃. Patet igit̃ quõ oĩa sũt ibi sine subiecto: ⁊ quomõ nõ. ¶ Ad euidẽtiã tñ predictorũ ⁊ etiã solutionis rationũ notandum est q̄ q̄n aliquod accidẽs imediate inheret alteri accidẽti: vt qualitas q̄ntitati: dato q̄ illud accidẽs cui inheret: alteri subiecto inhereat sicut quãtitas substãtie: impossibile est q̄ inherẽtia qualitatis per se terminetur ad substantiã vel ad subiectũ mediatũ. Tũc eñ esset impossibile manere talẽ inherentiam ad subiectũ imediatũ: nisi manẽte subiecto mediato vel vltimato. qđ est falsum. Ita q̄ per se nec mediate nec imediate ad ip̄m nõ terminatur. s3 si põt dici q̄ terminetur: hoc nõ est nisi per accidẽs p̄ tãto: q2 imediatũ subiectũ ad qđ terminatur illa inherẽtia: iheret illi subiecto mediato. nõ plus. sicut inherentia qualitatis ad quãtitatẽ per se ⁊ veraciter non terminatur ad substãtiam cui inheret quãtitas. dicitur tamen per accidens ad ipsam terminari. quia quantitas inest sibi. No. hec.

Ad moti ua.1.opi. ¶ Ad primum aliorū qui dicunt ꝙ oīa accidentia sunt hic sine quocunq̄ subiecto. dico ꝙ nō est essentialior habitudo illorū accidētiū que ponūtur hic in subiecto ad substantiā q̄ ad subiectū suum imediatum. in quo ponuntur manere. Nam si sit sermo de qualitate: dico ꝙ nec ad substātiam: nec ad quantitatē subiectum suum immediatum habet essentialem habitudinē: vt probatum est supra. sed ad quantitatem subiectū suum immediatum habet habitudinē accidētalem et inest sibi in sacramēto sicut ante: quādo manebat substantia panis: ⁊ eadem habitudine vel inherentia. Ex quo patet ꝙ non terminabatur per se illa inherentia ad substātiam panis: nec substantia panis erat subiectum per se. Et ideo licet non maneat substantia panis: manet tñ talis inherentia qualitatis ad quātitatem. Si vero sit sermo de respectiuis: dico ꝙ habent respectū essentialem ad subiecta immediata: puta ad fūdamēta que non terminātur ad subiectum mediatū: sicut nec respectus accidētalis accidētis absoluti. Et ita etiā possunt manere manēte subiecto immediato ⁊ termino saltē aliqui respectus: qui manēt in eucharistia. et breuiter omnis respectus nisi forte diceretur ꝙ sunt aliqui respectus qui nō solū habent essētialem habitudinem ad fundamentum vel subiectum immediatū: sed etiā ad mediatū: ⁊ per se terminatam ad ipsum: sicut superi⁹ tāgebatur. Et nullus talis respectus in eucharistia manere diceretur.

¶ Ex qua statim apparet ꝙ nō est simile de accidētibus que ponūtur manere in eucharistia in subiecto cōparando ea ad primum subiectū scꝫ substātiam et scđm immediatū: ⁊ de effectu comparando ipsum ad causam simpliciter primā ⁊ ad secūdam. Nam dico ꝙ effectus quicunq̄ positiuus hꝫ essentialem respectū sibi cōsubstantialem terminatum per se primo ad causam primam: ⁊ habet respectū aliū accidētalē ad causaꝫ scđaꝫ extrinsecā actu existētem. Accidentem dico: quia causa extrinseca secunda destructa potest talis effectus manere: ⁊ talis respectus sibi non inesse. ¶ Ad secundum dico ꝙ immo necessario oportet ꝙ vnum accidēs sit subiectum alterius accidentis: vel possit esse. Ad philosophum potest dici dupliciter: primo ꝙ si ex intētione loquitur ⁊ intelligit dictum suum de duobus vel pluribus accidentibus disparatis: quoꝝ vtrūq̄ eque immediate conuenit substantie sicut album et musicum: vel album et dulce. Neutrum enim talium est subiectum alterius. nō autem intelligit de accidentibus ordine quodam respicientibus substantiam: vt de albedine et quantitate. vnum enim eorum potest esse subiectum alterius. Si dicas ꝙ dependens aliqua dependentia non potest terminare depedentiam eiususdem rationis. ⁊ ita inherens non potest terminare inherentiam aliquā nec accidēs esse subiectum accidentis. Dico primo ad propositionem que assumitur ꝙ non est vniuersaliter vera. Filius enim dependet ad patrem scđm filiationem: ⁊ tamen ipse potest esse pater alterius filij: et terminare filiationem eius manens filius patris sui. Secundo dico ꝙ in proposito est verum. sꝫ dependentia vel inherentia quantitatis ad substātiam non est eiusdem rationis cum inherentia qualitatis ad quantitatem: nec esse potest. sicut nec extrema sunt eiusdem rationis. Aliter dici potest ꝙ aristote. non loquitur ibi ex intentione propria tā q̄ istud dictum sit absolute verum: sed magis aliquid sequens ex ypothesi quam intendit ibidē improbare. Arguit enim sic. Si contradictoria sint simul vera. ergo omnis predicatio est per accidens. et per ꝯñs necesse est ꝑdicationē in infinitū ꝓcedi. sed in infinitis nō est ordo. iiij. metha ꝗ ibi primū. ꝗ 2.meth.
nullum accidens habebit ordinem per se ad aliud accidens. ⁊ ita non magis accidet hoc accidēs illi q̄ econuerso. Et ita accidens nō accidet accidenti: nisi quia ambo tertio: quod reputat incōueniēs. Ex quo patet ꝙ non scribit illam propositionē sicut veram: sed magis sicut falsam ⁊ ita potest duci auctoritas ad oppositum eius quod adducitur: puta ꝙ accidēs accidit accidēti. Aliter adhuc diceretur ꝙ accidens non est subiectū accidentis vltimū simpliciter ⁊ remotum. qꝛ tale est substantia ⁊ simpliciter independens vel potius non inherens.

¶ Ad tertium de materia subiecta cum forma dicitur ꝙ licet materia subiecta cum forma sint bene subiectum remotum vel partes subiecti potius q̄ subiectum accidētium aliquorū qui insunt toti per se subiecto: q̄diu insunt non tamen oportet ꝙ sint omne subiectum puta imediatum. Et ideo destructa substantia bene possūt immediate manere talia accidētia in subiecto immediato. De illo autem accidēte quod inest substantie immediate sicut quantitas: dico ꝙ est ibi sine omi subiecto. ¶ Ad quartum de relatione dico ꝙ nullus respectus est ibi sine omni subiecto: ⁊ repugnat hoc respectui creato accidētali qui ē accidēs sicut ꝓbaui supra. Quā dicis ꝙ nō. qꝛ aut inq̄tū respect⁹ sic absolute in communi analogice sumpto. dico ꝙ nō vt sic. qꝛ tūc respectui diuino lꝫ nihil sit sibi cōe vniuocū cū tali respectu creato: ꝯueniret esse in subiecto: ⁊ nō posset eē sine subiecto qđ est falsum. Tūc em̄ esset accidēs aut inq̄tū accidens. dico nec sic inq̄tū accidēs in cōi analogice acceptū. qꝛ tūc oī accidēte repugnaret. sꝫ inq̄tū talis respect⁹ accidētalis repugnat sibi hoc: vt dictū est supra. ideo non valet.

¶ Ad primum aliorū qui probāt ꝙ qualitas nō pōt ibi esse sine subiecto: dico ꝙ qualitas lꝫ seipsa sit sensibilis ꝑ se primo: nō tñ in potentia ꝓxima habet ex seipsa ꝙ sit sensibilis. qꝛ reqritur aliquid aliud cum ipsa ad hoc vt actu possit sentiri: puta ꝙ sit quanta et extēsa. quia sensatio est operatio organica et extensa. Sicut etiam puer licet habeat potētiam generatiuam: non tamen est in potētia proxima ad actu generandum statim: vel etiam ad intelligēdum: sicut etiam potentia visus: licet sit visiua se primo: non tamen sine quocūq̄ alio: vt specie vel lumine est in potentia proxima ad videndum. ⁊ tamē planū est ꝙ potest esse sine talibus multis. immo ⁊ ipsa pōt separari a corpore s̄m ponentes potentias esse consubstantiales ipsi anime. Dico ergo ꝙ qualitas si esset separata: esset sensibilis: sed non in potentia proxima. Et idem argumētum potest fieri contra eos de quātitate. ¶ Ad secūdum dico ꝙ qualitas licet esset separata a quantitate: nō tamen esset spiritualis: nec posset inesse propter hoc subiecto spiritnali: sed esset qualitas corporalis habēs ex seipsa et natura sua partes homogeneas ⁊ possibiles extendi per q̄titatem: q̄n inessent sibi. ¶ Ad tertiū dico ꝙ qualitas non indiuiduatur per quantita- Ad moti ua.2:opinionis.

tem que est subiectum eius: sed per differentiam individualem sibi intrinsecam et essentialem. Ad philosophum dico q vel accipit ibi materiam pro differentia individuali contrahente quiditatem que frequenter dicitur forma. vt intelligit de materia non in qua: sed ex qua: que est altera pars compositi. quia vnum numero simul non habet nisi vnā talem materiam. Nec intelligit etiam q per illā materiam individuetur. et q non possit accipere materiam ibi pro subiecto vel materia in qua accidentium: patet. quia tunc omnia accidentia que insunt eidem subiecto. essēt vnum numero. quod est manifestum falsum. quia talia frequēter sunt diversa specie: et per cōns numero. ¶ Ad quartum dico q si figura est aliqua qualitas absoluta superaddita quātitati sicut imaginatur argumentū: quātitas potest esse sine figura et ecōverso indifferenter. si vero nō: tunc non currit argumentum.

Ad rōes principales. ¶ **Ad primum** principale argumētum patet q substantia corporea potest esse sine qtitate. Nec corporea est corporeitate substātiali per quātitatē: sz per seipsam. Similiter etiā substantia potest esse sine quacunqz relatione accidētali. Nec illa relatio quam habet creatura in ratione vestigij ad deum est accidens de quarto genere. sed est sibi consubstātialis et eiusdem generis cū ipsa. Ad illud vero de vnione materie et forme: sine qua non potest esse substātia cōposita: diceretur q licet sine ipsa non possit esse substantia composita: tamē materia que est subiectum vnionis sue ad formam: potest esse sine tali vnione: et forma similiter sine sua. Compositum vero non est subiectum talis vnionis. Et ideo argumentum ad propositum minime videretur. Aliter q licet aliqua substantia possit esse sine quolibet accidente: non tamen quelibet sicut in proposito. nec oportet. Sed prima responsio magis valet. Tertio diceretur q licet in fieri et in esse requiratur talis vnio vt compositum sit vel generetur: vel etiā conservetur ab agente naturali: nō tamen vt a deo conservetur. Ita q posset conservari substātia cōpositi sine tali vnione: vel etiam creari a deo. nec implicat contradictionem hoc: q substantialiter compositum sit id quod est: et non sit compositio vel vnio partium: que dicit aliquod accidens. Si non placet tibi: cogita aliam solutionem ad istud valde difficile argumentum. ¶ Ad secundum dico q non pari ratione omnia accidentia possunt esse sine omni subiecto: sicut aliqua. Et hoc apparet ex preditis. ¶ Ad tertium dico q album solam qualitatem significat de principali significato. significat tamen in cōcretione ad subiectum. non autem albedo. Et ideo licet possit esse albedo sine subiecto: non tamen album. Similiter etiam de quantitate et quanto proprie loquendo. Unde puto q nichil est proprie quantum: nisi subiectum cui inheret quantitas: vel idem subiecto sibi: quod non est quantitas ipsa. Sed reputo istam simpliciter falsam q quantitas sit qtta: sicut q qualitas vel albedo sit alba non obstante q quantitas sit divisibilis In plus enim esse divisibile q quantum. quia pōt dici et de quantitate et de quanto.

¶ Distinctionis Duodecime.
Questio Secunda.

Ecundo q̄ro circa istā distinctionē. Utrum accidentia manentia in hoc sacramento possint habere omnem actionem sicut prius qū erant coniuncta substantie panis.

¶ Uidetur q non. Agere per se est suppositi ꝺm phūm pmo metha. sed accidētia manētia separata non habēt rationem suppositi: sicut dictum est in tertio. nec sunt in aliquo supposito subiectiue. g̃ rc̃. ¶ Secūdo sic. Si accidentia separata agerent: sequeretur q idem esset in creatura quod ageret: et quo sz hoc est impossibile ꝺm boetium de ebdomadibus dicētem q in omni eo quod est citra primum: differunt quod est et quo est. Et patet in exēplo. Anima enī est quo homo est hō. et planū est q nō pōt eē homo. ¶ Et cōfirmatur in pposito. qr qtitas sepata est qtitas mathematica. in mathematicis aūt nō est bonū nec mot⁹ tertio metha. Et ita quātitas separata nō est principiū agēdi. quare rc̃. 3. metha. ¶ Tertio sic Oportet agens et passum cōmunicare in materia: patet hoc pmo de generatiōe. Et ɔfirmatur per phūm. vij. metha. cōtra ydeā platonis: vbi dicit q 7. meth. ydea non pōt esse principiū generandi compositū: qr est forma tantū. Omne principium aūt agendi est principiū causandi cōpositū. vij. metha. sed accidēs separatū nō cōmunicat cū aliquo passivo in materia. patet. qr nec habet materiā in qua: nec ex qua. ergo rc̃. ¶ Quarto sic. Si accidēs separatū posset agere: pari ratione et forma substantialis separata posset generare: et species intelligibilis intelligere: et charitas diligere. sed ista sunt falsa vt patet. ergo rc̃.

¶ **Contra** Forma manens eadem in esse: manet eadē in virtute. quia virtus et agere sequit eē. sed accidēs separatū manet idē ꝺm eē: sicut dictū est in q̄stione pcedēti: licet nō inhereat nec insit subiecto. g̃ in ꝟtute et sic in agere.

¶ **In ista questiōe** sic pcedā. ¶ Primo ponā vnā opinionē q̄ reputat cōis cū aliq̄b⁹ motiuis suis. et arguā ɔtra eā et soluā ad motiua ei⁹. ¶ Scdo rñdebo aliter ad questionē ponendo aliquas conclusiones et probando eas. ¶ Tertio instabo cōtra dicta et soluā. ¶ Ultimo ad rationes pricipales.

¶ **Quantum** igit ad pmū articulū dicūt aliq̄ q accidētia separata in hoc sacro oēs actionē hre pnt: quā possēt hre pūcta cū subā panis. Ad cui⁹ euidētiā dicūt q accidēs est imediatū pncipiū cuiuscūqz actiōis ita q subā nō est imediatū pncipiū alicui⁹ actiōis: sz magis ꝺm accidēs differēter tñ. nā accidēs in ꝟtute ppa est pucipiū actiōis ēminate ad accidēs sz gnatiōis vel corruptiōis q̄ hñt ēminos subālce nō ē pncipiū i ꝟtute ppa: sz sit imediatū pncipiū: sz magis in ꝟtute substātie cui⁹ sūt vel fuerūt. Aliq̄d ei nō in ꝟtute ppa: sz alteri⁹ pt eē pucipiū agēdi vl causandi vltra ppriā spēz. ¶ Imagināt g̃ isti q subā nullā hz actionē elicitiuam cuiuscūqz termini siue substātialis: siue accidētalis: sz accidēs ꝺm qd solū est imediatū principiū actionis et nō substantia ipa. Et accidēs ꝺm est imediatū pncipiū actiōis vel opatiōis termiate ad accidēs et in virtute prop- Prima opinio.

pria: sed actionis terminate ad substantiam puta generationis in virtute substantie. Et dico immediatum principium. quia inter vtranque actionem et accidens ipsum nullum est principium medium. Et ita est hic immediatio principij: licet bene vna actio mediet inter principium et aliam actionem. sicut altera alteratio mediat inter principium alterans et generationem. Sic dicunt de accidentibus coniunctis. ¶ De separatis vero in hoc sacramento dicunt q quia virtute diuina retinent idem esse quod prius: et agere sequitur esse: ideo retinent idem posse: et possunt in omnem actionem sicut prius. Et ita sicut prius coniuncta poterant aliqui alterare generare vel corrumpere: et sic breuiter de omnibus: ita et modo.

Motiua .i. opini. ¶ Ad probandum vero suam opinionem adducuntur aliqua motiua. Primum est de Arist. os. ij. de anima vbi dicit q calor est instrumentum anime ita q calor est illud quo anima nutrit vel agit. igitur calor non solum calefacit et attingit ad calorem in virtute propria: sed etiã attingit ad substãtiam immediate: licet in virtute anime vel substantie: vt videtur. ¶ Secũdo sic. generatio est terminus intrinsecus alterationis. sed hoc esset falsum: nisi idem esset principiũ alterationis et generationis. cum ergo forma accidẽtalis sit principiũ alterationis: ergo et generationis. ¶ Tertio sic. Licet in virtute propria non possit attingere aliud quod est nobilius ipso: nec ipsum causare: tamen in virtute alterius potest. Probatio semen scdm se est aliquid innobilius ipso generato vel genito per propagationem. Similiter etiam celũ est aliqd innobilius sm se: q̃ aliquod viuũ generatũ per putrefactionem. et celũ in virtute intelligentie potest generare viuum ex putrefactione. Et semen in virtute generantis vel seminantis potest etiã generare viuum. qr in aliud principium non cõtingit reducere generationem istorũ. nec potest reduci in deum tantum. qr forme iste sunt in potentia passiua naturali materie. et per cõsequẽs eis respondet potẽtia actiua naturalis. ergo similiter accidens in virtute substãtie potest esse principium generationis substãtie. Et confirmatur de fantasmate: qd est causa intellectionis in virtute intellectus agentis: et tamen intellectio est nobilior ipso. ¶ Quarto sic. Aliquod potest esse causa alicui⁹ in virtute ei⁹ qd nõ est: sicut patet in motu proiectorũ: et in motu grauiũ et leuiũ: et similiter in semine. quia aliquid primo motum in virtute primi proijcientis licet non sit: sed desierit esse: mouet aliud vel remouetur. Et semen in virtute seminantis licet seminans nõ sit: generat. Et graue a generante mouetur: licet generans non sit. ergo similiter accidentis q̃tumcunque seperata in virtute substantie panis qui non est possunt etiã omnia agere que prius poterant in virtute eius.

Contra i. opi. ¶ Sed ista positio quasi per omnia videtur mihi falsa et impossibilis: et, sibi ipsi cõtradicit in multis. Et arguitur cõtra eã primo q̃trã ad hoc qd dicit q substãtia nõ est pricipiũ alicui⁹ actionis imediatum: sed accidẽs vt dicunt. ¶ Primo sic. In generatione vniuoca per se principiũ generatiois debet poni aliquid in quo per se vniuocẽtur generãs et genitũ: et in quo assimilantur. pro tãto eñ ponũt ipsi et probant q relatio non est principium quo generãdi in diuinis: sed magis aliqd essentiale vel essentia. Et patet hoc de calefactione vniuoca et productiõe caloris a calore. sz planũ est q generatũ vniuoce ab alio vniuocatur sibi per se in substãtia et nõ in accidẽte. g et c. ¶ Scdo sic. Si substãtia sm se nõ est principiũ elicitiuũ generatiõis substãtialis: sed magis ipm accidens sicut tu dicis: seqtur q accidẽs sit totalis causa equiuoca substãtie et immediata et effectiua. sed hoc est impossibile et falsum. qr est simpliciter aliqd imperfectius et innobili⁹ q̃ substãtia. Impossibile ẽ aũt q causa totalis equiuoca sit simpliciter inobilior suo effectu: sicut probaui alias. et adhuc probo. Tum qr alias nõ posset ostendi efficaciter q de⁹ supposito etiã q sit prima causa oĩm: sit nobilissimũ ens et perfectissimũ. Etiã nec posset impugnari ex inobilitate vel imperfectione alicui⁹ q̃tũcũque imperfecti qn posset esse causa totalis alteri⁹ quãtũcũque perfecti sicut musca angeli vel celi. Tũ qr impossibile est q aliqd sit causa totalis alicui⁹ nobilioris effect⁹ q̃ esset effectus illi cause simpliciter adequat⁹. sed inobilior effectus illo nobiliori esset simpliciter adequatus et in esse et in perfectione illi cause equiuoce minus nobili. et nobilior nõ põt esse adequat⁹: sed excedit vt patz. Tum qr nihil est in effectu cause totalis qd nõ causet a causa totali et cõtineatur ab ea. Si igitur effect⁹ excedit causam totalẽ sicut dicis. Accipio illud i quo excedit: et q̃ro a quo sit causatũ illud. Non ab illa causa. qr residuũ est sibi simpliciter adequatũ. Nec põt dici q nõ a causa totali. qr ponitur causa totalis effect⁹. igitur a nullo. Et ita est i causatũ: vel causa totalis. nõ est causa totalis: vel effectus totalis. nõ est effect⁹ totalis qd est contradictio. Si dicas q effect⁹ se toto excedit: tũc maius incõueniẽs. Tum qr qñ possũt esse due cause totales respectu eiusdẽ effectus: quarũ vna est equiuoca et alia vniuoca: planũ est q equiuoca est simpliciter nobilior et perfectior q̃ vniuoca: sicut patet de calore et virtute solis respectu caloris. sed causa vniuoca totalis nõ excedit in perfectione a suo effectu: vt patz ergo impossibile est hoc q excedat causa equiuoca totalis. Si eñ excedit: sequitur q et causa vniuoca excedatur. Et similiter sequitur q effectus adequatus perfectiori virtuti. s. cause vniuoce: que est eiusdẽ rationis cũ effectu: et per consequens nobilior q̃ causa equiuoca: sicut et effectus possit esse a minori virtute. et tũc nulla causa est quare creatura nõ possit in quẽcunque effectũ in quẽ potest de⁹. Tum qr effectus nobiliori modo est vel continetur in causa totali actiua equiuoca q̃ in seipso sm omnes. ergo illa est nobilior q̃ effectus. Tum qr si natura cause equiuoce daret alicui esse formaliter: nõ posset dare nobilius esse seipsa. ergo cum dare alicui esse effectiue non sit innobilior modus dandi esse q̃ dare formaliter. causa equiuoca non dat alicui per naturam suam effectiue nobilius esse q̃ suum. quare et c. Tum quia causa totalis equiuoca in virtute propria continet effectum vt patet ex ratione terminorum: sed nihil in virtute propria (vt dicũt alij) agit vltra virtutem vel speciem propriam: nec aliqd nobili⁹ seipso: vt dicũt etiã alij. ergo et c. g accidẽs nullo modo põt esse principiũ generationis et substãtie. ¶ Tertio sic. Si accidens est totale principiũ et immediatum generationis substantie sicut tu dicis: aut hoc est in virtute propria: aut in virtute substantie. Non potes dicere q in virtute propria: nec

hoc dicis. igitur in virtute substantie. Tunc quero
quid intelligis per istud in virtute: vel per istã vir-
tutẽ. Aut intelligis aliquid formaliter receptũ in
accidente ab ipsa substantia aut virtutem vel na-
turam substantie aut subordinationem accidentis
ad subãm vt possit talẽ effectũ causare sicut instru-
mentum substãtie: vel agẽs respectu ipsius. Si in-
telligis aliquid receptum in accidẽte. Aut illud re
ceptũ quod dicitur virtus est subã aut est accidens
Nõ põt dici substantia. qꝛ non recipitur substãtia
in accidẽte. ⁊ dato ꝙ esset substãtia: adhuc nõ esset
principiũ agẽdi: nec rõ illi accidenti: sicut nec alis
substãtia secũdum eos. Si etiã sit hoc verũ: sequit
ppositũ cõtra eos. qꝛ substãtia illa saltẽ erat causa
ta immediate ab ipsa substãtia. Et sic substãtia est
pricipiũ immediatũ operationis vel actionis. Nõ
põt dici accidẽs. qꝛ illud accidens eẽt simpliciter la
nobilius substãtia. ⁊ ita nõ plus per illud accidẽs
posset in talẽ effectum ꝙ̃ in seipsũ. Et iterũ quere-
retur de illo accidẽte: ⁊ sic in infinitũ. Et iã habe-
retur propositum. s. ꝙ substãtia esset causa illius ac
cidẽtis: ⁊ ita principium immediatũ alicuius opa
tionis. ⁊ tamen hoc nõ videtur intelligere secũdũ
aliquis verba eorũ. Si intelligas tertio mõ illã vir
tutẽ p subordinatione accidẽtis ad substãtiam in
causando vt instrumẽti ad agens pricipale vel cau
se secũde ad primã. Ex hoc habetur ppositũ cõtra
te. s. ꝙ substantia tanꝙ̃ vera causa habet aliquam
actionem immediate sibi debitam. Non minus esti
prima causa est principium alicuiꝰ operationis si-
bi debite et conuenientis ꝙ̃ causa secunda sue. Si
militer si dicas de instrumento: sequitur contra te:
qꝛ scdm te instrumẽtum nõ mouet nec agit nisi mo
tum a principali mouẽte. igitur substantia habet
actionẽ aliquam immediate qua mouet accidẽs vt
instrumentũ. et sic est immediatũ principium alicu
ius actionis. ergo ⁊c̃. ¶ Quarto sic. philosophus
vij. methaphisice dicit cap. vij. in fine ꝙ ad genera
7. meth. tionem accidẽtium vt quãti vel qualis nõ oportet
accidens preexistere nisi in potẽtia tantum. sed ad
generationem substãtie oportet substantiã aliquã
preexistere in actu. sed si substãtia nõ posset esse im
mediatũ pricipiũ alicuius accidẽtis: hoc esset pla
ne falsum. semper enim necessario oporteret preexi
stere accidẽs in actu ad generationem accidentis:
nõ solum in potẽtia materie. ergo ⁊c̃. ¶ Quinto
sic. Ipsi dicunt ꝙ potentia pure passiua est poten-
tia cõtradictionis. sicut etiam videtur aristo. dice-
9. meth. re. ix. methaphisice. Scdo dicũt vltra ꝙ subiectum
nõ se habet ad propriam passionẽ in potentia con-
tradictionis. qꝛ tũc posset sibi non inesse. Tunc sic.
substãtia nõ est in potẽtia cõtradictionis respectu
sui proprij accidẽtis. ⁊ per cõsequẽs nõ est in pura
potentia passiua: sed in potentia actiua: qua deter
minat sibi talem passionẽ. ergo est causatiua effe-
ctiue sue proprie passionis. ⁊ per pñs substãtia est
principium immediatũ alicuius accidẽtis ⁊ alicu-
ius actionis. ¶ Ultimo sic. Ipsi dicũt ꝙ potentie
aīe ⁊ accidẽtia aliqua fluũt ex pprijs pncipijs aīe
vel ex subiectis sed per istum fluxum nõ põt intel-
ligi nisi causatio aliqua istorũ accidẽtium a subie-
ctis. Nec põt intelligi mera receptio passiua eorũ
in subiectis. Tunc enim subiecta non determina-
rent sibi talia accidentia: sicut nec cõmunia acci-
dentia. ergo ⁊c̃. Similiter omne quod reciperetur

in aliquo: flueret ab illo: ⁊ sic anima a corpore: et
gratia ab anima ⁊ huiusmodi. ¶ Tãgitur autem
vna ratio alia ab vno. qꝛ ordinata accidentalit̃ si-
ue in causando siue in essendo reducũtur ad vnum
per se principium inter quod ⁊ totam multitudinẽ
ipsorum est per se ordo. nõ omne per accidẽs redu
citur ad per se. sꝫ accidẽtia in causando vel in essen
do sunt ordinata per accidens. Nam sicut est ordo
per accidens vel accidẽtalis inter hominem gene-
rantem ⁊ genitum: sic inter accidẽs causans ⁊ cau
satum. igitur oportet accidentia reducere ad per
se principium: quod se in ratione principij habeat
respectu primi omnium accidentium: ⁊ per conse-
quens sit immediatũ principium accidentis. ⁊ il-
lud nõ est nisi substantia que est prior omni accidẽ
te. quare ⁊c̃. ¶ Contra eos posset argui etiam per
omnes rationes quibus probaui in primo distin-
ctione tertia ꝙ potentie anime que sunt immedia-
ta principia operandi: in quibus consistit imago:
sunt consubstantiales anime. et sunt cum ipsa vna
mens: vna vita et vna essentia: ⁊ ita vna substãtia.
¶ Contra aliud quod dicunt isti de accidentibus
separatis: ꝙ sibi conuenit omnis actio vel opera-
tio que cõueniebat coniunctis: sicut generare sub-
stantiam vel corrumpere arguo primo sic. Accidẽ
ti cõiuncto nec potest conuenire generare substan
tiam vel corrumpere nec in virtute propria: nec in
virtute substantie attingendo per suam actionem
elicitam ad generationem substantie per se et dire
cte: sicut probatum est prius ergo multominus ac-
cidentibus separatis a substantia potest hoc con-
uenire. ¶ Secundo sic. In virtute illius quod non
est ꝛ non potest aliquid agere sicut nec ipsum quod
non est agere. Nam agere sequitur esse: sed substan
tia panis non est postꝙ̃ conuersus est. igitur in vir
tute eius non possunt ista accidentia aliquid gene
rare vel corrumpere. ¶ Tertio sic. Si accidentia
generãt vel corrũpunt in virtute illius substantie
cuius fuerunt: aut hoc est in virtute eius vt cause
principalis qꝛ agunt vt cause secũde vel instrumẽ
ta. Aut vt cause partialis: sicut vnus trahit nauẽ
cum alio. Aut per aliquid formaliter receptum in
accidentibus per ipsam substantiam. Non primo
modo nec secundo modo. quia substantia illa non
est in actu. Oportet autem necessario causam in
actu esse in actu siue partialem siue totalem. Et nõ
minus causam principalem ꝙ̃ instrumentalẽ. quia
instrumentalis si mouet: non mouet nisi mota secũ
dum eos. ita ꝙ simul mouetur a principali ⁊ mo-
uens est. Omne autem mouens in actu est ens in
actu. De secundo modo etiam patet ꝙ non in vir-
tute illo modo. quia substantia non est. Et simili-
ter etiam isto modo sequeretur ꝙ quodlibet isto-
rum ageret per virtutem propriam: sicut quilibet
trahit nauem per virtutem propriam non per vir-
tutem socij sui. ergo ⁊c̃. Nec tertio modo sicut de-
ductum est supra. Similiter etiam quia substantia
panis non est. ⁊ ita nihil recipiunt ab ipso. ꝫ ⁊c̃.
¶ Quarto quia sicut effectus nõ causatur qñ nõ
est: ita nec causa causat: qñ nõ est: nec in virtute eiꝰ
qđ nõ est substãtia panis nõ ẽ: ꝫ ⁊c̃. ¶ Dico ꝙ po
sitio eorũ quãtũ ad predicta est simpliciter falsa et
vna fictio mera: ⁊ in multis cõtradicit sibiipsi ⁊ ꝙ
accidentia siue cõiuncta siue separata non possunt
attingere ad generationem vel corruptionem subi

Contra dicta prime opi. d accidẽtibꝰ separatis.

stantie per se: nec sicut causa totalis vt probatum est: nec sicut causa ptialis probatio qꝛ cum omnis generatio substantie sit equiuoca vel vniuoca: ⁊ in generatione vniuoca sit eque nobile generās sicut et genitum: sufficit virtus eius ad generādum substantiam. et multofortius causa equiuoca cum sit nobilioꝛ simpliciter ipsa substātia genita: vel secūdum se et per se: vel cum aliqua substātia coassumpta. ¶ Et ideo superfluuz videtur ponere ꝙ accidēs aliquo modo sit principium generationis substantie: nec totale: nec partiale nunꝗ generatio substātie esset vniuoca vt videtur. ¶ Dico tamē bene ꝙ accidēs in virtute propria potest alterare et disponere ad generationem alterādo. Et sic etiam caloꝛ vocatur instrumētum anime a philosopho in scdo de anima: accipiendo instrumentū improprie pro agente dispositiuo. Sed dispositione facta dico ꝙ accidēs in nullo attingit generationem substātie: sed ipsa substantia generantis per se elicit generationem illam ⁊ actū substantie genite productiuū.

Ad motiua. ¶ Respondeo igitur ad motiua aliorū. Ad primū secūdi de anima de calore. Jam patet quid dicendum scꝫ ꝙ caloꝛ cum nō sit potentia vegetatiua non attingit ad nutritionē vel ad generationem substantie: sed tātum ad dispositionē vel calefactionē. ¶ Ad scdm dico ꝙ impossibile est ⁊ falsum ꝙ generatio sit terminus intrinsecus alterationis. primo qꝛ actionis non est actio vt termini: sicut nec passionis passio: quinto phisicorū. secūdo quia alteratio est ad qualitatem sicut ad per se terminū intrinsecum: nō autem aliquid aliud. tertio quia alteratio non potest esse naturaliter sine generatione: sicut nec motus sine termino intrinseco. Quarto quia generatio haberetur in tēpore: ⁊ nō esset instantanea: sicut terminus motus haberetur in tēpore. Quinto quia sicut accidēs in virtute propria est principiū alterationis: ita in virtute ꝓpria esset principiū generationis vt per se intrinseci termini eiꝰ. qꝺ est falsum. et cōtra teipsum. Dico igitur ꝙ generatio nō est terminus intrinsecus alterationis sed est bene aliqd ad quod ordinatur alteratio ipa: ⁊ quo habito cessat. Et propter hoc dicitur terminꝰ: licet improprie eo modo quo debet accipi terminꝰ in motibus vel mutationibus. sed alteratio ⁊ generatio sunt due mutationes distincte essentialiter ⁊ disparate: quarū vna habet pro per se termino qualitatē: et alia substantiā cōpositā generatam. ¶ Ad tertium dico ꝙ simpliciter impossibile est ꝙ aliquid minꝰ nobile sit causa totalis alterius siue in propria virtute siue in virtute alterius. ¶ Ad illud de celo dico sicut dixi alias ꝙ celū nō est generās alicuius viui nec in virtute propria nec alterius: puta intelligētie. qꝛ nec ipsa intelligētia licet sit nobilioꝛ: non tamen hoc potest. Sed dico breuiter ꝙ quelibet forma viui in quocunqꝫ viuo generato siue per putrefactionem: siue per generationē vel creatur a deo immediate dispositione facta ab alijs agētibꝰ. De generatione autē hominis dictū est alias. ¶ Nō dicis de generatione aliorū ꝙ forme eorū cōtinetur in potentia naturali passiue materie: ⁊ omni potētie passiue naturali correspōdet potētia actiua naturalis. Dico ꝙ non oportet omni potētie passiue naturali eo modo quo accipitur in ꝓposito pro potentia de qua aliqd est educibile correspōdere aliquod agens creatum. sed sufficit ꝙ sibi correspondeat agens increatū supplens vicem talis agētis: et agens modo naturali educēdo scꝫ talem formā de potentia naturali subiecti modo nature qꝛ per veram mutationē realem materie vel subiecti que est actus productiuus ⁊ causatiuus ipsius generati. licet nō eadē mutatione qua ipsum produceret agens naturale. Vel si forte velis contendere: dicas ꝙ tales forme nō sunt in potentia passiua naturali accipiēdo potētiam passiuam naturalē tantum in ordine ad agens creatum. qꝛ deꝰ educit eas immediate per seipsum sm ordinationem ⁊ pactū quod pepigit cum natura. Et opoꝛtet velis nolis currente ad pactuꝫ qꝛ dato ꝙ educerentur a scdis causis: adhuc oporteret deū cooperari ad illā eductionem. Et intelligas predicta esse vera: nisi forte aliquo modo de femellis: de quibus dicebat in tertio ꝙ possunt cōcurrere ad generationē fetus. nō autē semen siue maris siue viri: nec vir ipse nec mas: vt ibidē deducebatur. Similiter de fantasmate vel obiecto seu ente quocūqꝫ minꝰ nobili simplr ꝙ sit intellectio: vel etiā sensatio dico ꝙ impossibile est ipsum esse causam totalem intellectionis vel sensationis propter rationes supradictas. verū autem sint cause partiales: nō curo. De femine etiam patet idē. ¶ Ad illud de motu ꝓiectorū dico breuiter ꝙ illud qꝺ nō est: nō agit aliquid nec mouet. Semper eñ prioꝛ est res ꝗ facit ꝗ illa que fit. vij. de ciuitate ca. ix. Nec in virtute eius aliqd mouetur: nec ille motus proiectorū cōtinuatur a primo mouēte. qꝛ accidit ꝙ sit. qꝛ dato ꝙ statim corrumpatur: nihil minus motꝰ cōtinuatur. Ad que ergo dico ꝙ difficile est assignare. qꝛ nō video ꝙ seipso proiectum moueatur. Nec a medio vel partibꝰ medij. qꝛ talem virtutem sic mouēdi nec habent: nec recipiunt. nec a celo. celum eñ nō mouet molarē sursum. vt patet. nec ab angelo. qꝛ nō habētur semper angeli presto: qñ aliquid ꝓijcitur: licet posset fieri bene. Et ideo videt mihi ꝙ a deo. Nescio fugere ad aliud cōuenientius. ⁊ nō est incōueniens fugere ad ipsum: sicut nec de eductionibꝰ formarū precipue cū non appareat aliud: vt videt. Statuit ergo ꝙ proijciēte primo mouēte aliquid ⁊ cooperante deo in principio motus cōtinuare illum motum eodē modo: sicut poneres ipsum cōtinuari a ꝓijciēte educendo vbi proiecti vel terminū motus de potentia mobilis mediāte motu. quare ⁊c. Hec de primo articulo principali. 7. de ciuita.

Opinio doctoris ¶ Quantum ad secūdum articulum respōdeo aliter ad questionē breuiter ꝙ oēꝫ actionē vel operationē quā possunt habere accidētia coniuncta circa aliquid: possunt habere qñ sunt separata in sacro: loquēdo de actiōe vel operatiōe cuiꝰ ipsa sūt causa totalis. qꝛ si substātia illa ꝗ non ē ꝯcurreret cū eis qñ vel posset ꝯcurrere ad aliquā actionē vt causa partialis: dico ꝙ illa substātia nō existēte qñ accidētia sunt hic separata: nō possent habere talē actionē. qꝛ ad actionē nō sufficit causa ptialis. Scdo dico ꝙ illā actionē vel opationē quā nō pñt habere ꝯiūcta nec in ꝟtute ꝓpria nec alteriꝰ: illā nō pñt habere sepata. Et iō dico ꝙ sicut accidētia ꝯiūcta poterāt aliqd alterare in ꝟtute propria: sic ⁊ mō sepata ꝗtū ad pmā ꝯclusionē. Et sic de quacūqꝫ alia actione cuiꝰ vel sunt cause totales:

vel ſi p̄tiales:tñ nõ ↄcurrit ad ipſas ſubſtantia illa panis ſicut cauſa partialis:ſed aliqua alia: ⁊ ſi concurreret: ⁊ poneretur manere: licet accidens eſſet ſeparatum:adhuc poſſent idẽ ſicut prius. ¶ Scḋo q̄tum ad ↄcluſionem ſcḋam dico ꝙ ſicut accidẽtia cõiuncta per ſe ⁊ directe non poterãt aliquid generare ſubſtãtialiter vel corrũpere: ita nec ſeparata: ſed diſponere tñ ad generationẽ vel corruptionem

Probationes. i.cõclu. ſubſtãtie. ¶ Primam concluſionẽ probo ſic. Poſita cauſa totali alicuius actionis vel etiam partiali cum alia partiali:⁊ ſub modo cõuenienti actioni et paſſiuo vel ſuſceptiuo illius actionis diſpoſito: et ſine omni impedimento põe poni illa actio. ſed iſta poſſunt poni dato ꝙ accidentia ſicut ſint ſeparata: ſicut in hoc ſacramẽto reſpectu predictarũ actionũ ergo ⁊c̄. Minor p̄z. q: nihil aufertur ab iſtis accidentibus ſeparatis niſi reſpectus inherẽtie quãtitatis ad ſubſtãtiam. ſed iſte reſpectus vel inherentia non eſt eis ratio agendi aliquid: nec tollitur ab eis modus cõueniens actioni. q: nõ tollitur ab eis modus exiſtẽdi q̄titatiue ⁊ dimẽſiue. ⁊ ſic non tollitur modus conueniens reſpectu actionum circa aliquid corporale:nec circa aliq̃d ſpirituale. q: ex quo manet entitas eoꝝ:manet intelligibilitas eoꝝ. et ita poteſt manere actio circa intellectum:ſi tñ obiectum agat intellectum vt videtur. ¶ Secũdo ſic. Subiectum precedẽs iſtoꝝ accidẽtium in nullo eſt cauſa reſpectu talium actionũ operationum quarũ ſunt principia totalis iſta accidẽtia vt p̄z. Similiter nec quarum ſunt partialia principia cum aliis a ſubiecto:ut p̄z. igitur nõ poſito ſubiecto vel destructo quod eſt ſubſtantia: poteſt poni talis actio vel operatio ab accidente manente:vt videtur.

¶ Tertio ſic. ſi nõ poſſent habere oẽm talem actionem vel operationẽ ſeparata ſicut ⁊ coniuncta:hoc videretur q: ſunt principia talium operationum: principia dico quibus: non autẽ principia que vel per modum quo:nõ per modum quod. ſed nihil impedit cõcurrere in eodẽ principium qḋ ⁊ quo reſpectu alicuius talis operationis:ſicut p̄z de aĩa intellectiua que eſt homini principium quo intelligẽdi: ⁊ tñ intelligit et eſt principium quod ſeparata. ergo ⁊c̄. ¶ Quarto q: ſi non poſſent eis cõuenire tales actiones vel operationes: hoc videretur q: ſunt inſtrumẽta ſubſtãtie in agendo vel operando. et ita nõ poſſunt agere:niſi moueãtur a ſubſtantia. ſed hoc non impedit. q: reſpectu talium actionum non ſunt inſtrumẽta ſubſtãtie:etiã q̄ñ ſunt coniuncta. immo ſunt agẽtia principalia: ⁊ cõueniunt eis tales actiones in virtute ꝓpria. nec ſubſtãtia attingit ad tales actiones vel operationes. ergo ⁊c̄.

Scḋe cõclu. probatio. ¶ Scḋam ↄcluſionem probo ſic primo. quod nõ ſe habet alteri ſm̄ actum primũ q̄ꝫ prius:nõ poteſt in actum ſm̄ pluſq̄ꝫ prius p̄z. ſed accidẽtia ſeparata non ſe habẽt aliter ad actũ primum reſpectu generationis vel corruptionis:ſicut nec prius. q: nõ eſt niſi ipſum qḋ prius: nec ſibi cõfertur aliqua virtus noua:ſicut nec aliquod eſſe nouum: vt dictum eſt in precedẽti queſtione. ¶ Scḋo ſic. ſi accidentia ſeparata poſſent generare ſubſtãtiam vel corrumpere: aut hoc eſſet in virtute propria:quod nõ eſt verum nec poſſibile ſm̄ oẽs: ⁊ ſicut ꝓbatũ eſt ſupra. Aut in virtute alterius: puta ſubſtãtie cuius fuerũt ſed nõ poſſunt. q: ſubſtãtia nõ eſt. Nec q̄ñ erãt coniuncta poterant hoc etiã in virtute ſubſtãtie. ergo ⁊c̄.

¶ Tertio ſic. Accidẽti ſeparato non conuenit niſi vna priuatio inherentie que prius non cõueniebat ſibi coniuncto: ſicut dictum eſt ſupra. ſed priuatio nõ eſt principium agẽdi. ergo ⁊c̄. ¶ Ex dictis concluſiõibus patet ꝙ accidentia ſeparata hic poſſunt in ſuas actiones ſicut prius in virtute propria: ⁊ in alias non poſſunt ſicut nec prius. Hec de ſecundo articulo principali.

¶ Quantum ad tertium articulum

Inſtãtie ↄ p̄cedẽ. opinio. ſũt alique inſtãtie difficiles cõtra predicta. ¶ Prima eſt q: accidẽtia ſeparata ſm̄ primã concluſionẽ poſſunt in virtute ꝓpria alterare. ⁊ ꝑ cõſequens ad corruptionẽ aliquid diſponere. q: cũ quilibet gradus qualitatis ſit eiuſdẽ rationis:ſicut accidens poteſt in vnum abiiciẽdo ipſum ⁊ inducendo ↄtrarium pari ratiõe ⁊ in quẽlibet: ſed quod poteſt ſic alterare:poteſt generare ⁊ corrumpere. quia forma corrupti nõ ſtat niſi in materia diſpoſita: ergo ⁊ generare poteſt. q: corruptio nõ eſt ſine generatione. quare ⁊c̄. ¶ Scḋo ſic. Accidẽtia hic ſeparata poſſunt nutrire. ſed quod poteſt nutrire: poteſt ſubſtãtiam generare. ergo ⁊c̄. ¶ Tertio ſic. ſi poneretur modica aqua iuxta accidentia maximi ignis ſeparata: planum eſt ꝙ ſtatim corrũperetur. ſed hoc nõ eſſet niſi ab illis accidentibꝰ ſeparatis. ergo ⁊c̄. ¶ Quarto ſic. ſi ponerẽtur accidẽtia actiua ⁊ paſſiua ſeparata: accidẽtia actiua poſſent illa paſſiua ſeparata corrũpere: vt videtur. ergo pari ratione ⁊ illa ↄiuncta. ſed tũc oporteret ꝙ corrũperẽt ſubſtãtiam. ergo ⁊c̄. ¶ Quinto ſic. qualitas ſeparata a quantitate non poteſt ſentiri: nec agere in ſenſum. ergo ſimiliter nec accidentia ſeparata a ſubſtantia poſſunt agere. ¶ Sexto cõtra vnum dictum de priuatione: q: priuatio eſt per ſe ſenſibilis: ſicut quies ſcḋo de aĩa. ſed per ſe ſenſibile eſt ꝑ ſe agẽs potens agere in ſenſum. igitur priuatio per ſe poteſt agere vel eſſe ratio agendi: vt videtur.

Solutio inſtã. p̄ce. ¶ Ad primam inſtantiam dicitur ab aliquibus ꝙ accidentia ſeparata nõ poſſunt alterare aliquid ad corruptionẽ vſq; ad vltimũ gradum cum quo forma ſubſtantialis alterati eſſet incõpoſſibilis ⁊ per ↄſequens illo gradu poſito corrũperetur. q: tunc poſſet illud accidens ſeparatum aliquid corrũpere: ⁊ aliquid generare. immo etiã nec hoc poteſt per accidẽs coniunctum. q: nec poteſt generare ſubſtãtiam nec corrũpere ſiue in virtute ꝓpria: ſiue in virtute alterius. ita ꝙ oĩs gradus qui virtute accidẽtia habetur ſiue in plus ſiue in minus: ⁊ recipitur in alterato: cõpoſſibilis eſt ⁊ cõpatitur ſe cum forma alterati: ⁊ ipſam preſupponit ſicut partẽ per ſe ſubiecti ⁊ ꝑ cõſequens ipſam nõ deſtruit nec expellit. q: nullũ accidens deſtruit ſuum ſubiectum: nec eſt incõpoſſibile ſibi. Sicut eñ generãs nõ poteſt corrũpere materiam vel producere: que eſt ſubiectum generationis vel corruptionis: ⁊ preſupponit ipſam: ita nec alterãs ſubiectum alterationis. Et ita non poteſt accidẽs ſiue ↄiunctum ſiue ſeparatum corrumpere gradum vltimum diſpoſitiõis neceſſarium ad hoc vt forma alterati maneat in materia: ſed bene vſq; ad illũ alterare poteſt. ⁊ tunc facta alteratione vſq; ad illum gradum: ſubſtãtia generãs quecũq; ſit illa ſiue deus ſiue celum ſiue alia creata ſubſtantia corrumpit illum gradum vltimum ⁊ etiã alteratum: ⁊

generat nouum generatum cum nouo gradu dispositionis necessarie ad formam generati ⁊ incōpossibilis cum forma prius alterati vel corrupti. Quādo dicitur ꝙ oēs gradus sunt eiusdem rōnis. ergo sicut accidēs alterans potest abijcere primum scdm et tertium gradū dispositionis necessarie ad hoc ꝙ forma maneat in materia: ita ⁊ vltimū. Dicitur ꝙ licet gradus sm se sint eiusdem rationis: non tū in ordine ad tale agens naturale sic expellēs nec substantia alterati ita determinat sibi primum scdm ⁊ tertium sicut vltimum tanq̄ dispositionem necessariā ad hoc vt maneat in materia. Et ideo nō oportet ꝙ accidens possit auferre vltimum sicut alios sine quibus potest forma stare in materia. Ponitur exemplum. Naturale agens potest denudare materiā ab aliqua parte quantitatis quia de maiori quātitate potest facere minorem. ⁊ potest materie dare aliquam partem quantitatis. qꝛ de minori quanto potest facere maius. ⁊ partes quantitatis sunt eiusdem rationis. ⁊ tū non potest materiā denudare a qualibet parte quantitatis: nec etiam sibi dare de nouo quālibet partem q̄titatis vt videtur qꝛ presupponit materiam quantam sm aliquā partem quātitatis in omni actione sua. ideo ⁊c̄. Et dicitur vltra ꝙ gradus ille necessarius in disponendo ad formam generati ⁊ incōpossibilis forme corrupti non est ab alterante inquantum alterans: nec a generante inquantum generans per se: sed per accidens: quia generans per se generat substantiam. per accidens vero causat accidens vel gradum illum qualitatis necessarium ad consistētiam forme generati per alterationem Et istud potest bene vel male intelligi: supposito ꝙ totum compositum generatum sit primum per se subiectum predicte qualitatis. qꝛ pro tanto potest dici ꝙ per accidēs. quia non distincta mutatione acquiritur illud accidēs. immo nec mutatione: ⁊ per consequens non alteratione vel per alterationem: sed per simplicem acceptionem essendi. Per accidens vero quia non eadem actione vel productione: sed alia ⁊ alia: quarum vna per se terminatur ad substantiam. scilicet generatio: ⁊ alia ad accidens scꝫ ad gradum illum qualitatis: que tamen non est mutatio: nec per consequens alteratio. quia non precessit negatio talis gradus vel qualitatis in substantia generata.

Quicquid sit de predicta solutione que videtur necessaria vel saltem multum probabilis: si ponatur ꝙ totum compositum generabile sit per se primum subiectum qualitatis: secundum quam habet fieri alteratio. Tamen ponentes ꝙ gradus quilibet precedit formam substantialem generati in materia: gradus. scilicet necessario dispositiuus ad eam: et incompossibilis forme corrupti precedit (dico) natura licet non duratione: sicut dispositio precedit formā posset dici ꝙ alterans sm ꝙ alterans potest inducere vltimum gradum dispositionis: ⁊ corrumpere illum qui est necessarius ad hoc vt forma alterati stet in materia. Nec presupponit talis alteratio per se primum compositum vt subiectum: sed materiam. non autem formam necessario: tū quantumcunq̄ sic inducat vel corrumpat vltimum gradum necessarium ad dispositionem: non potest generare vel corrumpere substantiam vnde alterans est: sed vnde substantia ⁊ generans: ita ꝙ illo gradu inducto vel corrupto habetur generatio vel corruptio ab aliqua substantia: siue a substantia coniuncta accidentibꝰ alterātibus: siue ab aliqua alia: puta a celo vel a deo: vel a quocunq̄ alio. Nunq̄ autem ab accidētibus siue coniunctis siue separatis elicitur generatio vel corruptio: sicut dictum est supra. ¶ Ad secundam instātiam de nutritione accidentium dico ꝙ nec accidētia cōiuncta nec separata possunt nutrire effectiue generando vel attingēdo carnem. sed hoc ad substātiam pertinet. accidētia tū siue ꝯiuncta siue separata possunt alterare aliquid: vt dictum est supra. Quādo dicis ꝙ accidentia nutriūt. Dico ꝙ verum est eo modo quo dici potest ꝙ accidentia alimenti nutriunt eo modo quo animal nutrit seipsum ⁊ saluat. Et hoc est magis materialiter ⁊ obiectiue q̄ effectiue. vel si effectiue: non nisi disponendo. Quomodo vero sic nutriant: ⁊ quomodo non: inferius apparebit. ¶ Ad tertiam instantiā dico ꝙ si poneretur modica aqua iuxta accidētia maxima separata ab illis accidētibus nūq̄ corrumperetur. immo etiam nec ab ipsis si essent substātie ignis coniuncta. sed corrumperetur aqua illa ab aliqua substantia siue a celo siue a deo siue a substātia illis accidentibus coniuncta. ⁊ alteraretur bene ab ipsis accidētibus modo supradicto in solutione primi argumenti. ¶ Ad quartā instantiam dicitur ꝙ accidētia separata equiualentia alijs separatis possent ea corrumpere eo modo quo dicetur infra. quomodo s accidentia separata possunt corrumpi in eucharistia. non tū possent totaliter corrumpere accidentia coniuncta: licet sint eiusdē rationis: nec sint minoris virtutis qꝛ illis separatis: puta qualitati in hoc sacramēto nihil subest quod sibi determinet aliquē gradum eius. Non enī subest ei nisi quantitas que non determinat sibi aliquē gradum talem. Et ideo siue ab accidēte cōiuncto siue separato contrario ⁊ preualente posset qualitas talis corrumpi totaliter quātum ad omnē gradum suum. Non autem si esset coniuncta alicui substātie: qꝛ iam subesset aliqua substantia que determinaret sibi certum graduꝫ predicte qualitatis necessarium ad consistētiam forme sue in materia. Et qꝛ nō posset corrumpi nisi per alterationem: et alterans suum mobile vel subiectum alterationis non corrumpit ideo nec ab accidente separato: nec a coniuncto posset totaliter corrumpi vt dicunt.

¶ Si dicatur ꝙ immo. quia quātumcunq̄ sit necessarius talis gradus ad hoc: vt stet forma alterati in materia sua: tamen non pōt stare cum suo contrario corrumpente vel potente corrumpere et sibi approximato. Secundo etiam quia quod est posterius generatione: est prius corruptione. ille vero gradus est posterior generatione ipsa substātia alterata. quia accidens. igitur est prior corruptione. et prius natura corrūperetur q̄ substantia. sed hoc nō est nisi ab alterante inquātum alterans per accidentia ipsa que sunt principia alterandi. ergo ⁊c̄.

¶ Respondetur ad primum ꝙ substantia alterata maiorem habet virtutem conseruādi sibi illum gradum: sine quo non potest stare forma eius in materia q̄ contrarium habeat virtutem corrumpendi. substantia enim est perfectius actiuum ad conseruationem: q̄ ꝯtrarium ad corruptionem. sicut ⁊ est nobilius ⁊ perfectius ens q̄ illud contrarium quod est accidens. Et ita non oportet ꝙ corrūpatur gradus ille a quocunq̄ contrario quantumcunq̄ ap-

approximato. Et hec est bona probabilitas ut dicunt q substātia sit principium actiuum sue qualitatis: saltem quātum ad illum gradum quē sibi determinat quātum ad suam cōsistentiam. Unde τ secundum eos dici potest q gradus ille non est a generāte substantiam: sed magis ab ipsa substantia genita. τ nō precedit natura ipsam substātiam genitam: sed sequitur eam in ordine nature: sicut effectum causam. Et tunc sicut videtur mihi: difficile est videre quomodo sit talis gradus dispositio ad illā formam. dispositio enim prior est ipso ad quod disponit vt videtur. Ad secundum dicunt q illa propositio non est vera nisi de priori τ posteriori que pertinēt ad idem genus. sicut plures forme substātiales se habent in eodem composito secundum ponentes plures formas. Sic enim posterior forma generatione est prior corruptione. sed nō oportet de diuersis formis pertinētibus ad diuersa genera: sicut sunt forma substantialis τ gradus ille accidentalis in proposito. ❡ Quicquid sit de istis dici posset aliter ponendo q gradus ille esset primo accidēs materie τ dispositio ad formā. et per consequens prior natura q siue coniunctus siue separatus: sicut est qualitas in eucharistia: a contrario approximato posset totaliter corrumpi sed nunq̄ a contrario quod est accidens posset substantia generari vel corrumpi: sicut dictum est supra sed corrumperetur τ generaretur substātia ab aliqua substantia siue coniuncta accidentibus alterantibus: siue ab aliqua alia: si essent talia accidentia separata. quare τc. ❡ Ad quartam dico q de
Ad.4. qualitate separata a quantitate difficile est videre: quomodo videretur. cum visus sit potentia quanta et organica τ extensionem habens: τ operationem extensam. qualitas vero a quantitate separata non esset quāta. Similiter de quātitate separata a qualitate. Et videretur alicui posse dici: si qualitas esset totale actiuū vel terminatiuum sensationis: vel etiā partiale cum ipso visu vel oculo: τ quantitas nihil faceret ad hoc: vel etiam si faceret per modum cause partialis. ita q ista tria essent tres cause partiales sensationis. et duo eorum puta qualitas τ quantitas essent duo terminatiua partialia. Tunc videretur ad hoc posse dici q qualitas vel quantitas quantumcunq̄ vna non inhereret alteri dum tamen vtraq̄ poneretur in re τ in debita approximatione ad oculum vtrūq̄ posset sentiri. Nisi forte diceretur q nō quia tunc non essent in re sub modo conuenienti actioni vel terminationi cuiuscunq̄ actionis corporalis τ naturalis vel physice. Oportet enim q corporeum agens vel terminans talem actionem sit quantum τ quale: saltē loquendo de modo et cursu vel ordine naturali: quicquid sit de virtute diuina. Et ita non est similie de qualitate separata a quātitate: et econuerso: τ de istis accidentibus in sacramento separatis Si autem diceretur q quantitas non est causa partialis cū qualitate sic concurrens: sed qualitas ipsa totalis sicut per se primo sensibilis. Et quātitas nō facit nisi ad modum immutandi visum vel terminandi visionem: nō habens propriam speciem in sensu: adhuc eodem modo diceretur q qualitas nō sentiretur. quia nō est sub modo conueniente actioni. Nec quantitas ipsa separata multominus. quare τc. Sed quid virtute diuina: puto q qualitas posset videri separata a quantitate non minus q̄ si non esset. q tamen dictum est supra. scilicet q deus posset creare τ conseruare visionem alicuius obiecti non existentis. quare τc. vel si non: tunc diceretur q modus separationis in qualitate est repugnans visibilitati. τ non est vniuersale de non ente. vnde licet non ens posset videri: nō tamen angelus vel substantia sine quantitate. ❡ Ad sextam instantiam dico q nulla priuatio vel negatio potest esse principium per se alicuius actionis. Quādo dicis q quies est per se sensibilis. ergo potest esse per se principium sensationis. dico q ponēdo per se sensibile quodcunq̄ siue proprium siue commune esse per se principium sensationis: vel etiam terminatiuum: impossibile est q quies accipiendo eam pro priuatione motus in mobili: sit per se sensibilis. quia nullam habet entitatem positiuam: per quam possit aliquid causare vel respectum aliquē realem terminare. sicut oportet secundum presupponi de per se sensibili. Oportet enim q possit esse ratio terminandi per se aliquem respectum realem visionis vel sensationis: licet nō oporteat in actu. Unde et non ens sentiri potest: cui tamen non repugnat esse ens τ aliquid positiuum quies vero non potest esse aliquid positiuum. Si vero dicatur q non opz sensibile cōmune quantumcunq̄ per se esse effectiuum per se vel terminatiuum sensationis quātum ad aliquem respectum realem terminatū ad ipsum τ per se sed sufficit hoc de sensibili proprio quod est sensibile per se primo. Tunc non videretur sic inconueniens q quies non obstante q sit priuatio sit per se sensibilis per modum sensibilium cōmunium. Qui teneret primam viam: diceret ad philosophum q vel non accipit quietē pro pura priuatione: sed pro quiescente corpore ipso. vel dicit q est per se sensibilis: quia non sic per accidens sicut substantia: sed aliquid quod magis percipitur q̄ substātia. vel negaret etiam. Et similiter diceretur de vnitate τ numero: que vt sic nihil dicunt positiuum. τ ideo vt sic non sunt per se sensibiles: sed tantum ratione entitatum in quibus fundantur. Sic ad istud. Hec de tertio articulo principali.

❡ Ad primum principale dico q non oportet omnem actionem esse suppositi. Nec hoc dicit philosophus. sed bene dicit primo metha. q actiones sunt circa singularia et singularium: quod est verum saltem de transeuntibus. Et dico q accidentia hic separata: licet non habeāt rationem suppositi sunt tamen singularia τ indiuidua τc. Aliter dicitur q actiones sunt suppositorum sicut vltimo denominatorū aliquando per tales actiones ratione formarum: quibus conueniunt tales actiones. τ hoc quando forme insunt suppositis. quando vero non insunt: sed separate sunt sicut in proposito: τ tunc nullo modo sunt suppositorum sicut in proposito: sed formarū tantum. et possunt denominari bene tales forme a talibus sicut anima intelligit: τ calor separatus calefacit. Et hoc concedit Auicenna. vj. methaphysice: τ commentator tertio de anima. ❡ Ad secundum dico q non est inconueniens in creatura idem esse agens: τ quo agit quando illud est principium totale actionis. sicut in proposito de accidēte separato. Est enim agens τ quo ipsummet agit. quia a seipso agit. τ differunt tantum sola ratione. Nec est simile de anima: que est quo hominis partiale. nec potest esse homo vel idem totaliter cum homine quātum ad argumenta principalia:

ad omne illud positiuum quod dicit homo. qr non potest esse eadem cum altera parte hominis. scz cũ corpore. sed hũanitas que est quo totale hominis est idem homini penitus quãtum ad omne positiuũ quod dicitur per hominem: lz non homo predicetur de ipsa propter modum significãdi repugnantem. Ad boetium dico q verum dicit accipiendo quod est pro essentia: ₇ quo est pro esse actualis existẽtie q in omni creatura distingũtur ista etiam realiter vt dixi in tertio. sed non opz q sit agẽs: ₇ quo agit. nec hoc etiã ipse dicit. Ad confirmationem dico q quãtitas hic separata non est mathematica: sed est qualitatibus naturalibus affectata ₇ phisica. Aliter q illa fuit opinio philosophi. qr reputauit impossibile quãtitatem separari in re: vel verum dicit philosophus q in quãtitate oĩno separata a qualitatibus phisicis non est motus nec alteratio phisica. sic nõ est in proposito. ¶ Ad tertium dicitur q non opz actiuum ₇ passiuum cõmunicare in materia actualiter: sed sufficit q aptitudinaliter. Accidentia autem lz sint hic actualiter separata a materia vel substantia materiali: tñ aptitudinem habent ad talem substantiã. Aliter dicitur q accidẽtia que sunt hic actiua non sunt separata: sicut qualitas que est in subiecto suo in quantitate ₇ sic in materia. qr subiectũ vocatur materia. ₇ hoc sufficit. Aliter dicitur q non opz actiuum ₇ passiuum cõmunicare in materia loquẽdo de quacunqz actione vel passione. Alioquin intelligentia non posset mouere celum. qr celum vel non habet materiam: vel si habet materiam: tñ cum ipso non cõmunicat intelligentia in materia: nec habet materiã: vt pz. verum est tñ q ẽm Aristo. actiuum ₇ passiuum immediate se habentia ad corruptionem ₇ generationem vel ẽm generationem ₇ corruptionem oportet cõmunicare in materia. Posuit eñ q nulla forma separata: cuius ponebatur ydea a platone: poterat esse principium actiuum immediatum alicuius generationis vel corruptionis. immo nec deus. Tum propter imperfectionẽ effectus generabilis ₇ corruptibilis. non propter imperfectionẽ talis forme. Tum etiam propter ordinem causarum obseruandum. sed non ponimus hoc saltem de deo in proposito autem non habet locum. qr non ponitur q accidentia siue separata siue coniuncta sint principiũ generationis vel corruptionis alicuius: sed magis deus in alia substãtia corporalis. ¶ Ad quartum de forma substãtiali separata dicitur vno modo q non posset generare: licet in materia existens sit totale principium generationis substantialis: principium quo. scz qr separata nõ habet modum conuenientem actioni tali corporali eo q non est quanta: sed separata a materia quanta. ideo ₇c̃. Hic tñ difficile est videre quomodo forma substantialis sit totale principium quo respectu cõpositi per se generabilis. Et primo cum ipsum cõpositum totum sit simpliciter nobilius ꝙ forma. Et idem argumentum videretur posse fieri de forma accidentali ₇ toto composito per accidens ex subiecto ₇ forma: qd quidem fit per se primo. causa autem totalis equiuoca vel etiam vniuoca non potest esse simpliciter minus nobilis ꝙ effectus suus. Et ita videretur q forma substãtialis non esset nisi partiale principiũ generationis substãtie totius. quia est principium formale quo totius nature concurrens cum materia ad constitutionem eius: sed ipsa tota natura generantis esset totale principium quo et generans ipsum principium quod ₇ sic forma substantialis: licet separata agere nõ posset vel generare ¶ Ad illud vero de forma accidẽtali diceretur q compositum per accidens vnum nullã tertiam entitatem perfectiorem dicit: que non preexisteret. vnde non dicit nisi formã accidentalem ₇ vnicam ₇ subiectũ et non aliquam tertiã entitatem nouam ₇ perfectiorem: sicut per se cõpositum substãtie: vt dictum est in secundo. Et quia forma illa accidentalis que est terminus formalis: non est quid nobilius: nec compositum etiam ꝓprie ₇ per se loquendo: sicut nec est ens per se: ideo accidẽs separatum ponit tale compositum. ¶ Ad illud de specie intelligibili ₇ charitate dico q iste sunt cause partiales actuum intelligendi ₇ diligendi: sicut imaginantur aliqui sic q essent separate: ₇ ponerentur nihilominus presentes intellectui ₇ voluntati: ita q eis assisterẽt: ₇ nõ inhererent: posset esse adhuc cause effectiue talium operationum: sicut quando inherent. Essent enim sub modo cõuenienti tali actioni: et tñ non intelligerent nec amarẽt formaliter. Non eñ intellectionem vel dilectionem reciperent: sed magis intellectus ₇ volũtas. Et ideo nec possent intelligere vel diligere: sicut nec ista recipere: licet possent ea partialiter efficere. vnumquodqz autem dicitur intelligens vel volens nõ per hoc q efficit vel causat intellectionem: sed quia recipit. vnde ₇ ẽm alios obiectum vel fantasma: licet sit totalis causa intellectionis vel volitiõis non tñ intelligit vel vult. Si vero species in nullo sit causa intellectiõis nec charitas dilectionis: sicut dixi in tertio de charitate: tũc nõ currit nec valet argumentum.

¶ Distinctionis Duodecime.
Questio Tertia.

Ertio q̃ro: vtrũ accidẽtia in eucharistia possint accidentaliter trãsmutari: sicut poterãt cõiuncta substantie panis. ¶ Videtur q nõ. Primo sic motus vel mutatio de necessitate requirit
subiectum. patet tertio phisi- 3. phisic.
corum. motus est actus entis in potentia ẽm q huiusmodi et mobilis in eo q mobile. sed accidentia sunt ibi sine subiecto vel sine substantia. ergo non potest esse motus vel transmutatio aliqua circa ea.
¶ Tertio sic. septimo methaphisice probat philo- 7. meth.
sophus q per oẽm transmutationem compositum generatur primo vel corrumpitur: nõ solum in trãsmutatione substãtiali: sed etiã in accidentali: sicut cõcludit in illo capitulo. sed cõpositum illud in accidentalibus mutationibus includit subiectum: vt pz. Cum igitur accidẽtia sint hic sine subiecto: videtur q ad ipsa vel circa ipsa non possit esse transmutatio accidentalis. ¶ Tertio sic. si aliquod accidens posset in eucharistia accidentaliter transmutari: hoc videretur de quantitate que est ibi primũ accidens. sed hoc non potest fieri. quia non potest augeri vel minui: vt videt. qr quãtitas in eucharistia nõ est quãtitas aĩati. aĩatis autem solũ ꝯuenit
augmentum: vt videtur dici tertio de aĩa ergo ₇c̃. 3. de aĩa.

¶ **Contra** non omnia accidẽtia sunt in eucharistia sine subiecto: vt dictũ est supra. ergo saltem aliqua sic possunt accidentaliter trãsmutari. Et patet ad sensum. quia species ille possunt frangi vel vero moueri etiam rarefieri seu condensari ergo &c.

¶ In ista questione sic pcedã.

¶ Primo ponã aliquos modos dicẽdi de questione & arguã cõtra eos: & respõdebo ad motiua eorũ. ¶ Scdo respondebo aliter ad questionẽ quantum ad mutationes vel variatiões que possunt fieri circa accidẽtia eucharistie: ipsa eucharistia manente. ¶ Tertio quãtũ ad illas cũ quibus nõ manet eucharistia. ¶ Ultimo ad rationes principales.

De trãsmutatione accidẽtiũ in eucharistia. Prima opinio.

¶ **Quantum ad primum est** opinio cuiusdã doctoris qui dicit q ab agente naturali possunt ista accidẽtia transmutari vel variari accidẽtaliter: sicut poterãt qñ erant cõiuncta substantie panis. Ita q quãtitas ipsa etiã de qua minus videret: supposito q virtute diuina sit ibi sine subiecto et quõ tñ manet eadẽ q prius cõiuncta substãtie panis: rarefieri pot & cõdensari. & per consequẽs fieri maior vel minor. Et hoc rationabile videretur. qr sicut virtute diuina sibi confertur q per se existat & non in subiecto: sic q possit transmutari vel maiorari seu minui quãtũcunqȝ nõ in subiecto. ¶ Scdo dicit iste q qñ quãtitas rarefit vel condẽsatur: & sic fit maior vel minor q prior quantitas non manet nec aliqua pars eius: sed totaliter corrumpitur prior quãtitas. ¶ Hoc probat primo. qr per se primi termini motus augmenti vel diminutionis sunt maior & minor quãtitas. sed planum est q termini primi motus sunt incompossibiles. ergo adueniente maiori quãtitate minor precedens totaliter corrũpitur. & econuerso. ¶ Secundo qr si maneret prior quantitas vel aliqua pars eius: sequeretur q idẽ simul informaretur duplici quãtitate: quarum vna esset maior & alia esset minor. hoc aũt est impossibile. ergo &c. Probatio cõsequẽtie. Sicut eñ totum rarefactũ est rarius & maius: ita quilibet pars aucti est aucta. si quelibet pars est rarior: & per consequẽs maior: sequitur q est quãta noua quãtitate. & per cõsequẽs si prior manet que erat minor: sequitur simul esse duas quãtitates i eucharistia. vel quãdo sunt in subiecto sequitur q idẽ simul informatur duplici quãtitate maiore. s. & minore. & ita sequit etiã vltra q simul sit rarũ & densum: vel magis rarum & minus rarũ. ¶ Tertio sic. & cõfirmatur ratio precedens. qr si prior quantitas manet vel aliquid eius. quero in quo subiecto manet. Non nisi in subiecto priori. qr accidẽs non migrat de subiecto in subiectum. Aut igitur illi eidẽ subiecto per rarefactionem aduenit noua quantitas: & sic sequitur q simul informat duplici quãtitate: sicut prius. Aut sequitur q maior quãtitas nõ aduenit illi eidẽ subiecto preexistenti: sed magis aggenerantur noue partes substãtie: quibus insunt noue partes quantitatis: vel maior quãtitas seu illud qd acquiritur nouiter de quãtitate. & ita pars illa precedẽs nõ est rarior: quod est falsum. quare &c. ¶ Tertio dicit q iste motus quo quãtitas fit maior vel minor: est in cõposito sine subiecto. Nã sicut nõ repugnat forme manere in esse sine subiecto: vt patz in quãtitate: ita nec sibi repugnat in fluxu vel vt fluens. Motus aũt nõ est nisi forma fluẽs: vt dicit &c. Sicut ei virtute diuina habet esse permanẽs sine subiecto & totũ suum: ita põt habere esse in fieri & in motu sine subiecto etiã ab agẽte naturali presupposita separatione eius a subiecto: que fit virtute diuina. ¶ Ultimo potest facere q omnia alia accidẽtia que sunt posteriora quantitate de quibus non apparet tãta difficultas: possunt accidẽtaliter variari omnibus modis: quibus poterant existentia in subiecto vel substantia panis. Hec est prima opinio.

Secũda opinio.

¶ **Secundus** modus dicendi est q accidẽtia nullo modo possunt trãsmutari vel variari in sacramẽto ab aliquo agẽte naturali. sed omis variatio vel trãsmutatio que est ibi opz q fiat ab agente supernaturali diuino: per cuius virtutẽ sunt separata a subiecto primo. qr quãtitas est primum inter oĩa ista accidẽtia: sed quãtitas non potest ab agẽte naturali transmutari vel augmẽtari seu diminui. quia nõ est ibi in subiecto. Omnis aũt mutatio vel transmutatio naturalis requirit subiectum necessario alias eñ adnihilaret vel crearet agens naturale. ergo &c. ¶ Scdo qr qua ratione agens naturale posset in partẽ quãtitatis sine subiecto augmentãdo vel diminuendo ipsam: pari ratione in totã quãtitatem que est eiusdem rationis. & sic posset producere aliquam totam quantitatem non in subiecto vel de subiecto: quod est creare vel destruere eam: non redigendo subiectum. quare &c. ¶ Tertio qr non habet conseruari quãtitas: nec esse ĩmediate & supernaturaliter. igitur non potest variari nec corrũpi nisi a deo. qr nec per inductionem cõtrarij. eo q contrarium non habet nec per corruptionem subiecti. quia subiectum non habet ibidẽ. quare &c. ¶ De alteratione vero specialiter etiam probãt q oportet alterationẽ que fit ibi esse a deo immediate primo. qr si virtute agẽtis supernaturalis esset alteratio: aut de potentia alicuius subiecti educeretur qualitas terminãs alterationem aut non. si non: tunc crearetur: & agens naturale posset creare. Si sic: hoc videretur de potentia quantitatis. sed hoc est impossibile. quia potentia & actus educibilis de ipsa sunt eiusdem generis. patet de materia & forma. quantitas vero et qualitas non sunt eiusdem generis: vt patez. ergo &c. ¶ Secundo sic. qualitas ad quam terminatur alteratio virtute agẽtis naturalis est qualitas terminata. sed hic non potest esse terminata. quia non est hic aliqua forma substantialis per quam habẽt accidentia q terminentur etiam quantitas ipsa. ergo &c. ¶ Tertio quia non plus potest educi ista qualitas ab agente naturali de potentia quantitatis: q̃ de potentia materie nude vt videtur. sed de potentia materie nude non potest educi ab agente naturali. quia talem materiã non posset attingere. Non enim esset ens in actu. quare &c. ¶ Dicunt ergo q ad presentiam agentis naturalis deus immediate facit omnia quecunqȝ fiunt circa ista accidentia: etiam motum localem & fractionem pari ratione sicut dictum est de alijs suo modo.

Tertia opinio.

¶ **Tertius** modus dicendi est q ab agente naturali possunt omnia fieri: aliter tamen saluãdo hoc q̃ faciat primus modus. Tota enim difficultas videtur in proposito de illo quod fit circa quantitatem. Nam de alijs non est

difficultas qꝛ alia accidentia non sunt ibi sine subiecto. sed quãtitas est ibi pro subiecto vel subiectum multorum. Et omnia faciliter possunt saluari de alijs. Sed de quantitate quomodo potest augmentari vel diminui est tota difficultas. Et dicunt ꝙ hoc est possibile virtute naturalis agentis ad hoc concurrentis per istum modum. Materia enim vel substantia ⁊ habet rationem subiecti respectu quãtitatis: ⁊ habet rationem concause cum agente naturali respectu variationis vel mutationis ipsius quantitatis. Deus autem lꝫ non possit supplere vicem materie vel substantie vt potẽtia est ⁊ receptiua quantitatis: tñ bene potest supplere concausalitatem eius partialem: quam habet cum agente naturali ad productionem alicuius effectus. Et hoc siue ista causalitas sit per se siue per accidens vel sine qua non effectiua. Nam deus omnem causalitatem effectiuam supplere potest: sicut pꝫ. ergo ad istam variationem vel transmutationem quantitatis agens naturale idem facit quod faceret si materia vel substantia concurreret. quia deus supplet vicem substantie in coagẽdo vel cõcausando agenti naturali: ita ꝙ non sufficit ad hoc separatio accidentium ꝫm primum modum dicẽdi. Nec agẽs naturale ibi oĩno nihil facit ꝫm aliũ modũ dicendi: sed sicut immediate dictũ est ꝫm istum modum tertium. hoc est primum huius articuli.

Contra primam opinionem.

¶ Quantum ad scdm huius arti. arguo contra primam opinionem quãtum ad primum dictum suum ¶ Primo sic. Agens naturale creare non potest nec adnihilare: sed si posset augmentare vel minuere quãtitatem separatam a subiecto in eucharistia posset creare: quod patet ex scdo dicto suo si est verũ. Nam qñ augmẽtatur quãtitas tota precedẽs desinit esse: et sequens accipit totaliter esse: sed nõ in subiecto: nec de subiecto vel aliquo vt patet. Sic aũt accipere esse vel desinere est adnihilari vel creari vt patꝫ ergo ⁊c. ¶ Dices

obiectio

ꝙ quãtitas sequẽs non creatur: qꝛ habent habitudinẽ ad aliquã precedentẽ: cui succedit immediate per talem motũ. Sed si haberetur vna noua quãtitas totaliter: que nõ succederet alteri: tũc illa crearetur creatio enim nõ solum excludit subiectum seu aliquid de quo: sed post quod creatuꝫ succedat in quãtitate autem manẽte sine subiecto manet eadem vis: que prius cõueniebat sibi in subiecto: et ita potest trãsmutari sicut in subiecto: et per corruptionẽ prioris ⁊ aduẽtũ prioris: que tñ corruptio non est adnihilatio: nec productio posterioris est creatio propter ordinẽ ⁊ habitudinem prioris ad

Contra precedẽ. obiectionem.

sequẽtem: ⁊ sequẽtis ad priorem. ¶ Cõtra primo sic: qꝛ quãtitas sequẽs licet succedat priori: non tamen sic de ipsa nec de aliquo alio vt patet. ergo accipit esse totaliter nõ de aliquo: ⁊ ita creatur. Non enim vna in aliã conuertitur totaliter. Tũ quia sequens nõ preexistit: vel non ponitur ibi aliqua cõuersio sicut panis in corpus ⁊ vinũ in sanguinẽ: que est trãsubstãtiatio. Tũ quia ad hoc nõ posset attingere virtus naturalis creata ita parũ: sicut ad creationem. Si dicas ꝙ vna fit ex alia: sicut oppositũ ex opposito. patet ꝙ nõ valet. Nã talis factio vnius ex alio ab agente naturali necessario requirit subiectum primo phisicorum. similiter etiam quia non sunt opposite vel contrarie. ¶ Secũdo contra illã responsionem: quia si aliquid succederet suo cõtrario: ⁊ non fieret de aliquo: adhuc crearetur ex quo acciperet esse totale nõ de aliquo vt patet. Ita eñ fieret de nihilo: sicut immediate succederet nihilo. ¶ Tertio quia ista successio vel ordo quantitatis posterioris ad priorem nõ est nisi respectus quidẽdam rationis entis ad nõ ens: qui non videtur tollere in proposito rationem creationis: nec a quãtitate excludere creationem. ¶ Quarto qꝛ non magis succedit quantitas posterior priori: ꝙ aĩa corpori organico ⁊ disposito: vel accidẽs spirituale vt gratia ipsi anime vel subiecto: sed nihilominꝰ ista dicuntur creari: nec tollit hoc predicta successio. ergo ⁊c. stat ergo illa ratio vt videtur. ¶ Secundo cõtra illud primum dictum quantum ad illam vim trãsmutabilem quã habent quãtitas in subiecto et separata a subiecto: per quã est transmutabilis. qꝛ quãtitas non habet aliquid per quod sit sic transmutabilis: nisi de subiecto ab agẽte naturali. ergo etiã nec separata. Siliꝛ etiã ficta est vis: qꝛ nec corporis nec spiritualis. Nec oportet ponere talem vim: qꝛ si poneretur nullo mõ suppleret vicem subiecti. ¶ Tertio sic esse separatum ipsius quãtitatis non dicit aliquid positiuum vltra proprium existere vel esse actualis existentie vt dictum est supra. Nihil enim per separationem cõfertur quantitati: sed potius deperditur aliquid ab ea. scꝫ actualis inherẽtis quam prius habebat ad substantiã. igitur sicut in subiecto existens nõ est trãsmutabilis per agẽs naturale: nisi de subiecto vel potentia subiecti. et hoc habet ex se ipsa: ꝙ ita sit trãsmutabilis ⁊ nõ aliter ⁊ ideo nec separata põt sic transmutari. ¶ Contra secundum dictum scilicet ꝙ quãtitas tota precedens corrumpitur: vel nihil eius manet ad aduẽtum posterioris vel sequentis. Et similiter dicũt in augmento cuiuscũqꝫ forme vel diminutione: arTum est in primo distinctione. xij. de augmẽto charitatis. Et pono hic aliqua que spectant ad propositum. Si ad rarefactionem hostie vel quantitatis tota prior quãtitas desinit esse: sequitur ꝙ corpus christi desinit ibi esse: quia corpus christi nõ est ibi nisi quãdiu quãtitas panis manet ibi ⁊ accidentia vel species vini: secundum ꝙ tenet ecclesia. sed cõsequens est falsum. ergo et antecedens.

Contra secũdum dictum. 2. opinio.

¶ Dices ꝙ tandiu manet ibi corpus christi ꝙdiu habetur quantitas proportionalis: ⁊ similiter alia accidentia sub quibus quantumcunqꝫ nouis posset manere substantia panis: si esset ibi: ⁊ hoc eodẽ miraculo quo erat prius sub quãtitate illa eadem numero que fuit substantie panis et eadẽ ordinatiõe diuina. ¶ Contra primo. quia per te substantia individuatur per quãtitatem. ergo si prior quãtitas panis desinit esse ibidem desineret esse ibi substantia panis: si eẽt. quia non posset manere sine principio sue indiuiduatiõis. igitur extunc desinit ibidẽ esse corpus christi. ¶ Secundo. quia non videtur probabile nec conueniẽs veritati sacramẽti ꝙ sub aliqua quantitate totali de nouo sit corpus christi nisi per consecrationem et confectionem sacramẽtali. sed sub quantitate posteriori non esset isto modo. igitur non est probabile ꝙ sit ibi. ¶ Tertio qꝛ quantitati priori separate potest aduenire aliqua quãtitas in subiecto. sicut vino ꝯsecrato põt admisceri vinum aliud vel aqua modica. Si ergo prior quãtitas que erat sine subiecto totaliter corrumpi

obiectio

ꝫ precedẽ. opinio.

tur ad aduentum noue: sequitur ꝙ nulla quātitas nec aliud quātitatis manet ibi sine subiecto: ⁊ per consequens non manet ibi eucharistia: nec corpus christi manet nisi dicat ꝙ cum quātitate eucharistie manet substantia aliqua. Et probabilius videretur ꝙ substantia primi vini ꝙ̄ secundi. quare ⁊c. ¶ Secundo sic principaliter contra istud secūdum dictum. impossibile est ꝙ accidentia ⁊ species panis ⁊ vini generentur vel habeantur noua a quocunqꝫ: quod potest ista accidentia transmutare vel variare. possunt enim trāsmutari ab igne vel aqua corpore simplici vel huiusmodi. ista autem nō possunt efficere vel causare accidentia mixti. sed si prior quātitas corrumperetur tota pari ratiōe et alia accidentia que sunt in quātitate. ⁊ generarētur noua. oppositum sequeretur: ergo ⁊c. ¶ Tertio sic. quātitas succedens priori quātitati que totaliter corrumpitur: per te non est magis eadem illi ꝙ̄ cū quātitate alterius hostie non consecrate existente in re cum ipsa vt patet. Nec ratione successionis: nec ratione cuiuscūqꝫ alterius. sed planū est ꝙ sub quātitate alterius panis vel hostie non consecrate non est corpus christi. igitur nec sub illa sequente vt videtur. hoc autem est falsum per te ergo ⁊c. Si fugias ad successiones: nihil est sicut dictum est supra. Similiter etiam quia deus anihilando quātitatē panis prius conuersi sub qua erat corpus xpi potest creare ibidem vnum panem immediate de nouo: vel vnum quātum quod vel qui succederet illi. sꝫ ꝓpter hoc nō eēt ibi corpus christi. ergo ⁊c.

Contra tertium dictum. 1. opinio.

¶ Cōtra tertium dictum ꝙ motus est ibi sine mobili: arguo primo sic. Nam sicut dixi alias: motus non est nisi respectus passionis in moto ad ipsum mouens secundum ꝙ huiusmodi. Et hoc idem dicit cōmentator quinto phisicorum vbi dicit ꝙ motus est de genere passionis: ⁊ fundatur in moto vt in fundamento vel subiecto. Tunc sic impossibile est ꝙ respectus sit sine subiecto sicut probatum est supra. sed motus est respectus quidam extrinsecus in moto vt in subiecto. ergo ⁊c. ¶ Secundo sic. Impossibile est ꝙ motus sit sine mouente. ꝙ enim sit motus: ⁊ a nullo sit: implicat cōtradictionē. sed non minus necessario respicit motus subiectum ꝙ̄ mouens. ergo ⁊c. ¶ Tertio contra illud quod dicit ibidem ꝙ motus non est nisi forma fluēs arguitur alias ꝙ si intelligatur de forma terminānte motum hoc est impossibile. quia tunc manente forma vel termino: maneret motus. Si dicat ꝙ nō: quia non manet fluxus forme vel forma vt fluens. Quero quid dicit ille fluxus? Aut enim dicit formam ipsam: ⁊ sic idem quod prius. aut dicit aliquod aliud et illud cum nō possit esse aliquid absolutum: oportet ꝙ sit respectiuum ⁊ essentialiter a forma terminante distinctum. ⁊ illud voco motum. Unde licet motus sit fluxus forme ad quam terminatur non vt subiecti: sed vt termini: vel etiam in se sit quedā forma successiua per essentiam ⁊ fluens. non tamē est ipsa forma terminans absoluta: nec sequitur ꝙ possit esse sine subiecto sicut illa forma. Et ideo dico ꝙ tota illa positio quātum ad illud quod dicit de transmutatione vel variatione quantitatis est falsa.

Comментator.

¶ Contra secūdam opinionē

Contra secūdum modum.

quātum ad illud quod dicit de quātitate ꝙ scꝫ virtute agentis naturalis non potest augmentari vel diminui nolo arguere gratia cōclusionis. quia puto ꝙ sit verum. Sed quātum ad hoc quod dicit nec aliqua alia mutatio vel variatio accidentalis fieri potest circa ista accidentia ab agente naturali: videtur mihi falsa: ⁊ contra hoc arguam inferius respondendo ad questionem: vbi ostendam ꝙ quantitas potest alterari ibi secundum qualitatem tanꝙ̄ eius subiectum. ⁊ species ille frangi vel moueri et huiusmodi.

¶ Contra tertium modum dicendi:

Contra tertium modum.

qui ponit ꝙ deus supplet vicem materie vt cum causa est ipsi agenti naturali: sꝫ nō vt est in potentia subiectiua vel receptiua. Arguo sic primo. materia vel substantia respectu quantitatis nullā habet cōcausalitatem respectu ipsius producende vel corrumpēde ab agente naturali: nisi causalitatem materie vel subiecti vel finis vel forme vel efficientis: sed non habet cōcausalitatem forme. patet quia non est forma quantitatis nec quanti vt sic. Similiter non habet causalitatem efficiētis. quia non est causa effectiua eius cum sit pura potentia. Et potentia vt videtur. Nec causalitatem finis qui est nobilior causa. vel dato ꝙ esset efficiens vel finis: non tamen excluditur per hoc creatio productione quantitatis: si deus supplet istas causalitates. Dato enim ꝙ eas suppleret: adhuc non propter hoc poterit cooperari agens naturale ad productionem quātitatis non de aliquo vel ad corruptionem seu destructionem non in aliquid vel in aliquo sicut patet. qꝛ tunc posset cooperari ad creationem vel adnihilationē. Si vero materia vel substantia non habet aliam causalitatē ꝙ̄ subiectiuā vel receptiuam quātitatis: vel si habet: ⁊ suppletio illius nihil facit ad propositum: et deus non potest supplere causalitatem materie vel subiecti vt sic: cū non sit potentia receptiua alicuius: eo ꝙ est purus actus: sequitur ꝙ agens naturale cum non habet materiam vel subiectum nec aliud supplens non possit aliquid operari ad productionē vel corruptionem seu destructionem quātitatis: sicut non potest adnihilare nec creare. idō ⁊c. ¶ Secundo sic Ois noua productio vel destructio alicuius per agens naturale de aliquo vel in aliquo preexistente sēm durationem vel etiam supplente vicem eius est vera mutatio vel motus: sꝫ vera mutatio vel motus non potest esse sine materia vel subiecto vt subiectum est ⁊ receptiuum: vt probatum est cōtra primam opinionem. ergo ⁊c. Sic ergo nō vidētur michi tenendi ille tres modi dicendi.

¶ Ad primum ergo motiuū

Ad motiua prime opi.

primi modi dico ꝙ nō valet pro augmento ⁊ diminutione quātitatis. quia licet quantitas existat non inherendo alteri: non tamen est ibi subiectum: nec suppletur ratio subiecti. Et ita non sufficit illa per se existentia: nec excludit creationem ab agēte naturali si ponatur posse in hoc. ¶ Ad aliud ꝓ secundo dicto dico ꝙ per se primi termini motus sunt incompossibiles. ⁊ illi sunt habitus et priuatio: non autem positiuum ⁊ positiuum. ⁊ ita minor est falsa. Nō enim per se primi termini motus augmenti vel diminutionis sunt maior ⁊ minor quantitas: sed potius maior quātitas ⁊ priuatio eius;

vel minor quātitas et priuatio vel negatio eius. Aliter diceretur dato ꝙ ambo per se termini motus sint positiui: ꝙ tamen ipsos concomitatur aliqua negatio ꝗtum ad terminum a quo: quē concomitatur negatio termini ad quem in subiecto. ⁊ verum est ꝙ quātum ad illam negationem terminus a quo est incompossibilis termino ad quem. et cedit illa negatio adueniente termino ad quem vel gradu: seu parte vlterior forme. non autem cedit positiuum termini a quo in proposito: nec est incōpossibile: sed manet ⁊ cōstituitur ex ambobus vna forma perfectior vel maior. ideo ⁊c̄. ❡ Ad secundum dico ꝙ non sequitur idem subiectum informari duplici quātitate sed vna que est maior ꝗ prius. Quando dicis ꝙ manet prior que est minor: ⁊ aduenit alia q̄ est maior. dico ꝙ non est sic imaginandum: sed imaginādum est ꝙ totum positiuum prioris manet ⁊ aduenit aliqua pars vlterior: ⁊ efficit vna ꝗtitas totalis maior: sicut nec quando charitas augetur in anima: anima ipsa informatur duabus charitatibus. Et ideo ꝯcedo ꝙ quelibet pars rari est rarior: vel fit rarior et maior quantitatiue. nec oportet ꝙ maneat prior quantitas distincta a sequēte: sed prior manet cum illa que acquiritur de nouo ⁊ cedūt in vnam maiorem. quare ⁊c̄. Ex quo patet ꝙ non valet dictum aliquorum ꝙ rarefactio alicuius quanti sit per generationem nouorum corporum vel adiunctorum prioribus partibus ꝗti ⁊ quasi sub intrātium: ⁊ sic ꝗtum prius occupat maiorem locum ꝗ prius. ⁊ est cōtra philosophum expresse quarto phisicorum. cap̄. de vacuo. ❡ Ad tertium p̄z per idem. Ad aliud pro tertio dicto dico ꝙ licet forma absoluta possit esse sine subiecto: nō tamen fluxus forme vel forma fluēs que est motus. quia talis forma nō est nisi respectus: sicut dictum est supra. respectus autem non potest esse sine subiecto. Et dato ꝙ motus esset idē quod terminus vel forma terminans: adhuc habet instātiam de motu ad vbi. Nam vbi non est nisi respectus circunscriptionis passiue vel huiusmodi. qui quidem respectus esse non potest sine subiecto vel fundamento. quare ⁊c̄.

Ad moti ua secun de opi- nionis.

❡ Ad primum secunde opinionis dico ꝙ licet quantitas in hoc sacramento non possit ab agente naturali augmentari vel diminui: tamen in alijs accidētibus potest esse variatio valde bene. q̄r qualitas est ibi in subiecto. ⁊ ita circa quantitatem vt circa subiectum potest esse variatio qualitatis: ⁊ sic de alijs suo modo Nec est simile de ꝗtitate ⁊ alijs. naꝫ ꝗtitas est ibi sine subiecto. nō autem alia ❡ Ad secundū similiter. ❡ Ad tertium diceretur ꝙ non concludit: dato ꝙ quantitas non sit: nec cōseruetur ibi: nisi adeo et supernaturaliter ꝙ non possit transmutari nisi supernaturaliter. quia angelus potest intelligere naturaliter: ⁊ tamen non est: nec conseruatur: nisi adeo immediate: ⁊ non ab aliquo agente naturali. similiter etiam potest sentiri ⁊ moueri naturaliter licet non existat ibi sine subiecto nisi supernaturaliter. Similiter etiam oculus cecus non illuminatur nisi supernaturaliter ⁊ tamen videt naturaliter Tamen concedo conclusionem argumenti aliquo modo. ❡ Ad quartum quod innuitur ꝙ nec corrumpitur per corruptionem contrarij nec per corruptionem subiecti. dico ꝙ non sequitur ex hoc: quin possit corrumpi. quia sic nulla quātitas materie ab agēte naturali posset corrumpi. Et ideo nō valet nisi de formis habentibus contrarium vel de habentibus subiectum corruptibile. ad cuius corruptionem corrumpantur. ❡ Ad primum de alteratione dico ꝙ quantitas separata potest alterari sm̄ qualitatem ⁊ educi de potētia quātitatis sicut immediate recipi in ipsa. omnis enim forma educibilis de aliquo potest educi de potentia sui immediati receptiui: si sit essentialiter distincta ab ipso. Quando dicis ꝙ qualitas et quantitas non sunt eiusdem generis. dico ꝙ verum est. Nec requiritur hoc: quando eductum ⁊ id de quo educitur: non faciunt vnum per se sed per accidēs tantum: sicut est semper in subiecto in accidente. Et ideo non est simile de materia et forma ex quibus fit vnum per se. ❡ Ad secundum dico ꝙ accidentia in eucharistia sunt terminata pro tanto: quia sunt accidentia eadem que fuerunt vel esse possunt forme determinate panis. Si autem vocas accidentia terminata tantum accidentia consequētia vel concomitantia formam existentem in actu: dico ꝙ non oportet accidentia sic esse terminata. ❡ Ad tertium dico ꝙ qualitas corporalis non potest educi de materia nuda: sed de materia quāta et magis de quātitate ipsa. quia quātitas est immediatum susceptiuum vel subiectum eius ideo ⁊c̄.

❡ Ad motiuum tertie opinionis p̄z ꝙ non valet. nam deus non potest suplere vicem materie: sic ꝙ agens naturale possit cooperari ad augmentum vel diminutionem quātitatis: vt dictum est superius ⁊ probatum. Hec de primo articulo principali. Ad motiuū tertie opinio.

❡ Quantū ad secundum articulum dico ꝙ mutatio vel variatio accidētalis circa accidentia vel species potest intelligi pro quacunqꝫ variatione terminata ad aliquid: quod inuenitur ibi ⁊ innouatione facta circa ipsa. ⁊ tunc talis variatio vel pertinet ad vbi sicut ad terminum sicut est variatio motus: vel quasi pertinet ad vbi sicut scd̄m aliquos diuisio vel fractio: vel pertinet ad ꝗtitatem: sicut est additio ad quantitatem vel diminutio: vel pertinet ad qualitatem: sicut alteratio: vel ad aliquā relationem vel respectiuum aliū realem: vt est equalitas vel inequalitas: similitudo vel dissimilitudo ⁊ huiusmodi. De primis variationibus vel mutationibus dico: ꝙ accidētia in sacramento possunt transmutari ab agēte naturali: sicut quando erant coniuncta. ❡ Et primo declaro hoc de motu locali: ita ꝙ species ille possūt moueri naturaliter sicut prius. Hoc probo primo sic. illud qd̄ est ita naturaliter in loco circūscriptiue: sicut prius et in potētia ad alium locum: est ita mobile ab agēte naturali ad alium locum: sicut prius. patet: sed quātitas in sacramento est huiusmodi. cum enim nihil positiuum conferatur quantitati per separationem: non datur sibi esse in loco circunscriptiue: sed eādem circunscriptionem passiuā quam prius habebat respectu loci: habet modo et recte vniformiter et naturaliter sicut modo. licet modo sit separata: et non prius ergo ⁊c̄. ❡ Secundo sic amoto eo quod est per accidens simpliciter ⁊ omnino: nō amouetur aliud: quod est per se quin possit inesse. sed substātia non est locabilis circūscriptiue nisi p

Opinio doctoris

ꝙ accidē tia in sa cramēto possunt transmu tari.

accidens sicut patet. Nam ipa non est ratio formalis nec fundamẽtalis etiam circũscriptionis passiue: sed magis ipa quãtitas: cuius est primo coextẽdi alteri ⁊ commensurari tanq̃ habẽs partem: extra partem: nec per cõsequẽs ipa substantia est ratio mobilitatis in loco vel ad locũ circũscriptiuũ sed magis quantitas ipsa. ergo ipsa amota manet mobilitas talis in quãtitate q̃titũcunq̃ separata ⁊ ab agente naturali sicut prius. ¶ Tertio sic. manẽte quantitate ⁊ amota substãtia manet sensibilitas naturalis ipius quãtitatis: vt dictũ est supra. Et similiter sensibilitas qualitatis in quãtitate existens. q: substãtia sensibilis non est nisi oĩo p accidens. sed sic quãtũ ad ꝑositũ se habꝫ ad sensibilitatem: sicut ad mobilitatem ⁊ econuerso. ergo ⁊c.
¶ Quarto sic: posito sufficiẽti fundamẽto ⁊ subiecto disposito alicuius extrinseci respectus ⁊ posito eius termino ⁊ agente non ipedito sufficienter cõtinente talem respectum in virtute sua: ⁊ ipis approximatis sufficienter potest poni talis respect⁹ vt videtur. sed quantitas separata est tale subiectũ vel fundamentum motus localis: qui non est nisi respectus sicut dictum est ⁊ probatum q: circũscriptionis etiam. ⁊ ponitur aliquis locus: ad quẽ potest moueri: licet locus ille nõ sit terminus motus eo modo quo accipitur terminus in respectib⁹: sed magis ipm mouens. Locus autem bene est terminus ipsius vbi: quod acquiritur per motum. et talis motus sufficienter continetur in virtute actiua naturalis agentis ita bene: sicut prius: vt videtur ⁊ mouens potest sufficienter approximari quantitati separate mobili. ergo ⁊c. Dico ergo q̃ species ille possunt moueri ab agente naturali vel supernaturali: sicut prius. Nec sequitur ex hoc: q̃ corpus christi per accidẽs possit moueri a sacerdote: sicut dictum est supra. ¶ De diuisione vel fractione idem dico: et per easdem rationes primam secundam ⁊ tertiam. Et videntur aliquibus pertinere ad vbi. Nam per fractionem vel diuisionem ipse partes quantitatis accipiunt noua vbi. ⁊ vna separatur ab alia. Et si ita sit: tunc planum est de fractione ⁊ diuisione: sicut de motu locali: ⁊ per illas quattuor rationes alijs non videtur: q̃ fractio vel diuisio per se ad vbi vel ad situm pertineant: sꝫ magis terminentur ad negationem continuitatis vel magis continuationis partis cum parte: ita q̃ per fractionem vel diuisionem per se non acquiritur in partibus aliquid positiuum: licet bene per motum localem concomitãtem acquiratur eis aliquid positiuum quare ⁊c. Et tunc etiam per primam ⁊ secundam rationem ⁊ tertiam sequitur q̃ sicut quantitas frangi poterat coniuncta: ita potest etiam separata ⁊ per accidens accidentia que sunt in ipsa sicut ⁊ moueri etiam. ¶ Si dicas contra hoc quia si frangitur quantitas destruitur eius cõtinuitas: ⁊ per consequens eius vnitas ⁊ entitas. quia continuitas est sua vnitas ⁊ per consequens non manet eucharistia: sicut nec quantitas. Dico q̃ licet frangatur vel diuidatur quantitas: manet tamen sua continuitas ⁊ sua entitas quantum ad totum positiuum absolutũ: quod dicit sicut ⁊ manent partes sue. verum est tamen: q̃ non manet eodem modo sicut prius. quia pri⁹ vna erat ⁊ indiuisa in actu modo vtraq̃ diuisa est ⁊ partes separate ab inuicẽ in actu ⁊ multe. Ista autem variatio non tollit: q̃n maneat totum illud positiuũ: quod preerat de quãtitate. Unde non imaginor: q̃ licet totum per se compositum ex materia ⁊ forma dicat tertiam entitatem positiuam absolutam aliã ab entitate partium: q̃ similiter totum homogeneum ex partibus dicat tertiam entitatem aliam ab ipsis. ¶ Tu dicis. continuitas est vnitas quantitatis continue: dico q̃ non est verum formaliter loquendo: sicut etiam nec quãtitas est sua vnitas. quia vnum dicit negationem: ⁊ aliud dicit ens positiuum. Dico autem q̃ continuitas ista vel quantitas potest variari ab vnitate in multitudinem: sicut ⁊ ipsa diuidi potest. non q̃ simul sit vna: ⁊ diuidi possit: sed magis q̃ vnitate cedente succedat multitudo: vel potius quia primum dubium est. partes ipse subsunt isti multitudini non autem ipa tota quãtitas. Unde ipa inseparabilis est a sua vnitate: sic q̃ nunq̃ est vel esse potest multe vel plures. nec post diuisionẽ dicitur multe quãtitates: licet partes dicãtur multe. ⁊ quia non manet nisi in partibus post diuisionẽ non habet vnitatem nisi vnitates partiũ. Quomodo autem hoc fit: non est ad istam questionem directe. ⁊ ideo hoc discutere pretermitto. Si vero diceretur: q̃ quantitate diuisa non manet sua entitas vel vnitas prout erat totius: tamen sufficit q̃ maneant entitates partium que prius: licet aliter se habentes: adhuc posset saluari: q̃ manet eucharistia quantitate ipsa fracta: ⁊ hoc sufficere videretur. ¶ De alteratione vel mutatione seu variatione respiciente qualitatem pro termino. dico: q̃ est dare alterationem vel mutationem circa qualitatem vt terminum a quo vel ad quem: quam non concomitatur aliqua variatio vel mutatio circa quantitatem in se ⁊ in natura sua. nec talem variationem fieri de nouo presupponit. Alia est alteratio vel variatio qualitatis que vel concomitatur: vel quasi variatio aliqua quantitatis in maius vel minus ⁊ huiusmodi: sicut ponitur rarefactio ⁊ cõdensatio. licet enim rarefactio ⁊ condensatio non sint per se motus ad quantitatem: sed magis ad qualitatẽ (raritas enim ⁊ dẽsitas qualitates sunt) tamen concomitatur duratione vel tempore istas variatio quedaꝫ q̃titatis aliqua. Rarefactũ ei est maioris q̃titatis: q̃ prius: ⁊ condensatũ minoris.
¶ De prima alteratione vel variatione qualitatis dico: q̃ virtute agentis naturalis possibilis est circa eucharistiam vel species eucharistie. Hoc probo primo sic. posito subiecto alterabili ⁊ sufficienter approximato alteranti vel alteratiuo: quod potest ipsum alterare non impedito: potest poni alteratio vel variatio qualitatis. sed quantitas nõ obstante quod sit separata: est subiectum alterabile naturaliter: sicut naturaliter est susceptiua qualitatis: secundum quam fit alteratio: et potest approximari alteratiuo naturali non impedito: ergo et cetera. Hoc potest confirmari per similes rationes illis que adducte sunt supra de motu locali. ideo non prosequor illas: quia quasi vniformiter possunt deduci. De .i. alteratiõe q̃litatis.
¶ De secunda alteratione dubium est magis. Et quantum ad hoc eandem difficultatem habent illi: qui ponunt: quod non: desinit tota prior q̃titas: nec aduenit tota noua: sed aliqua pars noua desinit ⁊ aliqua noua aduenit quando quantum rarefit vel condensatur: sicut illi qui ponũt: q̃ tota De scda.

quantitas precedens desinit esse vel corrumpit᷑: ⁊
sequens tota noua aduenit ⁊ generatur: sicut pa-
tet intuenti. Nam eadem difficultas est: ꝙ pars
quantitatis nō educaꝛ de subiecto: vel nō redigaꝛ
in subiectum: sicut de tota ꝙ̄titate: vt videtur.
¶ Dicunt ergo aliqui de hoc: ꝙ agens naturale
in talem alterationem nō pōt circa accidētia in eu
charistia. qꝛ qua ratione posset in talem alteratio-
nem. eadem ratione posset variationem quātitatis
cōcomitantem: q̄ est ibi sine subiecto. Et ita posset
aliud adnihilare vel creare: ꝓducere aliquid nō de
subiecto. vel redigere aliqd nō in subiectum. ⁊ sic
anihilare: quod est incōueniens. Qꝛ igitur agēs na
turale in talem alterationem nō possit: hoc non est
per se ratione alterationis: sed hoc est per accidēs
quia talem alterationem necessario cōcomitaꝛ ſm
durationem variatio quātitatis in quā nō potest
agens naturale. ideo ⁊c̄. ¶ Aliis videtur: ꝙ imo
agens naturale possit in talem alterationem. quia
per se terminus formalis huius alterationis non ē
nisi qualitas quedā: puta raritas: que est ibi in sub
iecto scilꝫ in quātitate. ⁊ ita de ipa potest illaꝫ edu
cere. Nec obstat: ꝙ talem alterationem concomita
tur. ſm duratione variatio quātitatis in se: ad quā
non potest attingere agens naturale. quia non est
ibi quātitas in subiecto. Nam variationem illā cō
comitantem potest deus supplere. et illa variatio
prior est ſm naturam. qꝛ terminatur ad subiectum
rarefactionis vel condensationis puta ad quanti-
tatem ipam: q̄ naturaliter ꝑcedit in maius vel ī mi
nus raritatem ipam vel densitatem vel rarefactio
nem ⁊ cōdensationem: sicut subiectum precedit mo
tum ⁊ formalem terminū motus. Et tunc variatio
ne illa quantitatis facta a deo ⁊ priori ſm naturā
agens naturale potest in rarefactioneꝫ vel ꝯdensa
tionem ita bene sicut si posset in vtrūqꝫ. ⁊ prius se-
cundum naturam variaret quātitatem in subiecto
existentem: ⁊ posteriꝰ ſm naturam rarefaceret vel
condensaret licet simul duratione: ⁊ nō esset ibi mu
tatio proprie accepta. qꝛ subiectum non ꝑsuppone
retur ſm durationem. quare ⁊c̄. Exemplum poni-
tur ad hoc. Si eñ aliquod agens impediretur per
accidens ne posset mouere fabam pro tanto: qꝛ fa-
Exēplū. ba alligaretur ad molarem: quē non pōt mouere:
nec ꝑ ꝯñs fabam sibi alligatam vel aliquid tale: li-
cet ipm per se potest mouere: si non esset alligatuꝫ
molari. Si deus suppleret vicem mouentis mola-
rem: ita ꝙ moueret ipsum presupposito tali motu:
tunc agens aliud vel mouens posset mouere fabaꝫ
alligatam molari ita bene sicut non alligataꝫ. Sic
potest etiam ad ꝓpositum applicari iuxta ꝑdicta:
vt videtur ꝓbabiliter posse dici. Et ſm predicta
rarefactio non est causa variationis quātitatis in
maius: nec condēsatio in minus. sed ꝑsupponunt
ſm naturam ipsam quātitatem sic variatam: sicut
subiectum suum. ⁊ ita per rarefactionem vel con-
densationem nō augetur quantitas: vel minuitur
nisi concomitāter non causaliter vt videꝛ. ¶ Ex
quo patet dictum vnius doctoris nō esse verum: q
dicit: ꝙ agens naturale potest variare ꝙ̄titatem ī
sacramento ꝑ accidens saltem: ⁊ cōsequēter ad ra
refactionem vel condēsationem in quam potest na
turaliter: quasi rarefactio ⁊ ꝯdensatio sint cause va
riationis quantitatis ⁊ priores ipa: quod patet ex
predictis esse falsum siue in quātitate ꝯiuncta siue

in quātitate separata. ¶ De tertia transmutatiōe
vel variatione: que est circa quātitatem vt termi- de tertia
num: est dicendum oīno vt mihi videtur ꝙ quanti alteratio
tas illa separata nō potest variari in minus vl' ma ne quali-
ius: nec potest desinere esse vel incipere eē de nouo tatis.
per ꝓductionem vel corruptionem siue ꝙ̄tum ad
se totam siue ꝙ̄tum ad aliquam eius partem virtu
te agentis naturalis. ¶ Quod ꝓbo ꝑmo sic īpossi
bile est ꝙ agens creatum aliquid agat vel corrum
pat: nisi de subiecto vel in subiectum reducendo: si
cut impossibile est ꝙ creet. qua ratione enim posset
aliquid agere vel ꝓducere non de subiecto: eadem
ratione ⁊ fortiori de nihilo e nullo alio: ⁊ sic creare
sed quantitas est ibi sine subiecto ⁊ quelibet pars
eius: vt videtur. Non enim potest dici: ꝙ precedēs
quantitas sit subiectum partis noue posterioris q̄
aduenit ⁊ ꝙ de potentia eius educaꝛ illa. quia sub
iectum ⁊ accidens semper sunt alterius rationis.
Ista autem sunt eiusdē rationis. nec aliquid aliud
igitur impossibile est: ꝙ ab agente creato sic quan-
titas varietur separata existens secūdum se totaꝫ.
¶ Scđo sic. quicqd pōt ꝓducere aliquā formā ab
solutam nō de subiecto vel mãa ꝑt facere existere
ipam sine materia vel subiecto. Pꝫ de aīa. pꝫ de
deo: qui potest separare accidens absolutum a sub
iecto eadem ratione: qua potest ipm producere nō
de subiecto. Si ergo creatum agens posset creare
quantitatem nō de subiecto: posset separare quan
titatem prius coniunctam a subiecto: ⁊ facere acci
dens sine subiecto. hoc autem est falsum ergo ⁊c̄.
¶ Tertio sic. quecunqꝫ productio passiua alicuiꝰ
absoluti ab agente naturali vel creato est respectꝰ
quidam extrinsecus ⁊ est de predicamento passio-
nis. sed impossibile est respectum esse vel fieri sine
subiecto ergo ⁊c̄. ¶ Dico igitur ꝙ sic agens natu
rale non potest variare quantitatem separatam a Resolu-
subiecto secūdum totum: sed oportet ꝙ a solo deo tio doct.
immediate fiat hoc. Et ordinauit sic: ꝙ presenti-
bus actiuis naturalibus ipe facit hoc immediate.
⁊ illa non faciunt ad talem variationem: sed ad ali
as variationes vel mutationes eis possibiles: que
sunt vel fiunt ibi. ¶ Est tamen hic vnum dubium bonū du-
an scilicet agens naturale posset augere vel minue bium.
re quantitatem: non per productionem noue quā-
titatis: non de subiecto: vel reductionem non ī sub
iectum: sed per additionem quantitatis alicuius
in subiecto ad illam sine subiecto ⁊ per corruptio-
nem eiusdem in subiecto manente priore sine subie
cto. Verbi gratia quantitati eucharistie potest ap
poni quantitas vini non conuersi vel aque ab ali-
quo agente naturali: ⁊ tunc videtur fieri vna quā-
titas maior ex precedente sine subiecto ⁊ illa poste
riori addita cum subiecto: puta cum vino non con
secrato: ⁊ ita potest augmentari quantitas vt vide
tur per additionem: ⁊ minui conformiter per cor-
ruptionem illius addite in subiecto. Sed tūc quā-
titas illa maior secundum se totam non esset sine
subiecto. ¶ Et est dubitatio prima. qꝛ non videtur
hoc possibile. Nam impossibile est eandem quanti
tatem numero simul esse in subiecto ⁊ non in subie
cto. sed quantitas prior maneret non in subiecto.
quantitas apposita maneret in subiecto suo. ergo
si ex ambabus fieret vna quantitas: illa simul eēt
⁊ non esset in subiecto. ⁊ sequitur ꝙ sub eadem
quantitate simul erit et non erit corpus Christi.

quod est impossibile. quare ⁊c. ¶ Secūdo. quia q̄-
libet pars mixti est mixta. si ergo apponatur talis
q̄titas cū subiecto preexistenti sine subiecto: que-
libet pars totius resultantis erit ⁊ mixta: ⁊ sub qua-
libet parte q̄titatis erit substātia apposita: ⁊ ita ĩ
nulla parte vel sub nulla parte q̄titatis preexistē-
tis erit corpus xp̄i. ¶ Quicquid tñ sit de illis rō-
nibus: nō videtur mihi: ꝙ cōcludant esse impossibi-
le: ꝙ q̄titas preexistens sic argumentetur per ad-
ditionē alterius q̄titatis in subiecto existentis ⁊
ab agente naturali apponente vnam alteri. Ita ꝙ
ex q̄titate precedente sine subiecto ⁊ apposita in
subiecto fiat vna q̄titas maior. Nec includit hoc
cōtradictionē: nec aliquā repugnantiam ad agēs
naturale: vt videtur. Sicut etiā repugnātiā nō in-
cludit: ꝙ agēs naturale vnā quātitatē separatā ad
dat alteri separate: ⁊ ex ambabus fiat vna maior:
vel etiā diuidat vnā: ⁊ fiāt due minores q̄ prima
tota. sic ergo videtur ꝙ posset quātitas augeri per
appositionē. vel minui ꝑ diuisionē siue subtractio-
nē. Nec repugnat hoc supradictis vt pz. qꝛ nō cō-
ceditur: ꝙ per ꝓductionē noue quantitatis non de
subiecto: vel destructionē quātitatis nō reducēdo
in subiectum possit quātitas separata diminui vel
etiā augmētari. hoc eñ solū est possibile diuine vir
tuti: sicut ⁊ creare: vel anichilare. ¶ Ad primū ve-
ro quod adducitur dico: ꝙ nō est inconueniēs ean
dem numero q̄titatē scd̄z diuersas partes suas es-
se simul ⁊ nō esse ĩ subiecto. Nō est eñ cōtradictio
qꝛ nō est scd̄m idem. sicut nō est cōtradictio eādez
quātitatē scd̄m diuersas partes suas esse albam ⁊
nō albā siue nigrā. Sicut pz de scuto ꝓ media par
te albo ⁊ ꝓ alia nō albo vel nigro: etiā scd̄m illos
qui ponunt: ꝙ ad cōtraria sequunẜ contradictoria
sic ĩ ꝓposito de q̄titate subiecti appositi: ⁊ de alia
preexistente ⁊ manēte sine subiecto: ex quibus tñ si
cut ex partibus fit vna totalis maior. ¶ Ad cōfir
mationē pz: ꝙ nō sequiẜ corpꝰ xp̄i esse simul ⁊ non
esse sub aliqua parte quātitatis. Nā quōcunqꝫ ap-
ponaẜ quātū preexisti quātitati: ⁊ fiat vna quāti-
tas maior: tñ pars semper est extra partem in toto
hoc eñ est necessariū q̄titati: sicut dictū est supra.
Et dico: ꝙ sub quātitate vel parte quātitatis pre-
existēti sine subiecto: ⁊ manēte etiam sine subiecto
est corpꝰ xp̄i: ⁊ manet. nō aūt sub quātitate apposi-
ta vel parte eiꝰ: q̄ semꝑ manet ĩ subiecto. quare ⁊c.
¶ Ad scd̄m qđ videẜ cōfirmatio huiꝰ: qñ dr: ꝙ q̄lz
pars mixti est mixta. ergo ⁊c. Dico ꝙ q̄lz pars mi-
xti substātialis cōpositi ex materia ⁊ forma mixtio
nis est mixta. qꝛ cōposita ex tali materia ⁊ tali for-
ma. sz loquēdo de mixto ĩ ꝓposito: dicūt aliq̄ ꝙ nō
q̄lz pars est in se mixta: sz mixtio ista fit ꝑ iuxta po
sitionē partis ad partē. Et tunc in partibꝰ vel sub
partibꝰ quātitatis separate a subiecto manet cor-
pus xp̄i. ⁊ ĩ aliis partibꝰ vel sub aliis q̄ sunt in sub
iecto vel in subiectis puta in partibꝰ liquoris appo
siti nō est nec manet corpus xp̄i. Aliter posset dici
posito etiā ꝙ q̄lz pars mixti esset mixta illo modo
quo intelligit argumētū sic ꝙ simul essent quanti-
tas in subiecto ⁊ sine subiecto: ꝙ adhuc corpꝰ xp̄i
posset habere ⁊ haberet respectuz presentie ad vnā
q̄ non inest subiecto: ⁊ nō ad aliam: sicut bene esset
possibile. sed nescio: an ita sit de facto. ¶ De varia
tione terminata ad aliquē respectū puta ad equali
tatē vel inequalitatē similitudinē vel dissimilitudi

Ad istan tias p̄ce dētes.

nē vel hmōi: vel etiā ad aliquē respectū aliū extrin-
secum fundatum in aliquibꝰ circa q̄ potest esse va-
riatio modis quibus predicitur: vniformiter dicē-
dum est: sicut de eoꝝ fundamentis vel terminis est
dicēdum ⁊ iam etiā est p̄dictū: ⁊ ꝑ easdē vel cōsimi
les rōnes. Et hec de scd̄o articulo p̄ncipali.

¶ Quantum ad tertium ar/

ticulū de mutationibꝰ vel variatiōibꝰ accidentiuz:
cum q̄bꝰ nō stat eucharistia vel corpꝰ xp̄i. sz factis
vel positis illis variatiōibꝰ amplius desinit ibi esse
corpus xp̄i. Dico ꝙ iste mutatiōes vel variatiōes
possunt attendi in quantitate vel qualitate: ⁊ respe
ctibꝰ consequentibus: non autē in vbi vel quasi pre
cise accipiēdo puta in diuisione vel fractiōe. Nam
quocūqꝫ moueanẜ species localiter: ⁊ etiaz diuidā
tur: nō ꝓpter hoc p̄cise desinit ibi esse corpus xp̄i.
Nisi sic diuiderenẜ: ꝙ statim incontinēs vel in ali-
quid aliud resolueret ⁊ sp̄es corrumperentur. ⁊ tūc
reddit hoc ad variationem quantitatis. ¶ Dico
primo ꝙ virtute agentis naturalis non potest esse
variatio quantitatis separate: qua desinat ibi cor-
pus christi esse: sicut dictum est supra: ꝙ non potest
producere vel destruere quantitatem separatā: sed
deus solum ꝓducendo non de subiecto vel destruē
do seu reducendo non in subiecto. ¶ Scd̄o dico:
ꝙ qꝛ tādiu manet corpus xp̄i vel sanguis sub sp̄e-
bus vini: quādiu manet quātitas vini consecrati:
dum tñ maneant etiam qualitates conformiter: ꝙ
agens naturale licet possit augmētare vel diminue
re quātitatem ꝑ appositionē subiecti quanti: vt di
ctum est supra: non tamen potest in variationē: ad
quam sequaẜ decisio corporis vel sanguinis chri-
sti ibi ex hoc precise. quia manere potest p̄cedens
quantitas cum suis qualitatibus: que fuerunt vini
consecrati: nisi forte ꝑ appositionē alicuius liquo-
ris diuidereẜ quātitas sine subiecto in partes ita
paruas: ꝙ non essent sensibiles si hoc possit fieri: ⁊
de qualitate magis spectat ad questionē sequētē.
¶ Tertio dico: ꝙ agēs naturale potest in aliquaz
variationē vel mutationē qualitatum in hoc sacra
mento: qua posita desinit ibi esse corpus xp̄i nō vir
tute agentis naturalis: sz virtute ⁊ ordinatiōe di-
uina. Si eñ apponaẜ aliquid illis speciebus: vel
admisceaẜ: quo facto corrumpanẜ vel destruātur
qualitates precipue vini consecrati vel conuersi:
vel etiam corrumpantur per alterans extrinsecum
non admixtum: ⁊ alie inducantur simpliciter alte-
rius rationis vel alie etiam numeraliter. Dico: ꝙ
ibi desinit esse corpus christi: ita bene sicut desine-
ret ibi esse desinente quantitate. quia non minus
sunt significatiue qualitates ⁊ per se sensibiles q̄li
tates: ⁊ per consequens non minus pertinent ad
rationem sacramenti: q̄ quantitas ipsa. ideo ⁊c.
¶ Dices: ꝙ si speciebus vini albi consecrati admi
sceatur vinum rubeum: dato ꝙ accidentia eius pre
ualeant ⁊ desināt esse qualitates vini albi. puta co
lor: sapor: ⁊ huiusmodi. tamen quia indifferenter
potest confici in vino albo vel rubeo: adhuc mane
bit corpus ⁊ sanguis christi sub talibus sp̄ebꝰ ĩdu
ctis ĩ quātitatē vini cōsecrati corrupta q̄litate vi-
ni albi. Dicereẜ: ꝙ lz ĩdifferēter possit cōfici ĩ vino
albo vel rubeo: ex quo tñ cōfectū est ĩ vino albo: nō
indifferēter manet corpꝰ xp̄i vel sanguis sub q̄lita
tibus albi vel rubei: sed sub qualitatibus illiꝰ ĩ quo

De mutatiōibꝰ accidētium cū q̄bꝰ nō stat eucharī.

confectum est. ¶ Ex predictis apparet regula ge
neralis: ꝙ quocūqȝ apposito vel admixto illis spe
[Correlarium.] ciebus: semꝑ manet sanguis xp̄i sub quātitate vel
partibus quātitatis vini cōsecrati manētibus ī ta
li quātitate qualitatibus ip̄is vini cōsecrati intēsis
dico vel remissis. non manet aūt si nō maneat quā
titas vel manēte quātitate seu partib⁹ eius corrū
pantur qualitates. Et hec de tertio articulo ꝓnci.

[Ad rōes pncipa.] ¶ Ad primum principale ar/
gumentum dico ꝑmo: ꝙ nō quecūqȝ variatio acci
dentalis requirit subiectū. Est eñ aliqua variatio
possibilis deo non requirens subiectum. potest eñ
deus circa omnia ꝓdicta quicqd ꝙ se ex terminis
non implicat cōtradictionem. Scd̄o dico: ꝙ non
omnia accidentia sunt ibi sine subiecto sicut dictū
est supra. sed aliqua sunt ibi in subiecto: sicut quali
tates ꝛ respectus. Et circa illa potest fieri ꝛ eē va
riatio ab agente naturali modo supradicto. ¶ Ad
secūdam concedatur de variatiōibus vel mutatio
nibus possibilibus ibi ab agēte naturali ꝙ termi
nantur ad compositū ex forma ꝛ subiecto nō tñ oꝫ
de variatiōib⁹ vel mutatiōib⁹ seu q̄si mutationib⁹
quātitatis possibilib⁹ ibidē ꝑ tute diuia. qꝛ nō ꝓsup
ponit subiectū in agēdo nec ī destruēdo aliquā for
mā absolutam. ¶ Ad tertiū dico ꝙ min⁹ videt̄ de
quātitate ꝙ posset ibidem trāsmutari vel variari.
quia est ibi sine subiecto. Dico tamen ꝙ variari vel
augmentari seu diminui modo supradicto. Quan
do dicis ꝙ nō est aīata. dico ꝙ verū est · ꝛ ideo non
ab intrinseco potest ibi augmentari vel diminui: si
cut in ip̄is animatis: sȝ ab intrinseco predicto mo
do. Sic de isto.

¶ Distinctionis duodecime.
Questio quarta.

Quarto q̄ritur
ex speciebus sacramētalib⁹
quādo corrūpuntur euchari
stia non manente: possit ali
quid generari. ¶ Videt̄ ꝙ
non. generatio nō fit nec fie
ri potest nisi ex materia: ptȝ.
sed ibi nulla est materia qꝛ
nulla est substantia. ergo ꝛc. ¶ Scd̄o sic. si esset ibi
aliqua ḡnatio possibilis· illam cōcomitaret̄ corru
ptio aliqua. qꝛ ḡnatio vnius est corruptio alterius
ꝛ ecōuerso. sȝ ibi nulla est corruptio substantialis:
qꝛ ibi nō est materia. vnde nec ipsa quātitas etiaȝ
ibi potest corrūpi etiā accidentaliter: vt videtur: sȝ
tñ adnihilari. ergo ꝛc. ¶ Tertio sic. si aliquid pos
sibile est generari substantialiter: qñ iste sp̄es de
struunt̄: ꝛ nō manet eucharistia: aut illud est idem:
qd̄ fuisset generatum per corruptionem subiecti
predictarum specierum prius conuersi: aut aliud.
Non potest dici q᷑ idem qꝛ nō reuertitur eadeȝ ma
teria que prius fuit cōuersa. Non eñ potest reuer
ti eadem nisi per conuersioneȝ materie corꝑis chri
sti in ipsam. nec aliquid aliud. qꝛ multominus vide
tur aliqua alia materia reuerti. ergo ꝛc.

[Aposto.] ¶ Contra per sumptionem istarum specie
rum homo nutrit̄. patet ad sen
sum. Et Apostolus dicit prime ad Corinthios. xi.
Alius quidem esurit: alius vero ebrius est. sȝ hoc
non est nisi aggeneraretur caro: ꝛ restauraret̄ deꝑ
ditum. ergo aliquid ad corruptionem istarum spe
cierum generatur. Et similiter etiam expertuȝ est:
ꝙ per putrefactionem earum generantur vermes
vel huiusmodi sicut recte fieret: si substantia panis
vel vini maneret. ergo ꝛc.

¶ In ista questiōe sic ꝓcedā.
¶ Primo ponam aliquas opiniones ꝛ modos di
cendi de ipsa. ¶ Secundo arguam contra eas.
¶ Tertio respondebo aliter ad questionem.
¶ Ultimo ad rationes principales.

¶ Quantum ad primū arti/ [Opi. Innocentij.]
culuȝ est vna opinio domini Innocentij de officio
misse tertia parte capitulo de fractione: ꝙ desinen
te corpore christi esse sub speciebus quando scilicȝ
iam non habent rationem conuenientis nutrimen
ti corporalis: nec substantia panis etiam si esset ibi
esset conueniens nutrimentum corporale: ꝛ ita cō
sequenter corpus xp̄i tanq̄ȝ nutrimentum spiritua
le desinit ibi esse: redit substantia panis eadem nu
mero: que prius fuerat conuersa: licet manentibus
aliquibus accidentibus eucharistie: que tamē tūc
desinit esse: ꝛ substātia panis eadē sic habita: pōt vl
teri⁹ ex ipsa aliqd ḡnari: ꝛ naturalr̄ ab agēte natu
rali sicut si semꝑ fuisset ibi: ꝑ vlteriorē alterationē ꝛ
corruptionē sui: quā cōcomitat̄: vel pōt cōcomita
ri ḡnatio alteri⁹. desinēte aūt eucharistia: redit sub
stātia panis: ꝛ informatur illis accidentibus: que
inuenit ibi: scd̄m que sic disposita non est cōueniēs
ad nutrimentum corporale. Nec est nouum mira
culū: ꝙ desinēte eucharistia redeat panis substātia
Nam eadem voluntate ordinatum est hoc: qua or
dinatum est a deo eucharistiam eē: ꝛ accidentia ma
nere sine subiecto: quādiu manet eucharistia. ordi
nauit accidētia nunq̄ȝ esse vel nusq̄ȝ sine subiecto:
nisi in eucharistia.

¶ Secūda opinio est: ꝙ facta alteratione [2. opinio]
vel variatione specieȝ: cū qua
non maneret substantia panis: si non fuisset cōuer
sa: desinit esse corpus xp̄i: ꝛ desinit esse eucharistia:
ꝛ incipit ibi esse aliqua materia substantialis de no
uo: non tamen illa materia panis ꝑus cōuersi. quia
vel fuit anihilata: ꝛ sic non potest redire: qꝛ anihila
tum redire non potest idem numero: vel si non fuit
adnihilata: non potest redire nisi per conuersionē
corporis xp̄i vel materie eius in ip̄am. Et planum
est ꝙ non sic reuertitur: nec habetur ibi materia.
Habetur igitur materia vna alia ꝛ noua: que nun
q̄ȝ prefuerat: ꝛ hoc a deo immediate. qua quidē ma
teria habita per vlteriorem alterationem perficiē
tem priorem quasi expulsiuam corporis christi po
test aliquid generari ꝛ virtute agentis naturalis:
licet illud non sit idem numero. quia fuisset genera
tum de substantia prius conuersa si mansisset. quia
non habet eandem materiam: potest tamen illi esse
simile. ¶ Similiter patet secundum istos: ꝙ ibi ē
generatio sine corruptione. vnde nulla substantia
ibi corrumpitur: ꝛ tamen aliqua generatur. Nec ē
nouum miraculum talem materiam ibi poni: ꝛ eaȝ
illis accidētibus que inuenit sicut dictū est de sub
stantia panis in opiniōe ꝓcedēti. sȝ fuit hoc ordina
tū eadē volūtate qua eucharistia ne fides de eucha
ristia ꝑderet meritū ꝛ difficultatē credēdi ꝛ nō eui
dentiā vel apparētiā crediti: ac sic omnis transmu

tatio possibilis si substantia panis maneret: sic hec possibilis ꝛ ꝟtute etiā agētis nālis sicut tūc vl' salte trāsmutatio sīlis. Et similit' scdo nec ꝑ cōuersionem substantie corporee in corpus xp̄i natura corporea diminueretur: nec ꝑ reuersionem augēretur: oportet redire vel creari de nouo ibi tātum de materia quātum fuerat prius conuersa. ꝛ cōgruum ē omnino ꝙ sit noua. Hec est positio secūda.

3. opinio ¶ **Tertia opinio** est ꝙ in instāti cōuersio panis i corp' christi ꝛ vini in sanguinē ꝯcreatur ipsis accidētib' vnū ens inferioris entitatis ꝙ̄ sit materia: quod nō est subiectum accidentium: nec esse potest. ꝛ illud vocatur purum possibile quod est naturaliter trāsmutabile ad formam vel in formam: et non solum in formam: sed etiam in materiā. ꝛ tunc variatione accidentiū vel alteratione facta conuertitur ꝛ transmutatur ab agente etiā naturali trāsmutāte illud purum possibile i materiam aliquā ꝙ̄ fit ibi: ex qua vlterius pōt aliquid naturaliter generari: sicut vermis vel huiusmodi. ¶ Et hec opinio cōuenit cū secunda ꝙ̄ ponit ibi de nouo adesse aliquā materiā non eandem quam prius. sed differt ab ea. q2 ponit ꝙ hoc est virtute naturalis agentis. illa vero secūda ponit: ꝙ hoc est virtute solius dei creantis licet bene ponat ista. illud purum possibile a deo cōcreari accidentibus. ipsis.

4. opi. ¶ **Quarta** opinio est: que dicit primo: ꝙ ſm cōmentatorem primo p hisicorum ꝛ in de substantia orbis: oportet ponere in materia ante aduentum forme substātialis dimensiones interminatas. Alioquin nō est assignare modum: ꝑ quem forma recipiatur in materia determinata: ꝛ diuerse forme in diuersis materijs: Materia enim nō est diuisa nec partita: nisi per quātitatem hmōi aūt dimēsiones per formā aduenietē acipiūt esse terminatū ꝛ cōpletū. ¶ Secūdo dicunt ꝙ quicquid preintelligitur esse in materia ante aduentum forme: oportet manere idem numero ingenerato ꝛ corrupto: nec aliquid taliū corrūpitur ad corruptionem forme q2 remoto posteriori vel corrupto nō oportet corrumpi vel remoueri id quod ē prius. sicut amota forma nō oportet corrūpi materiam. ¶ Tertio dicūt: ꝙ sicut mediantibus talib' dimensionibus interminatis materia panis reciperet formā eius ꝙ ex pane generaretur pane non cōuerso ꝑus: sed manēte: ita mō cū datum sit ipsis dimensionibus vel quātitati: vt subsistat ꝛ habeat modum essendi materie quāte: ꝛ esse simile potis substātie: ita datur dimēsioni: ꝙ possit subeē forme naturali substantiali ꝛ ad ipsam transmutari. ꝛ hoc habent non ex natura sua. q2 de natura sua tm̄ possūt subeē alicui forme accidētali: sed hoc habēt ex natura substātiali: cuius fuerūt. ꝛ tūc rōne talis trāsmutationis vel generationis nō est necessarium redire aliquam materiam. sed si redit aliqua materia hoc est vel ꝓpter cōcomitantiā materie ad formam vel potius forme ad materiam vel vt ipsi dimēsioni virtute diuina detur natura materie ꝓpter ꝓpinquitatem ad ipsam: vt illud generatum sit compositū ex materia ꝛ forma. licet vt videtur posse dici ſcd̄m positionem istorum: nō sit necessarium redire materiam: sed posset haberi aliquid generatum ex dimēsione ꝛ forma substātiali cōstitutū. Hec de primo articulo principali.

¶ **Quantum ad secundū ar/**ticulū arguit' ꝯtra ꝑdictas opiniones. ¶ Primo contra primam sic. q2 cōiter tenetur ꝙ tādiu manet eucharistia ꝛ corpus xp̄i ꝑ cōsequens sub spēbus: quādiu maneret substātia panis si eēt ibi: ꝛ nō fuisset conuersa. Et hoc rationabiliter. q2 ad conuersionē substātie panis sub ipsis accidētibus panis: sequitur ex ordinatione diuina ꝑsentia corporis xp̄i. sed planum est ꝙ substātia panis maneret non solum ꝙ̄diu esset cōueniēs nutrimētum: sꝫ adhuc postea ꝙ̄ esset alteratus. vt a modo non esset conueniens nutrimētum: puta q2 nimis desiccat' ꝛ vel etiam factus amarus: ꝛ hmōi. ergo tādiu etiaꝫ manet ibi corpus xp̄i ꝛ non redit substantia panis nisi velis dicere ꝙ simul stant substātia panis ꝛ corpus xp̄i sub illis speciebus: quod tamē negas. quare ꝛc̄. ¶ Secūdo q2 licet possit redire substātia panis: frustra tamen videtur pōni redire per tantum tempus: anteꝙ̄ ex ipsa aliquid generetur. Sicut eīi agēns naturale potest sic alterare illas species: vt amplius nō sint species conuenientis nutrimenti: ita etiā adhuc amplius dato ꝙ nō reuertatur substantia panis. quia non plus repugnat quantitati vel dimensioni illa alteratio amplior vel posterior ꝙ̄ ꝑor: ꝙ̄diu quātitas ipsa vel dimēsio manet. sicut mobili non plus repugnat vna pars motus ꝙ̄ alia ꝛ sic dum manet talis alteratio vel ad vlteriorem alterationem non est necessarium aliquam substantiam redire: sed frustra ponitur redire tāto tempore ante nouam generationeꝫ: vt videtur. igitur nō est ponendum. ſ. 1. opi.

¶ **Contra** secundam opinionem de materia de nouo cōcreata ibi arguitur primo sic. Quero quando materia illa creatur ibi: aut enim ante instans generationis eius quod generatur ex ea: aut in illo instanti. Nō videtur ꝙ ante. quia toto tempore illud instās manet sub speciebus corpus xp̄i sicut ꝛ maneret substātia panis: ꝛ per consequēs accidentia sine subiecto substātiali. ꝛ ita non est ibi materia aliqua alia a materia corporis xp̄i. quia vt fit ab agente naturali: fit alteratione preuia disponēte ad formam alteratio autem ꝑor est duratione ꝙ̄ illa forma vel generatio. Sicut prius est tempus instanti terminatiuo eius Nec in instanti. vt videtur: quia tunc non videretur agens naturale agere ad talem generationem Non enim videtur agens naturale agere ad generationem naturalem: nisi presupponēdo materiam etiam secūdum durationem. quia generatio mutatio est: que ꝑsupponit in subiecto negationem forme: vt videtur. quare ꝛc̄. Similiter etiam tūc esset de facto materia sine forma. ¶ Secūdo sic. ab agēte naturali non generatio sine corruptione. q2 respectu agentis naturalis generatio vnius vel ē corruptio alterius vel inseparabiliter se concomitantur. sed ibi nihil corrumperetur. ergo etiam nichil generaretur ab agente naturali. ¶ Tertio sic. contra illud quod dicunt ꝙ creatur ibi noua materia: ꝛ non potest reuerti materia panis pri' conuersi: si est adnihilata. Contra q2 non pl' implicat contradictionem ꝙ aliquid accipiat esse postꝙ̄ fuit non esse interueniente: vel ꝙ aliquid adnihilatum reparetur quam ꝙ accipiat esse: postquā nunꝙ̄ fuit: vt videtur. vel ꝙ̄ de nihilo creetur. sed secundum ſ. 2. opi.

non implicat contradictionem. ergo nec primum. Et confirmatur eē ⁊ nō esse sunt vtrobiqꝫ totaliter idem esse cū esse ⁊ nō eē: cū nō esse. ergo dato ꝙ esset adnihilita adhuc posset redire eadeꝫ materia panis. Similiter etiam dato ꝙ nō sit adnihilata sꝫ conuersa: adhuc posset reparari eadeꝫ numero que prius stante corpore xp̄i. quia de nihilo. Est enim ita bene nihil ⁊ eadem nihilitate nihil: sicut si fuisset adnihilata: sicut dictum est superius in quadaꝫ questione. ¶ Quarto quia nō valent motiua illiꝰ sed si ponatur redire materia: cum hoc sit possibile ⁊ magis conueniens ad saluandum omnia ⁊ precipue identitatem generati ex speciebus sicut ex pane: ⁊ saluatur ita bene meritū fidei ⁊ totalitas nature corporee: hoc magis deberet poni ꝙ̄ de noua materia. Nō enim videtur ꝙ deus sic creet frequēter nouam materiam: sed ꝙ materiam totam a principio creauerit.

ꝯ tertiā opinionē

¶ Contra tertiā opinionē de illo puro possibili argutum est in secundo. Tamē adhuc arguo contra eam. ¶ Primo sic. Illud purum possibile si ponatur: vel est accidens vel substantia si est aliquid. Non potest dici ꝙ sit accidens. quia ex accidente nō fit substantia per transmutationem. Nec alia ꝙ̄ corpus christi. Similiter etiam nō est substātia: quia non manet sub sacramēto aliqua substātia forma nec materia nec compositum. ergo nihil. ¶ Secūdo sic. Materia est ingenerabilis ⁊ incorruptibilis primo phisicorum. sed si posset fieri per agens naturale ex illo puro possibili: ip̄a esset generabilis ⁊ corruptibilis. ergo ⁊c. ¶ Tertio sic. Illud quod p̄supponitur actioni naturalis agentis non ꝓducitur ab eo: nec potest ꝓduci per illam actionem: sed materia presupponitur generationi naturali: sicut subiectū eius p̄mo de generatione ⁊ p̄mo phisicorum. ¶ Quarto qꝛ non videtur ꝙ tale puꝝ possibile si poneretur: posset attingi ab agēte naturali: quia nō attingit nisi ens in actu aliqua actualitate: vt videtur: sed istud purum possibile non est ens actu aliqua actualitate scdm̄ istos. ergo ⁊c.

ꝯ quartā opinionē

¶ Contra quartam opinionem de dimensionibus illis terminatis arguo etiam. qꝛ dato ꝙ ponātur tales dimēsiones in materia ante aduentum forme: ⁊ maneant post formā vel in absentia forme: sicut in ꝯposito manet quantitas sine materia ⁊ forma substantiali: tamē nihil valet ad ꝓpositum. Et arguo contra dicta que dicuntur in illa positione. Primo sic. dimensio separata nihil acquirit positiuum ꝑ talem sepationem sed de ip̄a quādo erat coniuncta: nō poterat educi aliqua forma substantialis: sed magis de materia cui inerat dimēsio. quia materia est determinatum receptiuum ⁊ possibile: de quo potest educi aliqua forma substantialis saltem prima: que habetur in quolibet. Unde sicut impossibile est ꝙ angelus recipiat quātitatem vel albedinem: ita ꝙ quātitas recipat formam substātialem: nec habeat in hoc vicē materie. quare ⁊c. ¶ Secūdo sic. ex ꝑ se receptiuo vel eo de quo potest educi forma substātialis fit aliquid vnum ꝑ se cum ea: vt pꝫ. sed impossibile ē ꝙ ex dimēsione ⁊ forma substātiali fiat aliquid vnuꝫ per se. qꝛ dimēsio accidēs est: vt pꝫ. ꝙ̄ ⁊c. ¶ Tertio sic. forma genere p̄ori nō educitur de potētia generis posterioris. qꝛ forma educta de potētia alicuiꝰ presupponit ip̄m origine saltem. sed forma substātialis est de genere substātie p̄ori genere ip̄o quātitatis. ergo ⁊c. ¶ Quarto sic. qꝛ aut ꝯueniret quātitati in virtute ꝓpria: aut in virtute alicuiꝰ alteriꝰ puta substātie cuius fuit vt dicūt. Non in virtute ꝓpria: nec in virtute substātie. Tum qꝛ nihil est dictu de ista virtute: vt dictum est supra. Tuꝫ qꝛ illa substātia nō est. ergo ⁊c. ¶ Quinto qꝛ sequeretur ꝙ si ignis generaretur ex tali dimensione ⁊ hoc ab igne: ꝙ nō esset generatio vniuoca sꝫ equoca. Pꝫ qꝛ vnus icluderet materiā ꝑtē sui. Alter vero nō sed dimēsionē ⁊ esset ignis mathematicus s̄m materiam: ⁊ naturalis s̄m formam. ⁊ ita ignis nō vniuoce ageret circa hostiam sicut circa lignū vel huiusmodi. Et similiter ex illo igne mathematico poterit generari aliquid aliud hn̄s dimēsionem talē pro materia ⁊ ex illo aliquid aliud vsqꝫ in finē mūdi. Et poterit haberi aliquod aīal vel aliquis homo generatus ex aliquo tali ente: qui non habebit pro materia nisi dimēsionem: ⁊ nō aliquā materiā substātialem. ¶ Ultimo qꝛ sacerdos vel aliqꝭ aliꝰ puta puer a iuuētute posset cōtinue nutriri ex illis speciebus: ⁊ ita partes carius aggenerarentur ex dimensione: sicut ex p̄ncipio materiali. Et tūc non essent partes ille carius eiusdeꝫ ratiōis cum partibus prehabitis per generationem: ⁊ in vno magno homine nō esset plus de materia ꝙ̄ illud quod habuit puer: que sunt in cōuenientia maxima. qꝛ tūc oporteret eum habere materiam valde raraꝫ. quia modicam subiectam magne quātitati. Similiter etiam ex hac positione sequitur ꝙ quātitas vel dimensio naturaliter sit nō in subiecto. pars enim cui inest forma substātialis alicuius totius: non est in subiecto naturaliter: sicut nec totum ꝑ se compositum. ex forma substātiali ⁊ aliquo alio. Et multa alia absurda sequūtur. Et ideo illa positio est omnino relinquēda. Hec de scd̄o articulo p̄ncipali.

Opinio doctoris

¶ Quantum ad tertium articulum dico aliqua respondēdo ad questioneꝫ primum est ꝙ facta variatione illa circa accidētia illa vel species: cum qua nō staret substātia panis naturaliter: si remansisset: ⁊ nō fuisset cōuersa: sed corrumperetur a quocunqꝫ sit: vel fiat talis variatio: corpus xp̄i amplius non manet ibi: sed cessat: ⁊ desinit esse eucharistia. sicut etiā desineret eē substantia panis vel vini. Que autē sit talis variatio circa species siue quātuꝫ ad qualitates naturales panis ⁊ vini: siue quātum ad quātitatem: cum quibꝰ stare non possunt naturaliter panis ⁊ vinum: difficile est vniuersaliter assignare ⁊ punctaliter: tamen potest hoc cognosci sicut ⁊ alijs substātijs suo modo. ¶ Secūdo dico ꝙ posita tali variatione ex ordinatione diuina in eodē instāti in quo desinit ibi esse corpus xp̄i vel sanguis: adest aliqua substātia alia a corpore xp̄i. Et ratio pꝫ qꝛ deus ordinauit accidētia illa nūqꝫ esse sine subiecto substātiali. nisi manēte eucharistia. ⁊ ideo ip̄a nō manēte statim adest alia substātia: cui isunt alia accidētia ꝙ̄ inueniuntur ibi ab ea vt subiecto substātiali. ¶ Tertiō dico ꝙ posita quacūqꝫ variatione circa accidentia vel sp̄es cū qua posset stare naturaliter substantia panis vel vini: non adest aliqua alia substā speciebus ꝙ̄ corpꝰ xp̄i ꝑ oppositā rōnē: sicut nō ē nec ibi dē eē alia subā a subā panis ⁊ vini si ista manerēt

Nõ hec omnia. & non conuerterentur. ¶ Quarto dico q illa substantia que adest in illo instanti in quo desinit ibi esse corpus christi: & corrumpetur panis: potest dici esse materia panis prius conuersi numero eadẽ que prius: ex qua per eductionem forme substãtialis illius entis succedẽtis quod de nouo generat & producitur idem numero quod generaretur vel produceretur ex pane: si remãsisset & tunc corrumperetur. & illa materia vel totum ex ipsa generatum informatur illis accidẽtibus: que inueniũtur ibi a materia redeunte. & illa materia a deo reparatur de nichilo nõ de corpore christi nec de materia eius in quam cõuersa fuit: sicut dictum est supra in quadã alia questione q hoc est impossibile. Unde & post reparationem eius posset etiam anihilari simpliciter per adnihilationem: licet simul cum hoc eẽt cõuersa in corpus xpi. ¶ Quinto dico q illa substantia que adest & redit virtute diuina in illo istanti quo desinit ibi eẽ corpus xpi: & ex qua debet aliqd generari: nõ põt dici ꝑbabiliter tota substãtia panis. q: planum est q substãtia panis nõ stat naturaliter cum tali variatione accidẽtium: sicut dictũ est supra. Et preterea cum in eodem instãti ad aliud puta aliqua alia substãtia ꝯuertitur simul in eodem instanti staret ibi panis & alia substantia generata ex pane: & simul eẽt panis & nõ eẽt: que sunt impossibilia plana. ¶ Sexto dico q ꝑbabile est q ad talem generationem vel productionem cuiuscunq substãtie noue de materia panis nõ cooperetur aliquid agens naturale quodcunq per se attingendo ad eã. Ibi enim est ꝑductio & generatio noue substantie composite sine aliqua corruptione: & in instãti illo eodem in quo materia virtute diuina reuertitur non presupponẽs sm durationem subiectum dispositum talis autem ꝑductio vel generatio nõ videtur agenti creato conuenire. Et ideo ponendum est q a solo deo forma noue substãtie generãde de materia reducta educitur & tota substãtia ꝑducitur. Nisi forte diceretur sicut dictum est i questione precedẽte de generatione accidentali seu alteratione q in ꝓposito non oporteret ꝑexistere materiam generationi tempore: sicut nec ibi oportet preexistere alterationi. Et sic etiam nõ oportet q generatio esset vere mutatio: nec q ipsam cõcomitaretur corruptio etiam respectu agẽtis naturalis sicut ibi in generatione accidẽtali: licet cõmuniter in aliis propositis ita fiat. ¶ Septimo dico q illa eductio forme vel productio substantie noue non est ꝓprie loquẽdo mutatio vel generatio: que sit mutatio ꝑ tanto quia nõ ꝑsupponit i materia ex qua ꝑducitur totum: vel educitur forma negationẽ illius forme: sed simul in eodẽ instãti materie ẽ & forma educitur. & licet ordine nature materia sit ꝑor. Potest dici tamẽ illa ꝑductio generatio ꝑ tanto: quia ẽ ꝑductio alicui' substãtie de aliquo: puta de materia illa. ¶ Octauo dico q qui teneret nõ esse idem numero illud de nouo generatũ cũ eo qd generaretur ex pane: si nõ fuisset cõuersus: sed aliqd simile: non haberet necessario dicere reuerti materiam panis: sed sufficeret vnam aliam similẽ virtute diuina ibidem haberi. Sed ꝑbabilius videtur mihi dicere sm ꝑmum modum. ¶ Nono dico quo modo ex ꝑdictis apparet modus sm quẽ ex spẽb' illis aliquid generatur desinẽte corpore xpi eẽ ibi non sicut ex materia vel subiecto generationis: sed materia reuertẽte virtutẽ & ordinatiõe diuina facta variatione tali circa spẽs ipsas mõ supradicto: et q necesse ad generationem alicuius substantie vel ꝑductionem redire materiam. sicut patet. Hec de tertio articulo principali.

¶ Ad primum argumentum principale patet q licet non sit ibi materia ante instans generationis: ibi tamẽ est in illo instãti. ¶ Ad secũdum dico: q respectu diuini agentis nõ oportet cõcomitari generationem aliquam corruptionem: sicut dictum est supra: quicquid sit respectu agentis creati. ¶ Ad tertiũ dico: q reuertitur eadem materia: que ꝑus & generatur idem: quod generaretur ex pane: si mansisset & non fuisset cõuersus. Nec oportet: q reuertatur materia ꝑ conuersionem aliquaz: sed ꝑ creationem seu reparationem ex nihilo. Si dicas q tũc sequeretur eandem materiam simul esse & non esse. quia reparata est & cõuersa. Dico q non sequitur materiam simul eẽ & nõ esse: sed tantum materiam esse: quando est reparata. Non enim est nihil & non ens nisi in instanti conuersionis cum ꝑmo desinit esse: vel quãdo tantũ modo est cõuersa. Si sit reparata manẽte illo in quod ꝑus cõuertebatur. Dico q est ens: non obstante q sit conuersa: & non potest dici non ens vel nihil. Ad rõces ꝑncipales.

¶ Distinctionis decimetertie.
Questio Unica.

Circa istam distinctionẽ quero vnã questionem. Utrum scilicz solus sacerdos possit hoc sacramentum conficere. ¶ Videtur q non solus sacerdos sed dyaconus: quia dyaconus in casu necessitatis potest hoc sacramentuz ministrare: vt habetur distinctione. Cũq dyacones. Et confirmat de beato Laurentio. cui cõmisit Sixtus Dominici sanguinis dispensationem. ergo pari ratione (vt videtur) dyacones possunt hoc sacramẽtum conficere: sicut & dispensare: vel ministrare saltem in casu necessitatz. ¶ Secundo videtur q non omnis sacerdos possit hoc sacramẽtum cõficere: puta malus sacerdos. Nam de malis sacerdotibus dicitur Malachie. ii. maledicam benedictionibus vestris. igitur nihil possunt tales benedicere. Et confirmatur q: tunc tantum valeret missa mali sacerdotis quantũ & missa boni. quod non videtur conueniens. malachie vndecio.

¶ Tertio videtur hoc idem de degradatis & suspensis vel depositis. Dicitur enim de quolibet tali prima questione prima. Opponitur: q nulla eis reliquitur potestas igitur non possunt ꝯficere.

¶ Contra q malus sacerdos quantũcunq possit conficere. quia apud ipsum remanet caracter indelebilis: super quo fundatur potestas conficiendi. ergo &c. ¶ Similiter q solus sacerdos & nullus alius non sacerdos hoc possit: habetur extra de summa trinitate & fide catholica: vbi dicitur q hoc sacramentum nemo potest conficere: nisi sacerdos: qui rite fuerit ordinatus secundum claues ecclesie.

¶ In ista questiõe sic pcedã.

¶ Primo ostendã quis potest de facto hoc sacramentum per modum ministri conficere. ¶ Secundo quis rite z congrue. ¶ Tertio quis potest ipm dispensare. ¶ Ultimo ad rationes.

Qui eucharistiã cõficere possit.

¶ Quantum ad primũ Di/

co breuiter: q quicunqz est sacerdos rite ordinat⁹ potens pferre verba consecrationis vel cõfectionis huius sacramenti super materiam debitam et cum intentione debita faciẽdi quod facit ecclesia in hoc sacramẽto: potest hoc sacramẽtum de facto conficere. z si facit: factum est. Et hoc siue sit bon⁹ siue malus siue fidelis siue hereticus siue scismaticus: z q̃ntũcunqz ab ecclesia prescisus siue excõmunicatus suspensus interdict⁹ depositus vel degradatus. Et hoc tenetur. quia apud talem remanet caracter sacerdotalis indelebilis: nec vnq̃ delet per quãcunqz degradationem vel ministerium qd cunqz. Deus enim non instituit ministros ad amouendum sicut ad largiendum talem caracterem. super caracterem vero fundatur ptãs conficiendi: sicut patet. ergo zc. Hoc videtur posse haberi pria distin. questione prima. Cz quidam. vbi dicitur in peruersis hominibus et sceleratis siue in his q̃ foris sunt: siue in his que foris non sunt: sanctitatem sacramentorum impollutam atqz inuiolabilẽ permanere. Et sequitur q in bonis permanet ad premium: in malis ad iudicium. Omnis igitur sacerdos quia apud eum imobiliter manet potestas ordinis: que recipit corpus xpi verum: si potest verba confectionis pferre cum intentione debita ad sacramentum requisita potest de facto hoc sacramẽtum conficere ministerialiter quia deus solus hoc potest principaliter et effectiue directe attingendo ad effectum sacramenti.

Nõ correlarium

¶ Ex quo patz. q nullus mutus potest hoc cramentũ cõficere. nec aliqs amẽs perpetuo: nõ potest habere debitam intẽtionem. Similiter patz q licet aliquis esset hereticus in isto sacramento: sic q nihil putaret facere: si tamen intenderet facere quod intendit ecclesia fidelium: licz ipe putaret nihil fieri: adhuc si sacerdos esset: z pferret verba cum tali intentione super materiam debitam vere consecraret z hoc sacramentum cõficeret de facto. Sed q nullus alius non sacerdos possit cõficere hoc sacramentum: patz per autoritatem allegatã supra de summa trinitate et fide catholica. Sic enim ordiauit deus: vt nullus non sacerdos posset ipm sacramẽtuz conficere. qd potest colligi ex his: que dicũtur Math. vicesimo sexto. dix it eñi xpus discipulis. Hoc facite. (inqt) in meam cõmemorationem. z apostol⁹. 1. ad corinthio. 10. Panis (inquit) quẽ frangimus ꝯmunicatio corpis xpi est vbi patz: q cõficere istud sacramentum ad discipulos vel apostolos ptinebat: quibus succedũt sacerdotes: z nõ ad alios. Et hoc decẽs est ad reuerentiã tanti sacramẽti: vt ducib⁹ vel principibus solis in ecclesia eius ꝯfectio ꝯferatur.

Mathei 26.

¶ Hec de primo articulo pncipali. Ex quo patere potest: q nec angelus nec dyaconus: nec layeus nec quicũqz alius nisi sacerdos hoc sacramentũ cõficere põt. sed ois sacerdos põt hoc mõ pdicto.

quis rite z cõgrue

¶ Quantum ad secundũ ar/

ticuluz dico breuiter: q ois sacerdos nõ habẽs impedimentum aliquod põt hoc sacramẽtum rite: et cõgrue ꝯficere. Impedimẽtum vero põt ꝯcurrere vel ex parte ministri: vel ex pte tpis conueniẽtis. Et ideo ops a loci vel ex pte: q rite ꝯsecrãs careat omni ĩpedimẽto tã ex parte sui q̃ loci q̃ tpis: z adhibeantur oia: q̃ sunt deputata et ordinata ad rite celebrandũ ab ecclesia. sicut sunt vestes z vasa z huiusmodi. De quibus nõ ostendo dicere p singula. Alioquin minister eẽt impeditus pter carentiaz alicuius illoz.

pt sacra. eucha. cõficere.

Nota.

¶ Sed de ĩpedimẽtis ex parte ministri Notandũ: q põt eẽ aliqd impedimẽtum culpe vel pene vel neqz culpe vel pene. de ĩpedimẽto culpe mortalis patz ex supradictis in vna alia qõne. de impedimẽto qd nec est culpe nec pene: vt de nõ ieiuno ptz ibidẽ distinctione nona hui⁹ quarti. De impedimẽto pene. dico q nulla talis pena naturalis est talis siue in corpe siue in aia q: nulla talis ĩpedit inquãtum naturalis: nisi forte eẽ mutuz z ppetuo amẽtẽ pter cãs pdictas. Sz tñ pena canonica ĩpedit: vel naturalis inq̃tuz sup eã fundaf pena canonica. pena aũt canonica ĩpediẽs ritã celebrationẽ (vt breuiter dicaf) est aliqua phibitio act⁹ exercẽdi facta ab ecclesia. seu a iure vl'a iudice

¶ Penaz vero canonicaz q̃dã sunt: q̃ nõ fundaf super penas naturales seu defectus cuiusmõi sunt excõicatio maior: suspẽsio ab executiõe eoruz que sunt ordinis: symonia: ĩfamia: z irregularitas aliqua: z hmõi. Alio vero sunt: q̃ fundanf sup defect⁹ z penas naturales. Non eñ voluit ecclesia qualescunqz psonas defectuosas in naturalib⁹ ministrare in altari. z iõ talibus psonis defectuosis in naturalibus apposuit penas canonicas: ne ministrarent in scandalũ pusilloz z irreuerẽtiam sacramẽti Tales aũt defect⁹ sunt mutilatio enormis lepra: z tales horribiles infirmitates. Et patẽt phibitiones facte: ne tales ministrẽt: vel ꝯficiant seu ordinentur: in canone distin. xxv. z extra de corpore viciatis. Requiritur ergo in ordiate ministrãte amotio oĩm talium impedimẽtoruz. Alioqn licz sacerdos esset: z posset pferre verba cum necessaria intentione: z ita conficere de facto: nõ tamẽ rite z digne celebraret. Et ita sacerdos potẽs de facto conficere carẽs omni impedimẽto tam ex parte sui q̃ ex parte aliorum ꝯcurrẽtium ad rite celebrandum rite potest cõficere. Hec de scdo articulo.

Pene canonice.

¶ Quantum ad tertium ar/

ticulum de dispẽsatione huius sacramẽti dico breuiter: q solis sacerdotibus ꝯcessum est regulariter hoc sacramẽtum dispẽsare: vel aliis ministrare in casu tamẽ necessitatis cõcessum est hoc dyaconib⁹ in absentia sacerdotũ. z nõ solum de sanguine cuius species nõ oportet tangi in ministratione: sed etiam de corpore: cui⁹ species tangũtur in dispensando. Et hoc pbatur decretorum di. xciij. dyacones. Laicis vero vel aliis clericis non est cõcessum in aliquo casu. Patet de laico de consecratione distinctione secũda. peruenit. ¶ Et congruẽtie sunt ad ista. tum quia sacerdotes sunt pncipales ad politiam ecclesie pertinentes. Tum quia solis sacerdotibus cõuenit habere potestatem super corpus christi misticum: z non minus super corpus christi verum: z istud nobilissimũ sacramentum in quo cõtinetur: corpus Christi imo totus christus. confis

Quis pt sacra. euchari. dispẽsare.

Decretorum dist. 93.

ciendum: et regulariter dispensandum. Unde
licet omnibus christianis voluerit Christus suum
corpus communicari: et ꝙ omnes possint recipere. (Joh. 6.)
Joh. vj. propter necessitatē et vtilitatē vsus. Jo.
vj. nisi mãducaueritis carnem filij hois et c. non tñ
voluit: ꝙ omnes possint conficere vel dispensare.
Hec de tertio articulo.

(Ad rōes pncipales.)

¶ Ad primū principale dico:

ꝙ malus est conficere: ꝙ dispensare. Nec oportet:
ꝙ si dyacones in casu necessitatis possint dispensa
re: ꝙ propter hoc possint cōficere. ¶ Ad secundū
de malis sacerdotibus dici potest: ꝙ deus maledi-
cit suis benedictionibus inquantum sunt mali. et inq̄
tum adulando benedicūt malis et peccatoribus: q̄-
bus deus maledicit. Non autem maledicit benedi
ctionibus eorum: inquantum sacerdotes sunt et mini
stri. Vel etiam potest dici: ꝙ licet malus sacerdos
vere et de facto consecret et benedicat: hoc tñ est in
digne et ad malum suū. et ideo deus sibi maledicit
¶ Ad confirmationē dico: ꝙ quantum est ex precio
et valore sacramenti in se tãtum valet missa sacer-
dotis mali: quantum et sacerdotis boni: non tñ tãtum
valet per omnia quantum ad multas orationes misse
quibus sacerdos bonus orat deuote: et in quibus
frequēter exauditur pro illo: pro quo orat. non au-
tem sacerdos malus. ¶ Ad tertium quando dicit
ꝙ illis nulla remanet potestas. Dico ꝙ verū de po
testate ad conficiendum ordinate et digne. non au-
tem intelligitur de potestate ad conficiendum de
facto. quia hoc possunt sicut dictum est supra.

¶ Distinctionis Decimequarte.
Questio Prima.

Circa distinctionē

Decimamquartam quero pri
mo vtrum penitētia sit sacra-
mentum noue legis. ¶ Ui-
detur ꝙ non. Illud quod est
virtus: nec est aliquid sensibi-
le: non est sacramentum noue
legis. sed penitētia est virtus:
nec est aliquid sensibile: latet enim interius in men
te: ergo et c. ¶ Secundo sic. sacramētum habet de-
terminatam formam verborū: vt videtur. sed peni
tētia non habet talem formam determinatã: ergo et c.
¶ Tertio sic. Sacramētum noue legis nō exhibe-
tur nisi a ministris ecclesie sed penitētia exhibetur
nō a ministris ecclesie: sed a penitente: ergo et c.

¶ **Contra** est doctrina toti⁹ ecclesie et ma-
gister in hoc tractatu de penitē
tia. Alioquin nō essent septem sacramenta.

¶ In ista q̄stione sic procedã.

¶ Primo distinguam de hoc nomine penitentia.
¶ Secundo ostendam quomodo accipiendo peni
tentiam: penitētia est sacramētum noue legis: et po
nam rationem eius. ¶ Tertio ostendam quomodo
penitentia est virtus. ¶ Quarto quomodo nec est
sacramentum nec virtus: sed actus aliquis. ¶ Ul-
timo ad rationes principales.

(Nō hec de penitē tia.)

¶ Quantum ad primum di-

co: ꝙ penitentia accipitur vno modo pro actu: ali-
quando pro habitu. aliquando pro signo exteriori
Pro actu accipitur aliquã et quãq; pro actu īteriori. ali-
quã pro actu exteriori. Pro actu īteriori accipitur peni
tētia: et tunc idē est quod actus detestandi peccatū
vel actus displicētie de pctō commisso vel omisso: vel
potius omissionis et pertinet iste actus ad volunta
tem sicut patet. Et penitentia isto modo nihil aliud
est q̄ actualis tenentia pene in seipso pro peccato (Nota)
vel tristitie interioris in ipsa voluntate. ¶ Et fit
hec quadrupliciter secundum aliquos vno modo per
actum voluntatis applicatiuum et imperatiuū cō
siderationis actualis de peccato in intellectu: et
nolitionis seu displicentie vel detestationis actua
lis in voluntate respectu eiusdem peccati. Ita ꝙ
istud imperare dicitur penitere vel penã tenere: q̄r
actualis consideratio vel actualis detestatio que ī
perantur per ipsum: et simul coniungūtur sunt cau
se proxime due partiales ipsius pene: vel tristitie
consequētis in volūtate de peccato ipso: et illud im
perare est causa remota huius pene. ¶ Secundo
modo iste actus qui est penitere vel penã tenere di
citur ipse actus displicentie vel nolitionis seu dete
stationis peccati imperatus per illum primū actū
Ita ꝙ nolle vel odire seu detestari peccatuz est pe
nitere isto modo. ¶ Tertio modo dicitur penite-
re quantum ad actum interiorem penam illam vel tri-
stitiam patienter sustinere et voluntarie et non mur
murando vel repugnando. ¶ Quarto modo dici-
tur penitere actus interior voluntatis penam pre
dictam acceptare non solum patienter sustinendo
non remurmurmurando vel repugnando sicut ter-
tio modo sed etiam sic ꝙ gaudenter et delectabili-
ter vt sic secundum dictuz augustini peccator et de
peccato doleat et de dolore gaudeat: dolorem sic ac
ceptet voluntarie: vt gaudium consequatur talem
actum. ¶ Ex quibus patet ꝙ tristitia voluntatis
que dicitur passio eius non est penitere aliquo mō (Correlaria. 1.)
proprie loquendo: quia non est penam tenere: sed
magis est ipsa pena tenta: vel que tenetur interius
in mente: et est illud circa quod quasi materialiter:
vel virtualiter versantur quatuor actus predicti: q̄
diuersimode se habent ad tristitiam ipsam: vt patz
Nam primus actus qui potest dici vindicare pōt
esse causa remota talis tristitie: ita ꝙ tristitia est ef
fectus et non obiectum. ¶ Secundus vero. s. nolle
vel detestari id est causa prima partialis ipsius tri
stitie et non habet eam pro obiecto: sed alij duo pu
ta acceptare vel sustinere habent eam pro obiecto:
et non pro effectu. Non enim sunt cause eius sed
naturaliter presupponunt eam: vt obiectum voli-
tum per tales actus. ¶ Ex his patet secundo quo
modo pena vel tristicia illa circa quam versantur
actus penitētie interiores est voluntaria. Tū quia
volūtarie causata per actum volūtatis imperatiuū
vt per causam remotam per actum voluntatis dete
statiuum peccati vel nolitiuum: vt per causam pri-
mam. quia tristicia est de his que nobis nolētibus
accidūt vel acciderūt. Tum quia voluntarie acce-
ptata vel supportata. Tum quia etiam gaudenter
acceptata. Si dicas: ꝙ pena de ratione sua dicit
quid inuoluntarium: igitur ista tristicia vel non
est pena: vel non est voluntaria. Dico ꝙ pena in-
uoluntaria est loquēdo de voluntate sm se et affe
ctionem cōmodi potest tñ esse volūtaria antecedē-
ter ipsa pena scz in aliquo precedēte ipsam vt in cau
sa. sicut in proposito tamē declaratum. et etiam volū-

tate sequēte affectionē iusti:qua vultvel potest vel
le homo omne illud:qđ est iustevolibile:cuiusmodi
est ista pena vel tristicia in punitionē peccati. Et si
militer potest esse voluntaria:quia voluntarie sup
portata vel acceptata:sed ƒm se vt passio quedā est
sit cōtristans ꝛ inuoluntaria loquēdo de volunta=
Tertium correlariū notādum. te sequēte affectionem cōmodi. Ex his etiā appa=
ret tertio:quomodo quadrupliciter accipit penite
re:ꝓprie pro actu interiori qui est penaȝ tenere. Et
potest describi quilibet istorum sic ꝙ primū vel pe
nitere primo modo dicatur vindi care peccatū a se
cōmissum vel omissum. Et patet quomodo est ibi
penā tenere:quia applicare sibi penā et causare eā
in seipso imperādo causas proximas:sicut dictum
est supra. primo modo est penā tenere ꝛ hoc siue ap
plicet:vel infligat penam in affectu tātum siue cū
hoc in effectu. quia vindicās nō minus vidicat ali
quādo:dato ꝙ nō sequatur pena vel tristicia in ef=
fectu propter defectum alicuius cau se secūde: dū
tamen intendat ꝛ nitatur eque penam infligere.

¶ Penitere vero secūdo modo dicatur detestari
vel odire peccatum suum. ꝛ est ibi penam tenere in
causa proxima partiali ipsius tristicievel pene. Et
potest intelligi istud penitere de nolle vel detesta=
ri peccatum sub ꝓpria ratione ꝛ in speciali vel i ge
nerali qđ est peccatum suuȝ. Et similiter de displi=
cētia vel detestatione formali.sicut quādo habetur
formaliter actus ipse nolēdi vel detestādi peccatū
vel de virtuali displicētia:quando habetur aliquis
actus alius ad quē virtualiter nat9 est sequi displi
cētia:ꝛ in quo cōtinet quomodo.sicut ad velle ali=
quid efficax potest sequi tale nolle. vt ad velle ami=
citie dei vel ad velle martyriū ꝓpter deum. Et simi
liter potest intelligi in primo penitere. ¶ Penite
re tertio modo dicatur penā inflictam pro peccato
patienter supportare nō remurmurādo. Et patet
ꝙ est ibi penā tenere eo modo quo tenetur obiectū
in actu. vnde ꝛ cōmuniter dicitur sustinere in hoc
sensu.i.sub actione agētis ꝛ infligētis seipsum illi
cōfirmando tenere. ¶ Penitere vero quarto mo=
do dicatur penam inflictam pro peccato sua gratā
ter vel gaudēter acceptare. Et est ibi penā tenere:
sicut obiectum ipsum tenetur in actu voluntatis. ꝛ
pōt intelligi de acceptare formaliter vel virtuali=
ter scȝ ꝙ in aliqua alia acceptatione in qua ista vir
tualiter includitur: vel nata est sequi ad eam. Et si
militer sic potuit intelligi terti9 modus de ipso su
Nō hec. de actu exteriori stinere. Hec de actu interiori. ¶ De actu exterio=
ri patet:ꝙ aliquādo accipit penitere pro tali actu
quales sunt actus exteriores penales ipsorum pe=
nitētium. Sic ergo penitentia accipitur pro actu.

¶ Secundo dico ꝙ aliquādo accipitur pro habi=
tu mētis interiori. Et dico ꝙ habitus potest intel
ligi quadrupliciter ƒm correspōdētiam ad quadru
plicem actum supradictum generatiuum habitus
alicuius:qui potest dici penitētia:ꝛ vnusquisqȝ ƒm
suum modū. Et sunt isti quatuor habitus alterius
ꝛ alterius rationis:sicut ꝛ illi actus generatiui ip
sorūȝ. De hoc tñ magis dicet infra in tertio articu
lo. ¶ Tertio modo accipitur penitētia pro signo
exterior penitētie nō quocūqȝ quia quilibet actus
exteriori penitētie significans displicētiam vł tri=
sticiam potest esse signū eius:sed pro signo exhibi
to a penitēte vt confitēte exterius peccatum suum
tanqȝ sibi displicēs:ꝛ pro quo subdit se absolutio=
ni. Et similiter pro signo absolutionis vocalis et
sensibilis exhibito a ministrāte:qđ est signū abso
lutionis interioris ꝛ penitētie ipsius penitentis. si
gnum inqȝ nō naturale sed ad placitum institutum
magis. Et sic patet ꝙ penitētia multipliciter equi
uoce accipitur. Hec de primo articulo principali.

¶ Quātum ad secundum ar/ Penitētia quō ē sacramētuȝ noue legis.
ticulum dico:ꝙ penitentia accepta tertio modo. s.
pro signo sensibili ad placitum exhibito ad signifi
candum absolutionem anime a peccato ꝛ peniten=
tiam interiorem est sacramentum noue legis. Et ꝑ
mo ponam rationem nominis huius sacramenti.
Secundo declarabo eam:et ostēdam ꝙ ratio non
est ficta:sed est aliquid possibile:quod subest et qđ
congruum est tale signum vel sacramentum in ec=
Penitētia quid. clesia. ¶ Est igitur penitentia absolutio vocalis:
vel sensibilis hominis penitentis facta verbis cer
tis cuȝ debita intentione prolata a sacerdote iuris
dictionem sup penitentem habente ex institutione
diuina efficaciter significans absolutionem anime
a peccato. ¶ Istam descriptionem declaro. Dicit
ibi primo ꝙ sacramentum penitentie est absolutio
vocalis seu verbalis:ꝛ per consequēs sensibilis:qꝛ
in sacramento debet esse aliquid sensibile:sacramē
tum enim noue legis est sensibile signum:sicut dice
batur in principio huius quarti. Secundo dicitur
hominis penitentis ꝛ confessi:est enim sacramen=
tum homini viro vel mulieri exhibendum:non aūt
alicui alteri creature. Sed penitentis quia neces=
sario oportet ꝙ homini aliqualiter displiceat pec=
catum suum ad hoc:vt sacramentum habeat effica
ciam. Et similiter necessarium est: ꝙ homo fue=
rit cōfessus vel voce vel alio signo sensibili pecca=
tum suum ad hoc:vt sacramentaliter absoluatur
quia iudex homo non iudicat:nec rite iudicare po
test de causa:donec cognouerit de ipsa:vt patet.
Et ponitur istud totum secundum aliquos in ista
descriptione quantum ad illa que sunt insensibilia
pro materiali sacramenti penitētie :sicut aqua suo
modo in baptismo. Ita ꝙ homo penitēs ꝛ ꝯfessus
est materia huius sacramēti verba vero absolutio
nis sunt forma:accipiendo materiam ꝛ formaȝ eo
modo quo dictum est supra in aliis sacramentis.
Necessarium est enim secundum eos ꝙ in quolibet
sacramento sit aliquid tale materiale ꝛ formale:qꝛ
sacramentum noue legis consistit in rebus ꝛ verbis
non in verbis tantum. Et in proposito videre non
possunt aliud pro materia nisi hominem penitentē
confessuȝ qui est aliquid sensibile: vt patet. Et ideo
non solum homo talis est circa quem sacramentuȝ
exhibetur:sed est etiam materia sacramenti. Nisi
forte diceretur:sicut dicunt alii:ꝙ cōfessio ipsa pe
nitentis precedens absolutionem sit materiale hu
ius sacramenti. Et tunc diceretur : ꝙ non opor=
tet materiam ꝛ formam simul esse in hoc sacramen
to:sed sufficit ꝙ materiale prefuerit ꝛ subsequatur
forma absolutionis. ¶ Et secundum ipsos confes=
sio sensibilis confitentis est pars intrinseca ꝛ essen
tialis sacramenti penitentie:licet non sit contritio
que est aliquid spirituale ꝛ non sensibile. Nec satis
factio que sequitur ꝛ est posterior vel esse pōt tota
Opinio aliorum. ratione sacramenti. ¶ Alii vero dicunt. ꝙ nec ho=
mo penitens ꝛ confessus:nec sua vocalis confessio
pertineret ad rationem sacramenti:nec sicut mate

riale nec sicut formale. sed homo tantū se habet in sacramento vel ad sacramentum sicut ꝑsona circa quam exhibetur sacramentum: sicut etiam in baptismo. Confessio autem vocalis precedens est sicut dispositio quedam preuia necessaria ad hoc: vt sacramentum efficaciam habeat. Sicut in baptismo ꝓcedūt alique dispositiones: que non ꝑtinent intrinsece ad rationem sacramēti. Ita ꝙ in absolutione illa sacerdotali ꝑfecte ⁊ cōplete cōsistit ratio sacramēti. Nec oportet: ꝙ licet ita sit in aliquibus sacramētis: in omnibus esse res vel rem ⁊ verba sic distincta: sicut in baptismo vel eucharistia. Sed in hoc sacramēto verba absolutionis sufficiūt sicut dicunt. Unde ⁊ consequenter ponunt: ꝙ confessio vocalis ipsius penitētis non est pars sacramēti. Videt̄ tamen michi probabilius altero duorū primorū modorum posse dici. ❡ Sed additur: ꝙ talis absolutio

Nō hec.

sit sub verbis certis: ⁊ hoc ꝗ̄tum ad formā vel formale eius sacramēti. Circa quod tñ est aduertēdū ꝙ sicut dicit vnus doctor ⁊ bene doctrina de sacramēto penitentie assimilatur vel subalternatur aliquo modo doctrine de iudicijs vel sentētijs. nā in foro conscientie absoluēs iudicat ⁊ sentētiat de facto penitētis: ⁊ pro tāto potest dici penitētia sacramētum iudiciale vel iudicium sacramētale. ❡ Ex quo cōcludit: ꝙ non est necesse in forma absolutionis esse ita ꝓcisa verba vel limitata sicut in baptismo vel eucharistia: sed sufficit ꝙ exprimat̄ actus sentētie absoluētis: sicut ⁊ i iudicijs nō sunt ꝟba limitata sic vel determinata. sed frequēter vtunt̄ iudicātes varijs verbis. Ideo ſm aliquos sufficit dicere absoluo te. Et alij apponunt. In noīe patris ⁊ filij ⁊c̄. Et alij alia multa: que nō sunt necessaria sicut puto debet tñ dari absolutio sub certis verbis. quia nō sub quibuscūq̄ verbis potest dari sed sub aliquibus cōmuniter: licet non omnino eisdem apud omnes vtatur ecclesia: sub quibus certum est quātum ex parte verborum: ꝙ absoluit. Sed sequitur ex debita vel cū debita intētione ꝓlatis. ⁊ hoc ponit̄ eodem modo ⁊ eadē necessitate sicut de alijs

ꝙ sol⁹ sacerdos ꝑt sacramētalit̄ absoluere.

sacramētis. ❡ Sequitur a sacerdote. nullus enim potest hoc sacramētum ministrare nec de iure: nec de facto: sic ꝙ aliquid fiat: nisi sit in sacerdotē ordinatus. Et ideo nec angelus nec quicūq̄ non sacerdos potest sacramētaliter absoluere. Et deceēs est: ꝙ sacerdos. nam sibi cōferuntur claues: de quibus infra dicetur: ꝙ virtute ipsarū absoluit: vt sic penitētes tanq̄ inferiores per sacerdotes tanq̄ ꝑ medios ad deum reducātur: et seruetur ordo debitus in ecclesiastica hierarchia ⁊ similiter vt sacerdotes qui soli potestatē habent sup corpus christi: vnam potestatē habeant super corpus xp̄i mysticum absoluēdo sacramētaliter penitētes in foro cōsciētie interiori. ❡ Sed dicitur vltra a sacerdote iurisdictionem habēte sup penitētem. quia requiritur iurisdictio vltra claues. sicut dicetur infra. sententia em̄ a nō suo iudice est nulla: sicut patet. ❡ Sed qđ vlterius dicitur ex institutione diuina ⁊c̄. ponitur sicut in alijs sacramētis. ❡ Quod autē vltimo subiungitur absolutionē anime a peccato: ponit̄ quantum ad ꝓprium ⁊ principalem effectum sacramenti penitētie qđ quātum est ex parte sua est signū efficax effusionis gratie ⁊ remissiōis culpe actualis in anima penitētis: si talem culpam inueniat: quando suscepit sacramētum: ⁊ non ponitur sibi obex: licet autem sacramētum non deleat culpam sed tantum infundat seu augeat gratiam quādo culpa iā prius est deleta: vl' quādo ponitur sibi obex ex parte penitētis: ⁊ tunc nec delet culpam nec infundit gratiam: sed ista sunt ꝑ accidēs respectu sacramēti: sicut patet. sic igitur patet descriptio penitentie sacramēti. ❡ Quod autē sit possibile tale sacramē-

De possibilitate penitētie

tum patet. quia deus potest remittere ſm illum articulum remissionē peccatorum: sicut etiam homo homini potest remittere culpam vel offensam. Et planum estq̄ aliquod signum sensibile efficax potest instituere ad hoc significandum ⁊ exprimēdum sicut dictum est superius de sacramētis in cōmuni ⁊ signum efficax talis remissionis eo modo quo dictum est supra de efficacia sacramētorum. Et ideo patet ꝙ isti rationi nominis subest aliquid possibile: nec est ratio ficta: sicut ratio impossibilis vel figmēti. Sūt enim omnia: que ponūtur in ea in se possibilia: ⁊ adinuicem comparata nullam repugnantiam nullam contradictionē implicantia. ❡ Ulti-

De congruentia penitētie

mo dico: ꝙ congruum fuit tale sacramētum de facto institui: vt homines signum haberēt remissiōis suorum peccatorum ⁊ in tali sacramēto exercerentur: ⁊ facilius remissionem mererētur. nam licet sit homini possibilis alia via qua remissionē peccatorum cōsequatur puta contritio ⁊ displicētia sufficiēs ita tantum vt sit meritum de cōgruo remissionis peccatorum: sicut etiam frequēter contingit: ꝙ homini remissum est peccatum anteq̄ accedat ad sacramētum: tamē via facilior ⁊ certior est suscipiēdo sacramētum. non em̄ requiritur tāta displicentia nec cōtritio: sed sufficit attritio ⁊ displicentia etiam satis modica: sic ꝙ nō ponat obicem ipi suscipiēti sacramētum. Idcirco etiam de facto institutum est hoc sacramētum. Ioan. xx. Accipite spiritum sanctum. quorum remiseritis peccata remittūtur eis. ⁊ quorū retinueritis retēta sunt. Ubi xp̄s discipulis suis sacerdotibus tradidit potestatē cognoscēdi ⁊ sentētiandi de causis peccatorum ⁊ penitētium in foro secreto ⁊ interiori: ⁊ ita absoluendi eos a peccatis eorum: vel retinendi peccata eorum non absoluendo eos ſm iudicium sacerdotis claue non errante. Hec de secundo articulo principali questionis.

❡ Quātum ad tertium arti-

Quō penitentia est ꝟtus.

culum dico: ꝙ accipiēdo penitētiam pro habitu illo quadruplici correspondēte ad alios actus quatuor penitēdi: quibus tenetur pena: quorū primus dicitur vindicare: ⁊ idem quod imperare causas ꝓximas tristicie punitiue peccati. Secūdus dicitur detestari peccatum seu nolle vel odire ipsum: ⁊ habere displicētiam de ipso. Tertius actus est sustinere vel supportare talē tristiciam de peccato. Et quartus est gaudēter acceptare. Accipiendo dico penitētiam siue pro habitu vindicatiuo: siue ꝓ habitu detestatiuo peccati: siue pro habitu supportatiuo pene siue pro habitu acceptatiuo eius: dico ꝙ quilibet talis habitus potest dici ⁊ est virtus. ⁊ sic etiam penitētia est virtualis. Hoc probat̄ de quolibet istorum habituum in cōmuni. quia habit⁹ electiuus ſm dictamē rationis recte est virtus. patet scđo ethicorum. sed quilibet istorum habituum est

2. ethico.

huiusmodi. nā ratio recta dictat: ꝙ ⁊ peccator eligat vindicare: ⁊ vindicet peccatum suum: ⁊ ꝙ de-

testetur ⁊ odiat ipsuꝫ: ⁊ ꝙ displiceat tanq̃ sibi ma
lum: ⁊ ꝙ supportet penam voluntarie pro eo: ⁊ ꝙ
etiam gaudẽter acceptet eam. deus enim iuste vin
dicat ⁊ vindicare potest peccata cõtra legem per-
petrata sicut ⁊ quilibet legislator suo modo vindi-
care debet: ⁊ potest peccata contra legem rectam.
Et sicut potest legislator iuste vindicare: ⁊ penam
imparte: sic ⁊ minister legislatoris iuste põt exequi
cõformiter agẽdo sm̃ imperiuꝫ legislatoris: a quo
sibi cõmissum est istud. Deꝰ autẽ vnicuiqꝫ cõmisit
vt ministro vindicare peccata ꝓpria in legem diui-
nam perpetrata. Ut sicut peccata ab homine volũ
tarie perpetrant: ita ⁊ volũtarie vindicẽtur. ¶ Et
ideo dico ꝙ habitus ille vindicatiuus pctĩ electi-
uus est sm̃ rectam ratiõẽ. Et sic de alijs suo mo-
do ⁊ ꝑ cõsequẽs est virtꝰ. ¶ Secundo dico ꝙ isti
quatuor habitus penitẽtiales sunt habitus mora-
les acquisibiles vel acquisiti: licet possint a deo in-
fundi: sicut ⁊ quilibet habitus. Non eñ sunt habi
tus theologici. quia nõ habẽt deum immediate ꝓ
obiecto: licet bene habeant deum pro fine: sicut et
alie virtutes acquisite. sed habẽt aliqua alia ꝓ ob-
q.4.pdicti bitus penitẽdi sunt morales. iectis. Qꝫ sint habitus morales. patet: tum quia ex
more vel consuetudine ⁊ frequẽtia actuum appeti
tiuorũ puta ipsius voluntatis acquisiti vel acquisi
biles sunt. Nullus eñ eorũ est habitus intellectua
lis. patet. quia nullus dictat verũ vel falsum. Nul-
lus etiam eorum ꝑtinet ad appetitum sensitiuum.
nã quilibet istorũ aliquo modo versatur circa pec-
catum vel vindictam seu penam peccati. Et ita se
quitur apprehẽsionem intellectualem. qꝛ sensus ra
ꝙ sũt habitus speciales. tionẽ peccati non apprehendit. ꝑtinet solum ergo
ad voluntatẽ: ⁊ nõ ad appetitum sensitiuũ. ¶ Ter
tio dico: ꝙ sunt habitus speciales essentialiter di-
stincti ab inuicẽ ⁊ simpliciter alterius rationis: si-
cut ⁊ actus illi generatiui ipsorum: ⁊ obiecta eorũ
saltem q̃tum ad tres ipsorum. Nam forte tertius ⁊
quartus habẽt idem obiectum puta penã vel tristi
tiam: que supportatur ⁊ gaudenter acceptatur: sed
primus habet obiectum illud: qđ imperatur ꝑ ipm̃
puta actum detestatiuum peccati. secundus habet
pro obiecto culpam ipsam vel peccatũ: qđ oditur ⁊
displicet ꝑ ipsum. Tertius vero ⁊ quartus habent
pro obiecto penã ipsam vel tristiciaꝫ. Nec oportet
propter hoc: ꝙ sint eiusdem rationis. Nam aliun-
de possunt distingui. Vel forte diceret aliqs: ꝙ nõ
Bonum dubium. sunt alterius rationis. non insisto modo circa hoc.
¶ Sed dubium est sub qua ratione peccatum vel
culpa est obiectum penitẽtie virtutis: que est dete-
statiua peccati ipsius. Et dicitur diuersimode ad
hoc. Quidam dicũt: ꝙ hoc est inq̃tum peccatũ est
expiabile ꝑ actum penitẽtis. Alij ꝙ inq̃tum est of
fensiuum diuine amicitie. Alij ꝙ inq̃tum peccatũ
est contrarium legi diuine ⁊ iusticie dei. Videt mi
chi: ꝙ potest poni obiectum penitẽtie vt peccatum
est ⁊ culpa. s. prout est carẽtia iusticie debite inesse
vel infuisse penitẽti. vt sic enim habet rationẽ ꝑ se
mali ⁊ rationẽ extra intellectum nõ per intellectũ.
⁊ sic est malum ⁊ odibile ⁊ detestabile vel nolibile:
⁊ sic circa ipsum vt obiectũ versatur penitẽtia pec
cati detestatiua. vnde ⁊ patet: ꝙ aliqua virtus ha-
bet ꝑ se malum pro ꝑ se obiecto. ⁊ hoc nõ est incon-
ueniẽs de virtute: cuius actus est detestari vel nol
le obiectum suum seu odire. sed esset incõueniẽs lo
quẽdo de malo culpe ⁊ de virtute cuius obiectum
actus esset velle vel amare. Et confirmatur hoc ex
dictis aliorum. quia peccato inq̃tum peccatuꝫ est
⁊ malum cõuenit denominatiue: ꝙ sit contra legẽ:
ꝙ sit offensiuum diuine iusticie vel iusticie: ⁊ etiam
expiabile ꝑ penitẽtiam: quare ⁊c. ¶ Quarto dico: q.1.habitus peni.cõtinetur sub iusticia.
q̃tum ad istos habitus in speciali: ꝙ primus habi
tus penitẽtialis vindicatiuus continetur sub iusti
cia aliquo modo. vel reducitur ad ipsam: sicut pars
eius saltem potẽtialis seu virtualis. Est eñ ordi-
natiua penitẽtis quasi ad alterum. nam licet peni-
tẽs vindicet peccatum in seipsum. Unde et deus q
vindicat peccatum nõ in seipsum: sed in alium pu-
ta in reum: non dicitur penitẽs. tamẽ penitẽs vin-
dicat peccatum in seipsum quasi in alteruꝫ: quia vt
minister legislatoris. s. dei vindicat peccatũ in seip
sum vt in reum: ⁊ accidit: ꝙ minister dei ⁊ reus ipe
in eadẽ ꝑsona coniungant. quia igitur iusticia est
ordinatiua ad alterum: hinc est: ꝙ ad ipsam penitẽ
tia reducitur ⁊ sub ea aliqualiter cõtinetur. vnde ⁊
vnus dicit: ꝙ habitus penitentialis vindicatiuus
culpe posset esse eiusdẽ rationis in duobus quorũ
vnus vindicaret culpam in seipsum ⁊ alius vindi-
caret similem culpam in alterũ reum. Et planũ est:
ꝙ habitus vindicatiuus culpe in alteruꝫ sm̃ rectã
rationẽ ad iusticiam ꝑtinet: quare ⁊c. ¶ De secun Qꝫ.2.habi.peni.nõ cõsti.ꝯtutẽ specialem.
do habitu penitẽtiali. s. detestatiuo culpe dicitur:
ꝙ non cõstituit virtutẽ specialem ab alijs virtuti-
bus distinctam. Nam eiusdeꝫ virtutis ⁊ habitꝰ est
velle bonum et detestari malum oppositum circa
quãcunqꝫ materiam. sicut eiusdẽ virtutis puta ca-
stitatis est inclinare ad complacẽdum in bono ho-
nesto ⁊ ad displicẽdum de actu inordinato contra
castitatẽ. ⁊ similiter de humilitate patet: ꝙ inclinat
ad detestandũ actum suꝑbie. ⁊ sic de alijs. Ex quo
patet sm̃ istos: ꝙ male ponitur habitus penitẽtia-
lis detestatiuus peccati generaliter esse species vł
pars iusticie virtutis specialis distincte. ꝯtra alias
cardinales. nã penitẽtia isto modo habitus est mul
to generalior. ⁊ nõ solum ad iusticiam verũ etiam
ad alias virtutes se extẽdit. Nam cuiuslibet virtu
tis est dare actum deordinatum suo actui contra-
rium vel oppositum circa suam materiã ⁊ detesta-
bilẽ per penitẽtiam. Et ita penitẽtia ad oẽs vir
tutes se extẽdit. Sed ista nõ intelligunt alij eẽ ve-
ra. primo quia sm̃ istam viaꝫ penitẽtia detestatiua
se extẽderet ad vindicatiuã: sicut aliquid commu-
nius ipsa ⁊ qualibet virtute etiã: ⁊ sic nõ distingue
retur ab ea: sicut virtus a speciali virtute. Secũdo
quia tũc quelibet virtus potest dici penitẽtia dete
statiua ⁊ ecõuerso etiam sequẽdo de virtutibꝰ ap-
petitiuis. Tertio quia penitẽtia detestatiua habet
pro ꝑ se primo obiecto malum ⁊ culpaꝫ: sicut dictũ
est supra: ⁊ etiam ipsi dicunt. Unde ⁊ suus actus ꝑ
se primus est nolle vel detestari seu odire. nõ sic au
tem est de obiecto ⁊ actu aliarum virtutũ: vt patet
Et si eñ alie virtutes inclinẽt ad detestandũ actꝰ
inordinatos suis actibus cõtrarios vel oppositos
hoc tñ est ꝑ accidẽs. Nec detestari est ꝑ se primus
actus alicuius ipsarum. nec etiam culpa siue malũ
est sic obiectum primũ ipsarum. quare ⁊c. ¶ Dicit
ergo ꝙ penitentia detestatiua virtus est specialis
distincta contra multas alias appetitiuas imo cõ
tra omnes alias ⁊ alterius rationis simpliciter ab
eis quarũcũqꝫ actus primus ⁊ principalis est vel-
le. reducibilis tamẽ est aliquo modo ad iusticiã ha

dēs cum ipsa aliq̄ similitudinem: ⁊ prout ipsi deo
reddit aliquo modo equiualens puta bonum nolle
pro malo velle vel pro omissione boni velle. Et si-
militer q̄tum ad aliqua alia que possent inueniri.
habet etiam v ersari circa materiam cuiuslibet alte
rius virtutis. remote tñ inq̄tum circa materiā cu-
iuslibet virtutis potest peccatum cōtingere: quod
est detestabile per penitētiam. ¶ De tertio habitu
De.3.ha-bitu peni tentiali. penitētiali. s. supportatiuo pene vel tristicie dicit:
ꝙ nō distinguitur a virtute patientie: sed est idem
cū patientia. ⁊ distinguitur ab alijs sicut ⁊ patien-
tia. Et hoc potest satis tolerari: ⁊ probabiliter di-
ci: vt videtur. Ad patientiam enim ptinet suppor-
tare malum pene voluntarie ꝓpter finem debitū ⁊
circūstantias debitas: ⁊ nō solum malum pene cor
poralis vel ab alio inflictum. sed etiam pene spiri-
de.4.ha-bitu peni. tualis ⁊ inflictum a seipso. ¶ De quarto habitu
penitētiali cuius nō sic apparet distinctio a tertio
sicut ab alijs dicitur: ꝙ habitus penitētialis acce-
ptatiuus pene: ꝙ nō distinguitur: sed est idem cum
multis virtutibus appetitiuis: Nam eiusdē virtu
tis est aliquod obiectum acceptare et aliqd aliud
in ordine ad ipsum puta aliquam penam vel huius
modi. Sicut si ex charitate amatur deus: etiam ex
eadē potest amari vel acceptari pena: inq̄tum redu
ctiua est ad amicitiam dei. Similiter ex amore vel
minus ꝓprie ex amicitia honesti ad seipsum diligi
tur mundicia vel innocētia: ex eadem potest acce-
ptari pena: vt cōseruatiua vel reductiua innocētie
⁊ expiatiua peccati: qḋ infuit. quare ⁊c̄. Et sic quar
tus habitus penitētialis idez est cū tot virtutibus
alijs appetitiuis: per quod ſm actus ipsarum pōt
acceptari pena vel tristicia de peccato concepta in
ordie ad obiecta ipsarum prius accepta. Alijs nō
videtur hoc: sed videtur eis virtus specialis disti-
cta contra alias appetitiuas habēs malū pene seu
tristicie inflicte pro peccato tanq̄ ꝑ se primo obie
cto: ⁊ actum acceptādi tale malum pro ꝑ se primo
actu ⁊ tali: ad quem sequitur vel nata est sequi dele
ctatio ⁊ gaudium. Unde patet ꝙ distinguitur ab
alijs virtutibus in primo in rōne obiecti acceptāt
aliquid aliud a pena ipsa: licet in ordine ad illud se
cundario possint acceptare penam. Et potest redu
ci hec virtus aliqualiter ad iusticiam: pro quanto
reddit deo ⁊ iuste equiualentem delectationem in
pena ad delectationē malam prius habitam in cul
pa. Sic patet: quomodo penitētia est virtus: ⁊ qua
lis virtus. ⁊ hec de tertio articulo questionis.

qūo peni tētia nec est sacra-mētū nec est virtus ¶ **Quātum ad quartum ar/**
ticulum dico: ꝙ penitētia accepta pro actu siue ge
neratiuo penitētie virtutis: siue elicito a virtute lo
quēdo de illo actu quadruplici supradicto in ꝓmo
articulo: nec est sacramentum. quia non est aliquid
sensibile: sicut nec hītus ille quadruplex. Nec pars
sacramēti pari ratiōe. Nec est virtus sed distingui
tur a virtute. sicut actus ab habitu siue sit genera-
tiuus virtutis siue elicitus a virtute. sed de actu ex
teriori penitētiali imperato puta de actu cōfiten-
resolutio di supra dictum est: an ptineat ad rationē vel inte-
gritatē sacramenti. ¶ Sic ergo penitētia signum
est sacramētum ⁊ nō virtus. penitētia habitus vir
tus est ⁊ non sacramētum. penitētia actus nec vir-
tus nec sacramētum. Hec de quarto articulo prin
cipali.

¶ **Ad primū** argumētum dico: ꝙ penitē ad rōnes ꝓncipa.
tia habitus est virtus mora
lis acquisita. ⁊ potest esse informis. Nam cū pecca
to mortali potest stare talis habit⁹. Et dico: ꝙ ac-
cipiendo isto modo penitētiam nō est sacramētum
sed sicut dictum est supra. ¶ Ad secūdum patet ex
dictis de forma verborū huius sacramēti ⁊ ꝙ non
oportet eam sic esse precisam vel determinatam: si-
cut in alijs aliquibus sacramētis: vt patet etiaz de
forma verborum matrimonij. ¶ Ad tertiuz patet
ꝙ penitētia vt est sacramentum nō ministratur ni
si a sacerdote absoluēte penitentem.

¶ Distinctionis Decimequarte.
Questio Secunda.

Ecundo q̄ro: vtꝝ
penitētia necessario requirat
ad deletionē peccati actualis
mortalis post baptismum.
¶ Uidetur ꝙ non. quia illud
quod nō valet ad deletionem:
non necessario requirit ad ip-
sam. sed penitētia ad talē dele
letionē n ichil valet. quia penitentia est minus bo-
num q̄ peccatum mortale sit malum. quia illud est
malum infinitum. tanta enim est offensa: q̄tus est
ille: qui offenditur. bonū autem penitētie est bonū
finitum. ğ ⁊c̄. ¶ Secūdo sic. Cessante actu interio
ri ⁊ exteriori peccati cessat peccatum ⁊ non manet
aliquid de ipso: vt videtur. sed penitētia nō est ne-
cessaria ad delendum id qḋ iam deletum est: ⁊ non
est. ğ ⁊c̄. ¶ Tertio sic. homo offensus alteri ex cul
pa illius potest liberaliter sibi remittere ⁊ offensaz
⁊ culpam sine penitētia illius. cū igitur deus non
sit min⁹ potēs: nec minus liberalis: videtur ꝙ pos
sit remittere culpam homini ⁊ offensaz sine aliqua
penitētia hominis. immo ꝙ ipsum deceat sic remit
tere: ⁊ ꝙ ꝑ ꝯ̄is de facto faciat.

¶ **Contra** ſm Hieronymū ad demetriadē Hierō.
⁊ ponit in litera penitentia est
secunda tabula post naufragium baptismus enim
est prima tabula saluās a naufragio peccati mor-
talis: sed hoc nō esset nisi prima esset necessaria ad
deletionē culpe post baptismum: ğ ⁊c̄.

¶ **In ista q̄stione sic procedā.**
¶ Primo inquirā quo formaliter aīa dicit pecca
trix: ⁊ an aliquid tale maneat in ipsa cessante actu
interiori ⁊ exteriori peccati ⁊ quid sit illud. ¶ Se
cundo inquirā: vtrum penitētia sit necessaria ad de
letionem peccati post baptismum ⁊ vtrum sit pec-
cati deletiua. ¶ Tertio inquiram vtrum peniten-
tia sit tantum vnius pene inflictiua. ¶ Ultimo ad
rationes principales.

¶ **Quantum ad primum ar/** qūo aīa dr̄ forma
ticulum est vna opinio ꝙ in aīa cessante actu pec- liter pec-
cati interiori ⁊ exteriori manet macula sequēs ex catrix. 1.
peccato. ⁊ ista macula nihil in se aliud est: q̄ priua opinio.
tio pulchritudinis debite in esse ipsi aīe ⁊ confor-
mitatis vel similitudinis diuineque habet esse per
gratiam: que impedit in anima ꝓpter obstaculum
peccati īpedientis ne deus infundat eā: vel cōser
uet in aīa sicut aliquo obstaculo impedit ne mediū
illum inet a sole. ⁊ tunc est tenebra in medio: q̄ non

est nisi priuatio luminis causata tñ ex aliquo obsta culo positiuo. Sic in ꝓposito de macula ⁊ actu posi tiuo peccati quasi obstaculo: dissimile tñ est in hoc: ꝙ cessante vel transeunte obstaculo: trãsit et cessat tenebra in medio. sed nõ sic transeunte actu pecca ti: ex quo causatur vel derelinquitur macula: trãsit ⁊ cessat macula: sꝫ durat ⁊ manet macula ipsa vsqꝫ ad remissionẽ peccati ⁊ nouã infusionẽ gratie. Et hac macula dicitur: et est aĩa formaliter peccatrix cessante actu peccati interiore ⁊ exteriore: sicut di cũt. ista videtur fuisse opinio magistri. xviij. distin ctiõe ca. vltimo ⁊ est opinio Thome in quarto suo eadem distinctione.

2.opinio. ¶ Alij dicunt ꝙ cessante actu peccati in teriori ⁊ exteriori ipsius peccati: manet reatus in aĩa: quo reatu dicit̃ et est formaliter peccatrix. Iste autẽ reatus non est nisi respectus quidã realis positiuus: qui est obligatio quedã ad penam eternã soluẽdaꝫ pro peccato mor tali: nisi peccator corrigatur. Et ista obligatio vel respectus iste realis non fundat̃ sup actum pecca ti. quia tũc non maneret trãseunte actu: sed sup po tẽtiam ipsam vel essentiã anime: non tñ nisi preuio actu peccati. sicut dictũ est aliquãdo ꝙ relatio ꝓdu cẽtis ad ꝓductum non fundat̃ sup actionẽ produ cẽtis: sed sup potentiam ꝓducẽtis ꝑuia tñ actiõe. Sicut paternitas sup potẽtiam generatiuam: pre uia tamẽ generatione saltem ordine nature.

3.opi. ¶ Alij dicũt ꝙ nõ ẽ possibile talẽ obli gationẽ eẽ respectũ rea lem: sicut inferius ꝑ rationes eorum arguet̃. ¶ Et ideo dicũt: ꝙ in aĩa cessante actu peccati nichil ma net: quo dicat̃ aĩa formalit̃ peccatrix nisi respectus quidã rationis causatus in peccatore vel in anima peccatoris: inq̃tum est obiectũ diuini intellectus seu voluntatis ordinãtis ipsum ad penã correspon dẽtem peccato. Et intellectu istam ordinationẽ vo luntatis preuidet omni tẽpore: donec pena debita sit soluta. Et ista relatio vel iste respectus ratiõis potest dici offẽsa macula ⁊ reatus. Offensa scilicet inq̃tum est respectus ordinationis istius peccato ris in penã vindicatiuã. vnde nichil aliud est irasci deo vel offendi: q̃ velle vindicare peccatũ: vel vel le punire. Sed macula dicitur inq̃tum est discon ueniẽs ipsi anime talis respectus nec stans cũ pul chritudine gratie vel rectitudinis debite. vel poti9 excludẽs ipsam: sed reatus dicit̃ inq̃tum peccator

August. per ipsam dr̃ reus talis pene. ¶ Qd autẽ ita sit pro bant. Primo per Augustinum super illud psalmi. Beati quorũ remisse sunt iniquitates ⁊c̃. vbi dicit videre (inquit) peccata dei est ab penam imputare auertere autem hoc est ea ad penam reseruare. igi tur ita dicit ab eo. s. deo peccata tecta nõ vt nõ vi deat: sed vt nollit animaduertere. i. punire. ꝗ ipsuꝫ peccatum remanere actu transeunte nichil aliud ẽ nisi ipsum peccantẽ a dei voluntate ordinari ad pe nam condignam illi peccato. Obiectum autẽ intel lectus vel voluntatis vt intellectum nõ habet nisi relationẽ rationis: vt patet. ¶ Secũdo declarant hoc ꝑ rationẽ. quia esto: ꝙ deus in multitudine me ritorum non intẽdat vel augeat habitũ charitatis sicut quãdo merita sunt remissa: vel etiam sicut pos set: dato ꝙ merita essent intẽsa: tunc ille qui plura merita habuit trãseũtibus actibus dicitur magis meritus q̃ alius. Sed hoc nichil aliud est: q̃ talem

ordinari ad maiorem ⁊ ꝑfectiorem gloriam ſm re lationem rationis in ipso tanq̃ in obiecto sic voli to vel ordinato a diuina voluntate: non ꝑ aliquid positiuum reale absolutum: nec relatiuum: nec per aliquã priuationem. igitur sic in ꝓposito vt videtur nichil aliud est istum peccatorẽ manere demeritũ nisi ipsum ad talem penam ordinari ſm talẽ respe ctum rationis a diuina voluntate sic volẽte ipsum punire. ¶ Tertio ꝑ exẽplum. Si quis enim offen dat magnum ꝑncipẽ magna offensa: cui correspon deat grauis pena cessante in ipso actu nichil est in ipso nec reale positiuum nec priuatiuum: qd̃ antea nõ esset: sed tãtum in voluntate dñi offensi est act9 trãsiens sup ipsum offendẽtem vt quẽ ordinat ad talẽ penam: ⁊ in ipso est relatio rationis: vt in obie cto ordinato ad talem penam: et cui dominus ipse vult talem penam.

¶ Contra istas tres opiniones arguit̃ cõ tra primam primo sic. Si macu la qua dicit̃ aliquis formaliter peccator: est priua tio pulchritudinis gratie: sicut dicit: sequit̃: ꝙ vn9 non possit dici nec sit minor vel maior peccator: q̃ alius. Probatio. quia ita bene priuat̃ gratia et in se ⁊ q̃tum ad oẽm sui gradum ꝑ vnum peccatum mortale: sicut ꝑ cẽtum milia. ⁊ ita cũ omnes pecca tores sint priuati gratia equaliter: oẽs erunt equa liter peccatores. ¶ Secundo sic: si peccatũ vel ma cula manẽs est carẽtia pulchritudinis debite ines se: videtur ꝙ pari ratione ⁊ non minus sit carentia vel ꝑuatio pulchritudinis actualis q̃ habitualis saltem loquẽdo de peccato actuali: sicut loquimur modo. sed hoc nõ est verum. quia non manet talis carẽtia rectitudinis actualis cessante actu. Nã ta lis carentia vel rectitudo insunt in mediate actui. Et ita nõ manẽt nisi manẽte actu. ꝗ ⁊c̃. ¶ Tertio q̃tum ad illud: qd̃ dicunt istam maculam: licet non sit i se nisi priuatio: causari ex aliquo positiuo actu peccati precedẽte. quia non potest hoc inueniri in peccato omissionis: licet in peccato ꝯmissionis in ueniatur: ⁊ precipue si peccatum omissionis potest fieri sine omni actu positiuo: ⁊ sine peccato cõmis sionis sicut dictum est in secundo.

¶ Contra secundam opinionẽ arguit̃ de illo respectu. Primo ꝙ non sit talis respectus realis ⁊ postea dato ꝙ esset: adhuc eo formaliter nõ diceret̃ anima peccatrix. Aut eñ ille respectus est intrinsecus aut extrinsecus. Non intrinsecus quia nõ ponit̃ necessario naturalit̃ po sito fundamẽto. s. aĩa ipsa: et posito termino: puta deo quia tũc anteq̃ aĩa peccaret poneret̃: quod est falsum. Si dicas ꝙ deus nõ est terminus: sed pena ad quã iste ordinatur. Contra te est. quia ista pena nondũ est. Ad illud autem quod non est non est re spectus realis. quare ⁊c̃. Nec est respectus extrin secus. quia oporteret sibi assignare agẽs: per cuius actionem adueniret ⁊ ad ipsum terminaretur sicut patet de vbi ⁊ alijs respectibus qui nõ sunt de ge nere actionis vel passionis. Sũt eñ termini actio num: quibus ponitur in esse terminis iam presup positis: sed in proposito non est dare tale agens. q2 nec deum ipsum. deus enim non agit ꝑ se aliquid: quo formaliter dicatur anima peccatrix. quia tunc esset malus ⁊ peccator. Nec animam ipsam: q2 ani ma in peccando non habet nisi vnam actionem de terminatam ad actum peccati de ordinatum. sicut

(right margin: Z.1.opi. — beside "¶ Contra istas tres opiniones"; Z.2.opi. — beside "¶ Contra secundam opinionẽ")

nec nisi vnum peccatum. ⁊ ita nullam habet terminatam ad respectum talem: vt videtur: quare ⁊c. ¶ Secundo sic. quia in peccato omissionis nō apparet aliqua causa talis respectus. quia nec aīa ipsa cū anima possit peccare tali peccato nullū actū eliciendo. Nec deus quia deus nō est causa peccati effectiua. sed tātum pmissiua: quare ⁊c. ¶ Tertio quia dato φ esset talis respectus realis obligationis adhuc p ipsum non posset dici aīa formaliter peccatrix. Probatio quia talis respectus non est formaliter peccatum: sed magis sequitur peccatum: ⁊ est posteri⁹ peccato. ¶ Quarto quia est aliquid bonum ⁊ positiuum ⁊ in se iustum: si ponatur ergo ⁊ cetera.

5.3.opi.ĩ ¶ **Contra** tertiam opinionē potest argui: sicut ipsa arguit cōtra secūdam. Si enim p illum respectum rationis dicit̄ aīa formaliter peccatrix: ⁊ voluntas diuina vel intellect⁹ causa est talis respectus p se sicut dicit: sequitur φ deus p se est causa effectiua peccati. ⁊ habet idē inconueniens contra se: sicut secūda opinio. ¶ Secūdo sic. sicut respectu reali ſm φ huius nō potest dici aliquis peccator: vt videt̄ nec illo respectu rationis. quia respectus ille rationis est aliquid aliud a peccato nec est pctm̄ sed posterius peccato. ꝗ ⁊c. ¶ Tertio quia forte respectus rationis non est in aīa sic obligata formaliter. qr non est aliquod ens extra intellectum. Sed illud quo aīa est peccatrix: debet poni in ipsa formaliter: sicut positiuū vel priuatiuum. ꝗ ⁊c.

Ad motiua.3.opi. ¶ Ad motiua vero ipsius. Ad primū de Augustino dico: φ nunq̄ intellexit: φ talis respectus rationis esset peccatum vel culpa: vel φ eo formaliter diceret̄ anima peccatrix: sed p cōcomitātiam loquit̄ Augustinus. quia bene talis respectus concomitat̄ vel consequit̄ peccatum nondum remissum. ¶ Ad secūdum dico: φ respectu rationis nō meretur quis: nec est meritus sed actib⁹ meritoriis. Et ille dicitur plus meritus: qui ceteris parib⁹ habuit plures actus bonos meritorios. bene tamē concomitat̄ respectus rationis ad maius premium. ¶ Ad tertium de dicto offenso dico φ respectus ille rōnis nō est offensa. tunc enim domus esset per se causa offense vel culpe. sed ꝯcomitatur vel cum sequitur offensam vel culpam. qua ille demeruit penam: quare ⁊c.

opi.doct. ¶ **Quātum ad** presentē articulum videtur michi dicendum φ sicut aliquis dicit̄ rectus seu iustus vno modo actualiter ⁊ alio modo habitualiter actualiter dico ſm rectitudinē actus: ⁊ habitualiter ſm rectitudinē habitus gratie vel charitatis ita ⁊ aliq̄s peccator dupliciter pōt dici. vno modo habitualiter. alio modo actualiter.

Nō hec. Habitualiter dupliciter vno modo quia priuatus habitu iustificāte formaliter debito in esse: sicut gratia vel charitate vel iusticia ⁊ huiusmodi. Secūdo modo quia habēs habitum vitiosum inclinantē ad peccatum aggeneratuꝫ in eo ex frequētia actuum peccādi. Primo modo dicitur puer cum nascitur esse peccator. Et q̄tuꝫ ad hoc nō est vnus magis peccator vel maior peccator q̄ alius sicut arguebatur supra. quia per vnicū peccatum mortale ita tollitur gratia vel charitas funditus q̄tum ad omnē sui gradum: sicut per centum milia. Unde ⁊ nec peccatum originale maius est in vno q̄ in alio. Similiter nec peccatū actuale q̄tum ad priuationem gratie vel charitatis concomitantē. Secūdo modo potest dici vnus maior peccator habitualiter q̄ alius: ſm φ habit⁹ vitiosus inclinatiuus ad peccatum magis intēditur vel minus: vel magis plurificatur. i vno q̄ in alio. Et primus modus quo aliquis dicit̄ habitualiter peccator ex priuatione habitus iustificantis formaliter (cuiusmodi est charitas vel gratia ſm communiter loquētes) non potest stare in aliquo cū charitate vel gratia sicut patet: quia priuatio cum habitu stare nō potest. Secundus modus essendi peccatorem habitualiter potest stare cum charitate vel gratia ⁊ stat frequēter: vt patet in magnis peccatoribus ⁊ habituatis in peccatis suis quādo de nouo iustificātur: ⁊ datur eis charitas vl' gratia. Nō statum em̄ corrumpuntur in eis tales habit⁹ vitiosi: sed manēt in eis donec per contrarios actus vel per cessationē ab actibus talium habituum finaliter corrumpātur. vnde ⁊ adhuc tales in seipsis sentiunt pugnam: ⁊ non statim habēt pacē illam ⁊ delectationē in operibus virtutum quā habēt perfecti ⁊ in virtutibus exercitati: quare ⁊c.

¶ Ex quo patet: φ aliquis dicitur vel potest dici formaliter peccator habitualiter tm̄ per aliquid qđ nō est formaliter peccatum sed habitualiter tātum inclinās ad ipsum: ⁊ per aliquid etiam quod cessare potest ⁊ deficere manente homine peccatore: eo modo quo accipietur infra peccator. cessaret autē ⁊ deficeret talis habitus vel dispositio relicta ex actibus peccatorum p cessationē a talibus actibus: dato φ nō remitterētur peccata precedētia: ⁊ sic adhuc manēret vel diceret̄ peccator nec est inconueniens. sicut nec est incōueniens. φ talis habitus vel dispositio quibus dicitur habitualiter peccator: stet cū charitate ⁊ gratia sicut dictum est supra. Correlarium notandum.

¶ Aliter dicitur φ est peccator ex carētia iusticie actualis debite inesse: que non inest: quādo debet inesse: siue illa iusticia dicatur actus rectus: siue circunstantia recta ipsius actus. ⁊ hoc se extēdit tam ad peccatum veniale q̄ mortale: tam ad pctm̄ omissionis q̄ cōmissionis. ⁊ isto modo dicitur quis peccator actualiter vel peccato actuali. Et mō loquamur de peccato mortali. quia de veniali directe non est sermo sicut enim aliquis actualiter rectus dicit̄ quando habet actum rectū pro quādo debet ipsum habere sic actualiter peccator ⁊ iniustus dicit̄: si caret actu recto pro quādo debet ipsum habere. ⁊ hoc siue careat substantia actus ⁊ circunstantia recta: sicut in peccato omissionis siue habeat substantiam actus careat tamen circūstantia recta sicut in peccato cōmissionis. Et isto secundo modo dicit̄ quis peccator formaliter ⁊ in re: quādo actu peccat cōmittēdo vel omittendo. pro quando debet sibi inesse rectitudo actus ⁊ nō inest: siue priuetur totus actus siue tātum circūstantia rectitudinis actus. ⁊ est denominatio formalis ab eo: quod est in re. Et similiter etiam de primo modo: quo dicitur aliquis peccato habitualiter. Nec video φ isto mō possit quis dici esse actu ⁊ realiter peccator. denominatiōe facta ab aliquo: quod sit realiter in ipso cessante actu vel habitu peccati: quando scilicet non habet habitum vitiosum peccati formaliter in seipso q̄tū ad modū: quo dicitur quis habitualiter peccator: vel quando non habet actum peccati: vel quādo actu non peccat q̄tum ad secundū modum quo actuali

der dicitur quis peccator. quia cum aliquis nõ pos
sit dici peccator formaliter ⁊ actu denominatione
intrinseca ab eo: quod trãsijt ⁊ non est: sicut nec ali
quis albus ab eo: quod non inest sibi. Peccatũ au
tem quando peccator iam actu non peccat: transijt
⁊ non est: ⁊ planum est ꝙ nõ nisi peccato potest di
ci aliquis peccator actu aliter. Cum igitur cessan-
te peccato quando actu quis non peccat (etiam da
to ꝙ habitum non habeat) dicatur quis peccator
siue actualiter siue habitualiter: aliquãdo oportet
ꝙ hoc non sit denominatione formali ab aliquo in
existente actu: sed ab aliquo quod infuit aliquãdo.
Et hoc modo frequẽter fiunt denominationes se-
cundũ nomina verbalia non ab eo quod inest actu
semper: sed ab eo quod infuit: sicut patet. Dicitur
enim aliquis doctor non tantum quia docet i actu
sed quia aliquando docuit. Sic etiam peccator nõ
semper: quia peccat in actu: sed quia aliquãdo pec
cauit. ⁊ sic puto ꝙ peccator actualiter dicitur quis
post actum peccati: vel postq̃ actu peccauit nõ ma
nente peccato non ab aliquo: quod insit actu puta
nec a respectu reali: vel obligatiõe illa. seu a respe
ctu rationis: sed a peccato vel peccatis: que infue-
runt sibi: de quibus non penituit: vel que non sunt
deleta per aliam viam. Et secundum ꝙ plura pec-
cata incurrerat vel maiora vel minora dato ꝙ non
maneant in seipsis sed transeant: secundum hoc di
citur maior vel minor peccator: ⁊ ꝙ maiorẽ vel mi

Obiectõ
norem penam meruit. ¶ Si dicas: ꝙ tunc semper
homo postq̃ aliquando peccatum incurrit: dicere
tur peccator ab illo peccato preterito: quod incur-
rit ⁊ tunc aut veraciter peccator diceretur. et tunc
esset peccator etiam post penitentiam: quod falsũ
est. vel falso diceretur peccator: ⁊ tunc non eẽt pec
cator etiam ante penitentiam. ¶ Preterea quia si
in illo cuius peccatum transijt q̃tum ad actum nõ
est aliquid quo formaliter sit in actu peccator: fru-
stra dicitur deleri peccatum ⁊ culpa q̃tum ad cul-
pam: ⁊ non est peccator etiam ante penitentiam: li
cet dicatur peccator. sed hoc est falsum ergo ⁊c.

Solutio
¶ Respondeo ad primum: ꝙ quando aliquis non
peccat actu: impossibile est: ꝙ maneat in eo aliquid
quod sit peccatum formaliter ⁊ actu: et per conse-
quens ꝙ in re sit peccator actu per aliquid in exi-
stens. possibile est tamen: ꝙ dicatur vel denomine-
tur peccator a peccato qđ transijt vel infuit: ⁊ pre-
cipue q̃diu non penitet: nec penituit de tali pecca
to: vel aliud remedium contra tale peccatum non
habuit: ⁊ q̃diu per consequẽs manet obligatus ad
penam eternam pro tali peccato ⁊ reprobaƚ a deo
vel oditur pro tali peccato: quod incurrit ita ꝙ li-
cet obligatio illa nec etiam aliquid se tenẽs ex par
te ipsius dei non sit illud quo dicitur iste peccator:
sed magis peccatum quod infuit: est tamẽ aliquid
concomitans talem denominationem secundũ qđ
communiter vtimur ipsa: vt dicatur ille qui pecca-
uit aliquando ⁊ manet obligatus ad penam eter-
nam ꝓ tali peccato: ⁊ oditur vel reprobatur a deo
⁊ q̃diu sic manet: dicatur peccator: ⁊ veraciter se-
cundum istum modum loquendi ⁊ exponendi: ⁊ ta
men non inest sibi actu peccatum nec actus peccan
di. Et ita patet: ꝙ post penitẽtiam gratia accepta
non debet dici peccator a peccato: quod infuit nisi
valde large loquendo ⁊ secundum modum insolu-
tum loquendi de peccatore. eo modo etiam quo ca

nimus de Magdalena. Illa beata peccatrix: licet
sit modo in gloria: vt si dicatur peccator vel pecca-
trix cuicumq; infuit peccatum aliquãdo. Per hoc
patet ad primum. ¶ Ad secundum dico: ꝙ nõ fru
stra dicitur peccatum remitti vel deleri quantum
ad culpam. non quia culpa vel peccatum in seipso
maneat: nec aliquid aliud quod sit aliquid quo for
maliter sit aliquis: vel dicatur peccator vsq; ad pe
nitentiam: ⁊ tunc adueniente penitentia deleatur:
sed pro tanto quia deus illum cui infuit culpa vsq;
ad penitentiam vel pro tempore vsq; ad peniten-
tiam odit: ⁊ detestatur: ⁊ reprobat ipsum. ⁊ non so
lum hoc sed etiam vult sibi penam eternam. est enim
peccator inimicus deo: ⁊ cum hoc ab ipso puniten-
dus. Et tunc dicitur peccatum remitti quantũ ad
culpam quando de inimico fit non inimicus: licet
non sit necessarium: ꝙ fiat amicus. sed q̃tum ad pe
nam eternam dicitur remitti: quando commutatur
in penam temporalem. et hoc non est remittere to-
taliter: vel quando simpliciter pena quitatur: sicut
posset deus facere: vt nullam penam expeteret: nec
eternam nec temporalem pro peccato. Et modo p̃
dicto si manet macula: vel si qua dicta aliquorum
de manentia peccati sunt vera: videntur intelligen
da. Per maculam enim peccati non intelligo nisi
peccatum ipsum. Et eodem modo debet dici ma-
nere vel non manere sicut ⁊ ipsum peccatum. Per
reatum intelligo obligationem ad penam eternam
pro tempore ante penitẽtiam qui bene manet post
peccatum: ⁊ est respectus rationis: sed per eam nõ
dicitur quis formaliter peccator. Hec de primo ar
ticulo principali.

¶ Quãtum ad secundum ar-
ticulum: an scilicet penitentia necessario ad dele-
tionẽ culpe mortalis actualis post baptismum re-
quiratur: ⁊ an sit talis culpe deletiua: distiguẽdum
est de penitentia pro actu vel habitu vel pro signo
sicut supra in questione precedente. Et similiter di
stinguendum est de necessitate absoluta: cuius op-
positum est impossibile: ⁊ implicat contradictionẽ
⁊ de necessitate ordinata: que concernit ordinẽ di-
uine sapiẽtie: qui nunc est. ¶ Et tunc de primo di-
cendum est: ꝙ loquendo de necessitate absoluta: pe
nitentia nullo modo illorum trium accepta neces-
saria est ad remissionẽ culpe mortalis actualis post
baptismũ. posset enim deus absolute remittere ho
mini quamcunq; culpam mortalem sine penitentia
sine habitu sine actu quocunq; interiori vel exterio
ri ⁊ sine penitentia sacramento siue signo sensibili
quia hoc nullam implicat contradictionem. Non
enim alligauit suam potentiam remittendi vel mi
sericordiam ipsi penitentie dicte secundum aliquẽ
predictorum modorum: sicut patet. ¶ Secundo di
cendum est: ꝙ penitẽtia accepta pro aliquo actu in
teriori scilicet pro displicentia ⁊ detestatione pec
cati cum non proposito recidiuandi secundum po
tentiam dei ordinatam necessaria est ad deletio-
nem culpe mortalis post baptismum. Nam secun-
dum potentiam dei ordinatam ordine qui nunc est
non remittitur peccatum nisi cum aliqua punitio-
ne ipsius penitentis: qui non est sine displicẽtia de
peccato. Etiam nec in adultis ante baptismum si-
cut dictum est supra: loquendo de peccato actuali
mortali remittitur tale peccatum in baptismo sine

Penitẽtia an re-
quisita ad
deletiõez
pcti ⁊c.

tali displicentia et intelligo de tali displicentia habita vel formaliter vel virtualiter in aliquo superiori ꝛ perfectiori: ad quem nata est sequi talis displicentia: vt in actu vehemẽtis dilectionis dei vel martyrij sustinẽdi propter deum. Ad hoc autẽ est cõgruẽtia bona. Tum qꝛ pena reordinatiua est culpe: ꝛ etiam displicentia ad quã nata est sequi tristicia. Tum qꝛ aliquo modo per displicentiã de pctõ redditur deo aliquo modo equiualẽs: dum tñ sit debite circũstãtionata: ꝛ precipue circũstãtia debiti finis. Tum qꝛ per talem displicẽtiam retrahit ꝗs a peccato. ¶ Tertio dicendũ est: ꝙ penitẽtia accepta alio modo siue pro habitu siue pro signo vel sacramẽto nõ est necessaria etiã de potẽtia dei ordinata ad deletionẽ vel remissionem culpe mortalis. Et patet de habitu penitẽtie: qui est virtus. alicui enim remittitur pctm̃ ad vnũ solum actum ꝯtritionis vel penitẽtie: que est displicẽtia ipsa: ex quo tñ vnico actu nõ generatur habitus penitẽtie virtutis. Similiter etiã alicui remittitur peccatum antequã accedat ad penitẽtiã signũ vel sacramẽtũ. Unde dico: ꝙ nec penitẽtia virtus nec act⁹ a virtute elicitus ꝛ posterior ipsa virtute siue interior siue exterior: nec penitẽtia sensibile signũ vel sacramentũ est necessaria ad deletionẽ vel remissionẽ culpe mortalis vniuersaliter loquẽdo: sed sine oĩb⁹ istis põt haberi remissio culpe per actũ īteriorẽ: qui ẽ displicẽtia de pctõ: q̃ nõ est elicitus a ꝟtute: sed prior virtute ꝛ generatiu⁹ ipsius ſm aliquẽ gradũ. q̃ quidẽ actus põt esse ita intensus ꝛ debite circunstãtionatus a pctõre elicit⁹ ꝙ est meritum de cõgruo vt culpa remittatur. qꝛ nõ sufficit talis actus pro quocũ ꝗ gradu suo: sed ꝓ aliquo quẽ determinauit de⁹. quẽ ego nescirẽ limitare. ꝛ talis actus inꝗ̃tum est dispositio preuia ad remissionẽ pctĩ: dr̃ ꝛ est actus informis ꝛ attritio magis ꝗ̃ contritio. sed si durat adhuc dum remittitur culpa: ꝛ infunditur grã: tũc est actus formatus: ꝛ pro tũc magis dr̃ cõtritio ꝗ̃ attritio. Unde ꝛ idẽ act⁹ cõtinuat⁹ p̃mo sine gratia est informis: ꝛ dr̃ attritio. sed superueniẽte gratia est formatus ꝛ dr̃ ꝯtritio. Et signãtur in illo actu pro

Nota. instãti infusionis gratie tria signa nature: in quoꝝ primo potest dici attritio ꝛ meritũ de cõgruo vel dispositio proxima ad grãm vel remissionẽ culpe. In scdõ superuenit gratia ꝛ remittitur pctm̃. In tertio fit talis actus cõtritio ꝛ hoc in eodẽ instanti durationis. sed nõ curo de ista distinctione multũ. Si dicas: ꝙ ex p̃dictis sequitur pctm̃ nõ dimitti p cõtritionem. qꝛ cõtritio nõ est prior remissiõe peccati. sed magis posterior. Dico ꝙ per actũ qui est cõtritio: si cõtinuetur ꝛ duret vſq; ad remissionem peccati: remittitur pctm̃: licet talis actus vt cõtritio nõ sit prius. ꝛ tunc per ipsum vt ꝯtritio: non remittitur pctm̃: sed magis vt attritio est preuia per modũ meriti de ꝯgruo nõ sub quocũq; gradu suo: sed intensa sub illo gradu: quẽ determinauit de⁹ ꝛ circunstãtys debitis in genere moris circunstãtionata: ꝛ precipue circũstantia finis. ¶ Quarto dici põt: ꝙ lʒ penitẽtia sacramẽtũ vel signũ nõ necessario reqritur in facto tñ reqritur aliqualr̃ in voto suscipiẽdi sacr̃m: si posset haberi ꝛ pro tp̃e opportuno: ꝛ per ꝯñs etiã necessarius est actus penitentie exterior: qui est confiteri in voto similiter sicut et ipsum sacramentum. ¶ De alijs vero actibus qui sunt actus interiores: de quibus dictum est in questione precedẽte puta de vindicare sustinere acceptare: nõ puto ꝙ sic sint necessarij ad deletionem culpe: sicut nolle vel odire pctm̃ seu displicentia. nec oportet ꝙ displicentia semper sit imperata ab aliquo actu priori vindicatiuo. ꝛ ita ille nõ est necessarius ad displicentiam. Similiter nõ oportet: ꝙ voluntas reflectatur actu supportandi vel acceptandi super penam: vt videt̃. ꝛ ideo nõ sunt sic necessarij: sicut actus displicentie. possunt tñ esse dispositiones de cõgruo cõcomitantes actũ displicẽtie: si sint perfecte circũstantionati. Et ſm ꝙ sunt plus vel minus voluntarij: sunt magis vel minus meritorij siue de cõgruo siue de condigno. Sic igitur patet an penitentia necessario reqratur ꝛ quõ.

¶ De scdõ an scʒ penitẽtia sit deletiua pctĩ mortalis actualis post baptismum. Dico primo ꝙ penitẽtia actus interior vindicandi vel detestandi peccatũ ꝛ precipue isti duo siue sint eliciti a virtute siue nõ: sed priores virtute vel sine virtute: dũ tamẽ sint recte circunstãtionati moraliter ꝛ sint perfecti vſq; ad illum gradum: quem terminauit de⁹ sufficere sibi per modum meriti de cõgruo ad remissionem peccati. Penitẽtia dico isto modo vt meritũ de cõgruo est deletiua pctĩ: sicut est superi⁹ declaratum. Et si alij duo actus sunt deletiui puta supportare vel acceptare: nõ tñ sine istis vel altero istorũ qꝛ presupponũt tristiciã vel penam: que nõ causatur sine istis vel altero istorum. ¶ Secũdo dico: ꝙ penitẽtia habit⁹ quicũq; ſm ꝙ hmõi nũꝗ̃ est deletiua pctĩ mortalis. qꝛ hoc nõ est nisi per modum meriti vel per modũ formaliter incõpossibilis ipsi pctõ nõ per modum meriti. qꝛ habitibus non meremur sed actibus. Nec per modũ alicui⁹ incõpossibilis ipsi pctõ: quia penitẽtia virtus acqsita quecũꝗ põt stare cũ pctõ mortali aliquo. Et si nõ stet cũ pctõ qd̾ deletur per actũ vel per act⁹ ex quib⁹ acqritur: hoc est per accidẽs rõne illius act⁹: qui est deletiu⁹ talis pctĩ per modũ meriti: nõ per se rõe sui: sed ꝗ̃tum est ex se posset stare cũ illo. Sola em̃ charitas est incõpossibilis cuilibet pctõ mortali: vel ex se ꝛ natura sua ſm aliquos: vel ex ordinatiõe diuina ſm alios. ¶ Tertio dico: ꝙ penitẽtia sacr̃m est deletiua pctĩ mortalis actualis: qd̾ inuenit in penitẽte nõ ponẽte obicẽ sacr̃o et hñte aliquã displicẽtiã de pctõ cũ nõ ꝓposito recidiuãdi: ꝛ talẽ displicẽtiã etiã q̃ per se ip̃aʒ nõ sufficeret p modũ meriti de ꝯgruo ad deletionẽ culpe vl̾ pctĩ. Nã si eẽt sufficiẽs talis displicentia ꝛ precederet sacramẽtũ: iam sacramẽtum nõ inueniret pctm̃ remittẽdum in penitente: sicut patet. Et puto ꝙ cum sacramẽto sufficit valde modica displicẽtia cõparatiue ad illã: que sufficit sine sacramento immo puto: ꝙ sufficit cum sacramẽto quecũq; displicentia debita circũstantionata ꝗ̃tumcunq; modica cum nõ proposito recidiuandi. et est sufficiens dispositio ad susceptionem sacramenti ꝗ̃tũ est ex parte displicentie.

¶ Ex quo pʒ liberalitas diuine mĩe: ꝛ efficacia sacramẽti penitentie: qd̾ est scdã tabula post naufragium ꝛ deletiuũ culpe ex ope opato ꝛ ordinatum in remediũ ꝛ medicinã contra peccatum mortale actuale post baptismũ. Si autẽ pctm̃ mortale non inueniat delendũ: sed iam prius per cõtritionẽ deletũ: saltẽ auget gratiã in suscipiẽte. Et nõ ꝓpter hoc dʒ dici: ꝙ sacr̃m penitẽtie nõ sit deletiuũ culpe mortalis: sʒ tñ ostẽdat ip̃m esse deletũ ita ꝙ sacra-

Penitẽtia an deleat peccatũ mortale.

Bonum correlarium.

dotes non absoluāt: sed tantū ostēdant absolutos Sicut sacerdotes veteris legis nō mūdabāt a lepra: sed ostēdebat mūdatos: vt dicit magister. hoc tñ accidit sacramēto penitētie. sicut etiā baptismo accidit: ꝙ accedenti ad ipsum aliqñ prius remittatur culpa originalis per bonū motum liberi arbitrij sui. Nec propter hoc dr̄ baptismus non delere culpam originalē. ¶ Ex quo etiā patet ꝙ bonum est ⁊ tutū frequētare sacramētū penitentie qꝺ cum tam modica displicentia est culpe mortalis actualis deletiuū: ⁊ ꝗ̄ periculosum subterfugere ipsum. quia est scd̄a tabula post naufragiū: ⁊ sine ip̄o non sufficit modica displicentia: sed puto ꝙ requiritur multa magna ⁊ intensa ⁊ maior vel minor scd̄m maiorē vel minorem grauitatem peccati. Hec de secūdo articulo principali.

Penitētia an tm̄ vnius pene inflictiua. ¶ Quātum ad tertium articulū. an scʒ penitētia que est virtꝰ acquisita p actū suū sit tantū vnius pene inflictiua pro pctō: dr̄ breuiter: ꝙ penitētia pōt habere duplicē regulā in intellectu. quelibet eñ virtus in appetitu habet suā regulā dictatiuā in intellectu. Vnā habet regulā naturaliter notā: ꝙ scʒ pctm̄ est detestandū ⁊ odiēdum tanꝗ̄ malū ⁊ deordinatū ⁊ rectitudini cōtrariū. ⁊ ista regula est naturaliter cognoscibilis apud quēcunqꝫ intellectum dispositū. ⁊ s̄m istā regulam ipsa est tantū vnius pene inflictiua pro pctō scilicet mētalis tristicie: que nata est sequi in appetitu passibili ad displicentiam de pctō. ¶ Ex quo ptʒ: ꝙ hoc intelligit̄ de penitētia p̄mo mō vel scd̄o mō accepta scʒ vindicatiua vel detestatiua. q2 supportatiua ⁊ acceptatiua nō infligūt penā vel tristiciā sed magis eam presupponūt. Alio modo pōt accipi vt habēs regulā nō naturaliter notā: sʒ ex reuelatione: puta ꝙ pctm̄ est detestandū inꝗ̄tum offensiuum dei vel impeditiuū grē ⁊ glorie: vel inꝗ̄tum procuratiuū pene eterne. q̄ oīa non sunt nobis naturaliter nota nec alicui creature: sed penitēti sunt nota tanꝗ̄ rōnes cōcomitātes in pctō rationē formalē penitētie obiectiuā in pctō. ⁊ sic penitētia est pluriū penarū inflictiua. pro vno pctō: ⁊ tot penarum quot sunt reuelate per scripturā sufficere ad peccatum expiādum ⁊ ꝗ̄tum ad culpā ⁊ ꝗ̄tum ad penā: sicut abstinētias vigilias labores ⁊ alia huiusmodi multa: q̄ a penitētibꝰ exercētur: ⁊ eis in remissionē suorū pctōrum imponūtur. Nec obstat si penitētia est virtus naturaliter acq̄sibilis. id est nō infusa vel theologica: ꝙ ipsa habeat aliquā regulā in intellectu non cognoscibilem naturaliter: sed tantum super naturalit̄ ex reuelatiōe. q2 sic est etiā de paupertate ⁊ virginitate ⁊ humilitate euangelica

Nota. vel obedientia. ¶ Qꝫ enim oīa tpalia sic sint abijcienda ꝓpter deum sicut paupertas abicit: vel oēs carnales delicie sicut virginitas: vel ꝙ in omnibꝰ sit homini obediēdum propter deū. nō est naturaliter notum: sed tantum ex reuelationē. et tñ iste sūt virtutes naturaliter acq̄sibiles suppositis noticijs suarū regularū. Hec de tertio articulo.

Ad rōes principales. ¶ Ad primum principale dico: ꝙ penitētia vel penitēs potest reddere equiualens bonū malo peccati. nam potest reddere bonū actum cōuersiuū in deū: sicut peccatum est a deo auersiuum. Nec peccatum est malum infinitum formaliter. nō eñ priuat bonū formaliter infinitum q2 non priuat nisi actum rectū vel circūstātiā rectitudinis i actu q̄ est aliquid creatū ⁊ finitū. Et si dicas: offensus est infinitus. Ita dico ꝙ placatꝰ per penitētiā est infinitus. Et si tāta est offensa ꝗ̄tus offensus pari rōne tāta est placatio penitētie ꝗ̄tus est placatus. Et planum est: ꝙ nō opʒ placationē esse infinitam formaliter. De penitētia sacramēto dico: ꝙ nō habet efficaciam a passione christi cū actu aliquo suscipientis: vt dictum fuit supra. ⁊ eo modo intelligendo: quo de passione christi superius dicebatur. ⁊ passio christi equiualet malo pcti immo ⁊ superualet. Preterea dico ꝙ de penitētia absoluta posset deus remittere peccatum sine redditione cuiuscūqꝫ equiualentis: ⁊ sine omni penitētia. sed non est ad propositum. ¶ Ad secūdū patet quō actu cessante interiori et exteriori peccati: manet peccatū remittendum. ¶ Ad tertium dico: ꝙ hoc posset deus sine omni penitentia ee deceret: si sic ordinaret. ⁊ similiter decet illud: qꝺ ipse ordinauit propter cōgruentias dictas in corpore questionis. quare ⁊c̄.

¶ Distinctionis decimequarte.
Questio Tertia.

Ertio q̄ro: vtrū bona opera mortificata p peccatū reuiuiscāt per sequētem penitētiā. ¶ Videtur ꝙ nō. si reuiuiscerēt per sequētē penitētiā: sequeretur ꝙ semper peccator resurgeret in maiori gr̄a ꝗ̄ prius eēt: anteꝗ̄ caderet: q2 resurgeret cum pluribus meritis bonis. ⁊ per ꝯn̄s dignus maiori gloria. ⁊ per ꝯn̄s cū maiori gr̄a resurgeret cū meritis ⁊ gr̄a prioribus: et simul cū merito ⁊ noua gr̄a penitētie. ⁊ sic repararet cōmodū de suo casu: qꝺ nō est verū: vt videt̄. g̃ ⁊c̄. ¶ Scd̄o sic. opera mortua nō reuiuiscūt per penitentiā. sed opera mortificata sunt mortua. Mortificatio eñ ad mortē terminatur. Et pʒ q2 nō sunt viua. sunt eñ sine charitate ⁊ vita. g̃ ⁊c̄. Similiter etiā nō sunt in se sed transierūt. igitur sunt mortua et nō viua. g̃ ⁊c̄. ¶ Tertio sic. pctā p̄ora nō reuiuiscūt p pctm̄ sequēs pn̄iam in recidiuāte: sicut parebit infra g̃ similit̄ opa meritoria mortificata p peccatū nō reuiuiscunt per penitentiam. quare ⁊c̄.

¶ Contra magister in littera. Et adducūt auctoritates: quas vide in lr̄a.

¶ In ista questione sic ꝓcedā.

¶ Primo inquirā vel ostendā: que sunt opa viua vel mortua: vel etiam mortificata: ⁊ quare sic dicūtur. ¶ Scd̄o inquiram: vtrū opera mortificata p penitētiā reuiuiscāt: vel etiā opa mortua. ¶ Tertio inquirā: vtrū dato ꝙ opera mortificata reuiuiscāt: homo semper resurgat in maiori charitate vel gr̄a ꝗ̄ prius esset. ¶ Ultimo ad rōnes p̄ncipales.

¶ Quātum ad primū articulum dico: ꝙ opera viua in proposito dicuntur opera bona in genere moris: e per consequens debite circunstantionata: facta in charitate vel cum charitate seu gratia: que est vita spiritualis anime. Et tamdiu dicuntur viua i ꝗ̄diu in operante est vita vel gratia. — Que sūt opera viua.

Et dicũtur viua nõ denominatione formali intrinseca: qꝛ eis formaliter ⁊ subiectiue insit vita: hoc enĩ modo anima dicitur viua: sed dicũtur viua propter cõcomitãtiam vite in ipso operante. qꝛ a supposito vel ꝑncipio seu in subiecto viuẽte sicut opꝯ suo modo dicitur humanũ: nõ humanitate sibi intrinseca sed humanitate operãtis vel subiecti sui. similiť etiã dicũtur viua ꝙdiu possũt attingere ad effectum suũ per modum meriti puta ad vitã eternam: ⁊ nõ habent impedimẽtum ratione cuiꝯ operans vel habens pro tunc habẽs ipsum deputetur ad mortem eternã. quale impedimẽtum est peccatũ mortale sequẽs ea: ⁊ nullum aliud: sicut magis apparebit.

Que sint opa mortua.

¶ Ex hoc apparet que sunt opera mortua. Nam opera mortua dicũtur quecunqꝫ opera in peccato mortali facta nõ habentia principiũ vite: nec facta in gratia vel charitate: ꝙtumcũqꝫ sint bona ex genere vel circũstantia. Et dicuntur mortua nõ qꝛ aliquãdo vitam habuerint: ⁊ postea priuentur: vel careant ipsa: sed qꝛ vitam nunꝙ habentia. Similiter etiã quia nunꝙ habẽt vim attingẽdi per modum meriti de condigno ad vitã eternã.

Opera mortificata.

¶ Opera vero mortificata dicuntur illa: que fuerunt facta in charitate vel gratia principium vite pro tunc habentia ⁊ viua: sed postea pec peccatum mortale sequens ea in operante sunt impedita: ne possint attingere ad effectum ⁊ finem suum: puta ad vitam eternã. Nam existẽs in peccato mortali ꝙdiu est in ipso: adiudicatus est pro tunc ad mortem eternã: ⁊ sibi clausa est ianua vite. Et similiter etiã dicũtur mortificata ratione subiecti: qꝺ caret vita. Et ita mortuum est vel mortificatũ ⁊ nõ enõ: loquẽdo de esse gratie non de esse nature. Ex quo patet ꝙ opa mortificata nõ debet dici mortua eo modo quo accipitur hic mortuum nec etiam econuerso. Alia enim ratione dicuntur hec ⁊ illa: sicut patet ex predictis. Hec de ꝓmo articulo ꝑncipali.

Opera mortificata an p pniam reuiuiscãt.

¶ Quãtum ad secundũ articulũ

dico: ꝙ opera mortificata per pctm̃ sequẽs reuiuiscũt per penitẽtiã: eo modo quo per penitẽtiã sequentem habetur iterata vita anime gr̃a scꝫ vel charitas ip̃a. ¶ Hoc probo ratione sic ex ꝑdictis in primo articulo. illa opera per sequentem penitẽtiã reuiuiscũt que aliqñ vitã habuerũt: ⁊ subiectũ eorũ per penitentiã ꝓ tãto viuificatur. Sed sic est de operibꝯ mortificatis per sequentẽ pniam. ergo ⁊c. ¶ Scdõ sic. illa opera per sequẽtẽ penitẽtiã reuiuiscũt: quorũ impedimentũ ne possint introducere ad vitã eternã tollitur per sequentẽ penitentiam. Ista patent ex dictis primo articulo. sed sic est de operibꝯ mortificatis. qꝛ per penitentiam tollitur pctm̃ sequens sicut dictũ est in questione precedente. ergo ⁊c. ¶ Hoc ꝓbant aliqui ex diuina iusticia sic. Diuina iustitia exigit: vt qui habet ius in re: cessante impedimẽto habeat etiã actionẽ põt enim bene tollere impedimẽtũ actionẽ ab aliquo manẽte iure in re ẽm sentẽtiã iuristarum operãs aũt meritorie eoipso habet ius per modum meriti in regno celorũ ad accipiendũ vitã eternam ⁊ coronã. que nũꝙ soluitur in vita presenti. ⁊ trãseũte operatione manet sibi tale ius: vt patet. sed interueniẽte impedimẽto culpe nõ habet actionẽ: sed pro tũc priuatur et suũ ius quasi cõsequitur ꝙdiu durat tale impedimẽtũ. igiť cessante tali impedimẽto per penitentiam habet iterato actionẽ intrandi ⁊ attingẽdi vitam ẽm illud idem ius: qꝺ prius habebat ex operibus mortificatis. Et hoc nõ est aliud: nisi opa mortificata reuiuiscere. ¶ Sed magis videtur mihi hoc attribuẽdũ diuine mĩe ꝙ iusticie scilicꝫ ꝙ opera mortificata reuiuiscãt. Nam ẽm rigorem stricte iusticie peccãs mortaliter nõ solũ priuaretur actione: sed etiã iure tanꝙ inimicum mortalis ipsiꝯ regis ex culpa sua: ⁊ hoc in penã. Et ideo ꝙ sibi seruetur ius ex illis operibꝯ prioribus: hoc est ex diuina mĩa: ⁊ ex diuina misericordia etiã: ꝙ opa mortificata reuiuiscãt: imo etiã ꝙ opera viua ad vitã eternã introducũt. Nullum est enĩ meritũ per equiualentiã ad premiũ vite eterne. qꝛ non sunt condigne passiones huiꝯ tpis ad futuras gloriam: que reuelabitur in nobis: scdm̃ apostolum: ⁊ sicut alias diffusius dixi in scdõ. ¶ Scdõ dico: ꝙ opera mortua per penitẽtiam sequẽtẽ nũꝙ reuiuiscũt. Probatio manifesta. quod enĩ nũꝙ prius vixit: non reuiuiscit: nec iterato viuit. sed opus mortuum est huiusmodi. ergo ⁊c. ¶ Sed nũꝙ põt dici ꝙ opus mortuũ per sequẽtẽ penitẽtiã ⁊ gr̃am penitẽtialẽ prima vice vegetetur ⁊ viuificetur lꝫ nõ reuiuiscat. Et videreť alicui: ꝙ sic. primo qꝛ est dare opꝯ mortuũ bonũ ex genere ⁊ debite circunstãtionatũ omnibꝯ circunstãtijs bonis in genere moris. et ꝑ ꝯñs sibi nõ repugnat: sed ꝯgruit viuificari: vt videtur. Et ꝯfirmatur. qꝛ actus penitẽdi qui est meritũ remissionis pctĩ (meritũ dico de ꝯgruo) est opꝯ mortuũ. qꝛ sine gr̃a est: anteꝙ remittať pctm̃. ⁊ tñ si cõtinueť ꝑ gr̃am penitẽtialẽ superueniẽtẽ viuificať. ergo similiter de alijs operibꝯ mortuis debite circũstantionatis ꝯtinuatis: ⁊ similiter de non continuatis vsqꝫ ad penitẽtiã. qꝛ nõ plus oꝫ ip̃a ꝯtinuari ad viuificãdũ ꝙ oporteat opa mortificata ꝯtinuari ad reuiuiscẽdũ: vt videtur. Et ita piũ manere in acceptatiõe diuina ad viuificãdũ: sicut mortificata manẽt ad reuiuiscẽdũ.

Nota.

¶ Dico ꝙ aliqꝺ mortuũ opꝯ bonũ moraliter priꝯ postea si cõtinueť ⁊ gr̃a vel charitas operãti infundať viuificatur sicut exẽplificatũ est de actu penitẽdi: ⁊ similiter de alijs põt dici. et tũc est viuũ idem opus: qꝺ aliqñ fuit mortuũ. sed de operibꝯ nõ ꝯtinuatis sed cessantibꝯ ante infusionẽ gr̃e dico: ꝙ licet nõ repugnet eis viuere: sicut nec mortificatis que nõ manẽt nisi in acceptatione diuina: repugnat reuiuiscere. Et licet hoc posset deꝯ facere de potẽtia absoluta: si tñ opa bona sũt ex genere ⁊ circũstantionata moraliter. De potentia tñ ordinata hoc nõ facit nec põt facere. Et ad hoc nõ habetur argumẽtũ nisi doctorũ sententia: ꝙ hoc dicũt: ⁊ tenẽt oẽs vniformiter. ¶ Cõgruẽtia tñ vna potest adduci ad hoc: qꝛ talia opera mortua qñ fiebant: nõ fuerunt opera amici nec accepti apꝺ deũ: sed opera inimici ⁊ non accepti: sed opera mortificata qñ fiebant: fuerunt opera amici ⁊ accepti. ⁊ idõ cõgruentius videtur: ꝙ ista reuiuiscãt: ꝙ ꝙ illa viuant.

Resolutio huiꝯ articuli.

¶ Sic igitur patet: quõ opera mortificata ꝑ sequẽtẽ penitẽtiã reuiuiscunt. Et illud reuiuiscere non est opera illa in seipsis reparari vel redire: sed est ipsa habere efficaciam per modũ meriti introducendi in vitam eternam ablato impedimẽto peccati mortalis pro quo adiudicať homo morti eterne: vt dictum est supra. Nec oportet: ꝙ talia opera sint actu ad ꝓmiũ assequẽdũ: sicut de alijs meritis etiam aliorum premiorum non oportet: sed sufficit

ꝙ maneant in acceptatione premiantis nõ impe-
dita per offensam subsequẽtem. hec igitur opa q̃
sunt cum charitate: ⁊ fiunt viua sunt: q2 si tũc ope-
rans moreretur cũ ipse sit in gratia: daretur sibi vi
ta eterna pro talib⁹ operibus ⁊ si nõ statim: saltem
finaliter. sed postea per pctm̃ mortificãtur. q2 si tũc
operans moreretur ad mortem eternã puniretur
⁊ nunq̃ vitam eternam consequeretur. Hec de se
cundo articulo.

De resur rectione peniten- tis ꝑ pe- nitẽtiam

¶ Quãtum ad tertium arti/
culum dicitur: ꝙ nõ oportet penitẽtẽ resurgere in
maiori gratia q̃ fuerit illa a qua cecidit: sed resur-
git in tãta gr̃a: ad q̃tã se disponit per actum peni
tẽdi fm̃ ꝙ actus ille est magis vel minus merito-
rius de congruo: ⁊ magis vel minus perfectus vel
intensus. ⁊ hoc loquendo de gratia habita: quam
quis meruit per actũ penitẽtie interiorẽ non cõcur
rente sacramento. Similiter etiã de gratia habita
virtute sacramẽti penitẽtie cõcurrẽte vel precedẽ-
te in actu interiori: ita ꝙ talis gr̃a põt esse maior
vel minor p̃me gratie vel forte sibi equalis ¶ Se-
cundo dicitur ꝙ resurgens per penitentiã: semper
resurgit cum plurib⁹ meritis quibus debetur glo
ria: quã ante habuerat: q̃n cecidit. Nã sicut dictum
est supra merita ad gloriã ordinata q̃ fuerãt in ca-
dente per penitẽtiam reuiuiscunt: ⁊ cũ ipsis habet
vnũ meritum sc3 penitentie: quod prius non habe
bat. ⁊ sic cõsequẽter ad maiorẽ gloriã ordinatur: ⁊
maior gloria sibi debetur: q̃ ante deberetur. Nam
meritis ipsis gloria correspõdet. ⁊ per ꝯñs plurib⁹
meritis ceteris paribus maior gloria correspõdet.
et ideo quodcunq3 meritũ sequens alia merita iam
prehabita requirit proprium gradum glorie essen-
tialis sibi correspõdentẽ. nec tamen per quodcũq3
meritu3 augeretur statim gratia: nec per ꝯñs ha-
bens plura merita semper est in maiori gratia. Et
si enim sufficiat sola gratia ad gloriã sine proprijs
meritis: vt patet in paruulis tñ meritis vel merito
correspondet aliquis gradus glorie saltẽ. licet ma
iori gratie sine meritis correspondeat maior glo-
ria q̃ minori gratie. Unde ⁊ in quocũq3 gradu po
natur gratia: hinc ⁊ inde meritum adiunctum gra-
tie licet nõ intendat illam gratiam: tñ correspõdet
sibi gradus glorie aliquis perfectior vltra illũ: qui
corresponderet gratie illi precise. ¶ Tertio dici-
tur: ꝙ licet per penitentiã reparentur priora meri-
ta: ⁊ iterato debeatur gloria eis correspõdens: nõ
tamen oportet: ꝙ prior gratia reparetur in oĩ mo-
do gradu suo. Nec per ꝯñs oportet ꝙ penitẽti ite-
rato debeatur grad⁹ glorie priori gratie correspõ-
dens. Et hoc est consonum: ꝙ merita reuiuiscant:
non tamen ꝙ gratia semper vniformiter reparet̃.
Nam gratia fuit purum donũ dei. merita vero fue
runt opera hominis aliquo modo quia homo fuit
causa eorum. ⁊ ideo nõ sic videtur probabile gr̃am
restaurari: sicut merita reuiuiscere: ⁊ iterato premi
Nota. ari vel ad premium ordinari. ¶ Quarto dicitur:
ꝙ conueniens est diuine iustitie scd̃m sententiam
scripture gloriam correspondere meritis: et mensu
rari magis scd̃m quantitatem vel multitudinẽ me
ritorum: q̃ gratie. Nam de operibus dicit scriptu
ra: ꝙ reddet vnicuiq3 scd̃m opera sua. ⁊ alia multa
similia habentur in scriptura. Et cõfirmat̃ etiam.
quia pena damnatorum mensurabitur scd̃m quan
titatem vel multitudinem demeritorum magis q̃
scd̃m quantitatem gratie: qua carent. Si eñ scd̃m
quãtitatẽ gr̃e mensuraret̃ pena eorũ: tunc omnium
esset equalis pena. quia omnes ipsi ⁊ equaliter et
equali gratia carent. scilicet quantum ad omnem
gradum. Inducit etiam hoc multum ad obseruan
tiam diuine legis et exercitium in bonis operibus
et meritorijs sicut patet. ¶ Ex predictis conclu- Correla-
duntur duo correlaria Primum est: ꝙ aliquis di- ria optia
gnus maiori gloria correspondente meritis: non
dico gratie: et loquendo de dignitate remota se-
cundũ ius suspensum tamen ⁊ impeditum per pec
catum frequenter damnatur: ⁊ ille alter saluatur.
Nam contingit ꝙ aliquis habens plura bona me-
rita cadit: ⁊ nunq̃ recuperat gratiam ⁊ sic finali-
ter damnatur: cum tamen ille qui pauciora habet:
et per consequens sibi debetur minor gloria ratio-
ne meritorum suorum: in gratia perseueret: ⁊ non
cadat: et sic finaliter saluetur. Habet enim ius nõ
suspensum nec impeditum: et est dignus dignitate
propinqua. potest tamen habere equalem gloriam
cum illa: que debeatur alteri ratione meritorũ suo
rum. quia sue gratie in qua perseuerat correspon-
det aliquis gradus et eiusdem rationis sibi iunct⁹
cum alio: qui debetur ratione meritorum vnã glo-
riam perfectiorem constituit ⁊ equalem illi maiori
condemnato secũdũ ius remotum ⁊ suspensum ra-
tione suorum meritorum debebatur. ¶ Secundũ
correlarium est: ꝙ illa merita mortificata quibus
maior gloria debebatur: dum sunt mortificata: nõ
possunt mereri etiam minimam gratiã. Alioquin
qui cecidisset a gratia ⁊ multis meritis: iã meruis-
set: vt ab illo lapsu resurgeret per gratiam sibi pro
pter illa merita conferendam. et sic nullus talis fi-
naliter damnaretur: quod est falsum. ¶ Ex quo
etiam patet: ꝙ nec talia merita hocipium merue-
runt: quando in principio fuerunt viua. quia tunc
nullus talis finaliter damnaretur: sed quotiens ca
deret: totiens ex meritis resurgeret. Unde nec me-
rito condigni nec congrui: sufficiente dico talibus
meretur quis reparationem gratie conferende. ve-
rum est tamen vt dicunt: ꝙ aliquando superabun-
dans misericordia dei respicit ad talia merita acci
piẽdo ea ad reparationem lapsus in aliquibus qui
bus vult deus misereri secũdu3 beneplacitum sue
voluntatis. vnde et frequenter contingit ꝙ ille qui
grauius et profundius cadit a maiori gratia ⁊ me
ritis pluribus: et grauius offendit: citius resurgit
ex diuina misericordia attendente ad precedentia
merita q̃ alius qui non ita grauiter nec a tãta gra
tia vel a tot meritis cadit.

¶ Ista sunt dicta Durandi docto dubia cir ca predi cta.
ris subtilis de ista materia: que q̃uis quoad mul-
ta sunt bene dicta: videntur tamen in ipsis esse ali
qua dubia. ¶ Primo quantum ad illud ꝙ peni- 1.
tens prius habens aliqua merita semper resurgit
cum pluribus meritis quibus debetur maior glo-
ria q̃ ante. quia contingit ꝙ penitens resurgit ali
quando per actum interiorem penitendi: vt per me
ritum de cõgruo: qui non continuatur nec est: quã-
do infunditur gratia: sed precessit. Et planũ est ꝙ
talis actus est opus mortuũ nec est meritũ glorie
de cõdigno: sicut alia precedẽtia. igit̃ nõ est necessa
rium ꝙ penitẽs semꝑ resurgat cum pluribus me-

ritis de condigno saltem ꝗ̃ ante. nec ꝙ per conse-
quens sibi debeatur maior gloria ꝗ̃ ante rõne me-
ritorum: sed potest sibi deberi equalis: vt patet.
2. ¶ Secũdo quãtum ad illud dictum ꝙ cũ gratia in
quãtocũq; gradu accepta meritũ additũ sibi debe-
tur maior gloria ꝗ̃ gratie tantũ. Accipio eñi gra-
tiã christi que est in summo gradu possibili inesse
creature. ⁊ per cõsequẽs sibi correspondet summa
gloria possibilis inesse creature. q2 infra gramẽ stã
do maiori gratie maior gloria correspõdet: s3 sum-
me glorie possibili inesse creature non potest fieri
additio in subiecto creato: vt patet. igitur meritũ
aliquod tante gratie coassumptũ non auget gloriã
correspõdẽtem: nec ambob⁹ simul maior gloria in
aliquo vero: puta in christo correspondet ꝗ̃ alteri
tantum verũ est tñ ꝙ hoc nõ prouenit ex ꝑte gra-
tie ⁊ meriti vel glorie: sed ex capacitate finita sub-
iecti. Et ideo nõ sic absolute videtur verũ dictum
illud de gloria possibili in subiecto: licet sit verum
de gratia infra summũ gradũ possibilem in subie
cto ⁊ gloria sibi correspõdente: sicut est gratia com
muniter in penitẽtibus. imo semper. q2 nunꝗ̃ est
in eis in summo gradu possibili inesse subiecto: sed
tñ sic est in christo: vt patet. licet etiã vt puto verũ
esset de gratia in subiecto ⁊ gloria seperata a sub
iecto. ¶ Tertio ꝗ̃tum ad dictũ aliud sc3 ꝙ in cadẽ
5. te gratia prior fuit purũ donũ dei. nõ sic aũt meri
tum sed op⁹ hominis. Nã gloria licet sit purũ do
nũ dei: ⁊ nullo modo sit opus hoĩs: per penitentiã
tñ in acceptatione diuina equalis ꝓponitur reddi:
que priua q2 merita quibus debetur gloria: reuiui
scũe. Igitur a simili cum multi gradus gratie au
gmẽtate per actus meritorios augmenti gratie de
cõdigno prefuerũt in cadẽte videtur ꝙ gratia quã
tũ ad tales gradus habitos ex meritis de ꝯdigno
debeat ꝑ penitẽtiã reparari. sicut ⁊ merita reuiuiscũt
nõ obstãte ꝙ grã sit opus hoĩs: sicut nec gloria: vel
saltẽ ꝙ l3 tales gradus grẽ seu eq̃pollẽtes nõ red-
dãtur ꝙ in acceptatiõe diuina manẽt reddẽdi fina
liter: nisi pctm̃ hoc impediat. ⁊ ita posset dici ꝙ ta-
lea gradus grẽ forte reparãtur: l3 nõ primus gra-
dus vel prima grã que ex merito ꝯdigni nõ habe-
tur: vel reddi vsq; ad glorificationẽ expectãtur: si-
cut ⁊ gloria ip̃a. ¶ Quarto quãtum ad vltimum
4 dictũ sc3 ꝙ per merita precedẽtia lapsum nõ mere
tur quis: nec potest mereri etiã de cõdigno nec de
cõgruo suã reparationẽ a lapsu: nec minimã grãm
et tñ diuina mĩa in aliquib⁹ attẽdit talia merita: ⁊
acceptat ad reparationẽ. Ista nõ vidẽtur simul sta
re. aut eñi acceptat ꝑsonas illoꝝ: aut merita. ⁊ non
personas: patet. q2 nõ est acceptor personarũ. igiꝛ
merita illa. Aut igitur vt merita de condigno. qđ
nõ est verũ. q2 iam prima grã eẽt ex merito ꝯdigni
ipsi⁹ habẽtis. Igitur vt merita de cõgruo. Igitur
quia per talia merita de cõgruo mereꝛ suã repara-
tionẽ a lapsu: puta ille in quo cõplacet diuine mĩe:
vt talia merita ad eius reparationem accepeẽtur.
¶ Põt tñ hoc euadi. q2 diceretur ꝙ diuina mĩa ad
Solutio ꝑdictorũ dubiorũ. illa merita attẽdit nõ vt sufficẽtia ad displicentiã
etiã de ꝯgruo ad reparationẽ. q2 tunc oẽs sic lapsi
saltẽ habẽtes equalia merita repararẽtur. s3 sicut
aspicit ad displicẽtiã: insufficiẽtẽ ex se vt pctm̃ re
mittaꝛ: ⁊ tñ per ipsam remittitur: vt ꝯcurrit cũ sa-
cramẽto. Sic etiã illa merita nõ sufficiũt ad merẽ-
dum reparationẽ etiã de ꝯgruo: ad ea tñ attendiꝛ

in aliquib⁹ ꝑsonis quib⁹ cõplacet deo misereri: et
insufficẽtia eoꝝ ex diuina mĩa suppleꝛ. Et nõ op3
ꝓpter hoc ꝙ in oĩbus. q2 cui⁹ vult misereꝛ deus: et
quẽ vult indurat. Hec de tertio articulo ꝑncipali.

¶ Ad primum argumẽtũ ꝑncipale di-
co ꝑmo ꝙ nõ o3 semꝑ ꝙ
penitẽs resurgat in maiori grã vel charitate nec cũ Ad rões principa les.
plurib⁹ meritis de ꝯdigno. põt tñ cũ pluri⁹ meri-
tis ⁊ aliqñ cũ maiori grã. Diceretur vno mõ ꝙ non
o3. Alio mõ dato ꝙ esset verũ hoc: ⁊ ꝙ seq̃retur: nõ
tñ reportaret cõmodũ de casu suo ꝑ se ⁊ directe: s3
magis incõmodum. q2 qñ cecidit: ⁊ tp̃e quo fuit in
pctõ: potuit ꝓficere ⁊ mereri. ⁊ sua merita multi-
plicare: ⁊ grãm augmẽtare. Et similiꝛ magnũ in-
cõmodũ reportat. q2 peccat. Si aũt resurgat ĩ mi-
nori grã: puta aliqñ valde parua: cũ tñ pri⁹ cecidis-
set a magna: tũc p3 ꝙ nõ reportat cõmodũ. ¶ Ad
scđm dico ꝙ opa mortificata nõ sũt mortua: cõmõ
quo accipiꝛ mortuũ in ꝓposito: l3 sint mortua alio
mõ. q2 ꝓrũc carẽt vita: sicut patuit ĩ ꝑmo articulo.
¶ Ad tertiũ dico ꝙ pctã priora nõ redeũt: nec ꝗ̃
tũ ad rẽ: nec ꝗ̃tũ ad imputationẽ ꝑ sequẽs pctm̃
in recidiuãte. s3 dico ꝙ merita ꝑora reuiuiscũt. Et
nescio in hoc aliquã causam nisi ex diuina liberali
tate ⁊ mĩa dei. q ꝓnior est ad miserẽdũ ꝗ̃ ad cõdẽ
nãdũ vel puniẽdũ: sicut in scđo articulo dicebatur.

¶ Distinctionis. xv. Questio. j

Circa distictionẽ. xv. quero ꝑmo vtrũ hõ possit satisfacere de vno pctõ morta li actuali nõ satisfaciendo de alio. ¶ Videꝛ ꝙ nõ. hõ non põt penitere de vno pctõ nõ penitẽdo de alio. q2 tunc ma nẽs inimic⁹ dei posset penite re ⁊ ꝑ ꝯñs esse amic⁹. ⁊ sic amic⁹ ⁊ inimic⁹ simul. ꝑ similiꝛ hõ nõ põt satisfacere de vno nõ satisfacien do de alio. ¶ Scđo sic. si hõ posset hoc facere tunc in pctõ mortali existẽs posset satisfacere de alio. s3 hoc est falsum. q2 satisfactio ad hoc vt valeat: o3 ꝙ accepteꝛ a deo s3 pctõr existẽs in pctõ mortali nõ põt acceptari. ꝑ ⁊c. ¶ Tertio sic satisfactio si va let est placatiua dei ⁊ recõciliatiua sibi. sed in pec cato mortali existens non potest placare deum nec potest sibi reconciliari. ergo ⁊c.

¶ Contra. pctã vel vicia nõ sunt ꝯnexa in faciẽdo: vt p3. igiꝛ nec in satis faciẽdo ꝓ ipsis: vt videꝛ. ꝑt igiꝛ ꝓ vno satisfieri ⁊ non pro alio. Et confirmatur. q2 potest quis orare pro vno peccato et non pro alio vel ieiunare ⁊ hu iusmodi. ꝑ ⁊ satisfacere.

¶ In ista questione sic ꝓcedã.

¶ Primo ostẽdã quõ satisfactio diuersimode acci piꝛ ⁊ describã eã ꝑm illos modos diuersos acciperẽ di ⁊ dicã in q̃b⁹ ꝯsistit. ¶ Scđo inq̃rã vtrũ cuilibꝫ pctõ mortali actuali correspõdeat ꝓpria satisfactio eo mõ quo põt hõ satisfacere deo ꝓ pctõ. ¶ Ter tio inq̃rã vtrũ possit satisfieri ꝓ vno pctõ ⁊ nõ ꝓ alio. vl̃ vtrũ in pctõ mortali existẽs possit satisface re deo ꝓ alio. ¶ Vltĩo ad rões: dimitto ei hic inq̃ rere vtrũ hõ possit deo satisfacere ꝓ pctõ. q2 ꝺ hoc satis dixi in. 5. ꝙ sic etiã pur⁹ hõ potuit satisfacere

pro peccato primi hominis ⁊ pro tota posteritate ade. nec oportuit ipsum esse deum: sicut dictum est supra in eodem tertio et multofortius patet q̄ homo potest satisfacere deo cum adiutorio et merito passionis christi sicut patet.

Satisfactionis acceptiões

¶ Quātum igitur ad primū

articulum dico q̄ satisfactio vno modo accipitur cōmuniter seu generaliter ⁊ minus proprie. Alio modo stricte ⁊ proprie. Primo modo satisfactio se extendit ad opera nō penalia: sed delectabilia ⁊ virtuosa. Secūdo modo ad opa penalia. Primo modo describitur sic in cōmuni ipa satisfactio. Satisfactio est redditio volūtaria equalentis alias indebiti. Primū scz q̄ sit redditio patet. qꝛ satisfactio nō est datio absoluta. Nam hoc qd est satis dicit ⁊ importat quādam cōmensurationē ad aliquid precedens correspōdentem. Secundū scz q̄ sit volūtaria: patet qꝛ si esset inuolūtaria: nō esset satisfactio sed satispassio vnde ⁊ dānati a quibus exigitur pena debita in inferno nō satisfaciūt: sed inuoluntarie soluunt et satis patiūtur. Quod etiam sit equiualentia patet. qꝛ est satisfactio. hoc enim importat nomen satisfactionis ex hac particula satis. Et hoc potest intelligi vel in re: vel in illius cui fit satis acceptatione: proprie tamen magis in re. Sed dicitur q̄ alias indebiti. qꝛ si esset alias debitū ipsum equiualens qd redditur: tam nō esset satisfactio ex natura rei vel redditi. nam sm iusticiā non esset correspondens isti sed alij: pro quo alias deberetur. posset tamen esse satisfactio quoquo modo ex acceptatione illius cui fieret: si aliquid alias debitum sibi in satisfactionem pro alio acceptaret: siue plus valeret siue minus. Et ista ratio satisfactionis se extendit ad contractus et obligationes et ad multa alia: pro quibus satisfieri cōsueuit: vel in quibus satisfieri cōsueuit. Hoc eñ modo recipiēs beneficiū potest beneficianti satisfacere: ⁊ hoc modo dilectus diligenti repēdendo dilectionē equalem ⁊ tam in actibus liberalibus voluntatis q̄ in actibus quodammodo necessarijs: vt in pactis in quibus est obligatio ⁊ quasi necessitās ad reddendū: potest ista ratio inueniri. Consimiliter etiā cū culpa faciat delinquentē debitorē ei in quem delinquit potest ista ratio satisfactionis inueniri: vt scz reddat sibi equiualēs eius qd abstulit ei per culpam alias indebitū modo supradicto: verum est tñ q̄ si redditum non sit equiualens in re vel sit alias debitū: nō perfecte inuenitur ibi satisfactio ex parte satisfacientis: sed magis ex parte illius cui fit satisfactio acceptātis aliquid minus valēs vel alias debitum pro satisfactorio. Et consistit ista satisfactio in quibuscūq3 actibus vel passionibus voluntarijs quibus potest alteri satisfieri: magis tñ proprie in passionibus voluntarijs vel in actibus penalibus: q̄ in alijs actibus bonis non penalibus: licet quādoq3 per aliquem actum bonū non penalē nec tristabilem sed potius delectabilem posset ista satisfactio fieri. Posset enim deus acceptare actū magnum vel perfectum charitatis pro punitione debita vni culpe: licet nō esset ꝓprie punitio: esset tñ maius bonū et magis reddens deo honorē debitum q̄ propria punitio. Sed regulariter sicut culpa ordinatur per penā et non per aliquod aliud magis bonum q̄ sit pena: ita satisfactio consistit in actionibus vel passionibus voluntarijs: penalibus tñ. Et isti actus vel passiones penales consequētes in genere reducūtur ad interiores: cuiusmodi est displicētia mentalis vel tristitia sequēs. vel ad exteriores vt ad actum confitendi peccatum et verecundiā sequētem: vel ad macerationē carnis que reducitur in ieiunium vel aliquid huiusmodi exterius laboriosum ⁊ afflictiuum operātis: quantum est dico ex vi talis operis. Nā si ex perfectiōe operantis talia fiant delectabilia: nō propter hoc per illa minus satisfacit: sicut patet. ¶ Secūdo modo accipitur satisfactio stricte ⁊ nō ita cōmuniter siue large sed ꝓprie magis. Et ista sic potest describi: q̄ satisfactio est operatio vel passio seu pena, exterior laboriosa vel penalis voluntarie assumpta vel supportata ad puniendū proprium peccatum: et ad placādum diuinā offensam. Et istud est multo strictius ⁊ particularius q̄ satisfactio pmo modo. qꝛ illa potuit cōsistere in actu penali vel passione voluntaria interiori vel exteriori. Ista tantum in actibus vel passionibus exterioribꝰ afflictiuis. Et consistit in tribus: ad que alia reducuntur: puta in ieiunio vel quocunq3 alio consimili afflictiuo seu maceratiuo carnis. in actu exteriori: non tamē sine interiori humiliatiuo mētis ⁊ recognitiuo peccati sui apud deum in actu etiā exteriori dādi elemosinam vel erogandi: nō tñ sine interiori cōpassiuo. Et hoc cōueniēter sm triplex genus peccati. qꝛ omne qd est in mundo: aut est cōcupiscētia carnis: de qua fit satisfactio ꝯuenienterꝰ p ieiuniū. aut cōcupiscētia oculoꝝ: de qua fit satisfactio p elemosinā. Aut supbia vite: de qua fit satisfactio p orōnē. Et in istis tribꝰ actibꝰ seu voluntarijs passionibꝰ penalibꝰ ipsos ꝯsequētibꝰ ꝓprie ꝯsistit satisfactio scda mō dicta. Et sic accipit satisfactio vt distinguitur ꝯtra ꝯtritionē seu displicētiā interiorem ⁊ tristiciā sequētem ⁊ cōtra cōfessionē exteriorem sacerdoti factam ⁊ verecundiam vel passionē cōcomitātem. Hec de primo articulo principali.

Scda satisfactionis acceptio.

An cuilibet pctō correspōdeat ppa satisfactio.

¶ Quātum ad secundū arti/

culū dr q̄ siue loquēdo de satisfactiōe q̄tū ad actū vel passionē mētis interiorē: siue q̄tū ad actum vel passionē exteriorē penalē non opꝫ q̄ cuilibet pctō mortali actuali correspōdeat ꝓpria satisfactio distincta a satisfactiōe alteriꝰ pcti: siue sm spēm siue sm numerū. Nā pro duobꝰ pctis mortalibꝰ eiusdē rōnis sm spēm pōt correspōdere vnica satisfactio interior. Unica dico sm numerū. Nā vnica cōtritio vel displicētia ⁊ tristicia sequēs pōt esse tāta ⁊ in tāto gradu intēsa: q̄ est sufficiēs satisfactio interior p pluribꝰ pctis mortalibꝰ eiusdē rōnis: sic q̄ q̄tum ad aliquē gradū eiꝰ sufficiat p vno: ⁊ q̄tū ad aliū gradū p alio. ⁊ sic cuilibꝫ illoꝝ nō oꝫ q̄ rñdeat ꝓpa satisfactio scꝫ numerū. Silr vni pctō sm numerū psūt correspōdere plures satisfactiōes vel totales: vel ptiales. Totales quidē. qꝛ nō est pctm ita graue: quin per solā cōtritionē vnicā possit remitti: ⁊ p ipo satisfieri. Et tūc illa sola ꝯtritio est totalis satisfactio. Pōt etiā idem pctm remitti ⁊ pro eo satisfieri per cōtritionē remissam cū alijs penis supplentibus in perfectionem cōtritionis. vel etiā per aliam cōtritionem cōpletam ⁊ perfectam eiusdē rōnis cū prima. Et ita eiusdem peccati possunt eē plures satisfactiōes interiores siue totales

siue partiales. ¶ Et sic breuiter nulla est satisfactio alicui propria: sic scꝫ q talis satisfactio nulli alteri peccato correspondere possit: nec aliqua alia eidem peccato correspōdere potest. Similiter etiā eidem peccato scdm speciem possunt multe satisfactiones scdm speciem correspondere etiam interiores. nam sibi potest correspondere satisfactio contritio interior: ⁊ satisfactio aliquis amor dei quem potest deus acceptare in satisfactionem. vel etiam flagratio martyrij propter deum in quibus quasi virtualiter ipsa contritio continetur. Et similiter pluribus peccatis scdm speciem vna satisfactio secundū speciem. immo vna scdm numerum: non loquendo de contritione vel displicentia. quia illa variatur specie sicut ⁊ peccata distincte displicentia: sed loquendo de feruenti amore charitatiuo dei ⁊ conflagratione martyrij vel huiusmodi: sicut patet.

Q nulli pctō mortali correspōdet ꝓpria satisfactio.

¶ Et sic patet q cuilibet pctō mortali actuali non correspōdet propria satisfactio nec scdm numerum nec scdm speciem modo supradicto de satisfactione interiori. de satisfactione etiam exteriori que consistit in ieiunio oratione et elemosina: licet cuilibet peccato scdm genus correspondeat de congruo propria satisfactio scdm genus sicut concupiscētie carnis ieiunium vel cilicium vel huiusmodi reducibile ad ieiunium corporale: et concupiscentie oculorum elemosina: ⁊ superbie oratio in qua est humiliatio mentis propter cōuenientiorē obuiationem pene ad culpam ⁊ conuenientius remedium preseruatiuū a culpa: tamen nō de necessitate sic correspondet pena vel satisfactio culpe qn immo pro qualibet culpa vel peccato in casu et ex causa potest imponi quodlibet istorum vel omnia aliquādo simul scdm diuersas dispositiones ⁊ conditiones recipientiū ⁊ penitentium: ⁊ vnū eorum pluries ꝓ eodem peccato. Sicut si pauper lapsus est in peccatum cōcupiscentie oculorum nō potest elemosinā dare. similiter diues deliciosus vel complexionis fragilis nō pōt ieiunare: licet sit lapsus in cōcupiscētiā carnis ⁊ huiusmodi. Et ita debēt dari eis alie satisfactiones ēm dispositiones ipsorum. Et in hoc requiritur discretio sacerdotis. qui tandem si noluerint aliquā talem satisfactionē recipere vel promittere: sed velint expectare diuinā vltionem in purgatorio: debent nihilominꝰ absolui intimādo eis q seuiorē penā in purgatorio sustinebūt dum tñ de suo pctō interiꝰ peniteāt et hoc scdm opinionē aliquorū. de quo forte magis dicet infra. Hec de secūdo articulo principali.

An possit satisfieri d vno pctō mortali ⁊ nō de alio.

¶ Quātum ad tertium arti/

culū dico q satisfactio siue īterior siue exterior primo modo vel scdo de pctō mortali pōt dupliciter accipi. Uno modo in actu. Alio mō in habitu ⁊ in prōptitudine quadā voluntaria satisfaciendi pro tempore: ita q quis licet nō velit actu satisfacere: vellet tñ si de satisfactione cogitaret: ⁊ aduerteret. Primo modo dico q aliquis potest satisfacere de vno pctō mortali actuali nō satisfaciēdo de alio. ⁊ hoc patet. qꝛ sicut nō est necessariū cogitare simul in actu ⁊ distincte oīa pctā sua vel plura: immo ēm aliquos hoc est impossibile: ita nō est necessarium actu ⁊ simul conteri de oībus pctīs suis: vel etiam satisfacere: sed de vno non de alio. vt etiā patet. qꝛ potest dare elemosinā vel orare vel ieiunare ꝓ vno et non pro alio. ita q satisfactiones actuales peccatorum sunt separabiles ⁊ distincte: ⁊ potest esse vna sine alia pro peccatis pluribꝰ ⁊ distinctis: quorum vnū saltem alium non includit. Et sic etiā potest homo penitere in actu de vno peccato.

Bonum dubium.

¶ Sed hic est vnum dubium. Nam possibile est q quis habeat plura peccata mortalia: ⁊ peniteat de vno actualiter ⁊ nō de alio. Similiter possibile est q ita intēse displiceat peccatum suum sibi: vt illa displicentia sit meritum de congruo remissionis illiꝰ peccati: ⁊ per cōsequens infusionis gratie: ⁊ tūc sequitur q aliud peccatum mortale remittatur sibi sine aliqua displicentia de ipso: sed solum per displicētiam de alio. hoc autem non est possibile. qꝛ vnus actus displicentie qui est sufficiens adequate pro minori peccato in ratione meriti vt deleatur: non est sufficiens pro duobus peccatis vel etiam pro vno alio maiori: cuiusmodi illud aliud potest esse. quare ⁊c.

Ad dubium.

¶ Ad hoc respondeo q nunq̄ in habente plura peccata mortalia vnum deletur sine alio: nec remittitur sine alio. qꝛ nunq̄ remittitur peccatum mortale: quin gratia infundatur: que cū alio peccato stare nō potest: vel saltem nō stat de facto. Impium enim est a deo dimidiam sperare veniā: vel veniam de vno peccato manente alio scdm Augustinum de vera ⁊ falsa penitentia. ita vt scdm remissionem vnius sit amicus ⁊ scdm reseruationem alterius sit inimicus: licet forte non esset hoc impossibile absolute: nec implicans contradictionem. quia scdm idem nō esset amicus ⁊ inimicus. vnde ⁊ hoc aliquando videmus etiam in nobis. qꝛ aliquē odimus aliq̄n propter vnum: ⁊ amamꝰ ēm aliud quod est in ipso. Non curo tamen de hoc.

August.

¶ Ad propositū dico q de facto vel nullum peccatum mortale remittitur: in isto sic penitente: vel quodlibet remittitur: ⁊ si quodlibet: tunc oportet dicere q talis actus displicentie de vno peccato cum habituali penitentia vel virtuali displicentia de alio sufficit ad deletionem alterius: verūtamen obligatur iste ad displicentiam actualem de alio: si occurrat pro tempore. Sicut etiam omittēs vnū peccatum in confessione non ex industria tenetur ad confessionem de illo sibi occurrente pro tempore: licet iam prius remissum fuerit. Et tunc diceretur q licet iste actus pro vno non sufficiat pro alio diuina tamen misericordia supplet attendens ad habituale propositum vel ad actum penitēdi futurum vel ad aliquid aliud: sicut placet sibi. ¶ Si vero dicatur q peccatum nullum mortale per talem actum remittitur pro tunc: sed manet in acceptatione diuina: donec superueniat alius actꝰ pro alio peccato: nunq̄ primus actus habet suum effectum remissionis: sed impeditur per peccatū mortale concomitans. sicut meritum de condigno impeditur per peccatum sequens suo modo. ⁊ sic talis actus non esset satisfactio placatiua vel regulatiua protunc: sed tantum superueniente alio actu: licet esset actus interior qui posset dici satisfactorius quoquo modo. ¶ Quecunq̄ via teneatur respondeatur ad argumentum superioris dubitationis scdm predicta.

Scda solutio.

¶ Secundo dico: q satisfactio interior non potest fieri de vno peccato: nec haberi siue in habitu siue in actu: que sit efficax (dico ad remissionem culpe) sine satisfactione de alio peccato in habitu saltem vel promptu-

tudine voluntatis ad satisfaciendū pro tempore ꝛ loco cū occurrerit: vel si occurrat. Alioquin enī a deo speraretur dimidia venia: quod est iniquitas scḋz augustinū. Quādiu enī homo nō satisfecit de peccato nec actu: nec habitu: tādiu manet inimicus. et sic non recōciliatur de aliquo peccato: nec sibi aliquod remittitur: nec sibi gratia infunditur.

Resolutio articuli.

¶ Sic igitur patet quomodo satisfactio interior pōt esse de vno peccato sine satisfactione de alio. de satisfactione etiam exteriore patet quomodo potest esse in actu vna sine alia. Sed quid: Potest ne vna esse in actu vel habitu sine alia in habitu: dico ꝙ si sit satisfactio necessaria exterior: omnis contritus interius vel sufficienter dispositus ad sacramentum penitentie accedens habitualiter saltem satisfacit: et tunc omnia peccata sibi dimittuntur: sed si post remissionem peccatorū quādo soluit: vel explet in actu satisfactionē de vno: planum est si proponat explere de alio pro tempore opportuno ꝙ vere satisfacit. Sed si explendo satisfactionē pro vno nolit satisfacere de alio nec in habitu sed potius contemnat. tunc idem est dubium: an vere satisfaciat de illo pro quo satisfactionē explet vel non: qḋ quidem dubium est: an aliquis existēs in peccato mortali quod incurrit post penitentiam vel satisfactionem iniunctam pro peccato vel peccatis alijs: de quibus prius penituit: vere satisfaciat explēdo vel faciendo penitentiam pro illis iniunctam. de hoc igitur simul dico quicquid dicant alij ꝙ existens in peccato mortali actuali de quo nō penitet nec actu nec habitu explendo penitentiam sibi iniunctam prius pro peccato vel peccatis de quibus penituit: et absolutus vel contritus fuit: vere satisfacit exterius pro illis.

Nota de satisfactione.

¶ Sed satisfactio duplex est. Una que dicitur reconciliatiua ad amiciciam: et talis non est ista. Alia que est acquitatiua pene soluende: ꝛ talis est ista. et ad eam sufficit ꝙ sit voluntaria expletio vel solutio pene debite ꝓ peccato prius remisso. licet non sit reconciliatiua ad amiciciam. et in hoc deficit a perfecta satisfactione: que est ad placandum diuinam offensam: vel saltem excludit in proposito satisfacientis omnem offensam actu vel habitu. ¶ Ex quo patet ꝙ si peniteat de peccato nouo in quo talem satisfactionem expleuit: non est sibi imponenda iterum talis satisfactio: sed tantum satisfactio pro nouo peccato. Quod autē sufficiat ad acquitationem super pena. vt scilicet talis satisfaciens liberetur a pena: videtur qr etiam in humanis emendis sufficit solutio pene etiam inuoluntaria sicut patet. Si enī alicui offense in principem correspondeat precise scḋm legem abscisio manus et huiusmodi: si isti etiam inuito abscinditur manus: satis patitur. ꝛ intantum sufficit principe ꝙ scḋm legem et iustitiam non debet ab eo penam vlteriorem expetere: et tamen nō propter hoc eum recipit in amiciciam vel gratiā. Et multomagis posset sufficere pro punitione culpe: si aliquis sibiipsi penam debitam pro culpa iam remissa infligeret: licet nō in gratia vel amicicia illius: cui peccauit. sic in proposito de explente penitentiam pro peccato prius remisso. existente tamen in peccato mortali nouo: quod postea incurrit. Si dicas ꝙ inanis est penitentia quam sequens coinquinat culpa. dico ꝙ inanis est non quātum ad remissionem peccati vel solutionem peccati prius remissi: pro quo agitur. sed inanis est. quia per sequens peccatum homo fit iterum inimicus deo ꝛ effectus salutis ꝛ finis penitentie principalis frustratur. Hec de tertio articulo principali questionis.

Ad rōes principales.

¶ Ad primum principale dico ꝙ sicut dictum est in tertio articulo homo penitere in actu potest de vno peccato et nō de alio: licet oporteat ꝙ de alio in habitu saltem peniteat: si tunc peccatū illud de quo actu penitet remittatur. et ita similiter de satisfactione potest dici. et tunc non est simul inimicus et amicus. si autē non tūc remittatur peccatū illud: de quo actu penitet: sed expectetur remissio donec de alio peniteat: tamen adhuc haberetur ꝙ de vno potest penitere ꝛ nō de alio. Actualiter dico ꝛ distincte ꝙ nō oportet ꝙ sic cogitet omnia simul actualiter et distincte. immo nec est possibile sibi aliquando: sicut patet. ¶ Ad scḋm dico ꝙ existens in peccato mortali quod incurrit de nouo post penitētiam potest satisfacere de pena debita pro peccato sibi prius remisso per penitētiam dato ꝙ nō acceptetur satisfaciens ad gratiam vel amiciciam diuinā. Est enī talis satisfactio non reconciliatiua vel placatiua sed acquitatiua. Nec oportet ꝙ acceptetur ad vitam eternam: sed tātū ad acquitationem pene pro peccato illo: pro quo exhibet. quare ꝛc. Et ex hoc patet ad tertium. ¶ Ex predictis etiam concludi potest ꝙ talis penitēs si propter peccatum nouum in quo recidiuauit dānaretur anteꝙ complesset totam penitentiā vel penam sibi iniunctam pro peccatis de quibus penituit: puniretur in inferno tēporaliter pena correspondēte illi que non fuit hic soluta. et illa soluta post aliquod tempus amplius non puniretur illa pena: sicut de veniali diceretur inferius suo modo. Ex quo enim scḋm iustitiā punitiuam semel imposita est pena tēporalis isti pro peccato de quo vere penituit: nūꝙ isti pro illo peccato debebitur nisi pena temporalis: et illa soluta nulla alia.

¶ Distinctionis Decimequinte.
Questio Secunda.

Secundo quero: vtrum damnificans aliū iniuste i bonis fortune seu auferēs vel detinēs iniuste rem alterius teneatur restituere de necessitate penitentie: ita ꝙ alias eō possit iuste penitere vel vere. ¶ Videt ꝙ nō primo. Tū qr restitutio ad penitētiā nō ꝑtinet. Nō est enī aliqua pars eius. qr nec ꝯtritio. nec ꝯfessio. nec satisfactio. Est enī alias debiti redditio. ꝛ sitr nec est oro nec ieiuniū nec ē elemosina. Tū qr aliqñ ipossibile est restituere alienū puta qñ nescit cuius est: vel vbi sit ille cuius est. nec aliqs sibi ꝓpinquus vice cuius sibi restituat illi vel qr penitēs pauper est ꝛ non hz vnde restituat. Tū qr pōt ꝯtingere ꝙ habēs rē alterius est in vltima necessitate de illa re ꝛ tūc nō pōt reddere: sz sibiipsi tenetur eam seruare ꝛ vti. Tū qr diffamaret seipsum si restitueret vel necessitetur restituere. patet de adultera habente filium nō legitimum in hereditate succedentem: ꝛ alium legitimum. si enī apud illegitimum necessitetur ꝙ restitueret hereditatem le-

gitimo: diffamaret se allegando causam. Nec tenetur etiã ille sibi credere. similiter in alio casu qñ scz de aliqua re posset scire: quis dãnificasset eum: si restitueretur sibi τ hmõi. quare τc. Tum qr restitutio alicuius posset esse magis dãnosa restituenti ꝙ proficualis. plus eñ posset expendi in procuranda restitutiõe: ꝙ res restituẽda valeat. vt si res modica deberet restitui existenti vltra mare. ¶ Scdo sic. nullus tenetur restituere alienum in preiudiciũ illius cui restituit: vel in preiudicium boni cõmunitatis. qr bonum cõmunius est diuinius. sed posset cõtingere ꝙ restitutio talis rei aliene esset in preiudictum illius cui fieret restitutio: vt si furioso reddatur gladius. posset eñ male et ad se ipsum et ad turbationem cõmunis pacis. quare τc. ¶ Tertio sic. aliquis dãnificans alium in bonis anime corporis vel fame. nõ tenetur sibi restituere. ergo similiter nec de bonis fortune. ꝓbatio antecedẽtis. qr in pluribus istis nõ potest restituere. ptz de bonis anime: si aliquis induxit aliquem ad peccãdum vel ad negligẽdum bona anime: puta subtrahẽdo ipsum a religione. Et ita dãnificauit eum in gratia τ virtutibus vel bonis motibus: vel etiã religionem a qua subtraxit eum: de persona illius nõ potest restituere. Similiter de bonis corporis: puta si occidit alium: vel amputauit ei mẽbrum: nõ potest sibi restituere qr nullum bonum fortune recõpensat. Similiter de bonis fame nõ potest aliqñ nisi contra famam propriã ꝙ magis debet diligere: ꝙ famã alterius. patz de negãte verum crimen occultum: tñ impositum sibi in publico. talis eñ negãs τ mentitur: τ infamat imponẽtem. τ tñ non potest restituere famã: nisi cõfitendo crimen corã iudice: τ perdẽdo famã suam. similiter etiã de imponẽte alteri falsum crimen in publico: non põt restituere illi famã nisi seipsum diffamãdo: τ dicẽdo ego accusaui illũ falso. similiter etiã ptz de accusante aliũ publice de crimine occulto: auffert illi famã: τ nõ potest illi restituere famam: nisi dicendo se mentitum fuisse: vel dixisse falsum. τ per ꝯsequens nisi mẽtiẽdo. sed nullus in quocũqꝫ casu tenetur mentiri nec potest ẽm rationem. ergo τc.

August. ¶ Contra omnia ista Augustinus ad macedonium non dimittitur peccatum nisi restituatur ablatum. Et ponitur. xiiij. q. vj. capitulo primo.

¶ In ista questione sic ꝓcedã.

¶ Primo ostẽdam quomodo dñia rerum vel bonorum fortune in principio distinguebãtur. τ vnde sint distincta. ¶ Scdo ostendã quomodo talia dominia iuste trãsferunt: τ per ꝯsequẽs quomodo tales res iniuste occupãtur. ¶ Tertio ostẽdam quomodo quis iniuste occupans vel detinens rem alterius vel damnificans ipsum ad restitutionem teneatur. ¶ Ultimo ad rationes.

De distinctione et dñatiõe bonorũ in principio τc. ¶ Quantum ad primum articulum dico. Primo ꝙ a principio in statu innocẽtie nõ fuerũt dñia rerũ distincta: nec fuissent etiã si ille status durasset. vnde nec lege diuina nec lege nature dñia sunt distincta. sꝫ pro statu innocẽtie τ iure nature fuissent oĩa communia τ sunt cõia pro tãto. qr de iure nature vel diuino nõ sunt dominia distincta. hoc ꝓbatur. Tum qr vsus rerum cõmunium pro statu innocẽtie fuisset conuenientior hominibus ad pacificã habitationem τ cõuersationẽ et plus valuisset ꝙ distinctio dominiorũ. Tunc eñ nullus occupasset aliquid per violẽtiam: et nisi ẽm pacificam habitationẽ. Scdo etiam qr hoc fuisset cõuenientius ad necessariam hoĩm sustẽtationem: vt sic occupasset vnusquisqꝫ quod sibi fuisset necessarium: τ nihil plus non obstãte appropriatiõe alicuius rei ad aliquẽ sicut modo bene obstat ad hoc talis appropriatio diuitum necessarie sustẽtationi pauperum. vt patz ꝓbatur hoc per illud decretũ distinctione. viij. cap. j. iure nature sunt oĩa oĩbus cõia. Et ad hoc adducitur Augustinus super Jo. cap. vj. dicẽs. quo iure defendis villas ecclesie: diuino an humano. vnde quisqꝫ possidet quod possidet: nonne humana voluntate. nam iure diuino dñi est terra τ plenitudo eius. Item ibidẽ. tolle iura imperatoris: quis audet dicere: hec villa mea est. et post ibidem. per iura regum possident possessiones. Et duodecima questione prima dulcissimis. cõmunis vsus oĩm que sunt in hoc mũdo oĩbus esse debuit. Decret. distin. 8. cap. 1. August.

¶ Scdo dico ꝙ pro statu lapsus post tẽpus innocentie non fuit cõueniens oĩa esse cõmunia: sed conueniẽs fuit dñia esse distincta: ita ꝙ locum non habuit ius nature institutũ de cõmunitate rerum: sed ẽm aliquos fuit rationabiliter reuocatum propter duplicẽ rationem oppositã illis duabus assignatis de cõmunitate oĩm pro statu innocẽtie. Post lapsum nõ conuenit oĩa fore cõmunia Primo qr magis cõuenit hoc pacifice cõuersationi τ cohabitationi hoĩm. Si eñ essent oĩa cõmunia possent pugnare hoĩes quotidie: τ bellarẽt pro occupationibus rerum ẽm voluntates suas. Scdo sicut dicunt quia vnus auferret alteri necessariã sustẽtationem per violẽtiam: sicut legitur de nemroth: qui fuit robustus venator corã dño. i. hominũ oppressor. Et ideo politia Aristotelis. ij. politice multo melior est ꝙ politia socratis ponentis oĩa cõmunia. τ hoc ẽm illum statum: qui nunc cõuenit hoĩbus. sꝫ autẽ illa scda ratio videatur impediri: sicut dictũ est supra ex cupiditate diuitum nõ subuenitẽtium pauperibus: tñ ex alio latere valet: vt hoĩes violẽti ex appropriatione rerum illis quibus appropriãtur: reprimant ne eis aufferãt illa que sunt sua: sicut aufferrent: si essent oĩa cõmunia. ¶ Tertio dico ꝙ nõ habẽte locum precepto nature de habẽdo oĩa communia pro statu lapsus: τ per ꝯsequẽs habita licentia distinguẽdi cõmunia τ appropriandi hoĩbus: non fiebat actualis distinctio per legẽ diuinã: nec per legẽ nature. Non per legẽ diuinã: ptz per illud August. adductum ꝓprio dicto: quo iure τc. Per legem nature nõ. qr sicut dicit vnus doctor: non videtur ꝙ determinetur ad opposita: vel ꝙ iura nature sint opposita circa eandem naturam humanã. determinauit autem oĩa esse cõmunia pro statu innocẽtie. ergo nõ determinat cõmunia esse districta. Tamen ratio posset solui forte ꝙ natura põt determinare ad opposita pro statibus quasi oppositis et cõtrarijs: sꝫ non pro eodẽ statu. Sicut de iure nature nõ fuit penitere pro statu innocẽtie: tñ pro statu lapsus τ post peccatum de iure nature est penitere et habere displicentiam de peccato. τ sic de multis alijs posset dici. vnde τ forte diceretur ita esse de iure nature: ꝙ nullus est: occupãti cõceditur τ pertinet ad distinguẽdum dñia rerum. Dicatur tñ ẽm August. superius allegatum vbi videtur dicere ꝙ Nota.

solo iure humano positiuo. ⁊ per cõsequens non iu
re diuino nec iure nature dñia sunt distincta. vnde
nec illa ꝓpositio prout spectat ad diuisionem dñio-
rum: ꝫ post apprehensionẽ de hoc quod est res esse
diuidẽdas: videatur esse multum probabilis ⁊ ma
nifesta: non tñ est de lege nature sed positiua. Ex
his patꝫ q aliqua lege vel iure positiuo fiebat di-
stinctio dominij. ¶ Quarto dico quãtum ad mo-
dum q ius tale positiuum distinctiuũ rerum a prin
cipio potuit esse lex positiua iusta statuta diuidẽti-
bus auctoritate alicuius superioris habẽtis pote-
statem seu auctoritatẽ super eos. vel potuit ꝓueni
Princi- pat⁹ du- plex. re ex cõsensu mutuo diuidẽtium: si iã hoc superio-
rem vel principẽ non habebãt. Principatus autẽ
vel auctoritas sup alios duplex est in genere. s. pa-
ternus ⁊ politicus. principatus patern⁹ iustus est
ex lege nature qua oẽs filij tenẽtur parẽtibus obe
dire. nec ista auctoritas patris super filios per ali-
quam legẽ mosaycã. s. euangelicã est reuocata: sed
magis confirmata. Auctoritas vero vel principa-
tus politicus est super extraneos ⁊ cohabitãtes si-
mul ciuiliter: ꝫ in nulla ꝯsanguinitate vel propin
quitate cõiunctos. sed primus principatus pater-
nus respicit multitudinẽ aliquoꝝ: q̃ q̃ non sint co-
habitãtes ciuiliter. per ista tñ non excluditur quin
cohabitantes simul ciuiliter possint pertinere cum
alijs ad vnum principatum paternũ: nec quin etiã
ꝓpinqui vel cõsanguinei cum alijs extraneis pos-
sint pertinere ad vnum principatum politicum. Di
citur aũt principatus paternus auctoritas patris
super filios. Et principatus politicus dicitur au-
ctoritas principis vel superioris sup extraneos vel
residẽs in vna persona magis ꝓprie: ꝫ dicatur ali-
qñ etiã principatus politicus auctoritas cõmuni-
tatis super quãlibet personã subiectã cõmunitati.
sed non ita ꝓprie principatus politicus residens in
vna persona puta in principe aliqñ habuit ortum
et habet adhuc ⁊ iuste a principatu vel auctoritate
cõmunitatis: sicut aliqñ aliquibus de vna cõmuni-
tate ⁊ in ipsam ꝯuenientibus que erat iuris sui: vi-
sum est q nõ poterãt bene regi sine auctoritate ali
cuius superioris. ⁊ elegerunt sibi vnum principẽ: ⁊
aliqñ tñ pro seipso ⁊ nõ pro sua posteritate: sed vo
luerunt q sequẽs similiter eligeretur a cõmunita-
te. Aliqñ vero pro se ⁊ sua posteritate. Et hoc iu-
ste. Potest enĩ quilibet sui iuris seipsum submitte
re vni persone vel etiam vni cõmunitati in his que
nõ sunt ꝯtra legem dei in quibus melius potest di-
rigi per aliam personã vel per cõmunitatem q̃ per
seipsum. Dico aũt vlterius q a principe vel comu-
nitate habente auctoritatẽ super quodlibet subie-
ctum ⁊ simul habẽtem prudẽtiã rationis recte po-
test vel in se vel in consiliarijs suis potest statui lex
De pma dñioꝝ di stinctiõe positiua recta de pertinẽtibus ad bonum regimen
subditorũ ⁊ pacẽ cõmunitatis. ¶ Ultimo dico ad
propositum q prima distinctio dñioꝝ potuit fieri
vel esse iusta a lege positiua siue lata a patre: siue a
principe vel a cõmunitate iuste principãte. Et hoc
mõ ꝓbabile est fuisse factuꝫ post diluuiũ. Noe enĩ
forte filijs suis distinxit terras quas singuli occu-
parẽt pro se ⁊ sua posteritate: ⁊ hoc principatu pa
terno. vel forte aliqñ iter aliquos diuisa sunt dñia
per legem aliquam ꝓmulgata a principe vel patre
vel cõmunitate. ⁊ illa lex forte fuit vel potuit esse:
q res tunc nõ occupata esset primo occupantis et

tunc postea diuiserunt se super faciẽ terre. Simili-
ter etiã inter aliquos potuit esse distinctio dñioruꝫ
ex cõmuni consensu vel mutuo seu concordi ipsorũ
sine lege posita a principe vel cõmunitate cui sub-
essent: sicut patet de Abrahã et Loth Genes. xiij. Gene. 13
Abrahã enĩ dedit electionẽ ipsi Loth: quã partem
vellet eligere ⁊ ipẽ reliquam acciperet. Sic igitur
patꝫ de prima distinctione. dñioꝝ quãtũ ad primum
arti. quomodo iuste potuit fieri ⁊ facta fuit nõ iu-
re diuino nec iure nature sed humano.

¶ Quantũ ad secundum arti

culum. s. quomodo vel quibus modis potest dñium
alicuius rei iuste trãsferri vel potius res ipsa. quia
aliqñ trãsfertur res nõ quãtum ad dñium sed alijs
modis: dico primo de translatione iusta ipsius rei.
scdõ de intentione iniusta vel acquisitione seu con-
trectatione. ¶ Quãtum ad primũ dico q res po- Quomõ
test transferri quãtum ad dñium ⁊ vsum. Secundo dñia iu-
modo quãtum ad vsum vel ius vtẽdi remanẽte do ste trãsfe
minio apud dñium rei priorẽ. ⁊ tertio modo trans- runtur.
fertur: sed nõ est vis in ꝓposito. qꝛ finaliter põt ha-
beri idẽ hic ⁊ ibi quantum ad iusticiã vel iniusticiã
trãslationis. põt enĩ trãsferri vsus in aliquos nõ re
manẽte dñio apud dñm primuꝫ nec apud illos qui
bus cõceditur vsus: sed apud aliquem alium: sicut
est in his que cõceduntur ad vsum fratribus mino
ribus: quoꝝ dñium ⁊ ꝓprietas ecclesie romane ac-
quiritur nisi ipsum dñium cõcedens retinuerit. Et
ideo de isto modo nõ ꝓsequor distincte ab alijs pri
mo modo. s. trãslatio rei quãtum ad dñium ⁊ vſuꝫ.
Et per cõsequens fit vno modo auctoritate princi
pis vel legis seu cõmunitatis. Alio modo auctori
tate dñi immediate possidẽtis. Primo modo fit in
prescriptione ⁊ vsucaptione. quaꝝ prima est in imo
bilibus: ⁊ alia in mobilibus. Et dico q translatio
dñi ⁊ vsus rei facta auctoritate legis vel principis
vel cõmunitatis ſm prescriptionem vel vsucaptio
nem iusta est positis cõditionibus ⁊ circunstantijs
que ad hoc requiruntur. Tum qꝛ hoc facit ad paci-
ficam cõuersationem ⁊ cohabitationẽ hoim: vt scꝫ
res tanto tpe non possit postea repeti: ne fiãt lites
immortales: ⁊ valde plures ſm q vnusquisq pro li
bito rem aliquam repeteret ⁊ generarentur odia ⁊
seditiões. Tum qꝛ legislator vel superior potest iu-
ste punire trãsgredientẽ: cuius transgressio vergit
in detrimẽtum reipublice etiam pena corporali: et
multo fortius pena pecuniaria vel translationis rei
sue applicãdo eam vel trãsferendo in dñium occu-
pantis eã tanto tpe requisito ad prescriptionẽ: quã
to tpe alius negligit eam in detrimẽtum cõmunita
tis: puta pacis cõmunis. qꝛ ſm presumptionem iu-
ris talis sic negligẽs rem suã tanto tpe: habuit rem
suã pro derelicta ⁊ nõ sit ita in re verisimile tñ est.
et puniri põt: ac si habuisset eam pro derelicta. Et
ita talis trãslatio prescriptiõis iusta est: ⁊ iuste po-
test fieri ab habẽte auctoritatem. sicut etiam dñia
primo fuerunt distincta iuste: vel potuerunt distin-
gui ꝓpter cõmunem habitationẽ pacificam: sic etiã
et transferri. Cõfirmatur hoc extra de prescriptio
nibus. Vigilãti. Et in glosa sup illud Aliena ⁊c.
¶ Alio modo fit trãslatio dñij auctoritate vel vo
luntate dñi immediate possidẽtis. ⁊ hoc dupliciter
vno modo mere liberaliter nõ expectãdo aliquam
redditionẽ quãtũ est ex natura facti. ⁊ talis trãsla-

tio dicitur donatio. Alio modo qñ transferens ex-
pectat redditionē. vel vocatur ꝓprie contractus. qr
in tali translatione voluntates simul trahuntur ad
trāsferēdum inuicē sua dñia modis inferius anno-
tandis. Prima translatio que est donatio iusta est
qñ fit a dño rei nō ꝓhibito nec impedito a lege vel
superiore a cuius voluntate depēdeat in trāsferen
do: ⁊ fit liberaliter ⁊ voluntarie potēti talē transla
tionem recipere ⁊ volēti. Tūc enim nihil prohibet
istum qui transfert cessare esse dominū: et in quem
transfert esse dominū. Ex hoc q donatio iusta fit a
domino: patz q nullus nō dominus pōt dare sicut
monachus nec filiusfamilias cōtra volūtatē abba
tis vel parentū. Ex hoc q est volūtaria ⁊ liberalis
patet q nullus coact⁹ dat. nec donatio a coacto est
donatio: sed exactio. Similiter ab ignorante. duo
enim excludit volūtarium: et inducit inuolūtariuz
scz coactio ⁊ ignorantia vel deceptio. Sup quo no
Trutani tat vnus doctor cōtra trutanos q faciunt se paupe
res vel pretēdunt: et ipsi sunt diuites. ita recipiunt
elemosinas ab inuolūtarijs. qr a deceptis de statu
eorū qui nūq̄ darent eis nisi putarēt eos esse pau-
peres. Quia etiā oportet q sit domin⁹ nō prohibi
tus per legē vel superiorē a cuius volūtate depen-
deat in dādo: et similiter nec recipiens in recipien-
do: patet q clericus nihil potest dare cōtra licētiā
pape: saltē de bonis eccl'ie vt habetur extra de sen
sibus romana. Ad cuius capituli obseruātiā penā
apposuit gregorius quartus: cuius capitulū est ho
die in sexto libro decretaliū: exigit q scz visitātes
a visitatis nulla munuscula recipiant. q̄ si recipiunt
tenētur duplū restituere: vel nō absoluantur a ma-
ledictione quā ipso facto incurrūt: vt dicit innocen
tius. iiij. in nouis cōstitutionibus. Similiter etiam
nō potest dari fratribus minoribus pecunia immo
nec dominiū alicuius rei: quia nec hoc potest reci-
De ꝯtra pere. ¶ Sic igitur patet de donatione. Si autem
ctib⁹ vel fiat translatio dominij nō liberalis mere: sed ab ex
trāslatio pectante redditionē que translatio dicitur contra-
ne dñij n̄ ctus. hoc fit tripliciter. vno mō rei vtilis pro re vti
liberalib li. Et dicitur talis cōtractus permutatio vel com
mutatio. Secūdo mō rei vtilis pro nūmismate qđ
inuētum est ad hoc. Et ex parte trāsferētis rē vti-
lem pro nūmismate dicitur vēditio: ex parte vero
trāsferentis nūmisma pro re vtili dicitur emptio.
Tertio modo nūmisma etiā pro nūmismate. ⁊ dici
tur iste cōtractus mutuū. propter in oībus istis cō-
tractibus vt sint iusti: requiritur quelibet cōditio
supradicta in donatiōe. sed addūtur speciales quā
tum ad primū cōtractuz rei vtilis pro alia re: vt vi
ni pro blado ⁊ huiusmodi. dico q domini taliuz re
rum iuste eas permutāt sine fraude si seruēt equali
tatem valoris in cōmutatis ſm rectaz rationē. Si
ne fraude dicitur primo ⁊ per hoc excluditur dece
ptio ex parte vtriusq̄ in substantia q nō commu-
tet cuprū vel auricalchū loco auri vel argenti: vel
in quātitate q nō minus in quātitate: sed ſm men-
surā rectā. Uel in qualitate: vt q nō cōmutet vinū
corruptū loco sani vini decipiendo proximum: sed
dicitur q debet seruari equalitas valoris rerū cō
mutatarū ⁊ hoc intelligēdo equalitatē valoris nō
ſm nobilitatem rei in natura: sed ſm valorem ad
vsum ⁊ vtilitatē vite hominū. Sed subditur ſm re
ctam rationē. quia equalitas ista nō consistit in in-
diuisibili. rei sicut dicit quidē doctor motus ex hoc
q iusticia cōmutatiua habet ⁊ seruat mediū rei. ce
tere aūt virtutes mediū rationis. sed mediū istud
latitudinē habz. que quidē latitudo qualis sit: ⁊ ad
quātuz se extendit: quādoq̄ ex lege positiua: quan
doq̄ ex consuetudine ſm rationē innotescit. Iusti
tia enim cōmutatiua nō seruat mediū rei indiuisi-
bile simpliciter ⁊ absolute. tale eñ mediū vix vnq̄
posset attingi. sed ſm rationē ⁊ necessitatē rerū vel
vtilitatē ad vsum hūanū pro qualitate tēporū ⁊ lo
corū. Et nota hic etiā q nō solū in emptione ⁊ vē-
ditione yconomica: sed etiā politica ⁊ negociatiua
seu lucratiua que est mercatorū habēt ista locū. Et
cū hoc ad hoc q sit iusta: requiritur q sit in bonum
cōmunitatis non in preiudicium: sicut negociatiua
des regratiers. Et possunt accipere tales negocia
tores vltra sortem: vel carius vendere pēsando di
ligētiā suā ⁊ industriā ⁊ pericula et etiā dāna que
aliqñ incurrūt in tali negociatiōe vtili reipublice.
¶ Consimiliter dici potest per oīa de emptione ⁊ De emp.
venditione rei vtilis. s. pro nūmismate: q seruatis et vendi.
illis conditionibus puta seruata equalitate valo- rei vti. ꝓ
ris rei ad valorem nummismatis sicut rei ad rem nummis.
modo predicto fit iusta cōmutatio talis. Addo au
tem ad istos duos cōtractus q in ipsis licet vēden
tem vel ementem pensare dānum suum: nō autem
cōmodum ipsius emētis siue eius cum quo permu-
tat in carius vendendo: vel permutando. vt si quis
multum indiget re sua: ⁊ per magnā instātiam in-
ducatur ab alio vt vendat eam vel permutet: cum
posset se preseruare indēnem: ⁊ ex sua venditione
vel permutatione multū dānificetur: potest carius
rem suā vēdere: seu permutare. Nec alias sine tali
dānificatione vēderet vel permutaret. sed si emēs
magnum cōmodum cōsequatur ex illa re sic vendi
ta vel permutata: non potest carius vendi vel per-
mutari ꝓpter hoc. qr ꝓpter talem cōmodum maius
ex parte ementis nec res vēdentis in se est precio-
sior: nec sibi melior vel vtilior. Et ideo non debet
inde maius precium reportare. secus aūt est qñ dā-
nificaretur. qr tunc res lz nō sit in se preciosior. ta- Nota de
men vendēti est preciosior. ¶ De alio cōtractu nū mutuo.
mismatis pro nūmismate qui ē mutui datio vel mu
tuū dicūt oēs q oportet reddere equale in numero
et pondere. et hoc vel formaliter vel equiualenter.
nec tradēs pecuniā mutuo pōt recipere vltra sortē
ex pacto nisi in aliquibus casibus: qui dicentur in-
fra. Ad hoc adducūtur ratiōes que adducūtur ad
probādum iniusticias vsurarū quarū prima est q
in mutuo transfertur dñium pecunie in illū cui mu
tuo traditur pecunia. hoc importat nomen mutui.
Mutuū est eñ facere de meo tuum vel econuerso.
Et ita qui cōcedit mutuo: non manet dñs pecunie
mutuate. Et ita si pro illa recipit vltra sortem non
pro suo recipit vel vendit nō suum. Alia ratio est.
qr dato q maneret dñs pecunie: ⁊ non intenderet
transferre dñium pecunie: adhuc pecunia de se est
infructuosa: ⁊ sterilis ⁊ vsus ipsius est consumptio
eius. Unde ⁊ vsus a dominio nō separatur ſm ali
quos. Et si est fructuosa: hoc nō est ex se: sed ex in-
dustria vtētis: que quidē industria nō est cōceden-
tis mutuo pecuniā. Et ideo si fructum de pecunia
mutuata recipit de non suo recipit: vel id quod est
alterius sibi vendidit. quare ⁊c̄. Et hec est ratio ꝓ rōes cir
oppositū quare fructus pignorꝫ quē habēt ex seip- ca predi-
sis cōputātur in sortē. ¶ Si forte dicas q iste ra- cta.

tiones nõ concludũt. bene videtur mihi ꝙ non coguntur ex lege diuina certum sit vsuras dãnari et recipere mutuãtem vltra sortẽ: sicut dicetur infra nisi in aliquibus casibus ex pacto dico. ¶ Sed si arguas ꝙ licet vnicuiq; in cõtractibus seruare se indẽnem: vt dictũ est supra de vẽdẽtib⁹ carius maxime cũ inducũtur ab illis quib⁹ vẽdũt. igitur. ¶ Similiter si inducatur quis ab alio: vt sibi mutuet licet sibi seruare se indemnem: cum aliquã possit damnificari ex tali mutatione. quia modo indiget sua pecunia ad vsus bonos: in quib⁹ posset lucrari: vel qui sunt sibi pro modo necessarij ⁊ vtiles: licet sibi seruare se indẽnem. sed hoc non potest nisi cum pacto recipiendi aliquid ꝓportionaliter damno suo vltra sortem. q: sine pacto totum esset incertum. ¶ Et similiter etiam. q: ille qui accipit mutuo pecuniam: et reddit vltra sortem volũtarie trãsfert dñium pecunie ⁊ pro sorte ⁊ vltra sortem. et sic ille potest iuste recipere: vt videtur. ¶ Preterea etiã si prima ratio esset bona: que est adducta ad oppositũ: eadẽ ratione sequeretur ꝙ nec pro aliqua re vẽdita liceret recipere vltra sortẽ. q: postq̃ vendita est: nõ est vendẽtis sed emẽtis: sicut ⁊ pecunia postq̃ mutuata est non est mutuãtis: sed eius cui mutuat. Si dicas ꝙ ante fuit vendẽtis: ita dico de pecunia: que ante fuit mutuãtis. ¶ Similiter etiã scd̃a ratio nõ videtur valere. q: si pecunia non sit ex se fructuosa: sed ex industria vtẽtis: fructuosa tñ posset esse mutuãti ex industria sua qua vteretur pecunia ad vtilitatem ⁊ necessitatẽ suam: nisi cõmodaret eã. et sic carius põt eam mutuare: ⁊ vltra sortẽ accipere redimendo dãnum suũ: ⁊ reddẽdo seipsum indẽnem. quare ⁊c̃. ¶ Quicquid sit de rationib⁹ dicitur cõmuniter ⁊ tenetur ꝙ nõ licet mutuãti pecuniam recipere ex pacto vltra sortẽ: nisi in aliquibus casibus

Casus i qb⁹ licet solũ mutuãti pecu. recipe ex pacto ⁊c̃ — puta in tribus. Primo ratione pene ꝯuentionalis si accipiẽs mutuum nõ soluat vel restituat tpe statuto ⁊ debito: dum tñ nõ fiat in fraudẽ vsurarũ. i. ꝙ mutuãs nõ vellet accipiẽtem trãsgredi terminũ: vt plus acciperet. Scd̃o ratione interesse. Nam debitor ex cuius nõ solutione creditor notabiliter dãnificatur: tenet illi creditori de interesse. creditor aũt non posset habere actionẽ ꝯtra eum in foro exteriori de hoc nisi essent pacta vel munimenta: licet in foro cõscientie teneatur debitor vltra sortẽ ad interesse. Tertio qñ vtrũq; .s. ⁊ capitale ⁊ superfluum ponit sub incerto. qd̃ ꝓbat extra de vsuris in caplo Nauigãti. §. ratione. per locũ a simili. q: sicut ibi incertitudo excusat ita hic. ¶ Quod autem non liceat aliter de mutuo ex pacto recipere vltra sortẽ: cum

Luce. 6. cap. 6. — sit vsura: pꝫ ⁊ ex nouo testamẽto Luce. 6. ca. 6. date mutuum nihil inde sperãtes. ⁊ ex veteri testamẽto Ezechie. 18. Ad vsuram nõ commodauerit ⁊c̃.

Ad precedeñ. rationes. — ¶ Ad illa vero que adducũtur dico. Ad primum ꝙ in ꝯtractu mutui nõ licet isti seruare se indẽnem recipiendo vltra sortẽ ex pacto nisi modis predictis: sed tenetur ex lege diuina ad nõ recipiẽdum vltra sortem. ⁊ potest seruare se indẽnem nõ mutuãdo pecuniam suã. Nullus enĩ cogit eum ad faciẽdum misericordiã proximo suo cum dãno suo. ¶ Ad scd̃m dicitur vnomodo ꝙ licet dñium superflui accepti vltra sortem trãsferatur in vsurarium: tamẽ tenetur ad restitutionẽ ⁊ iniuste retinet. Sicut etiam dñiũ pecunie mutuate trãsibat in acipientem: ⁊ tñ tenebatur restituere feneranti vel mutuanti. Aliter potest dici s̃m alios ꝙ dñium non transit in feneratorem. q: ex precepto diuino ꝓhibetur accipere vltra sortem ex mutuo. ⁊ ita impeditur iste ab accipiẽdo quãtumcunq; alius velit sibi dare puta nõ est presumẽdum ꝙ alius vellet sibi dare ⁊ vltra sortẽ aliquid restituere: nisi coactus ex pacto vel signo equipollente. Si tñ daret sibi aliquid vltra sortem non ex pacto nec ex signo equipollẽte: vel equipollente facto ex parte mutuantis: sed per modum curialitatis ⁊ libere: ⁊ iste reciperet nõ ratione mutui: sed sicut curialitatem: nec in fraudem vsurarum: nõ videtur quin posset recipere iuste hoc modo vltra sortem: nec teneretur ad restitutionẽ: ⁊ quin dñium talis dati in ipsum trãsferretur. ¶ Ad tertium nõ video ꝙ ratio illa cõcludat necessario: que adducebatur cõtra vsuras. Similiter nec scd̃a: nec forte alia aliqua. vnde nec illa que adducitur de tempore .i. ꝙ vsurarius vẽdit tempus quod nõ est suum: nõ concludit. Diceretur enĩ ꝙ nõ vẽdit tẽpus: sed carius mutuat vt faciat indẽnem. quia hoc tempore plus sibi valet pecunia qua potest se iuuare: ⁊ tñ mutuat eam cum dãno suo vel periculo: vt reddatur sibi tẽpore alio. Et ita ex parte mutuantis traditur plus tẽporis: ⁊ ex parte accipiẽtis traditur ⁊ restituitur plus rei: non ꝙ tẽpus vendatur: sed q: plus valẽs hoc tẽpore nisi mutuãti in dãnum suum mutuatur: nisi restituatur sibi postea dãnum suum: ⁊ per cõsequens plus rei vel pecunie. ¶ Que autem supradicta sunt de cõmutatiõibus rerum vtilium pro se inuicẽ vel pro nũmismate dicta sunt de cõmutationibus in quibus vterq; statim recipit quod suũ est. sed qñ cõmutans nõ statim recipit illud pro quo cõmutat: sed differtur hmõi receptio: eedem regule sunt seruande quãtum ad iustum ⁊ iniustum. Addi tur tamen ab vno quãtum ad tales cõmutationes ꝙ cõmutans non vẽdat tempus: ⁊ ꝙ non ponat se in tuto de lucro ⁊ illum cum quo cõmutat de damno. Alioquin esset vsura si venderet tempus. i. si ratione dilationis ipsius solutionis per tẽpus carius vẽderet: q̃ res valeat: quando vendit eam: cum iñ tunc esset vẽditurus. talis enĩ est vsurarius vt patz extra de vsuris consuluit. Similiter etiã si non determinat precium qñ vendit: sed expectat determinari precium in futurum. sic ꝙ in tuto se ponit de lucro: ⁊ emẽtem de damno. quia tunc in futuro res plus valitura est: ⁊ solet valere cõmuniter ⁊ regulariter q̃ quãdo vendit cum tñ ipsam rem venditurus esset alias quando vendit vsurarius est. et hoc siue tale tempus ponatur indeterminatum tñ conditionatum: ꝙ quando res plus valebit: siue ponatur tempus certum ⁊ dies prefixa quãdo solet res plus valere. ¶ Sic igitur pꝫ de modis alienandi dominium rei: quomodo iuste fiunt. modo restat dicere de modis transferendi vsum vel rem quãtum ad vsum. Et sunt duo modi. vnus est accommodatio et alius est locatio. Accomodatio est liberalis translatio rei quãtum ad vsum. ⁊ habet similes leges vel regulas quantum ad iustum vel iniustum: sicut liberalis donatio cui correspondet. Sed locatio assimilatur ⁊ correspondet emptioni vel venditioni. ⁊ habet similes leges vel regulas quantum ad iustum vel iniustum: sicut emptio vel venditio suo modo. Mutuo vero non correspondet aliqua translatio rei quantum ad vsum: sed pecunia locari potest retento dominio apud locãtem. habet enĩ — De trãslatiõe rei q̃tuz ad vsum.

aliquem vsum vtilem preter eius consumptionem: vtpote ad videndum vel ornandum et ostendendum possibilitatem vel aliquem esse diuitem: sicut et iocalia. Et pro tali vsu retento dominio potest locari et pecunia inde recipi: et talis translatio quantum ad vsum dicitur locatio. similiter etiam pro tali vsu potest accomodari retento dominio. et dicitur talis translatio vsus accomodatio. ¶ Sic igitur patet quomodo iuste transfertur res: et possidetur vel quantum ad dominium: vel quantum ad vsum: et quomodo iuste occupatur. Ex predictis per oppositum dico quod patet quomodo res potest iniuste occupari vel transferri ad aliquem. quia rectum est iudex sui ipsius et obliqui sicut dicitur primo de anima. Nam in donatione est iniusticia ex deceptione et coactione seu inuoluntario. et hoc sicut supra dicebatur. vel ex non potestate et aliis oppositis ad illa que superius dicebantur. similiter in aliis: sicut patet. Sed preter iniusticias in donationibus vel contractibus supradictis sunt iniusticie alie: puta quando aliquis vsurpat vel occupat rem alterius domino simpliciter inuito siue per furtum: siue per rapinam. Et iste iniusticie sunt manifestiores quam alie supradicte in contractibus et maiores. Nam in illis est iniusticia quantum ad aliquas conditiones. in his autem simpliciter. Hec de secundo articulo principali.

Quomodo res iniuste occupari potest.

¶ Quantum ad tertium articulum

ostendam. Primo quod restitutio alieni est facienda: et quare. Secundo quis tenetur restituere. Tertio quid tenetur restitvere. Quarto cui est restitutio facienda. Quinto quomodo est facienda. Et sexto quando est facienda. ¶ De primo dico quod sicut auferre alienum iniuste est peccatum mortale et contra preceptum decalogi. Non furtum facies: ita etiam et tenere alienum iniuste. Et ideo sicut necessarium est seruare preceptum negatiuum: ita necessarium est non tenere alienum iniuste. et per consequens vel actu statim reddere habita oportunitate. Et dico quod hoc necessarium est ad vere penitendum in habente vel detinente alienum scienter et aduertenter: ita quod alias vere non potest penitere nisi actu vel habitu et promptitudine puta si occurreret sibi: et de hoc cogitaret: proponat restituere: et vel actu restituat si habet opportunitatem. sed dico quod talis restitutio non est facienda vt quedam pars satisfactionis que dicitur tertia pars penitentie: sed precedit talem satisfactionem actu vel habitu. sicut cessatio a peccato actu vel habitu. Non est enim nisi cessatio ab hoc peccato contra preceptum: non furaberis vel non furtum facies: sicut reddere adulteram viro suo. non est nisi cessare a transgressione huius precepti. Non mechaberis. et precedit penitentiam seu satisfactionem iniunctam a sacerdote. vnde nec iniungitur a sacerdote restituere alienum: sed hoc iniungitur a lege diuina. et sicut tenens adulteram non capax penitentie sed irrisor. Et si veniat ad penitentiam addit peccatum peccato: ita detinens alienum voluntate vel facto: dum talis est: non est capax penitentie sed irrisor. Est igitur restituere alienum ad veram penitentiam necessarium: sicut cessare a peccato est ad hoc necessarium. Et sic patet quod necessarium est restituere: et quare. ¶ De secundo quis tenetur restituere dantur duo versus istis. Jussio consilium consensus palpo recursus participans mutus

Quod restitutio alieni est facienda et quare.

Quis tenetur restituere.

non obstans non manifestans. Quorum sententia stat in hac maxima: quicunque abstulit vel detinet alienum iniuste: tenetur restituere. Auferens autem potest esse vel vt causa principalis seu precipiens vel sub principalis seu instrumentalis: vt exequens vel coadiuuans: vel vt causa inducens vel consulens: vel vt consentiens non impediendo cum posset sine preiudicio sui status et persone et boni sui: vel fauens et adulans tali adulatione vel fauore sine quibus non fieret: vel recipiens et sustentans. Consimiliter de detinente modis predictis. vel vt causa principalis: cuius imperio detineretur positiue vel priuatiue: scilicet quando iubet restitui: quando ad eum pertinet ex officio: vel auxilium seu fauorem prebens: vel socius in detinendo: vel non obstans cum posset commode: vel tacens: quando per verbum suum commode posset reddi. vt in iudicio requisitus quando tacet veritatem: et non manifestat. Et breuiter omnis obligatio ad restitutionem reducitur ad auferre vel detinere aliquo modo predictorum: aut vt causa principalis vel precipiens: vel causa proxima exequens vel coadiuuans: vel consulens seu inducens: vel non impediens et huiusmodi. Et hec omnia reducuntur ad consensum efficacem verum vel interpretatiuum auferendi vel detinendi alienum. Et omnes predicti tenentur quilibet in solidum sed vno restituente: omnes alii liberantur. tenentur tamen restituenti quilibet pro rata sua. Omnes ergo predicti plectuntur pari pena secundum illud. ii. q. i. Notum sit vbi dicitur quod facientem et consentientem pari pena constringit. Et accipitur a priori edicto pauli ad Romanos. i. Non solum qui talia agunt digni sunt morte: sed etiam qui consentiunt facientibus. ¶ De tertio. scilicet quid restituendum: dico quod res ablata vel iniuste detenta et fructus ipsius: si est ex se fructifera. non autem fructus qui proueniunt ex industria occupantis. vnde et lucrum pecunie feneratoria non est restituendum: licet pecunia feneratoria sit restituenda. et hoc verum est. quod multum potest mouere: et mouet aliquos ad fenerandum: Quod autem non teneatur restituere fenerator lucrum exquisitum ex pecunia feneratoria probatur. Alioquin enim recipiens tale lucrum posset iuste esse vsurarius. Nam recipere lucrum vel fructum de sua pecunia per industriam alterius est facere vsuram. Debent autem ista restitui ab occupante iniuste: vel equiualentia si non habentur. ¶ De quarto cui. scilicet facienda sit restitutio: dico quod damnificato debet fieri restitutio si sit possibile: nec interueniat impedimentum: puta prohibitio alicuius superioris vel aliquid tale. Et hoc damnificatus notus est a restituente: et potest haberi presens vel est presens vel si res restituenda potest sibi mitti absque maiori sumptu vel incommodo: quam valeat ipsum restituendum: vel suis heredibus seu propinquis si est mortuus: vel si absens: sic quod non potest commode sibi mitti: nec expectetur probabiliter reuersurus: vel presens futurus: consimiliter sicut sibi. Et ista sunt consona legi nature. Nam in his duobus casibus verisimile est quod vellet restitutionem fieri isto modo. Sed si est mortuus et non sunt propinqui eius noti: vel si illud quod restituendum est esset maioris sumptus in mittendo quam vtilitatis illi cui mitteretur: et nesciuntur propinqui eius: dico quod pauperibus facienda est restitutio vice illius. quia cui non potest tem

Quid restituendum.

Cui fiendo est restitutio.

poraliter reddi: spiritualiter redditur. et redditus spiritualis fit maxime reddendo pauperibus pro illo. videtur tamen vnus doctor dicere ꝙ illo non mortuo sed viuente et distante si restituendum sit maioris sumptus ad mittēdum q̃ valoris: dato ꝙ sciantur propinqui illius: ⁊ habeantur presentes: non debet eis restitui: sed pauperibus. Et ratio potest esse. quia nondum illi tanq̃ heredes successerunt. Potest tamen dici ꝙ eis potest restitui. quia licet nondum tanq̃ heredes successerint: presumi potest de sua voluntate: ꝙ eis velit illud restitui: nisi aliunde oppositum appareret. ⁊ tunc pauperibus esset restitutio fienda ❡ De quinto dico ꝙ restitutio per talem modum fieri debet: vt si fieri debet: vt si potest fieri non prodatur crimen restituentis: nisi alias fuerit notum: sed sit crimen occultum hoc autem aliquando potest facere restituens per seipsum siue in restitutionibus certis: siue in restitutionibus vagis erogando pauperibus. quia de restitutionibus vagis nō inuenitur necessarius mediator determinatus. Si autem non potest facere per seipsum: quia procederetur crimen. quia semper alias melius est: ꝙ faciat per seipsum: potest tunc restituere per personam ydoneam ⁊ fidelem de cuius fidelitate sibi constet. Et maxime ad hoc est idonea persona confessoris: cui iam est crimen vel peccatū detectum: vt videtur: nisi aliquid aliud hoc impediat. Et sic patet quomodo fie restitutio: et per quem vel per quos facienda. ❡ De sexto. scꝫ quando dico ꝙ oportunitate habita. non enim licet tenere alienum inuito domino. i. domino inuito: ⁊ quando debet esse inuitus. i. quando rationabiliter vult ꝙ sibi restituatur. Et per consequens restitutio non semper statim est facienda sed oportunitate habita quātum ad omnia concurrentia ad hoc vt fiat: ⁊ iuste vel recte fiat. vnde et in casibus posita voluntate restituendi interius licet differre restitutionem exterius. Et vniuersaliter in omni casu in quo ille cui est facienda deberet rationabiliter velle eam differri: ⁊ non statim fieri vt quando restitutio est in preiudicium communitatis: vel illius cui fiat restitutio: vel in diffamationē proximi restituentis. Magis enim debet diligere famam proximi q̃ modicum bonum temporale sibi restitui. vel quando restitutio esset nimis notabiliter damnosa restituenti: ⁊ modicum proficua sibi et in his casibus vel consimilibus (si aliqui sunt) non habetur oportunitas restituendi. Similiter etiam quando non potest restituere patet. Sufficit ergo in talibus casibus propositum restituendi oportunitate habita. sicut patet in vltimo casu: quando non habet vnde: nec potest: planum est ꝙ pro tunc non tenetur: licet teneatur: pro quando venerit ad pinguiorem fortunam. Actio enim vel ius agendi illius cui fienda est restitutio: non cessat nec soluitur per inopiam istius: sed sopitur ad tempus: donec veniat ad pinguiorem fortunam: sicut habetur de debitore et creditore extra de solutionibus: odardus ⁊ notatur in glosa. Hec de tertio articulo principali.

Quomodo restitutio sit faciēda.

Quā ē facicēda restitutio.

Ad rōes principales.

❡ Ad primum principale ar/

gumentum cum illis que implicantur in ipso: patꝫ ad omnia ex predictis vsq; ad illud: quando dicitur ꝙ occupans rem alterius potest esse in vltima necessitate in qua indiget tali re. dico ꝙ si ille cui est hoc restituendum non sit in vltima necessitate: non est sibi restituendum: sed factum est illius qui occupat illud in tali necessitate iure poli. Et patꝫ extra de verborum significationibus: exiuit. Et est hodie in sexto libro: exiuit qui seminat ⁊c̃. Nec tunc debet velle ille cuius fuit: ꝙ sibi restituatur. immo idipsum deberet dare: si haberet illi qui extrema necessitate detinetur. Si vero ambo scilicet detinens et cuius res detinetur sint in extrema necessitate si prius deuenit dominus ad illam extremam necessitatem q̃ detinēs: dico ꝙ debet sibi reddi si potest: duplici iure. vno quia sua est. alio quia in extrema necessitate est cui per alium non subuenitur. Si vero detinens prius deuenit ad extremam necessitatem: tunc idem quod prius. dico ꝙ res facta est detinentis: et cessauit dominium primi domini in re ista. nec debet sibi reddi si postea deueniat ad talem necessitatē stante necessitate primi. Si dicas ꝙ ambobus simul deuenientibus ad extremam necessitatem detinens rem non debet eam reddere primo domino. quia magis debet diligere vitam suam et subuenire proprie necessitati: q̃ alterius. alioquin seipsum priuaret vita: ⁊ esset homicida sui. Dico ꝙ immo debet illam restituere domino primo: nec potest eam retinere. quando dicis ꝙ magis debet diligere vitam propriam ⁊c̃. dico ꝙ magis debet eam diligere vt est diligibilis ad vitam eternam. ⁊ dico ꝙ in hoc casu non diligeret vitam suam ad vitam eternam: sed potius iniuste diligeret animam suaꝫ et ad mortem eternam. Et ita potius debet sustinere dispendium mortis negligēdo iuste vitam suam q̃ peccare sustinendo eam de alieno: quod est alicuius in extrema necessitate positi cui statim potest restitui. Nec est homicida sui. mortē enim sustinet: et non infert: sed esset homicida. alterius magis. vnde isto modo homicida suspendēdus non debet occidere suspensorem vt custodiat vitam suam. sed magis debet sustinere dispendium mortis iuste q̃ alium occidere: ne suspendatur. Nec est homicida sui sicut patet. ❡ Sed nunquid ille detinens rem que prius deuenit ad extremam necessitatem et facta est sua pro illo tunc tenetur postea ad restitutionem: si deueniat ad pinguiorem fortunam.

bona difficultas.

❡ Ad hoc respondetur ꝙ res illa que fieret detinētis in extrema necessitate: nō posset esse nisi res pertinens ad victum: que in vsu consumeretur: vt panis vel vinum vel huiusmodi. Aut igitur detinens occupasset eam ante extremam necessitatem: aut in ipsa extrema necessitate si ante: tunc dicitur ꝙ ipso veniente ad pinguiorem fortunam teneretur ad restitutionem. nec in ipsa necessitate tolleretur ius alterius pro semper: sed pro puncto illo vel hora extreme necessitatis: pro qua iste necessitatus esset et ex obligatione precedente. quia iniuste occupauit aliquando: teneretur postea ad restitutionem: ita ꝙ obligatio illa esset sopita pro hora extreme necessitatis. Si autem ipsa hora necessitatis occuparet eam dicitur ꝙ extunc esset sua: ⁊ iuste occuparet eam: nec teneretur postea ad restitutionem Eodem modo videretur aliis posse dici de pecunia vel re alia statim commutabili in aliquid victuale pro hora necessitatis extreme. ❡ Aliis videretur posse dici ꝙ occupans vel detinens rem necessariam pro hora necessitatis extreme sit dominus illius rei

1. solutio

Scda.

et cessat dominium pro illa hora a domino priori.
sed cessante necessitate cũ postea peruenerit ad pin
guiorem fortunam: tenetur ad restitutionem: et re-
uertitur dominium ad priorem dominum: et tene-
tur ille ad restitutionem siue prius siue tunc occu-
pauerit. Teneatur via que videtur melior. quia
neutra est mihi certa. Similiter ad illa que sequun-
tur in eodem argumento: patet ex predictis: nisi de
adultera habente filium illegitimum. dicunt aliqui
ꝙ debet reuelare in secreto veritatem filio spurio
inducendo eum: vt dimittat hereditatem filio legi-
timo. Aliter ꝙ debet dicere viro suo vt assignet he
Cõtra.1. reditatem filio legitimo. ¶ Sed cõtra primum di
respon. ctum videtur. quia aut filius crederet matri: aut nõ
si crederet: tunc mater esset diffamata apud filium.
et in aliquibus locis in quibus succedit hereditas
primogenito: non permitteretur relinquere heredi
tates. vel si permitteretur: difficile esset: vt propter
conscientiam talem secretam dimitteret heredita-
tem magnam. pauci enim tales inueniũtur. Et pre
terea forte non crederet sibi. Si igitur non crede-
ret: esset idem malum quod prius: ⁊ cum hoc vnum
aliud. quia mater esset diffamata ⁊ frustra.
Contra ¶ Contra secundam responsionem. quia ⁊ mulier
2.solu. se diffamat apud virum: et exponit eum periculo
vxoricidij: ⁊ seipsam periculo mortis ⁊ ꝑpetui odij
a marito. ⁊ maritus non tenetur forte sibi credere.
et dato ꝙ credat: non potest hereditatem a primo-
genito aufferre: nisi ꝓbet eam esse talem in foro ex-
teriori: maxime vbi de iure cõmuni primogenitus
est heres: non ex voluntate patris. ¶ Aliter ergo
3.solu. dicitur ꝙ talis adultera debet suadere: sicut potest
conuenientius: vt filius spurius dimittat heredita
tem non prodendo crimen suum: sed per alias vias
vtpote suadẽdo ꝙ intret religionem: vel ꝙ fiat cle-
ricus ⁊ recipiat beneficia ecclesiastica: ⁊ sic per con
sequens alteri fratri vero heredi relinquat heredi-
tatem. sed si per istas vias: vel per aliam honestam
non possit eum ad hoc inducere: non videtur ꝙ tali
in persuasibili ab ipsa debeat se prodere. quia non
apparet ꝙ sibi obtẽperaret in hoc: immo forte ma-
gis animaretur ad tenendum. vt caueret notam ma
le nati quam multum solent cauere tales spurij. Et
tunc debet laborare restitutionem fieri vero here-
di aliunde: sicut potest bono modo ẜm correspon-
dentiam iusticie. Non ꝙ teneatur ad equiualens to
ti hereditati. quia multum differt habere et prope
esse ille autem nunꝗ habuit hereditatem. sed suffi-
cit restituere ẜm arbitrium boni viri. ¶ Ad secun-
dum argumentum principale patet ex dictis in cor
pore questionis: quid dicendum si restitutio fieret
in preiudicium illius cui fit: vel in preiudicium bo
ni coommuis. ¶ Ad tertium dico primo de bonis
Ad.2. anime: ꝙ aliquis damnificans alium in eis: puta in
princi. ducens ad peccatum: vel retrahens a bono: puta a
religione ⁊ virtute: tenetur illi damnificato ad re-
stitutionem suo modo: sicut est sibi possibile: puta
Ad.3. inducendo ipsum efficacite r ad penitentiam et ad
actus virtutum et vitam religiosam. Et si sola in-
ductio non sufficiat. quia facilius est peruertere ꝗ
cõuertere debet alio modo niti: vtpote per seipsum
orando et orationes aliorum procurare ad hoc: vt
ille reducatur. Plus enim damnificatur qui in bo-
nis anime damnificaẜ: ꝗ qui in bonis fortune: sicut
illa sunt meliora ꝗ ista. Et ita non minus tenetur
damnificans alium in istis ad restitutionem ꝗtum
sibi est possibile: ꝗ in illis. Si quis autem abstraxit
aliquem a religione aliqua vel impediuit intentio-
ne damnificandi religionem: aut ille est obligatus
obligatione professionis ad religionem: ⁊ tunc te-
netur laborare quãtum potest vt ille reuertatur ad
religionem. aut non obligatus sed dispositus: et
tunc non tantum illi religioni tenetur sicut primo:
sed ad aliqualem restitutionem: puta ad inductio-
nem alterius equiualẽtis ad ingressum religionis. nota cor
¶ Ex quibus patet vnum correlarium. scilicet ꝗ relarium
periculosum est ⁊ fatuum inducere aliquem ad pec
catum: vel retrahere a bono virtutis: et impedire de bonis
ipsum a sancto proposito religionis. ¶ De bonis corporis
corporis dico ꝙ aut damnificans intulit damnum
vltimum puta mortem. Aut nõ vltimum: sed citra
mortem. si primo modo planum est ꝙ tenetur ad re
stitutionem occidens hominem iniuste. Similiter
damnificans citra mortem: ⁊ hoc siue damnum sit
irremediabile vt mutilatio vel amputatio membri:
et hoc siue sit enormis siue non: siue sit remediabi-
lis vt vulneratio vel huiusmodi lesio. Et dico ꝙ in
omnibus istis iuste posset statui a principe vel com
munitate lex talionis: vt redderet damnificans vi-
tam pro vita: dentem pro dente: oculum pro oculo:
manum pro manu: vulnus pro vulnere: liuorem
pro liuore: sicut erat in lege mosayca. Non ꝙ habe
ret virtutem lex talionis a lege mosayca. quia hoc
esset iudaisare: sed ex auctoritate institueñtium sub
lege noua. sicut etiam multa alia legalia possent ra
tionabiliter institui a legislatore euãgelico. ⁊ sunt
statuta de facto: vt patet ex decretalibus multis: decreta.
specialiter extra de iniurijs ⁊ damno dato: caꝑ.j.⁊
quinto sequentibus: que oĩa sumuntur a lege moysi
Exodi vigesimosecũdo ⁊ trigesimotertio. Nec hoc Exodi.
est iudaisare: sicut patet. Tunc dico ꝙ de facto in
multis terris constituta est lex talionis pro homici
dio iniusto. ⁊ confirmata est per christum Mathei
vigesimosexto. vbi dicitur: omnis qui gladio occi-
derit gladio peribit. Et dico ꝙ talem legem iustaꝫ
et consonam rationi naturali homicida debet pa-
tienter portare et subire in restitutionem pro vita
occisi. Quod si alicubi non sit statuta: nemo debet
sibi mortem inferre. Nemini enim licet seipsum oc-
cidere: nisi ex precepto dei: sicut fecit forte sanson. August.
de hoc August. primo de trinitate capitulo deci-
monono vigesimo ⁊ vigesimoprimo ⁊ ibi de San-
sone ⁊ de Abraham quomodo excusantur vel po-
tius commendantur: sed expedit sibi vt exponat vi
tam suã in causa iusta contra inimicos ecclesie pro
restitutione faciẽda illi cui vitam abstulit. ꝙ si tan-
tam restitutionem nolit facere debet aliam facere
secundũ arbitrium bonorum equiualentem: eo mo
do quo equiualentia potest in talibus attendi. Nec
debet absolui sine restitutione facta vel fienda ta-
lis homicida multominus ꝗ homicida vel equici- De dãno
da: vt ita loquar. ¶ Si vero damnum sit citra mor enormi
tem ⁊ irremediabile: vt mutilatio enormis vel nõ tñ citra
enormis: cõmuniter de ipsa non est statuta restitu- mortem:
tio nisi pecuniaria. ⁊ debet talis pena corresponde
re non solum damno: quod incurrit quis per mu-
tilationem vel vulnerationem pro tempore presen
ti vel futuro. quo vsurus esset tali membro: sed etiã
expensis appositis in curatione ⁊ placationi et con-
solationi vulnerati vel mutilati. Et hoc ẜm exigen

tiam et conditionem personarum: puta diuitis vel pauperis hinc vel inde secundum arbitrium bonorum. Si militer etiam dicitur q si occisus vel mutilatus de membro lucratiuo sustentabat aliquos quantum ad vitam precipue non potentes lucrari aliunde nec habere victum suum nisi mendicando: occidens vel inutilans tenetur de vita prouidere. Non solum eis fecit illum in seipso: sed etiam in familia sua: sicut

De dam no fame. patet. ¶ De bonis fame dico q quilibet iniuste auferens famam alterius vel damnificans eum in fama tenetur de necessitate restituere illi famam suam: etiam cum detrimento fame. Si autem aliter non potest fieri. Quod autem in bono fame damnificans teneatur ad restitutionem patet quia bonum fame maius est q fortune. vnde et sapiens dicit cu

Sapies. ram habe de bono nomine. Melius enim est nomen bonum q diuitie multe. igitur plus ledit aliquis proximum in fama q in fortuna. et per consequens non minus tenetur ibi ad restitutionem hic q ibi.

quot mo dis aliqs pot aliu diffamare. ¶ Ad cuius euidentiam dico q aliquis potest aliu infamare vel ledere famam eius vno modo falsum crimen sibi imponendo in publico. Secundo modo verum occultum: tamen sibi imponendo in publico. Secundo modo verum crimen occultum sibi impositum in publico negando. quia sic negans notat imponentem de calumnia. ¶ Primo modo dico q tenetur leso ad restitutionem fame reuocando verbum suum: et retractando. et ita in publico: sicut dixit in publico. alias enim non seruat iustitiam reddendo quod suum est: puta famam quam iniuste abstulit. Si dicas q talis lederet famam propriam: et debet magis diligere famam propriam q alterius sicut tangitur in argumento: dico q fama propria non est diligenda contra iustitiam; sicut nec vita propria: vt superius dicebatur. Iustum est autem vt isti iniuste damnificato in fama restituatur fama. quia sibi debetur. non autem illi qui iniuste alium diffamauit. vnde iniustum est q seruet sibi famam non restituendo alteri famam que sibi debetur. Accusans enim alium iniuste de falso crimine et publice in hoc q mentitur ita publice in accusando radicaliter et virtualiter seipsum infamat: et reddit seipsum indignum fama. et tunc quando alteri restituit famam suam: non propter seipsum diffamat: sed magis amouet a seipso falsam laudem: qua indignus est post talem accusationem. Sicut etiam qui fornicatur coram duobus vel tribus: si illi postea accusent eum: non diffamant eum. sed lesionem dignitatis: quam ipse sibimet fecit: publicant. Ipse enim seipsum infamat sic in publico faciendo factum suum. Similiter dico q qui imponit in secreto vel etiam in priuato coram vno vel duobus vel tribus falsum crimen alteri: tenetur retractare illud quod sibi imposuit. et per rationem supradictam. si quis autem nunc imponat certitudinaliter nec in publico nec in priuato: sed murmurat cum alijs. vel dicit se audisse narrari de alio: dico q periculo se exponit propter scandalum pusillorum audientium: qui possunt esse leues in credendo: qui tamen propter hoc non deberent credere. quia qui cito credit leuis est corde. Et rara fides ideo quia multi multa loquuntur. Et si narret hoc intentione ledendi famam eius: dico q contra charitatem facit. et grauiter peccat. Si autem non intentione tali: durum est q excusat genus peccati venialis quia lingua lubrica est:

et in lubrico posita: et qui non offendit verbo: hic perfectus est vir. ¶ Secundo modo infamandi: puta imponendo alteri verum crimen occultum tamen in publico dico q tenetur illi restituere famam suam: sed non retractando verbum dicendo se dixisse falsum. quia tunc mentiretur dicendo illud esse verum. in nullo autem casu tenetur mentiri: sed aliquo modo alio dicendo. Non teneatis vel reputetis istum pro tali. Ego male dixi imponendo sibi hoc et fatue. Et hec quidem vera sunt. quia non seruato ordine iuris. quia imposuit in publico: quod non potest venire in publicum. vel verificari vel publico seu probari. Et ista persuasio. Non reputetis istum esse talem bona est. quia quilibet estimandus est bonus: donec probetur oppositum: quare etc.

¶ Tertio modo infamandi qui non est proprie infamare: dicitur q negans in publico verum crimen occultum tamen: sibi impositum in publico vel coram iudice non tenetur imponenti ad restitutionem fame. licet enim ledat eum in fama aliquo modo. imponens tamen debet sibiipsi imputare et magis seipsum infamat ex indebito modo imponendi q iste

bona dif ficultas. negans. ¶ Sed quid de isto qui negat tale crimen verum occultum tamen: peccat ipse mortaliter. vel quomodo videtur q mortaliter quia mentitur mendacio pernicioso contra accusantem et bonum communitatis: eo q non potest puniri super tali crimine vero sibi imposito. Dico q talis non deberet negare dicendo illud esse falsum simpliciter: quia mentiretur: sed in casu isto bona esset responsio iuristarum: vt diceret nego istud sicut proponitur: vel vt proponitur. quia vt in publico. et debet ista responsio sufficere iudici. nec debet eum cogere: vt dicat illud esse verum vel falsum. Et si velit eum cogere: debet dicere q sufficienter respondit ad accusationem: nec a tali responsione vult recedere. Si autem neget: dicendo illud esse falsum: peccat quidem. quia mentitur cum sciat illud esse verum. sed q mortaliter peccet: durum est dicere. Nec probant hoc ille rationes. De mendacio pernicioso contra proximum accusantem diceretur q non: sed ipse est perniciosus sibiipsi accusando in publico: quod non est publicum. nec communitati. quia communitas non habet punire nisi publica: non autem occulta vel secreta sed deus tantum. sed videretur magis mendacium officiosum q perniciosum. et ita non videretur mortaliter peccare: sed venialiter. et tamen quia bonarum mentium est ibi agnoscere culpam: vbi culpa non est: debet de illo confiteri indistincte tam q de mortali: si mortale: vel de veniali: si veniale et in dubio. Si autem neget dicendo illud sibi impositum esse falsum: dicunt aliqui q tenetur accusanti ad restitutionem fame: non quidem retractando negationem suam dicendo q false negauit illud sibi impositum: tunc enim confiteretur crimen suum publice. et posset puniri pro eo sed per quedam alia verba cauta dicendo de accusante quem indirecte notauit de calumnia non habeatis eum pro calumniatore. quia puto q habit bonam intentionem: et forte credidit se posse probare intentum suum: cum non possit: et sic deceptus fuit. Ex his patet quid dicendum ad omnia que implicantur in illo tertio argumento principali.

¶ Distinctionis Decimesexte.
Questio Unica.

Cōtritio cōfessio ꝛ satisfa-ctō non sit ꝑtes pe-nitentie.

Circa distinctionē xvj. esset querendum vtrū contritio ꝯfessio ꝛ satisfactio sint partes penitentie. sed quia tota ista ꝗstio stat in paucis verbis planis. nam planum est ꝙ ista non sunt partes penitētie virtutis: nec penitentie actus qꝛ ille sunt qualitates simplices non habentes partes integrales. ꝛ similiter ille sunt habitus vl' act⁹ voluntatis elicitus existentes in voluntate formaliter ꝛ subiectiue. non sic autem oris confessio ꝛ exterior satisfactio que sunt actus exteriores imperati ab ipsa voluntate. Similiter etiam quia habitus vel virtus penitentie est aliquid permanēs. sed cōfessio ꝛ satisfactio aliquid successiuum. Similiter etiam planum est ꝙ loquendo de penitētia que est sacramētum. ista tria non sunt partes eius integrales. Nam sacramentum est aliquid sensibile. contritio autē non: sed aliquid spirituale interius in mente similiter satisfactio est aliqd posterius sacramēto totali. ꝛ potest dici fructus penitētie virtutis ꝛ penitentie sacramēti. ¶ De confessione vero vtrū sit pars penitentie sacramenti: dictum est supra. tamen hic dicit Scotus ꝙ non est pars. quia nihil est absolutionis sacerdotalis: licet sit aliquid necessario preuium: sicut ꝛ contritio vel displicētia de peccato ad ipsam absolutionē. quia iudex arbitrarius cuiusmodi est sacerdos in foro conscientie non absoluit nisi prius confessum per cuius confessionem potest habere noticiam de causa. Sic etiam satisfactio necessaria est saltem in voto ad hoc vt absolutio habeat efficaciam. Et debet sequi postea in re: sicut iniungitur ꝑa sacerdote non errante. ¶ Dicitur tamen ꝙ aliquo modo ista tria possunt dici ꝑtes penitentie. quia ad istos tres actus scilicet detestandi peccatum: confitendi peccatum: ꝛ satisfaciendi exterius pro peccato consequitur triplex pena correspondens equiualenter s'm iusticiam vindicatiuam punitioni peccati vel peccato ipsi punibili. ꝛ iste tres pene sunt ꝑtes totalis pene correspon-

Nota. dentis peccato ad punitionem eius. Nam ad detestationem interiorem sequitur tristicia: ad cōfessionem erubescētia: ad satisfactionem exteriorem penalis vel corporalis afflictio vel miseria. ¶ Et sic iste tres pene integrant vnā penam totalē adequatam peccato ꝛ punitiuam eius que potest dici penitētia quasi passiue s'm triplicem penam vel passionem: sed illi tres actus ad quos sequuntur tres pene ille: etiam possunt dici partes integrales actus totalis punitiui peccati s'm correspondētiam adequatam. qui nō est vnus simplex actus sed magis triplex actus predictus. Et potest dici penitentia actiue: sicut illa triplex passio dicebatur penitētia passiue correspondens adequate peccato punibili s'm legem iusticie vindicatiue peccati promulgatā ex scriptura qua habet' ꝙ non solum de peccato: vt puniatur: est displicēdum: verū etiam confitēdum ꝛ satisfaciendū de peccato dico mortali actuali cōtracto post baptismū. Similiter etiā possunt ista dici partes subiectiue penitētie: accipiēdo penitētiā ī cōi ꝓ pena vel actu tali nō ꝓ pena vel actu peti adequāte. qꝛ igit' ista sunt plana ꝛ breuia: de ista ꝗstione supersedeo quo ad p̄ns: et de ista distinct. silr.

¶ Distinctionis. xvij. Questio Prima.

Circa distinctionē xvij. quero primo. quia ī iustificatione impij ꝑ contritionē vel penitētiā inuenit' culpe remissio ꝛ gratie infusio. vtrum ista duo. s. remissio culpe ꝛ infusio gratie sint due mutationes vel vna. ¶ Videt' ꝙ due. Primo sic. In moralibus expulsio vitij ꝛ acquisitio vel inductio virtutis sunt due mutatiōes. Nā hic sunt quatuor termini: quorū duo sunt positiui. s. virtus ꝛ vitiū seu habit⁹ vitiosus ꝛ duo priuatiui. s. nō esse vitij ꝛ nō esse virtutis. ergo similiter in proposito quādo remittit': vel expellitur culpa: ꝛ infundit' gratia. ¶ Scdo sic. Generatio ꝛ corruptio naturalis sunt due mutatiōes propter quatuor terminos: licet concomitentur se inuicem. igitur similiter in proposito: vt videtur. ¶ Tertio sic. alia est mutatio ad dispositionem: et alia ad formā. nam mutatio ad dispositionē est naturaliter prior mutatione ad formam. patet de alteratione ꝛ generatiōe. sed expulsio vel remotio culpe est mutatio dispositiua ad infusionem gratie. nam per remissionē culpe fit peccator nō inimicus per infusionem gratie fit amicus: sed non est inimicum disponit ad esse amicū. ergo ꝛc. ¶ Et ꝯfirmat' ꝑ Augusti. de vera ꝛ falsa penitētia. ꝛ ponit' in litera precedētis distinctionis. c. 2. dicentē ꝙ dolēdū est peccatori nō solū qꝛ peccauit. sed etiam qꝛ virtute se priuauit. Ex quo habet' ꝙ nō est idem peccare ꝛ virtute seipsū priuare. ꝛ ꝑ ꝯñs similiter nō est idē peccatū remittere ꝛ virtutē vel gratiam restituere igit' peti remissio ꝛ grē infusio sunt due mutatiōes. August.

¶ Contra si sunt due mutatiōes: oportet ꝙ sit ibi dare duos terminos positiuos ꝛ duos negatiuos. sed nō est sic. ergo ꝛc. ꝓbatio minoris. qꝛ culpa nō dicit aliquid positiuum: sicut dictū est supra. Et ita expulsio culpe nullū habet terminū positiuum: ꝛ ꝑ ꝯñs non est mutatio. igitur non sunt hic due mutationes.

¶ In ista ꝗstione sic procedā:

¶ Primo inquirā vtrū remissio culpe sit mutatio realis vel rōnis aut nō. ¶ Scdo dato ꝙ nō sit mutatio realis: inquirā vtrū remissio culpe ꝛ infusiō gratie sint vna mutatio vel plures. ¶ Et tertio inquirā vtrū remissio culpe sit prior naturaliter infusione gratie vel ecōuerso. ¶ Ultimo ad rationes.

¶ Quantum ad primū videt' ꝙ remissio culpe sit vere mutatio. ¶ Prio sic. cui⁹ inceptio vel īductio est mutatio: ei⁹ desitio vel expulsio est mutatio. patet ista. qꝛ sicut forma ꝑ generationē induci' q̄ est vere mutatio: ita etiā expellit' de mā ꝑ corruptionē q̄ est vere mutatio. sꝫ īductio peti vl' ꝑpetratio ē mutatio: vt ptꝫ: saltē de petō cōmissiōis. ergo ꝛc. ¶ Scdo sic. trāsit⁹ a ꝯdictorio ī ꝯdictoriū est mutatio: ptꝫ. qꝛ hec ē mutatio rōnis. sꝫ ꝑ remissionē peti transit petōr a ꝯdictorio in ꝯdictorium. quia prius erat peccator. modo nō est petōr. similiter prius erat dignus pena eterna. modo non est dignus post remissionē. ergo ꝛc. ¶ Tertio sic. voluntas diuina nō se habet aliter q̄ prius ad alis remissio culpe an realis mutatio. 1. opinio.

minimm. j.

quem sine quacunqꝫ mutatione. Patet. qꝛ si nulla ponat̃ mutatio: nō videtur quomodo se habeat aliter q̃ prius. nec apparet ratio quare vna pars contradictionis q̃ prius nō erat vera: modo vel postea sit vera plusq̃ prius. sed voluntas diuina se habet aliter q̃ prius ad ipsum cui peccatū est remissum: qꝛ prius volebat eū punire. post remissionē nō vult eū punire. ergo est aliqua mutatio facta in peccatore. quia in deo nō potest fieri vel esse mutatio. sꝫ illa mutatio nō videt̃ nisi peccati remissio vel expulsio. ergo ⁊c. ¶ Quarto sic. ⁊ est cōfirmatio diceret̃ enī ꝙ nō est realis mutatio sed rationis tm̄ scd̄m quam peccator fit de volito puniri a deo volitus puniri. Cōtra omnis mutatio rationis reducit̃ ad aliquā mutationē realem: sicut omnis entitas rationis ad aliquā entitatē realem. Ens enī rationis nō potest esse a seipso: sed ab ente reali oportet ꝙ sit. sed non est in ꝓposito dare aliquaꝫ mutationē realē: ad quā possit ista reduci. Nec ex parte dei patet: nec ex parte peccatoris. ergo ista nō est mutatio rōnis sed realis videret̃ ergo ꝙ remissio culpe sit vere realis mutatio.

Mēs doctoris. ¶ Sed dico q̃tum ad p̃sentē articulū ꝙ remissio culpe s̄m se non est realis mutatio: licet ipsam bene cōcomitet̃ aliqua realis mutatio de facto. s. infusio gratie s̄m ordinationē diuinā que nūc est: ⁊ quā tenemus ex scriptura. Nunq̃ enī remittit deus culpam mortalē sine infusione gratie: licet bene remittat culpā venialē aliquādo sine infusione gratie. ¶ Quod autē remissio culpe s̄m se nō sit mutatio realis: ego ꝓbo primo sic. Omnis vera mutatio realis habet aliquem terminū a quo vel ad quē positiuum realē. patet. v. phisicorū. sed remissio culpe ꝑ se nullum terminuꝫ habet positiuum. Nec terminum a quo: patet. quia culpa non est aliquid positiuum. Nec ad quē. quia non esse culpe: vel non imputari culpe ad quod terminatur ista remissio: nichil dicit positiuum. ergo ⁊c. ¶ Secundo sic. cuiuscūqꝫ mutationis vere realis terminus a quo incipit ĩ subiecto preexistit illi mutationi: ⁊ durat vsqꝫ ad talem mutationem. sed terminus a quo remissionis puta peccatum nō durat in subiecto vsqꝫ ad talem remissionem. Ita ꝙ non inuenitur ab ipsa remissione. Nam peccatum (cessante interiori ⁊ exteriori) cessat ⁊ desinit esse; nec durat vsqꝫ ad remissionem vt patet. igitur ⁊c. ¶ Tertio sic. Si remissio est vera mutatio realis: aut est mutatio deꝑditiua aut acquisitiua. aut vtrūqꝫ. Non primo modo. quia non inuenitur aliquid positiuum quod deperdatur per eam. Nec secundo modo. quia nichil positiuum acquiritur ꝑ eaꝫ. Nec tertio modo consequēter. ergo ⁊c.

Remissio culpe an mutatio rōnis. ¶ Sed nūquid ipsa est mutatio rationis: ⁊ si non sit mutatio realis in eo cui remittitur peccatū. Dicit vnus doctor ꝙ non oportet dicere: ꝙ remissio peccati nec actiua ex parte dei: nec passiua vel quasi passiua seu obiectiua ex ꝑte peccatoris non debet dici mutatio aliquo modo realis. Patet de actiua ex ꝑte dei qꝛ in deo non cadit mutatio realis. Similiter etiā in deo non est successio negationis actus volendi punire ad actum ipsum vel econuerso. sed est actus vnicus simplex ⁊ etern⁹: quo in eternitate vult istū esse puniendum. i. esse dignum pena eterna pro instanti vel tempore quo est vel erit in peccato mortali: ⁊ puniendū in re ⁊ in effectu: si tunc iudicetur ⁊ in peccato moriatur. Et est hoc velle de puniendo nō absolutum sed cōditionatū: vt patet. puta si tūc iudicetur peccator vel moriatur. Et eodē actu simplici vult non punire vel non esse dignum pena pro alio instanti vel tēpore: pro quo peccatum sibi remittitur: vel q̃diu est remissum. Et ita nulla est mutatio remissio ipsa ex parte dei. sed ista remissio actiua est velle diuinū eternum nō succedēs alicui negationi vel priuationi nec s̄m rem: nec s̄m rationē: sed in eternitate manēs contingēter ⁊ difformiter transiens suꝑ obiecta secūdaria ⁊ extrinseca ꝓ diuersis nunc seu instantibus vel tēporibus ex parte illius cui fit remissio. pro quorum vno vult peccatorē esse dignum pena eterna. s. pro tēpore vel instanti peccati. ⁊ s̄m hoc talis actus dicitur imputatio ⁊ pro alio vult ipsum nō esse dignum scilicet ꝓ instanti vel tempore quo deletur peccatum vel deletum est: ⁊ vt saltem pro instanti deletionis dicitur talis actus remissio actiua ex parte dei. ¶ Nec remissio etiam passiua vel obiectiua ex parte peccatoris est mutatio realis: sicut iam probatum est: nec mutatio rationis sicut declarat. Nam vbi act⁹ in quo obiectum habet esse rationis: potest esse terminus mutationis realis: ibi obiectū mutatur vel mutari potest secundum rationem ab esse in non esse: sicut in nobis. Aliquando enim lapis non est intellectus a me: nec habeo intellectionem eius: sed quando fit in me mutatio realis ad intellectionem lapidis: tunc obiectum quod est lapis: mutatur secundum rationem a non esse intellectio ad esse intellectum. quia intellectio lapidis noua in me. sed vbi actus nullo modo est terminus mutatiōis realis. vt in deo: ibi obiectum vt in actu ⁊ in esse obiectiuo non potest mutari: nec mutatur etiam mutatione rationis. Et ita nulla videtur concedēda mutatio in petro nec rei nec rationis: quando dicitur culpa sibi remitti per actum diuine voluntatis: et ex hoc precise. ¶ Si autem dicatur: ꝙ non videtur hoc possibile. quia non potest se habere petrus aliter ad voluntatem diuinam vt punitiuam vel non punitiuam: nisi quia aliter se habet secundum aliquid aliud: ⁊ in seipso mutatur: puta de non accepto in acceptum vel econuerso: quia obiectum nō variatum in se secundum aliquid prius ipso actu nō aliter obijcitur volitioni diuine. Dicitur quod hoc est falsum. quia sicut voluntas nostra cum sui mutatione potest alio ⁊ alio modo actualiter se habere ad obiectum non mutatum omnino: sed vniformiter se habens ante actum: et si ipsa haberet vnum actum illimitatum contingenter transeuntem: tamen immutabiliter super obiecta secundaria seu cōditiones obiecti diuersas: posset sine omni mutatione sui aliter se habere ad obiectum vniformiter manens ante actum ⁊ omnino non mutatum: ita voluntas diuina in proposito se habet ad obiectum vel potius obiectum ad ipsam ꝙ ipsum omnino non mutatum ante actum difformiter se habet ad actum pro isto nunc vel tempore ⁊ pro illo: dato ꝙ omnino mutatio nec rei nec rationis siue in obiecto vt obiectum est in eternitate: siue in actu vel ĩ deo. nam ⁊ obiectū est obiectū vniformiter se habēs in tota eternitate pro tali nūc ad volitionē diuinam: ⁊ similiter diuina volitio vniformiter se habet ad obiectuꝫ in tota eternitate pro tali nunc. ⁊ simili͛ de quocūqꝫ alio volito ⁊ volitiōe ꝓ

illo instāti vel tēpore pro quo volitum est. ita ꝙ nō est aliqua mutatio vel innouatio neqꝫ in actu volūtatis diuine: neqꝫ in subiecto ſm esse obiectiuū: qđ habet in eternitate: licet in esse reali extra animas multe contingant variationes circa ipsum. ¶ Ista videtur probabiliter dicta. ⁊ puto ꝙ sunt vera: nisi forte quātum ad hoc ꝙ peccatum remitti ꝗtum ad culpam nō est ipsum peccatorem velle nō puniri pena eterna: vel nolle puniri: licet concomitetur vnum reliquum: sed sicut dictū est supra ī vna alia questione quomodo intelligiť remitti culpa vľ peccatum ꝗtum ad culpam. Nam velle nō puniri vel nolle puniri magis est remittere peccatum ꝗtum ad penā ꝙ̄ ꝗtum ad culpam. Sed idem est iudiciū ꝗtum ad propositum de vno sicut de alio: puta de remissione culpe quo ad culpam: ⁊ de velle nō puniri vel nolle puniri. f. ꝙ nulla est mutatio rationis vel realis hinc ⁊ inde: que possit argui ex vi remissionis: licet talem remissionē concomitetť mutatio realis: que est infusio gratie: quā non est necessariū cōcomitari: sicut dictū ē supra ī hoc quarto de circūcisione. ⁊ ꝓbatum est ibidem. Similiter etiā nō intelligo ꝙ eo ꝑcise sit mutatio ratiōis in obiecto noui actus intelligēdi: quia res vel obiectū de nouo intelligitur. quia eo ipsum nullum respectū nouum nec rei: nec rationis habet.

ad rōnes i. opi. precedē. ¶ Ad rationes ergo in oppositū ꝙ̄ probāt ꝙ remissio peccati sit vera realis mutatio. dico ad primā ꝙ bene concludit cessationē actus culpabilis vel suam decisionē essendi in esse reali extra esse mutationē: sed non cōcludit de remissione. quia nō est talis decisio essendi sicut patet. ¶ Ad secūdam dico ꝙ transitus alicuius subiecti a contradictorio in contradictorium reale est mutatio vera realis: accipiēdo proprie trāsitum. Sed tunc nego minorē. ⁊ dico ꝙ. in proposito nō est talis transitus. neqꝫ ex parte volūtatis diuine. quia nō est ibi successio act⁹ ad negationē actus vel ecōuerso quicquid in deo est: eternum est: si sit ibi ex natura rei: vel etiam ꝑ opus sui intellectus vel volūtatis. Nec ex parte obiecti voliti vel etiam illius cui remittitur peccatum. Nam in tota eternitate obiectuꝫ vniformiter se habet ꝓ isto nūc ad voluntatem diuinam: et pro alio etiam

Nō hec de voluntate creata. vniformiter. ¶ Ad cuius euidentiā notandum est aliquid de nostra voluntate creata: ⁊ postea applicādum ad ꝓpositum. Voluntas eñ creata licet forte eodē actu vel etiā pl'ib⁹ actib⁹ simul existentib⁹ non possit velle cōtradictoria eidē pro alio: vel eodē instanti: pōt tamen velle eidem contradictoria pro simul seu pro eodem diuersis actibus sibi inuicem succedētibus. Similiter etiam si possit habere plures actus volendi simul: potest velle simul contradictoria: vel affirmationē ⁊ negationē non pro eodē instanti vel pro simul: sed pro diuersis instātibus vel tēporibus. Et primo modo planum est ꝙ nō est necessarium aliquā mutationē realem poni ī obiecto. sꝫ obiectū non mutatū omnino realiter potest esse volitum sub affirmatione ꝑ vnum actum ⁊ ꝑ alium actum succedētem in voluntate potest esse volitum sub negatione pro eodē instanti vel tēpore pro quo prius erat volitū sub affirmatione. sed bene est realis mutatio in volūtate in qua vn⁹ act⁹ realiter succedit alteri. In scđo aūt modo nō oportet esse realē mutationē: nec in voluntate. quia ī ea vnus actus nō succedit alteri: sed ambo sunt simul vt positū est: nec in obiecto. quia volūtas nostra nō est omnipotēs causans in re illud qđ ipsa vult per suū velle: ita ꝙ non oportet sic fieri ⁊ esse vel succedere realiter opposita in obiecto: sicut ipsa vult: dato ꝙ velit volitione absoluta ⁊ efficaci ꝗtumcūqꝫ possit. nec etiā si velit volitione cōditionata. similiter etiā dato ꝙ volibilia essent causabilia a volēte: si tñ non essent causabilia in re extra sed tm̄ in eē rationis: quia ambo vel alterū qđ esset causabile esset ens rationis: vt respectus dominij vel aliquid tale adhuc nō oporteret in subiecto esse aliquam realeꝫ mutationē ſm affirmationē ⁊ negationē talium sibi inuicē succedētium in aliquo ꝑ volitiones efficaces ⁊ absolutas habitas de ipsis. sed dato ꝙ voluntas posset causare sua volita in obiecto ⁊ hoc in eē reali ꝑ suas volitiones: si tñ volitiones nō essent efficaces ⁊ absolute: sed ꝯditionatꝫ tātum cōditione nō stante non oporteret esse aliquam mutationē in eo: cui essent volita opposita sibi inesse: sicut patet.

¶ Ad propositum de volūtate diuina dico ꝙ quecunqꝫ obiecta ordinate volibilia voluntas creata potest velle alicui siue simul siue non simul: siue pro simul siue pro non simul: siue vno actu siue plurib⁹: voluntas diuina potest eadem velle simul ⁊ eodem actu eidem siue pro simul siue non pro simul sicut ⁊ illa creata pro simul potest ea velle. ⁊ quia eodem actu illimitato ⁊ eterno quia limitationis ⁊ imperfectionis est in actum artari ad vnum obiectum secundarium vel ad aliqua: sic ꝙ non possit extēdi ad alia: ideo dico: ꝙ immutabiliter omnino ex parte sui se extendit ad omnia talia cuicunqꝫ volita vel quomodocunqꝫ. ¶ Secundo dico: ꝙ hoc est sine omni mutatione reali ex parte illius cui vult affirmationem ⁊ negationem pro diuersis instantibus vel temporibus: si volita illa non fuerint causabilia in re extra sed sicut entia rationis tantum: dato ꝙ velit illa sic succedere vel inesse volitione efficaci et absoluta: sicut vult aliquem esse dominū pro a instanti ⁊ non esse dominum pro b instanti ⁊ non est mutatio realis aliqua ex hoc in illo: cui vult ista absolute inesse pro diuersis instantibus: quia nullum eorum est aliquod ens reale positiuum nec dominium nec negatio diuini suppositi ꝙ diuinum dicat respectum rationis: sicut puto. ¶ Tertio dico ꝙ dato ꝙ affirmatio illa volita alicui ⁊ sua negatio essent extra intellectum vel affirmatio ⁊ affirmatio ⁊ per consequens essent causabiles a diuina voluntate: que est omnipotens: ꝙ adhuc non oporteret esse in illo cui essent ista volita pro diuersis instantibus aliquam realem mutationem si volitio non esset efficax et absoluta sed conditionata: quia voluntas vel volitio conditionata non ponit effectum in re nisi conditione stāte que quidem conditio posset non stare. In proposito autem de imputatione et remissione peccati dico: qđ voluntas imputando peccatum pro instanti peccati et pro toto tempore habito vsqꝫ ad instans remissionis vel deletionis vult peccatorem esse puniendum: id est punibile vel dignum puniri: et hoc voluntate absoluta: ⁊ etiam puniendum de facto ē in re non voluntate absoluta. sed cōditionata ⁊ cetera puta. si pro tunc iudicetur: vel fiat in termino primum nō scilicet esse dignum pena vel punibilitas ipsa formaliter non dicit aliquid reale causabi

le sed tantum respectum rationis. Sm autem scilicet punitio ipsa vel pena licet sit aliquid causabile ture extra: ⁊ oppositum eius sit volitum isti pro instanti remissionis ⁊ pro toto tempore habito vsqȝ ad instans noui peccati: non tamẽ est volitum volitione absoluta sed cõditionata: puta si pro tũc fiat in termino vel iudicetur. Et ideo dico ꝙ nec volitio diuina de oppositis primis puta de punibilitate vel non punibilitate circa eundem peccatorẽ pro diuersis instantibus vel temporibꝰ: nec etiam volitio de puniendo ⁊ nõ puniendo arguit in illo cui remittitur aliquãdo peccatum ⁊ sibi aliquãdo imputatur vel econuerso aliquam mutationem realẽ vnde nec inter ista est transitus realis in effectu et in re: nec ꝑ consequẽs mutatio sed velle affirmationis ⁊ negationis stant simul in eternitate: licet pro diuersis instantibus vel temporibus sine omni mutatione reali: sicut patet ex predictis. immo etiã sine mutatione rationis. sed non curo modo. Quando ergo dicit: ꝙ in remissione peccati transit peccator ab esse peccatorem ad non esse peccatorem. ⁊ ab esse punibili ad nõ esse punibile: dico ꝙ hic nullus positiuus terminus realis ponitur: qui abijciatur: vel ponatur in peccatore per remissionem peccati: ⁊ ideo nulla est mutatio realis: sicut patet. ¶ Si dicas ꝙ semper stat difficultas rationis: quia primo est vna contradictio vera vel vna pars cõtradictionis post remissionem peccati non est illa vera: que prius sed alia. ⁊ hoc non potest esse sine mutatione.

Nõ hec. ¶ Dico respondẽdo simul ad tertium argumentũ in quo istud tangitur ꝙ voluntas diuina nõ se habet aliter ad istum pro diuersis instãtibus: quibus vult istum esse punibilem vel non punibilem: sic ꝙ aliquo modo mutetur. quia in eternitate ista est vera Petrus est punibilis pro instãti. A. ⁊ similiter ista petrus non est punibilis pro instanti. B. qđ est instans remissionis. ⁊ ista non sunt contradictoria simul: nec succedẽtia sibi inuicem inesse obiectiuo volitionis licet inesse reali succedant. licet instãtia pro quibus affirmatio ⁊ negatio denotantur inesse apprehendantur vt succedẽtia sibi inuicem realiter vel possibiliter saltem. similiter dato ꝙ eẽt aliqua mutatio: non tamẽ arguitur ꝙ realis ex isto argumẽto. ¶ Sed si dicas ꝙ est puniendus pro vno instãti: pro alio non. igitur mutatio realis. dico ꝙ non oportet quia eẽ puniendum vel nõ puniendũ nõ sunt entia nisi rationis dicunt enim habitudinẽ rationis vel negationem eius ad penam futuram. ¶ Preterea ista nõ sunt volita isti pro diuersis instãtibus volitione absoluta sed cõditionata sicut pluries dictum est supra ⁊ pro diuersis instãtibus ita ꝙ diuersitas instãtium vel tẽporũ causa est quare vna pars vera est pro vno nunc vel pro vno tempore ⁊ alia nõ: sed pro alio tẽpore vel instanti: licet vtraqȝ immutabiliter sit vera ⁊ in eternitate. ¶ Si dicas adhuc cõtra hoc ꝙ deus posset remittere culpam angeli in euo dato ꝙ non esset tempus. Euuz autẽ simplex est ⁊ indiuisibile sicut dictum est in secundo: ⁊ idem penitus cum suo instanti. ⁊ ita nihil valeret ibi diuersitas instantium vel tẽporum: sed pro eodem deus vellet angelum esse punibilẽ ⁊ nõ punibilem. Nec potest dici ꝙ aliud esset euum peccati vel culpe: et aliud remissionis: licet esset idem euum angeli cui remitteretur peccatum. quia culpe cum non sit aliquid positiuũ reale: non correspõdet euum proprium. similiter etiam nec remissioni: quia nichil reale dicit ex parte angeli. quare ⁊c.

Ad hoc dici potest ꝙ euum licet sit simplex ⁊ indiuisibile non habẽs partem ⁊ formaliter tamen virtualiter coexistere potest tẽpori ⁊ partibus eius diuersis vel diuersis instantibus. ⁊ ita possunt ista sic fieri in euo: vt tale est sicut ⁊ in tempore suo modo vel diuersis instantibus temporis. ¶ Ad quartuz ⁊ vltimum dicitur ꝙ non est ibi mutatio rationis: nec oportet consequenter eam reduci ad mutationẽ realem. Hec de primo articulo principali. — Nota.

¶ Quãtum ad secundum articulum videretur alicui ꝙ remissio peccati ⁊ infusio gratie essent vna simplex mutatio. ¶ Primo qr transitus a priuatione ad habitum sibi oppositum non est nisi vna mutatio. Nã inter duos terminos oppositos simul non est nisi vnica mutatio. sed peccati remissio ⁊ gratie infusio nõ est nisi transitus a culpa mortali ad gratiam que sunt priuatiue opposita. probatio. quia sunt formaliter incõpossibilia. nec virtute diuina possent stare simul. tunc enim esset cõtradictio. s. ꝙ eadem anima simul esset digna pena eterna: ⁊ non esset digna pena eterna sed vita eterna. Et tunc ponatur ꝙ talis anima in tali puncto iudicetur: ⁊ fiat in termino: sequitur ꝙ simul ⁊ semel habebit vitam eternam ⁊ penam eternã. hoc autẽ implicat contradictionem: quia pena carẽtie est priuatio vite eterne: puta visionis ⁊ fruitionis beate. ergo ⁊c. — remissio pcti ⁊ isfusio gr̃e an vna mutatio. 1. opinio.

¶ Secundo sic. aut sunt vna ⁊ eadẽ mutatio: aut plures. sed non sunt plures essentialiter distincte. qr tunc vna posset fieri ⁊ esse sine alia contradictione non obstante: sicut prior sine posteriore vel econuerso: ⁊ ita posset eẽ peccati remissio sine gratie infusione: ⁊ gratie infusio sine peccati remissione in isto peccatore. ¶ Tertio sic. generatio ⁊ corruptio in naturalibus sunt vna mutatio ⁊ eadem simpliciter. probatio. quia idem est motus simpliciter abiectiuus cõtrarij vnius ⁊ inductiuus alterius. ergo similiter eadẽ mutatio expulsiua vnꝰ forme et inductiua alterius sibi incompossibilis. Et ꝙ sit idẽ motus inter duo cõtraria. patet. quia motus per se respicit contraria: sicut per se terminos. In hoc enim a mutatione distinguitur: quia mutatio nõ habet ambos terminos positiuos. ergo ⁊c. ¶ Quarto sic. si non sint vna mutatio sed plures: oportet ꝙ inter se habeant aliquẽ ordinẽ prioris ⁊ posterioris saltem natura: ⁊ si non duratione. Non enim eque immediate ordinant ad terminum: vt videtur. sed talis ordo est impossibilis inter eas. probatio. qr si remissio eẽt prior ꝙ̃ infusio in illo priori esset homo nõ inimicus: ⁊ tñ non esset amicus. qr in illo priori gratiam non haberet. hoc autẽ est impossibile. Quilibet enim ex ordinatione diuina pro quolibet statu suo vel est amicus vel inimicus. Similiter si infusio gratie esset prior: sequeretur ꝙ in illo priori esset homo amicus. quia habẽs gratiam ⁊ tamen adhuc esset inimicus. quia non esset recõciliatus eo ꝙ peccatũ nõ esset sibi remissum. ergo ⁊c.

¶ Sed contra ad p̃sentẽ articulum dico primo ꝙ remissio culpe et infusio gr̃e nõ sunt vna ⁊ eadẽ mutatio. ¶ Hoc probo primo sic. idẽ simpliciter nõ põt simul plurificari realiť ⁊ nõ plurificari: vľ plurificari sm rõnẽ: et non plurificari. Patet. quia ad hoc sequitur idem — opi. doct. priori opposita.

nō esse idem. oppositum primi principij ⁊ sequitur verificatio ↄtradictoriorū de eodē. sed remissio culpe frequēter plurificaꝛ circa peccatorē ſm pluralitatē culparum infusio gratie non plurificaꝛ: sed est vnica sicut ⁊ gratia que īfunditur. Et ꝙ ille remissiones multiplicētur patet. quia vna posset esse sine alia: si cōmisisset: vel incurrisset vnum illorum peccatorum tantum: ⁊ non alia: ergo ⁊c. ¶ Secundo sic. idem non separatur ab eodem: accipiendo vniformiter idētitatem ⁊ separationē: puta si realiter. realiter: ⁊ si ratione: ratione. Idem enī realiter non separatur ab eodē realiter: nec idem ratione ab eodē ratione. Hoc enim includit oppositum primi principij: scilicet ꝙ idem vt idem simul sit ⁊ non sit. ex quo illa separatio est ſm esse. sed remissio culpe et infusio gratie possunt ab inuicē separari ſm totuȝ ambitum suum: sic ꝙ potest esse aliqua remissio culpe: ⁊ nulla erit infusio gratie. Potest enī absolute remitti culpa mortalis siue actualis siue originalis dato ꝙ nō infundatur gratia sicut dictuȝ est supra de circūcisione. Et illa remissio esset eiusdē rationis cum illa: que fit modo: quando concomitanter infunditur gratia. Et patet. quia veniale potest remitti sine infusione gratie. ergo similiter mortale. similiter etiā potest infundi gratia: dato ꝙ nulla culpa remittatur: ⁊ eiusdē rationis cum illa que est quando culpa remittiꝛ. Fuit enī ade infusa gratia etiaȝ per mutationē in statu innocētie ſm ponētes: ꝙ nō fuit creatus in gratia: ⁊ nulla fuit sibi culpa remissa. Similiter posset vnus homo fieri in puris naturalibus a deo: ⁊ postea gratia sibi infundi: et tamen nō remitteretur sibi aliqua culpa. sed in habēte culpam dubium est: an possit infundi gratia: dato ꝙ non remittatur culpa: de potētia dei absoluta dico: quia planum est: ꝙ non de ordinata. ⁊ de hoc patebit infra in conclusione cuiusdam argumenti: in quo hoc ipsum tangebatur. ¶ Tertio sic arguo inter illa que non sunt formaliter opposita: nō potest esse formaliter ⁊ per se vna mutatio. patet: sed culpa ⁊ gratia nō sunt formaliter opposita priuatiue. Tunc enī gratia subesset agēti naturali probatio. quia tunc quicquid posset sup vnū vel esse vniꝰ effectiue vel defectiue: posset etiaȝ sup aliud: vt patet vniuersaliter in repugnātibus ⁊ incompossibilibus oppositis priuatiue. voluntas autem creata potest sup culpam vel sup esse culpe quia ab ipsa est culpa. igitur posset sup non esse gratie effectiue vel deffectiue. Hoc est falsum. quia gratia non accipit non esse. nec desinit esse nisi per adnichilationem. Creatura autē adnichilare nō potest sicut nec creare. Patet etiam ista minor. quia vnius habitus nō est nisi vna priuatio simul ⁊ semel in eodē subiecto. sed multe sunt culpe simul in eodē. Gratia autem est vnius habitus: ergo ⁊c. ¶ Tertio patet quia nō fit proprie mutatio ad habitum nisi a priuatione. sed ad gratiam potest fieri mutatio: dato ꝙ non a culpa sed sine omni culpa precedente. vt dictum est supra. patet igitur illa minor: ꝙ gratia ⁊ culpa nō opponuntur formaliter. Sequitur ergo conclusio:

ↄclusio.1. ꝙ remissio culpe ⁊ infusio gratie non sunt vna mutatio. ¶ Quarta ratio. illa non sunt vna et eadem mutatio: quorum vnum non est mutatio. patet manifeste. sed remissio culpe nō est mutatio sicut dictū est supra. Infusio autē gratie post culpam est mutatio. ergo ⁊c. hec est prima conclusio. ¶ Secunda conclusio est. ꝙ remissio culpe ⁊ infusio gratie non sūt due mutatiōes reales sicut gñatio et corruptio sunt due mutationes reales suo modo. Hoc probo sic. Infusio gratie post culpaȝ est vera mutatio realis. quia est vere transitus ab aliqua vera negatione in affirmatione in aliquo subiecto preexistēte sub negatione etiam ſm durationem: quia pro tempore culpe non remisse. Remissio autem culpe non est mutatio: vt dictum est supra. ergo ⁊ cetera.

2. ↄclusio ꝙ remis. cul. ⁊ Infu. gre ñ sūt due mu. reales.

¶ Quod autē non sit mutatio realis ipsa remissio probat vnus doctor. quia peccatum nō adimit: nec priuat aliquid positiuum reale: vt puta aliquē gradum nature: qui restituatur per remissionem ipsam Similiter etiam nec culpa dicit aliquam maculam positiuam manentem in anima post actum peccati interiorem ⁊ exteriorem: sicut dictum est supra que tollatur per talem remissionē: sed in anima manet tantūmodo reatus: qui nichil aliud est ꝙ̄ obligatō peccatoris ad penam eternam pro instanti peccati ⁊ toto tempore habito non absolute. sed si tūc fiat peccator ī termino ⁊ iudicetur / ⁊ illa obligatio nō est nisi respectus rationis ⁊ per consequens remissio ipsa q̄ est ab obligatione ad nō obligationē: cuȝ nullum habeat terminū positiuum realem non est est mutatio realis: quare ⁊c. ¶ Sed in his dictis sunt aliqua dubia. primo quia sicut dictum est supra non est idē formaliter culpā remittere: et obligationem ad penam tollere / vel ad penam pro aliquo instanti vel tempore sequente non obligare: licet vnum concomitetur reliquum. ¶ Secūdo ex his dictis videtur sequi ꝙ remissio culpe sit mutatio rationis saltem. quia ab obligatiōe que est ens rationis ad nō obligationem fit ista remissio sicut a termino a quo ad terminum in quem ⁊ ita est mutatio rationis deperditiua illius obligationis: et per consequens oportet talem mutationem rationis reducere ad mutationeȝ aliquam realem. quod est contra supradicta etiam secundum eos. ¶ Tertio quia per hoc videtur: ꝙ illa obligatio cesset esse. ⁊ sic respectus rationis facti a diuino intellectu vel diuina voluntate non sunt eterni. cuius oppositum dictum est in primo. quia alioquin deus mutaretur necessario.

dubia circa ꝑdictā

¶ Ideo dicendum ꝙ bene verum est ꝙ remissio peccati non est mutatio realis nec rationis: sicut declaratum est supra: sed non sicut iste declarat. Unde nec per obligationem ad penam dicitur anima peccatrix post actum: nec remissio peccati ꝙ̄tum ad culpam est amotio talis obligatiōis nec illa obligatō desinit esse: sed est in eternitate in noticia diuina pro instanti peccati ⁊ toto tempore habito vsqȝ ad remissionem: nec tollitur per remissionem: vel cessat esse. licet pro instanti remissionis ⁊ toto tempore habito vsqȝ ad nouum peccatū nō sit iste obligatus ad penam: sed dignus vita eterna ⁊ premiandus volitione tamē conditionata si pro tunc iudicetur: ⁊ fiat in termino. quare ⁊c.

resolutio

¶ Sic igiꝛ remissio culpe ⁊ infusio gr̄e nec sunt vna mutatio nec due: sed infusio gratie post culpam est vera realis mutatio. remissio autem culpe non est mutatio nec realis nec rationis: licet bene cōcomitetur eam infusio gratie secundum ordinationem diuinam ⁊ de facto. ¶ Ex predictis apparet falsum dictū vnius doctoris. s. Thome in quarto suo ī ista distinc. vbi dicit: ꝙ gratia est ipsa forma per quam fit remissio: sic ꝑ albedinē fit aliqd albū: ⁊ expelliꝛ

Correlariū ʒ. S. Thomā.

nigrum: ⁊ per frigus calor. vnde dicit: ꝙ nõ potest peccatum remitti: nisi per gratiã. licet eñ in nõ habẽte peccatũ pro statu innocẽtie vel naturalis rectitudinis possit ĩfundi gr̃a sine remissiõe culpe: tñ in habẽte peccatum nõ potest remitti culpa sine gratia vel ĩfusione gratie. licet ergo infusio gratie possit esse sine remissione culpe: vt in christo ⁊ in Adã: tamẽ non ecõuerso: sicut dicit. Et patet esse falsum ex predictis. Similiter etiam sibimet contradicit: quia satis cito post illud dictum dicit in vno alio loco: ꝙ gratia ⁊ culpa formaliter nõ opponuntur ⁊ probat aliquo modo sicut ꝓbatũ est supra. Ex hoc dicto sequitur oppositũ primi dicti. quia ex hoc sequitur ꝙ gratia nõ expellit formaliter ipsum peccatum: sicut albedo nigredinẽ vel frigus calorẽ: vł habitus priuationem. nec est forma qua formaliter fiat remissio peccati: ⁊ per cõsequẽs ꝙ sine ipsa peccatum remitti potest. vnde ⁊ peccatũ remittere vel remitti nõ est gratiam infundere vel infundi: sicut dictum est supra.

ad rõnes prime ꝑtedẽ. opi.

¶ Ad primum illorũ qui probãt: ꝙ sunt vna ⁊ eadem mutatio remissio culpe ⁊ infusio gratie: dicunt ꝙ culpa ⁊ gratia non opponũtur formaliter aliquo genere oppositionis. Quãdo dicis: ꝙ immo quia tunc nõ appareret ratio quare nõ essent compossibilia simul in eodẽ: qđ est impossibile. diceretur: ꝙ culpa mortalis ⁊ gratia nõ sunt incompossibilia formaliter ex natura rei et oppositionis alicuius que sit inter eas: sed ex ordinatione diuina: que ordinauit: ꝙ vnum non stet cum alio in aliquo susceptiuo vtriusqꝫ. ordinauit enim ꝙ quilibet vel sit filius dextere ꝑ gratiam: vel sinistre per culpam. ⁊ tunc oportet dicere ꝙ ex natura rei deo faciente vel permittente culpã ⁊ non remittente ipsam: ⁊ etiam creante gratiã in eodem cum illa culpa ista possent stare simul loquẽdo de potẽtia dei absoluta: qua posset non remittere culpam ⁊ infundere gratiam. Quando dicis: ꝙ contradictio sequeretur: quia tunc eadem anima simul esset digna pena eterna ⁊ non digna. diceretur ꝙ non esset contradictio: quia hoc nõ esset ẜm idẽ: sed ẜm culpam esset digna pena eterna: ẜm gratiã vel inq̃ntum habens ipsam non esset digna tali pena. ⁊ ita non ẜm idem ad illud qđ deducis vltra: ꝙ simul esset dignus pena eterna ⁊ vita eterna cõcedatur. Quãdo dicis vltra: ꝙ in illo puncto posset iudicari ⁊ fieri in termino: ⁊ per consequens simul premiari vita eterna: ⁊ puniri pena eterna carẽtie quod est contradictio. quia simul haberet visionẽ ⁊ carẽtiam visionis. Diceretur ꝙ nõ sequitur. Et ratio est. quia visio beata ⁊ carẽtia eius plane opponũtur priuatiue. sic autẽ circa idem substãtiuũ. talia autem nõ possunt simul inesse contradictiõe repugnante. sic autẽ non est in antecedẽte. Unde dato: ꝙ simul esset dignus ille pena ⁊ vita eterna: nõ tamẽ pro simul: nec sibi possent inesse ambo cõiunctim sed alterũ quodcunqꝫ placeret premiãri. Aliter dicereť: ꝙ condignitas gratie vel habẽtis gratiam ad vitã eternam nõ est ex natura gratie vł ex vi talis habitus. Alioquin deus non posset nõ beatificare decedẽtem in gratia nec dãnare aliquẽ cũ gratia: quod falsũ est sed talis condignitas est ex statuto vel pacto ⁊ ordinatione diuina: cuꝰ oppositum potestꝰ ordinare de potẽtia absoluta: vt. s. aliquis q̃tumcunqꝫ habẽs gratiam nõ esset dignus vita eterna. Potest ergo virtute diuina fieri ꝙ aliquis habeat gratiã: ⁊ non sit dignus vita eterna: ⁊ si cũ hoc habet culpã mortalẽ est dignus pena eterna. ⁊ ita nõ sequitur aliqua cõtradictio: vt videtur. Similiter etiã sicut dictũ fuit supra de circũcisione: manẽte quacũqꝫ deordinatione culpe deus posset remittere eam non imputando saltẽ ad penam: si hoc voceť remittere: ⁊ ita in isto maneret culpa ⁊ nõ deordinaretur ad penã. ⁊ si haberet gratiã ordinaretur ad vitã. hec autẽ stant simul. s. ordinari ad vitam ⁊ nõ ordinari ad penã. quare ⁊c̃. Aliter dicitur dato ꝙ culpa ⁊ gratia non sunt formaliter opposita: non ꝓpter hoc tamẽ absolute loquendo sunt cõpossibilia in eodẽ subiecto. Sicut patet de duabus formis substãtialibus disparatis: que licet nõ opponanť: tamẽ non cõpatiuntur se in eadẽ materia. Et ẜm alios de duabus figuris in eodeꝫ q̃to. Sed prima solutio videť melior ⁊ magis ad rẽ tre.

¶ Ad secũdum dicẽdum: ꝙ nec sunt vna mutatio nec plures: sicut dictũ est supra. Quãdo dicis: ꝙ si plures essent ⁊c̃. dico ꝙ dato ꝙ non sint plures: remissio tñ culpe potest esse sine infusione ⁊ ecõuerso nec est inconueniens: quomodocunqꝫ accipias: vt patuit ex ꝑdictis. de ordine tñ earum in sequẽti articulo apparebit.

¶ Ad tertium argumẽtũ đr vno modo ꝙ licet sit vnus motus ⁊ vna mutatio a contrario in cõtrarium: ẜm ꝙ mutatio dicit aliquid cõmune ad motũ: non tñ generatio ⁊ corruptio sunt vna mutatio sed due. Et ratio est. quia motus ille habet duos ꝑ se terminos positiuos. s. illa cõtraria ⁊ nõ sunt ibi plures termini. sed generatio ⁊ corruptio nõ sic habent terminos suos. Corruptio eñ habet pro terminis suis formam priorem ⁊ negationeꝫ eius. sed generatio habet pro terminis suis formam posteriorem ⁊ negationem eius vel priuationẽ in materia ⁊ ita sunt ibi quatuor termini et due mutationes. Sic igitur assumptum est falsum ⁊ probatio non valet de motu.

¶ Secũdo dicitur ꝙ generatio ⁊ corruptio sunt due mutationes. Et quando dicitur de motu: ꝙ vnica mutatione ꝑ motum abijcitur forma contraria: ⁊ inducitur alia cõtraria. dicitur ꝙ in quolibet motu de contrario ad contrarium concurrunt due mutationes. quarum vna est deperditiua vnius contrarij. et alia est acquisitiua alterius contrarij. Et prima habet pro suis terminis contrarium: quod abijcitur et negationẽ eius. Secunda vero habet pro terminis contrarium quod inducitur et negationem vel priuationem eius: ⁊ quelibet istarum mutationum successiua est: ⁊ distinguitur vna essentialiter ab alia: in tantum ꝙ virtute diuina prima posset fieri sine secunda: ⁊ etiam secunda sine prima: precipue ẜm ponentes duo contraria posse simul stare. et etiam ẜm hoc negantes qui ponerent ꝙ vnum contrariũ posset ꝑ motũ inducij ⁊ ꝑ motũ ⁊ mutationẽ successiuã in aliquo: in quo nõ esset nec ꝓfuisset aliq̃d de cõtrario. verũ est tamen ꝙ naturaliter loquẽdo in motu concurrunt ambe mutationes tales: nec potest aliter fieri a natura. Et secundum istos in hoc non differt motus a mutatione. quia motus sit aliqua vna simplex mutatio inter terminos contrarios: sed in hoc differt: ꝙ licet sit inter terminos priuatiuos: est tamen mutatio successiua et non instantanea. Similiter etiam ad motum naturaliter concurrunt due mutationes: quarum

sunt duo termini positiui: terminus a quo prime ⁊ terminus ad quem secunde ⁊ sunt contrarij. Et sic dicitur motus fieri a contrario in contrarium secundum duas mutatiões: quas includit: nõ sic aũt mutatio puta generatio vel corruptio vel hmõi. Quicquid sit de hoc: semper tamen dicendum est ꝙ generatio vnius ⁊ corruptio vnius licet concõmitent se: sunt due mutationes. Non tamẽ propter hoc concludẽdũ est a simili: ꝙ remissio culpe ⁊ ĩfusio gratie sint due
3.2. solu. 3. argu. mutationes sicut dictũ est supra. ¶ Contra secundã vero solutionẽ videt vna difficultas: q2 quelibet illarũ mutationũ concurrẽtiũ ad motũ vel est instãtanea vel successiua. si instãtanea: nõ possunt constituere nec cõcurrere intrinsece ad motũ: qui est mutatio successiua. Si successiua: quelibet est vnus motus ⁊ sic ad vnũ motum cõcurrũt duo motus ⁊ alterius rationis: sicut ⁊ termini. Et hoc sub dubio relinquat: nisi ꝙ diceret: ꝙ in quolibet motu ⁊ processu totali a cõtrario in cõtrariũ sunt duo motus partiales. ¶ Ad quartũ de ordine ipsarũ qui tãgitur in maiori videbit in sequẽti articulo. Quando dicit: ꝙ nõ possunt habere ordinẽ. diceret ꝙ imo. Quãdo dicis ꝙ remissio nõ potest esse prior. q2 tũc prius esset nõ inimicus q̃ amicus. diceret: ꝙ nõ est impossibile. q2 aliquis põt esse alteri nec inimicus nec amicus etiã secundum durationẽ. Et ita prius duratione nõ inimicus q̃ amicus: licet de facto secundum ordinationẽ diuinã ⁊ secundum durationẽ q̃libet vel sit inimicus vel amicus: licet prius natura possit esse nõ inimicus q̃ amicus. Similiter aliquo modo prius natura prioritate intẽtionis ⁊ pfectionis põt esse prius amicus q̃ nõ inimicus. Et sic etiã infusio gratie prior aliquo modo remissionẽ culpe. Preterea argumẽtum supponit: ꝙ sint due mutatiões. quod tñ nõ est verũ licet nõ sint vna. Nec eñ sũt vna nec due: sed sicut dictum est supra. Hec de secundo articulo principali.

remissio culpe an prior ĩfusione gře vel econtra.

¶ Quãtum ad tertium arti/

culũ quid horũ sit prius alio. An remissio culpe vel ĩfusio gratie. Dicit vno modo ꝙ remissio culpe cũ sit quasi dispositio ad infusionẽ gratie vt ad formã recipiendã: ꝙ remissio culpe se tenet quasi ex parte materie vel subiecti: sicut et dispositio materie ad formã. Et ideo sicut materia disposita ẽ prior vno modo ipsa forma. inq̃ntum est causa eius receptiua ⁊ alio modo forma est prior materia inq̃ntũ est causa eius receptiua. ita remissio culpe. vno mõ ẽ prior ⁊ infusio gratie. alio modo prior sicut forma prior est dispositione. Nec est inconueniens aliquid esse prius ⁊ posterius respectu eiusdẽ diuersimode seu secundum diuersas rationes. sicut nõ est impossibile aliqd esse causam ⁊ effectũ respectu eiusdẽ. Cause enim alique sunt sibi inuicẽ cause in alio tñ genere cause
2. phisic. 5. metha. vt patet scdo phisicorũ ⁊ quinto metaphisice. Sed in isto modo dicẽdi continẽtur aliqua falsa. q2 nec materia est causa forme nec ecõuerso nisi forte finalis aliquo modo sicut probaui in scdo in questione illa de cõposito duodecima distinctione. Similiter etiã falsum est: ꝙ aliqua sunt sibi inuicẽ mutuo cause: sicut alias probaui. vnde nec reputo verũ illud dictum Aristotelis ita nude sicut accipit. De hoc vero ad propositum dicitur de remissione culpe ⁊ infusione gratie: potest dici aliter: sicut infra dicetur. Nec fundatur istud dictum super dicta que sunt vera: sicut iam est ostensum. ¶ Dicitur ergo aliter: ꝙ remissio ⁊ infusio possunt comparari ad agens puta ad deum remittentem ⁊ infundẽtem. vel ad subiectum seu peccatorem. Primo modo infusio est prior. quia prius deus infundit: q̃ remittat. immo per ipsam infusionem mediantẽ remittit. Alio modo remissio est prior: quia prius subiectum disponitur ⁊ impedimẽtum culpe tollitur q̃ gratia infundatur. Et ponitur exemplum de cauilla que debet expelli de foramine mediante alia que inducitur: ⁊ de forma que expellitur a materia superueniente alia. Contra hoc videtur posse argui. Primo sic eodem ordine passum recipit ab agente: quo ordine agens agit in ipsum. sed in ordine ad agens infusio est prior: vt dicis. ergo similiter comparando ad passum. Secundo sic. actioni correspondet passio ⁊ passio econuerso. sed infusio actio prior est q̃ remissio actio secundum te illo modo prioritatis: qui potest attendi inter ista: igitur infusio passio in passio est prior. Unde dico: ꝙ si remissio est dispositio ad infusionem: ꝙ sicut agens prius disponit: ita prius remittit. Et sicut passum prius disponitur: ita prius sibi peccatum remittitur. ¶ Dicitur tertio aliter: ꝙ sicut patet quinto metaphisice capitulo de priori: ⁊ nono metaphisice. Similiter aliqua sũt priora generatione ⁊ aliqua sunt priora perfectione: ⁊ iste prioritates cõmuniter econuerso se habẽt licet aliquando vniformiter se habeant. Uia enim generationis imperfectiora sunt priora naturaliter. sed ecõuerso via perfectionis perfectiora sunt priora. Primo dicitur ꝙ remissio vel expulsio culpe si esset aliquod ens reale vel in eo: cui remittitur culpa: ipsa esset prior naturaliter non dico duratione: q̃ infusio gratie: sed infusio gratie prior esset. Notã
Secundo modo tanq̃ aliquid perfectius ⁊ finaliter intentum ab agente: eo modo quo priora executione sunt imperfectiora: et posteriora sunt perfectiora. Et potest dici: ꝙ remissio licet nichil realẽ ponat in eo cui remittitur culpa tamen aliquo modo secundum modum istum est prior eo modo quo aliquid ponit saltem rationis circa illum cui remittit. vnde ⁊ infusio gratie prius intenditur licet sit posterior naturaliter via executionis: ⁊ prior via perfectionis. Et sicut dictum fuit de glosa in primo: ꝙ prius vult deus alicui gloriam: q̃ merita. prius dico intentione. sicut prius vult alicui finem. q̃ illud quod est ad finem. Et tamẽ merita priora sunt executione. ⁊ per merita vult ꝙ attingat finaliter ad gloriam. Similiter dicit vnus ꝙ secundum consequentiam remissio culpe potest dici prior: si tamen inter ea est aliqua consequentia. quia imperfectius est hic consequens q̃ antecedẽs: sicut animal q̃ homo. ⁊ imperfectius est ipsum prius q̃ posterius: sicut remissio q̃ infusio. Infusio enim propinquior est fini vltimo: ⁊ ita perfectior est. Uerũtamen nõ puto: ꝙ inter ista sit aliqua consequentia ex natura rei. Unde ad neutrum sequitur alterum. q2 vtrũq3 sine alio potest esse. Hec de isto tertio articulo.

ad argu. principa.

¶ Ad primum principale ar/

gumentũ dico: ꝙ nõ est simile de corruptione habitus viciosi ⁊ generatione virtutis. ⁊ de remissione culpe ⁊ de infusione gratie: patet: quia ibi sunt quatuor termini: quorum duo sunt reales et positiui et alij priuatiui vel negatiui. hic autem non est sic.

⁊ ideo sunt sibi due mutationes reales. hic aũt nõ.
¶ Ad scd̃m de generatione ⁊ corruptiõe naturali similiter est dicẽdum. ¶ Ad tertium de mutatione ad formam ⁊ dispositionem dico: q̃ sunt due mutationes: quãdo dispositio dicit aliquid reale positiuum aliud a forma de nouo inductum. hic autem nihil reale positiuum inducitur per remissionẽ: vt dictum est. Similiter nec remissio dispositio est nisi valde improprie: Non ponit enim circa remissum nisi ens rationis: nec est dispositio ad gratiam ex natura rei: sed tantum ex institutione diuina.
¶ Ad confirmationem de Augustino dico: q̃ si aliquid concludit q̃ peccati remissio ⁊ gratie infusio vel restitutio virtutis non sunt idem seu vna ⁊ eadem mutatio. sed non cõcludit q̃ sint due mutationes. et ita nichil contra predicta sic ad istam questionem.

¶ Distinctionis. xvij.
Questio secunda.

Ecundo quero. Utrum necessarium sit ad salutem peccatori confiteri oĩa peccata sua ꝓprio sacerdoti.
¶ Uidetur q̃ non ꝓrimo sic ad deletionem peccati mortalis sufficit sola contritio interior: sicut habetur per scripturam ⁊ ꝑ sanctos frequẽter: igit̃ nõ est necessaria cõfessio ad salutẽ. Unde ⁊ d̃ Petro dicit Ambrosi⁹
Ambro. Lauãt eñ lachryme delictũ: qd̃ voce pudor est confiteri. Et ibidẽ lachrymas lego. satisfactionẽ nõ lego. nec etiã cõfessionẽ legimus de petro: quare ⁊c. ⁊ quacũq; hora ingemuerit peccator ⁊c. dicitur in ezechie. ¶ Scd̃o sic: Sola precepta decalogi sufficiũt ad salutẽ obseruanda iuxta illud
Mathe⁹ Mathei. Si vis ad vitã ingredi serua mãdata. sed cõfiteri non est p̃ceptum decalogi nec cõtinet̃ sub aliquo taliũ preceptorũ: quia p̃cepta decalogi obligabãt sub lege mosayca. nõ autem sic tenebant̃ confiteri. ḡ ⁊c.
¶ Tertio sic. Nullus tenet̃ ad impossibile. sed impossibile est adultũ peccatorẽ confiteri. aliquãdo sicut loquimur de cõfessione: puta si nondũ sit baptisatus vel si sit mutus. Nec tenet̃ ꝑ scriptũ: q̃ nõ inuenit̃ de hoc p̃ceptum. vel si sit barbarus sacerdoti nõ potẽs intelligi a sacerdote. nec tenet̃ per interpretẽ. quia nõ inuenit̃ hoc expressum sub p̃cepto vl̃ si nõ habet copiã sacerdotis sicut latro in patibulo nec tenet̃ cõfiteri laico. vel si ꝓbabiliter p̃sumit aliquid ꝯtra caritatẽ euẽturũ ex ꝑte vel malicia sacerdotis vl̃ sui ex tali ꝯfessiõe: vl̃ ꝓbabilr̃ timet: ḡ ⁊c.

¶ **Contra** adducunt̃ multe auctoritates a magistro in ista vna est Ambro
Ambro. sij nõ potest quis᷑ iustificari a pctõ nisi ante fuerit
August. pctũ confessus. Scd̃a est Augustini. Nemo dicat sibi occulte ago penitẽtiam. nouit deus: q̃ in corde ago. sequit̃ ḡ sine causa dictũ est q̄ solueritis in terra soluta erũt in celo: ⁊ sine causa claues date sunt verbũ xp̃i frustramus. ⁊ sup psalmũ nõ absorbeat me ꝓfundũ ⁊c. dicit puteus est ꝓfunditas iniquitatis: in quã si cecideris: nõ claudet sup te os suum si tu non clauseris os tuum. Et multe auctoritates in canone de penitentia.

¶ In ista q̄stione sic procedã.

¶ Primo inquirã quo iure vel p̃cepto teneat̃ aliquis cõfiteri: ⁊ vtrũ ex necessitate alicuius p̃cepti
¶ Scd̃o inquirã quid includit illud p̃ceptũ de cõfessione ⁊ includebat a ꝓncipio: ⁊ ad quid artabat.
¶ Tertio qd̃ est circa illud p̃ceptũ postea vlteri⁹ explicatũ vel explicitũ. ¶ Ultimo ad rationes.

¶ **Quantum ad primum ar**ticulũ p̃mitto q̃ nõ põt inueniri aliquod ius vl̃ p̃ceptũ: quo teneat̃ aliquis confiteri homini nisi triplex: puta vel p̃ceptũ legis nature vel iuris nature vel p̃ceptũ positiuum legis diuine seu iuris diuini: vel p̃ceptũ positiuũ iuris ecclesiastici vel legis ecclesiastice. Illud est verũ de iure nature: cuius veritas statim nota est intellectui bñ disposito ex terminis ipsis: ⁊ hoc tanq̃ ꝓncipiũ legis vel iuris nature. sicut in speculabilibus ꝓncipiũ est qd̃ est notũ ex terminis: siue qd̃ sequit̃: ⁊ põt deduci euidenter ex aliquo ꝑ se noto ex terminis. ⁊ hoc tanq̃ cõclusio legis vel iuris nature. cõclusio dico practica: sicut ⁊ ꝓncipia legis cuiuslibet practica sunt. Et dico: q̃ nichil aliud directe ⁊ ꝑ se est de lege vel iure nature nisi ꝓncipiũ vel cõclusio talis sic demõstrata: vt dictũ est. Extẽdendo tñ ⁊ minus ꝓprie dr̃ aliquãdo aliqd̃ esse de iure nature: qd̃ nec est cõclusio nec ꝓncipiũ: sed tñ consonũ est: ⁊ notũ est statim cõuenire legi nature. cuiusmodi sunt aliqua positiua posita p̃cipue ab actore nature. s. deo: quõ accipit gratiã ⁊ extẽdit ius nature: qñ dicit: q̃ illa sunt de lege nature nature: q̄ sunt a deo posita in scriptura veteris vel noui testamẽti. ⁊ hoc verũ est q̃tum ad aliqua nõ q̃tum ad oĩa: licet de oĩbus intellexerit gratianus cui nõ oportet i hoc adherere. ¶ De lege diuina positiua vel iure diuino positiuo prout distiguit̃ cõtra ius vel legẽ nature. sunt oĩa illa: q̄ pro tp̄e legis tradite a deo ponunt̃ in scriptura obseruãda: ⁊ nõ sunt euidẽtia i sua agibilitate ex terminis: nec euidẽter demõstrabilia ex ipsis: nec euidẽter eis cõsona. cuiusmodi fuerunt oĩa mere cerimonialia in lege antiqua iudeorũ: vel mosayca pro tp̄e illi⁹ legis obseruãda: ⁊ nostra cerimonialia pura q̄ continent̃ in lege euãgelica. vt q̃ de⁹ sit collẽdus in eucharistia vel imolatione eius ⁊ huiusmodi: licet non repugnẽt talia legi nature. Et q̃ talia nõ sint de lege nature: patet ex variabilitate ipsorum non eñ necessario ꝑmanẽt in omni lege: sicut illa q̄ sunt de lege vel iure nature. ¶ De lege autẽ vel iure positiuo ecclesiastico mere sunt illa q̄ papa vl̃ ecclesia statuit obseruãda vltra illa q̄ sunt de iure nature ⁊ vltra ius positiuũ diuinũ: qd̃ cõtinet̃ in scriptura ꝓpter cõuersationẽ honestiorem in moribus ⁊ propter reuerẽtiam maiorem in suscipiendis et dispensandis sacramentis.

Or solum hõ homini triplici iure ꝯfiteri tenet̃.

¶ **His premissis** dixerũt aliqui: q̃ cõfessio fienda homini est de lege nature ⁊ q̃ confitẽdum esse homini: est conclusio sequens ex lege nature vel ex principijs summis. ¶ Quod ꝓbatur. hec ẽ nota naturaliter: q̃ quilibet reus debet iudicari per alium. sed non potest iudicari per alium super peccato occulto saltẽ nisi accuset̃ a seipso. ḡ debet seip̃m accusare alteri a quo iudicet̃. Et si pctũ sit occultũ ꝯsonũ est iuri naturali: q̃ accuset se in occulto ⁊ in secreto. igitur notum est ⁊ deductum ex lege nature confessionem secretam proprij peccati alteri esse faciẽdam.

Quo iure teneat̃ aliqs cõfiteri.
1. opinio.

Et non melius alicui quam sacerdoti: vt videtur.

¶ Hoc confirmatur: quia in lege nature statim requirebatur talis confessio a deo secundum glosam super illud genesis. Adam vbi es vox (inquit) est increpantis et confessionem requirentis.

¶ **Sed ista** positio non est vera. Primo quia si confiteri esset de lege

5.1.opi. nature: eo modo quo accipimus in proposito: sequeretur: quod sub omni lege sic fuisset confitendum. sed hoc est falsum. nec inuenitur hoc in lege nature. nec in lege mosayca. Bene enim inueniuntur multe auctoritates in lege antiqua de confessione generali quam faciebant sacerdotes deo pro se et pro populo sicut et Daniel et multi alij sancti dicentes peccauimus. etc. Vel de confessione delicti proprij publici in non obseruatione legalium. vel de confessione facta deo super peccatis proprijs: quando recognoscebant coram deo proprium peccatum: et petebant veniam super eo. vel de confessione et laude diuini nominis sed nulla inuenitur auctoritas ex prefata de confessione: sicut accipimus: nec vnquam habuit ibi locum.

¶ Secundo quia non est notum de lege nature: quod vnus homo sit iudex alterius super peccato occulto et secreto. homo enim non habet iudicare nisi ea que patent deus autem intuetur cor. Sed magis notum est: quod vnusquisque sit iudex proprij peccati occulti: et vindicet ipsum: quam aliquis homo alius. Et magis videretur sibi commisisse hoc deus quam alteri. vt sicut deordinauit seipsum in peccando: ita tanquam minister legis vel iudicis superioris iudicet seipsum et puniat. et reordinet. Et ita consequenter non est notum nec deducibile ex lege nature: quod alteri modo predicto sit confitendum. ¶ Dico igitur quod confiteri illo modo quo accipimus in proposito: non est de lege nature.

Ad rationem 1.opinio. ¶ Ad rationem dico quod notum est de lege nature: vel saltem valde consonum naturaliter notum: quod reus est iudicandus ab aliquo. et hoc ab aliquo alio quia nullum delictum relinquendum est impunitum in vniuerso si in ipso est aliquis rector summus et iustus. quod licet demonstrari non possit: tamen magis consonum est naturaliter notis: quam oppositum. sed de alio quam de deo quod per ipsum sit reus iudicandus de peccato occulto: non est notum ratione naturali nec demonstrabile ex naturaliter notis: nec statim notum esse consonum talibus. Cum dicis vltra: quod non potest iudicari nisi accuset seipsum. dico quod non oportet: quod seipsum accuset deo: vt possit ab eo iudicari. quia deus nouit omnia peccata antequam fiant.

Et dato quod oporteat se accusare: non concluditur per omnia ista nisi quod deo est confitendum. Et hoc concedo esse consonum legi nature sicut fecerunt iusti penitentes in omni lege confitentes deo peccatum suum non vt sciret: sed vt remitteret: scientes quidem sine tali remissione deum tanquam iudicem iustum vindicaturum de illo peccato. Sed ex hoc non concluditur confessio fienda homini: qui sit iudex peccati occulti: sicut patet. Non est enim hoc naturaliter notum nec demonstratum nec statim notum esse consonum legi nature: quod homo sic sit iudex alterius: vel debeat esse quia nullus homo potest esse iudex peccati hominis nisi vt minister summi iudicis. hoc autem magis videretur commissum vnicuique de peccato proprio: sicut superius dicebatur. Si dicas quod homo est iudex alterius hominis in republica. dico quod verum est de illis que possunt sibi innotescere in illo iudicio cuiusmodi sunt publica ¶ Ad auctoritatem dico: quod deus non requirebat confessionem ade homini fiendam sed sibi. scilicet deo: non vt sciret: quia bene sciebat peccatum ade: sed vt adam penitere et peccatum suum confitendo seipsum humiliaret: et veniam impetraret. Ad auctoritatem 1.opi.

¶ **Alij dixerunt** quod confessio est tantum de iure positiuo ecclesiastico vel papali: et non de iure nature: nec de iure diuino positiuo. Et hanc opinionem tenet glosator de penitentia distinctione quinta in principio: vbi prius diuersas opiniones recitans de penitentia subdit: melius dicitur eam institutam a quadam vniuersali ecclesie traditione: potius quam ex noui vel veteris testamenti auctoritate. ¶ Et ad hoc innuit vnum argumentum. quia confessio non est necessaria apud grecos. Unde nec habent consuetudinem confitendi. esset tamen necessaria si esset instituta noui testamenti auctoritate: vel si esset de iure diuino. 2.opinio

¶ **Sed ista** positio non videtur vera. Primo quia non inuenitur preceptum ecclesiasticum de confessione in canone alibi: nisi in illo capitulo: omnis vtriusque sexus: extra de penitentijs et remissionibus: quod fuit positum ab Innocentio tertio in consilio lateranensi: sed ante illud tempus maximis temporibus decesserunt doctores ecclesie. sicut Augustinus et alij qui predicauerunt confessionem esse necessariam et habebatur consuetudo confitendi tanquam necessaria in ecclesia: patet in libro Augusti. de vera et falsa penitentia et in alijs multis. quare etc. ¶ Secundo quia non videtur probabile: quod ecclesia tam arduum et tam graue preceptum imposuisset hominibus: nisi aliunde habuisset. ¶ Tertio quia si hec opinio esset vera: sequeretur quod papa non teneretur confiteri. non enim obligaretur ad illud positiuum ius vel preceptum predecessoris sui. quia non habet imperium par in parem. ¶ Quarto quia infideles non tenerentur ad preceptum de confessione. quia super eos papa non habet potestatem precipiendi. secundum aposto. prime ad chorinthios secundo. quid mihi est de his qui foris sunt iudicare. quare etc. ¶ Ad motiuum vero illius glosatoris de grecis non videtur valere nam apud grecos est necessarius baptismus fluminis tanquam tabula prima post naufragium: et similiter vt videtur penitentia tanquam tabula secunda et per consequens ex precepto diuino non humano positiuo solum vt videtur. nec est notum quod non confitentur. nec hoc imponitur eis ab aliquo doctore sicut alie abusiones eorum: cum tamen ista esset abusio valde magna et non minor quam aliquae alie que imponuntur eis: et esset notabilior discordia eorum in hoc ab ecclesia romana: quam conficiendo in fermentato vel vti forma illa baptismi baptisetur seruus xpi. de quibus non tacent latini quod si omnino affirmetur esse verum quod greci non confitentur: adhuc non est argumentum sufficiens. potest enim dici: quod multas consuetudines et necessarias dimiserunt: postquam ab ecclesia recesserunt. et similiter istam omittere potuerunt. 5.2.opi. Ad motiuum 2.opinionis.

¶ **Dicunt alij** quod confiteri peccata sua homini sacerdoti est de iure diuino positiuo non tantum ecclesiastico. et est preceptum diuinum positiuum euangelicum implicitum in illo dicto Johan. xx. Accipite spiritum sanctum quorum remiseritis peccata remittuntur eis: et quorum retinueritis retenta sunt. ¶ Quod de- 3.opi. Joha. xx.

mmmm v.

claratur sic. Nam in isto verbo data fuit potestas apostolis:ac per hoc sacerdotibus ipsis remittēdi peccata:⁊ retinēdi:non principaliter sed ministerialiter ⁊ arbitrarie in foro cōscientie vel penitentie. primum enim est proprium dei. sed nō possunt arbitrari nec iudicare arbitrarie in causa ignota. ⁊ per cōsequens oportet q causa peccatoris vel peccatorū eis manifestetur. sed hec manifestatio est confessio igitur ex collatione potestatis clauium facta sacerdotibus per verbum illud arbitrandi vel iudicandi in causa peccati obligantur peccatores ad accusandum se eis tanq̄ arbitris: et ita ex precepto diuino tenētur aliquādo confiteri. Alioquin frustra cōferrentur claues ⁊ frustraretur verbum christi:sicut videtur dicere Augustin⁹ in auctoritate allegata superius. de ipso ad oppositum in principio questionis. ¶ Et confirmatur arguendo sic. nulli imponitur vel cōmittitur potestas iudiciaria vel arbitraria:nisi alicui imponatur necessitas submittendi se illi. quia nullus est iudex alicuius: sine cuius voluntate vel potestate est iudicare ab illo iudice vel nō iudicari. Tunc enim ille nullam auctoritatem iudicandi haberet:nec teneretur iudicat⁹ parere illi iuri vel iudicio iudicātis ⁊ ita ad nihil ille haberet auctoritatem iudicādi. sed sacerdotib⁹ in illo verbo committitur auctoritas iudicandi scdm omnes. ergo ex illo verbo imponitur peccatorib⁹ necessitas aliquādo confitēdi ⁊ accusandi se sacerdotibus ⁊ in ratione precepti. ¶ Tertio sic. quilibet tenetur ex precepto diuino recuperare gratiam perditam per peccatum. ⁊ hoc per remediū ad hoc institutum:⁊ qua ratione instituitur a deo remediū precipitur vt per remedium institutum recuperēt gratiam. Et est exemplū. Nam eodem verbo quo dictum est apostolis:euntes baptizate omnes gentes. ⁊c. obligati sunt omnes ad baptismum: vt habeant primam gratiam:de lege cōmuni dico. sz in illo verbo accipite spiritum sanctum. ⁊c. instituta est absolutio penitentialis a sacerdotibus facta in remedium recuperādi gratiam perditam per peccatum actuale mortale. que absolutio fieri non potest sine confessione:per quam habet sacerdos noticiam de causa rei:⁊ instituitur ibi penitentia tanq̄ secūda tabula post naufragium:igitur eodem verbo obligantur peccatores ⁊ preceptorie ad cōfessionem faciendam. ¶ Si dicatur q alia via recuperādi gratiam est possibilis q̄ per cōfessionē: licet suscipere sacramētum etiam sit vna via recuperandi ⁊ ideo nō videtur : q aliquis peccator necessitetur vel arcetur ad aliquam istarum:sed potest recuperare gratiam vel per contritionem sine sacramēto vel huiusmodi aliquam viam: vel per susceptionem sacramēti. Contra hoc qz licet sit alia via recuperandi:ista tamen est facilior ⁊ certior. qz difficile ē habere tantam displicētiam vel aliquam actionem ita perfectam que sine sacramēto sufficeret per modum meriti de congruo ad deletionem pcti. Similiter etiā est certior:⁊ potest aliquis esse magis certus: q non ponat obicem sacramento sed cum displicentia pcti intēdat suscipere quod intēdit ecclesia: q̄ habeat interiorem contritionem sufficiētem ad iustificationem. Ubi autem est via facilior ⁊ certior in potestate hominis ad gratiam recipiendā: vel recuperandam : ad illam homo rationabiliter obligatur. sicut patz etiam de baptismo fluminis

objectio.

licet per alium modū puta p baptismum flaminis vel sanguinis possit haberi prima gratia:tamē ponitur primus baptismus sub precepto tanq̄ via facilior ⁊ certior ⁊ magis expediēs cōmunitati. Et sic in proposito de penitētia vt videtur. qz exponēs se alteri vie difficiliori:⁊ incertiori exponeret se periculo:sicut probabiliter videretur.

¶ Quarti dicunt q predicta non cogunt confessionem esse de precepto diuino ex illo verbo. Accipite spiritum sanctum. ⁊c. Licet enim data sit apostolis ⁊ sacerdotibus potestas iudicādi ⁊ cognoscendi de cā pctōris ⁊ instituta sit absolutio penitētialis in verbo illo Accipite. ⁊c. nō tamē ex illo verbo preceptum est pctōribus: q sacedotibus se submittant: q ipsis cōfiteantur. qz diceret : q sacramentum et potestas clauium super pctōrem instituta sunt ibi tanq̄ vtilia ⁊ bona:non tamen tanq̄ necessaria sicut etiam sacramentum matrimonij institutum est a deo tanq̄ vtile efficax ⁊ bonum:sed nō tanq̄ necessarium. tunc omnes ex precepto obligarentur ad matrimoniū quod est falsum. diceret ergo q volētibus se subdere ⁊ sacerdotibus confiteri sacramētum penitētie est bonum ⁊ efficax:⁊ non tamen ex illo verbo est necessarium:nec cadit confessio sub precepto. ⁊ sacerdotes bene habent ptātem arbitrādi vel iudicandi:si pctōres se submittant:quod nō habent illi:qui nō sunt sacerdotes:q̄tūcunq; peccatores se submittant. sed nō est necessarium ex hoc q peccatores se debeant submittere :dato q sacerdotes sint iudices arbitrarij. Patet p exemplum si papa qui nulli determinato sacerdoti subiectus est:quin libere possit confiteri cuiuscūq; sacerdoti licet cuilibet sacerdoti date sint claues. Patz etiā in alio exemplo. si sint plures curati vel sacerdotes alicuius persone:⁊ quilibet insolidum:licet quilibz habebat potestatem super eum:⁊ sit iudex suus:potest tamen se non subicere vni illorum ad confitendum sed alteri tantum. Similiter vltimum de via faciliori nō cōcludit: q ex illo verbo cadat hoc sub precepto:licet satis probabiliter concludat: q rōnabile fuit ponere confessionem sub diuino precepto. Nec est efficax ratio de baptismo:qui fuit positus sub precepto in illo verbo euntes baptisate. ⁊c. Nam sequitur qui crediderit ⁊ baptisatus fuerit saluus erit:qui vero non crediderit:nec per consequens baptizatus fuerit:condēnabitur. Similiter etiam baptismus tunc nō fuit institutus sed alias sicut dictum est supra. Sed sic non dicitur in proposito. bene enim dicitur quorum remiseritis peccata:remittuntur eis:⁊ quorum retinueritis retenta sunt:sed non dicitur quorum nō remiseritis:nō remittentur:⁊ quorum non retinueritis :non retinebuntur. ⁊ ita videretur relinqui in ptāte pctōris quantum est ex illo verbo : q se submittat vel non submittat sacerdoti in confessione:nec ex illo verbo cadit confessio sub precepto. ¶ Dicunt ergo: q sub precepto diuino cadit confessio fienda aliquādo a peccatore post baptismum sacerdoti. sz istud preceptum non est expressum in scriptura nec pōt efficaciter trahi ab aliquo verbo scripture:sed tamen creditur fuisse traditum apostolis a christo:q etiam istud preceptum publicarunt :⁊ ecclesie obseruandum reliquerunt:sicut ⁊ de alijs multis:que tenet ecclesia ex traditione apostolorum que:tamē

4. opi.

Summa tio. 4. opinio.

in canone scripture non exprimũtur. Juxta illud
Johan. Jo. multa quidem ꝛ alia fecit Jesus: que non sunt
scripta in libro hoc. vnde ecclesia tenet multa per
apostolos ꝓmulgata oretenus sine scriptura. Et
habetur extra de celebratione missarum cum mar
the. ¶ Nec est putandum: ꝙ apostolus Jacobus
illud instituerit vel promulgauerit in epistola sua.
quando dicit confitemini alterutrum pctã vestra.
Primo patz ꝙ preceptum de confitendo non de-
Jacobus apostolus. bet: qꝛ auctoritatem non habuit obligandi totã ec-
clesiam cum esset episcopus hierosolimitanus: ni
si diceretur. illam ecclesiam hierosolimitanã a prin-
cipio vel in pncipio fuisse principalem inter omnes
alias ꝛ per ꝯsequẽs episcopum eius principalem
patriarcham: ꝛ caput totius ecclesie: quod nõ con
cederent romani: nec est verum. Similiter etiã nõ
publicauit preceptum de confitẽdo in illo verbo:
non enim seruauit modum loquẽdi: quẽ habuerũt
apostoli publicando precepta vt pateret ꝙ non au
ctoritate sua precipiebãt: sed pceptum domini pu
Paulus blicabant. Patet in pluribus locis de paulo pre-
cipio inquit non ego: sed dñs. Quãdo autem vult
facere ꝓpriam persuasionem dicit. Dico ego non
dominus. alioquin eñi non posset ꝯstare ecclesie: ꝙ
ipse vt preco publicaret preceptum: nisi ex modo lo
quendi ꝑpenderetur. Sic aũt non facit Jacobus
ibidem sed quasi ꝓpriam ꝑsuasionem faciens loq-
tur. Confitemini alterutrum pctã vestra. Nec po
nit ibi pceptum de confitendo. quod pz ex modo
loquẽdi eo enim ꝙ dicit. Confitemini alterutru ꝫ
non plus dicit ꝯfitendum esse sacerdoti: ꝗ̃ alteri.
Similiter ex eo quod sequitur. Et orate ꝓ inuicẽ
non posuit illud sub pcepto. sed per pmum induce
bat populum ad humilitatem cõfitendi mutuo se
1. Jo. 1. esse peccatores. iuxta illud pme. Jo. primo. Si di-
xerimus: qꝛ peccatum non habemus: ipi nos sedu-
cimus. Similiter ꝑ ꝯsequens inducebat ad mutuã
charitatem in actus deuotionis ꝛ orationis quaꝫ
debemus facere ꝓ inuicem ad consequẽdum fineꝫ
salutis. Ultimo dicitur ꝙ ꝯfessio cum hoc ꝙ est de
iure diuino positiuo apostolis tradito a Christo ꝛ
ꝛ ab ipis ꝓmulgato oretenus sine scriptura autẽ-
tica est: etiam de iure ecclesiastico extra de penitẽ
tijs ꝛ remissionibus Omnis vtriusqꝫ sexus. Nisi ꝙ
forte diceretur: ꝙ magis datum est ibi pceptũ de
modificatione ꝯfessionis ꝗ̃ de ꝯfessione. Et iste
quartus modus dicendi potest ꝓbabiliter sustine
ri. Hec de pmo articulo principali.

qd includat pce. diuinũ d ꝯfitedo. ¶ Quãtum ad secundum ar
ticulum videlicet quid includit illud pceptum di-
uinum de ꝯfitendo. Dico ꝙ includit quis teneat
confiteri ꝛ quid ꝛ cui ꝛ quãdo ꝛ quomodo. Quis
primo qꝛ adultꝰ peccator pctõ mortali: quod incur-
rit post baptismum: Adultus dico habẽs vsuꝫ ra-
tionis ꝛ cognoscẽs vel potens cognoscere peccatũ
quod incurrit. Per quem adultum non intelligit:
ꝙ sit tante etatis pcise. sed ꝙ habebat sufficienteꝫ
etatem cognoscendi iustum ꝛ institutum ꝫm legẽ
vel ꝯtra legem dei. quia malicia in multis supplet
etatem. Et non solum in malis secundũ verba cõ-
munia: quibus dicuntur tales doli capaces: verũ-
Agnes. etiam in bonis extra illud dictum beate Agnetis:
fides nõ i annis sed in sensibus inuenitur. Et deꝰ
omnipotẽs mentes magis ꝯprobat: ꝗ̃ etates. Et

hoc potest ꝑpendi breuiter quando aliquis instru
ctus vel ordiate interrogatus ꝑcipit distincte qd
iustum vel iniustum in lege diuina ꝛ ad ordinatas
interrogationes ordinate respondet. ¶ Secundo
continet istud pceptum: quid debet aliquis confi- qd dꝫ ꝯ̃
teri. quia dico: ꝙ pctm̃ mortale. ꝛ omne de quo ha ꝯfiteri.
betur memoria. Et hoc pmissa inquisitione diligẽ
ti secundum possibilitatem fragilitatis humane.
Et intelligo quantam inqsitionem aliquis posset
apponere circa aliquid multum arduum quod sibi
multum esset cordi. Et omnia illa pctã ad memo-
riam reducta debet cõfiteri eidem sacerdoti: sic ꝙ
nullum eorum scienter omittat dicendum alteri di
midiando vel diuidẽdo confessionem. qꝛ secũdum
Augustinum de vera ꝛ falsa penitentiã: ꝛ ponitur
distinctione decima. quedam vni celãt: ꝛ alteri ma
nifestandum ꝯseruãt. quod est se laudare: ꝛ ad ypo
crisim tendere ꝛ sẽꝑ venia carere: ad quam credũt
per frustra ꝑuenire. Nec solum peccata sunt confi
tenda verum etiam circũstantie trahentes ad aliã
speciem pcti. vel speciali ꝓhibitione prohibite: vt
circũstẽtia sacrilegij in furto: vel adulterij cogno-
scendo non suam ꝛ huiusmodi. Et frequentia etiã
quia ponit multitudinem peccatorum. Alique au
tem alie sunt circũstantie: que licet aggrauent pec
catum: nõ tamẽ eo modo: quo predicte. de quibus
non est ita certum: si eas oportet confiteri: tamẽ tu
tum est ꝛ vtile eas confiteri. de alijs autem que ni-
hil pertineant ad rem. fatuum est ꝛ superfluũ con-
fiteri. vt ꝙ iste peccauit cum vna: que vocabatur
bertha ꝛ alia que vocabatur martina. Ad confes-
sionem vero nullius peccati venialis tenetur quis
ex pcepto diuino. Nam in peccato veniali nõ con
sistit naufragium. penitẽtia autem est secũda tabu
la post naufragium. ideo ꝛc. ¶ Tertio continet
hoc preceptum cui debet peccator confiteri. quia Cui dꝫ
sacerdoti. Et non cuicunqꝫ: sed magis apparebit pctõr cõ-
inferius quia sententia lata a nõ suo iudice ẽ nul- fiteri.
la. Solum enim talis sacerdos habet ptãtem ligã
di ꝛ soluendi in ecclesia. Ex quo patz ꝙ nullus te-
netur confiteri laico. nec confessio sibi facta est sa-
cramẽtalis: licet possit esse materia verecũdie ꝛ cõ
fusionis punitiue peccati. sed quia accusatio in ta
li fore fit ad hoc: vt sequatur sentẽtia: ꝛ nec laicus
nec aliquis nõ sacerdos autoritatem habet senten
tiandi: ex nullo precepto tenetur quis ad confiten
dum laico. Et vtilius forte esset nõ confiteri laicõ
si posset confitens equalem verecundiam ꝑ seipm
habere recogitãdo peccata sua. Immo forte dice-
ceret quis: ꝙ necessarium est non cõfiteri laico. qꝛ
nulli licet seipm diffammare nec ꝓdere pctm̃ suuꝫ
occultum precipue alicui qui nõ psumitur celator
secreti: nec psumit. melius consulere pctõri ꝗ̃ pec
cator sibiipi. Et dato adhuc ꝙ sciret melius con-
sulere: non deberet sibi ꝓdi. quia posset requiri cõ
silium ponendo casum in vniuersali de aliquo sine
reuelatione pcti sui. Quid igitur de maleficis dã
natis confitẽtibus laicis. Dicitur ꝙ simplicitas
excusat eos ne peccẽt in hoc. ꝛ humilitas eorum ẽ
eis meritoria: ꝓ quanto volunt sacramẽtum peni-
tentie supplere sicut possunt. Sed de viro sciente ꝛ
discreto: qui bene nosset: ad quid est confessio insti
tuta: nec necessarium esset nec vtile forte Imo peri
culosum sic laicis ꝯfiteri nisi ꝓpter maiorem vere- qñ dꝫ ꝯ̃
cundiam. ¶ Quarto continet illud pceptum: qñ ꝯfiteri.

debet quis confiteri. quia quãdocũq; est in periculo mortis. Quilibet enim quãdo iminet iudicium damnationis vel misericordie: debet se ad misericordiam preparare: q̃tum potest. Istud autem nõ tantum est in infirmitate mortis: sed quãdo aggreditur actus arduos: i quibus verisimile ẽ: q mors immineat: sicut i bello mortali vel naufragio ⁊ huiusmodi. tũc em̃ p̄cepto diuino tenetur confiteri si habet peccatum mortale de quo nõ fuerit confessus. Et quando vult exercere actus aliquos specialis reuerẽtie vt quãdo vult cõmunicare ⁊ huiusmodi. quia de similibus simile est iudicium. ¶ Quinto ⁊ vltimo ptinet p̄ceptum illud: quomodo debet confiteri quis cum displicentia peccati: quod fuerit vel p̄cedente vel in existente. Et cum pposito abstinẽdi: vel saltem h̃ituali vel quasi virtuali abstinendi vel saltem cũ non pposito recidiuandi: ⁊ obediendi ecclesie in satisfaciẽdo ⁊ explendo sibi satisfactionem iniũctam a sacerdote: ⁊ ab ip̃o voluntarie receptam. Nõ q oporteat eum recipere aliquã vel velle recipere: sed potest nõ recipere aliquã: ⁊ expectare satisfactionem soluẽdam in purgatorio ⁊ nõ pp̃ter hoc minus sacerdos debet eũ absoluere sicut dicit vnus doctor: sed si aliquam recipit vel i tendit a sacerdote recipere: debet pponere ipsam adimplere obediẽdo sacerdoti iniungenti. ¶ Sed istud videtur dubium. quia nõ minus tenetur obedire sacerdoti in recipiendo q̃ in explẽdo receptũ vt videtur. Et ita nõ solum tenetur adimplere receptam: verũetiam tenetur recipere rationabiliter iniunctam saltem aliquam leuem: Alioquin videtur posse p̄sumi cõtra eum: q est fictus. Nescio q̃d est certum de hoc: ⁊ ideo sub dubio relinquatur. dicẽretur tamẽ q sicut sacerdos potest iniungere penitentiam minorem: si peccator nolit recipere maiorem peccato suo correspõdẽtem: ita põt nullã iniungere: si peccator nullam velit recipere sed velit vsq; ad pugatorium expectare. Nec pp̃ter hoc minus debet absoluere: p̄sumendo q sit fictus ⁊ imemor sue salutis in tali foro conscientie in quo confitetur. debet tamẽ sibi insinuare: q grauior pena ab ip̃o in purgatorio exquiretur. Hec de secundo articulo principali.

Quõ dz q̃s ↄfiteri.

¶ Quantum ad tertium articulum

Que ↄtinẽtur i dicto precepto vltra iã dicta.

¶ Quantum ad tertium articulum in quibus specificatum fuerit hoc p̄ceptũ ab ecclesia. dico q non q̃tum ad omnia p̄dicta sed q̃tum ad aliqua. dicitur enim in illa decretali: oĩs vtriusq; sexus vbi inuenitur specificatio huius p̄cepti specialiter: q omnis vtriusq; sexus cũ ad annos discretionis puenerit. Et habẽti iurisditionẽ super confitentem sicut nõ est hic aliqua specificatio q̃tum ad quis debet confiteri. q̃ hoc eodẽ modo intelligitur: sicut superius expositũ est de adulto vel adulta. ¶ Secũdo dicitur ibi q teneatur cõfiteri omnia pctã sua. Et dicũt aliqui: q est aliqua specificatio q̃tum ad illa: de quibus est ↄfitendum quia licet quãdo quis habet mortalia confitenda: nõ teneatur ↄfiteri venialia ex vi diuini p̄cepti: immo nec venialia simpliciter teneatur ↄfiteri: tamẽ ex vi huius p̄cepti ecclesiastici: si non habet nisi sola venialia tenetur illa ↄfiteri quia dicitur in p̄cepto: q omnia pctã sua: sed si habet mortalia. tenet̃ precise illa ↄfiteri ⁊ non venialia nisi de congruo. ¶ Sed istud nihil est dictu q̃ cum in illo capitulo

q q̃libet dz ↄfiteri oĩa peccata sua.

dicitur: omnis vtriusq; sex⁹ omnia peccata sua: aut fit ibi distributio p pctis venialibus: aut non. si sic ergo habens mortalia tenetur ad confessionem venialium: sicut habens sola venialia. si non igitur in nullo casu virtute huius p̄cepti tenetur ad ↄfessionem venialium. Et est ↄtradictio plana in dictis ponẽdo eundem intellectum istorum verborum et vnum non obligari ad ↄfessionem venialium puta habẽtem peccata mortalia ⁊ alium obligari. scilicet non habẽtem mortalia sed sola venialia. ¶ Secũdo quia sequeretur: q aliquis p hoc q incurreret pctm̃ mortale: absolueretur a p̄cepto ↄfitendi venialia. quia si nõ habet nisi sola venialia: tenetur ad confessionem illorum. si incurrit mortale ↄfitendũ iam non tenetur ad ↄfessionem venialium. hoc autem est absurdum. ¶ Tertio q̃ ecclesia non specificauit preceptũ de penitẽtia vel cõfessione: nisi in q̃tum vtitur ip̃a penitẽtia vt secunda tabula post naufragium: quod quidem naufragium non est in venialibus. ergo nulli p̄cepit confiteri de venialibus in quocũq; casu. nec aliquis tenetur necessario conteri de venialibus in quocũq; casu imo i actuali voluntate pcti venialis vel in actu venialis moriens saluabitur. vapulabit tamen. ⁊ multominus tenetur de eis necessario confiteri. q̃ nec alteri. vñ in hoc dico: q ecclesia non specificauit p̄ceptum. ⁊ fuisset valde durum p̄ceptum de cõfitendo omnia venialia. Sed alio modo delẽtur frequẽter venialia nõ cogitando etiam de ip̃is: vt per motum feruentis charitatis in deum. vnde dico: q talis qui haberet sola venialia: posset se rep̄sentare ⁊ dicere sacerdoti: domine nõ habeo ↄsciẽtiam pcti mortalis: date mihi eucharistiam sine ↄfessione. ⁊ ille deberet sibi dare. ⁊ in hoc sufficiẽter agnosceret vultum pectoris sui: q̃tum ad ip̃m ⁊ ad pect⁹ suũ de necessitate ptineret ⁊ deberet sibi sacerdos credere in tali foro nec deberet p̄sumere ip̃m esse imemorẽ salutis sue: sicut habetur extra de officio ordinarij significauit ⁊c̃. p simile. q̃ dicitur ibi: q ↄfitẽti penitentialiter p omnia est credẽdum. quia nõ est verisimile: q sit imemor salutis sue. sic dico etiam de isto volẽte recipere eucharistiam sine ↄfessione dicente se nõ habere nisi venialia. Unde dico: q per illud verbum. Omnia pctã sua: in nullo specificat̃ p̄ceptum: ⁊ intelligendum est solum de mortalib⁹. ¶ Tertio dicitur ibi pp̃rio sacerdoti. vbi videtur aliquibus fieri specificatio q̃tum ad illum: cui est confitendum. Et p̃t dici q specificatum est q̃tum ad hoc forte: q in p̄mitiua ecclesia quãdo apostoli ⁊ discipuli discurrebãt hinc ⁊ inde p̄dicando verbum dei: nõ erant dyoceses ⁊ parrochie distincte sicut modo. sed nũc erat iste sacerdos huius gentis per quam trãsibat. nũc alteri⁹ ad quam ibat ⁊ nunc vnus erat hic sacerdos: nũc alius. ⁊ tũc licebat cuicũq; confiteri. quilibet em̃ habebat iurisditionem sup quẽlibet penitentem ⁊ ordinariam forte ⁊ q̃tũ ad hoc erat pp̃rius sacerdos quoquomodo: ⁊ non erant pp̃rij sacerdotes sicut mõ. Sũt em̃ parrochie ⁊ dyoceses distincte. ⁊ sic pp̃rijs sacerdotibus ẽ cõfitendum. nec quilibet habz ptãtem alium quẽlibz absoluẽdi. ¶ Est tamẽ aduertẽdum: q pp̃ri⁹ sacerdos alicuius multipliciter dicitur. vno modo dicitur pp̃rius sacerdos ille. qui est ordinarius ⁊ sic pp̃rius sacerdos dicitur quilibz habẽs iurisditionẽ sup alium ordinariam. Et sic tam papa q̃ episco-

ↄtra p̄dictos ponẽtes specificationem ⁊c̃.

Specificatio q̃tũ ad illũ cui est cõfitẽdum.

quot modis pp̃ri⁹ sacerdos alicuius dicitur.

pus ꝙ̄ sacerdos parrochialis potest dici sacerdos proprius alicuius. Et sic cõmissarij non sunt ꝓprij sacerdotes. Alio modo dicitur ꝓprius sacerdos inter ordinarios ille qui habet primam ⁊ imediatã ⁊ inferiorem iurisditionem sup aliquẽ vel aliquos Et hoc modo sacerdos parrochialis dicitur sacerdos ꝓprius ⁊ nõ papa vel episcopus. Tertio modo potest dici sacerdos ꝓprius alicui ⁊ magis secũdum ꝓprietatem vocabuli: qui est sacerdos istius ⁊ nullus alius. ita ꝙ ipẽ solus est sacerdos illius. Quarto modo potest dici ꝓprius alicui. quia est sacerdos eius ⁊ nullius alteri⁹. Et hoc modo posset dici ꝓprius: qui solus est solus. Et includit vtrũꝙ modum ꝑdictum ꝙ̄tum ad quid. Ultimo modo potest dici sacerdos ꝓprius quilibet sacerdos habens iurisditionem super istum peccatorẽ siue ordinariam siue cõmissariam a quocũꝙ potente committere siue a papa siue ab episcopo siue a parrochiali sacerdote seu a quocũꝙ alio potente cõmittere. ¶ Et ꝯsequẽdo ista patet ꝙ illud capitulum non itelligit de ꝓprio sacerdote primo modo quia tunc non sufficeret cõfiteri alicui cõmissario: quod est falsum ⁊ contra ordinarios: qui tota die cõmittunt ptãtem absoluendi non solum superiores: vt papa vel episcopi: sed ⁊ iferiores curati suis capellanis. ⁊ multo forti⁹ hoc potest facere papa vel episcopus. Pꝫ etiã: ꝙ nõ intelligitur de sacerdote ꝓprio secundo modo. quia tũc nõ sufficeret cõfiteri pape vel episcopo supiori sacerdotis sui sed oporteret cõfiteri sacerdoti parrochiali: quod est falsũ nec audẽt parrochiales sacerdotes dicerꝫ oppositũ Non eñi sic audẽt latrare cõtra papã ⁊ episcopos diuites: sicut contra pauperes ꝑuilegiatos. Similiter non potest intelligi de ꝓprio sacerdote tertio vel quarto vel quinto mõ ptꝫ. qꝛ tunc nõ possent eẽ plures sacerdotes vnius ex equo. quod est falsum etiam de parrochialibus nõ solum de parrochiali ⁊ superioribus ad ipm̃. Similiter non possent esse plures subditi: qui possent confiteri vni sacerdoti: quod est falsum. Et patet etiam ꝑ hoc ꝙ nec intelligitur de ꝓprio sacerdote hoc modo. ¶ Et ꝑ cõsequẽs relinquitur ꝙ intelligitur de ꝓprio sacerdote vltimo mõ. Et ꝙ nulla est ratio Brige ordinariorum ꝯtra cõmissarios sup intellectu illius capituli de ꝓprio sacerdote. Nec ꝑ hoc ꝙ sunt ordinarij plus habẽt potestatis ꝙ̄ cõmissarij. Nec per illud verbum modificatur ꝑceptum in aliquo excludendo cõmissarios plusꝙ̄ ordinarios: sed tantũ limitando aliquos aliquibus ⁊ ita bene ordiarijs sicut cõmissarys. ¶ Quarto dicitur in illo capitulo: ꝙ semel in anno vbi videtur specificatio ꝙ̄tum ad qñ vel tempus in quo est ꝯfitendum: quia simel in anno. Et illud semel videtur ad minus esse circa pascha quo tẽpore secũdum illud capitulum tenetur quilibet xp̄ianus cõmunicare: nisi in casu ⁊ ex causa. ita ꝙ quãdo istud ꝙ̄tum ad diuinum ꝑceptum fuit indeterminatum ꝓ quocũꝙ tempe ante mortem: post specificationem vero ab ecclesia est indeterminatũ ad qñcũꝙ qñ vni⁹ anni: semp tñ oportet habere voluntatem actualẽ vel hitualẽ confitendi. ¶ Si dicatur ꝙ hec specificatio est laxatio. qꝛ prius tenebatur quis statim ꝯfiteri habita oportunitate mõ nõ tenetur nisi semel in ãno: ⁊ põt expectare vsꝙ ad quadragesimam. Dico ꝙ vtrumꝙ ẽ dubium apud aliquos: quibusdam dicentib⁹ ꝙ ⁊ tũc

ꝙ intelligiẽ ꝑce. de sacer. vltio mõ

Specificatio qñ ⁊ quo tpe sit ꝯfitendum.

⁊ nunc aliquis habens pctm̃ mortale statim tenebatur ⁊ tenetur ꝯfiteri habita oportũitate. Alijs dicentibus ꝙ non: sꝫ põt pctõr expectare ⁊ potuit cum voto vel voluntate ꝯfitendi mõ semel in ãno: vel prius semel ante mortem. ita ꝙ sufficit habere voluntatem confitendi pro quãdo ꝑceptum obligat. voluntatem dico sic ꝙ non habeat noluntatẽ. Si enim noluntatem actualeꝫ haberet: mortaliter peccaret. Et istis vltimis cõsentio. Non enim minus videtur necessariũ statim ꝯfiteri: habita oportunitate: nec sic omittẽs ꝯfiteri trãsgreditur aliqđ preceptum: nec peccat nouo pctõ: licet melius ⁊ tutius faceret si statim confiteretur. Et ita dico: nec ante specificationem tenebatur statim confiteri. Et ita dico ꝙ specificatio nõ est relaxatio sꝫ poti⁹ artatio. Hec de tertio articulo principali.

¶ Ad primum principale argumentum dico ꝙ tẽpore ꝑcedente institutionem confessionis sacramẽtalis ⁊ diuulgationem sufficiebat contritio interior: nec requirebatur ꝓpositũ confitendi seu confessio talis. Sꝫ post institutionẽ non sufficit. sed requiritur voluntas cõfitẽdi oportunitate habita. sic saltem ꝙ nõ habeatur volũtas sed si occurrat habeatur voluntas cõfitẽdi pro qñ tenetur. licet ergo per ꝯtritionem bene deleaꝛ aliquando pctm̃: tamen tenetur talis ꝯfiteri ex precepto diuino. ¶ Sicut etiam licꝫ bene ꝑcipiaꝛ aliqñ gratia ante baptismum per motum bonum liberi arbitrij: tamen tenetur talis ad baptismum fluminis. Et contra hoc nõ valet: qđ arguitur de petro. quia tempore negationis vel contritionis sue non erat sacramentum penitentie institutum: sꝫ postea fuit istitutum. Jo. xx Accipite spiritũ sanctũ. ⁊c. Et similiter illud de Ezechie. vel dic ꝙ licet cõtritione deleatur pctm̃: obligatur tamen ad cõfessionem post tempus institutionis sacramenti penitentie. ¶ Ad scðm dici potest: ꝙ preceptum de confitendo reducitur ad aliquod ꝑceptum decalogi. puta ad illud. Diliges dominum deuꝫ tuũ: vel ad illđ Memento vt diem sabati sacrifices. sicut ⁊ oẽs cerimonie legis antique ⁊ legis noue que cadebant vel cadunt sub ꝑcepto: ad ꝑceptum aliquod de colendo deum reducebãtur vel reducũtur: non tamẽ sunt de lege nature nec manẽt ꝓ omni statu vel lege: sicut preceptum de colendo deum: s̃m ponẽtes illud esse de lege nature saltem potest dici cõsonũ legi vel iuri nature. Nam ex maiori de lege nature puta ꝙ deus est colendus: ⁊ minori de lege nature positiua: non sequitur nisi conclusio positiua mere: vt deus est colendus: sicut placet: vel sicut ꝑcipit sibi. sed ipẽ vult coli a pctõre per cõfessionem: a sacerdote per eucharistiam. hoc est mere positiuuꝫ Et ita non sequitur nisi cõclusio mere positiua: puta ꝙ peccatori est confitẽdum ⁊ huiusmodi. Et sic etiam suo modo de cerimonijs antique legis. conclusio enim sequitur cõditionem debilioris ꝑmisse. ¶ Ad tertum argumentum dicitur breuiter: ꝙ in nullo illorum casuum tenetur confiteri: licꝫ de aliquibus dicatur ꝯtrarium. Non in primo casu: quãdo nundum est baptisatus. patꝫ quia baptismus ẽ ianua sacramentorum. Nec post baptismum tenetur confiteri de illis: que incurrit ante baptismum quia baptismus est sufficiens remedium cõtra illa ⁊ quãtum ad culpam ⁊ ꝙ̄tum ad penam. Si sit mu

Ad rões ꝑncipa.

tus: etiam nõ tenetur ꝯfiteri etiam/nec in scripto. cuius oppositum dicunt aliqui ⁊ rõ est. q2 scriptuꝫ q̃tum est ex natura sua: publicum est vel publicari potest. ⁊ patulum est cuicũqꝫ legẽti. ita ꝙ est signũ ex natura sua ꝯrium secreto cõfessionis: nec est ad hoc idoneum. Et similiter per ip̄m tollitur verecũdia sic confitentis: que est magna pena penitẽtis. Et hoc nisi confitens ꝑscriptum eẽt p̄ñs cõfessori. ¶ Et ideo ꝙ dicitur tertio questione quinta ꝙ q̄s potest ꝯfiteri per scripturam. Jo. exponit q̄ñ confitens est p̄sens. q2 absens nõ potest licite. igitur absens expectet p̄sentiam cum ꝓposito ꝯfitẽdi ea habita. Sed nec forte talis cõfessio ꝑscriptum a scribente p̄sente videretur sacramẽtalis ꝓpter rationem supradictam. q2 scriptum nõ est idoneũ signũ: nec per cõsequẽs ad talem confessionem videretur quis obligari de necessitate siue p̄sens siue absens. Jta ꝙ sicut sacerdos mutus sacramẽtaliter absoluere non põt: ita nec peccator mutus põt sacramẽtaliter confiteri. Similiter in tertio casu per interpretem non tenetur barbarus sacerdoti confiteri. quia licet interpres ⁊ sacerdos teneatur celare: tamen si vellent malignari: possent testificari contra confitentem: ⁊ factum publicare in p̄iudicium cõfitentis ⁊ confessionis. ¶ Ex quo etiam patet: ꝙ nullus tenetur confiteri pluribus sacerdotibus simul. ⁊ si fiat nõ est cõfessio sacramẽtalis. Si dicat̃ ꝙ per signa potest ꝯfiteri. ¶ Dicit vnus doctor ꝙ per signa vtriqꝫ cõmunia ⁊ secreta potest cõfiteri: sed non ꝑ interp̄tem. Et pari ratione de muto posset dici: ꝙ ꝑ signa posset ꝯfiteri. sic eñ video hoc eẽ necessarium. Nisi forte diceretur: ꝙ imo in his casibus. Alioq̄ mutus ⁊ barbarus a b̄ñficio tãti sacramenti excluderẽtur. Et iõ in istis nihil temerariũ asseratur sꝫ ꝓbabiliter dictũ sit: q̃d supius dicebat̃ de non habẽte copiam sacerdotis ptꝫ. quia ꝓ tunc non tenet̃ cõfiteri nec clerico nec laico: sicut sup̄ꝰ dicebatur. Jn vltimo casu etiã nõ tenetur cõfiteri ꝓprio sacerdoti: puta si sciat eũ vel nouerit esse sollicitatorem ad pctm̄ vel reuelatorem ꝯfessionis vel huius modi in casibꝰ multis nõ tenetur ꝯfiteri proprio sacerdoti: sed dꝫ recurrere ad supiorem: vel alteri ꝯfiteri de licẽtia eiꝰ. Et si nõ p̄t alteri cõfiteri idẽ est iudiciũ de ipso: sicut de nõ habente copiam sacerdotis.

Nõ hec.

¶ Distinctionis. xviij. ⁊. xix. Questio Unica.

Jrca distĩctiões xviij. ⁊. xix. quero. Utrꝫ sacerdotibꝰ ecclesie tradite sint claues regni celorum. ¶ Uidet̃ ꝙ nõ. q2 sacerdos eo ip̄o non habet ptãteꝫ iudicãdi aliquẽ in ecclesia nec sententiãdi. q2 nõ hꝫ iuriditionẽ sup aliquẽ vnde nõ cõfert̃ sibi ex sua ordinatione aliqua iurisditio: sed clauis est ptãs sententiãdi vel iudicãdi. ꝗ ⁊c. ¶ Scdo sic. aliq̄s non sacerdos hꝫ claues. q2 hꝫ ptãtẽ cognoscẽdi ⁊ iudicandi de cã: sicut pꝫ de archidiaconis: q̄ p̄ñt excõicare ⁊ recõsiliare dato ꝙ nõ sint sacerdotes. ꝗ sacerdotibus in sua ordinatione nõ conferũtur claues. ¶ Tertio sic. vna clauis dr̃ clauis sciẽtie: sꝫ sacerdotibus in sua ordinatiõe nõ ꝯfertur sciẽtia. pꝫ. q2 non latet et illũ: cui ꝯfert̃ talis scientia. ergo ⁊c.

¶ Contra Mathei. xvj. ꝓmittitur petro ⁊ alijs sacerdotibus i ip̄o tibi dabo claues regni celorum. ¶ Et Jo. xx. completur illud ꝓmissum: accipite spiritũ sanctũ: quorum remiseritis peccata. ⁊c. Mathei xvj. Jo. xx.

¶ Jn ista questiõe sic ꝓcedã.

¶ Primo ostendã q̃d voce t̃ vel dicat̃ ⁊ sit clauis: ⁊ ꝙ in ecclesia sunt plẽs claues collate ministris ecclesie ⁊ ꝙ ꝯgruũ est eas fuisse collatas. ¶ Secũdo ostendã (q2 clauis ptãs dr̃) quales ptãtes sunt huiusmodi claues: ⁊ qualiter ſm eas h̃ñs ip̄as p̄t exire in actũ. ¶ Tertio inq̄rã: vtrũ ptãs clauiũ sacerdotalium absoluẽdi scꝫ in foro ꝯfessionis se extendat ad deletionẽ culpe ⁊ remissionẽ seu cõmutationem pene eterne vel tp̄alis tm̄. ¶ Ultĩo ad rõnes.

¶ Quantum ad primũ articulum

dico p̄io. ꝙ clauis est ptãs apiendi vel claudendi regnũ celoꝝ vel ecclesiam ip̄am alicui ꝓpter merita vel demerita sua. vñ clauis nec est apiens/ nec aptio/ nec cã aptionis vel clausionis: eo modo quo merita vel demerita dicunt̃ cã. sed est ip̄a potestas apiendi vel claudẽdi vel cognoscẽdi de causa quare apitur vel clauditur. Sicut ip̄a clauis materialis est instrumẽtum ip̄m apiendi vel claudendi. Nã oẽs transferentes ſm aliquã similitudinẽ trãsferunt. ¶ Dico aũt ꝙ in ecclesia duplex forꝰ inuenitur. vnus publicꝰ ⁊ cõis. alius vero secretꝰ ⁊ priuatus. Et vterqꝫ forus iudicialis est ⁊ sentẽtiatiuus. Et ꝑ ꝯsequẽs q̃tum ad vtrũqꝫ foruꝫ est dare ptãtem in ecclesia cognoscẽdi de cã ⁊ sentẽtiandi ĩ vtroqꝫ foro. Et cum clauis sit ptãs claudendi vel apiendi ꝑ sententiã diffinitiuã vel etiã cognoscendi de cã aptionis vel clausionis: q2 sine cognitione de cã nõ põt iuste sentẽtiari: nisi a casu: ptꝫ ꝙ ĩ ecclesia q̃tum ad vtrũqꝫ forũ sunt claues. Prĩo q̃dẽ q̃tũ ad forũ publicũ sunt claues due quaꝝ vna est principalis: q̄ est ptãs sentẽtiandi in cã ⁊ negotio publico claudẽdo ecclesiã vel apiendo: sicut excõicando vel absoluẽdo ⁊ hmõi. Et alia sine qua recte ⁊ iuste nisi a casu nõ põt ista h̃re actum suũ. ⁊ est illa alia ptãs cognoscẽdi de cã clausiõis vel aptionis ecclesie q̄ fit alicui in foro publico. Et dicitur clauis ista: q2 licꝫ nõ sit ptãs apiendi vel claudẽdi: est tñ necessaria claudẽti vel apiẽti quia nõ p̄t rite claudere vel apire: cum habeat voluntatẽ obligabilem: sine tali ptãte cognoscẽdi de cã: vel nisi cognoscat de cã. Similiter in ecclesia q̃tũ ad forũ secretum ⁊ p̄uatum qui est forus ꝯscientie ⁊ cõfessionis est duplex clauis in ecclesia scꝫ ptãs sententiãdi arbitrarie ⁊ ministerialiter regnum celorũ peccatori apiri vel claudi ſm merita vel demerita sua. Aperiri quidem ſm meritum digne penitẽtie. sed claudi secundum demeritum penitẽtie ⁊ inobediẽtie ad ecclesiam ⁊ ad deum. Et similiter ptãs cognoscendi de causa sentẽtie ĩ tali foro puta de merito vel demerito illius cui sententiat̃ regnum celorum apiendum vel claudẽdum. ¶ Secũdo dico ꝙ ptãs sententiandi vel cognoscẽdi de causa sentẽtie. que dicit̃ clauis: tripliciter põt alicui ꝯuenire. Uno modo summe ⁊ ꝓ̄ncipaliter. Secũdo mõ non summe principaliter tamen aliquo modo excellẽter ⁊ subprincipaliter. Tertio modo non principa

clauis q̃d

Duplex forꝰ ecclesie.

ꝙ ĩ ecclesia sũt claues.

Ptãs sententiãdi alicui tripliciter cõuenit.

liter nec excellenter sed ministraliter ⁊ particulari
ter seu arbitrarie. ¶ Primo modo ꝯueniunt cla-
ues predicte ipi deo ꝑmo. q2 cum iste claues ad iu
dictum ꝑtineāt:⁊ ipi deo ꝑmum iudicium ⁊ ꝑnci-
paliter debeat: ⁊ ad ipm ꝑtineat. q2 ex seipso iust9
est imo iusticia ipa oportet ꝙ claues ad ipm ꝑmo
⁊ ꝑncipaliter ꝑtineāt. Secūdo q2 iudicare est ptā-
tis ⁊ auctoritatis sup illum: q̄ iudicatur iuxta illd.
Ad Ro. Ad romanos. Tu qui es qui iudicas alienū seruū
deus aūt est primus ꝑsidens oportet ꝙ clauis iudi
cij ad ipm ꝑmo ⁊ principaliter ⁊ vniuersaliter ꝑti-
tineat. ¶ Secūdo modo ꝯueniunt claues ipi xp̄o
capiti ecclesie. Clauis em̄ ꝑminēs ⁊ excellens xp̄o
cōuenit. Et ista ꝑminentia vel excellētia potest in
telligi ⁊ q̄ntum ad vniuersalitatem cārum iudicā-
darum. q2 xp̄us nouit omnia merita vel demerita
iudicandorum: ⁊ de oībus iudicat ⁊ sententiat: et
q̄ntum ad firmitatē ⁊ equitatē sentētie diffinitiue.
Sententia em̄ ⁊ iudiciū xp̄i īfallibiliter recta sūt.
q2 sua voluntas inseparabiliter ⁊ īuariabiliter cō-
formis est iusticie diuine ī iudicādo. ¶ Tertia cla
uis vel clauis tertio mō est in ecclesia militante in
ministris eius que est clauis ꝑticularis in quolibꝫ
ministro. q2 nec omnes causas iudicādorū cogno
scit nec de omnibus: sed de quibusdam sententiat.
Similiter etiam est ministerialis ⁊ arbitraria non
principalis. vñ nec ministri ecclesie militātis clau
dunt vel apiunt nisi instrumētaliter quasi ⁊ mini-
sterialiter seu arbitrarie ex cōmissione dei vel xp̄i.
Similiter etiam sentētia ⁊ iudicium ministrorum
ecclesie nō semꝑ firma est nec rata nec iusta. ſꝫ cla-
uis eorum infirma est ⁊ errare potest: ⁊ esse diffor-
mis sentētie dei iudicātis. Et aliqñ recte iudicare
⁊ sententiare potest: qñ scilicet iudicat ⁊ sentētiat
cōformiter legi diuine. Et tunc est firma ⁊ rata.
ꝙ tales clauesmi nistris ec clesie da- te sint. ¶ Tertio dico: ꝙ tales claues ministeriales ⁊ par
ticulares sententiādi ⁊ cognoscēdi de cā in vtroqꝫ
foro date sunt de facto ministris ecclesie. primo q̄-
dem habētibus auctoritatem ꝑlationis ⁊ iurisdi-
tionis sup alios: ⁊ ꝑcipue ipi pape ⁊ alijs s'm dis-
pensationem eius. Alie vero due scꝫ in foro īterio
ri date sunt ipis sacerdotibus ⁊ nullis alijs nisi sa
cerdotibus: licꝫ prime due frequēter habeantur a
non sacerdotibus. ¶ Qr autem sic date fuerūt iste
claues. ptꝫ de primis duab9 ꝑtinentibus ad forum
math.18. exteriorem. Mathei. xviij. dicēte dño ipi Petro.
Si peccauerit in te frater tuus. ⁊c̄. Et sequit tan-
dem: si ecclesia nō audierit: sit tibi sicut ethnicus ⁊
publicanus. Et sequitur amen dico vobis: quecun
qꝫ alligaueritis super terram: erunt ligata ⁊ in ce-
lis. Et quecūqꝫ solueritis sup terram: erūt soluta ⁊
in celis. Hic date fuerunt claues ad sententiandū
in foro publico. q2 deus approbat solutionem ⁊ li-
gationem ecclesie factā in publico. quam qui cōtē
nit: habendus est sicut ethnicus ⁊ publicanus.
¶ De collatione vero secūdarum clauium in foro
conscientie vel confessionis secreto ⁊ priuato habe
tur Jo. xx. Accipite spiritum sanctum quorum re
Jo.xx. miseritis peccata. ⁊c̄. Et dico ꝙ licet explicite nō
videaꝛ ibi data nisi clauis potestatis vel potestas
sententiandi: tamē implicite etiam tradita est cla-
uis que dicitur scientie. nō ꝙ sit aliqua scientia vel
noticia actualis vel habitualis: sicut videtur sen-
tire magister: sed quia est potestas vel auctoritas
cognoscēdi de causa iudicandi: sicut scientia habi
tualis suo modo est potestas quedam cognoscēdi
vel ꝯsiderandi actualiter secūdum talem habitum.
Et multi habēt clauem istam sciētie: qui9 sūt igno
rantes ⁊ nescientes sicut patꝫ. Et ista clauis prior
est q̄ntum ad vsum ⁊ ordinatur ad illam vel ad vsū
alterius. Prius enim est cognoscere de causa: q̄
sententiare de ipa. decuit etiam ꝙ claues iste eccle
sie traderentur ministris ecclesie sicut dispensato-
ribus ministeriorum dei ⁊ ecclesie. ⁊ sic vt per eas
possent ligare ⁊ soluere ⁊ corpus ecclesie regere.
Et precipue de duabus secūdis fori interioris de
cuit: vt traderentur sacerdotibus quasi hierachijs
ecclesiasticis: vt reducerētur infima ad sup̄ma per
media. ⁊ vt ipi qui habent potestatem sup corpus
christi verum conficiendo eucharistiam: haberent
etiam ptātem sup corpus xp̄i misticum mediānti-
bus talibus clauibus. ¶ Quarto dico: ꝙ due ꝑme ꝙ. due ꝑ
claues fori exterioris non sunt eedē cum alijs dua me cla. n̄
bus fori interioris. quod ꝓbatur. quia ille ab istis sunt eedē
separantur ⁊ econuerso. Frequēter aliquis enī ha cū alijs
bet duas primas sine secūdis: vt archidiaconus vł
prelatus aliquis nō sacerdos. Et aliqui habent
duas secūdas sine primis: vt simplices sacerdotes
cōmuniter ⁊ sacerdotes parrochiales: qui non ha-
bent potestatem iudicandi nec cognoscendi de cā
in foro publico ecclesiastico: nec excōmunicandi ni
si forte in quibusdam casibus concessis ipis a iure
vt in casu furti vel rapine: ⁊ huiusmodi. Similiter
etiam due ꝑme ab inuicem distinguūtur. licꝫ enim
cōmuniter sese ꝯcomitenꝛ: tamē possent ab inuicē
separari. posset enim dari alicui potestas cognscen
di de causa: dato ꝙ non dareꝛ potestas sententian
di: sed vt referret iudici examinationem cause. Et
hoc etiam fit frequēter tamē non habeꝛ nec datur
aliquādo de facto secūda sine ꝑma cui enim datur
potestas sentētiandi idem daꝛ potestas cognoscen
di: licꝫ etiam absolute posset sine illa: non tamē or-
dinate daretur nisi forte habēti voluntatem impec
cabilem vel inobligabilem: ⁊ sic non indigētem no
ticia priuia vel examinatione cause ipsam dirigē-
te. Nec ītelligo: ꝙ iste due claues vltra naturales
potentias iudicātis dicant aliquid reale positiuū:
sicut nec dñium vel ꝑlatio s'm ꝙ huiusmodi. Non
enim ꝯfertur in collatione ipārum: puta quādo ali
quis fit archidiaconus vel abbas vel huiusmodi:
aliquid reale positiuum: sicut nec quando aliquis
fit dominus vel ꝑnceps aliquorum sola voluntate
alicuius ꝯferentis dominium: sed dicunt respect9
rationis vel potētias ipas naturales vt sequūtur
volitionem ꝯferentis seu volētis ꝙ iste vel ille ha
beat tale dominium vel talem potestatē sup istos.
¶ Similiter due alie claues fori interioris distin- ꝙ. 2. alie
guntur ab inuicem ⁊ a caractere sacerdotali: licet cla. fo. in
dicant aliqui oppositum de caractere. quod probo teri. dist.
de ipsis ad caracterem comparatis: quia separabi
les sunt a caractere sacerdotali: vel poti9 caracter
ab ipis. ⁊ caracter est aliquando sine ipsis. Patet
quia Christus prius tempore fecit apostolos sacer
dotes q̄ daret eis istas claues. Nam in cena fecit
eos sacerdotes: quando post consecrationem cor-
poris ⁊ sanguinis sui dicit eis. Hoc facite in meā
commemorationem. ⁊ tunc habuerunt caracterem
sacerdotalem: sed post resurrectionem. Johan. xx. Jo.xx.
Dedit eis claues predictas quando dicit Accipi-
te spiritum sanctum: quorum remiseritis pctā: re-

imponuntur eis τ quorum.τc. Similiter etiam fit qñ sacerdotes ordinantur: primo enim recipiunt caracterem sacerdotalem in traditione calicis: quando dicitur eis: accipe potestatem conficiendi vel celebrandi missam.τc. τ postea etiam recipiūt istas claues: quādo dicitur eis: accipite spiritum.τc. Et im ponuntur eis manus ab ordinante. ¶ Similiter dico: q deus absolute potuisset vel posset cōferre claues tales sacerdotibus: sicut τ duas primas: licet de facto τ secundum potentiam ordinatam non cōferantur nisi sacerdotibus: τ ita a caractere non separentur. ¶ Similiter dico q iste due claues non solum a caractere verūetiam a seipsis τ inter se distinguūtur: licet simul tempore conferantur in impositione manus episcopi cū illis verbis, accipite spiritum sanctum.τc. Et in collatiōe vnius puta clauis sententiandi ligandi vel soluendi que ibi exprimitur intelligitur conferri alia scilicet clauis sciētie necessaria ad vsum clauis potestatis. Absolute tamen dico: q deus posset vnam ab alia separare: sicut dictum est de alijs duabus supradictis. Et sunt due claues vel potestates vna cognoscēdi de causa τ alia sententiandi de causa. Nec etiam puto: q secundum se dicant aliqua realia positiua. sed sicut dictum est supra de alijs clauibus τ dominio siue principatu vel potestate seu iurisditione super alios. Et puto: q ambe claues ad voluntatem pertineant. Similiter etiam τ de duabus supradictis Nam licet cognoscere de causa ad intellectum ptineat: τ licet dictare sententiam per modū noticie ad intellectum etiam ptineat: sicut actus ipsius elicitus: tamē apud voluntatem residet auctoritas cognoscendi τ sententiandi vel iudicandi. Ipsa enim habet mouere itellectum ad cognoscēdum de causa τ ad dictandum sententiam. Unde τ voluntate iudicis imperante de causa cognoscitur: τ sententia confirmatur: sicut patet: τ aliud soluitur vel ligat. Hec de primo articulo principali.

Nota. ¶ Quātum ad secundum articulum premitto: q ad aliquem actum est aliquādo dare potentiam primam. Aliquādo vero remotam. potentia prima vocatur illa: q̄ icludit omnia requisita ad hoc: vt exeat in actum: vel exire possit nec cōpatitur aliquod īpedimētum ad talem actū: sed includit amotionem cuiuslibet impedimēti sicut etiam Aristo. dicit. ix. metha. Potētia vero remota dicit potētia nō sufficiēs nec disposita: vt exeat in actum vel etiam potentia impedita. ¶ Ad propositum dictum est supra: q claues ecclesie sunt potestates vel potentie quedā aliquo modo. Et q̄tū ad duas primas dici potest q non sunt potestates prime: nec sacerdos in ipsas habens eas est in potētia proxima: vt statim possit exire in actum vel in actus earum. Nam sicut videretur alicui: iste potētie sunt impedibiles ab actibus suis vel per excōmunicationem vel per suspensionem vel huiusmodi. Aliquis enim potest manere archidyaconus vel abbas vel episcopus aliquorum sibi subditorum. τ per consequens in eo due claues prime scilicet fori exterioris. τ potest cum hoc esse excommunicatus. τ ita nō potest exequi actum illarum clauium sed impediuntur ab actibus suis. vnde nec potest excōicare nec absoluere talis excōicatus: licet predicte claues maneant penes ipsum. Et ita non sunt po- | Claues ecclesie quales sint ptātes. .1.opi.

testates proxime vel potētie ad tales actus: etiam q̄tum est ex parte ipsarum τ ex parte habentis. ¶ Alijs autem videtur posse dici: q predicte claues sunt potestates proxime: q̄tum est ex parte ipsarum τ habentis: τ sunt inimpedibiles manentibus ipsis. Unde vel secūdum eas habens imediate potest in actum q̄tum est ex parte sui. aut si non potest: non manēt tales claues in eo: sed substrahūtur ab eo per excommunicationem vel huiusmodi īpedimētum: quo posito nō potest in actum taliū clauium. Non curo quo modo dicatur. | 2.opi.

¶ De secūdis clauibus fori īterioris voluerunt aliqui dicere: q sunt potestates prime ligandi et soluendi in foro conscientie. ita q eo ipso q aliquis perfecte est ordinatus in sacerdotem et recipit claues potest īmediate absoluere penitentē. τ habet in hoc materiam sibi subiectam etiam prohibitus vel suspensus vel excōicatus vel etiam depositus seu degradatus τ si absoluit de facto absoluit: licet mortaliter peccet sicut faciendo contra preceptum superioris. sicut etiam ptās cōsecrandi vel conficiendi corpus christi est prima. τ sacerdos habēs materiam panem triticeum quomodocūq prohibitus vel suspensus vel excommunicatus vel degradatus si proferet verba cōsecrationis cū debita intentione de facto cōficit: licet mortaliter peccet facēdo contra preceptū seu inhibitionem superioris. | De secūdis cla.1.opi.

¶ Sed dico q ista opinio cōiter τ rōnabiliter non tenetur. Non enim tenetur: q aliquis eo ipso q ordinatus τ habens claues habeat materiam subiectam vel psonā in quā possit exercere actum absoluēdi: sed opꝫ subditū sibi dari vel assignari: ac per hoc iurisdictiōe ī ipsꝫ: ad hoc nō solum vt rite τ sine pctō absoluat: verūetiam vt de facto absoluat. q: sentētia a nō suo iudice ē nulla. ¶ Et consequēter dicitur: q potest superior sacerdotis alicuius amouere subditum a ptāte istius: vel iurisditionē sup istum ab ipso sacerdote per excōicationem vel suspēsionem: vt sic nec rite absoluat: nec veraciter etiam de facto absoluat. Et ita nō ē simile de clauibus istis: τ de potestate conficiendi. quia illa q̄tum est ex se prima est. τ non impedibilis per defectum alicuius iurisditionis: que requirat in sacerdote super materiam vel sup panem. nō enī oportet: q panis consecrabilis ab eo sit suus vel sue iurisditionis vel passionis: sicut patꝫ. Unde τ aliquis in sacerdotem ordinatus habēs panem triticeum: τ potēs proferre verba consecrationis cum debita intentione potest immediate conficere de facto q̄tumcūq suspēsus vel excōicatus vel hereticus. Non sic autem quilibet ordinatus in sacerdotem: qui accipit claues habēs penitētem presentem potest cognoscere de causa ipius: nec absoluere ipm: nisi sit cum hoc iurisditionis sue τ sibi subiectus. Et si queras causam dico: q sic est a deo institutū: ne sit confusio in corpore ecclesie multiplicato. sicut eēt si quilibet sacerdos potestatem īmediatam τ primam haberet sup quēlibet penitētem. Clauis igitur non est potētia propria: nec habēs ipam habet potestatem primā. sicut patet: sꝫ est potētia remota ad hoc vero vt sit vel fiat prima: requiritur cū ea iurisditio. ¶ Ex quo faciliter τ euidēter patet: quomodo superiores τ precipue papa dispensare potest suis inferioribus iurisditionem artando | Contra precedentē opi. | Correla.

et similiter alijs. ⁊ per ꝯñs quod possunt sibi ipsis casus ⁊ personas reseruare. ⁊ quod nõ quicunqȝ sacerdos potest etiam subditum suũ de quocunqȝ absoluere que tenentur cõmuniter ab ecclesia. que tamẽ nõ essent vera nec possent saluari scd̃m primã viã.

Obiectõ ꝯ ꝓdictã. ¶ Si dicatur cõtra predicta primo. qꝛ cuilibet potentie actiue videtur correspondere potẽtia passiua nõ solum in moralibus sed etiã in sacramentalibus. clauis aũt est potentia actiua cognoscẽdi vel absoluendi. igitur sibi ſm ꝙ hm̃ói correspõdet potentia passiua alicuius absolubilis. ⁊ per ꝯñs materia vel subiectus aliquis. ¶ Secundo qꝛ clauis est potestas iudicãdi. sed nullus habet potestatem iudicãdi nisi habens aliquẽ subiectũ iudicabilẽ ab

Solutio. ipso. ¶ Dico ad primũ: ꝙ clauis est potẽtia actiua remota ⁊ ita sibi correspondet materia aliquo modo a remotis puta peccator penitẽs. sed sibi nõ correspõdet materia vel potentia passiua proxima nisi cõcurrente alia potẽtia actiua scȝ iurisdictionis ⁊ ꝙ iste sit subiectus habẽti claues. Preterea etiã nõ oportet: ꝙ semper potentie actiue correspõdeat potentia passiua vel materia existẽs in actu. alioquin res creabilis vel causabilis a deo fuisset ab eterno. ⁊ ita non oportet ꝙ habens claues habeat materiam in actu: sed sufficit. ꝙ possit habere quando materia sibi subijcitur. ¶ Ad scd̃m dico ꝙ istud argumentum potest adduci satis bene ad probandum ꝙ ex virtute collationis clauiũ in illo verbo. Accipite spiritũ sanctum ⁊c̃. non fuit aliqs subiectus actualiter et complete ipsis apostolis: nec aliquis tenebatur eis cõfiteri quia ex hoc non habuerunt nisi potentiam remotam iudicandi. qꝛ ex hoc precise non fuit eis data iurisdictio. põt igitur habere potestatem iudicãdi remotã nõ habẽs subditũ in actu: nec in potentia proxima. ⁊ sic ẽ in proposito. Creditur tñ ⁊ bene: ꝙ christus vel tunc cõcomitanter saltem. vel alias dedit apostolis potestatẽ iurisdictiõis sup absoluẽdos: vel saltẽ ꝓncipi aplor̄: qui eã alijs cõmunicauit. vel si oẽs apl̄i habuerũt eã imediate a christo: tñ principi aplorũ dedit potestatẽ artãdi vel limitãdi vel extendendi vel amouẽdi ab eis. sicut põt facere papa ab episcopis: qui sunt successores apostolor̄ ⁊ ab inferiorib⁹ sacerdotib⁹: qui sunt successores discipulor̄. Hec de secundo articulo principali.

De extẽsione clauiũ sacerdotaliũ ĩ foro conscientie. ¶ Quantum ad tertium articulũ. scȝ an potestas clauiũ sacerdotaliũ ꝓdictarũ in foro cõsciẽtie vel penitẽtie se extẽdat in absoluẽdo ad remissionẽ culpe ⁊ cõmutationẽ pene eterne in tp̃alem ⁊ etiã diminutionẽ pene tp̃alis debite ꝓ

Opinio magistri. pctõ: videtur fuisse opinio magistri: ꝙ nõ q̄tũ ad remissionẽ culpe ⁊ cõmutationẽ pene eterne in tp̃alem seu remissionẽ eiusdẽ pene eterne. Sed hoc ad solũ deũ ꝑtinet: sicut dicit. Et allegat ad hoc plures auct. sicut patet dist. xviij. Et respõdet ad potestatẽ clauiũ: q̄ est potestas absoluẽdi ꝓ tãto qꝛ sacerdotes ecclesiastici ostẽdũt pctõres absolutos vel ligatos ſm demerita vel merita eor̄ sibi ostensa sicut sacerdotes legales nõ faciebãt leprosos. nec curabãt eos a lepra: sed ostẽdebãt eos eẽ leprosos vel

Exẽplũ de lazaro a lepra mũdatos. Et adduxit exẽplum de lazaro. qꝛ primo fuit suscitatus ⁊ postea expositꝰ discipulis: vt solueref. Sic etiã pctõr ꝑmo absoluif a deo: et suscitaf q̄tũ ad remissionẽ culpe: ⁊ per ꝯñs q̄tũ ad cõmutationẽ pene eterne in tẽporalẽ. ⁊ postea soluẽdus dimittif sacerdotib⁹. qꝛ habẽt ostendere ipsum solutũ: ⁊ per iudiciũ eor̄ soluif apđ ecclesiam. Scd̃o etiã aliter habẽt ꝑtãtem ligandi ⁊ soluendi sacerdotes ecclesiastici ſm eũ. qꝛ imponẽdo penitẽtibus satisfactionẽ ligãt eos ad talem penã explẽdam: ⁊ soluunt remittẽdo eis de pena debita: agẽdo ſm miam cũ eis: ⁊ recipiẽdo eos ad sacramẽta ecclesie. ¶ Sic ḡ de intentione magistri est: ꝙ potestas clauiũ nõ se extẽdit ad remissionẽ culpe nec ad cõmutationẽ pene eterne vel remissionẽ ei⁹ effectiue vel causaliter quasi: sed tm̃ ostẽsiue: sicut de sacerdotib⁹ legalib⁹ dictũ est supra ſm ip̃m. Quãtũ vero ad penã tp̃alem dicit: ꝙ extẽdit se potestas clauium: dum tñ cõformiter se habeat diuino iudicio. Ita ꝙ ꝓcise sic determinet ⁊ limitet penã tẽporalem conformiter ad diuinum iudicium. alioquin non ratificatur eius iudicium: nec valet apud deũ de pena temporali.

ꝯ. i. dictũ magistri. ¶ Sed contra ista arguif ꝑmo ꝯtra primũ sic. penitẽtia vel absolutio est sacramẽtũ noue legis. sed sacramẽtũ noue legis nec ministrãs ipsum solum ostẽdũt grãm preexistẽtem. sed sacramẽtum est signũ efficax grẽ nõ remẽoratiuũ nec ꝓnosticũ: sicut dictũ est supra: igif sacramẽtũ penitẽtie vel absolutio sacramẽtalis: q̄ fit virtute clauiũ: nõ tantũ est ostensiua grãtie ⁊ remissionis pctĩ ⁊ cõmutationis pene: verum etiam eo modo quo alia sacramẽta sunt: vel dicuntur causa grẽ: eodẽ modo ⁊ istud: ⁊ per ꝯñs remissionis culpe. qꝛ grã nõ stat cũ pctõ mortali defacto et cõmutationis pene. qꝛ obligatio ad penã eternã nõ stat cũ gratia in aliquo. quare ⁊c̃. ¶ Secundo sic. penitẽtia ⁊ absolutio sacramẽtalis ꝟtute clauiũ est scd̃a tabula post naufragiũ. sȝ hoc nõ eẽt: si tantũ ostẽderet grãm ⁊ absolutionẽ a pctõ. nã ſm magistrũ in ꝓncipio huius quarti: sacrm̃ est inuisibilis grẽ visibilis forma vt eius similitudinẽ gerat: et causa existat. exponẽdo tñ causam eo mõ quo dictũ est in ꝓncipio hui⁹ quarti. ḡ ⁊c̃.

Cõtra. 2 dictũ magistri. ¶ Quantum ad scd̃m arguif ꝯtra magistrũ. ꝑmo sic. nulli cõmittif arbitriũ iudicãdi: cui⁹ arbitriũ nũq̄ erit ratũ: q̄ticunqȝ diligentiam apponat in arbitrando vel iudicando sed si oporteret iudicium de pena tẽporali ꝯfirmari simpliciter ⁊ ꝓcise diuino iudicio ad hoc vt clauis ad illã se extenderet: nunq̄ posset iudiciũ esse ratũ nec firmum apud sacerdotẽ iudicãtẽ: scȝ ꝙ bene iudicaret. qꝛ nunq̄ de cõmuni lege nisi ꝑ miraculũ põt sibi cõstare de volũtate diuina precisa circa istũ in ꝑticulari. ⁊ ita solum vel a casu vel ꝑ miraculũ: si reuelaretur sibi diuina voluntas: posset rite iudicare: nec sententiare de pena. ¶ Secũdo sic. nullus cõstituif arbiter inter partes sub hac cõditione ꝙ precise arbitretur ſm voluntatem vnius partis precipue qñ precise non põt nosse voluntatẽ ei⁹. sed in iudicio arbitrario penitẽtie ſm claues ꝑtes sunt deus ⁊ pctõr. sacerdos instituif iudex. cũ igif nõ possit sibi ꝯstare nisi ꝑ reuelationẽ vel miraculum de precisa voluntate dei circa peccatorẽ: nõ ligatur ad arbitrandũ precise illã penã quã deus imponeret alias preter istud sacramẽtũ. Scd̃o qꝛ si sacerdos imponeret penitẽti aliq̄tulũ maiorẽ penã ꝓ pctõ: non est verisimile: q̄n teneret igif similif etiã de minori aliq̄tulũ iudiciũ ẽ ratũ: et tenet. nec talis pena punctalis est: vt videtur.

Resolutio doctoris circa p̄dicta.

¶ Dico igitur breuiter q̄tum ad p̄mū: ꝙ absolutio sacramentalis vel sacramentum penitentie virtute clauiū extendit se ad remissionē culpe ⁊ cōmutationē pene eterne in tēporalē: quātum est ex se: nisi prius inueniātur ista facta in penitēte virtute cōtritionis. sicut etiā de baptismo: qḋ q̄tum est ex se et per se delet culpam originalem quā inuenit in baptizato: ⁊ etiam simpliciter remittit penā. q̄tum est ex se dico. q꞉ licet aliq̄n inueniat culpam remissam in suscipiente baptismū ex motu bono liberi arbitrij suscipiētis p̄cedēte: hoc tñ sibi accidit: ⁊ tūc etiā auget grām. sic in ꝓposito suo modo. ¶ Et auctoritates magistri sunt affirmatiue: ꝙ sacerdos ostēdit: sed nō sunt negatiue: ꝙ nō absoluit. ideo ⁊c̄. Non ergo penitus est simile de sacerdotibus catholicis et de sacerdotibus legalibus. Similiter illud de lazaro nō cogit. q꞉ bene oportet aliquo modo pctōrem suscitari ⁊ solui a peccato saltē q̄tū ad displicentiā peccati: ⁊ ꝓpositum nō recidiuandi vel non propositum recidiuādi q̄ a sacerdote absoluatur. Sed nihil valet cōtra ꝓpositum sicut patet. Similiter etiā ex talibus parabolis seu sensibus parabolicis nō cōcludūt argumenta.

De pena t̄palt.

¶ Quātum ad secūdum de pena tēporali dico: ꝙ nō ratificatur iudicium clauium nisi cōformiter se habēdo ad diuinā voluntatem vel diuinum iudicium i isto modo scilicet ꝙ diuina voluntas approbet tale iudiciū. sed non oportet tale iudicium esse conforme diuino iudicio vel diuine voluntati q̄tum ad hoc: ꝙ imponatur precise vel non imponatur tantum de pena: quantum diuina voluntas alias sine sacramēto imponeret vel non imponeret sine tali sacramento vel quātū determinate ⁊ precise ⁊ punctaliť vult ipsi de pena vel nō vult seu vellet vel nō vellet sine tali sacramēto. sed sicut in iusticia cōmutatiua non est mediū pūctale obseruādum: sed habet aliquam latitudinē: sicut dictū est supra. Ita etiā in ꝓposito de impositione pene propter pctm̄. est em̄ hmōi quasi quedā iusticia cōmutatiua: sicut dictū est supra. Ita ꝙ licz alias scḋm diuinā iusticiā precisam correspondet pctō maior pena tñ suscipiēti sacrm̄ cōmunior pena imposita ratificatur pena ⁊ iudiciū sacerdotale sm̄ claues. nec oportet ita punctaliter accipere: sicut dicunt. ¶ Scḋo videtur mihi dicendū: ꝙ quotiēs iteratur rite ⁊ modo debito sacramētū penitētie: virtute clauiū remittitur aliqd de pena temporali explēda vel soluēda pro pctis. de quib' penitēs cōfitetur. ⁊ posset totiēs cōfiteri: ꝙ illa t̄palis pena totaliter solueretur: ⁊ in vita presenti expleret̄. ⁊ ita bene virtute sacramēti sicut et tota pena expleri pōt virtute cōtritionis vehemētis habite de pctō vel de pctis.

Contra scotum.

¶ Unde nō est verum dictum vni' doctoris: qui dicit: ꝙ p̄ma vice absolutionis rite habita nihil valent sequentes absolutiones. Nec etiā q̄tum ad penam: eo ꝙ primum iudicium prime absolutionis ratificatur. nō em̄ sic ratificatur ꝙ sequentes absolutiones nō valeant q̄tum ad augmentum gratie ⁊ diminutionē pene. sed q꞉ ipsum valet: ⁊ infunditur gratia: vel augetur per ipsum: ⁊ cōmutatur pena eterna in tēporalē: vel remittiť t̄palis vel minuitur: si inuenitur soluēda in penitēte. verū est tñ: ꝙ q̄tū ad remissionē culpe non valet absolutio nisi semel. Hec de tertio articulo principali.

¶ Ad primum ⁊ secūdum ⁊ tertiū principale patet ex dictis in corpore questionis.

¶ Distinctionum. xx. ⁊ xxi.

Questio Prima.

Circa distictionēs istas quero primo. Utrū aliqḋ pctm̄ remittať in termino vite p penitētiā in extremis: et etiā post vitā presentē possit aliquod peccatuz dimitti. ¶ Videť de p̄mo ꝙ nō. q꞉ penitētia in extremis non valet. Tum q꞉ de tali penitēte dicit Augustin' in quodam sermone: ꝙ nō presumim' ꝙ hinc bene exeat et in sermōe de innocētib' dicit: ꝙ hac animaduersione percutiť pctōr vt moriēs obliuiscať sui. q̄ dū viueret: oblitus est dei. Et idē de penitētia distinctiōe septima. ⁊ poniť in lr̃a periculosum est ⁊ interitui vicinū vsq3 ad mortē ꝓcrastinare penitentie remediū. Et similiter sup illud ecclastici. xxvij. vt viuus ⁊ sanus cōfiteberis dn̄o: dicit idē Augustin': age penitētiā: dum sanus es. si sic egisti: egisti penitētiam dum peccare potuisti. si vis penitere: qn̄ peccare nō potes: peccata te dimiserunt: nō tu illa. ex his videť: ꝙ penitētia in extremis sit nulla ⁊ periculosa ⁊ inuolūtaria. sz pctā in extremis nō dimittuntur nisi p penitētiā. g̃ ⁊c̄. ¶ Scḋo sic. nihil ordinādū est a legislatore: ꝙ sit occasio trāsgrediēdi legem. sed peccata dimitti in extremis siue p penitētiam siue alio modo est occasio peccandi ⁊ transgrediendi legem dei vsq3 in finem. g̃ ⁊c̄. ¶ Tertio arguitur: ꝙ post mortē vel post vitā presentē nullum pctm̄ possit dimitti. q꞉ nulli' moriēs iust' pōt postea peccare. igiť nec aliq̄s moriēs pctōr pōt a peccato resurgere. ¶ Et cōfirmatur. q꞉ sm̄ damascenū qḋ est angelis casus hoc est hoīb' mors. ita ꝙ sicut angel' post casum est imutabilis ad bonū: nec pōt a pctō resurgere: ita etiā pctōr post mortē.

August.

Ecl̃i. 27

Damascenus.

¶ Contra primū Ezech. xviij. quacūq3 hora ingemuerit pctōr ⁊c̄. ⁊ Augustin' de vera ⁊ falsa penitētia ⁊ est in lr̃a. penitētia si in extremo vite hiatu aduenerit sanat: ⁊ liberat. qḋ ꝓbat statim subdēs. multū fuit sera latronis penitētia: sz nō fuit sera ei' indulgētia. ¶ Cōtra scḋm videť esse magister distinctione seqnti ex illo verbo xp̄i: qui peccauerit in spiritū sanctū non remittetur ei neq3 i hoc seculo neq3 in alio dicit em̄ ꝙ ex hoc datur intelligi: sicut sancti doctores tradunt: ꝙ quedam peccata in futuro dimitterentur.

Ezec. 18

Magr.

¶ In ista questione sic ꝓcedā.

¶ Primo ostēdā ꝙ pctā aliq̄n dimittuť p pn̄iam in extremis: ⁊ ꝙ ipa est vtilis: sz talis sit rara ⁊ difficilis. ¶ Scḋo inq̄rā vtrū aliqḋ pctm̄ post hāc vitā dimittať: vel possit dimitti sm̄ potētiā dei ordinatā. q꞉ de potētia absoluta nō ē dubiū. ¶ Tertio inq̄rā: vtrū pena debita pctō veniali nō dimisso sz cōiūctā cū mortali sit ꝑpetua vł nō. ¶ Ulterius ad rōes

¶ Quātum ad primū articulū dico p̄mo ꝙ penitētia i extremis debite circūstātionata moraliter cū susceptiōe sacri qḋ ē necessariū: si nō sit sufficiēter cōtritio ad hoc vt sit meritū de cōgruo remis-

Quō pecca. dimittuntur p pn̄iam in extremis

sionis pctī.vel etiam sine susceptione sacramēti.si-
cut fuit penitētia latronis sufficiēter intēsa ad de-
letionē culpe:dum tñ nō cōtemnatur sacrm̄: sed in
voto habeatur:⁊ in facto etiam si haberi pōt:talis
(inꝗ̄)penitētia vtilis est:⁊ per ipsam delētur pctā
siue mortalia siue venialia. ¶ Hoc pʒ p̄mo ex di-
uina mīa:que nō deserit penitētē in casu necessita-
tis.tūc eñ maxime est tēpus mīe. ¶ Scdo patʒ ex
efficacia talis penitētie sacramēti vel ꝯtritionis si
ne sacramēto.qꝛ ex quo habētur a viatore nō ficto
sunt sufficiētia remedia. igitur ⁊c̄. ¶ Tertio etiā
patet.qꝛ sicut eucharistia vel baptismꝰ vel extrema
vnctio habēt suos effectꝰ: ⁊ sunt sufficiētes dispo
sitiōes ad gratiā in suscipiētibus nō fictis:ita etiā
penitētia:vt videt̄:hoc patʒ:⁊ pōt ꝯfirmari ex scri
ptura ⁊ dictis sanctoꝝ multis. Et est cōclusio cer-
ta apud fideles. ¶ Scdo tñ dico:ꝙ talis penitētia
ꝙ pnīa d recte circunstātionata:quā voco actum penitendi
bite cir- rara est ⁊ difficilis. ¶ Hō probatur primo. qꝛ in
cūstātio- extremis multum impeditur vsus liberi arbitriȷ ex
nata est passionibus doloris ⁊ timoris in existētibus:quā-
rara. do quis in extremis infirmat̄ : vel periclitatur: qsi
submergitur vel suspēditur de cōmuni lege. passio
nes eñ causate vel ꝯlate a tristantibus vel ledenti
bus magis mouent qꝫ:⁊ vehemētius impediunt
rationē:ꝙ̄ passiōes causate a delectabilibꝰ. immo
sicut ipse dicit Augustinꝰ de ci. dei. aliqñ impediūt
totaliter vel fere totaliter vsum rōnis. Actꝰ aūt pe
nitētie sufficiēs siue per modum meriti ad deletio-
nem culpe siue tanꝗ̄ dispositio ad susceptionē sa-
cramēti necessario requirit vsum liberi arbitriȷ. q̄-
August. re ⁊c̄. Hanc rationē tāgit August. in litera. tātus
(inquit)aliqñ cruciatꝰ ligat mēbra ⁊ dolor sensum
opprimit:vt vix homo aliquid cognoscere valeat.
¶ Scdo sic.ad hoc vt penitētia valeat:oportet ne
cessario ꝙ sit debite circūstātionata ⁊ maxime cir-
cunstātia finis:ꝙ sit propter deū:⁊ similiter ꝙ sit li
bera ⁊ voluntaria.sed difficile est tunc habere actū
sic circunstantionatū. Tum qꝛ cum vsqꝫ tūc distule
rit penitētiā:nō videtur a seipso extorquere actuʒ
istum penitētie ꝓpter deū:de quo nec prius cura-
uit: sed magis videtur hoc facere ad vitandum pe
nam pro peccato infligēdam. Similiter etiā inuo-
luntarie. qꝛ ex presuppositione alicuiꝰ inuolunta-
riȷ.scʒ mortis imminētis ⁊ pene pro pctō sustinen
de. Et ita videtur ꝙ vel impossibile sit : vel nimis
difficile sic circūstantionare.quare ⁊c̄. Hāc rōnem
August. tangit Augustinꝰ in litera.oportet nō solū timere
mortē:sed diligere.arbitriȷ eī libertatē querit deꝰ:
vt delere possit cōmissa:nō necessitatē: nō timorē.
¶ Tertio sic. habitus malus in penitēte cōtinua-
tus vsqꝫ tunc multum retrahit ab actu penitētie.⁊
per ꝯñs difficilis est talis actus. Hāc rationem ali
Idem. qualiter tāgit Augustinꝰ in litera. Cum filiȷ quos
illicite dilexit sint presentes vxor ⁊ mundus ad se
vocet multos solet penitētia serotina detinere.vbi
tangit:ꝙ ex habitu malo peccādi ⁊ inordinate di-
ligēdi illa inferiora retrahitur quis a penitentia.
¶ Quarto sic.qꝛ q̄to aliquis est minꝰ dñs sui actꝰ
tanto difficilius habet actum perfectū sibi necessa
rium:⁊ tāto oportet esse maiorē conatum ad talem
actū.cum igit̄ in extremis ꝓpter impedimēta cir-
cunstātia peccator minꝰ sit dñs sui actꝰ ad actū suf
ficientē penitētie:oportet ꝙ habeat maiorē cona-
tum ⁊ per ꝯñs penitere fructuose sibi est multum

difficile propter quod dicit Augustinꝰ:ꝙ magnū August.
est:cū deus tūc inspirat alicui verā penitētiā si qs
est talis.qꝛ vel nō est aliquis:vel vix est aliqs talis
¶ Ex predicto cōcludo duo correlaria. Primū: Duo cor
ꝙ peccatori sano ⁊ forti persuadendum est : vt pe- relaria.1.
niteat proponēdo sibi particulas que sūt in expe-
ctando serotinā penitentiā:⁊ q̄tum difficulter ha
beatur uera penitētia in extremis. ¶ Scdm corre 2.
lariū:ꝙ infirmo peccatori iam ad articulū in extre
mis deducto suadēdum est:vt ſm possibilitatē suā
laboret ad penitētiā ordinatā modis p̄dictis. ⁊ ne
in desperationē mittatur ꝓponēda est sibi diuina
mīa ⁊ extollenda.sicut patuit de latrone illo:cuius
fuit sera penitentia:sed non sera indulgentia scdm
Augustinū. Hec de primo articulo.

¶ Quantum ad secundū arti An aliqd
culū dico primo:ꝙ post hāc vitam nullum morta- pctm̄ pꝰ
le pctm̄ dimittitur nec dimitti pōt ſm potētiā dei hāc vitaʒ
ordinatā de lege cōmuni saltē. Et de hoc nō est du dimittat̄
bium apud catholicos.quātum eñ ad pctm̄ morta ſm potē-
le quod est angelis casus hoc est hominibus mors tiā dei or
Ita ꝙ sicut angelis post casum nō remittit̄ pctm̄ dinataʒ.
mortale:ita etiā nec hominibus post mortē.sed ob
stinātur simpliciter:⁊ in tali statu firmātur nūꝗ̄ ad
gratiā reuersuri. ¶ Sed de peccato veniali dr̄ꝙ
remittitur.⁊ pōt aliqñ remitti post vitā istā. ⁊ hoc
vel in instanti mortis:in quo anima est iam separa De pctō
ta primo a corpore vel etiā in tpe sequenti. ¶ Et veniali. 1
assignātur duo modi: Unus est iste. pctm̄ veniale modus.
remitti nihil aliud est ꝙ̄ penā ipsius vel pro ipo de
bitā exsolui vel expleri. qꝛ de peccato post actum
pcti nihil manet:nisi reatus ⁊ obligatio ad penam
que tollitur vel soluitur per solutionē pene:sʒ post
hāc vitā pōt pena pcti venialis ꝑfecte solui et ex-
pleri per aliqd tempus finitum.qꝛ nō sibi correspō
det pena ꝑpetua nec per se nec per accidēs:sicut di
cetur in sequēti articulo.ģ pctm̄ veniale pōt remit
ti post hanc vitam.sic nō est de peccato mortali. qꝛ
pctm̄ mortale habet penā perpetuā sibi correspon
dentē.⁊ ideo nō pōt exsolui nec cōpleri. quare ⁊c̄.
¶ Sed iste modus nō videtur valere. Primo qꝛ Contra
aliud est remittere pctm̄ q̄tum ad culpam:⁊ aliud 1.modus.
q̄tū ad penā ⁊ q̄tū ad reatū:sicut dictū est supra.
Et ita illa solutio pene nō ē remissio culpe. ¶ Se-
cūdo.qꝛ exigere penā totalē culpe debitā nō est re
mittere culpā:nec etiā penā.exigere eñ non est re-
mittere:⁊ ita nō remittitur culpa per hoc:ꝙ soluit̄
pena:sed potius pena pro culpa ipsa exigitur.pa-
tet in exēplo de pctō mortali.non enim remittitur
nec in toto nec in parte:dato ꝙ pena pro ipo solua
tur vel saltē pars ipsa pene. ¶ Tertio etiā.qꝛ ex di
ctis illis sequeret̄:ꝙ peccatū mortale esset simpli-
citer irremissibile:si iā sibi correspōdeat pena ꝑpe-
tua.qꝛ pena ꝑpetua nō pōt exsolui nec cōpleri siue
in vita ista siue in alia.quare ⁊c̄. ¶ Est ģ aliꝰ mo- 2.modus
dus:qui nō vadit ad solutionē pene. Dicit enim ꝙ
aliqñ in morte vel in instanti mortis qd est post tē-
pus huiꝰ vite merita bona morientis in charitate
precedentia in habēte pctm̄ veniale cū quibꝰ mo-
ritur:acceptātur a deo ad remissionē peccati venia
lis:qd nō fuit dimissum in vita ꝓpter aliqd impedi
mētū:puta ꝓpter actū cōtinuādi tale peccatum ve
niale.quod quidem impedimētū obest:ne talia me
rita sortiātur suū effectū in vita scʒ remissionē pec

cati venialis: sed statim in instanti mortis cessante predicto impedimento habetur talis effectus: et ad talē effectū ꝯsequendū manēt ipsa merita pcedētia in acceptatione diuina: et pro tūc. q2 pro tūc cessat in
Correlarium. 1. eo actus cōtinuandi peccatum veniale. ¶ Ex quo sequūtur duo correlaria. Primum est: ꝙ in instanti mortis remittūtur venialia quantum ad culpā. Venialia dico: que vsq3 tunc manēt remittēda. q2 tūc primo cessat impedimentū remissionis. sc3 act⁹ cō
2. tinuandi veniale. ¶ Secundū correlarium est: ꝙ decedenti in charitate omnia venialia remittūtur in vita et añ mortē vel instans mortis: nisi cōtinuet actum peccati venialis vsq3 ad instans mortis. q2 cessante actu cessat impedimētum remissionis siue in vita siue in morte. Nisi dicatur deū ordinasse: ꝙ bona eius nō acceptētur ad remissionem venialis: nisi pro instāti mortis et nō p tēpore vie. Sicut ponitur exemplum. ꝙ meritū quodcunq3 vel opus meritoriū ex charitate quantumcūq3 remissum et imperfectū meretur augmētum grãe: sicut et aliquē gradū determinatū glorie: cui correspōdet vt dispositio preuia aliquis gradus grãe. et cum deus nō semper immediate ad quēcūq3 actum meritoriū auget gratiā: proportionaliter videt: ꝙ augmentū grãe debitum meritis remissis deus reseruet vsq3 ad instans mortis: et eodē modo de ista deletione venialium que est quoddā premiū precedentiū meritorū morientis in charitate: nō quidē meritū pricipale nec
Contra secūdū modum. essentiale sed secundariū et accidētale. ¶ Licet autē iste modus sit pbabilis: et quantum ad multa possit sustineri: videntur tamen aliqua dubia in eo contineri. ¶ Primo quantum ad hoc finale: qđ dr in fine: ꝙ deus expectat remittere venialia vsq3 ad instās mortis: dato ꝙ nō cōtinuetur impedimētum actus venialis. Nō eñ videtur rationabile: quin premium cōpossibile viatori statim detur sibi in via: dum tñ nō habeat aliquid repugnās vel incōpossibile tali premio id est pro tūc qñ est sibi cōpossibile. sed cessante actu pctī venialis ꝯtinuatio premiū remissionis est cōpossibile habēti charitatē et debitū ex precedētibus meritis: igit p tunc datur sibi. Sic etiā statim ad susceptionē sacramēti extreme vnctionis merito passionis christi seqtur remissio pctī venialis: qđ inuenit remittendum cessante actu peccati venialis in suscipiente: nec expectatur talis remissio vsq3 ad instans mortis. ¶ Secūdo etiam idem videtur de merito et gratia: ꝙ si merito cuilibet de condigno quantumcūq3 remisso correspōdet pro premio augmentum gratie: quod tñ nō cōmuniter tenetur: cum tale meritum sit cōpossibile merēti pro statu vie: nec appareat ratio dilationis: statim cōfertur sibi: nec expectatur vsq3 ad instans mortis. secus est de premio glorie: quod nō est cōpossibile viatori. ¶ Similiter etiam iste qui ponit hūc modum dicit: ꝙ habenti aliquando minus de de gratia correspōdet maior gloria ſm plura merita que habet vel habere pōt: quam ille qui habet maiorē gloriā. igit nō oportet: ꝙ meritū quantūcūq3 remissum s3 mereatur aliquē gradū glorie. ꝙ mereatur etiā augmētū gratie vt dispositionis ad gloriā. q2 habēs minorē gratiā et plura merita. dispositus est ad maiorē gloriā: quam habēs maiorē gratiā et pauciora merita ſm ipsum. ¶ Preterea etiā. q2 nō intelligo: ꝙ sit aliqđ premium cōpossibile viatori debitū sibi: et nunquam habeatur ab eo: nec habendum sit. s3 sic esset in proposito. cōtingit eñ ꝙ aliquis damnandus finaliter in instāti mortis habet i vita sua aliqua merita de cōdigno remissa: quibus ſm te meretur augmentū gratie: quod est sibi cōpossibile. et tñ cum expectetur istud premium: et differatur vsq3 ad instans mortis: cū in illo instanti mortis damnetur: nunquam tale premium cōsequetur. ¶ Si dicas: ꝙ nō est incōueniēs sicut nec de gloria quam nō cōsequitur ppter impedimētum peccati mortalis: in quo moritur. Dico ꝙ nō est simile. q2 gloria nō fuit sibi cōpossibilis pro statu vie: sicut augmentum gratie pro quo merebatur. nec apparet aliquod impedimētum quare differri debeat vsq3 ad instans mortis: sicut de gloria: nec per ꝯñs quare pro tunc impeditur: sicut gloria impeditur. quātū ad alia pōt modus predictus dicendi sustineri. ¶ Tertius mod⁹ videt possibilis. sc3 ꝙ peccatū veniale post hāc vitam remittatur decedenti in charitate per aliquē actum bonū cōuersionis anime ad deum vel displicentie de tali pctō non obstante: ꝙ sit extra viā. potest similiter mereri talem remissionē culpe venialis: licet non possit peccare: nec aliquid ampli⁹ mereri de premio essentiali: nec de augmēto gratie. Sicut de angelis beatis dr: ꝙ quottidie ministrando hominib⁹ et custodiēdo eos: merētur aliquid de premio accidētali. ita ꝙ si moriens in charitate cōtinuet pctm̄ veniale vsq3 ad instās mortis illud veniale potest hoc modo deleri: et forte aliquādo deletur. nescio tamen: nec volo affirmare. quō fiat hoc deus nouit. Hec de secundo articulo. 3. modus

¶ Quantum ad tertium articulum dicunt aliqui ꝙ pctō veniali per se et ſm se correspondet tantum pena temporalis et nō pena ppetua: sed magis ipsi peccato mortali. Istud probatur: q2 pctm̄ veniale stat cum gratia vel charitate: per quam aliquis est dignus vita eterna et p cōsequēs nō potest esse simul pena eterna pro peccato veniali: et sic peccato veniali correspōdet per se pena tpalis. per accidēs aūt qñ pctm̄ mortale concomitatur pctm̄ veniale: et in illo mortali moritur peccator. ¶ Et similiter in veniali. dicūt ꝙ pctō veniali correspōdet pena eterna et pro vtroq3 perpetuo punietur. Hoc probatur primo. q2 pctm̄ veniale in tali perpetuo manebit quantū ad culpam: nec vnquam remittet. et per ꝯñs ppetuo etiā manebit quantū ad penā. Secūdo q2 alias in inferno eēt peccati alicu⁹ redēptio puta pctī venialis: si pena tpali et aliquando finibili puniretur. hoc aūt est falsum. quare etc.
De pena pctō veniali debita nō dimisso. 1. opinio.

¶ Contra primū dictum nō arguo. q2 est verum. Sed cōtra scđm probo ꝙ peccato veniali nullo modo debet pena ppetua etiā per accidēs. ¶ Primo sic pctō veniali nō correspōdet pena grauior intēsiue: quantūcūq3 cōcomitetur pctm̄ mortale: quam ꝯueniat sibi ipsi p se hoc patet q2 si sic: tūc eque grauis pena correspōderet pctō veniali intēsiue: sicut pctō mortali: s3 hoc est falsum. igit vera est illa assūpta. igit pari rōe nō corrñdet pctō veniali grauior pena extēsiue: quam corrñdeat sibi per se. cū igit p se nō corrñdeat sibi nisi pena tpalis videt ꝙ nec rōe pctī mortalis cōcomitātis. ¶ Secūdo sic. de⁹ nō punit bis i idipm: sicut nec iudicat: vt dr in naū. s3 seqret ꝙ de⁹ bis puniret in idipsum. Probatio nā ſm istam positionem habens peccatum mortale et veniale punitur duplici pena eterna
Contra 2. dictū 1. opi.

na. ¶ Tunc quero de altera istarum ratione cuiꝰ peccati vel venialis vel mortalis punitur iste per illaȝ penã: que est scđa. Nõ potest dici ꝙ ratione venialis. qꝛ tunc pctõ veniali per se corrñdẽret pena eterna. qđ est ɔtra eos ꝛ cõtra ꝑitatẽ igiꝰ rõne pcti mortalis puniꝰ illa pena eterna scđa. ꝛ ita bis punitur in idipsum. hoc autẽ est falsum. Si dicas: ꝙ punitur rõne pcti venialis. nõ ſm se sed vt concomitãtis pctm̃ mortale. Contra qꝛ ista cõcomitãtia nõ aggrauat peccatum veniale vsqȝ ad mortale: ſȝ semper manet veniale. igitur nõ aggrauat penam quin semper maneat tpalis: ac si solum esset pctm̃ veniale sine mortali. ¶ Tertio sic. pctm̃ veniale ꝗ̃tumcũqȝ cõcomitetꝰ mortale improportionabiliter se habet ad mortale in offensa. Unde ꝛ si essẽt quasi infinita imo infinita venialia: nõ equipollerent vni mortali in offensa. ergo pctm̃ veniale ꝗ̃tũcunqȝ cõcomitetur mortale improportionabiliꝰ se habet in pena. Sed ista improportionabilitas nõ potest attendi ſm intentionẽ pene. qꝛ penã nulla est infinita intensiue. ꝗ debet intelligi ſm extensionẽ. et per ɔñs vna pena est perpetua. scȝ illa que debetur pctõ mortali. ꝛ alia tpalis: que debetur pctõ veniali: ꝗ̃tũcũqȝ cõcomitetur mortale. ¶ Quarto sic. aliquis in via habens pctm̃ mortale ꝛ veniale simul nõ obligatur nisi semel ad penã perpetuã scȝ rõne peccati mortalis. vnde ꝛ si cõfiteatur: non est nisi vna mutatio pene eterne in tẽporalẽ. Alioquin enim necessario aliquis teneretur cõfiteri de venialibus: sicut ꝛ de mortalibus: licet per accidẽs ratione mortalium. sed decedens in mortali cũ veniali non soluit nec solum penam: nisi ad quã obligatus est: vel erat dum viueret. ergo ꝛc̃.

Resolutio auctoris.

¶ Dico igitur breuiter: ꝙ nullo modo peccato veniali correspõdet pena perpetua vel eterna: qꝛ deus nunꝗ̃ punit vltra cõdignum culpe: quicquid aliud cõcomiteꝰ: sed semper citra dignũ. Et ideo dico: ꝙ pro pctõ veniali nunꝗ̃ punit nisi pena tẽporali. Et ideo dico vltra: ꝙ in inferno nõ punietur aliquis ꝑpetuo pro pctõ veniali: ſȝ aliqñ pena cuiuslibet talis peccati finietur. Nõ enim magis videtur pena venialis peccati esse perpetuo exquirenda vel soluenda ꝗ̃ pena mortalis peccati prius remissi superueniẽte nouo peccato mortali: in quo decedat ille: qui habet soluere penam istam. et planum est: ꝙ iste non puniteꝰ pena eterna pro pctõ mortali priꝰ remisso: sed solũ pena tpali: in quã cõmutata fuit pena eterna illius peccati: de quo penituit. Sed bene punietur pena eterna pro nouo pctõ qđ icurrit: ꝛ in quo decessit. ꝗ multominus pro pctõ veniali punietur quis vnꝗ̃ pena eterna. sed tantum temporali.

Ad rões i. opi. p scđo dicto corũ.

¶ Ad primum aliorꝝ pro scđo dicto videnꝰ aliqui dicere: ꝙ peccatũ veniale i purgatorio eoipso dimittiꝰ: ꝙ pena pro eo persoluitur. Et itm videretur dicere consequẽter: ꝙ pctm̃ veniale ꝗ̃tum ad culpam in inferno remittitur. qꝛ et pena sua ibidẽ ꝑsoluitur. Non ꝙ idem sit penam solui ꝛ pctm̃ remitti: sed cõcomitanter. Aliter diceretur: ꝙ pctm̃ vel culpa ꝑpetuo manet in inferno vel pctm̃ ꝗ̃tum ad culpã. sed nõ oportet ꝓpter hoc: ꝙ pena sit perpetua. quia licet non remittatur culpa: sed semper displiceat ipse peccator deo nõ solum ꝓpter culpam mortalẽ sed etiam ꝓpter venialem: nõ tñ amplius vult punire: qñ iam sufficienter punitus est pena tpali correspõdente pctõ veniali. secus est de mortali cui correspõdet pena eterna. ¶ Ad secundum diceretur: ꝙ in inferno de cõmuni lege nulla est redemptio qꝛ nullus liberatur ab ipso nec in eo expiatur pctm̃ mortale: in quo damnatus moritur nec ꝗ̃tum ad culpã nec ꝗ̃tum ad penã. qꝛ nullum istorꝝ terminatur. sed de pctõ veniali nõ oȝ. ſȝ de eo dici. ꝑt: sicut superiꝰ dicebaꝰ. Hec de tertio articulo ꝑncipali.

Ad arg. principalia et auctoritates.

¶ Ad primum principale argumẽtũ dico: ꝙ penitẽtia in extremis debite circunstãtionata vtilis est: ꝛ per ipsam remittũtur pctã. ¶ Ad primã auctoritatẽ Augustini dico: ꝙ presumptio illa probabilis est ſm contingentia vt in pluribꝰ. qꝛ penitẽtia circũstãtionata debite difficilis est in extremis. ꝛ ideo vt in paucioribꝰ penitẽtia extrema est vtilis. sed ꝑsumptio nõ ɔcludit necessario ꝛ vniuersaliter. in aliqbꝰ eñi licet raro vtilis est. ¶ Ad scđam auctoritatẽ dico ꝙ pctõr moriẽs vt in pluribꝰ obliuisciꝰ sui: qꝛ nõ habet penitẽtiã efficacẽ: ſȝ aliqñ ꝛ vt in paucioribꝰ cõtingat oppositũ. ¶ Ad aliã auctoritatẽ dico: ꝙ periculosum est ꝛ ꝑniciosum se exponere periculo sciẽter ꝛ aduertẽter ꝛ ex deliberatione expectãdo penitẽtiã extremã: volẽdo nũꝗ̃ penitere nisi in extremis. sed ipsa penitẽtia in extremis nõ est periculosa in extremis imo liberat: ꝛ saluat etiam a pctõ illo quo expectabat ꝛ volebat aliquis nũꝗ̃ penitere donec in extremis. ¶ Ad aliam auctoritatẽ dico: ꝙ ꝗ̃diu homo habet vsum liberi arbitrij: potest peccare etiã in extremis saltẽ actu interiori vel per cõplacẽtiam in pctõ. licet nõ possit aliqñ actu exteriori. ꝛ ita potest pctm̃ dimittere ꝛ digne penitere. ꝛ pctm̃ dimittere nõ solũ: ꝙ pctm̃ ipm̃ dimittat ſȝ in actu exteriori pctm̃ dimittat eũ. Qñ dicit august. pctã te dimittũt: non tu illa. vt ꝙ verũ est de actu vel ꝗ̃tum ad actum exteriorem.

Ad scđm

¶ Ad scđm dico ꝙ legislator nõ debet omittere illa: que decẽt ipsum statuere et legem suãm ꝛ quod est maioris boni ꝗ̃ malum possit inde assumi: dato ꝙ aliquis assumat occasionẽ mali. Modo dico: ꝙ finalẽ penitentiã ordinari decet deũ ꝛ legẽ clemẽtie: ꝛ est ad maius bonũ directe puta salutem tardorũ ꝗ̃ assumatur inde malum. ꝛ ita nõ debuit pretermittere ordinationem de finali penitentia. licet aliqui infirmi vel mali assumant inde occasionẽ peccandi. est eñi occasio assumpta et non data. magis enim ex hoc deberent abstinere a peccato vidẽtes bonitatem ꝛ clemẽtiã dñi. Alioquin eñi nunꝗ̃ debuisset deꝰ instituisse hominibꝰ penitẽtiã sicut nec angelis. quia multi homines accipiũt inde occasionem peccãdi.

Ad tertium.

¶ Ad tertium qđ erat pro alio de remissiõe scȝ venialiũ post vitã. Dico ꝙ ſm intentionem magistri et doctorum: ꝙ pctm̃ veniale aliqñ dimittiꝰ ꝛ põt dimitti post vitam. Qñ dicis ꝙ nõ: qꝛ iustus moriens post vitã nõ potest peccare. igitur nec aliqs a pctõ resurgere. Dico ꝙ nõ sequitur: ꝛ hoc ex mia diuina sic ordinãte ꝛ vt preseruet iustum a pctõ et nihilominus liberet mortuũ a veniali pctõ et hoc aliquo modorꝝ predictorũ. ¶ Si dicas ꝙ mors est pena sufficiẽs pro veniali pctõ: ꝛ ita nõ debeꝰ amplius pena: nec manet culpa. Dico ꝙ mors si esset volũtarie acceptata a moriẽte in remissionẽ pctõꝝ suorũ posset esse pena sufficiẽs suorꝝ venialium: et forte magne partis pene debite pro mortalibus

nnn iij

remissis. Sed frequēter nō sic est acceptata et manet pena soluēda. ❡ Si dicas: ꝙ resurgere est difficilius: ꝗ cadere in pctm̄: quia habet rationē alicuius meriti. ⁊ tñ post vitam nō potest quis cadere in peccatum: nec demereri. igitur nec resurgere a peccato vel mereri. Dico ꝙ ꝗtum est ex natura rei similiter ⁊ absolute loquēdo: nisi de⁹ preseruaret: ita posset aliqs post vitam cadere vel facili⁹ ꝗ resurgere a pctō per actum propriū. sed deus preseruat iustum post vitā: ne possit cadere: ⁊ dat peccatori virtutē vt a pctō veniali possit resurgere. et hoc ex sua mia. ❡ Si dicas quare non sic facit de mortali? Dico ꝙ non placet sibi nec ita decet: ꝙ iuuet inimicū post vitā sicut amicū. qui decedit in veniali. Preterea etiā nō oportet dicere: si teneatur secūdus modus secūdi articuli: ꝙ post vitā illam remittatur alicui veniale per actū aliquē elicitū et meritoriū talis remissionis que habeat tūc: sꝫ magis virtute meritorū precedētium: vt manēt in acceptatione diuina ad talē effectum remissionis venialiū pro instanti mortis. Et sic cum resurgere a pctō veniali nō sit agere: similiter etiam nec primo modo est penam soluere: ⁊ sic pati ⁊ nō agere: ⁊ cadere in pctm̄ cōmissionis saltem sit agere: ꝙ nō est difficilius a peccato resurgere isto modo. ꝗ cadere sed ecōuerso: nō curo multum de hoc.

❡ Distinctionū. xx. et. xxi.
Questio Secunda.

Ecundo quero: vtrū confessor in quocūqꝫ casu teneatur celare peccatum sibi in cōfessione detectum? ❡ Videtur ꝙ non. Primo sic. quod est ꝓpter charitatē institutū: nō debet ꝯtra charitatem militare ſm Bern. de precepto ⁊ dispensatione sed si in nullo casu sacerdos posset reuelare cōfessionē hoc militaret contra charitatē: ⁊ respectu boni cōmunis: ⁊ respectu boni ꝓprij: ⁊ respectu proximi in aliquib⁹ casibus: puta si sciuerit per confessionem aliquē esse hereticū ⁊ fideliū subuersorem vel patrie proditorē vel incensurum vrbem. que sūt cōtra bonū cōmune: qđ est preponderādū: ꝗ bonū particulare istius: cuius ꝯfessio celatur. Similiter cōtra bonū ꝓpriū. si enim aliqui condixerint adinuicē interficere sacerdotē eis sociū in via: ⁊ alter cōpunct⁹ ꝯfiteatur sacerdoti: alijs nō penitentib⁹. si nō reuelet cōfessionē istius saltem facto diuertēdi: est ꝯtra bonū proprium corporale. qꝛ eūdo cum eis sicut prius exponit se morti ⁊ periculo occisionis. Similiter etiā posset esse in detrimētum boni proprij spūalis ⁊ ꝯtra charitatē in hoc. nā si absoluat aliquē defacto: quē nō possit absoluere ⁊ persona illa sit notabilis: sic ꝙ ad integrā cōfessionē sacerdotis de ista negligētia reqrat expressio pcti et persone ꝯsequēter. vt si sit papa vel hmōi videt: ꝙ nisi possit reuelare ꝯfessionē in hoc casu saltem: sacerdos nō poterit ꝯfiteri de tali negligētia. hoc aūt nō est cōueniēs. Similiter ꝗtū ad bonū ꝓximi cōtra charitatē militarē: vtpote si abbas vel platus sciāt per ꝯfessionē subditū suū in aliquo loco piclitori: vel ꝑ fenestrā exire: si non possit reuelare confessionē ipsi⁹ saltē facto reuocando eū de tali loco: vel predictam fenestrā obstruēdo: cedit ista ꝯfessio in preiudiciū confitētis. qꝛ prelatus nō pōt prouidere saluti subditi sui. ꝗ ⁊c. ❡ Scđo sic. qlibet pōt renūciare iuri suo. sed iuris ipsius ꝯfitentis est i ꝙ sacerdos teneatur celare cōfessionē. qꝛ in fauorem cōfitentiū est hoc. igitur ꝯfitēs pōt renunciare iuri suo. ⁊ in hoc casu de licētia cōfitentis pōt reuelare. Et cōfirmatur: qꝛ aliqñ videtur hoc fieri ꝓ consilio requirēdo sup aliquib⁹ casib⁹ cōfessis. ❡ Tertio sic. extra de sentētia excōmunicationis. Cū nō ab hoīe dt: ꝙ si aliquis nouerit solus ⁊ priuatim aliquē esse excōicatū: debet abstinere a cōmuniōe ei⁹ priuatim. ꝗ similiter si nouerit per ꝯfessionem. Et ꝯsimiliter videt: ꝙ liceat ꝯfusionē inferre ⁊ cōfessionē reuelare. ꝗ illud liceat: videtur ꝙ illud. E. it. ex̄ de sētē. exc.

❡ Contra de penitētia distinctione. vi. Et est in lra: Sacerdos aūt oīa caueat: ne de his q̄ ei cōfitentur pctā eorū alicui recitet. Et sequit. Nā si hoc fecerit: deponat: et oīb⁹ dieb⁹ vite sue ignominiosus pgat. Itē extra de penitētijs ⁊ remissiōib⁹: oīs vtriusqꝫ sex⁹ sic dicet lra De pnīa distin. vi

❡ In ista questione sic pcedā.

❡ Primo inquiram. vtrū sacerdos teneatur celare cōfessionē seu pctm̄ sibi in confessione detectum de iure nature: ⁊ ꝯsimiliter pari rōne de omni alio secreto sibi sub forma secreti cōmisso ⁊ recepto: et hoc vel expresse vel interpretatiue: qñ apparet rōnabiliter: ꝙ cōmittēs vult cōmissum haberi sub secreto ⁊ est materia secreti. ❡ Secundo inquiram. vtrū sit de lege positiua diuina vel de iure diuino positiuo. ❡ Tertio vtrum sit de iure ecclesiastico. ❡ Ultimo ad rationes.

❡ Quātum ad primū articulū dicit vnus doctor: ꝙ celare pctm̄ in ꝯfessione detectū vel celare cōfessionē est de iure nature tanꝗ̄ cōclusio deducibilis ex principio vel principijs iuris naturalis. ❡ Ad hoc adducit talē rationē. Naturaliter notū est ⁊ de iure naturali ē: ꝙ null⁹ debet mētiri in quocūqꝫ casu. sed reuelans ꝯfessionē mētiret dicēdo se nosse vel scire illud vel ostēdēdo se nosse. ⁊ ꝯñs vel narrando illud qđ audiuit in cōfessione. ꝓbatur qꝛ sic narrādo osideret se nosse in ꝓpria persona ⁊ tāꝗ̄ homo. sed ipse nō nouit vt hō in ꝑsona ꝓpria: sꝫ vt deus: vel vt minister dei. ꝗ ⁊c. Unde vere posset negare se audiuisse vel scire aliqđ de hoc loquēs in persona ꝓpria: sꝫ audierit in ꝑsona dei vt minister eius. sicut angelus licet verū diceret loquēs in ꝑsona dei: ego sum dn̄s de⁹ tu⁹. ⁊ vere hoc affirmaret: tñ loquēs tñ in ꝑsona ꝓpria potuisset istud negare ⁊ dicere: ego non sum dominus tuus. Sacerdos an teneatur celare secreta sibi in ꝯfessione ⁊ quō. 1. opinio.

❡ Contra istam rationem licet conclusio sit vera arguitur multipliciter. Primo sic eiusdem et vt eiusdem in persona est cognoscere de causa et peccato confitentis: ⁊ sententiare vel iudicare de ipsa. quia ad hoc cognoscit: vt sententiet: vel iudicet sed sacerdos in persona propria vt hō nō vt deus absoluit: ⁊ sententiat de peccato confitētis. probatio. quia ministerialiter absoluit et non principaliter sicut deus. Alioquin non diceret dn̄s per suam misericordiam te absoluat ⁊c. sed diceret: ego te absoluo principaliter et gratiam infundo. sicut dicit angelus loquens Contra rationes 1. opi.

in persona dei: ego eduxi te de terra egypti. ¶ Et cõfirmatur. q: non magis absoluit iste vel cognoscit de causa penitẽtis in persona dei: q̃ conficiat corpus christi immo magis videtur de cõsecratione corporis christi q fieret in persona dei. quia sacerdos in cõficiendo repetit verba christi: et vt dicta in persona christi. nõ sic in proposito sed nõ obstante hoc sacerdos cõficit vt minister et in persona propria. et potest postea dicere seipsum cõfecisse corpus christi et in persona ꝓpria. q̃ similiter in proposito. ¶ Tertio sic. nam ẽm eundem doctorem et ẽm veritatem licet dicere cõfessori se audiuisse in confessione aliquod pctm̃ et aliquẽ casum loquendo in generali nõ applicãdo ad personã et eo modo quo nõ possit aliq̃s de peccato notari. hoc patet ꝑ cõsuetudinẽ. Narrantur enim talia in predicationibus ad edificationẽ et in consultationibus ad certificationẽ: sicut patet extra de penitẽtijs et remissionibus officij: vbi Innocẽtius tertius respõdet cuidam cardinali legato super casum quẽ sibi scripserat: et audierat in confessione. Nec papa redarguit ipsum de reuelatione illa in vniuersali per scripturam. Sed hoc nõ esset licitum: si illa ratio esset bona. q: talis sic dicens vel scribẽs mentiretur. quia nõ nouit in persona propria: nec in particulari: nec in vniuersali per ꝯñs sed in persona dei. et ita mentiretur dicendo se audiuisse in cõfessione talem casum. hoc autẽ est falsum. q̃ etc. ¶ Quarto sic. quia illa ratio nõ excludit reuelationẽ ꝯfessionis. dato enim q sacerdos audiat nõ in persona propria sed dei: sicut dicit iste: adhuc poterit dicere nõ mẽtiendo: ego audiui vt in persona dei: et vt minister dei tale peccatũ et talis persone in confessione. et sic nõ mentietur: sicut nec mentiretur dicendo ego audiui in persona propria: si in propria persona audiuisset. sicut angelus etiã nõ fuisset mẽtit[us]: si postq̃ dixerat moysi: ego sum dominus deus tuus in persona dei dixisset postea alicui narrando ego dixi moysi tale verbum: puta ego sum dominus deus tuus loquendo in persona dei: et narro tibi istud in persona propria. igitur sine mendacio ita posset cõfessio reuelari sicut si audiuisset in persona propria. Et ideo dico q illa ratio nihil valet. Nec celare cõfessionem est de iure nature: quia mentiri sit contra legem nature et reuelans mentiretur. ¶ Dico igitur ad rationem q aliud est loqui vel audire vel aliquid facere in persona dei seu alicuius: et facere vel audire vel loqui vt minister illius. Nam tunc dicitur aliquid facere quis in persona alterius: quãdo pretendit personam eius: et facit sicut ipsemet faceret. sicut patet in istis simiationibus iocosis: quãdo quis simiat alium iocose: vtputa balbutiendo sicut ille vel se habendo consimiliter ad illum in tali vel tali actu: vel dicendo aliquid proprie ac si ille diceret. vnde et q̃cito ille deficit a faciendo: sicut ille faceret: vel dicendo sicut ille diceret: dicitur q mentitur: q̃uis tunc loquatur: vel faciat more suo proprio. sed vt minister agit aliquid: quãdo auctoritate illius licet in persona propria et vt minister facit. Et sic in proposito dico q sacerdos nõ in persona dei cum non dicat sicut si diceret deus in absoluendo: sed in persona propria vt minister audit et absoluit auctoritate tamen dei: cuius minister est. Et dato q non in persona propria: sed in persona dei: adhuc ratio nihil valet: sicut dictũ ẽ supra

Innocẽtius.

Ad rõnẽ.1.opi.

¶ Adducuntur igitur alie rationes ad istam conclusionem. Prima est ista. vnusquisq̃ ẽm legẽ nature que de charitate fraterna exprimitur: tenetur alijs facere quod sibi vellet ratiõabiliter ab alio fieri. et per cõsequens non debet facere quod non vellet rationabiliter: nec deberet velle sibi fieri. Patet per Matheum. sed quilibet ẽm rationẽ rectam deberet velle suam famam ab alio seruari: et non diffamari. patet. quia in ecclesiastico dicitur: curã habe de bono nomine. hoc enim tibi magis permanebit q̃ mille thesauri. Et in ꝓuerbijs dicitur: q melius est nomen bonum q̃ diuitie multe. Et patet. quia ẽm rationem rectam vnusquisq̃ debet velle sibi in alio seruari ẽm q viuit vita ciuili et aptus ad actus legitimos ciuilitatis. hoc autem est fama et nomen bonum. qua fama amissa non est aptus: nec est in statu illese dignitatis: vt patet. sed si sacerdos reuelaret confessionem seu crimen in confessione detectum: sic q posset ad notitiam persone deueniri: diffamaret confitentem: vel posset diffamare. quia qua ratione reuelaret: vel posset reuelare isti et alijs: et ita publicare crimẽ. quare etc.

Alie rõnes ꝓ cõclusiõe.1 opi.

Eccli.

Prouerbior.

¶ Secunda ratio quilibet de lege nature tenetur seruare fidelitatem proximo: quam vellet rationabiliter seu deberet velle sibi seruari. Sed cõmittẽs secretum alteri maxime deberet velle illud seruari. igitur alter cui cõmittitur: tenetur illud seruare secretũ ꝯfessionis et hmõi. q̃ etc. Hec ratio tãgitur Prouerbior.x. qui ambulat fraudulenter: reuelat archana. qui autem fidelis est celat amici cõmissũ.

Prouerbior.x.

¶ Tertia ratio. q̃libet ex lege nature tenetur seruare promissum licitũ. sed sacerdos recipiẽs secretum ꝯfessionis et si nõ explicite: tñ implicite ꝓmittit se illud seruaturũ. q: sine tali ꝓmisso saltẽ subintellecto nõ est probabile q cõmitteretur sibi. ergo tenetur illud seruare de iure nature. ¶ Quarta ratio sumitur ex bono communitatis et vnitate corporis ecclesie. de iure nature tenetur quis nõ impedire vnitatem cõmunitatis bone: nec impedire influentiam superiorũ in inferiores: nec recursum inferiorum ad superiores: sicut patet. q: illa sunt de iure nature que ponũtur impedire sicut videm[us] suo modo in vno corpore naturali. Sed sacerdos reuelando ꝯfessionem: tolleret vnitatẽ et bonũ cõmunẽ corporis ecclesie propter quod est secretũ ꝯfessiõis tolleret enim influentiam superiorũ: puta sacerdotũ in inferiores: et recursum inferiorũ ad superiores: puta peccatorum ad sacerdotes. q: q̃tum esset ex facto suo: nunq̃ aliquis peccator in sacerdote confideret: nec per ꝯñs ad ipsum pro pctõ recurreret. ergo etc. ¶ Iste rationes possunt aptari ad ꝓbandum etiã q secretũ quodlibet cõmissum vel expsse vel ex modo cõmittẽdi: quo pꝫ cõmittẽtẽ illd velle tradere sub secreto: debet celari. Et licet sint ꝓbabiles ratiões: forte tñ in aliquibus sunt calumniabiles: et viderẽtur alicui nõ cõcludere in casu quolibet vniuersaliter licet in aliquib[us] casib[us] particulariter. Non curo modo: adducat alias qui habet meliores. Hec de primo articulo questionis.

¶ Quãtum ad secundũ articulum

videtur posse reduci positio vnius doctoris in quarto suo ẽm Tho. q celare confessionem est de iure positiuo diuino. nam ẽm eam ibidẽ in presenti distinctiõe.xxj. in sacramẽtis ea que exterius

Celare ꝯfess. an d iure positiuo diuino. 1. opinio.

gerũtur: sunt horũ signa q̃ interi⁹ cõtingũt. Et id cõfessio exterior qua quis sacerdoti exteri⁹ se subijcit: est signũ interioris qua quis deo se subicit. de⁹ aũt pctm̃ illius per penitẽtiã tegit. vnde ꝛ hoc oꝫ signari in sacro penitẽtie. ꝛ ideo de necessitate sacramẽti est ꝙ qs cõfessionẽ celet. ꝛ tanq̃ violator sacramẽti peccat: qui cõfessionẽ reuelat. ¶ Ex his videtur posse cõcludi ꝙ sicut institutio sacramenti est de iure positiuo diuino: ita etiã celare confessionem eo ipso quod est de necessitate sacramenti.

Contra rõnem. ꝛ. opiniõis

¶ Sed istud nihil est. primo qr celare ꝯfessionẽ nõ est de necessitate sacramẽti: lꝫ sit de necessitate ministri. Quãtũcunqꝫ enĩ reueleẽ cõfessio: tñ sacramẽtũ prius habuit suã efficaciam absolutionis aĩe a pctõ: q̃ntum fuit ex se: ꝛ per ꝯñs infuerũt oĩa: que sunt de necessitate sacri. ¶ Secũdo. qr si confessio pro tanto deberet celari: ꝛ esset de iure diuino positiuo ꝓpter hoc: cum nihil sit de necessitate sacramẽti nõ existẽte sacro sed cessante et amplius nõ durãte: tunc sequereẽ: ꝙ licet sacerdos q̃diu penitẽs cõfitetur: ꝛ q̃diu sacerdos absoluit: teneretur celare cõfessionẽ: nõ tñ postea cessante sacramẽto: ꝛ ita tũc ex iure diuino nõ teneretur celare cõfessionẽ. ¶ Tertio qr dato ꝙ aliquis hodie audiret penitentem: ꝛ differret absolutionẽ vsqꝫ cras ꝓpter aliqua pctã adhuc cõfitenda: ꝛ interim reuelaret oĩa peccata confessa alteri: nõ ꝓpter hoc minus absolueret cras penitentẽ: nec min⁹ haberet sacramẽtũ efficaciã suã. ġ celatio non est de necessitate sacramẽti. Alioqn cũ sine tali celatione sacrm̃ nõ haberet efficaciam. quare ꝛc. ¶ Preterea si celatio ẽ de necessitate sacramẽti: aut sicut materia aut forma aut aliquid aliud. Et pꝫ ꝙ non sicut materia nec forma nec aliquid aliud. qr celatio nõ dicit nisi negationẽ quãdã reuelandi vel publicãdi. ġ ꝛc. Dico tñ ꝙ est de necessitate ministri pro tanto. qr ad ipsam tenetur minister de necessitate precepti: ꝛ peccat mortaliter si reuelat.

Alie rõnes ꝙ cõfessionẽ celare sit ꝺ iure positiuo diuino.

¶ Adducuntur ġ alie rõnes ad probandũ ꝙ celare cõfessionẽ sit de iure diuino positiuo. Primo sic. de iure diuino positiuo tenetur quis nõ dare occasionẽ alteri: qua reuoceẽ a lege christi. Patet ista. sicut de iure positiuo diuino est lex christi. sed lex christi posita est de cõfitendo peccatorẽ: sicut supra dictum est. ġ tenetur quis nõ retrahere pctõres a cõfitendo: vel nõ dare occasionẽ retrahendi se. sed reuelans confessionẽ dat talẽ occasionẽ. ġ ꝛc. ¶ Secũda ratio. christus statuit iudiciũ penitẽtie vt efficax ꝛ vltimũ de crimine cõfesso nisi aliunde procedat in publicũ q̃ ex via confessionis. hoc patet ex ipsa institutione sacramẽti penitẽtie Jo. xx. accipite spiritũ sanctum quoꝝ remiseritis pctã remittũtur ꝛc. igiẽ de iure diuino positiuo est: ꝙ tale crimen nõ sic trahatur ex via cõfessionis ad aliũ forum publicũ in quo puniaẽ vel puniri possit: sꝫ reuelãs cõfessionẽ sic trahit ad aliũ forum: q̃tum est ex vi ꝛ rõne act⁹ igitur facit contra ius diuinũ positiuũ. ꝛ per ꝯñs celare est de iure positiuo diuino. ¶ Tertia ratio. dãs occasionẽ peccãdi mortaliter in exequẽdo mãdatũ xp̃i peccat ꝯtra ius diuinũ positiuum de tali mãdato exequẽdo: sed mãdatum xp̃i de cõfitendo exequẽdũ est a pctõre. reuelans vero cõfessionẽ dat occasionẽ cõfitẽti peccãdi mortaliter. qr mendacię se laudãdi: vt sua cõfessio ꝛ per ꝯñs laus sua reuele-

Jo. xx.

letur. ġ ꝛc. ¶ Iste rationes etiã sunt probabiles. Et forte quãtum ad aliquas eaꝝ necessario vniuersaliter non concludunt. Sed nõ curo modo eas amplius discutere. nam in talibus nõ possunt adduci multũ meliores rõnes. Hec de scdo arti. ꝑncipali.

¶ Quãtum ad tertium articulũ cõstat ꝙ celare cõfessionẽ vel peccatũ confessum est de iure ecclesiastico: qđ est positiuum. Hoc patet per illud decretum allegatũ supra in principio questionis ad oppositũ. Similiter hoc pꝫ extra de penitẽtijs ꝛ remissionib⁹. Omnis vtriusqꝫ sex⁹. vbi dẽ sic caueat omnino ne ꝟbo vel signo aut alio quouismodo sacerdos prodat pctõrem. Et seqtur pena. Si pctm̃ sibi detectum presumpserit reuelare: nõ solum a sacerdotali officio decernim⁹ deponendũ: verũ ad agẽdum strictissimã penitẽtiam in artissimũ monasteriũ detrudendũ. Et est ista pena rõnabilior ꝛ melior q̃ illa que ponebatur in illo superiori decreto. Nõ enĩ expedit ꝙ ꝓpter aliqđ crimen fiat aliquis vagabũdus: dum tñ possit aliquo mõ cõgruo mora ei⁹ inter homines tolerari. qr vagabũdus magis dimitteretur volũtati sue male q̃ reclusus. Et ita tã in se q̃ in alijs plus peccaret ꝛ noceret: q̃ arcte in custodia manciparetur. ¶ Ex predictis pꝫ ꝙ sub precepto triplicis iuris cadit celare cõfessionem vel pctm̃ cõfessum. s. sub precepto iuris nature: sub ꝑcepto iuris diuini positiui: sub precepto iuris ecclesiastici. Non enĩ imponitur ita grauis pena iuris: nisi pro trãsgressione precepti. ¶ Ex quo etiã patet q̃ grauiter peccant reuelantes cõfessiones. ¶ Juxta predicta aũt notandum est ꝙ non solum confessor: verum etiam interpres si sit medius et quicũqꝫ alius audiens confessionẽ siue a casu siue fraudulenter ꝛ a proposito: siue ille cui sacerdos reuelat teneretur ad celandum: ꝛ nullo modo cuicũqꝫ reuelandum. verum est tñ: ꝙ non cuicunqꝫ sic precipitur a iure positiuo ecclesiastico sic celare: sicut sacerdoti cõfessori: nec alteri imponitur talis pena saltem expresse: sicut sacerdoti: vel dicitur imponenda in iure. Sed de iure nature et puto ꝙ de iure diuino positiuo in fauorem cõfessionis ordinato omnes illi tenẽtur celare. Et ꝙ sit rationabile patet. nullus enĩ istorũ habet ius vtendi hoc secreto propalando. patet de illo cui sacerdos reuelauit. quia nec sacerdos reuelans habuit tale ius reuelandi. et ita non dedit alteri tale ius. quis nullus dat alteri: qđ nõ habet. ¶ Scdo notãdum est: ꝙ nulli omnino nec inferiori nec supiori etiam pape est reuelandũ secretũ cõfessionis: sic ꝙ possit penitens vllo mõ de pctõ certe ꝛ distincte notari. Nec in hoc papa habet aliquã potestatẽ ꝑcipiẽdi vel licẽtiandi. quia nõ habet ptãtem supra ius nature: nec supra ius diuinum positiuum: licet supra ius ecclesiasticũ pure positiuũ. ¶ Tertio est notãdũ: ꝙ lꝫ nullo mõ ꝑticulariter ꝛ distincte applicando ad personã possit pctm̃ auditũ in cõfessiõe reuelari: põt tñ in generali ꝛ indistincte nõ applicãdo ad personã determinatam de ipso haberi sermo: vel apud superiorẽ qui põt absoluere: ꝛ non sacerdos inferior: qui audiuit. Et tunc ille referens superiori vt ab absoluat: se habꝫ sicut interpres ꝛ medius vel apud prudẽtẽ virũ ꝯsulem: si sacerdos nõ sufficiat sibiipsi de cõsilio. in spãli aũt ꝛ in ꝑticulari applicando ad certã ꝛ determinatã ꝑsonã poteſt etiã

Celare ꝯfes. an ꝺ iure ecclesiastico.

Extra ꝺ peni. ꝛ remissiõi.

No. correlarium

Nota. hec omnia.

sacerdos crimen auditum in cõfessione reuelare alicui persone: de qua expedit ad aliquẽ bonum finẽ: si nouit illud crimẽ per aliam viã publicam: ꝗ̃ per confessionẽ. vel si persona cõfitens postꝗ̃ confessa fuerit: dicat sibi illud crimen extra confessionem ⁊ omne secretum. alioquin nunꝗ̃: si sola via cõfessionis vel secreti nouerit: ꝗ̃tumcũqꝫ licẽtietur a confitente vel cõmittente secretum. qꝛ non potest ipsum in hoc licẽtiare. eo ꝙ nõ habet potestatẽ super ius naturale: nec super ius diuinum positiuum: nec super ius ecclesiasticum. Nec tãtum est iuris eius: sed est iuris communitatis cui nõ potest renunciare. Hec de tertio articulo principali.

Ad rõnes principales. ¶ Ad primum principale argumẽtum dico ꝙ celare confessionem in nullo casu potest cõtra charitatem militare. immo dico ꝙ charitas grauissime lederet si aliqñ confessio in aliquo casu reuelaretur. Ad ꝓbationes. Ad primã de crimine heresis dico ꝙ cõfessum non debet reuelari. ⁊ ideo versus iuristarũ. Est heresis crimen quod nec confessio celat. habet falsam sententiã. Quãdo dicis: est cõtra bonum cõmune: ⁊ contra charitatem. dico ꝙ lꝫ crimen heresis sit contra bonum cõmune in subuersione fidelium: non tñ celare ipm detectum in cõfessione est contra bonum cõmune. sed est pro bono cõmuni qꝛ ſm ius nature: sicut dictum est supra: ⁊ fauet bono cõmuni corporis totius ecclesie: sicut ibi est deductũ. ¶ Ad alia cõsimiliter potest dici de incẽsuro vrbem: ⁊ de prodẽdo patriã. Plus eñ est obseruãdum bonum spirituale totius ecclesie immunitas. s. sacramenti: ꝗ̃ quodcunqꝫ bonum tẽporale. Similiter etiã dicẽdum est de aliquo quẽ nouit aliquis preficiẽdum: scit tñ per confessionem ipsum esse indignum: nullo modo debet impedire eius promotionẽ: sic ꝙ ille possit notari de crimine cõfesso. ¶ Ad illud de seipso si vadat sacerdos ille cum volentibus ipsum interficere: dicitur ꝙ si põt inuenire viã vel occasionem diuertendi a societate eorum: sic tñ ꝙ nõ reueletur confessio alterius confitentis: vel ꝙ ꝓpter confessionem auditã diuertat: potest diuertere. si aũt nõ potest diuertere: quin percipiatur: seu ꝓbabiliter percipi possit ꝙ ꝓpter confessionem auditã diuertat: debet cũ latronibus procedere: ⁊ periculũ mortis subire. ⁊ si moriatur sicut martyr veritatis ⁊ iusticie moritur. Nec est in ipso contra charitatẽ vllo modo. Aliter dicitur ab vno ꝙ facta aliqñ sunt equiuoca. ⁊ ꝙ diuertere a societate istorum ex natura facti non est signum reuelatiuum ꝙ ille cõfessus fuerit de voluntate occidẽdi sacerdotẽ sed magis est indifferẽs. qꝛ si illi nõ fuissent simul collocuti: nunꝗ̃ per istud signum in tale signatum deuenirẽt. Et ideo per tale signum diuertendi a societate eoꝝ non videtur reuelare cõfessionem istius: nec per ꝯsequens diuertere est simpliciter illicitum ꝯfessori: dato ꝙ ex illo signo ꝯiecturari possint alij ꝯfessionem alterius: non ex natura signi sed ex aliquo presupposito. Sed videtur michi ꝙ nec per singnum reuelatiuum ex natura rei: ⁊ ita directe: nec per signum reuelatiuum aliquo presupposito: ⁊ ita indirecte potius sacerdos nullo modo potest reuelare confessionẽ. Et ideo prima solutio teneatur. ¶ Ad illud de peccato absoluendi aliquẽ: de quo opꝫ sacerdotẽ cõfiteri dico breuiter: ꝙ si non potest perfecte ⁊ integre confiteri peccatum ꝗ̃tum ad circunstantias necessario confitendas: nisi prodendo peccatum ⁊ personã distincte: que fuit sibi confessa nõ tenetur ꝯfiteri sic in particulari saltem: sed sufficit in generali de negligentia ministrandi sacramẽtum. Et ꝗ̃tũ ad hoc in parte similis est nõ habẽti opportunitatem confitẽdi: et excusatur. Nec debet esse in aliquo perplexus. qꝛ magis tenetur ad celãdum ꝯfessionem: ꝗ̃ ad confitẽdum. Nam ad celãdum confessionem tenetur de iure nature ⁊ iure diuino ⁊ ecclesiastico non sic aũt ad confitẽdum tenetur de iure nature. ¶ Ad illud de preiudicio charitatis ad ꝓximum: de prelato ⁊ subdito dicitur: ꝙ si alijs de causis honestis et honorificis consuetum est: aliquem vel aliquos amouere de loco illo in quo subditus periclitatur sine diffamatione et preiudicio fame ipsorum vel etiam passim pro libito voluntatis prelati seu abbatis. Diceretur: ꝙ subditum cõfessum potest licite reuocare ad claustrum vel monasterium aliqua de causa illaruꝫ non reuelãs confessionem. nec in hoc videtur prodere peccatum illius. licet dicerent aliqui ꝙ nullo modo debet se habere aliter post ꝯfessionẽ ꝗ̃ ante. Si tñ nõ est sic ꝯsuetum in collegio sic reuocare nisi ratione delicti vel insufficientie reuocati ipsius: nõ videtur licitum abbati. Aliter diceretur ⁊ similiter de fenestra simul: ꝙ nullo modo debet ipsum reuocare vel fenestram claudere motus ex confessione ⁊ dum aliquo modo ipse confitens vel aliquis alius possit percipere ꝙ ex cõfessione procedat sed debet se habere omnino sicut prius ante cõfessionem. Si autem aliquo modo quo non possit aliquis rationabiliter percipere: ꝙ nec directe nec indirecte ex confessione procedat: possit talia facere: potest sine reuelatione confessionis. Primo modo nunꝗ̃ nec ꝙ oportet ex charitate: ꝙ prelatus apponat remedia contra crimina occulta que nouit in secreto confessionis: nisi ꝗ̃tum potest in ipsa confessione: sed deo debẽt talia reseruari. ¶ Ad scdm argumẽtum patꝫ ꝙ cõfitens non potest licẽtiare cõfessorem de reuelando: lꝫ possit dicere sibi extra confessionẽ ⁊ omne secretum: ⁊ tunc ille potest dicere persone alteri qñ potest prodesse cauendo tñ ne dicat ego audiui hoc in cõfessione. quia tunc reuelaret cognitum vt per confessionem et tunc eo modo quo non deberet reuelare: ⁊ sic peccaret. Ad .2. ¶ Ad tertium dicendum est ꝙ decretalis illa non loquitur de illo qui nouit aliũ esse excõmunicatum per confessionem vel secretum sed priuatim quia ipse solus tñ et sine secreto ⁊ talis tenetur illum vitare in priuato: saltem nec tenetur illi in aliquo ad secretum. Nec est argutum ad propositum. Sed quid de illo qui nouit per confessionem vel secretum alium esse excomunicatum dico ꝙ si potest cõmode eum vitare non prodẽdo excommunicationem eius: tenetur eum vitare. Si autem nõ potest nisi prodendo non tenetur eum vitare: immo nec licet sibi euꝫ vitare. qꝛ talis vitatio est de iure positiuo ecclesiastico: sed celatio est de triplici iure. Et ideo non licet sibi vitare sed cõmunicare potest. Nec debet esse in aliquo perplexus. qꝛ ius firmius ⁊ preceptum in hoc casu ligat: et non preceptum infirmius: quando est de contrario vel de incompossibili. Ad .3.

¶ Distinctionis Vigesimesecunde.
Questio Unica.

Irca distictionē. xxij. quero vtrum peccata redeant eadē numero que prius in recidiuāte & cadente a vera penitentia. ¶ Videtur ꝙ sic per August. cōtra donatistas lib. j. cap. v. redire dimissa peccata vbi fraterna charitas nō est: apertissime dñs in euāgelio in illo seruo docet: a quo vniuersum debitū dimissum repetit. qꝛ ille cū
math. 18 seruo suo debitum nollet dimittere. Mathei. xviij. Et in hac auctoritate xp̄i fundantur oīa dicta sanctorum vel doctoꝝ dicētium peccata redire. quorū auctoritates magister ponit in litera. ¶ Secundo sic. ille qui cadit a vera penitētia: & recidiuat grauius peccat ꝙ ille qui primo peccato peccat cadēs a sua innocētia. quāto eñ pctōr adicit ad peccandum post plura sibi dimissa: tāto est magis ingratus. qꝛ quāto plura sibi dimittuntur: tanto magis debet diligere: & tāto plus deo tenetur. iuxta dictū symonis Luce quinto. estimo ꝙ ille cum plus diligit: cui plus donauit. & fuit approbatum a xp̄o dicente symoni: recte iudicasti: sed hoc non esset: nisi peccata precedētia redirent. nō eñ vnum peccatū sequēs videretur sic esse graue. ergo &c. ¶ Tertio sic. ponatur: ꝙ aliquis sit ↄtritus modo de pctō suo et per ↄsequens peccatum sit sibi dimissum. postea nolit ↄfiteri de illo sed contemnat. Tunc quero de illo pctō aut redit idem quod prius: & habeo ꝓpositum aut non redit: & sic deletum est oīno sine duabus partibus penitētie. scꝫ ↄfessione & satisfactione: quod nō videtur ↄueniens. ¶ Quarto sic. recedente forma a materia vel subiecto redit eadē priuatio: que prius inerat subiecto ante aduētum forme. ptꝫ. qꝛ est eiusdem subiecti & respectu eiusdem forme igitur recedente gratia in recidiuante: reuertitur eadem priuatio gratie: que prius inerat ante penitentiam. & per consequens idē peccatum quod est vel priuatio gratie vel concomitantur eam.

¶ Contra dicitur: ꝙ nō iudicabit dñs bis in idipsuꝫ: sed bis iudicaret pro eodem peccato: si rediret. ergo &c.

¶ In ista questione sic ꝓcedā.

¶ Primo inquiram vtrum absolute loquendo sit possibile quacunqꝫ virtute: ꝙ redeat idem peccatū numero quod prius. ¶ Secundo inquirā vtrum sit hoc impossibile ſm potētiam dei ordinatā: & vtrū aliqñ redeat defacto: & per quē modum. ¶ Tertio quia tangitur in quodam argumento: inquiram: vtrum grauius peccet cadens a vera penitētia per recidiuum: ꝙ cadens ab innocentia per primum peccatum. ¶ Vltimo ad rationes.

An possit redire idē pctm̄ nūero qꝺ prius ab so. loquē. j. opinio.

¶ Quantum ad primum articulum dicitur ab aliquib9 ꝙ impossibile est quacunqꝫ virtute peccatum redire idem numero: quod prius ¶ Ad hoc adducuntur alique rationes Prima est ista. illud quod est nihil vel in nihilum reductum non pōt redire idē numero ꝑ ꝗcūqꝫ potētiā. sed peccatum est nihil vel in nihilū reductū: postꝗ̄ transijt: vt videtur. ergo &c. Maior probaꝶ. qꝛ nulla potentia se extendit super nihil. ¶ Scd̄a ratio illud quod trāsijt in esse successiuo & non permanenti: non potest idem numero reparari. si eñ ens successiuum vt motus vel tēpus & hmōi potest reparari: sequitur ꝙ partes talis entis possint esse simul. sequitur similiter: ꝙ instās possit reparari & per cōsequens ꝙ cōtradictoria possint verificari pro eodem instāti. qꝛ vnum cōtradictorium pro instāti posito prima vice. & aliud pro instāti posito scd̄a vice: quod est cōtradictio. sed peccatum transiuit in esse successiuo qꝛ nō est actus substractus nature ꝑmanentis. ergo &c. ¶ Tertia ratio. nō plus potest redire pctm̄ cōmissionis ꝙ̄ obmissionis. sed peccatū obmissionis nō potest redire. qꝛ est mera priuatio. et nō dicit aliquid positiuum pro actu substracto: sed nihil tale videtur esse in potētia alicuius. ergo &c. ¶ Quarta ratio. pctm̄ non potest redire idem numero nisi virtute diuina. qꝛ natura nō potest reparare aliquid idem numero. sed virtute diuina immediate non potest redire idem numero. quia deus peccare non potest: nec omittēdo nec cōmittendo. Et ↄfirmatur. qꝛ ſm Augusti. lxxxiij. q. deo auctore nullus fit deterior, saltē ꝗtū ad culpā. ergo &c. August.

¶ Alia opinio est de hoc ꝙ peccatū potest idē numero redire eo modo accipiēdo ipsum: quo intelligiꝶ manere post actum peccati ante penitentiā. Intelligitur autem manere nō in se sed quātum ad obligationem peccatoris ad penā eternam debitā pro pctō: sicut superius: per eos dicebatur. Et quātum ad talē obligationem in penā potest peccatum redire & idē numero post penitentiam in recidiuante: vel etiam in nō recidiuāte quod prius fuit. qꝛ eadem obligatio que prius & ad eādē numero penā ad quā & prius. 2. opinio
¶ Hoc probat primo sic. deus potest obligare istū pro instāti. b eadem obligatione et ad eandem penam ad quā potest ip̄m obligare pro instāti. a. priori. qꝛ hoc nullam implicat ↄtradictionem. & per consequens sic potest obligari iste. sed ex hoc sequitur eandem obligationem que fuit in isto vel circa istū pro tēpore vel instāti a ante penitentiā posse reparari vel redire pro instāti vel tēpore. b. post penitētiam in recidiuāte. ¶ Secundo sic. & ↄcludit de nō recidiuāte. siue prius peniteat siue non. Si iste non peniteat de peccato suo deus potest ↄtinuare eandem obligationē ad eandē penam pro instantibus vel temporibus. a. b. c. quibus manet iste continue in peccato. igitur cum actus volūtatis diuine obligantis istum in nullo depēdeat a peccato vel penitentia istius: nec ab aliquo extrinseco: videtur ꝙ siue iste peniteat siue non: siue recidiuet siue nō: deus potest eandem numero obligationem facere pro diuersis instātibus vel tēporibus non cōtinuatis pro a. f. et pro. e: Nam instās vel tempus inter medium vel instās non est in hoc necessarium: eo ꝙ nihil est huius voliti. ¶ Tertio declaratur hoc. qꝛ qꝺ potest voluntas humana & iuste potest: multofortius voluntas diuina. sed voluntas humana pōt obligare aliquē ad eandem penā debitā alicui pctō & eadem obligatione vel volitione: qua pro prima vice: eadē obligatione pro scd̄a vice sub cōditione saltem: puta si recidiuet. Et ponitur exēplum. xij. q. ij. episcopus. vbi diciꝶ: ꝙ seruus manumissus ꝓpter ingratitudinem iterum pene seruitutis iuste subdiꝶ. Et videretur ꝙ eidē pene numero vel si saltem in proposito plus potest deus ꝙ eidem pene numero potest obligare: vt videtur. quere &c.

Opinio doctoris

¶ **Sed quantum** ad presentem articulum videtur mihi dicendum primo: ꝙ nō solum de potētia vel absoluta potest idē numero peccatum redire modo predicto ꝗ̄tum ad obligationē eādem ad eādem penā pro diuersis instātibus vel tpibus possibilē conueniре eidē subiecto vel pctōri a diuina voluntate obligante ipsum sicut dicit scda opinio: sed dico ꝙ absolute loquēdo possibile est etiā virtute creature redire idē peccatum numero in seipso ꝛ eundē actum deformem eadē deformitate numero: qua prius. nā sicut virtus creata potuit primo talē actum causare ita et scdo iterum pōt. Nec apparet ratio quare non. sicut dicam infra in tractatu de resurrectione. ¶ Scdo dico. ꝙ virtute diuina imediate nō cooperante virtute creata ad talē actum deformē carentē rectitudine morali posset reparari talis actus. sed tunc nō esset culpabilis habēti: nec imputaret̄ sibi ad penā: lȝ peccatum esset ꝛ actus defectuosus. qꝛ ad illum actum se haberet pure passiue: nec esset in potestate eius. plus eñ dicit culpa ꝗ̄ peccatū: sicut in scdo dicebatur. Similiter etiam nō esset deo culpabilis. nec deus ex hoc posset dici pctōr vel iniustus. qꝛ nō tenetur facere circa creaturā suā nisi qđ placet sibi. ¶ Tertio de peccato omissiōis dico: ꝙ eodē modo sicut potuit primo inesse pctōri ꝛ a voluntate: nō quidem cooperāte sed omittente operari. qꝛ tale peccatum non consistit in actu sed magis in priuatione actus debiti: que quidē dicitur esse in potestate voluntatis nō effectiua sed defectiua: vel pro tāto pro libito voluntatis talis priuatio potest non inesse: si eliciat actum oppositum: qui est in sua potestate. vel inesse: si non eliciat actū illum: qñ debet elicere. Et nō video quare per agēs naturale nō possit redire aliqua eadē priuatio: sicut aliquid idē positiuum: lȝ de facto non redeat. ¶ Quarto dico ꝗ̄tum ad deum ꝙ virtute diuina posset redire talis negatio actus debiti eadē numero sicut etiā virtute creata. et sic rediret idē pctm̄ omissionis sed non esset culpa: nec volūtati create cui inesset talis priuatio nō a seipsa: sed a deo priuāte actum. nec ipsi deo qui super hoc culpari nō posset. qꝛ nullū actum tenetur facere in creatura sua nisi placeat sibi: sicut nec aliquā circunstantiam rectā sicut superius dicebatur de pctō cōmissionis. ¶ Ultimo dico contra scdam opinionē: ꝙ lȝ sua cōclusio sit vera: tñ ex illa obligatione manēte post actum peccati nō dicitur quis peccator: nec debet illa obligatio dici peccatum: sicut superius dicebatur. Et de prima opinione dico ꝙ est simpliciter falsa.

Ad rōes 1. opinio

¶ **Ad rationes** ergo ipsius dico ad primam ꝙ actus peccati qñ cessat esse desinit esse: non adnihilat̄: sed redigit̄ in potētiam subiecti: sicut qñ ꝓducitur vel fit non creatura voluntate vel potētia eliciēte. ꝛ ita minor est falsa. Silr maior est falsa. dico eñ ꝙ adnihilatū simpliciter ꝛ oīno virtute diuina saltem pōt redire idē numero: sicut dicet̄ infra de resurrectione: cū dicis ꝙ sup nihil: nō est potētia. dico ꝙ de nihilo pōt aliquid fieri vel post nihil ꝛ eodē mō reparari: nec video quare nō. ¶ Ad scdm dico ꝙ entia successiua ita sunt reparabilia ꝛ possunt redire eadē: sicut entia permanētia. Nec opȝ ꝙ partes eoꝝ simul sint manēte vnitate entium talium: sicut eñ primo fiūt sic ꝙ partes eoꝝ non sunt simul: sed sibi inuicē succedunt ita secūdo possunt sic reparari. Et similiter de instāti dico ꝙ potest reparari virtute diuina ꝛ similiter virtute creata posset: sicut et motus ꝛ tps. Nec sequitur aliqua cōtradictio. qꝛ lȝ posset cōtradictoria verificari pro eodem instāti: non tñ semel existēte sed bis: ꝛ hoc nō est cōtradictio: licet ꝯtradictio esset ꝙ pro eodem instāti existēte semel. Ad minorem dico ꝙ nō quilibet actus peccati successiuus est: sed actus sunt aliqui ꝑmanētes ꝛ euiterni potentes coexistere siue tempore siue instanti. igitur cuiusmodi sunt oēs actus peccati qui sunt operationes elicite alicuius potētie appetitiue vel cognitiue. que dicunt̄ operationes immanentes: vt videre intelligere vel velle et hmōi. ¶ Ad tertiū de pctō omissionis dico: ꝙ nō est in potestate effectiua alicuius tāꝗ̄ aliquid positiuū: sed in potestate defectiua vel nō effectiua: sicut etiam anihilare est in potestate dei. ¶ Ad quartum dico: ꝙ nō solum virtute diuina posset omne peccatū vel aliquod saltē redire idē numero sed etiā virtute creata: si permitteret deus. Qñ dicis: ꝙ nō virtute diuina. qꝛ deo agēte nō fit aliquis deterior. Dico: ꝙ deo agēte imediate saltē non fit de facto aliquis deterior deterioritate peccati vel culpe. lȝ bene deterioritate pene. Sȝ dico: qꝛ absolute loquēdo deo sic agēte immediate aliquem actum nō recte circunstātionatum vel etiā non agente sed priuante aliquem actum: qui deberet inesse: aliquis posset fieri deterior deterioritate peccati. sed illud peccatum non haberet rationem culpe: sicut dictum est supra. Hec de primo articulo principali.

¶ **Quantū ad secundum arti**culum dico breuiter: ꝙ peccata prius dimissa defacto nō redeunt eadē numero nec ꝗ̄tum ad culpam pro eis debitā. ſm illud. Non iudicabit dñs bis in idipsum. Et similiter ꝓbatur per illud de penitentia dist. iiij. diuina clementia dimissa pctā in vltinē vltra redire nō patit̄. ¶ Sic igitur dico: ꝙ defacto nō redeunt ꝗ̄tūcunqȝ pctōr recidiuet nec in seipsis nec ꝗ̄tūm ad obligationē ad penā. di tñ ꝙ aliqualiter redeunt. qꝛ peccatū sequēs grauius est in recidiuante: ꝛ grauius offendit ceteris paribus ꝛ ꝗ̄tum ad aliquā causam maioris grauitatꝭ. Tū qꝛ ille cuius fuit remissum mortale pctm̄ a deo recipit beneficiū magis indebitū: ꝗ̄ si nō peccasset. quod quidē beneficium fuit remissio peccati sui ꝛ per ꝯsequens deo magis tenet̄ ſm legē gratitudinis ex hoc precipue si gratia in remissione percepta nō est minor ꝗ̄ illius qui nō peccauit. ꝛ dato ꝙ minor qꝛ tñ magis indebita: adhuc magis videret̄ teneri: ꝛ ꝑ cōsequens postea offendēs eum per recidiuū ꝗ̄tum ad hoc grauius peccat ſm ingratitudinē ꝛ magis est ingratus. Tum qꝛ ꝗ̄to aliquis pluribꝰ obligationibus tenet̄ ad nō peccādum: tāto grauius peccat ceteris paribꝰ. penitēs aūt pluribꝰ obligationibus tenet̄ ad nō peccādum ꝗ̄ alius. qꝛ ad hoc tenetur ꝛ ex lege cōmuni diuini precepti: ꝛ ex lege ꝓmissionis vel ꝓpositi. qꝛ ꝓmisit vel ꝓposuit ad honorem dei amplius nō peccare qñ penituit. alioquin nō valuisset sua pnīa: nisi hoc ꝓposuisset saltē in habitu. ꝗ̄ iste penitēs postea recidiuās grauiꝰ peccat. Et ita pctā precedētia eadem reuertuntur aliquo modo.

Ꝙ pctā prius dimissa eadē nūero nō redeant ꝛc.

¶ **Si dicatur** contra ista: primo qꝛ innocens prima vice peccando

Ↄ pdicta

grauius peccat ꝗ penitẽs recidiuans:eo ꝙ maius
est beneficiũ dei ꝯseruari in innocẽtia ꝗ resurgere
in penitẽtia. ¶ Scđo qꝛ si aliqs pluries recidiuat
ꝗto pluries:tãto grauius peccat ẜm predictũ mo-
dũ dicẽdi. Et ita si decies vel cẽties recidiuat:pec-
catum decimũ vel cẽtesimũ est grauius decies vel
cẽties ꝗ primũ. ¶ Tertio qꝛ innocẽs peccãdo pri-
ma vice posset peccare ex maiori conatu volũtatis
ꝯsimili pctõ:ꝗ recidiuãs aliqñ peccaret decima vł
cẽtesima vice. ⁊ per ꝯsequens grauius. ¶ Quarto
qꝛ recidiuũ sic aggrauat ⁊ specialiter rõne ingrati
tudinis videtur circũstãtia necessario ꝯfitẽda ⁊ to
tiẽs quotiẽs. hoc aũt videtur incõuenitẽs. ergo ⁊c.

Solutio predicto rũ argu.

¶ Respõdetur ad primũ:sicut dicet i sequẽti arti.
ꝙ grauius simpliciter peccat cadẽs ab innocentia
ꝗ cadẽs a penitẽtia per recidiuũ. ⁊ maior est igra-
titudo in primo ꝗ in scđo. qꝛ maius est beneficium
cõseruari in innocẽtia ꝗ resurgere in penitẽtia. ve
rum est tñ ꝙ ꝗtũ ad aliqua grauius peccat recidi-
uãs peccãdo ⁊ cadẽdo a penitẽtia:ꝗ primo cadẽs
ab innocẽtia qꝛ beneficiũ videł sibi magis indebi-
tum:qđ percipit in remissione ꝗ innocenti qđ ꝯser-
uetur in sua gratia. qꝛ innocẽs nõ est inimicus sicut
pctõr. ⁊ similiter etiã pro alia cã supradicta. lꝫ ergo
simpliciter pẽsando ex ꝗtitate beneficij maius sit
primũ pctm̃ ꝗ recidiuũ : tñ aliquo modo ex causis
predictis maius est ẜm ꝗ primũ ¶ Ad scđm põt
cõcedi ꝗtum ad predicta ꝗto pluries aliquis reci
diuat:tãto grauius peccat:lꝫ nõ oporteat ꝙ simpli
citer ꝗtum ad oĩa. ¶ Ad tertium per idem. ¶ Ad
quartum põt dici ꝙ cũ in recidiuãdo peccãs cõmu
niter non cogitet de ista gratitudine seruanda:nec
querat nisi voluptatẽ peccãdo:ita ꝙ nõ habet spe-
cialẽ ꝯtemptũ dei in recidiuãdo:videreł ꝙ nõ esset
talis circunstãtia recidiui necessario ꝯfitẽda:sic in
speciali vel i particulari:sed sufficeret dicere alias
peccaui tali pctõ semel vel pluries : et de recidiuo
cõfiteor. alioquin videł nimis durũ:si totiens quo
tiens ⁊ in particulari oporteat ꝯfiteri. nec requirił
propter ingratitudinẽ. qꝛ in omni pctõ mortali est
ingratitudo annexa quo quomodo etiam in primo
peccato. Hec de secundo articulo principali.

An cadẽs a vera pe nitentia grauius peccet ca dente ab inocẽtia

¶ Quantum ad tertium arti

culũ dico:ꝙ simplr ⁊ ceteris parib⁹ graui⁹ peccat
et maiori ingratitudine est ingratus:ꝗ cadit ab in-
nocẽtia:ꝗ qui a penitẽtia. qꝛ simpliciter maius bñ
ficiũ dei est cõseruari in innocẽtia:ꝗ prius cadere:
ita ⁊ postea resurgere in penitẽtia. vnde ⁊ ꝯseruari
in innocẽtia excellentib⁹ ꝑsonis est ꝯcessum: vt vir
gini gloriose. Et si qui alij sint inuẽti. ⁊ gloria spe-
cialis est in electis nõ cecidisse: nec vnꝗ inimicum

Nota.

dei ꝑ culpã actualẽ fuisse. lꝫ bene in casu ⁊ aliunde
possit excellere ille:qui cecidit illũ : qui fuit preser-
uatus in sua innocẽtia. Ad argumẽtum vero quod
est contra hoc:inferius respondebitur.

Ad argu mẽta pri cipalia.

¶ Ad primũ principale argu/

mẽtũ de Augustino ⁊ illa parabola xpi dico:ꝙ nõ
intẽdunt redire eadẽ peccata nec quo ad culpã:nec
quo ad penã in eis debitã:sed hoc solũ intẽdunt:ꝙ
recidiuãs pro pctõ recidiui ita punieł eternaliter
pena gehẽne:sicut si haberet pctã priora:non tñ sic
intẽsiue ⁊ ab eo exigeł vniuersum extẽsiue ẜm dui
rationẽ. qꝛ pena eterna dãnationis ⁊ carceris pu-
nietur. Et similiter loquẽdo de pena dãni fact⁹ est
oim reus peccans in vno. Et similiter pena aggra
uatur sicut ⁊ culpa ꝓpter ingratitudinẽ de remissio
ne preteritoꝝ. ¶ Ad scđm dico:ꝙ recidiuans ꝗtũ
ad aliquid grauius peccat. nõ qꝛ preterita pctã re-
deãt:sed mõ predicto. ¶ Ad tertiũ dico:ꝙ ꝗtũ est
ex donatione vel cõdonatione ille plus tenetur dili
gere:cui plus dñs donauit cui plura remisit. Nõ qꝛ
maius sit resurgere per ꝯdonationẽ: ꝗ ꝯseruare in
nocentiã:sed ecõuerso. Et ideo dico:ꝙ is eo cui ni
chil cõdonał:sed in sua innocẽtia ꝯseruatur maior
rõ est dilectionis. qꝛ ⁊ hoc est specialis beneficium
acceptũ ꝗ resurgere ꝑ cõdonationẽ. cõperãdo igi-
tur cõdẽnationẽ. plurium ad cõdonationẽ paucoꝝ
ꝗtum est ex cõdonatione ipsa plurium:plus tene-
tur cõdonãti:cui plura sunt dimissa vel cõdonata.
sed ex alia parte simpliciter loꝗndo plus teneł: qui
conseruał in innocẽtia:cui nihil cõdonał. ⁊ simili-
ter donał nõ ex ꝯdonatione paucoꝝ. sed ex ꝯserua
tione a plurib⁹ pctis ꝗ etiã hꝫ dono ꝯseruãtis. vñ
simplicił semꝑ teneł plus diligere cui vel nulla cõ-
donanł. qꝛ in innocẽtia ꝯseruatur. vel cui pauciora
cõdonanł. qꝛ a plurib⁹ ꝯseruał. Non est ꝗ verũ nec
veraciter ꝓbatũ:ꝙ simplr grauius sit pctm̃ cadere
a pnia ꝑ recidiuũ ꝗ ab innocẽtia. Si dicas ꝙ tunc
magis deberet ꝯfiteri de ingratitudine cadens ab
innocẽtia ꝑ primũ pctm̃:ꝗ cadẽs ab innocẽtia per
recidiuũ. qꝛ mai⁹ est bñficiũ innocẽtie ꝗ pnie. ⁊ ita
maior ingratitudo illa ꝗ ista. Dico ꝙ forte neutrã
ingratitudinẽ in speciali teneł cõfiteri. si tñ aliquã
difficile videtur:quare nõ primã sicut scđam:nisi ꝓ
tãto. qꝛ lꝫ scđa sit minor ẜm se accepta:tñ qꝛ connu
merał prime:⁊ cadere a penitẽtia est cadere ab in-
nocẽtia restituta:ideo magis videreł cõfitenda ꝗ
prima. ideo ⁊c. ¶ Ad quartũ argumẽtũ de priua-
tione dico ꝙ lꝫ possit reuerti eadẽ priuatio siue per
naturã:siue per virtutẽ diuinã:⁊ similiter idẽ pctm̃
numero:nõ tñ de facto reuertitur eadẽ priuatio nu
mero:lꝫ similis:sicut nec eadẽ forma numero virtu
te nature. qñ dicis ꝙ immo. qꝛ eiusdẽ subiecti ⁊ for
me. Dicitur ꝙ nõ sufficit. qꝛ eiusdẽ forme numero
in eodẽ subiecto possunt esse multe negationes nu-
mero vel priuationes succedẽtes sibi inuicem. Ad
minorẽ dicendum ꝙ pctm̃ nõ est formaliter priua-
tio gratie. Si aũt cõcomitetur nõ sequił ꝙ debeat
esse vnũ:sicut gratia ipsa:cuius priuatio cõcomita
tur ipsum. Et declaratur qđ prius dicebał ad vni-
tatẽ negationis vel priuationis nõ sufficere vnita
tẽ affirmationis vel habitus. qꝛ nõ sortes qđ est ne-
gatio vnius affirmationis põt multiplicari siue in
multis substãtijs:siue in eodẽ subiecto multis sub-
stãtijs ptꝫ. de eodẽ subiecto etiã ptꝫ ẜm diuersita-
tem illius subiecti si negatiões sint simul: sicut quã
titas platonis est nõ sortes. ⁊ similiter albedo ei⁹ ⁊
substantia. sed ẜm idẽ etiã est possibile negationes
eiusdẽ multiplicari in eodem subiecto. ⁊ hoc si sint
succedẽtes ⁊ interruptio quedam sicut de habitu ⁊
de sanitate dicitur quinto phisicoꝝ. ¶ Hec de sa-
cramẽto penitẽtie dicta sufficiant. Multa enĩ alia
possent dici que mõ pertrãseo ⁊ gratia breuitatis.
Et quis satis faciliter et seriose magis possunt in
scriptis cõmunibus inueniri:⁊ ibidem requirãtur.

¶ Distinctionis Vigesimetertie.
Questio Unica.

Circa distinctionē.

xxiij. quero ēm vnā questionē vtrū scȝ extrema vnctio sit sacramētum noue legis. ¶ Videtur ꝙ nō. primo sic. omne sacramētū noue legis est institutum a xp̄o. sicut dictū fuit. sed extrema vnctio nō legit̃ fuisse instituta a xp̄o: sed potius a iacobo. Jacob. v. Jnfirmatur quis inter vos inducat presbyteros ecclesie ⁊c̃. ergo ⁊c̃. ¶ Scḋo sic. ꝙ nō est vnū sacramentum: nō est sacramētū sicut qḋ nō est vnū ens: nō est ens: sed extrema vnctio nō est vnū sacramētum: hȝ ēm multas vnctiones ꝓ materia ⁊ multa verba vel orationes pro forma. ergo ⁊c̃. ¶ Tertio sic. omne sacramētum noue legis receptum a non ficto confert gratiā. sed extrema vnctio nō. quia presupponit gratiā in suscipiente. Alioquin ēm non esset necessaria penitētia illi: qui infirmatur in extremis: ⁊ est in peccato mortali. ergo ⁊c̃. ¶ Cōtra magister in litera. ⁊ ptȝ ex numero sacramentorum.

Jaco. v.

¶ Jn ista questione sic ꝓcedā.

¶ Primo ostendā: ꝙ possibile fuit institui sacramētū remissiuū venialiū in existēte vel laborāte in extremis: ⁊ ꝙ fuit institutum defacto: et fuit congruum. ¶ Secundo ponā rationem talis sacramēti ⁊ declarabo eā. ¶ Tertio inquiram de vnitate ⁊ iterabilitate hu⁹ sacramēti. ¶ Vltimo ad rōnes.

¶ Quantum ad primum dico p̄mo:

De institutiōe sacramenti extreme vnctiōis

co p̄mo: ꝙ possibile est deo remittere venialia finaliter hoī laborāti in extremis ꝑm grauē infirmitatē: qua ꝓbabiliter appareat vicin⁹ vel ꝓpinquus morti. Hoc ei nullā īplicat ꝯtradictionē. Silr etiā cū hoc pōt ꝯferre: ⁊ infundere gratiā pro statu illo. Sicut ptȝ. sicut ēm pōt remittere mortalia ⁊ infundere gratiā. ita etiā venialia ⁊ infundere gratiam. ¶ Scḋo dico ꝙ respectu talis remissiōis venialiū ⁊ infusiōis gr̃e pōt vel potuit instituere signū practicū efficax talis remissiōis ⁊ infusionis. sicut etiā cuiuscūq; op̄is sui pōt instituere signū efficax. Et patȝ sicut dictū est supra de aliis sacr̃is. hō ēm pōt adhiberi signū efficax respectu sue volūtatis: vt impleatur: sicut ptȝ de bulla pape. ⁊ de sigillo regis. ⁊ multomagis de⁹ pōt instituere aliqḋ signū efficax sensibile respectu talis remissiōis venialiū ⁊ īfusionis gr̃e ⁊ tale signū ẽt aliqḋ sacr̃m. ¶ Tertio dico ꝙ defacto tale signum fuit a xp̄o institutū: lȝ nō sic expresse: sicut aliqua alia sacr̃a. Nō ēm dicēdū est ꝙ ab aliqua creatura pura puta ab aliquo ap̄lo fuerit institutū. lȝ ab ap̄lo Jacobo fuerit ꝓmulgatum Jacobi. v. sed a xp̄o dicēdū est fuisse institutū. sicut circa principiū hu⁹ quarti de institutiōe cuiuslȝ sacramēti dicebat̃. Sed qñ fuit institutū ē dicendū: ꝙ vel tūc vel ante fuit institutū: qñ xp̄s misit discipulos vngere infirmos oleo: sicut ẽt in Marco. vnde nō videt̃ certū: qḋ dicit magister in presenti distinctione ip̄m fuisse a Jacobo institutuȝ. ¶ Quarto dico: ꝙ tale sacr̃m defacto institui fuit ꝯgruū ⁊ vtile ad hoc vt recipiēs ip̄m cōgrue nō haberet retardatiuū a gl̃a: qḋ est pctm̄ veniale: sed exiret sine talibus retardatiuis: ⁊ cū hoc etiā gr̃a augeret̃ in eo. Talia ēm peccata venialia possunt manere vel esse remittēda saltē aliquo vsq; in finē. qꝛ quasi cōtinue peccat homo talibus peccatis: vel saltem valde frequenter. Hec de primo articulo principali.

¶ Quātum ad secundū arti.

De rōne sacra. extreme vnctionis.

dico: ꝙ predictū sacramētū vocat̃ extrema vnctio. Et pōt sic describi. Extrema vnctio est sacramētū vnctionis hoīs penitentis infirmi vel infirmantis ꝓbabiliter in extremis facta in determinatis partibus corporis cū oleo ꝯsecrato ab ep̄o ministrata a sacerdote simul verba certa cū intentione debita proferēte ex īstitutiōe diuina efficaciter significās curationē venialiū in suscipiente simul ⁊ infusionē gratie. hec ratio hoīs nō est in se falsa nec impossibilis. qꝛ nulla pars ibi posita alteri repugnat nec est incōpossibilis. ¶ Declaro ergo eā per singula. Primo dꝛ ꝙ sacramētū vnctionis: ⁊ est cōstructio intrāsitiua. i. sacramētū qḋ est vnctio vel cōsistēs in vnctione. Et hoc est cōgruū vt vnctio exterior sensibilis correspōdeat vnctioni interiori mētis. Et similiter qꝛ hoc sacramētū curatiuū est nō solum interioris infirmitatis venialium: sed etiā frequēter alleuiatiuū corporalis infirmitatis. Similiter tertio qꝛ infirmus debilis iam nō debet pūgi sed vngi in signuȝ diuine misericordie ad cuius spem debet induci. ¶ Scḋo dicit̃ hoīs penitētis de suis scȝ venialibus. sic saltē ꝙ sibi in generali displiceant vel displicuerint aliqualiter. Alioquin si actu placerēt fictus esset ⁊ reciperet sacramētum: nec esset cōuenienter disposit⁹ ad susceptionē sacramēti. Ex quo etiā ptȝ ꝙ innocētib⁹ de quibus nō presumit̃ ꝙ habeāt pctā venialia: nō dȝ dari istud sacr̃m sicut paruulis moriētib⁹. Silr etiā nec adultis amētib⁹ vel furiosis pro tūc nisi forte prius tp̄e lucidi interualli requisissent. Silr qꝛ ꝓ tūc penitere nō possunt: nec vti rōne: nec digne suscipere nisi ꝓ q̃to prius penituissent: ⁊ sacr̃m reqsissent. Silr ptȝ ꝙ debet ꝯferri hoīb⁹ sanis ⁊ robustis ꝑ illō qḋ dꝛ tertio laborātis vel infirmātis ꝓbabiliter in extremis. sed infirmis debet dari nō quacunq; infirmitate: sed infirmitate qua ꝓbabiliter disponat̃ ad exitū mortis de statu viatoris. Silr nō dȝ dari expositis periculo mortis quocūq; mō: puta in ꝑiculo extrinsece violētie: vt armoꝝ submersiōis vel suspēsionis vel hmōi. tales ēm nō debēt inūgi. ¶ Quarto dꝛ ibi ꝙ vnctio dȝ fieri in determinatis ꝑtib⁹ corꝑis. ⁊ iste partes sunt organa potētiaꝝ quaꝝ actib⁹ frequēter peccat̃ venialiter: vtpote organa quinq; sensuū: ⁊ potētie motiue ⁊ generatiue. Et sunt organa geminata vt in plurib⁹ respectu cuiuslȝ talis potētie: sicut visus hȝ duo organa duos oculos: audit⁹ duas aures: olfact⁹ duas nares: tact⁹: duas man⁹: potētia motiua vel ꝓgressiua: duos pedes. Et sicut in istis sensib⁹ organa geminant̃: ita ⁊ vnctiōes q̃ fiūt in organis illis. vñ ⁊ suꝑ duos oculos fiūt due: ⁊ suꝑ duas nares: ⁊ suꝑ duas aures: ⁊ suꝑ duos pedes seu in duobus pedib⁹. ⁊ silr ī duab⁹ manib⁹. Quātū vero ad organū potentie gn̄atiue fit vnctio ad lūbos: iuxta illud Greg. suꝑ illud luce. sint lūbi vr̄i p̄cincti ⁊ lucerne ardētes ⁊c̃. Ut viris inq̄t luxuria ī lūbis sit ⁊c̃. Quātū ꝟo ad organū gustus ⁊ loq̄le qḋ est lingua: q̃ deseruit ī duo opa nature fit vnctio nō in lingua: sȝ suꝑ os ī remediū ꝯtra duplex pctm̄ veniale q̃tū. s. ad gustū et loq̄lā qb⁹ deseruit lingua. Et nō fit in lingua ꝓpter abhominationē ne grauet in

Q̄ sunt. xi. vnctiones hui⁹ sacra.

firmū. Et ita in vniuerso sunt. xi. vnctiões ad istud sacramentum pertinētes. sed aliq̄ geminate sunt quasi vna: ita ꝙ sunt. vij. principales: v. in organis vel quasi organis. v. sensuū: sexta in organis princi palib⁹ motiue. q̄ in organis ꝓgressiue: puta in pedibus ⁊ septima in organis generatiue vel in lumbis. ¶ Quinto dicit̄ ꝙ talis vnctio debet fieri cū oleo sanctificato ab ep̄o cum oleo oliue. nec opꝫ ꝙ sit in balsamū mixtū sicut in chrismate ad ꝯfirmationē. nā exiēs de mundo isto nō multū indiget bona fama: que significat̄ per balsamū: sibi sufficit pura cōsciētia ⁊ pia que significat̄ per oleum. Silr̄ debet esse oleū oliue: qđ antonomastice dr̄ oleū. Et debet esse ab ep̄o ꝯsecratū. Et hoc de necessitate materie huius sacramenti. Alioquin nihil fieret: sicut chrisma in ꝯfirmatione. In sacramētis eñ ꝯsistētibus in vsu baptismus nō requirit materiā cōsecratā sed alia cōiter. Et hoc sicut dicunt aliquī q̄ xp̄s tactu sue mūdissime carnis in baptismo suo ꝯsecrauit aquā: ⁊ dedit vim regñatiuā aquis s̄z Ambro. ¶ Sexto dr̄: ꝙ vnctio dꝫ eē ministrata a sacerdote ita ꝙ si a nō sacerdote ministraret̄ nihil fieret. Et pꝫ determinatio ministri satis ꝑ illō Jacobi. v. inducat p̄sbyteros eccl̄ie vbi pꝫ: ꝙ p̄sbyteri ⁊ nō aliȷ̄ sunt ministri hui⁹ sacramēti. ¶ Septimo dr̄ certa verba: ⁊ hoc q̄tū ad formā vel formas verboꝝ hui⁹ sacramēti: q̄ tradite sunt ꝑ modū orationū. ⁊ q̄libet vnctio principalis hꝫ ꝓpriam formā: ⁊ multiplicantur forme sicut ⁊ vnctiones. ⁊ est hec forma cōmu-

Forma verboꝝ extreme vnctiōis

nis oībus rāddēdo singula singulis: per istā sanctā vnctionē ⁊ suā piȷ̄ssimā mīam parcat tibi dñs quicq̄d narīū vel aurīū vel hmōi vitio deliq̄sti. ¶ Octauo dr̄ cum certa intētione ⁊ cetera oīa que sequunt̄ in predicta descriptione patent ex supradictis de hoc sacramēto ⁊ de aliȷ̄s. Circa hoc tñ qđ dr̄ sacramētum efficaciter significās remissionē venialiū ⁊ infusionē gratie. Intellige: ꝙ hoc verū est q̄tū est ex se ⁊ per se loquēdo. aliq̄ aūt per accidēs nō remittuntur venialia ꝑ hoc sacramētum. q̄ nō inueniuntur penitēda sed iam prius aliquo alio modo sunt remissa. Similiter etiā aliq̄ no infunditur gr̄a. q̄ ficte suscipit̄ sacramentū ⁊ in pctō mortali. Istud aūt sacramētū non cōfert primā gratiā sicut baptismus vel penitētia: sed auget eam. nec opꝫ ad remissionem venialium gratiā infundi vel augeri. sed hoc fit virtute sacramenti: sicut et in quolibet alio sacramēto noue legis cōfertur gratia suo modo. Hec de secundo articulo principali.

De vnitate extreme vnctio.

¶ Quantum ad tertium articulum dico primo de vnitate huius sacramenti: qđ nō est vnum vnitate indiuisibilitatis vel simplicitatis: sed vnū vnitate ordinis ⁊ integritatis ad vnuꝫ effectum principalē: qui est augere gratiā: ⁊ alium minus principalē qui est remissio plenaria oīm ve-

Q̄ extrema vnctio ē iterabilis.

nialiū inuentoꝝ in suscipiēte nō ficto. ¶ Scđo dico ꝙ est iterabile sacramētū: sicut ⁊ morbus cōtra quē adhibetur. s. pctīn veniale. ⁊ similiter morbus vel infirmitas ꝓbabilis ad mortem vel exitum de vita. Ex quo pꝫ ꝙ non imprimit caracterem: sicut nec alia sacramenta iterabilia. Ex predictis patēt omnia de isto sacramento.

Ad rōes principales.

¶ Ad primum principale dico ꝙ Jacobus nō instituit: sed promulgauit. ¶ Ad scđm dico ꝙ est vnū sacramētum cōpletum vnitate supradicta. ¶ Ad tertium dico ꝙ hoc sacramētum ex vi sacramēti non est collatiuum prime gratie: sicut baptismus vel penitētia: sed magis est augmētatiuū gr̄e. ⁊ ideo in digne suscipiēte ipsum presupponit gratiam ⁊ presuppositam auget: sicut patuit ex predictis.

¶ Distinctionis Uigesimequarte.
Questio Prima.

CIrca distīctionē. xxiiij. quero de ordine vtrū ordo vel potius ordinatio sit sacramētū noue legis. ¶ Uidetur ꝙ nō. primo sic. si ordo eēt sacramētū cum. vij. sint ordines plura eēnt sacramēta spē differētia q̄z. vij. s̄z hoc est falsum. ergo ⁊c̄. ¶ Scđo sic. ordo vel est relatio ordinati vel potestatis. s̄z nihil tale est sacramētū. ergo ⁊c̄. ¶ Tertio sic sacramētū est qđ sensibile ⁊ materiale elemētū. sed ordo nō est aliquid tale īmo magis est aliquid spūale ergo nō est sacramentum.

¶ Contra magister in litera. Et arguit̄. q̄ alias nō essent sacramēta septē nisi ordo computaretur inter ea. ergo ⁊c̄.

¶ In ista questiōe sic ꝓcedā.

¶ Primo ostēdam de ordine: ⁊ ostendam quomodo debet accipi in sacramento ⁊ quomodo non. ¶ Secundo ponam rationem ordinis prout est sacramētum: ⁊ declarabo eā. ¶ Tertio inquirā quot sunt ordines in ecclesia. ¶ Ultimo ad rationes.

¶ Quātum ad primum arti. dico ꝙ ordo vno mō accipitur sicut Augusti. accipit. ix. de ciuitate pro cōgrua dispositione parium dispariūq̄ rerū vnicuiq̄ suum locū tribuēte. Dicit eñ ꝙ ordo est pariū dispariūq̄ rerum vnicuiq̄ sua loca tribuēs. Isto mō accipit̄ ordo in vniuerso. xij. Methaphi. ab Aristo. loq̄tur ibi de ordine vniuersi q̄tū ad suas partes inter se ordinatas. Isto mō accipit̄ ordo in aliqua policia ordinata ⁊ disposita. ⁊ silr̄ in exercitu. Isto mō etiā accipit̄ ordo in tota eccl̄ia dei q̄ est ordinata s̄m parē vel disparē dignitatē personaꝝ mēbroꝝ suoꝝ: sicut etiā vnū corpus suo mō. ¶ Alio mō accipit̄ ordo ꝓ gradu eminēte in policia vel cōitate aliqua. ⁊ hoc mō nō conuenit in cōitate tm̄. sicut dicim⁹ de personis notabilibus in ꝑsona vel cōitate seu cōgregatione: ꝙ q̄libet est ibi vel sedet iuxta ordinē suū vel in ordine siue in gradu suo. Et hoc mō etiā dico in eccl̄ia ꝙ accipitur ordo ꝓ gradu eminēte in ip̄a eccl̄ia ꝯuenientē alicui ꝑsone in ordine ad aliquē actū excellētē et specialiter ad actū sacramētalē exercēdū. Et sic dicunt̄ ordinati in eccl̄ia nō quicūq̄ de eccl̄ia: sed tm̄ habētes aliquē gradū eminētē vel preeminentē in ipsa ad actū excellētē sacramētalē exercēdū: ita ꝙ infimi in eccl̄ia ⁊ infimū gradū tenētes nō dicūtur ordinati isto mō lꝫ sint ordinati loquēdo de ordine primo mō. sicut ꝑtes totius corporis eccl̄ie ordinate. ¶ Tertio mō accipit̄ ordo: lꝫ minus ꝓprie ipsa ordinatione actiue vel passiue dicta: q̄ est causatiua vel collatiua ordinis. Et hoc mō dr̄ ordo in eccl̄ia ipsa ordinatio ordinatoꝝ in eccl̄ia ⁊ collatio ordi-

Ordinis acceptiones. August.

nis vel ordinum precipue scdo modo accepti facta inqz an hierarcha eccl'astico potente ponere aliquē in gradu eminēte ad aliquē actū sacramētalem digne exequēdū in ecclia: cui9 hierarcha dr esse epus. Et dico q ordo non significat iste vniuoce sed po- tius equiuoce. ¶ Hoc premisso ad ppositū dico q nunc est sermo in pñti tractatu de ordine accepto primo mō. sed de ordine scdo mō z tertio. ¶ Et di co q ordo scdo modo non est sacramentum. sed ma- gis potestas vel gradus exequendi: vel digne exe- quēdi aliquē actum sacramētalem in ecclesia ipsa. Et isto modo sacerdotiū vel dyachonatus ordines dicuntur z sic de alijs ordinibus. Et est ordo ali- quid spirituale z non aliquid sensibile: z per conse- quēs nō est sacramētum pprie: sed magis est res sa- cramēti alicuius. ¶ Tertio aūt modo accipitur or do qñ est sermo de sacramēto ordinis faciēdo con- structionē intrāsitiuam et de sacramēto q est ordo vel ordinatio ipsa: qua quasi effectiue z causaliter per modū tñ sacramēti constituit aliquis in gradu eminēti vel in potestate ad digne exequēdū aliquē actū sacramētalem in ecclesia. Et ista ordinatio est aliquid sensibile pūstēs in verbis z rebus seu actio nibus vel passionibus sensibilibus. sicut manifeste pz qñ clerici ab epis ordināt qñ fiunt ordines: vel conferunt. ¶ Et pōt dici de isto sacramēto: q est possibile et fuit deo possibile instituere aliqd signū sensibile significās efficaciter aliquē institui in gra du eminēti in ecclia ad actū sacramētalem. pōt enī deus aliquē in tali gradu pstituere: z ad hoc signū sensibile efficax adhibere. qd signū etiā de facto ex- hibuit vel instituit exhiberi instituēdo sacramentū ordinationis. Unde z ipse aplos in sacerdotes or- dinauit in cena: qñ dicit eis: hoc facite in meā cōme moratione: z hoc qtum ad potestatē cōficiēdi. Et post resurrectionē. Jo. xx. qñ dixit: accipite spiritū sctūm: quoz remiseritis z c. qtū ad potestatē absol- uēdi. Et magister dicit i littera: q xps oēm actū cu iuslibet ordinis in seipsum exercuit. Et pz q con- gruū fuit sic ordinari vel institui: vt haberent mini stri eccl'ie ad ministrādū z dispēsandū sacramenta habēdo act9 aliquos ad sacramēta ordinatos: qd ptinet ad ipos ordinatos in ecclia: quib9 ordines cō feruntur. Sic igitur de primo articulo principali.

(Margin: acceptio nū ordi- nis appli catio. — Jo. xx.)

¶ Quātum ad secūdum arti.

pono descriptionē ordinis huius sacramenti in cō muni put est aliquid gñale vel cōmune ad ordina- tiones speciales: que oēs vnitate ordinis z cōplent uc integritatis dicunt pcurrere: z proynde sacramē to inter septē sacramēta cōputari. Et pōt dici sic q ordinatio vel ordo est sacramētum institutionis alicuius in gradu pemināte in ecclia cui pueniit ali quod ministeriū circa sacramenta z precipue circa eucharistiā facte ministro idoneo certa verba simul cū intētione debita pferente ministerium gradus illius aliquo signo sensibili representans ex institu tione diuina efficaciter significās gratiā preeminē tē que ordinatus aliqd ministeriuz exequat. ¶ Et ēm istā vniuersalē rationē ordinis possunt pportio naliter accipi rōes speciales cuiuslibet ordinis vel ordinationis: vt ordinationis alicuius in sacerdotē vel diaconū vel in subdyaconū. ¶ Declarādo aūt descriptionē. dico q nō est īpossibilis nec i se falsa. Nulla eīn pars eius alteri repugnat. quod pz. po-

(Margin: Descri- ptio ordi nis put est sacra- mentum. — Descri- ptiōis or dinis sa- cramenti declara- tio.)

nitur enī ibi primo q est sacramētum institutionis alicuius in gradu preeminente ad actum aliquē sa cramētalem vel ministeriū circa aliquod sacramen tum exhibēdum. Et tam hoc pz ex predictis. Nā ordo ipse qui pfertur: sicut dictum est supra: est gra dus preeminēs ad exequēdum aliquē actum sacra mentalē vel ministerium sacramētale. Et ita sacra mētum ordinationis est sacramētum institutionis ipsius ordinati in tali gradu preeminenti. ¶ Scdo dicitur q hoc est precipue circa eucharistiā vel pro pter eucharistiā. q: vel solum actus ordinū verlan- tur circa eucharistiam eo modo quo dicetur infra: vel saltē actus principalioris ordinis. ¶ Sed ter- tio dicit q ista institutio debet fieri a ministro ido neo. Et dico qtum ad sacros ordines cōferendos et institutionem faciendam in ipsis est epus. Unde nullus potest cōferre eos nisi episcopus. Quātum ad alios vero nō sacros dico q aliqui nō episcopi possunt esse ministri idonei non solum episcopi. Unde aliqui abbates priuilegiati z cardinales nō episcopi possunt tales ordines cōferre. ¶ Quarto dicitur q a ministro idoneo pferente verba certa: et hoc quātum ad formam vel formas ordinationū seu institutionum in varijs ordinibus: que fuit plu res z diuerse in diuersis ordinibus sicut in libris episcopotum rite ordinātium inuenitur. sed de or- dinatione sacerdotis complete z perfecte specialī- ter videtur q ibi sit duplex forma. vna qñ sibi con- fertur caracter z potestas cōficiēdi corpus christi: que dicitur cum traditur sibi calix cum vino z pate na cum hostia quod est signum sensibile sui ministe rij: z dicitur sibi accipe potestatem celebrandi z c. Secunda vero forma qñ iponitur sacerdoti postea manus ab episcopo. z dicitur. accipe spiritumsan- ctum: quoz remiseris peccata z c. Et tunc datur si bi potestas clauium in foro penitentiali. Et queli- bet forma habet sibi cōiunctam materiā propriam scz signum sensibile representatiuū ministerij alicu ius sacerdotalis. Prima est traditio calicis. Scda est impositio manuū episcopi z concurrunt vel po- tius sibi succeduut ad perfectā z cōpletam ordina tionem sacerdotalē. ¶ Quinto dicitur qd ab ido- neo ministro representāte aliquo signo sensibili mi nisteriū illius gradus in quo instituitur ordinatus. hoc tam pz in ordinatioe sacerdotis posset etiā in alijs declarari: sicut in ordinatione lectoris tradit sibi liber pphetaz. in ordinatione hostiarij tradun tur sibi claues. in ordinatione exorciste traditur si bi liber exorcismoz. In ordinatione accoliti tradi tur sibi cādelabra cum cereo z similiter vrseolo. sub dyacono traditur calix vacuus. et dyacono autem liber euangeliorum. ¶ Sed dicitur vltimo ex insti tutione diuina efficaciter significat ista ordinatio gratiam ad ministrandum vel digne ministrandum et hec tam de gratia gratis data: que est caracter quia quilibet ordo habet proprium caracterē saltē loquēdo de septem: z sunt caracteres alterius ra- tionis sicut z ordinis z ordinationes sacramētales qd etiā de gratia gratum faciēte. q: illud sacramen tum cōfert gratiā nō quidē primā sicut baptismus vel penitētia: sed scdam. i. augmētum gratie. vnde supponit primā gratiā in suscipiēte ipsum digne. Hec de secundo articulo principali.

(Margin: De for- mis pbo rus ordi. sacerdo.)

¶ Quātum ad tertiū

dico q cōmu niter ponun- tur septem or dines in ecclesia.

tur. vij. ordines. iij. sacri qui dicunt maiores: et. iiij. non sacri qui dicuntur minores: quorum sufficientia sic accipitur. Nam sicut superius dicebatur ordo est potestas vel gradus preeminens in ecclesia disponens ad actum sacramentalem circa eucharistiam precipue. Aut igitur ordo disponit ad actus sacramentalem circa eucharistiam directe de propinquo. Aut a remotis et non sic directe sed magis quantum ad suscipientes. Primo modo accipiuntur iij. ordines sacri. Secundo modo. iiij. non sacri primo tripliciter. Aut enim ordo disponit ad actum sacramentalem circa eucharistiam directe ipsam eucharistiam cōficiēdo: et sic est ordo sacerdotum: cuius principalis actus est conficere corpus christi: secundarius vero absoluere vel ligare. Aut dispensando eucharistiam et tractando eam in vasis: et sic accipitur ordo dyaconatus vel dyaconi: cuius principalis est actus dispensare eucharistiam. vel tractare non immediate: sed mediantibus vasis in quibus continetur vt mediāte calice vel pixide vel huiusmodi. Ex quo patet q legere euangelium non est principalis actus dyaconi: sed secundarius et minus principalis. Aut accipitur talis ordo in ordine ad actum ministrandi materiam eucharistie. et sic est ordo subdyaconi: cuius principalis actus est materiam eucharistie ministrare: scilicet panem et vinum. Legere autem epistolam est actus secundarius et minus principalis. Et dicuntur isti tres ordines sacri. quia directe et de propinquo circa eucharistiam. Et patet q inter eos sacerdotium est ordo nobilior sicut et actus eius postea dyaconatus: et vltimo subdyaconatus. ¶ Alij sunt ordines qui accipiuntur respectu actuum remote se habētium ad eucharistiam. vel ergo disponunt ad conueniētem dispositionem in populo ad eucharistiam suscipiēdam: vel amotionem impedimentorum: vel vt arceantur mali: ne appropinquent. Primo modo dupliciter. nam dispositio cōueniens in populo ad eucharistiam duplex est. vna est inferior deuotionis pertinēs ad effectum. et ad talem disponit acolitus portando cereum accensum in cādelabro. secunda pertinet ad intellectum: et est eruditio vel instructio mentis in credibilibus et agibilibus. Et ad hanc disponit lector legendo prophetias. Secundo modo etiā dupliciter. quia aut ordo est ad mouendum impedimētum arcendo malos homines electos ab ecclesia: et sic est ordo hostiarij. aut arcendo demones: et sic est ordo exorciste: qui habet fugare demones exorcisando. vel legendo librū exorcismorum. non tamē sicut dicunt aliqui sic q exorciste vel verbis eius imprimatur vel conferatur aliqua vis supernaturalis qua possit effectiue demones cogere vel fugare. quia hoc nihil est: sed virtute diuina arcentur demones vel fugantur ad actum exorciste. et hoc ex pacto diuino: sicut in sacramētis infunditur gratia suo modo: vt puto. Sic ergo sunt septem ordines sicut tenetur cōmuniter. Et secundum ista episcopatus non esset ordo vt videtur.

Episcopatus an sit ordo. 1. opinio

¶ **De episcopatu** igitur vidēdum est an sit ordo. Et dicunt aliqui q non. Primo quia si esset ordo distinctus a sacerdotio: tunc esset ordo superior et nobilior sacerdotio. hoc autem est falsum. Sacerdotium enim habet nobilissimum actum. et ita nobilissimus ordo. ¶ Secundo quia vnus ordo in conferendo non de necessitate depēdet ab alio. patet de promoto per saltum: in quo non est reiterandus ordo illet sed caute supplendum est quod ferat omissum. episcopatus vero de necessitate facti dependet ex sacerdotio. Unde si aliquis non sacerdos consecraretur in episcopum nihil fieret. ¶ Tertio. quia episcopatus simpliciter potest tolli: per depositionem vel degradationem. et per consequens non imprimitur caracter in ordinatione episcopi: nec episcopatus est ordo. ¶ Quarto quia tunc essent plures ordines quam septem. quod non tenetur.

¶ **Alij** tenēt sicut et canoniste q episcopatus est ordo et per consequens q consecratio episcopi est sacramentum. Primo quia episcopatus est gradus quidam preeminens in ecclesia et potestas quedam ad actus sacramentales: qui nullo modo conueniunt alijs ordinibus: sicut ad actus ordinandi sacerdotes dyaconos et subdyaconos. Similiter ad actum confirmandi. Et ita nō solum restringunt isti ordinem ad actus sacramētales circa eucharistiam: sicut primi sed ad omnem actum sacramentalem extendunt. ¶ Secundo quia non minus videtur sumi in ecclesia aliquis ordo respectu actuum sacramentalium per se et magis nobilium sine comparatione: quam respectu sacramentaliū per accidens et indirecte et minus nobilium. sed planum est: q actus illi ad quos disponit gradus episcopi vel episcopatus sunt per se sacramentales et directe et nobiles actus et excellentes multum: sicut confirmare sicut ordinare sacerdotes et alios. — Secunda opi.

Actus autem illi ad quos disponunt omnes alij ordines a sacerdotio: sunt minus nobiles et excellentes et aliqui indirecte sacramētales: sicut actus subdyaconi et quattuor minorum ordinum ergo etc. ¶ Tertio quia hoc vult dionysius quinto ecclesiastice hierarchie: vbi dicit: q tres sunt ordines scilicet episcopatus sacerdotium et dyaconatus. Non quia non sint alij ordines. scilicet subdyaconatus et quattuor minores: sed quia pluribus in primitiua ecclesia non vtebantur propter paucitatem credentium vel fidelium. Et ita pauci ministri sufficiebant. Similiter etiam isydorus ethimologiarum libro septimo capitulo duodecimo. ponit episcopatum ordinem. Hoc idem habetur in canone distinctione. xxj. ca. cleros. ¶ Uidetur ergo q episcopatus sit ordo. Et etiam vltra consequenter videtur: q in episcopatu imprimatur caracter indelebilis sicut in alijs ordinibus et alterius rationis cuius etiam signum est quia ordinatio alicuius in episcopum vel consecratio est irreiterabilis. Unde et perpetuo aliquis cōsecratus in episcopum manet episcopus: quantumcunque deponatur vel degradetur: sicut etiā et sacerdos: licet possit ab eo tolli iurisdictio super populum: sicut et sacerdoti. — Quod episcopatus est ordo

¶ **Ad rationes** primorum potest respōderi. Ad primam q secundum vnum modum dicendi episcopatus est nobilior ordo quam sacerdotium. quia episcopatus includit sacerdotium: et sibi competit vniuersalitas actuum sacramentalium. Et ita quia episcopatus sacerdotium includit: et cum hoc superaddit: est aliquid nobilius sacerdotio et dignius. Nec est inconueniēs: licet non sit nobilior accipiendo precise et tantum illud quod superaddit cōparando ad sacerdotium: sed sicut totum vel includens nobilius est parte vel — Ad rōes 1. opinionis.

inclusoꝛ: licet non respectu alterius partis. Aliter ꝙ posito ꝙ episcopatus sit ordo simpliciter distinctus a sacerdotio non includens ipsum: licȝ presupponēs: sicut sacerdotium dyaconatum ꝑsupponit: non oporteret ꝙ episcopatus esset nobilioꝛ ordo ꝙ̄ sacerdotium: licet posterioꝛ: licet ita sit in aliis ordinibus sacris ꝙ posterioꝛ sit nobilioꝛ. sacerdotium em̄ videtur nobilissimus ordo ex nobilitate actus sui: qui est nobilioꝛ aliis oībus vt videt̄. Si autem diceretur ꝙ sicut episcopatus est superioꝛ ꝛ posterioꝛ ordo: ita ꝛ aliquo modo nobilioꝛ: nullum inconueniens videretur. Unde ꝛ sacerdotium ex episcopatu dependet. q: nullus in sacerdotem nisi ab episcopo ordinat̄. Et ita act⁹ sacerdotij virtualiter continetur in actu episcopatus ꝛ sacerdotium in episcopatu. quare ꝛc. ¶ Ad scḋm diceretur secundū ꝑmā viā: ꝙ q: episcopo ꝯuenit vniuersalitas actuū sacramētalium: ꝛ per ꝯñs episcopat⁹ includit sacerdotium: de necessitate ꝑsupponit sacerdotium: sicut totum ꝛ includēs presupponit partē ꝛ inclusum. nō sic oportet de aliis. Uel aliter diceretur ꝙ non plus de necessitate facti episcopatus includit sacerdotium vel ꝑsupponit ꝙ̄ sacerdotiū includat dyaconatū: vel dyaconatus subdyaconatum: licet ſm ordinem iuris ꝛ modum obseruandi presupponat ipsm. ¶ Ad tertium diceretur ꝙ episcopatus est indelebilis: nec potest tolli aliquo mō sed semper manet episcopus: licet tolli possit iurisditio quecūq;: sicut in sacerdote. ¶ Ad quartū de septem ordinibus diceretur ꝙ simpliciter ꝛ absolute loquēdo plures sunt ordines. q: octo. verūtamē sermo fit cōmuniter de ordinibus ad eucharistiam disponētibus: ꝛ qui sunt in cōmuni vsu actuū suorum. ꝛ illi sunt septem: qui nominantur cōmuniter ꝛ dicuntur.

¶ Ad primum principale argumentū

Ad argumēta ꝑn. ¶ Ad primum principale argumentū dico ꝙ ordo est sacramētū eo mō quo dictum est supra sȝ nō est vnū vnitate indiuisibili et specifica: sed vnitate gñis ad plures: vel ordīes seu ordinationes speciales. ꝛ similiter ordine quodam ꝛ integritate perfectionis ad ministrandum. vnde dico ꝙ sacramentum non distinguitur: vel descendit in ordinem sicut in speciem specialissimam. sed sicut in genus subalternum continēs sub se plures species: ꝛ illud vnū gen⁹ in septēario sacramē torū distinguitur cōtra alia sex: ꝛ accipitur quasi vnum. ¶ Ad scḋm dico ꝙ ordo accipiēdo ipsm ꝓ spūali ptāte vel etiā pro respectu vel habitudine partium ecclesie ad inuicē non est sacramentū. sed accipiendo pro signo vel sensibi signaculo ordinationis: qḋ vocat magister sacramenti signaculum: isto modo est sacramentum. quia est sensibile ꝛ efficax signum respectu gratie non solum gratis date: sed gratū facientis. ¶ Ad tertium patet per idem quid dicendum. Ex predictis etiam patet ꝙ nec benedictiones abbatum vel episcoporum: quas tamē conferunt populo: nec tonsiones clericorum: quando tonsurantur: sunt sacramēta. q: in eis gratia ex vi talium non confertur. sȝ bene in consecratione episcopi si episcopatus sit ordo: sicut ꝓbabiliter videretur. ꝛ sicut supra ſm opinionem aliquorum dicebatur.

¶ Distinctionis. xxv.
Questio Unica.

Irca distinctionē xxv. quero vnam questionem scȝ vtrum pena canonica vel etas puerilis vel sex⁹ muliebris impediat ab executione vel ministratiōe seu receptiōe ordinū. ¶ Uidetur ꝙ nō de pena canonica. q: aliquis sacerdos excōmunicat⁹ vel irregularis vel suspēsus si attemptet ꝯficere vere cōficit de facto. ergo similiter quacūq; pena canonica ligatus vere recipit vel confert de facto ordines ipsos: vt videtur quātumcunq; sit episcopus irregularis ꝛ suspensus vel excōmunicatus vel degradatus vere ordinat: ꝛ aliquis etiam vere recipit de facto: sicut etiam irregularis si ordinetur de facto vere ordinatur. ¶ Secūdo arguitur de etate puerili. q: etas puerilis nō ꝓhibet aliorum sacramētorum susceptionem: vt baptismi vel confirmationis ꝛ huiusmodi. ergo similiter nec ordinum susceptionem. ¶ Tertio de sexu muliebri. q: sicut dicitur ad galatas. v. in xp̄o Jesu non est seruus neq; liber neq; masculus neq; femina. igitur possunt oēs indifferēter ordines xp̄i Jesu recipere: femina sicut masculus ꝛ seruus sicut liber. ¶ Contra oia ista aliquo modo patet in littera. **Ad Gala. v.**

¶ In ista questione sic ꝓcedā

¶ Primo ostendam quid vocatur pena canonica in ꝓposito: ꝛ quot sunt tales in genere: ꝛ qualiter incurruntur ꝛ remittuntur. ¶ Secūdo ostēdam quomodo includūt vel īpediūt ab ordinum susceptione vel collatione. ¶ Tertio de etate puerili ꝛ sexu muliebri. ¶ Ultimo ad rationes.

¶ Quantum ad primū articulum

Pena canonica quid. ¶ Quantum ad primū articulum dico: ꝙ pena canonica in ꝓposito vocatur pena inflicta per canones vel ſm canones ꝓhibens vel arcens aliquē ab actu ecclesiastico: qui alias sibi liceret. ¶ Dicitur autem ibi pena inflicta ꝑ canones q̄tum ad penam inflictam a iure. vel ſm canones q̄tum ad penam inflicam a iudice: quasi rite ꝛ iuste infligatur: debet infligi ſm canones vel canonicas sanctiones. in quibus ꝯtinetur mod⁹ et ꝓcessus iudicis infligendo talē penam. Scḋo dicitur, ibi arcēs vel ꝓhibēs punitū ab actu ecclesiastico. q: oīs pena canonica talis vel artat ab actu ecclesiastico: sicut ꝓhibitio illius act⁹ tm̄: vł si aliquo alio mō tm̄ ille modus ad artationē vel ad arcere reducitur. Sed subiūgitur: ꝙ ab actu qui alias liceret punito vel posset cōuenire licite. q: si nō liceret nec cōueniret sibi alias nō eēt sibi pena artari tali actu sicut laico nō eēt pena: ꝙ artaret̄ ab actu cōsecrādi vel ꝯficiēdi corp⁹ xp̄i. ¶ Dico aūt: ꝙ sūt sex tales pene canonice in gñe. scȝ dispō vel deg̃datio infamia excōicatio irregularitas suspēsio interdictum. De positio est talis amotio a statu clericali ꝛ ecclesiastico. Et si deg̃datio ē idē qḋ depō: tūc etiā est totalis amotio. si aūt nō sit idē qḋ depō: tūc non est totalis amotio ab oī g̃du ecclesiastico vel statu: sed est amotio ab aliquo gradu altero relicto. ꝛ tūc depositio vel amotio partialis. ꝛ est partialis pena respectu depositionis simplr. Dicitur autem aliquis deponi vel degradari ab episcopatu vel sa-

ꝙ sūt sex pene canonice.

Depositō.

cerdotio: ⁊ amoueri a tali gradu vel statu: nõ quia aufferatur sibi caracter ordinis: vel ordo suscept⁹ sed quia auffertur sibi licentia exequẽdi actum cuiuslibet ordinis: si sit depositus simpliciter ⁊ omne priuilegium: qui competit ordinatis: ⁊ excludit᷑ to taliter a foro ecclesiasticarum personarum ⁊ libertate ⁊ tutela. vnde ⁊ traditur iusticie seculari. Ista pena nunq̃ infligitur a iure sed a iudice: licz iudicetur: ⁊ dictetur infligenda in iure: infligitur autẽ ꝓpter peccata ⁊ crimina enormia ⁊ manifesta: vt heresis extra de hereticis. Ad abolendam vel ꝓpter scisma eꝫ de scismaticis. Ad abstinẽdos in. vi. lib. vel ꝓpter reuelationem ꝯfessionis eꝫ de penitentijs ⁊ remissionibus ois vtriusq̧ sexus. Et forma ſm quã debꝫ infligi tali pena habetur eꝫ de penis degradatio ⁊ est hodie i sexto libro. Remittit᷑ aũt talis pena depositionis p restitutionem ab eo qui potest depositum restituere in integrum qui poni tur solus papa: licet non legatur ꝙ legitime depositus postea fuerit restitut⁹. ¶ Scda pena est infamia: que est status lese dignitatis q̃tum ad vitaꝫ ⁊ mores: sicut fama est stat⁹ illese dignitatis q̃tũ ad vitam ⁊ mores. Hec autem lesio dignitatis diuersimode incurritur. Circa quod est aduertenduꝫ ꝙ non est idem esse infamẽ ⁊ esse infamatũ. Infamatus enim est qui de aliquo crimine in publico ẽ accusatus: sed nundum ꝓpter hoc est ifamis: nec subditur pene infamie: que dicitur pena canonica. sed infamis est vel ꝓpter crimen publicum publice cõmissum ꝓpter quod ius determinat aliquẽ fore infamem: ⁊ infligit penam infamie. vel quia a iudice infligitur talis pena. A iudice (inq̃) coram quo ꝓbatur tale crimen ꝓpter quod infligitur sibi talis pena: et iudicatur a iudice esse infamis puniendo tale crimen pena infamie. Sed quandoq̧ ille qui cõmisit tale crimen non est conuictus de hoc corã iudice: ⁊ tunc est tantũ ifamis a iure. Aliquãdo autem cum hoc a iudice: puta quãdo est cõuictus de hoc coram iudice: ⁊ infligitur sibi pena ab eodẽ iudice: ⁊ sic dupliciter est infamis. Cause aũt ꝓpter quas incurritur a iure vel debet infligi a iudice habentur in generali. vi. q. i. vbi dicitur oẽs infames esse dicimus quos leges seculi infames appellant. ita ꝙ leges seculares puniẽtes crimine infamie a canone approbantur: ⁊ ille leges habentur de his qui notantur per totum. Contra infamiã vero penam p̄dictam non est remedium quo tollatur: nisi restitutio in integrũ ab eo qui sic potest restituere: eꝫ de testibus testimoniũ in glosa arcetur. Et ista pena infamie grauior est quantum ad vitam ciuilem q̃ depositio. Nisi forte depositio includat istã quia talis infamia ꝓhibet ab omni actu legitimo etiã post pactã penitẽtiã. qꝛ talis ꝑsona habet᷑ ⁊ reputatur vilis extra de regulis iuris: ifamibus porte dignitatis patere non debent. ¶ Tertia pena ẽ excõmunicatio maior que ad ꝓpositum maxime ꝑtinet. Et debet dici excõmunicatio simpliciter. nã excõmunicatio minor nõ ẽ nisi excõmunicatio ſm quid puta quãtum ad exclusionem cõmunionis fidelium i sacramẽtis tñ. sed excõmunicatio maior simpliciter ⁊ excludit a communione fidelium et participatione ipsorũ. Et ista excõmunicatio aliquãdo infligitur a iure: aliquãdo a iudice. A iure quidem aliquãdo erat possibile diceretur numerũ casuum in quibus ifligebatur: sed modo sunt quasi innumerabiles casus: ⁊ quotidie variãtur: vl' augmentatur numerus eorum sicut ⁊ motus capitum variatur nec oportet super numero determinato talium casuuꝫ implere quaternos. A iudice etiam non possunt casus cõputari. hoc tamen dico ꝙ nec a iure nec a iudice dꝫ ifligi nisi ꝓ pctõ mortali: nec ꝓ quocũq̧ debet infligi: sed ꝓ graui cui etiã annexa est contumacia. qꝛ quãdiu aliquis est parat⁹ satisfacere ꝓ culpa ⁊ audit ecclesiã: nõ est excõmunicãdus nec habed⁹ sicut ethnicus ⁊ publican⁹. Pena autẽ ista infligitur illi qui est cõtumax nec vult audire ecclesiam. Et relaxatur ista pena per absolutionem eius qui tulit sentẽtiam: vel per superiorem eius: si est excõmunicatio a iudice. Si vero a iure: tollitur per absolutionem illius q̃ ius ꝯdidit. Nec hoc solum sicut dicunt aliqui: sed ſm eos per absolutionem cuiuscũq̧ sacerdotis quãdo condẽs ius nõ reseruat sibi istam absolutionem qḋ ꝓbãt ꝑ illud capitulum: extra de sententia excommunicationis nuper. Sed ista probatio paruꝫ cogit. quia non sequitur: ille non reseruat absolutionem. ergo concedit: loquẽdo de forma sententie etiam secundum iura. quia posse absoluere vel non absoluere cadit sub illa regula: quod nõ est concessum videtur esse prohibitum. Non enim videtur alicui inferiori absoluendum a sentẽtia lata a superiore: nisi sit sibi cõmissum. ¶ Quarta pena est irregularitas. ⁊ ista est inhabilitas ad susceptionem ⁊ executionem quorũcunq̧ ordinum. Ista pena incurritur frequẽter a iure. ⁊ quasi nunq̃ vel raro a iudice: licet a iudice posset infligi. A iure autem incurrit᷑ ex aliquibus criminibus: et aliquando ex non criminibus. Crimina specialiter sunt quattuor ꝑtinentia ad ordines vel actus eorum. Unũ est symonia. aliud ẽ furtũ in ordine suscepto. Tertium ministeriuꝫ solemne in ordine non suscepto. Quartum contumacia in non seruando penas ecclesiasticas vt cum aliquis ministrat in ordinibus vel suscipit ordines excommunicatus maiori excõmunicatione: vel suspensus: vel interdictus: vel hmõi. Et omnes isti casus indigerẽt lõga declaratione: quã ptrãseo gratia breuitatis. Similiter ex trib⁹ nõ criminibus incurritur: puta ex illegitimitate: extra de filijs presbyterorũ nõ ordinãdis ex seruitute. dist. liiij. ⁊ extra de seruis nõ ordinãdis. ꝑ totum. Similiter ex enormi vel turpi mutilatiõe vel infirmitate: vt habetur extra de corpore viciatis nõ ordinãdis. Contrahitur etiam aliqñ ex aliquibus: que qñq̧ sunt crimina: qñq̧ nõ: sicut ex homicidio ⁊ bigamia. Et sub homicidio continetur mutilatio actiua enormis alterius vel suiꝑsius. Et intellige de homicidio voluntario precipue. Remittitur aũt pena talis. s. irregularitas per dispẽsatione aliquando a solo papa. aliquando ab epõ ſm ꝙ irregularitates variantur: ⁊ vbi dispensatio cadit qꝛ sicut dicunt quidam: nõ in omnibus cadit dispẽsatio: sed irregularitas ex homicidio voluntario solum remittitur per baptismum. sed de isto dicto non curo. Non video irregularitatem in qua papa non possit ex causa ⁊ in casu dispensare. quia ipse est conditor iuris de irregularitate ⁊ superior plenarius ad quẽlibet alium iudicem qui posset eam infligere. vnde non puto ꝙ sint aliqui irregulares ex natura rei. quia irregularitas pena est canonica non naturalis. Est autem ista pena grauior excõi

Infamia

Excõica tio.

Irregularitas.

Crimina ꝑtinẽtia ad ordi.

catione quantum ad hoc q difficilius tollitur quam excommunicatio. Et hoc est signum q excommunicato simpliciter grauior est. sicut et verum est. quia excommunicatio excludit ab omni communione alias licita. Sed irregularitas tantum ab hisque spectat ad ordines. Similiter iste pene due scilicet excommunicatio et irregularitas possunt esse publice vel priuate. Non sic aut due prime. scilicet depositio et infamia. semper enim sunt publice sicut patet ex predictis. ¶ Quinta pena est interdum que est arctatio a quibusdam actibus ecclesiasticis exercendis: vel ab assistendo quibusdam talibus actibus: et hoc vel simpliciter vel in aliquo loco. Et ista pena licet quandoque infligatur persone et non loco: quandoque loco non persone quandoque persone et loco: tamen communius infligetur loco et non personis: nisi dum in loco vtique. in tali loco non liceat solenniter celebrare diuina nec alios interesse. Et contrahitur hec pena interdicti quandoque a iure: quandoque a iudice. A iure occurrit exemplum de receptantibus vsurarios extraneos. A iudice ex causis innumeris: tamen communius propter inobedientiam interdicitur populus siue locus. Relaxatur autem ista pena per illum qui ponit interdictum. et quandoque a iure ex casibus certis extra de sententijs excommunicationis. Alma mater ecclesia. ¶ Sexta pena est suspensio que est prohibitio ab aliquo alias conuenienti. et hoc ad tempus. Et in hoc specialiter distinguitur hec pena contra aliquas alias. Hec autem multiplex est quia quedam est a beneficio. quedam ab officio. quedam ab ingressu ecclesie. Et quandoque incurritur ipso iure: vt patet extra de sententia et re iudicata: et extra de sententia excommunicationis: comedi cinalis: et etiam in suscipiendo ordines ab episcopo qui renunciauit loco et dignitati tali. quia talis episcopus executionem non habet: nec confert. et ideo sic suscipiens suspensus est. patet prima. q. vij. dalbertani: et extra. de ordinatis ab episcopo: qui renunciauit. Similiter et de ordinato symoniace: post quam sibi constitit q symoniace ordinatus est: quando prius dum ordinaretur fuit ignorans simpliciter ignorantia inuincibili: q symoniace ordinaretur. Tollitur aut ista pena per relaxationem talis suspensionis factam ab eo: qui tulit eam vel a suo superiori. Hec de primo articulo principali.

Interdictum.

Suspensio

¶ Quantum ad secundum articulum dico q omnes pene predicte arcent et impediunt a susceptione vel executione ordinum quorumcunque de iure. quia omnibus talibus penis amouetur vsus ordinum. et habilitas suscipiendi eos. Et breuiter quilibet recipiens ordinem aliquem vel exequens actum alicuius ordinis cum aliqua predictarum penarum mortaliter peccat: et est inobediens ecclesie. ¶ Secundo dico q predicte pene non impediunt: nec tollunt executionem vel susceptionem ordinum de facto. Si enim cum aliqua predictarum penarum aliquis exequitur ordinem quantum ad septem ordines saltem circa eucharistiam: vel suscipit ordinem cum intentione faciendi vel suscipiendi: sicut intendit ecclesia: factum est quod facit: et receptum quod suscipit vel suscipere intendit quantum saltem ad actus principales ordinum. quod dico quia non est hoc verum quantum ad actum absoluendi in ordine sacerdotij. sicut dictum est supra. ¶ Tertio dico q quantum ad primam penam que est degradationis vel depositionis dubium est: an talis pena de facto impediat collationem ordinum vel de iure tantum. Et est hoc dubium vtrum scilicet episcopus degradatus vel depositus vere ordinet de facto: si attemptet ordinare. Et de hoc dicunt aliqui q non. quia ad hoc non sufficit gradus vel dignitas episcopalis manens indelebilis: sed requiritur cum hoc iurisdictio super ordinandos. Sicut in foro penitentie requiritur iurisdictio sup absoluendos: et non sufficiunt ad absoluendum etiam de facto claues sacerdotales. quia per primam penam: puta depositionem vel degradationem tollitur omnis iurisdictio a deposito vel degradato. ideo etc.

Pene canonice quo excludant ab ordinum susceptione. 1. opinio.

¶ Alij dicunt eandem conclusionem: sed probant eam aliter. quia secundum eos episcopatus non est ordo: nec est aliquid indelebile: et quod potest auferri simpliciter loquendo: et aufertur per degradationem vel depositionem. quare etc. 2. opinio

¶ Contra primam viam videtur esse. quia ordinatus ab episcopo qui resignauit loco vel dignitati: et per consequens non habet iurisdictionem episcopalem: vere est ordinatus licet ab executione ordinis suscepti sit suspensus sicut dictum est in articulo precedenti et probatum per quandam decretalem. igitur ad hoc vt de facto ordinet aliquis episcopus: vel ordines conferat non requiritur episcopalis iurisdictio: sed sufficit gradus et dignitas episcopalis: non quidem iurisdictionis sed ordinis: que manent in episcopo quantumcunque degradato vel deposito supposito q episcopatus sit ordo: sicut probabiliter superius dicebatur. vnde non requiritur iurisdictio ordinantis super ordinatum ad hoc vt ordinetur de facto ipso: sed magis ad hoc: vt ordinetur de iure. Ex quo patet q non est simile de absolutione et ordinatione. Contra. 1. opi.

¶ Similiter contra secundam viam est istud idem argumentum: et cum hoc vnum aliud. quia sicut dicebatur supra episcopatus ordo est aliquid perpetuo manens indelebile: nec est sola iurisdictio vltra sacerdotium: que auferri potest. Patet quia aliquis sacerdos existens et electus et confirmatus in episcopum ac si iurisdictionem episcopalem habens super eos sue diocesis nondum propter hoc est episcopus: nec potest ordinare vel confirmare. Contra. 2. opi.

¶ Et ideo videtur michi dicendum q prima pena non tantum impedit simpliciter de facto collationem ordinum: sed episcopus quantumcunque depositus vel degradatus et etiam hereticus: dum tamen non sit in hoc hereticus: sed intendat facere quod facit ecclesia: si aliquid facit: dato q quantumcunque non credat q ecclesia facit aliquid: vere ordinat et confert ordines de facto: si ordinare attemptet. sicut sacerdos vere consecrat et conficit quantumcunque depositus vel etiam degradatus: peccat tamen mortaliter ordinando vel ordines conferendo contra prohibitionem ecclesie vel superioris ipsum degradantis vel etiam deponentis vel prohibentis: ne attemptet. Hec de secundo articulo principali. opi. doc.

¶ Quantum ad tertium articulum dico primo de etate puerili q etas puerilis non impedit de facto susceptionem alicuius ordinis etiam quantumcunque sacri. Etas puerilis an impediat susceptionem ordi.

Si enim puer quocunque ordine ordinetur: factum est de facto nec unquam est reordinandus. Unde potentia vel potestas ordinis potest precedere actum multa duratione non solum natura. ¶ Secundo dico quod etas puerilis impedit susceptionem ordinis sacri de iure. Et ratio patet. quia in suscipiente talem ordinem annectitur secundum ius ecclesie romane votum continentie perpetue. quod quidem votum requirit etatem discretionis. Et ideo contra preceptum ecclesie ordinaretur puer in ordinibus sacris. ¶ Tertio dico quod etas puerilis non impedit de iure susceptionem ordinis non sacri. quia non invenitur prohibitio iuris: ne pueri possint ordinari in minoribus ordinibus. Dico tamen quod non est congruum: quod pueri sic ordinentur. eo quod non possint recipere ordinis sacramentum cum reverentia et attentione debita seu devotione. Nec sacramentum ordinis est sacramentum puerorum sed adultorum et ad annos discretionis deductorum.

Sexus muliebris quod excludit a susceptione ordi. ¶ Quarto dico de sexu muliebri quod simpliciter et absolute et de facto et de iure excludit a susceptione cuiuslibet ordinis. Et dico quod hoc est ex institutione christi. quia non est presumendum: quod ecclesia privaverit totum sexum muliebrem a tali dignitate: nisi quia Christus sic instituit viros scilicet tantum modo ordinari etiam de facto. Cuius signum est. quia matrem suam que fuit mulier dignissima nunquam voluit ordinari: nec in ecclesia preferri. Huius autem statuti apostolus fuit promulgator ad Thimoteum scribens. mulierem (inquit) docere non permitto doctrina (inquam) publica in ecclesia que pertinet ad ordinatos. Et ad hoc est ratio: ut distat mulier subiici iuxta imprecationem dei post lapsum mulieris et viri per ipsam Genesis secundo. sub viri potestate eris. Ad hoc est auctoritas vicesima tertia dist. Sacratas deo feminas vel monachas sacra vasa vel sacratas pallas contingere incensum circa altare ferre perlatum est ad apostolicam sedem que omnia reprehentione et vituperatione plena esse nulli ratione utenti vel sapienti dubium est. omne ministerium mulieris vituperio plenum est. quare. etc. Hec de tertio articulo principali.

Ad argumenta prin.

¶ Ad primum principale ar

gumentum patet ex predictis: quo modo pene predicte impediunt et quo modo non. ¶ Ad secundum de etate puerili dico: quod non impedit susceptionem minorum ordinum ex prohibitione iuris: et tamen ex condecentia et reverentia debita. Nec est simile de aliis sacramentis: que sunt maioris necessitatis. Nec requiritur attentio nec tanta reverentia nec votum continentie eis annexum: sicut et ordinibus sacris. ¶ Ad tertium de sexu muliebri dico: quod licet quantum ad gratiam concedendam et gloriam non sit distinctio maris et femine servi et liberi: bene tamen quantum ad alia officia et ecclesiasticas dignitates est distinctio: intantum quod mulier nec de facto nec de iure ordinari potest. servus autem manens licet de facto non tamen de iure. quia irregularis est: eo modo quo magis de servitute inferius apparebit.

¶ Distinctionis. xxvi.
Questio Unica.

Circa distictionem xxvi. quero primo. Utrum matrimonium sit sacramentum nove legis. ¶ Videtur quod non Sacramentum nove legis institutum est a christo: et non est a tempore legis innocentie vel legis nature nec fuit sub lege Mosayca. sed matrimonium non fuit a Christo institutum sed ab Adam Genesis secundo. Hoc nunc os de ossibus meis et caro de carne mea: propter hoc relinquet homo patrem et matrem: et adherebit uxori sue: et erunt duo in carne una. Et similiter matrimonium fuit sub omni lege. ergo etc. ¶ Secundo sic. omnis obligatio ad actum simpliciter malum et illicitum non est sacramentum nove legis: nec ad talem obligationem apponitur sacramentum. Sed matrimonium est obligatio quedam maris et femine ad actum simpliciter malum. quia ad actum carnalis concupiscentie in quo simpliciter tollitur: et privatur totus usus rationis ergo etc. ¶ Tertio sic. circa sacramenta et essentialia sacramentorum ecclesia nihil potest immutare. quia sacramenta instituta sunt a Christo: qui est superior ecclesia ipsa tanquam caput sed circa personas que sunt essentialiter et necessario requisite ad matrimonium: potest ecclesia immutare. quia potest eas facere legitimas vel illegitimas ad matrimonium. ergo etc. ¶ Quarto sic. omne sacramentum nove legis consistit in verbis aliquibus ad formam pertinentibus: et habet principaliter ministrari ab aliquo sacerdote. Sed matrimonium in verbis necessario non consistit quia muti vel absentes per literas vel alia signa possunt contrahere matrimonium: etiam parentes pro filiis. Similiter etiam non ministratur a sacerdote sed magis a contrahentibus: ut videtur. ergo etc.

Gene. 2.

¶ Contra

Magister in hoc tractu. Et planum est: quod matrimonium computatur inter sacramenta septem. Et apostolus dicit de matrimonio. sacramentum hoc magnum est: in Christo dico et ecclesia. ergo etc.

Apostolus.

¶ In ista questione sic procedam

¶ Primo ad evidentiam eorum que dicenda sunt ostendam utrum actus matrimonialis procreativus prolis sit licitus et honestus et per consequens utrum obligatio mutua personarum ad talem actum sit licita et honesta. quod etiam utrum contrahere matrimonium sit licitum. ¶ Secundo inquiram: utrum matrimonium sit sacramentum nove legis et ponam descriptionem eius: et declarabo eam. ¶ Tertio inquiram: quando et a quo et quo modo fuit institutum. ¶ Ultimo ad rationes.

¶ Quantum ad primum arti/

Primo. actus procreativus prolis an licitus et honestus

culum dico primo: quod actus volendi procreare prolem seu velle procreare prolem in specie humana non est actus de se malus et ex genere: sed est etiam de se bonus moraliter. sed potest esse bonus vel malus. bonus si debite circunstantionetur. malus vero: si non sit debite circunstantionatus: sed potius indebite

circũstantijs indebitis vel prohibitis vel deordinatis. Et similiter dico de ipso actu exteriori procreatiuo ipsius plis. ¶ Q actus talis nõ sit de se malus nec deordinatus: sed possit esse bonus et licitus vel honestus probo primo sic. ille actus qui ſm rationem ⁊ inclinationem naturalẽ est conseruatiuus humane speciei: nõ est de se malus. hoc patet. q nec in alijs speciebus est malus talis actus: sed bonus ⁊ nature cõueniens. sed actus volẽdi interior ⁊ similiter actus exterior pcreatiuus plis est huiusmodi in specie humana. Nõ enim plus repugnat rationi naturali in specie humana procreare plẽ: ⁊ sic pseruare spẽm q̃ in alijs spẽb' corruptibiliũ. ⁊ tñ istd ẽ naturalissimũ opus. sicut phũs dicit in secundo de anima. ergo ⁊c. ¶ Secundo q ratio pdicta arguit pro statu isto corruptibili. pro quo non potest aliter ⁊ naturaliter species conseruari. patet hoc etiam dato q homo esset in statu incorruptibili: quia non magis repugnaret sibi secũdum rectam rationem naturalem cõmunicare perfectionem suam i actu procreatiuo prolis: q̃ alijs animalibus: vt videtur imo magis conueniret sibi eo ipso q perfectior habens potentiam generatiuã ⁊ pcreatiuam. sed talis actus sic cõueniẽs non est contra rationem naturalem: sed magis secundum eam: nec est de se malus. ergo ⁊c. Dices: q angelus licet sit perfectior: nõ tamẽ cõmunicat suã perfectionem procreẽdo angelos. Dico: q nõ potuit dari angelo potentia communicandi suam perfectionez. quia angelus nõ põt haberi nec pduci nisi de nihilo per creationem. creatura autem creare non põt: sicut dictum est in secundo. sic nõ est de homine. ¶ Tertio probatur ista conclusio ex scriptura. quia de actu malo secundum se non datur pceptum a deo sed de actu procreatiuo prolis datũ est preceptum Genesis secundo ⁊ nono. Crescite ⁊ multiplicamini. ergo ⁊c. Similiter ex creditis secundum aliquos probatur hoc. q iste act' est talis: q per ipsum reparatur ciuitas ⁊ societas angelorũ per ipsum nãq; electi ad illam societatem assumendi procreantur vel generãtur. Similiter etiam ad talem actum exercendum adhibitum ẽ diuinum sacramentum: quod est sacramentum matrimonij.

Gene. 2. et 9.

Sed de hoc nõ curo multum quo ad presens. Potest autem tertio probari prima cõclusio. q actus qui in omni policia bene ordiata exercetur: ⁊ a prudentibus commendatur: nõ est de se malus sz act' procreatiuus plis est huiusmodi. ergo ⁊c.

¶ Secundo dico q talis non est de bonus ⁊ ex genere: sed potest esse malus. Hoc probo quia nullus actus de se est bonus: nisi qui trãsit ex seipso super optimum obiectum propter seipsum. patet q omne aliud vel etiam ipmmet obiectum optimum propter aliud potest inordiate diligi. talis autẽ actus transiens ex seipso super optimum obiectum ⁊ propter seipm est actus amoris amicitie respectu dei. Unde ⁊ actus sibi contrarius puta odire deum ex seipso malus est: nec potest bene fieri. sed actus volendi procreare prolem vel etiam procreatiuus plis non cadit super obiectum optimum. patz. quia non habet deum pro obiecto: nec est vel fit de necessitate ex seipso pter optimum: sed propter aliud potest cadere super suum obiectum. ergo ⁊c.

quõ talis actus procreatiu' prolis pt esse mal' ⁊ cetera.

¶ Secundo sic. ille actus non est de se bon': cui potest apponi prohibitio diuina: ⁊ apponitur: sed potest esse malus. sed ad talem actum potest apponi ⁊ apponitur diuina prohibitio: non mechaberis. ergo ⁊c. ¶ Tertio sic ille actus qui eiusdem rationis existens non potest licite: nec debet secundum rectum iudicium rationis naturalis exerceri cum qualibet eiusdem rationis non est ex ratione sua ⁊ ex se bonus: sed potest esse malus: sed actus pcreatiuus prolis ⁊ huiusmodi. Unde Aristoteles vtẽs ratione recta contra Platonem in secundo politice reprobauit eum. quia ponebat omnes vxores cõmunes. ergo ⁊c. ¶ Tertio dico q talis actus. si debite circũstantionetur: est bonus ⁊ honestus ⁊ licitus. quod patet quia quilibet actus circũstantionabilis pui per consequens non est de se bonus vel malus sed indifferens si circũstantionetur debite ẽ bonus. ¶ Ad bonitatem vero moralem talis act' dico q principaliter requiritur circũstantia finis: sicut ⁊ in alijs actibus: ad hoc vt sint moraliter boni finis autem actus istius est proles educanda ad cultum diuinum: vel deus colendus per prolem pcreandam ⁊ ad cultum suum educandam: vel etiaz vitatio prohibite fornicationis: per quod colitur deus: ⁊ obeditur precepto eius non mechaberis. Q ille debeat esse finis procreandi prolem scilicet cultus diuinus vel deus colendus. Patet. quia ad hoc debet procreans seipsum diligere: ⁊ per consequens etiam prolem procreandam ⁊ procreationẽ eius. ¶ Secunda circunstantia est: q cum sua vel suo exerceatur talis actus. voco autem suam vel suum: que vel qui secundum legitimum contractũ approbatum a deo legislatore vel lege diuina accepit potestatem corporis alterius et econuerso pro toto perpetuo ad talem actum exercendum. Alioquin talis fornicator: ⁊ vtitur non sua contra prohibitionem legis seu legislatoris ⁊ domini: principalis: ⁊ est actus moraliter malus. ¶ Et dico: q congruit ⁊ requiritur: q determinatus masculus sit determinate femine ⁊ vna vel vnius vnius: nisi in casu dispensabili: in quo licuit aliquando sanctis vel antiquis patribus habere plures vxores: sicut dicetur ifra. Et nullo modo debet esse: q quelibet sit cuiuslibet: ita q vxores sint communes: sicut posuit Socrates. Primo quia hoc eẽt contra bonum prolis ⁊ bonam educatiõem eius. Filij eñ incerti male nutriuntur. Similiter contra reuerentiam paternam. esset enim causa vel occasio ignorandi patrem suum: ⁊ ita non reuerendi eum ⁊ nõ obediendi sibi: quod est contra naturalem disciplinam. Similiter etiam contra bonum communitatis. quia per contractus matrimoniales certarum personarum ad certas seruantur amicicie ⁊ communicatioces expedientes ⁊ honeste. Si autem psone essent incerte: tunc propinquitates affinitates ⁊ cognationes ⁊ successiones essent confuse et incerte. Et hoc esset ad malum ⁊ confusionem et turbationem rei publice. ¶ Congruit etiam vt pro perpetuo vite amborum non solum ad temp' masculus ⁊ femina copulentur ad talem actũ etiã vinculo indissolubili. Hoc autẽ seqtur ex premissis. quia alias nen esset certitudo requisita ad bonum commune ⁊ alia supradicta. Si enim vnus vir hodie haberet vnam et alter vir cras haberet illam: non eẽt certitudo patris de filio: nec econuerso. Similiter esset etiam contra bonam educationem prolis ⁊ contra alia supradicta.

quõ talis actus est bon' licitus ⁊ honestus.

Nõ d circũstãtijs hui' act'

Nota.

¶ Requiruntur etiam alie circunstãtie ad talem actum vt exerceatur vbi: ⁊ quando oportet: ⁊ quomodo sicut i alijs actibus moralibus sub modo secundum dictamen rationis recte. Sic ergo patet de licentia talis actus.

mutuus obligatio ꝑsonarũ ad actũ ꝑdictũ an licita ⁊ honesta.

¶ Modo sequit̃ de ↄtractu obligatiuo ad talem actum. Et dico primo: ꝙ contractus obligatorius certe persone ad certam personam legitimam. Et econuerso: vt certi masculi ad certam feminam ad talem actum procreantiuum prolis educande ad cultum diuinum licitus est: vel esse potest. Hoc patet. quia et talis actus licitus est. ¶ Secundo dico: ꝙ talis contractus ⁊ obligatio mutua personarum debet fieri ⁊ esse per actum voluntatis personarum libere donãtium sibiinuicem potestatem corporis sui ad talez actum. Non enim cogi debent a lege nec a legislatore: sic ꝙ certa persona ad personam certam aliquam determinetur. quia matrimonium debet eẽ tale ꝙ non fiat cum conditionibus facientibus ad solutionem: sed magis ad indissolubilitatem vinculi: vt patet. Si autem aliquis coniungeretur alteri inuite faceret ad solutionem: ⁊ esset occasio dissoluendi eos. Et communiter talia matrimonia q̃ non sunt mere spontanea: sed aliqualiter inuita et cum difficultate principij: malum exitum sortiuntur. Et ideo voluntarie ex seipsis ⁊ libere deberẽt inuicem obligari. Et patet ꝙ ad voluntatem pertinet sic obligare personam persone. Ipsa enim sola inter potentias anime libera est ⁊ domina ⁊ principium precipuum cuiuslibet mere donationis.

Nõ hec.

Hoc patet in alijs obligatiõibus: quibus aliquis seipsum obligat: ⁊ non nisi per voluntatem seu actum voluntatis. Sic igitur dico ꝙ actus voluntatum duarum personarum contrahentium debẽt esse mutuo obligati ipsarum ad inuicem: et datiui potestatum corporum suorum ad talem actum. Et talis obligatio causata in quolibet per actum voluntatis non dicit nisi respectum rationis i persona oblig͡a ad illam cui obligatur. sicut etiam nec seruitus vel dominium dicit nisi respectum rationis serui vel domini ad illum cui subijcitur: vel dominatur. ¶ Tertio dico ꝙ congruum est talem cõtractum donationis mutue potestatis corporum confirmari vel probari lege vel statuto superioris Nam rectitudo talis contractus non est principiũ practicum statim notum vel certum ex terminis. Similiter etiam non est forte ita propinqua principio practico agibili ꝙ possit euidenter ex illo deduci. ⁊ dato ꝙ sic esset. quia tamen quilibet nescit sic deducere: adhuc congruum est: ꝙ sic approbetur: vel confirmetur talis contractus inter personas. ⁊ in statu necessitatis puta quando est necessaria multiplicatio fidelium quando scilicet cultus dei est rarus precipiatur sicut fuit dictum Genesis secundo ⁊ nono Crescite ⁊ multiplicamini. Et approbat̃ talis contractus sub lege Mosayca ⁊ in lege euangelica: quando dicit Christus: quod de9 coniunxit homo non separet. non tamen precipitur sub lege euangelica: sub qua cultus dei est ampliatus. ⁊ cetera. Hec de primo articulo.

De ↄfirmatiõe dicti act9 ꝑ supiores vel alit.

Gene. 2. ⁊. 9.

Primo. an sacra. noue le.

¶ Quãtum ad secundum articulum.

Utrum scilicet matrimonium sit sacramẽtum. Dico ꝙ matrimonium vno modo accipitur pro obligatione vel vinculo coniunctionis inter personas legitimas: obligatione dico causata vel derelita ex actu voluntatis mutuo: quo contrahitur talis obligatio. ¶ Secundo modo accipitur pro signo sensibili apposito a Christo ad talem cõtractum. quod quidem signum causatiuum est gratie in contrahentibus ex institutione diuina. ¶ Tertio modo dicit vnus doctor. licet valde improprie: ꝙ matrimonium accipitur pro actu ipso voluntatis mutuo contrahendi obligationem seu vinculum indissolubile iter masculum ⁊ feminam ad actum supradictũ ⁊ illa obligatio vocatur matrimonium primo modo dictum. ¶ Primo modo accipiendo matrimonium: planum est ꝙ nõ est sacramentum: sed magis est obligatio vel vinculũ ⁊ est aliquid spirituale vel respectus rationis derelictus ex actu voluntatis in obligante seipsum. Et patet etiam quia manet talis respectus ⁊ talis obligatio in transeunte sacramento matrimonij quod est in fieri ⁊ non manet post factum esse. sicut manet eucharistia: que quantum ad hoc est singulare sacramentum. Tertio modo etiam patet ꝙ non est sacramentum. quia est actus voluntatis ⁊ aliquid spirituale: non autem sensibile sicut oportet esse sacramentum noue legis. ¶ Secundo modo dico: ꝙ est sacramentum noue legis. Et dico primo ꝙ tale fuit ⁊ est deo possibile. non enĩ implicat contradictionem: ꝙ ad cõtractum matrimonij apponatur signum sensibile tale: quale dicetur infra ⁊ efficax gratie. ¶ Secundo dico: ꝙ fuit congruũ tale signum institui: cum quo contrahentibus gratia conferretur: vt talis contractus ⁊ matrimoniũ fideliter obseruetur. quia in hoc multe difficultates contingunt: ⁊ sequũtur talem contractum. patet in obseruantibus legitime sua matrimonia q̃tum ad multa onera: que contingunt in eis.

Primo. quõ ẽ sacra. ⁊ de ↄgruẽtia eius.

Primo. prima descriptio.

¶ Potest autem istud sacramentum describi sic. Matrimonium est sacramentum obligationis mutue inter personas legitimas vinculo indissolubili ad procreationem ⁊ eductionem prolis ad cultũ diuinum facta a contrahentibus sub certis verbis cum debita intentione prolatis ex institutione diuina efficaciter significans coniunctionem animarum gratiosam vel gratiam in mentibus personarum. ¶ Uel sic. ⁊ est quasi eadem sententia. Sacramentum matrimonij est expressio certorum verborum maris ⁊ femine legitimarum personarum significantium traditionem mutue potestatis corporum pro suo perpetuo ad prolem debite procreandam ex institutione diuia efficaciter significãs gratiam in mutuo contrahentibus ad coniunctionem mutuam animarum gratiosam. ¶ Et non est hic aliquod dubium declarandum: nisi ꝙ primo in prima descriptione dicitur sacramentum obligationis. Dico autem: ꝙ hic est constructio transitiua. Nam obligatio illa non est sacramentum loquẽdo de obligatiõe respectu illo qui dicitur vinculum. sed magis est signatum q̃ signum vel sacramentum. Unde est sacramentum obligationis: nõ ꝙ sit obligatio: sed obligationis signum. ¶ Secundo dicitur in vtraq3 descriptiõe sub certis verbis in persona vel certorum verborũ i alia. Ex quo videretur ꝙ licet inter mutos posset esse: ⁊ sit frequẽter matrimonium in vinculum ⁊ obli-

Secũda.

Descrip. Primo. declaratio.

gationem contractum per voluntates eorum expssas certis signis alijs q verbis: tamen inter ipos non potest esse matrimoniu sacramentum. qz cōiter tenet ab eccl'ia: q sacramentu qbibz in pbis psistit. Si autem non sint verba necessaria: tunc ponendu est ibi pro verbis alia signa qd tn non videt mihi. ¶ Tertio dicitur ibi: q hoc est ad pcreationem plis τ educationem. Et hoc non debz intelligi simpliciter τ absolute sed sub conditione: τ nisi impediatur: sicut patebit infra. Nam τ sterilis τ virgo nubere pot: sicut magis dicet infra. ¶ Quarto dr ibi qd est dubiu qz dr q ista expssio verbor sacramentaliu debet fieri p contrahetes. Ex quo videretur: q contrahentes sunt ministri huius sacramenti τ vir precipue. Ille enim qui pfert verba sacramenti minister est ipsius sacramenti. vnde sacerdos non requiritur in hoc sicut minister: sed sicut solemnisans factum. quod patet qz p seipos ipi contrahentes possunt nubere: τ nubunt: τ sortiuntur sacramentum τ vinculum: τ ptrahunt. Si autem aliquis alius potest esse minister: videtur q ille est minister sacramenti: qui est minister cōtractus matrimonij: vnde τ parētes quādo cōtrahunt pro filijs:
Pba i matrimonio exprimēda sunt ministri sacramenti forte. ¶ Sz que sunt verba illa que debent exprimi. Dico q non sunt ita pcisa verba: sicut in aliquibus alijs sacramētis. cōiter sunt ista inter ptrahentes. Accipio te in meum accipio te in meam. Nec est vna forma tm indiuisibilis sicut nec vnus minister: sed plures contrahētes. Et si dicantur aliqua alia verba sufficienter τ de psenti exprimētia consensus mutuos: sufficit nō solum ad ptractum sed etiam ad sacramētum. ¶ Qz autem dicitur vltimo ex institutione diuina τc. patz q cōmune est omni sacramēto pferre gratiam ex pacto vel institutione diuina. Istud autez sacramentum non pfert gratiam primam sed secūdam augēdo gratiam. vnde dico q psupponit gratiam indigne suscipientibus. τ quicūqz scienter et aduertenter suscipit hoc sacramentum in peccato mortali: peccat mortaliter τ facit irreuerētiam sacramento frustrans ipm a suo effectu principali. Hec de secundo articulo pncipali.

¶ Quantum ad tertium articulum

Matrimoniū qn a q τ quo° institutū ticulum dico primo q matrimonium vt nolat obligationem τ vinculum ppetuum supradictum fuit institutum a deo in officium tempore innocētie pconizante ipo Adam. vnde per os Ade loquut' est deus: quādo dicit hoc nūc os. τc. Et sequitur: propterea relinquet homo patrem τ matrem: τ adherebit vxori sue: τ erunt duo in carne vna. Et hoc repetit xps dicens hoc dictum fuisse a deo nō quidē immediate sed mediante Adam τ fuit preceptū a deo immediate p tempore illo: quādo dixit Genesis. 2. Crescite τ multiplicamini. τc. ¶ Secūdo dico: q fuit a deo pceptum τ institutum in remediuz
Gene. 3. τ officium post lapsum. Gene. 3. Multiplicabo cōceptus tuos. Similiter etiam post diluuium. Genesis nono. quādo dictum fuit residuis diluuij. crescite. τc. Et similiter potest dici de contractu sicut de obligatione τ vinculo. ¶ Tertio dico q modo non obligat preceptum de cōtrahendo sicut tunc quando fuit datum pter paucitatem hominum τ fidelium. sed adhuc obligaret: si ad tantam paucitatem fidelium veniretur. ¶ Quarto dico: q fuit instististitutum in sacramentum a Christo. quia ipse instituit omnia sacramenta ecclesie. Sed si queratur quando τ vbi habetur hoc dicitur: q conuenientius non habetur hoc alicubi q Mathei. xix. Vbi mat. xix.
approbat τ excitat illud: quod fuerat institutum. Genesis secundo. Et non solum approbat contractum matrimonij: qui tunc fuerat institutus. Sed etiam videtur q sacramentum de nouo instituat τ apponat quando dicit: quod deus cōiunxit: homo non separet. Licet istud non cogat. certum est tamen quomodocūqz q Christus hoc sacramentuz euāgelicū istituit: sicut dictū ē supra de alijs sacramentis. Et non fuit matrimonium vt sacramentum sub aliqua lege alia: licet fuerit ptus matrimonij τ vinculum indissolubile. nisi forte sub lege Mosaica quod dico pter libellū repudij. de quo inferius apparebit. Hec de tertio articulo.

¶ Ad primum principale patet: ad argumēta pn.

tet: quid dicendum. q licet contractus matrimonij fuerit institutus ad obligatonem τ vinculum τ in officium ab Adam vel potius a deo mediāte adā: non tamen vt sacramentum. vnde nec matrimoniū antea ad gratiam conferebat: sicut sub lege euangelica. ¶ Ad secundum dico: q matrimonium p obligatione non est sacramentum. Dico tamen q actus matrimonialis non est illicitus simpliciter. licet priuetur in ipso actus rationis: sicut etiam in somno priuatur. Potest enim talis actus imperari a voluntate secundum rationem τ propter bonū finem sicut etiam actus dormiendi licet in ipso ad tempus priuetur vsus rationis. Uerum est tamen q si aliquis se perpetuo sic priuaret vsu rationis: grauiter peccaret. ¶ Ad tertium dico: q circa sacramentum in se ecclesia nihil potest immutare: sz circa personas susceptiuas bene legitimando vel illegitimando eas ad contrahendum. Et dico: q hoc relinquit Christus in dispositione ecclesie qātum ad aliquos casus τ gradus. Et fuit congruū: sicut patet quia ecclesia rationabiliter τ ad bonum ecclesie legitimat vl' illegitimat aliquas personas ad contractum. sicut etiam ipsa ecclesia ordinat de materia penitentie subdendo hunc peccatorem isti sacerdoti τ istum illi. quare τc.

¶ Distin. xxvij. xxviij. τ. xxix.
Questio Unica.

CIrca distinctiōes xxvij. xxviij. τ. xxix. scilz. queritur Utrum consensus expressus per verba de presenti non coactus τ sequens apprehensionem veram non erroneam causet matrimonium inter personas legitimas. ¶ Uidetur q non requiratur ver' consensus mutuus expressus per verba de presenti. Primo q non requiratur consensus contrahentium. quia parentes possunt contrahere pro filijs etiam absentibus. Similiter q non oporteat cōsensum exprimi per verba de psenti. quia cōsensus

expressus per verba de futuro cum carnali copula sequēte sufficiunt ad matrimonium: ⁊ matrimonium per talem copulam consummatur: nec possūt separari. ⁊c. ¶ Secūdo videtur: ꝙ ꝯsensus coact⁹ metu cadēte in constantē virū causet matrimoniū: nec oporteat consensum esse liberū. q2 vbi constās qui inducitur vel cogitur per metum ad dicendū verba: accipio te in meam: aut dicit verum. ⁊ sic vere consentit sicut dicit ⁊ in verū matrimoniū. Aut non consentit: sicut dicit. ⁊ tunc mentitur: ⁊ perniciose mentitur. ⁊ sic grauiter peccat. ⁊ per ꝯseq̄ns non est vir constans. pauet enim non secundum ꝙ pauendum est. ergo ⁊c. Et confirmatur. q2 aliquis potest vere suscipere baptismum inductus per metum timore penarum. Extra de baptismo ⁊ eius effectu maiores. Et similiter digestis de dispensatione impuberum dicitur: ꝙ pater potest cogere filium ꝗtūcunq3 inuitum ad matrimonium: ⁊ filius tenetur sibi obedire ad seruandum pmissum pris si prius contraxerit ꝓ eo. ¶ Tertio videtur: ꝙ cōsensus erroneus impediat: sed sufficiat ad matrimonium. Tum q2 inter Jacob ⁊ lyam fuit verum matrimonium. ⁊ tamē lya fuit ei supposita eo ignorante. Et confirmatur q2 errans circa personam baptisatam siue sit seruus siue sit liber vere baptisat. ergo similr aliqs errās circa ꝑsonā vere ꝯhit.

Ex de ba. ff. de dispen.

¶ Contra primum magister in lr̄a dicit: ꝙ requiritur consensus expressus per verba de p̄senti. ¶ Cōtra secūdū etiam est magister in littera qui ponit: ꝙ consensus coactus ipedit matrimonium. ⁊ adducit multas auctoritates. ¶ Contra tertium etiā est magister in littera ⁊ habetur in canone. xxix. q. secūda.

Mgr.

¶ In ista questiōe sic ꝓcedā

¶ Primo inquiram vtrū ad ꝯtractū matrimonij vel ad matrimonium requiratur mutuus consens⁹ expressus ꝑ verba de p̄senti tanq̄ causa. ¶ Secūdo vtrum requiratur consensus liber non coactus ⁊ an coactio impediat. ¶ Tertio an requiratur consensus non erroneus sed sequēs app̄hensiones veram ⁊ quomodo error impediat.

¶ Quantum ad primū arti/

culum dico ꝙ aliud est loqui de contractu matrionij: aliud est loqui de sacramēto matrimonij. loq̄ndo de contractu matrimonij dico: ꝙ requirit̄ mutu⁹ consensus expressus per aliqua signa certa: quibus constet de consensu interiori mentis eo modo quo constare potest de mente hominis ꝑ signa exteriora. ⁊ signa dico de p̄senti consensu: non signa pronostica de futuro vel recordatiua de p̄terito.

Ad ꝯtractū matri. an req̄ratur ꝯsensus mutuus exp̄ssus ꝑ ỽba de p̄nti. ⁊c.

¶ Q2 autem requiratur consus ⁊ de p̄senti: patet. quia contractus matrimonij: sicut dictum est i questione p̄cedenti: est donatio quedam vel trāslatio voluntaria potestatis corporis sui in alium vel aliam personam. nō autem transfertur talis potestas in alium: nec fit talis donatio: nisi consentiat ip̄e donans: ⁊ p̄sentialiter consentiat. Aliud enim est promittere de futuro: ⁊ aliud dare: nec vnum potest esse aliud. dare enim est de presenti. ¶ Sed ꝙ requiratur mutuus consensus. pꝫ. quia contrahere matrimonium est contrahere obligationē ⁊ respectum equiparātie in vtroq3 extremo. Matrimonium enim claudicare non potest. ⁊ sicut requiritur consensus in vno coniugum: vt in alium transferat potestatem corporis sui: ita ⁊ in alio econuerso. ¶ Sed ꝙ sit ꝯsēsus expressus per signa aliqua ⁊ de presenti: oportet quia alioquin non potest fieri contratus sicut patet etiam in alijs contractib⁹ Non enim solus consensus sufficit ad contractus inter homines: ꝙ sit interius latens. sed oportꝫ ꝙ in signo aliquo sensibili fiat exterius patens. q2 homo videt ea que patent. deus autem intuetur cor. dicitur primo regum. ¶ Sed vltimo quantum ad hoc dico ꝙ non oportet ꝙ talia signa sint verba: sed possunt esse alia quecūq3 signa exprimentia sufficienter consensum talem mutuum ipsarum personarum. Unde potest matrimonium contrahi per litteras vel per alia signa inter mutuos. vnde ⁊ in alijs contractibus videmus: ꝙ firmius fiunt per alia signa multa q̄ per verba sola ⁊ nuda. Puto etiam ꝙ ad contractū matrimonij nō oporteat verba ip̄a exprimi vel signa dari vel fieri a cōtractibus: sed possunt per alios exhiberi: qui i hoc possunt esse ministri contractus talis: consentientibus tamen vel non contradicētibus ip̄is contrahentibus. hoc patꝫ extra de sponsalibus: vbi dicit glosa: ꝙ si parentes contrahant pro filijs tacentibus ⁊ p̄sentibus: sufficit expressio consensus parentū. ¶ Loquēdo autem de sacramēto matrimonij dico ꝙ ad ip̄m preexigitur vel requiritur ver⁹ consensus mutuus sicut ⁊ contractus. quia non est sine contractu. ¶ Secūdo dico sicut probabiliter dicendum: ꝙ oportet illum consensū exprimi per verba de presenti. ⁊ non sufficit: nec pertinet ad sacramentum. ꝙ per alia signa quecunq3 sint illa sine verbis: quia sacramentum quodlibet noue legis i suo fieri in aliquibus verbis consistit sicut videretur. ⁊ in talibus verbis exprimentibus consensum de presenti cōsistit forma sacramenti. Persone autem contrahentes sunt materia. Si autem dicatur ꝙ in hoc sacramento non requiruntur verba: sed sufficiunt alia signa efficacia de presenti tunc latitudinem magnam habet forma huius sacramenti ad verba vel alia signa equipolentia exprimentia consensum ⁊ trāslationem vel donationem mutuā corporum de presenti. primum tamen videtur mihi probabilius. ¶ Tertio dico: ꝙ sicut videtur mihi probabilius: oportꝫ ꝙ illorum verborum de presenti ministri ⁊ prolatores sint ip̄i contrahentes ⁊ non alij a contrahentibus. Eiusdem enim quantū ad rationem sacramenti est consentire ⁊ consensū per verbum exprimere. quod patꝫ ex ip̄is verbis q̄ communiter in matrimonijs assumuntur: accipio te in meam accipio te in meum. que nō possunt sic absolute proferri ab aliquo alio: sed solum a contrahentib⁹. Unde ⁊ ip̄si soli contrahentes sunt ministri. Ex quo etiam patet ꝙ muti non possunt habere vel percipere sacramētū matrimonij: sicut nec ministrare supposito ꝙ in ỽbis ꝯsistat forma: ⁊ ꝙ a ꝯhētibus debent dici. pn̄t tamen contrahere per alia signa: sicut dictum est supra. Si autē forma nō tantum sit in verbis: vel dato ꝙ tantum in verbis: tamen nō oportet ꝙ illa verba dicantur a contrahentibus sicut nec de signis ꝙ ab ipsis exhibeantur: sed sufficit: ꝙ ab alijs: tūc alij possunt esse ministri vel in proferēdo verba pro contrahētibus: vel i exhibēdo signa ⁊ muti etiam in exhibendo signa pro seip̄is. Nichil affirmo de hoc. dicat̄ sicut sanius est

An ꝓdicta ad sacramētū matrimonij requirantur.

Nota de mutis.

dicēdum. ¶ Quod etiā requirātur ad sacramētū matrimonij verba vel signa de presenti: hoc patet. quia et ista requiruntur ad cōtractum sine quo non est sacramentum. Et vide: q consensus predictus sic expressus aliquo modo dici potest causa matrimonij. i. illius obligationis quia eo modo quo contractus mutuus est causa obligationis mutue inter cōtrahētes quia ille consensus mutuus sic expressus vel cum sua expressione est ipse cōtractus et potest dici predictus consensus esse causa sacramēti quoquo modo. quia consensus interior preexigitur ad sacramētū vel necessario cōcomitatur ita q sine ipso non est sacramētum. ipsa autē expressio vocalis ipsius cōsensus vel ipsa verba expressiua de presenti sunt forma ipsius sacramēti: vt dictum est supra verum est tñ: q formatio actiua verborum est causa actiua vel quasi verborū: et per p̄ns talis forme et ipsius sacramēti. et ipsa magis ptinet ad cōtractū forte q̄ ad sacramētum vel si ad sacramētum pertineat: tunc ad vtrūqȝ videtur ptinere: nec est inconueniēs. Aliquid tñ pertinet ad cōtractum: qđ non ad sacramētū puta cōsensus interior. et aliqđ econuerso ad sacramētum: qđ non ad cōtractum et in talibus contractus matrimonij et sacramētum matrimonij distinguūtur. Hec de primo articulo.

¶ Quātum ad secundum ar/ticulum est vna opinio que dicit: q volūtas simpliciter cogi non pōt: nec aliquis q̄tum ad cōsensum volūtatis et actū interiorē: sed pōt cogi fm quid q̄tum ad aliquē actū exteriorē per minas vel penas vel per metum pcipue cadētem in cōstantē virum. ¶ Et ideo dicit: q ad cōsensum interiorē cogi nō potest: sed ad verba exterius dicēda vt euadat penā vel penas sibi intētatas inducit et cogit ex metu. Et ideo aut dicēdo verba illa habet cōsensum interiorē: fm quā cogi non pōt. et tūc vere cōsentit et cōtrahit fm conscientiā licet non fm iudiciū ecclesie. Aut nō consentit nisi tñ in verba dicēda: vt euadat malū et penā sibi intētatam: quia hec verba sunt sufficienter euasiua penarū: et tunc nullum est matrimoniū nec fm conscientiā nec fm ecclesiam.

¶ Sed ista opinio videt simpliciter irrationabilis et cōtradicēs sibi ipsi. Primo contradicit sibi ipsi. qȝ quicūqȝ cogitur ad aliquē actū: qui nō potest exerceri nisi voluntate imperāte et cōsentiente: pōt cogi ad cōsensum interiorem volūtatis. sed fm istos aliquis pōt cogi ad actū exteriorem loquēdi et dicēdi verba: qui nō potest exerceri nisi cōsentiente et imperāte voluntate loquētis: quantūcūqȝ moueatur lingua ab aliquo extrinseco: vt patet. ergo et cetera. Similiter etiā patet fm eos. qȝ dicunt q talis consentit in verba dicēda. igitur contradictio est dicere primo: q volūtas cogi nō potest simpliciter q̄tum ad actū interiorē: et cum hoc dicēdo postea: q potest cogi q̄tum ad actū exteriorē loquēdi: qui nō exercetur sine cōsensu interiori. ¶ Secūdo dico q est irrationabilis. Primo qȝ timor cadēs in virum constantē nunq̄ inducit ipm ad malū aliquod: nisi vt vitet maius malū. nec vnq̄ inducit eū in malum culpe mortalis ad vitādum illud: qđ non est peccatū. tunc eīm non esset cōstans sed pauidus vltra qđ sit pauēdum et incōstans: sed si cogeret ad dicēdum verba illa sine cōsensu interiori cogeret ad mētiēdum mēdacio pernicioso et deceptiuo primi quod est pctm mortale et maius malū: q̄ consentire et nubere vel q̄ quodcūqȝ malum pene sibi intētatum, et cū nubere non sit malum sed bonū: tunc idē sequitur sicut prius ergo nunq̄ inducit vir cōstans p metum aliquius pene ad dicēdum talia verba sine consensu interiori. quē verba ptēdunt. Et patet manifeste p illud argumētum adductū in principio q̄stionis qđ potest adduci cōtra eos. qȝ aut dicendo verba illa ad que cogitur fm te: cōsentit sicut verba significant: et ptendunt: et sic fm eos est verum matrimoniū fm cōscientiam aut nō consentit: et tunc mētitur nec est constās. Si dicas: q nō oportet ipsum cōsentire nec mētiri. qȝ dicit verba et intendit dicere materialiter tñ ad euadēdum penas. Contra: qȝ dicit eas formaliter et significatiue fm formam et modum pferēdi: quicquid intēdat. quia dicēs absolute sic. accipio te in meam. et ita decipit proximum et pniciose mētitur sicut prius secus cū esset: si diceret: ego non cōsentio in te: sed cōsentio in ista verba dicenda accipio te in meam. qđ nichil valeret ad propositum cogētium vel cogētis: quare et cetera. ¶ Tertio sic. planū est q aliquis dicens verba pfessionis alicuius religionis et non cōsentiēs interi⁹ decipit religionē. et peccat mortaliter. Nec ad hoc debet induci vtēs ratiōe recta per quācūqȝ penam vel metum cuiūqȝ pene: sicut nec ad mortale ergo similiter in pposito. Similiter etiā patet: q pari ratione qua vir cōstans posset cogi ad illa verba dicēda: posset etiam cogi postea ad iurādum vere cōsensit: vel tunc consensit: sicut verba sonabant. vel etiam ad cognoscēdum eam sicut suā. sed planum est hoc esse falsum. quia tunc ad periurium et manifeste peccatum mortale cogeret nec esset cōstans: sicut patet. q̄ et cetera. ¶ Quarto cōtra eos. qȝ metus nō solum inducit ad actum exteriorem humanū: sed etiam necessario ad actum interiorē volūtatis. patet de timēte periculum submersionis in mari: quod non solum ex metu vel timore inducitur ad proijciendū merces: sed etiam ad velle proijcere licet nō sit hoc voluntarium simpliciter omnino absolute. Si eīm nunq̄ vellet proijcere: nunq̄ proijceret: sed pmitteret seipsum submergi cū mercibus suis. Sic in proposito suo modo est dicendum: quare et cetera.

¶ Dico igitur aliter q̄tum ad psentem articulum. Primo q nullus ad aliquē actum qui proprie sit humanus: potest cogi ab aliquo agēte creato. Q: non ad actum interiorē volūtatis patet ex libertate volūtatis ingenita: que nō subest alicui agēti: nisi illi qui creauit eā. et cū nullus actus sit humanus nisi in potestate voluntatis elicitiue vel imperatiue: patet: q ad nullum actum humanū potest cogi siue interiorem siue exteriorē siue ad loqui siue ad quēcunqȝ aliū. ¶ Secundo dico q aliquis cum vehemēter inducitur. per metum pene vel alio quouismodo tollēte simpliciter volūtarium: tamen inducente voluntarium secundum quid ad aliquem actum humanum: puta ad dicendum verba matrimonialia in proposito: quia aut consentit: sicut dicit se consentire. Aut non consentit. si non consentit tunc mendax est et inconstans. Nec cadit talis timor inducens ad peccatum mortale in virum constātem: et nullū ē matrimonium. patet ex predictis. quia non est ibi consensus necessarius

oooo.v.

Margin notes:
an ad matri. re q̄ra tur p̄sensus liber n̄ coact⁹. 1. opi.

3. 1. precedētē opi.

opi. doc.

sario ad matrimonium requisitus. vnde nec sm cō=
scientiam nec etiā sm ecclesiā est ibi matrimoniū.
Si autem consentit: ⁊ licet sibi consentire: quod di
co propter illos quibus non licet consentire: sicut
sunt religiosi ⁊ alij: quibus non licet nubere. Si cō
sentit dico inductus timore vel metu pene seu mali
maioris imminentis: q̄ sic consentire in matrimo=
nium contra voluntatem suam simpliciter ⁊ abso=
lutam: qua nolle nubere: ita q illud malum proba
biliter sibi imineat non ex coniectura leui ipsum ti
meat. Dico q dato q consentiat sm quid sicut di=
cit exprimēdo verba: ⁊ sit ibi volūtarium mixtum:
sicut proijciendo merces in mari: talis cōsensus nō
causat matrimonium: nec sufficit ad ipsum: immo
ꝓbatio ꝓ dictorū. impedit ipsum. ¶ Hoc probatur primo per ratio=
nē sic. contractus matrimonij formaliter est dona=
tio mutua vel translatio libera mutua potestatis
corporum: sicut est dictum supra: sed talis ꝯsensus
non est simpliciter liber licet sm quid. Est enim vo
luntarium mixtum. vnde non potest esse vera dona
tio. ꝫ ⁊c. Secundo sic. Nam matrimonium non de
bet contrahi ex illo consensu: qui si causaret matri=
monium: esset in preiudicium mutue societatis et
amoris inter coniuges ⁊ occasio solutionis. sed ta
lis consensus est huiusmodi: vt patet. ꝫ ⁊c. ¶ Ter
tio sic. Consensus nullus potest causare matrimo=
nium contra ordinationem ⁊ voluntatem superio=
ris vel legislatoris instituentis matrimonium. pa=
tet. quia matrimonium siue q̄tum ad cōtractum si
ue q̄tum ad vinculum siue q̄tum ad sacramētum
nullam efficaciam habet nisi ab instituente legisla
tore. sed legislator deus institutor matrimonij vo=
luit: q contrahens simpliciter ⁊ liberaliter consen
tiret: ⁊ nō ex metu vel coactione ꝑ metum caden=
Gene. 2. tem in cōstantem virum. quod significatur. vñ Ge=
ne. ij. quādo dicit per os ade: propter hoc relinquet
homo patrem ⁊ matrem: ⁊ adherebit vxori. adhere
re autē sic importat amorem liberalem. Et idem re
petit christus Mathei. xix. ꝫ ⁊c. Hoc confirmatur
auctoritate ecclesie non quidē instituentis sed pro
mulgātis statutum christi vel dei extra desponsali
bus: cū locum. Et per auctoritates magistri in lite
ra. ¶ Si dicas q aliquis potest cogi per obedien=
tiam superioris ad matrimoniū corporale: sicut ad
matrimonium spirituale: cū aliqua ecclesia suscipi
endo episcopatū aliquē ex mandato Pape. Simi
liter etiam patet hoc de facto. nam aliquis vel ali=
qua in casu tenetur contrahere etiā cum determi=
nata ꝑsona ex precepto Pape: licet non vt cōmu=
niter sicut dictum est supra ⁊ potest eam vel eū co=
gere ad matrimoniū. ⁊ si ꝯhit quātūcunqꝫ ex metu
pcti mortalis ne incurrat: vere cōtrahit. Similiter
etiam nō solum ex metu de ipso sed etiam de alio:
ne incurrat peccatum mortale: vere contrahit. sicut
si alius vel alia vult se occidere: nisi iste contrahat.
¶ Dico ad omnia ista: q si in omnibus ꝑdictis ca
sibus contrahat ⁊ siue ex obedientia ⁊ metu pecca
ti mortalis fugiendi siue in se siue in alio: vere con
trahit. ⁊ dico q liberaliter. quia ex affectione iusti
cie vel charitatis: quarū affectiones sunt vere ani=
mi libertates. sed non sic est in proposito: sicut pa=
tet. Nec ꝓprie dicēdū est: q ex metu: sed ex affectio
ne iusta ⁊ charitatiua. quare ⁊c. Si dicas: q sic est
in proposito. quia iste eligit dicere verba: ⁊ consen
tire per consequēs: ne mētiatur: ⁊ vt vitet peccatū

mortale. ꝫ ⁊c. Dico q illa sunt priuilegiata: ⁊ istud
non. Et potest esse ratio. quantūcunqꝫ iste consen=
tiat: non sufficit talis cōsensus: licet sequat̄ ad ver
ba ne iste mētiatur. nam ad dicēdum verba non ha
buit tale motiuum ita spirituale: sicut illa. Non est
eñ simile de timore vel metu peccati ⁊ metu pene.
si enim ex metu peccati diceret verba: ⁊ cōsentiret
valeret matrimoniū. sic de metu pene. Et ita si ista
ratio non placet: recurre ad institutionē legislato=
ris. de qua certum est: q talis est. ⁊ ꝑ consequēs q
iste quantūcunqꝫ sentiat: nō tñ trāsfert. nec sua vo
litio sufficit sine voluntate dei vel dñi superioris
seu contra institutionem eius. Hec de secundo ar=
ticulo principali.

¶ Quātum ad tertium arti=

culum dicō q error vel ignorantia vel facit inuolū An ꝯsen
tarium simpliciter sm philosophū. 3. ethicorū. con sus erro=
tractus autē matrimonialis vel matrimonium de= neus ipe
bet esse quid voluntarium simpliciter. Et ideo di= diat mri.
co: q cōsensus sequēs apprehēsionem erroneam vl̄
ignorātiam de aliquo ꝑ se vel de necessitate requi=
sito ad matrimonium: dico q non causat matrimo
nium: sed magis error talis vel ignorātia impedit
matrimonium. ¶ Sunt autē tria: quorum ignorā=
tia vel error circa ipsa tollit matrimonium. vnū est tria quo=
persona ipsa. Error eñ vel ignorātia persone de= rū igno=
terminate: cui debet nubere: tollit matrimonium. rātia tol=
Non eñ intendit nubēs tradere corpus suum nisi lit matri.
certe ⁊ determinate ꝑsone isti vl̄ isti: ⁊ ideo si erret
circa ꝑsonam putans contrahere cum vna ⁊ cōtra
hit cum alia: nichil fit: nec matrimonium valet.
¶ Secūdum est conditio seruilis ꝑsone: vel quecū 2.
qꝫ conditio impediēs ne persona possit transferre
potestatē corporis sui in alium sicut ecōuerso. Et
ratio est. quia nubēs non intendit tradere potesta=
tem corporis sui: nisi illi qui econuerso potest dare
potestatem corporis sui. Nam matrimoniū in mu
tua obligatione ⁊ trāslatione consistit. Non est. n.
datio mere liberalis: sed redditionē expectans: dos
si des. Et obligatio matrimonialis ē relatio equi=
parantie. ⁊ ita matrimonium claudicare nō potest
Seruus autē non habet potestatem corpus trāsfe
rendi suum: nisi de voluntate domini. quare ⁊c.
¶ Tertium est fraus vel dolus alterius contrahē 3.
tis: vt si alter non contrahat affectu maritali sed
affectu libidinis ⁊ fornicationis explende. tūc eñ
non valet matrimonium. Et si constaret hoc perso
ne contrahēti in bona simplicitate: nullo modo de
beret petere vel reddere. Similiter etiam si ad di=
ctum alterius cōtrahentis dolose formet sibi con=
scientiam de hoc: sed durante ignorātia excusatur
a fornicatione petēdo ⁊ reddendo nec ad dictū al=
terius dolose ꝯhentis debet sibi conformare con=
sciētiam: sed potius debet putare ⁊ iudicare: q pri
mo vere consensit sicut debuit: ⁊ modo postea men
titur: quādo dicit se non cōsensisse. vnde dico: q po
test ⁊ petere ⁊ reddere. Dolosus vero tenet̄ nec pe
tere nec reddere. qꝛ vtroqꝫ mō fornicaret̄ sed tenet̄
ad consentiendum in alium vel aliam quā duxit no
uo consensu vt in suam: ⁊ consensu ad matrimoniū
requisito. ⁊ tali consensu superueniente consensui
illius qui in bona simplicitate contraxit ratificat̄
matrimonium. ¶ Ex predictis sequuntur aliqua.
Primo q ignorantia vel error circa aliquid acci=

dētaliter se habēs ad matrimonium ⁊ non ꝑ se nec necessario requisitum nō tollit matrimonium: vt si pulchra vel turpis vel diues vel pauper vel bona vel mala in moribus. Secundo sequitur: ꝙ ignorā tia melioris conditionis nō tollit matrimonium: licet ignorātia peioris vt seruitutis tollat matrimo nium: quare ⁊c̄. ¶ Ex his patet ꝙ ad matrimoniū contrahēdum requiritur cōsensus verus expressus per verba vel signa consensus. de p̄senti nō coact⁹ et sequēs apprehēsionem veram non erroneam vel ignorantiam. Hec de tertio articulo principali. (Sūmatō)

¶ Ad primum principale q̄si/

(ad rōnes ꝑncipa.)

tum ad illud quod dicitur patres vel parētes pos se contrahere pro filijs: dico ꝙ nō possunt cōtrahe re pro filijs dissentientibus: sed si sint presentes et tacētes presumit ecclesia: ꝙ consentiant: ⁊ iudicat cōtractum verum: licet in rei veritate non sit cōtra ctus nec obligatio inter filios: nisi cōsentiant. Si gna em̄ parētum cum consensibus tacitis filiorum sufficiunt ad cōtractum: sed vtrum ad sacramentū dictum est supra. Ad illud quod ibidē additur: ꝙ non requirit̄ expressio cōsensus per verba de p̄sen ti: sed sufficiunt verba de futuro cum carnali copu la sequēte. Dico ꝙ nō est verum: nisi superueniat no uus cōsensus de presenti. vnde nō video: ꝙ illa car nalis copula sequēs causet matrimonium veraci ter: licet presumat ecclesia ꝙ sit verum matrimoniū quia presumit meliorē partem de sic copulatis: sc3 ꝙ copulent̄ affectu maritali: ⁊ ꝑ consequēs ꝙ con sentiant de presenti ⁊ rationabiliter. hoc p̄suppo nit ecclesia. q2 licet non sit hoc necessariū: s3 possit esse illa copula ex affectu fornicario: ⁊ per ꝯsequēs matrimonium nullum: tñ quia de occultis iudicare nō debet nisi deus: ⁊ vnusquisq3 supponēdus est bo nus: donec ꝓbetur esse malus: rationabiliter sup ponit: ꝙ isti nō velint peccare mortaliter: nec forni cari. Et ꝑ consequēs cū affectu maritali se cogno scunt: ⁊ in seinuicē consentiunt: ⁊ fit matrimoniu3 verum. Ita dicūt aliqui. sed non video: ꝙ per illa3 copulam vel ex vi illius fiat matrimonium: nec ꝙ sit etiam licita: nisi precesserit cōsensus mutuus de presenti expressus ꝑ verba vel signa certa. Et dico ꝙ talem cōsensum sic expressum presupponit eccle sia precessisse: ⁊ rationabiliter presumēdo bonū de quibus nō est probatum malum. ⁊ ideo iudicat ma trimonium cōsummatum: licet frequēter nō sit ita in rei veritate. ¶ Ad scdm̄ patet primo q̄tum ad illud quod dicit̄ p̄mo de viro cōstante. dico ꝙ sicut dicit: ita cōsentit: sed dico. ꝙ talis cōsensus nō suf ficit immo impedit matrimonium. quare ⁊c̄. Ad il lud de baptisato ex metu dico: ꝙ baptisatus ex me tu: dum tñ non esset fictus: sed intēderet suscipere: quod intēdit conferre ecclesia: est vere baptisatus. Et nō est simile de matrimonio. quia ꝯditio bapti sati sit melior. Nec requiritur aliquis contractus vel mutuus cōsensus. quare ⁊c̄. Ad illud de dige stis dico ꝙ iura canonica nō approbant illud nec tenetur filius obedire patri nisi de bono ⁊ ecōuer so: nec fit aliquis cōtractus vel obligatio filij: nisi consentiat. ¶ Ad tertium de Iacob ⁊ lya dico si ue iacob excuset̄ pro prima nocte siue non: de quo nō curo: quia nō fuit ꝯfirmatus: quin potuerit pec care: ꝙ lya fuit facta sua postea ipso iacob sciente ⁊ cōsentiente de p̄senti: ⁊ ꝯsensum suum ꝑ aliquod signum exprimēte. Ad illud de baptisato ignoran ter diceret̄: ꝙ si baptisans intenderet determinate ꝑsona3 aliquā baptisare: ⁊ p̄sentaretur sibi alia ad baptisandū: de qua nō intenderet: ꝙ non esset ver⁹ baptismus. quia deficeret intētio ministri. sed si in tēderet baptisare non determinate hu3c vel illum sed qui presentatur sibi: licet forte putaret ipsum esse vnum alium q̄3 sit: vere esset baptismus. Et in hoc est dissimile de matrimonio. quia in baptismo non requiritur aliquis cōtractus vel mutuus ꝯsen sus ⁊ baptisatus etiā fit melioris conditionis.

¶ Distinctionis Trigesime.
Questio Vnica.

Irca distictione3

xxx. quero. Vtrum inter Mariam ⁊ Joseph fuerit verum matrimonium. ¶ Videtur ꝙ non. quia Maria vouerat vir ginitatem. quod patet ex illo v̄bo: quomodo fiet istud quo niam virum non cognosco. i. cognoscere non ꝓpono. s3 vo uētibus virginitatem non solum nubere: sed velle nubere dānabile est s̄m Hierony. Et ponit̄. xvij. q. j. sunt quidam: q̄3 ⁊c̄. ¶ Secundo sic. Contrahēs verum matrimonium in aliquid ꝯsentit: sed nō tm̄ in cohabitationē ⁊ amorem mutuum. Sic em̄ fra ter posset cōtrahere cum sorore. q̄3 in aliquid aliud nō nisi in carnalem copulam: vt videtur. sed beata virgo nunq̄3 consensit in carnalem copulam: absit. ergo ⁊c̄. ¶ Tertio sic. numerorum vltimo habetur (Nūerō. viti.) ꝙ mulieres sub lege mosayca debebāt nubere vi ris cū tribubus suis. sed maria non erat de tribu Joseph. quia Joseph erat de tribu iuda. patet Lu (Luce. 2.) ce. 2. Eo ꝙ esset de tribu ⁊ familia Dauid. Maria autem de tribu leui. quia erat cognata elizabeth. ⁊ tribu sacerdotali. patet Luce. 1. Et ecce elizabeth (Luce. 1.) cognata tua. q̄3 ⁊c̄.

¶ Contra Magister in litera. Et accipit̄ ab euangelio Mathei. 1. Cum (Math. 1.) esset desponsata mater Jesu maria Joseph. ⁊c̄.

¶ In ista q̄stione sic procedā.

¶ Primo inquiram: vtrum congrue ⁊ licite bea ta virgo vouerit virginitatem. ¶ Secundo inqui ram: vtrum post tale votum licite et congrue con traxit matrimonium. ¶ Tertio per quem modum ¶ Vltimo ad rationes.

¶ Quantum ad primum ar/

(Btā virgo an vōuerit licite virginitatem. 1. opinio.)

ticulum videret̄: ꝙ beata virgo non vouerit licite virginitatem. primo quia virginitas cōtrariatur precepto legis nature dato de cōseruatiōe speciei Crescite ⁊ multiplicamini. quod nō legitur fuisse reuocatū. ¶ Secūdo. quia nō minus peccat impe diēs conseruationē speciei: ⁊ per consequēs gene rationē ⁊ vitās talem actum: q̄3 impediens cōser uationem ꝓprij indiuidui subtrahēdo sibi omnem cibum. Nam bonū speciei q̄to comunius: tāto me lius. ¶ Tertio. quia virginitas exit a medio virtu tis. quia omnē delectationem veneream respuit. ⁊ ita videtur esse vitium defectiuum: ⁊ nullo modo virtus. quare ⁊c̄. ¶ Quarto sic. qua ratione licita

esset vni virginitas: eadem ratione et alteri. sꝫ hoc est inconueniens: ⁊ esset: ꝙ omnes tenerēt: et vouerent virginitatem. g ⁊c.

opi. doc. ¶ Sed ꝙ̄tum ad presentem articulum dicēdum est oīno ꝙ beata virgo licite vouit virginitatē ⁊ decuit vt voueret. ¶ Primo quia virginitas est virtus supererogationis. Qꝫ autem sit virtus: patet quia declinat delectationes sensuales vel brutales seu carnales ⁊ venereas sm dictamē recte rationis: nō quidem sm rem tenendo medium: ꝙ aliquas experiatur: et alias renuat: sed sm rationē ad aliquē finē rectum. Et iste finis potest esse cōtēplatio dei: vt liberius

Aplus. persona vacet diuine contēplationi sm apostolum ad Corinth. Uirgo cogitat: que dnī sunt vt sit scta corpore ⁊ spū. Delectationes vero carnales retrahunt: ⁊ distrahūt a tali contēplatione: vt patet. vnde ⁊ plato vt vacaret sapiētie permāsit virgo sm Aug. Scdo. qꝛ licitum est vouere statum preter necessarium: in quo licitū est pmanere. sed hic est status virginitatis. Probaꝛ per Hieremiā ⁊ Joannē baptistam ⁊ paulum: qui etiam pro tēpore quod fuit sub lege virgines permanserunt. g ⁊c. ¶ Secundo dico: ꝙ nō solum fuit licitum: sed etiam fuit congruum: vt voueret. Primo quia debebat esse: futura erat mater christi veri. decuit autē: vt virgo regia ea puritate niteret: qua nequit sub deo maior intelligi sm Anselmū. Secundo decuit: vt a se ipsa viam precluderet ingressus humani: vt sic soli deo viam daret: ⁊ spiritussanctus ipa obumbraret ⁊ corpus christi in ipsa fabricaret. hoc autē fecit p votum virginitatis. Uirum (inquit) nō cognosco,

resolutio quare ⁊c. ¶ Dico igiꝛ: ꝙ virgo beata quasi auroza diei ⁊ tēporis gratie cōuenienter vouit virginitatem: que multum inter alias virtutes pertinet ad pfectionem legis euangelice: ⁊ suam virginitatē domino consecraret.

Ad moti ua. 1. opi. ¶ Ad primum contra hoc dicō: ꝙ illud preceptū crescite ⁊ multiplicamini: nō est proprie loquēdo pceptuꝫ legis nature: sed legis diuine positiue: licet pro statu corruptibili multum videaꝛ consonum legi nature ad seruationē speciei. Sed de isto precepto dicitur ꝙ nō fuit pceptum cuilibet singulari psone sed communitati fuit traditū: vt per aliquos de cōmunitate impleaꝛ: nec oportet: ꝙ per oēs. sufficit ergo: ꝙ aliqui vacēt generationi ad intentionē precepti. ⁊ alij qui volunt abstinere sunt liberi pcipue in casu isto. quia multi sunt proni ad exequēdum illud preceptum ⁊ paucissimi ad abstinēdum. vnde non est simile de precepto isto: ⁊ de pcepto nature sup conseruationē proprij indiuidui sicut patet. ¶ Et per hoc patet respōsio ad secūdum. Sufficit em̄ nisi in quo essent valde pauci homines ⁊ pcipue fideles: ꝙ aliqui de cōmunitate illud exequanꝛ. Sicut non oportet quādo aliquod pceptum alicui cōmunitati iniungiꝛ: ꝙ omnes illud pceptum exequanꝛ: sed sufficit ꝙ aliqui qui ad hoc sufficiunt. Aliter diciꝛ ꝙ beata virgo: licet illud pceptum teneret: et oēs obligaret pro tēpore ⁊ loco: habuit specialem reuelationeꝫ de diuina voluntate. ⁊ sic potuit vouere. Sic etiam diceretur de Hieremia ⁊ Joanne: q̄ virgines permanserunt. ¶ Ad scdm̄ patet ex pdictis ¶ Ad tertium dico ꝙ virginitas obseruata sm dictamē recte rationis accipiēdo pro habitu ipo: est virtus ⁊ ardua ⁊ rara vel difficilis virtus. Quādo dicis: ꝙ nō qꝛ declinat a medio virtutis: ⁊ est agrestitas quedam: dico ꝙ medium virtutis cuiuslibet circa materiā virginitatis non ꝯsistit in medio rei sed magis in medio ratiōis. Nec est agrestitas declinare omnē talem delectationē propter finē conuenientē sm rectā rationē. sꝫ agrestitas eēt talē delectationem detestari: quasi sm se malā abhorrēdo eam. ¶ Ad quartum ꝙ non licet pari ratione toti cōmunitati ⁊ omnibus de cōmunitate simul sumptis vouere ⁊ tenere virginitatē: sicut vni vel duobus vel tribus. quia nō sequitur idem incōueniēs ad vnum: sicut ad aliud: vt patet. vnde ⁊ si oēs vellent cōtinere vel virginitatē tenere: Dico ꝙ papa ⁊ principes possent aliquos ad nubēdum ⁊ generādum cōpellere. immo ⁊ deberēt. sed benedict⁹ de⁹ ⁊ non oportet modo homines ad hoc compellere. licet igitur liceat sic cōtinere isti vel illi seu aliquib⁹ de cōmunitate: non tamen oībus simul. sicut patet. quare ⁊c. Hec de primo articulo principali.

¶ Quātum ad secundum articulū: qui est magis ad ꝓpositum dicēdum est omnino: ꝙ beate virgini non obstante voto virginitatis licuit cōtrahere. Secūdo dicēdum est ꝙ decuit ipsam cōtrahere. ¶ Primum probaꝛ. quia de facto contraxit. vt habetur Math. 1. Cum eēt desponsata ⁊c. Sed planū est: ꝙ cōtrahendo non peccauit ergo ⁊c. Secundo quia vel erat tūc generale preceptū de contrahēdo obligans quēlibet pro tēpore ⁊ loco. vel si nō erat generale preceptum: sicut videretur per Hieremiaꝫ ⁊ Joannē baptistā: qui nō cōtraxerunt: tn̄ ipsa habuit de hoc speciale preceptum a deo p reuelationē. ¶ Et hoc decuit sm illas cōgruentias quas assignat Ambrosius super Lucā: latent quidē diuina misteria ⁊c. que ponunꝛ ibi multe ⁊ bone. Una est. vt iudei et herodes non haberēt occasionē persequēdi christum tanꝙ natū nō in matrimonio: sed potius verisimiliter ī adulterio vel ex adulterio: si nō fuisset nupta beata virgo. ¶ Secūda est. quia christus nō venerat soluere legem: sed adimplere. In qua tn̄ lege partus innupte dānatur. ¶ Tertia ne virgo haberet occasionē scandali ex mēdacio apparēti: si dixisset: se cōcepisse nō ex fornicatione: cū tn̄ esset innupta. Et similiter ne temerate virginitatis adureret infamia ¶ Quarta fuit: ⁊ est. vt maritus sanctus et iustus fieret testis integre virginitatis. ¶ Quinta potest esse et fuit: vt esset virgini in obsequium ⁊ fidelem socium in necessitatibus eius: sicut eundo in egyptū ⁊ reuertēdo: ⁊ huiusmodi. ¶ Alia cōgruentia adduciꝛ ibi ab Ambrosio: vt. s. dyabolus de virginitate marie falleret: vt. s. lateret eum virginitas. sed ista cōgruētia nō est multum efficax: sicut iacet. qꝛ dyabolus nō obstante matrimonio poterat cognoscere virginitatem marie: si appropinquasset: et a deo fuisset permissus: nec matrimonium in aliquo impediuisset. Sicut etiam mulier posset cognoscere virginitatem alterius saltem ꝙ̄tum ad integritatē carnis. sed puto ꝙ non fuit pmissus a deo nec etiam appropinquare. sicut etiam videꝛ dicere bernardus. Et similiter forte non curauit. qꝛ bene nouerat abstractiue ipsam esse desponsatam: ⁊ nō cogitabat aliquid de virginitate eius: nec timebat. et ꝙ̄tum ad hoc valet cōgruentia. ¶ Sic igitur dico

Btā virgo an p⁹ votū casti. licite ꝯxit mrimonium.

cōgruentie Ambrosij.

ꝙ licuit sibi contrahere: τ decuit: τ ꝙ de facto contraxit non obstante ꝙ prius voluisset. Hec de secundo articulo.

Per quē modū beata ꝟgo ɔxit matrimonium. 1. opi. ❡ Quãtum ad tertium articulum per quē modum licuit sibi non obstante voto virginitatis: dicūt aliqui ꝙ nō vouit virginitatem simpliciter τ absolute: sed sub cõditione. s. nisi deus disponeret aliter. s. ꝙ matrimonium duceret τ ideo quando constitit sibi: ꝙ placebat deo ipsam nubere: nupsit: τ votum nō fregit. quia conditio voti nō stetit.

2. opi. ❡ Alij dicunt: ꝙ vouit simpliciter τ absolute: sȝ nupsit nō obligando se ad carnalē copulā virginitatis oppositā vllo modo: sed tradendo corpus suum ipsi Joseph ad custodiam: vt custodiret: non vt pollueret. quare et cetera.

ↄ. 1. opi. ❡ Sed ista parū valent. primum quia illo modo nullus aliquid absolute voueret. quia in omni voto dato ꝙ illa cõditio nō exprimatur: tñ intelligitur ratiõabiliter. s. nisi de⁹ velit aliter ordinare. si deus voluerit: dicit Jacob⁹ ❡ Secūdo quia videtur hoc cõtra intẽtionē virginis: quãdo dicit: quoniã virum non cognosco. ꝙ nichil valuisset respondisse ad ꝓpositum virginis: nisi simpliciter vouisset virginitatē. ❡ Tertio quia ex dictis istorum videtur: ꝙ Maria simpliciter et absolute τ omnino sicut alie mulieres consensisset carnalem copulam incõpossibilē voto virginitatis quod nō videtur verum. quare τc̃.

ↄ. 2. opi. ❡ Contra secūdos videť ꝙ eodē modo frater et soror possent vel potuissent mutuo contrahere sicut maria τ Joseph. s. ad custõdiam corporum mutuam. ❡ Secūdo quia nō fuisset vniuocum matrimoniū Marie τ Joseph cum alijs. quia nō fuisset similis obligationis. ergo τc̃.

Opi. doctoris. ❡ Dico ergo breuiter ꝙ mulier cõtrahē do matrimonium non obligatur ad carnalē copulam: nisi vir petat. obligatur tñ τ tenetur reddere: si petat vir. quod patet. q: toto tēpore vite sue mulier potest nō petere. vnde nō obligať ex matrimonio petere: sȝ reddere. licet possit petere. Modo ad propositum dico: ꝙ virgo beata licet vouisset simpliciter τ absolute virginitatē potuit tñ τ licite cõtraxit. quia certificata fuit diuino oraculo: ꝙ nunꝗ ioseph peteret. obligauit ergo se ad carnalem copulaȝ sub conditione: de qua sibi constabat diuino oraculo: ꝙ nunꝗ cõditio poneretur. τ hoc nō repugnat voto virginitatis simpliciter. τ sic Joseph habuit dominiū τ potestatem corporis virginis: τ nunꝗ habuit vsum: sed priuatus fuit vsu: sicut ꝓbatur extra de verborum significationibus: ꝙ aliquorū est dominium: qui tñ nō vtuntur sed alij. Ita ꝙ potest vsus concedi retẽto dominio. ❡ Scđo patet hoc in alio exemplo. si quis enim iuraret cõtrahere matrimonium: τ post iuramētū statim voueret virginitatē: consulendū esset sibi: ꝙ cõtraheret matrimonium propter iuramētum seruãdum: τ ꝙ ante matrimonium ɔsummatum intraret religionē propter votum virginitatis seruãdū licet posset absqȝ cõtractu matrimonij intrare religionē. prima tñ via esset securior. τ sic esset perpetuum matrimonium τ dominiū corporis sui apud vxorem: τ tñ vxor priuaretur vsu s̃m vnū modū vicẽdi: qui de hoc teneretur. ❡ Tertium exemplū est de adultera: que cū sit vxor mariti habet dominiū τ potestatem corporis mariti. τ tñ frustratur vsu τ iure petẽdi. Sic in proposito ꝗtum ad factuȝ fuit Joseph priuatus vsu corporis virginis: non tñ iure petendi. quia nunꝗ fuit petiturus nec vsurus τ hoc constitit virgini gloriose: anteꝗ contraheret. quare τc̃. Hec de tertio articulo.

❡ Ad primum principale dico: ꝙ nubere vel velle nubere simpliciter τ absolute τ in omnē euentum. τ volẽdo petere est virginibus vouẽtibus dãnabile. sed nō sic beata virgo cõtraxit. ❡ Ad secūdum dico: ꝙ cõsensit in carnaleȝ copulam modo predicto. nec est inconueniens. Ad rōes ꝑncipal

❡ Ad tertium diciť vno modo: ꝙ illa lex non fuit vniuersalis sed tãtuȝ propter aliquas mulieres: ad quas deuolucbanť hereditates. ille enim debebant nubere cum tribubus suis: ne miscerentur hereditates: τ deuoluerẽtur ad alias tribus. Aliter diciť ꝙ Maria τ Joseph erant ex eadē tribu iuda cum Joseph qđ patet. quia christus vere fuit ex tribu iuda. τ nō nisi mediante Maria. vnde tribus sacerdotalis τ regia cõmixte fuerãt. et maria ex vtraqȝ tribu erat. verū est tamē: ꝙ genealogia deducta ab Abraham. Mathei. 1. Per accidēs ptinet ad mariam: inꝗtum attinebat Joseph. Unde τ s̃m Hieron. sup Matheum ibidē Joseph cogebať eã assumere vt ꝓpinquam. Narratur autē genealogia Joseph. quia s̃m Hierony. non est consuetudinis scripturarū: vt mulieruȝ genealogie numerentur. Fuit enim beata virgo ex tribu iuda ex parte patris sicut patet ꝑ Damas. Nam Joachim s̃m eū descẽdit ex Nathã filio Dauid. Anna vero mater Marie fuit de tribu leui: vt ex parte eius esset Maria cognata Elizabet.

❡ Distinctionum. xxxi. τ. xxxij.
Questio Unica.

Circa istas duas distinctiões quero. Utrū sint tria bona matrimonij: ex quorum altero teneanť inuicē semper reddere debituȝ altero petẽte. ❡ Videť ꝙ nō sint tria illa bona matrimonij q̃ assignãť sȝ bonum sacramẽti. bonū fidei τ bonum prolis. Primo matrimoniū est bonū de se: cum sit sacramẽtum. ergo non alijs bonis bonū. τ ita non ponitur ibi cõuenienter bonū sacramẽti vt videtur. ❡ Secūdo ꝙ nō bonū fidei. quia inter adulterã τ virū suum est matrimonium. τ tñ nō est ibi bonū fidei. ❡ Tertio de bono prolis: q: cū sterili vel virgine que vouit virginitatē vel cum sene iam emortuo potest esse matrimonium: τ tamē non est ibi bonum prolis nec in re nec in spe. ergo τc̃. ❡ Contra Magister in litera.

❡ In ista q̃stione sic procedã.

❡ Primo inquiram: vtrū actus matrimonialis q̃ est actus carnalis: requirat aliqua bona: quib⁹ excuseť. ❡ Scđo ostẽdam: quot sunt bona matrimonij. ❡ Tertio iq̃rã: vtrū ex obligatiõe matrimoniali teneať ɔiunx semp reddere debitū altero petente.

¶ Ultimo ad rationes.

Act⁹ matrimo. an reqrat aliqua bona quib⁹ excusetur. ¶ Quantum ad primum dicit: q actus matrimonialis exigit aliqua bona: quibus excuset: cuius ratio est. qz in tali actu priuatur homo vsu ratiōis ꝛ actu: sicut Aristoteles dicit in vij. ethico. vbi loquit de venere. ꝛ in tali actu non solū impossibile est aliquid intelligere: verū etiā ꝛ post talē actū minus disponit homo ad vsum rationis. vn̄ ꝛ p talē actum homo quasi totus hebetat: ꝛ
August. brutificat. Et cōfirmat per Aug. dicentē: q voluptas qua maior in corporalib⁹ voluptatibus nulla est momēto ipso tēporis quo ad eius puenit extremū pene oīs acies ꝛ vigilia cognitionis obruitur. nullus autē fm rectā rationē debet se obligare ad aliquid in quo tm̄ malū ꝛ tantā iacturā patiat: nisi sit aliquod bonū recōpensans. g nullus debet ɔtrahere matrimonium nec exponere se actui matrimoniali: nisi sint aliqua bona vel aliquod bonū recompēsans. ꝛ talia bona dicunt a sanctis excusantia talem actū. cuiusmodi sunt fides proles ꝛ sacramentū. Si dicat cōtra eos: q similiter in somno hō priuatur totaliter vsu vel actu ratiōis ꝛ nō solū ī momēto immo etiā tp̄e multo. qz fm philosophū pri-
i. ethico. mo ethico. felix nō differt a misero nisi fm dimidiū vite. i. fm tēpus vigilie. qz in alia medietate. s. ī tēpore somni nō differt. igit multo fortius requirentur aliqua bona excusantia somnū. qđ nō videt. dicūt q etiā somni sunt aliqua bona excusantia puta necessitas nature sustētande: ꝛ dispositio melior ad intelligēdū post somnū. vn̄ magis viget vsus rationis post somnū q̄ ante. sicut magis vigēt sensus ꝛ fantasia: q deseruiūt intellectui intelligēdo. Nā sine somno ꝛ ante somnū p vigiliā nimiā est fatigatio organorū ꝛ virtū sensitiuarum. quare ꝛc.

ɔ hāc opi. ¶ Contra istam positionē pōt argui pmo sic. qz in tēpore inocētie fuissent ista bona matrimonij. ꝛ tm̄ non fuissent excusantia actū matrimonialem. ¶ Secundo sic. inter mariā ꝛ Joseph fuit verū matrimoniū. ꝛ tm̄ nō oportuit ponere ista bona excusantia. ¶ Similiter, tertio in matrimonio spirituali aliquo cū pari voto cōiugū de virginitate seruāda nō oportet ponere talia bona excusantia. quare ꝛc. ¶ Similiter quarto quia actus matrimonialis nō est de se malus: sed pōt eē bonus: ꝛ moraliter circūstātionatus. patet. qz eiusdem rationis fuisset tp̄e innocētie. g nō requirit ex se bona excusantia. quare ꝛc.

ad argu. ɔ. pc. opi. ¶ Ad ista tn̄ etiam potest respōderi. Ad pmū dicēdum: q actus matrimonialis fuisset malus tēpore inocētie nō malicia culpe sed malicia iacture ratiōis pro tp̄e talis actus: ideo ꝛc. ¶ Ad scđm dicēdum: q inter mariā ꝛ ioseph possunt poni illa bona excusantia vel recōpēsantia nō simplr ꝛ in actu sed sub ɔditione. sicut et beata virgo obligauit se ad copulā sub ɔditiōe: puta si ioseph peteret. ¶ Ad tertium pōt dici per idē. ¶ Ad quartum patet ex solutiōe primi. quare ꝛc.

quot sūt bona ma. ¶ Quātum ad secundum articulū dico breuiter: q bona matrimonij assignant tria. s. bonū sacramēti. bonū fidei. ꝛ bonū ꝓlis. Ad cuius euidentiā notandū est: q fm ph̄m. 5. methaca. de pfecto bonū ꝛ pfectū idē. triplex aūt est: vel pōt intelligi pfectio rei. vna intrinseca ꝛ formalis alia extrinseca ꝛ finalis ꝓxima. tertia extrinseca ꝛ Nota.
finalis remota. Et similiter etiā bonū triplex. vnū formale ꝛ intrinsecū. aliud extrinsecū finale. ꝛ proximū vl immediatū. tertiū finale ꝛ remotū. ¶ Ad
Triplex bonū matrimonij. ꝓpositū dico q triplex ē bonū matrimonij. vnū formale ꝛ intrinsecū. alia duo finalia ꝛ extrinseca. Primū voco obligationē idissolubilē. pro statu pn̄ti dico qcqd fuerit antiquitus de repudio. Nā vinculū indissolubile est bonū formale ꝛ intrinsecū matrimonij. ꝛ vocat hoc bonū sacramēti: non q sit sacramentū noue legis vel signū sensibile: sed qz ē signū intellectuale vel potius intelligibile alicui⁹ signati alteri⁹ puta ɔiunctionis indissolubilis xp̄i ꝛ ecclesie. Uel aliter dr bonū sacramēti fm trāsitiuam locutionē. i. bonū aliquod cui⁹ signū est ip̄m sacramentū matrimonij. cū eñ dr in verbis sacramētalibus. accipio te ī meā vel in meū significat ista obligatio mutua simpliciter fieri: nō ad tēp⁹ vel ad horam: sicut patet. ip̄m g vinculū indissolubile dr bonū matrimonij. ꝛ est cōstructio intrāsitiua. qz ē matrimoniū ip̄m loquēdo formaliter. ¶ Scđm bonū 2.
est extrinsecū finale ꝛ ꝓximum. ꝛ est bonum fidei. nā ad ip̄m sicut ad bonū finale ꝓximū ordinat matrimoniū ip̄m vel obligatio ipsa. bonū autē istud fidei idem est q bonū fidelitatis ad cōiugem. Et in duob⁹ consistit primo q nō tradat corpus vni⁹ cōiugis nisi alteri cōiugi. qz hoc esset ɔtra iusticiā ꝛ fidelitatē. Et istud est necessariū semp ꝛ inuariabile in matrimonio sub omni lege: sicut nō ɔmittere adulteriū. Scđo in tradēdo corpus suū coniugi petēti pro loco ꝛ tp̄e: ꝛ solū vni coniugi pro tp̄e legis nature ꝛ tp̄e legis scripte: de quo inferius apparebit. ¶ Tertiū bonū est extrinsecū finale ꝛ re- 3.
motū. s. bonū prolis habēdex religiose educāde ad cultū diuinū: ꝛ est finis principalior. Un̄ ꝛ ad hūc finē ordinat precedēs finis. s. bonū fidei quo redditur debitū modo pdicto. ponit etiā vnus alius finis annexus matrimonio. s. vitatio fornicatiōis p tp̄e lapsus. Non solū eñ matrimoniū est in officiū ꝓcreandi prolē: sicut tēpore innocētie: sed est in remediū. Et ista duo bona. s. bonū fidei: nō fidei que est virtus theologica sed fidelitatis in reddēdo debitū positiue alteri cōiugi: ꝛ similiter bonū prolis sunt bona cōditionata in matrimonio. Nec est necessariū ista poni in re ꝛ in effectu absolute īter cōiuges: sed sub ɔditiōe: videlicet reddere debitū p loco ꝛ tp̄e: si alter ɔiūx petat. Pōt eñ absolute loquēdo alter nō petere: ꝛ sic etiā ali⁹ nō reddere. vn̄ ꝛ matrimonio iā rato siue etiā ɔsummato possunt perpetuā ɔtinētiā vouere. ex quo etiā sequit q bonū prolis ɔditionatū nō oportet: q ponat in re ꝛ ī effectu inter ɔiuges absolute: sed sub ɔditiōe. quia nō pōt poni proles siue redditione debiti: vt patet ꝛ ideo sub ɔditione ponit bonū ꝓlis. s. vt si euenerit: nō impediat: nec perimat. sicut fitab illis interfectoribus fetuū in vtero. Similiter si euenerit ꝓles ꝛ subuixerit religiose educet. ¶ Sed pmū bo- Qūo pri
nū. s. indissolubilitas vīculi est absolute necessariū mū bonū
pro tp̄e legis noue vsq ad mortē alterius ɔiugum matrimo
¶ Et hoc intelligūt aliqui nō solū de morte corpo nij est ne
porali: sed etiā de morte ciuili qñ. s. alter añ matri- cessariuz.
moniū cōsummatū altero volēte seu etiā nolēte: qz i. opi.
nō est vis siue velit siue nō: ꝓfitet religionē. Tūc eñ soluit vinculū: ꝛ nō manet vinculū nec obligatio inter eos. Et dicūt hoc instituisse xp̄m propter

maius bonum religionis. Nec ecclesia hoc attem-
ptasset statuere:nec statuit:sed magis statutū chri
sti publicat:ꝛ exponit ꝛ modificat aliqualiter q̄tū
ad determinationem temporis: videlicet ꝙ infra
duos menses post matrimoniū ratū possit cōiunx
intrare religionem. Qꝛ aūt xp̄s istituit vinculū ma
trimoniale sic dissolui:patꝫ ex dicto eius. Mathei.
xix. sunt eunuchi qui se castrauerūt ꝑpter regnū ce
lorum. qui potest capere capiat. Hoc aūt capiunt
perpetuo ꝯtinētes ꝑpter deum ꝛ precipue ꝯtinen
tiam voventes: vt religiosi. vnde ꝛ hic continētiā
talem matrimonio tanq̄ maius bonum ꝑposuit.
Similiter etiam patet facto xp̄i vocantis Johan
nem euangelistam a nuptijs ad religionem aposto
latus cuiu exēplum imitati sunt plures sancti.
2.opi. ¶ Alij dicūt:ꝙ nec sic vincunculum matrimonia
le dissoluitur:sed manet perpetuo vsqꝫ ad mortem
corporalem alterius coniugis. tūc alter superuiuens
soluitur a lege ꝛ vinculo matrimonij. ꝛ sic etiam
fuit in lege nature:quicquid fuerit de repudio le-
gis scripte:de quo dicet. dicūt tñ ꝙ hoc nō obstan
te cōiunx q̄ manet ī sclo post ꝑfessionē alteri⁹ ī reli
gione:pōt alteri nubere. nō quia solutū sit vinculū
ad primū coniugē sicut dicerēt primi:sed qꝛ nullus
est incōueniens ꝙ sit vna vxor pluriū:vni⁹ spūali-
ter:puta illius qui est in religione:ꝛ alteri⁹ carnali
ter: illius quē acceperit in seculo. Et ex hoc dicto
sequit ꝙ vna vxor posset esse centū virorū simul:vt
patet inducēti. ꝛ sit vnus vir centū mulierū. nec est
dicēda hic bigamia:vel (vt ita dicā) biviria. qꝛ vna
vnius tñ carnaliter vel corporaliter:alterius vero
Nota. vel aliorū spiritualiter. Qꝛ autē non soluat vincu-
lū matrimoniale post matrimoniū ratū ꝛ ante ma-
trimoniū consummatū per ꝑfessionē alterius ꝯiu
gū in religione:ꝑbatur qꝛ post matrimoniū ꝯsum
matū non solueret. ꝛ tñ planū est ꝙ vinculū nō ha
bet indissolubilitatē per illā carnalē copulā. ꝛ per
cōsequēs prius ante copulā illam carnalē: ꝑ quam
matrimoniū ꝯsummat:vinculū habuit indissolubi
litatē. vnde ꝛ hec est ratitudo matrimonij. s. indis-
Indisso- solubilitas ei⁹. ¶ Sed vnde cōuenit matrimonio
lubi'itas ista indissolubilitas vīculi ex cōtractu vel ex sacra
vīculi vñ mēto vel vnde. Dico ꝙ nō ex natura ꝛ vi cōtract⁹
mrīmōio cuiuscunqꝫ matrimonialis. potuit eñ instituere ꝙ
ꝯuenit. obligatio ex cōtractu esset ad tēpus:sicut forte or-
dinauit de repudio sub lege scripta. nec ex sacramē-
to vel vi sacramēti: Non est eñ effectus sacramēti
sed magis gratia ipsa. Et potuit de⁹ apponere sa-
cramētum ad cōtractum vel obligationē seu vincu
lū pro tēpore:sicut apposuit ad vinculū perpetuū
Et ideo dicit ꝙ talis indissolubilitas vinculi est a
deo sic ordināte:vt sit obligatio ꝛ vinculū ꝑpetuū
vel pro ꝑpetuo vsqꝫ ad mortez alterius. Alioquin
Correla- nō valeat cōtractus. ¶ Ex predictis de bonis ma
ria .I. trimonij ꝛ matrimonio sequit primo vnū correla-
rium:ꝙ si aliqui in cōtrahēdo exprimāt cōditiōes
oppositas bonis matrimonij:vt si dicat cōtrahens
cōtra primū bonū perpetuitatis vinculi. Accipio
te in meā donec occurrat alia magis placēs. cōtra
sm bonū fidelitatis dicat:do tibi meipsum. vel ac
cipio te:dū tñ possim alteri dare meipsum:ꝛ nō te-
near seruare tibi fidē:nec affirmatiue reddēdo tibi
debitū nec negatiue:quin pro libitu meo possim al
teri cōiugi corporaliter vel carnaliter copulari ha
bēdo corporaliter simul duas vel plures:corporali

ter dico ꝑpter predicta. Si etiā contra tertiū bonū
dicat:accipio te in meā:dū tñ procures venena ste-
rilitatis ꝛ huiusmodi cōtractus. dico talis nullus
est. quia est cōtra institutionē dñi superioris et le-
gislatoris de matrimonio cōtrahendo. Et ita nul-
lus habet potestatē transferēdi corpus suū ī aliud
isto modo. ꝛ sic cōtrahētes non solū nichil faciunt
sed etiā mortaliter peccāt. ꝛ nullo modo debēt in-
uicē petere vel redde:sꝫ reddēdo fornicant. ¶ Se .2.
cūdum correlariū est:ꝙ altero cōiugū mortuo:si re
suscitaret virtute diuina:superueniēs coniux non
teneret sibi nec obligaret matrimonialiter. expira
uit eñ vinculū in morte alterius. sm apostolū pri- Aposto.
me ad corinth. mortuus est vir. soluta est mulier a
lege viri. Et nō resurgit vinculū propter resuscita
tionē mortui:sed oportet interuenire nouū consen
sum viri ꝛ mulieris sufficienter expressum per ver
ba de presenti vel ꝑ signa equipolentia. Hec de se
cūdo articulo principali.

¶ Quantum ad tertium arti

Cōiunx an semp tenea tur reddere debitū al tero petē te. ꝛc.

culū dico ꝙ reddere debitū alteri cōiugi est prece
ptū affirmatiuum de iusticia ꝛ fidelitate obseruā-
da ad alterū. precepta autē affirmatiua licet obli-
gēt semꝑ non tñ ad semꝑ nec pro semꝑ sed pro loco
ꝛ tempore sm circūstantias debētes cōcurrere ad
actū preceptū. Et ideo dicó ꝙ cōiunx nō tenet red
dere alteri debitū ex obligatione matrimoniali ꝑ
quandocūqꝫ alius petit:sed in aliquibus casib⁹ po
test nō reddere. in aliquib⁹ etiā non solū potest nō
reddere:sed etiā debet non reddere:ita ꝙ grauiter
peccaret vel saltē peccaret:si redderet. ¶ Unus ca Casus in
sus in quo nō tenet reddere est: si petēs amisit ius quib⁹ nō
petēdi. qꝛ adulteriū cōmisit cū alia vel fornicatus tenet con
est. tūc eñ innocēs pōt nō reddere. ꝛ licet corpus ī iunx debi
nocētis sit alterius petētis:tñ amisit ius petendi ꝛ tū reddere
vtēdi corpore alterius:nec debet sibi reddi q̄tum- re ꝛc.
cūqꝫ petat. Si autē vterqꝫ lapsus est paria crimina
pari vindicta delent. ¶ Secūdus casus est statim Scd's.
post matrimoniū ratū si alter petat:nō tenet alteri
reddere:sed pōt differre ꝑ aliqd tēpus:ꝛ intrare re
ligionē:si voluerit. nec ille pro tūc habet ius petēdi
sic ꝙ debeat sibi reddi:licet possit petere licite. qꝛ
ius suū nō amisit. qꝛ nec peccauit. sed sicut pōt pe-
tere:ita alter nō pōt redere. ꝛ necessitas reddēdi sus
pēdit vsqꝫ ad tēpus quo deliberet:ꝛ intret religio
nē:si velit. Et ponit illud tēpus duorū mensiū post
matrimoniū ratū extra de couersione cōiugatorū
ex publico. Alioquin si statim redderet:ꝛ matrimo
niū ꝯsummaret:redderet se īhabilē ad religionē in
trandū:nisi de ꝯsensu alterius cōiugis. ¶ Sed q̄d Bonum
de vxore vel cōiuge manēte in seculo post ꝑfessio- dubium.
nē alterius in religione matrimonio prius cōsum-
mato:si timeat:ꝙ cōiunx manēs in seculo nolit cō
tinere:nūq̄ extrahēdus est alter a religiōe:de hoc
vident capitula ī iure ꝯria. Primū est. xxxiij. q. v.
vbi dicit qui vxorē suā velare ꝑmiserit:aliā nō ac-
cipiat sed similiter ꝯuertat. Ex quo videt ꝙ nō est
alter cōiunx de religione extrahēdus sed alter est
cōuertēdus ꝛ debet cōtinere. Cōtrariū vero vide
tur dici extra de conuersione cōiugatorū capitulo
primo vbi dicit:ꝙ laicus vxoratus qui de licentia
ꝛ ꝑmissione vxoris religionē ingressus professionē
fecerit: vxore in seculo remanēte:nec trāseunte ad
religionē nec ꝑpetuam cōtinētiam vouēte: potest

⁊ debet de monasterio reuocari. Quid ergo faciē
Solutio dū vel dicēdum. ¶ Potest dici ꝙ si alter cōiūx de
dubij p̄c. licētia alterius remanētis in seculo solēniter facta
auctoritate dyocesani episcopi: sicut cauet in regu
la fratrū minoꝝ: profiteat in religione: nō est extra
hēdus: nec reddēdus alteri. sufficiēter eñ alter vi
detur suo iuri renūciasse sic licētiando alterū: vt ꝓ
fiteret in religione. Si autē de licētia aliqua alte-
rius fuerit alter ingressus religionē ⁊ ꝓfessus: qua
quidē licētia nō videat sufficiēter renūciasse licen
tiās iuri suo nec efficaciter ſm formā vel modum
quē imponit: vel intēdit ecclesia in talib⁹ obseruā-
dū: extrahēdus est ⁊ reddēdus. Sic tñ extract⁹ nō
debet petere: q2 sufficienter q̄ntum fuit ex se: renun
ciauit iuri suo petēdi intrādo ⁊ vouēdo religionē.
sed pōt reddere. q2 iuri alterius nō potuit renūcia-
Nō hos re. quare ⁊c. ¶ Alij casus sunt in quib⁹ nō solū nō
casus. tenet reddere: sed tenet non reddere: vtpote qñ for
tiori vinculo tenet ad nō reddendū: vtpote si reddē
do vergat in detrimētum ꝓprie salutis vel incolu-
mitatis corporalis quā magis tenetur diligere: q̄
istud determinatū reddere alteri cōiugi. Cōsimili
ter fortiori vinculo tenet nō occidere fetū: vel nō es
se causa abortus: q̄ reddere. ⁊ ꝑ cōsequēs in pericu
lo abortus ⁊ in preiudiciū prolis tenet nō reddere
Cōsimiliter etiā magis tenet nō agere: vnde ꝓles
nascat leprosa: q̄ reddere. Et ideo tēpore mēstrui
tenet nō reddere mulier. q2 vt in pluribus tempo-
re mēstrui proles nascit vel generat leprosa. vñ nō
immerito infligebat pena mortis accedētibus ad
mulieres mēstruosas sub lege mosayca. q2 istud est
graue petm̄: ⁊ fuit hoc ꝓhibitū sub lege illa. Et nō
est putandū ꝙ minus sit ꝓhibitū sub lege euange-
De lepro lica: que est lex castitatꝫ. ¶ Si dicas de leprosis ꝙ
so. tūc sanus nō debet reddere debitū leproso cōiugi.
Primo q2 est in preiudiciū ꝓprie sanitatis corpo-
ralis. Secūdo q2 est cōtra bonū prolis. q2 nasceret
leprosa. Et pari ratione nec leprosus leproso. cui⁹
oppositū habet extra de cōiugio leprosoꝝ ca. j. mā
damus. ⁊ capitulo sequēti: si virū ⁊c. Respondet ꝙ
nō est verisimile: ꝙ ex tali ꝯiunctione sic breui quo
reddit debitū: sanus incurrat leprā. vnde ⁊ diutina
cohabitatio nō precipit. q2 ex illa pōt sanus infici:
vt videt. Esto etiā ꝙ timeret infirmitas lepre: di-
ceret ꝙ ad hoc se obligauit sanus in cōtrahēdo. vn
de ⁊ aliqui sacerdotes exprimūt illud in hostio ec-
clesie: quando contrahit matrimoniū. tñ totū istud
dubiū est. Et posset dici de alia infirmitate corpo-
rali: ꝙ etiaꝫ infirmus ad hoc se obligauit. Et ideo
aliter respondetur ꝙ illud supradictū nō debet in-
telligi de infirmitate perpetua: sed ad tēpus ratio
ne cuius pōt differri redditio debiti. sed de ꝑpetua
cuiusmodi est lepra: dico ꝙ debitū debet reddi siue
a leproso siue a sano ne perpetuo frustretur lepro-
sus actu matrimoniali. De bono prolis dicit ꝙ nō
obstāte hoc debet reddi. q2 melius est ꝙ proles na-
scatur leprosa q̄ ꝙ omnino nō nascat. Sed nō con
cluditur ꝑ hoc ꝙ mulier menstruata debeat petere
vel reddere possit. quia potest expectari tēp⁹: quo
mēstruo cessante poterit generari proles sana. Si
militer possunt inueniri aliqui casus in quibus te-
netur nō reddere. Et breuiter in omni casu in quo
actus reddēdi vel petēdi non posset bene circūstan
tionari moraliter: sed necessario esset moraliter ma
lus. Et ideo debet qñ oportet ⁊ vbi oportet ⁊c.

¶ De quādo tamen ⁊ vbi dicitur ꝙ non tenet red qñ vbi ⁊c
dere tēpore sacro: vel quādo debet cōmunicare. im nō tenet
mo tenet non reddere. quia precipitur non reddere debitū al
in tali casu. Nā ſm Hierony. tales exercētes actū ter cōiu-
illum carnalē inhabiles sunt ⁊ indispositi ad man- gū redde
ducādum carnes agni vel christi. Similiter etiā in re.
loco sacro precipitur ibi nō reddere qd patet ꝑ in-
terdictum loci: ex hoc ꝙ redditur ibidem debitum.
¶ Sed videtur michi dicēdum ꝙ licet tēpore sa-
cro cōgruum sit nō petere petēti: tñ necessariū est
reddere. Nec reddēs siue petēs propter hoc inhabi
lis est ad cōmunicandū sic ꝙ peccet. sed verum est
ꝙ non est sic habilis: sicut si talem actum nō exerce
ret. vnde nec prohibetur illo tēpore nec reddere: sꝫ
congruum est ꝙ abstineant vt vacēt orationi: sicut
apostolus dicit. ¶ De loco sacro etiam dico ꝙ non
est illicitum petere ibi vel reddere ex hoc precipue
si coniuges diu inhabitarēt locum: ⁊ nō possent ha
bere cōmode alium locū. Nec oporteret forte ꝙ lo
cus esset interdictus: nisi actus talis esset in eo pu-
blice factus. quare ⁊ cetera. Hec de tertio articulo
principali.

¶ Ad primum principale ar- Ad rōes
gumētum patet ꝙ primum bonū matrimonij non ꝓncipa.
est matrimonium sacramētum vel bonum sacramē
ti quod est signum sensibile collatiuum gratie: sꝫ si-
cut dictū est supra. ¶ Ad scdm̄ dico ꝙ inter adul-
terium ⁊ adulteram ⁊ innocētem nō est bonū fidei
quātum ad actum ex parte adulterātis. Ita ꝙ non
habet illud bonum in facto ⁊ executione: nisi ficto
modo. habet tamen in obligatione. quia ad tale bo
num obligatur. ¶ Ad tertium patet ꝙ bonū pro-
lis nō est de necessitate absoluta matrimonij sic vt
habeatur vel proponatur omnino haberi in re ⁊ in
effectu: sicut etiam nec actus coniugalis ex quo ꝓ
les dependet. Sed sufficit ꝙ proles habeatur sic ꝙ
si eueniret: gratanter susciperetur ⁊ religiose edu-
caretur vel educari proponatur. ⁊ ꝙ nullo modo i
pediatur per aliquem modum illicitum. ⁊ ita patet
ad illud quod dicitur de virginibus ⁊ sterilibus ⁊
alijs non potentibus generare vel non volētibus
ꝙ non obstātibus predictis possunt contrahere: et
sufficiēter in matrimonio eorū habet bonū prolis.

¶ Distinctionis. xxxiij.
Questio Unica.

Irca distinctionē
xxxiij. quero vnam questionē.
Utrum. s. aliquādo fuerit lici
tum habere plures vxores si-
mul vel successiue. s. repudian
do primā ⁊ accipiendo aliam:
¶ Uidet ꝙ nunq̄ licuit habe
re plures vxores simul. Pri-
mo quia hoc est cōtra institutionē matrimonij adeo Christ⁹.
per os ederūt (inquit) duo in carne vna. ¶ Secun-
do q2 nunq̄ licuit vni mulieri habere plures viros
vñ fuit ilicita biuiria. Igit nec bigamia. q2 q̄ntū ad
ea q̄ sunt matrimonij: vir ⁊ mulier sunt equalis cō
ditionis. ¶ Tertio q2 dicit glosa sup illud Gene.
iiij. ꝙ Lameth accepit duas vxores: ⁊ hoc fuit con
tra legē nature. sed qd est cōtra legē nature nulli li
citū est. g ⁊c. ¶ Quarto videt ꝙ nō licuit repudia

re vxorem habēdo per istum modum plures vxores: lz nō simul. qr hoc videt cōtra institutionē matrimonij. Relinquet inquit adam homo patrem et matrem: ꝛ adherebit vxori sue. Adhesio autem importat firmitatē ꝛ indissolubilitatē vinculi. Et cōfirmatur. qr cōtractus matrimonij est datio irreuocabilis potestatis sui corporis pro toto perpetuo cōtrahentium: vt dictum est supra. ꝛ probatum est hoc esse conueniens ad bonum prolis educande et bonum communitatis. ergo ꝛc.

¶ Contra primum legitur de abraham et iacob ꝛ dauid ꝙ habuerūt simul plures vxores: sed nō est presumēdū ꝙ in hoc peccauerūt. g ꝛc. ¶ Cōtra scdm dr deuteronomij. xxiiij. Deutef. xxiiij. si acceperit homo vxorē: ꝛ nō inuenerit grām in oculis eius ꝓpter aliquā feditatē: scribet ei libellū repudij: ꝛ dabit in manu eius: ꝛ dimittet eā de domo sua. Et eadē sententia quasi dr malachie. ij. cū odio Mala. 2 habueris (inquit) vxorem dimitte eam: dicit dominus deus israel.

¶ In ista questione sic ꝓcedā.

¶ Primo inquirā vtrū bigamia sit vel fuerit aliqñ licita habēdo plures vxores simul. ¶ Secūdo vtrum habēdo plures successiue repudiando pmā vel vtrū liceat aliā repudiare vxorē. ¶ Tertio qr est hic sermo de bigamia: ꝛ ipa inducit irregularitatem: inquirā vtrū bigamus ante baptismū: maneat post baptismum irregularis. ¶ Ultimo ad rōnes.

Biga. an sit / fuerit ve aliqñ licita. Nota. ¶ Quātum ad primū articulū dico aliqua p ordinē. Primo ꝙ institutū fuit matrimoniū vnius ad vnā in officiū ꝛ tpe innocētie. patet de adam ꝛ eua Gene. ij. hoc nunc os ꝛc. Post lapsum vero fuit institutū in remediū vitāde fornicatiōis: ita ꝙ sunt fines matrimonij. quoꝝ vnus est pncipalior: ꝛ est proles scdm ꝙ mrīoniū est in officiū. Alius finis est minus pncipalis. s. vitatio fornicationis: put mrīoniū ē remediū scdm dictū apli. vnusquisqꝫ (inquit) suā habeat ꝓpter fornicationē vitādā supple. ¶ Secūdo dico ꝙ qntū ad finē pncipaliorē. s. prolis procreationē corpus viri prepōderat: ꝛ preualet corpori mulieris. pz qr vnus vir pōt fecūdare plures mulieres eodē tpe vel quasi. qr proximo. nō sic vna mulier a pluribus viris. tñ qntum ad finē minus pncipalē puta fornicationis vitationē equaliter se habēt corpus viri ꝛ mulieris. vnus enim tantū vir sufficit ad vitandum fornicationē. qr igit matrimoniū p statu lapsus institutū est nō solū in officiū verūetiam in remediū: ꝛ nō solū ꝓpter vnū: sed ꝓpter ambo. ꝛ ad vitationē fornicationis sufficit vnus vni: ꝛ cōiter ad generationē prolis ꝯuenienter educāde. dico ꝙ matrimoniū tpe lapsus ita fuit institutū vnius ad vnā tātū: sicut etiā tpe innocētie: lz matrimonium tpe inocētie nō fuerit nec fuisset in remediū si tēpus innocētie pstitisset. Nō fuisset aūt necessariū in aliquo casu tpe innocētie: ꝙ vnus habuisset plures qr vnū vni tantum copulari suffecisset. qr nec vir nec mulier in illo statu sterilis fuisset. ꝛ fuisset ille status copiosus in psonis vacātibus diuino cultui. ¶ Tertio dico: ꝙ p toto tpe lapsus ex diuino statuto tāqꝫ ex statu legislatoris iustū erat: ꝙ vnus tantū haberet vnā. lz qntum erat ad finē principalē matrimonij nō esset equalis valor mulieris corpis ad corpus viri: sicut dictū est supra. Et ideo dico: ꝙ nullus licite sine dispensatione diuina pōt: vel potuit habere duas vxores simul: sed tantū vna vni debet: ꝛ debuit copulari. ¶ Quarto dico tñ: ꝙ per dispensationē que est relaxatio vel reuocatio iuris: aliquo Qualiter fuit licitū aliqꝫbus hre simul plures vxores. tpe licitū fuit aliquibus patribus fidelibus habere plures vxores simul. ꝛ hoc dispēsatiue a deo in casu videlicet paucitatis fideliū procreātiū prolem: vt sic plures mulieres ab vno fecundaret: ꝛ sic proles ad cultū diuinū multiplicaret ꝛ ꝓpagaret. qr in solis successoribus talium patrū manet fides. Et hoc rationabiliter scdm exigētiā finis pncipalioris ipsius matrimonij. Et dico: ꝙ salua iusticia ex pte vtriusqꝫ cōiugis. si enim alicui fieret iniusticia: videret ꝙ mulieri. ꝛ tñ sibi in hoc casu nō fit iniusticia. qr corpus viri ad istum finē qui est pncipalior: plus valet qꝫ corpus mulieris. Et casus est: tūc ꝙ debeat exponi corpus viri ad talē finē ꝛ omitti de fine alio scꝫ de reddere debitū ad vitādum fornicationē. vnde et lz corpus mulieris equiualeat corpori viri ad vitādum fornicationē: tñ mulier debet velle: ꝙ vir in tali casu ipsam vitet aliquotiēs: ꝛ vacet alteri ad finē pncipaliorē prolis. hoc patuit de sarra: qꝫ cuꝫ nō possēt habere filium de abrahā: voluit ipm ingredi ad agar: vt sic saltē de illa filiū susciperet. Et sic dico: ꝙ abrahe ꝛ aliqꝫbus patribus dispensatiue tñ a deo ꝛ rationabiliter in tali casu licuit bigamia: ꝛ habere plures vxores simul. Et nō solū licuit. imo dico: ꝙ meritoriū fuit. ¶ Quinto dico: ꝙ mō nec alias est vel fuit bigamia licita: nisi ī tali casu ꝛ ex dispensatione diuina. Unde dupliciter est illicita bigamia modo dupliciter illicita. modo pmo. qr nec mō se offert causa. qr multi sunt fideles prolem procreātes. Nec mō etiā est dispensatio diuina de hoc. verū est tñ: ꝙ si casus se offerret: puta ꝙ per bellū vel per pestilētiam nō sufficerent fideles: sed pauci manerent viri ꝛ multe mulieres ad procreandum prolem fidelem: adhuc rationabiliter deo dispensante posset bigamia introduci. Et forte ipso facto interpretandum esset rationabiliter: ꝙ deus dispensaret. Si qui autem aliter qꝫ modo dictum est: plures vxores habuerunt: vel modo habeat simul plures dico ꝙ grauiter peccauerunt: et peccant. Nam ꝛ preceptum ꝙ vnus tantum vnam habeat reducit christus: ꝛ renouauit in sua lege euangelica Mathei. xix. allegās illud esse Mat. xix dictū a deo per adā. erunt (inquit) in carne vna licꝫ aliter istud posset exponi: sicut dicet infra. Qr autē aliqñ ꝛ aliquibus licuerit bigamia: pz p Aug. de bono cōiugali versus finem. Antiquis iustis nō fuit peccatū: ꝙ aliqñ pluribus feminis vtebantur. nec cōtra naturā hoc faciebāt cū causa gignēdi hoc facerent ꝛc. Hec de primo articulo principali.

¶ Quantum ad secundū articulum De repudiatione vxorum. videretur alicui ꝙ nō liceat repudiare vxorē. 1. opinio. Et hāc opinionē tenent aliqꝫ. sed fuit hoc pmissum iudeis ad vitandū maius malū. s. vxoricidiū: ne occiderent mulieres odiosas. sicut aliqñ permittitur minus malū ad maius malū vitandū. sicut fornicationes publice permittuntur ad vitāda adulteria: que sunt maiora mala. Ita ꝙ repudiatio vxoris in lege mosaica fuit simpliciter illicita: licꝫ permissa. ¶ Hoc pbat auctoritatibus ꝛ rōnibus pmo auctoritate xpi Mathei. xix. illā reprobātis: dico vobis ꝙ Mat. xix quicūqꝫ dimiserit vxorē suā excepta causa fornicationis mechat: ꝛ qui dimissam duxerit mechatur.

¶ Secunda auctoritas est responsio eius ibidem
ad questionē pharisẽorū obijcientium: quid ergo man
dauit nobis moyses: dicit ad duriciem cordis ve
stri permiserit moyses dimittere vxores vestras.
A principio autē non fuit sic. vbi dicit glosa mar
ginalis: q permisit moyses: non deus. et consilium
fuit hominis nō dei imperium. Et magister in ista
distinctiōe dicit q hoc fuit a moyse permissum: nō
August. vt cōcederetur discidium: sed vt tolleretur homici
dium. ¶ Tertia auctoritas est August. de sermōe
dñi in monte dicit. non qui precepit vxori dare li
bellum repudij: hoc precepit: vt vxor dimittatur:
sed qui dimisit (inquit) det illi libellum repudij: vt
iracundiā proijciendi vxorē libelli cogitatio tēpe
ret. Et subdit Augustinus. vbi probauit: qui dimittē
di (inquit) quesiuit morem: significauit christum po
tuit duris hominib⁹ se nolle discidium. ¶ Quar
Extra de diuor. ta auctoritas est extra de diuortijs gaudem⁹: vbi
di q repudium vxoris veritas est in euangelio re
Rōes. 1. opi. probauit. ergo fuit simplicit illicita. ¶ Ad hoc addu
cuntur rationes due preter illas: que adducte sunt
in principio questionis. Prima est qr permissio nō
est nisi de malo: non autē de bono et licito: sed repu
diū fuit permissum sm auctoritatem christi. ergo fuit
malum. ¶ Secunda ratio superius tangebatur in
virtute et dimicto.

2. opi. ¶ Alij dicunt q repudium in lege mosaica
fuit simpliciter licitum. qđ probatur. qr
quod dictatur et dr faciēdum in aliqua lege iusta est
iustum. hoc patet ex ratione terminorū. Alioquin
enim lex nō esset iusta. sed repudiū dictatur esse faciē
dum in lege mosaica que fuit et iusta. ergo etc. ¶ Secū
do sic. si quid in lege diuina diceretur obseruandū:
qđ esset illicitum: et nō esset obseruādum: pari ratio
ne quodlibet aliud traditum posset dici nō obser
uandum ex vi traditionis in tali lege sicut a simili
dicit Augustī. ad Hierony. si qd in diuinis scriptu
ris inueniret falsum et mēdaciter dictū etiā mēda
ciū officiosū vel iocosum: pari rōne nec alicui pro bo
scripture esset credēdum ex auctoritate. sed ꝯñs est
incōueniēs. igitur et añs est incōueniēs de repudio
¶ Tertio sic. lex iusta nō debet dare alicui directā
occasionē peccādi mortaliter. sed si repudiū fuit il
licitū simplicit et pctm mortale: tūc lex moysi dedis
set per se et directe occasionē peccādi sicut et repu
diādi ergo nō fuit iusta. qđ est falsum. ¶ Quarta ra
tio aliud est permittere tantum et dissimulare aliquid
Aliud est ipsum dictare vel ꝯsulere siue precipere.
primum enim bene facit aliqua lex iusta: et legislator
iustus de aliquo malo nō puniēdo ipsum: sed scdm
nūq fit respectu mali a lege iusta: nec a legislatore.
Cum ergo lex moysi fuit iusta: et nō solum repudiū per
miserit: sed faciēdū dictauerit: videt q fuit iustū et
Modus huius. 2. opi. et licitū sub lege illa. ¶ Modus ponēdi istorum ta
lis est q ex institutiōe diuina tanq ex institutione
precipui legislatoris et dñi cōiunx vir trāsferebat
potestatē corporis sui in alterum nō simpliciter pro
toto perpetuo suo sed donec mulier propter aliquā fe
diditatē displiceret sibi: et daret ei libellū repudij.
Et similiter mulier ecōuerso: donec daretur sibi.
Sicut sub lege nature et modo ex in institutiōe dei
transferuntur corpora pro toto perpetuo vsq ad mor
tē corporalē vel ciuilē alteri⁹ cōiugū. Et rōnabili
ter sic de⁹ pro tpe legis illi⁹ ordinauit: vel dispensa
uit propter magnū malū vitādum. et per ꝯñs propter
maius bonum: q sit indissolubilitas cōiugij scilicet
propter vitationē vxoricidij contra bonum pacis:
ad quod proni fuerūt illi maledicti iudei: sicut di
ctum est in articulo precedenti: q super bigamis
aliqñ ex causa rōnabili dispensauit. Et tūc dato li
bello repudij soliti erant adinuicem: et poterat re
pudians alteri cōtrahere. Viris au ē solum cōces
sum fuit repudiare nō mulieribus. quia nō erat ea
dem causa vtrobiq. Non sic enim mulier pōt pre
ualere in virum occidendo eum: sicut vir in mulie
rem. ¶ Ista via sm verba nō videatur sic concor
dare verbis christi: sicut alia: potest probabiliter: et
puto q rationabilius q alia sustineri.

¶ Ad auctoritates prime opi. vero ad primā posset di Ad auc. p. 1. opi.
ci: q loquebatur christus magis pro tpe legis no
ue et euāgelice vel pro tpe legis nature: q pro tpe
legis mosaice. Vel si pro tēpore legis mosaice: illā
causam tantū expressit que erat principalis inter
illas: propter quas licebat repudiare vxorem scz pro
pter feditatē adulterij in muliere inuenti: et alias
nō curauit numerare. prima tñ responsio: q loquere
tur pro tpe legis nature: videt sufficere ad intētio
nē christi refellendo phariseos: qui nec obseruabāt
matrimonium: sicut in lege nature. Et in hoc ostē
debat se rationabiliter instituere inseperabilitatē
lege sua. quia sic erat in lege nature. ¶ Ad secun
dam auctoritatem ad duriciam cordis vestri. etc.
quod multum pōderatur ab aliquibus posset dici:
q christus non accipit permissionē proprie: sed ac
cipit permissionem pro insinuatione rei licite iu
deis: et licite concessa tñ non simpliciter sed presup
posita duricia et intractabilitate eorum. Ita q li
cet istud esset eis licitum puta repudiare: tamen ni
si obstitisset duricia et intractabilitas eorum: non
minus fuisset eis expediens et licitum non repudia
re sed magis expediens: Exemplum est ad hoc: si Nota.
cut aliquis prelatus in aliqua religione licite pro
pter intractabilitatem vel duriciam subditorū re
laxat statuta aliqua. que essent magis bona et ex
pedientia subditis: si essent ita proni ad illa: sicut ad
minora bona: ad que inducit eos. Sic deus per moy
sen fecit iudeis. Unde accipitur hic promissio pro
insinuatione minoris boni liciti tamen ne attendo
ad maius bonū sequutum fuisset maius malum ex
duricia et intractabilitate ipsorum. vnde et illa glo
sa marginalis que adducitur: negari potest. quia
moyses non loquebatur promulgando legem: nisi
vt vicarius dei et non a seipso. vnde non erat nisi
preco dei. et illud quod pronunciabat: ab ipso deo
habebat: et deus ratificat. vel pōt dici q fuit homi
nis cōsilium nō dei preceptum. qr deus istud nō sic
expressit: sicut et alia que in lege cōtinētur. Unde et
in quattuor libris precedentibus non inuenitur re
pudium a deo expresse traditum moysi: sed tātum
in deutro. a moyse repetente legem inuenit expres
sum: licet hoc habuisset a deo: sicut omnino est cre
dendum. Nō enim presumpsisset hoc statuere: nisi a
deo habuisset: et sciuisset deo placuisse. vnde dico:
q hoc instituit tanq preco dei. Ad illud qđ addit
hoc fuisse a moyse permissum: nō vt ꝯcederet disci
diū dico: q verum est absolute: quasi illud qđ esset
simpliciter meli⁹: sz vt tolleret homicidiū et per ꝯñs
cōcederet illđ. qđ erat min⁹ bonū: ne atēdo ad ma
ius bonū ex duricia eorū sequeretur maius malū.

Ad arg. ꝓ.1.opi.

¶ Ad argumētum pōt dici eodē modo scȝ ꝙ noluit deus nec moyses absolute: ꝙ vxor dimitteatur: quasi illud esset simpliciter maius bonū: tñ voluit tanꝗ̄ min⁹ bonū: ne veniret maius malū. ⁊ ideo de ne voluit etiā tēperari iracundiā repellendi ꝓpter cogitationē ⁊ cōscriptionē libelli: vt seruaret maius bonū: si vellet repudiās recōciliare vxorē sibi. ¶ Ad illud extra de diuortijs potest dici: ꝙ christus reprobauit pro lege noua repudij. vel si pro lege moysi loquebatur: reprobauit pro tanto: q: minus approbauit ꝗ̄ nō repudium. nec approbauit repudiū simpliciter tanꝗ̄ maius bonū sed ſm qd scȝ tanꝗ̄ min⁹ bonum: ne ad oppositū ei⁹ sequeret maius malum: puta vxoricidium ⁊ per ꝯñs turbatio pacis amicorū mulieris ⁊ totius cōmunitatis.

Ad rōnē 1.opi.

¶ Ad rationem que adducitur: dr ꝙ nō fuit ꝓprie permissio sed sicut dictum est supra: insinuatio de minori bono ne magnum malum sequeretur. Hec de secundo articulo principali.

Bigam⁹ añ bapt. an' post baptis. manet irregularis.

¶ Quantum ad tertium articulū

dicunt oēs: ꝙ bigamus ante baptismum manet post baptismum irregularis. nec debet ad ordines promoueri: ⁊ ꝙ bigamus siue ante baptismum siue post est irregularis ⁊ manet ꝗ̄diu viuit. Hoc patet distinctione. xxvj. acutius. et quotatur aug.

August.

super epistolā ad titum: vbi dicit: ꝙ acutius intelligunt: qui nec eum qui cathecumin⁹ vel pagan⁹ habuit vnā ⁊ post baptismum aliā ordinandum censuerunt Preterea ibidē capitulo. vna tātū: ⁊ quo-

Ambro.

tatur Ambrosius de officijs: dr sic. ante baptisma iterata cōiugis prerogatiue ordinis impedimenta generant. ¶ Ex quibus videt: ꝙ bigamus siue ante baptismum siue post irregularis est: nec est ordinandus. nō sic autem homicida ante baptismū est irregularis vel manet irregularis post baptismum ſm glosam distinctione. l. si quis viduā. vbi sup illud verbuȝ post baptismum arguit glosa a ꝯtrario sensu dicēs: ergo si ante baptismū cōsci⁹ est homi-

Rō ꝓcedē. ꝯclu.

cidij: nō obest. ¶ Causam hui⁹ assignāt aliqui dicentes: ꝙ per baptismum deletur pctm̄ ⁊ sequela peccati proprij ipsius baptisati: ⁊ etiā illud quod esset pctm̄: nisi ex circustantia fieret bonum. homicidium autē ante baptismum dicit peccatum vel sequelam proprij peccati vel aliquid qđ ex genere actus esset peccatum: nisi ex circunstantia fieret bonum. nō sic autē bigamia. quare ⁊c. Dicitur autem ꝙ baptismus delet peccatum vel sequelam propriū peccati ipsius baptisati ad excludendas penas et miserias: que sequūtur in nobis in vita presente ex

ꝯ ꝓcedē. tē rōnem

peccato ade: quas nō tollit baptismus. ¶ Sed ista ratio nihil valet. Primo quia baptismus nō delet sequelam peccati proprij quālibet. patet primo q: si adam statim post peccatum fuisset baptisat⁹: non plus a penis illis vel miserijs fuisset liberatus: ꝗ̄ liberantur modo baptisati. ¶ Secūdo patet hoc. quia habitus vitiosus generatus ex actibus peccati: ⁊ inclinatio mala generata ante baptismum est sequela proprij peccati. ⁊ tñ nō tollitur ꝑ baptismū sicut patet: ⁊ experiūtur baptisati. ¶ Tertio. quia non plus homicidium est pccm̄ vel sequela peccati nec malum ex genere ꝗ̄ bigamia, neutrum enim est malum vel pctm̄ ex genere. nec malum etiā moraliter. q: vtrunq bene potest fieri vel male fieri. et sicut homicidium fit bonum ex circunstātia: ita ⁊ bigamia ex circunstātia fit bona: vt dictum est supra. igitur nō plus cōcludit ratio de baptismo ꝗ̄ de bigamia nec ecōuerso. ¶ Quarto q: per istam rationem sequitur: ꝙ si bigamus peccet in bigamia ante baptismum puta illicite contrahendo: ꝙ delebitur bigamia per baptismum: sicut ⁊ homicidium ⁊ tūc melioris conditionis esset ꝗ̄tum ad baptismū bigamus qui peccauit in sua bigamia: ꝗ̄ ille qui non peccauit. quod est falsum. ¶ Quinto. nam Aug. in illo capitulo. acutius dicit: ꝙ femina si chathezizata viciata est: nō potest post baptismum inter dei virgines cōsecrari. ⁊ tñ possibile est illā corruptionem ante baptismum fuisse peccatū igitur non deletur (sicut intelligunt) per baptismum pctm̄ vniuersaliter: ⁊ quecunq sequela peccati proprij persone baptisate. Preterea si illa essee causa bona: tunc ecclesia non posset a bigamo irregularitatem tollere: sicut nec circa baptismum potest aliqd immutare. nec potest facere ꝙ bigamia sit vel non sit peccatum vel sequela peccati aliter ꝗ̄ illud qđ sibi cōuenit ex natura rei vel ex statuto dei. ꝯñs videt falsum. ergo ⁊c. ¶ Alia ratio assignatur. quia si-

Alia rō ad predicta.

cut est aliqua infamis sequēs actū ex natura act⁹: aliqua autem precise sequens actum ex statuto ecclesie: ⁊ primam non relaxat ecclesia: nec aliquod sacramētum ecclesie: sed secundā potest relaxare: sic in ꝓposito quedam est irregularitas que sequitur actum ex natura act⁹: vt irregularitas bigamie sequitur bigamiam: ⁊ hoc est propter defectū significationis ⁊ representationis ipsi⁹ bigami ad christum: qui non est vir nisi vnius vxoris puta ecclesie: bigamus autem duarum et ideo sacerdos esse non debet nec representans personam christi in ecclesia. Aliqua vero irregularitas sequitur actū ex statuto ecclesie: sicut irregularitas homicidij. ideo potest tolli: et tollitur per primum sacramentū ec-

ꝯ ꝓce. rationem.

clesie puta per baptismum. ¶ Ista ratio autem nō valet quia tunc super irregularitate bigamie ecclesia non posset dispensare. cuius oppositum habetur distin. xxxiiij. lector: vbi papa martinus dispēsauit: et concessit lectorem: qui duxerat viduam in subdyaconū ordinari. Et dico: ꝙ potest hoc ecclesia: licet non deceat: ꝙ fiat nisi ex magna causa. sicut etiam lucius papa dispensauit cum quodā: qui prius fuit bigam⁹: ⁊ postea archiepiscopus. vnde breuiter dico. ꝙ nulla ē pena canonica sup qua nō possit ecclesia dispēsare vel eam relaxare. Nec aliqua seqtur quēcunq actū ex natura act⁹: sed ex sta-

Rō secumens actoris.

tuto eccl'ie etiā de pena infamie. q̄re ⁊c. ¶ Et ideo dico ꝙ nulla est ratio necessitatis: q̄re homicida ante baptismū nō est post baptismū irregularis: bigamus ꝓ sꝑ manet irregularis: nisi statutū eccl'ie: q̄ sic ordinauit: sicut habet in capitulis supradictis. Et ꝯgruētia pōt assignari: q̄ nō est multū necessaria. q: sꝑ in bigamo manet defect⁹ significatiōis cōiunctiōs xpi ad vnā eccliam ⁊ repñtatiōis xpi: quā dȝ sacerdos repñtare. sȝ in homicida non sꝑ manet horror effusiōis sanguinis. q: i baptismo fit quasi nou⁹ hō: ⁊ mutat lup⁹ in agnū: feritas in māsuetudinē. q̄re ⁊c. Et pȝ: ꝙ ista ꝯgruētia nō est necessaria. q: posset dici ꝙ xps vel de⁹ ꝓmo despōsauit synagogā: ⁊ q̄si repudiauit eā. postea eccliam: et sic habuit plures. ⁊ bigam⁹ posset ipm repñtare q̄tū ad hoc. Et similiter ita bene fit nou⁹ hō ꝑ baptismū post bigamiā: sicut post homicidiū. q̄re ⁊c.

¶ Quidquid sit de rõe: ita est defacto: sicut tenet Aug. Nec tenet Hieronym⁹ in dicto suo: qđ videt
August. predictis ⁊ Aug ꝯtrariũ. Dicit enĩ dist. xvj. ca. j. ⁊ accipitur de epistola sua ad occeanũ: vbi dicit: q̄ q̄ ante baptismũ vxorẽ habuerit: que habuerit aliũ: non ei imputatur post baptismum: cui nec stupra nec alia que ante fuerant iam obsunt. negat Hieronymus aurisstis. vel potest exponi q̄ nõ obsunt baptisato crimina priora: nec aliqua precedentia baptismum q̄tum ad gratiam recipiẽdã: sed bene q̄tum ad aliquam dignitatem ecclesiasticam consequendam. Hec de tertio articulo.

Ad rões principales. ¶ Ad primum principale argumẽtũ dico q̄ habere plures vxores simul nõ est ꝯtra institutionẽ matrimonij: q̄n fit in casu ⁊ ex causa ⁊ dispẽsatiue a deo. Uel põt exponi illud qđ adducit: erũt duo in carne vna. s. prolis generate. q: ad generationẽ vni⁹ prolis nõ sunt nisi duo: vnus ⁊ vna. sed ad generationẽ alteri⁹ prolis põt idẽ cõcurrere cũ alia. ¶ Ad secũdum patz q̄ vir ⁊ mulier nõ sunt equalis ꝯditionis: vt aliq̄n fuerit licita biuiria: sicut bigamia. Nam vnus vir sufficit ad fecundãdũ plures quasi eodẽ tpe non sic vna mulier a plurib⁹ eodẽ tpe fecũdari põt. ¶ Ad tertiũ q̄n dicit glosa q̄ lameth introducit bigamiã cõtra legẽ nature. dico q̄ bigamia ꝯtra institutionẽ matrimonij sub lege nature ⁊ de cõmuni lege: ⁊ nulli licuit nisi dispẽsatiue. ⁊ q: lameth nõ fecit hoc dispẽsatiue: peccauit. bigamia aũt nõ est cõtra legem nature puta cõclusionẽ vel principiũ legis naturalis vel iuris: q: tunc esset de se mala: sꝫ sicut dictum est supra. ¶ Ad quartũ de repudio dico q̄ repudiũ dispẽsatiue fuit licitum sub lege moysi: nec obligauit illa institutio matrimonij q̄tũ ad perpetuitatẽ vinculi sub illa lege: sed ad tempus sicut dictũ est supra. ¶ Similiter ad quintũ de datiõe dico q̄ sub lege illa fuit datio ad tps quousq̄. s. vxor displiceret viro ꝑpter aliquã feditatẽ eius: ⁊ repudiaret eã. ⁊ fuit verus cõtract⁹ matrimonij tũc ex ratificatione diuina: sicut modo: sꝫ nõ esset ibi ppetuitas vinculi sicut est modo. ⁊ fuit m̃ronitũ ⁊ obligatio eiusdẽ rõnis: sicut modo. Nã obligari ad aliquid pro maiori tpe vel minori nõ variat speciem. ¶ Ad confirmationem dico q̄ viro licuit repudiare vxorem: non aũt vxori virum ecõuerso propter causam dictam in corpore questionis.

¶ Distinc. xxxiiij. xxxv. ⁊ xxxvj.
Questio Unica.

Circa distictiones xxxiiij. ⁊ . xxxv. ⁊ . xxxvj. quero vtrũ impotẽtia coeũdi/vel adulteriũ cũ aliqua viuẽte viro suo vel conditio seruilis vel etas puerilis ipediãt m̃rioniũ ¶ Uidet q̄ nõ. Primo de impotẽtia coeũdi. q: aliq̄ pñt cõtrahere cũ ꝑposito statim intrãdi religionẽ: nõ excercẽdi talẽ actũ similiter senes possũt cõtrahere: q̄ habẽt impotẽtiã talis act⁹. Et similit̃ maleficiati nõ tñ maleficio ꝑpetuo: ita q̄ impotẽtia ad tps nõ impedit. g̃ ⁊c̃. ¶ Scđo videtur de adulterio cũ vxore alicui⁹ ipo viuente. q: dauid ꝯtraxit cũ bersabee: nõ obstãte q̄ pri⁹ polluisset eã per adulteriũ marito ei⁹ viuẽte: ⁊ cũ hoc occidisset maritũ suũ vriã. g̃ ⁊c̃. ¶ Tertio videtur q̄ cõditio seruilis nõ impediat. q: ꝯditio seruilis nõ impedit susceptionẽ alioꝝ sacroꝝ pluriũ. ⁊ similit̃ in xp̃o neq̄ seru⁹ neq̄ liber. g̃ ⁊c̃. ¶ Quarto videt q̄ nõ etas puerilis q: etas puerilis nõ impedit susceptionẽ sacri ordinis. Et cõfirmat. q: puer põt dare ptãtem corpis sui: anteq̄ habeat vsum. g̃ ⁊c̃.
¶ Cõtra ista est magister in presentibus distinct.

¶ In ista questione sic ꝑcedã.

¶ Primo inquirã de primo scꝫ de impotẽtia coeũdi. ¶ Scđo de adulterio cũ vxore alteri⁹ ⁊ aliq̄b⁹ annexis. ¶ Tertio de seruili conditione. ¶ Quarto de puerili etate.

¶ Quãtum ad primũ articulũ dico primo q̄ impotẽtia coeũdi duplex est in gñe. vna naturalis vt frigiditas in viro vel amotio seu carẽtia alicui⁹ partis necessarie ad talẽ actũ per mutilationẽ vel alio quouismõ vel artatio in muliere. Alia impotẽtia est casualis: vt etiã maleficiũ. Et similit̃ casualis posset dici illa que ex mutilatiõe ꝑcedit magis q̄ naturalis. Nõ est via ꝑma impotẽtia patz. scđa impotẽtia declarat. Nã dyabolus vel spiritus maligni frequẽter habẽt pactiones cũ aliq̄bus hominibus vel mulierib⁹: vtpote cũ magis conuenit. et hoc in aliquib⁹ signis. ⁊ talia pacta signis illis adhibitis libẽter tenẽt: vt hoies eos colãt: ⁊ reuereãtur eos: ⁊ cũ eis dãnationẽ incurrãt. si enĩ nulla pacta seruarẽt: nulli ꝑ talẽ modũ eis seruirẽt. De⁹ autẽ permittit eis sic adiplere pacta circa aliquas psonas impediẽdo eas vel turbãdo. ⁊ hoc vel ꝑpter pctã eoꝝ vel alioꝝ: vel ad excercitationẽ earũ vel aliã causam occultã. Et hoc mõ in ꝑposito dico q̄ magus vel maga habẽt pactũ cũ demone: adhibet aliqđ signũ quo adhibito demon impedit aliquem ab actu matrimoniali carnali: in quẽ alias posset: ne possit exire in talẽ actũ. Aliq̄n respectu vni⁹ psone determinate: aliq̄n nõ solũ respectu vnius: sed etiã pluriũ. aliq̄n respectu oĩm. ita q̄ cũ nulla põt excercere talẽ actũ aliq̄n cũ aliqua põt: ⁊ cũ alia nõ Et hoc maleficiũ vocat. vnde ⁊ psona sic impedita dĩ maleficiata. i. maleficio impedita. Et dico q̄ aliq̄n ꝯtra talia maleficia orationes sanctorũ sunt in remediũ: quib⁹ merẽtur sancti artationẽ demonis: ne ampli⁹ noceat maleficiato. Aliq̄n depositiones maleficiorũ sunt in remediũ. Et dico q̄ sunt licite: vt fractio talis signi: qui inueniret ipm vel alteri⁹: dum tñ maleficiẽdo nõ deponat maleficium: nec deponat ad malũ sed ad bonũ. imo sũt meritorie: nec habẽt aliq̄d de infidelitate. Nõ ei deponẽs maleficiũ: credit in demonẽ: sed credit demonẽ artari virtute diuina: vel etiã sponte. quia seruat pactum etiã q̄n desinit impedire maleficio deposito. ideo ⁊c̃. Unde talis deponens maleficium intẽtione curãdi maleficiatũ nõ cõsentit opib⁹ malignis: sed destruit opa maligna dyaboli: quẽ credit posse et velle vexare vel impedire: vt cõiter durãte maleficio ⁊ velle cessare deposito maleficio. ¶ Secũdo dico breuiter q̄ oĩs impotentia coeundi simplr et perpetua cui nõ põt adhiberi remediũ: nec per naturã: nec ꝑ artẽ si p̃cedat ꝯtractũ matrimonij: simpliciť impedit matrimoniũ ꝯtrahẽdũ: et dirimit cõtractũ. Respectu dico cuiuscũq̄ est tale ipedimeꝫ

Impotẽtia coeũdi an impediat m̃rioniũ.

Not. hec

Quõ impotẽtia coeũdi impedit matrimoniũ ⁊ quõ nõ

tum. quod dico q͂ aliquis posset esse perpetuo ma-
leficiatus respectu vni⁹ ⁊ nõ respectu alterius. Et
similiter aliqua posset esse arta nõ simpliciter respe
ctu cuiuscunq͂ viri: sed bene respectu alicui⁹: sꝫ re-
spectu alterius nõ esset arta. Ad hoc est ratio tri-
plex. prima q͂ cõtractus matrimonij est datio pote
statis corporis ad actũ carnalẽ: si petat. Iste autẽ
nõ habet potestatẽ ad talẽ actũ. ⁊ per ꝯ͂ns non põt
eam dare: nec ꝯtrahere. Secũdo q͂ nullus põt obli
gare se ad impossibile. sed talis actus est impossibi
lis ibi. Tertio quia persona alia potens coire in-
tẽdit cõmutare potestatẽ corporis sui ad talẽ actũ
pro potestate corpis alteri⁹ persone: cum qua con-
trahit. ⁊ per ꝯ͂ns credit alium posse cõmutare. sꝫ cõ
mutare nõ põt q͂ potestatẽ nõ habet. ita q͂ hic est
error circa aliq͂d necessario requisitũ ad matrimo-
nium. ⁊ dato q͂ nõ esset error. sed bene sciret perso
na cõtrahens cũ impotente ad talẽ actũ adhuc ni-
hil fieret. ❡ Tertio dico q͂ si talis impotentia eue
niat post matrimoniũ cõsummatũ. nõ dirimit ma-
trimoniũ. q͂ prius iam fuit potestas tradita cõtra-
hẽdo matrimoniũ. ⁊ ille cui fuit tradita missus in
possessionẽ cõsummãdo matrimoniũ. ❡ Quarto
dico q͂ si talis impotẽtia sequatur matrimoniũ ra-
tũ: ⁊ p͂cedat matrimoniũ cõsummatũ: ita q͂ inter-
ueniat ista duo: q͂ nõ dirimit matrimoniũ. q͂ iam
matrimonio rato potestas fuit irreuocabiliter tra
dita: sꝫ postea eueniat impedimentum act⁹. Videt
tñ dicere oppositum capitulũ primũ. xxxiij. q. i. vbi
dr̄ q͂ cõiugium ꝯfirmatur officio: ⁊ cum anteq͂ cõ
firmetur seq͂tur impedimẽtũ officij: soluit vinculũ.
Sed põt exponi de impedimẽto nõ quocũq͂ sꝫ for
Nota. te ingressus ⁊ ꝓfessiõis in religiõe. ❡ Sic igit est
simile de istis impotentijs naturali scꝫ et casuali: si
sint perpetue ⁊ simpliciter: q͂ impediunt ⁊ dirimũt
modo p͂dicto. Sꝫ dissimilia sunt aliqu post diuor-
tiũ. Una differẽtia ẽ iter ista ĩpedimẽta. q͂ habẽti
impedimẽtum casuale maleficij sꝫ cõtrahere aliq͂
alteri. Et si post ꝯtractum cũ altero copuletur car-
naliter illi scdo: nõ debet restitui p͂mo. q͂ aliq͂s põt
esse maleficiat⁹ respectu vni⁹ puta respectu primi
cõiugis: ⁊ nõ respectu alterius puta respectu scdi.
Sed habẽs impedimẽtũ naturale post diuortium
nõ potest cõtrahere: sed debet manere sine spe cõiu
gij. ⁊ tutũ esset sibi intrare religionẽ. ⁊ in hoc esset
primũ dissimile. Quod si alteri nubat de facto: ⁊ in
ueniatur cum eo exercere actũ carnalẽ: debet resti-
tui priori. ⁊ censendũ est primũ diuortiũ esse nullũ:
nisi q͂ntum ad impedimẽtum artitudinis naturalis
ipsi⁹ mulieris que posset esse arta respectu primi ⁊
nõ respectu secũdi. ⁊ ita non esset reddẽda primo.
Quomodo autem possint talia impedimẽta ⁊ per
petuitates eorũ cognosci ⁊ inter quales debeat di
uortium celebrari: pretermitto. Hec de primo arti
culo principali.

Adulte-riũ an impediat m͂rioniũ.

❡ Quantum ad secundũ arti

culũ qui pertinet ad. xxxv. distinctionẽ: dico q͂ ad-
ulterium nõ impedit nec dirimit matrimoniũ: quo
adulter ducit adulterã vtroq͂ soluto vel cõiugib⁹
eoꝝ mortuis: si fuerint ambo cõiugati: vel etiã con
iuge alteri⁹ mortuo: si tantũ alter fuit coniugatus
prius. Hoc patet de nuptijs et concupiscentia ab
Augustino. ⁊ ponitur in litera. dicit eñ: q͂ potest
fieri coniugium: cum qua precessit adulterium.

❡ Secundo dico q͂ adulterium cum fidei datione
de cõtrahendo cum adultera vel cõtractu defacto
cum ipsa viuẽte marito vel etiam cum promissio-
ne iuramento firmata de cõtrahendo post mortem
mariti impedit ⁊ dirimit matrimonium. ❡ Ter-
tio dico: q͂ sola machinatio mutua precipue in mor
tem legitimi coniugis ad finem contrahendi cum
alio impedit: ⁊ dirimit cõtractum inter machinan-
tes. Et debet intelligi de machinatione deducta
ad effectum. q͂ non sufficit ad hoc machinatio con
cepta vel in affectu tantum. ❡ Quarto dico: q͂ ad
ulterium cum tali machinatione etiã impedit ⁊ di-
rimit contractum. ❡ Ex predictis patet: q͂ primũ Correla.
istorum trium puta adulterium solum nec impedit Que adulteria ĩpediunt
nec dirimit. Similiter de sola machinatione vel fi- m͂rioniũ
dei datione videtur probabiliter posse dici: q͂ nec et q͂ non.
impediunt nec dirimunt. ❡ Secũdum solum puta
machinatio in mortem legitimi coniugis ad cõtra
hendum cum alio. Et machinatio dico mutua sic
q͂ alius sit consentiens: ⁊ sit deducta ad effectum:
impedit ⁊ dirimit s͂m opinionem aliquorum. Ma-
chinatio vero non mutua sed altero inscio vel etiã
altero sciente nõ tamen ad effectum deducta: vel si
alter cum quo mulier postea contraheret iusto bel-
lo vel alia de causa interficeret virum mulieris nõ
ad cõtrahendum cum ea: sed alia de causa: tunc nõ
impediret. ❡ Tertium solum. scilicꝫ fidei datio de
contrahendo vel contractus defacto vel promissio
cum iuramento: que tria pro eodem reputantur in
ista materia: vel etiam mutua promissio que fidei
equipollet: licet impediant sciente vtroq͂ aliũ esse
coniugatum: ⁊ dirimant s͂m opinionem aliquorũ:
tamẽ altero inscio non dirimunt: licet impediant.
❡ Quotienscunq͂ autem duo istorũ impedimẽto
rum adinuicem cõcurrũt quecunq͂ sint illa: vt ad-
ulteriũ cũ machinatione vel machinatio cum fidei
datione vel ecõuerso quomodocũq͂ permutando:
vel adulteriũ cũ fidei datiõe seu cõtractu de facto
vel promissione cũ iuramẽto firmata modis supra
dictis impediũt matrimoniũ cõtrahẽdum. ⁊ diri-
mũt cõtractũ. Hec de secũdo articulo principali.

❡ Quantum ad tertium arti

culum qui pertinet ad distinctionem. xxxvi. dico Seruilis ꝯditio an impediat m͂rioniũ.
primo de seruitute aliqua. postea ad propositũ de
seruitute de qua loquimur in proposito: que dici-
tur ⁊ est vilis. dico q͂ illa non est de lege nature.
sed scd̄m legem nature omnes nascuntur liberi li-
bertate opposita tali seruituti. Non enim loquor
de seruitute improprie dicta: que est obedientia fi-
lialis ad patrem. Illa enim bene est de lege natu-
re vel scd̄m ius nature. Similiter nõ loquor de ser-
uitute de qua dicit Philosophus primo politice: i. politi.
q͂ pollens mente debet regere et presidere. pollens
viribus debet seruire: id est alijs ministrare et pro
alijs corporaliter laborare: que est seruitus politi-
ca: qua inferior subordinatur superiori: ⁊ ad ipsum
disponitur: sed loquor de seruitute extrema secun-
dũ quam dominus potest vendere seruum suum si-
cut pecudem: de qua loquitur Philosoph⁹ primo
politice q͂ seruus nõ potest exercere opera virtu-
tis pro eo q͂ oportet eum ad preceptũ dñi exercere
actus seruiles. ❡ Dico igitur q͂ talis seruit⁹ nõ est
iuste inducta nisi dupliciter vel in duob⁹ casib⁹. vnõ
modo quia aliquis volũtarie se subiecit tali seruti-

tuti: ꝛ licet talis subiectio esset fatua ꝛ forte cōtra
legem libertatis naturalis: hoc tamen potuit face-
re de facto: ꝛ renunciare iuri libertatis sue: ꝛ seip-
sum sic subdere: ꝛ dñs potuit iuste acceptare: ec de
buit subditus seruire implendo illud quod promi-
sit dño. quia licet prius nō teneretur facta tamē vo
luntaria subiectione et obligatione ad hoc tenetur
hoc implere de iure nature: sicut ꝛ seruare ꝓmissū.
Secūdo modo potuit iuste induci a legislatore vel
cōmunitate propter demerita alicuius pestilentis
in cōmunitate vel abutentis sua libertate punien-
do ipsum tali pena seruitutis. Si dicatur ꝙ immo.
quia sunt multi alij serui: quorū seruitus non est sic
inducta iuste ꝛ possidētur etiam a viris consciētio
sis ꝛ ecclesiasticis. Similiter etiam captus in bello
iusto: qui statim posset occidi: iuste pōt in seruitutē
redigi: et sic vita eiꝰ cōseruari. ¶ Dicitur de pᵐo
ꝙ non licet aliter primo occupare seruum: sed iure
prescriptionis possunt aliter possideri serui ꝗ̄ mo
dis predictis. Nō video ꝙ in alijs possint saluari
cōditiones determinate a iure ad verā prescriptio-
nem: puta ꝙ iusto titulo acquirat prescribens rem
possessam: ꝛ sit bone fidei possessor: ꝛ ꝙ sine interru
ptione tēporis a lege determinata: ꝛ sine reclama-
tione ad contrarium. Difficile enim est ibi saluare
primas cōditiones. Et ideo respondeant ad hoc
qui tales seruos possident. quia difficile est saluare
ꝙ iuste possideant. ¶ De scđo diceretur ꝙ aliquo
capto in bello iusto cessante pertinacia hostis sicut
iam cessat: qñ captus est: ꝛ per cōsequens aduentē-
te correctione ꝛ emendatione prompta non est ve-
risimile ꝙ debeat puniri morte vel seruitute que est
tanta pena cōtra libertatem nature. sed debet suffi
cienti correctione vel emendatione permitti bene
vti propria libertate. Si autem omnino manet per
tinacia hostis ꝗ̄tumcunqȝ capti: ita ꝙ presumitur
ipsum sua libertate in preiudiciū eius qui habuit
bellum iustum cōtra eum qui accepit eum: tūc ma
gis videretur rationabile ipsum in seruitutem redi
gi: vel perpetuo detineri. Quid autem super hoc sit
faciendum: relinquatur iudicio meliori. ¶ Ad pro
positum de impedimento predicte seruitutis: dī ꝙ
seruus cum ancilla vel cum libera sciente seruitu-
tem eius potest cōtrahere de facto etiā inuito dño
et tenet matrimoniū: non tñ cum libera ignorante
seruitutem eius. quia hic est impedimentum erro-
ris peioris cōditionis qui simpliciter impedit ma-
trimonium cōtrahēdum: ꝛ dirimit iam cōtractum.
quia libera nō intendit dare potestatem corporis
sui nisi pro potestate equiualente: quā nō habet nec
potest seruus dare. Primum aūt probant aliqui.
qꝛ matrimoniū est de lege nature. sed seruitus nō:
sed magis de lege positiua. Illud autem quod est
de lege positiua: non preiudicat ei quod est de lege
nature. Secūdo quia seruus non sic est dñi: quin sit
sui iuris ꝗ̄tum ad aliquos actus naturales: vtpote
necessarios ad conseruationē indiuidui: ꝛ pari ra-
tione de actu matrimoniali ad cōseruationem spe-
ciei. ¶ Iste rationes nō videntur alijs efficaces. pri
ma nō. quia licet seruitus sit de iure naturali: tamē
ipsa presupposita et obligatione eius de iure natu-
rali est eā reddere: ꝛ ita dicereť ꝯñter nō obligare
ad se aliqd incōpossibile actibꝰ seruitutis cuiusmo
di est matrimoniū. Scđa etiā nō cogit: vt videť. qꝛ
nō quicūqȝ teneť ad ꝯseruationē indiuidui tenetur

De pos-
sessiōe ser
uorum.

Seruus
cū qbus
pōt ꝯtrahe
re ꝛ cū q-
bus non.

etiā ad multiplicationē vel ad cōseruationē speciei
per generationem: vt patet. ꝛ ita nō est eadem ne-
cessitas ad vtrosqȝ actus: nisi forte poneretur casus
necessitatis: in quo ad cōseruationē speciei oporte
ret propter paucitatē hominum: ꝙ iste generaret.
tunc enim teneretur ad generādum: sicut ad conser
uationē indiuidui tenetur ad mādūcandum vel ad
bibēdum suo modo. nec debet seruus obedire dño
cōtrarium precipienti in casu isto. ¶ Dicitur igiť:
ꝙ seruis ad inuicem licet cōtrahere de licētia dño
rum: ꝛ dñi vel dñs licentiando eos implicite rela-
xat eos ab operibus seruilibus impedientibus sal
tem iugiter ꝛ cōtinue actum matrimonialē. vnde, ꝛ
si post talem licentiā ꝛ matrimonium cōtractū dñs
impediret seruum iugiter ab actu matrimoniali oc
cupando eum in aliquibus seruitijs incōpossibili-
bus: sic ꝙ nō posset aliqñ cōiugem visitare: et hoc
esset publicū debet per ecclesiā corrigi. vel corripi
super hoc. Et hoc intelligendū est siue cū libera si-
ue cū ancilla. ¶ Scđo dī: ꝙ potest cōtrahere siue
cum ancilla siue cum libera sciēte seruitutē eiꝰ dño
nesciēte: imo etiā ipso inuito ꝛ sciēte pro ꝗ̄to seruꝰ
habet aliqd iuris in ꝓprio corpe. Nō em̄ priuatus
est quacūqȝ libertate ad quoscūqȝ actus pro quocū
qȝ tpe: vt videť: sed aliquātulū saltē modicum sibi
remanet ad aliquos actus pro aliquo tpe. et illud
modicū libertatis ad actū matrimonialē ꝛ potesta
tis pōt dare alteri cōtēto de illo modico ꝑ ꝯtractū
matrimonialē. ꝛ tunc matrimonio tali cōtracto te
nētur postea ad fidelitatē matrimonij ꝫm illud mo
dicū posse suū: ꝛ ꝗ̄tūlꝫ eis. ¶ Sed esto in casu isto
ꝙ dñs serui cōperto ꝙ ꝯtraxerit ipso ignorāte vel
inuito si occuparet eū ꝛ ꝑpetuo impediat ab actu
matrimoniali: nunqd peccat. puto ꝙ non deberet
facere ꝛ ꝙ peccat hoc faciēdo appetitu vindicte: li
cet aūt hoc nō debeat facere de bono ꝛ equo: tamē
si faceret non appetitu vindicte: sed eodē appetitu
quo ante ꝯtractum matrimonij potuit eū impedire
vēdendo eum vel occupādo perpetuo. Et non pꝫ
quō hoc sit cōtra iusticiā. nā actus serui in contra-
hendo inuito dño in nullo pōt preiudicare potesta
ti et auctoritati dñi super seruū. quare ꝛc. ¶ Po-
test aūt cōtrahere seruus cum ancilla vtroqȝ nesciē
te cōditionē alterius. qꝛ sunt equalis ꝯditionis. sꝫ
seruus nō pōt cum ipsa libera ipsa ignorāte serui-
tutem eiꝰ: sicut superiꝰ dicebatur de impedimento
erroris peioris cōditionis. qꝛ licet posset aliquali-
ter dare vel transferre corpus suum: non tñ sic sicut
libera intendit: ꝙ transferat. qꝛ nō simpliciter pote
statē sicut pꝫ. Sꝫ cū libera sciēte seruitutē eiꝰ pōt
cōtrahere. qꝛ tūc nō est impedimētum erroris: sed
presumitur. Et pꝫ si cōsētiat ꝙ sufficit sibi illa mo
dica potestas quam seruus pōt in ipsam transferre
Ista possūt ꝓbari ꝑ capitula de ꝯiugio seruoꝝ: et
specialiter extra de seruoꝝ ca. pᵐo: q̄ dimitto gra
tia breuitatis. Hec de tertio articulo.

Resolu-
tio doct.

Nō. casū

¶ Quantum ad quartū arti-
culū pertinētē ad distinctionē. xxxvi. de etate pue-
rili dico ꝙ sicut dictū est in primo articulo impotē
tia coeūdi simpliciter īpedit matrimoniū. In pue-
ris aūt lꝫ nō sit impotētia ꝑpetua: tñ ꝓ tpe quo sūt
pueri: in eis est impotētia. ꝛ ꝑ ꝯñs nō habēt potētes
coeūdi. dico ꝙ nō pñt eā dare ꝯtrahēdo actualiter
mrimoniū: sꝫ qꝛ potētia in eis expectať: possunt futu

Etas pu
erilis an
impediat
mrimoniū.

rā illā promittere. ⁊ ideo possunt spōsalia cōtrahere. Si queratur de tēpore puericie. regulariter ponitur expletū cōpletis. xiiij. ānis in masculo: ⁊. xij. in femina. Sed tñ aliqñ malicia supplet etatem: et complexio preuenit. ⁊ tunc ptātem possunt dare: qñ habent et cōsentire sufficienter: ⁊ signa adhibere: ⁊ sic cōtrahere. ¶ Aliqui aūt assignāt ratonē aliam: qꝛ pueri nō possunt cōtrahere. qꝛ ibi est defectus intentionis sicut ⁊ discretionis. Sed nō valet ratio ad ppositum. qꝛ ante potest habere puer discretionem sufficientē ad intētionē debitā ꝙ̄ habebat potentiā q̄ debeat cōmutari in isto ꝯtractu. Et ideo nō est illa ratio vniuersalis de puero: ⁊ melior est prima assignata. Hec de quarto articulo: nisi ꝙ expresse habetur extra de maleficijs: ꝙ sedem: ꝙ puer qui non potest reddere debitum: nō est aptus coniugio.

Tp̄s pueritie.

Ad rōes principales.

¶ Ad primum argumētum principale de impotentia coeūdi dico: ꝙ qui cōtrahit obligat se ad actū: si petatur ab altero coniuge saltem pro aliquo tempore: licet nō pro omni. Ille aūt qui nullam habet potestatē: sed simpliciter est impotens ad actum nō potest se obligare. Tu dicis: aliquis potest nubere cum intētione intrandi religionē. dico quicquid intēdat: se obligat ad actum in contrahendo pro aliquo tempore: si petatur ab altero coniuge: et cum ipso permaneat. Et similiter de virginibus cōtrahentibꝰ. Similiter de senibus diceretur: ꝙ si sunt omnino impotentes ad actum: veraciter non cōtrahunt: licet conueniant vel conuenire possint ad habitādum simul: sicut frater ⁊ soror. Et ita multi aliqñ magis desponsant diuitias ꝙ̄ personas. si autem nō sunt omnino impotentes: tūc contrahere possūt. ¶ Ad secundū de adulterio dico: ꝙ licet solum adulteriū non impediat: tamen adulterium cum machinatione in mortem coniugis legitimi modo supradicto impedit ⁊ dirimit vel etiā cū fidei datione. Quādo dicis de dauid ꝙ contraxit cum barsabee: cum qua adulteratus fuerat: ⁊ eius virū occiderat. Dico ꝙ lex huius impedimenti tunc non erat posita. Et forte diceret aliquis: ꝙ dauid non debuisset cōtraxisse cum ea: sed magis eam lapidasse sicut adulteram. Nec excusatur: quia peccauerat cum ea. quia non propter hoc minus tenebatur facere iusticiam circa eam vel de ea: sed melius excusatur. qꝛ crimen illud adultū non fuit publicū ⁊ ideo nec pena debuit esse publica: cuiusmodi erat pena lapidationis. ¶ Ad tertium de seruis dico ꝙ seruitꝰ vsqꝫ quaqꝫ non impedit matrimonium: sicut bene dicit magister in litera. ⁊ aliquomodo īpedit ⁊ dirimit respectu persone libere ignorantis. hoc tamen nō est proprie ex impedimento seruitutis sed erroris. Quando dicis ꝙ conditio seruilis nō īpedit susceptionem aliorum sacramētorum. dico ꝙ immo saltem ordinis sacri de iure. sed de alijs sacramentis non est simile. quia non requiritur ibi conformiter omne illud quod ad matrimonium requiritur. tamē bene concedo ꝙ seruitus simpliciter non impedit. ¶ Ad quartum de etate puerili de alijs sacramentis non est simile ⁊ de matrimonio. quia non requiritur ibi translatio potestatis per contractum sicut in matrimonio: quam potestatem puer non habet in presenti: ⁊ ideo non potest eam dare: sed bene potest eā promittere pro futuro: et similiter vsum eiꝰ. Et ideo potest spōsalia contrahere patet etiam ꝙ etas puerilis de iure impedit susceptionē ordinis sacri. licet non de facto sed matrimonium est de iure et de facto.

¶ Distin. xxxvij. xxxviij. xxxix.
Questio vnica.

Circa distinctiones xxxvij. xxxviij. xxxix. quero vtrū susceptio ordinis sacri vel votum ꝯtinētie perpetue: vel disparitas cultus: impediant matrimonium. ¶ Videtur ꝙ non de primo Nam prime ad thimotheum. dicitur de ordinato vnius inquit vxoris vir debet esset supple. Et confirmatur quia de tertio aliter dicitur ꝙ grecorum sacerdotes matrimonio copulantur. ⁊ tamē illi habent ordinem sacrum. ¶ Secundo videt̄ de voto continentie ꝙ non impediat quātūcunqꝫ solēne. quia non minus obligat deo votum simplex ꝙ̄ votum solenne. vtrunqꝫ enim transgrediens mortaliter peccat. sed votum simplex nō impedit matrimonium extra qui clerici vel volētes possunt contrahere ca. minimus. ⁊ ca. scdo ergo ⁊c. ¶ Tertio videtur de cultus disparitate. Nam Gene. xlj. Ioseph duxit in vxorem filiā phutifar sacerdotis eliopoleos: cū esset fidelis: ⁊ illa infidelis. ¶ Et siliter exodi. ij. moyses accepit filiā ietro infidelē. qd̄ pbatur. qꝛ cū vellet reuerti in egyptū: moyses circuncidit filiū suū. vnde ⁊ ipsa ait: spōsus sanguinū tu mihi es ob circūcisionē exodi. iiij. ¶ Et similit̄ hester ij. habetur ꝙ hester nupsit assuero q̄ nō erat iudeꝰ. ¶ Silr salomon. 3. regū accepit filiā pharaonis ⁊ amonitidas ⁊ moabitidas ⁊ ydumeas ⁊ sydonias ⁊ duxit eas. ¶ Et silr p̄me ad corīt. vij. si qs frat̄ hꝫ vxorē infidelē ⁊ hec ꝯsentit habitare cū eo: non dimittat eā. ḡ dispar cultꝰ nō dirimit matrimoniū iā cōtractū: nec repugnat m̄rimonio. Alioqn cōsiliū apl̄i eēt de fornicatiōe vl̄ fornicaria cohītatōe. q̄re ⁊c. ¶ Cōtra oia ista est magister ī lr̄a istarū distin.

Gen. 41

Exodi. 2

Hester. 2

3. regum.

1. ad corinthios. 7.

¶ In ista questione sic pcedā.

¶ Pīo inqrā de ordie sacro: vtrū īpediat. ¶ Secūdo de voto. ¶ Tertio de dispari cultu. ¶ Vltimo ad rationes.

¶ Quātum ad primū arti. est conclusio certa ꝙ ordo sacer īpedit m̄rimoniū: ⁊ dirimit nō ex se vel natura sua: sꝫ vel ex statu xp̄i: sꝫ nō legat̄ hoc ī scriptura vel ex statuto ecclie illegitimātis talē ꝑsonā ordinatā vel ꝯstitutā in ordie sacro. Et hoc scdm videt̄ pbabiliꝰ. Tū qꝛ nō īuenit̄ illud statutū xp̄i. Sꝫ potiꝰ īuenit̄ ꝙ in p̄mitiua ecclia ordiati in sacris plurimi fuerunt vxorati. Nisi forte diceret̄: ꝙ nūꝙ̄ licuit ordinatū ī sacris postea ꝯhere sꝫ licuerit sibi vti matrimonio priꝰ ꝯcto ante susceptionē ordinis sacri: sicut etiā vtunt̄ mō greci. habet̄ autē de hoc statū ecclie. dist. xxxij. vbi dr̄ sic. placuit episcopos p̄sbyteros dyacones subdyacones sꝫ p̄ora instituta abstinere ab vxoribus. idest nō cōtrahere: sicut dicit glosa ibidē. Itē dist. xxvij. presbyteris. Itē. xxxviij. nullū facere dyaconū episcopi presumant: nisi qui se castum victurum promiserit.

Ordo sacer an īpediat m̄rimoniū.

Rō quare ordo facer īpedit matrimonium

¶ Ex hoc accipiūt aliqui rationē: quare ordo sa-
cer impedit matrimoniū: ꝛ dirimit. qꝛ scꝫ oīs susci
piens ordinē sacrum in ecclesia latina ipso facto ꝛ
sꝫ nō verbo vouet cōtinētiam perpetuam ꝛ voto so
lenni. sicut dicetur infra: sed votū solēne cōtinentie
impedit matrimoniū. ergo ꝛc.

Cōtra ꝓcedētē rōnem.

¶ Alij nō reputāt istā
rationē. Primo. qꝛ licet votū cōtinētie sit annexū:
aut hoc est ex natura rei aut ex precepto eccle. Nō
potest hoc esse ex natura rei. qꝛ nullꝰ vouet nisi spō
te. ꝛ dato ꝙ iste nō voueret nihilominus ordinē sa
crum reciperet sicut ꝛ greci. Si ex precepto eccle-
sie: aut sic ꝙ suscipiendo ordinem voueat: aut sic ꝙ
ad cōtinentiā teneatur: ac si voueret: ꝛ hoc per pre-
ceptum ecclesie latine. Nō primo modo. qꝛ potest
esse: ꝙ iste suscipiendo ordinem nō voueat cōtinen
tiam: imo habeat propositum actuale nō cōtinen-
di. Nec tenetur ad votū factū ex voto ab alijs im-
plendum: nisi ꝛ ipse cōsimiliter voueat. Si autē se-
cūdo modo: tūc diceretur: ꝙ si defacto cōtrahat cō
trahit: ꝛ matrimoniū tenet: licet cōtrahēdo peccet
mortaliter faciendo cōtra preceptum ecclesie de cō
trahendo. probaꝰ extra de matrimonio cōtra inter
dictū ecclesie ꝯtracto ex literis: vbi dꝛ ꝙ licet inter
dictū ecclesie trāsire ad scd̄a vota nō debuerit: nec
est tn̄ inconueniēs: vt ob hoc sacramētum cōiugij
dissoluatur. aliqua tn̄ penitentia debet eis imponi
ꝙ cōtra prohibitionē ecclesie hoc fecerūt. igitur si
tantūmodo est annexum votum cōtinētie ad ordi-
nem ex precepto ecclesie nō illegitimat ad cōtrahē
dū ecclesie romane ordinis sacri: nec illud votū ille
gitimat. qꝛ nō oportet ꝙ vniuersaliter statutū iu-
ris vel ecclesie prohibens aliquid fieri ꝓpter hoc
illegitimat ad hoc: sed oportet ꝙ sentētiā illegiti-
mātem cōtineat: vt in proposito si cōtractū fuerit
matrimoniū dirimaturi vel nō sunt aliqualiter tol
lerādi. ¶ Scd̄o cōtra eandē viam qꝛ s̄m eam ordo
sacer ꝛ votum cōtinētie nō deberēt pro distinctis
impedimētis matrimonij cōputari: sed votum tan

Resolutio.

tum. ¶ Dicitur ergo ꝙ ecclesia illegitimauit ad ꝯtra
hendū quēlibet suscipientē ordinē sacrū ita ꝙ da-
to ꝙ aliquis ordinaretur ꝛ non voueret nec tene-
retur ad cōtinētiā ex voto sicut posset fieri de licē-
tia pape: puto sꝫ tn̄ votum sit annexū ordini tantū
de mādato vel precepto ecclesie: adhuc dico ꝙ esset
illegitimꝰ ad cōtrahēdū: ꝛ ordo sacer matrimoniū
impediret: ꝛ dirimeret. Et hoc rōnabiliter statuit
ecclesia. qꝛ ministros ecclesie in sacris ꝯstitutos de
cet vigere ꝛ puritate vel mundicia corporis et acu-
mine intellectus ꝛ mentis. vtrūqꝫ aūt impedit fre-
quentia actus matrimonialis vel carnalis. quare
ꝛc. Hec de primo articulo principali.

Votū cōtinentie duplex.

¶ Quantum ad secundū arti
culū. de voto dico ꝙ votū ꝯtinētie duplex ē in gñe:
vnū simplex ꝛ aliud solēne. ꝛ qūlibet istoꝝ pōt esse
publicū vel ꝓuatū. vñ votū solēne nō distiguitur a
simplici ꝑ publicū ꝛ ꝓuatū. Sed dꝛ votū solēne qꝛ
ex se vel ex annexo hꝫ vnde veniat: vel possit veni
re in publicū: lꝫ nō sit aliqñ publicū sed priuatum.
Solēnisatur aūt pluribꝰ modis votū ꝯtinētie: sed
illi modi reducuntur ad duos ꝑmo mō ꝑ susceptio
nē. vel ī susceptiōe ordinis sacri: vt pꝫ. xxviij. dist.
dyacon. Et dꝛ tūc solēnisari votū continentie. qꝛ
hic est aliquod annexum: per quod natum est votū
venire in publicum: vt ministratio in ordine susce-
pto. ex hoc eñi innotescit scd̄m statutum: ꝙ iste vo-
uit continentiam. Secundo modo solennisatur vo
tum per professionem religionis approbate. in qua
solent religiosi continere per professionem factam
dico in manu superioris. qui potest in illa religio-
ne ad professionem recipere. patet extra de irregu-
laribus statuimꝰ. Ad hunc modū adducuntur duo
alij modi: in quibus presumitur professio interpre
tatiue facta. vnus est per susceptionem habitus re
ligionis: qui solet dari professis precipue: quando
est distinctꝰ habitus professorum a nouicijs. Tūc
enim suscipiens habitum presumitur interpretati
ue profiteri: et si non expresse. et habetur vbi supra
statuimus. Alius modus est: quando vltra annum
perseuerat quis in religione: in qua solet professio
fieri completo anno probationis. et non protesta-
tur de non profitendo. Et patet: ꝙ isti duo modi
reducuntur ad secundum. Et in omnibus istis est
aliquid annexum: vnde possit venire in publicum.
quia quilibet talis sic vouens tenetur conuersari
cum religiosis illius religionis continenter viuen-
tibus. ꝛ sic manifestatur votum suum de continen-
do. omne autem aliud votum quod non est solenni
satum modo aliquo predictorum siue sit priuatum

Votū cōtinentie an īpediat matrimoniū ꝛ q̄le ꝛc.

siue publicum: dicitur simplex votum. ¶ Ad pro-
positum igitur dico: ꝙ votum solenne impedit ma
trimonium contrahendum: et dirimit iam contra-
ctum. vnde simpliciter impedit. ꝓbatur extra. qui
clerici capitulo insinuante. et habetur ibi de qua-
dam moniali: que fecit votum continentie: et illud
seruauit per duos annos. postea cōtraxit: et coacta
fuit redire ad pristinum statum continentie. ¶ Se
cundo dico: ꝙ simplex votum continentie licet im-
pediat contrahendum: non tamen dirimit contra-

Rōes ꝓdictarū differentiarum.

ctum. patet extra qui cleri. rursus in textu. ¶ Ra-
tio autem huius differentie assignatur manifestū
et immanifestum probatum et non probatum. Sꝫ
hoc nihil est. quia vtrunqꝫ votum scilicet tam sim-
plex q̄ȝ solenne potest esse priuatum vel manifestū
seu publicum probatum vel non probatum. ꝛ tamē
vnum impedit simpliciter et aliud non. Alia ratio
ponitur quia transgrediens votum solenne cōtra
hendo scandalizat ecclesiam. non sic autem de vo-
to simplici. Alia ratio ponitur. quia vouens voto
solenni obligat: ꝛ dat potestatem sui illi: cui vouet
ad exequendum ꝛ prosequendum votum. et dat illi
in cuius manu vouet ius ad faciendum illud votū
obseruari. et per consequens non potest dare alte-
ri ius sui ad actum oppositum puta ad actū matri-
monialē in ꝓposito: ꝛ ita nō potest cōtrahere. Sꝫ
vouēs votū simplex nō sic dat ius sui: sed quasi ꝓ-

Cōtra ꝓcedētes rōes

mittit. ideo alteri potest dare. ¶ Sed iste rationes
etiā non valent. prima non. qꝛ votū simplex potest
esse publicum vt dictum est supra. ꝛ per ꝯñs trans-
gressio eius in ecclesie scandalum. ꝛ tn̄ nō dirimit
matrimoniū cōtractum. Si dices: grauius peccat
transgrediens votum solēne. Nihil ad. h. quia non
semper grauiora peccata dirimunt matrimonia.
Secunda non videtur: efficax sicut traditur. qꝛ vo
uens voto simplici dat ptātem ꝛ ius sui ipsi deo:
cui vouet ad prosequēdum votū: sicut vouens voto
solēni. Et oīa que requirunꝰ ad essentiā voti: equa

Resolutio.

liter reperiuntur hinc ꝛ inde. ergo ꝛc. ¶ Dicendum
igitur ꝙ ratio huius differentie est statutum eccle
sie: que illegitimat personam solemniter vouētem

ad contractum matrimonialem non autem vouentem simpliciter. Et cõgruentia huius esse potest qꝛ vouẽs simpliciter nõ sic ponit se in potestate ecclesie ꝙtum ad ꝓpositum cõtractus: sicut vouens solẽniter. Nam vouẽs solẽniter in potestate ecclesie se ponit nõ solum in manu dei: sicut vouens simpliciter. ⁊ ideo vouẽtem solẽniter cogit ad non cõtrahẽdum ⁊ illegitimat ad ꝯtrahẽdum. sed vouẽtem simpliciter: reliquit diuino iudicio tñ. vnde lz in ꝯtrahẽdo mortaliter peccet: non tñ ecclesia dirimit cõtractum. quare ⁊c. ¶ Sed quid de illo: qui vouit cõtinẽtiam voto simplici: ⁊ postea ꝯtrahit tenetur ne reddere: vel potest petere vel quomodo? dico: ꝙ nõ debet matrimonium cõsummare: sed debet religionem intrare: vt seruet votum suũ. vnde dico: ꝙ consummãdo peccat mortaliter siue reddendo siue petẽdo: post ꝯsummationem vero dico etiã: ꝙ petere nõ potest qꝛ in vouendo prius priuauit se perpetuo iure suo petẽdi. Scdo dicitur: ꝙ tenet reddere nec peccat in reddẽdo. qꝛ iam alter cõiunx petẽs hz ius in eo in cuius possessionem est missus per ꝯsummationem matrimonij: ad cuius obseruationẽ obligatur iste vinculo fortiori ꝙ ad abstinẽdum ex voto suo. Hec de scdo articulo principali.

Bona difficultas.

¶ Quãtum ad tertium arti.

Impar cult⁹ an impediat matrimonium.

de dispari cultu ꝯtrahentium vel cõiugum vidẽtur esse alique difficultates cõtra coniugia infidelium. ¶ Videtur eñ: ꝙ nõ possunt infideles nubere nec fidelibus nec infidelibus. ¶ Primo qꝛ nec ad fidelem nec ad infidelẽ expectãda est fides ab infideli. et ita in tali matrimonio nõ est bonum fidei. qꝛ infidelis nõ habet fidelitatẽ ad deum: ⁊ per ꝯsequens nec ad ꝯiugem: vt videtur. ¶ Scdo qꝛ nõ est ibi bonum sacramẽti. qꝛ ex quo infidelis caret sacramẽto baptismi: nõ põt aliqd aliud suscipere. qꝛ baptism⁹ est ianua sacramentorum sine quo nullus est capax alioꝝ. ptz extra de presbytero nõ baptizato cap. j. ¶ Tertio qꝛ ibi nõ est bonum ꝓlis. qꝛ est cõtra bonum ꝓlis. Est eñ ibi periculum subuersionis ꝓlis ad infidelitatẽ ⁊ educationis nõ ad cultum diuinũ sed magis ad oppositum. ⁊ hoc vel vtroqꝫ parẽte si sit infidelis: vel ex altero saltẽ. ¶ Quarto qꝛ nullus potest trãsferre corpus suum vel potestatẽ corporis sui in alium ad actũ matrimonialẽ: nisi ex approbatione legis diuine vel dei tanqꝫ dñi superioris. sed infidelis sic nõ potest facere. qꝛ legẽ diuinã nõ tenet. ergo ⁊c. ¶ Quinto quia contractus matrimonialis generat vinculum insolubile. sed si alter cõiugum infidelium ꝯuertatur ad fidem sine altero: põt discedere: ⁊ videtur solui vinculum. ergo. prius non fuit verum matrimoniũ: nec est inter infideles. quare ⁊c. ¶ Sexto cõfirmatur. quia omne quod non est ex fide: peccatum est. ⁊ per consequẽs non approbatur a deo. cum igitur. contractus infidelium non sit ex fide: peccatum est ⁊ per cõsequẽs non approbatur a deo ⁊c.

Fidelis cũ infideli quõ põt ꝯtrahere matrimonium.

¶ Sed quantum

ad presentẽ articulum gratia argumẽtorum precedẽtium dico primo: ꝙ fidelis potest cõtrahere matrimonium cũ infideli. Matrimonium dico. nõ sic perfectum ⁊ cõpletum: sicut fidelis cum fideli. hoc ptz per apl'm: qui dicit: ꝙ si nupserint infideles: ⁊ alter cõuersus fuerit: vel ambo: nõ soluitur matrimonium sic quin possint stare simul virtute prioris matrimonij. ergo fuit verus contractus.

Qr ifi. cũ ifideli põt ꝯtrahere

¶ Scdo dico ꝙ infidelis ad infidelẽ ꝙtum est ex iure diuino potest: ꝯtrahere. Et potuit. vnde ptz ꝙ inter multos fideles antiquitus ⁊ mulieres infideles erat verus ꝯtractus: sicut arguitur de moyse et ioseph ⁊ salomone. Et similiter ptz qꝛ iure diuino nõ magis inuenitur: ꝙ ꝯtractus sit nullus: ꝙ obligatio ex contractu priori sit nulla. Si enim contractus est nullus: et obligatio ex contractu est nulla modo ab apostolo inuenitur: ꝙ inter fidelem et infideles stat obligatio matrimonialis: siue infidelis conuertatur siue non dum tamen velit habitare cũ fideli sine cõtumelia fidei. ⁊ nõ nisi ex priori contractu inter fidelẽ ⁊ infidelẽ. ergo contractus fuit verus ¶ Sed hec ratio infirmari potest. qꝛ nõ intelligit apostolus de illis: qui tẽpore contractus sic se habeãt vt alter esset fidelis et alter infidelis. vnde et ipsemet alibi dicit fidelibus: nolite iugum ducere cum infidelibus. sed de illis qui tpe ꝯtractus ambo fuerunt infideles: ⁊ alter postea conuertitur: et ita tpe legis noue ex iure diuino per apostolum ꝓmulgato nõ potest ꝯtrahere fidelis cum infideli de nouo: lz post matrimonium ꝯtractum tpe quo ambo fuerunt infideles si alter ꝯuertatur fidelis possit habitare cum infideli sine cõtumelia saluatoris et periculo subuersionis fidei volentis cohabitare.

¶ Qui aũt vellet sustinere rationẽ predictã: diceret ꝙ nõ solum loquitur apl's de ambobus infidelibus ꝯtrahentibus: quoꝝ alter postea ꝯuertitur sed de altero fideli ⁊ alio infideli. ⁊ tunc nõ fuit intẽtionis sue qñ dixit nolite iugum ducere cũ infidelibus publicare ius diuinum: quasi possent: ⁊ ꝙtum esset ex iure diuino ꝯtractus esset nullus sed qꝛ non erat honestus vel decens. quare ⁊c. ¶ Si dicatur: quare ergo apl's docet matrimoniũ inter infideles contractum seruãdum post conuersionẽ alterius? si eñ propter aliquem bonum finem honeste seruatur: propter eundem posset honeste contrahi: vt videtur. dico: ꝙ apostolus bene ꝯsuluit cohabitare conuersum cum infideli sine cõtumelia tñ creatoris et sollicitatione de ꝯuersiõe a fide. Alioquin deberet discedere. qꝛ in tali casu verisimile est fidelem posse lucrari infidelem. Sed si in principio infidelis non vult conuerti: vt possit habere ꝯiugium cum fideli: et nõ est verisimile: ꝙ postea lucret: ⁊ ideo non subest eadem causa honestatis hinc ⁊ inde: vt patet.

Nota.

¶ Tertio dico: ꝙ de iure positiuo eccl'ie fidelis nõ potest ꝯtrahere cum infideli: sed disparitas cultus simpliciter impedit matrimonium contrahẽdum: ⁊ dirimit ꝯtractum. hoc habet. xxviij. q. j. ibi eñ illegitimat fidelem: nec ꝯtrahat cum infideli. Et hoc rationabiliter qꝛ nõ est honestum. Tum qꝛ in tali matrimonio non esset perfecte bonum prolis ex parte vtriusqꝫ parẽtis scz educatio prolis ad cultũ vnius veri dei s'm formã: quã tradidit fides. Tum qꝛ tali cõtractui nõ esset annexũ sacramẽtum matrimonij nec fidei xp̃iane: qd nõ decet fidelẽ. Similiter etiã nõ decet cõtrahere fidelẽ: nisi vbi inuenitur indissolubilitas vinculi. Tamen ista ratio (licet vnus ponat eam) parum aut nihil valet.

Fidelis cũ ifideli quõ non potest cõtrahere.

¶ Ad argumenta

quibus ꝓbatur infideles no posse cõtrahere: dico ad primũ: ꝙ lz inter infideles non sit fides que dicitur xp̃iana nobis a xp̃o reuelata: inter eos tñ est fides. i. fidelitas in cõtractu: ⁊ potest

Ad rões ꝓbantes infideles nõ posse ꝯtrahere

esse non solum ad seipsos inuicē: sed etiā a fideles.
talem em̄ fidelitatē seruāt ⁊ possunt seruare adin-
uicem vel ad alios: sicut p₃: ⁊ dicit Augustinus ad
publicolam. Nec sequitur si nō vult seruare fidem
deo credēdo in ipsum: sicut xp̄iani: ⁊ eo modo quo
xp̄iani ꝙ ꝓpter hoc nolit vllo modo seruare fideli-
tatem in suo cōtractu vel in suis cōtractibus. sicut
etiā experimur. quia frequēter inueniuntur fidelio
res in suis contractibus: ꝙ̄ multi xp̄iani. ¶ Ad se-
cundum p₃: ꝙ nō cogit. nam nō op₃ simpliciter ad
cōtractum matrimonij adhiberi sacramētum sensi-
bile signum collatiuū gratie: sicut adhibetur xp̄ia-
nis in noua lege p₃: ⁊ in lege nature ⁊ in lege scri-
pta Similiter etiam sacramētum sensibile signum
nō est illud bonum sacramenti: sed indissolubilitas
vinculi: vt dictum est supra. Et dico ꝙ vinculū in-
ter infideles est indissolubile stāte cōditione perso
narum puta infidelitate vtriusq₃: l₃ sit dissolubile si
alter cōuertatur ⁊ nolit alius habitare cum eo sine
contumelia creatoris ⁊ sollicitatione subiectionis:
sicut etiā ſm aliquos vinculum sub lege euāgelica
dissolubile per professionem religionis ante matri-
monium cōsummatum. ¶ Ad tertiū de bono ꝓlis
diceretur ꝙ l₃ nō sit ibi bonum ꝓlis ita perfectum
sicut inter fideles. potest tn̄ ibi esse bonū ꝓlis edu-
cāde ad iusticiam ⁊ cultum diuinum: nō prout di-
ctat fides xp̄iana: sed magis ratio naturalis: ⁊ pro
quāto dictat: posito ꝙ ratio naturalis diceret vnū
deum esse colēdum: ⁊ l₃ non demōstratiue. forte tn̄
probabilius ꝙ̄ aliter. ¶ Ad quartū dici potest ꝙ
deus post lapsum qn̄ dicit crescite ⁊ multiplicami-
ni: licētiauit omnes ad ꝯtrahendum matrimonium
nō solum in officiū sed in remedium. Et tunc infi-
deles ꝯtrahentes matrimonium ⁊ vtentes licentia
illa nō peccāt l₃ perfecte non attendant ad illud ad
quod licētia data est: puta ad multiplicationē fide-
lium qꝛ ignorāt legē diuinā. Et probabile est ꝙ a
principio ex illa licētia nota inoleuit vsus cōtrahē
di matrimoniū apud patres infideliū: quos volūt
et possunt imitari: l₃ nō velint eos imitari vel igno-
rēt eos imitari quātū ad fidē ipsoꝝ. Et tūc dico ꝙ
cōtractus pōt esse iustus seruatis ꝯditionib⁹ adhi
bēdis ſm dictamē rōis recte naturalis: l₃ nō sit ꝑfe
cte iustus sicut inter fideles. ¶ Ad quintum patet
quid dicēdum quomodo est in matrimonium ratū
stante ꝯditiōe vtriusq₃ cōiugum ⁊ quomodo potest
solui nō stante ꝯditione prima vtriusq₃. Sicut etiā
ſcd̄m aliquos matrimonium ratum ante cōsumma
tionem sub lege noua. ¶ Ad vltimum dico ꝙ mul
ti sunt ꝯtractus in quibus peccatur ꝯtrahendo: qui
tn̄ sunt rati ⁊ firmi post ꝯtractum. Tn̄ ad ꝓpositum
dico ꝙ illud qđ nō est ex fide: peccatum est: accipiē-
do pro eodē nō esse ex fide pro infidelitate: sed non
op₃ ꝯtractum matrimonialē inter infideles esse ex
infidelitate l₃ non sit ex fide xp̄iana: sed pōt esse ex
fidelitate obseruāda ſm dictamen recte rationis na
turalis. Hec de tertio articulo principali.

Ad ṗnci palia ar- gumēta. ¶ Ad primum principale de ordine sa-
cro dico ꝙ dyaconus in
primitiua ecclesia ⁊ alij ordinati in sacris poterāt
esse quilibet eoꝝ vnius vxoris vir nō pluriū ⁊ vtē-
do matrimonio ꝯtracto prius ante ordinem. Et si-
militer exponendum est de grecis. Non ꝙ possent
post ordinē matrimonij ꝯtrahere: nec possunt etiā
greci ſm glosam in capitulo supra allegato. vel si
in primitiua ecclesia potuerunt contrahere: modo
tn̄ lege ecclesie posita non possunt. ¶ Ad ſcd̄m de
voto simplici p₃ ꝙ impedit matrimonium: sed nō
dirimit. votum autem solēne ⁊ impedit ⁊ dirimit.
Nec est simile de istis ex corpore questionis. ¶ Ad
tertium dico: ꝙ licuit ⁊ aliqn̄ honestum fuit ex ali-
quibus causis ꝯtrahere fidelem cum infideli: sicut
concedo de moyse ⁊ ioseph ⁊ hester ⁊ salomone ꝙ̄-
tum ad illas personas in casu particulari ⁊ ex cau-
sa: licet nō vt cōmuniter: de quibus nō erat prohi-
bitum a deo in lege. vnde esdre non separantur cō
iugati cōtra legē. De salomone vero dico: ꝙ potuit
cum aliquibus cōtrahere: de quibus nō erat prohi
bitum: l₃ excesserit in multitudine: sed ꝙ̄tum ad il-
las de istis populis prohibitis a deo quas accepit:
nō possum nec volo eū excusare. qꝛ fecit sicut canis
impudētissimus ⁊ deo ingratissimus super gratijs
quas fecerat ei. dederat em̄ sibi singularem sapien-
tiam ⁊ diuitias ⁊ gloriā. ideo ⁊c̄. ¶ Ad illud vlti-
mum apostoli patet ex predictis.

¶ Distinctionum. xl. xlj. ⁊. xlij.
Questio Vnica.

Circa distinctionez
xl. xlj. xlij quero: vtrū cogna-
tio vel affinitas carnalis vel
cognatio spiritualis seu pu-
blice honestatis iusticia ipe-
diāt matrimonium. ¶ Vide
tur ꝙ non de cognatione car
nali. Tum qꝛ in statu innocē-
tie legis vel nature potuisset
aliquis nupsisse cum sorore sua ex illo precepto cre-
scite ⁊ multiplicamini: ⁊ nō nisi nubēdo cum sorore
vel cum sanguinea. Potuisset em̄ chain cōtraxisse
cum sorore: vt videt̄. si sororē habuisset in statu in-
nocētie: ⁊ contraxit de facto tēpore lapsus. Et cō-
firmatur. qꝛ cōsanguinitas ⁊ ꝓpinquitas carnalis
multum facit ad amicitiā. Amicitia autem firmat
domum ⁊ vinculum. Similiter etiā p₃: ꝙ hoc nō
est contra aliqđ bonum ꝓlis: ꝙ ꝯsanguinei nubant
ergo ⁊c̄. ¶ Scd̄o de affinitate. primo qꝛ effectus
nō repugnat cause sue: nec impedit eā. affinitas au
tem est effectus matrimonij. Et cōfirmatur. qꝛ in-
cestus cum sorore vxoris sue nō impedit carnalem
copulā cum vxore. et tn̄ per hoc affinitas cōtrahit̄
ad vxorē ꝓpriam. igitur nec impedit matrimoniū.
¶ Tertio videtur. de cognatione spirituali extra extra de
de cognatione spirituali: dicitur ꝙ si vir vel mulier cogna.
sciēter vel ignorāter filium suum de sacro fonte le- spiri.
uauerit vel susceperit nobis videt̄ ꝙ siue ex ignorā
tia: siue ex malicia illud fecerint: nō sunt ab inuicē
separandi: nec alter alteri debet debitum subtrahe
re ergo ⁊c̄. ¶ Quarto de publice honestatis iusti-
cia videt̄ ꝙ nō impediat. qꝛ cognatio carnalis nec
spiritualis impediunt: vt dictum est. igitur nec ista.
¶ Contra oīa ista est magister in littera.

¶ In ista questiōe sic ꝓcedā.

¶ Primo inquiram de cognatione carnali. ¶ Se
cundo de affinitate. ¶ Tertio de cognatione spi-
rituali. ¶ Quarto de publice honestatis iusticia.
¶ Quinto recapitulabo omnia impedimenta ma
trimonij. ¶ Ultimo ad rationes.

¶ Quãtum ad primum arti.

ostẽdo primo quid vocatur cõsanguineitas & quid linea vel gradus in ipa: & quot gradus & quomodo sunt accipiẽdi vel computãdi. scdo ad propositum.

Consanguineitas quid.

¶ Dico igitur primo q cõsanguineitas ist vinculum vel pximitas personarum ab eadem persona carnaliter seu carnali ppagatione descẽdentium. & illas personas ppagãtium. pz de se discurrẽdo per membra que ponuntur ibi. Quod sit vinculum vel propinquitas aliqua: pz. Similiter q personarum descendẽtium ab vna vel ppagantium: etiã pz. qz non solum personarũ propagatarũ est ppinquitas vel cognatio carnalis seu csanguineitas: sed etiam personarum propagãtium ad ppagatas. Sed q ab vna & eadẽ persona descẽdentium pz qz alias non esset cõsanguineitas: que est idem q vnitas vel cõmunicatio in eodem sanguine. vnde & illa persona a qua oẽs mediate vel immediate descẽdũt dicitur stipes csanguineitatis. Sed q descendant ẽm carnalem ppagationem pz. qz si alio modo descenderent: vel non descenderet vnus ab alio isto modo: sed formaretur miraculose de portiõe eius: nõ esset cõsanguineitas. vnde si quis formaretur de digito fortis nõ esset sibi consanguineus in aliquo gradu.

linea cõsãguineorum.

¶ Scdo dico q linea cõsanguineorũ dicitur ordinata collectio personarum csanguinitate cõiunctarum. Et diuiditur in ascẽdentem & descẽdẽtem et trãsuersalem. linea descẽdẽs est a persona propagãte ad ppagatas. Sed linea ascẽdens ecõuerso. linea vero trãsuersalis inter personas ab eadẽ descẽdentes: quarum neutra ab alia descẽdit: vt fratris ad fratrem vel ad sororẽ & filij fratris ad fratrẽ vel filium fratris.

quid gradus in linea csanguineitatis et qt sunt.

¶ Tertio dico q gradus in linea est determinata ppinquitas persone ad personam ẽm cõsanguineitatem. Et inuenitur pplic in linea ascẽdente & descẽdente minus pple in linea transuersali. ¶ Quarto dico q non in linea recta sunt tot gradus quot sunt persone vna minus. hoc pbatur. qz tot sunt gradus quot ppagationes cum gradus sit habitudo vel ppinquitas persone ad personam. sunt aũt persone vna plures q̃ ppagationes qz presupponitur toti collectioni aliqua nõ ppagata in illa collectione ẽm modum ppagationis. Sed in linea trãsuersali si duo se habent inequaliter ad stipitem cõputãtur gradus ẽm magis remotum a stipite. vnde quoto gradu remotior distat a stipite: et a quolibet per aliã lineam descẽdente. Et ratio est. qz persone in linea trãsuersali non habent propinquitatẽ inter se: nisi qz in stipite vel ad stipitem. ideo nõ possunt ppinquius sibi coniungi: q̃ remotior eoz coniungatur stipiti. vnde ẽm cõputationẽ canonicam: lz alia sit cõputatio legalis (de qua non curo ad presens) duo fratres attinent sibi in primo gradu ẽm lineam trãsuersalem: sicut & stipiti ẽm rectam. Sed filius fratris attinet alteri fratri. scz patruo suo in scdo gradu: sicut stipiti vel auo suo attinet in scdo gradu: lz frater patris sui vel patruus attineat stipiti in primo gradu.

quis gradus sit efficacior i linea &c.

¶ Quinto dico iuxta predicta q efficacior est gradus in linea descendẽte vel ascẽdente q̃ in transuersali. Et ratio naturalis est. quia plus cõiungitur ples parenti et ecõuerso q̃ ples proli. Et ideo magis est cõtra legem nature cõiungi in primo gradu in linea recta q̃ in linea trãsuersali.

Q in oi lege q̃cũ

¶ Ad propositum dico q in omni lege aliqua propinquitas carnalis impediuit matrimonium. In lege nature dico q sola propinquitas in gradu linee descẽdẽtis vel ascendẽtis puta patris ad filiã. vel filij ad matrem impediuit: ex illo verbo ade relinquet homo patrẽ & matrẽ. s. q̃stum ad copulã cõiugalem. Nec intelligitur iũ de patre pximo. sed de patre quãtumcũq remoto vel matre: & de quocũq gradu in linea recta. Et tenet etiã hodie: ita q si adam hodie viueret: non posset aliquã vxorẽ ducere: nec eua aliquẽ virum. Forte etiã post multiplicationẽ generis humani si itetisset phibitio in quibusdã gradibus vlterioribus. s. linee trãsuersalis: sicut inter fratrem & sororẽ. sed a principio nõ potuit esse talis phibitio. qz non erãt alie mulieres q̃ sorores: nisi mater vel filia: qui sũt gradus phibiti.

q ppinquitas carnalis ipediuit matrimoniũ

¶ Scdo dico q in lege mosayca vltra gradus ascẽdentis linee: vel descendẽtis phibiti sunt aliqui: vt pz leuitici. xxviij. quere ibi. In lege autem euãgelica nõ inuenitur a xpo explicita alia phibitio a phibitione legis nature. nec inuenitur explicite cõfirmasse prohibitionẽ factã super hoc in lege mosayca. Et ideo dico tertio q ecclesia illegitimauit aliquos gradus vel personas attinẽtes ad inuicem in aliquibus gradibus. & aliqñ fuerunt illegitimate vsq ad septimum gradum inclusiue ẽm magistrũ in litera. Sed sub innocẽtio tertio restrictum est vsq ad quartum gradũ inclusiue. pz extra de consanguinitate. Non debet. Et reuocat in eodẽ capitulo omnes phibitiones de matrimonio contrahẽdo in scdo & tertio genere affinitatis: et de sobole suscepta ex scdis nuptijs nõ copulãdo cognationẽ viri prioris: que phibitiones multas difficultates inducebãt. & aliqñ periculum animarum: sicut dicit.

Resolutio.

¶ Dico igitur q ppinquitas consanguinitatis in primo scdo & tertio gradu & quarto simpliciter impedit matrimonium cõtrahendũ: et dirimit ctractum. vnde inter tales matrimonium est nullum: & hoc ex statuto & illegitimatione ecclesie quare autem in tali gradu illegitimate sunt persone: puta vsq ad gradum quartum inclusiue: congruẽtia est: qz vsq ad quartum gradum inclusiue viget amicitia inter consanguineos: sed vltra gradum quartum incipit tepescere & quasi anullari: et ideo congruum videtur per matrimonium vel vinculum coniugale tepescentem amicitiaz reuocare. quare &c. Hec de primo articulo principali.

¶ Quãtum ad secundũ arti.

affinitas quid.

de affinitate dico primo: q affinitas est propinquitas vel vinculum personarũ ex copula carnali cum persona cõtractum sine omni cõsanguinitate inter affines ẽm q huius vel omni carens parentela. ex copula carnali dico. qz sine copula carnali cum persona cõsanguinea affinitas cõtrahitur alicuius ad aliquem. & nõ opz. q illa copula sit matrimonialis. vnde & in copula fornicaria contrahitur affinitas consanguineoz viri vel mulieris virum vel mulierem sic copulatos nõ solum in copula matrimoniali. Similiter etiã non sufficit ad affinitatem cõtrahendam cum consanguineis mulieris: q ipsa sit vxor: nec etiaz requiritur: sed necessario requiritur et sufficit: q carnaliter cognoscatur.

affinitas qualiter impedit matrimonium.

¶ Scdo dico: q in affinitate possunt distingui linee ascẽdẽs & descendẽs & trãsuersalis suo modo sicut in consanguinitate: & ibidẽ distingui gradus diuersi. Tertio

dico ꝙ in quoto gradu consanguinitatis distat ali quis ab alio puta petrus a martino: toto gradu affinitatis distat ab eodē martino illa: que est carnaliter cognita a petro ⁊ ecōuerso. vnde in quoto gradu cōsanguinitatis distat aliquis ab altero coniuge: in toto gradu distat ab alio ſm affinitatem.

¶ Tertio dico. ꝙ in quoto gradu cōsanguinitatis prohibbetur matrimonium ⁊ ipsa consanguinitas impedit matrimonium ⁊ dirimit in eodē toto gradu affinitas īpedit ⁊ dirimit ex statuto ecclesie illegitimātis personas affines ad ꝯtractum. Et est rationabile sicut de cognatiōe carnali. qꝛ affinitas ē quasi ad fines ꝯsanguinitatis accessio vel ꝓpinquitas. Qꝛ aūt affinitas impediat ⁊ dirimat matrimonium: habetur. xxxv. questione tertia de ꝓpinquis. Hec de secundo articulo principali.

Cognatio spūalis quid.

¶ Quātum ad tertium articulum

de cognatione spūali dico primo: ꝙ cognatio spūalis est quoddā vinculum ꝯtractū ex cōmunicatione vel dispensatione sacramentoꝝ puta baptismi ⁊ cōfirmationis. Quomodo autem ⁊ inter quas personas ꝯtrahatur. ista cognatio spūalis habetur extra de sponsalibus. Ne dum: ⁊ est in sexto libro vbi dicitur sic. Inter baptismum ⁊ illū qui suscipit vel leuat de baptismo ac inter eundē baptizatum ⁊ filios vel filias suscipiētis ⁊ vxorē eius ante susceptionē carnaliter cognitā: immo etiā inter suscipiētem patrē baptizati: ⁊ matrem cognationem spiritualē ꝯtrahi cōstat que impedit matrimoniū: et dirimit iam ꝯtractum. Et eadē que de suscipien sunt dicta sunt etiā de baptizante censenda. Ex cōfirmatione quoqꝫ spūalis cognatio ꝯtrahitur eisdē modis matrimonium impediens et dirimens post contractum. Alias vero personas ꝙ supradictas ex baptismo vel ꝯfirmatione nō impediri ad matrimonium ꝯtrahendum aut dirimi post ꝯtractum decernimus. Et ibidem cap. ij. ꝙ per cathecuminum qui precedit baptismum: cognatio cōtrahitur: per quem ꝯtrahēduz impeditur: sed ꝯtractū nō dirimitur. Et ibidē capitulo tertio dicitur ꝙ si plures accesserint ad suscipiēdum de baptismo infantē. spiritualis cognatio ꝯtrahitur matrimonia post contracta impediēs ⁊ dissoluēs. Hoc modo est intellectus sic: ꝙ suscipiētes ad inuicem ꝯtrahant cognationem spūalem ptꝫ. qꝛ illa nec esset paternitas vel maternitas nec compaternitas vel cōmaternitas nec fraternitas ⁊ sororitas. Sed intelligendum ꝙ plures suscipiētes ꝯtrahunt cognationem spiritualem ad infantē susceptū ⁊ ad parētes eius: lꝫ nō ad se inuicē. De confirmatione insuper ꝙtum ad hoc idē iudicium est habēdum.

Cognatio spiri. int quos ꝯhitur.

Extra de sponsa.

quot sūt cognationes spūales et an matrimonium impedient.

¶ Ex predictis haberi potest ꝙ tres sunt cognatiōes spirituales in spē. vna que dicitur paternitas vel maternitas spūalis et est patris vel matris spūalis ad filium vel ad filiā spiritualē. Alia que dicitur cōpaternitas vel cōmaternitas. Et ista est inter patrem spiritualē vel matrē ⁊ patrē vel matrē carnalē eiusdē. Tertia aūt dicit̄ spūalis fraternitas vel sororitas: vt ita dicā: et est inter filiū vel filiā spūalē eiusdeꝫ ⁊ inter filiū vel filiā eiusdē carnalē. Eiusdē dico pr̄is vel mr̄is.

¶ Tertio dico ꝙ sicut ptꝫ ex p̄dictꝫ aliquo mō: oēs iste cognatiōes spūales īpediunt matrimoniū ꝯtrahēdū: ⁊ dirimunt iam ꝯtractū: qꝛ precedunt matrimonium. Si aūt ꝯtigerit aliqua istaꝝ matrimonio iam contracto in casu necessitatis vel ex ignorātia diligētia sufficienti apposita nō impediunt actum matrimonialē nec in reddendo nec in petēdo: sed si ex malicia preter necessitatē cōtingat. verbi gratia ꝙ aliquis suscipiat vel leuet filium vxoris sue de sacro fonte vel teneat eum in ꝯfirmatione: dicitur ꝙ impedit tenētem sicvel suscipientē a petēdo. sed nō impedit alium cōiugē a petendo: nec istum a reddēdo. quia nō debet alteri preiudicare malum huius.

¶ Sed ꝯtrarium videtur dicere illa auctoritas adducta in principio questionis arguēdo de affinitate. videas ibi ꝙ siue ex ignorantia siue ex malicia hoc fecerint: nō debēt alter alteri negare debitum nec abstinere a petendo. Nisi forte dicatur ꝙ veruꝫ est de duobus. s. si ambo teneāt vel leuēt. quia tunc sunt pares. sed si alter tm̄ ex malicia fecerit: priuat a petendo. Hec de tertio articulo principali.

¶ Quantum ad quartū articulum

Iusticia publice honestatis an īpediat matrimonium

de publice honestatis iusticia dico primo ꝙ est vinculum personarū ad alias ex spōsalibus vel matrimonio rato nōdum ꝯsummato cū personis consanguineis earūdē ꝯtractum. Et breuiter non differt ab affinitate ꝓprie dicta: que cōtrahitur cum ꝯsanguineis viri vel vxoris: nisi qꝛ ad affinitatē requiritur inter vxorē ⁊ virum matrimoniū per carnalem copulā cōsummari. Non sic aūt in iusticia publice honestatis: sed sufficiunt sponsalia vera vel matrimonium ratum. Et dico ꝙ ijdē gradus possunt cū ista ⁊ in affinitate cōputari. Et sicut in affinitate: sic ⁊ in ista ijdē gradus impediunt matrimoniū cōtrahēdum: ⁊ dirimūt iam ꝯtractum ex institutione ecclesie: qua illegitimat tales personas ad contractum. Et ꝙ tam affinitas ꝙ publice honestatis iusticia impediāt matrimoniū: ⁊ dirimāt iam contractum: ptꝫ per illud capitulū primū extra de cōsanguineitate et affinitate vbi ꝙtum ad affinitatē de dicitur ꝙ eque canones dicūt abstinēdum est a consanguineis vxoris ⁊ ꝓprijs. Similiter de cōsanguineitate ⁊ affinitate lib. vj. dicitur ꝙ ex spōsalibus qualitercūqꝫ dum ipsa nō sint nulla ex defectu ꝯsensus oritur illud impedimētum matrimonij īpediēs contrahens ⁊ dirimens contractum. Et multo fortius intelligendum est ꝙ ex matrimonio rato.

Cognatio legalis qd et quot sūt ⁊ an īpe. mr̄imo.

¶ Iuxta hoc expedio me de īpedimēto cognationis legalis: que dicitur vinculum quoddā: vel propinquitas cōtracta inter personas ex adoptiōe alicuius in filiū vel in filiā. Et est triplex quasi cognatio ista. vna quasi descēdens: ⁊ est inter patrē adoptantem ⁊ filiū adoptatum: ⁊ filiū filij adoptati. ⁊ sic deinceps. Scda que est inter filium adoptatum et filium naturalē vel filiā. Tertia que est inter patrem adoptātem ⁊ filium ⁊ vxorē filij adoptati vel econuerso inter filium adoptatum et vxorem adoptantis. ¶ Et dico ꝙ iste cognationes oēs impediunt matrimonium cōtrahendum ⁊ dirimunt iam cōtractum pro semꝑ: excepta media que nō īpedit nec dirimit: nisi ꝯtrahatur stāte adoptione: puta filio manēte in potestate patris adoptantis sed patre mortuo vel filio emancipato pōt ꝯtrahere cum filia naturali patris prius adoptātis. sed pr̄e mortuo vel filio emancipato potest ꝯtrahere cum filia naturali patris prius adoptātis. Quod autem nō stāte adoptione ptꝫ extra de cognatione legali capitulo vnico: vbi dicitur. Si qua per adoptionem

soror michi esse ceperit: q̄diu durat adoptio inter me ⁊ ipsam: nuptie ↄsistere nō possunt. Et glosa sup illo caplo dicit ꝙ illud verum est: siue cognatio sit legalis per arrogationē siue per adoptionē. Arrogare dicimus illum qui est sui iuris: ⁊ transit in potestatē alterius auctoritate principis. Adoptio autem fit ꝑ quēlibet magistratū: nec trāsit adoptatus in potestatē adoptātis: sed remanet in potestate sui patris. Hec de istis impedimētis ad presens dicta sint sub quodam compendio breuitatis.

Recapitulatio impedimentoꝝ matrimonij.

¶ Ex predictis omnibus de matrimonio pōt apparere quot sunt impedimēta ipsi⁹ matrimonij. Et recolligo ea breuiter. qꝛ quedā sunt impedimēta simpliciter. quedā impedimēta non simpliciter. dico aūt impedimentum simpliciter quod preueniēs matrimoniū impedit ↄtrahēdum: ⁊ dirimit cōtractum. cum quo si attēptetur nihil fit nec oritur aliquod vinculum siue obligatio inter ↄtrahētes. ¶ Impedimētum vero sēm quid voco quod impedit ↄtrahēdum: sed nō dirimit ↄtractum. vnde ⁊ cum tali impedimento matrimonium tenet de facto ⁊ oritur obligatio ⁊ vinculum inter ↄtrahētes cum tali impedimēto. scienter dico ⁊ aduertēter. ¶ Impedimenta simpliciter aut accipiuntur ex natura ↄtractus: aut ex aliquo statuto superaddito. Ex natura ↄtractus dupliciter. vno modo ex parte contractus ipsius ⁊ conditionum eius. Alio modo magis ex parte cōditionū necessariarū ex parte ↄtrahētium. primo modo adhuc qꝛ ↄtractus est datio voluntaria potestatis corporis alteri redonanti potestatem sui corporis pro perpetuo amboꝝ. dico ꝙ illud qđ impedit simpliciter voluntarium: impedit ↄtractum. Duo aūt impediunt volūtarium. vnum qđ est defectus notitie: puta ignorātia vel error. qꝛ nihil amatur nisi cognitū. Aliud se tenet ex parte voluntatis: puta coactio ꝑ metum qui potest cadere in ↄstantem virum. Inuoluntarium autē ex defectu notitie potest esse vel ex defectu noticie totalis. Et sic est ignorātia negationis: qualis reperitur in furiosis tpe furie vel in his qui nō habēt noticiā aliquā de eligēdo vel fugiendo. Aut ex defectu noticie ꝑfecte ⁊ distincte. qꝛ habēs noticiā errat. Primo modo impedit furia perpetua a matrimonio ↄtrahēdo: vel etiā a reddēdo: si prius sit cōtractum: vel etiā furia pro tpe quo inest. Non dico pro lucidis interuallis: pro quib⁹ nō inest. Scđo modo impedit error: et hoc triplex. qꝛ error ꝑsone: vel error ↄditionis peioris: vt seruitutis: vel error doli vel fraudis alterius nō dātis vel redonātis corpus suum: sicut alter dat ⁊ dare intēdit. Si autem inuoluntarium sit ex metu: sic est impedimentum metus cadens in constantem virum.

Impedi. ex parte contractus.

¶ Similiter etiā ex parte vel natura ↄtractus impeditur matrimonium qđ ↄtrahitur cum aliqua cōditione repugnāte bonis matrimonij. ⁊ hoc siue bono sacramēti siue bono fidei siue in bono prolis: vt dictum est supra. Et sēm hoc accipiūtur tria impedimēta matrimonij. Si autem ꝯueniat impedimentum ex parte ↄditionum requisitaꝝ ex parte personarum ↄtrahētium: dico ꝙ qꝛ ex parte eoꝝ requiritur: vt possint dare mutuo potestatem eoꝝ corpoꝝ. simpliciter autem impotēs nō potest eā dare. qꝛ ipsam nō habet. Similiter etiā impotēs ex lege diuina: vt pote qꝛ ligatus est alio vinculo matrimoniali: ⁊ iam nō habet potestatē corporis sui dico: ꝙ iste impotentie impediunt matrimonium. Impotētia autem simpliciter vel est casualis vel naturalis: et quomodo vtraqꝫ impedit: dictum est supra. Et ad istā impotentiā reducitur impedimentum puerilis etatis vt pꝫ: qꝛ nōdum puer habet potestatem corporis ad coeūdum: nec per ↄsequens potest eā dare nec cōtrahere. Sic ergo habemus ex parte contractus tria impedimēta in genere. vnū ex defectu noticie. scđm ex metu cadēte in cōstātem virum. Tertium ex ↄditione apposita ↄtra bonum aliquod matrimonij. Ex parte ↄtrahētium duo in genere. s. impotētiam simpliciter ⁊ impotentiā qꝛ alligatus est alteri. Primum impedimētum in speciali multiplicatur: sicut defectus cognitionis vel error. Scđm multiplicatur. sicut ⁊ mala que possunt timeri a viro cōstante vt ↄtrahat matrimonium. Tertium impedimētum multiplicatur sēm tria bona matrimonij: quoꝝ cōditiones opposite possunt apponi. Quartum impedimētum multiplicatur sicut impotentia in viro ⁊ muliere: de quibus dictum est supra et ad ipsum reducitur etas puerilis. sed vnū manet indiuisum ⁊ impedit: sicut dictum est supra. qꝛ bigamia ꝓ tpe legis euāgelice nō habet locum.

Impedimenta ex statuto ecclesie.

¶ Ex statuto ecclesie sunt tm̄ modo impedimēta ex parte personarum. qꝛ ecclia nihil ordinauit vel immutauit circa ↄtractum sed circa personas illegitimādo personas. Et hoc triplici de causa. vna ꝓpter specialem eoꝝ ꝓpinquitatē ⁊ hoc multipliciter. qꝛ vel ꝓpter propinquitatē cōsanguineitatis vel affinitatis vel cognationis spiritualis vel legalis vel publice iusticie honestatis. de quib⁹ dictum est supra. Et est ordo istaꝝ ꝓpinquitatum. qꝛ cōsaguinitas est mere carnalis ꝓpinquitas. affinitas surgit ex mere carnali ⁊ copula car. publice honestatis iusticia ex ꝓpinquitate carnali ⁊ cōtractu matrimoniali ⁊ sponsalium. Spiritualis cognatio ex propinquitate carnali ⁊ susceptione vel datione sacramēti baptismi vel cōfirmotionis. Legalis cognatio. ex carnali et alio vinculo sēm legem puta per adoptionem. Alia causa illegitimationis est ꝓpter specialē applicationem ad cultum diuinū. Et hoc dupliciter. vno mō propter votum solēne continentie perpetue. Alio modo propter susceptionē ordinis sacri. primū dico si vouēs solēniter habet potestatē corporis sui: vt illā posset dare: ni eēt illegitimatio ecclesie. qꝛ si nō habet: diceret ꝙ ipedimētum illud magis esset ex natura contractus: q̄ ex statuto ecclesie. Tertia causa est propter specialē detestationē alicuius criminis. Et hoc dupliciter. qꝛ vel propter detestationem infidelitatis Et sic illegitimauit fidelē non simpliciter sed respectu infidelis ne possit cum infideli cōtrahere. vel ꝓpter detestationem adulterii cū fidei datione ⁊ alijs hmōi. vel etiam cum machinatione. ⁊ sic etiā de alijs: vt dictum est supra de istis.

Versus ↄtinētes ipe. mřimonij.

¶ Et sic habētur impedimēta matrimonij que impediunt simpliciter ⁊ cōtinent aliquo modo in illis versibus cōmunibus. Error conditio votū cognatio crimen. Cultus disparitas vis ordo ligamē honestas. Si sis affinis: si forte coire nequibis. Hec facienda vetant cōnubia facta retractāt. Sed specialibus ⁊ melius cōtinētur in alijs versibus qui sunt isti.

Alij v⁹.

Vis fraus persone serui donationis ⁊ amens. Addita cōditio tria coniugij bona tollens. Frigidus arta puer trūcatus prestigiatus. Alterius coniunx obstās mutue dationi. i. repugans contractui

matrimoniali. Sequit̄. Ordo sacer votum: duo cultus sponsio mechi. Carnalis legis cognatio spiritualis. Hec vi precepti sit huic affinis honestas. Et patent versus ex predictis.

ad argumēta pn̄cipalia.

¶ Ad primum principale argumentum dico q̄ in lege nature saltem ante multiplicationē generis hūani in principio nō impediuit gradus cognatiōis carnalis fratris ad sororē. q: non erāt alie mulieres q̄ sorores. sed tūc īpediuit gradus in linea ascēdēte vel descēdente tm̄: nō sic mō: vt dictū est supra. Ad ꝯfirmationē de amicitia que est inter ꝯsanguineos: dico q̄ illa amicitia alterius rōnis est ab amicitia ꝯiugali et diuersa intantū vt ꝑsone amātes alias rōne ꝯsanguineitatis odiāt eas ad actū coniugalē. qd̄ pꝫ de proxima ꝯsanguineitate patris ad filiā: vel filij ad matrē. vnde ⁊ aīalia hoc abhorrēt q̄ istis gradib⁹ copulent̄. Legit̄ eīn de elephāte q̄ cū ingeniatus ⁊ velatus matrē suā carnaliter cognouisset: postea videns eā ⁊ agnoscens matrē suā ingeniatorē interfecit. Et ideo dico q̄ nō est argumētū illud bonum ad ꝓbandū ꝯsanguineitatē nō impedire matrimoniū. Ad illud qd̄ d̄r nō esse ꝯtra bonū ꝓlis nō opꝫ: dato q̄ nō sit ꝯtra bonū ꝓlis: q̄ nō impediat: dato q̄ illud qd̄ est ꝯtra bonum prolis modo supradicto impediat. ¶ Ad scd̄m de affinitate qn̄ d̄r q̄ effectus nō impedit causam suā: dico q̄ affinitas que cōtrahitur ex matrimonio aliquo: nō tollit: nec impedit illud matrimoniū: sed relinquit ⁊ p̄supponit ipsum sed bene aliud matrimoniū: cuius nō est effectus tollit. ⁊ īpedit. vel dicēdū: q̄ istud nō impedit ex natura rei sed ex statuto eccl̄e. Ad ꝯfirmationē de incestu cū sorore vxoris dico: q̄ affinitas preueniens matrimoniū tollit: ⁊ impedit: ⁊ dirimit ip̄m. vnde si ante matrimoniū cognouisset sororē: nō potuisset ꝯtraxisse cū alia sorore. Sed post matrimoniū nō dirimit. sed in casu ꝓposito bene īpedit actū petendi a cognoscēte sororē vxoris sue: nō tn̄ impedit reddere vxori debitū: nec ab vxore ius petēdi. q: malū istius non debet alteri preiudicare. ¶ Ad tertium de cognatione spūali dico: q̄ ipsa p̄ueniēs matrimoniū īpedit matrimonium. sed sequēs nō sicut bene sonat illa auctoritas adducta in arguendo. Et q̄ p̄ueniēs impediat: ⁊ dirimat: pꝫ ibidē vbi sumpta est illa auctoritas cap̄lo veniens. Mādamus quatinus si ꝯstiterit mulierem predicti viri filium de sacro fonte leuasse anteq̄ eam desponsauit vxorem: vos inter ipsos diuortium celebretis. ¶ Ad vltimum de publice honestatis iusticia. apparet ex predictis. Et hec dicta de matrimonio ad presens sufficiant.

¶ Distinctionis Quadragesimetertie. Questio Prima.

Circa distinctionē xliij. quero primo. Utrum resurrectio sit possibilis absolute loquendo ⁊ virtute diuina. ¶ Uidetur q̄ nō illud qd̄ implicat cōtradictionem: nō est possibile. sed resurgere aliq̄d idem implicat cōtradictionē. Probatio. Resurrectio est iterata surrectio. ergo prima ⁊ scd̄a surrectio in resurrectione includit̄ sed iterata surrectio non est eadē cum prima surrectione. quare nec resurgens vel iterato surgens est idē cū primo surgēte. Surrectio eīn ⁊ surgēs sunt idem. Sicut etiam nec actio vel passio resuscitatio sunt eadē: sed sunt diuerse mutationes. ⁊ per consequens habēt diuersos terminos. igitur implicat cōtradictionē q̄ aliquid idē resurgat. ¶ Scd̄o sic interruptio essendi nō minus tollit identitatem prioris ⁊ posterioris: q̄ alietas essendi. sed impossibile est: q̄ aliud resurgat idē. sicut q̄ aliud sit idē. ergo q̄ interruptū in esse resurgat idem. ¶ Tertio sic. qua ratione homo vel aliquid posset idē numero resurgere ⁊ reparari: eadē ratione ⁊ quodlibet aliud vt videtur. sed motus vel mutatio nō possunt reparari. Probatio. q: qua ratione possent alias reparari eadē ratione possēnt cōseruari per totum tp̄s. et sic mutatio ⁊ motus nō essent essentialiter successiua vel instātanea: sed permanentia. hoc aūt est falsum. ergo ⁊c̄. Et cōfirmat̄. q: impossibile est: ⁊ implicat cōtradictionem preteritum non esse preteritum. hoc eīn solo priuatur deus ƀm sententiam solonis quā approbat ph̄s. vj. ethicoꝝ. ⁊ p ꝯn̄s impossibile est p̄teritū fore vel p̄sens eē. ⁊ p̄teritū nūc esse. sed hoc sequit̄ ad resurrectionē: vt pꝫ. ergo ⁊c̄.

¶ Contra illud quod aliqñ erit de facto nō est impossibile. sed resurrectio aliquando erit, de facto ƀm scripturam ⁊ fidem: resurrectionem mortuorum ⁊c̄. ergo ⁊c̄.

¶ In ista questiōe sic ꝓcedā.

¶ Primo premittendo quid noīe resurrectionis intelligitur ponā opiniones de possibilitate resurrectionis: ⁊ arguam contra eas. ¶ Scd̄o respondebo aliter ad questionē: ostēdendo q̄ resurrectio virtute diuina est possibilis. ¶ Tertio inquirā: vtrū virtute diuina sit possibibilis reparatio cuiuscunq̄ entis sicut resurrectio homis eiusdem numero suo modo. ¶ Ultimo ad rationes principales.

¶ Quātum ad primum arti.

Resurrectio quid ƀm Damasce.

premitto primo quid intelligit̄ noīe resurectionis. hoc aūt potest haberi a Damasceno lib. iiij. vbi dicit: q̄ resurrectio est eiusdē in numero iterata surrectio. eiusdē (inquit) numero qd̄ cecidit vel desijt esse quia si nō esset eiusdē numero: nō esset resurrectio. sed dicit resurrectio iterata q: p̄ma resurrectio vel productio passiua rei nō potest dici resurrectio proprie loquendo. licet eīn adnihilatum non resurgat nisi per creationem: tn̄ stricte loquendo ƀm nominis significationem resurrectio illa nō dicitur creatio. sed recreatio vel resurrectio cōnotans q̄ resurgens vel recreatum aliquando alias fuerit: et desierit esse: vt patet.

¶ Hoc premisso dicūt oēs catholici: q̄ resurrectio alicuius entis saltē puta hoīs est possibilis virtute diuina. Ad hoc eīn ponēdum coguntur ex fide ⁊ scriptura: sicut patꝫ. ¶ Sed de modo possibilitatis est vna opinio cuiusdam doctoris in quarto suo q̄ resurrectio hoīs est possibilis. quia in hoīe nō est aliqua forma substātialis corruptibilis. sed est sola forma substātialis: que est aīa rationalis. ita q̄ in hoīe non distinguitur aīa sensibilis ab aīa rationali nec etiā vegetatiua: sed sunt vna substantialis. Similiter etiā nulla forma substantialis mixti inuenitur alia ab anima sed forma

De possibilitate resurrectionis alicuius. 1. opinio.

mixtionis que inuenitur alia ab aīa: est forma accidentis cōstituta ex qualitatibus elemētorū fractis vel remissis vel ex similibus qualitatibus: nō pertinens ad essentiā vel substantiā hoīs nec ad esse substātiale. ¶ Scdo dicit: ꝙ anima rationalis que est forma specifica hoīs: est forma subsistēs possibilis manere naturaliter post separationē sui a corpore. Et in hoc differt ab alijs formis aliorum corruptibilium que non sunt sic sufficientes. Et ex hoc sequitur: ꝙ aīa rationalis in se habeat formaliter totum esse hoīs cōmunicās illud corporis: qn̄ vnitur sibi. nec est aliud eē corporis ⁊ aliud esse anime: sed idem esse quod aīe conuenit ſm se: cōmunicatur ipi corpori ab aīa ꝑ informationē corporis ab aīa. Si eñ corporis ⁊ anime essent aliud ⁊ aliud esse: quoꝝ vtrūqꝫ includeretur in esse hoīs: sequeretur ꝙ vnio anime ⁊ corporis esset accidētalis: ⁊ nō fieret vnū per se ex ipsis. quod est falsuȝ. homo eñ est aliquod ens vnum per se: sicut ptȝ. ¶ Tertio dicit: quod ex predictis apparet: ꝙ per mortē vel corruptionem hoīs nulla fit interruptio in esse substantiali hoīs. qꝛ manet aīa separata in se habēs totum esse hoīs: licet aliomodo ꝙ͂ corpori vnita. nec est dare in hoīe aliquid aliud qḋ desinat esse simpliciter ⁊ substātialiter. qꝛ non materiā. ptȝ. ipsa eñ est ingenerabilis et incorruptibilis. Nec aliā formam. vt dictum est qꝛ nulla alia est ibi. ¶ Quarto et vltimo ex his cōcludit: ꝙ sic ponētes nullas āgustias vel difficultates patiunꝰ saluādo possibilitatē resurrectionis humane qꝛ ex quo manet eadē materia ⁊ eadē aīa: possunt iterum virtute diuina vniri. ⁊ sic idē homo numero reparari. secus autē esset: si esse hoīs interrumperetur: sicut esse alioꝝ corruptibiliū: tunc non videretur posse reparari idē numero. sicut nec alia corruptibilia ⁊ impediēte interruptione essendi ipsorum ⁊ alicuius pertinentis ad substantiam ipsorum. Cōfirmatur quia deus potest aliquid maius. puta simul creare ⁊ vnire principia. ergo. minus scilicet ipsis presuppositis ea reunire. Similiter posset deus animam prius recreare ꝙ͂ vnire. ergo potest eam reunire.

2. opinio de modo possibilitatis resurrectio

¶ Secūda opinio est alterius doctoris: qui ponit: ꝙ resurrectio absolute loquēdo possibilis est virtute diuina. qꝛ ex illuminatione et infinitate virtutis sue. Et similiter attingit materiā: vt quid est nullo modo distincta sed indistincta: ⁊ sic numero eadē. ⁊ sic semper pōt eandē formā numero illi materie imprimere. qꝛ materia manet eadē: ⁊ nō agit per motum vel mutationē sicut natura. Tunc eñ non posset eandem formam numero reparare: nec idem compositum reducere sicut nec eādem mutationem vel motum: ita parum sicut ⁊ natura.

Contra primam opinionē

¶ Contra primā opinionē arguo. qꝛ in ipsa cōtinētur multa falsa: ⁊ in ipsa implicātur cōtradictoria ⁊ ad eam sequunꝰ multa incōueniētia. ¶ Contra primū dictum scȝ ꝙ in hoīe nō sit nisi vna forma substātialis scȝ anima rationalis argutum est satis in scdo: ꝙ necessario in hoīe sunt plures forme substātiales ⁊ illa nō repeto. ita ꝙ illud primum dictū est simpliciter falsum. Est eñ dare in hoīe ⁊ in quolibet aīato formā substantialem mixtionis aliam ab anima sicut ibidem est probatum. ¶ Contra illud scdi dicti: ꝙ anima rationalis sit totum esse substantiale hoīs. Arguo primo ex dictis eius in eadem questione. Ipse dicit: ꝙ humanitas q̄ est forma totius ſm Auicennā includit intrinsece partes que sunt materia et forma. sicut ⁊ totum cōpositū intrinsece includit eas. hūanitas ergo ⁊ substātia vel esse eētiale seu substantiale hoīs nō solum dicit aīam: sed includit materiā ergo aīa non dicit totum esse hoīs. Alioquin eñ materia nō esset causa intrinseca hoīs. quod est falsum. vnde in istis duobus dictis plane cōtradicit sibiipsi. ¶ Scdo sic. si aīa est totū esse hoīs: sequiꝰ ꝙ nūꝙ͂ fiat vel sit resurrectio hoīs. ⁊ ita patiꝰ maximā angustiam qꝛ ex hoc dicto deberet negare resurrectionē hoīs. ꝓbatio nihil resurgit: nisi eius esse substantiale prius deciderit: ⁊ desijt. sed aīa non desijt esse qꝛ manet igitur si dicat totū esse substantiale hoīs: sequitur: ꝙ homo nunꝙ͂ resurget: sicut nec aīa resurgit. Et vltra sequitur: ꝙ homo est naturaliter incorruptibilis ⁊ ingenerabilis: ⁊ spiritualis creatura sicut aīa. ¶ Tertio sic. si aīa est totum esse hoīs: sequitur ꝙ diffinitio aīe est diffinitio hominis. ⁊ per cōsequens ꝙ corpus ponitur sicut additamētum in diffinitiōe hoīs: quēadmodum ⁊ in diffinitione aīe. hoc autem est falsum: ⁊ cōtra Aristotelem. vij. metaphi. ergo ⁊c̄. ¶ Quarto qꝛ ex totali esse hoīs. ⁊ aliquo alio non fit vnum per se: nec totale esse hoīs potest aliquid aliud īformare. ergo si aīa est totuȝ esse hoīs: ex aīa ⁊ materia nō fit vnū per se: nec aīa etiā potest materiā informare. quare ⁊c̄. ¶ Quod autē dicitur ibi: ꝙ si corpus haberet aliud esse ab aīa: nō fieret vnum per se ex aīa. dico ꝙ idē sequitur contra te. qꝛ nō plus fit vnum per se ex aīa ⁊ nihil vel eo quod nullū habet esse: ꝙ͂ ex aīa et alio habēte esse. sed oportet necessario: ꝙ ex quibuscunqꝫ duobus fit vnū per se: sicut ex principijs essentialibus fiūt entia: ⁊ habeāt aliquod esse vnde dicere ꝙ corpus nō habeat esse aliquod preter animam est dicere: ꝙ corpus nihil sit preter aīam et ꝙ ex aīa ⁊ nihilo fiat vnū per se: vel ex eo quod est: et eo qḋ nō est. Impossibile est eñ aliquid positiuum poni in actu extra causam suā: qḋ non habeat proprium esse. Dico igitur ꝙ non sequitur vnionē esse accidentalē corporis ⁊ aīe. sicut faciētium vnū per accidens quēadmodum accidens ⁊ subiectum sed licet vnio ipsa sit accidēs: ⁊ tñ duoꝝ faciētium vnū per se cōpositum ex corpore ⁊ aīa: nō obstāte ꝙ corpus sit in actu per formā mixtionis incōpletam: sicut dixi in scdo. sicut etiā de materia non obstante ꝙ sit in actu extra intellectum. ¶ Contra tertium dictū: ꝙ in morte vel ꝑ mortē nō fit aliqua interruptio ipsius esse substātialis hoīs. Arguo primo sic sicut per generationē acquiritur aliquod esse substantiale: ita per corruptionē vel mortem deperdiꝰ aliquod esse substātiale. sed non nisi esse quod diciꝰ mori vel eius corrumpi. hoc aūt habito necessario interrumpitur esse substātiale corrupti. ergo ⁊c̄. Cōtra. 3 dictum. 1. opi.

¶ Scdo sic. xp̄s in triduo mortis nō fuit homo in re: sicut ꝓbatū est in tertio. ⁊ ipsimet cōcedūt. sed si nulla interruptio caderet in esse hoīs per mortem: videtur ꝙ ita fuisset homo sicut ante. ergo ⁊c̄.

¶ Tertio sic. entitas tot⁹ hoīs puta humanitas dicit aliquā tertiā entitatem absolutā aliā ab entitate corporis ⁊ aīe: qua quidē sicut forma totius est quiditate ꝓpria homo est ens ⁊ aliquid in tali specie: sicut ꝓbatum est in scdo. sed illa non manet: sed corrumpitur ⁊ desinit esse in morte vel per mortem

quia non maneret nisi stante vnione aie ꝛ corporis:
que separātur in morte:ergo esse substantiale hois
interrūpitur per mortē vel in morte. Si eni partes
ipse vel altera earū:puta aīa esset totum hois esse:
ita post mortē substātialiter maneret homo totum
id:qđ est sicut in vita.ꝛ tunc homo mortuus vnivo
ce esset hō:sicut homo viuus. Nec video necessita-
tem vnionis aīe ad corpus per modū forme.sed tā-
tūmodo deberet vniri sibi vt motor : ita ꝙ hō esset
aīa vtens corpore:sicut posuit plato.ꝛ quod repro
bat istemet doctor prima parte summe: vbi vult ꝓ
bare ꝙ aīa intellectiua est forma substantialis cor
Contra. 4. dictū. 1. opinio. poris seu hois magis. ❡ Contra vltimū dictū qđ
est ꝯclusio principaliter intēta quātum ad illud qđ
dicitur in primo:ꝙ sic ponētes nullā patiuntur an-
gustiā saluādo resurrectionē dico ꝙ immo tales se
quitur angustia ꝙ nō possunt saluare resurrectio-
nē:sicut deductū est supra. ❡ Scđo quātū ad illud
qđ dicitur resurrectio esse possibilis. qꝛ nō interrū-
pitur esse substātiale vel esse rei. qꝛ ex hoc sequunt
multa incōuenientia. Primum est ꝙ deus nō posset
hoīem vel aliquid aliud adnihilatum idē numero
reparare. quod est falsum.sicut dicetur:ꝛ ꝓbabitur
infra. Similiter sequitur ꝙ vnum brutū mortuum
vel corruptum non posset deus reparare:qđ est fal-
sum ꝛ cōtra legēdas multoꝝ sanctoꝝ:in quibus in
ueniunt multa alia bruta resuscitata a deo per ora
tiones sanctoꝝ. Similiter etiā sequitur ꝙ si ꝓpria
passio hois sit aliquod accidēs ꝯiuncti corruptibi-
le per separationē partium hois in morte hois : et
similiter potētie sensitiue ſm doctorē illum:ꝙ ista
non reperiātur eadē numero in hoīe:qñ resurget.
hoc autē est falsum multofortius ꝙ̄ de capillis : de
quibus tñ dictū est: ꝙ capillus de capite vestro nō
peribit ❡ Tertio ꝙ̄tum ad illud : qđ dicit:ꝙ quia
materia ꝛ forma manent eedē numero: ꝛ per conse
quēs possunt reuniri.potest idē homo numero repa
rari quero de illa vnione. An sit aliquid vel nichil.
Nō potest dici:ꝙ nihil:qꝛ respectus est. Similiter
qꝛ si nihil:tūc scđm nihil positiuum se haberēt par-
tes aliter ꝙ̄ prius.ꝛ sic nō plus causarent cōpositū
ꝙ̄ prius. ꝛ ita bene posset esse compositum sine ista
vnione sicut cum ipsa si est aliquid positiuum ꝛ ali-
qua forma respectiua ipsa est corruptibilis : ꝛ non
manet in morte:qñ aīa separatur. ꝛ cum aliquid in
terruptum nō possit reparari idē nūero scđm te: il-
la vnio nō potest redire eadē:ꝛ per ꝯsequēs nec idē
cōpositum precipue.qꝛ compositum nihil dicit nisi
partes ꝛ illā vnionē per te.ꝛ ita non potes saluare
resurrectionē. quare ꝛc̄. ❡ Dico igitur ꝙ illa opi-
August. nio nihil valet Et cōfirmo per Augustinum.xxij.
de ciuitate dei cap̄.xx.loquentem de illa carne red
denda homini in resurrectione sic dicētem. Et si oī
bus perisset modis:nec vlla eiꝰ materia in vllis na
ture latebris mansisset:vnde vellet:recuperaret eam
oīpotens.ergo totaliter destructū ꝛ anihilatum et
per ꝯsequens interruptum in esse potest idē nume-
ro reparari. Nec ex hoc accipitur possibilitas resur
rectionis alicuius:qꝛ nō interrumpitur in esse imo
totum oppositum quasi qꝛ si nunꝙ̄ interrumperet:
nunꝙ̄ resurgeret.ꝛ si nō posset suum esse interrum-
pi:nunꝙ̄ posset resurgere. ❡ Confirmatio que ad
ducitur ꝙ primo potest verti cōtra eos.qꝛ sicut deꝰ
primo creauit:ita potest recreare ꝛ reunire princi-
pia ꝛ ita dato:ꝙ nihil maneat idem numero repa-
rare. Similiter et secunda confirmatio; quia sicut
prius potest creare: ita ꝛ creare cum vnione ꝛ crea
re etiam et simul reunire.

❡ Contra secundā opinionē. 5.2. opi.

quātum ad primū dictum ꝙ deus nō agit per mo-
tum ꝛ mutationē.hoc eni est falsum.quicquid enim
creatura agit per motū uel mutationē : deus agit.
Nō eni potest aliquid agere creatura: nisi coagēte
vel cooperāte deo. igitꝰ sicut creatura aliquid age-
re potest:ꝛ agit per motū ꝛ mutationē: ita ꝛ deus.
Sic eni pōt aliquod mobile vel mutabile mutare si
cut ꝛ creare ꝛ immediate.etiā per seipsum. Nō eni
minus ꝯtinet motum ꝛ mutationem in virtute sua
actiua: ꝙ̄ aliquod agens creatum.immo quicquid
potest efficere mediāte alio: potest immediate effi-
cere per seipsum ex infinitate sua: ꝛ ex illuminatio
ne virtutis sue. ❡ Scđo quātum ad illud qđ dicit
ꝙ deus attingit materiā vt quid ꝛ indistinctam nō
habētem partes ꝛ eādem numero : qꝛ vt sic.nō ha-
bet partes:sed solum per ꝙ̄titatem. quia sicut tota
materia in ratione subiecti est prior tota quātitate
ita partes materie necessario sunt priores partibꝰ
quātitatis. Si eni materia ſm se esset simplex ꝛ in-
diuisibilis non habēs partes substātiales:nūꝙ̄ ex-
tenderet per quātitatem superuenientem : nec sibi
plus posset quātitas inesse ꝙ̄ aīe vel angelo. igitur
materia ſm se habet partes nō per quātitatem:sed
priores partibus quātitatis. Et lꝫ deus attingat
eam vt quid sicut etiā agens naturale.qꝛ de sua po
tentia que est idē quod sua substātia : educit formā
substātialem.nihil tñ ad ꝓpositum ❡ Tertio cōtra
illud qđ dicit ꝙ quia deus agit vel potest agere nō
per motum:nec per mutationē potest idem numero
reparare. quia sicut dicetur infra deus pōt eūdem
motū nūero et eādem mutationem reparare: ꝛ per
consequens aliquid per motum vel mutationem.
❡ Quarto qꝛ tunc agēs naturale per motum vel
mutationē nō posset aliquid idē numero reparare:
de quo tñ magnum dubiū est:sicut patebit in sequē
ti questione. ❡ Quinto qꝛ dato ꝙ deus non posset
eundē motum vel mutationē eādem numero repa-
rare:diceret tñ aliquis ꝙ per alium motum vel aliā
mutationē posset aliquid idē absolutum qđ prius
reparare. vnde nō opꝫ si terminus absolutus sit idē
ꝙ motus vel mutatio sit eadē precipue ſm ponen-
tes ꝙ motus vel mutatio non est idē cum termino.
quod ꝛ reputo verum. Et pꝫ qꝛ deus reparando
aliquid idē in resurrectione nō reparat motum vel
mutationem eādem ad ipsum etiā ſm ipsos ꝛ tñ re
parat idē absolutum qđ prius. ❡ Sexto qꝛ nō pꝫ
ratio nec videtur : quare deus in reparādo aliquid
non possit seruare legē ꝛ modum nature : ꝛ sic ali-
quid idē per motū vel mutationē: sicut natura pōt
illud facere ꝛ ꝓducere primo per motum vel muta
tationē. ❡ Septimo contra illud ꝙ qꝛ deus attin-
git materiā vt quid potest eādem numero formam:
istud nihil facit ad ꝓpositum. qꝛ etiā agens natura
le attingit materiā vt quid.sicut deductū est supra.
non tñ propter hoc sequitur quod possit eādem for
mam numero reducere vnioni.qꝛ quātūcunꝙ̄ agēs
naturale attingat materiā siue vt quid siue vt ꝙ̄tā:
potest tñ diuersis vicibus eādem materiā numero
attingere.et tamen ſm te. non potest eandem for-
mam numero reparare. Sic igitur non valet ista

opinio. Hec de primo articulo principali.

Opinio doct. quod resurrectio alicuius entis est possibilis.

¶ Quantum ad secundum articulum

dico: ꝙ resurrectio alicuius entis puta hominis vel alterius animalis absolute loquendo in se est possibilis: ita ꝙ illa ratio nominis resurrectio nis posita superius non est ficta sed subest sibi aliquid in re: vel subesse potest. ¶ Secundo dico: ꝙ possibilis est virtuti diuine. ita quod deus potest aliquod ens resuscitare: et aliquod ens virtute diuina potest resurgere: siue sit anihilatum sic ꝙ nihil intrinsecum remaneat: siue sit corruptum: quocunqз modo acceperit nō esse: vel desierit esse: postꝙ fuit. ¶ Hoc probo de aliquo anihilato: quod potest idem numero reparari: vel ꝙ hoc est in se possibile. primo sic. Illud est in se possibile: quod nō implicat contradictionem ex terminis. sed hoc nullā implicat contradictionem. probatio. quia sicut nullam implicat contradictionem: quod aliquid idem postꝙ fuit nihil ⁊ nō ens: deducatur primo ad esse per creationē: ita nullam implicat contradictionē: ꝙ postꝙ est anihilatum et ad eandem nihilitatem reductum: ꝙ reducatur secundo ad esse: vt sit ens. cū enim sit eadem nihilitas: que est terminus a quo creationis: et terminus ad quem adnihilationis non plus repugnat ei: quod est anihilatum: ꝙ deducatur ad esse ⁊ idem esse ꝙ ei quod ante creationem est nihil: repugnat: ꝙ deducatur ad esse. Esse enim vtrobiqз est idem puta creatum et reparatum et similiter non esse terminus a quo creationis et terminus ad quem anihilationis et idem numero penitus. quia negatio simplex ⁊ vnica eiusdem esse numero. ergo ⁊c̄. ¶ Secundo sicut non repugnat alicui enti tali esse vel non esse pro aliquo instanti: ita nec pro quolibet alio. igitur sic in instanti creationis non repugnat sibi esse post non esse: ita in alio instanti post instans creationis. non repugnat sibi idem esse post idem non esse: igitur sicut in instā ti creationis potest creari post non esse: ita in alio instanti potest creari post anihilatum esse. ¶ Tertio sic. sit aliquid creatum durans per tria instantia A. B. C. illud erit idem ⁊ numero vnum in tribus illis instantibus: planum est: vel in diuersis partibus temporis. sicut angelus est idem hodie qui fuit heri ⁊ erit cras. Cum igitur idētitas ei ad seipsum in. a. et in. c. non dependeat a medio instanti puta a. b. sm aliquod agēs cause: vt patet possibile est ⁊ non implicat cōtradictionem aliquid idem numero esse in. a. et in. c. dato ꝙ non maneat: nec sit in. b. sed hoc habito possibile est idem numero posse redire: postꝙ non fuit post esse. ergo ⁊c̄. ¶ Quarto sic diuersitas posterioris non arguit necessario diuersitatem prioris: precipue quando posterius est essentialiter distinctum a priori. sed esse rei permanentis est prius ꝙ illa instantia plura: in quib⁹ manet: et potest manere idem. vt patet. igitur non diuersificatur ipsuз esse in se: nec multiplicatur dato ꝙ in illis diuersimode se habeat: sic ꝙ in primo et tertio sit et in secundo instanti non sit: sed sicut si in omnibus tribus esset vel maneret in tribus esse idem numero et non plura: ita si tantum ponatur esse in primo et tertio et non in secundo. potest igitur redire idem numero in tertio instanti: qđ fuerat in primo: postꝙ anihilatum fuit et simpliciter non ens in secundo eadem enim potentia obiectiua est possibile in illo instanti secundo: qua fuerat possibile ante creationem sui. quare ⁊c̄. Ita ꝙ interruptio essendi vel desitio nō tollit identitatem: sicut patet. Ex hoc potest concludi multo fortiori ratione ꝙ non est impossibile: nec implicat contradictionem aliquid corruptum reparari idem numero: et resurgere. Si enim possibile est de anihilato: multo fortius de corrupto siue toto a cuius aliqua pars relinquitur: siue de formali parte vel de parte que in potentiam materie vel subiecti reducitur: et desinit esse: vel saltem a materia separatur.

Probationes predictorum.

¶ Secundo probo: ꝙ resurrectio sit possibilis virtute diuina. omne quod est in se possibile non implicans contradictionem: est possibile virtuti: que est omnipotens. hoc dicit virtus omnipotens. quia dicit virtutem: que potest in omne: quod non implicat contradictionem. sed resurrectio est in se possibilis: vt probatum est. et virtus diuina est omnipotens: sicut dictum est in primo. ergo ⁊c̄.

2. probatio predictorum.

¶ Secūdo sic omne possibile est alicui virtuti possibile. sed omne possibile cuicunqз virtuti actiue est possibile virtuti diuine eminenter continēti omnem aliam. ergo ⁊c̄. Cum igitur resurrectio sit possibilis simpliciter in se: oportet ꝙ virtuti diuine sit possibilis. ¶ Tertio sic omne non implicans contradictionem est possibile virtuti infinite sз virtus diuina est infinita. ergo ⁊c̄. Dico igitur: ꝙ per modum qui dictus est: et apparet ex premissis resurrectio simpliciter est possibilis: et virtute diuina potest aliquid idem numero resurgere. quicquid sit de virtute nature. Hec de secundo articulo principali.

¶ Quantum ad tertium articulum

est opinio aliquorum: ꝙ deus licet possit aliqua numero eadem reperare: non tamen omnia. Non enim scđm eos potest eundem motum numero reparare: nec aliquid etiam per motum. Similiter etiam nec aliquam mutationem instantaneam puta generationem vel illuminationē ⁊ huiusmodi. ¶ De motu autem probant sic. continuitas motus est vnitas eius. ergo impossibile est: ꝙ motus interruptus sit idem et vnus. sed motus interrumpitur desinendo esse. ergo impossibile est: quod idē numero reparetur. ¶ Secūdo sic. qua ratione motus posset reparari vel pars eius: eadem ratione tempus vel pars eius. quia tempus vel est idem ꝙ motus: vel necessario ipsum concomitatur. Nō est enim dare motum sine tēpore: nec tempus sine motu sexto phisicorum. Sed tempus vel pars temporis reparari nō potest. qз vel repararetur in tēpore vel in instāti. Nō in instāti. qз tempus non pōt esse in instāti. nec in tēpore. qз tunc duo tēpora vel due partes tēporis possent esse simul. hoc aūt est impossibile. qз ⁊ tēpus ⁊ motus sunt essentialiter successiui. Nec potest vna pars esse cum alia. In hoc enim differunt a permanentibus. quare ⁊c̄. ¶ Tertio sic motus est essentialiter successiu⁹. sed natura successiuorum est ista: ꝙ quicquid preterijt. et fuit sub tempore preterito: diuersum est ab eo qđ est sub tēpore presenti: ⁊ ab eo quod futurū est. Alioqn eēt idem posset manere sub tempore preterito presenti ⁊ futuro. ⁊ sic esset ꝑmanēs: ꝙ est īpossibile. igit̄ impossibile est ꝙ idem mot⁹ numero reparetur.

Reparatio cuiuscunqз entis an possibilis ꝑ virtute diuina sicut resurrectio eiusdē nūero 1. opinio.

6. phisic.

¶ Quarto sic. impossibile est quacunque virtute: ꝙ idem simul et eque per se moueatur motibus contrariis. sed si motus vel pars motus posset reparari: sequitur quod idem posset simul moueri motibus cotrariis accendendo ad idem et recedendo ab eodem. verbi gratia moueatur aliquid ab. a. in. c. per medium. b. si potest reparari pars motus: que erat ab. a. in. b. durante alia que est. a. b. in. c. sequitur ꝙ mobile simul accedet ad. b. secundum illam partem motus reparatam: et recedet ab ipso. b. secundum aliam partem motus durantem. hoc autē est impossibile. ergo etc.

De mutatiōe instātanea

¶ De mutatione instantanea probant hoc sic si talis mutatio repararet aut hoc esset in tempore aut in instanti. Non in tempore. quia non potest esse in tempore: nec mensurari: sicut nec motus in instanti. Nec in instanti primo. quia aut in eodem instanti: in quo fuit primo aut in alio. Non in eodem. quia illud non est reparabile sicut nec tempus: vt probatum est supra per eos Nec in alio. quia in alio instanti esse non potest. quod enī potest coexistere duobus instantibus in tempore: pōt coexistere ipi medio. sic autem esse nō potest de mutatione instantanea. ergo etc. ¶ Secundo sic. omne illud quod deus potest reparare idem numero: potest conseruare per tempus idem numero. vt videtur. sed deus non potest conseruare mutationem instantaneam igitur nec reparare. ¶ Tertio sic omnis mutatio instantanea est terminus intrinsecus motus nec potest esse sine motu preuio: sicut nec punctus sine linea: nec indiuisibile sine diuisibili: nec instans sine tempore. sed motus non potest idem numero reparari. igitur nec talis mutatio: vt videtur. ¶ Quarto sic. si generatio posset eadem numero reparari in aliquo instanti. videtur: ꝙ pari ratione in instanti corruptionis. sed hoc est impossibile quia idem simul generaretur et corrumperetur et ita simul esset: et non esset. ergo etc.

Opinio doctoris

¶ Sed his non obstantibus dico: ꝙ tam motus ꝙ̄ mutatio et breuiter omne positiuum potest a deo reparari idem numero qd̄ prius ¶ Et hoc potest concludi per aliquas rationes superius positas in secundo articulo questionis. Nō plus enim quodcunque positiuum implicat contradictionem ꝙ̄ ante postꝙ̄ fuit et desiit esse: et ita vniformiter est possibile sicut prius: et ita potest iterato poni in esse sicut prius. et ista est ratio precisa sufficiens ad probādum quare. etc. ¶ Secunda ratio quia omne positiuum aut est respectiuum aut absolutum. si absolutum: potest reparari si respectiuum potest etiam reparari: sicut terminus et fundamentum. ¶ Tertia ratio potest poni. quia non plus repugnat successum in tempore: vel instantaneo reparari in instanti ꝙ̄ permanenti reparari in euo. sed istud non repugnat. ergo nec illa.

Ad motiua.1.opi. de motu.

¶ Ad motiua aliorum.

Ad primum de motu dico: ꝙ motus vnus bene est continuus infra se ipsum. Et similiter quelibet pars vna motus. sed non requiritur ad vnitatē eius ꝙ continuetur ad aliū motum vel ad aliam partem motus. et ita siue vnitas motus sit sua continuitas siue non si repararetur idem motus repararetur continuus infra seipsum: sicut primo fuerat et idem ipse qui prius fuerat. nec interruptio illa essendi vel desitio tollit vel impedit identitatem vel vnitatem motus reparati ad seipsum: qui prius sicut nec in aliis vt probatum est in secundo articulo questionis. licet enim duo motus inter quos cadit quies media non sint vnus et idem motus: nec continuentur adinuicem: tamen vnus motus in se ipso continuus potest desinere esse: et idem numero reparari et continuus eadem cōtinuitate sicut prius: sicut etiam idem cōtinuum permanens vel eadem quantitas vt videtur. ¶ Ad secundum dico: ꝙ motus et tempus vel partes istorū pari ratione possunt reparari. Quādo dicis: ꝙ tempus nec pars eius reparari potest. quia aut in tempore aut in instanti: dico ꝙ ponendo tantum vnum tempus: sicut tempus non est in alio tempore: quo mensuretur: nec pars temporis vnius in parte alterius: qua mensuretur: sic etiam si repararetur tempus: nec totum tempus repararetur in alio tempore: nec pars temporis in parte alterius. et ita non essent plura tempora simul modo isto. Similiter etiam non repararentur ista in instanti temporis: sicut nec sunt nec esse possunt in instanti temporis. sed tempus ipsum esset reparatum non mensuratum alio tempore: sicut nec modo. sed quid de parte prioti eiusdem temporis: si repararetur cum posteriori. dico ꝙ hoc est possibile. sed tunc dico: ꝙ illa reparata et alia non essent actu partes vnius temporis: nec continuarentur adinuicem in vno tempore toto. Impossibile enim est partes temporis vnius continuatas esse simul et motus: cum sint essentialiter successiua sicut concludit argumentum. sed partes temporis discontinuatas et non manentes actu partes possibile est esse simul. et tunc essent duo tempora non omnino disparata sed nata facere vnum tempus: si adinuicem continuarentur. Exemplum ponitur in quantitate permanente continua. manente enim vna linea totali et partibus eius adinuicem continuatis impossibile est naturaliter medietatem eius iuxta poni alteri et tamen si diuidatur: possunt adinuicem iuxta poni. sic in proposito suo modo. Si vero ponantur plura tempora simul tunc non est impossibile totum tempus aliquod in alio tempore reparari: quo mensuretur: et partem eius in parte illius. ¶ Ad tertium dico: ꝙ natura successiui quod est motus talis est ꝙ manente continuitate motus vel successione non interrupta quicquid fuit sub tempore preterito diuersum est ab eo: quod est sub tempore presenti vel futuro: sed si tempus idem reparetur vel pars eius: sicut est possibile et cum sua successione vel in sua successione quia aliter nō est possibile. Et non est inconueniens: ꝙ motus vel pars eadem que fuit sub illo tempore: reparetur: et fiat presens: sed tunc illa pars non erit actu pars motus: nec manebit vnitas motus: sed erunt duo motus: sicut dictum est supra de tempore. Et ista precipue habēt locum si motus et tempus vel sint idem vel separabilia in esse. Si vero sint separabilia in esse quod videtur difficile de motu et tempore sibi correspondente saltem. quia tempus nō potest esse sine motu: tunc aliter posset dici: ꝙ non oporteret esse diuersam partem motus vel diuersum motum sub diuersis temporibus preterito presenti et futuro. sed sub omnibus istis posse esse idem motus pluries reparari. ¶ Ad quartū dico: ꝙ nō est

impossibile virtute diuina saltem idem simul moueri ad. b. et ad. c. recedendo a. b. sicut declaratū est supra in vna questione de existentia vnius corporis in pluribus locis. Ita q virtute diuina non est impossibile simul moueri motibus illis: dato q sint contrarij. sicut nec est impossibile idem simul calefieri et frigefieri sicut dictum est alias in eadē questione. Vel diceretur: q licet stante parte motus ab ipso. b. in. c. non possit pars prior ab a. in. b. reparari: tamen illa cessante potest reparari. Et similiter tot' mot' in sua successiōe. Similit' etiā dici potest aliquo modo ad secūdum et tertium argumentum: q si aliquid concluderent: non tamen concluderent partem priorem tēporis impossibilē reparari simpliciter et absolute: sed tantū modo stante alia parte: sic etiam q continuarētur ille partes adinuicem: et essēt partes actu eiusdem motus: sicut superius dicebatur.

Ad motiua eiusd. opi. de mutatione instantanea.

¶ Ad primum pro mutatione instantanea cuiusmodi est generatio vel corruptio substantialis: quicquid sit de illuminatione quia non puto esse omnino simile de ambabus. Nā licet illuminatio sit in instanti: et non duret nisi per instans: posset tamen stare per tempus si illuminās et illuminabile starent in eodem situ et dispositione et ideo licet de facto soli instanti coexistat propter motum et variationem illuminantis vel illuminabilis: est tamen nature permanentis et eutterna. sicut dato q angelus non esset nisi per vnum instās. de generatione autem est hoc impossibile: q tempori coexistat. Et quicqd sit de hoc dico: q est possibile eandem mutationem instantaneam reparari. Quando dicis: aut in tempore aut in instanti. dico q nō in tempore: sed in instanti. quando dicis aut in eodem aut in alio. dico: q si mutatio instantanea et instans sunt idem vel inseparabilia: oportet q in eodem instanti sit reparabilis: in quo prefuit. et dico q illud est reparabile sicut et tempus potest igitur in eodem instāti reparari s'm istā viā: que ponit proprium tempus cuiuslibet motus et proprium instans cuiuslibet mutationis. Similiter etiam potest reparari in alio instanti communi quecunq via detur. quando dicis q non quia tūc posset coexistere tempori intermedio dico: q non oportet. quia non potest coexistere duobus instantibus diuersis: nisi interrumpatur et desinat inesse: et sit non ens in tempore medio: sicut permanentia possunt coexistere diuersis instantibus et tempori intermedio. quia sine interruptiōe et desitione essēdi. Non est igitur inconueniens: q eadem mutatio prius existens coexistat vni instanti communi: et postea reparata coexistat alteri: et non tamen coexistat nec coexistere possit tempori intermedio ratione iam dicta.

¶ Ad secūdū dico: q de' licz possit causare vel reparare mutationem talem in instanti: non tamen potest eam conseruare per tempus sicut nec potest facere motum in instanti non propter impotentiam sui: sed propter repugnantiam effectus et implicationem contradictionis ex parte effectus. Iam enī esset instantanea et non instantanea: sed permanēs vel successiua: quod est contradictio. ¶ Ad tertiū dico: q mutatio instantanea non est terminus intrinsecus motus: sicut probaui supra de alteratione et generatione nec se habent ista sicut linea et punctus vel instans et tempus: vt dicit argumentum. Et dato q sic esset: adhuc sicut dictum est supra motus potest reparari idem numero. ideo non concludit. Non tamen sic est: sicut ymaginatur argumentum. sed motus et mutatio instantanea ad quam ordinatur vt alteratio et generatio sunt due mutationes disparate omnino alterius rationis: quarum vna intrinsece non pertinet ad aliam. sed vna potest poni absolute et reparari et indifferenter sine alia virtute diuina saltem. et ideo non est simile de linea et puncto vel instanti et tempore: si sint inseparabilia: sicut supponit argumentum. tamen si punctus diceret aliquid positiuum absolutum distinctum essentialiter a linea sicut indiuisibile a diuisibili: et similiter instans se haberet ad tempus: dico q punctus posset poni et reparari virtute diuina sine linea et econuerso. Et similiter instans sine tempore et econuerso. ¶ Ad quartum diceretur q licet deus posset reparare eandem generationem in aliquo instanti: non tamen in instanti corruptionis sibi opposite. In hoc enim contradictio implicatur scilicet q idem simul generaretur et corrumperetur esset et non esset: sed in alio instanti post instans corruptionis: et sic nulla contradictio implicatur. Aliter diceretur licet minus euidenter q supposito generationē distingui essentialiter ab esse rei generate: sicut etiam corruptio non est essentialiter idem nec esse rei nec non esse. quia quando corruptio ponitur ipsum esse destruitur. Similiter etiam non esse dicit negationem vel priuationem. sed nullum positiuum cuius est corruptio est idem essētialiter negationi precipue manenti post ipsum supposito etiam q generatio sit prior naturaliter ipso esse generati. et similiter corruptio ipso non esse. quia sunt aliquo modo cause istorum vel quasi deus posset facere generationem alicuius in materia dato q generatum non esset: et pari ratione et multo fortiori ipsam corruptionem simul cum generatione: ita q ambe essent in materia ipso generato non existente vel etiam existente. et non oporteret idem simul esse et non esse: nec sequeretur aliqua cōtradictio. Et ita in instanti corruptionis posset deus facere vel reparare generationem: vt videtur. ¶ Contra istam solutionē tamen videtur esse q saltem simul possint stare contradictoria. quia quecunq mutationes instantanee possunt simul stare in eodem instanti: et termini earum. quia mutatio instantanea simul est: vel potest esse cum suo termino per se accipiente primo esse vel non esse. si ergo generatio et corruptio eiusdem possunt simul stare sequitur q esse et non esse eiusdem possunt simul stare. hoc autem est impossibile quare etc. Teneo me in prima cōclusione. Hec de tertio articulo principali.

Ad rōes principales.

¶ Ad primum principale dico:

q resurrectio nō implicat cōtradictionē. Quādo dicis: q surrectio est idem cum surgente. dico q verum est: si surrectio sit creatio passiua vel recreatio. non autem si sit generatio. Quando dicis vltra: q surrectio secunda non est eadem cum prima. dico q surrectio que est eadem cū surgēte: est eadem primo et secundo. Nec est ibi ordo sicut inter essentialiter distincta: sed sicut inter distincta tantum scd'm rationem et ex connotatis ita q est eadem surrectio prima et secunda: que creatio

litera: ⁊. nisi eñi esset eadẽ nõ diceretur ꝓprie litera-ta: sed vna alia noua. Similiter etiã de surrectiõe que est gñatio vel regeneratio. que nõ est de nihilo. dico ꝙ põt esse eadẽ. qr eadẽ gñatio reparari põt. Nã dicis ꝙ nõ. qr creatio ⁊ recreatio actiua: ⁊ similiter generatio actiua ⁊ regeneratio nõ sunt eedẽ actiones vel eadẽ actio. dico ꝙ creatio ⁊ recreatio vel resuscitatio de nihilo sunt eadẽ in actu q̃tũ ad totum illud positiuum: qḋ dicunt scꝫ velle diuinum efficax: quo vult idẽ esse pro diuersis instãtib⁹ successiue: ⁊ produci de nihilo. Similiter etiã generatio ⁊ regeneratio actiua si sint a deo immediate. qr nõ dicunt nisi velle diuinum vel etiã si dicãt in generãte creato respectum realẽ: dico ꝙ põt esse idẽ creatus a deo in illo generãte nõ cõcurrente agẽte creato ad cõcreandũ illum respectũ vel ad reiterandum: nisi forte natura possit idẽ numero reparare. de quo tñ dicetur in secunda questione. Preterea diceret̃ ꝙ licet generatio actiua ⁊ regeneratio vel resuscitatio per generationẽ essent diuerse: non tñ oporteret: ꝙ generatum ⁊ regeneratum vel reparatum essent diuersa. diceretur eñi ibi: ꝙ idẽ termin⁹ nunc ⁊ alias potest terminare diuersas actiõesvel productiones totales: licet nõ simul sed successiue.

ots. Nõ curo de hoc multũ. ¶ Ad scḋm dico: ꝙ interruptio essendi vno modo põt intelligi inter aliqua realiter distincta. ⁊ tunc dicit diuersitatẽ vel separationẽ vni⁹ ab altero in essendo: sicut dr esse interruptio inter duas partes linee: qñ discõtinuãtur ⁊ isto modo interruptio necessario arguit diuersitatem interrupti in partibus suis vel partiũ eius et alietatem: ⁊ tollit identitatẽ: sicut etiã alietas suo modo qr ipm necessario cõcomitatur alietas et sic nõ accipitur interruptio in ꝓposito: de qua tamẽ currit argumẽtum. Alio modo accipit̃ interruptio alicuius ẜm esse pro desitione essendi increati: qua duo instãtia vel tẽpora in quibus ponitur idẽ esse primo ⁊ scḋo. Et isto mõ nõ tollit identitatẽ illius esse pᷓmo ⁊ scḋo: sed bene tollit identitatẽ illi⁹ intrãtis mediũ vel tẽporis: in quo ponitur nõ esse ab illo primo instãti ⁊ tertio: in quib⁹ ponit̃ esse. Nec esse primo vel scḋo distinguntur etiam ẜm se quasi duo esse: sed tantũ ẜm rationẽ ⁊ habitudinẽ ad duo instãtia vel tẽpora: in quibus est idẽ esse vel si idẽ instans simul repararetur: sic ⁊ idem esse tunc nõ per cõparationẽ ad diuersa sed magis ad intra nisi forte ad alia possibilia. ¶ Ad tertiũ de motu ⁊ mutatione pꝫ: ꝙ possunt reparari ⁊ ⁊ quid dicendũ sit ad argumẽtum. ¶ Ad quartũ dico: ꝙ de⁹ nõ põt facere preteritũ nõ fuisse: sicut nec presens nõ esse cõiunctim accipiẽdo: ita ꝙ simul sit presens ⁊ nõ sit: simul fuerit ⁊ nõ fuerit. Similiter etiã nec futurũ nõ fore hoc eñi esset facere cõtradictoria. Et hoc bene priuatur de⁹ nõ ꝓpter impotẽtiã sui sed propter repugnãtiã effect⁹ intelligẽdo tñ hoc: sicut dictũ est in pᷓmo. sed põt facere ꝙ aliquid qḋ fuit / sit iterũ: nõ ꝙ nõ fuerit: sed qḋ modo sit in tẽpore presenti siue idẽ tempus reparetur: ⁊ fiat presens: siue nõ modo supradicto. nec ad esse modo in presenti sequit̃ nõ fuisse: sicut patet manifeste. qr heri fuisti. et tñ tu idẽ es hodie ⁊ modo in presenti. vnde non seq̃tur: tu es modo presens. ergo heri ⁊ prius nõ fuisti et tu idẽ qui es hodie eris cras cessante isto pᷓsenti tempore. ⁊ isto modo non est inconueniens immo necessariũ presens fuisse vel fore sub sensu diuisionis ⁊ idem aliqñ fuisse in preterito ⁊ esse in pᷓsenti et fore in futuro siue interrũpatur esse siue non.

¶ Distinctionis quadragesimetertie. Questio Secunda.

Ecũdo q̃ro vtrũ possibile sit per ꝟtutẽ nature seu agẽtis naturalis aliqḋ idem numero reparari. ¶ Videt̃ pᷓmo ꝙ nõ ꝑ philosophũ quinto phisicorum vbi dicit: ꝙ sanitas corrupta non redit eadẽ numero. sed si posset redire eadem: videtur ꝙ rediret. ergo ⁊c. ¶ Secũdo sic. phũs scḋo de generatiõe in fine dicit: ꝙ quoꝝ substãtia deperit: ij. ð gña. nõ possunt redire eadẽ numero. sed hoc non est verum nisi loquẽdo de virtute nature. ergo ⁊c. ¶ Tertio sic illḋ qḋ maxime est in potestate nature est motus. qr natura est pᷓncipiũ mot⁹. ij. phisicoꝝ. sed motus nõ potest redire idem numero per naturã. qr cũ ij. phisic. natura nõ agat nisi ꝑ motũ vel mutationẽ: si ipa repararet motũ: repararet ipm ꝑ aliũ motũ ⁊ ita motus esset mot⁹ vt termini: cui⁹ oppositum ꝓbat̃. v. phisicoꝝ. ergo nõ põt reparare eũdẽ motũ vl' mutationẽ. et cũ nõ agat nisi ꝑ motũ ⁊ mutationẽ: sequit̃: ꝙ nihil aliud etiã possit reparare idẽ numero quod pri⁹.

¶ Contra. natura nõ est min⁹ potẽs post corruptionẽ alicui⁹ q̃ ante. qr per corruptionẽ effect⁹ nihil tollit̃ de ꝟtute agentis. sed ante poterat effectũ de materia ꝓducere. igit̃ ⁊ post corruptionem in eundẽ põt. et per ꝯñs potest eundem effectum numero reparare.

¶ In ista questiõe sic ꝓcedã.

¶ Primo ponã tres modos dicẽdi de ista questione cum motiuis eorum. ¶ Secundo arguam contra eos: et soluam ad motiua eoꝝ. ¶ Tertio respõdebo aliť ad q̃stionẽ. ¶ Vltio ad rões pᷓncipales.

¶ Quãtum ad primũ articu. fuit vna opinio Platõis opinio. platonis quã recitat aug. xij. de ciuitate ca. xiiij. de magnis: ꝙ oĩa aliqñ reuertent̃ aliqñ eadẽ ꝑ naturã scꝫ ãno magno cõpleto expletis scꝫ 36. milibus annoꝝ. Tũc eñi erit cõplet⁹ mot⁹ octaue spere vel celi stellati: quod mouet̃ in cẽtũ annis vno gradu ẜm ptholomeũ. sunt autẽ in eo tricenti. lxvj. grad⁹ qḋ patꝫ per zodiacũ: in quo sunt. xij. signa: quorum quodlibet habet. xxx. gradus in longitudine ⁊. xij. in latitudine ⁊ tali motu completo redibunt eadẽ actiua que prius: ⁊ eadem passiua vniformiter disposita: ⁊ per ꝯñs redibunt per naturam ijdem effectus numero: qui prius fuerunt. vnde ⁊ plato dixit seipsum tunc iterum fore eundem numero: ⁊ lecturum in eisdem scholis eãdem lectionem ⁊ eisdẽ scolaribus: quam et ipse tunc legebat. Tunc eñi redibunt omnia corpora celestia ad eundem situm: in quo aliqñ fuerũt. qr octaua spera cõpleuerit tũc motum suum: quo mouetur vno gradu in centum annis ꝯtra motũ diurnum. ⁊ alia corpora cõformiter. Et sic cum effectus nõ dependeant nisi ex actiuis et passiuis. vel saltem istis positis possint poni idem effectus: sequitur ꝙ omnia eadẽ numero per naturam reuertentur.

2.opinio posi adversa. ❡ Secūda opiō est tota ꝯtraria isti ꝙ nihil oīo ṗt reuerti idē nūer o p
naturā seu ṽtute agētis nālis. Et fundā se istꝫ i au
ctoritatibꝰ arist. supiꝰ allegatis in ṗncipio q̄stiōis.
Rōes. 2 opiniōis ❡ Adducūtur ad hoc aliq̄ rōnes ṗter illā q̄ adducta est in ṗncipio q̄stiōis. Prima est ista. A ṗuatio
ne nō est rediꝰ in habitū ɓm naturā : nec posset eē
vt dr̄ in ṗdicamētis. sꝫ p corruptionē deducit materia ab habitu ad ṗuationē: puta a forma ad ṗuationē : igit p naturā nō pōt reduci ad eādē formā.
❡ Scda rō. natura nihil pōt facere nisi de potētia
materie vel subiecti. sꝫ in materia vel subiecto non
manet eadē potentia ad formā post corruptionē: q̄
erat in ea ante gn̄ationē. ṗmo qꝛ in corruptiōe materia dispergit: ⁊ nō manet eadē: ⁊ p ꝯn̄s nec eadē
potētia. scdo qꝛ adueniente forma p gn̄ationē desinit potētia: ⁊ ampliꝰ nō est. agēs aūt naturale non
pōt repare potētiā materie. qꝛ ipam ṗsupponit. ꝗ
⁊c̄. ❡ Tertia rō. Illud qd̄ est limitate ṽtutis ad sic
agēdū aliq̄d ⁊ nō alit: pari rōe ē limitatū ad semel
agēdū idē ⁊ nō alias. sꝫ agēs naturale limitatū est
ad sic agēdū puta de subiecto. igit ad semel agēdū
idē. sicut etiā ad certos ⁊ determinatos effectꝰ: ita
ad certū modū. Si eñ alias vel alia vice posset reparare ⁊ pluries pari rōe infinities: q̄tū eēt ex pte
sua. ⁊ sic esset ṽtutis illimitate ⁊ vt videt infinite.
hoc aūt repugnat agēti creato. ❡ Quarta rō. Si
natura posset idē numero repare: illa potētia esset
frustra. qꝛ natura nunq̄ reparauit: nec repabit idē
numero. Silr etiā videt ꝙ ipa aliq̄n idē nūero repararet. qꝛ ex ipetu agit ⁊ nō libere: ⁊ sic etiā ꝙ resurrectio alicuiꝰ seu resuscitatio nō esset miraculosa. Ista aūt sunt falsa. ꝗ ⁊c̄. ❡ De motu ⁊ tpe ⁊ actiōe aliq̄ vel mutatiōe ꝙ nō possit eadē nūero reparari p naturā ꝓbāt sicut ꝓbatū est supra i ṗcedēti q̄stiōe ꝙ nec deꝰ pōt ista repare. Et vltra arguit
cū natura nō possit eandē actionē recreare: nec per
ꝯn̄s pōt eūdē terminū actiōis repare. Multiplicato eñ ṗori essentialit ad qd̄ depēdet alterū: necesse
est posteriꝰ multiplicari. Actio aūt ꝓductiua est
prior naturalit ipo termino: sicut causa est ṗor effectu. ⁊ iō nulla forma eadē: nec aliq̄s terminꝰ actionis naturalis agētis pōt idē nūero repari: sꝫ necessario multiplicant termini actionū sicut ⁊ ipe actōnes. Et in ista rōe vidētur se fundare aliq̄ plusq̄ in
alijs. q̄ tñ ponūt ꝙ deꝰ p motū ⁊ mutationem potest aliquid idem numero reparare ⁊ eundem motum vel mutationem: licet natura neutrum possit.
3. opinio cum suis rōnibus. ❡ Tertia opinio est media: ꝙ saltē aliqua
ṗnt eadē nūero p naturā repari ⁊
si nō oīa forte. Qm̄ aūt aliq̄ possint redire: ꝓbat p
aliq̄s rōes: q̄ ꝯcludūt ita bñ de oībꝰ sicut de aliq̄bꝰ
corruptis: ꝙ ipa possint eadē nūero redire: q̄ ponētur inferiꝰ in tertio articulo q̄stiōis ⁊ adducit vna
qꝛ natura nō est minꝰ potēs q̄ ars. sꝫ ars pōt idem
artificiatū numero repare. igit natura pōt aliquid
idē nūero repare. Minor ꝓbat de archa q̄ reparat
eadē ex eisdē lignis ab artifice. ꝗ ⁊c̄. ❡ Scda rō.
qꝛ respectu aliquoꝝ effectuū pōt haberi idē agens
qd̄ prius ⁊ eadē materia vel subiectū. sed ista sufficiūt ad idētitatē effectꝰ: nec req̄rit idētitas tpis. qꝛ
tpa nō est causa effectꝰ p se. Qd̄ aūt illa sufficiāt:
videt dicere phūs. 8. metha. q̄re ⁊c̄. Qd̄ aūt nō oīa
videt. qꝛ natura nō pōt eūdē motū vel mutationē
vel actionē vel tpa idē repare: vt videt: ⁊ si deꝰ hoc
possit sꝫ aliq̄s: sicut ē supra dictū. Iste sūt tres opiniōes de q̄stione. Et hec de ṗmo articulo ṗncipali
❡ Quantum ad secundū arti culū arguo ꝯtra ṗmā opinionē. ṗmo sic accipiēdo 3.1. opi. vꝫ platonis.
oppositū ṗncipij eoꝝ. nō reuertēte eadē dispositōe
actiuoꝝ vł eodē situ nō reuertit idē effectꝰ. sꝫ dato
ꝙ magnꝰ annꝰ ille. 36. miliū ānoꝝ impleat adhuc
nō reuerterent: ꝓpt hoc orbes planetarū necessario ad eundē situ q̄tūcūqꝫ celū stellatū vel octaua
spera ad eūdē situ reuerteret. Nō eñ ꝯformit ⁊ regularit vel ꝓportionalit mouent orbes planetarū
q̄tū ad hoc cū octaua spera ꝗ ⁊c̄. ❡ Scdo sic. illd̄
ṗncipiū qd̄ accepit ptholomeꝰ de motu octaue spe
dubiū est. Nā ɓm thebith octaua spera nō sic mouet ab occidēte i oriētē ɓm lōgitudinē i cētū ānis
vno ḡdu. qꝛ tūc aliq̄n foret in ṗncipio cācri. ⁊ iō ponit motū octaui celi. s. stellaꝝ eē in q̄busdā paruis
circulis descriptis sup ṗncipia arietis ⁊ libre noni
celi. ⁊ ille est q̄dā morꝰ accessꝰ ⁊ recessꝰ ɓm ꝙ ṗncipiū arietis mobilis i suo circulo ascēdit. ⁊ p oppositū caput vel ṗncipiū libre mobilis in suo circulo
descēdit ⁊ alias econuerso capite arietis descēdēte
caput libre ascēdit. ⁊ sic mouēt stelle i octauo celo
ɓm lōgitudinē ⁊ latitudinē illt. Si igit ille morꝰ ꝓ
haret in aliq̄ tpe cōpleri: adhuc nō possēt oēs aliꝫ
orbes i pūcto illo redire ad eūdē situ quē ṗꝰ hūerūt
in ṗncipio illiꝰ morꝰ celi i paruis circulis. ⁊ iō adhuc ipediret ꝓpositū eoꝝ. ❡ Tertio sic qꝛ dato ꝙ
reuerterent eadē actiua ex pte corporū celestiū in
eodē situ: nō tñ ꝓpt hoc reuerteret materia vniformiter disposita sicut priꝰ: sꝫ posset hr̄e aliq̄ materia
aliū situ ⁊ aliū aspectū ad celū q̄ priꝰ ⁊ hoc p diuisionē alicuiꝰ corporis seu materie vel p motionē ab
aliq̄ agēte ṗcedēte. q̄re ⁊c̄. ❡ Quarto sic. aut mūdus est eternꝰ aut nō. si est eternꝰ: seq̄tur ex illa positione ꝙ qdlꝫ qd̄ est aliq̄n: alias fuit. imo infinities
fuit. Et ꝙ similiter nostrū adiscere nō sit nisi quoddā
reminisci. qꝛ q̄cq̄d adiscit aliq̄d vel scit: alias sciuit
Si est nouꝰ a pte ante ⁊ eternꝰ a pte post: idē incōueniēs seq̄tur ꝓ futuro. ꝗ ⁊c̄. ❡ Quinto qꝛ manifeste videmꝰ in actibꝰ humanis ⁊ depēdētibꝰ a libero
arbitrio: ꝙ quōcūqꝫ celū se habeat: nūq̄ tñ effectꝰ
causabiles p tales actꝰ ponunt. Nec hꝫ celū directe causalitatē sup actꝰ liberi arbitrij: sicut patꝫ de
oībꝰ artificiatis: vt de cultura terraꝝ: de edificatione domoꝝ vel ciuitatū vel castroꝝ. Nunq̄ eñ celum causat ista ⁊ hmōi. igit dato ꝙ celum reuertatur in eodē situ: nō tñ ꝓpter hoc talia reuertētur.
vnde quod dicit plato de illa schola ⁊ lectione fuat
fuit vnū nihil dictu. Modo eñ schola sua destructa est forte. quero quis tunc reparabit eā? Et planum est ꝙ non reparabitur a celo. dato ꝙ reuerteretur ad eundem situm: ⁊ eadem materia eiꝰ reuerteretur. ❡ Unde dico ꝙ ista positio est ꝯtraria rōi ꝙ hec opinio. i ē erronea et ꝯ fidē
per auctoritates positas ab Aug. Scdo dico ꝙ est
falsa ⁊ erronea ꝯtra fidē ⁊ scripturā. vnde ⁊ contra
eā arguit Aug. vbi supra p illd̄ ad Ro. vj. Christꝰ
resurgens ex mortuis iam non moritur ⁊c̄. et per
illud prime ad Thessalo. iiij. semper cum dn̄o erimus. ⁊ p illud. psalmi. tu aūt dn̄e seruabis nos: ⁊ custodies nos a gn̄atione hac in eternum. Et adducit August.
vnā ꝯgruētiā de btitudine. qꝛ ɓm illū circulum aīa
nō esset beata aliq̄n. Esset eñ redditura semp ad
miserias ⁊ penalitates quas habuit aliq̄n in corpe

et tūc dum btā est: aut credit se nūq̄ redditurā ad eos: ⁊ tunc falsa opiniōe btā est. aut credit se redditurā. ⁊ sic timet: ⁊ dolet qđ est ꝯtra rōnem beatitudinis. Et ideo ꝯcludit ibidē Aug. ꝯtra ponētes illā positionē: ꝙ in circuitu impij ambulāt ponētes scʒ talē circulū. Et rñdet ad illud ecclesiasti. p̄mo nihil sub sole nouū q̄d est qđ fuit: ⁊ cetera similia. que ponūtur ibi. q̄ vidētur sonare ꝓ illa positiōe dicena. Absit vt hijs salomonis verbis illos circuitus significatos esse credam⁹. Sed vel generaliter accipiēdū est eadē p̄cessisse: q̄ erūt nō eadē numero de aliq̄ sic intellexerūt tanq̄ in predestinatione diuina iam facta fuisse oīa sapiēs voluisset intelligi. et ideo nihil sub sole nouū. Ad motiuum illius erroris patet ꝙ non cōcludit intentum.

ꝯ.2.opi. ¶ Contra secūdā opinionem ꝙ nihil idē possit redire per naturā. arguo reducēdo rōes ei⁹ ad oppositū. Nō min⁹ ꝯtinetur in virtute agētis naturalis habitus post corruptionē q̄ ante gñationē. ꝓbatio qr eadē virt⁹ manet post ⁊ āte. ḡ sicut in ꝟtute sua ⁊ ī ptāte sua est ꝓcessus ab habitu ad p̄uationē: ita ecōuerso a p̄uatiōe ad habitū sicut p̄mo ita ⁊ scđo. ¶ Secūdo. qr diceres: ꝙ nō manet eadē materia vel potētia post ⁊ ante: sicut tāgit̄ in scđa rōne. Cōtra aliquid pōt corrūpi ⁊ materia vel subiectū nō dispergi sʒ manere eadē vel idē: sicut pʒ de luce in cristallo vel in vitro. Silr̄ etiā si includeret̄ in vase materia vel corruptū q̄tūcūq; corrūperet̄: nō tñ materia dispergeret̄. Similiter saltē de⁹ posset cōseruare materiā eādē nō dispersam: ⁊ hoc presupposito nō videt̄ rō q̄re agēs nō posset idē repare de illa. qr maneret eadē materia: ⁊ ꝑ ꝯñs eadē potētia. qr potētia est sua essentia: sicut dixi ⁊ ꝓbaui in secundo. ¶ Tertio sic. nō plus arguit in aliqua causa alteratione reparatio eiusdē pluries vel ꝓductio ei⁹ possibilis etiā infinities successiue: q̄ ꝓductio alterius et alteri⁹ in infinitū successiue. ꝓbatio. qr aliq̄d q̄tūcūq; reparet: nō habet̄ ex hoc aliq̄d ꝑfecti⁹ siue maius. sʒ plura talia faciūt aliq̄d mai⁹: vel sunt aliquid mai⁹: ⁊ si sunt eiusdē rōnis ⁊ pñt ꝯcurrere in eodē: pñt excedere illud. sʒ agēs naturale nō obstāte sua limitatiōe vel finitate pōt in infinitū si tātū duraret: ꝓducere aliđ ⁊ aliđ eiusdē rōnis sicut sol vel ignis aliū ⁊ aliū calorē. ḡ vnū eūdē pluries ꝓducere vel repare: vt videt̄ saltē hoc nō impedit limitatio agētis naturalis. ¶ Quarto. qr nulla est rō si agēs naturale pōt hoc. ḡ facit aliqñ: vel in ip̄o frustra est potētia. qr multa possunt fieri ⁊ possibilia sunt. q̄ nō fiūt. nec sequit̄ potētiā esse frustra: sicut dicet̄ infra. ¶ Ultio ꝯtra rōnē de motu ⁊ mutatiōe qr sicut ostēsum est supra: de⁹ pōt idē nūero reparare mediāte motu vel mutatiōe. igit̄ agere ꝑ motū vel mutationē nō tollit ab agēte naturali: q̄n possit idē numero reparari. ¶ Preterea. qr de motu ⁊ mutatione est eadē q̄stio: q̄re nō possit reparari: sicut de alijs nec hoc ꝓbāt alit̄ nisi sicut ꝓbatū est per eos in precedēti questione: ꝙ hoc sit deo īpossibile. Ad quorū tamen rationes superius est respōsum. Unde fugere ad motū vel mutationē est omnino subterfugere difficultatem questionis.

Ad rōes ꝯ.2.opi. ¶ Ad primum ergo ipsoꝝ de p̄uatiōe ⁊ habitu dico: ꝙ nō apparet rō: q̄re naturalit̄ mediate vel imediate non sit possibilis regress⁹ a p̄uatiōe ad habitū post corruptionē: sicut fuit ꝓgressus ante gñationē ⁊ lʒ hoc dicat aristoteles scʒ ꝙ nō sit possibile: hoc tñ nō demōstrat. ¶ Ad scđm dico breuit̄: ꝙ manet frequēter vel saltē manere pōt eadē potentia materie vel subiecti q̄ p̄iuo: sicut eadē materia vel idem subiectū. qr ista potētia q̄ est p̄ncipiū receptiuū quo imediatū non est nisi natura materie vel subiecti. Nā si dicis: ꝙ aduenīēte forma desinit esse potētia. falsū est sicut nec desinit esse subiectū vel materia. sʒ ꝑficit̄ potētia. verū est tñ ꝙ cedit negatio vel p̄uatio: que cōcomitat̄ materiā vel subiectū ante aduentū forme. Si dicas nō est eadē p̄uatio post ⁊ ante. ḡ nec eadē potētia. Dico: ꝙ nō apparet rō quare nō sit eadē p̄uatio vel negatio post ⁊ añ respectu eiusdē forme. ⁊ quicq̄d sit de hoc: tñ est eadem potētia post ⁊ ante. nec oʒ ipsam variari ad variationem p̄uationis: sicut ad variationē formarū. pri⁹ eñ nō oportʒ variari ad varitionē posterioris. ¶ Ad tertiū dico: ꝙ ad hoc nō est limitatū agēs naturale: sicut ad agere ex se de materia vel subiecto.

¶ Ad quartū diceret̄ ꝙ lʒ agēs naturale libere nō agat: sed ex īpetu: ⁊ posset idē numero reparare: si cooperaret̄ sibi de⁹: ⁊ influeret ad hoc: nō tñ reparat idē numero. nec de⁹ ordinauit sibi cooperari ad hoc. sed hoc sibi soli reseruauit ex causa rōnabili quā ipse nouit. Nec sequit̄ potētiā talē esse frustra: licet nūq̄ vtatur tali potētia ad reparādum: sicut nec in beatis frustra ponet̄ potētia gñatiua: lʒ nūq̄ vtātur tali potētia. Est ei ad ꝑfectionē subiecti et habētis eā. Silr̄ etiā pōt dici: ꝙ agēs naturale pōt exire in actū aliquē illi⁹ potētie eiusdē rōnis cū actu reparādi scʒ in actū ꝓducēdi p̄mo ad quē vult cooperari creature ip̄e de⁹. ⁊ ita non frustra. et iste actus eiusdem rationis est sicut esset act⁹ reparandi idem si poneretur: sicut suo modo eiusdem rōnis est act⁹ creandi ⁊ recreādi vel reparādi idem per creationē immo simpliciter idem actualiter.

¶ Cōtra tertiā opinionē dico: ꝙ nō apparet rō q̄re debeat de aliq̄b⁹ ꝯcedi ⁊ de alijs negari. ꝯ.3.opi. sʒ q̄cūq; rō ꝯcludit ꝙ natura possit aliq̄d positiuū destructū de materia vel subiecto repare in quā vel in qđ reductū est: ita ꝯcludit de q̄cūq;: vt pʒ inuēti siue illđ sit absolutū: siue respectiuū siue termin⁹: siue via in terminū: siue mutatio siue mot⁹ siue tp̄a. Sicut eñ natura p̄mo pt̄ in q̄libʒ istoꝝ: ita ⁊ scđo: vt videt̄. ¶ Secūdo ꝑ rōnē eoꝝ. si eñ arca numero eadē reparat̄ ꝑ artē: ⁊ tñ formale in ip̄a nō est nisi respect⁹ ꝑtiū vel ordo adinuicē: videt̄ pari rōe ꝙ natura de subiecto vel materia possit repare qđcūq; siue respectiuū siue absolutū de materia vel subiecto de q̄ vel de qua ip̄a sunt causabilia. ¶ Tertio. qr si sufficis materia eadē vel subiectū ⁊ efficiēs ad reparandū aliq̄d idē nūero de materia vel subiecto: pari rōne ad reparandū oē aliđ causabile de materia vl̄ subiecto a natura: siue illđ sit mutatio vl̄ mot⁹: ⁊ ꝑ ꝯñs tp̄s siue sit absolutū siue respectus sup ip̄o fundatus.

Ad motiua 3.opi. ¶ Ad motiua ḡ eoꝝ adducta in p̄cedēti q̄stione dico: ꝙ nō ꝯcludūt ꝯtra agēs nāle: sicut nec contra deum. Ad vnum tñ qđ spālit̄ tangitur in precedenti opinione de multiplicatiōe actionis: ꝙ natura nō pōt reparare eādem actionē: nec per ꝯñs eundē terminū actionis. qr multiplicatio vel diuersificatio p̄oris multiplicatur vel diuersificatur posterius. Dico: ꝙ nō est ꝓbatū: quia natura

possit eandem actionē reparare. sed idē est iudiciū de actione sicut de alijs. Et p̄terea etiā diceret iurt ꝙ non oportet multiplicato vel diuersificato prio ri s̄m diuersa successiue se habentia ad posterius diuersificari vel multiplicari. vnde ⁊ eiusdē termini p̄nt esse diuerse actiōes ꝓductiue totales successiue tñ vna hodie ⁊ alia cras ⁊ iterū ip̄m ꝓductum desinat eē: sicut etiā ipsimet dicūt ꝯtra scd̄am opinionē p̄cedētis q̄stiōis: ꝙ plures mutatiōes ad eūdē terminū absolutū successiue p̄nt terminari. vnde dicūt: ꝙ lʒ de⁹ nō posset eūdē motū vel eādē mutationē repare: tñ posset aliqd idē numero p motū ⁊ mutationē repare. nō curo tñ de hoc. teneo me in hoc: ꝙ nō est ꝓbatū: q̄re agens naturale nō posset eundē motū vel eādē mutationē seu actionē numero repare ❡ Ad rōnes vero quas adducūt isti: qr ars reparat eādē arcā numero de eadē materia. Dico ꝙ defacto ars nō reparat eādē arcā nūero q̄tū ad illď qď est formale in arca: posito ꝙ illď sit respect⁹ vel q̄cq̄d aliď positiuū. Nō eñ illď reparaꝛ idē numero defacto: q̄cq̄d possit esse de possibili. Et lʒ ꝯclusio eoꝝ sit vera: tñ falsuʒ accipiūt ad ꝓbādū. ❡ Ad aliď: ꝙ sufficiūt idē agēs ⁊ eadē materia: inferi⁹ hoc ip̄m appꝛebit. Tñ si hoc valet ꝓ aliq̄b⁹: vʒ ꝓ oīb⁹: vt superi⁹ ē deductū. Hec de .ij. arti p̄nci.

Opinio doct. de questiōe

❡ Quantum ad tertiū articulū videtur mihi dicēdū p̄mo: ꝙ nō apparet rō: q̄re natura nō possit idē nūero repare oē illud positiuū qď pōt de materia vel subiecto aliq̄ causare. Immo videꝛ: ꝙ hoc possit. Scd̄o. ꝙ lʒ possit: nūq̄ꝫ reparat aliq̄d idē numero. sʒ soli deo cōuenit hoc defacto ⁊ nulli creature. ❡ Primū ꝓbo p̄mo sic. sicut se hʒ agēs increatū vel de⁹ ad reparādū aliq̄d de nihilo: sic agēs naturale vel natura ad reparādū aliq̄d de materia vel subiecto: vt videꝛ. sed agēs diuinū pōt illud: sicut ostēsum est i p̄ma q̄stione. ꝫ ⁊c̄. Et ꝯcludit istud argumētū de oī causabili ab agēte naturali ex materia vel subiecto siue sit absolutū siue respectiuū. siue sit via siue terminus siue quicq̄d positiuū. ❡ Scd̄o sic. oē positiuū causabile de materia vel subiecto est in se repabile idē numero qď pri⁹. Alioq̄n de⁹ nō posset ip̄m reparare. ⁊ sicut ē causabile de aliq̄ puta de materia vel subiecto: ita repabile de aliq̄ eodē positis eodē passiuo puta materia vel subiecto ⁊ eodē actiuo vł sibi equalēti. sicut eñ p̄mo fuit causabile a talibus causis ita positis eisdē causis cū nō depēdeat in aliquo nisi ex suis p se causis: repabile est ab eisdē. sʒ in ꝓposito pōt poni eadē materia vel subiectū vel aliqua pars ei⁹: siue conseruetur p naturā: vt de igne incluso in vase vitreo nō poroso: si ibidē corrūpaꝛ: et gñetur aer ex ip̄o reseruaꝛ eadē materia nō dispsa: ⁊ pōt suꝑuenire idē agens vel siīe seu equalēs: qď prius gñauit ignem ex materia illa puta sol vel ignis vel aliq̄d tale: siue a deo ꝯseruetur materia non dispersa. igiꝛ pōt gñari iterato idē ignis: ⁊ haberi eadē actio: si sit idē agēs: vel saltē idē termin⁹ si sit aliď equalēs: lʒ nō sit eadē actio q̄ dicit respectum agētis ad passum. ❡ Si dicas: ꝙ scd̄o nō habetur eadē influētia supioris agētis cooperās agēti naturali. Nō curo. qr illis sufficit. Siliter etiā si loq̄ris de dina influētia. dico ꝙ est eadē q̄ pri⁹: vel pōt cooperari agēti creato eadē actiōe: qua pri⁹. qr eodē velle suo. ❡ Si dicas etiā: ꝙ ad identitatē effectus nō sufficiūt idē actiuū ⁊ passiuū vel equalēs. sed aliq̄d aliud req̄riꝛ puta identitas actiōis: q̄ nō pōt esse in ꝓposito. Cū eñ tp̄s est diuersum: actio aūt necessario est diuersa: q̄ est in diuersis tp̄ib⁹. v. phi. Dico ꝙ nō valet. nā nec actio eadē req̄ritur: sicut dictū est. vel dato ꝙ req̄raꝛ ad hoc pōt eadem haberi: si ponaꝛ idē actiuū qď prius ita bene sicut et termin⁹. Similiꝛ etiā idē tp̄s pōt iterato haberi sicut ⁊ idē mot⁹ vel dato ꝙ illa actio sit in diuersis tp̄ibus: ponendo tñ vnū tp̄s cōe: tñ nō oportet ꝙ sit diuersa: sicut nec termin⁹: lʒ defacto sit diuersa: sicut bene dicit phūs q̄re ⁊c̄. ❡ Tertio sic. aliqď agēs puta aliqď luminare stās pōt causare in aliq̄ subiecto aliquē effectū in a. ⁊ ꝯseruare ip̄m in. b. ⁊ c. idē numero manēs: sed identitas effect⁹ in a. et in c. in nullo depēdet ab ip̄o. b. instāti vel tp̄e. ꝓbatio. qr in nullo est p se causa ei⁹. igiꝛ posito ꝙ nō cōseruet vel causet in b. sed desinat ip̄m causare ⁊ cōseruare: adhuc poterit idē causare in c. ⁊ p ꝯñs idē numero reparare. ❡ Quarto sic. sicut videꝛ possibilis aliqua repatio eiusdē numero absoluti de nihilo: ⁊ q̄ est necessario de nihilo: sicut repatio angeli: q̄ possʒ anihilari ⁊ repari: ⁊ nō nisi de nihilo: ita videꝛ possibilis aliq̄ repatio alicuius: q̄ necessario sit de aliquo. sʒ illa nō ē nisi repatio eiusdē ab agēte naturali. qr de⁹ ⁊ lʒ possit aliq̄d reparare non tñ necessario reparat necessario de aliq̄: lʒ hoc possit: sed pōt de nihilo. ꝫ ⁊c̄. ❡ Videꝛ igiꝛ mihi dicēdū breuiter: ꝙ oē positiuū qď natura pōt causare de aliquo: pōt idē ip̄m repare de eodē q̄tū est ex se sic ꝙ illud sibi nō repugnat suppositis aliq̄b⁹ ad hoc necessarijs: q̄ sūt simpliciꝛ possibilia: vt mihi videꝛ.

Resolutio.

❡ Scd̄o dico: ꝙ lʒ hoc sit possibile: nō puto tñ ꝙ vnq̄ꝫ fiat hoc ⁊ hoc. qr de⁹ sibi soli hoc reseruauit ⁊ ordinauit nūq̄ꝫ se cooperaturū ad hoc ipsi creature vel agēti naturali: ⁊ hoc s̄m aliquā legē sue sapientie: quā ipse nouit. ⁊ creatura in hoc obtēperat creatori: vt nūq̄ꝫ reparet aliq̄d idē numero. qr de⁹ sibi ad hoc nō cooperaꝛ: nec influit. ❡ Si dicas ꝙ de⁹ sic res administrat: vt eas suos mot⁹ agere sinat. Dico: ꝙ verū est in plurib⁹. nō sic aūt q̄tū ad aliquos mot⁹ ⁊ vt in paucioriq⁹. lʒ eñ possēt in aliquos motus: nō tñ aliq̄n sinit eas de⁹ erūpere in tales mot⁹: vel exire in tales act⁹. Et dico: ꝙ nūq̄ꝫ in actū reparādi idē numero. ❡ Hec de tertio articulo p̄ncipali: in quo pʒ: ꝙ ⁊ quō natura pōt idem numero repare. ❡ Si q̄ras: quō angelus mouēs celū pōt p̄mā partē vel aliquā ptē p̄teritā sui mot⁹ reparare. dico ꝙ eodē mō de aliquo ⁊ de potētia celi sicut dicebaꝛ supra de deo: nec est ibi alia difficultas.

Nō. has difficultates.

❡ Si q̄ras etiā: quō pater tu⁹ pōt te iterato gñare ⁊ mater tua ꝯcipere ⁊ hmōi. dico ꝙ possibile est sicut p̄mo. Si eñ mortuis: ⁊ corrūptis: p̄t eadē portio materie q̄ pri⁹ siue per naturā siue virtute diuina adaptari ⁊ disponi in matre tua: vt aduenīete semine p̄tis eiusdē materie cui⁹ ⁊ prius: si materia spermatis ptineat ad subām fet⁹ vel alteri⁹ materie: si nō ptineat formeꝛ eodē mō naturaliꝛ corp⁹ tuū sicut p̄mo illis p̄suppositis ⁊ ip̄ʒ formeꝛ ⁊ a deo aietur sicut pri⁹ q̄re ⁊c̄. ❡ Nec obstat: si dicas: ꝙ s̄m Dionysiū de diuis noīb⁹: ꝙ resurrectio videꝛ eē suꝑ naturā nō igiꝛ ab agēte nāli pōt fieri sicut gñatio. Dico ei ꝙ diony. verū dicit defacto. qr resurrectio vel repatio eiusdē numero solū fit a deo. sʒ nō negat de possibili: quin possit fieri a natura modo p̄dicto positis eiusdē actiuis ⁊ passiuis

quibus tñ positis nõ est necesse: q idẽ numero repa ref: sed põt aliud simile gñari: ⁊ defacto ita est ab agẽte naturali quẽadmodũ ⁊ nõ idem reparatur.

Ad arg. principa lia. ¶ Ad primum pricipale de philosopho dico: q intendit ponere differẽtiã inter motũ circulatiõis celestis ⁊ iter circulationẽ gñatiõis ⁊ corruptiõis istoꝝ inferioꝝ. ⁊ dicit: q quoꝝ substãtia est icorruptibilis: sicut est substãtia celi: illa reuertit eadẽ numero ßm circulationẽ ⁊ motũ. ita q est eadem subã celi: q̃ mouet in vna circulatiõe ⁊ in alia. Nõ sic aũt in illis quorũ substãtia est corruptibilis. Nõ eñ talia reuertunt eadẽ numero p circulationẽ gñatiõis. sꝫ necesse est eadẽ numero nõ redire: sꝫ spẽ eadẽ possint redire. vnde ignis pri⁹ gñatus ⁊ postea i eadẽ materia nõ est idẽ numero. sed spẽ. ⁊ hoc est verũ defacto. sꝫ nõ video necessitatẽ dicti aristo. nec aliquã ꝓbationẽ quã ponat ibi efficacẽ. nisi intelligat hoc ßm gñationẽ rectã: sicut ibidẽ videt phũs inuere sic videlicet q ab hoĩe decidat semẽ: ⁊ ex semine p sui corruptionẽ fiat hõ: ille homo genit⁹ nõ est idẽ numero cũ ꝑore sed spẽ. imo nec põt esse idẽ: sicut nec generãs ⁊ genit⁹. sꝫ si hõ pri⁹ generãs nutriret de carnib⁹ gñati: ⁊ decideret idẽ semen qð pri⁹: p ꝯñs inde gñaret ꝯñter idẽ homo q̃ pri⁹: si esset ꝯsimilit ex parte matris suo mõ. Nec oppositũ ostẽdit aristoteles. Si dicat: q a ꝑuatiõe nõ est regress⁹ ad habitũ. Iã dictũ est supra: q hoc nõ est impossibile simplicit nature saltẽ mediate: sꝫ forte imediate ⁊ sine forte. Natura eñ imediate nõ põt corrũpere vinũ in acetũ: ⁊ gñare vinũ ex aceto siue idẽ vinũ siue aliud. sꝫ q̃n possit hoc mediãtib⁹ multis mutationibus ßm ordinẽ formaꝝ in materia etiã idẽ vinũ mõ supradicto: nõ video. Et si aristoteles intẽdat oppositũ: nego eũ. ¶ Ad aliud qð fuit ꝑmũ in arguẽdo de sanitate: dicẽdũ: q phũs ibi nihil determiat sed ad vtrãq; partẽ arguit. Si eñ sanitas q̃ est mane ⁊ vespere eadẽ est q̃re nõ erit eadẽ sanitas reparata pri⁹ corrupta? Et videt istud argumẽtũ ad ꝓpositũ nostrũ. E cõtra arguit. q: tũc idẽ multotiẽs gñaret ⁊ corrũperet. vnde ex illa l'ra nihil habetur. ¶ Ad tertiũ dico: q si natura repararet motũ vel mutationẽ: nõ repararet ista sicut termios sue actionis: sꝫ sicut vias in terminos ⁊ ip̃as ꝓductiões terminos sicut q̃ñ causat motũ vel mutationes. ita q tũc nõ eẽt pl⁹ mot⁹ vel mutatio termin⁹ mutatiõis vel mot⁹ q̃ꝫ mõ: q̃ñ aliq̃d mouet p naturã vel mutatur. vñ nõ posset natura repare ista: nisi reparando terminos ꝓductos p ista. sec⁹ aũt est de deo q̃ sicut puto: põt facere quẽcũq; motũ vel quãcũq; mutationẽ sine aliq̃ termio p ista ꝓducto vel ꝓducibili: ponẽdo sicut reputo verũ: q mot⁹ vl' mutatio essentialit distiguit a termio: ⁊ est prior naturalit ipso.

¶ Distinctionis. xliij.
Questio Tertia.

Ertio q̃ro: vtrũ per rõnem naturalẽ possit efficacit ꝓbari resurrectio hoim aliq̃ñ fore? ¶ Videt q sic. naturalit notũ est btitudinẽ esse finẽ toti⁹ hoĩs ꝯstituti ex aĩa ⁊ corpe. Ad hoc eñ attigerũt philosophi: ⁊ ꝑcipue arist. pꝫ 1. ⁊ 10. ethi. sed naturalit põt esse notũ: q btitudo eterna est vel ꝑpetua. btitudo eñ est ꝑfectũ bonũ: et p ꝯñs ꝑpetuũ. ꝑfectio eñ est in bono: qð sit ꝑpetuũ. g ⁊c̃. Oporter igit ponere hoĩem esse ꝑpetuũ pro aliq̃ statu: vt nõ frustret fine suo. hoc aũt nõ est nisi ꝓ statu resurrectiõis. g ⁊c̃. ¶ Scðo sic. naturaliter põt esse notũ aĩam intellectiuã esse formã corporis humani. ⁊ p ꝯñs numerari ßm corpa: ⁊ ipsã esse ꝑpetuã vel incorruptibilẽ. q: ad hoc etiã attigerũt phi: ⁊ ꝑcipue arist. sicut magis deducet īfra. sꝫ ille maledict⁹ cõmẽtator negauerit duo ꝑma. Ex hoc sic. appetit⁹ naturalis nõ est frustra. pꝫ. 2. metha. ⁊. 3. de aĩa. ⁊. 1. de celo: ⁊ de⁹ ⁊ natura nihil faciũt frustra: sꝫ naturalit notũ est: q aĩa a corpe separata p mortẽ appetit naturalit reuniri corpi: sicut para naturalit appetit eẽ in toto: ⁊ ꝯcurrere cũ alia pte ad ꝯstitutionẽ toti⁹: in quo hꝫ ꝑfecti⁹ esse q̃ꝫ in seip̃a. igit naturalit põt esse notũ: q aliq̃ñ defacto vniet corpi: ⁊ sic hõ resurget: ⁊ qua rõe vnus eadẽ rõne oẽs. ¶ Tertio sic. naturalit notũ est deũ esse iustũ punitorẽ maloꝝ ⁊ retributorẽ bonoꝝ. sed naturalit notũ est multos hoĩes in vita ꝑñti nõ puniri ꝓ pctis ⁊ malis suis punibilib⁹: ⁊ aliquos nõ premiari ꝓ bonis ⁊ ꝟtutib⁹ suis. igit notũ est naturalit: q i alia vita ⁊ ꝓ alio statu punient: ⁊ ꝑmiabunt. sed hoc nõ est nisi ꝓ statu resurrectiõis. g ⁊c̃. Nota:

¶ Contra nullũ cõtingẽs futurũ depẽdẽs ex diuina volũtate ꝑt ꝯgnosci p rõnem naturalẽ fore. sꝫ resurrectio est hmõi. g ⁊c̃.

¶ In ista questiõe sic ꝓcedã.

¶ Primo ꝑsupposito q resurrectio hoim sit futura ßm fidẽ ⁊ scripturã: nec oꝫ laborare adducendo auctoritates ad hoc: q: multe sũt nimis de hoc: ponã vnã opinionẽ de ista questiõe cũ suis motiuis. ¶ Scðo r̃ñdebo aliter ad questionẽ arguendo cõtra dictam opinionẽ. ¶ Tertio respondebo ad motiua eius. ¶ Ultimo ad rõnes principales.

¶ Quantum ad ꝑmũ articulũ dicũt aliqui: q efficacit põt ꝓbari per rõnem naturalẽ positionẽ. s. habẽtẽ euidẽtiã in lumine naturali intellect⁹ ꝯuĩcti accepta ex p se notis vel reducibilib⁹ ad p se nota ßm nostrũ modũ cognoscẽdi naturalit puta ex sẽsatis ⁊ imaginatis resurrectionẽ hoim eẽ futurã. nec ad istud certitudinalit cognoscẽdũ indigem⁹ aliq̃ reuelatiõe spali sꝫ nõ sit naturalit notũ eã esse futurã ßm illũ modũ quẽ ponũt scti ⁊ doctores catholici: q̃ mod⁹ magis exꝑmet in seq̃nti q̃stiõe. sed absolute loq̃ndo de resurrectiõe hoim naturalit est hoc notũ. ¶ Ad hoc probãdũ adducunt aliq̃ rões. ꝑma accipit tres ꝓpositiões vel q̃ttuor ꝑma est: q aĩa intellectiua est forma substãtialis hoĩs intrĩseca sibi: ex q̃ cũ corpore fit vnũ p se cõpositũ: qð est homo: cui⁹ quiditas ⁊ entitas est humanitas. hoc autẽ satis reputo demõstratũ ⁊ naturalit notũ: sicut ⁊ ipsi dicũt. Et ꝓbaui in scðo ex actu itelligẽdi: q experimur nobis inesse intrĩsece q̃ q̃dẽ act⁹ est excedẽs oẽm noticiã sensitiuã: sicut pꝫ ex obiectis suis circa q̃ ꝟsatur: ⁊ q̃ discernit ab obiectis sensibilib⁹: pꝫ q: vniuersale itelligit ⁊ aliq̃d simpl'r excedẽs obiectũ adequatũ noticie sensitiue. Et sil'r itelligit intẽtiões scðas: de q̃b⁹ est logica: ⁊ sillogisat ⁊ discurrit ipse intellect⁹ ⁊ ex noto cognoscit ignotũ p deductionẽ quã nõ ꝑt facere: ⁊ reflectit sup seip̃ꝫ: ⁊ mlta talia: q̃ sensui ꝯuenire nõ ꝑñt. Et ita oꝫ necessario in no

Resurrectio hoĩs an p rõnẽ naturalẽ possibilis.
1. opinio.
Rões. 1. opionis.

bis esse formaliter pncipiū receptiuū talis actus: et
hoc aūt nō pōt esse materia nec corp⁹ nec etiā ptē⁹
organica vel extensa: vt videt̄ satis notū ex his: q̄
de alijs ptutib⁹ corpalib⁹ expimur. igit̄ opz q̄ sit
aliqua potētia spūalis nō extēsa: q̄ vel sit substātia
spūalis. s. aīa ipa: vel essentialit̄ sibi idē: vel sit acci
dēs talis substātie. g̃ rc. Si qs aūt velit pdicta ne
gare: nō est ptra eū disputādū: sz dicēdū est sibi: q̄
ipse nō itelligit. et frustra eēt disputatio cū eo sicut
cū truneo: et sicut frustra ostēderētur colores ceco.
¶ Scda ppositio. quā accipiūt est: q̄ aīa numerat̄
ēm nūeratonē corpoz. Et hoc satz habet̄ ex pmā.
¶ Tertia est: q̄ aīa humana est incorruptibilis: et
manet in esse suo post mortē hoīs. Et istam dicunt
etiā demōstrabilē et naturaliter cognoscibilē. Pri
mo qr ad hoc attigerūt philosophi ducti solo lumi
Phūs. ne naturali. patz per philosophum scdo de aīa: vbi
dicit: q̄ intellectus separatur ab alijs: sicut perpe
tuum a corruptibili. et in tertio dicit: q̄ est impassi
bilis et immixtus. et. vij. metha. materia est qua res
potest esse vel nō esse. sed aīa intellectiua nō habet
materiā ēm ipsum. est eīn immaterialis. igit̄ incor
ruptibilis. Et scdo metha. dicit: q̄ in quibusdā for
san nihil phibet formā manere post totum. vt si aīa
est tale non oīs sed intellectus. vbi pz: q̄ vult dice
re intellectum esse incorruptibilē et manere post to
Phūs. tum et corruptionē totius hoīs. Et etiā tertio ethi
corum vult: q̄ fortis debet se exponere morti pro re
publica pro bono cōmuni. Et etiā. ix. ethicorū. Et
loquit̄ ibi ēm iudiciū recte rōnis naturalis. igitur
potest ēm idē iudicium haberi immortalitas aīe. qr
nullus pter quodcunqz bonū virtutis siue in se si
ue in alio vel pter quodcūqz bonum conueniens de
bet appetere oīno nō esse. Nam ēm Aug iij. de li
August. bero arbitrio non esse appeti nō potest. Et. xvj. de
Phūs. aīalibus dicit. q̄ intellectus aduenit de foris et non
est eductus per consequens de potētia materie vel
subiecti. et per ɔsequēs est incorruptibilis. Nā oīs
forma corruptibilis educta est necessario vel edu
cibilis de potētia materie vel subiecti. ergo rc. Se
cundo qr forma corruptibilis cum carne idē appe
tit: et refugit cum carne. qr nō saluatur suū esse cum
carne. sed alius est appetitus et cōtrarius aīe ratio
nalis et carnis tertio de aīa. duo sunt in nobis appe
titus cōtrarij vel quasi superior et inferior quorum
vnus est boni simpliciter et alius boni vt nunc sensi
bilis. Tertio qr homo ēm aīam non ēm carnē cor
ruptibilē appetit esse perpetuo. quia refugit mori
et nō esse. Appetitus aūt naturalis non est frustra.
Quarto. qr aīa nec habet ɔtrarium: per cuius indu
ctionē corrumpat̄. nec etiā requirit aliquod corru
ptibile ad suum esse. eo q̄ est forma subsistēs: quod
patet ex eius operatione intelligendi qua etiam in
telligit incorruptilia simpliciter. s. necessaria et vni
uersalia et eterna: in qua nō cōmunicat corpus nec
aliquid corruptibile puta organū vel aliquid tale:
vnde nec in esse dependet ab aliquo tali. Quinto
qr simpliciter nō potest a seipso separari et per ɔñs
non potest separari a suo esse. et ita nō potest nō eē.
aīa aūt simplex forma est. ergo rc. ¶ Quarta pro
positio est. q̄ aīa sit incorruptibilis separata p mor
tem vel corruptionē hoīs nō pōt perpetuo separa
ta esse. Primo. qr naturalit̄ appetit reunir i corpo
ri: sicut perfectio naturalis suo perfectibili. Scdo
qr nullum violentū est perpetuum. sed violētum est

aīe a corpore separari. qr contra inclinationem na
turalem. ergo rc. ¶ Ex his quatuor propositioni
bus declaratis sequitur ɔclusio euidēter q̄ resurre
ctio omnium hoīm est futura sicut patet deducenti.
¶ Scda ratio est ista. qđ est perfectionis simplici Scda rō
ter in natura inferiori: nō debet negari a natura su 1. opi.
periori. sed pfectionis est in natura celesti: q̄ sit per
petua non ēm successionem indiuiduoz: sed in suis
indiuiduis oībus. igitur non debet hoc negari. sed
naturaliter potest esse notū hoc cōuenire nature su
periori. s nature hūane saltē pro aliquo statu. Ille
aūt nō est nisi status resurrectiōis ergo rc. ¶ Ter 3.
tia ratio est ista. naturaliter notum est beatudinem
esse finē hoīs. et in actu infatigabili et qui pōt perfe
cte haberi a beato et ɔtinuari. Alioquin beatitudo
nō esset. sed in vita presenti nō potest haberi aliqs
talis actus nec cōtinuari sine tristicia q̄tūcunqz sit
delectabilis in principio pter miserias et passiões
et distractiones status presentis. ergo in alio statu
habebitur saltē ab hoīe aliquo vel oppositū eius. s.
miseria a demerēte ipsam. sed hoc nō est nisi in sta
tu resurrectionis. quare rc. ¶ Dicunt ergo isti: q̄ Resolu
efficaciter per rationē naturalē ostēdi potest resur tio.
rectio esse futura hoc potest ɔfirmari per August. 1. opi.
xiij. de trini. cap̄. viij. vbi dicit: q̄ oēs hoīes appe August.
tunt beatitudinē. et per ɔsequens eternitatē vel per
petuitatem. si oēs: igitur naturaliter. Qz autem se
quatur si appetant beatitudinem: appetant vitam
eternam vel perpetuā: probat. Nam vita eterna nō
potest nisi perpetua esse. nec potest deserere haben
tem. et per consequens ipse habēs mori non potest.
quod ipse pbat ibidem per talem rationem. quia si
vita beata morientem deserit: sicut opz: q̄ deserat: si
beatus morit̄ aut deserit ipsum volētē aut nolen
tem aut neutrū. si nolentē: quomodo est vita beata
que ita est in volūtate: vt nō sit in potestate? si autē
volentē quomodo vita beata erit: quā finiri voluit
qui habebat: et ita ipsam noluit? Si dicas. q̄ neu
trum. ɔtra. qr nō est beata vita: que talis est. vt quē
beatum facit: amore eius. indigna sit. Quomō eīn
est beata vita: quā non amat beatus aut de qua in
differens est: vtrū vigeat vel pereat quasi diceret nul
lo modo. Alioquin eīn non esset vera illa tā vera et
tā certa sentētia btōs oēs hoīes velle esse: sicut sub
iungit postea. Hec de primo articulo principali.

¶ Quātum ad secundū arti. Opi. do
videtur mihi dicēdum: q̄ ratione naturali euidēte cto. q̄ re
et efficaci vel cogēte demōstrari nec ostendi potest surrectio
resurrectionē futurā esse siue alicuius hoīs siue om alicuius
niū. sed hoc est creditū tm̄ de resurrectione genera rōne na
li: q̄ sit futura: et de aliquibus particularibus: q̄ fa turali nō
cte fuerunt iam virtute diuina. Et potest persuade potest de
ri aliquibus pbabilibus rationibus: que superius mōstrari
sunt adducte: que non cogunt de resurrectione fu
tura: et inferius dissoluentur.

¶ Et ideo arguo contra premissam opinio Contra
nē. qr si resurrectio futura alicu primam
ius hoīs vel oīm demonstrari posset efficaciter per opinio.
rationē naturalem: aut hoc esset a priori: aut a po
steriori. Non potest hoc a priori puta a causa effi
ciente vel a fine. qr causa prior ad resurrectionē est
efficiēs vel finis eius: qui proprie est finis et causa.
Deus est qui oīno ɔtingēter se habet ad resurre
ctionē futurā vel non futurā sicut ad quēlibet effe

qqqq v.

ctum suum ꝯtingenter se habet. qꝛ nihil de necessi-
tate causat. vnde ⁊ contingenter deus resuscitat: ⁊
resuscitatum cõtingẽter viuificat obiectiue ⁊ effe-
ctiue. Nec a posteriori potest hoc ostẽdi efficaciter
vel ꝓbari. Sicut eñ prius ipsum simpliciter cõtin
gens est inesse vel nõ esse: ita ⁊ quodlibet posteri⁹.
Et ipso aũt quod est ꝯtingens simpliciter ⁊ depen
dens ex volũtate diuina: nõ potest naturaliter ꝓba
ri ⁊ efficaciter esse notum aliquid fore qꝛ nec diui-
na voluntas potest naturaliter nota esse. quare ⁊c.
¶ Scđo sic. si posset resurrectio alicuius efficaciter
rõne naturali ꝓbari: aut hoc esset ex diuina iusticia
puniẽte mala ⁊ premiãte bona: aut ex immortalita
te aĩe ⁊ appetitu naturali ad corpus: aut ex perpe-
tuitate beatitudinis: que ponitur finis quo ipsius
hoĩs: ne homo frustretur suo fine: aut ex ꝑfectione
nature humane in sua specie per se pertinente ad
ordinẽ vniuersi. nõ ex primo. Nam ꝓbari non põt:
sicut dixi in primo: esse de⁹ in vniuerso. nec per con
sequẽs aliquis vnus rector primus talis vniuersi:
qualis est deus. Et dato ꝙ posset ꝓbari deus esse
punitor maloꝝ ⁊ retributor bonoꝝ: non tñ ꝓbatũ
est: nec probari potest ꝙ illo modo. sed sicut aliqua
peccata venialia modo punit de facto in aĩa tñ et
iuste: ⁊ nõ punit totum cõiunctum. patꝫ de aĩabus
in purgatorio: ⁊ similiter de peccatis mortalibus
in inferno. pro nunc ita diceretur ꝙ perpetuo iuste
posset punire vel remunerare in aĩa tñ ⁊ nõ in cor
pore ⁊ aĩa. ⁊ ita nõ esset resurrectio necessaria. Si-
militer etiã planũ est: ꝙ non ex cõdignitate iusticie
remunerat in toto cõiuncto: sed posset in parte tñ
vel ad tp̃s puta in aĩa: ⁊ deberet vel posset suffice-
re. ¶ Nec potest ꝓbari ex immortalitate aĩe. qꝛ nõ
video: ꝙ illa sit efficaciter ꝓbata. sicut patebit infe
rius respõdẽdo ad illas rationes adductas pro ista
cõclusione. Non eñ video quare nõ possint oĩa ap
parentia saluari per formã corruptibilem sicut per
incorruptibilẽ: per educibilẽ sicut per nõ educibi-
lem. Unde nec video incorruptibilitatẽ aĩe demon
August. stratam. Et hoc videtur ꝯfirmari per Aug. xiij. de
trinitate cap̃. vij. vel. viij. vbi loquitur de vita sem-
piterna. dicens. Hanc vtrũqꝫ capiat humana natu-
ra: quã tñ desiderabilẽ cõfitetur: nõ parua questio
est. sed si fides adsit: que inest eis: quib⁹ dedit pote-
statem iesus filios dei fieri: nulla questio est. Et se-
quitur ad ꝓpositum: humanis quippe argumenta-
tionibus hec inuenire conantes: vix pauci magno
prediti ingenio habũdãtes ocio doctrinisqꝫ subti-
lissimis eruditi ad indagandes aĩe immortalitatem
peruenire potuerũt. Unde ⁊ ſm Aug. in hoc est fi-
dei iuniẽdum ⁊ scripture: nolite timere eos: qui oc
cidunt corpus: aĩam autẽ nõ possunt occidere. Et
Grego. Grego. iiij. dyalogoꝝ dicit: ꝙ ad hoc est rõ mixta
ex fide: quã facit ibi. qꝛ est dare spiritum: qui regit̃
carne ⁊ corrumpit̃ cum carne: sicut anime brutoꝝ.
Et dare spiritum: qui nec regit̃ carne: nec corrum-
pitur cũ carne sicut spiritum angelicũ. ergo est da-
re spiritum: qui regit̃ carne: nõ tñ corrũpitur cũ car
ne: puta spiritũ humanũ. Et planum est: ꝙ cõgruẽ
tia quedã est nõ cõcludẽs necessario. ¶ Nec potest
ꝓbari resurrectio efficaciter ex tertio puta ex per-
petuitate beatitudinis appetite. Primo qꝛ non est
demonstratum talẽ beatitudinẽ que ponitur finis
hoĩs ex ratione naturali esse perpetuã. sed diceret̃
ꝙ illa est tẽporalis ⁊ possibilis haberi pro vita ista

siue sit felicitas cõtẽplatiua siue politica: sicut Ari
stoteles ponit: ⁊ pro statu isto possibile est esse bea-
tum vt hominẽ. Et cũ ista vita deficere possit: pari
ratiõe ⁊ beatitudo talis. Similiter ista beatitudo
cõsistit in operatione potẽtie alicuius vel aliquarũ
potẽtiarum: quas nõ opꝫ perpetuas esse: vt videt̃.
Sicut etiã in beatis erũt multe potẽtie: que in per
petuum nõ habebunt actus suos. ¶ Nec ex perfe
ctione nature humane in vniuerso potest probari
eternitas vel perpetuitas in suis indiuiduis. quia
sufficit perpetuitas ſcđm processum generationis
et corruptionis. cũ natura humana sit natura sup-
positoꝝ corruptibilium: sicut etiam sufficit in alijs
naturis viuẽtium: dato ꝙ sint simpliciter nobiliora
ꝗ celũ: quod est incorruptibile: igitur nullo modo.
¶ Tertia ratio principalis. Impossibile est per ratio
nem naturalẽ cognoscere certitudinaliter genera-
tionẽ hoĩm aliquã deficere vel cessare. sed hoc posi-
to non est notũ resurrectionẽ hoĩm generalem fore
ergo ⁊c. ¶ Quarta ratio. nõ magis est notũ natu
raliter hoĩem fore perpetuo a parte post ſcđm sta-
tũm immortalitatis ⁊ resurrectionis: ꝗ sit notum
aliquẽ hoĩem nõ fuisse ab eterno: vt videtur. Plu-
res eñ reputãt demõstratum ſcđm: ꝗ primum: sed
ſcđm nõ potest esse notũ ratione naturali. Nã sicut
dixi in ſcđo: ⁊ tenent multi: mundus potuit esse ab
eterno: et aliquis homo potuit esse ab eterno puta
xp̃s vel adam. ergo ⁊c. ¶ Hoc videt̃ etiã ꝑsuaden
do cõfirmari ex argumẽtationibus sanctoꝝ ꝓban-
tium resurrectionẽ fore nõ per aliquã rationem na
turalẽ cogẽtem: sed vel ex persuasionib⁹ vel ex his
que sunt fidei: sicut apostolus facit Actuum. xvij. Aposto.
xxvj. ⁊ etiã prime ad Corinth. xv. si xp̃s resurrexit:
et mortui resurgẽt. Et per exẽplũ de grano morti
ficato: vt viuificetur. Unde ⁊ athenienses qui erãt
prediti ratione naturali ⁊ ingenio: quod patet per
Dionysium: qui erat de numero eoꝝ: audiẽtes pau
lum annũciãtem resurrectionẽ dixerunt: ꝙ nouoꝝ
demonioꝝ annũciator erat. Et isti in hoc errarent:
patꝫ actuum. xvij. ⁊ actuum. xxvj. dicẽte paulo. Si Act. 17. et. 26.
primus ex resurrectione xp̃s ⁊c. dixit sibi festus in
sanis paule. multe te littere ad insaniã cõuerterũt.
vnde nõ videtur bene demõstrata ipsa resurrectio
per rationem naturalẽ cogentẽ: sicut nec puto ꝙ sit
Et patꝫ per Gregorium quarto dyalogoꝝ: vbi pre- Grego.
missis persuasionibus aliquibus subiungit: ꝙ qui
ꝓpter istas rationes noluerit credere fidei credat.
Hec de secundo articulo principali.

¶ Quãtum ad tertium arti/ Ad rões 1. opinio.
culum restat respondere ad motiua alioꝝ. Ad pri-
mum quãtũ ad illas ꝓpositiones puto satis esse no
tum naturaliter ⁊ demõstratum: ꝙ prima est vera:
et ſcđa sicut probaui in ſcđo. scꝫ ꝙ aĩa intellectiua
est forma humana: ⁊ ꝙ numeratur ſm numeratio-
nem corpoꝝ saltem sic ꝙ nõ est vnus intellectus nu
mero omnium hominum: sicut finxit ille hereticus
cõmentator. ¶ Quãtum ad ſcđam propositionem
non video ꝙ sit vel esse possit naturaliter nota vel
demõstrata immortalitas anime. Nec puto: ꝙ ari-
stoteles habuerit eam pro certa. sed puto: ꝙ fuit to
tus dubius de ipsa. Unde ⁊ de hoc dubitãdo plu-
ries loquebatur: ⁊ aliqñ proijciebat verba hinc vel
inde ſm exigentiam sue materie: quam tractabat.
Pro immortalitate eñ videtur esse ille auctoritas

tes adducte: lꝫ alique magis ꝗ̄alie. Sed pro mor-
talitate videtur principia eius esse. Nam planū est:
ꝙ posuit mundum ⁊ generationē hoīm esse eternā.
viij. phisicoꝝ ⁊ p̄mo de celo. Similiter posuit scđo
aīam intellectiuā esse formā hoīs ⁊ nūerari nume-
ratione corpoꝝ scđo de aīa. sed posuit vltra ꝙ impos-
sibile est esse infinitum in actu siue scđm magnitudi-
nem seu multitudinē. iij. phisico. Ex istis sequitur
aīam esse corruptibilem. Si eñ ponat incorrupti-
bilis: cum infiniti hoīes precesserint: ⁊ fuerint cor-
rupti a parte ante: sequitur: ꝙ maneāt ⁊ sint infini-
te anime in actu cōtra suum tertiū principium. Se-
cundo qꝛ principium suū fuit cōtra platonē: ꝙ quic-
quid incipit aliqñ esse: rādē desinet esse. vnde ⁊ pri-
mo de celo cōtra platonē reputat pro impossibili:
ꝙ aliquid inceperit: ⁊ perpetuet inesse. et in tertio
Tertio phisico. phisicoꝝ hoc idē videtur sentire capitulo de infini-
to cuius (inquit) est principiū: eius est finis sed pla-
nū est: ꝙ posuit animas incipere esse. ex quo posuit
eas formas corpoꝝ. forma eñ scđm ipsum non pre-
existit sue materie: nec aīa corpori. igitur posuisset
cōsequēter quālibet aīam corruptibilē. ¶ Tertio.
qꝛ septimo metha. in fine ipse ponit illa que manēt
de toto post corruptionē eius elemēta esse: ⁊ ad so-
lam materiā pertinere sicut declarat ibi de a. ⁊ b re-
spectu ab. syllabe: et de terra et igne respectu car-
nis. igitur per hoc videtur: ꝙ nulla forma alicui to-
ti intrinseca maneat inesse post corruptionē totius.
¶ Quarto etiā. qꝛ posuit: ꝙ impossibile est idē cor-
pus numero redire: ⁊ per cōsequēs nunꝙ̄ posse in-
formari tale corpus ab aīa post corruptionē toti⁹.
sed nō posuisset aīam sic natā informare perpetuo
nō informantē: ⁊ frustrari eā perpetuo ab informa-
tione: sicut nec posuisset materiā aliquā perpetuo si-
ne sua forma. Dixisset eñ ꝙ sic separata fuisset vio-
lēter. nullū aūt violentum perpetuū est ɓm ipsum.
¶ Quinto etiā qꝛ nō vidit aristoteles aliquā opa-
tionē aīe: in qua nō depēdeat ex corpore vel fantas-
mate sibi cōiuncto tāꝙ̄ ex obiecto. ⁊ lꝫ nō tanꝙ̄ ex
organo necessario ad suā opationē cum ꝗ talē ope-
rationē non potuisset habere separata: si potuisset
eam incorruptibilē: posuisset eā perpetuo sine ope-
ratione. Et ideo puto: ꝙ finaliter si deduxisset sua
principia: bene posuisset aīam esse corruptibilem: ⁊
corrumpi ad corruptionē totius. sicut etiā dicit ter-
tio de aīa: ꝙ intelligere corrumpit quodā interio-
Ad auctoritates philosophi. ri corrupto. ¶ Ad auctoritates igit̄ que adducun-
tur ad oppositū de ipso. Dico generaliter: ꝙ ad om-
nes dici pōt vno verbo: ꝙ ⁊ si dixerit hoc vel intē-
derit aristoteles in illis dictis: nō tñ dixit hoc tāꝙ̄
sibi certum ⁊ naturaliter notum: sed tanꝙ̄ sibi du-
biū: ad quod non habuit cogētem rationē natura-
lem: nec adduxit etiā. philosophi eñ multas cōclu-
siones aliqñ dixerūt: vel scripserūt sine cogente ra-
tione: sed ꝓbabiliter opinantes vel ex dictis alioꝝ
famosis tēporibus suis vel aliquibus ꝓbabilibus
rationibus: sicut etiā videtur idem philosophus tā-
gere scđo celi ⁊ mundi capitulo de duabus difficili-
bus questionibus: ꝙ parue sufficientie suffecerunt
aliqñ philosophis de maximis dubitationibus vbi
nō poterāt ad maiora peruenire: ne cōtradicerent
principijs vel regulis philosophie. Et in eodē ca-
pitulo dicit ipse idē: ꝙ ab egyptijs (inquit) multas
probabilitates vel credulitates habemus de vno-
quoꝗ̄ astroꝝ. ¶ Ad singulas tñ respōdendo dico
ad primam: ꝙ phūs nō asseritiꝫ sed dicit: ꝙ videtur
intellectus genus alterum esse: ⁊ hoc contingere se-
parari: sicut perpetuū a corruptibili. ⁊ dato ꝙ asser-
tiue diceret: ist non habet rationē cogentem. Pre-
terea etiā posset exponi: ꝙ separatur ab alijs: sicut
perpetuum a corruptibili: non qꝛ intellectus sit per-
petuus in essendo: ⁊ maneat post mortē hoīs sepa-
ratus: sed pro tāto qꝛ est incorruptibilis corruptio-
ne organi alicuius: ex quo dependeat in operando
qꝛ non operatur mediāte organo determinato: nec
corrūpitur ad corruptionē talis organi: sicut alie
potētie organice saltem ꝓxime. ⁊ ideo quātum ad
hoc dicitur perpetuus ⁊ ab alijs separari: sicut per-
petuum a corruptibili. vel incorruptibile a corru-
ptibili isto modo: lꝫ simpliciter poneretur corrupti-
bilis ad corruptionem totius: sicut ⁊ operatio eius
quodā interiori corrupto: cuius quidē operationis
intellectus est ratio operandi toti cōiuncto: cuius
est ista opatio primo: sicut ipse aristoteles dicit pri-
mo de aīa. ¶ Ad aliā de tertio de aīa codeꝫ modo
potest dici ꝙ ꝓpter hoc dicit̄ īpassibilis ⁊ immixtus
et nō debilitari in sua operatione post apprehēsio-
nem obiecti vehemētis excellētis nō qꝛ sit simplici-
ter incorruptibilis: sed qꝛ nō vtitur organo corpo-
rali: sicut potentie sensitiue. ¶ Ad aliā de septimo
methaphisice. dico ꝙ nō est ad mentem aristotelis.
Sicut eñ aīa nō habet materiā partem sui: ita nec
aliqua forma. Et ita per illud argumētum sequere-
tur ꝙ nulla aīa esset corruptibilis. posuit igit̄ bene
aristoteles ꝙ omne corruptibile substātialiter per
se primo est cōpositum ex materia ⁊ forma que qui-
dem materia est principium quo aliquid potest esse
vel nō esse. Et tūc diceret ꝙ totus homo primo cor-
rumpitur: ⁊ aīa ex cōsequēti sicut ⁊ alie forme. Ad
illud de duodecimo dico ꝙ ponit ibi forte. ⁊ ita po-
nit illud forte dubitādo de alijs aīabus: sicut de in-
tellectu vel aīa intellectiua. quod patꝫ per textum.
Ibi eñ dicit̄ sic. In quibusdā eñ nihil ꝓhibet: vt
si aīa talis nō oīs: sed intellectus. omne nāꝗ̄ impossi-
bile forsan. vbi patꝫ ꝙ dubitat ibi de omni aīa sicut
de aliqua. ¶ Ad aliam de tertio ethicoꝝ ⁊. ix. dico
ꝙ non ꝯcludit ꝓpositum euidēter. Nā quātūcunꝗ̄
nesciat vel ignoret fortis ɓm iudicium rationis na-
turalis se victurū post mortē vel aliquid ei⁹: ratio-
nabiliter tñ se exponit ꝓpter bonū cōmune morti: ⁊
periculo nō essendi simpliciter. bonum eñ cōmune
est maius ⁊ simpliciter isti appetibilius ɓm rectam
rationē. vnde ⁊ seipsum bono virtutis priuaret: ni-
si exponeret se: ⁊ viciose viueret. Similiter etiā qꝛ
sicut phūs innuit melius est bonū magnū ⁊ inten-
sum virtutis: lꝫ momētaneum: ꝗ̄ remissum bonū ⁊
diuturnum vt vita viciosa per magnum tempus.
¶ Ad illud. xvj. de aīalib⁹: ꝙ intellectus solus ad-
uenit ab extrinseco. Dico ꝙ nō est hoc notū nec na-
turaliter demōstratum. Non eñ apparet ratio co-
gens naturalis: quare aīa nō posset esse forma edu-
cta vel ab extrinseco: lꝫ non talis quales alie sed al-
terius rationis: nō obstante ꝙ sit nō extēsa nec per
se nec per accidēs. vnde nō repugnat formā educi
totam de toto ⁊ bono primo ⁊ de qualibet parte se-
cūdario: sicut nec modo sibi repugnat esse totam in Vide.
toto ⁊ totā in qualibet parte. ¶ Difficile tñ videt̄
de intētione aristotelis: quomodo posuerit eam ab
extrinseco ⁊ nō a generante per eductionē immedia-
te. Cum eñ posuerit animā de nouo incipere esse

tanq̃ formā corporis noui: quā nō posuit preexistere tempore infinito ante corpus: ⁊ ipse posuerit deū nihil posse ꝓducere de nouo īmediate ꝓpter necessitatem ⁊ īmutabilitatē sui in agendo ⁊ pari ratione quālibet aliā intelligētiam: mirum videtur quomodo posuit intellectuz de nouo ab extrinseco puta a deo vel ab intelligētia aliqua ⁊ nō ab ipso generante corporali: ⁊ per ꝯsequēs ipsam nō educi de potētia materie vel corporis: vt deducunt aliqui. ⁊ consequēter quomodo posuit creationē ⁊ fieri aliquid de nouo a deo per creationē: precipue cū ſm ipsum sensitiui prima mutatio sit a generāte scd̃o de aīa. Idem vero sit ī homine aīa sensitiua ⁊ intellectiua ſm veritatē: ⁊ sicut dictū est in scd̃o. Sed ad ista dici potest: q̄ etiā dictum illud nō quasi certum protulit: sed quasi dubiū ⁊ ꝓbabiliter lȝ si sua principia de necessitate agēdi deum aliquid īmediate ⁊ īmutabilitate cōbinasset: illud dictum nō dixisset forte sicut etiā nec q̄ aīa est incorruptibilis: vt deductū est supra de alijs suis principijs. Aliter dicit vnus doctor: q̄ de intētione sua esse potuit sīātibus principijs illis de necessitate et immutabilitate dei in agēdo ⁊ de non ꝓducendo aliquid nouum per creationem. Nam posuisset: q̄ a solo deo immediate est aīa de nouo per creationē totius cōpositi. Nō eñ posuisset duas creationes: sicut nos. vnā: quā dicimus rationē anime: ⁊ aliam: quā dicimus aiationē corporis vel causationem cōpositi totius aiati: sed vnā creationē tm̄ totius aiati primo ⁊ anime scd̃ario: ⁊ ex cōsequenti de corpore vel materia presupposita: ⁊ sic nō de nihilo. nec per creationē de nouo etiā nō sic q̄ nouitas ista reduceretur in deū vel aliquā nouitatē vel mutationē in deo: sed in passo puta in corpore sic disposito: ⁊ in potētia proxima ad aiationem immutabiliter eñ deus agit aliquid sic de nouo: qñ exigit noua dispositio passi vel receptiui: ⁊ non est inconueniens q̄ talis effectus sit a deo de nouo. Sed de aliquo effectu simplici qui nō dependeret nisi tm̄ a deo: ⁊ nouitas eius nō posset reduci nisi in deum. dixisset aristoteles. q̄ talis nō potest esse īmediate a deo de nouo. Utrum autez ista dicta valeāt ad intētionē aristotelis discutere pretermitto. Puto enim: q̄ satis faciliter possent aliqualiter infirmari. ¶ Ad illud vero qđ adducitur de aristotele: q̄ sensitiui prima mutatio sit a generāte: satis dictum est in scd̃o in questiōe illa de pluralitate formarum. tm̄ si intelligatur de generāte ꝓximo multū videtur opponi illi dicto aristotelis in de aīalibus. Et ideo posset exponi de generāte remoto quod est de⁹. vel si de generāte ꝓximo nō intelligeretur nisi dispositiue. s. q̄ generās ꝓximū disponit ad sensitiuum vel sensitiuā hoīs: que est eadem cum intellectiua. Nō aūt attingit ipsam directe: sꝫ est ab extrinseco: sicut dicit illa ꝓpositio: q̄ intellectus est ab extrinseco.

Ad rōes de appetitib⁹ va tijs.

¶ Ad primā rationē pro illa propositione q̄ aīa est incorruptibilis de appetitibus diuersis potest dici q̄ naturali appetitu nō appetit aīa aliquid cōtrariū carni. vel si sic: hoc tm̄ nō est naturaliter notum. nec aristoteles hoc ipsum in tertio de aīa demōstrauit. Et dato q̄ aliquid appeteret excedēs appetibile carnis: non opꝫ tm̄ quia sit corrupibilis cū carne: pōt eñ visus videre aliquid excedēa cōditionem eius quātum ad incorruptibilitatem puta celum nō tm̄ est ꝓpter hoc incorruptibilis. Quādo dicis q̄ in nobis sunt cōtrarij appetitus: quorum superior mouet inferiorem: sicut spera sperā. dicēdū q̄ nō est ꝓbatum q̄ ita sint ꝯtrarij: q̄ vnus sit corruptibilis. ⁊ alius incorruptibilis: sed bene possunt ī eodē obiecto aliquo ꝯuenire vel etiā dissentire: ⁊ sic vnus ab alio trahi vel moueri ita dicet. Nō eñ opꝫ q̄ si vnū cōtrarioꝝ est corruptibile q̄ reliquū sit īcorruptibile. Tñ de hoc nō curo multū ad ꝓpositū. ¶ Ad aliā rationē diceret q̄ hō ſm nullum appetitū suū naturalem appetit semꝑ viuere ⁊ semꝑ esse: dato q̄ naturaliter q̄diu viuit: semꝑ refugiat morti. Nam ⁊ brutum naturaliter q̄diu viuit: semper refugit mori. nō q̄ appetat semꝑ viuere: lȝ semꝑ q̄diu est: appetat viuere ⁊ cōseruari. vñ ly semꝑ potest determinare ly viuere vel ly appetere. ⁊ sic diuersimode se habet sensus. vel si homo appetat semꝑ viuere: non tm̄ est hoc naturali rōne demōstratum: sicut diceretur. vnde omne medium ex appetitu semꝑ essendi est inefficax: q̄ ad hoc q̄ sit efficax: opꝫ ostēdere q̄ semꝑ esse sit homini possibile. ⁊ est idē cū conclusione: vel opꝫ ostēdere q̄ appetitus iste si inest homini: sit rectus: ⁊ nō sit errone⁹. et hoc si sit aliquis actus elicitus. Alioquin nō valet. ⁊ hoc est difficilius ꝓposito vel eque difficile. Dices q̄ est naturalis: ⁊ per cōsequens rectus. Nā proposito alicui semꝑ viuere ⁊ bene esse statim appetitus exit in actum appetēdi hoc ⁊ indifferenter in oīb⁹. hoc autem nō est nisi ex inclinatione naturali: que nō est ad impossibile diceretur q̄ in vtentibus ratione recta nō exit statim appetitus in actū volēdi semper viuere: sed iste est appetitus errātiū et insipiētium: qui nō cōsiderant possibilitatē nature sue corruptibilis ⁊ immortalis. vel est appetitus sequens fidē. non autem noticiā naturaliter certā. vel si est appetitus naturalis nō est hoc ꝓbatū euidēter per rationē naturalē. ¶ Ad aliud diceretur q̄ anima non habet ꝯtrarium: sicut nec aliqua substantialis forma: nec corrūpitur per inductionem contrarij: sed per corruptionē totius coniuncti vel cōpositi: sicut alie forme substantiales. Si dicas q̄ operatio eius non depēdet a corpore: nec in ipsa cōmunicat corpus: quod pꝫ. q̄ intelligit in materialia ⁊ vniuersalia. Diceretur q̄ nō depēdet a corpore sicut ab organo sue operationis: sed sicut a subiecto. nec pōt sibi conuenire operatio: nisi vt est ratio operandi toti cōiuncto. Quādo dicis q̄ intelligit in materialia ⁊ vniuersalia. Diceretur q̄ ex hoc nō sequitur ipsam esse incorruptibilē vel eternā: sicut nec sequitur ipsam esse vniuersalē. Non eñ opꝫ q̄ in se habeat oēs cōditiones sui obiecti: sicut nec visus qui potest videre aliquid incorruptibile: puta celum. Si dicas q̄ est forma subsistens naturaliter per se. dico q̄ nō est hoc naturaliter notū: sicut nec de alijs formis substātialibus: lȝ bene sit notum q̄ est subsistēs pro tanto: q̄ nō inheret inherētia accidentis ad subiectū. q̄ nō est accidens sed substātia et forma substātialis: vt dictum est supra. ⁊ isto modo quelibet alia forma substātialis subsistēs est: nō tm̄ naturaliter incorruptibilis. ¶ Ad vltimū dico q̄ nihil valet. q̄ sicut aīa simplex est ita alie forme. et dato q̄ esset cōposita: adhuc rō posset separari a seipsa. Nihil eñ siue simplex siue cōpositum potest a seipso separari: lȝ non possit separari a seipsa vel ab esse suo: sic q̄ ipsa maneat: ⁊ suum esse non maneat: potest tm̄ desinere esse: sicut diceretur: ⁊ corrūpi ad corruptionē totius sicut ⁊ alie forme: et sicut

angelus: qui est simplex potest desinere esse ⁊ annihi
lari. Si dicas ꝙ aīa intellectiua naturaliter cogno
scit omnem operationem suā vt intelligere ⁊ velle
⁊c. ⁊ omnes passionē suam s. incorruptibilitatem.
Dico ꝙ assumptum est dubiū de intelligere s̄m ꝙ
ponit Aug. nec sequitur cōsequentia q̄ potest esse
aliqua passio magis latēs ꝙ̄ operatio et nulla etiā
operatio anime demonstratiue nobis concludit in-
Ad 4. propositionem. corruptibilitatem ¶ Quātum ad quartā proposi
tionē scʒ ꝙ aīa sepata per mortē vel corruptionem
hoīs naturaliter appetit corpori reuniri. Diceref
ꝙ ista ꝓpositio non est vera. vel si est vera: non tn̄ est
demonstrata. Nam sicut aīe est naturale perficere
corpus dispositū ⁊ existēs: ita innaturale est sibi in
clinari ad corpus indispositum vel nō existens. po-
nitur autem per corruptionē corpus indispositum
vel non existens. ⁊ ideo ad tale corpus naturaliter
nō inclinatur existēs separata. ¶ Scḋo diceretur
ꝙ lʒ inclinaref pro tanto: q̄ aīa separata est aliqua
forma: que nata est perficere corpus ꝓpriū dispo-
situ: qn̄ ponitur: non tn̄ talis inclinatio est aliquis
respectus realis positiuus in actu: sed rationis tm̄.
q̄ terminus non est aliquod ens reale in actu. talis
aūt respectus rationis parum facit ad propositum.
¶ Tertio diceretur ꝙ aīa qn̄ vnitur corpori nullā
perfectionē nec aliquod esse recipit ex ipso: sed ma-
gis ecōuerso aīa cōmunicat corpori perfectionē ⁊
esse. Et ideo magis videretur ꝙ corpus naturali-
ter inclinaretur ad aīam ꝙ̄ econuerso. corpus autē
non inclinatur ad aīam: qn̄ non est: vel qn̄ totaliter
indispositum est. ¶ Quarto diceretur ꝙ aīa non
vnitur corpori nisi pro via vel trāsitu quodā acqui-
rendi suas perfectiones accidentales mediantibus
sensibus ⁊ imaginatione: ⁊ illis acquisitis amplius
non inclinatur ad corpus. sed perfectius habet esse
extra corpꝰ ꝙ̄ in corpore. sicut ꝑfectius est aliquid
in termino vel in via. ⁊ sicut habet nobilius intelli-
gere ⁊ perfectius separata ꝙ̄ cōiuncta. Et istū mo
Ad rōes pro. 4. propositione. dum videtur tangere Auicēna. ¶ Ad primā ergo
rationē pro illa ꝓpositione qn̄ dicis ꝙ perfectio na
turalis naturaliter appetit vniri suo perfectibili.
Dico ꝙ verum est pro statu illo ⁊ tp̄e quo est suum
perfectibile dispositum: vel pro quo ponif. Et dice
retur ꝙ sufficit ipsam aliqn̄ vniri vel esse vnitam ⁊
precipue de perfectione nō dependēte ex suo perfe
ctibili: nec ex suo toto inesse que potest naturaliter
existere sine vtroqʒ. Unde puto ꝙ si aristoteles po-
suisset animā incorruptibilem ⁊ perpetuā: ipse po-
suisset eam post mortē vel corruptionem hoīs stare
perpetuo sine corpore: ⁊ nūꝙ̄ reuniri. Nam corpus
cōpositum ex contrarijs: et totum hoīem posuisset
corrumpi necessario finaliter ⁊ nunꝙ̄ idem nume-
Nota. ro reuerti. ¶ Ad scḋm. nullum violētum est perpe-
tuum primo de celo: dico: ꝙ ista ꝓpositio dubia est
s̄m principia aristotelis. nam motus ignis in spera
nō videtur natur' lis sed violētus. Motus em̄ na-
turalis ipsius ignis videtur esse rectus ⁊ a medio.
q̄ naturaliter leuis: sicut motus naturalis grauiū
est rectus ⁊ ad mediū. ⁊ tn̄ ille motus ignis in spe-
ra sua ⁊ in circumferentia est perpetuus et eternus
s̄m aristotelē. preterea motus planetarū vel orbiū
ipsoꝝ qui dicitur motus raptus ab oriēte in occidē
tem: videtur esse violētus. Nam ꝓprio motu natu-
Violentū quid. rali mouentur contrario motu scʒ ab occidente in
oriētem. ⁊ tn̄ est perpetuus. ergo ⁊c. Violētum em̄
est: cuius principium est ab extra passo vim nō con
ferente ad talē motum: sed magis renitēte ⁊ s̄m na
turalem inclinationē ad oppositum se habente Et
si potest aliquid tale esse perpetuum: vt videf in pre
dictis exēplis ꝑ precipue in primo potest esse perpe
tuum violētum. Quicquid sit de hoc cōparādo ad
agēs naturale. ⁊ posito ꝙ cause vniuersi necessario
agant ad tollēdum imperfectionē quālibet vniuer
si ⁊ per cōsequens violētum: sicut forte aristoteles
posuit: nullum tn̄ est impossibile poni violētum per
petuum a virtute diuina vel etiā a causa perpetua
potēte mouere aliquid violēter in perpetuum. Ad
minorē diceretur: ꝙ aīa separata a corpore non est
violēter nec existit. sed sicut naturale est sibi esse in
corpore: qn̄ corpus est: ⁊ manet dispositum: ita na-
turale est sibi separari: qn̄ corpus nō est nec manet
dispositum in aīa. ergo pro tunc est separatio a cor
pore: ⁊ illa pro tunc nō est violēta. similiter etiam si
sit ibi naturalis appetitus ad corpus: planum est
ꝙ talis appetitus nō est violētus: ⁊ sic ibi nihil est
violētum. preterea etiā sicut aīa naturaliter appe-
tit vniri corpori: ita ⁊ potētia operari. ⁊ tn̄ in bea-
tis erunt potētie alique perpetuo sine operatione.
nec potest probari ex hoc appetitu: ꝙ aliquādo ha-
beant vel recipiāt tales operationes. ptʒ de poten-
tia generatiua. ergo nec ex tali appetitu probatur
vnio futura anime ad corpus.

¶ Sic igitur ad primam rationē princi- Ad rōes principales de resurrectione futura.
palem adductā ad proban
dum resurrectionē futuram: ptʒ ꝙ nō cogit ꝓcedit
em̄ ex aliquibus propositionibus que no sunt note
vel certe rationi naturali: lʒ sint ꝓbabiles. Et dato
adhuc ꝙ tres prime essent note: non tn̄ quarta. ⁊ da
to ꝙ oēs adhuc non sequeref ꝓpositum. dato em̄ ꝙ
aīa sit forma homini intrinseca: ⁊ ꝙ numeretur nu-
meratione corpoꝝ: ⁊ ꝙ sit incorruptibilis: ⁊ ꝙ post
mortem hoīs habeat appetitum naturalem ad cor-
pus eo modo quo dictum est supra. adhuc ꝓpositum
nō haberur: sicut superius dicebatur. ¶ Ad scḋam
rationē diceretur ꝙ ex perfectione nature humane
nō potest ꝓbari perpetuitas suoꝝ indiuiduorū pro
quocūqʒ statu. Nam natura humana corruptibilis
est nō obstante ꝙ sit simpliciter perfectior ꝙ̄ natu-
ra celestis. Sicut etiā ⁊ natura cuiuslibet viuentis
simpliciter nobilior est ⁊ perfectior est natura non
viuentis. xv. de trinitate. natura autem celestis s̄m 15. de trinita.
quid potest esse nobilior: puta quātum ad incorru
ptibilitatem: que quidē incorruptibilitas nō dicit
perfectionē simpliciter: immo nec aliquid positiuū
super naturā eius cuius est. sed tm̄ negationē cor-
ruptibilitatis. Et dico ꝙ ista negatio ī celo funda-
tur sup naturā minus nobilē ⁊ perfectā simpliciter
ꝙ̄ sit natura humana. ¶ Ad tertiā dico ꝙ non est
naturaliter notum beatitudinē esse finē hoīs. beati
tudinem inquā que cōsistit in actu perpetuo ⁊ infa-
tigabili: quēadmodū ponimus de beatitudine pa-
trie: quā per fidem vel spem expectamus. vnde nec
philosophus aliquā talē beatitudinem posuit. sed
beatitudinē posuit in vita presenti possibilē habe-
ri ⁊ deficere cum beato ipso. ⁊ talis diceretur beati
tudo ꝓueniens homini corruptibili ⁊ mortali: lʒ nō
conueniat talis beatitudo imperfecta intelligētie
vel deo vt ptʒ. Uel si alia sibi cōuenit: nō est hoc na
naturaliter notuʒ. Et preterea si ista ratio valet eā
cōcluderet ꝙ quilibet homo ad beatitudinē eternā

resurgeret. quod est falsum. ¶ Ad quartū de Aug. dico ꝙ Aug. multum videtur ibi declinare ad hoc qđ intēdit argumētum. Et dico ꝙ lȝ dicat verū scȝ ꝙ vera perfecta beatitudo futura sit eterna. non tñ probat demōstratiue ꝙ beatitudo que apparet homini possibilis ex naturalibꝰ et ex apparētibus sit eterna: ⁊ quin beatus possit mori ⁊ desinere eē beatus. Ad ꝓbationē vero suā qñ dicit: qꝛ aut beatitudo deserit beatū nolētem aut volentē aut neutrum: diceret: ꝙ beatitudo deserit ipsum volētem. qꝛ vult ſm rōnem rectā conformiter ad conditionē nature sue corruptibilis ⁊ mortalis ⁊ ita moritur volēs: ⁊ cessat esse beatus volēs. qñ dicit Aug. ꝙ vita beata nō est: que non est amata. dico ꝙ verū est eo modo ⁊ pro qñ nata est inesse. Modo diceretur: ꝙ non semper potest inesse: sicut nec vita presens semꝑ potest durare. ideo ⁊c̄. Uel dabitur illud medium: ꝙ neqȝ volentē neqȝ nolētem actu elicito: sed neutrū. Et tunc diceret: ꝙ non opȝ semper velle beatitudinem actu elicito vel amare. quare ⁊c̄. ¶ Ex predictis ptȝ: ꝙ maxime gratie dño iesu xp̄o sunt referēde: qui de resurrectione hominum ⁊ futura beatitudine eterna fideles suos certificauit: quibus nō poterat hoc esse certum per rationē naturalem. Hec de tertio articulo principali.

Ad pͥncipalia argumēta. ¶ Ad primum principale de beatitudine ⁊ fine hoīs. ptȝ ex predictis: quid dicendū ¶ Ad scđm ꝙ ꝓcedit ex illis tribus propositiōibus: ptȝ etiā ex predictis. ¶ Ad tertium de deo iusto punitore ⁊ remuneratore ptȝ quomodo ex predictis est solutum.

¶ Distinctionis Quadragesimetertie. Questio Quarta.

Uarto q̄ro. vtrū resurrectio futura erit naturaliter in instāti. ¶ Uidetur ꝙ sic prime ad Chorin. xv. in momento in ictu oculi in nouissima tuba. Et sequit: mortui resurgēt incorrupti. ergo ⁊c̄. ¶ Secūdo sic generatio naturaliter fit in instanti. ergo similiter. resurrectio erit in instanti. probatur consequentia. quia terminus resurrectionis est substantia: sicut ⁊ generationis. ¶ Tertio quia resurrectio fiet virtute diuina: que est infinita. sed talis virtus agit in instanti. qꝛ si tanta virtus in tanto tēpore maior virtus in minori tempore ⁊ infinita in instanti. ergo ⁊c̄.

¶ Contra pulueres nō cōgregabuntur in instāti. qꝛ per motū localē ⁊ ministerio angeloꝝ. Similiter etiam pulueres corrūpentur: ⁊ abijcietur forma substātialis ipsoꝝ. nam materia que debet poni sub noua forma: ꝓfuit sub alia: que erat forma corrūpendi. Tunc sic illud corrumpēdum habebit esse finitū vndiqȝ. ⁊ per consequens ad minus habebit duos terminos positiuos sui esse. ⁊ per ꝯsequens erit dare vltimū instans ipsius esse talis pulueris corrumpēdi. ergo si resurrectio erit immediate post instans esse illius: erit instās immediatum instāti. hoc est cōtra philosophū sexto phisicorum. ergo ⁊c̄. ¶ Et cōfirmatur. qꝛ res permenēs nō habet esse. in tꝑe: nisi qꝛ est in instāti. Non eñ mēsuratur tꝑe sed instāti magis. igitur si resurrectio fiat in instanti: ⁊ ipsam resurrectionem immediate precedat esse pulueris corrumpendi sequitur instātia cōsequēter se habere sicut prius: vel sequit ꝙ in eodē instāti vltimo esse pulueris erit resurrectio: qđ est impossibile. qꝛ tunc materia in eodem instanti esset sub pluribus formis simul.

¶ In ista questione sic ꝓcedā.

¶ Primo inquirā vtrum resurrectio futura poterit dici naturalis vel naturaliter fieri. ¶ Scđo inquirā vtrum poterit vel posset esse in instāti quātum ad oīa cōcurrentia. ¶ Tertio vtrum de facto erit in instāti ⁊ de tēpore vel hora vel instanti illo. ¶ Ultimo ad rationes principales.

¶ Quātum ad primum arti.

premitto aliqua: ⁊ postea ad ꝓpositum. Primū est ꝙ in resurrectione futura large accipiēdo resurrectionem possunt attēdi tria. Primum erit recollectio puluerū ministerio angelico. Scđm erit reformatio corpoꝝ ⁊ corruptio puluerum. Tertium erit vnio corporum vel reunitio aīarum ad corpora. Tria i resurrectione futura attēdenda.

¶ Scđo premitto ꝙ naturale dicitur: ⁊ accipitur multipliciter. vno modo accipitur naturale ꝓut opponitur libero. ⁊ isto modo dicimus naturale esse vel naturaliter fieri: quod fit a principio nō libero. Et naturale isto modo accipit in habitudine principij actiui ad aliud actiuū. Et principium nō liberum dicimus naturaliter agere: sicut ignis dicitur naturaliter calefacere. quomō aūt principiū naturale ⁊ liberum distinguant in genere principij: satis dictū est in primo. Et de distinctione istoꝝ loquitur philosophus scđo phisicoꝝ: qñ distiguit naturā ab arte vel ab agēte per intellectū. Alio modo dicitur naturale ꝓut opponitur violento: vel neutri. ⁊ illud accipitur ex inclinatione passiui vel receptiui. Et illud dr̄ naturale vel naturaliter fieri i quocūqȝ passo qđ fit in tali passo ſm inclinationē eius naturalem ad ipsum qđ fit. Illud vero dr̄ violentum qđ fit in passo ab extrinseco cōtra naturalē eius inclinationem. Et illud dicitur neutraliter fieri qđ nec ſm inclinationem naturalem: vel nec cōtra ipsam: sed ſm potētiam neutrā. ita ꝙ passum de se neutrū vel indifferēs ad hoc vel ad illud fieri: puta oppositum eius qđ fit. ⁊ habet hoc locū in multis. Tertio modo dicitur vel accipitur ꝓut distinguitur contra supernaturale. ⁊ isto modo accipitur naturale cōmuniter in habitudine ad agēs creatum vel naturale. Et dicitur naturaliter fieri qđ fit ab agente creato vel naturali. Illud vero supernaturaliter: qđ imediate fit a principio supernaturali: puta ab agente diuino. extra se dico. qꝛ deus ad intra nihil ꝓducit supernaturaliter: sed naturaliter vel libere. quare ⁊c̄. Naturale q̄tuor modis dicit.

¶ His premissis dico primo ꝙ resurrectio q̄tum ad recollectionē puluerum nō erit naturalis primo modo: sed magis erit a principio libero: puta ab angelis mouētibus pulueres sua voluntate ex diuino imperio. vnde dico ꝙ natura nō erit principiū actiuum: sed magis voluntas talis collectionis. ¶ Secundo dico ꝙ nō erit naturalis vniuersaliter scđo modo: sed q̄tū ad aliquos pulueres: si sint graues: et moueantur deorsum erit naturalis. si sursum vel aliter erit violēta. si sint leues ⁊ moueant deorsum vel aliter: seu ad alium locū q̄ sursum: erit violēta. si sursum: naturalis. ¶ Tertio dico ꝙ collectio pul Ꝙ resurrectio q̄tū ad collectiones puluerum non erit nālis.

uerum erit naturalis. Tertio modo ⁊ nõ erit super naturalis. qꝛ erit ab agẽte creato: ⁊ nõ immediate a deo. qꝛ erit angelis ipsis ⁊ ministerio ipsoꝝ ſm sententiam saluatoris. Math. xxiiij. mittet filius hoīs angelos suos cũ tuba ⁊ voce magna: ⁊ cõgregabũt electos eius a quattuor ventis a summis celoꝝ vsq; ad terminos eoꝝ. qđ est dictu. quocũq; disperse fuerint partes corpoꝝ humanorum siue in elemẽta vt ignẽ vel terrã: vel corpus aqueũ seu aerẽ siue in qđcunq; corpus mediũ mixtũ: ꝯgregabunt: ⁊ colligẽtur ministerio angeloꝝ. ❡ Quãtũ ad reformationem corpoꝝ de pulueribꝰ ⁊ eductionẽ forme substãtialis corporis eiusdẽ que prius educta fuit de materia pulueris. Dico primo ꝙ non erit resurrectio naturalis ꝓmo modo: sed erit libera a principio libero. s. a volũtate diuina. Nec erit ministerio angeloꝝ. qꝛ angeli ſm August. de trinitate: hoc nõ possunt. ❡ Scđo dico ꝙtum ad materiã pulueris preexistẽtis ipsa erit naturalis scđo modo. qꝛ materia ipsa est in potẽtia naturali ſm se ad formã substantialẽ corporis vel corporeitatis: sicut ⁊ ad quãlibet formã substãtialẽ. vnde in ipsa materia nõ põt nisi que forma substãtialis violẽter induci: lꝫ totus puluis ſm rationẽ totius nõ ita sit in potẽtia naturali ad formã corporis sic imediate succedẽtẽ. ❡ Tertio dico ꝙ illa reformatio corporis nõ erit naturalis. Tertio modo. quia a nullo agẽte creato fiet: sed immediate a deo. ⁊ ita supnaturalis ex agente preter modũ ⁊ cursum nature ꝯsuetum ⁊ sibi prestitutum. Quod aũt nõ fiet ab agente creato: ptꝫ. qꝛ natura nũq; reparabit idẽ numero: sicut dictum est supra. Scđo qꝛ nec ab angelo. eo ꝙ angeli nõ possunt educere formas substãtiales de materia ſm Aug. Tertio de trinitate. Nec ab hoīe ptꝫ. qꝛ nullus hõ regenerabit aliũ. Similiter etiã qꝛ agens naturale non põt sic imediate corpus humanum formare de puluere: sed si põt hoc: opꝫ ꝙ hoc ſm viam ⁊ media nature. puta ꝙ materia ducatur ad formã seminis et vlterius ad formã corporis. Hic aũt nõ tenebit iste ꝓcessus. quare ⁊c̃. ❡ Quãtum ad aīationẽ corporis vel vnionẽ aīe ad corpus. dico primo ꝙ non erit naturalis primo modo: sed libera a principio libero: puta a diuina voluntate. sicut eñ prima vice vniebat aīa corpori ab ipso deo creãte liberaliter ⁊ naturaliter infundẽte: ita ⁊ scđario a deo reuniet. non aũt ab aliquo actiuo principio naturali. ❡ Secundo dico ꝙ resurrectio erit naturalis scđo mõ. qꝛ aīa est perfectio naturalis corporis dispositi. ⁊ corpus reformatũ ⁊ dispositũ est ĩ potẽtia ſm inclinationẽ naturalẽ ad aīam: vt perficiat ipsa. vnde non erit violenta resurrectio nec neutra: sed naturalis isto modo. Naturaliter eñ sic vt primo aīa ꝑficiet corpus ⁊ ꝯcurret cũ eo ad causandũ vnũ ꝑ se cõpositum quod est hõ. ❡ Tertio dico ꝙ resurrectio nõ erit naturalis tertio modo. qꝛ nõ fiet talis vnio ab aliquo agente creato. Erit ergo supernaturalis ex agẽte. qꝛ imediate fiet ab ipso: nõ ab angelo: nec ab aīa ipsa. Non eñ seipsam reuniet corpori de facto: sicut nec prima vice vniuit se. Si dicas ꝙ omni potẽtie passiue naturali in receptiuo aliquo vel subiecto corespõdet potentia actiua naturalis creata. Alioquin esset frustra. Dico ꝙ non opꝫ de potẽtia passiua naturali: eo modo quo naturale accipitur ex habitudine passiui ad formã recepta: ⁊ vt distinguitur cõtra violẽtum: sed magis vt distinguit contra supernaturale. et ideo non concluditur vt ptꝫ.

De reformatione corpoꝝ ⁊ eductione forme substãtialis corporis ⁊c̃.

De aīatione corporis vel vniõe aīe ad ipꝫ in resurrectione.

❡ Sed dubium est: an posset esse resurrectio naturalis isto modo. An scꝫ aīa posset seipsam reunire corpori. ⁊ dicunt aliqui ꝙ sic. qꝛ ad hoc vt seipsam faceret presentẽ corpori vt videtur. sed corpori sic reparato posset aīa seipsam facere presentẽ illi corpori. qꝛ posset mouere seipsam ad tale corpus ſm illam potẽtiam motiuã non organicam: qua potest vti separata existẽs. ergo ⁊c̃. Scđo etiã: qꝛ nullum videtur incõueniens ꝙ vnum talem respectũ vnionis extrinsecum in sua virtute contineat. ⁊ per ꝯsequens ꝙ possit ipsum causare ⁊ seipsam suo corpori reunire. ❡ Sed mihi videt dicendum cum doctoribꝰ cõmuniter ꝙ aīa nõ potest seipsam corpori vnire: nec reunire. ❡ Ad hoc adducuntur alique rationes. prima est ista. omne illud qđ potest aīam corpori vnire: põt totã humanitatem causare: vt videtur. sicut qđ potest in formã ignis ipsam vniẽdo materie: põt in totã substantiã ignis producendo ipsam: sed aīa nõ potest causare effectiue totã humanitatẽ: licet possit ipsam causare sicut forma eius intrinseca ꝓbatio. qꝛ causa effectiua totalis equiuoca est est simpliciter nobilior ⁊ ꝑfectior suo effectu sicut alias ꝓbaui. aīa aũt nõ potest esse nobilior simpliciter tota humanitate: sicut nec aliqua pars põt eẽ nobilior suo toto. quare ⁊c̃. ❡ Secũdo qꝛ materia ⁊ efficiẽs cõpositi substãtialis per se vnius nõ coincidunt: nec etiã forma. vt videtur: nã sicut nulla substãtia per se vna ꝓducit seipsam: ita nec aliquid intrinsecũ sibi ꝓducit eam. sed si aīa seipsam reuniret: efficeret hoīem cõpositũ. ergo ⁊c̃. ❡ Tertio qꝛ aīa libere se vniret ex imperio volũtatis. ⁊ per ꝯsequens pari rõne posset se nõ vnire vel reunire: quãdocunq; presens esset: ⁊ qua rõne posset se nõ vnire: eadẽ ratiõe seipsam separare prius vnita: ⁊ ⁊ iterum reunire qñ vellet. qꝛ in potestate libertatis sue haberet talẽ respectum vnionis: vt poneretur in re vel nõ. quod nõ videt ꝓbabile. quare ⁊c̃. ❡ Quarto qꝛ angelus nõ põt aliquã formã vnire materie. ergo multominus aīa seipsam vel aliam.

Aīa an posset seipsam reunire corpori. .i. opinio.

Mẽs doctoris cũ rõnibus suis.

❡ Si dicas ad primam rationẽ ꝙ nõ semper opꝫ causam totalẽ equiuocã esse simpliciter nobiliorem effectu totali: sed tñ termino formali: sicut non opꝫ calefaciens equiuocum esse simpliciter nobilius toto calefacto: sicut licet sol calefaciat hominẽ: non tñ est nobilior hoīe ⁊ toto cõposito ex substantia hominis ⁊ calore: sed bene est nobilior calore. Sic in proposito anima nõ esset nobilior tota humanitate vel homine cõposito: sed tantum esset nobilior ipsa vnione. ❡ Similiter si dicas ad scđm ꝙ forma ⁊ efficiens non coincidunt: quando forma cõpositi de nouo producitur: sicut fit per generationem: sed si forma preexistat: sicut in proposito: potest esse efficiens non obstante ꝙ sit intrinseca pars totius: sicut etiam subiectum preexistẽs potest esse causa effectiua totius compositi ex subiecto ⁊ accidente. ptꝫ in his que mouent seipsa. ❡ Similiter etiam contra tertiam. qꝛ non oportet ꝙ illud quod potest vnire formam materie: ⁊ causare totum compositum ex materia ⁊ forma vel ex subiecto et accidente siue naturaliter siue libere vt in agentibus a proposito possit formam a materia separare vel accidens a subiecto vt patet. igitur similiter in proposito. ❡ Similiter quarto. qꝛ natura in principio inducit dispositionem corporis ne-

Contra dicta doctoris.

cessitantem ad animam. igitur potest: vt videt animam primo vnire ⁊ pari rõne reunire: sed tale principium naturale nõ potest esse nisi anima. ergo ⁊c.

Ad precedentes obiecti. ꝫ opi. doc.

¶ Ad ista dici potest. Ad primum non est simile de toto cõposito ex subiecto et accidẽte: ⁊ de per se vno composito ex materia et forma. Nam sicut probaui in scdo: scdm dicit ⁊ addit vltra partes tertiã entitatem compositi per se causabilis a generãte. non sic autem oportet de cõposito accidẽtali. ¶ Ad scdm dicẽdum ꝙ siue forma preexistat scdm durationem siue non: dici non potest: ꝙ sit compositi causa effectiua: sicut probatum est in precedẽti ratione. Nec est simile de composito vno per accidens: cuius pars potest esse causa ⁊ de composito per se vno propter rationem predictam.

¶ Ad tertium dicendum ꝙ si agens liberum esset causa vnionis forme per se subsistẽtis naturaliter: cuius est anima: sicut posset esse causa vnionis: ita et separationis. sic autem non est de aliqua forma inducta siue per naturam: siue per artem. quia omnia talia vel est forma substantialis: vel est accidentalis: que non potest naturaliter per se subsistere.

¶ Ad quartum dicẽdum ꝙ natura non inducit aliquã dispositionem simpliciter necessitantem ex natura rei ad animam habendam sed tñ ex pacto diuino: quod pepigit cum natura. Et ideo non oportet ꝙ possit inducere animam vel ipsam vnire corpori: sed deus siue prima vice siue secunda. preterea etiam quia anima vel natura in resurrectione non inducet illam dispositionem corporis necessitãtem ad animam: sicut nec in principio inducebat: sed ipsum generans vel deus ⁊c. Hec de primo articulo principali.

Resurrectio quãtũ ad oia cõcurrentia an poterit eẽ ĩ instanti.

¶ Quãtum ad secundũ arti.

An scꝫ resurrectio quãtum ad omnia illa tria possit esse in instanti: ⁊ primo de recollectione puluerum an posset esse in instãti. Et dicunt aliqui ꝙ sic: dato ꝙ fieret per motum verum. quia motus diuina virtute potest esse in instanti: non solum mutatio instantanea vt generatio.

1. opinio.

¶ Quod autem motus possit esse in instanti probatur. Tum quia motus est idem essentialiter cũ termino q̃tum ad totũ illud quod dicit: vel importat principaliter. Sicut enim esse est idem cum eo quod est: ita ⁊ fieri: puta motus est idem cum eo quod fit puta cum forma. Et ideo aristo. v. phisicorum dicit ꝙ motus est de genere termini ad quem vadit ⁊ distinguit ibi species motus scdm terminos. Et commentator tertio phisicorum dicit ꝙ scdm opinionem veriorez motus est forma fluens. terminus autem motus potest esse in instanti. ergo ⁊c. ¶ Tum quia motus essentialiter distinguitur a successione: sicut subiectum a propria passione: ⁊ est prior naturaliter ipso. ⁊ per consequens deus potest ipsum facere sine sua successione. ⁊ sic in instanti. ¶ Tum qꝛ scdm cõmentatorem. iiij. phisicorum. successio nõ est in motu nisi vel propter resistentiam mobilis ad motorem: vel medij ad mobile vel ad motorem: que omnes cause finaliter reducuntur ad vnam: puta ad impotentiam mouentis. cui aliquid resistit in mouendo. sed diuina virtus perfecta est ⁊ infinita cui nihil resistit: nec resistere potest. ergo ⁊c. ¶ Tum quia per naturã potest fieri vt aliquid accipiat maiorem locum vel minorem q̃ prius in instanti: puta quando ex aliquo corpore denso generatur rarum: vt quando ex terra generatur ignis vel econuerso: in instanti generationis: materia prior accipit maiorem vel minorem locum. minorem: quando condensatur. maiorẽ quando rarefit vel generatur corpus rarum. Et similiter etiam quando talis materia cõdensatur vel rarefit. ⁊ ita accipit maiorem vel minorem locum ⁊ corpus circunstans in instanti concurrit vel expellitur. ⁊ sic mouetur in instanti ne sit vacuum in natura per tempus. Similiter etiam corpus quod generatur est alterius figure: ⁊ ita occupat eius materia alium locum q̃ prius in instanti: sicut patet de corpore formato ex semine. Et similiter patz ꝙ aliquid occupat maiorem locum q̃ prius in instanti conuersionis alimẽti in carnem: in quo nutritur simul: ⁊ accipit maiorem quantitatem: et per consequens occupat maiorem locum: sed omnia ista non fiunt nisi per motum localem. vt videtur. igitur potest esse in instanti. Dicunt igitur isti ꝙ posito ꝙ recollectio puluerum fieret per motum localẽ: adhuc posset fieri a deo in instanti: vt videtur.

¶ Alij dicunt

2. opinio

ꝙ nullo modo penitus et iam a virtute diuina põt fieri talis recollectio puluerum et translatio de loco ad locum in instanti. ¶ Tum quia nõ potest fieri talis translatio nisi per motum localem ⁊ mutationem ad vbi. Aliter enim non est intelligibilis: sed impossibile est quacunqꝫ virtute fieri motum localem in instãti scdm philosophum. vj. phisicorum et commentatorem. iiij. phisicorum de vacuo. nam alias in vacuo posset esse motus: quod est impossibile simpliciter. ¶ Tum quia si talis recollectio fieret in instãti: sequeretur ꝙ simul puluis ille ⁊ idem corpus esset in principio spacij in medio ⁊ extremo vel termino: quod est impossibile: ⁊ implicat cõtradictionem. ¶ Tum quia ad hoc sequeretur impossibile in natura scilicet vacuum esse per tempus illud spacium vel illum locum: a quo transferretur ille puluis in instãti. non enĩ potest repleri alio corpore moto ad ipsum in instãti. qꝛ motus non potest fieri in instanti. vacuum autem in natura est simpliciter impossibile. ergo ⁊c.

¶ Sed neutra

Cõ primã opinio.

istarum opinionum videtur michi vera. Prima enim fundatur super aliqua falsa: scilicet ꝙ motus sit idem essentialiter cum forma terminante. Nam oppositum huius ego probaui pluries et specialiter in primo distinctione. xiij. in illa questione vtrũ generatio ⁊ spiratio actiua distinguantur in diuinis. Secũdum falsum est: ꝙ successio sit passio motus quasi vel aliquid essentialiter distinctum a motu. Oppositum enim huius probaui in primo distinctione. xix. in illa questione vtrum equalitas sit in diuinis. Tertium falsum est ꝙ motus possit esse in instanti. Nam oppositum huius probaui in scdo distinctione. x. in illa questione vtrum angelus possit moueri localiter. Unde dico ꝙ sicut impossibile est a quacunqꝫ virtute ꝙ motus cum sit essentialiter et ex se intrinsece successiuus fiat vel sit in instãti: sicut etiam ꝙ generatio vel mutatio instantanea fiat vel sit in tempore: ita impossibile est simpliciter quacunqꝫ virtute: ꝙ illa recollectio puluerum fiat in instanti per motum localem: qui vere et proprie dicitur motus prout motus distinguitur cõtra simplicem mutationem.

¶ Secundo dico contra secundam opinionem q ipsa supponit vnum falsum.s.q non possit fieri recollectio puluerum nisi per motum localem qui est essentialiter ⁊ vere ⁊ proprie motus ⁊ quid successiuum distinctus a simplici mutatione. Potest eni aliter fieri puta per mutationē instantaneam de loco ad locum:sed illa mutatio non esset vere motus sicut deus in instanti potest causare albedinem in corpore non per motum:sed per simplicē mutationem corporis in instanti : ita in aliquo corpore potest causare in instanti vnum vbi nouum in alio loco non per motum sed in instanti:nec implicat hoc contradictionē aliquam:q in toto tempore precedenti illud instans sit corpus in priori loco ⁊ in instāti terminato illius temporis fiat ⁊ fit in alio loco non manens in priori loco vel etiam manens in ipso quia sicut dictum est supra: deus potest facere vnū corpus in pluribus locis simul:⁊ patet in corpore christi propositum. Sicut enim facit deus q corpus christi p̄sens sit in instanti in altari manēs cum hoc in celo:ita posset facere q non manens in celo. ⁊ totum in instanti.et talis mutatio instantanea est:quando ponitur terminus in instanti: et simul cum termino pro illo instāti:quare ⁊c. Ita diceretur q translatio pulueris de loco ad locum virtute diuina posset esse in instanti. Nec est imaginādum sicut vnus imaginatur:q in toto tempore precedenti sit in priori loco:⁊ in tēpore sequenti sit: et quiescat in alio loco in instanti vero mediato copulatiuo amborū mutef ad posteriorē locū sic q non sit in illo:sed imaginandū est q ī illo instāti mutaf ad vbi ī illo loco ⁊ est in illo loco.sicut materia ī instanti generationis simul mutatur ad formaz:⁊ est sub forma:vt patet. ¶ Et ita dico absolute loquēdo q virtute diuina saltem pulueres possent recolligi in instanti licet non per motum:sed per simplicem mutationem instantaneam.

Ad motiua.1.opi. ¶ Ad motiua vtriusq opinionis. Ad motiua prime dico ad primū q motus nō est idem cum forma termināte nec perfecta nec imperfecta. Et si esset idem cū imperfecta eadem ratione cū perfecta . quia perfecta sic acquiritur per motū:sicut imperfecta. Quando dicis q esse est idem cum eo quod est dico q verū est sed non est simile de fieri ⁊ eo quod fit. Nam sicut patet manēte eo quod est:oportet q maneat ipsuz esse:⁊ ipsum esse non est via in id quod est. sed manente eo qd fit non manet fieri vniuersaliter loquēdo ⁊ precipue fieri qd est motus. Patet ⁊ in artificialibus:vt manente domo nō manet propter hoc edificatio. Nec manēte albedine manet dealbatio vel dealbari:⁊ ideo non valet. Similiter etiam qd additur q motus diuersificatur specie s̄m genera terminorum ad hoc alias est responsum. Et patet ex intētione Aristotelis q nichil valet ad propositum eorum. Non eni Aristoteles posuit motum diuersificari s̄m genera generalissima sicut ⁊ terminos:sed s̄m species infra genus suum. ⁊ per consequens non posuit motū esse idem cum termino:qui variatur vel diuersificatur s̄m genus suum generalissimum. Alterius enim generalissimi sunt quantitas qualitas ⁊ vbi:sicut patet. Ad commētatorem dico q corrigit dictum suum quinto phisicorum vbi dicit q motus non est nisi transmutatio. ⁊ per consequens non est forma ad quam terminatur.

¶ Ad secundum dico q accipitur falsum. Nam sicut permanens per propriam naturam intrinsecaz est permanens ⁊ non per aliquid additum: ita successiuum est successiuum. ⁊ ita impossibile est q successio sit passio motus essentialiter distincta ab ipso sicut ostensum est in primo. ¶ Ad tertium dico q successio non est in motu ex causa intrinseca nisi ex altera illarum causarum. sed dico q semper successio est in motu ex propria natura intrinseca vndecunq fiat ⁊ a quocunq causef. ita q successio quādoq est in motu ex causa extrinseca et intrinseca simul. quandoq ex altera tantum: vel ex natura intrinseca. Et dico q semper in motu est successio ex natura propria intrinseca saltez. et impossibile est esse motum nisi in successiōe et successiuo: sicut impossibile est esse hominem nisi rationalem. ¶ Ad quartum dico breuiter q illa sunt possibilia in instanti:sed non per motum proprie accipiendo: sed vel per mutationem simplicem : si presupponatur subiectum s̄m durationem vel simplicē causationē seu acceptionē/si nō p̄supponaf subiectū s̄m durationē siue a deo:siue a natura: vn̄ qd accipif ibi q illa nō sūt possibilia nisi p motū localē p̄prie accipiēdo motum:falsum est. et hoc satis superius in positione huius arti. fuit declaratum. Talia eniz nō possunt fieri per motum in instanti : nec a natura: nec a deo. Et si dicas q deus potest facere vnum corpus in instanti esse in principio medio et termino alicuius spacij.et sic mouere ipsum in instanti. Dico q illud non posset facere per motum. et ideo nec motum posset facere in instanti.

¶ Ad primum alterius opinionis q̄ probat qd nullo mō possibile est puluerem transferri in instanti dico qd immo nec oportet quod sit per motum. Immo impossibile est q per motum . nec omnis mutatio ad vbi est proprie motus:sicut nec omnis mutatio ad qualitatem est proprie motus:qui dicitur alteratio sed est aliquando et potest esse mutatio instātanea simplex vt dictum est supra. ¶ Ad secundum dico q non sequitur illud:sed sequitur q in toto tempore precedenti esset corpus in primo loco : ⁊ in illo instanti subitanee mutationis esset in alio loco sibi equali. Dico tamen vltra q virtute diuina possibile est idem simul esse in pluribus locis . et ita simul esse in principio medio ⁊ termino. sed non per motum vnum cōtinuum in instanti:sed per plures simplices mutationes:vt dictum est supra. Ad motiua.2.opi.

¶ Ad tertium dico q per naturam non est possibile vacuum. quia natura non expellit corpus de vno loco: nisi inducendo vel introducendo aliud . dico tamen q per naturam possibile est aliquam mutationem instantaneam:vel acceptionem maioris vl̄ minoris loci fieri in instanti. ⁊ ita subintroduci vl̄ expelli virtute nature aliquod corpus in instanti. Sed virtute diuina dico q possibile est fieri vacuū et ita moueri vnum corpus de vno loco : sic q non introducatur ad aliud corpus. Et secūdū aliquod fuit factum in conceptione christi:quando fuit materia sanguinum virginis condensata ad formationem corporis Christi et sic occupauit minorem locum q̄ prius . tamen non fuit statim subintroductum illi loco aliud corpus. Non curo de hoc. scio q possibile est virtute diuina vacuum esse in natura mouēdo vnū corpus de loco vel anichilādo ipsum

vel corrūpendo: ⁊ nullū aliud sub introducendo. Si queras an in vacuo possit facere motum de hoc dictum est in secundo distinc. xiij. in illa questione. vtrum angelus possit localiter moueri. Et preterea ad istud argumētum dico scdo ꝙ non oporteret fieri vacuū. quia posset in instanti aliud corpus a deo introduci: vt dictum est: licet nō per motum. sic de recollectiōe puluerū: an possit esse i instāti. ¶ De

Nō hec. reformatōe vero corporis q̄tū ad corruptionē pulueris ⁊ introductionē forme substātialis pulueris in materia pulueris planū est ex p̄dictis ꝙ nō pōt esse in tp̄e ⁊ pōt esse i instāti sicut nec gn̄atio vl' corruptio substantialis ⁊ quecunqȝ mutatio instantanea. Similiter q̄tum ad dispositiones precedētes dico ꝙ possunt haberi vel in tempore per motum: vel in instanti per mutationē ⁊ nullo modo in instāti per motum nec in tempore per simplicem mutationē. Q; autem inductio forme substantialis non possit esse in tēpore: sed in instāti patet: quia forma substantialis simplex est: sic ꝙ ad ipsam non potest esse actio vel passio successiua nec motus. Non eīn suscipit intēsionem ⁊ remissionem: nec habet partes s̄m quas possit attendi successio in acquirendo sed quicquid habetur de ipsa in instanti habetur. Est tamen dubium vtrum deus posset conseruare per tēpus generationem: quam causat in instanti. Et puta ꝙ repugnat non ex impotentia dei: sed ex natura rei: sicut ⁊ motum fieri in instanti. ¶ Quātum vero ad animationē corporis ⁊ infusionē anime rationalis: quod est vltimum ⁊ perfectissimum in resurrectione: dico ꝙ illa non potest esse in tempore: sed i instāti est vel in mēsura indiuisibili multo fortiori ratione: sicut patet. quia simplex est totaliter non habēs partem ⁊ partē omnino: nec gradū ⁊ gradum s̄m que posset attēdi aliqua successio in inductione vel infusione ipsius. Hec de secundo articulo principali.

quid erit de p̄dictis in rei veritate.

¶ Quantum ad tertium articulū

quid erit defacto dico ꝙ recollectio puluerū erit in tēpore ⁊ fiet. quia per motū fiet ⁊ ministerio angelorum s̄m auctoritatē christi superius allegatam. ¶ Scdo dico ꝙ reformatio corporis ⁊ corruptio pulueris fiet in instanti nō precedēte alteratione dispositiua: que sit vere motus sed ⁊ materia pulueris in instāti disponetur ad formaȝ corporis et in eodē instanti forma pulueris corrumpetur: ⁊ forma corporis inducetur: vl' potius educet' a deo. ¶ Tertio dico ꝙ animatio erit in instanti eodem. Vnietur eīn anima a deo corpori ipsi in eodem instanti in quo formabitur corpus. Ex quo patet ꝙ illa animatio nō erit vere ⁊ proprie mutatio. q2 corpus nō preexistit sibi s̄m durationē: sed tn̄ s̄m naturam. Sed quo tēpore vel instāti fient ista: ⁊ si resurrectio omniū erit in eodem tēpore vel instanti. ¶ De recollectione puluerū ipsorū mortuorū precedētium dico ꝙ fiet in tēpore satis breui precedēte instans reformationis ⁊ animationis eius. Sȝ in quo instanti diei naturalis fient ista. Dicitur ꝙ ex scriptura nec ex auctoritatibus sanctorū certitudo habetur de isto: sed s̄m dispositionē ⁊ sitū loci in quo fiet ista resurrectio. puta vallis iosaphat vel q̄tum ad vallem totam vel q̄tum ad partem q̄ sufficiet ad capiendum reprobos. quia electi non erunt in terra: sed ibunt obuiā christo in aera. Po-

De die ⁊ instāti tp̄e resurrectiōis nō est certitudo.

test dici ꝙ vel in hora illa diei seu instanti in quo christus surrexit vel consimili vel quando pylatus adiudicauit eū morti. ⁊ tūc iudicabit ipse: vel quādo expirauit in cruce: vel quando ascendit in celū: quando dictum est sicut vidistis eū ascendētem in celum: ita veniet. mortui suscitabuntur. nec est dicēdum loquēdo probabiliter ꝙ media nocte: sicut aliqui dicunt: accipientes hoc ex illo. Math. xxv. Ma. 25.
Media nocte clamor factus est. Tunc surrexerunt omnes ⁊c̄. Et prime ad Thessalo. v. dies dn̄i sicut fur ita veniet. ⁊ multis alijs similibus que possunt ad hoc haberi. Sed exponēdum est media nocte p incerta hora. Nam probabile est ꝙ ⁊ reprobi ⁊ electi sint in loco illuminato: ⁊ tēpore diei artificialis ad confusionem reproborum ⁊ gloriam electorum quia reprobi videbuntur ⁊ ab electis ⁊ ab inuicē. ⁊ similiter electi. Sȝ fiet vel erit ne resurrectio omnium in eodē instanti videtur dicere apostolus. prime ad thessalo. v. ⁊ August. etiam tractādo verba sua ꝙ non. sed resurrectio eorum qui inuenientur mortui in aduētu iudicis precedet duratiōe resurrectionē illorū qui inuenientur viui: ⁊ illi viui s̄m verba apostoli prius rapientur obuiam christo. et ibi vt probabile est s̄m Augustinū morient'. ⁊ subito postea resurgēt. vnde dicit Augu. sic. si sanctos qui rapient' christo veniente: viuētes eiqȝ obuiam rapient': crediderimus in eodem raptu de mortalibus corporibus exituros: ⁊ eadē mox in immortalia redituros: nullas in verbis apostoli patiemur angustias. Hoc etiam expresse videt' dicere apostolus. Mortui inquit qui in christo sunt: resurgēt primi. Deinde nos q̄ viuimus ⁊c̄. vbi s̄m Augu. apl's in seipso ⁊ in illis q̄ secū viuebāt: voluit exprimi: ⁊ intelligi illos qui tūc sunt victuri: ⁊ in aduētu iudicis inuenientur viui. Hec de tertio articulo.

¶ Ad primum principale ar-

ad rōnes principales.

gumentum patet quomodo resurrectio erit in instanti in momento vel ictu oculi: si accipiatur vel pro instanti proprio vel tempore valde breui. ¶ Ad secundum generatio q̄tum ad id quod est in instanti est: sicut et inductio forme substantialis Ita dico de resurrectione. sed q̄tum ad motum p̄uium non est in instanti: sic nec resurrectio q̄tum ad collectionem puluerum. ¶ Ad tertium dico ꝙ collectio puluerum non fiet immediate a virtute diuina: nec in instanti: sed fiet ministerio angelorum. Sed plus petit argumentum. quia videt' probare ꝙ collectio puluerum etiam per motum posset esse in instanti. quia si tanta virtus in tanto tempore ⁊ cetera. ¶ Dico ꝙ aristo. vel non accipit ibi proprie motum vel mouere: vt motus distinguitur contra mutationem: sed vt dicit aliquid commune ad motum ⁊ mutationem: ⁊ tunc verum est ꝙ virtus infinita dei potest mutare in instanti ad illud: ad quod natura non posset nisi in tempore. vel si accipit proprie motum sua regula non cogit: nisi faciendo vnam ypothesim falsam: scilicet ꝙ motus ex parte sua non repugnet fieri in instanti. Et tūc verum esset ꝙ a virtute infinita posset fieri in instanti: Et tunc nō plus habetur ex regula Aristo. nisi ꝙ ex parte virtutis infinite: vel ex aliqua ipotentia dei non repugnat motum fieri vel esse in instanti: licet hoc repugnet ex parte ipsius motus; et nature motus: quare ⁊c̄.

ad argumēta principalib⁹ opposita ¶ Ad primū in oppositum quod ꝓbat resurrectionē quātū ad reformationē corporis ꝛ animationē nō posse esse in instanti. dico ꝙ in eodē instanti puluis corrumpetur ꝛ corpus reformabitur ꝛ animabitur: ꝛ in toto tēpore precedenti puluis habebit suum esse: sicut determinatur in generatione ꝛ corruptione. viij. phisicorum a philosopho. Quando dicis ꝙ esse pulueris est finitū ꝛ determinatum: ꝛ ita habet vltimum instans sibi correspondēs: sicut ꝛ primum. Dico ꝙ euum mensurans vel quasi mensurans esse rei permanētis simplex est ꝛ indiuisibile: ꝛ idem cū re ipsa ꝛ ita coexistit ꝛ in instanti tēporis ꝛ tēpori ꝛ ipsi instanti: in quo producit illa res vel cui coexistit res in suo produci: ꝛ tēpori postea in quo durat: et est. Et sicut res finita est ꝛ suum esse: ita ꝛ euum: ꝛ cessat cū re ipsa in instanti terminatiuo illius temporis: cui coexistebat quādo erat. Et ita licet tēpus illud sit finitū ꝛ esse rei permanētis: non tamē ipsi esse correspondet vltimū instās illud terminatiuū predicti tēporis: sed magis correspondet suo nō esse post esse: in quo simul instanti id quod generatur accipit esse ꝛ sibi attribuitur illud instans: non autē ipsi nō esse corrupti. Unde ꝛ philosophus. viij.
8. phisi. phisicorum dicit: ꝙ instans est posterioris passiōis. Nam licet in eodē instanti corruptum nō sit: ꝛ generatū sit: tamē dicitur posterioris passionis. q2 nō esse proprie non mēsuratur: sed esse magis. Ex quibus patet ꝙ nō oportet instans esse immediatū instanti sed tēpori. Ad confirmationē dico ꝙ maior est falsa. Ita enim permanēs potest coexistere tempori: sicut instāti nec est verum ꝙ nō habeat coexistere tēpori: nisi quia instanti. et ita non oportet ꝙ suo esse vltimo correspondeat instans sicut magis est declaratū in solutione precedēti: nec ꝙ instans sit immediatum instanti.

¶ Distinctionis. xliiij.
Questio Prima.

Circa distinctionem xliiij. quero primo. Utrū vir resurget idē homo qui prius per omnia vel ꝗtum ad oīa. ¶ Uidet ꝙ non primo ꝗtum ad illud qđ est in ipso de veritate humane nature. Non eñ totū illud resurget in homine tum q2 de veritate humane nature ī Adā fuit costa illa: de qua formata fuit eua. Et planū est etiā ꝙ ad veritatē nature pertinet materia eius in eua ꝛ nō resurget in ambobus. ꝛ maxime in Adā non resurget. Tum q2 idem potest esse de veritate nature humane in vno ꝛ in alio ꝑ nutrimētum. Caro eñ vnius pōt esse nutrimentū alterius. ꝛ planū est ꝙ in ambobus nō resurget. Tū quia illud qđ fuit semen in vno ꝑ multas transmutatiōes potest fieri semē in alio. ꝛ sic eadē materia radicaliter ꝑtinere ad naturam plurimorū ꝛ equaliter. sed in ambobus nō resurget: ergo ꝛc. ¶ Secūdo arguitur ꝗtum ad mēbra vel partes organicas. q2
August. sm Augustinū in enchiridion ꝛ ponitur in litera. Non oportebit ꝙ singula pars materie ad singulā partem corporis reuertat in qua prefuit. sicut ponit exemplum de statua: que licet repararet eadem de materia priori liquefacta nichil interesset ꝗ particula materie cui mēbro statue redderetur: sed si nō redditur eidem particule corporis eadem materia non resurgit eadē numero. igitur ꝛc. ¶ Tertio ꝗtum ad accidētia coniuncti: quia non reuertetur in omnibus eadē figura vel etiam idem color: ꝛ sic de multis alijs accidētibus. Et similiter de potentijs sensitiuis si ponantur accidentia coniuncti. Nam ad corruptionem totius corrumpuntur ꝛ interrumpuntur in esse: vt patet. sed interruptum in esse reparari non potest: ergo ꝛc.

Job. ¶ Contra Job. Credo ꝙ redemptor me⁹ ꝛc. ꝛ in carne mea videbo deū. Quem visurus sum ego ipse ꝛ nō alius. ꝗ ꝛc.

¶ In ista questione sic ꝓcedā

¶ Primo inquirā vtrum homo resurget idē totaliter qui prius quātum ad partes essentiales eius: puta materiam ꝛ formā substantialem eius vel formas substantiales: ꝛ per cōsequēs quātum ad totū essentiale cōstitutum ex ipsis. ¶ Secundo inquirā an homo resurget totaliter idem quātum ad partes totius organicas: ꝛ quātū ad potētias operatiuas ipsius: ꝛ ꝗtū ad humores ꝛ talia. ¶ Tertio inquirā an homo resurget totaliter idem ꝗtum ad quelibet accidentia eius propria vel cōmunia. ¶ Ultimo ad rationes principales.

¶ Quantum ad primum articulū dico ꝙ partes essentiales hominis sunt corpus ꝛ anima rationalis seu intellectiua: que est eadem substantialiter intellectiua sensitiua ꝛ vegetatiua sicut dixi in. 2. partes vero essentiales corporis sm me sunt materia ipsa ꝛ forma substantialis mixti: ex quibus cōstituitur corpus ipsum: qđ est ꝑfectibile ab anima ꝛ proprium ei⁹ susceptiuum: ex quo cum anima ipsa constituitur humanitas ipsa: seu entitas vel veritas humane nature vel ipse totus homo. ¶ Quantum igitur ad materiam dico primo pretermissis dictis aliquorum aliorū ꝙ non quilibet homo resurget idem totaliter quātum ad materiam quā prius habuit: vel que prius aliquando pertinuit ad naturam humanā: seu ad veritatem nature humane in ipso. ¶ Hoc probo aliquibus vijs. primo quia pueri vel paruuli mortui resurgēt in quantitate viri perfecti ꝛ cū tanta materia quāta sufficeret ad virum ꝑfectum: et precipue in illa quantitate quam habuissent in etate iuuenili circa xxx. annum sm Augusti. xxij. de ciuitate. c. xv. sed hoc non esset nisi plus daretur eis de materia ꝗ ante: ꝛ ad materiam eorum quā prius habuerunt: adderetur alia materia. quia corpus eorum non erit sic rarū: vt tam parū de materia posset sufficere ad tantam quātitatem quantam habebunt in resurrectione: ꝛ ꝙ posset esse materia viri perfecti. igitur materia eorū non erit totaliter ꝛ penitus eadem ꝗ prius. Sicut eñ entitati materie addit: ita ꝛ identitas aliqualiter variat. ¶ Scđo sic planum est sicut probaui in scđo ꝙ materia alimēti postꝗ ꝯuersum est in carnē vel in substātiā hoīs aliti: ꝑtinet ad veritatē hūane nature: vel aliqñ ꝑtinuit sed planū est ꝙ tota materia talis ī resurgēte nō reuertet. Cum eñ hō viuēs multa alimēta in suā substantiā ꝯuertat: ꝗ fluūt et refluunt si tota materia reuerteret in resurgēte: resurgēs eēt nimie ꝗtitatis: ꝛ multo maioris et excedētis ꝗ exigat corpus hūanū ꝛ ipsorum

An hō resurget idē totalit ꝗ prius ꝗtū ad partes essentiales ei⁹.

portionate simpliciter ad animam humanam vt videtur: quare ⁊ cetera. ¶ Tertio etiam hoc videtur quia ad hoc ꝙ reuertatur idem homo numero ꝗ̄tum ad identitatem materie sufficit ꝙ redeat tantum de materia: que aliquando ad ipsum pertinuit ꝗ̄tum habet: vel debet habere ad perfectionē corporis humani sed ad hoc non requiritur ꝙ precise et tota materia reuertatur: que aliquando viuente eo ad ipsum pertinuit sicut nec ad hoc maneat idē homo numero viuens ⁊ perfectus: non requiritur ꝙ maneat eadem ⁊ tota materia que prefuit. ergo et cetera. Dico igitur sicut potest haberi ex predictis non est dicendum hominem resurrecturum fore eundem totaliter ſm materiam. ¶ Nec valet contra hoc dictum aliquorum ponentium ꝙ materia illa sola que tracta est a parentibus pertinet ad veritatem humane nature: et quia illa omnino reuertetur eadem. ideo et cetera. Similiter nō valet dictum aliorum dicentium ꝙ materia secundū se est indistincta: nec vna est numero vel plures. sed hoc habet penitus ex forma. et quia reuertetur materia sub eadem forma penitus puta sub anima rationali: ideo reuertetur penitus eadem materia. Nam primum dictum supponit vnum falsum: sicut probatum est in secundo distinctione trigesima vbi ostensum est ꝙ virtute nutritiue alimentum cōuertitur in veritatem humane nature. ita ꝙ non solum materia tracta nec caro tracta ex parentibus: que dicitur radicalis ad veritatem humane nature pertinet: verum etiam caro nutrimentalis. Similiter secundū dictum et ratio eius nichil valet. quia materia non indiuiduatur per formam nec ex forma: sed oportet sibi assignare necessario propriam differentiam indiuidualem: sicut et forme et cuilibet essentie distincte ab alio: sicut ostendi in secundo.

de forma corporeitatis.

¶ Quantum ad formam corporeitatis vel mixtionis dico idem per omnia: sicut de materia. Nam illa forma materie coextenditur: et de ipsa educitur et vniformiter fluit vel refluit: sicut materia vel partes materie: et etiam vniformiter pertinet ad veritatem nature humane. Unde dico ꝙ homo non resurget idem totaliter: qui prefuit quantum ad formam talem et omnem partem eius: que aliquando pertinuit in ipso ad veritatem humane nature. Tunc enim corpus esset nimie densitatis vel nimie quantitatis. Cum enim talis forma de materia educatur: sicut tota de tota materia educitur: ita pars de parte et sibi coextenditur per accidens et idem est omnino iudicium de vtraqꝫ.

Nō hec omnia.

¶ Quantum ad aliam formam hominis: puta animam intellectiuam manifestum est ꝙ ipsa sit simplex et indiuisibilis et per se et per accidens: et incorruptibilis simpliciter et immortalis ꝙ homo resurget penitus idem: qui prius quantum ad animam rationalem: et in hoc nulla dubitatio vel difficultas inuenitur. ¶ Quantum vero ad naturam corporis ex materia et forma mixtiōis vel corporeitatis substantialis constitutam an homo resurget penitus idem qui prius quantum ad naturam talem corporis partis idem est omnino iudicium: sicut de partibus essentialibus corporis constituentibus naturam predictam: vt patet intuenti. Et similiter de vnione partium essentialium materie et talis forme: que vnio dicit vnum respectum extrinsecum: sicut probaui alias. quia eodem modo reuertetur eadem vel non eadem sicut partes. ¶ Quantum vero ad totam humanitatem vel substantiam compositam ex corpore ⁊ anima dicendū est ꝙ licet reuertatur penitus eadem que prius aliquando fuit: ꝗ̄tum est ex parte anime: non tamen in seipsa ⁊ in ratione totius. variabitur enim aliquo modo ſm variationem corporis. Et idem est omnino iudicium de ista variatione sicut de variatiōe corporis: sicut iam patet ex predictis.

Sūmatō huius articuli.

¶ Quantum igitur ad presentem articulum patet ꝙ homo non resurget idē penitus: qui aliquando fuit quantum ad totam materiam vel formaꝫ corporis vel naturam corporis seu etiam substantiam humanitatis: quā aliquādo habuit: sed non obstante ꝙ ista possint variari aliquo modo: resurget tamen idem numero: qui prius aliquando fuit.

De vnione corporis ad aiam.

¶ Sed quid de vnione anime ad corpus. Dicendum ꝙ fundamētum illius vnionis puta anima reuertetur penitus idem sed terminus huius vnionis variabitur: puta corpus modo predicto. ⁊ quia non solum respectus variatur ex fundamento: sed ex termino: potest dici de variatione vel idētitate talis respectus: sicut de idētitate vel variatione corporis terminantis. Et dato ꝙ talis vnio in nullo eadeꝫ esset cum priori: sed simpliciter noua ⁊ alia sicut posset deus facere reuniēdo animam corpori: adhuc tamen non tolleretur propter hoc idētitas hominis vel vnitas. quia ista vnio accidēs est ⁊ non pertinet intrinsece ad substantiam eius. Hec de primo articulo questionis.

Quid de partibus integralibus ⁊ operatiuis ⁊ humoribus in resurrectione.

¶ Quantum ad secūdum articulum

de partibus integralibus ⁊ potētijs operatiuis ⁊ humoribus dico primo ꝙ partes integrales hominis possunt intelligi vel etherogenee ⁊ organice sicut caro ⁊ os: manus ⁊ pes: ⁊ caput vł cor ⁊ huiusmodi. vel non organice ⁊ homogenee: sicut partes carnis vel ossis. Et iam satis potest patere ex articulo precedēti ꝙ sicut non oportet totū corpus constitutū ex istis redire idem numero ꝗ̄tum ad omnia que aliquādo pertinuerunt ad ipsum. et fuerunt aliquando in vita de natura eius: ita etiaꝫ nec oportet de istis partibus nec fiet. sꝫ iste partes variabuntur ⁊ manebunt eedem suo modo: sicut ⁊ totum ipsum. ¶ Dico igitur de talibus partibus: ꝙ tales partes eedem reuertentur quantum ad illud quod sufficiet ad perfectionē corporis humani quantum ad necessitatē animationis. ⁊ hoc erit cōmune in omnibus. Sed in beatis dico ꝙ si partes fuerint prius deficientes vel superabundātes a bene esse corporis humani ꝙ aptabūtur vel supplebuntur: vt sint conuenientes ⁊ decentes partes corporis: ⁊ corpus sit decenter ⁊ venuste constitutū ex ipsis. non sic autem in reprobis: qui ſm multos resurgent in suis deformitatibus naturalibus et corporalibus quas prius habuerunt. ¶ Secundo dico ꝙ partes iste corporis humani resurgēt vt sit debite quantitatis vel magnitudinis: quante futurus esset in fine. xxx. annorum vite hominis ſm August. de ciuitate. c. xv. quia tante quātitatis ponitur quodlibet corpus reformandum qđ intelligo si nō fuisset orbatio in subiecto impediēs ipsum ptingere ad debitam quantitatē infra. xxx. annos vł terminū ipsorū.

De ptib⁹ homogeneis ⁊c.

¶ Sed que sunt ille partes homogenee de numero illarū: q̄ aliquādo ptinuerunt ad veritatē humane nature vel corporis que resurgēt

vel quãtum ad ipsas resurget corpus:⁊ partes or-
ganice vel etherogenee eedem que prius. Dicitur
ad hoc dupliciter. vno modo ꝙ partes puriores.⁊
quia partes priores regulariter sunt puriores:nisi
occurrat impedimentum. quia quãto partibus ra
dicalibus plus ⁊ plus apponitur:⁊ plus ⁊ plus cõ
uertunt:tanto impuriores partes habentur. sicut
ponitur exemplum de vino ⁊ aqua primo de gene
ratione. ideo ille partes resurgent:⁊ quantum suf-
ficiet ad perfectionẽ corporis humani. Aliter di-
citur ꝙ quia natura principaliter intendit perfe-
ctam quantitatem nutriri:⁊ non intendit restaura-
tionem deperditi nisi per accidens. quia si non de-
perderetur aliquid:non intenderet restauratione:
et tamen intenderet perducere ad perfectam quan
titatem:dicunt ꝙ cum partibus radicalibus reuer
tẽtur partes:quas natura ex intentione perfectio
nis augmenti fecit magis ꝙ̃ ille quas fecit ad re-
staurationem deperditi: que non fuerunt nisi occa
sionate partes. ⁊ iter primas puriores:⁊ ille quas
natura magis fecit ex intentione:resurgẽt vel etiã
reuertentur quãtum sufficiet ad perfectionem cor-
poris humani: vt videtur. ¶ Ex predictis patet ꝙ
homo non habebit precise eandem carnem quã ha- Rõ cor-
buit in aliquo instanti vel tempore vite sue: sꝫ nec relariũ et
habebit totam illam quam habuit in aliquo tẽpo- sequẽtia.
re preter illam quam contraxit a parentibus. quia
si hanc totam habebit: ⁊ cum ipsa aliquas partes
successiue habuit:nunc istam:nunc illam. ⁊ sic ma-
gis erit idem corpus resuscitatum corpori habito
in hac vita ꝙ̃ si esset penitus idem quod iste habuit
in aliquo instanti determinato vel parte vite sue
quia si esset idem illi pro tali instanti: esset magis
aliud a seipso pro alio instanti. ¶ De capillis ⁊ vn
guibus et pilis:qui sunt ad ornatum et decentiam
corporis:dico ꝙ siue sint animati ⁊ pertineant in-
trinsece ad naturam siue non: ꝙ reuertentur in lo-
cis conuenientibus. quantum pertinebit ad orna-
tum corporis:precipue saltem in electis:quare ⁊c.
¶ De potentijs operatiuis planum est de poten-
tijs partis intellectiue que vel sunt consubstantia-
les anime intellectiue: vel sunt accidentia insepara
bilia et naturaliter ipsam concomitantia: ꝙ eedem
numero reuertentur in nullo variate:sicut nec ani-
ma ipsa rationalis. ¶ De sensitiuis vero ⁊ organi
cis idem penitus est dicendum : si sint eedem cum
substantialiter ipsi anime sicut puto quantũ ad po-
tentias remotas saltem. Si vero vel omnes vel ali
que quantum ad potentias propinquas sint acci-
dentia et accidentia coniuncti vel totum ipsum cõ
iunctum ex potẽtia et organo:quod potest dici po
tẽtia proxima dico ꝙ corrumpuntur ad corruptio
nem coniuncti ⁊ possunt reuerti eedem sicut dictũ
est de corpore vel coniuncto non obstante ꝙ inter-
rumpantur in esse ⁊ variari ſm variationem coniũ
cti vel compositi cuius sunt accidentia vnde et re-
uertentur eedem:⁊ ſm aliquos meliorabuntur.
¶ De humoribus vero dico ꝙ quatuor humores
suo modo reuertentur numero ijdem qui prius ꝙ̃-
tum sufficiet ad bonam consistẽtiam corporis. Et
potest dici vniformiter de partibus humorum et
identitate vel variatione ipsorum:sicut dictum est
supra de partibus carnis vel ossis : licet humores
non sint animati:nec pertineant intrinsece ad veri-
tatem nature humane. Hec de secũdo articulo prin-
cipali.

¶ Quantum ad tertium arti- Quid de accidenti bꝰ ꝓprijs ⁊ cõibus in resur.
culum de accidente proprio dico ꝙ reuertetur idem
sicut ⁊ subiectum quodcunqꝫ sit illud. Idem est.n.
iudicium penitus de ipso:sicut et de natura subie-
cti. Accidentium vero communium quoddam est
separabile naturaliter a subiecto:et subiectum na-
turaliter potest esse sine illo. Aliud vero insepara-
bile vt nigredo a coruo. Separabilium vero acci-
dentium quedam sunt naturaliter separabilia ſm
se tota. vt albedo vel nigredo in aliquo. Alia vero
ſm partem tantum ⁊ ſm diminutionem vt ꝙ̃titas
a materia ſm commentatorem. Separabilium ve
ro accidẽtium ſm totum in homine aliqua vergũt
ad decentiam et perfectionem hominis accidenta
lem. Alia vero ad indecentiam vel turpitudinem:
sicut nigredo vel figura turpis ⁊ huiusmodi. Tũc
dico ꝙ accidens separabile naturaliter ſm partẽ:
vt quantitas non reuertetur idem totaliter in ho-
mine sicut nec materia:sed augebitur in nimis par
uis ⁊ minuetur in nimis magnis saltem in electis
¶ Secundo dico ꝙ nullum accidens vergens ad
indecentiam vel turpitudinem resurget. vel reuer-
tetur in beatis: sed accidentia decentia dabuntur
eis. E contrario in dãnatis. ¶ Ultimo dico ꝙ ac-
cidens vergens in perfectionem et pulchritudi-
nem in beatis perficietur si prius fuerit imperfe-
ctum:non tamen omnino erunt equales in pulchri
tudine vel figura decẽtia corporali sicut nec in glo
ria anime pulchritudo enim vel figura nec statura
vel decentia corporis humani non est punctalis.
Tunc enim oporteret omnes beatos esse pulchros
corporaliter sicut christum. quod nõ est verũ. Hec
de tertio articulo.

¶ Ad primum principale ar- ad argu. principa.
gumentum dico ꝙ homo vel mulier resurget idem
numero ꝙ̃tum ad illud quod fuit de veritate natu
re humane in ipso:sicut superius est predictum.
Ad illud de costa dicitur. vno modo ꝙ costa illa
Ade de qua fuit formata Eua:non fuit in Adam
de veritate vel necessitate nature humane sed fuit
formata in ipso propter necessitatem speciei: vt ex
ipsa formaretur Eua:et non erat de necessitate vel
veritate indiuidui. Sicut nec semen quod dicitur
superfluum alimenti. et ita costa illa vel materia
coste non resurget:vel reuertetur in Adam:sed in
Eua ad veritatem nature:cui pertinuit. Aliter di-
citur ꝙ si dicatur illa costa fuisse ipsi Adam neces-
saria ⁊ de veritate hũane nature in ipso:sicut pars
intrinseca eius: ꝙ adhuc non oportet ipsam resur-
gere in Adam:sed resurget in Eua. Nam subdi-
tur ibi in genesi ꝙ deus postꝙ̃ tulit costam Ade:
vt edificaret eam in mulierem : repleuit carnẽ pro
ea. Et tunc diceretur ꝙ formauit ibi vnam aliam
costã loco prioris:que resurget in Adam. Non au
tem illa prima : sed in Eua resurget. Contra ta-
men sic dicentes isto secundo modo posset argui:
quia sicut si aliquid aliud pertineat ad veritatem
nature humane equaliter in duobus ⁊ hoc succes-
siue resurget in primo et non in secundo : ita vi-
deretur de illa costa ꝙ debeat resurgere in Adam
et nõ in Eua. Aliter igiẽ diceret ꝙ vel resurget in
Adam nõ in Eua vel ꝙ equaliẽ nõ ptinuit ad veri
xxx.iij.

tem humane nature in vtroq;:sed in Eua principa liter et quasi pricipium radicale. et sic in Eua nõ in Adam resurget. Vel sicut dicit primus modus q videtur probabilior vel non pertinuit ad veritatẽ nature humane in Adam:sicut nec semen vel mate ria seminis in generante:sed in Eua tantum. et sic in ipsa resurget. Ad illud de nutrimento q eadem materia potest eẽ successiue de veritate nature hu mane in pluribus:quia caro vnius potest esse nutri mentum alterius. Dico q patet in isto argumẽto: q idem non pertinet equaliter ad veritatem natu re humane vtriusq;:sed principaliter vnius vel pri mo et alterius secundario. Et dico q ceteris parib bus resurget in illo cuius fuit primo:et in quo prius fuit animata:et fm intentionem Augusti. In alio vero vel sufficient alie partes nutrimentales cum suo radicali:vel si non sufficiant supplebitur illud quod deficit:vnde voluerit deus. ¶ Ad illud de semine dico q si possibile esset idem esse semen duo rum hominum:et ita de veritate vtriusq; radicali ter q̃tum ad materiam suam et omnino equaliter: nisi quia prius vnius et postea alterius: qd tamen nunq̃ credo fuisse nec fore de facto fm aliquos re surgeret materia illa in primo:et nichil de ipsa i se cundo eadem ratione qua dictũ est prius:quia ani ma primi primo vel prius inclinatur ad talem ma teriam. Sed hoc videtur alijs difficile: quia tunc alius resurgeret idem numero:et nichil haberet de sua materia radicali:quod non videtur probabile: quicquid sit de materia nutrimentali. Et tunc di cunt q vel materia illa diuideretur et fm partes equales resurgeret in vtroq;:vel fm maiorem par tem in primo et fm minorem in secundo. et residuũ in vtroq; de partibus nutrimentalibus vel aliun de fm diuinam voluntatem suppleretur. ¶ Ad se cundam rationem dico q pars quedam est in toto cuius idẽtitas necessario requiritur ad idẽtitatem totius. et de illa vniformiter dicendum est sicut de toto:cuius restauratio principaliter intẽditur. De toto autem dictum est supra. Alique vero sunt par tes quarum idẽtitas non necessario requiritur ad idẽtitatem totius talem qualis erit in resurrectio ne. Et de illis non oportebit q habeant eam mate riam quã prius fm dictum et exemplum Augusti. ¶ Ad tertiũ dico q argumentũ nõ concludit con tra illos qui ponunt q aliquid corruptum vel ines se interruptum reparari non potest. Habent enim dicere q potentie quas ponunt accidentia coniun cti vel corrumpi per corruptionem organi vel con iuncti nõ possunt eedem numero redire Sed istud nichil valet. sicut dictum est supra. sed dato q po tentie sint accidentia coniuncti et interrumpantur inesse:poterunt tamen eedem numero reparari: si cut dictum est supra. Nec obstat si dicas q poten tia generatiua frustra repararetur:quia nunq̃ ha beret actum suum:et perpetuo careret propria ope ratione et sic esset frustra. dico q nõ frustra: sed ad perfectionem nature vel totius seu suppositi: cuius est si dicas de accidentibus vt puta colore et figu ra q non omnia reparabuntur. dico q omnia pos sent reparari. de facto autem quomodo reparabũ tur dictum est supra.

¶ Distinctionis. xliiij.
Questio Secunda.

Ecundo q̃ro vtrũ ignis corporalis inferni affli get spiritus et corpora damna torum ¶ Videtur q nõ. quia fm Augustinum. xij. cõfessio num:et super Genesim ad lite ram Agẽs est prestantius pa tiente et hoc dicit Aristoteles tertio de anima. sed corpus vel ignis corporeus nõ est prestantior spiritu:vt patet. ergo nõ potest age re in spiritũ cruciando ipsum ¶ Secundo sic. pri mo de generatione dicitur q oportet agens et pa tiens se tangere:et in materia communicare. sz ista sunt impossibilia inter spiritum et corpus. patet:qr spiritus non est corpus nec aliquid quantum ha bens vltimum. Tangentia autem sunt:quorum vl tima sunt simul. similiter etiam spiritus materiam non habet. g et c. Et confirmatur:quia agens intẽ dit assimilare sibi passum. corpus autẽ in nullo po test assimilare sibi spiritum nec fm aliquid corpo rale:nec fm aliquid spirituale nisi intellectualiter: et illud non affligit g et c. ¶ Tertio sic de corpori bus:quia omnis passio magis facta abijcit a substã tia sexto thopicorũ. si igitur ignis inferni affliget corpora damnatorum:et illa patientur ab igne:illa passio magis ac magis facta et continuata abijciet a substantia. et sic tandem corpora dãnatorum dis soluent:et etiã corrũpent. hoc autẽ est falsuz. g et c. — Aristo. — 6. thopi.

¶ Contra dicitur de omnibus reprobis. Mathei decio qnto. Ite male dicti in ignem eternum:qui paratus est dyabolo et angelis eius. Ex quo patet q ignis inferni modo affligit de facto omnes spiritus malos vel dãna tos siue hominum:siue angelorum:et finaliter affli get corpora hominum damnatorum. — Mat. 25.

¶ In ista questione sic pcedã

¶ Primo inquirã an ignis corporalis inferni af fligat spiritus separatos demonũ:et per quem mo dũ. ¶ Scdo an spiritus separatos hominũ dãna torũ. ¶ Tertio an finaliter corpora dãnatorũ et p quẽ modũ. ¶ Vltimo ad rationes principales.

¶ Quantum ad primum ar ticulum dicunt omnes doctores catholici q ignis inferni qui est corporeus et materialis:affliget spi ritus malignos demonũ. Hoc probatur per illam auctoritatez adductam de Matheo. Et probatur etiã per Gregoriũ. iiij. dyalogorũ sic dicẽtem. Si dyabolus eiusq; angeli cũ sint incorporei:corporeo igne sunt cruciãdi et c. Et pari rõne dicẽdum q iã defacto cruciãt:et q ignis affligit tales malignos spiritus iã dãnatos. Et est conclusio certa nobis. — Ignis in ferni an affligat spũs de monum. — Grego.

¶ Sed de modo p quẽ sunt multe opiniões et modi dicẽdi:et quasi tot sententie: quot sunt capita. ¶ Prima opinio est cuiusdã do ctoris in quarto suo q ignis affligit vel affligere põt demonẽ:qr spũs vel demõ apprehẽdit ipm et si bi discõuenientẽ et nociuũ et talẽ apprehẽsionẽ in i tellectu sequit tristicia i volũtate ãgeli et afflictio spũs sepati. ¶ Ad hoc adducit auctoritas Gre gorij quarto dyalogorũ vbi dicit q eo spũs pati tur quo videt:et quia cremari se respicit:vel cõspi cit:ideo cruciat. ¶ Ad hoc etiã exẽpluz adducit: — quõ ignis iferni af fligit de mones. — 1. opinio. — Grego.

Auicēna et est Auicenne.ix.metha. vbi dicit ꝙ ex sola imaginatione in somno aliquis frequenter vehemēti⁹ cruciat̄ ꝙ̄ si illo sibi realiter apposito ip̄m videret exterius. Ita dicūt in proposito ipsum videret exterius. Ita dicūt in proposito. quia eī̄ angeli mali apprehēdunt ignē disconuenientē ⁊ nociuum sibi: ideo consequēter cruciātur per ignē: ⁊ ignis est eis tristabilis. pro tanto est discōueniens: quia est instrumētum diuine iusticie detinēs ipsum angelum: ne possit s̄m libertatē suam se mouere: qꝺ non posset ignis in virtute propria: licet in virtute propria posset angelum locare: sicut ⁊ quodcūq̧ aliud corpus: in quo posset esse angelus vt in loco: ꝫ nullus locus nec aliquod corpus in virtute ꝓpria posset eum violenter detinere.

2.opinio ❡ **Secunda opinio** est: ⁊ videtur esse aliquorum tenentiū ⁊ exponētium primam ꝙ ignis inq̄ꝫtum est instrumētum diuine iusticie affligit angelum. Sicut suo modo sacramētum inq̄ꝫtum est instrumentum diuine misericordie iustificat ⁊ gratificat animam suscipientis sacramētum. per istum modū scilicet ꝙ ignis recepit a deo aliquam virtutē supernaturalem ⁊ formā absolutā: que potest agere puniendo vel affligēdo spiritum vt instrumentū: qꝺ non posset in virtute propria. ❡ Secūdo dicūt ꝙ per illam vim collatā ipsi igni a deo: ignis ipse attingit ad aliquam dispositionē preuiam ipsi afflictioni. que quidē dispositio est locatio passiua angeli ab igne locante ipsum actiue ⁊ detinēte ip̄m. ❡ Tertio dicunt ꝙ tali dispositione creata in spiritu deus immediate causat afflictionem illam vel tristiciam: nec ad ipsam attingit ignis directe: sed tantum ad dispositionē precedentē. Et ita ignis ꝑ modum instrumēti dicitur attingere vel affligere: quia attingit ad preuiam dispositionē. Et alij etiā dicunt ꝙ angelo influitur vna vis passiua per quā potest pati ab igne. ⁊ ꝙ ignis etiam directe attingit ad effectum afflictionis. ad huius opinionis ꝓbabilitatem possunt adduci aliqua: q̄ adducebant̄ in principio huius quarti ad cōsimilē opinionē de efficacia sacramentorum per modum instrumenti.

3.opinio. ❡ **Tertia opinio** videtur predictis ꝓbabilior istis que dicit aliqua per ordinē. primo ꝙ s̄m Augusti.xiiij.

August. de ciuitate dei dolor carnis vel afflictio est tantūmodo offensio anime ex carne causata ex disconueniēti carnis ipsius sibi approximato cū perceptione eiusdem. Unde ⁊ dolor proprie dicitur tantummodo afflictio sensibilis vel etiam corporalis. Et cum angelici spiritus non sint corporales: nec habeant seu habere possint sensus carnis: non potest in eis creari dolor seu afflictio sensibilis a quocunq̧. Unde nec est querēda causa vel modus alicuius talis afflictionis in ipsis: sicut nec in lapide vel in ligno: que sentire possunt. ❡ Secundo dicit ꝙ s̄m Augustinum tristicia magis proprie est afflictio spiritualis proueniens ex his rebus: que nobis nolentibus accidunt. vnde ad apprehensionem alicuius noliti: quod tamen ponitur ⁊ fit: vel etiam alicuius voliti poni vel esse qꝺ tamen non fit nec ponitur sequitur tristicia. Et habet proprie locum in spiritibus vel inde habentibus voluntatem: ⁊ afflictio spirituum vel demonum proprie dicitur tristicia ⁊ in ipsis spiritibus damnatis querēda est causa vel modus talis tristicie ⁊ afflictionis. ❡ Tertio dicunt de ista tristicia in voluntate angeli: ꝙ ipsa causatur ab igne s̄m duas vias. Prima est ista. Nō hec de tristicia demonum. Ignis enim cum sit locus corporalis: locat ipsum angelum formaliter. quia est termin⁹ habitudinis ipsius angeli ad locum habitudinis dico: que vocatur vbi diffinitiuum locat: igitur formaliter nō effectiue: sed illud quod ponit rem in loco effectiue: locat ipsam effectiue: nō autem ipse locus. Ista autē locatio formalis qua dicitur locus formaliter locare ⁊ angelum continere effectiue: est a deo s̄m suam iusticiam detinente effectiue ibidem angelū ipsum cōtra suam libertatem: ne possit inde se mouere. ⁊ sic illa detentio vel locatio formalis ipsius ignis q̄ a deo est effectiue: est sibi displicens: ⁊ odit ipsam: ⁊ per consequens ipsum ignem vt sic formaliter ipsum locantem vel detinentem perpetuo ex ordinatione diuine iusticie punientis. ⁊ sic ignis vt sic nolitus ⁊ apprehēsus aliquo modo causat tristiciam: sicut obiectum tristabile vel displicens concurrente tamē affectione commodi in angelo ⁊ superbia sua qua vult vti propria libertate: vt posset se mouere: ⁊ qua nunq̄ꝫ vellet deo in hoc obedire: vt ibidem detineret. vnde ⁊ si bonus angelus ibidem perpetuo detineretur vel a deo determinaretur: vt esset ibi perpetuo super hoc non tristaretur. Concurrunt ergo multa ad causandum istam tristiciam. Primum est detentio passiua ipsius angeli a deo ⁊ a loco: diuersimode tamen. Secundū est nolitio vel odiuꝫ talis detētionis. Tertium est apprehensio talis detentionis posite in re vel ponende: que tamen nolita est ⁊ vltimo sequitur tristicia in voluntate causata. Et sic angelus ab igne punitur vt ab obiecto nolito inq̄ꝫtum detinens angelū ex ordinatione diuine voluntatis: ⁊ per cōsequens per modum instrumenti aliquo modo. ❡ Alio modo potest dici ignis affligere angelum in ratione obiecti immutantis ⁊ contristantis. Nam intellectus angeli determinatur a volūtate diuina ad cōsiderandum intense ipsum ignem in ratione obiecti. Secundo apprehendit istam determinationeꝫ ad talem cōsiderationem. Tertio ex affectiōe proprij commodi ⁊ superbia sua odit talē determinationem ⁊ habet nolle intensum respectu eius. Nollet enim sic determinari circa tale obiectum intense considerandum etiam a deo sed libere vellet vti suo intellectu ad considerandum queq̧ vellet. quarto illam determinationem cognoscit ⁊ apprehendit sibi in esse ⁊ in futuram: quam tamen odit. quinto ex hoc sequitur tristicia in sua voluntate. Et dicūt ꝙ ignis habet hic rationem detinentis effectiue ⁊ efficaciter in consideratione intensa ipsius distrahente ab intellectione aliorum: licet non in virtute propria vel sicut principale agens. Principale enim agens in hoc est deus. sed instrumentale vł secundarium est ignis ipse: qui q̄ꝫtum est ex se non posset sic tenere angelum in consideratione sui intensa: sed concurrente diuina operatione hoc potest. et in hoc modo sequitur maior tristicia in voluntate angeli q̄ꝫ primo modo. Nam magis nolitum est ⁊ oditum ab angelo ꝙ sua potentia intellectiua sic impediatur: q̄ꝫ ꝙ sua potentia motiua: vt videtur. Plus enim diligit vsum intelligentie q̄ꝫ motiue potentie. quia vsus intelligētie est ad perfectionem simpliciter puta ad intellectionē que est

perfectio absoluta. ꝛ vsus motiue potētie nō est ni
si ad vnum vbi vel aliquid respectiuum : quare ꝛc.
¶ Ultimo dicunt ꝙ ignis in isto secūdo modo ma
gis habet rationē efficiētis ꝗ̄ in primo. Nā in pri
mo modo ignis bene est causa effectiua: inq̄tum est
obiectum nolitum detinere: ꝛ apprehensum causat
tristiciam: quia non sit discōueniens ex natura rei:
finaliter. quia nolitus. hic autē effectiue causat pri
mam apprehēsionem: ad quā determinatur intelle
ctus: que est nolita. Et ita hic habet quasi duplicē
actionem vnam qua causat consideratione nolitā:
et aliam qua vltimate causat tristiciam vt obiectū
nolitum causare talem apprehensionem vel consi-
derationem intensam causans tamen ꝛ apprehen-
sum causare. hec est opinio tertia.

ʒ.1.opi. ¶ Contra istas opiniones arguit̄ pri
mo contra primas sic.
Illa apprehēsio qua angelus apprehendit ignē vt
sibi disconuenientē: aut est vera aut falsa. Si est ve
ra restat eis declarare ꝓpositū: quomodo ignis est
disconueniens quia non videtur esse sibi disconue
niens: nec esse contrarius nature sue. Si dicas ꝙ i
mo inq̄tum detinet. hoc non valet: quia ex hoc ipo
non est discōueniens: sicut dictum est supra. Unde
ꝛ si bonus angelus ibidem perpetuo detineret̄: nō
esset sibi disconueniens. Nec videtur etiam ꝙ pos-
sit esse vera: quia ignis siue inquātum ignis siue in
quātum locans non videt̄ esse sibi nociuus nec sue
nature contrarius nec alicuius bone dispositionis
cōtrarie corruptiuus. Si falsa: igitur falsa opinio
ne cruciatur ꝛ nō ab ipso igne. simpliciter etiā non
videtur ꝙ sit falsa. quia angelus malus habet na-
turalia integra ꝛ claram intelligētiam qua perpē-
dere pōt ignem non esse nociuum: si nō est nociuus
Nec potest dici ꝙ talis opinio falsa causetur in ip
so a deo vel ab alio angelo: vt videtur. Deus enim
nō est immediata causa deceptiōis vel erroris nec
etiam alius angelus sic agit in alium talē opinio-
nē: qua sic crucietur. ¶ Secundo sic. quia f̄m Gre
gorium vbi supra . anima non solum videndo : sed
experiendo incēdium patitur. igitur nō solū spiri-
tus cruciatur ex tali apprehēsione vt videtur: licet
bene ꝯcurrat talis apprehēsio. ¶ Tertio quia vni
formis videtur modus quo cruciātur anime sepa-
rate in purgatorio: ꝛ quo demones in inferno: sꝫ aie
non sic cruciantur solum ex tali apprehēsione: quia
si sic. aut est vera: ꝛ tunc restat declarādum quomo
do est vera ꝛ quomodo ignis est eis nociuus ꝛ dis-
conueniens. Aut est falsa ꝛ hoc nō est verum. Non
enim vidētur habere ille anime deo grate ꝛ glori-
ficande talem falsam opinionē nec cruciari per ip
sam: quare ꝛc. Exemplum eorum de somniantibꝰ ꝛ
qui ex imaginatione cruciantur: non est ad propo-
situ: vt patet in angelis ipsis: nec in spiritibus. Nō
solum enī ex apprehensione cruciātur: sed ex re: li-
cet bene apprehensio forte concurrat: sicut sonat vl
sonare videtur auctoritas Grego. quā inducunt.
¶ Quarto quia ponēs illam positionē dicit ꝙ an
gelus nō est in loco: nisi per operationē: nec per cō
sequēs detineretur in loco nisi per operationes vel
passionē. igitur prius est angelum pati in loco : ꝗ̄
detineri in loco: ꝛ ita non patitur per hoc ꝙ appre
hendit se detineri in loco. sed magis econuerso.
¶ Quinto videtur imaginari illa opinio ꝙ locus
per modum instrumēti sit discōueniens angelo de
tinēdo ipsum effectiue ꝛ locando. hoc autē est fal-
sum: sicut dictū est supra. Nam locus effectiue non
locat. Non enī efficit ipsum vbi vel motum ad vbi
in locato: sed magis ipsum mouēs. Licet bene ter-
minet tale vbi vel talem respectum: quare ꝛc.

¶ Contra secundam opinionē quantū ad
illam virtutem in igne receptā ʒ.2.opi.
potest argui: sicut prius arguebat̄ in principio hu
ius quarti cōtra virtutem in sacramēto receptam.
quia aut est corporalis: ꝛ sic nichil valet. aut spūa-
lis: quod nō videtur. ¶ Secundo per nullā talem
vim vel virtutē influxam videtur ignis posse loca
re vel detinere angelum nisi per modū loci sed mo
dus loci est locare ꝛ detinere localiter ꝛ formaliter
ꝛ nō effectiue: vt patet. ergo dato ꝙ talis vis con-
ferretur adhuc nō habetur intentū de illa disposi-
tione. ¶ Preterea vel illa dispositio est dispositio
necessitans ad afflictionē ex natura rei vel ex ordi-
natione diuine voluntatis. Nō ex natura rei. quia
angelus bonus posset idem perpetuo locari vel de
tineri ꝛ tamen non affligeretur. Si ex diuina volū
tate: frustra ponitur talis vis quia tantum locatio
formalis ꝛ non effectiua ita sufficere: quare ꝛc.
¶ Quarto videtur contra alios qui dicūt igni in
fluxi illam virtutē supnaturalem collatam quasi ca-
lorem vel ardorem quēdam correspondētem calo-
ri sensibili ꝛ ipsi spiritui vim passiuā: per quā pos-
sit alterari vel immutari a tali ardore sic ꝙ ignis at
tingit directe ad afflictionē spiritus. qꝛ illa vis pas
siua collata angelo aut est corporalis aut spiritua
lis. si corporalis angelus nō est eiꝰ capax: sicut nec
quātitatis vel albedinis simpliciter nulla ratio est
quare nō sit capax immediate afflictionis corpora
lis sicut illius. ꝛ ita frustra confertur sibi: si sit spiri
tualis ita parū per illam vim est capax afflictionis
ab igne sicut per ipsum. ꝛ ita bene per seipsuꝫ sicut
per illam. ꝛ ita adhuc ponitur frustra. ¶ Preter-
ea illa vis aut est substātia aut accidēs. non potest
dici substantia nec accidēs nec quātitas nec quali
tas aliqua. patet inducēdo per singulas species vel
modos singulos qualitatis. nec aliquis respectus:
vt patet. ꝗ̄ nichil. ¶ Ultimo quia si talis vis est in
ipo angelo ratio recipiendi afflictionē: sequitur ꝙ
sit aliquid absolutū. nam ꝛ illa afflictio est aliquid
absolutum: sed si est absolutum potest separari ab
angelo cum tali afflictione ꝛ ita poterit illud sepa
ratum absolutum puniri tali afflictione: ꝛ ita dam
nari. quare ꝛc.

¶ Contra tertiam opinionem quan
tum ad primum ʒ.3.opi.
modum ponendi afflictionem vel tristiciam ange-
li causari ab igne: vt ab obiecto nolito detinente
formaliter contra voluntatem angeli vel spiritus
detenti arguo sic. ¶ Primo vniformis videt̄ mo-
dus: quo cruciantur anime in purgatorio et spiri-
tus maligni in inferno ab igne corporali. sed pla-
num est ꝙ ignis nō sic cruciat vel cruciare dicitur
animas electorum in purgatorio in ratiōe obiecti
noliti ꝛ oditi presentati eis contra voluntatē ipsa
rū. Nec enim odiunt ignem detinētem eas forma-
liter: nec deum detinentem eas effectiue. ergo ꝛc.
¶ Scdo sic. In potestate sua libera maligni spūs
est suū nolle vel odire talem ignē. igit̄ in potestate
sua libera est nō odire vel non nolle. sed talis ignis
non est afflictiuus nisi inquātum nolitus non inq̄

rum detentiu⁹ tñ ſm te. igitur in poteſtate demonis eſt non affligi ab igne ſicut nõ odire ignẽ. hoc autem eſt falſum. ergo ⁊c. Si dicas ꝙ in poteſtate ſua non ſit non nolle vel non odire. q2 deus ad hoc non vult ſibi infligere: vt talem actum nolendi ſuſpendat. Contra q2 licet ad cauſationem vel continuationem actus requiratur diuina influentia et cooperatio: nõ tamen ad ſuſpenſionem vel priuationem actus. ⁊ ita non oportet: ꝙ deus ĩfluat ſibi ad ſuſpenſionem act⁹ nolendi: ſed ſi talis actus eſt ab ipſo demone effectiue: licet non poſſit ipſm efficere vel cauſare ſine diuina influentia: poteſt tamẽ ipſm ſuſpendere vel non continuare et priuari tali actu ſine ſua influentia. Contra hoc tamen poteſt eſſe: ſi ſuſpenſio actus vel ceſſatio dicat mutationẽ realem deperditiuam actus ⁊ poſitiuam in ſe ſicut corruptio. q2 ad illam oporteret deum influere. ſed non videtur hoc: ſed videtur eſſe deſitio actus ⁊ productionis actus. Si dicas vltra: ꝙ talis actus nolendi nõ eſt ab ipſo demone ſed eſt a deo ſupplente vicem voluntatis demonis: ⁊ ſimul ab obiecto nolito ſicut a cauſa partiali: contra q2 non videtur: ꝙ deus cauſet imediate tale nole: cum ſit nole malū ⁊ deforme. quia illo nolle odit ignẽ formaliter detinentem: ⁊ deum actiue vel effectiue locantẽ. de⁹ enim nõ eſt imediata ⁊ totalis cauſa actus pctĩ nec etiam cum obiecto niſi cõcurrente voluntate creata. quare ⁊c. ¶ Tertio ſic ſi ignis eſt obiectum huius nolitionis: ⁊ obiectum eſt cauſa partialis act⁹ ſecũdum te: quero ſm quam rationē ex pte ignis ipe eſt nolitus: ⁊ cauſa partialis talis actus. Non inquãtum ignis patet. nec inquãtum detinẽs formaliter. q2 ſic nõ eſt malus nec nociuus. Unde ⁊ ſi bonus ſpiritus ibidem detineretur/ nõ eſſet ſibi nociuus. cum igitur nihil aliud pcedat in igne niſi vel natura eius vel detenſio formalis. videtur ꝙ non ſic cruciet effectiue ſicut obiectum nolitũ. Preterea etiam quia hoc eſt cõtra te. Dicis in iſto modo primo: ꝙ ignis tantum habet vnam cauſalitatem effectiuam. ſcʒ reſpectu triſticie de ipo vt obiecto nolito. quia nõ minus habʒ ignis cauſalitatem ſuper nolitionem illam tanq̃ obiectũ q̃ ſuper triſticiam cõſequentem: vt videtur. q2 ſm te alibi obiectum eſt partialis cauſa ſaltem actus voluntatis. Similiter etiã ignis ſi eſt cauſa effectiua afflictionis vel triſticie ipſius aut hoc eſt vt ignis: aut inq̃tum detinẽs: aut inq̃tum nolitus: aut inq̃tum poſitus in effectu detinẽdi q̃tuncũq; hoc ſit nolitus. Non primo modo nec ſecũdo per te nec tertio modo. q2 ignis vt nolitus non dicit niſi ens rationis. quia eſſe nolitum non dicit vltra ignem niſi reſpectum rationis ad nolentem. Nec inq̃tum poſit⁹ in effectu. quia quãtuncũq; poneretur: niſi eſſet nolitus: nõ eſſe triſtabilis per te. ergo nullo modo. Si dicas ꝙ nole ipſius ignis eſt cauſa triſticie cũ ipa voluntate. ⁊ ita ignis nolitus quoquomõ. contra. quia ignis non eſt cauſa nolitionis per te. ergo nec triſticie. dato ꝙ nole ſit cauſa triſticie. Et preterea ſicut velle nõ eſt cã triſticie cũ ſit liberũ ⁊ in ptãte volentis: ita nec nole vt videt. Tñ de hoc nõ curo. ¶ Quarto ſic. ſi ignis in ratione obiecti noliti detinentis vel detinere formaliter poſſibilis actualiter tamen detinẽtis ſit cã triſticie: cum ignis equaliter omnes ſpiritus detineat ⁊ nole vel odire ſit in poteſtate cuiuſlibet: ⁊ i poteſtate cuiuſlibet eſt equaliter nole vel odire talem ignem vel intenſius vel remiſſius ex libertate voluntatis. Sicut ⁊ in poteſtate eorum eſt actus: ita etiam modus actus. ſed hoc poſito ſequitur: ꝙ quilibʒ poteſt equaliter ſeipſum alteri affligere vel magis vel minus ſicut ſibi placet: vel ſaltem quilibet ſeipm inequaliter aliqñ plus aliquãdo minus. hoc autem eſt falſum. Nec ẽ hoc in eorum poteſtate. ¶ Quinto cõtra illud qđ dicitur ignis affligere ſpiritum ſeparatum p modum inſtrumenti: ⁊ ꝙ ignis eſt inſtrumẽtum. quia ignis eſt cauſa partialis triſticie non recipiens aliquam motionem ab alio agente ad cauſandum talem triſticiam. ſed tale non poteſt dici inſtrumentũ ergo ⁊c. ¶ Ultimo quia demones nõ ſemper detinentur ab igne inferni: nec ſemper ſunt in ĩferno: nec portant illum ignem materialẽ ſecum: licet puniſſionem ſuã portent: que dicitur ignis alio modo quare ⁊c. ꝫ secūdū

¶ Contra ſecundum modum etiam poteſt argui ſicut contra primũ de illa determinatione ad conſiderandũ ignis nolita quo modo eſt cauſa triſticie. ⁊ ſi eſt cauſa inquãtum nolita vel odita cum nole vel odire ſit in poteſtate nolentis ſicut prius ſequẽtur eadem que prius. modum: ꝫ. opinio

¶ Similiter ſecũdo. q2 ſi iſto modo affligitur ſpiritus ab igne quia determinatur ad conſiderationem ignis cum conſideratio intelligibilis ipius ignis ſit delectabilis ſicut perfectio quedã ſpiritualis: vnde ⁊ in michaele eſſet delectabilis: ſequeret: ꝙ delectabile cruciaret: ⁊ ſimul delectaretur ⁊ cruciaretur. Si dicas ꝙ licet ſcđm ſe eſſet delectabilis in illo priori anteq̃ ſit nolita: non tamen poſtq̃ eſt nolita ⁊ apprehenſa in eſſe. Hoc non videt valere. q2 nõ eſt reducere ad aliquã cauſam ex pte ſui vel ignis: quare ſit nolita. Si dicas ꝙ imo. q2 impedit vel diſtrahit a conſideratione aliorum. Contra quia demones multa alia ⁊ perfecte intelligunt et ab vno obiecto ad aliud ſe transferunt. ¶ Secundo q2 ignis nõ habʒ vim actiuã ſic determinãdi intelligẽtiam angeli per modum alicuius cauſe effectiue: vt videtur quin de modo per ſuam voluntatẽ poſſit ſe libere auertere a conſideratiõe ignis: ⁊ cõuertere ad aliud obiectum cõſiderãdum. Si dicas ꝙ verum eſt q̃tum eſt ex ſe ſed vt eſt inſtrumentum dei hoc poteſt. Contra nõ poteſt determinare intellectum angeli niſi in ratione obiecti. ſed hoc nõ eſt in ratione inſtrumẽti. ptʒ. ergo ⁊c. Similiter etiã planum eſt: ꝙ nihil recipit a deo quo poſſit attingere ad talem effectum/ ſicut nec prius. ergo ⁊c.

¶ Preterea pari rõne diceretur in primo mõ: ꝙ ignis vel locus licet q̃tũ eſt ex ſe vel ex natura propria non poſſit locare effectiue ſed tantum formaliter: tamẽ vt inſtrumentum eſt diuine iuſticie: hoc poteſt. ¶ Quarto q2 vniformiter videtur affligere ignis in purgatorio aĩas ſeparatas: ſicut ignis inferni angelos. ſed per talem determinationẽ ad conſiderationem ſui non affligit. ergo ⁊c. ¶ Ultimo arguunt aliqui contra vtrũq; modũ. quia ſi veri eſſent: eodem modo poſſent demones affligi per quodcũq; aliud elementũ vel corp⁹ detinens ipos vel determinans intellectus eorũ ad conſiderationem eorum: ſicut ponũtur affligi per ignem. ſʒ hoc non videtur verum. Nam ſm Grego. quarto dyalogorum incendium patiũtur. Et ſm Auguſt. 21. de ciuitate ardore cruciantur. ergo ⁊c. Sed iſtud Grego. August.

argumentum non est efficax contra eos concede-
rent enim statim illud: quod infertur ꝙ deus ita
posset punire malignos spiritus si placeret sibi per
aquam vel per terram ⁊ huiusmodi sicut per ignez
sed punitio eorum tunc non diceretur ardor vel in
cendium: sicut quãdo fit per ignem. sed si per aquã
fieret diceretur submersio: si per terram oppressio
vel hmõi. quia nõ est ymaginãdum ꝙ veraciter lo
quendo de ardore vel incẽdio ignis corporalis: ar
deant. Nam talis calor vel ardor recipi non potest
nisi in subiecto corporali: sicut nec albedo vł nigre
do. Sic ꝙ cõtra illos tres modos dicẽdi sit arguñ

Modus alius. quo dmones cruciantur ab igne inferni.

¶ Est igitur alius modus qui rõnabili-
ter potest poni: vt videtur
ꝙ in spiritibus dãnatis est pena duplex. vna ẽ pe-
na dãni. Et cõsistit in carentia diuine visionis per
petua nec dicit aliquid positiuum in ipis. Alia est
pena sensus: ⁊ consistit in tristicia quadam ⁊ affli-
ctione positiua. Et sic culpa eorum est causa deme
ritoria prime: sic est causa demeritoria secũde. Sz
sicut deus est causa effectiua vel quasi effectiua p̃-
me substrahendo vel nõ largiendo eis beatam vi-
sionem ⁊ fruitionem pro statu illo termini vie: in
quo possent eam habere vel potuissent: nisi deme-
ruisset culpa eorum: ita deus etiaz est causa effecti
ua vel positiua secũde pene scz tristicie attingens
immediate ⁊ sicut totalis causa effectiua talis tri-
sticie: que est passio quedam opposita gaudio frui-
tionis beate saltem ẽm rationem generis: licz for-
te non ẽm rationem speciei vel propriam ratione.
¶ Secũdo potest dici: ꝙ ignis inferni in nullo est
causa effectiua vere ⁊ realiter loquẽdo respectu ta
lis tristicie vel afflictionis spiritualis ꝓprie loqn-
do: nec sicut instrumẽtuz nec sicut principale agẽs.
Et hoc videtur rationabile: sicut etiam dictum est
supra de sacramentis respectu iustificationis vel
sanctificationis: licet nõ sit omnino simile de gra-
tia ⁊ tristicia. qꝛ gratia non educit de potentia sub
iecti sicut tristicia. ¶ Tertio potest dici tamen ꝙ
ignis ẽm modum loquẽdi ꝯmuniter est causa istru
mentalis talis afflictiõis aliquo modo: sicut sacra-
mentum est causa iustificationis: pro tãto qꝛ igne
presentato vel adhibito seu determinatio ad deti-
nendum eos localiter nunc vel alias perpetuo fini
to statu vie statim ista afflictio vel tristicia causat:
⁊ habetur a deo sicut adhibito sacramento gratia
infunditur a deo. Et sicut bulla presentata vel ad-
hibita ꝯfertur prebenda. Unde ⁊ bula secundũ mo
dum loquendi dicitur instrumentum adeptionis p̃
bende: licet non causet effectiue: nec efficiat colla-
tionem prebende. ¶ Quarto dici potest: ꝙ talis af
flictio eo ipõ ꝙ ignis potest dici instrumentũ mo-
do predicto: licet nõ secũdum rei veritatem sz ma-
gis secũdum modum loquendi cõmunem potest di
ci ardor vel incẽdium: sicut submersio diceretur vł
oppressio si fieret in aqua vel in terra vel adhibita
aqua seu terra. Non ꝙ sit ꝓprie ardor vel incendiũ
igneum. ¶ Quinto potest dici: ꝙ obiectũ talis tri
sticie vel afflictionis demonumũ: que est in eis pe-
na sensus principalis est in ipis carentia beate vi-
sionis: qua vident ⁊ cognoscunt perpetuo se priua
ri: non autem ignis vel detẽtio ignia seu huiusmo
di. ⁊ talis carentia non causat in eis talem tristiciã
nec causare potest. quia priuatio est ⁊ non aliquid
positiuum: sed diuina voluntas causat in eis talez
afflictionem ⁊ tristiciam: que est circa talem caren-
tiam vt circa tale obiectum terminatiuum nõ effe-
ctiuum: et est passio quedam recepta in voluntate
demonis intensa vel magis vel minus a deo effecti
ue secundum exigẽtiam culpe maioris vel minoris
Nec est aliquod velle vel nolle seu actus elicit᷒ vo
luntatis. ¶ Sexto dici potest: ꝙ nec de necessitate
consequitur aliquod velle vel nole in actu: licz be-
ne demon possit habere nole odituum talis caren
tie ex sua voluntate. Nec oportet ad hoc ꝙ sit tri-
sticia: ꝙ consequatur aliquod nole p̃cedens in actu
sed ꝙ obiectum sit tristabile ⁊ nolibile disconueni
ens nature ⁊ bone dispositioni eius. vel non opor-
tet hoc nisi quãdo tristicia causatur a voluntate cõ
tristati: non autem si causetur a superiori agẽte pu
ta a voluntate diuina. Non igitur consequitur ta-
lis tristicia aliquod nolle angeli existẽs in eius po
testate: nec est in aliquo in angeli potestate nec q̃-
tum ad cessationem nec quãtum ad intensionẽ vel
remissionem nec quãtum ad cõtinuationez. Et ita
licet angelus possit nolle ⁊ odire talem carentiam
vel etiam multa alia que concurrunt: ⁊ cessare a ta
li nolitione vel intendere vel remittere tale nolle: si
tale nolle sit ab ipõ: non tamẽ potest aliquid varia
re vel immutare circa tristiciam ipsam: sicut patet.
videtur ergo sine calumnia sic posse dici. ¶ Septi
mo dici potest vniformiter de tristia animarum: q̃
sunt in purgatorio circa carentiam beate visionis
ad tempus ex demeritis suis: quorum penam sol-
uunt in purgatorio apposito vł adhibito illo igne
in quo detinentur ad tempus. ¶ Ultimo potest di
ci: ꝙ nõ oportet ignem actu presentari vel esse pre-
sentem demoni. Nec oportet ꝙ demones q̃tuncũ-
q̃ damnati ⁊ per illum ignem modo supradicto af
flicti portent secum talem ignem per mundum dis
currentes: sed sufficit ꝙ sint extra statum vie ad ta
lem ignem deputati: sicut nec oportet semper ꝙ in
strumentum semper sit presens illi: cui confert pre
benda: sed sufficit ꝙ ad hoc instrumentum sit depu
tatum: ⁊ sit aliquis conferens prebendam: sicut pa
tet. ⁊ sic etiam de animalib᷒ purgatorij dici potest
¶ Si modus iste dicendi placet teneatur. Uerum
est tamen ꝙ est vnus alius: qui videtur probabilis
secundum positionem aliquorum de sacramentis,
ꝙ ignis seu locatio in igne vel deputatio ad ignez
pro statu termini vie hui᷒ est dispositio necessitãs
ex ordinatione diuina exigentibus demeritis sicut
causa demeritoria ad talem afflictionem vel tristi-
ciam: ⁊ est causa effectiua talis afflictionis non ha
bens tamen actionem aliquam elicitaz respectu ta
lis afflictionis vel tristicie: sicut nec sacramentum
vel susceptio sacramẽti respectu gratie. Et inten-
ditur vel remittitur in diuersis. scilicet talis affli-
ctio scd̃m exigentiam vel demeritum maioris vel
minoris culpe. Et sic ignis diceretur instrumenta
lis causa: sicut sacramẽtum aliquo modo dicitur in
strumentum licet non proprie. Quia tamẽ illã opi
nionem de sacramentis non tenui: nec istam etiam
teneo. Et potest argui quãtum ad aliqua vnifor-
miter contra eam: sicut et ⁊ cõtra illam. Hec de pri
mo articulo principali.

Ignis inferni an affliget spũs hominũ dã.

¶ Quantum ad secũdum ar
ticulum. an scilz ignis inferni affligat vel cruciet
spiritus malos hominum separatos a carne vnibi

les tamē corpori vel carni. dicūt omnes q sic et est conclusio nota ex fide et auctoritatibus sanctorum.

Grego. ¶ Prima est gregorij libro quarto dyalogorum: vbi dicit sic. quod mirum: si anime antequam recipiant corpora corporea possint sentire tormenta scilicet possint a corpore affligi vel torqueri. ¶ Secunda est

August. Augustini. xxi. de ciuitate dei capitulo. x. Cur nō dicamus quibus miris veris tamē modis spūs corporeos id ē corpori vnibiles posse pena corporalis ignis affligi. Et hoc probat ibidem. quia spiritus humani poterunt corporum suorum vinculis insolubiliter alligari. et pari ratione possunt ab ipso corpore cruciari. ¶ Tertia est Gregorij. quarto dya-

Grego. logorum capitulo. quarto. Si spiritus merētis hominis detinetur in corpore. cur nō post mortem in corporeus spiritus corporeo igne teneatur. possūt ergo ab igne cruciari vel affligi. et qua ratione possunt cum iam pro actu culpe modo puniātur: tenēdum est: q de facto per ignem affligūtur.

Quo mō ignis iferni affligat spūs hoīm dānatorum .1. modus.

¶ Sed de modo est magnum dubium per quem est hoc possibile. Et preter modos dicēdi aliorū supradictos de demonibus in precedēti articulo ponitur vnus modus talis. q ignis iferni eādem afflictionē quā faceret in aīa coniuncta corpori comburēdo corpus mediante ipso corpore et sensibili dolore corporis potest causare ipse ignis immediate in anima separata a corpore sine nouo miraculo ex ordinatione diuina.

¶ Alius modus ponitur: q aīa separata affligitur ab igne pro tanto. quia scit et cognoscit: q ignis ille postea

Scdsmodus. affliget corpus suum: et seipsam cōsequēter mediāte corpore suo et super hoc affligitur vehementer et tristatur: sicut anima latronis de proximo suspendendi tristatur et affligitur: quia scit et cognoscit corpus suum suspendendum: et scit etiam seipsam mediante corpore affligendam.

¶ Contra primū modum dicēdi quia nō reputo eum verum

Z. 1. mod. primo arguo. quia licet obiecta sensibilia vel fantasibilia mediantibus sensibus vel fantasmatibus possint mouere intellectum coniunctum ad aliquā noticiam abstractiuam: non tamen ad eandem noticiam possunt immediate immutare: vt videtur. Nam illa media concurrūt ad talem noticiam in ratione cause. Causa aūt creata nō potest facere immediate quicquid potest facere alia mediāte. sic in proposito de dolore vel afflictione. ¶ Secūdo quia dolor ille vel pena sensus seu tristicia est multo grauior: quam posset ignis causare in anima mediāte corpore vt videtur. ¶ Tertio quia dato q ignis ille presens nō esset: adhuc ita bene affligeretur et vniuoce sicut ab igne presente: vt patet in demonibus non sic autem loquēdo de afflictione: quam causaret in anima mediante corpore. ¶ Similiter etiā. Quarto et tactum est in primo argumento. quia ignis non potest dici totalis cā afflictionis spiritualis: quam pateretur aīa cōiuncta ad cōbustionem corporis: sed dolor sensibilis vel aliquid aliud mediū: quod nō potest inueniri in anima separata ad hoc concurrit. ¶ Quinto quia vniformiter vidētur anime cruciari ab illo igne et demones: et vniformiter loquū sancti de vtrisque. Non sic autem demones cruciantur. ergo et cetera.

¶ Contra secūdum modum etiā videtur: quia appropinquat primo mō dicēdi de demonibus superius improbato q ex sola apprehēsione cruciatus futuri in corpore anima per ignem crucietur. ¶ Scdo quia vniformiter anime et spiritus demonum cruciantur. ¶ Tertio quia cruciatus ille vel tristicia est multo maior et grauior quam tristicia ex apprehensione pene future possit esse et quam esset tristicia inflicta mediāte corpore: dato q actu infligeretur. quare et cetera. Z. 2. mod.

¶ Dico igitur: q recte vniformis ē modus quo aīe separate in inferno per illum ignem cruciātur: sicut dictum est supra de angelo. Et dico q illa tristicia perseuerabit in aīa cōiuncta: quādo iterum corpori vnietur cum dolore sensibili corporeo: et forte intendetur: et perficietur vel augebitur: sicut et secundum aliquos gloria beatorum resumptis corporibus intendetur et perficietur. Hec de secūdo articulo principali. Modus doctoris

¶ Quantum ad tertium articulum de corporibus resumptis: an scilicet in inferno corpora damnatorum ab igne affligentur. seu etiam torquebūtur. Dicūt oēs q sic. Et est hoc certum ex illa auctoritate superius adducta. Math. xxv. Discedite maledicti in ignē eternum. et cetera. Et per aliam etiam in Math. Exibūt angeli: et separabūt malos de medio iustorum: et mittēt eos in caminū ignis et cetera. Et est apud fideles conclusio certa. Ignis inferni an affli. corpora dānatorum Math. xxv.

¶ Sed de modo est aduertendum: q immutatio corporis aīati et sensitiui ab igne potest intelligi duplex. vna que dicitur realis. alia vero que dicitur intentionalis. Realis immutatio dicitur/ que terminatur ad formā realē eo modo quo forma realis distinguitur cōtra intētionalem. sicut calor vel albedo seu color dicitur forma realis: nō aūt species vel intētio caloris seu coloris in medio vel in organo. Etiam dicūtur tales forme reales nō solum quia sint aliquid extra itellectū quia isto modo intētionales dicerentur reales: sed quia sunt tales forme que possunt terminare actiōes reales in se et secundum se: siue actiones ille sint sensuum siue sensibiliū et nō sunt rationes tendēdi in alia vel cognoscendi alia sicut similitudines vel species ipsorum: cuiusmodi sunt forme intētionales vt sic. et quia etiam plus habēt de permanētia in subiecto quam intentionales. et secundum ipsas subiecta dicūtur simpliciter et realiter talia: nō autem secundum formas intētionales: que sunt pure tales vnde medium nō dicitur realiter coloratum per speciem coloris: vel realiter calefactum per speciem caloris nec etiam organum: sicut per colorem vel calorem dicitur aliquid calidū vel coloratum. ¶ Mutationes vero intētionales dicūtur ad formas intentionales vt sunt species pure sensibilium vel actus sentiēdi et huiusmodi. Ignis igitur circa corpus sensitiuum potest habere immutationem realem realiter calefaciendo ipsum: et imprimendo sibi calorem Unde et realiter calefacit carnem sic etiam vt ab alio possit sentiri et in mutationem intentionalem: qua potest imutare sensum vel organum/ vel totum coniunctum ex sensu et organo immutando primo ad speciem caloris et deinde ad sensationem vel actum sentiendi et ad talem immutationem excellentem et improportionatam bone dispositioni sentientis sequitur dolor in appetitu

Nō hec.

Realis imutatio

Intentionalis immutatio.

Aduerte sensitiuo. ¶ Secūdo est aduertendum: ꝙ differūt
iste due imutatiões. quia possunt esse sine inuicem
vel ꝯsimiles ipsarum. Hoc patet. quia ignis potest
habere imutationem realem eiusdem rationis res-
pectu ligni calefaciēdo ipm realiter: sicut respectu
carnis. Et tamen respectu illius nō potest habere
immutationem intentionalem ⁊ similiter econuer-
so intentionalis potest esse sine reali. Sicut ſm ali
quos in beatis poterunt esse imutationes intentio
nales ſm sensum: non tamen immutationes reales
quia erunt simpliciter impassibiles ⁊ imortales.
Et apparet etiam i nobis de visu vel oculo: qui fre
quenter immutātur a colore intentionaliter ⁊ nun
ꝗ̄ realiter. Secundo patet ꝙ differunt iste imuta-
tiones. qꝛ quādo se concomitantur vna potest esse
valde intensa ⁊ alia valde remissa vel econuerso. si
cut patet si aliquis habeat manum multum infrigi
datam: ⁊ ponat eam iuxta ignem licet modicum ca
lefiat: ⁊ immutatio realis sit modica: tamen intēse
dolet: ⁊ affligitur sensibiliter. ⁊ per consequēs im-
mutatio intentionalis est intensa. quia secundum
illam dolor sensibilis mensuratur. Aliquando ecō
uerso immutatio realis est intensa. ⁊ tamen inten-
tionalis est modica ⁊ remissa. sicut patet in manibꝰ
istorum fabrorum: que licꝫ multum calefiant: tamē
valde modicum dolent: ⁊ sentiunt. Tertio hoc pa-
tet quia immutatio realis frequēter est vniuoca in
tentionalis vero vt in pluribus ⁊ quasi semper im
mo semper ęquiuoca. Quarto etiam quia realis
nunꝗ̄ causat dolorem sine intentionali. Patet in
ligno calefacto. sed intentionalis imutatio bene si
ne reali: sicut patet. ꝙ aliquis frequenter dolet su-
per verbo audito vel aliquo turpi vel tristi viso li-
cet realiter nō immutetur ab illo. quare ⁊c.

Quo coꝛ-poꝛa dā-natoꝛum affligenꝭ .1. opinio ¶ Tertio ad propositum videretur ali-
quibꝰ posse dici: ꝙ cor
pora damnatorum solum patientur ab igne ⁊ affli
gentur vel imutabuntur passione vel immutatio-
ne intentionali ⁊ non reali. Tum quia illa sufficit
ad dolorē causandum in appetitu sensitiuo sine rea
li. Tum quia non est verisimile: ꝙ deus velit multi
plicare miracula circa damnatos sine necessitate.
Si autem ponatur ibi immutatio vel passio realis
ponuntur plura miracula ꝗ̄ si ponatur immutatio
vel passio intentionalis tantum. quia cū passio rea
lis sit consumptiua corporis: eo ꝙ est per se inducti-
ua qualitatis incompossibilis in aliquo gradu suo
complexioni ⁊ dispositioni corporis vel mixtioni
requisite ad hoc vt anima maneat in corpore: vide
tur ꝙ miraculum esset: si talis qualitas non induce
retur vel si induceretur si corpus non cōsumeretur
vel corrumperetur. Non sic autem apparet necessa
rium miraculum ponendo tantum immutationem
vel passionem intentionalem. imo nec videtur ibi
esse aliquod miraculum: nisi ꝙ corpus non corrum
pitur consequenter ad vehemētiam doloris. quod
tamen non videtur nouum miraculum cum mira-
culo resurrectionis ⁊ pertinens ad ipsum. quia sta-
tus resurrectionis est status incorruptionis.
¶ Tertio etiam. qꝛ secundum scripturam in Job
dānati transibunt ab aquis niuium ad calorem ni-
mium. Et licet secūdum superficiem littere salua-
retur alternatio afflictionum ex calore vel frigore
nimio ponēdo imutationem vel alterationem rea-
lem: tamen non posset saluari quomodo paterētur
simul ⁊ in summo a contrarijs: nisi ponēdo immuta
tionem intentionalem tātum. quia ꝯtraria nō sunt
simul compossibilia in summo inesse reali: sicut spe
cies eorum inesse intentionali. ⁊ ita saltem oportet
ibi ponere aliquam immutationēm intentionalem
sine reali: vt videtur vel si non sit hoc necessarium:
saltem ꝓbabile est: ꝙ ponatur.

¶ Istud non videtur mihi sꝫ puto: ꝙ rea
liter ⁊ intentionaliter imu- ꝯ ꝓcedentem opi.
tabuntur ⁊ ab igne patiētur. Nec video in hoc plu
ra miracula ꝗ̄ in primo. Nam ponēdo imutatio-
nem intentionalem tantum ponitur primo vnū mi
raculum excludens imutationem realem nam actī
uo naturali sufficiente non impedito ⁊ approxima
to passiuo disposito miraculum est: ꝙ non agat in
passiuum actione sibi cōueniente ignis autem est
huiusmodi actiuum ad immutationem realem res-
pectu corporis sibi presentati: vt patet. Similiter
miraculum est. quia ita ad vehemētiam imutatio-
nis intentionalis ad quam sequitur intēsus dolor
vel timor in appetitu sensitiuo: sequitur mors sal-
tem secūdum eos. sicut ad immutationem realem.
igitur sicut miraculum esset: ꝙ posita passione rea
li non dissolueretur corpus ⁊ armonia vel propor-
tio eius: ita posita etiam sola imutatione intētiōa-
li vehementi ⁊ improportionata complexioni cor-
poris. ¶ Si dicas ꝙ dolor qui sequitur ad immu
tationem intentionalem: ⁊ quicquid se tenet ex par
te eorum: non contrariantur formaliter illi qualita
ti requisite ad dispositionem corporis. sicut calor
in summo: qui induceretur per immutationem rea
lem sed tātum virtualiter: ita ꝙ tantum effectꝰ do-
loris suspenditur qui est in iudicio mortis vel dis-
solutionis corporis. ⁊ ita suspensio reducitur ad an-
tiquum miraculum incorruptionis: quo etiam cō-
traria intrinseca ab actione corruptiua suspendun
tur. Ita diceretur etiam ꝙ nō est vis: an dolor cō-
trarietur formaliter: sed sufficit ꝙ virtualiter ⁊ mi
raculose effectus eius suspenditur: vel si non mira
culose nouo miraculo sed reducto ad antiquum mi
raculum: pari ratione dicetur de effectu imutatio
nis realis: ꝙ suspendetur. licet ipsa ponatur. ⁊ hoc
siue effectus sit per se vt forma accidentalis termi
nans: ita ꝙ erit talis imutatio puta calefactio sine
proprio termino puta sine illo calore improportio
nato: siue sit effectus consequēs puta mors vel cor
ruptio seu dissolutio corporis: dato ꝙ ꝑ se effectꝰ
iudicatur. vtrūqꝫ enim absolute loquēdo est possi-
bile. Et diceretur etiam ꝙ quodcūqꝫ istorū pona
tur. ad antiquum miraculum reducetur. quare ⁊c.
¶ Si dicatur ab alijs: ꝙ dolor cōsequēs imutatiō
nem intentionalem: nec aliqua imutatio intentiōa
lis infert mortem secūdum August. 21. de ciuitate
dei capitulo tertio. Ubi videtur dicere ꝙ corpora August.
dolorem possunt inferre aīabus non mortem: quia
nō est conueniēs vt mortem faciat: quod dolorem
facit. Et ita ad dolorē non necessario seqtur mors
Et hoc videtur ibidem probare. quia ad animam
magis pertinet dolere ꝗ̄ ad corpus ꝗ̄tuncūqꝫ sint
coniuncta. si igitur ad dolorē sequitur mori: ad ani
mam magis pertinet mori ꝗ̄ ad corpus qđ est fal-
sum. ⁊ iterum ibidem arguit. ad dolorem non seq-
tur oppositum eius: quod dolor presupponit: ⁊ se-
quitur ad dolere: sed ad dolere sequitur viuere. qꝛ
dolere presupponit viuere. et omne dolens viuit.

ergo ad dolere non sequitur mori. Dico ꝙ parum valet hoc pro eis: quicquid sit de hoc quia pari ratione nec ad aliquam īmutationem realem continui sequeretur mors vel dissolutio corporis. qr immutari presupponit esse: ⁊ infert ipm: sicut dolere presupponit viuere. ⁊ relinqt ipm vel ifert. q̄re ⁊c̄.

⟨Resolu. doctoris⟩ **Videtur ergo** mihi dicendum ꝙ patiuntur duplici passione ⁊ reali scilicet ⁊ intentionali. quia ⁊ si eēt ibi intentionalis sufficiens ad punitionem eorum: tamē miraculum esset: ꝙ quātum ad actum poneretur intentionalis sine reali in medio tactus: puta in carne. ⁊ ita eēnt ibi ⁊ fierent plura miracula sine necessitate: vt videtur. vel saltem tot miracula hinc ⁊ inde: ⁊ modus sensus est naturalis: puta cū reali immutatione. quare ⁊c̄.

⟨Adrōes 1. opinio⟩ **Ex his patet** quid sit dicēdum ad primum ⁊ secūdum aliorum secūdum eos īmutatio sensibilis vel intentionalis sit talis ꝙ ad ipsam tātum positā sine reali mors sequatur naturaliter. Ad tertium dico: ꝙ nō est impossibile corpora simul īmutari realiter a cōtrariis ⁊ intense simul virtute diuina. Et puto: ꝙ ita fiet in aliquibus: licet nō cōmuniter forte nec vt in pluribus: sed transibūt sicut dicit illa scriptura ab aquis vel a frigoribus niuium. ⁊c̄. Similiter etiam de īmutatione intētionali. quia fiet ibi naturaliter ⁊ ita prima immutatione reali: licet species vel immutationes seu termini earum nō sint sic contrarii sicut immutationum realiter. ⁊ magis naturaliter possent stare simul ꝙ illi: tamē non oportet ponere ꝙ sint simul in quolibet: vel futura sint sed in illis in quibus erunt immutationes reales naturaliter ꝑuie simul: ⁊ alternatim in quibus alternatim.

⟨Sūmatō ꝑdictor.⟩ **Si igitur** patet quomodo corpora dānatorum ab igne patientur vel intentionaliter tātum scdm aliquos vel intentionaliter et realiter scdm alios. quia ad neutrum istorum est ratio cogēs nec auctoritas: vt videtur. ⁊ licet ad vtrūq; sequeret dolor in appetitu sensitiuo: ⁊ tantus dolor ꝙ sequeretur mors ⁊ dissolutio corporis. naturaliter tamen nunq̄ morietur. quia suspendet deus actionem vel passionem corruptiuam ipsorum: ne vnq̄ moriātur. vel corpora eorum dissoluātur. quia actio corruptiua vel passio est naturaliter posterior illa immutatione siue reali siue intentionali ⁊ essentialiter distincta. ⁊ sic potest prima fieri a deo siue secūda. Iuxta illud ⟨Job. xx.⟩ Job. xx. Licet omnia quecūq; fecit nec tamen cōsumetur. Et illud Isaie Vermis eorum nō morietur: ⁊ ignis eorum nō extinguetur. Et illud ⟨Math. xxv.⟩ Mathei. xxv. Discedite maledicti. ⁊c̄. Illud ⟨Apoca.⟩ Apocalipsis. Desiderabunt mori: ⁊ fugiet mors ab eis. ⟨Obiectō⟩ Si vero dicat ꝙ ad immutationem intētionalem tātum: nō sequitur dolor quia homo beatus si esset in illo igne posset tactus eius intētionaliter immutari: ⁊ tamē nō doleret appetitus eius sensitiuus. Preterea qr operatio cuiuslibet potentie est sibi delectabilis. ergo sensatio sine immutatione reali precipue est sibi delectabilis vel sensui. non igitur dolorosa: nec ad ipsam sequitur dolor: vt videtur. Tertio quia appetitus sensitiuus nō est nisi propter naturam. igitur nihil est sibi disconueniens nisi quia nature: sed nature nō est discōueniens immutatio intentionalis tātum: sed realis. ergo nec appetitui. ergo non est dolorosa. Ad ista dicendum: ꝙ ad ⟨Solutio obiecti ꝑceden.⟩ dolorem sequētem immutationem intentionalem potest sequi mors ⁊ corruptio: sicut ad talem immutationem potest sequi dolor secūdum opinionē aliquorum: sicut est tactum supra. Et quicquid sit de morte vel corruptione: dico ꝙ posita īmutatiōe intentionali excellente: sequitur naturaliter dolor in appetitu sensitiuo. Quādo dicis de beato: ꝙ non doleret in inferno si immutaretur. sensibiliter vel intentionaliter tantum ⁊ vehemēter. Dico: ꝙ verū est. quia ꝓhiberetur passio doloris ex statu sue impassibilitatis vndecūq; accipiat illa īpassibilitas. sed si suis naturalibus relinqueretur. ita doleret sicut dānatus si vehementer īmutaretur. Aliter soluitur: quia sensus beati est ita ꝑfectus: ꝙ nō oportet dare excellens sensibile respectu eius. ⁊ per cōsequēs nō immutaretur vehemēter ⁊ improportionaliter ab excellēte sensibili nec ad talem immutationem sequeretur dolor. Tertio soluitur: ꝙ cum dolor non causetur in ipso sensu sed in sensitiuo appetitu: ⁊ appetitus sensitiuus beati sit totaliter q̄etatus ⁊ completus delectione sensibili: et delectio sensibilis excludat tristiciā quācūq; octauo Ethi. Nullus dolor causari posset in appetitu sensitiuo. Non curo de istis solutionibus. sed teneo me ī prima. Ad scdm dicendum ꝙ operatio potētie circa obiectum improportionatum ⁊ disconueniens sicut in ꝓposito non est delectabilis appetitui. sed magis tristabilis: ⁊ ad ipsam sequitur tristicia ī appetitu naturaliter. Ad tertium dicendum: ꝙ talis immutatio intentionalis bene est disconueniēs nature s̄m sensum ⁊ appetitum sensitiuum. Nec oportet ꝙ omne disconueniens nature sit primo et īmediate sibi discōueniēs prout distinguitur a sensu vel appetitu sed magis econuerso. Si arguas ꝙ si est discōueniens nature: quia sensui ⁊ appetitui. igitur talis immutatio intētionalis tantum ⁊ dolor sequens potest corrumpere naturam. Respondent aliqui ꝙ verum est ad talem immutationem intentionalem terminatam ad sensationem. Et ad dolorem sequētem vel timorem potest sequi mors: ⁊ dolor vel timor excessiuus occidit: ⁊ nō solum immutatio realis: sicut patuit ī aliquib⁹. Alii dicunt: ꝙ hoc est impossibile: nisi concomitante immutatione reali ab excellenti sensibili: quod nō solum immutet intentionaliter sed etiam realiter: vt patet secūdum eos: quia cum quacūq; immutatione intentionali tātum stat quelibet dispositio realis ipsius corporis ad animam. ⁊ per ꝯsequens stat animatio corporis ab anima ⁊ vita: vt videtur. Hec de tertio articulo principali.

Ad primum principale ar/ ⟨Adrōes ꝑncipa.⟩ gumentum ⁊ ad secūdum cum sua confirmatione vnico verbo posset solui tenēdo illum modum: quē posui: secūdum quem ignis dicitur affligere spiritus separatos siue hominum siue angelorum. quia ignis ibi nihil agit vere ⁊ realiter: vt dictum ē supra. tamē quia argumenta necessario concludunt: Dico ad primum ꝙ quando dicit: ꝙ agens est prestantius patiente. dico ꝙ agens totale vel principale equiuocum est nobilius passiuo vel subiecto/ seu materia regulariter loquendo: non accipiendo ipsum passiuum secūdum se: sed quantum ad illud quod recipitur in ipso vel causatur a tali agente;

quod est formalis terminus actionis. quia agens totale ꝛ principale vel etiam nō principale equiuocum in nobilius formali termino actiōis. sed si nō est agens totale non oportet ꝙ sit nobilius. Quādo dicis: ꝙ ignis non est prestātior spiritu: dico ꝙ non oportet: sed sufficit si causat aliquid in spiritu sicut causa totalis equiuoca ꝙ nobilior sit illo causato formali termino: nō sic autem oportꝫ de agente totali vniuoco: vt patet. Si vero ignis non causat aliquid in spiritu sicut causa totalis non opꝫ: ꝙ sit nobilior in illo causato. Ex ista propositione: nec vniuersaliter oportꝫ ex illa propositione: ꝙ sit nobilior spiritu ipō licet causet aliquid in ipso.

¶ Aliter soluitur ꝙ agens inquātum huius ꝛ inquantum habens potentiam actiuam est nobilius patiente ꝛ receptiuo secūdum huius: ꝛ inquātum habet potentiam passiuam. quia potētia actiua ex ratione sua et genere suo nobilior est ꝙ̄ potentia passiua. Unde est dare aliquam potentiam actiuaꝫ simpliciter nobiliorem ꝙ̄ passiua scilicet potentiā diuinam actiuam. Nota. Sed dico: ꝙ istud non est vniuersaliter loquendo verum. quia eadem simpliciter indistincta potentia extra intellectum potest esse potentia actiua ꝛ passiua: sicut dixi in secundo de voluntate. Idem autem non est prestantius seipso. Secūdo quia aliquid simpliciter ignobilius ꝙ̄tuꝫ ad illud quod est sibi potentia actiua: potest agere in aliud simpliciter nobilius quātuꝫ ad illud quod est sibi potentia passiua. patꝫ nam potentia actiua agendi aliquid in substantiam potest esse accidēs: ꝛ potentia passiua substantie est substantia. Similiter etiam si obiectum sensibile quod est qualitas sensibilis vel fantasma mouet intellectuꝫ possibile quomodo est inuenire in eis nobiliorem potentiaꝫ ꝙ̄ sit potentia intellectus. Unde dico: ꝙ non oportet potentiam passiuam semper ꝛ vniuersaliter eē innobiliorem potentia actiua. Nec videtur valere predicta solutio. ¶ Aliter soluitur: ꝙ agens est prestantius patiente ꝙ̄tum ad respectum actionis quia est nobilior ꝙ̄ respectus passionis. Cōtra quia respectus actionis in deo ad creaturam ꝛ respectꝰ rationis ꝛ respectus passionis potest esse realis. sꝫ ēns rationis non est prestātius ente reali: ergo nō ēst adhuc vniuersaliter verum illud. ¶ Aliter soluitur: ꝙ illa propositio non est vera de agente instrumentali sed de agente principali. Ignis autem est agens instrumentale. Sed dico: ꝙ agens instrumētale vel attingit ad effectum aliquem / ꝛ vere agit aliquid: ꝛ tunc vel sicut causa totalis vel sicut causa partialis: ꝛ tunc ideꝫ qd̄ prius. aut nihil attingit nec agit effectiue: quod magis puto loquendo proprie de instrumēto: ꝛ tunc non tenet regula de ipō quare ꝛc̄. ¶ Adhuc aliter soluitur ꝙ est duplex potentia passiua. Una receptiua vel subiectiua: et de illa non oportet ꝙ actiua sit semper nobilior. Alia est obiectiua vel transmutatiua de qua obiectiue vel quasi conuersiue ꝛ per transmutationē fit actus ꝛ de illa verum est: ꝙ potentia actiua trāsmutans ꝛ ad actum reducens semper est nobilior. Sed istam potentiam transmutatiuam non intelligo sic ꝙ sit aliquid in re extra preter materiam vel subiectum: ꝛ preter formam in potentia de quo fiat forma. Uerum est enim: ꝙ de forma in potentia fit forma in actu. sed forma in potentia est nihil. Et ita de illa potentia transmutatiua est sermo: sicut de nihilo. Nec debet dici potentia passiua: vt accipitur ī proposito: nisi valde impropie. Et tūc esset sensus propositionis: ꝙ actiuum est nobilius ꝛ prestantius passiuo: quia id quod est in actu ē nobiliori modo: ꝙ̄ illud quod est in potentia ꝛ perducibile per illud quod est in actu. Et hoc est verum. quia nobiliori modo est aliquid in actu ꝙ̄ in potentia. non solum cōparando aliquid ad aliud: sed idē ad seipsum. Et ita non solum est prestantius passo vel passiuo sed posset dici ꝙ idem seipō: licet minꝰ proprie: quia idem nō est simul in actu et in potentia obiectiua. sicut possibile est: ꝙ vnum sit in actu ꝛ reliquum in potentia. ¶ Ad secūdum principale dico: ꝙ nō oportet quodcūqꝫ actiuuꝫ vel passiuū communicare in materia: sed si actio sit vniuoca: et passiuum sit materia ex qua componatur ꝓductuꝫ. sicut ex materia ꝛ forma fit vnum generatum: bene oportet: ꝙ generans vel agens communicent in materia: et ꝙ agens sit compositum ex materia et forma. non oportet autem in actionibus equiuocis semper: vt patꝫ secūdum Commentatorem: qui negauit materiam in celo: ꝛ tamen posuit celum agē re in materiam inferiorem generando ista inferiora. Sic diceretur de igne: qui agit equiuoce in angelum si tamen agat aliquid. Nec oportet ꝙ angelus habeat materiam propter hoc. Unde propositio vera est de agente / et passo secūdum actionem vel passionem vniuocam generationis substantialis vel dispositionis ad ipām ab agēte vniuoco ipsi generato vel corrupto. De contractu vel presentia per contractum dico: ꝙ non semper requiritur talis contractus presentie agentis ad passum ꝛ econuerso: sed sufficit contractus virtualis. Et patet ꝙ non requiritur contactus corporum secundum vltima. quia tunc angelus non posset mouere celū similiter nec realis presentia quia tunc celum nihil posset hic inferius generare cum nō sit realiter presens hic inferius. ꝛ vbi generat aliquid puta aurū ꝛ ferrum in visceribus terre. quod non potest dici generari a terra: que est corpus simplex: nec ab aliquo alio corpore. Sufficit igitur ꝙ agens presens sit virtualiter. id est ꝙ virtutem habeat producendi aliqd in passiuo vel receptiuo. sed ꝙ sit presens vel distans realiter hoc accidit. ¶ Ad confirmationem de assimilatione dicitur: ꝙ angelus vniuoce bene assimilat sibi passum secūdum formam eiusdem rationis quam habꝫ sed non oportꝫ de agente equiuoco: ꝙ assimilet isto modo sibi passum secūdum ꝓpriam rationem: sed secūdum rōnes aliquas entis cōmunes. in quibus cōueniūt agēs ꝛ effectꝰ ꝓductus vel passum secūdum formam productam. Et cum dicis: ꝙ ignis non assimilat sibi spiritum in forma corporali: conceditur. nec in forma spirituali: verum est vniuoce sed equiuoce: si tamen in spiritu causet talem formam. Aliter dicitur: ꝙ ꝓpositio illa vera est de agente principali. ꝛ sic deꝰ assimilat sibi angelum. quia tristiciam quam habet deus in conceptu: ponit in ipō in effectu. sicut artifex assimilat sibi materiam suo modo. ignis autem non: cum sit agens non principale sed potius instrumentale ponendo: ꝙ agat in spiritū non oportꝫ: ꝙ assimilet. Si dicas: ꝙ secūdum August. xij. super Genesim: non sunt corporalia sed corporalibus similia: quibus anime exuste afficiūtur. Potest August. exponi de illis quibus anime afficiuntur sine

Ad secūꝫ ꝓcipale

diate ⁊ per modum subiecti: cuiusmodi est tristicia
ipsa: que non est corporalis sed similis corporali:
eo modo quo effectus est similis sue cause equiuo-
ce saltem similitudine remota et longinqua. verū
est ergo illud de afficiente formaliter animam: nō
oportet aūt: ꝙ cēt de afficiēte effectiue. ¶ Ad ter
tiū quod occurrit de corporib⁹: ꝙ passio magis fa
cta abijcit a substātia sexto. thopi. dico ꝙ talis pas
sio realis qualis est illa: qua patientur corpora dā
natorum ab igne: abijcit a substantia saltem dispo
sitiue: et tandem dico: ꝙ corpora dānatorum cur
sui naturali relicta cum sint mortalia et passibilia
corrūperent. consequenter ad talē passionē magis
factā: nisi virtute diuina suspēderet actio vel passio
corruptiua ipsoꝝ ab extrinseco sicut etiā ab intrīse
co modo supradicto. quia licet velit influere ad ta
lem passionem vel immutationem realem ⁊ inten-
tionalem ab igne: nō tñ vult influere ad corruptio
nē substātie: sed vult ipas perpetuari in tormētis.

¶ Distinctionis. xlv.
Questio Prima.

Circa istam distin
ctiones quia in fine tractatur
vel queritur: an anime separa
te beatorum cognoscant ora-
tiones que dirigūtur ad ipos
¶ Quero de cognitione ani
me separate. primo vtrū ani-
ma hūana separata possit ali-
3. de aīa. quid intelligere. ¶ Videtur ꝙ non. tertio de aīa
dicitur: ꝙ sic se habent fantasmata ad intellectum
sicut sensibilia ad sensum. sed sensus nullam sensa-
tionem vel cognitionem potest habere: nisi mouea
tur a sensibili ergo nec intellectus nisi moueatur
a fantasmate. sed intellectus separatus non mo-
uetur a fantasmate. quia nō est vnitus fantasma
ti. Non mouetur autem nisi a fantasmate: cui vni-
tur: alioquin posset moueri a quolibet fantasmate
ergo ⁊c. ¶ Secūdo sic. si intellectus separat⁹ pos-
set aliquid itelligere: posset noticiam aliquam a re
bus acquirere: quia a cognito gignitur noticia. ix.
9. de tri. de trini. sed hoc est falsum. quia tunc frustra vnire
tur corpori. Non enim vnitur corpori nisi propter
perfectionem propriam acquirendam scilicet itel-
lectionem mediantibus sensibus. ergo ⁊c.
¶ Tertio sic. operatio propria totius essentialis
nō potest cōuenire parti: sicut nec esse toti⁹ potest
conuenire parti patet. Sed itelligere est operatio
propria totius hominis. Patet primo de anima ⁊
primo Ethicorum. ⁊. 10. quia in hoc consistit feli-
citas hominis. Similiter etiam propria est alicu-
ius speciei. ⁊ non nisi hominis. quia ab ipō accipit
differentia specifica hominis. ergo ⁊c.
Auicen. ¶ Contra Auicen. sexto naturalium ani-
ma separata clarius videbit ve-
Sapi. 9. ritatem ꝙ coniuncta. Et concordat cum illo Sa-
pien. nono. Corpus quod corrumpitur: aggrauat
animam. Igitur videtur ꝙ perfectius itelligat se
parata ꝙ coniuncta.

¶ In ista questione sic procedā
¶ Primo inquiram vtrum anima separata a cor-
pore possit naturaliter aliquid intelligere. ¶ Se-
cundo vtrum possit noticiam nouam aliquā ex re-
bus corporalibus precipue acquirere. ¶ Tertio
vtrum possit separata existens intelligere quidita
tes sibi habitualiter notas ⁊ recordari eorum que
nouit coniuncta. ¶ Vltimo ad rationes.

¶ Quantum ad primum ar-
ticulum videretur alicui: ꝙ anima separata nō pos aīa sepa-
sit naturaliter aliquid intelligere. Amoto eo quod ta an pos
est essentialiter prius: amouetur id quod est poste- sit aliqd
rius. sed esse formam vel informare corpus est eēn nāliť in-
tialiter prius in anima ꝙ intelligere. probatio. qr telligere
informare vel esse formam corporis conuenit ani- 1. opinio.
me ex sua diffinitione ⁊ per essentiam suam. intelli
gere autem conuenit anime per aliquid posterius:
puta per potentiam. ergo ⁊c. ¶ Secūdo sic. opera
tio intelligendi naturaliter aliquid in anima depē
det necessario ex fantasmate. pbatio. quia alias exi
stente anima cōiuncta cum nō habeat minus per-
fectum esse immo magis perfectum ⁊ ita perfectā
speciem obiecti sicut separata: nō esset necessarius 3. de aīa.
recursus ad fantasmata. quod est cōtra Aristo. iij.
de anima. Intelligētem enim necesse est fantasma
ta speculari. sed planum est: ꝙ nihil in anima sepa-
rata essentialiter depēdet ex fantasmate. ergo ⁊c.
¶ Tertio sic. si anima separata intelligit aliquid:
intelligit sine fantasmate. sed intelligere sine fan-
tasmate est simpliciter nobilius ꝙ intelligere cum
fantasmate. patꝫ in angelo ⁊ in nobis. cum igitur
anima coniuncta intelligat cū fantasmate: nobili⁹
intelliget separata ꝙ cōiuncta. et per consequens
nobilius esse habebit ꝯiuncta ꝙ separata: sicut no-
bilius operari. ⁊ sic ad malum suum ⁊ imperfectio-
nem reunietur corpori in resurrectiōe: qđ ē falsuꝫ.
¶ Quarto sic. ꝙto forma est nobilior ⁊ perfectior
tanto minus videtur esse limitata ⁊ determinata ad
modum operandi: ⁊ sibi vidētur posse ꝯuenire plu
res modi. ⁊ ꝑ cōsequēs si ipa limitata est determīa
ta ad vnum: multo fortius forma que est minus no-
bilis ⁊ perfecta. sed angelus est forma subsistens
multo nobilior ⁊ perfectior ꝙ anima ⁊ tamen limi
tatus ⁊ determinatus ad vnum modum intelligen
di precise. quia ad intelligendum sine fantasmate.
⁊ nō potest intelligere cum fantasmate. igitur ani
ma ad vnum modum etiam puta ad intelligenduꝫ
cum fantasmate ⁊ nō potest sine fantasmate. igitur
anima separata nihil potest omnino intelligere.
¶ Quinto sic. sicut intellectiua hominis est natu-
raliter sepabilis secūdum esse: ita ⁊ sensitiua secū-
dum illa que dicta sunt supra in secūdo. scꝫ ꝙ sensi
tiua vegetatiua ⁊ intellectiua sunt vna substantia
in homine ⁊ vna forma essentialiter. sed illo nō ob
stante sensitiua nihil potest sentire separata. ergo 3. de aīa.
nec intellectiua potest aliquid intelligere. ¶ Sex-
to sic ⁊ vltimo. obiectum pmum ⁊ simpliciter ade-
quatum intellectus nostri possibilis ē quiditas rei
materialis ⁊ sensibilis vt videtur Arist. dicere. iij.
de anima. sed quiditas rei materialis nō immutat
nec mouet intellectum nisi mediante sensu ⁊ imagi
natione. Ista autem nō conueniunt anime sepate.
ergo ⁊c. Videretur igitur per istas ratiōes: ꝙ ani
ma rationalis separata nihil posset omnino intelli
gere saltem naturaliter.
¶ Sed videretur omnino dicendum: opinio.
ꝙ anima sepata pt doctoris
intelligere aliquid naturaliter. Hoc autem potest

probari multipliciter. ¶ Primo sic. memoria pfecta est parens verbi. sed anima separata pōt haberi memoria perfecta. ꝓbatio. Memoria perfecta ē potentia ipa cum obiecto. sed ambo possunt haberi sufficiēter approximata ꝗ̄tuncūq; aīa sit separata. ergo potest haberi verbum pfectum: quod est intellectio actualis: sicut dictum est in primo. q̄re ꝛc. ¶ Scđo sic. manēte specie intelligibili apud itellectum representāte obiectū potest haberi itellectio illius obiecti: vt videtur: sꝫ anima separata potest haberi ꝛ manere apud ipsam species intelligibilis vt videtur. quia species intelligibilis est aliquod permanens receptuꝫ in subiecto spirituali ꝛ incorruptibili non dependens a corpore vel fantasmate nisi in suo fieri: ꝗ̄tuncūq; a fantasmate hauriatur. ergo ꝛc. ¶ Tertio sic. non magis dependet intellectus a fantasmate vel fantasia in intelligendo ꝗ̄ fantasia a sensu in fantasiādo: vt videtur. sꝫ fantasia potest exire in actum ꝛ conseruare speciē obiecto nō existēte nec manēte in sensu: vt patꝫ. ergo intellectus sine fantasia vel fantasmate. ꝛ per consequēs intellectus sepatus: vt videtur. ¶ Quarto sic. forma subsistēs naturaliter separabilis pōt habere opationem ꝓpriam sine illo a quo est separabilis ꝛ quo nō existēte potest manere I eē: sicut Aristo. dicit primo de aīa: sed anima rationalis est
.I. de aīa. huiusmodi. igitur pōt habere operationem scđm potentiam suam: que est ꝓxima ad talem operationē: cuius est intellectꝰ respectu intellectionis. ¶ Quinto sic. intellectio quelibet vel est obiecti spiritualis ꝛ immaterialis. vl' obiecti materialis ꝛ corporalis sed anima separata vtrūq; pōt intelligere: de materiali vel spirituali patet. Nam nulla causa ibidem inuenitur: quare hoc possit impediri. nec eñ ex pte obiecti intellectionis requiritur corpus. qꝛ est immateriale ꝛ spirituale ꝛ ens actu intelligibile. nec ex parte obiecti corporalis. qꝛ ꝛ obiectum corporale ad hoc vt intelligatur oportet transferri de ordine ad ordinem secundum Commentatorem. iij. de
Cōmen. anima. de ordine. s. materialium vel corporaliū ad ordinem materialium ꝛ spiritualium. nec ex parte subiecti: quia planum est: ꝙ cum species vel intellectio sint aliqua spiritualia ꝙ nō requirunt aliquid corporale ex parte subiecti: nec aliquid corporale est ratio recipiendi ista: sicut patet. licet enim substantia vel forma spiritualis recipiatur in corpore non tamē accidentalis forma spiritualis: sed tantū in spiritu immediate. ergo ꝛc. ¶ Ultimo arguitur sic. obiectum nō est minus in se intelligibile immediate: ꝗ̄ in suo representatiuo vel in sua specie fantastica seu in fantasmate: loquendo de aliqua intellectione ꝛ pro aliquo statu saltem. sed obiectum intelligibile est ab anima coniuncta in suo fantasmate. igitur pro aliquo statu et aliqua intellectione intelligibile est ab anima immediate: ꝛ per consequens sine fantasmate: et ita ab anima sepata: vt videtur. ¶ Aliter arguitur. qꝛ cum aīa sit separabilis naturaliter: si nō haberet opationem sepatam: frustra esset ꝛ careret ppetuo vel posset carere propria opatione. hoc autem est incōuenien. quare ꝛc. ¶ Sed de ista ratiōe parum curo. tenēdo ergo mecum alijs dico: ꝙ anima separata potest aliquid intelligere: sicut ꝛ angelus: ꝛ hoc siue intuitiue ꝛ immediate sine specie vel non per speciem siue abstractiue per speciem vel mediante specie sicut declaratum est in secundo de cognitione angelorum.
¶ Si vero dicatur: ꝙ anima separata non est naturaliter. quia forma vnibilis naturaliter: non est Obiectō
separabilis naturaliter. igitur non opatur naturaliter. Dico: ꝙ aīa separabilis est naturaliter: ꝛ sepa Solutio
ratur naturaliter a corpore indisposito non obstāte ꝙ sit vnibilis naturaliter corpori disposito. Et possibile est hoc de forma subsistente: ꝙ sit sic separabilis naturaliter. Secundo dico: ꝙ consequentia non valet. quia licet accidentia non sint separata naturaliter sicut dictum est supra: tamen aguntvel operantur naturaliter: vt dicebatur in tractatu de eucharistia. ¶ Si dicatur etiam vltra: ꝙ anima separata propter carentiam vel appetitum corporis non potest perfecte beatificari nec intelligere supernaturaliter: sed impeditur: ne tota intentione feratur in illud summū celum trinitatis sm
August. xij. super Gene. ad litteram capitulo. vij. Augusti.
Ergo videtur totaliter impediri: ne intelligat aliquid naturaliter. ¶ Dico ꝙ nō video quare aīa retardetur a sua beatitudine: ꝛ quare nō possit esse ita perfecte beata intensiue loquēdo sicut cōiūcta. Primo quia ad illam opationem beatam nihil omnino facit corpus nec habet pfectius esse anima sm seipsam ꝛ in esse anime quādo est coniuncta: ꝗ̄ separata. coniunctio enim illa nō est nisi vnus respectꝰ qui nō facit animam pfectiorem inež anime. vnde corpus aduenīes qualecunq; nihil iuuat nisi ad intellectionem in fantasmate: que nō est beatifica: sicut nec pes iuuat ad operationem oculi. Similiter etiam quia tunc anima christi pari ratione cū alijs quia non erat vnita corpori: nec habebat esse completum secūdūm alios: fuisset imperfecte beata in triduo. quod nō est verum. Similiter qꝛ siue anima habeat se actiue siue passiue ad beatitudinem: ita perfecte potest pati vel agere separata sicut coniūcta. sicut etiam accidētia separata: que nō minꝰ inclinātur ad subiectum: ꝗ̄ anima ad corpꝰ: sine quo potest naturaliter subsistere: non sūt accidētia sine subiecto. Similiter illa inclinatio sepate anime ad corpus est sibi naturalis: sicut etiam grauis ad centrum: vel ignis ad sursum vel etiā accidētis ad subiectum. ergo nō impedit opationem eius: que non dependet ex corpore nec sicut ex obiecto nec sicut ex subiecto: cuiusmodi est operatio beatifica. nec illa inclinatio vltra animam dicit nisi respectū rationis in actu. ¶ Ad August. dico: ꝙ vel nō dicit hoc assertiue sed inquisitiue sicut multa alia illius libri: vel intellexit de tota intentione totalitate extensionis: vel intellexit hoc scđm ordinationem diuinam in alijs a Christo non ex necessitate rei vel impfectione principij.

¶ Ad primam in contrarium dico: ꝙ in Ad rōes
formare actualiter nō ē t. opinio.
essentialiter ꝛ necessario prius in anima ꝗ̄ intelligere actualiter: nec oportet si p̄mum nō insit: ꝙ secundum nō possit inesse. Sed dico bene: ꝙ p̄us nata est anima informare p suam eēntiam immediate ꝗ̄ itelligere qꝛ hoc nō ꝯuenit sibi nisi p potētiā: que ē posterior eēntia sua. Nō aūt talis ordo est inter informare ꝛ intelligere actualr: sicut inž aptitudines ad ista: vt pꝫ. ergo ꝛc. ¶ Ad scđm dico: ꝙ opatio itelligēdi aliqd ab aīa vel in aīa nō necessario depēdet ex fantasmate: nec naturaliter exigit fantasma absolute loqndo: sꝫ tm̄ ꝓ statu pn̄tis cō-

functionis: sive ex ordine potentiarũ: sive ex pena inflicta: quod magis credo: sicut etiam videtur sentire Augu. oportet nunc recurrere ad fantasmata non propter imperfectionẽ potentie vel speciei intelligibilis ſm se. qr non est minus perfecta anima coniuncta q̄ separata: nec species in ipsa. licz anima non sit etiam in se magis perfecta ꝯiuncta q̄ separata ꝯiuncta enim non habet plusq̄ separata: nisi vnum respectum vnionis ad corpus: qui nõ est magne perfectionis in ipsa. Vel si sit alicui⁹ perfectionis: non est ratio intelligendi in ipsa ⁊ nec per ꝯñs priuatio eius est impedimẽtum intelligendi ex natura rei vt videtur. ¶ Ad tertium dico: ꝙ intelligere sine fantasmate vel non cum fantasmate vt in pluribus perfectius est q̄ cum fantasmate eo modo quo experimur: vel habemus nũc intelligere cũ fantasmate. Et dico: ꝙ anima separata perfectius intelligit sine fantasmate q̄ cõiuncta nunc cũ fantasmate. Cũ dicis vltra: ꝙ tunc anima ad sui miseriam ⁊ imperfectionem reuniretur corpori in resurrectione. Dico: ꝙ non saltem in electis. Nã ãĩa poterit intelligere pluribꝫ modis. qr ⁊ cum fantasmate ⁊ sine fantasmate. ⁊ ideo ad sui perfectionẽ ⁊ bonum: vel si nõ ad sui perfectionẽ saltẽ ad bonum et perfectionẽ toti⁹ cõpositi vel coniuncti: cui⁹ est pars. ¶ Ad quartum dico: ꝙ sicut nõ est maioris perfectionis in anima: ꝙ sit vnibilis corpori ⁊ separabilis ab ipso ⁊ ita ꝙ possit esse pluribꝫ modis: q̄ sit in angelo: qui est separat⁹ a corpore: ⁊ nõ est sibi vnibilis: sz attestatur hoc nature perfectiori in angelo q̄ in anima: sic non est maioris nobilitatis in anima: ꝙ possit intelligere illis pluribꝫ modis scz cũ fantasmate vel sine fantasmate. angelus vero solum sine fantasmate. Quando dicis: ꝙ natura vel forma magis perfecta est magis illimitata ad plures modos agendi dicendum ꝙ verum est de modis intelligendi: qui sunt perfectionis: ⁊ conueniũt ex perfectione. non sic autem in proposito de intelligere in fantasmate. Tunc eñ deus intelligeret in fantasmate: quod non est verum. Vel dicendum ꝙ ad naturam perfectiorem sufficit vnus modus intelligendi perfectior et quasi perfectionaliter ⁊ vnitiue continens vtrunq̄: sicut est in proposito de modo intelligendi vel intellectione naturali angeli vel dei: que simpliciter est nobilior q̄ intellectio naturalis quecunq̄ ipsius anime sive in fantasmate sive sine fantasmate quasi perfectionaliter vel vnitiue continens vtrunq̄: quod disperse est in anima.

¶ Ad quintum dico: ꝙ licet anima sensitiua hominis sit naturaliter separabilis sicut intellectiua nõ tamen potentia proxima sensitiua vel sentiendi est separabilis. illa enim vel dicit coniunctum: vel est coniuncti primo. sed potentia proxima intellectiua separatur. ideo dico: ꝙ potest exire in operationem non autem anima sensitiua ſm suam potentiam remotam. ¶ Ad sextum et vltimum dico ad maiorem propositionem: ꝙ quiditas materialis non est obiectum primum intellectus nostri simpliciter et absolute loquendo nec primitate originis nec primitate adequationis nec primitate perfectionis. Qꝫ non primitate originis pꝫ. Nã tunc in aliquo statu seu pro quocunq̄ non posset intelligere immediate aliquod obiectum immateriale vel spirituale. sed oporteret: ꝙ pro quocũq̄ statu suo act⁹ intelligendi suus prius origine terminaret̃ ad obiectum materiale sive ad quiditatem materialem. et tũc impossibile esset ꝙ in statu sue separationis vel pro statu coniunctionis sue post resurrectionẽ beatificaretur in essentia diuina sicut ĩ obiecto primo cognito. quod est falsum. beatificatur enim intellectus creatus formaliter per visionem beatam: que immediate terminatur ad essentiam diuinam: vt in se est et vt ad obiectum primo cognitum: quod est sibi ratio cognoscendi omnia alia noticia que habetur in verbo. sicut etiam intellectus diuinus suo modo beatificatur sic in sua essentia immediate attingendo ipsam: ⁊ prius origine etiam q̄ aliquod aliud obiectum. De primitate etiam adequationis patet ꝙ quiditas materialis non est obiectum adequatum simpliciter intellectui. tunc enim impossibile esset: ꝙ pro quocunq̄ statu per quãcunq̄ virtutem cognosceret nisi aliquid materiale habens quiditatem materialem. sicut si visus per quamcunq̄ potentiam eleuari non potest ad vidẽdum aliquid: quod non contineatur sub suo obiecto adequato: vel quod non sit coloratum vel lucidum seu lux vel color. De primitate perfectionis patet quia planũ est: ꝙ quiditas materialis non est obiectum perfectissimum vel perfectius: quod possit ab intellectu nostro intelligi. ¶ Dico igitur: ꝙ quiditas materialis vel sensibilis si est obiectum primum intellectus nostri: non est obiectum primum nisi primitate originis pro statu presentis ꝯiunctionis: in quo oportet intellectum recurrere ad fantasmata accepta ex sensatis. Non habet autem locum pro statu separatiõis anime: vt videtur ex predictis. Ad minorem vero cum dicitur: ꝙ quiditas materialis nõ mouet intellectum: vel non intelligitur nisi mediãte imaginatione et sensu: nec est in intellectu: nisi prius fuerit in sensu. Dico: ꝙ non est verum absolute loquendo. quia tunc deus nec angelus possent intelligere talem quiditatem. et ideo verum est hoc pro statu presentis cõiunctionis intellectus ad animam vel ad corpus: ⁊ loquendo de modo intelligẽdi naturali qui habetur de lege communi. Hec de primo articulo principali.

¶ Quantum ad secundũ articulũ dicitur: ꝙ anima separata non potest acquirere noticiam aliquam nouam nec habitualem nec actualem a rebus vel ex rebus materialib⁹ vel corporalibus seu ab inferiori: sed tantum a superiori potest talem noticiam accipere vel acquirere puta a deo vel ab angelo: a quo vel a quibus sibi influentibus noticiam habitualem obiecti prius ignoti puta speciem eius potest recipere noticiam talis obiecti. Non autem potest eam accipere a rebus immediate. ¶ Primum probatur primo. quia si anima posset immediate acquirere noticiam alicuius obiecti materialis ⁊ sensibilis prius ignoti ab ipõ obiecto frustra vniretur corpori quia cum non vniatur corpori propter perfectionẽ corporis: eo ꝙ forma non est propter materiam sed magis ecõuerso: nec vniretur ꝓpter perfectionẽ ꝓpriã acquirendã in corpe: qr sine corpe põt eã acquirere frustra vniretur. ¶ Scdo. qr nõ est transit⁹ ab extremo in extremũ nisi per mediũ: sed esse sensibile vel sensatum rei sensibilis et esse intelligibile vel intellectũ sunt duo extrema: quorum medium est esse imaginarũ. vel si primum extremum accipiatur esse in re extrã

An sepata an noticiam aliquã ex reb⁹ corporalib⁹ possit percipere.
1. opinio.

tunc pro medio potest accipi esse sensatum et imaginatum. Cum igitur res materialis apud animā separatam non possit habere esse medium: non potest etiā habere esse extremum: qđ est esse intellectū ¶ Tertio. qđ obiecti ad potentiā debet esse aliqua conuenientia. sed obiecti materialis ad potentiam totaliter separatam actualiter a materia nulla est proportio nec conuenientia. ergo ⁊c. ¶ Quarto sic. quia si sic posset anima separata accipere noticiam alicuius ignoti prius pari ratione ⁊ cuiuslibet alterius ꝗtumcunq; distantis. sed hoc est falsum. distantia enim bene impedit cognitionē sicut et operationem. quare ⁊c. ¶ Secundum probatur ꝙ a superiori per influxum specierum potest haberi vel acquiri talis noticia in anima separata. quia intellectus noster medius est inter res intellectuales vel substātias immateriales et res corporales. Unde ⁊ creatus est in orizonte eternitatis: sicut dr in de causis. Unūquodq; aūt medium ꝗto magis accidit ad vnum extremorum: tāto plus recedit ab alio. igitur qñ anima nostra vel intellectus noster accedit ad corporalia: puta qñ est actus corporis ⁊ informat ipsum: recedit a spiritualibus et nihil recipit naturaliter a superiori: sed tantum a corporalibus mediante sensu ⁊ imaginatione: sed qñ accedit ad aliud extremū: ⁊ separatur a corpore: tūc a superiori recipit puta a deo ⁊ intelligentijs: ⁊ nihil ab inferiori puta a corporalibus. hec est opinio cum suis motiuis.

Opinio doctoris

¶ **Sed quantum** ad hoc videtur mihi dicēdum sicut dixi de angelo in secūdo distinctione. iij. questiōe. iiij. ꝙ anima separata potest acquirere naturaliter noticiam alicuius obiecti prius ignoti: ⁊ hoc loquendo siue de noticia habituali in specie siue de noticia actuali: que est actus: siue sit noticia abstractiua siue intuitiua. Nec est aliqua difficultas hic plusꝗ ibi. ¶ Et potest hoc probari aliquib⁹ vijs quib⁹ ibidē probatur de angelo. ⁊ etiam hoc pȝ: ⁊ probari pōt per rationes precedentis articuli applicando eas ⁊ deducendo de acquisitione noticie: sicut deducebātur ibi de visu noticie quantū ad aliquas ipsarum. Non enim video: quare plus dependeat acquisitio noticie a fantasmate ꝗ visus noticie. Et ita sicut anima sine fantasmate existēs separata potest intelligere materialia ⁊ naturaliter: nō video quare nō possit acquirere noticiā eorū ⁊ ex ipsis imediate independēter ex fantasmate. ¶ Secūdo etiam ꝙ non apparet necessitas ista recurrendi ad deum vel ad alias intelligentias: vt influāt talem noticiam naturalem: cum ad hoc videaṫ sufficere perfectio anime naturalis: que non est negan da ab ipsa: nisi ratio cogens appareat. Ad hoc eñ videntur sufficere potentia disposita ⁊ obiectū sufficienter presens per seipsum ⁊ actu presens. Nam sicut ista sufficiunt in ratione memorie respectu verbi: ita etiam ad acquisitionem noticie vel verbi et impressionem speciei. ¶ Tertio quia videtur vilificari anima per positionē aliorum. Nam sicut simpliciter est vilior natura que non potest in aliquam operationem naturaliter: vel si in aliquam: non tamen nisi in viliorem: ꝗ illa que potest in aliquā vel nobiliorem: ita vilior est natura que ex suis intrinsecis appositis alijs extrinsecis conuenientibus et concurrentibus naturaliter: cuiusmodi est obiectū in proposito: non potest in operationem suam sine aliquo speciali influxu a deo: cuiusmodi est anima per se: ꝗ illa que potest in suam operationem sine tali influxu speciali: cuiusmodi est natura lapidis: qui non prohibitus si sit sursum: statim potest descendere deorsum. ¶ Quarto. quia dicit ille doctor: qui ponit illam positionem alibi: ꝙ duo accidentia eiusdem rationis non possunt stare simul in eodem subiecto. possibile est autem: ꝙ anima separata acquisierit coniuncta existens prius speciem lapidis: ⁊ per illam non potest intelligere separata scđm istum doctorē. Si igitur anima separata debeat intelligere lapidem: oportet ꝙ hoc sit per vnā nouam sibi influxam a deo vel ab angelo. sed iste sunt eiusdem rationis quia eiusdem potentie et respectu eiusdem obiecti. species autem scđm eos vel etiam actus non diuersificatur aliter ꝗ ex subiecto vel obiecto. Ex hoc etiam sequitur: ꝙ si potest acquirere vnam ita ⁊ aliam: si non haberet. ergo ⁊c.

¶ **Ad primum** eorum dico: ꝙ ita concludit contra eos: si naturaliter potest accipere anima talem noticiam a superiori: frustra vnietur corpori: vt accipiat ab inferiori vel a corpore. Tunc dico: ꝙ non frustra vniṫ corpori: vt dictum est supra: licet non propter perfectionem corporis: sic ꝙ ipsum corpus sit finis eius. Nec propter perfectionem sui: nisi forte vt alio modo intelligat ꝗ separata: modo quo predictum est. sȝ dico: ꝙ propter perfectionē totius compositi: cuius est pars. Ad rōes 1. opi.

¶ Ad secundum dico: ꝙ nihil valet de transitu intellectuali. potest enim aliquid transire intellectualiter ab extremo in extremū sine medio. patet intelligendo romam: et postea immediate intelligendo parisium. Similiter de transitu reali. Nam scđm istum eundem doctorem angelus potest moueri ab extremo in extremum sine medio. ita diceretur ꝙ res apud intellectum potest sic transire ab extremo illo ad aliud sine medio illo: quod tu imaginaris. Preterea dico: ꝙ esse imaginatū: vel sensatum non est medium simpliciter nec necessarium: sed tantum respectu intellectus coniuncti ꝓ statu presentis coniunctionis. non autem pro statu cuiuscunq; coniunctionis: sed erunt homines et intelligent sicut angeli dei in celo: et poterunt intelligere sine fantasmate. ¶ Ad tertium dico: ꝙ obiecti ad potentiam non debet esse conuenientia similitudinis vel proportio commensurationis. Alioquin deus non posset intelligere ista materialia: sed sufficit proportio imitationis vel habitudinis: ꝙ hoc sit intelligibile et illud intellectiuum.

¶ Ad quartum dico: ꝙ non ex quacunq; distantia potest anima separata cognoscere aliquid intuitiue. naturaliter dico: nec per consequens speciem eius representatiuam acquirere: licet quodlibet ens actu existens sibi sufficiēter presentatum vel propinquum possit cognoscere naturaliter: precipue si est proportionatum sed dico: ꝙ habita specie potest a quacunq; distantia illud cuius est species naturaliter intelligere abstractiue: dato etiam ꝙ illud non esset. ¶ Ad illud quod adducitur pro secundo dicto. Dico: ꝙ anima media est aliquo modo inter spiritualia et corporalia: sed dico ꝙ non sic est media: quin ipsa separata existens possit naturaliter intelligere et noticiam accipere ex corporibus sicut etiam et angeli ipsi qui sunt

superiores. Quādo dicis: ꝙ cōiuncta existēs non potest recipere naturaliter nisi ex corporibus. Dico: ꝙ hoc non est ex natura sua: sed ex illa causa ex qua oportet eam recurrere ad fantasmata: que magis est pena. vnde ⁊ post resurrectionem non habebit hoc locum. quare ⁊c.

Ala separata an possit cognoscere qditates sibi notas ⁊c.

¶ Quantum ad tertium articulum videtur prima fronte ex primo ⁊ scdo articulo ꝙ anima separata potest cognoscere quiditates habitualiter sibi notas prius: quarū scilicet habet species repńtatiuas apud se: quas retinet: ⁊ conseruat post mortem ꝑ predictas species: loquendo de noticia abstractiua. Nam intellectus ⁊ species sufficiēter integrāt memoriā respectu talis noticie abstractiue: sicut in pmo articulo dicebat. Et si talem speciē vel tales pōt acquirere separata existens et noticias mediātibus ipsis. noticias dico actuales: multofortius talibus speciebus iam habitis apud se potest per illas pdictas quiditates abstractiue intelligere: vt videtur. Predicte enim species quātūcunq; a fantasmate vel sensibꝰ hauriantur: nō dependent tñ a fantasmate nisi in suo fieri: nec ipsum necessario preexigunt in esse ⁊ manere: sicut superius dicebat. Et sicut in essendo ita nec in representādo: sicut patet. Et facit talis species sufficiētem presentiā obiecti ad potentiā in ratione intelligibilis abstractiue. nec oportet: ꝙ habita et ꝯseruata tali specie: ꝯferatur sibi vna alia respectu eiusdem obiecti a supiori puta ab intelligētiis quacūq;. Similiter etiam dico: ꝙ anima sepata potest naturaliter cognoscere intuitiue quiditates sibi habitualiter prius notas: si actualiter existant in re: et sibi sufficienter approximentur: vel presententur in suis indiuiduis vel suppositis: sicut etiam potest haberi ex primo articulo ⁊ secūdo. ita ꝙ dupliciter tunc potest eas cognoscere saltem successiue. vno modo intuitiue ⁊ immediate non per speciem: licet habeat speciem. Alio modo abstractiue mediante specie. quare ⁊c. ¶ Sed verum anima separata possit recordari preteritorum: que nouit cōiuncta: dubium est.

Ala sepata an possit recordari. preteritoꝝ. Phus.

¶ Primo quia in anima separata non videtur esse memoria vel saltem non posse exire in actum. quia memoria solum pertinet ad partem sensitiuam: sicut videtur Aristoteles dicere de memoria. dicit enim de fantasia ibidem: cuius inquit habitum dicimus esse memoriam. Et Damascenus etiam dicit libro secundo capitulo de rememoratiuo cum Aristotele: ꝙ est vis sensitiua. quia memoria est imaginatio derelicta a sensu ꝺm actū. hoc autem est fantasia vel fantasma. ergo ⁊c.

damascenus.

¶ Secundo quia memoria est preteriti: vt preteritum est. sicut prouidentia per se est respectu futuri. sed potentia intellectiua non est preteriti vt preteritum est. quia tale non est nisi singulare: quod non intelligitur per se ab intellectu nostro et directe. igitur in parte intellectiua non est memoria.

¶ Tertio. quia obiectum intellectus est vniuersale. patet in multis locis. vniuersalium vero et eorum que semper sunt non est memoria: sed preteritorum ¶ Quarto. quia tunc beati qui aliquando peccauerunt: recordarentur: vel possent recordari suorum peccatorum. Aut ergo recordarentur complacendo: et sic essent mali. aut detestando ⁊ dolendo et sic essent miseri. quare ⁊c.

In aia separata an sit memoria.

¶ Ad euidentiam ergo articuli vidēdum est primo: si in parte intellectiua ⁊ per ꝯńs in anima separata sit memoria. scdo ad ꝓpositum. Quātum ad primum dico primo procedendo ex his q̄ apparent de actu recordandi vel memorandi: ꝙ habet duo obiecta vel respicit vnū per se ⁊ immediate. aliud vero mediate. quia mediante primo. Illud obiectum immediatum super qđ imediate cadit actus recordandi: dico ꝙ est aliquis actus preteritus recordantis et per se preteritus respectu recordationis. qꝛ de actu presente ꝺm ꝙ hmōi non est recordatio nec actus recordandi. Et debet talis actus esse ipsiꝰ recordātis quia de actu alterius non recordatur quis: nisi pro quāto habuit aliquē actū circa ipsum: cuiꝰ immediate recordatur. vnde nō recordatur de actu alteriꝰ sicut de obiecto imediato: sed sicut de obiecto imediato ⁊ secundario. nō eñ recordor te cucurrisse: nisi qꝛ recordor ꝙ vidi te currere vel huiusmodi. Oportet etiā: ꝙ sit actus humanꝰ perceptibilis et non subitaneus vel imperceptibilis. Alioquin nō posset esse recordatio eius. ¶ Ex quibꝰ patet ꝙ licet de preterito sit recordatio: nō tamen de quolibet preterito sicut de obiecto immediato. licet eñ intelligā me natum fuisse vel mūdum creatū fuisse: nō tamen recordor istorū nec sicut de obiecto imediato nec sicut de obiecto mediato: qđ est imediatum obiectū respectu actus qui est obiectū imediatum recordādi. Nō eñ recordor aliquē actum: quē habuerim circa meū nasci vel circa creationē mundi: quādo ista ponebātur in re ⁊ in effectu: sicut patet manifeste. Sic ergo actus recordandi respicit pro obiecto imediato actum preteritum modo dicto pro obiecto vero mediato ⁊ remoto pōt indifferenter respicere presens in se vel preteritū licet nō respiciat ipm nisi pro q̄to cecidit sub actu illo preterito: vt videtur.

No. coꝛclarium

¶ Scdo dico: ⁊ sequit ex pmo ꝙ actꝰ recordādi in nobis est nouus ⁊ post tēpus. qꝛ respicit actū pteritū in nobis ꝓ imediato obiecto. Et hoc etiā dicit phūs in de memoria: ꝙ post tps omnis memoria fit. Et patet. qꝛ presupponit actū preteritū: qđ est differētia tēporis. Similiter etiā sequit ex pmissis: ꝙ imediatū obiectū recordationis diuersificatur sicut ⁊ recordās vel actus recordādi. vnde plures recordātes nō possunt recordari eiusdē obiecti imediati. sicut nec plurū pt eē idē actus possunt tñ recordari eiusdē obiecti mediati. Patet etiā ꝙ potētia cuiꝰ est actꝰ recordādi percipit ⁊ discernit tēpus preteritū a psenti: ⁊ discernit fluxum tēporis preteriti ⁊ aduentū futuri vel presentis. vnde ⁊ nō discernentes tempꝰ preteritum a presenti nec tempus intermedium: sed tēpora accipientes quasi vnum ⁊ quasi vno instanti copulantes: sicut dormientes: totum tempus preteritū cum presenti nō recordantur vt videt. ¶ Tertio dico: ꝙ obiectū actus recordādi imediatum nō est in se presens realiter: per se loquēdo dico. quia preteritum est. alioqn nō esset recordatio eiꝰ vt preteriti. Sed tñ cū oporteat obiectū positiuum alicuiꝰ actꝰ esse aliquo modo presens saltem in aliquo representatiuo oportꝫ necessario: ꝙ actus ille sit presens in sua specie: ū tamen obiectū sit causa effectiua ipsiꝰ actus in se vel in specie. Et tunc sequitur: ꝙ potentia recordatiua sit cōseruatiua speciei. Et hoc siue dicat vnam simplicem potētiam: que est retentiua

Phus.

speciei ⁊ elicitiua actus: quod magis puto siue includat duas potentias: quarum vna sit conseruatiua speciei: ⁊ alia recordetur. Et illam speciem necesse est imprimi ab obiecto puta ab actu nūq̄ in re quia imprimi non potest ab eo: quando transijt: et iam non est. quia quod non est causa esse nō potest. ¶ Quarto patet ꝙ qui non pōt recordari de actu proprio supradicto: non potest recordari de aliquo obiecto. Nam per illum actum tanq̄ per obiectū primo cognitum de quolibet alio recordatur quis tanq̄ de obiecto remoto. Similiter etiam patet: ꝙ non possit species actus humani preteriti imprimi nisi in potentiam: cuius obiectum est talis act⁹. q̄ ad eandem potētiam pertinet obiectum ⁊ species eius: oportet ꝙ actus ille preteritus sit obiectū potentie recordatiue: sicut et in ipsa imprimitur species eiusdem actus.

Dubiū. ¶ Ex hoc mouetur vnum dubiū. An scz potentia recordatiua cognoscat illū actum dum est: cuius species sibi imprimitur. Et videtur: ꝙ non. q̄ dum est: non est preteritus. Recordatiua aūt potentia non est nisi preteriti nec recordatio. E contra videtur: ꝙ imo. q̄ alie potētie percipiunt actualiter sua obiecta: quādo eis imprimuntur species eorum. ergo ⁊ ista. sed tunc imprimitur species: dum est actus presens. quare ⁊c. Et similiter si non cognoscit ipsum: dum est: quō recordabitur ipsius: postq̄ preterijt ⁊ iam non est? sicut nec prius dormiens recordatur alicuius: quod sibi infuit tunc quādo dormiebat: ⁊ quod nō cognouit. ¶ Et potest dici probabile esse ꝙ potētia recordatiua ipsum cognoscit sed nō per actum recordādi: sed per vnū aliū: qui pōt esse respectu presentis nōdum preteriti. Videtur eñ multum probabile: ꝙ cuicunq̄ potentie non repugnat cognoscere aliquod obiectum quādo non est: ꝙ sibi etiam nō repugnet illud cognoscere: quando est: licet non econuerso. quare ⁊c.

Obiectōnes ꝯ p̄dicta. ¶ Si obijciatur contra predicta: ꝙ ex predictis sequitur non esse memoriam nec actum recordandi vel memorādi in parte sensitiua. Tum quia sensitiua nō cognoscit: nec discernit tempus ⁊ precipue preteritū. q̄ non est. Tempus enim non est de numero sensibi-
2. de aīa. lium nec propriorū nec cōmuniū patet secundo de anima. ¶ Tum q̄ si in parte sensitiua esset recordatio cuiuslibet actus potētie sensitiue: cuiuslibet posset esse recordatio sensitiua. qđ est falsum q̄ supreme potētie actus alicui⁹ nō pōt esse recordatio. probatio. q̄ actus ille nō pōt esse cognitus a potētia sensitiua aliqua. quia nō ab aliqua inferiori: nec a seipsa. q̄ nō est reflexiua supra seipsam: sicut nec aliqua sensitiua: vt videt̄. ⁊ tñ oportet potentiā recordatiuā esse cognitiuā actus: de quo recordatur. ¶ Tum q̄ nulla sensitiua receptiua est speciei: nisi alicuius qualitatis sensibilis. nec etiā perceptiua actus circa aliquā qualitatē sensibilē nisi sit aliquo
2. de aīa. modo talis. vnde ⁊ philosoph⁹ scđo de aīa ad hoc vt cōcedat visionē aliquo modo videri: cōcedit eā aliquo modo coloratā. modo act⁹ recordabilis non pōt esse qualitas sensibilis aliqua. q̄ de actu circa quālibet qualitatē cōtingit recordari: siue illa qualitas sit color siue sonus ⁊ hmōi. Et ita illa species actus recordabilis nō est alicui⁹ potentie sensitiue: vt potētie receptiue. ¶ Tum q̄ in animalib⁹ brutis perfectis cōueniūt omnes sensitiue. ⁊ non est dare aliquā operationem: vnde posset argui in ipsis recordatio vel memoria. nec de formica congregāte grana: nec de aranea faciente telam: nec de nidificatione vel disciplinatione. omnia eñ ista possūt attribui fantasmatibus presentib⁹ de tristabili vel delectabili sic mouētibus animalia ad sic agēdum aliquid: si sit eis cōueniēs ⁊ bonum: vel fugiēdum si discōueniēs ⁊ malum: vel si occurrat fātasma alicui⁹ tristabilis. Nec oportet: ꝙ imputet̄ memorie seu recordationi eorū. vnde ⁊ formica modo nata ita congregat grana in estate: sicut si vixisset per quattuor annos vel per quinq̄: et sic de alijs suo modo. Videtur igitur: ꝙ in parte sensitiua non sit memoria.

¶ Sustinendo tñ Aristotelē in de memoria ⁊ reminiscentia. licet non putem ꝙ ibi ita proprie sit memoria sicut in parte itellectiua. ¶ Dico ad primum: ꝙ Aristoteles in de memoria consentit potentiam sensitiuā vel organicam apprehendere tempus: quomodocūq̄ sit hoc. ⁊ dicit: ꝙ sensitiuo quo percipim⁹ magnitudinē: percipimus tempus. Nec obstat: ꝙ temp⁹ est successiuū. q̄ mot⁹ etiā qui est sensibilis p se: est successiuus. Similiter nō obstat scđm aristotelē: ꝙ temp⁹ est numer⁹. q̄ ⁊ numerus etiā est p se sensibilis: sicut dicitur in scđo de aīa. Tu dicis: tempus preteritū nō est. quō sentitur? Dicit̄ ꝙ nō sentit̄ in se sed in sua specie: vel in specie alicui⁹ qđ fuit sub ipso: vel p presens ipsum seu priuationē presentis. sicut aliquo mō sentit̄ lumē nō esse in medio ⁊ tenebra: vt dr̄ scđo de aīa. ¶ Ad secūdū diceret̄: ꝙ vel recordatio sensitiua nō est cuiuslibet act⁹ cuiuscūq̄ sensitiue. q̄ nō est respectu act⁹ sensitiue superioris. sed cōuenit sensitiue superiori respectu act⁹ sensitiue inferioris. vel si sit recordatio sensitiua act⁹ cuiuslibet sensitiue: tunc sensitiua superior aliquo modo reflectit̄ sup actū suū: ⁊ recordat̄ ipsius. Nec seq̄t̄ cōtra hoc malus incōueniēs q̄ cōtra Aristotelē scđo 2. de aīa.
de anima: vbi dicit ꝙ visus aliquo modo sentit se videre. ⁊ per ꝯñs aliquo modo reflectit̄ supra seipsum. licet nō ita pfecte ⁊ cōplete vel distincte sicut intellectus. Vel si poneretur memoria distingui a sensitiua: cuius act⁹ est recordabilis nō oporteret ponere talē reflectionem. ¶ Ad tertiū diceret̄: ꝙ sensitiua recordatiua act⁹ proprij vel alterius sensitiue pōt recipere speciē talis act⁹ cuiuscūq̄ qualitatis vel sensibilis vt obiecti sit talis act⁹. nec oz ꝙ species sensibilis quecūq̄ sit imediate alicuius qualitatis exterioris sensibilis vt obiecti imediati: sed pōt esse ipsi⁹ act⁹: qui s̄m rei veritatē qualitas quedā est ⁊ sensibilis aliquo mō pticipatiōe obiecti sui. sicut ⁊ visio quodāmō colorata est: et pōt habere speciē ppriā aliā a specie coloris ⁊ alteri⁹ rōnis: sicut ⁊ ipsa est alteri⁹ rōnis a colore. ¶ Ad quartū dicēdū: ꝙ lz nō possit forte efficacit̄ pbari memoria sensitiua ex his: q̄ apparēt in brutis: tñ facilius saluātur ponēdo memoriā q̄ negādo ipsam. Si ista valeant ad sustinēdū aristotelē: bene quidē si nō querātur meliora ab illis: qui volūt eū p omnia sustinere. q̄ non curo: si sint contra eum.

Ad obiectiōes p̄cedentes

¶ His premissis de ꝯditionib⁹ memorie ⁊ obiecti vel actu ei⁹. Dico ꝙ memoria ppře est in pte intellectiua. ⁊ q̄tū mihi apparet: veri⁹ ⁊ pfecti⁹ q̄ i pte sensitiua.

Q᷑ mēoria est in pte intellectiua.

¶ Hoc probo per aliquas rationes primo sic. Ad
partem intellectiuā pertinet aliquis actus habens
omnes conditiones predictas actus recordatiui ⁊
in se et quantum ad obiectum. sicut patet de actu:
quo aliquis intelligit se aliquādo demonstrasse vel
sciuisse demōstratiue ꝙ triangulus habet tres: vel
ꝙ homo peccauerit contra legem dei. quod quidē
pertinet ad solum intellectum: ⁊ non potest perti-
nere ad sensum. et sic de alijs mere intelligibilib⁹.
sed ad quam partem pertinet actus recordatiuus
vel memoratiuus: ad eandem pertinet potentia. ḡ
⁊c̄. ¶ Secundo sic. ad intellectum vel partē intel-
lectiuam proprie et perfecte ⁊ distincte pertinet co
gnoscere ⁊ distinguere preteritum a futuro ⁊ inten
tionem preteriti a futuro: ⁊ conferre preteritum ad
presens ⁊ ad tempus medium sicut patet. et refle-
cti super suum actum preteritum scd̄m ꝙ huiusmo
di. sed hoc non potest esse sine actu recordatiuo vel
memoratiuo: vt patet. nec per consequens sine po-
tentia memoratiua vel recordatiua. ḡ ⁊c̄. ¶ Ter-
tio sic. in parte sensitiua est memoria recordatiua
preteritorum scd̄m Aristotelem: vt dictum est: su-
pra. sed potentia intellectiua intelligere potest: que
cunq̄ potest sentire sensitiua: et adhuc plura. ⁊ per
consequens actus eius cadere potest super recorda
bilia sensitiue: et super plura alia. ḡ ⁊c̄. ¶ Quar-
to sic. ex intentione aristotelis ad solum hominem
ptinet remīsci. in libello illo hoc dicit. Et hoc etiā
Auicēna — dicit Auicenna in sexto naturalium. Reminiscen-
tia enim quasi quidā discursus est ab vno in aliud.
sed memoria magis pertinet ad noticiam simpli-
cem. tunc sic. reminiscentia potest terminari ad me
moriam et recordationem sicut ad conclusionem
quasi vel ad finem intentum. sed ad potentiam ad
quam pertinet discursus: pertinet conclusio vel ter
minus discursus. ergo ⁊c̄. ¶ Si dicas contra hoc:
ꝙ aristoteles dicit quosdā eē bn̄ reminiscitiuos: q̄s-
dam male propter diuersitatē organi. ⁊ per conse-
quens reminiscentia videtur pertinere ad poten-
tiam organicam ⁊ sensitiuam partem. ⁊ ita ex hoc
non concluditur memoriam aliquam esse in parte
intellectiua. Dico ꝙ non sequitur hoc. sed bene se-
quitur: ꝙ memoria intellectiua vel etiam remini-
scentia impeditur ex impedimento memorie sensi-
tiue. sicut aliqui male intelligunt propter indispo-
sitionem vel lesionem organi fantasie. quia oportet
fantasiam esse in actu suo: quando intellectus intel
ligit ⁊ tamen ex hoc nō sequitur ipsum intelligere
non pertinere ad intellectum. sic dico de reminiscē
tia: ꝙ cum ipsa oportet concurrere memoriam sen
sitiuam in actu. ideo ⁊c̄. ¶ Ultimo probatur pro-
positum per Philosophū in principio illius libel-
li. vbi dicit ꝙ quorūdam intelligibilium memora-
mur: vt ꝙ triangulus habet tres equales duobus
rectis. hoc quidem. quia didicit: ⁊ fuit speculatus.
sed hoc non est nisi per memoriam intellectiuā. er-
go ⁊c̄. ¶ Si dicas: ꝙ intelligibilium memoramur
per accidens: sicut ⁊ substātiam sentimus per acci
dens. sicut etiam dicit damascenus libro scd̄o cap.
de rememoratio. intelligibiliū (inquit) sicut dicim⁹
memoramur. substantie autem ipsorum memoriā
non habemus. Contra quecunq̄ potentia cogno-
scit actum vt est obiecti: cognoscit etiam obiectum
aliquo modo: sed hoc obiectū. triangulus hꝫ tres:
quod est verū demōstratum vel scitum: vt sic solus
intellectus potest cognoscere ⁊ nullus sensus. igi-
tur ⁊ solus intellect⁹ potest cognoscere aliquē hoc
speculatum fuisse: vel didicisse: seu demonstrasse:
¶ Ad illa dico bene ꝙ intelligibiliū que sunt sub-
stantie memoramur per accidēs. q: nō per se ꝓmo
tanq̄ obiectorꝫ imediatorꝫ: sed accidētiū vel actuū
tāq̄ obiectorꝫ primorū ⁊ imediatorū memoramur
quare ⁊c̄. ¶ Confirmatur. q: luce. xvj. d: illi epulo — Luc. 16.
ni: fili recordare ⁊c̄. igit̄ in aīa sep̄ata est memoria.

¶ Ad propositum igitur cōcludo cō- — Cōclusio
clusionē principali — ppositi
ter intētam in hoc articulo. ⁊ dico: ꝙ cum ad partē
intellectiuā ptineat memoria: quā nō video differ-
re ab intellectu possibili nec esse aliā potētiā quod
anima separata: sicut pōt intelligere quiditates si-
bi prius notas habitualiter ⁊ omnia illa quorū ma
nēt in ipsa species: potest pari ratione recordari et
memorari quorūlibet actuum preteritorū: quorum
manēt apud ipsam species: sicut poterat coniuncta
Et hoc siue illi actus fuerint p̄sentes in re pro sta-
tu sue cōiunctionis siue pro statu separationis. Et
vide: ꝙ noticia recordatiua in ipsa nō p̄t eē nisi ab-
stractiua naturaliter loquēdo in actu recordandi.
dico q: non nisi per speciem obiecti imediati recor-
dati: sicut apparet ex predictis. Ad istam cōclusio-
nem possent applicari quasi omnes rationes duorū
articulorum precedentium vel saltem plures: sicut
apparet intuenti.

¶ Ad primum contra hoc dico ꝙ nō di- — Ad rōes
cit aristoteles memoriam — in opposi
esse tantum in parte sensitiua sed concessit eam esse — tum.
in intellectiua: licet bene dixerit in parte sensitiua
esse memoriā ⁊ de illa magis locut⁹ fuerit: ⁊ inten-
dit in libello suo: q̄ꝫ de intellectiua ꝓ tāto. quia ma-
gis ē nota: ⁊ sit q: magis distincta a sensib⁹ multis
q̄ꝫ memoria ab itellectu. q̄re ⁊c̄. Per idē ad auicē.
¶ Ad scd̄m dico ꝙ potētia itellectiua magis pōt
esse p̄teriti vt preteritū est q̄ꝫ sensitiua: sicut dictus
est supra quomodocūq̄ intellect⁹ cognoscit singu-
lare vel particulare: non curo. q: magis distinguit
intentionē p̄teriti et preteritionē a futuritione vel
presentialitate q̄ꝫ sensus. imo nec istō videtur mul-
tum clare sensui conuenire: sicut etiam nec confer-
re. ¶ Ad tertium de vniuersali patet. eodem mo-
do est dicendum. non solum enim intelligit intelle-
ctus vniuersale: sed etiam particulare: quomodo-
cunq̄ hoc sit. ¶ Ad quartum dico ꝙ beati qui ali-
quādo peccauerūt: possunt recordari: ⁊ recordātur
suorū p̄teritorū pctōrum nec est eis hoc ad penam
vel dolorē: sꝫ est ad gaudiū de liberatiōe ab ipsis ⁊
a penis correspōdētib⁹: ⁊ ad collaudationē diuine
mīe liberātis. Et hoc videtur dicere Grego. super
illud mīas dn̄i ineternū cātabo. quō ineternū mīas — Grego.
dn̄i canit qui miserie nō meminit? Si dicis ꝙ p̄sit
recordari precise peccata stādo in hoc non cogitā-
do de liberatione eorū a peccatis. ⁊ tunc vltra qd
queris: quis act⁹ voluntatis seq̄tur vel placere vel
displicere vel nolle non placere vel velle. q: tunc
essent mali. nec displicere. q: tunc essent tristes et
miseri. Nec neutrum. quia idem sequitur scilicet ꝙ
essent mali: et ita miseri. Nam ad hoc tenet̄ pecca-
tor recolēs de pctō ex lege naturalis rōnis scꝫ ꝙ si
bi displiceat. ⁊ q̄to magis beatus: in quo plene vi
get ratio naturalis. Dico ꝙ vel beati nō recordan-
tur de peccatis suis sic absolute. quia deus non

vult eis influere ad hoc: sed tantum vt sunt materia laudis: et sic vt sunt liberati ab eis. Uel si recordantur sic de facto dico ꝙ displicent eis: et habent nolle et displicentiam respectu ipsorum: ⁊ nō illam displicentiā non sequitur aliqua tristicia deo sic prouidente: et illam tristiciam suspendente vel non influente ad ipsam: que tamen nata esset sequi naturaliter. ¶ Si dicas vltra ꝙ deus potest non suspendere: et tristitia sequi. ⁊ sic beatus esse miser. dico ꝙ vel vehemens delectatio fruitionis excluderet talem tristitiam: vel absolute loquendo possibile esset ꝙ anima simul esset beata: et haberet gaudium fruitionis: ⁊ simul tristaretur de peccatis. eo modo quo dicebatur in tertio de christo tempore sue benedicte passionis: licet non sit ita de lege cōmuni instituta a deo de beatis. ¶ Si dicas vltra ꝙ si peccata displicent beatis: igitur nollēt ea fuisse: vel vellent ea non fuisse. et per consequens non sunt beati. q2 nō habent nec fit quicquid volunt. q2 impossibile est ea non fuisse. Beatus autem est qui habet quicquid vult: et nihil male vult. xiij. de trinitate. dico ꝙ beatus bene habet nolle vel displicētiam de peccatis. sed non est dicendum ꝙ velit ea non fuisse: licet nolit ea fuisse. Tunc enim vellet impossibile. Uel dicendum ꝙ beatus habet quicquid vult de presentibus et futuris: non de preteritis. et vult peccata sua non esse vel non fore. ⁊ hoc habet. Hec de tertio articulo principali.

Ad rōes principales.

¶ Ad primū principale dico

ꝙ non tenet similitudo inter fantasmata et intellectum ex vna parte: et sensibilis ⁊ sensitiuum ex alia parte nisi pro statu presentis cōiunctionis pro quo oportet intelligentem fantasmata speculari. Et ratio hui⁹ satis potest haberi ex predictis. Nō enim fantasma est obiectum simpliciter primum vel adequatum intellectus pro omni statu: sicut sensibile est respectu sensus. ¶ Ad secundum patet ꝙ non frustra anima vnitur corpori: dato ꝙ possit intelligere separata existens. ¶ Ad tertium dico ꝙ intelligere non est operatio totius hominis sicut subiecti per se primo eo modo ꝙ sentire est operatio totius ex potentia et organo. quia intelligere est operatio in qua nō cōmunicat corp⁹ in rōne subiecti: sed anima tantum ſm potentiam intellectiuam separabilem est subiectum ipsius intelligere vel intellectionis. sed si itelligere est opatio: hoc est sicut suppositi vel totius vltimo denominati per talem operationem: que primo et immediate denominat animam: ⁊ vltimo totum: cuius anima est pars: quādo anima coniungitur corpori in toto homine. ⁊ sic etiam felicitas est operatio totius: et ab ipso intelligere: sicut ab operatione que primo conuenit parti potest accipi differentia sicut ex apparente accidentali. sicut etiam a forma substantiali potest accipi defferentia specifica: licet defferētia totum dicat. Quando dicis: ꝙ esse totius non cōuenit parti: cōcedo. ⁊ ideo dico: ꝙ nec operatio toti⁹ vt subiecti primi pōt cōuenire parti sīn vt subiecto. Dico tn̄ ꝙ operatio partis potest denominare totum: sicut patet in multis. dicitur enī ꝙ homo videt. q2 ocul⁹ videt. sic homo intelligit quia anima primo.

¶ Distinctionis. xlv.
Questio Secunda.

Ecūdo q̄ro. vtrū

aīe separate cognoscant orationes nostras: quas facim⁹ pro ipsis vel ad ipsas. ¶ Uidetur ꝙ non cognoscāt orationes vel suffragia: q̄ fiūt p ipsis q̄tū ad aīas que sūt in purgatorio vel in inferno. q2 nec abstractiue nec ītuitiue. ergo nullo modo. Q2 nō intuitiue pz. q2 nō sūt presentes sz nimis distātes. Nec abstractiue. q2 in aīa sepata intuitiua p̄cedit acq̄sitionē pncipij abstractiue puta speciei. ꝯ ⁊c. ¶ Scḋo sic q2 aīe nec in purgatorio nec in paradiso cognoscant oṙones nostras: quas dirigim⁹ ad ipsas. Nā oratio est quidā motus vel ascēsus mētis interior in deū. sed secretum cogitatiōis cordis humani non pōt cognosci nisi a deo: vt videtur. ꝯ ⁊c. ¶ Tertio. q2 si beati cognoscerēt oṙones nostras: quas dirigim⁹ ad ipsos: tūc orarēt pro nobis: vt videt. sed hoc est inconueniēs primo. q2 mererētur: quod est falsum. quia nō sunt in statu vie vel meriti: sed in statu premij. scḋo quia sanctus orans pro alio viatore aut cognoscit deum velle cōferre quod orat: aut nolle aut nec velle nec nolle. si velle: frustra orat. q2 dato ꝙ nō oret: adhuc deus ꝯferet. si nolle: frustra orat/ q2 nūq̄ conferet si nec velle nec nolle: adhuc frustra q2 nō fiet.

¶ Cōtra

q̄tū ad sctōs padisi. q2 alioqn frustra fundaret ecclīa oṙones ad ipsos. ⁊ ꝯ hoc ēvn⁹ error quē tāgit Hie. ad vigilātiū.

¶ In ista questiōe sic ꝓcedā.

¶ Primo dicā aliq̄d de aīabus sepatis existentibus in inferno in statu damnationis. ¶ Secundo de animabus existētibus in purgatorio. ¶ Tertio de animabus sanctorum in celo vel in paradiso.

¶ Quātum ad primū

dico ꝙ aīe ille q̄ sunt in inferno ⁊ in statu dānatiōis: nō cognoscūt oṙones que fiunt pro ipsis vel ad ipsas. Aliqñ eñi ita fiunt suffragia p illis sicut p illis qui sunt in purgatorio. q2 presumitur ꝙ sint in purgatorio: ⁊ tñ sunt in inferno. ⁊ dico ꝙ talia suffragia saltē ad remissionē pene mortaliū pctōrum de lege cōmuni ⁊ ſm ordinem diuine iusticie nihil ꝓficiunt eis. Ratio est. q2 nō sunt mēbra christi per charitatem. nec in eis remittitur culpa mortalis. ⁊ ideo sicut semper in eis manet culpa in qua sunt obstinati: ita ⁊ pena. q2 in inferno nulla est redemptio q̄tum ad peccata mortalia saltē. ¶ Similiter etiā ista suffragia non cognoscūt naturaliter abstractiue nec intuitiue nisi forte abstractiue ministerio demonū vel aliorū ad ipsos descēdentiū seu p diuinā reuelationē ad maiorē penā ⁊ tristitiā eoꝝ vt videāt ꝙ nō sunt digni cōmunicare in talib⁹ bonis. Similit̄ etiā si dirigātur orationes ad ipsas. q2 presumitur ꝙ sunt in paradiso vel in purgatorio: ⁊ tñ sunt in inferno: dico ꝙ nesciūt illas orationes nec talē reuerētiā sibi fieri: sicut videtur probabile: vel nisi ad maiorē eorū confusionem vt videāt se nō esse dignos ꝙ orationes debeāt ad ipsos porrigi vel protēdi. ¶ Ultimo tñ dico ꝙ naturaliter aīa vni⁹ dānati posset cognoscere oīa talia intuitiue: si esset presens oranti pro ipso: vel ad ipsam: sicut ⁊ angel⁹ malus vel de-

An aīe damnate cognoscāt oṙones sctōs pro ipsis

non pôt cognoscere cogitationes nostras occultas: sicut dictū est in secūdo. ⁊ cognosceret frequēter: nisi deus suam influentiam subtraheret: ⁊ talē actū suspēderet. cōsimilem em̄ modū cognoscēdi habet aīa separata: sicut ⁊ angelus: vt dictū est supra. Similiter etiā pôt post cognitionē intuitiuā talia abstractiue cognoscere: vt videtur naturaliter: licet de facto hoc non fiat. Hec de primo articulo principali.

Aīe in purgatorio quō cogńscūt suffragia pro ipsis exhibita

¶ Quantum ad secundū articulum dico ꝙ suffragia facta ꝓ aīabus in purgatorio ꝗtum est ex pte ipsarū aīarū: nisi sit impedimētum ex pte faciētiū valēt eis ad remissionē pene. ⁊ hoc s̄m magis vel minus s̄m differētiā suffragiorū ⁊ intētiōes vel dispositiōes faciētiū. Sunt em̄ mēbra christi ⁊ ecclesie p charitatē: de quib⁹ acceptat deus vt iuuentur ab aliꝭ mēbris nō solū ecclesie militantis: sed etiā triūphātis: vt puto. vnde et magister dicit in hac distinctione ꝙ electi morientes in fine mundi habētes aliqd purgabile ⁊ penā soluere in purgatorio: ad cui⁹ expletionē nō sufficit status huius mūdi iuuabūtur a supna ciuitate. ¶ Scđo dico: ꝙ ꝓbabile est dicere: ꝙ talia suffragia naturaliter ex seipsis nō cognoscant defacto: nec intuitiue ꝓpter distātiā nimiā: nec abstractiue per ꝑñs: licet possent ista cognoscere naturaliter si essent presentes: sicut dictū est supra de aīabus dānatorū. Et similiter dicēdū est de orationib⁹ i que fundim⁹ ad ipsos. ¶ Tertio dico: ꝙ rōnabile est ⁊ pium dicere: ꝙ orationes tales ⁊ suffragia q̄ fiunt pro ipsis: vel dirigunt̄ ad ipsos: cognoscāt defacto vel p diuinā reuelationē vel per ministeriū bonorū angelorū vel etiā aliorū ad ipsos descēdētium. sicut etiā Jo. baptista nunciauit his qui erant in limbo aduentū christi: quod fuit summum suffragium ad liberationē eorū s̄m beatū Grego. sup illud. Cum

No. hec.

audisset Joānes in vinculis opa christi. ¶ Quarto dico: ꝙ piū est ⁊ probabile dicere: ꝙ anime purgatorij acceptis orationib⁹ nostris quas ad ipsas porrigim⁹: orāt pro nobis. sicut existētes in caritate ⁊ appetētes salutē nostrā multoforti⁹ ⁊ pfectius ꝗ cū essent adhuc viatores. ⁊ redūdat forte eis ad alleuiationē vel mitigationē pene ipsorū vel si non eis prodest: sicut nec beatis orare ꝓ nobis ⁊ hoc p se saltē per accidēs vt dicit vn⁹ doctor prodest eis: pro ꝗto exaudiunt̄ pro nobis: ⁊ efficimur meliores ad orandum pro ipsis: et suffragandū eis. Hec de secundo articulo principali.

de suffragijs factꝭ ꝓ existētib⁹ iam in paradiso

¶ Quantum ad tertium articulum de animab⁹ beatis. Dico pmo: ꝙ suffragia et orationes facte ꝓ eis nihil ꝓficiūt: nec valēt eis qz nihil hñt expiabile. Nec ꝓpter hoc gloria augetur: nisi forte accidētaliter ꝓ quāto vidēt personas suffragia faciētes ꝓ eis ex pietate. qz presumūt: vel timēt ne sint in purgatorio talib⁹ suffragijs indigētes. ¶ Scđo dico ꝙ talia suffragia ꝓ ipsis nec orationes q̄ dirigūtur ad ipsos naturalit̄ ex seipsis cognoscūe: nec intuitiue: nec abstractiue: sicut dictū est supra de alijs: lꝫ possēt talia oīa cognoscere intuitiue: si nō impediret nimia distātia: ⁊ postea abstractiue hausta specie vel specieb⁹ taliū acqsitis. ¶ Tertio dico ꝙ defacto cognoscūt talia: sicut puto siue in verbo vniuersaliter ⁊ regulariter. si tñ in verbo cognoscātur talia cōtingētia ⁊ cōplexiones cōtingētes: de quo est magnū dubiū: siue per reuelationē aliqñ specialiter: lꝫ vēturum sit de necessitate beatitudinis eorū: sicut pꝫ. Nō em̄ necessariam habitutudinē habēt talia ad obiectū beatificans scđm ꝙ hmōi. vnde ⁊ Aug. v. ꝯfessionū dicit deo ꝗ te nouit ⁊ illa: beat⁹ est. sed nō ꝓpter illa beatior: sed ꝓpter te solū beatus. ¶ Quarto dico ꝙ beati frequēter orāt ꝓ nobis: vel ꝓ viatorib⁹. qz cōgruū est ꝙ beat⁹ sit coadiutor dei ꝓcurādo salutē electorum ꝓcipue hic in via orātiū ipsos sanctos. q̄ quidem orātes initūtur meritis ⁊ ꝓcib⁹ eorū. ⁊ ideo cōgruū est dicere ꝙ de⁹ reuelet beatis de omnib⁹ que offerunt̄ sibi vel deo in noīe ipsorū cōassumēdo nola scōrū sicut adiutoriū. Hec de. 3. articulo ꝓncipali.

¶ Ad primum principale dico ꝙ naturaliter ex seipsis aīe damnate in inferno existētes nō cognoscūt de facto illa q̄ dicta sunt: lꝫ sicut dictū est supra: forte aliqñ abstractiue. ¶ Ad secūdum dico ꝙ naturaliter ex seipsis de facto nō cognoscunt aīe purgatorij nec paradisi illa q̄ dicta sunt: lꝫ naturaliter possent cognoscere si essent presentes faciētib⁹ i nō obstāte ꝙ ofo sit mot⁹ mentis interior. Nō est em̄ magis interior oratio vel cogitatio orāti vel cogitāti aīe: ꝗ sit sua substātia: q̄ tñ naturalit̄ pt cognosci. nec reqritur ad hoc illapsus sicut dixi in scđo. ¶ Ad tertiu dico ꝙ sancti vel aīe electorū saltē beate orāt frequēter ꝓ nobis. Nec sequitur ꝙ mereātur aliqd sibiipsis: lꝫ magis merita eorū fiūt nobis ꝓficua: ⁊ quasi cōmunicant̄ nobis per orōnes eorū ⁊ diuinā acceptationē ex sua liberalitate: qua ꝓ minori bono retribuit mai⁹ bonum nō solū vnū: lꝫ etiā plura: si illud min⁹ bonū ad plures applicet̄: ⁊ quasi ipsis cōmunicet̄. Qn̄ dicis ꝙ beatus aut cognoscit deum velle quod orat: pôt dici ꝙ sic. nec tñ frustra orat. qz sicut deus vult hoc cōferre: ita mediante tali oratione confert. ⁊ ideo non frustra.

Ad arg. principalia.

¶ Distinctionis. xlvj.
Questio Unica.

Circa distinctionē xlvj. quero: vtrū in omni opere dei circa creaturā ꝯcurrant iusticia ⁊ mīa. ¶ Videt̄ ꝙ nō Nā de⁹ predestinauit Jacob et reprobauit esau sine vllis meritis preuijs vel etiā preuisis. qz scđm apl'm ad romanos Non ex operib⁹ sed ex vocante dictum est: quia maior seruiet minori. sed in predestinatione Jacob non videtur fuisse iusticia quādo sine vllis meritis bonis. Nec in reprobatione Esau videtur esse misericordia immo nec iusticia. sed magis crudelitas ⁊ iniusticia quia sine vllis demeritis. ergo ⁊c̄. ¶ Secundo sic. nullus iustus punit culpam vltra condignum: nec etiā misericors: vt videtur. hec est enim iniusticie et crudelitatis. ⁊ in tali punitione nec est iusticia nec est misericordia. sed deus punit culpam mortalem in damnatis vltra condignum. Tum quia culpa momentanea est et temporalis. pena vero perpetua: et ita nulla proportio inter ipsas. Tum quia pena est grauior quasi sine comparatione in inferno: ꝗ fuo-

Apl'us.

rit delectatio in peccato. et ideo secundum iusticiam dictum
Deut. 25 est deutero. xxv. secundum modum delicti erit et plagarum
Apo. 18. modus. Et in apocalipsi. xviij. Quantum glorificauit se et in delicijs fuit: tantum date ei tormentum et luctum. quare etc. ¶ Tertio sic. Iudex misericors nō punit aliquem nisi ad correctionē illius: sed deus punit nō ad correctionē in inferno. ergo nō concurrit ibi misericordia. ¶ Quarto. quia deus absolute loquendo posset damnare petrum et saluare iudā. sed damnando petrum nulla esset iusticia nec misericordia. patet. Similiter saluando iudam nulla esse iusticia: et licet posset videri misericordia. ergo etc.

¶ Cōtra vniuerse vie domini misericordia et veritas. i. iusticia. Misericordiā et iudicium cantabo tibi domine. etc.

¶ In ista questiōe sic procedā.

¶ Primo inquiram breuiter an in deo sit iusticia. ¶ Secūdo an in deo sit misericordia et per quē modū. ¶ Tertio an in omni opere dei cōcurrant iusticia et misericordia vel possint in aliquo modo non cōcurrere. ¶ Ultimo ad rationes principales.

Iusticie acceptiones.

¶ Quātum ad primū articulū dico primo quod iusticia vno modo accipitur large vel cōmuniter: secundum quod describit eā anselmus de veritate capitu. xij.

anselmus. Iusticia (inquit) est rectitudo voluntatis propter se seruata. et isto modo quelibet virtus mētis rectificās ipsam potest dici iusticia. Est enim quelibet virtus existens in voluntate rectitudo quedā habitualis ipsius voluntatis circa obiectum et materiā virtutis propter se seruata. quia bona. ¶ Alio modo accipitur iusticia proprie: secundum quod accipit philosophus. v. ethicorum. et illa dicitur habitualis rectitudo mētis seu voluntatis in operationibus vel circa operationes que sunt ad alterum. Et isto modo in nobis iusticia est virtus moralis specialis et distincta a qualibet alia virtute secundum proprium genus subalternum. Obiectum autem huius virtutis est operatio ad alterum circa mediū vel equale: quod dicitur iustū. Operatio dico debita ex necessitate legis: cui subditur operans ipse. et cui legi oportet ipsum conformari et subici in operando: et se habendo ad alterum: et propter hoc iustum est debitum. ¶ Ex hoc

quod iusticia distinguitur ab alijs virtutibus.

autem patet quod iusticia distinguitur ab alijs virtutibus. quia alie virtutes vel non sunt circa operationes ad alterū: sed magis circa operationes operantis: sicut fortitudo et temperantia: vel si alique sunt circa operationes: non tamen ille operatiōes sunt debite ex necessitate legis. Et ista vera sunt de quacunque iusticia siue sit legalis et communis siue sit particularis que diuiditur vel distinguitur in commutatiuam et distributiuam: in quibus mediū vel iustum diuersimode accipitur. quia in commutatiua secundum proportionalitatem arithmeticam. sed in distributiua secundum geometricā: sicut declaraui in tertio distinctione. xxxiij. in vltima questione. Iusticia autem legalis est rectitudo habitualis ipsius voluntatis ad reddēdum communitati illud quod est debitum sibi ex necessitate legis ad hoc obligātis ipsum reddētem. Iusticia vero particularis est rectitudo volūtatis ad reddēdum persone particulari. et diuiditur in cōmutatiuam et distributiuā. patet quod legalis distincta est a particulari: sicut et iustum quod est debitū cōmunitati et respicit primo cōmunitatē a iusto: quod est debitum particulari persone: et ipsam respicit primo. Distributiua vero distinguitur a cōmutatiua. quia debitum singulari persone vel est de bonis cōmunitatis. et sic accipitur iusticia distributiua: que est circa mediū proportionabilitatis geometrice. Uel est de bonis persone singularis. et est iusticia cōmutatiua: que est circa iustum vel mediū proportionabilitatis arithmetice sicut est alias declaratum. Est autem aliqualis iusticia alia quam proprie nō est pars subiectiua iusticie proprie accepte sicut sunt tres predicte: que dicitur iusticia retributiua boni premij pro merito bono: et mali pene pro merito malo vel demerito. Et in ipsa nō reseruatur perfecte ratio iusticie: nec etiā cōmutatiue de qua magis videretur. quia nō oportet imo nec est cōueniens quod precise tantum reddatur vel accipiatur quantū precise est meritum vel demeritum: sed cōueniēs est quod premietur quis in bono vltra cōdignum meriti: et quod puniatur citra cōdignum demeriti: sicut etiā facit deus: qui est iustissimus retributor. Et ideo ista retributiua potest dici pars potentialis iusticie aliquo modo. quia in nobis partim conuenit cum iusticia. eo quod circa operatiōes ad alterum debitas a nobis ex necessitate legis licet deficiat a completa ratione iusticie. ¶ Ad propositum igitur: an in deo sit

An in deo sit iusticia.

iusticia. Dico primo: quod in deo est iusticia accipiendo iusticiam cōmuniter primo modo. quia in ipso est summa rectitudo volūtatis propter se seruata. In voluntate enim sua est rectitudo inobliquabilis sicut in prima regula omnium agibilium. et hoc siue illa rectitudo habitualis dicat ipsam potentiā voluntatis diuine: siue dicat aliquid distinctum formaliter a potētia voluntatis correspōdens est dei habitui accidētali et superaddito potētie in nobis. ¶ Secūdo dico: quod in ipso nō est proprie iusticia accepta ab aristotele nec legalis nec commutatiua nec distributiua: nec etiam aliquid correspōdens tali iusticie proprie accepte. Nā in deo cōueniūt operationes ad alterū: siue ad cōmunitatē vniuersi: siue ad entia particularia vniuersi: quia nulli debitor est nec tenetur alicui ex necessitate alicuius legis: cui necessario subdatur et obligātis ipsum simpliciter ad hoc. Nullius enim legi subditus est in ordine ad alterū: sed tātū secundum quod supposita ordinatiōe sua libera: quo ordinauit dare cōitati vniuersi bonū suū vel perfectiōes ipsius vel sibi cōgruētes. et sic etiā de quolibet ente particulari in vniuerso. Ex quo etiā patet quod nec in aliquo principe pōt esse iusticia legalis ad cōitatē secundum legē quā cūque ab ipso institutā: supra quā legē potestatē habet: nec est illi subiectus. quia nihil debitū est cōitati ab ipso secundum talē legē quā habet in sua potestate vel ex necessitate talis legis: sed bene ex necessitate legis sui superioris vel etiā iuris diuini vel naturalis: cui tenetur se conformare velit nolit. ¶ Tertio dico quod in deo est aliquo modo iusticia saltem improprie dicta. Et ista est

Triplex iusticia in deo.

quasi triplex secundum rōnē in ipso. vna ad seipsum vel ad bonitatē suā: et omnia intrinseca sua quasi ad aliquid alterū vel distinctū a seipso secundum rōnē. et ista iusticia cōsistit in velle habitualiter vel actualiter bonitatē suā et omnia sua intrinseca et id quod cum decet bonitatem suā propter ipsam. Due alie sunt tunc ad alterū. vna est absoluta iusticia: que proprie nō est retributiua: sed est iusticia qua absolute et iuste pōt velle circa creaturam: quicquid nō implicat cōtradictionem. Nec repugnat decentie bonitatis sue. Et iustū isto modo

dicitur quicquid vult ⁊ potest velle in creatura vel circa ipsam: quātūcunq; nō attendantur merita vel demerita creature. quia cū creatura ex se nihil est: nec habet aliquid in re: qd non acciperit: vel acceperit a mera liberalitate diuina: dico q totum est iustum ⁊ rectū quicquid potest velle deus circa creaturā quomodocūq;. Et loquēdo de ista iusticia: dico q iuste elegit Jacob: ⁊ reprobauit Esau non ex meritis vel demeritis etiā preuisis: sz qz sic placuit sibi. ⁊ Esau in nullo potest cōqueri. Habet enī figulus potestatē faciēdi ex eadē massa vnum vas in cōtumeliā: ⁊ aliud in honorē: sicut deducit apostolus. Alia est iusticia dei retributiua bonoꝝ vel maloꝝ: que est ſm exigētiam meritorum vel demeritoꝝ in ordine tñ ad diuinā bonitatē. Et scdm istam punit citra condignum ⁊ remunerat vltra condignum: ⁊ scdm correspōdentiam vel exigentiam meritorum plus vel minus de cōmuni lege. Hoc autem nō est ex necessitate alicuius legis: cui necessario sit subiectus: ⁊ ideo absolute loquendo lz non ſm talem iusticiam posset aliter punire vel etiā premiare. Hec de primo articulo principali.

An i deo sit mia.

ℭ Quātum ad secūdum articulum

scz in deo sit misericordia: planū est ſm scripturam q sic. Misericors (inquit) et miserator dns. et multa alia. sicut etiā de iusticia. ℭ Ad cuius euidētiam notādum est q in nobis misericordia habitualis est habitus quidā quo nolumus miseriā alteri⁹ quomodocūq; hoc intelligat. ita q disponit vel inclinat ad nolēdum faciliter miseriā in alio. Et hoc vel futurā: ⁊ tunc preseruat ab illa. Vel presentē: et tunc releuat a miseria: si pōt. Et ꝯsequenter disponit vel inclinat ad passionē tristicie ꝯsequētem actū nolēdi miseriā in alio vel presentē vel futurā. vnde et misericors dicitur: quasi miserum cor habens. qz in eo q cōpatitur miserie aliene: habet cor miserum cum misero: ⁊ cōmunicat in miseria ei⁹ aliquo modo. ℭ Ad ꝓpositum vero dico: q misericordia accepta pro passione vel tristicia illa vel aliquo inclināte seu disponēte ad talem passionē vel ad aliquid correspōdens in deo nō est vere ⁊ ꝓprie: vt videtur. quia nulla passio ꝯtristās siue sit intellectualis siue sensibilis est in deo: nec ibi aliquid correspondens vel proportionale ex natura rei. ⁊ ita siue passio illa misericordie sit sensibilis in nobis causata in appetitu sensitiuo ex apprehēsione sensitiua miserie aliene: siue sit passio spiritualis causata in voluntate ex apprehensione intelligibili. ⁊ per cōsequens in ipsa actum nolendi talem miseriam: non est ponenda in deo misericordia isto modo. ℭ Secūdo dico: q in deo est misericordia habitualis: qua de⁹ habitualiter habet nolle miseriā alterius siue imminētē siue presentem aliquā. qz in ipso etiam est ꝓpositum habituale ⁊ actuale etiā miserendi alteri vel subueniendi alteri seu miserie alicus. Et potest distingui ista misericordia sicut ⁊ ꝓpositum vel velle in deo siue habituale siue actuale in velle antecedens ⁊ consequēs. Velle vel misericordia antecedens est respectu oim ſm apostolum. qz vult oēs homines saluos fieri: ⁊ ad cognitionem sui nois venire. Velle vero vel misericordia ꝯsequēs nō est respectu omniū sed aliquoꝝ ꝗtum ad misericordiā liberantē vel saluātem: que eripit finaliter ab omni miseria et culpe et pene: sicut respectu electoꝝ ⁊ saluanndoꝝ: quā actu beatificat eos. Similiter etiam quātum ad misericordiam parcētem non est respectu omnium. Nam misericordia parcēs dicitur ſm quam deus partim releuat a miseria vel ꝑcauet miserie in parte: ⁊ partim relinquit miseriā: sicut in dānatis puniendo citra cōdignū. Quod aūt in deo sit misericordia aliquomodo predicto: ptz. qz sicut nullum bonum euenit nisi volēte deo: ita nullū malū ꝓhibetur ne eueniat: nec aliqua miseria precauetur: vel tollitur nisi nolēte deo. Multe autem miserie possibiles euenire ꝓhibētur: ne eueniāt vel in toto vel in parte ſm misericordiā liberātem vel parcētem. igitur in deo est misericordia vt videtur. ℭ Sed quomodo se habet misericordia ad iusticiā. distinguuntur ne ab inuicem ex natura rei i deo quasi distincta attributa. videt mihi posse dici q sic: sicut iusticia ⁊ charitas suo modo: ⁊ q vnum nō est de ꝯceptu quiditatiuo alterius: sed ſm aliā ⁊ aliam perfectionem formaliter dicitur ⁊ est deus iustus habitualiter ⁊ misericors: lz bene sit difficultas in ꝯtrarium. s. q velle diuinum nō distinguit ex natura rei sed est vnus simplex actus volēdi vel nolēdi omnia. ⁊ sic per consequēs vnicus tm̄ habitus indistinctus ex natura rei et ratione reali. Et ita videret q in voluntate non esset nisi vnicus simplex habitus iusticia ⁊ mia vel quicunq; alius distinctus tm̄ ſm rationē sicut ⁊ ipse actus. ℭ Posset tñ dici q actu volēdi manēte vnico ⁊ totaliter indistincto ex natura adhuc habitus eo modo quo ponunt in diuina volūtate possent distingui nō essentialiter sicut diuersi habitus accidētales in nostra volūtate: a qua etiā essentialiter distinguunt sicut accidētia eius. qz in deo nullū est accidens: sed ex natura rei formaliter: sicut dictum est in primo distinctione. xxij. de attributis. Et qñ dicis q actus diuine volūtatis est indistinctus: dico q ista stāt. qz habitus qui ponuntur in diuina volūtate modo predicto: nihil ꝯferunt ad actū vllo modo nec per ꝯsequens q ipsis variatis varieт actus. Si aūt nō placet tibi istud: qz etiā sicut dictū est in tertio: habitus multi nihil faciunt ad actus in nobis: ⁊ tñ variant actus sicut habitus vel ecōuerso. Dicas q habitus in volūtate diuina nō distinguunt nisi ſm rationē ⁊ connotata: sicut nec actus diuine volūtatis. Et tunc misericordia ⁊ iusticia non nisi ſm rationē distinguunt. ⁊ sic de alijs habitibus pertinētibus ad voluntatē quibuscūq;. sicut etiā videt ex parte intellectus inesse. Idem est ergo habitus sicut ⁊ idē velle: qui respicit iustū circa creaturam: et sic dicitur iusticia: ⁊ qui respicit miseriā releuandam vel ꝓhibēdam: ⁊ sic dicitur mia: ⁊ distinguit ſm rationem. Hec de secundo articulo principali.

De mō se habeat mia ad iusticiam i deo.

ℭ Quātum ad tertium articulum

An in oi opere dei circa creaturā sit mia ⁊ iusticia.

scz in omni opere dei circa creaturā ꝯcurrant misericordia ⁊ iusticia. Dico primo q misericordia siue liberans a miseria totaliter siue misericordia parcens: que nō liberat a tota miseria: sed a parte miserie: qz parcit a tanto licet nō a toto relinquēdo subiectum cōcurrit cum iusticia dei: que est iusticia cōcedentis bonitatis sue: qua simpliciter et absolute potest circa creaturā quicquid placet sibi et nō repugnat bonitati sue. Non enī repugnat imo cōdecet diuinā bonitatē: vt liberet aliquem a totali miseria saluādo ipsum: ⁊ beatificādo: vel vt parcat alicui d tāta miseria ⁊ si nō a tota: sicut facit puniēdo

do citra condignum et remittendo partem miserie sine pene. ¶ Scḋo dico: ꝙ attēdendo ad iusticiam que attēdit exigentiā meritoꝝ in ordine tñ ad diui nam bonitatē non cōcurrit in omni opere dei circa creaturā cū misericordia nec ecōuerso: sed est dare aliquod opus dei: in quo nec iuenitur misericordia nec iusticia isto mō: sicut ptꝫ de reprobatione Esau qꝛ non ex meritis nec preuijs nec preuisis. ⁊ ita nō est ibi iusticia illo modo: nec etiam misericordia vt patet. ⁊ ita est etiā de reprobatione cuiuslibet alterius suo modo ꝗtū ad hoc qḋ dicit ex parte dei scꝫ nolle efficax ꝯferre gloriam. Uel velle nō conferre. Similiter etiā in predestinatione omnin electorum nulla est iusticia isto modo accepta. Nam sicut dixi in primo: ꝑdestinatio nō est ex meritis nec preuijs nec preuisis: sicut nec reprobatio. ¶ Tertio dico ꝙ accipiendo iusticiā isto modo ꝙ in omni premiatione ⁊ punitione electoꝝ vel reproboꝝ de cōmuni lege ꝯcurrit iusticia cū misericordia. Nam in premiatione bonoꝝ iusticia est qꝛ premiat. sed mīa: qꝛ vltra condignum premiat. In punitione vero reproboꝝ est iusticia. qꝛ punit. sed ibi etiā misericordia. qꝛ citra cōdignum punit. ¶ Quarto dico ꝙ lꝫ in reprobatione vel predestinatione alicuius quātū ad velle vel nolle ꝯferre alicui gloriam nō sit iusticia: que dicitur exigētia meritoꝝ vel ſm exigentiam meritorum: vt dictū est: nec sit misericordia in reprobatione: lꝫ videatur esse in predestinatione: in vtroqꝫ tñ est iusticia dei absoluta: qua potest absolute ⁊ iuste velle omne illud circa creaturā ⁊ suū esse vel nō esse: quod non repugnat bonitati ⁊ entitati sue hoc velle vel nolle. ⁊ per ꝯsequens ꝙ contradictionem nō implicat hoc ipsum velle vel nolle. Et loquēdo de ista iusticia dico ꝙ omne volitum a deo vel nolitum circa creaturā est iustum: ⁊ eo ipso iustum: quo volitū. ¶ Quinto dico ꝙ loquēdo de iusticia quā habet ad seipsum ı puta ad bonitatē suā vel ad sua intrinseca: que tenetur ex iusticia diligere eo modo improprie accipiēdo iusticiā: quo dicebatur supra: misericordia nō concurrit cū iusticia. Ibi enī est iusticia dei ad seipsum ı ⁊ nulla mīa ad seipsum: sicut nec aliq̄ miseria sibi est possibilis: a q̄ liberet̄: vel in qua sibi parcat̄ ı sicut ptꝫ. ¶ Sexto dico quātū ad creaturas vniuersi q̄ ponunt̄ a deo in re ⁊ in effectu seu etiā ꝑfectiones naturales ipsaꝝ: ꝙ in oī ope dei positiuo vel ꝯseruatiuo alicuius talis creature vel perfectionis seu boni eius ꝯcurrunt iusticia dei absoluta frequēter supradicta ⁊ mīa liberās vel in toto: vel parte ab aliqua miseria opposita vel cōtraria illi perfectiōi siue positiue siue negatiue: vt ptꝫ. Similiter etiā si accipiat̄ iusticia scḋo modo in proposito pro exigentia nature rei: ibi est iusticia scḋo modo correspōdens exigentie meritoꝝ aliquō modo. sicut dicimꝰ ꝙ natura ignis exigit esse sursum: et natura terre deorsum. Natura ignis esse calidū: et natura aque frigidum ⁊ hmōi. ¶ Sed quātū ad operationes vel actiōes corruptiuas vel destructiuas seu anihilatiuas ſm ꝙ hmōi nō ꝯcurrit misericordia vt videt̄: lꝫ sit ibi iusticia dei absoluta: vt dictū est supra. Iuste enī potest anihilare aliquid vel corrumpere. quare ⁊c. Misericordia autem non videtur in destructione vel corruptione seu anihilatione alicuius Hec de tertio articulo principali.

¶ Si dicatur ꝯtra predicta ꝙ iudicium sine misericordia fiet illi: qui nō fecerit mīam. ⁊ ita in punitione reproborum qui non fecerunt mīam: non concurret misericordia. dico ꝙ nō excluditur hic mīa. oīno ı sed accipit̄ iudicium sine mīa pro iudicio seueriori q̄ꝫ sit futurū iudicium illoꝝ: qui fecerunt misericordiā. quare ⁊c. Nisi forte etiā diceretur ꝙ ibi est misericordia parcens a miseria non essendi: que est maxima. quia deus voluit ipsum fore: licet etiā reprobare.

Ad argumēta principalia.

¶ Ad primum principale argumentum ptꝫ quid dicendū de Iacob ⁊ Esau. ptꝫ ꝙ in reprobatione Esau non fuit mīa: licet ⁊ in ipsa ⁊ in predestinatione Iacob fuerit iusticia modo predicto nō ſm exigentiā meritorum: sed iusticia absoluta. ¶ Ad scḋm dico: ꝙ deꝰ non punit culpā vltra cōdignum defacto ⁊ de lege cōmuni: lꝫ eternaliter puniat culpā mortalem in inferno ⁊ pena priuationis vel carentie beatitudinis et pena sensus afflictiua. ¶ Ad hoc vero adducuntur ꝯgruentie. Tum qꝛ creatura manēs in pctō finaliter pro statu vie peccat q̄ꝫtum est in se in eterno vel pro eterno sui ⁊ semper in vltra caret rectitudine debita infuisse: que nō infuit ı ꝓ q̄ꝫ debuit infuisse: ⁊ ita semꝑ in posterū iuste punit̄ tam loq̄ndo de iusticia dei absoluta q̄ꝫ de iusticia dei ſm exigentiam meritoꝝ. ¶ Scḋo etiam: qꝛ ⁊ si aliquis peccet aliq̄ꝫ cum ꝓposito peniteēdi: planū est id ı ꝙ q̄ꝫtū est ex se: ipse exponit se perpetuitati peccati manentis in diuina impunitiōe. qꝛ a peccato resurgere nō potest nisi a diuina mīa. ⁊ tñ ipsum deū offendit. ⁊ ita si in tali pctō moriat̄ ı iuste potest eternaliter puniri. ¶ Tertio etiam qꝛ sic videmus in policijs ciuilibus: ꝙ est quedā pena excludens totaliter reum ab ipsa ciuilitate sicut mors vel relegatio seu exiliū perpetuum: sicut sunt pene perpetue. Alia est pena tēporalis: que nō excludit totaliter ⁊ ꝑpetuo a ciuilitate. ⁊ ista dicitur pena ad tp̄s vel temporalis. ⁊ si persona esset perpetua: prima pena posset esse ꝑpetua ⁊ iuste sicut exiliū ꝑpetuum vel hmōi. sic in ꝓposito de ciuilitate vel politia dei est dare aliquam penam perpetuo excludētem a ciuilitate eius. ⁊ iuste potest hoc esse vel fieri de pena peccati mortalis: lꝫ perpetuitas seu extēsio durationis non per se correspōdeat culpe: sed magis intēsio maior vel minor ipsius. vnde ⁊ ſm hoc pōt magis saluari ꝙ ſm qualitatem vel modum delicti erit ⁊ plagarū modus. ⁊ hoc precipue intelligendum q̄ꝫtum ad distinctionē vel superabundantiā ⁊ defectū culpe a culpa. Hec videt̄ ratio Augu. xxj. de ciuitate dei. ¶ Quarto declarat̄ hoc ı qꝛ possibile esset deo ſm strictum rigorē iusticie taxare penā ita intēsam: ꝙ sufficiēter correspōderet culpe: etiā si natura eēt si aliꝫ anihilāda: si pena sic intēsa esset possibilis in creatura. igit̄ ꝙ pena eterna nūc infligit̄: nō est qꝛ eternitas sit de ratione pene inquātū essentialiter punitiua sed accidit ꝓpter eternitatē vel perpetuitatē ꝑsone puniete. Et iuste etiā puniri potest durāte improba voluntate in ipsa precipue ⁊ iniusticia: ⁊ dato ꝙ nō duraret: qꝛ extēsio talis infinita sibi accidit ſm ꝙ hmōi. Aliter ꝓbatur hoc. qꝛ peccatū priuat bonum infinitum deū. ⁊ per cōsequēs debet̄ sibi pena infinita. nō nisi ſm extensionē. qꝛ intensiue nō potest esse talis. ergo ⁊c. ¶ Cōtra hoc videtur. qꝛ in hoc distinguitur pena culpe mortalis a pena venialis. qꝛ vna est eterna ⁊ alia temporalis Nec potest dici eterna propter perpetuitatem persone punite. quare ⁊c.

Qꝛ deus nō punit culpā vltra cōdignū ⁊c.

Sed ista ratio non est cogens sicut patuit in tertio. q̄ peccatum nō sic priuat bonū infinitum: sicut dicunt: sed magis bonū finitum sicut ibidē dicebat. q̄ priuat oppositā iusticiā debitā formaliter inesset que est bonū quoddā finitum. Non autē priuat deū sicut patz. Sic ergo patz ꝙ deus puniēdo culpā eternaliter non punit vltra cōdignum. q̄ semper citra condignū intēsionis pene positiue: lz extēsio sit infinita. Quando dicis ꝙ culpa est temporalis ⁊ momētanea: dico ꝙ lz sit tꝑalis in se vel momentanea sicut ⁊ meritum: tñ in iputatione diuina potest esse perpetua ⁊ iuste: ⁊ similiter in punitione sicut meritum suo modo in premiatione ꝓpter congruentias vel rationes predictas. ¶ Ad illud de Deuteronomio: ꝙ ſm modū delicti erit ⁊ plagarū modus verū est quātum ad intentionē pene positiue. q̄ pro grauiori culpa est intēsior pena: ⁊ pro minus graui: minus intēsa: semper tñ citra cōdignum. Et similiter ad aliud de apocalipsi: quātum glorificauit se ⁊ in delicijs fuit ⁊c̄. Dico tñ vltra ꝙ loquendo de iusticia dei absoluta: deus posset iuste aliquē affligere dolore aliquo vel tristicia vehemente sine vlla culpa. Ille tñ dolor vel afflictio illa nō diceretur ꝓprie pena. Quod autē hoc posset: patz. q̄ in hoc nulla cōtradictio implicatur: nec repugnat hoc bonitati sue: sicut ⁊ aliquos iustos ⁊ sanctos affligit deus in mūdo isto: quibus tñ postea posset non ꝯferre bonū aliquod. sicut patz. ¶ Ad tertium principale dico: ꝙ iudex ⁊ iustus ⁊ misericors potest punire aliquē citra condignum nō ad correctionē puniti: sed ad vitandum mali. sicut cum aliquis suspēditur: vel interficitur ꝓpter demerita sua: qui tñ dignus esset grauiori pena. sic in ꝓposito dico de deo in damnatis. ¶ Ad quartum dico: ꝙ deus loquēdo de sua iusticia absoluta posset dānare petrum: ⁊ saluare iudā: et vtrunqꝫ iuste sed non loquēdo de iusticia: que est exigentia meritorum: sicut patz. ⁊ in damnando petrum non oportet: ꝙ cōcurrat misericordia cum prima iusticia nisi forte parcens a non esse: in saluādo tñ iudam et esset misericordia et iusticia absoluta: sed non iusticia exigentie meritorum.

¶ Distinctionis. xlvij.
Questio Vnica.

Circa distinctionez xlvij. quero. Utrum vniuersale iudicium sit futurum. ¶ Uidetur ꝙ nō. Nihil est ponēdū esse futurū frustra. patz: sed vniuersale iudicium poneret frustra. q̄ quilibet i morte recipit suum iudicium sufficienter: qđ dicitur sentētia diffinitiua vel ad vitā vel ad mortem. ergo ⁊c̄. ¶ Scđo sic. si iudiciū vniuersale erit: tunc oēs hoīes iudicabūt. sed hoc est falsum. quia multi iudicabunt: vt apostoli: sicut ꝓmisit eis xp̄s. similiter de quolibet vere fideli dixit ipse christus: ꝙ in iudiciū nō veniet. ⁊ de malis dicitur ꝙ nō resurgunt ipi in iudicio. ergo ⁊c̄. ¶ Tertio sic. si vniuersale iudicium sit futurū: aut erit in tp̄e: aut in instanti. nō videtur ꝙ in instanti. q̄ cum sit ibi futura prolatio vocalis multorū verborū que non est nisi cū motu: ⁊ motus non possit esse in instanti: videtur ꝙ non in instāti. Nec in tempore q̄ cum sit ibi futura disceptatio vocalis de operibus singulorum: oporteret nimium tempus apponi. Similiter etiā tunc cessabit motus celi. et per cōsequens tempus quod est passio eius. ergo ⁊c̄.

¶ Contra Joelis tertio adducam omnes gentes in valle iosaphat: et disceptabo ibi cum eis ergo ⁊c̄. Joelis.3

¶ In ista questione sic ꝓcedā.

¶ Primo premittā quid debet dici iudiciū: ⁊ quid noīe eius intelligatur: ⁊ ꝙ est futurū vniuersale iudicium. ¶ Scđo inquirā de iudicātibus ⁊ de iudicatis. ¶ Tertio de mō apparēdi iudicis respectu iudicatorū ipsorū. ¶ Ultimo ad rōnes principales.

¶ Quātum ad primum dico ꝙ iudicium large potest accipi pro quacūqꝫ noticia alicuius rei: siue sit sensitiua siue intellectiua. ⁊ isto modo dicimus ꝙ oīs potētia apprehēsiua ē iudicatiua de suo obiecto siue cōplexo: siue incomplexo. ¶ Alio modo magis ꝓprie accipitur iudicium pro noticia alicuius cōplexi. ⁊ hoc siue illud cōplexum sit principiū siue cōclusio: siue speculatiuū siue practicū. ⁊ isto modo sola potētia intellectiua est iudicatiua. q̄ ipsa sola apprehēdit cōplexionē: ⁊ apprehensiue habet formare ꝓpositionem sola. ¶ Tertio modo magis stricte ⁊ magis ꝓprie ad ꝓpositum nostrum dicit iudicium pro sententia efficaci de vero cōplexo agibili in particulari penes aliquem iuxta merita vel demerita sua reddēdo sibi premiū vel penam. ¶ Dicitur autē iudiciū sentētia determinata. q̄ nō est iudiciū ꝓprie indifferēs ad vtrāqꝫ partē: sꝫ determinatū ad alterā. dicitur etiā sentētia efficax et in hoc includitur ꝙ sit ad habētem potestatem. ⁊ includit determinatū dictamē rōnis practice: ⁊ cōnotat voluntatē efficacē ⁊ determinatā ad faciendum ſm tale dictamen. Sed dicitur veri complexi agibilis. q̄ de speculabilibus ⁊ de incōplexis proprie loquēdo nō est iudicium isto modo. Sed addit ꝙ agibilis particularis. Judicium enī ꝓprie habet esse de cōclusione practica: que est particularis: que sequitur ex maiore: que est lex vniuersalis ⁊ minore particulari que est sumpta sub: vt hic. quicunqꝫ interficit hoīem iniuste suspēdatur dicit lex in vniuersali. Ecce maior: sed iste interfecit hoīem iniuste. dicit minor. ergo sequitur ꝙ suspendatur: que est conclusio practica de reddēdo talem penā in particulari tali homini in particulari iuxta demeritū suum a iudice iudicāte ſm legē: ⁊ habente potestatē vel auctoritatē deducēdi ad effectum suā volitionē ⁊ suū iudiciū. Unde ⁊ sentētia a non suo iudice nulla est. nec debet ꝓprie vocari iudiciū isto modo. Alia vero que ponuntur ibi patēt. ¶ Aduertendum est tñ ꝙ distinguitur iudiciū in iudicium approbatiuum vel cōdēnatiuum. Et vtrūqꝫ adhuc subdiuidi pōt. primum in iudiciū priuatiuū pro bono merito: vel in iudiciū liberatiuum a malo: si inueniatur ille qui iudicat innocēs. Aliud similiter subdiuiditur in iudicium cōdēnatiuum: qđ est inflictiuū pene pro demerito: ⁊ in iudicium absolutiuū vel remotiuum: quo priuatur aliquis bono p̄habito: qñ inuenitur indignus. ¶ Scđo est aduertendum: ꝙ illa q̄ dicta sunt: vera sunt de iusto ⁊ perfecto iudicio. sed bene potest esse peruersum ⁊ iniustum iudicium: quod nō habet oēs ꝯditiones ꝓdictas. lz aliquas habere debeat.

Judiciū quid ⁊ quot modis capitur.

No. hec

beat: vel habeat frequenter: vt patet intuenti.

Qꝫ erit finalit' iudiciū vniuersale omniū.

¶ His premissis dico ꝙ finaliter erit de facto iudicium gnerale oīm bonorum ꝛ maloꝝ subditoꝝ legi ꝛ iudici: quod quidē erit sententia diuina efficax reddēdi vnicuiqꝫ ſm merita vel demerita seu priuationem meritoꝝ vel hmōi bonis premium eternum. malis vero ꝛ pctōribus penam eternā. ¶ Istud aūt demonstrari efficaciter nō potest per rōnem naturalē. Tum qꝛ est quoddā futurum ꝯtingens depēdens ex libertate diuine volūtatis: que nō potest sic demōstrari. Tum qꝛ nō est magis naturaliter cognoscibile vel demōstrabile iudicium ꝗ̄ resurrectio futura generalis: que tn̄ demōstrari nō potest: sicut dictū est supra. Tum qꝛ si esset demōstrabile tale iudiciū hoc videret̄ precipue ex diuina iusticia iuste se habēte circa bonos ꝛ malos et per ꝯsequēs iudicāte ipsos ꝛ pateter in cōmuni: vt appareat oībus ipsa diuina iusticia: que nullum malū relinquit impunitū nec aliquod bonū irremuneratum. ¶ Sed ista ratio nō cogit. Nam nec etiā sufficit ad ꝓbādū resurrectionē: vt dictū est supra. Nec opꝫ necessario sic manifestari diuinā iusticiā: sicut ponit̄ manifestando in illo iudicio. nec etiā est necessariū absolute: ꝙ deus aliquē remuneret ꝗ̄tūcunqꝫ bonū vel puniat ꝗ̄tūcunqꝫ malū: sed aliquē ꝗ̄tūcūqꝫ prius bonū pōt dānare ꝛ ꝗ̄tūcunqꝫ malū potest saluare stante sua iusticia sicut dictum est in precedēti questione. quare ꝛc̄. lꝫ aūt demōstrari nō possit furturū iudiciū generale: dico tn̄ ꝙ probabiliter persuaderi pōt. Tum qꝛ ꝯgruum est manifestari oībus diuinā iusticiā in punitione maloꝝ et premiatione bonoꝝ ꝛ iusta segregatione maloꝝ a bonis. Tum qꝛ ꝯgruum est: ꝙ sentētia tāti iudicis nō sit priuata sed publica tanꝗ̄ inreprehēsibilis ꝛ equissima. ꝛ ita non sufficit iudicium particulare vnius cuiuscūqꝫ: vt videtur. Tum qꝛ etiā cōgruum est: vt boni qui timuerunt diuinam iusticiā corā oībus reportent laudē gloriā ꝛ honorē. mali vero qui nō timuerūt ipsam reportent ꝯfusionem. Tum etiam qꝛ congruit: ꝙ filij regni qui ad regnum sunt ordinati: aliqū solenniter ꝛ manifeste illud recipiant. mali vero publice ad perditionem destinentur: ꝛ de regno elongentur: et ab ipso relegentur. Hec autem fient in vniuersali iudicio. quare ꝛc̄. Hec de primo articulo principali.

De iudicātib' in die iudi.

¶ Quantum ad secundū articulum de iudicantibus dico: ꝙ iudicare vno modo dicitur aliquis principaliter ꝛ auctoritatiue auctoritate suprema ꝛ simpliciter eminēte. Scd̄o dicitur aliquis iudicare sub autētice ꝛ nō principaliter sicut iudex subditus iudici principali. Tertio modo dicitur aliquis iudicare assistenter. sicut assistentes iudici in eminētia ꝛ honore in loco iudicij. Quarto modo approbatiue sicut oēs audiētes sententiā iudicij ꝛ approbātes eam.

Nota de iudicare.

¶ Primo modo dico ꝙ solus deus iudicabit vel xp̄s inquātum deus. quod patꝫ ex ipsa rōne iudicij. Nam solius diuine scientie et iusticie principaliter sententia efficax est de premiatione bonoꝝ ꝛ punitione malorū: et potest ista ponere in effectu: sicut patꝫ. vnde nec potest dici ꝙ christus ſm formā serui isto modo habeat iudicare sicut etiā nec ꝙ principaliter dicetur iudicatis ſm formā serui: lꝫ eñ bene sit iudicaturus ꝛ principaliter etiā in forma serui: qꝛ nō deponet humanitatē qn̄ iudicabit: non tn̄ ſm formā serui: sed ſm formā dei. ſm quam principaliter scit oīa et oīm dn̄atur. ¶ Scd̄o modo iudicabit xp̄s homo ꝛ in forma serui. s. sub autētice ꝛ quasi cōmissarie. In tāta tn̄ sub auctoritate ꝙ nulla tanta est nec esse potest in pura creatura. pro tanto. qꝛ idem ipse in supposito homo est ꝛ deus. ꝛ sic idē supposito existēs: iudex est ꝛ cōmissarius vel sub autēticus ꝛ principalis. Et sic debēt intelligi oēs auctoritates que vident̄ dicere ꝙ christus iudicabit nō. s. principaliter ſm formā serui: sed sub autētice vel minus principaliter seu cōmissarie: tn̄ cū potestate plenaria talis iudicis: ꝗ̄tā potest habere iudex cōmissarius vel minus principalis sub primo principali. ¶ Tertio modo iudicabunt apostoli quasi assistētes iudici in thronis. xij. ad solēnitatem iudicij quasi primi ꝛ honorati in populo iudicio. iuxta illud sedebitis sup sedes. xij. iudicātes. xij. tribus israel. quare ꝛc̄. Iudicabūt etiā approbatiue approbādo sentētiam iudicis: sicut ꝛ oēs electi. ¶ Et ideo dico vltra ꝙ quarto modo iudicabunt oēs electi ꝛ forte etiā reprobi approbando sentētiā iudicis ꝙ sit iusta et recta ꝛ de bonis et de malis. Inter reprobos tn̄ aliqui iudicabūt alios cōparatiue quasi pro tāto. quia eos reputabunt dignos maioribus ꝛ grauioribus supplicijs ꝗ̄ seipsos. ꝛ etiā ab ipsis iustis hoc iudicabit̄. Et sic etiā dicit xp̄s regina austri surget in iudicio: ꝛ cōdēnabit generationē iudeoꝝ contēnētium predicationē eius. Et similiter de viris niniuitis.

Bonum dubium.

¶ Sed hic est vnum dubiū quomodo singuli singulos iudicabūt modo predicto. qꝛ ad hoc necessarium videt̄ ꝙ singuli cognoscāt distincte ꝛ determinate cōscientias et peccata singuloꝝ. Et hoc vel simul vel in breuissimo tp̄e: qḋ videtur nimis difficile. Aut eñ quilibet cognoscit oīa peccata alioꝝ ꝛ personas eorum vnico actu aut pluribus. Non potest dici ꝙ pluribus. qꝛ tunc essent tot actus intelligendi in intellectu quot distincte cognita qḋ nō videtur possibile. Nec vnico actu. qꝛ non est dare talē actum quo distincte oīa sic cognoscantur. Nihil est eñ: qḋ possit assignari primum obiectū talis actus. qꝛ non aliqḋ creatum. patꝫ. Nec essentia diuina. qꝛ illā non habebunt dānati pro primo obiecto in aliquo actu suo. nec imediate cognoscēt ipsam. qꝛ tunc essent beati. ¶ Si dicat̄ ꝙ nō oīa ista cognoscētur simul a quolibet: sed successiue per plures actus. Cōtra. qꝛ breuitas tēporis in quo erit vel fiet iudicium: ad hoc non sufficeret: vt videt̄.

Solutio

¶ Et potest dici de hoc: ꝙ absolute loquendo virtute diuina possibile esset: ꝙ in intellectu cuiuslibet distincte nota esset persona cuiuslibet ꝛ meritū vel demeritū cuiuslibet siue merita vel demerita singula. Et hoc per plures actus correspōdentes illis diuersis obiectis suo modo distinctis tales eñ actus plures nō sunt adinuicē repugnātes: ꝛ possunt simul causari ꝛ stare virtute diuina in intellectu cuiuslibet. Nec sunt ī aliquo simpliciter incōpossibiles: lꝫ non per virtutem nature possint simul esse tot actus distincti: quibus tot obiecta distincte ꝛ in particulari cognoscātur in proprio genere sicut patꝫ. Et tunc hoc erit miraculosum. qꝛ virtute diuina preter solitum modum ꝛ cursum nature: ꝛ supra facultatē eiusdem. Nec ad hoc requiritur tēpus aliquod siue lōgum siue breue: sed quilibet ſm hūc modū potest oīa cognoscere in instāti, lꝫ etiā talis noticia vel cognitio possit durare

per tps lõgum vel breue: sicut ptz. Et puto ꝙ etiã
Alia solutio. ita fiet magis ꝙ̃ aliter. ¶ Aliter tñ dicitur ꝙ non oportebit ad hoc vt a quolibet approbet̃ diuinũ iudicium: ꝙ innotescãt merita singuloꝝ vel demerita et persona eoꝝ cuilibet in particulari ⁊ distincte: sꝫ sufficit ꝙ in generali per istũ modum ꝙ quilibet cognoscet illos qui relinquẽtur in terra esse reprobos et iuste condẽnandos tanꝙ̃ peccatores ⁊ iniustos. Illos vero qui rapiẽtur obuiã xp̄o in nubibus vel in aera eẽ iustos ⁊ iuste ꝓmiãdos vel aliquo alio mõ tali. Magis intelligo primum modum. ¶ Cũ igitur dicis ꝙ aut vnico actu aut pluribꝰ: dico ꝙ pluribus actibus cognoscẽtur illa a reprobis ⁊ etiam a beatis saltẽ in ꝓprio genere. Nec est incõueniens ꝙ simul tot sint actus cognoscẽdi in ĩtellectu: quot sunt distincte cognita requirentia ad sui noticiã distinctã actus distinctos. Si dicas ꝙ pari rõne possent poni infiniti actus simul in quolibet intellectu dico ꝙ nõ video repugnantiã: quin possit hoc fieri virtute diuina: nõ obstãte finitate intellectus creati intẽsiua: que ad tot extẽsiuẽ in recipiẽdo se potest extendere: quicquid sit in causando: sicut etiã alias in tertio dicebatur. ¶ Aliter tñ dicitur ꝙ non opꝫ si intellectus potest finitos actus multos recipere: ꝙ propter hoc possit infinitos. sed repugnat hoc ex infinitate capacitatis intellectus lꝫ nõ repugnet ex parte ipsoꝝ actuum ꝓpter aliquã incõpossibilitatẽ ipsoꝝ. qꝛ nullã habent. Et sic etiã debet (vt dicunt) intelligi consequentia Aristo. quarto phisicoꝝ ꝙ si duo corpora possunt esse in eodẽ loco: eadẽ ratione et infinita: ꝙ̃uis ẽ ex parte corpoꝝ. qꝛ ex parte corporum nõ plus repugnat de infinitis ꝙ̃ de duobus vt videt̃. Per plures ergo actus poterit fieri: ⁊ fiet innotescẽtia meritoꝝ cuiuslibet apud quẽlibet: sed nõ oportebit ꝙ successiue: ita ꝙ actus actui succedat: vt dictũ est supra. ¶ Aliter forte diceretur ꝙ vnico actu abstractiuo nõ beatificato cognoscerẽt diuinã essentiã vel volitionem vt causam oĩm taliũ et sic oĩa ista ꝯsequẽter ⁊ vt obiecta scḋaria. Et sic lꝫ vnico actu nõ tñ essent beati vt ptꝫ: dato ꝙ haberent diuinã essentiã vel volitionem pro obiecto pri-
Quid de iudicatis in die iudicij. mario. Sed nõ curo sic de iudicãtibus. ¶ De iudicatis vero dico breuiter ꝙ oẽs excepto solo deo aliquo modo iudicabuntur. ⁊ hoc siue xp̄s siue angeli siue hoĩes. ⁊ hoc vel ad premiũ vite eterne vel ad penam. boni quidẽ ⁊ iusti ad premium bonũ. sed mali et iniusti ad penã. Nec est incõueniẽs dicere ꝙ xp̄s ſm ꝙ homo a deo vel a seipso inquãtum deus iudicetur plusꝙ̃ ꝙ fuerit iudicatus sub pontio pylato: vt videt̃. Licet eñ sit iudex viuoꝝ ⁊ mortuoꝝ a deo cõmissarie ꝯstitutus: iudici tñ superiori ⁊ supremo qui est deus necessario est subiectus. Similiter etiã angeli boni vel mali etiã iudicabũtur ad premium vel ad penã: ⁊ hoĩes similiter sicut ptꝫ. Si dicas ꝙ paruuli nõ iudicabuntur. qꝛ non habent merita vel demerita. dico ꝙ ad penã sensus nõ iudicabuntur paruuli dãnati. qꝛ talis nõ infligitur niũ pro peccato vel demerito actuali: sed ad penã dãni bene iudicabuntur ex demerito peccati originalis: eo modo quo peccatum originale iuste põt eis imputari: vt dictũ est in scḋo. Ad premium vero vite beate non iudicabuntur saluati ex merito ꝓprio: sed ex merito xp̄i applicato eis vel per fidẽ parentum vel per sacramẽtum aliquod qḋ ipsi susceperunt. Hec de se-
Nota. cundo articulo principali. ¶ Aduertẽdum est aũt ꝙ licet omnes iudicentur aliquo modo vt predictũ est: ponuntur tñ a Gregorio ⁊ a magistro in littera quattuor ordines quidã eñ nõ iudicabuntur ⁊ saluabuntur: sicut perfecti electi ⁊ angeli boni ⁊ paruuli saluati qꝛ ꝙ̃tum ad disceptationẽ preuiam nõ iudicabuntur. qꝛ nulla mala habuerũt vel pauca: de quibus sit disceptandũ. ¶ Alij nõ iudicabuntur ⁊ dãnabuntur. sicut illi qui nõ habuerunt fidem: nec per ꝯsequẽs aliqua bona cum illis nõ erit disceptatio etiã preuia: sed tñ primi iudicabunt̃ in illo verbo: venite benedicti: ⁊ alij in illo Ite maledicti. ¶ Alij iudicabuntur ꝙ̃tum ad disceptationem: et saluabuntur. sicut electi illi quibus dicet xp̄s. Esurij eñ: ⁊ cibastis me ⁊c̄. cũ quibus disceptabit sup operibus mie: que fecerunt. ¶ Alij vero iudicabuntur. ⁊ dãnabũtur. sicut illi: cum quibus disceptabit christus super operibus misericordie: que non fecerunt. Hec de secundo articulo principali.

¶ Quãtum ad tertium arti.

De mõ appare̋di iudicis respectu iudicatoꝝ. 1. opinio. dicitur ꝙ xp̄s nõ apparebit dãnatis in forma gloriosa nec ſm diuinitatẽ: nec ẽm humanitatem. Qḋ non ſm diuinitatẽ ꝓbatur. qꝛ si sic: oporteret ꝙ reprobi essent beati. Hec est eñ vita eterna cognoscere immediate gloriam diuinitatis vel diuinitatem. ¶ Scḋo qꝛ hoc nõ est possibile sine lumine glorie: quod non erit in reprobis. ¶ Tertio qꝛ necessario diligerẽt deum: ⁊ fruerẽtur in ipso: ⁊ delectarentur in ipso ꝯsequẽter. qꝛ ad visionẽ ⁊ noticiã immediatam diuinitatis in rõne obiecti: sequitur necessario dilectio ⁊ fruitio: vt videtur. Nam in viso videtur ratio oĩs boni ⁊ nulla ratio mali quare ⁊c̄. ¶ Similiter etiã ꝙ non apparebit dãnatis in forma gloriosa ſm humanitatẽ videtur. qꝛ tunc necessario corporaliter in xp̄o delectarẽtur: quod est falsum. sed horribiliter terrebuntur dicentes mõtibus. Cadite super nos a facie agni. ¶ Hoc cõfirmatur etiam per illud ysaie. xxvi. In terra sanctoꝝ inique gessit et nõ videbit gloriã dñi. quare ⁊c̄. ¶ Tertio etiam Ysaie. 26. quia nimia erit distantia inter oculum damnati et christum. et ita non poterit ipsum videre. ¶ Quarto quia lux corporis glorificati non est proportionata oculo non glorificato: sed improportionata simpliciter. quare ⁊c̄.

¶ Sed quantum ad presentem arti.

Opinio doctoris videtur mihi dicendum ꝙ xp̄s nõ apparebit dãnatis in forma gloriosa diuiuinitatis: sic ꝙ dãnati videant ipsam diuinã essentiã. Tũc essent beati formaliter. Nam visio diuine essentie vel noticia eius intuitiua ⁊ immediata formaliter loquẽdo est beatitudo: sicut inferius apparebit. ¶ Scḋo dico ꝙ posset eis apparere ſm diuinã essentiã vel naturam abstractiue: sic ꝙ haberent noticiã imediatã in ratione obiecti cogniti de diuina essentia abstractiua: tamen dato ꝙ nõ essent beati. Nam noticia intellectiua quecũꝙ abstractiua: tñ non potest esse beatitudo: nec est formaliter beatifica: vt videtur. Et posset hoc cedere in malũ dãnatoꝝ: vt scirent ⁊ cognoscerẽt qualis obiectũ visionẽ ⁊ fruitionẽ perpetuã perdiderunt. ¶ Tertio dico ꝙ nõ puto ꝙ ostẽdat̃ dãnatis diuinitas sic immediate: lꝫ abstractiue: sed puto ꝙ intelligẽt eam abstractiue mediate tñ in ratione obiecti: sicut etiã intelligimus modo: ⁊ sic cognoscẽt xp̄i diuinitatẽ vel christum esse deum. ¶ Quarto dico ꝙ ad talẽ im-

perfectam noticiam abstractiuam non sequitur necessario dilectio vel fruitio seu delectatio quietatiua: sicut patz. immo nec ad noticiã intuitiuã sequit necessario delectatio vel fruitio: licz sit nata sequi. sed absolute loquendo virtute diuina posset fieri ꝙ intuitiue videretur deus: ⁊ vidẽs nõ frueretur eo: nec delectaretur in eo: sic ⁊ cõuerso: quẽadmodum dixi in tertio. ¶ Quinto dico ꝙ reprobis apparebit in forma gloriosa ẽm humanitatez vel corpus: ita ꝙ videbunt corpus eius gloriosum vel gloriam et claritatem corporis eius: non ad bonum eorum et delectationem: sed ad malum ⁊ turbationez. sicut turbatur aliquis: quando videt inimicum suum vel iudicem ad mortem apparere cuz potestate magna et maiestate et gloria ⁊ honore. ¶ Ultimo dico: ꝙ electis apparebit christus in vtraqꝫ forma gloriosa tam diuinitatis scilz ꝙ̃ humanitatis sicut amicis suis ad eorum consolationem et delectationem vehementem.

Ad rões pme opinionis.

¶ Rationes vero quibus probãt aliĳ: ꝙ xp̃s nõ apparebit dãnatis in forma diuinitatis gloriosa: lz gratia cõclusionis possent ꝯcedi. qꝛ tñ non cõcludunt vniuersaliter et necessario: dico ad primã: ꝙ xp̃s nõ apparebit dãnatis ẽm noticiã intuitiuã diuinitatis. tũc eñ eẽnt formaliter beati: sed nõ ꝯcludit: quin appareat eis vel apparere possit ẽm noticiã abstractiuã. nec talis noticia ẽ beatitudo vel vita eterna: vt dictũ est supra. ¶ Ad scdam dico: ꝙ absolute loquẽdo sicut dixi in tertio: essentia diuina posset videri ab intellectu creato sine quocũqꝫ lumine creato accidẽtali. Scdo dico: ꝙ ⁊ si lumẽ tale requirit: nõ requiritur ad noticiã abstractiuã. sed intuitiuã: que nõ ꝯuenit dãnatis lz prima eis ꝯuenire possit. ¶ Ad tertium dico: ꝙ absolute loquendo ad nullã dei noticiã siue abstractiuam siue intuitiuã necessario sequitur fruitio vel delectatio. sed absolute loquẽdo põt esse visio diuine essentie sine fruitione vel delectatione cõsequẽte. sicut dixi in tertio. Et ita dato ꝙ dãnati viderẽt diuinã essentiã: adhuc nõ oporteret ꝙ fruerẽtur ipsa vel delectarent in ea. Dico tñ bene ꝙ ad noticiam intuitiuã diuine essentie de cõmuni lege ẽm ordinationẽ diuinã sequit fruitio ⁊ delectatio. Et illa noticia intuitiua nõ cõuenitet dãnatis: sicut nec fruitio vel delectatio. ¶ Ad rões quibus ꝓbat ꝙ xp̃s nõ apparebit ẽm formã gloriosam humanitatis ipsis dãnatis dico ad primã ꝙ ad visionẽ illam corporalẽ forme xp̃i gloriose ⁊ delectabilis ꝙ̃tum est ex se nõ sequet delectatio ꝓpter dispositionẽ videntis: sed magis tristicia ⁊ ꝯturbatio: sicut dictum est supra. vel qd magis puto: deus suspẽdet delectationẽ sensibilẽ non influẽdo ad ipsam. Ita ꝙ videbunt obiectũ delectabile sensibiliter ⁊ tñ nulla delectatio erit in appetitu eoꝝ sensitiuo: que tñ sequeretur ad talẽ visionẽ nisi vel deus suspẽderet eã: vel nisi nimia tristicia volũtas eoꝝ ⁊ appetitus intellectiuus absorberet. ¶ Ad scdm dico ꝙ est ibi quidã dialogus inter deũ ⁊ ꝓphetam de impio: ꝓpheta allegãte ꝯtra impium: ⁊ deo respõdente pro ipso et verbum illud ẽm aliquos legẽtes litterã est verbum ꝓphete dicẽtis ꝯtra impiũ. In terra sanctorũ iniqua gessit. nõ videat gloriã dñi vsqꝫ ibi videant ⁊c̃. Et tunc nõ est aliquid ꝯtra predicta. Aliter legitur ⁊ melius: vt sit allegatio ꝓphete ꝯtra impiũ in terra sanctoꝝ ⁊c̃. ⁊ sequatur sub interrogatione

Ad rões d' appari tiõe erga dãnatos

verbum dñi nõ videbit gloriam dñi. quasi diceret: nõ videbit. Et respõdet ꝓpheta. postea videant: ⁊ cõfundantur zelãtes populi. Et potest accipi verbum dñi de visione beata ⁊ eterna: que ꝯueniet electis. Illa eñ visione nõ videbũt impĳ xp̃m nec gloriã eius. verbũ vero ꝓphete: videãt ⁊c̃. potest accipi de visione corporali in iudicio: qua videbũt impĳ formã humanitatis xp̃i gloriosam. sed hoc erit eis ad ꝯfusionem ⁊ miseriã. Et nõ est auctoritas cõtra ꝓpositum. quare ⁊c̃. ¶ Aliter tñ exponit illud verbum videat ⁊c̃. de visione beata ⁊ eterna ꝙ̃tum ad impios ꝯuersos per miam: sup quo ꝯfundantur ppli zelãtes: qui ex inuidia nolunt ipsis fieri miam et tunc etiã nõ est ꝯtra ꝓpositum. ¶ Ad tertiũ dico ꝙ corpus xp̃i erit clarũ ⁊ lucidũ: ⁊ satis a lõge poterit videri ab oculis dãnatoꝝ distantium ab ipso. vel dicẽdum ꝙ sicut miraculose de longe audiet: sic etiã corpus suũ vel ipse de longe videbitur. ¶ Ad quartũ dicẽdũ ꝙ nõ est oino ꝓportionata lux corporis glorificati ad oculũ nõ glorificatũ: quin aliqualiter possit videri: lz nõ ita ꝑfecte sicut ab oculo glorioso: cuius dispositio est meliorata ⁊ ꝑfecta. Hec de tertio articulo principali.

¶ Ad primum principale argumẽtũ dico ꝙ lz quilibet recipiat suũ particulare iudiciũ in termino status vie: nõ tñ vniuersale iudiciũ erit frustra: sed ad manifestationem diuine iusticie sicut dictũ est supra. Preterea nõ quilibet cõplete recipit iudiciũ suum in termino vie. qꝛ vel tñ ẽm aiam ꝙ̃tum ad hoies: vel etiã imperfecte ꝙ̃tum ad penã vel gloriã: que augebuntur in electis vel reprobis in finali iudicio. ¶ Ad scdm patz ex supradictis quomodo oẽs iudicabuntur: ⁊ aliquo modo iudicabunt. Nec est incõueniẽs. ¶ Ad tertium potest dici: ꝙ iudiciũ ꝙ̃tum ad disceptationem vocalẽ ⁊ ꝓlationem vocalẽ sententie non erit in instanti: si tñ talia sint in illo iudicio: sed erit in tẽpore satis breui. Nec disceptabitur successiue cum quolibet: sed simul cum oibus malis: ⁊ simul cum bonis. ⁊ postea sentẽtia ꝓferetur. Cu dicis motus celi nõ erit. ergo nec tp̃s dicẽdum: ꝙ verum est loquẽdo de tp̃e cõmuni: sed de tp̃e proprio et intrinseco motui ꝓlationis vocis poterit esse: et erit tẽpus: si tñ ponatur cuiuslibet motus propriũ tẽpus. Si autem non sit ibi disceptatio vocalis nec prolatio sententie: sed mentalis tñ: tunc non oportet: ꝙ ista fiant in tempore: sicut patz: sed vel in instãti temporis proprĳ quod est fluens: vel in instanti permanente ipsius eui. quare ⁊c̃.

Ad rões principales.

¶ Distinctionis. xlviĳ.
Questio Unica.

Circa distinctionez xlviĳ. quero vtrum in iudicio vel circa cessabit motus celi seu corpoꝝ celestium. ¶ Videtur ꝙ non. Primo sic. tunc nõ erit vniuersuz imperfectius ꝙ̃ sit modo. sed si motus celi cessaret: vniuersum esset imperfectius ꝙ̃ sit modo. qꝛ celum esset imperfectius. Motus eñ magis pertinet ad perfectionẽ celi ꝙ̃ quies cum non sit nisi quedam priuatio motus. ergo ⁊c̃. ¶ Scdo sic. nullum perpetuum est violentũ primo 1. celi.

de celo. sed quies celi est violenta. q motus celi est naturalis s͡m cõmẽtatorem s͡cd̃o phisicorũ ergo nõ cessabit motus celi ex tũc ꝛ deinceps in perpetuũ.
9. meth. ¶ Tertio sic. ix. Metha. dicit phũs ꝙ nõ est metu endũ: ne celum ꝛ sol ꝛ astra aliqñ stent. ꝛ ꝓbat quia nullus motus aliqñ cessat: cuius motor non fatigatur nec laborat. sed motor celi non fatigatur: nec laborat in mouendo: sicut dicit ibi. ergo ꝛc.

zacharie 14. abacuth. 2. ¶ **Contra** magister in littera. Et probat per illud zacharie. xiiij. erit dies vna nota dño. non dies ꝛc. ꝛ Abacuth. ij. sol ꝛ luna steterunt in habitaculo suo. Et hoc idem dicit ysidorus: et ponitur in littera.

¶ In ista questione sic ꝓcedã.

¶ Primo inquirã vtrum motus corpoꝝ celestium aliqñ possit cessare. et ostẽdã ꝙ aliqñ potest cessare: et cessabit de facto. ¶ Scd̃o vtrum motus celi debeat cessare in eodẽ puncto vel situ corpoꝝ celestiũ in quo fuerũt creata. ¶ Tertio vtrum cessatio motus corporum celestium: erit sufficiẽs causa cessandi alterationem vel mutationem seu generationem et corruptionem vel motum quorũcunq; aliorum. ¶ Ultimo ad rationes principales.

De cessatione motus corporum celestiu. opi. phõrum. ¶ **Quãtum ad primum articulum** fuit opinio philosophoꝝ ꝙ motus corporum celestium nec potest cessare: nec vnq; de facto cessabit. ¶ Ad hoc aũt ꝓbandum adducũtur rationes que videntur esse de mente eoꝝ. Prima est ista qua ratione impossibile est motum celi incepisse: ꝛ oportet esse perpetuũ a parte ante: eadẽ ratione impossibile est ipsum terminari: ꝛ oportet ipsum esse perpetuum a parte post. sed sicut probat philosophus ꝛ cõmen
8 phisic. tor. viij. phisicoꝝ. ex intẽtione impossibile est motũ celi incepisse vel nõ esse perpetuũ a parte ante. ergo ꝛc. ¶ Scd̃o sic. In sempiternis nõ est potẽtia con
9. meth. tradictionis s͡m philosophum. ix. Metha. sed celũ est sempiternum igitur in ipso nõ est potentia contradictionis ad moueri ꝛ nõ moueri. igitur non potest nõ moueri: nec per ꝯsequens motus eius potest cessare. ¶ Tertio sic. Impossibile est ꝙ intelligentia mouẽs aliqñ careat fine suo ꝛ ꝓpria operatione tunc eñ esset frustra. sed mouere celum s͡m philosophũ est finis ꝛ ꝓpria operatio intelligẽtie mouẽtis effectiue. Prima eñ mouet in ratione amati ꝛ desiderati. vnde causare latronẽ videtur esse optimũ
12. meth. intelligẽtie motricis: vt dicit. xij. Methaphisice: et per ꝯsequens finis. ꝛ si non sit finis perfectiuus intelligentie. q est operatio trãsiẽs in celum: tñ finis est cõsequẽs ex ꝑfectiõe plenitudine perfectionis itelligẽtie: puta ex amare ꝛ desiderare intelligẽtie scd̃e respectu prime ꝙ ꝛc. ¶ Quarto sic. omne mouens sempiternum ad quodcũq; aliud permanẽs ꝛ sempiternũ necessario semꝑ habet eandẽ vel consimilem habitudinẽ. hoc patz. q habitudo aliqua variari non potest inter extrema nisi ex variatione extremoꝝ. Extrema aũt hic sunt sẽpiterna ꝛ inuariabilia ergo ꝛc. sed intelligẽtia mouẽs ꝛ celũ vtrũq; permanẽs est ꝛ sempiternũ: vt patz s͡m philosophos igitur vtrũq; semper habet ꝛ necessario eandẽ habitudinẽ in mouẽdo vel in moueri ad alterum. ꝛ ꝑ cõsequens motus celi cessare nõ potest. ¶ Quinto sic. in sempiternis non est error nec aliquid a casu. Nec vt in paucioribus. quia ista sunt imperfectionis: ꝛ repugnant entibus perfectis ꝛ sẽpiternis. et per cõsequẽs nec vt in pluribꝰ est ibi aliquid. Tunc eñ aliqñ contingeret oppositum: ꝛ esset ibi aliquid vt in paucioribus. igitur quicquid est in sempiternis est necessarium. ꝛ per consequẽs motus celi: qd̃ est sempiternum: est necessarius. sed necessarium nõ potest nõ esse. v. Metha. ergo ꝛc. ¶ Sexto ꝛ vlti- 5. meth.
mo sic. si celum posset quiescere: nullum sequeretur impossibile: si aliqñ quiesceret q possibili posito in esse nullum sequitur impossibile primo prioꝝ ꝛ. ix. 1. prioꝝ.
Metha. sed posito ꝙ motus celi aliqñ cesset: sequũtur impossibilia multa. primo ꝙ quilibet alius motus cessat. eo ꝙ essentialiter est primus. viij. Phisicorum: ꝛ ꝙ generatio ꝛ corruptio cessent per cõsequens: ꝛ ꝙ vniuersum relinquatur imperfectum in speciebus. q species corruptibilium perpetuari nõ possunt nisi per generationẽ ꝛ corruptionem: sicut patz. ij. de aĩa. sequitur etiã vlterius: cũ celũ nõ agat 2. de aĩe.
immediate: ꝙ celũ in aliqua inferiora non agat nec influat: q non agit: nec influit nisi mediante motu. Similiter etiã ꝙ tp̃s cessabit. q tp̃s est passio motus celi: vt dicitur. iiij. Phisicoꝝ. Que oĩa sunt im 4. phisi.
possibilia. ergo ꝛc. ¶ Sic igitur dixissent breuiter oẽs philosophi ꝙ impossibile est cessare motũ celi: et per ꝯsequens ꝙ nunq; de facto cessabit. sed motus celi ꝑpetuus est ꝛ externus: licz ab alio: sicut posuit cõmẽtator. xij. Metha. ꝙ licz motus celi est ens Cõmentator.
ex se possibile: tñ perpetuat ab alio. Et necessario perpetuat nõ necessitate sui: sed intelligẽtie mouẽtis. hoc autẽ ẽ possibile ꝙ aliqd ex se possibile perpetuetur: ꝛ sit necessarium ab alio in successiuis: cuiusmodi est motus: licz non sit possibile in substãtijs nec in permanẽtibus: nisi natura possibilis trãsmutaretur in necessariam: sicut dicit ibidem.

opi. aliorũ ꝙ motus celi põt cessare. ¶ **Sed absolute** loquendo ꝙtũ ad presentẽ articulum dicendum est primo ꝙ motus corporum celestium potest cessare: ꝛ potest celum quiescere. ¶ Hoc aũt ꝓbatur primo sic ex parte mouẽtiũ vel mouẽtis. Agẽs liberum in libertate contradictionis sicut moueret ita absolute loquẽdo potest nõ mouere: ꝛ ita suum mobile nõ moueri. sed intelligẽtia sic libere mouet celum. q per voluntatẽ sic liberã sicut dictum est in scd̃o. igitur absolute loquẽdo potest nõ mouere vel non ꝯtinuare motum. ergo ꝛc. ¶ Scd̃o sic ex parte mobilis ille motus cessare põt in mobili qui non est mobili naturalis. Patet q motus celi nõ est sibi naturalis: nec violentus etiã ꝙ non sit naturalis patz q non habet inclinationẽ determinatã ex natura sua ad talẽ motum vel sic moueri. probat. Tum quia oĩs motus naturalis respicit aliquid pro per se termino: quo habito ꝛ adepto cesset motus naturaliter sicut motus grauis respicit vbi deorsum: et motus leuis vbi sursum. Et mobile naturaliter quiescẽs sub tali termino: violẽter recedit ab eo: sicut patz. Et ita sequeretur ꝙ celum frequẽter quiesceret naturaliter. ꝛ frequẽter moueretur violenter quod est incõueniens. Tum q plus sequeretur ꝙ si simul ꝛ semel moueret naturaliter ꝛ violẽter. Nam in suo motu circulari simul accederet ad terminum naturalem sui motus: puta ad aliquẽ situm. ꝛ simul ab eodẽ recederet. Nã in motu circulari simul acceditur ad idem: ꝛ receditur ab eodem: licet nõ in motu recto. sed illud est impossibile. ergo ꝛc. Non est motus celi naturalis: nec est etiam violentus. quia

ꝙ motus celi non ē natura- lis nec vi- olentus.

non est contra inclinationem suam naturalem. Similiter etiam quia tunc recessus a termino esset naturalis. Et tunc sicut prius sequitur ꝙ simul naturaliter moueretur et violenter: sed est in ipso secundum potentiam neutram ⁊ per consequens celum quantum est ex se indifferens est ad motum vel oppositum eius: sicut superficies ad albedinem vel negationem eius ⁊ ita sibi non repugnat quiescere: vt videtur potest ergo motus eius cessare. ❡ Tertio sic. Motus celi absolute loquendo potuit incipere: licet non sit demonstratum ꝙ incepit. Nā sicut quelibet pars eius de nouo incipit: ita ⁊ totū potuit incipere. sed qua ratione potuit incipere: potest terminari vel cessare ⁊ celū quiescere. ergo. ⁊c̄. ❡ Quarto sic cuiuscunqꝫ motus finis ad quem habendum ordinatur talis motus potest haberi: talis mot⁹ terminari potest ⁊ cessare: quia habitibus vel finibus presentibus cessat motus. sed finis ad quem ordinatur mot⁹ celi ē cōtinua generatio ⁊ corruptio electorum ⁊ reproborum ⁊ aliorum etiam generabilium et corruptibilium ꝓ q̄to ad hominem ordināturur. sum⁹ enim quodāmodo finis omniū secūdo phisicorum. Cum ergo numerus hominum a deo ꝓstitutus possit haberi in actu: videtur ꝙ possit cessare motus celi a voluntate ⁊ imperio sibi talem finē prestituente. ❡ Iste tamen rationes quia ꝓcedunt ex aliquibus: que sunt fidei: ⁊ non concederentur a philosophis: ab ipsis faciliter soluerentur. ⁊ ideo propositum non demōstrāt: sicut etiam nec ratiōes philosophorum demonstrant oppositū vt patebit in soluendo.

ꝙ motus celi aliq̄n cessabit ⁊c̄.

❡ **Secundo dicendum est: ꝙ** motus celi aliquando cessabit de facto in iudicio finali vel ante. Et non solum motus celi: verumetiā omnium corporum celestium: ⁊ per consequens tēpus: quod est passio primi motus iuxta iuramentū angeli apocalipsis. x. ꝙ tempus amplius non erit licet forte posset hoc exponi. Et hoc tenetur magis ex scriptura ⁊ auctoritatib⁹ sanctorum q̄ ex ratione efficaci. quia efficaciter per rationem nō potest hoc probari. Cum enim motus celi semper possit ī perpetuum continuari a deo ⁊ ab intelligentia mouente sine fatigatione ⁊ labore mouente ex amore prime intelligentie que mouet vt amata ⁊ desiderata: nec inueniatur aliqua repugnantia ex parte celi quare non possit perpetuo moueri: efficaciter probari non potest per rationem: ꝙ aliquādo cessabit motus celi. ❡ Adducitur tamen vna congruentia quia aliquando complebitur numerus electorum: ad quorum generationem ordinatur a deo motus celi. Et ita congruum est ꝙ aliquando cesset mot⁹ celi. Cessabit autem non naturaliter vel a causa naturali: sicut etiā nec mouetur naturaliter seu a causa naturali sed a causa libera ex imperio dei vel christi: qui est verus deus. Et intelligentia mouens in hoc obediet deo: vt cesset mouere: sicut ante mouebat ex imperio dei vel prime intelligentie: sine cuius influentia non posset mouere.

ad rationes philosophorum.

❡ **Ad primum philosophoꝝ** dico ꝙ licet de mente aristo. ⁊ commentatoris fuerit motū nunq̄ incepisse: nec posse incepisse: hoc tamē est falsū. q2 ⁊ potuit incipere de nouo: ⁊ de facto pari ratione terminari potest ⁊ cessare. ❡ Ad secūdū dico ꝙ nō video quare in celo nō possit esse potentia cōtradictionis ad totum motum sicut ad partem motus. Et ideo dico ꝙ bene in perpetuis est potentia contradictionis ⁊ contingenter reducibilis ad actum vel potens carere actu. Quando dicis de philosopho: potest exponi ꝙ in eis non est potentia contradictionis ad formam substantialē: vel priuationem eius. tūc enim essent corruptibilia ⁊ sed quin ad formam accidentalem: puta ad motū vel ad lumen ratio non concludit. Si dicas vtraqꝫ in perpetuis non differt esse ⁊ posse: sicut dicitur tertio phisicorum. Dico ꝙ esse substantiale in perpetuis non differt vel distat a posse esse. Non enim secundum ipsum prius potest esse aliqua substātia sempiterna: q̄ sit in actu. Nō autem verum est nec de intentiōe eius quantum ad formam aliquam accidentalem: puta motum vel huiusmodi. Vel si est de intentione eius falsum dicit. non curro quod intendat. ❡ Ad tertium dico ꝙ mouere celum non est finis perfectiu⁹ intelligentie: nec necessario consequens finem perfectiuum eius: puta re amare primum: sed contingenter ⁊ libere ex imperio voluntatis ad vlteriorem finem: puta generationem electorum: quo habito cessabit talis motus: ⁊ tale mouere ex parte intelligentie secunde: nec relinquitur ex hoc imperfecta: sicut nec aliquod mouens aliud ex eo quod non mouet: nisi dicatur imperfectum illud quod caret omni positiuo possibili sibi inesse: ⁊ subest opposite negationi. Et sic quodlibet creatū diceretur imperfectum. Finis ergo beatificus formalis quo intelligentie non est mouere: sed videre deum ⁊ amare. Nec per consequens est frustra vel erit frustra quando non mouebit. vnde ⁊ multi angeli vel multe intelligentie ponuntur a theologis non motrices. ❡ Ad quartum dico ꝙ maior ꝓpositio dubia est. quantuncunqꝫ enim mouens et mobile sint sempiterna: non oportet semper esse eandem habitudinem inter ea: licet forte semper eadē vel vniformis possit esse ⁊ precipue verū est de habitudine extrinsecus adueniente cuiusmodi est mouere ex parte mouentis ⁊ motus vel motio passiua ex parte moti: que non ponitur necessario positis extremis. Nec requirit variationem extremorum aliam vel preuiam ad variationem ei⁹. vel diceretur: ꝙ intelligentia debeat cessare mouere suum ⁊ motus celi prius aliquomodo variatur. quia prius natura desinit velle mouere q̄ non moueat. et ideo nō valet. ❡ Ad quintum dico ꝙ in celo vel corporibus celestibus potest contingere aliquid vt in paucioribus vt patet de lune eclypsi saltem naturali: ⁊ similiter de eclypsi solis nō naturali q̄ fuit in passione dn̄i secundum Augusti. iij. de ciuitate capitulo. xiiij. Sic potest contingere: ꝙ aliquod positiuum in eis potest cessare. nec repugnat hoc perfectioni eorum. sunt enim entia mutabilia. que non oportet vniuersaliter et simpliciter esse perfecta: qualibet imperfectione carentia. ❡ Ad sextum dico: ꝙ ad cessationem mot⁹ celi non sequuntur aliqua impossibilia: quando dicis de imperfectione vniuersi q̄tum ad species corruptibilium diceretur: ꝙ sicut vniuersum nō est necesse esse: ita nec aliqua spēs eius est necessaria: eo quin absolute loquendo possit non esse vel deficere et remanere alie sine ipsa in vniuerso. Et si hoc dicatur vniuersum esse imperfectum: concedo: ꝙ vniuersum est imperfectum etiam de facto: quia scdm

August.

me ⁊ multos theologos deus posset creare multas species alias in vniuerso: quas non fecit. Dico aūt vltra ꝙ cessante motu celi ⁊ adueniente iudicio finali vel mundo innouato cessabunt: ⁊ desinent oēs species vegetabilium ⁊ brutorum: ⁊ remanebunt tantum in vniuerso partes principales eius: puta angelus qui est creatura mere spiritualis incorruptibilis: celum quod est creatura mere corporalis incorruptibilis: homines qui sunt creature incorruptibiles ſm suam formam substantialem que est anima vel ſm partes: ⁊ elemēta que sunt prima corpora simplicia: ex quibus cōstituitur mixtum quoquomodo. Et hec sufficient ad perfectionem vniuersi pro statu illo. Nam alia nō sunt necessaria ad eius perfectionem nisi pro statu corporali ⁊ mortali ipsius hominis: ad quem finaliter ordinātur. Et ita dico vltra ꝙ simpliciter cessabit generatio siue elemētorum: siue mixtorum quorūcunqȝ. Nō tamē oportebit quēcunqȝ motum alium cessare cessante motu celi: sed poterit beatus mouere se. Et similiter damnati realiter alterabuntur ab igne: sicut probabiliter potest dici. nō solum intentionaliter. Qū dicis ꝙ est primus essentialiter. Dico ꝙ non est verum: sic ꝙ ab ipso essentialiter dependeat quilibet alius motus. Non eñ est necessarius motus celi propter alterationem influentiarum ſm diuersos aspectus ⁊ situs corporum celestium ad ista inferiora. quiquidem situs vel aspectus diuersi habētur ⁊ acquiruntur per motus ipsorum corporum celestiū nec oportet ꝙ ipso cessante cesset quilibet alius: sicut magis dicetur infra in tertio arti. ¶ Ad illud de tempore dico ꝙ ponēdo tm̄ vnuȝ tempus: quod est passio primi motus quādo celum cessabit moueri cessabit similiter tempus: sicut etiam incepit tēpus: quādo incepit ille motus. nec est hoc impossibile. ponēdo vero plura tempora sic ꝙ quilibet motus habeat proprium tempus: sic nō oportet ꝙ cessāte tempore cōmuni quod est passio primi mot⁹ cessent alia tempora: sicut nec cessant alij motus cessāte primo motu illo. sed manebunt talia tēpora multa: quot ⁊ motus: ⁊ hoc non videtur incōueniens. ¶ Ad illud vero dictum cōmentatoris in. xij. metha. ꝙ motus celi licet sit ex se possibilis: potest tamen perpetuari in eē: ⁊ esse necessarius ab alio: non autem substantia aliqua nec aliquod permanens. quia perpetuatio motus est ab alio ⁊ pmanētia substantie est ex se. dico ꝙ istud dictuȝ nihil valet. Nā secūdum ipsummet substātia est ab alio. Dependet enim celum a motore largiēte sibi non solum motū sed substātiam: sicut ipse dicit in de substātia orbis igitur substātia celi ē ab alio effectiue. ⁊ per ꝯñs ē ex se possibilis: sicut ⁊ omne causatum effectiue ab alio ⁊ dependens essentialiter ab eo. ⁊ tamē perpetuatur in esse ab alio nō obstante ꝙ sit permanēs. Non enim apparet ratio quare substantia que est ab alio ⁊ ex se est possibilis nō possit perpetuari vel perpetuo conseruari ab alio: sicut ⁊ motus ab alio potest perpetuari ſm successioneȝ. Nec oportȝ pl⁹ ꝙ permanentia substantie sit ex se causaliter: ꝙ̄ perpetuatio motus: sed vtrūqȝ indifferenter potest eē ab alio. Unde dico ꝙ ratio cōmentatoris de motu est contra eum de substātia: ⁊ sibiipsi cōtradicit in xij. metha. ⁊ ita de substantia orbis. ¶ Quod etiā dicit vltra: ꝙ motus licet ex se sit possibilis: ⁊ in celo sit potentia ad quiescere: est tamen motus necessarius ab alio puta mouente: ꝙ necessario mouet: ⁊ ideo nunꝙ̄ cessabit motus celi nec est timendum celum aliquando quiescere: sicut ipse allegat dictū Aristotelis: dico ꝙ motus nec ex se nec ex alio est necessarius sed contingens. q2 ⁊ mouēs libere mouet per voluntatem: sic ꝙ potest non mouere. ⁊ mobile est in potentia passiua ⁊ ꝯtradictionis ad motum. quare ⁊c̄. Utrum aūt stent ista duo simul: scilicȝ ꝙ aliquid sit ex se possibile ⁊ ab alio necessariū non inquiro modo. hoc enim magis patuit in prima questione scdi libri. Hec de primo articulo.

Nota.

¶ Quantum ad secūdum articulum dicitur primo: ꝙ cessante motu celi sol et luna stabunt in eodem situ: in quo creati sunt comparando eos adinuicem. quia sol in oriente ⁊ luna in occidente. Hoc dicit expresse Ysidorus in glosa super illud Ysaie. lx. Non occidet vltra sol tuus. Et magister ponit in littera sol (inquit) sui laboris mercedē recipiet. ⁊ non veniet ad occasum: nec sol nec luna: sed in ordine quo creata sunt: stabunt ꝙ autem fuerint creati in predicto situ putā sol in oriente ⁊ luna in occidente: probabile videtur: eo ꝙ situs orientalis conuenit ex ordio rerum. Et etiaȝ congruebat ꝙ luna crearetur plena. ⁊ per consequens in occidente si sol in oriente. quare ⁊c̄. Et hoc erit etiam rationabile vt vtrūqȝ emisperiū possint illuminare: ⁊ precipue emisperium nostruȝ: qḋ concessum est habitationi humane. ¶ Secūdo dicitur ꝙ sol ⁊ luna non stabūt in illo situ: ī quo creati sunt per cōparationem vel habitudinem ad alia corpora celestia. Nō enim omnia corpora celestia stabunt in eodem situ ⁊ dispositione: in quib⁹ creata sunt. hoc probatur de octaua spera: que non mouetur in zodiaco in centū annis nisi vno gradu ſm Ptholomeum. Cum igitur in zodiaco sint trincenti. lxvi. gradus. quia in ipso sunt. xij. signa. quorum quodlibet habet. xxx. gradus in longitudine: multiplicando vero. xxx. per. xij. habenꝫ trecenta. lxvi. vt pȝ mot⁹ octaue spe quo oporteret eā reuerti ad eundem situm in quo creata fuit: nō terminareꝫ añ xxxvi. milia annorum a sua creatione. quia in centum annis non moueꝫ nisi vno gradu: mō non ē probabile ꝙ mundus tm̄ debeat durare cū iam simus in fine seculorum. ſm apostolū ⁊ in tpibus nouissimis: ⁊ sic ppe dies iudicij ⁊ dies vltionis vt videtur sonare scriptura quare ⁊c̄. ¶ Tertio dicit ꝙ nec alia corpora celestia multa erunt in eodem situ in quo creata sunt. q2 necessarius erit alius sit⁹ ad bonum regimen vniuersi pro statu illo ꝙ̄ pro statu creationis rerum saltem ꝗtū ad alia corpora multa a sole ⁊ luna. Sȝ mihi non videtur cogēs dictū ꝙ octaua spera nō reducaꝫ ad eūdē sitū: ī quo creata fuit. Et licet nō p motū suū: scđm quē moueꝫ in centū annis vno ḡdu: sed ꝟtute diuina mutatione quadā instātanea posset dici ꝙ reduceretur ad eundē sitū in quo creata fuit. Et similiꝫ de alijs corpib⁹ vniuersis celestibus. Nec apparet ratio multum cogens quare alius situs ipsorum requiraꝫ ꝙ̄ in productione vel in ꝑcreatione reȝ. sicut nec de sole et luna: ꝗ nō min⁹ influūt ī res ipas ꝙ̄ alia celestia corpora. ⁊ tm̄ de sole ⁊ luna teneꝫ ꝙ stabunt in eodem puncto ⁊ situ: in quo fuerūt creati sol. s. ī oriēte ⁊ luna in occidente. ¶ Si aūt instetur ꝙ nō. primo q2 sole appropinquāte pl⁹ gñaꝫ de elemētis su

Motus celoȝ an cessabit ī eodē pūcto ī quo fuerunt creata. ysidorus Mgr.

de motu 8. sphere

De alijs celis ab 8.

tttt j.

perioribus: ⁊ plus corrumpitur de inferioribus ⁊ ecõuerso sole recedente si sol staret perpetuo super aliquam partem emisperij in illa parte imoderate generaretur plus de igne: ⁊ corrũperetur de aqua ⁊ terra. ⁊ ita in illa parte vel regione nõ staret distinctus ordo sperarum elemẽtarium. Similiter nec in parte opposita. quia ibi esset oppositus modus generationis ⁊ corruptionis. ¶ Secũdo qꝛ si sol semꝑ staret in opposita parte terre: semper esset tenebra. quia terra cum sit corpus opacum: necesse est ꝙ obiecta luminari faciat vltra se pyramidem vmbrosam. hoc aũt videtur incõueniẽs. quare ⁊c.

Solutiones istan tiaꝝ. ¶ Ad primum dicitur ꝙ nõ plus cõcluditur immoderata generatio vel corruptio elementorũ celo cessante ꝙ̃ celo moto. Nam ĩpedimẽta talis immoderate generationis possunt poni celo quiescente sicut celo moto. Motus enim nihil facit ad hoc sicut forma actiua. nec tollit impedimẽta talis moderate generationis vel ĩmoderate. siue illa sint resistentia actiuorum ⁊ passiuorum proximorum siue cõnexio ⁊ armonia vniuersi ⁊ corporum eius. que non finit immoderatam generationem ⁊ corruptionem elementorum. Et si non possit hoc saluari per causas naturales. saltem potest hoc saluari per diuinam voluntatem suspendẽtem ĩmoderatã actionem ⁊ generationem vel corruptionem elementorum: licet sol ⁊ luna semper stent in eodem puncto vel situ post iudicium. ¶ Ad secundum dico: ꝙ nõ est inconueniẽs de illa piramide vmbrosa respectu corporis solis. nec valet illa imaginatio: ꝙ sol stet super vnam parem determinate: ne damnati videant lumen solis. quia dato ꝙ cir[illegible]iter moueretur sol sicut modo. adhuc non viderent lumen solis Non enim sunt sub terra: sicut imaginantur antipodes in superficie opposita nostro hemisperio: sꝫ in medio terre vel ĩ corde. Et ideo quãtum ad hoc non valet auctoritas Isidori quam adducit Magister in littera. licet autẽ sit perpetua illa pyramis vmbrosa respectu solis: erit tamen ibi aliquod lumen ex alijs corporibus celestib⁹ puta ex luna vel stellis. Hec de secũdo articulo principali.

Cessatio mot⁹ celorũ an erit cã cessatiõis aliorũ opi. phõrum.

¶ Quantum ad tertium articulum

an scilicet cessatio motus corporum celestiũ vel celi sit sufficiens causa cessandi omnem alium motum vel mutationem in istis inferioribus dixissent philosophi ꝙ sic. ¶ Tum qꝛ mot⁹ celi est eẽntialiter primus omni alio motu vel mutatione in istis inferioribus tanꝙ̃ per se mẽsura aliorum motuũ. quia regularior ⁊ velocior. Mensuratum vero a mensura dependet ⁊ sine ipsa esse non potest. Tũ quia motus solis in obliquo circulo est causa generationis ⁊ corruptionis istorum inferiorum ẽm accessum eius vel recessum ad ista inferiora. igiẽ cessante tali motu non potest esse generatio vel corruptio istorum inferiorum. añcedẽs habetur secũdo de generatione. ¶ Tum quia in causis essentialiter ordinatis prima causa non causante secũda cã non potest causare. ptꝫ. Celum vero ⁊ corpus actiuum. Inferius possunt dici talis cause respectu alicuius alterationis vel mutationis istorum inferio-

2. phis. rum: sicut etiam dicitur secũdo phisicorum: ꝙ homo generat hominem ⁊ sol. sed celum non agit nec causat aliquid nisi per motum. ergo ⁊. ¶ Tum qꝛ nulla videtur alia causa quare elementa nõ agant ⁊ patiantur ad inuicem post cessationem motus celi sicut ante. Ita enim habet suas formas vel qualitates actiuas ⁊ passiuas sicut ante. Similiẽ etiaꝫ de corporibus alijs puta damnatorum non videẽ alia causa incorruptionis eorum. Non enim sunt incorruptibilia per dotem impassibilitatis: sicut beati. quare ⁊c.

¶ Sed ista po

sitio est falsa. ⁊ arguo cõtra eaꝫ primo posito acti- ꝯ ꝑcedẽ. opi.
uo perfecto ⁊ passiuo disposito sufficienter approximato nõ impeditis potest sequi actio vt videtur sed ista potest poni respectu multorum motuũ vel mutationum in istis inferioribus cessante motu celi. Motus enim celi cum non sit forma actiua: sed passio quedam de genere passionis recepta in celo ab intelligentia mouente: nõ requiritur etiam nũc de facto ad aliquẽ motum vel mutationem istoruꝫ inferiorum sicut principium per se motus vel mutationis: sed ad alterationem influẽtiarum corporum celestium in ista inferiora ẽm diuersos situs ⁊ aspectus eorum ad ista. Habita vero vel facta approximatione vel situ seu tali aspectu ad actioneꝫ nihil facit motus. ⁊ ideo si habeatur talis situs vel talis aspectus quẽcũqꝫ cessante motu: sicut ⁊ habebitur post iudicium aliqualis situs ⁊ aspetus corporum celestiuꝫ ad ita inferiora: poterit ẽri actio vel alteratio seu mutatio istorum inferiorum. Manet enim virtus actiua corporum celestium: ⁊ virtutes passiue vel receptiue electorum ⁊ in determinatio situ vel aspectu ad agẽdum vel influendum: licet non sic alterentur influẽtie sicut prius per motum. ¶ Secũdo sic. non minus habet ignis virtutem calefaciẽdi perfectam aliquod calefactibile ꝑportionatuꝫ sibi ⁊ dispositum: ꝙ̃ habeat intellect⁹ virtutem intelligendi: posito ꝙ intellectus etiam possibilis sit actiuus. sed cessante motu celi intellectus potest intelligere. quia ĩtelligere per se a motu celi nõ dependet. ergo ⁊c. ¶ Tertio quia positio vel opinio predicta est ꝯtra scripturam. Iosue quinto. Ubi habeẽ ꝙ ad preces Iosue sol stetit et Iosue. 5.
luna non est mota. ⁊ ꝑ cõsequẽs etiam probabile ẽ ꝙ tota machina celis steterit: ⁊ nõ sit mota. Alioquin enim tota fuisset deordinata in motibus suis postea. ⁊ tñ planũ est ꝙ Iosue ⁊ popul⁹ israel ꝯtra inimicos dimicauit ⁊ nõ cessauerũt actiões vl' passiones elemẽtoꝝ seu istoꝝ inferiorũ. q̃re ⁊c. Etiaꝫ sol ita illuminauit ista inferiora: sicut qñ pri⁹ mouebatur. ¶ Quarto qꝛ hoc est ꝯtra August. xi: de ciui. dei vbi dicit. qꝫ cessante motu celi adhuc rota fi- August.
guli a figulo moueref. ⁊ ita posset eẽ motus hic inferius: nec ĩpediret cessatio motus celi. ¶ Quinto qꝛ illa positio est ꝯ articulũ. dñi Stephani parisius excõicatũ: qui dicit ꝙ ẽ error dicere: ꝙ cessante mo- Stepha.
tu celi ignis nõ posset agere vel nõ ageret in stupã epi. pari.
qꝛ nec deus esset. Dico igiẽ ꝙ cessatio motus celi seu corporum celestiũ nõ est cã cessationis motuũ vel mutationũ istoꝝ inferiorum nec gñationis vel corruptiõis elemẽtoꝝ. Sꝫ dico ꝙ possent ista ẽri cessante tali motu nisi de⁹ influẽtiã suã suspẽderet ne vnũ ageret ĩ aliũ corrũpẽdo. Et dico ꝙ ipã subtraheret iudiciũ: ne vnũ sic agat in aliud: vel corrũpat aliud. Et similiẽ de corꝑib⁹ dãnatoꝝ in iferno. Nec põt assignari alt⁹ mod⁹ dicẽdi: qui nõ patiaẽ multas calũnias. Et iõ iste mod⁹ teneaẽ: quẽ tñ phi non viderũt: sicut nec viderũt cessationẽ mot⁹ celi.

¶ Ad primum phisicorum dico ꝙ motus celi nō est essentialiter sic primus: quin possint esse alij motus sine ipso vel cessante ipō. Et similiter non est mensura necessaria in essendo: licet sit vniformior vel velocior: ⁊ habeat aliquo modo rationem mensure. Sicut ⁊ iam vlna respectu panni: q tamen nō dependet ab alia in essendo: vt patz. Non est enim mensura quelibet talis vt ab ipsa essentialiter dependeat mensuratum: sed mensura prima: que est deus bene est talis. Unde dico: ꝙ magis accidentaliter ⁊ contingenter debet dici primus vel prior q̃ essentialiter. quare ⁊c̄. ¶ Ad secundum dico de motu solis in obliquo circulo: ꝙ necessarius est ad alternationē influentiarum solis: que habenꝭ modo in ista inferiora ad generationem vel corruptionem ipsorum. Sed ad actionem vel generationem simpliciter seu motum vel mutationem non est necessarius. ¶ Ad tertium dico: ꝙ celum nō est causa essentialiter prima ⁊ necessaria ad actionem vel motum seu mutationem istorum īferiorum: sed accidentaliter vt dictum est: ante dicis vltra ꝙ celuz non agit per motum. Dico ꝙ celum non agit per motum suum: sicut per principium actiuum: sz per aliquam formam ⁊ virtutem absolutem: ⁊ ita bene ageret in passum sibi subiectum: si non moueretur per suam virtutem vel formam absolutam manentem dato ꝙ celum quiesceret. Et ꝙ per suum motum nichil agat: patet. quia motus suus quedam passio est de genere passionis ⁊ quidam respectus extrinsecus in ipso receptus ⁊ causatus ab intelligentia mouente. ¶ Ad quartum dico: ꝙ illa non est causa incorruptionis corporum damnatorum: sed alia puta suspensio diuine influentie generalis ad talem actionem vel passionem seu corruptionez vel generationem: sicut dictum est supra. Hec de tertio articulo principali.

Ad argu- menta pn. ¶ Ad primum principale argumentum dico: ꝙ vniuersum nō erit imperfecti⁹ q̃tum ad species: que remanebunt in ipso: q̃ esset prius imo perfectius. Sed si vocetur imperfectio carentia vel negatio cuiuscunqz positiui quod erat prius: vel posset esse in vniuerso: sic q̃tum ad hoc dico: ꝙ tam vniuersum q̃ celū erit īperfecti⁹ post q̃ ante. qꝛ celum carebit motu suo: q posset sibi inesse: ⁊ prius sibi infuit. Sed ex hoc non debet dici absolute loquēdo imperfectius: sicut nec homo dicitur imperfectior: quando quiescit: q̃ quando mouetur vt patet precipue quia modus se habēdi cōcomitans quietem puta vniformiter se habere videtur esse nobilior q̃ motus se habendi difformiꝭ concomitans motum vt ptz. Et celum similiter ex alia parte perficiꝭ. sua enim claritas vel lux ⁊ aliorum corporum celestium augebitur. iuxta illd Isa ie. xxx. Erit lux lune sicut lux solis: ⁊ lux solis septempliciter. Et hoc erit multo maioris perfectionis in corporibus celestibus q̃ motus. ¶ Ad secundum dico: ꝙ illa propositio habet instantiam de perpetuo violento: sicut dictum est alias. Tamen dico vltra ad minorem: ꝙ cessatio motus celi non erit violenta. quia motus celi non est naturalis: eo modo quo naturale opponiꝭ violento: sicut dictum est supra licet etiam possit dici aliquo modo naturalis quia non est violentus: sed non complete naturalis. ¶ Ad tertiuz dico: ꝙ Aristoteles nihil sciuit de fine mundi. ⁊ putauit intelligentiam de necessitate mouere celum ⁊ non contingenter ⁊ libere. Et quia vlterius intelligentia non fatigatur: nec laborat immouendo: non timuit celuz aliquando quiescere: sed nō sic est: sicut putauit vt patet ex predictis.

¶ Distinctionis. xlix.
Questio prima.

Circa distinctionez xlix. quero primo: vtrū beatitudo creature rationalis vel intellectualis consistat formaliter in actu vel operatione.

¶ Uidetur ꝙ non primo sic. beatitudo est finis creature: sed operatio non est finis substantie vel potentie. quia substantia est nobilior quolibet accidente. Finis autē debet esse nobilior: eo quod est ad finem sicut causa equiuoca eius. Similiter etiam sequeretur circulus in per se causis: ⁊ idem esset causa sui. qꝛ substantia est causa effectiua operationis: ⁊ econuerso operatio esset finis substantie. quare ⁊c̄. ¶ Secundo beatitudo creature consistit formaliter ī cōiunctione sui vltimata ⁊ perfecta ad summum bonum: vt patet qꝛ etiam operatio non est: nec diciꝭ beatifica nisi ratione talis. Unde ⁊ ipsa circūscripta operatio non esset beatifica. sed talis coniunctio nō est operatio: imo est relatio. Est enim quid dicatiue ad aliud: vt patet. ergo ⁊c̄. ¶ Tertio sic. in illo nō consistit btitudo: quo beatus non perficitur. sed operans non perficitur sua operatione vel actione. Alioquin per se agens moueretur quod ē falsum. Et tunc enim motus non esset actus imperfecti: sed perfecti ⁊ existentis in actu vnunquodqz enim agit secūdum ꝙ in actu. quare ⁊c̄. Et confirmatur. quia cum operatio sit aliquid absolutum vt intelligere vel velle: ⁊ sit aliquid pri⁹ natura ⁊ eēntialiter distinctum a respectu ad obiectum beatificum: sequeretur ꝙ deus posset facere beatitudinez sine tali respectu. quod est impossibile ⁊ falsum. quare ⁊c̄. ¶ Quarto sic. Beatitudo magis consistit in eo: quod est melius operatione q̃ in operatione. sed habitus potentie est melior operatione. Tum quia diuturnior. Tum quia causa equiuoca operationis. ergo ⁊c̄. ¶ Contra philosophus determinat primo ⁊. 10. Ethicorum: ꝙ felicitas vel beatitudo in actu vel opatione consistit. quare ⁊c̄. Phūs.

¶ In ista questione sic pcedā Primo pmittam aliqua de nomine ⁊ re beatitudinis. ¶ Scđo videam an ꝯsistat in actu vel opatiōe ¶ Tertio an imediatius insit potētie vel eēntie. ¶ Ultimo ad rationes principales.

¶ Quantum ad primum dico primo: ꝙ btitudo dicit ⁊ noiat finē q̃tū ē ex rōne sua. btitudo nāqz ē finis ⁊ vltimū bonuz bel suo mō. finis aūt dicit: ⁊ noiat. vel sigt bonū ⁊ vltimū bonū. Nec sufficit ꝙ sit vltimū: sicut dꝭ ī scđo phi. sed oz ꝙ sit bonū. vñ licet quoquo⁹ sit vltimū: nō tñ est finis qꝛ nō est optima vel bona. vñ finis nominat aliquid bonū: ⁊ per consequēs appetibile: primo ethicoruz ⁊ nō qḿcūqz bonū appetibile: sz pro- btitudo qd ⁊ de rō ne eius. 1. Ethi.

pter se appetibile: ⁊ ꝓpter quod aliud bonũ est ap
petibile scʒ id quod est ad finẽ. ⁊ si sit vltim⁹ finis
simpliciter: tunc est illud bonũ: quod ex natura sua
est summe appetibile: ⁊ per cõsequẽs non propter
aliud: sed omnia alia ꝓpter ip̃m. Et dico ex natu-
ra sua. q: ex defectu vel abusu potẽtie appetentis
potest contingere: ꝙ talis finis non appetaꝛ sum-
me: imo magis aliquid aliud. sicut patet de volun-
tatibus peruersorum vt entium fruendis ⁊ fruen-
tium vtendis. Ex defectu etiam ⁊ imꝑfectiõe po-
tentie ꝓuenit: vt nõ omnia appetanꝛ propter ip̃m
vt patet de appetitu sensitiuo: qui appetit bonum
sensibile non referendo in aliud bonum: sed stando
in ip̃o: sicut patet. ¶ Secundo dico: ꝙ finis talis
simpliciter vltimus ⁊ perfectius est in rerũ natura
2. metha. ⁊ in effectu quia sicut dicitur secũdo Metha. in fi-
nibus non est ꝓcessus in infinitum p̃cipue in eẽn-
tialiter ordiatis: cuiusmodi sunt fines vniuersi ali
qui saltem: licet nõ omnes: licʒ etiam ratio Aristo
telis ibidem posita forsitã non demonstret: sicut di
ctum est in primo. Eoip̃o autem quod est vltimuʒ
⁊ suppremũ bonum: oportet ꝙ sit per se sufficiens
tanq̃ infinitum bonum ⁊ eminẽtissimum in entita
te ⁊ bonitate. Infinitas eñ enti vel boni nõ vide-
tur repugnare. ⁊ per cõsequẽs vidẽtur summo en-
ti vel bono cõuenire. Secũdo sequiꝛ ꝙ tale bonuʒ
est maxime appetibile ⁊ omnia alia ꝓpter ipsum.
Tertio sequitur: ꝙ creatura rationalis vel intelle
ctualis cum natura sit tale bonum intelligere ⁊ ap
petere beatificari nõ potest nisi attingendo ꝑfecte
q̃tum est sibi possibile: tale bonum ẽm potentias
illas duas suppremas intellectum scilicet ⁊ volun
tatem: que sole nate sunt tale bonũ attingere et q̃e
tari in ip̃o: sicut patet etiam in alijs potentijs ⁊ ap
Finis du petitibus puta naturali ⁊ sensitiuo: qui nõ quietã-
plex. tur nisi attingendo illud: in quod tendũt. ¶ Ter-
tio dico: q: dictum est ꝙ beatitudo est finis creatu
re: ꝙ finis dupliciter accipiꝛ: scʒ finis cui⁹ ⁊ finis
quo sicut patet secũdo Phisicorũ. finis autẽ cui⁹
vt cõmuniter dicitur: est finis extrinsecus: cui⁹ mo
di est obiectum potẽtie: vel aliquod extrinsecũ bo-
num quod ꝓpter se appetitur ab eo: ⁊ in quod ip̃m
tendit: vel etiam bonum intrinsecũ attingibile vel
per operationem vel perfectionem formalem: gra
tia cuius ẽ ip̃a. Finis vero quo cõmuniter magis
dicitur finis extrinsecus: ⁊ est aliq̃d seu aliqua ꝑfe
ctio quo vel qua attingitur finis cuius ⁊ extrinse-
cus lexistẽs formaliter ipsi attingenti vel assequẽ
ti finem cuius. Et hoc modo finis quo est propter
finem cuius. ⁊ ad ip̃m ordiatur. Unde nõ est finis
simpliciter vltimus: sed in alium ordinatus scilicʒ
in finem cuius. Et ideo etiam finis ille extrinsec⁹
Btitu- dicitur finis cuius. quia est gratia cuius alius est.
do dup. ¶ Ad propositum igiꝛ dico: ꝙ ẽm p̃dicta beatitu
do creature rõnalis vel intellectualis duplex ẽ in
genere sicut ⁊ finis. Una est beatitudo extrinseca
⁊ obiectiua: que est finis cuius simpliciter vltim⁹
⁊ optimus in toto genere entis: circa quod habet
versari creatura rationalis vel intellectualis q̃tũ
ad suas potentias superiores ⁊ optimas in quib⁹
distinguitur ab inferioribus creaturis. ⁊ illa bea-
titudo est deus ip̃e: qui est obiectum beatificans
creaturam. Alius est finis creature formalis ⁊ sibi
intrinsecus sibi inherens vel in existens ⁊ formali
ter perficiens ipsam quo formaliter vltimate ⁊ ꝑ-
fecte attingitur a creatura modo sibi possibili ob-
iectum ip̃m beatificum deus ip̃e: qui est finis cui⁹
quicquid sit illud siue actus siue habitus siue potẽ
tia: de quo in sequenti articulo apparebit. Hec de
primo articulo in quo patet quid nomine beatitu-
dinis intelligitur: ꝙ etiam non est impossibilis: sed
nomini correspondet aliquid in re. sicut patet.

¶ Quantum ad secũdum ar btitudo i
ticulum fuerũt multe opiniones diuersimode opi- quib⁹ ꝯsi
nantium de illis in quibus posuerunt cõsistere fe stat.
licitatem: sicut ptʒ per philosophum primo Ethi
corum. Aliqui enim posuerunt ꝯsistere felicitateʒ
in assecutione bonorum corporalium ⁊ in delicijs.
Alij in assecutione bonorum temporalium ⁊ in di
uitijs. Alij in honoribus ⁊ huiusmodi. Alij vero
diuersimode. ¶ Sed in probationibus olim istorũ Opi. do-
suppositis: quia faciliter possunt omnes predicte ctoris.
positiones improbari. Dico breuiter ꝙ beatitudo
formalis: que est finis quo creature rõnalis vel in-
tellectualis consistit in actu vel operatione: qua at
tingitur deus seu obiectum beatificum vltimate ⁊
perfecte a creatura modo sibi possibili: puta intelli
gendo clare seu videndo ipsum ⁊ fruendo ipso.
¶ Hoc probo per aliquas rationes. Beatitudo
enim creature intellectualis: aut est substantia ei⁹
aut potentia aut habitus aut operatio vel act⁹ ei⁹
secundum ꝙ huiusmodi: aut delectatio consequẽs
operationem vel actum circa obiectum beatificuʒ
vt videtur: sed beatitudo non potest dici substan-
tia creature. Primo quia soli deo conuenit beati-
tudo per essentiam: scilicet ꝙ sua beatitudo est sua
substantia: ⁊ esse illud cuius beatitudo est sua sub-
stantia est deus. Secũdo quia tunc creatura ma-
nens non potest esse misera. sicut enim nõ posset ca
rere sua substãtia: ita nec sua beatitudine. Hoc au
tem est falsum sicut patet secundum fidem tam de
creaturis pure intellectualib⁹ puta de angelis vel
intelligẽtijs creatis: licʒ hoc forte negarent philo
sophi ⁊ siue forte tam de creaturis non pure intel-
lectualibus sicut de hominibus. quod etiã bene cõ
cederẽt philosophi. Similiter non potest esse bea-
titudo creature: sua potentia ptʒ. primo quia ꝑ po
tentiam vltimate ⁊ actualiter non attingitur obie
ctum beatificum: sed tñ potentialiter siue actiue/
siue passiue tñ. Non curo. Secũdo quia tũc manẽ
te potentia creature maneret beatitudo eius: ⁊ sic
etiam non posset esse misera quia vel potentia est
eadem cum sua substãtia: vel si non est eadem: non
potest tamen esse misera sine ipsa. Potentia enim
indifferens est ad beatitudinem vel miseriam. q̃re
⁊c. Nec in habitu vel specie aliqua potest formali
ter consistere beatitudo. Primo quia per ista non
attingitur vltimate obiectum beatificum nec ime
diate: sed mediante actu vel operatione q: secũdo
in istis non distinguitur nõ beatus puta dormiẽs
a beato sicut etiam nec in substantia vel potentia.
Tertio quia nullum istorum habet rationem opti-
mi. Actus enim ceteris paribus melior est specie
vel habitu ⁊ ista etiam ordinãtur ad actum. de de-
lectatione vero dicetur infra: ꝙ velim ip̃a nõ cõsi-
stit btitudo: vel si sic. tamẽ opʒ necessario: ꝙ pri⁹ in
actu ⁊ opatione. quã cũ sequitur ip̃a delectatio.
Relinq̃tur ẽ ꝙ in actu vel opatione consistat for-
maliter: ita ꝙ beatitudo sit operatio vel actus.

Secūdo hoc ꝓbo sic. beatitudo formalis consistit in illo: ꝑ qḋ vltimate ⁊ actualiter attingit optimum creature rationalis vel intellectualis: qḋ est obiectum beatificum. sed hoc est ꝑ actum scḋm et operationem vt pz. ergo ⁊c. Secūdo sic. beatitudo formalis cū sit ꝑfectio beati: est aliqs actus ei⁹ Aut ergo est actus primus aut actus secūdus. nō est actus primus substātialis: sicut ostensum est supra. Nec accidentalis. q: nec species nec habitus nec huiusmodi. ergo est actus secundus. sed nō est actus scḋus: q̇ est actio de genere actiōis. Illa em̄ est ꝓductiua sui termini Beatitudo aūt nō ē actio ꝓductiua sui termini vel obiecti puta dei: vt patz igitur est actus secūdus vel opatio de genere qualitatis nō autem est operatio alicuius ptis vel potentie sensitiua: vt pz. q: per talem operationē nō attingit obiectum btificum spirituale ⁊ insensibile. Similiter etiam per talē nō distinguitur homo beatus a bruto vel nō beato. ergo est operatio vel actus partis superioris vel itellectiue. Ex quo pz bene q̄tum ad hoc dicit Aristoteles primo ⁊. 10. ethicorum ꝙ felicitas est opatio hoīs ſm sup̄mā virtutem in qua nō cōmunicat homo cū brutis scꝫ ſm intellectum ⁊ voluntatem que ptinent ad ptē superiorem: in qua distinguitur creatura rationalis vel intellectualis a brutis non beatificabilib⁹.

ꝙ btitudo creature cōsistit i opatiōe. ⁊c.

Quantum igit ad istum articulum dico ꝙ btitudo creature consistit formaliter in actu vel opatione aliqua vel aliquibus si sint plures conuenientes sibi ſm ꝙ rationalis vel intellectualis: q: vel q̇bus attingitur vltimate ⁊ perfecte deus ip̄e: qui ē beatitudo obiectiua ⁊ finis simpliciter ⁊ optimuꝫ creature. ⁊ ip̄a beatitudo formalis est finis ei⁹ non simpliciter: sed secūdum q̇d ⁊ in genere perfectionum formalium: qui est ad finem vlteriorem ordiatus. In illo autem fine simpliciter vltimo ⁊ optio qui est deus vnitiue continet omne bonū. ⁊ iō illo beatifice hito ⁊ adepto beatus habet quicq̇d vult habet enim illud: quod vnitiue ⁊ ꝑfectionalit contınet omne aliud volibile ordinate: vt sic intelligatur descriptio August. 13. de trinitate quā dat de beatitudine. beatus est (inquit) qui hꝫ quicq̇d vult

August.

⁊ nihil male vult. Ita ꝙ nō sunt ibi accipiēda plura volita ad necessitatē btitudinis. sed sufficit vnū volitum volitione fruitiua ⁊ ꝑfecta: quod cōtinet eminēter vel perfectionaliter oīa talia. similit etiā intelligenda est descriptio Boetij de consola. 3. ꝙ beatitudo est status oīm bonorum agregatione ꝑfectus quia in illo sūmo qḋ sufficit ad beatitudinē vnitiue: omnia alia bona aggregant: accipiendo beatitudinem essentialiter nō q̄tum ad accidentalia: que possunt esse multa. Si enim accipiat beatitudo accidentaliter: ad eam cōcurrunt multa cum essentialibus: de quibus omnibus potest verificari illa descriptio Boetij: ⁊ forte magis ꝓprie. Secundo dico ꝙ ex p̄dictis possunt iꝓbari opiniones aliquorum qui posuerūt beatitudinem vel felicitatem obiectiue cōsistere in quibuscūqꝫ alijs bonis a summo bono ⁊ simpliciter optimo: qḋ ē de⁹. Nam appetitus ⁊ mens creature rationalis vel intellectualis perfecte satiari nec quietari potest nisi in summo bono perfectionaliter ⁊ eminēter oīa alia continente: sicut qui posuerunt in diuitijs vel honoribus vel alijs corpalibus. Similiter etiā qui posuerunt beatitudinem formalem consistere ī alio alio q̄ in actu vel operatiōe perfecta supremarum potentiarum circa illud obiectum optimum: quod est deus. sicut illi qui posuerunt eam in delicijs vel delectationibus corporalibus. Tertio dico de delectatione: quia tactum est de ip̄a ꝙ delectatio vel gaudium habitum de deo seu obiecto beatifico viso ⁊ dilecto pertinet essentialit ad beatitudinem: ita ꝙ non solum opatione cuiusmodi ē intelligere vel velle consistit beatitudo. sed etiā in delectatione que dicitur passio: eo modo quo ī voluntate potest accipi passio. Et potest ista delectatio vel delectari de deo ⁊ in deo aliquo modo dici operatio: licet non sit operatio: qua primo attingatur deus ab ip̄a voluntate correspondens voluntati secūdum conformitatem nominis inq̄tum ē potentia talis puta voluntas: quēadmoduꝫ velle correspondet voluntati ⁊ intelligere correspondet ipsi intellectui. Qꝫ autem in tali delectatione que aliquo modo potest dici operatiō: sicut ⁊ passio appetitus sensitiui dicitur suo modo operatiō consistat essentialiter ⁊ formaliter: patet. quia per ip̄am imēdiate ⁊ actualiter attingitur obiectum beatificuꝫ suo modo: sicut per operationes que sunt intelligere ita enim immediate habet delectatio de deo suo modo sicut ⁊ fruitio licet precedente fruitione: sicut etiam fruitio precedente visione: ⁊ sequit ista delectatio fruitionem ⁊ affectionem recti. Unde ⁊ ad beatitudine pertinere videtur delectatio talis que respicit deum vt obiectum immediatum ⁊ delectabile: quod īmediate attingitur ꝑ eā. sicut etiā tristicia sibi opposita ptinet essentialiter ad miseriam.

De delectatione.

Quarto dico: ꝙ delectatio sensibilis q̄ erit in beatis vel etiam delectatio intellectualis quam habebunt de visione ip̄a vel fruitione vt de obiectis. Delectabuntur enim ⁊ gaudebunt de hoc ꝙ videbunt deum: ⁊ fruentur eo: non pertinet ad eēntiam btitudinis: nec in ipsis consistit formalit beatitudo: sicut etiam Aristoteles determinat in. 10. Ethicorum. sed est aliquid adueniēs vel superueniens beatitudini ⁊ aliquo modo accipitur perficiens sicut pulchritudo superuenit iuuentuti. ⁊ sequitur magis affectionem commodi ⁊ amorem cōcupiscentie q̄ amorem amicitie. Et per hoc de delectatione possunt multa solui hinc ⁊ inde. Hec de secundo articulo principali.

Quantum ad tertium articulum

btitudo an īmediati⁹ insit potentie vl' eēntie

est opinio aliquoruꝫ: ꝙ beatitudo immediate perficit essentiam creature rationalis vel intellectualis puta anime vel angeli: sed per redundātiam perficit aliquo modo ip̄as potentias vel potentiam aliquam. Unde vt dicunt primo est ī eēntia. secūdario in potentia. Ad hoc adducuntur rationes: quarum prima est ista. Illud primo ⁊ immediate beatificat: cui primo ⁊ immediate ⁊ principalius deus: qui est obiectum beatificum: illabitur: ⁊ primo in ip̄sum deum transformatur. sed eēntia est huiusmodi: sicut essentia prior est ⁊ principalior q̄ potentia: ita deus prius sibi illabitur ⁊ intimius ⁊ principalius vt patet. ergo ⁊c. Et confirmatur quia deus illabitur essentie secundum rationem essentie sue. Sed potentie secundum rationes essentie alicuius attributi vt bonitatis vel veritatis ⁊ huiusmodi. Et per consequens prius essentie q̄ potentie: vt videtur.

t. opi. cū rōnibus suis.

¶ Secūda ratio gratia ⁊ gloria seu beatitudo idē perfectibile ꝑmum vel primo respiciunt. q꞉ gratia est dispositio ad gloriam: vel gloria nō est nisi gratia consummata. Sed gratia primo respicit essentiam: ⁊ ꝑficit. quia prius est esse gratum ꝙ̄ operari opera gratiosa. ergo ⁊c. ¶ Tertia ratio. si gloria primo ⁊ immediate ꝑficeret potētiam: sequeretur ꝙ creatura beatificaretur ꝑ accidens. Nā potētie ſm eos sunt accidētia. ⁊ vltra seq̄retur ſm alios: si talia accidētia essent sepabilia: ꝙ potentie possent beatificari sine essentia: non ecōuerso. ⁊ per ꝯn̄s potentie potius possent dici nature rationalis vel intellectualis ꝙ̄ essentia. hec aūt sunt falsa. ergo ⁊c. ¶ Quarta ratio. Illud quod imediatius ⁊ primo creatur vel exit a deo per creationem ⁊ est nobili⁹ alio: imediatius reducitur ad ipsum: ⁊ recreatur vel perficitur nobilissima ꝑfectione: que est ipsa beatitudo. sed essentia est huiusmodi: vt patꝫ. ergo ⁊c. Dicūt igitur ꝙ eēntia primo ⁊ imediate beatificatur: ⁊ in deo trāsformatur sicut carbo suo mō ignitur: potentia vero secūdario ⁊ ꝑ redūdantiam: que tm̄mō ꝯiungitur obiecto beatifico ſm opationeꝫ.

Opi. doctoris ꝙ btitudo est imediate in potētia ⁊ mediate in eēntia.

¶ Sed dico ꝙ ista positio ē falsa: ⁊ ꝙ gloria vel beatitudo imediate ē in potentia sicut perficiens ipsam: ⁊ cōsequēter est in essentia mediate. ¶ Hoc probo primo sic. Illud quod est formaliter actus vel opatio potētie ē immediate in potentia ⁊ nō est in essentia nisi mediante potētia pꝫ. q꞉ potentia est immediatū principiū actus vel operationis in rōne receptiui saltem. sed beatitudo vel felicitas est huiusmodi vt dictuꝫ est supra. ergo ⁊c. vnde cōtradictio est ponere felicitatem esse actum ſm vel operationē: ⁊ postea ponere ipsam imediate in potētia ⁊ per redundantiā in potentia. ¶ Scdo sic. deus cum illabitur aīe vel creature rationali seu intellectuali ad beatificandum ipsam de nouo: nō illabitur per aliquaꝫ mutationē sui: sꝫ poti⁹ creature beatificate. ⁊ per ꝯn̄s aliquid nouum causat in creatura: sed tunc q̄ro de illo causato. Aut est aliquis actus primus: ⁊ sic in eo non cōsistit beatitudo vel felicitas: vt dictum est supra Aut est actus sensus ⁊ operatio. ⁊ tūc planum est: ꝙ primo respicit potentiam: ⁊ ipsa mediāte respicit ⁊ perficit essentiam. ¶ Tertio sic: ⁊ est confirmatio huius. q꞉ si deus illabēdo essentie beatificat ipsam: tūc cum prior sit iste lapsus in essentiā ꝙ̄ operatio potentie: ⁊ distinguātur essentialiter poterit deus facere primū sine secūdo. ⁊ ita aliquē beatuꝫ sine operatione. ⁊ ita dormiens poterit esse beat⁹. Et confirmatur q꞉ essentia prior est potētia ⁊ eēntialiter distincta ab ea ſm eos. quia potētie sunt accidentia: vt dicūt. ⁊ ita si prius beatificatur essentia: sequitur ꝙ creatura poterit beatificari sine potentijs suis. ¶ Quarto sic per rationem eorum de gratia. q꞉ gr̄a sicut ꝓbatum est in secūdo: imediate perficit potentiam ⁊ non essentiam ⁊ precipue opꝫ hoc ponere scdm ponentes: ꝙ gratia est habit⁹ operatiuus inclinans ad determinatas operationes. Habitus enim talis non potest poni in essentia. ꝙ non respicit determinate aliquā operationem imo nec aliquam breuiter respicit nisi mediante potentia. Tunc enim habitus esset prior potentia: nec inclinaret plus ad vnam operationem ꝙ̄ ad aliam. Cum igitur gratia sit imediate in potentia: sequitur etiaꝫ: ꝙ gloria ad quā disponit gr̄a. q̄re ⁊c. Et confirmatur. q꞉ creatura beatificatur proportionaliter ipsi deo. sed deus est beatus per actum intelligendi ⁊ amandi: que imediate conueniunt potentijs. ergo ⁊c.

¶ Ad rationes alioꝝ. Ad primaꝫ dico: ꝙ licꝫ essentia sit prior in essendo: ⁊ ita deus illabatur sibi prius aliquo modo ad essendum: ꝙ̄ illabatur potētie: tamen potentia prior est in operando tanꝙ̄ immediatum principium operationis: ⁊ ita prius illabatur sibi deus ad operandum: ⁊ per ꝯsequens ad beatificandum. quia beatitudo in operatione consistit. Ad confirmationem dico: ꝙ deus obiectiue beatificat potentias secūdum rationem eēntie sue Ratio enim essentie est ratio obiectiua beatitudinis. ⁊ ita nō solum illabitur eēntie: secūdum rationem essentie si tamen hoc verum est: sed etiam potentie. licet magis posset dici illabi eēntie scdm rationem potentie sue causantis ⁊ ꝯseruantis ipsam Esto tamen ꝙ illaberetur essentie per rationē eēntie ⁊ potentie per rationem veritatis ⁊ bonitatis/ prior tamen esset illapsus in potentiam ad glorificandum vel beatificandum: ꝙ̄ in essentiam. q꞉ illapsus ad beatificandum est ad operationem: que respiceret primo veritatem vel bonitatem: sicut ⁊ potentia illapsa. Illapsus vero in essentiaꝫ ſm rationem essentie non ꝑtineret ad beatitudinem. ¶ Ad secūdum de gratia dico ꝙ immediate perficit potentiam ⁊ non essentiam. ¶ Ad tertium dico: ꝙ est contra ipsos: q꞉ si potentie sunt accidētia: sequitur ꝙ essentia potest beatificari sine potentijs: si tamē essentia primo ⁊ immediate est beatificabilis. Similiter etiam sequitur ꝙ potentia sicut est separabilis: ita poterit beatificari sine essentia. quia poterit habere operationē sine essentia. Et ideo dico: ꝙ argumētum: ꝙ creatura intellectualis vel rationalis non beatificaꝛ per accidens: licet beatitudo immediate perficiat potentiam. quia potentia nō est accidens: sicut dictū est supra in primo. sed ē cōsubstātialis vel cōsubstantialiter eadem eēntie: lꝫ distinguaꝛ ab ea ex natura rei. ¶ Ad quartū dico ꝙ non oportꝫ essentiam primo recreari nec perfici nobilissima perfectione accidentali ipsius creature: que quidē ꝑfectio cōsistit in opatione. q꞉ hoc repugnat eēntie. ita ꝙ ꝓcessus i creādo ꝑ istū modū est ꝯrius ꝓcessui in creādo sicut pꝫ. Hec de secundo articulo principali.

Ad rōes ꝑmę opi.

¶ Ad primum principale argumētum dico: ꝙ btitudo obiectiua que est deus: ꝓprie loquēdo est finis ⁊ per se cā creature beate ⁊ btitudinis sue formalis. btitudo aūt formalis licꝫ dicaꝛ cōiter finis creature btē: nō tn̄ ꝓprie ē finis ⁊ ꝑfecte ꝓut finis noiat cām realē ei⁹ cui⁹ est finis. Dicitꝛ tn̄ finis ei⁹ nō simplr: sed ſm q̄d: puta finis quo: q꞉ est aliq̄d vltimū ⁊ optimū intꝛ ꝑfectiōes accidētales q̄ isunt creature. q̄ attingiꝛ finis cui⁹ btitudo obiectiua: q̄ ē de⁹. Ex quo pꝫ: ꝙ nō ē circui⁹ i ꝑ se causis: nec aliq̄d inobili⁹ simplr ē cā totalis equoca extrīseca: dico alicui⁹ nobilioris. Et dico extrinseca: q꞉ nō est incōueniēs ꝙ cā extrinseca totalis in gn̄e suo: eoipo ꝙ est pars: sit inobilior ⁊ iperfectior suo effectu: ꝙ est ipm̄ totū. Dico ḡ breuiter ꝙ btitudo fo͛alis creature in nullo gn̄e cāe ē ꝑe cā subē vl potētie btificabil. sꝫ ē accn̄s ei⁹ ⁊ posterior

Ad rōes ꝑncipa-

natura ip̄is:quod repugnat cause respectu effect⁹
Cōiunctiōis duplex acceptio. ¶ Ad secūdum dico:ꝙ coniunctio vno mō potest
accipi ꝓ operatione vnitiua vel cōiunctiua:qua at
tingitur obiectū beatificum eo modo quo visio di
cetur esse quedā coniūctio vel vnio ad rem visam.⁊
isto modo dico:ꝙ beatitudo ꝯsistit in vniōe vel cō-
iunctione potētie create ad optimum obiectū. Et
dico ꝙ vnio vel cōiunctio accepta dicit aliquid ab
solutū de genere qualitatis:nec dicit quiditatiue
respectū : licet bene sit sibi cōsubstātialis respect⁹
attingētie ad obiectum beatificū sine quo quacun
ꝗ virtute vel potētia eē non pōt. Alio mō accipit
vnio vel cōiunctio ꝓ respectu ip̄o talis operatio-
nis ad obiectū fundato in tali opatione ⁊ termina
to ad obiectū diuinū vel ad deum siue ad mēsuram
siue ad causam effectiuā.⁊ dico ꝙ in ista ꝯiūctione
nō ꝯsistit beatitudo formaliter ⁊ quiditatiue licȝ bñ
talis respectus sit essentialiter idē cū beitudine:si-
cut iam tactum est. ¶ Ad tertium dico:ꝙ beatus
operans sua opatione q̄ est beatitudo ꝑficit.qñ di
cis ꝙ agēs a sua actione nō ꝑficitur.dicit vno mō
ꝙ verum est loquēdo de actione de genere actiōis
quia illa ꝑ se nō est in agēte:sed in passo.sȝ de actio
ne q̄ dicit opatio ⁊ est de genere qualitatis sicut vi
sio vel huiusmodi nō est verum. Illud enim quod di
citur agens vel operans tali opatione ꝑficit.beati
tudo vero nō est actio d egenere actionis.iō nō va
let. ¶ Ista solutio nō videtur mihi vera. Secūdo
nō videt mihi euadere rōnem. Primo nō videtur
mihi vera qꝛ idem est perfectibile actionis immanē
tis ⁊ termini sui qui est opatio ip̄a frequēter.verbi
gratia voluntas creata libere elicit: ⁊ causat velle
⁊ aliqd mouet seip̄m puta graue vel leue. Dico ꝙ
necessario idē est ꝑ se receptiuuȝ vel subiectū opa
tionis:que est velle ⁊ actiōis ꝓductiue huius ope
rationis.sed ſm te agēs ꝑficitur ip̄o velle: ⁊ reci-
pit ip̄m.igitur ⁊ actionē ꝓductiuā ip̄ius velle:q̄ ē
de genere actionis.Secūdo non videt ista solutio
euacuare argumentū.qꝛ si agens ꝑficitur sua opa-
tione:aut hoc est inq̄tum agēs ⁊ in actu.⁊ sic ē im
possibile.vnūquodqꝫ enim ꝑfectibile est ⁊ recepti-
uum inq̄tum est in potētia: nō inq̄tum est i actu.
Nec etiā plus repugnat de actione de genere actō
nis q̄ȝ de operatione.⁊ sic agens per se moueretur
Aut hoc est inq̄tum est in potētia ⁊ sic eadē ratio
poterit esse de vtraqꝫ actione Et similiter etiā nō
plus sequitur:ꝙ agēs moueatur:si recipiat opatio
nem q̄ȝ si actionē de genere actionis vel potius ecō
uerso. ¶ Dico igit aliter:ꝙ agens vel operans bñ
perficitur sua opatione: ⁊ pōt recipe vtrūqꝫ scȝ tā
actionem de genere actionis q̄ȝ terminū eius puta
operationem loquēdo de actionibus imanentibus
agentibus suis:quicq̄d sit de nō imanētibus. Qñ
dicis:ꝙ agens ꝑ se mutaretur dico ꝙ non inq̄tum
agens absolute ⁊ in actu:sed inq̄tum tale agēs in
quo scilicet vniūtur potētia actiua ⁊ passiua immo
simpliciter sunt eadem potētia:nō habeo ꝓ incon-
uenienti:ꝙ agens ſm eandem potentiam etiam se-
cundum quam agit. Eadem est enim actiua ⁊ pas-
siua:sicut dictum est in secūdo de voluntate. ⁊ hec
verba sunt in agētibus actionum immanentium.
de agētibus vero actionum transeuntium dico: ꝙ
licet actio de genere actionis sit in agente creato:
non tamen agens per se mouetur:quia non recipit
passionem de genere passionis nec terminum eius.

Illud autem dicitur proprie mutari vel moueri:
quod recipit mutationem passionum. Aliter tamē
forte posset dici ad istud argumētum:ꝙ sicut in ꝓ
posito quicquid sit in alijs:beatus perficit sua opē
ratione beatifica. Nec obstat ꝙ sit agens. quia nō
est agens respectu operationis beatifice:sed pure
passiue se habet ad ipsam:licet actiue denominet
operans ab ipsa vel per ipsam. Et de hoc magis
inferius apparebit. Ad confirmationem:ꝙ non in
operatione. dico ꝙ operatio vt intelligere ⁊ velle
dicunt formas absolutas quiditatiue dico:ꝙ vide
re beatificum ⁊ frui habent respectus sibi coessen-
tiales ad obiectum sine quibus per quācunqꝫ potē
tiam esse non possunt.⁊ ita nullus potest esse beat⁹
sine coniunctione ad obiectum. Unde falsum assu-
mitur:quando dicitur ꝙ visio ⁊ fruitio beatifica a
talibus respectibus essentialiter distinguntur.
¶ Ad vltimum dico:ꝙ actus vel operatio beati-
fica est simpliciter nobilior quocūqꝫ habitu glorie
Nec habitus quicūqꝫ ponatur ibi : est causa actus
vnde non puto : ꝙ causaliter habitus illi aliquid
faciant ad actus beatificos: sicut in tertio diceba-
tur.vel si sunt cause:non sunt totales sed partiales
quas non oportet esse simpliciter nobiliores suis
effectibus. Quando dicis vltra ꝙ habitus est diu
turnior. Dico ꝙ actus beatificus ita est diuturn⁹
sicut habitus: ⁊ ita parum potest aliquis excidere
ab actu sicut ab habitu. Et dato ꝙ habitus esset
diuturnior : non propter hoc tamen est simpliciter
nobilior. Cetera enim non sunt paria.sic autem te-
net consideratio philosophi tertio Thopicorum:
quod est diuturnius est melius. Uerum est ceteris 3.thopi.
paribus. Unde ipse vult ⁊ dicit in principio li-
bri:ꝙ non considerat in multum distantibus id est
in habentibus multas differentias:sed in his q̄ ha
bent illam solam differentiam ad quam considerat
vniuersaliter sue considerationes tenent : ⁊ ita ce-
teris paribus.

¶ Distinctionis.xlix.
Questio secunda.

Ecundo q̄ro:vtꝝ
beatitudo cōsistat in vnico sim
plici actu vel nō tm̄ in vno sȝ i
pluribus. ¶ Uidetur ꝙ tan-
tum in vnico actu intellectus
qui est visio:quia ſm August.
ꝑmo de trinitate capitulo pe-
nultimo. Uisio ē tota merces
ergo beatitudo que est merces: consistit solum i vi
sione. ¶ Secundo si beatitudo consistit in plurib⁹
actibus : oportet ꝙ voluntas in prima habeat ali-
quem actum vel operationem circa obiectum bea-
tificum.sed hoc est falsuȝ.obiecto enim habito ces
sat motus voluntatis ⁊ actus:vt videtur. ergo so-
lum consistit in actu intellectus. ¶ Tertio vide-
tur:ꝙ solum in actu voluntatis quia beatitudo est
summa merces : sed summa merces est vt fruamur
deo primo de doctrina christiana:frui autem ad so
lam voluntatem pertinet.ergo ⁊c̄.

¶ Contra ꝙ in pluribus actibus homo ē
beatificabilis secundum quālī
bet potentiam in qua non communicat :sed distin-
guitur a brutis non beatificabilibus.sed tales po
tētie sūt plures puta itellect⁹ ⁊ volūtas.igit i plib⁹
tātū iiij.

actibus istarum potentiarum consistit habitudo.

¶ In ista questione sic pcedã

¶ Primo ad euidentiam dicendorum inquiram. Utrum voluntas in patria habeat aliquem actum vel operationem: put actus vel operatio distinguitur a delectatiõe respectu obiecti beatifici suo modo: sicut intellectus habet actum visionis. ¶ Secũdo dato q sic: inquiram: vtrum beatitudo consistat in vnico actu tantum intellectus vel voluntatis an cõsistat in pluribus actibus istarum potẽtiaꝝ ambarum. ¶ Tertio dato q in pluribꝰ. qꝛ de actu intellectus nõ est dubiũ inquirã: i quo vel quali actu seu operatione volũtatis cõsistat: ꝛ in quo nõ: ꝛ tãgentur forte aliqua de intellectu. ¶ Ultimo ad rationes principales.

Volũtas an in patria hẽat aliquem actũ. ꝛc.

¶ Quantum ad primum articulum est vna opinio aliquoꝝ: q voluntas i patria respectu obiecti btifici presentis nullum actũ habet vel operationẽ: ꝓ vt operatio vel actus distinguitur a deletatione: sed tñ habet respectu ipsius delectationẽ: qua quietatur in tali obiecto. ꝛ ꝑ cõsequẽs ab omni alio actu circa tale obiectum.

¶ Ad hoc adducitur pña ratio talis. potentia appetitiua nõ potest comparari ad obiectum suũ nisi vt ad absens vel ad presens. sꝫ respectu obiecti p̄sentis nõ est nisi delectatio in potentia: sicut respectu absentis habet desiderium. ergo ꝛc. ¶ Scđa actus voluntatis cõparatur ad obiectum sicut quidam motus ꝛ quedã tendẽtia in ipm̃. vnde ꝛ velle est motus anime ad rem. sꝫ habitis habitibꝰ cessat motus primo de generatione qꝛ motus cũ sit actꝰ existẽtis in potẽtia nõ est nisi ad habituꝫ. igiꝭ similiter habito obiecto ꝛ presente ꝑ intellectuꝫ cessat actus voluntatis. ¶ Tertia rõ volũtatis in patria recipit passionẽ delectationum ab obiecto vnde et delectatio nõ dicitur operatio: sꝫ passio recepta ab obiecto. ergo nullam habet operationem vel actũ respectu talis obiecti: tũc respectu eiusdem obiecti ageret: ꝛ ab eodem pateretur. ¶ Quarta ratio est quia in alijs appetitibus puta naturali ꝛ aĩali. pꝫ: q nullum habent actum respectu appetibilis iam habiti: sed tñ quietanꝭ vel delectanꝭ in ipo. sicut graue in cẽtro vel aĩal in cibo habito ꝛ gustato delectatur nec vltra appetit illum. ergo similiter i appetitu qui est volũtas vt videtur. ¶ Hec est igiꝭ opinio. ꝛ iõ dicũt vltra isti: q in nullo actu volũtatis ꝯsistit essentialiter beatitudo. qꝛ nõ in actu desiderij: pꝫ. nec in delectatione ſm philosophũ quarto ethicorum qꝛ accidẽtalis est: ꝛ superuenit habitudini: sicut pulchritudo iuuẽtuti. Nec i aliquo alio quia nullum alium habet. quare. ꝛc.

Alia opinio rõnabilioꝛ.

¶ Sed dico q ista opinio ẽ falsa ꝛ nimis irratiõabiliter vilificat volũtatem. voluntas eñ habet aliquẽ actum vel operationẽ circa obiectum beatificũ i patria: qui nec est actus desiderij nec delectatio ipa: sed est actꝰ amicicie: qui est amare deum: vel frui ipo ꝓpter seipſꝫ amando ei ꝛ cõplacendo in bono suo volendo sibi bonum suum: qđ habet inesse. ¶ Qꝛ aũt habeat aliquem actum vel operationẽ modo dicto: ꝓbo primo sic. Nõ minꝰ est potẽs volũtas nec ꝑfecta respectu obiecti p̄ntis ꝙ respectu obiecti absentis. ꝛ ꝑ ꝯñs nõ magis repugnat sibi hẽre aliquẽ actũ vel operationẽ respectu vniꝰ ꝙ respectu alteriꝰ. p̄ntia enim obiecti nihil tollit ab ea: vt videꝭ. sed respectu obiecti beatifici nõ p̄sentati ꝑ visionẽ intellectꝰ habꝫ vel habere põt aliquẽ actũ vel opationẽ. ꝓ vt actꝰ vel opatio distinguitur a delectatione. pꝫ de actu desiderij. ꝙ etiã respectu obiecti p̄ntis. Nõ actum desiderij pꝫ. ergo actũ aliquẽ aliũ: qui est velle mãsiuum ꝛ fixiuum in obiecto. nõ aũt velle desideratiuum. ¶ Scđo sic. suppono q actus vel opatio est perfectio volũtatis: etiã vt distinguiꝭ a delectatiõe ꝛ diciꝭ velle sicut actus est ꝑfectio potẽtie: cui imanet. Tũc sic nihil recte desiderat: vel appetit aliqđ quo habito cessat vel deficit ꝑpetuo a sua ꝑfectione: sed si voluntatis in p̄ria nullꝰ est actus volendi circa obiectũ beatificũ: nec pari rõne circa aliđ obiectum: tũc volũtas ꝑpetuo deficit: ꝛ cessat a ꝓpria ꝑfectione. qꝛ a ꝓprio actu. ergo nõ desiderat deuꝫ recte existẽs in via: qđ est falsum. ¶ Tertio sic. voluntas in p̄ria nõ minꝰ amat deũ ꝙ seip̄am vel aliquid aliud: sed planũ est: q seip̄am amat: ꝛ diligit: ꝛ vult: imo ꝛ ꝓrimum. iuxta p̄ceptuꝫ de charitate: quod impfectissime adimpleꝭ ergo multofortiꝰ deũ sed nõ aliquo velle vel amore desideratiuo nec delectatione. qꝛ delectatio nõ est amor nec velle. ꝙ aliquo alio. ¶ Quarto sic. Augu. 13. de trini. dicit: q ille est btũs: qui hꝫ q̄cq̄d vult ꝛ nihil male vult hꝫ. ergo p̄ntialiter illud: qđ ip̄e vult. igitur respectu actualiter habiti volũtas hꝫ actum volẽdi: ꝛ nõ solum delectari. quod quidẽ delectari nõ est velle rẽ p̄ntem: sicut nec tristari ẽ velle rẽ absentẽ. ¶ Cõfirmatur ista positio. qꝛ cũ intellectꝰ ꝛ volũtas sint eq̄ immateriales ꝛ abstracte: ꝛ sint equaliꝭ mutuo sei uicem capiẽtes in actibꝰ ꝛ obiectis: ſm August. 9. de trini. c. vltio. sequiꝭ q circa qđlibet obiectũ cognitum ab intellectu ꝑ intelligere volũtas põt habere aliquẽ actum puta velle vel nolle. Et pꝫ. qꝛ voluntati potest placere visio ip̄a patrie ꝛ põt eaꝫ amare. ergo ꝛ circa obiectum visionis potest habere aliquem actum. ¶ Dico ergo q voluntas habꝫ in patria circa obiectum beatificum aliquem actũ volendi: qui est amare ipsum deuꝫ amore amicicie et frui ipo sicut ꝛ intellectus suo modo habet ibi actum videndi. Nec puto q talis actus sit eiusdeꝫ rationis cum actu amandi deum in via. Tum quia vnus est simpliciter beatificus ex sua ratiõe: ꝛ aliꝰ non. alioquin viator esset beatus. Tum quia naturaliter vnus presupponit visionem in intellectu et alius non. Tum quia sicut apparebit infra vnus causatur a voluntate nostra ille scilicet qui habetur in via ꝛ est meritorius. Alius vero scilicet actus prime nec causatur nec causabilis est a voluntate: sed a solo deo potest haberi per creationem sicut charitas. Tum quia sunt improportionabiles ꝛ simpliciter inadequabiles. Non enim actus vie potest esse tantus nec ita perfectus sicut patrie: licet habitus sint eiusdem rationis ꝛ commensurabiles. quare ꝛc. Nec obstat q ambo sunt in eadem potentia secundum eundem habitum / ꝛ respectu eiusdem obiecti. Nam cause effectiue sunt diuerse ꝛ effectus diuersimode causabiles. quia vnus eductibilis de potentia naturali ipsius voluntatis. Alius vero non: nec aliquis eiusdem rationis.

August.

Ex predictis patet q non valet illud correlarium scilicet q in actu aliquo voluntatis non consistit beatitudo. quia sequitur ex falso fundamento.

Ad rōes t.opi.

Ad primum aliorum dico ꝙ volūtas nō solum habet delectationē respectu voliti ꝑsentis:sed etiaȝ habet velle adhesiuum ⁊ quietatiuū distinctū essentialiter ab ipsa delectatiōe sicut respectu obiecti absentis habet velle desideratiuū distinctū essentialiter a tristicia consequēte vel concomitāte. Ad secundum dico ꝙ actus voluntatis qui est desideriū cōparaē ad obiectū vt motus quidā ⁊ tendētia distantis in ipsum. Et ita dico ꝙ talis actus cessat obiecto diuino ꝑsentato in patria:sed nō oportet ꝙ quilibet actus volūtatis cesset sicut nec oportet ꝙ quilibet actus intellectus cesset:sed bene cessat actus credēdi quo intellectus in via tēdebat in obiectū. Nam ſm apostolum per fidē ambulamus ⁊ nō per spem quare ⁊c̃. Ad tertiū dico ꝙ argumētuȝ destruit seipsum. Nā cum dicit ꝙ delectatio est passio recepta in voluntate ab obiecto in patria ponaē. Sed quādo dicit vltra ꝙ nō potest habere actū vel operationē respectu obiecti.quia respectu operatiōis est actiua ⁊ tunc respectu eiusdē obiecti esset simul actiua ⁊ passiua.dico ꝙ istud si valet aliquid: ɔcludit ꝙ respectu nulli⁹ obiecti pro quocūqȝ statu posſit habere operationē aliquam.qꝛ tūc esset actiua ⁊ passiua eiusdem operationis circa illud obiectum hoc autē patet manifeste falsum:quare ⁊c̃.diceretē ergo ad argumentū dato ꝙ respectu operationis sue beatifice esset actiua ꝙ nō est incōueniēs ideȝ esse actiuū ⁊ passiuum respectu eiusdē etiā ſm idē ⁊ multo fortius ſm diuersa sicut esset in ꝓposito qꝛ esset passiua ꝙtum ad delectationē ⁊ actiua ꝙtuȝ ad operationē. Et tñ cū hoc oporteret ponere ipsam passiuā ⁊ receptiuā operationis:sicut reductū est cōtra facientes argumētum. Aliter etiā in ꝓposito posset dici ꝙ respectu operationis ⁊ velle beatifici nō est voluntas actiua sed tñ passiua.de⁹ autem actiuus vel effectiuus:⁊ nō esset actiua ⁊ passiua respectu eiusdē. Ad quartū argumētuȝ dico ꝙ sicut alij appetitus nō mouētur ad terminos habitos sic vt graue nō mouetur ad centrū in quo iā quiescit:nec animal amplius desiderat cibū ita nec voluntas vt cōmuniter moueē vel desiderat obiectum iam habitū eo modo quo habituȝ est. Sed in hoc excedit alios appetitus ⁊ precipue appetitum animalē ꝙ non solū delectantur de appetibili iam habito nō habēs aliquem aliū actum positiuū circa ipsum:sicut ille ratione sue imꝑfectionis ⁊ contradictionis seu limitationis vel determinationis ad actum:sed habet actum ⁊ operationē positiuaȝ aliā a delectatione quā consequiē vel cōcomitatur delectatio:quare ⁊c̃. hec de primo arti. principali.

Btitudo an ɔsistat in vnico actu vł in pluribus

Quantum ad secūdum articulum est vna opinio in cōmuni ꝙ beatitudo essentialiter cōsistit in vnico actu tātum:⁊ nō potest consistere in pluribus. In speciali autē dicunt aliqui istorū ꝙ cōsistit tantū modo essentialiter ⁊ formaliter in actu intellectus ⁊ nō in actu volūtatis. Alij dicūt ꝙ tantūmodo consistit in actu voluntatis qui est fruitio ⁊ non in actu visionis: licet bene sit visio preuia sicut ostensiua vel ꝑsentatiua obiecti ⁊ quasi preambula vel dispositiua.

1.opi.I cō muni.

Pro conclusione cōmuni ꝙ.s.beatitudo consistat in vnico actu tātum:quicūqȝ sit ille. Adducūtur ratiōes Prima est ista. beatitudo est aliquid ꝑ se vnum et forma simplex non minus ꝙ gratia vel aliqua alia perfectio aīe:sed ex pluribus actibus nō cōstituiē aliquid ꝑ se vnū nec forma simplex.ergo ⁊c̃. Secūda ratio. beatitudo est operatio hominis ſm supremā virtutē.x.ethicorum.sed in creatura nō est nisi vnica virtus vel potentia suprema.cum eñ potentie sint alterius rationis nō possunt esse equalis ꝑfectionis.ergo ⁊c̃. Tertio sic.beatitudo cōsistit in ɔiūctione vltimata ⁊ ꝑfectissima creature ad optimū obiectū.sed planū est ꝙ talis cōiunctio in vnica operatione consistit.non eñ nisi vnica operatio vltimata.ergo ⁊c̃. Quarto sic.beatitudo inter ꝑfectiones formales creature est finis ⁊ summū bonū eius sed finis vltimus quo ⁊ summū bonū tale nō est nisi vnum ⁊ simplex.nō enim potest esse duplex sicut nec finis extrinsecus simpliciter vltimus nō potest esse nisi vnicus ⁊ simplex.ergo ⁊c̃.

Ratiōes ꝑ prima cōclusiōe in speciali.

Pro prima conclusione speciali.s. ꝙ tātum consistat in actu intellectus ⁊ nō in actu voluntatis nisi cōcomitāter ⁊ non essentialiter vel formaliter adducunē multe rationes. Prima est ista in actu illo precise ⁊ tantum consistit formaliter beatitudo quo precise ⁊ ꝑ se distinguitur beatus a nō beato. patet:sȝ actu intellectus precise puta visione distinguiē beatus a nō beato non autē actu voluntatis qui est diligere vel amare. vtriqȝ eñ conuenit amare vel diligere deum. non sic autē videre. ergo ⁊c̃. Secunda ratio. in illo actu qui ꝑ se respicit finē ⁊ est ordinatus in finē alium nō potest cōsistere beatitudo que est finis vltimus patet: quia tūc finis esset finis in infinitū. sed actus voluntatis per se respicit finem: vt obiectū:⁊ ita ordinaē in aliud sicut in finē.ergo in ipso nō consistit beatitudo: ergo tātum in actu intellectus. Tertia ratio. beatitudo cū sit ratio volēdi oīa alia tanqȝ finis est primū volitū. sed nullus actus voluntatis potest esse primo volitus vel primo volitū. ꝓbatio. quia nulla potētia habet actuȝ suū pro primario obiecto. qꝛ obiectum primarium cuiuslibet potētie necessario ꝓcedit quēlibet actuȝ potētie illius: vt patet. Unde actus tendēs in aliū actū eiusdē potētie non est actus primus illius potētie:sed reflexus suꝑ alium actū. sicut intelligere se intelligere nō est primus actus intellectus: nec ipsum intelligere est primū intellectū: sed aliquod aliud obiectū. Et sic actus volitus nō est primum volitū:sicut nec actus reflexus cadēs suꝑ ipsuȝ est primus actus:sed presupponit alium actum: sicut actus reflexus ꝓsupponit rectū. Actus ergo volūtatis nō potest esse primo volitus. sed actus intellectus bene potest. igitur in actu volūtatis nō consistit beatitudo:sed in actu intellectus. Quarta ratio. in actu illo tantūmodo ⁊ ꝓcise cōsistit beatitudo quo immediate ⁊ primo ⁊ ꝓcise habetur obiectū beatificū ⁊ attingitur:sed hoc fit ꝑ actū intellectus ⁊ nō per actū voluntatis. Qꝛ immediate patet. quia non preuia aliqua alia potētia:⁊ ꝑ consequēs primo. Sed ꝙ precise patet. nā voluntas finē non attingit ꝑ suum actū. nec eñ per actū desiderij:qꝛ est respectu absentis. Nec ꝑ delectationē ipsam:quia delectatio ꝓsupponit obiectū iam habitū ⁊ attingētiam ipsius ꝑ intellectū ergo nullo modo:qꝛ nullū aliū actū habere videē. Confirmatur ista ratio ꝑ exemplum sicut cōsecutio pecunie que est finis cupidi vel auari nō attingiē ꝑ actū volun

tatis. quia tūc statim cupidus cū vellet habere pecuniā haberet: sed p aliquē alium actū attingit. et tūc postea voluntas in ipsa pecunia prehabita delectat. sic est de obiecto itelligibili respectu nostre volūtatis: q p actum voluntatis non attingit: sed p actū intellectus: ⁊ tūc volūtas i ipso p̄habito delectat. ¶ Quinta rō. in illo actu tm̄ ⁊ p̄cise ꝯsistit btitudo: q̄ tm̄ ab oīb⁹ desiderat: sꝫ act⁹ vidēdi deū desiderat. nō aūt act⁹ amādi deū: vt videt. ¶ Sexta ratio. in actu illius potētie tm̄ consistit beatitudo: in qua tantū ponit habitus glorie disponēs ad beatitudinē: sed intellectus est huiusmodi. q2 in ipso ponit lumen. in volūtate autē non ponit aliquis habitus glorie. q2 tūc ille esset habitus charitatis. ⁊ cū maneat in via ⁊ in patria: homo esset beatus i via saltē habitualiter: immo etiā actualiter. quia sicut habitus charitatis est idē vl' eiusdē rationis in via ⁊ in patria: sic ⁊ actus volūtatis charitatiuus vt videt: quod est falsum ¶ Ultima ratio. Intellectus prius naturaliter vnit obiecto beatifico q̄ volūtas. Tunc quero in illo priori nature aut creatura est beata. ⁊ sic in actu intellectus tm̄ cōsistit beatitudo aut nō est beata qđ est impossibile. q2 tūc intellectus creature vniret obiecto beatifico: ⁊ nō esset beata qđ est cōtra rationē beatitudinis ¶ Ad hoc idē vident esse auctoritates. prima Ioan. xiiij.

Io. 14. Dñe ostende nobis patrē ⁊ sufficit nobis. ostensio autē ad intellectū ptinet. Scđa Io. xvij. hec est vi-

Io. 17. ta eterna: vt cognoscāt. Tertia est illa August. ad-

August. ducta in principio questionis. Item primo de trini. vltimo dicit q sola visio illa est summū bonū no-

Aristo. strum. Quarta est Aristotelis qui ponit felicitatē contēplatiuā in actu supreme virtutis quā vocat sapientiā ⁊ noticiā substātiarū separatarū. Sapiētia autē est habitus intellectualis tm̄: vt patet: quare ⁊c. ¶ Dicūt ergo q solū in actu itellectus essentialiter ⁊ formaliter cōsistit beatitudo. sed in delectatione que se tenet ex pte volūtatis cōcomitāter ⁊ aliquo modo pfectiue accidētaliter tm̄ q2 delectatio superuenit beatitudini ⁊ pficit ipsam sicut pulchritudo iuuentutem.

Ratiōes p scđa cōclusione i speciali. ¶ Pro secūda cōclusione in speciali scꝫ q in actu volūtatis tantū ꝯsistat beatitudo formalis essentialiter sunt alique rationes. Prima est ista. in operatione illius potētie tm̄ consistit beatitudo q̄ respicit p se bonū pro obiecto ⁊ finē vt finis est. q2 hec est ratio obiecti p se beatifici. sed hec est volūtas ⁊ nō intellectus: patet. g ⁊c. ¶ Scđa ratio. in actu illius potētie tātū est beatitudo: cui⁹ actus p̄cise essentialiter seu formaliter est meritorius beatitudinis. iusticia. n. hoc exigit. sed hic est act⁹ volūtatis ⁊ nō intellect⁹. q2 solus actus volūtatis est formaliter liber. g ⁊c. ¶ Tertia ratio. i actu optime potētie ⁊ supme simpliciter tantūmodo cōsistit beatitudo: sed actus volūtatis est huiusmodi q2 volūtas est supma potentia alijs oībus imperās. g ⁊c. ¶ Quarta ratio. In actu illo non cōsistit essentialiter beatitudo q̄ ex se ad actū aliū ordinat. q2 talis actus nō est vltimata perfectio beati. sed actus intellectus ex se ordinat ad actū volūtatis videre ad amare vel diligere nō ecōuerso. Tūc em̄ eēt abusio sm Bernardū ⁊ Anselmū: g ⁊c. ¶ Quinta ratio. solū volūtas sm Anselmū punit: q2 solū respectu ipsius accipit penā

August. īuolūtariū. Augustinus. xiij. de trini. ca. v. Mala em̄ volūtate vel sola quisq3 miser efficit. g similiter sola volūtas formaliter p̄miabit premio essentiali qđ est beatitudo a[illegible]: igit in actu volūtatis solū cōsistit formaliter beatitudo: vt videt. ¶ Adducunt due rōnes. Prima q2 in actu maxime ⁊ summe appetibili vel volibili sm rectā rationē ꝯsistit beatitudo formaliter ⁊ p̄cise. q2 talis est summe bon⁹. sed actus volūtatis est huiusmodi. nō autē actus intellectus. q2 volūtas sicut magis diligit seipsam q̄ intellectū vel q̄ quodcūq3 aliud citra deū ⁊ hoc rōnabiliter: ita ⁊ magis vult ꝓpriam pfectionē summā q̄ summā pfectionē intellectus: g ⁊c. ¶ Alia rō. q2 in illo actu p̄cise ꝯsistit beatitudo: q̄ vel est essentialiter ipsa delectatio vel saltē est delectabilis immediate ⁊ p se secūdo modo q2 talis actus est maxime pfectibilis. cum delectatio vel sit opatio pfecta vel passio imediate sequēs. iiij. ethicorū. sed actus volūtatis est hmōi. q2 obiectū volūtatis. s. amabile sm q huiusmodi est delectabile primo ethicoꝝ. sicut amāti equū equus est delectabilis. ⁊ amāti spectaculū spectaculū est. g ⁊c. non sic de intellectu: vt patet. Et potest dici q si iste rationes valēt: nō cōcludunt nisi q principalius in actu voluntatis nō autem q totaliter ⁊ precise. g ⁊c.

¶ Sed quicquid sit de opiniōib⁹ istis ⁊ rationib⁹ earū. Dico q beatitudo essentialiter ⁊ formaliter nō consistit tm̄ in vnico actu: sed ꝯsistit in actu vtriusq3 potētie intellectus. s. ⁊ volūtatis. s. i visione ⁊ fruitione quā habet volūtas in pria respectu obiecti beatifici q̄ non est delectatio ipsa sicut dictū est supra. opi. doct.
¶ Ad hoc adduco aliquas rōnes. Prima est ista. in illis actib⁹ ꝯsistit essentialiter beatitudo: q̄bus immediate attingit de⁹ in rōne obiecti btifici. hoc patet ex p̄dictis in prima q̄stione hui⁹ distinctiōis. sed ambo actus. s. visio ⁊ fruitio sunt hmōi. vterq3 em̄ licet ordine quodā attingit deū immediate: vt est res quedā in seipsa: licet prius origine vel generatione intellectus ipsum attingat. volūtas autem posterius. tm̄ vterq3 actus habet deū pro immediato obiecto vt est ens verū reale p essentiā suā in se ipso. Ita q volūtas nō respicit deū in patria vt visum. ita q esse visum ptineat ad rōnē obiectiuam actus fruitiōis. q2 esse visum nō dicit nisi vnū respectū rōnis in obiecto viso vel visionē ipsā circa obiectū: quorū neutrū potest ptinere ad obiectū beatificū vt sic ⁊ p se. sed habet deū pro imediato obiecto sm rōnē diuinitatis ꝓprie: ita q nō cadit aliqđ mediū inter actū fruēdi ⁊ diuinā essentiā: sicut nec inter actū vidēdi: sed sicut essentia diuina nuda i se ipsa est obiectū visionis immediatū: ita etiā obiectū fruitionis. verū est tm̄ q prius aliquo modo cadit sup tale obiectū actus visionis q̄ fruitiōis. de⁹ em̄ p suā essentiā immediate in rōne obiecti nō est minus fruibilis vel diligibilis q̄ intelligibilis: vt patet. Et ita oportet dare vtrāq3 potentiā imediate beatificari in ipo: quare ⁊c. ¶ Scđa ratio. i actibus illarū potētiarū est ponēda beatitudo essentialiter in patria: p quas ambas tēdimus ad deum in via sm habitus infusos nobis ad hoc collatos. nā eiusdē est potētie tēdere in terminū ⁊ quietari i termino: vt videt. sed p ambas potentias tēdimus in deū sm habitus infusos ⁊ nobis ad hoc collatos: scꝫ fidē ⁊ charitatē. igit ⁊c. ¶ Tertia ratio. i actibus illarū potētiarū ambarū cōsistit beatitudo: in

quibus ambabus ponunt habitus quoquo mõ dis
positiui ad beatitudinẽ hoc patet. q: in codẽ susce=
ptiuo debet poni dispositio ⁊ actus: sed in ambab⁹
ponunt habitus tales. patet de intellectu q in ipso
sm cõiter loquẽtes ponit lumen. In volũtate etiã
ponit charitas ab apostolo: q̃ nõ min⁹ videt dispo
nere ad aliquẽ actũ beatificũ q̃ lumẽ. cũ nõ sit mi=
nus nobilis habitus q̃ lumẽ. q: est donũ dei excel=
lentissimũ. g ⁊c. ¶ Quarta ratio sm illas potẽtias
creatura rationalis ⁊ intellectualis est btificabilis
formaliter sm quas excedit naturã nõ beatificabi
lẽ: ⁊ distinguit ab ea: vt videt: sed hoc nõ est solum
sm vnã potẽtiã. sed sm duas. s. intellectũ ⁊ volũta
August. tẽ: vt ptz. g ⁊c. Hoc ↄfirmat p Augustinũ q dicit:
q summa merces est: vt deo fruamur: primo de do=
ctrina xp̃iana. Et silr. xiiij. de trini. c. v. Beatus est
q habet qcquid vult ⁊c. g i actu fruitiõis q ẽ act⁹
voluntatis: cõsistit beatitudo q̃ est summa merces.
Silr primo de trini. dicit q visio est tota merces ⁊
summũ bonũ nostrũ. ⁊ hoc est verũ nõ absolute ex=
cludẽdo fruitionẽ. Tũc eñ cõtradiceret sibypsi: sz
q̃tum ad intellectũ. igit in vtroq: actu ↄsistit btitu
do vt videt sm mentẽ August. ¶ Ad hoc videt es
Aristo. se mẽs Aristotelis q in. x. ethicoz posuit felicitatẽ
contẽplatiuã in actu itellect⁹ sm virtutẽ sapiẽtie.
⁊ in xij. metha. nichilomin⁹ posuit itelligẽtias bti
ficari in amãdo primã vñ ⁊ dico q prima mouet vt
amatũ ⁊ desideratũ ab aliis intelligẽtiis mouẽtib⁹
effectiue. Sic igit dico q formaliter ⁊ essentialiter
beatitudo consistit in pluribus actibus: in vno tñ
principalius sicut apparebit in sequẽti questione.

Ad rões 1.opi. ¶ Ad primum aliorũ pro illa ↄclusione cõi dico q btitudo pfe=
cta nõ est aliqd vnũ p se ⁊ vnitate indiuisibilitatis
nisi forte q̃tũ ad illud qd est pncipalius in ipa pu
ta q̃tũ ad fruitionẽ ad quã disponit quoquomodo
gratia vel charitas i volũtate. sed nõ oportet q q̃=
tũ ad totale suũ esse sit vna forma simplex ⁊ indiui
sibilis. sed sufficit q sit vna vnitate ordinis vl agre
gationis sicut etiã nec potẽtia beatificabilis ẽ vni
ca tm̃ sed duplex: vt patuit ex pdictis. ¶ Ad secũ
dũ dico q beatitudo est opatio sm supremã virtu
tẽ loquẽdo sm mentẽ Aristotelis puta sm virtutẽ
sapiẽtie quã posuit supremã. ⁊ ita est actus intelle
ctus. sed p hoc nõ excludit volũtas: quin in actu ip
sius possit poni felicitas saltẽ min⁹ principaliter: si
volũtas apud Aristotelẽ fuit inobilior intellectu:
⁊ hitus ei⁹ habitu intellectuali. vñ ⁊ in. xij. metha.
ponit intelligẽtiã beatificari in actu amoris: sicut
dictũ est supra. vñ beatitudo tũc est opatio sm sup
mã virtutẽ. verũ est q̃tum ad illud qd est principa
le in ipsa: sed nõ q̃tũ ad totale suũ esse. Et tũc illud
qd Aristoteles videt dicere de intellectu q sit pn=
cipalior virtus vel potẽtia sicut ⁊ sapiẽtia pncipa=
lior habitus: dicemus de volũtate q est supma po
tẽtia sicut ⁊ charitas quã ignorauit aristoteles est
supmus habit⁹. ¶ Ad tertiũ dico q beatitudo cõ
sistit in duplici ↄiũctione vltimata ad obiectũ bea
tificũ. sed nõ vltimata simplr: sed q̃tũ ad potẽtias
q coniũgunt. Ita q visio est vltimata q̃tũ ad itel=
lectũ ⁊ fruitio in genere opationũ q̃tũ ad volũta
tẽ. verũ est tñ q prima ordinat ad secundã sicut ad
pricipaliorẽ. ⁊ ita sm hoc nõ dr simpliciter vltima
ta: sed potius secũda in genere operationũ: ⁊ in illa
principalius cõsistit beatitudo. ¶ Ad quartũ dico
q beatitudo q̃tũ ad totale ⁊ pfectũ eẽ suũ est sum=
mũ bonũ ⁊ finis quo intrisecus creature beate sm
duplicẽ potentiã: quarũ actus vnius est minus pn
cipalis ⁊ alius magis pncipalis. ⁊ ita q̃tum ad id
qd est principale in ipa: potest dici summũ bonum
simplex ⁊ vnicũ ⁊ finis quo simplex ⁊ vnicus: sicut
⁊ finis cuius extrinsecus: licet quilibet actus pos=
sit dici summũ bonũ ⁊ finis quo sue potẽtie sicut vi
sio est summum bonum intellectus.

¶ Ad primũ pro prima speciali cõclusio ad rões
ne q tm̃ cõsistit in actu itel pro pma
lectus. Dico q nõ solũ distinguit beatus a nõ bea cõclusio=
to p actũ visionis: immo principalius p actũ beati ne in spe
fice fruitionis q expectat in pria: ⁊ est summa mer ciali.
ces sm August. Nec põt haberi talis actus nec ali
quis eiusdẽ rõnis a puro viatore ita parũ sicut act⁹
visionis. vñ nec est eiusdẽ rõnis cũ actu amãdi vie
sicut patet ex pdictis. sed est simpliciter supnatura
lis ad quẽ non põt attingere tota natura: sicut nec
ad actũ visionis seu ad habitũ charitatis pduceñ=
dũ. ¶ Ad scdm dico q est vile argumentũ. q̃ro eñ
a te: vtrũ obiectũ beatificũ sit p se finis actus visio
nis vel nõ. si dicas q sic. g actus visionis est actus
per se ordinatus in finẽ. ⁊ p ↄñs in ipso nõ consistit
beatitudo q est finis. ⁊ tũc argumẽtũ si valet est cõ
tra te. Non põt dici quin actus visionis sit p se pro
pter obiectũ beatificũ qd est de⁹ sicut pper finem.
Tũc eñ de⁹ nõ esset p se finis oim ⁊ actus eẽt sim
pliciter incausatus causalitate finis: ⁊ p ↄñs effi=
cientis. ⁊ sic esset de⁹. igit argumentũ nichil valet.
Tunc dico ad formã q in illo actu qui respicit ⁊ or
dinat in finẽ aliũ nõ cõsistit beatitudo: q est simpli=
citer vltimus finis: ⁊ illa est beatitudo obiectiua q
est deus. Nec aliquis ↄtriũ ponit: nec intelligit. sed
dico q in tali actu bene ↄsistit beatitudo formalis
q est pfectio beati. q: cũ talis btitudo sit quid crea
tũ: oportet necessario q licet sit finis quo ⁊ intrin=
secus: ordinet tñ in finẽ extrinsecũ finẽ cuius sicut
⁊ actus itellectus. Et dico q si istud argumẽtũ ali
quid valet: magis cõcludit q in actu volũtatis cõ
sistat beatitudo q̃ in actu intellectus. q: actus itel
lectus ad actũ volũtatis ordinat vt ad finẽ nõ ecõ
uerso. ita q vn⁹ ordinat in finẽ vel saltẽ in paucio
res fines q̃ actus intellectus. ¶ Ad tertiũ etiã di
co q argumẽtum est nullũ ⁊ est ↄ eos sicut ↄ alios.
Accipio sic. beatitudo est primũ volitũ: ita dico q
beatitudo est primũ intellectũ. q: nichil est volitum
nisi cognitũ. Inuisa eñ possum⁹ diligere incogni
ta nequaq̃. Et tũc accipio minorẽ q sicut act⁹ vo
lũtatis nõ potest esse primũ volitũ: ita actus intel=
lectus nõ potest esse primũ intellectũ sicut ipsi pro
bãt. q: primũ intellectũ prius est quolibet actu itel
lectus. Et sicut ipsimet declarãt in exẽplo de actu
quo aliquis itelligit se intelligere: qui nõ est actus
primus: sed secũdarius ⁊ reflexus. Et tũc cõcludo
cõtra eos q in actu intellectus nõ cõsistit beatitu=
do: sicut cõcludunt cõtra alios q in actu volũtatis
nõ cõsistit beatitudo. ¶ Dico ergo ad formã argu
mẽti q ibi est equiuocatio de beatitudine obiecti=
ua ⁊ formali. Nam beatitudo obiectiua est primum
volitũ vel saltẽ primũ volibile summũ bonũ qd est
deus. Et talis beatitudo nõ ponitur esse actus ali
cuius potẽtie. Alia est beatitudo formalis pfecti=
ua beati. ⁊ de illa nõ oportet q sit primũ obiectum
voluntatis nec primo volita sicut propter qd omnia

alia sint volita. ⁊ illa ponit̄ consistere in actu volūtatis immo esse actus volūtatis. sicut ⁊ intellectus nec est aliquod incōuenientēs de volūtate: sicut nec de intellectu quare ⁊c. ¶ Aliter dicit̄ ꝙ actus voluntatis defacto potest esse primo volitus a voluntate ⁊ primū volitū non quidē actus preteritus: sȝ act⁹ futurus ⁊ expectatus possum eñ primo velle actū meū futurū aliquē puta videre vel frui deo: anteꝗ̄ velim aliquid aliud actualiter ⁊ explicite. verū est eñ ꝙ actus positus in re ⁊ in effectu ante actū reflexuȝ nō potest esse primo volitus: sed nō oportet semꝑ ꝙ actus rectus suꝑ quē cadit actus reflexus prius ponat̄ in re ⁊ in effectu ꝗ̄ actus reflexus: sȝ sufficit ꝙ sit prior in rōne obiecti. ⁊ sic dato ꝙ beatitudo formalis esse primo volita ⁊ primū obiectū occurrēs defacto: adhuc posset beatitudo cōsistere in actu volūtatis: sicut in actu intellectus: quia ita potest esse primo volitus sicut ⁊ actus intellectus. ¶ Ad quartū dico ꝙ per actū intellectus attingit̄ primo obiectū beatificum: sed hoc est primitate generationis sed ꝑ volūtatē primitate ꝑfectionis licet posterius generatione: ⁊ quia posteriora generatione sunt ꝑfectiora: ideo voluntas ꝑfectius attingit ꝗ̄ intellectus. ⁊ ita in actu volūtatis consistit beatitudo ⁊ principaliter. Secūdo dico ꝙ ꝑvoluntatē attingit̄ immediate: licet nō primo primitate generationis sed mediante intellectu isto modo: quia intellectus vtraqȝ tñ potētia in ordine suo attingit immediate: vt dictū est supra. Tertio dico ꝙ nō tantū ⁊ precise attingit̄ obiectū beatificū ꝑ actū intellectus sed ꝑ actū voluntatis: licet prius per intellectū. Quando dicit̄ ꝙ non: qꝛ nec ꝑ actuȝ desiderij dico ꝙ nō attingit̄ beatifice per actū desiderij. Quādo dicit̄ vltra ꝙ nec per delectationē nego: sicut dictū est supra. Quādo dicis ꝙ delectatio presupponit attingētiam obiecti ꝑ intellectū. Dico ꝙ verū est vno modo: sed dico ꝙ per delectationē attingit̄ alio modo ex parte attingētis: sicut aliud est visio ⁊ aliud delectatio. Quādo dicis vltra ꝙ nō per aliū actū: quia nullū alium habet voluntas circa obiectū beatificū falsum est. sicut ꝓbatum est in primo articulo questionis. Ad exemplū dico ꝙ auarus vel cupidus ꝑ actum desiderādi nō attingit pecuniā: sed per actum tangēdi vel palpādi apprehēdit eā: sicut beatus obiectum beatificū per actū videndi. Ulterius dico ꝙ circa pecuniam iam habitā habet actū volendi ⁊ cōplacētie in ipsa pecunia: qui nō est actus desiderandi. Et similiter delectat̄ in ipsa pecunia ⁊ tam isto actu ꝗ̄ illa delectatione aliquo modo attingit eā vt placētem et delectabilē: ⁊ alio modo ꝗ̄ per tactū palpando vel tenēdo eam: licet primo apprehēdit eam corporaliter per tactū. ¶ Ad quintū dico ꝙ nō solū ab omnibus recte desiderātibus in via desideratur actus vidēdi deū: sed etiam actus fruendi deo tanꝗ̄ summa merces. non autē sic desideratur actus amandi vie qui est in potestate nostra: licet etiā ab aliquib⁹ desideret̄ eo modo loquēdi quo dicit psalmista. cōcupiuit anima mea desiderare ⁊c. ¶ Ad sextū dico ꝙ nō soluȝ in intellectu ponitur habitus glorie dispositiuus ad actum: verū etiam in voluntate ponitur habitus charitatis. Tu dicis tunc viator esset beatus habitualiter. Dico ꝙ verū est pro tanto quia habet habitum qui manebit in patria dispositiuum quoquo modo ad actū fruitionis in quo cōsistit actualiter beatitudo ⁊ hoc nō est incōuenientē ꝫm apostolum prime ad chorin. xiij. Uel forte diceretur ꝙ nullus dicitur habitualiter beatus nisi cū hoc sit actualiter beatus ⁊ in tali habitu firmatus. Et ista nō conueniunt puro viatori. ¶ Ad vltimū dico ꝙ in illo priori nature creatura est beata partialiter per actū intellectus ⁊ nō perfecte nec totaliter: sed ad ꝑfectam beatitudinem ⁊ totalem concurrit vterqȝ actus ordine quodam.

¶ Ad primam auctoritatē de philippo dico ꝙ nō loquit̄ ad propositū de visione beata ac si illa sufficeret sine fruitione sed loquitur de ostēsione fidei. postulauit eñ philippus christum: vt istrueret eos de patre: sicut erant instructi de filio ad hoc vt haberēt plenam ⁊ sufficientē fidem de trinitate. Quod patet per responsionē christi philippo qui videt me per fidem supple videt ⁊ patrem. non eñ intellexit nec loquebatur ibi de visione beatifica: quia tali visione non viderāt apostoli christum: sed de visione per fidem quod patet ex dicto sequēti. Non credis quia ego in patre ⁊ pater in me est: quasi diceret imo ita debes credere. ¶ Ad secundam auctoritateȝ hec est vita eterna dico primo ꝙ non loquitur ibi christus de cognitione beatifica: sed de cognitione ꝑ fidem quando dicit vt cognoscant te deum. Et pro tāto dicitur vita eterna cognitio fidei: quia ducit ad vitam eternam: ⁊ ita nō est ad propositū. Secūdo dico ꝙ si loquatur de vita beata ⁊ de cognitiōe beatifica non tamen excludit fruitionem a vita beata sed loquitur de cognitione tanꝗ̄ de manifestiori. Tertio dico ꝙ sicut cognitio dei est vita: qꝛ est act⁹ vitalis. xij. metha. Ita ⁊ amor dei. ⁊ si cognitio est eterna: sic etiam amor. Si addas ibi beata: dicendo ꝙ cognitio dei est vita eterna beata quod nō est in euangelio. ita dico tibi de amore vel fruitione dei licet non sit in euangelio: nec plus repugnat vnum addere ꝗ̄ aliud. ¶ Ad tertiam auctoritatē quādo dicitur ꝙ visio est tota merces vel summa merces. Dico ꝙ verū est ꝗ̄tum ad intellectū: non toti⁹ hominis simpliciter ꝗ̄tum ad ipsum totum. Tūc eñ August. contradiceret sibi dicēdo ex alia parte ꝙ summa merces est vt deo perfruamur. Per idē ad aliam. ¶ Ad quartam de Aristotele dico ꝙ nō solum Aristo. posuit felicitatem contemplatiuam in actu intellectus: sed cum hoc in actu volūtatis: vt videtur: ⁊ superius allegatum est. xij. metha. Si autem dicas ꝙ immo omnino dico ꝙ ipse est negandus: tamē probabile videtur ꝙ cum ꝫm eū beatitudo sit perfectio hominis ꝫm ꝙ homo ⁊ ꝫm ꝙ distiguitur a brutis ⁊ ꝫm vtrāqȝ potentiā ab eis distinguatur ꝙ ꝫm vtrāqȝ beatificetur.

ad auctoritates ꝑ prima cōclusione i speciali.

¶ Ad primū pro secunda cōclusione speciali ꝙ solum in actu voluntatis Dico ꝙ intellectus ita bene respicit obiectū beatificum ꝫm rationē obiectiuā beatitudinis puta ꝫm rationem essentie sue vel deitatis sicut ⁊ voluntas. Et amborum est vna ratio formalis obiectiua puta ratio deitatis ꝫm quā fundamentaliter sibi conuenit ratio finis ⁊ respectu rationis eius qđ est finis ad id qđ est ad fineȝ. vnde nec ratio formalis ipsius finis que consistit in tali respectu rōnis pertinet ad rationem formalē obiectiuam. Et dato ꝙ pertineret: tamē ab vtraqȝ potentia equaliter respiceretur. ¶ Ad secūdum dico ꝙ actus volunta

ad rōnes pro. 2. cōclusione i speciali.

tis principaliter est meritorius sed nō solus ipse est meritorius: sed etiā actus itellectus. quia a deo acceptat ad premium eternū: licet nō sit primo liber: immo nec formaliter a suo principio elicitiuo participatiōe: tñ ⁊ aliquo modo est liber: ideo ⁊c. Preterea diceret ꝙ volūtas dato ꝙ sola mereret: non tñ sibi soli: sed alijs ſm exigētiam earum ⁊ pcipue intellectui qui natus est beatificari ⁊ attingere obiectum beatificū sicut ipsa. ¶ Ad tertiū ⁊ quartū dico ꝙ nō concludunt ꝙ in actu voluntatis cōplete ⁊ totaliter cōsistat beatitudo. sed bene ꝙ principalius. ¶ Ad quintū de Anselmo ꝙ sola volūtas punitur: ⁊ per consequēs premiabit. Dico ꝙ verum est pro tāto quia sibi placebit vel displicebit miseria vel premiū aliarum: et ita quelibet miseria sibi soli erit pena: qr sibi soli inuoluntaria. Ita etiā qḋ libet premiū sibi soli erit voluntarium: ⁊ q̄tum ad delectationē consequentem talem complacentiam premiabitur sola: sed nō sequitur propter hoc quin intellectus premietur per ipsam visionem. Hec de secundo articulo principali.

in quo vl in quib⁹ beitudo cōsistat.

¶ Quantum ad tertium articulū

restat videre qui ⁊ quales sint illi actus plures in quibus ponit beatitudo essentialiter. ¶ Et primo q̄tum ad actū intellectus dico ꝙ ille est vnicus tantū ⁊ simplex scilicet actus visionis quo imediate videt de⁹ sicut est in seipso nude ⁊ clare sine quocunq; medio siue in ratione alterius obiecti siue in ratione representatiui: sicut dictū est in prima questione primi de noticia intuitiua.

De actu intellectus

¶ Secūdo dico ꝙ ille est actus intellectus speculatiui: sicut ⁊ visio diuina beatifica est speculatiua suo modo: sicut dictū est ⁊ probatū de vtraq; in vltima questione prologi sup primū articulo secundo illius questionis: vbi ad hoc ponunt alique rationes. Nec valet vna ratio que adducit ab vno doctore probāre ꝙ beatitudo nō potest cōsistere in actu intellectus practici: qr intellectus practicus cōparat ad obiectū intellectiuū sicut causa ad effectum: qr hoc nō est vniuersaliter verū. potest eñ esse aliqua noticia practica circa deū cuiusmodi est theologia vie: sicut circa obiectū intellectiuū vt dictū est in illa eadē q̄stione. ⁊ tñ nō oportet ꝙ intellectus practicus theologi cōparetur ad ipsum deū sicut causa ad effectum nō plus q̄tum ad actū intellectus.

De actu volūtatꝫ.

¶ Quantū vero ad actū voluntatis est sciendū ꝙ accipiēdo actū vel operationē ſm ꝙ distinguit a delectatiōe act⁹ volūtatis positiuus duplex est in genere: vnus est qui dicit velle alius qui dicit nolle. Velle autē duplex: vnū qḋ dicit velle vel amor amicitie: aliud qḋ dicitur velle vel amor cōcupiscētie. velle vel amor amicitie dicit quo aliquis amat aliquod bonū propter ipsum amatū volēdo sibi bonū ⁊ cōplacēdo in bono amati. ita ꝙ ipsum amatū tali amore diligeret etiā si nullum bonū sibi inde cōtingeret: ⁊ dicit proprie amor liberalis. Amor vero siue velle cōcupiscētie dicit quo aliquis vult ⁊ diligit bonū non absolute ⁊ propter ipsum dilectū stando in eo: sed propter bonū diligētis: puta quia est bonū sibi. vnde velle bonum volētis ad cōcupiscētiam ptinet ⁊ velle bonū sibi sicut aliquis vult sibiipsi beatitudinē vel deū vel huiusmodi.

resolutio

¶ Hoc premisso dico ꝙ in actu aliquo nolendi nō potest beatitudo cōsistere essentialiter. tum qr beatitudo non est actus nisi respectu optimi obiecti per se. nolle autē per se est respectu mali. Tum quia nolle vt cōmuniter nō est actus per se intētus vel primus: sed est secūdarius ⁊ occasionat⁹. Ideo eñ aliquis habet nolle respectu mali: quia habet velle respectu boni: vt videt. Tum qr actus volūtatis in quo cōsistit beatitudo presupponit visionē: ⁊ est circa idem obiectū cū visione beatifica: nolle autē non pōt esse hmōi actus quare ⁊c. ¶ Secūdo dico ꝙ beatitudo volūtatis cōsistit in actu amicitie respectu obiecti beatifici: qḋ est deus: vt si immediate ⁊ clare. actu inq̄ fruitiuo: quo diligit ipsum deū in seipso ⁊ ꝓpter seipsum quia bonū summū: ⁊ cōplacet sibi in deo ipso stādo in eo. Et ad hoc possunt adduci rationes q̄ supius adducte sunt ad ꝓbandū ꝙ in actu volūtatis cōsistit beatitudo nō solū in actu intellectus. Iste eñ est nobilissim⁹ actus volūtatis: ⁊ in hoc actu amicitie excedit volūtas appetitū sensitiuum et naturalē appetitū: qui nichil appetit nec diligit nisi appetitu cōcupiscētie tanq̄ bonū propriū vel bonum sibi.

De volūtate i patria. 1. modus

¶ Tertio dicūt aliqui ꝙ volūtas in patria habet duplicē actū concupiscētie. vnū quo vult ⁊ diligit deū sibi tanq̄ bonū suū. Aliū quo vult ⁊ diligit beatitudinē creatam sibi inesse vel aliqḋ aliud bonū creatū. Modo dicūt ꝙ in illo actu ꝯcupiscētie quo diligit ⁊ vult sibiipsi aliquod bonū creatum nō cōsistit beatitudo essentialiter. Cuius ratio est: quia talis nō habet deū pro obiecto immediato: sꝫ aliquid creatū impossibile est autē ꝙ volūtas beatificet in bono creato sicut i obiecto primario beatitudinis. Similiter etiā talis actus sequitur magis affectionē cōmodi q̄ iusti. non sic actus amicitie fruitiuus supradictus. vnde nec potest esse deordinatus vel nō rectus: sicut potest iste amor concupiscētie: vt patet in angelis malis: qui deordinatē appetierunt sibiipsis beatitudinē. ¶ Scḋo dicūt ꝙ in actu volēdi vel amādi deū amore concupiscētie qui habet in patria: ⁊ est posterior amore amicitie ⁊ regulatur p ipsꝫ ⁊ p affectionē iusti: licet ex affectione cōmodi perueniat cōsistit essentialiter btitudo. Et ratio eorū est: quia p ipsum attingit de⁹ immediate in ratione obiecti beatifici. Diligit eñ deus immediate p ipsum: licet volūtas diligat eū sibi. Et est necessario rectus talis actus: quia posterior actu illo amicitie fruitiuo: in quo principalissime cōsistit beatitudo volūtatis. in isto autem actu concupiscētie minus principaliter. Et sic in duplici actu vel operatione volūtatis circa deū consistit beatitudo: quorum vnus est amor amicitie simpliciter supernaturalis ⁊ impossibilis haberi a puro viatore. Aliter vero est amor concupiscentie circa deum modo predicto.

2. modus

¶ Alij vero dicunt ꝙ in tali actu concupiscētie non consistit beatitudo essentialiter. Tum quia talis actus nō est respectu obiecti beatifici sub ratione nobilissima obiecti ⁊ absoluta: sed potius sub ratione contracta puta inq̄tum bonū non absolute sed sibi. Tum quia non videtur esse respectu dei vt obiecti primi ⁊ immediati: sed magis respectu ipsius voluntatis. voluntas enim videtur esse ibi primū dilectum ⁊ deus secundarium: quia scilicet est bonū voluntatis. Tum qꝛ in amore concupiscētie conuenit voluntas cū brutis non beatificabilibus. ⁊ ita ſm illum seu per illum non est beatificabilis: ita ꝙ breuiter in nullo amore concupiscentie consistit beatitudo: sicut di-

cunt. Neutram partem affirmo: sed illa que magis placet/ teneatur. Hec de tertio articulo principali.

Ad argumēta pn̄cipalia.

¶ Ad primum principale ar/gumētum patet de illo verbo visio est tota merces ¶ Et ad secūdum de actu voluntatis qui sibi conuenit in patria. ¶ Et ad tertiū de illo dicto q̄ summa merces est: vt deo fruamur: patēt responsiones ex predictis.

¶ Distinctionis. xlix.
Questio Tertia.

Ertio quero. In cuius potentie actu principalius cōsistat beatitudo. ¶ Uidetur q̄ in actu intellectus. Primo sic. Intellectus ē nobilior potētia q̄ voluntas. q2 volūtas est finaliter propter ipsum: sicut appetitus sensitiuus propter sensum s̄m cōmentatorem. sed in actu nobilioris principalius consistit beatitudo: ergo rc. ¶ Secundo sic. In actu illius potētie consistit principalius beatitudo: que immediatius vnitur obiecto beatifico: ptz: sed intellect⁹ vnit̄ imediati⁹ obiecto beatifico: nec volūtas vnitur nisi mediāte intellectu: ergo rc ¶ Tertio sic. In actu illius potētie principalius consistit beatitudo per quā principalius distinguitur creatura beatificabilis a brutis: sed hoc est p intellectum non p voluntatē: que est quidam appetitus. Appetitus autem inuenitur in brutis: non sic intellectus: ergo rc.

August.

¶ Contra Augusti. describit beatitudinē per actum volūtatis. xiij. de tri ni. beatus est qui habet quicquid vult. ergo in actu voluntatis videtur consistere principalius.

¶ In ista questione sic pcedā

¶ Primo inquiram vtrū volūtas sit nobilior potētia q̄ intellectus vel ecōuerso. ¶ Secūdo inquiram in actu cuius potētie principalius cōsistit beatitudo. ¶ Tertio dato q̄ in aliquo actu volūtatis inquirā quis sit ille actus. ¶ Ultimo ad rationes.

Volūtas an nobilior intellectu r ecōtra.

¶ Quantum ad primum ar/ticulū supposito q̄ iste potentie in creatura de qua est sermo: distinguat̄ ex natura rei preter opus intellectus: r sint alterius rōnis sunt due opiniones: immo tres i genere.

1. opinio.

Prima est q̄ neutra est simpliciter nobilior alia: sed ambe sunt equales in nobilitate r pfectione r pari passu currūt. ¶ Ad hoc adducūtur alique rationes. prima est. illa quorum quod licet ex suo cōceptu quidditatiuo dicit pfectionem simpliciter sunt equalia in pfectione r nobilitate. probatur ista r ratione r exemplo. Ratione sic. q2 cuilibet tali q̄tum est ex suo cōceptu quidditatiuo absolute r in cōmuni accepto potest cōuenire infinitas pfectionis: nec ei repugnat infinitas. Infinito autē in perfectione nichil est vel esse potest maius vel perfectius. r ideo ab aliquo excedi non potest. Exemplo patet. dicimus q̄ oīa quecūq3 dicūt in deo pfectionē simpliciter sunt equalia vel equalis pfectionis: sicut essentia iusticia sapientia et sic de aliis: vnde r nō est ibi aliquid maius alio: immo vnū eorum tātum est in pfectione intēsiue loquendo: q̄tum omīa alia: sed intellectus r voluntas ex suis cōceptibus quidditatiuis dicūt pfectiōes simpliciter. Nam vtrūq3 eorū meli⁹ est in quolibet ipsum q̄ nō ipsum vel q̄ incōpossibile sibi. tale autē dicit pfectionē simpliciter s̄m Anselmū monologion. xv. ergo rc. ¶ Secunda ratio est ista. illa q̄ vniuoce reperiunt̄ in deo r in creatura: r in deo neutrū est simpliciter perfectius alio vel nobilius: nec etiā similiter in creatura. Alioquin eēt vniuoce nō inuenirētur hic r ibi. Nam ex quo ratio est eadem hic r ibi: sicut ibi vna nō est pfectior ita nec hic: sed intellectus r voluntas vniuoce inueniunt̄ in creatura r in deo sicut ad p̄sens supponitur: r pōt probari sicut de ente q̄ sit vniuocū: r in deo vna nō est nobilior altera: patet. quia quelibet infinita formaliter. Similiter r pducta earū. s. verbū r spiritussanctus sunt eque nobilis pfectionis. ergo rc. ¶ Tertia ratio. Illa que sunt eidē substātie rei simplicis cōsubstantialia: licet sint alterius rationis nō se habēt adinuicē sicut simpliciter nobilius r innobili⁹ sicut nec eadē substantia simplex est simpliciter nobilior r innobilior seipsa. patet etiam de relationibus diuinis adinuicē realiter distinctis r cōsubstātialibus essentie: sed intellectus r volūtas creature sunt cōsubstantialiter eedem cū substantia simplici r intellectuali vel rationali ipsi⁹ creature s̄m illos qui nō ponunt q̄ sint accidētia: r s̄m eos qui ponūt q̄ sint accidētia saltē equaliter r equali necessitate cōueniunt ipsi substātie: ergo rc. ¶ Quarta ratio. nobilitas potētie maior vel minor videt̄ accipi vel ex fundamento seu subiecto vel ex obiecto. Non primo ex actu: quia nobilitas actus maior vel minor accipit̄ ex obiecto: obiecta enim priora sunt actibus r potētijs: sed idē est obiectū per omīa intellectus r volūtatis: quia quicquid p se cadit sub actu vnius potest p se cadere sub actu alteri⁹. Et quicquid intellectus pōt intelligere voluntas pōt velle vel nolle r ecōuerso. Et voluntas etiam pōt tenere intellectū in consideratione cuiuscūq3 rationis in obiecto: r p consequēs velle considerare talem rationē. ergo rc. ¶ Ultimo cōfirmat̄ ista positio quia in imaginato sc3 in deo cuius creatura intellectualis s̄m istas potētias est imago: nulla est simpliciter pfectior alia. ergo nec in imagine. quare rc. Hec est prima opinio huius articuli.

Anselm⁹

¶ Secunda opinio est cōmunior q̄ intellectus simpliciter r absolute loquēdo est nobilior q̄ volūtas licet s̄m quid volūtas respectu alicui⁹ obiecti possit dici nobilior. ¶ Q2 autē intellectus sit simpliciter r absolute loquēdo nobilior pbatur multipliciter. Primo sic ex parte obiectorū. potētia cuius obiectum est simplicius abstractius r immaterialius r p cōsequēs nobilius est simpliciter nobilior sed obiectū intellectus est huiusmodi. pbatio. dicit vnus doctor: q2 obiectū intellectus est ratio boni appetibilis: sed obiectū voluntatis est ip̄m bonū appetibile: cuius est illa ratio. Ratio autem rei abstractior est r simplicior q̄ res ipsa r habēs rationē: sicut humanitas vel ratio hominis q̄ homo Aliter probatur minor. q2 obiectum intellectus est verū. obiectū voluntatis est bonū: sed verū simplicius est r cōmunius vel abstractius r prius q̄ bonū. quia verū s̄m rationē suā est propinquius enti. ergo rc. Aliter pbatur illa minor: quia s̄m aliquos

2. opinio

ens est obiectũ intellectus.sicut etiã dicit Auicen
na.bonũ vero est obiectum volũtatis. Ens autem
ꝯueniens ⁊ abstractius ꝙ̃ bonũ ⁊ simplicius: quia
bonũ se habet ꝑ additionẽ ad ens:ꝗ ⁊c. ¶ Secun
do arguit̃ ex parte habituum:potẽtia est nobilior:
cuius habitus ꝑfectiu⁹ est simpliciter nobilior: sꝫ
habitus intellectus est huiusmodi puta sapiẽtia:q̃
est nobilissimus habitus ⁊ nobilissima virtus sim-
plicifer ſm Aristo.iiij.ethic.⁊.vj.⁊.j.metha. ꝗ ⁊c.
Phũs. ¶ Tertio sic.ex parte actus intellectus est simpli-
citer nobilior ꝙ̃ actus volũtatis. Tum q: actus in
tellectus nõ depẽdet ex actu volũtatis sed ecõuer
so. Tum q: actus intellectus est regula ⁊ mensura
actus volũtatis in sua bonitate. Unde nec act⁹ vo
lũtatis bonus est moraliter:nisi sit cõformis ratio-
ni recte.⁊ ratio mouet voluntatẽ:⁊ dat sibi formã.
tum q: actus intellectus est spiritualior: ⁊ respicit
obiectũ sub maiori spiritualitate:q: inꝙ̃tum obie
ctũ est in ipso intellectu ⁊ ita immaterialiter ꝙ̃ vo
lũtatis actus q̃ respicit vt est in re extra ⁊ in seipõ
Nã intelligere est motus rei ad animã. velle ẽ mo-
tus a se ad rem.vñ ⁊ volũtas ꝑ actũ circa obiectuꝫ
malũ inficit̃ .nõ autẽ intellectus sicut patet. Tum
q: diligibilior ⁊ eligibilior est actus intellectus si
ne actu volũtatis ꝙ̃ ecõuerso. Nã sine actu intelle
ctus desiderans manet cecus:⁊ ita gaudere nõ po
test. vnde ⁊ volũtas est potẽtia ceca: sed intellect⁹
est vidẽs. ꝗ intellectus est nobilior. ¶ Quarto cõ-
10. ethic. firmat̃ hoc auctoritatib⁹ Arist. Prima est.x.ethi
corũ:ꝙ intellectus est optima potẽtia. ¶ Scd̃a est
1.politice primo politice : ꝙ intellectus principat̃ appetitui
tanꝙ̃ sciens ⁊ rationẽ habẽs:⁊ qua ratione appeti
tui sensitiuo pari ratione ⁊ appetitui intellectiuo:
qui est volũtas.q: volũtas est nõ sciens nec ratio-
nẽ habẽs sicut ⁊ appetitus sensitiuus. Intellectus
igit̃ est simpliciter nobilior vt videt̃. ¶ Dicit tñ ⁊
declarat vnus doctor:ꝙ volũtas ſm quid põt exce
dere intellectũ respectu alicuius obiecti particula
ris:puta respectu dei:q: eñ tale obiectuꝫ ſm ꝙ in
ipm̃ tendit voluntas.s.ſm ꝙ est res vera in seipso
nobilius est ⁊ nobiliori modo habet eẽ ꝙ̃ ſm ꝙ in
ipm̃ tendit intellectus:scꝫ ſm ꝙ habet esse apud i-
tellectũ. deus eñ in seipso est aliquid nobilius ꝙ̃
intellectus:nec aliquid aliud vt habet esse in intel-
lectu vel apud intellectũ.ideo volũtas in hoc secũ
dũ quid excedit intellectũ:⁊ actus voluntatis no-
bilior est circa deũ ꝙ̃ actus intellectus. Unde me-
lius est diligere deũ ꝙ̃ cognoscere ipsum. Ecõuer
so autẽ est respectu obiectorũ inferiorũ ⁊ min⁹ no
bilium ꝙ̃ aĩa ipsa:q: eñ talia ſm esse qd̃ habent in
aĩa:prout in ipsa tẽdit intellectus habẽt nobilius
esse ꝙ̃ in re ⁊ in seipsis:prout in ipsa tẽdit volũtas
hinc est ꝙ intellectus excedit voluntatẽ:⁊ actus i-
tellectus est nobilior circa talia ꝙ̃ actus volunta-
tis.vnde melius est ⁊ nobilius cognoscere ista in-
feriora ⁊ corporalia vel tẽporalia ꝙ̃ diligere ipsa.
Hec est secunda opinio huius articuli.

3.opinio quãtenet auctor. ¶ **Tertia opinio** est quã intendo tene-
re que dstruit ambas
simul predictas:ponẽdo ꝙ voluntas creature sim-
pliciter ⁊ absolute loquẽdo est nobilior potẽtia ꝙ̃
intellectus eiusdem creature supposito sicut ⁊ que
stio ꝑsupponit:ꝙ ab inuicẽ ex natura rei distiguã
tur:⁊ ꝙ nõ sint totaliter idẽ preter opus intellect⁹
⁊ si ista positio est vera:sequit̃ ꝙ prima opinio que
ponit ꝙ neutra est simpliciter nobilior alia:⁊ simili
ter secunda que ponit ꝙ intellectus est simpliciter
nobilior:sint false. ¶ Q: autẽ volũtas sit nobilior Q: volũtas est nobilior intellectu.
simpliciter ꝙ̃ intellectus probo primo ꝑ rationes:
que vident̃ simpliciter cõcludere ⁊ ꝑ auctoritates
scd̃o per rationes ad hominem ex dictis aliorum.
¶ Prima ratio est ista ex parte actuum.q: ex par
te obiectorum probari nõ potest. Nam sicut repu-
to verũ:idẽ est obiectum ꝑ oĩa intellectus ⁊ volun
tatis ⁊ ſm eandẽ penit⁹ rationẽ ex parte rei ⁊ ob-
iecti. Alioquin eñ potẽtie iste nõ eẽnt equalis am
bitus ꝑ se:nec caperẽt se mutuo in actibus suis.qd̃
est cõtra Augusti.ix.de trini. Arguo igit̃ ex parte
actus.illa potẽtia est nobilior cuius actus est sim-
pliciter nobilior. Actus dico secũdus:qui est opa
tio ad excludẽdum potẽtiam materie:cuius actus
cum sit substãtia:est nobilior:⁊ tñ non est nobilior
potẽtia materie ꝙ̃ voluntas sed actus voluntatis
est huiusmodi. ꝗ ⁊c. minor probat̃. ¶ Tum q: act⁹
voluntatis seu voluntas ꝑ suum actũ est prima re-
gula ⁊ mẽsura agibilium ⁊ oĩm actuum humanoꝝ
seu creature rationalis ⁊ intellectualis . patet per
philosophũ. vj.ethicoꝝ in principio : vbi inquirẽs
principia humanoꝝ actuum dicit:ꝙ ista sunt duo:
scꝫ appetitus finis ⁊ intelligẽtia practica habens
cõformitatẽ ad appetitũ rectum:qui est appetitus
finis debiti.talis eñ appetitus est principium pri
mũ rationis practice:sicut dicit̃.iij.de aĩa. Nec an-
te talem appetitũ est aliquid de practico in rationẽ
vel in intellectu:sicut dictũ fuit in questionib⁹ sup
primũ in prologo in penultima questione:licet ap
petitum finis ꝑcedat ostẽsio eius que nõ est practi
ca sed mere speculatiua:vt ibidẽ diceba⁹. ¶ Tum
quia voluntas ꝑ actũ suum vel mediante actu suo
determinat intellectũ ad alteram partẽ contradi-
ctionis seu ad alterũ contrariorum:nec intellectus
seipsum determinare potest:cũ agat naturaliter.et
qua ratione se determinaret ad vnũ eadem ratione
ad oppositũ:sicut Aristo.dicit ix.metha.⁊ cõmen-
tator suus dicit ꝙ appetitus determinans qui est
idẽ quod voluntas:est vere dñs ⁊ liber.⁊ ꝑ ꝯñs in
tellectus determinatus ꝑ ipsum est vere seruus:et
innobilior simpliciter ꝑ consequẽs. ¶ Tum q: vo
luntas ꝑ actum suũ seu actus voluntatis ꝑfectius
⁊ intimius attingit obiectũ beatificũ ꝙ̃ actus in-
tellectus:sicut patet ꝑ Hugonẽ super illud de an-
gelica hierarchia:acutum ⁊ feruidum ⁊c. dicẽtem
ꝙ dilectio preeminet sciẽtie ⁊ vbi sciẽtia foris stat
affectus penetrat amãtis:nõ quia aliquid diligat̃
quod non cognoscat̃: sed quia perfectius diligit̃ ꝙ̃
cognoscat̃. ¶ Tum quia actus voluntatis in via ⁊
in patria videt̃ esse per se suus actus intellectus ꝙ̃
tum ad hoc ꝙ ille est:⁊ appetit̃ propter istum.bene
enim intelligere appetit̃ propter bene velle vel di
ligere:sicut expresse determinat Anselmus mono-
log. vbi dicit loquendo de cognitione ⁊ dilectione
boni.homo factus est finaliter:vt diligat et amet
summum bonum quod est deus. Et similiter dicit
secundo libro:cur deus homo ca.primo. Et similit̃
videre deum propter diligere ⁊ frui ipso nõ econ-
uerso. Tunc enim esset amor concupiscẽtie ⁊ mer-
cẽnarius ⁊ ordo peruersus ſm Bernardum:⁊ ſm
Augustinũ de concordia prescientie ⁊ liberi arbi-
trij vbi dicit expresse:ꝙ bene intelligere datur ho-
mini propter bene velle.ita ꝙ abutit̃ ipso bene in-

telligere:nisi bene velit:z spiritussanctus nullū ta
les iudicat habere rectū cor.dicit:quare zc. ¶ Tū
quia oppositum actus optimi voluntatis est peius
q̄ oppositum actus intellectus. sicut odire deū q̄
ignorare vel errare circa ipsum. Similiter etiā pe
ius est non diligere habitis oibus que ad dilectio-
nē requirunt q̄ non cognoscere habitis omnibus
que ad cognitionē requirunt. ¶ Tum quia respe-
ctu optimi obiecti simpliciter qd est deus.actus vo
luntatis optimus qui est actus amicitie ad deū est
simpliciter nobilior z melior q̄ actus intellectus:
sicut etiam alij concedunt. Nobilitas autē alicu9
debet sumi:quādo comparat ad alia ex optimo sui
vnde z si optimus homo est nobilior equo optimo
z nobilior:sequitur q homo simpliciter sit nobilior
equo.vnde z in hoc videtur alij contradicere dicē-
do q voluntas est simpliciter innobilior. et tamen
habet actum simpliciter innobiliorē optimo actu
intellectus circa optimū obiectū simpliciter quod
est deus. ¶ Tum q2 talis actus amicitie ad deum
nō potest esse malus:nec potest esse nisi rectus.qui
libet autē actus intellectus ad quē potest mouere
voluntas:potest esse nō rectus z inordinatus ex p
uersitate actus volūtatis:vt videt. Est igit minor
probata:q actus volūtatis est simpliciter nobilior
z sequit pclusio prime rationis q voluntas est sim
pliciter nobilior. ¶ Ex parte habituū potest hoc
probari.habitus eñ charitatis qui perficit volun
tatē:z est idem quod gratia:sicut alias est probatū
est simpliciter nobilior q̄ habitus quicūq intelle-
Aplus. ctus:sicut patet per apostolum prime ad Corinth.
xiij.z per August.xv.de trini.vbi dicit q inter ce
tera dona ipsa est donū dei excellentissimū: vtpote
distinguēs inter filios regni z pditionis.vnde nec
habitus sapiētie:nec habitus luminis z glorie nec
quicquid vis est ita nobilis habitus nec cōdignus
vite eterne sicut habitus charitatis:pcipue si habi
tus charitatis ex vi habitus z natura sua faciat eū
dignū vita eterna:quod saltē concederēt alij. Sed
illa potētia est nobilior:cuius supremus habit9 p-
fectiuus nobilior est z pfectior.q̄ zc. ¶ Addit vna
ratio ex parte potētie.z potest deduci de actu in p
cessu nature ab imperfecto ad pfectum. Illud qd
est prius generatione z impfectius. z illud qd est
posterius est perfectius.patet in omnibus pcipue
in perfectionibus eiusdē generis.patet in processu
formarum substātialium tendēte ad perfectionem
eiusdē suppositi vel entis:q posterior generatione
est prior perfectione.secus autē est comparādo for
mam substātialem z accidētalē: que non sunt vni9
generis:sicut patet.sed processus in potentijs crea
ture ad perfectionem sm actus talium potentiarū
talis est q actus itellectus vel intellectus est prior
generatione z voluntas posterior: vt patet.igitur
voluntas est prior perfectione:sicut etiam in alijs
potentijs inuenitur:q scilicet sensus cōmunis no
bilior est q̄ particularis:z imaginatio vel fantasia
q̄ sensus communis.z sic deinceps gradatim.ergo
Auctori z cetera. ¶ Ad hoc sunt auctoritates Anselmi de
tates pro conceptu virginali.Richardi in illo libello qui in
3.opi. cipit omne caput languidum: Bernardi de libero
arbitrio per totū quasi z ibi dicit expresse q ratio
est pedissequa voluntatis z sibi subiecta:z per con
Resolu- sequens simpliciter innobilior vt videtur. ¶ Dico
tio doct. igit q volūtas tanq̄ potētia per se z primo libera

z a qua procedit tota hominis libertas in actibus
suis secundum Augustinum in pluribus locis: et
precipue de libero arbitrio z de concordia presci-
ente z liberi arbitrij.et secundum Aristotelem et
Commentatorem suum sicut allegatum est supra
decimo commento:est potentia simpliciter nobili-
or q̄ intellectus.z determinat z regulat ipsum in
tellectum. ¶ Si dicas q pari ratione sequeretur
volūtatem diuinam esse simpliciter nobiliorem q̄
intellectum ratione libertatis:quod tamen falsum
est. Dico q pari ratione non sequitur. Nam et in-
tellectus diuinus z voluntas diuina vtrunq dicit
perfectionem simpliciter et formaliter infinitam:
qua nihil est maius vel perfectius.z ideo nec liber
tas diuine voluntatis est eiusdem rationis cum li-
bertate creata:nec intellectus z voluntas etiā hic
et ibi.sed in perfectionibus limitatis z realiter di
stinctis cuiusmodi sunt intellectus z voluntas in
creaturis:dico q potentia vel perfectio libera sim
pliciter est nobilior q̄ non libera ceteris dico pari
bus. Et sic dico q voluntas creata est nobilior q̄
intellect9. ¶ Ad hoc adduco aliquas rōnes ex di- Ratiōes
ctis aliorū:q̄ tñ sm me simpliciter non concludūt: huius.3.
sed ad hominem tantum.prima est ex parte obiecti opi.
obiectum enim voluntatis est nobilius simpliciter
ergo voluntas est nobilior. Antecedens probatur
ex dictis eorum. ¶ Primo quia obiectum volun-
tatis est bonum.obiectum intellectus est verum.s3
bonum nobilius est.plus enim habet de ratione fi
nis:z per consequens optimi q̄ verum.vnde finis
z bonum idem. ¶ Secundo quia res vt habet esse
apud intellecctum aliquo modo est obiectum intel
lectus. vt autem in re z in seipsa : est obiectum vo-
luntatis secundum illud methaphoricum dictum:
q intelligere est motus rei ad animam zc.sed pla-
num est q res in intellectu habet esse diminutum:
secundum quid quod conuenit rei vel potest cōue-
nire:cum non est et anteq̄ sit:vel postq̄ fuit simpli
citer loquendo. In re autem z in seipsa extra intel
lectum habet esse simpliciter nobilius precipue.pa
tet de optimo obiecto quod est deus . Rem autem
esse simpliciter prius est q̄ ipsum esse secūdū quid:
vt patet:quare z cetera . ¶ Secunda ratio est ex
parte actus z in isto negocio sibijpsis contradicūt
ipsi dicunt beatitudo vel totaliter vel principali-
ter consistit in actu intellectus. z tamen dicunt ex
alio latere q perfectior z nobilior est actus volun
tatis circa deum vel circa obiectum beatificum q̄
actus intellectus.z per consequens in ipso princi-
paliter consistit beatitudo.quia est nobilior simpli
citer. Et probo ex dictis eorum. Ille actus est per
fectior simpliciter:qui perfectius vnit obiecto bea
tifico z attingit ipsum.sed hoc est actus voluntas
tis.quia vnit/ obiectio vt res quedā est summe bo-
na in seipso.z per consequens secundum nobilissi-
mum modum essendi: vt patet:quia vt est apud in-
tellectum secundum q in ipsum tendit: ipse intel-
lectus non est nisi ens rationis et secundum quid.
¶ Tertio ex parte potentie.quia dicunt q volun
tas est nobilior respectu dei ex hoc q nobili9 z me
lius respectu optimi et nobilissimi simpliciter : est
melius z nobilius simpliciter:sicut qd magis acce
dit ad primum in entitate:et participat entitatem
respectu eius : est magis ens simpliciter:sed volun
tas est huiusmodi vt dicunt.ergo z cetera.

Unde nihil est dictu q̃ voluntas respectu optimi obiecti: qd̓ est de⁹ sit nobilior. τ q̃ isto modo sit nobilior ẜm quid sed simpliciter q2 ex optimo rei debet accipi sua nobilitas simpliciter. ita q̃ si optim⁹ actus voluntatis circa obiectū optimum est melior simpliciter τ nobilior optimo actu intellectus: seq̄tur q̃ voluntas τ actus eius sint nobiliores simpliciter ẜm ꝯsiderationē Aristo. iij. thopicoꝝ. si optimum in vno genere est melius optimo in alio genere: quodlibet illius generis est melius quolibet alterius ẜm rōnem generis. Dico hoc de positiōe: nisi q̃ cōfirmatur istud dictum. q2 planum est q̃ creatura intellectualis vel rōnalis simpliciter nobilior et melior est per hoc q̃ est capax dei τ ad imaginē. igitur inter partes imaginis voluntas etiam simpliciter nobilior. q2 est capacior vel perfectiuus capax: vt videt̄: τ nō tantū nobilitate ẜcḋm quid.

5. thopi.

Ad motiu s.1.opi. ¶ Ad rationes ergo aliorum.

Ad primū prime opinionis dico breuiter q̃ intellectus τ voluntas nō dicunt in creatura perfectiōes simpliciter. Ad probationes dico q̃ intellect⁹ creatus vel voluntas creata non est melius in quolibet ipsum q̃ nō ipsum: vel q̃ incōpossibile sibi. sꝫ satis melius est in aliquo simpliciter nō ipsum: id est aliquid incōpossibile intellectui creato vel voluntati: q̃ esset intellectus vel voluntas creata: sicut in deo patere potest. τ melius esset habēti intellectū creatum q̃ haberet voluntatē increatā τ intellectum similiter q̃ q̃ habet intellectum vel voluntatē creatam: q̄ sunt incōpossibiles illis ẜm proprietatē nature in eodē supposito. Et ideo diceretur q̃ intellectus diuinus τ voluntas dicunt perfectiones simpliciter. nō autem in creatura: nec aliquid qd̓ sit in ipsa breuiter. Aliter diceretur τ melius ponendo q̃ dicerent perfectiones simpliciter q̃ licet ex suis cōceptibus q̄ditatiuis absolute sumptis in cōi ad istas ꝑfectiōes in deo τ in creatura ẜm quos conceptus dicūt ꝑfectiōes simpliciter nō haberet vna eē nobilior alia: tū ex suꝑadditis rōne qua talis volūtas τ talis intellect⁹ posset dici vna nobilior alia sicut etiā homo vnde animal nō ẟ nobilior asino: sꝫ bene rōnalis τ tale animal. ¶ Ad scḋm dico ꝑmo q̃ intellect⁹ τ volūtas nō dicūtur vniuoce in deo τ in creatura: sicut dictū est in ꝑmo. τ ideo nō obstāte q̃ in deo vna potētia nō sit nobilior alia: pōt tñ hoc esse in creatura. Aliter diceret̄ dato q̃ vniuoce inuenirētur hic τ ibi: q̃ ex eo qd̓ est vniuocū nō hñt hoc: scꝫ q̃ vna sit nobilior alia: sed ex eo qd̓ est suꝑadditum in creatura: qd̓ nō ꝯuenit ipsi deo. ¶ Ad tertium dico: q̃ intellectus τ voluntas in creatura sunt eedē essentialit̄ eidē essentie simplici creature rōnalis vel intellectualis nō tñ realiter: sicut dictū est in ꝑmo: sic etiā τ adinuicē cōparate. Et dico: q̃ q2 sic distinguūtur: τ sunt alteri⁹ rōnis: τ tales quales ꝓbatum est supra: possunt esse vna nobilior et alia innobilior. Nec est simile de diuinis relationibus: q̄ nec dicūt ꝑfectionē nec imꝑfectionē: sicut dictum est in ꝑmo: nec distinguūtur ab essentia diuina realiter. lꝫ adinuicē realiter distinguātur. nec potest dici: q̃ relatiōes dicāt ꝑfectiōes ẜm q̄d lꝫ non simpliciter. Nā oīs ꝑfectio ẜm quid limitata est et finita. in deo nō pōt esse aliq̄d limitatū τ finitū: sed quicq̄d est in eo: τ dicit ꝑfectionē: oꝫ necessario q̃ dicat ꝑfectionē simpliciter τ infinitā. Et ita nō pōt dici vna relatio ꝑfectior alia. q2 nullo mō dicit ꝑfectionē nec simpliciter: nec ẜm q̄d. Intellect⁹ aūt et volūtas in creatura lꝫ nō dicāt ꝑfectiōes simplicit̄ eo mō quo acceptū est supra. Dicūt tñ ꝑfectiōes aliquas: quarū vna pōt eē nobilior alia: sicut vnū ens creatum: lꝫ nō sit ꝑfectū simpliciter. ẟ tñ ꝑfectius alio simplicit̄. ¶ Ad quartū dico q̃ nō solū accipit̄ nobilitas potētie maior vel mior ex obiecto nec sꝑ. Similiter etiā nec ex natura vel fundamēto in sunt sꝫ ex mō tendēdi in obiectū: τ sic in ꝓposito. voluntas eñ τ intellect⁹ ẜm me hñt idē obiectū ꝑ oīa. et ideo ex obiecto nō pōt accipi maior nobilitas vel minor in potētijs nec in actib⁹. Similiter etiā nec ex fundamēto vel natura cui ꝯueniūt iste potētie: sed ex modo tendendi alio τ alio in obiectum: τ ex alijs q̄ adducta sunt ad ꝓbandum q̃ voluntas est nobilior: pōt argui τ attendi maior vel minor nobilitas eaꝝ. ¶ Ad quintū dicendū q̃ sicut imago deficit ab imaginato in ꝑfectione suarū potentiarūt ita τ in equalitate nobilitatis vel ꝑfectionis ipsarum: sicut patet ex predictis. τ nō solum in hoc: sed etiā i multis alijs deficit imago ab imaginato: ita vt sit maior dissimilitudo q̃ similitudo.

Ad rōes 2.opi. ¶ Ad primum alteri⁹ opinionis q̄cq̄d sit de maiore: dico ad minorē q̃ ipsa nō est vera. Nā idē est obiectū ꝑ oīa intellect⁹ τ volūtatis τ ẜm eādē oīno rōnē. Et si dicis vltra q̃ obiectū volūtatis est bonū: dico q̃ nō ē pl⁹ obiectū volūtatis q̃ intellect⁹. nec rō boni pl⁹ obiectū intellect⁹ q̃ volūtatis. τ ita obiectū vni⁹ non est simplicius q̃ obiectum alteri⁹. Ista rō est cōtra eos. q2 si sūt vera dicta eorū: ratio boni est nobilior q2 ꝑ se ratio finis: vt dicūt: seq̄tur q̃ volūtas est nobilior τ architethonica. Preterea dato q̃ obiectū vnius esset ratio boni: τ obiectum alterius bonum ipsum: quero a te: an ratio boni sit aliq̄d bonū. Et cōstat q̃ sic. sicut etiā est aliq̄d ens. Et planū est tūc q̃ ratio boni nō est abstractior nisi ẜm rōnē τ modum significandi q̃ bonū ipsum. Hoc pꝫ in ratiōe summi boni: qd̓ est deus. Non eñ bonitas diuina est simplicior vel abstractior vel immaterialior q̃ deus. Preterea dico q̃ isti nō seruāt dicta sua. Nā obiectum intellect⁹ vt dicūt est ipsa res: vt aliquo modo apud intellectum: sed voluntatis vt in re existens τ in seipsa magis. Planum est autem q̃ oīa entia spiritualia simpliciter magis sunt simplicia et abstracta: vt in seipsis existunt q̃ vt in nostro intellectu. pꝫ de deo precipue τ intelligētijs. igit̄ voluntas est nobilior ꝑ istud argumētum vt videt̄ arguēdo ex potissimis obiectis istarū potētiarū. Ad scḋam ꝓbationē minoris dico q̃ nō plus verū est obiectū volūtatis q̃ bonum nec econuerso. Scḋo dico q̃ verū nō est simplici⁹ vel imaterialius vel abstractius q̃ bonū: sed oīa ista equaliter se habēt ꝑ oīa. patet in deo ꝑmo vero τ bono. Et si inequaliter se haberēt: dico: q̃ bonū esset nobilius q2 haberet rōnem eligibilis ꝑ seipsum vel ꝑ essentiā. verū aūt magis ꝑ participationē. Ad tertiā ꝓbationem dico: q̃ ens ita est obiectū volūtatis sicut τ intellectus. τ si esset distinctio in obiectis: bonū eēt nobili⁹ lꝫ ens cōmuni⁹ cōitate ꝑdicationis forte. Et si hoc esset: nihil min⁹ esset bonū magis nobile: lꝫ minus cōmune. ¶ Ad scḋam rōnē ex ꝑte habituū dico: q̃ nobilior est habit⁹ volūtatis: q̄ ē charitas: q̃ sit habit⁹ sapiētie illi⁹ de q̄ arguit̄ ꝑ arist. imo q̃ sit

quicūq3 alius habitꝰ. Bene tñ dico: q Arist. ignorauit habitū charitatis. Et ideo illi qui faciūt istō argumentū ⁊ innitūtur tanq̄ ignorātes arguūt ex ignorantia Arist. ⁊ innitunť ignorātie eiꝰ. ¶ Ad tertiū dico breuiter: q actus voluntatis in genere nature est simpliciter loquēdo nobilior. Cū dicis: q intellectus per actum suum est prima regula humanorum actuū. falsum est. sicut dictū est supra. sed magis voluntas ipsa p appetitū seu volitionem finis est p̄ma regula rōnis practice: ⁊ ɔseq̄nter actuū voluntatis circa ea: q̄ sunt ad finē. ita q totū p̄ncipaliter depēdet ex voluntate. Cū dicis: q in actu voluntatis nō est bonitas moralis: nisi cōformetur rationi. Dico q hoc nō est ex preeminētia rōnis ad voluntatē: sed magis reducēdū est hoc ad appetitum finis: qui est principium etiā rationis practice que q̄dē rō practica subseruit vel deseruit volūtati circa ea q̄ sunt ad finē tanq̄ cōciliaria: cuius oppositū dictaminis pōt voluntas eligere. ⁊ nihilominus actus eiꝰ erit nobilior simpliciter q̄ actꝰ intellectus: l3 nō sit bonus bonitate morali. ¶ Ad ꝓbationem aliā que fuit prima in arguēdo: cum dicitur q actus intellectꝰ nō depēdet ex actu volūtatis: s3 ecōuerso. dico q siue actꝰ voluntatis dependeat ex actu intellectus siue nō: ex hoc nō seq̄tur maior nobilitas actus intellectus. Aliq̄d eñ nobiliꝰ bñ dependet ex aliquo innobiliori: saltē sicut a causa partiali. sicut cōpositū a materia vł a forma: vel etiam de efficiente pōt exēplificari: sicut actus volūtatis ſm aliquos a fantasmate: vel etiā ab actu intellectꝰ. Aliter diceret q in rōne cause ⁊ causati nullo mō depēdet actus voluntatis ab actu intellectus: l3 sit sibi primus ordine gn̄ationis vel originis propter ordinē potētiarū. Preterea etiā nihil valet argumētum. Tūc eñ seq̄retur q actus intellectꝰ esset innobilior q̄ fantasma vel actus fantasie: sicut p3 deducēdo. Si eñ intellectꝰ est nobilior volūtate ⁊ regula eiꝰ: q2 presentat sibi obiectū vel ostēdit: pari rōne seq̄tur de fantasia respectu intellectꝰ: vt videtur. ¶ Ad tertiā ꝓbationē dico q obiectū intellectus nō est īmaterialius q̄ obiectū voluntatis: nec ecōuerso. Cū dicis q obiectū intellectus non est res in seipsa: sed aliquo mō apud intellectū. Dico primo q istud nihil valet in ꝑfectissimo actu intellectꝰ: qui est visio ipsa vel notitia intuitiua. Ita eñ intellectꝰ intuetur rem ⁊ videt in seipsa: sicut volūtas diligit eam. p3 de obiecto diuino etiā ſm te. q2 dicis q in visione beata nō preexistit obiectū apud intellectū p aliquā speciē vel similitudinē. Vñ parabolicū dictū ⁊ male intellectū est illud. s. q intelligere est motus rei ad aīam: ⁊ velle motꝰ aīe ad rē. Nec video rōnē in hoc dicto: nisi q2 magis sufficit intellectui res apud seipsum p actū intelligendi q̄ voluntati. q2 voluntas cum hoc ɔsequitur eā in re et in effectu: nisi nō habet eā cōmuniter. Non eñ video in notitia intuitiua: saltē nec etiā in abstractiua: quō plus moueať res ad aīam q̄ in actu volendi. Nisi forte q2 ī abstractiua notitia: priꝰ fit p̄sens intellectui in aliqua similitudine vel in aliquo rep̄sentatiuo apud intellectū q̄ intelligať. nō sic in volūtate apud ipsam: sed sufficit presentatio apud intellectum. Ad illud qō additur q volūtas p suum actum malum inficitur: non autem intellectus. dico q hoc arguit libertatem ⁊ nobilitatem voluntatis. q2 pōt ſm liberum arbitrium suum in actū bonum vel malum moraliter laudabilē vel culpabilē. semper tñ nobiliorē in natura q̄ sit actꝰ intellectus ceteris paribus. Nō eñ ex innobilitate vel imperfectione in natura creata ɔuenit volūtati q possit deficere culpabiliter in actu suo: sed ex nobilitate vel perfectione ⁊ libertate sua tali quali pura creata. Preterea etiā intellectꝰ bene potest in actu suo deficere ⁊ errare: licet talis error nō sit culpabilis nisi ex voluntate. Nec sequiť: q ignis sit nobilior q̄ voluntas. q2 non potest infici actu suo vel peccare. ¶ Ad quartā probationē dico: q actus volūtatis per se est eligibilior q̄ actus intellectus ceteris paribus. Cū dicis: q voluntas est ceca: dico: q nō est verum: q2 nō est nata videre. Ita eñ diceretur tibi q essentia aīe vt condistincta cōtra potentiā: q̄ ſm te est accidēs: ceca est vel nō videns. vel q̄ est peior q̄ potētia vel intellectus qui est videns. ¶ Ad aristotelē q̄tum ad duas auctoritates dici pōt: q vel accipit intellectū ꝓ parte supiore non distinguendo inter ipsum ⁊ voluntatē: que quidem pars iciēs est ratione alterius potētie ⁊ determinans vel imperans rōne alterius puta voluntatis. vel si intendit omnino illud qō arguitur: omnino est negādus sicut contradicens sibiipsi hic ⁊ in. ix. metha. Si tñ intelligat de appetitu intellectiuo p̄mo politice: cuius oppositū dicūt multi tenētes: q solū īteligit de appetitu sensitiuo. Sic de isto articulo principali.

¶ Quantum ad secundū articulum

¶ Quantum ad secundū articulum expedio me breuiter q2 iam patet ex predictis: q licet sint de ip̄o diuerse opiniones ſm diuersitatem opinionū de preeminentia vel equalitate potentiarum: q in actu voluntatis principalius cōsistit beatitudo tanq̄ in actu illo qui est nobilior ⁊ principalior ⁊ intimius ⁊ perfectius vnit obiecto beatifico: ⁊ transformat creaturam in ipsum: vt sit amica creatura cum deo ꝑfecte q̄tum est possibile per actum amicitie in deū transformetur: ⁊ in ipso deificetur. Hec de secundo articulo. ¶ Pro conclusione tñ huius secūdi articuli sc3 q in actu volūtatis principalius consistit beatitudo ī adducūtur adhuc alique rationes. ¶ Prima tangitur supra. quia voluntas est simpliciter nobilior potentia q̄ intellectus. ¶ Secūda ratio q2 volitio vel velle est simpliciter nobilior propinquius et immediatius in ordine entium ipsi fini vltimo: qui est simpliciter optimū q̄ intelligere: l3 vtrūq3 causetur ⁊ cōseruetur imediate in prima ab ipso deo: ⁊ p vtrūq3 īmediate attingantur. q2 sine medio interpositionis: licet non ordinis. ¶ Tertia ratio q2 voluntas vult videre vel intelligere ꝓpter velle ſm ordinē rectū volēdi nō ecōuerso scđm anselmū libro. y. Cur deꝰ homo cap. y. q̄ velle perfectius. ¶ Quarta rō. q2 volūtas volēdo cōformiter ad inclinationem naturalem ⁊ per ɔñs volendo recte plus vult ⁊ magis diligit vel appetit velle siue frui suppositi cuꝰ est q̄ intelligere vel videre. q2 plus appetit perfectionem sui q̄ extrinsece potentie appetitu naturali: vt patet. Ad ipsam vero voluntatem solam pertinet appetere beatitudinem actu elicito ⁊ ad nullam potentiā aliā: sicut p3. quare ⁊c. Augusti. xy. super genesim bene vltra mediū loquens de statu prime dieit sic. vna ibi et tota virtus est amare: qō videas. ⁊ summa felicitas habere quod amas. ¶ Addiť ad hoc vna ratio tacta supra. q2 actus volūtatis est de

In actu cuius potētie p̄ncipaliꝰ cōsistit beatitudo.

Anselmꝰ.

lectabilissimus: ꝛ ad ipsum per se sequit̃ delectatiõ primo ethicoꝝ. amanti equum equus est delectabilis: et amanti spectaculum ꝛc̃.

In quo actu volũtatis ꝯsistit btĩtudo.

¶ Quantum ad tertium articulũ dico breuiter: ꝙ in actu volũtatis qui est act⁹ amicitie sicut declaratũ est supra ꝑncipalit⁹ ꝯsistit beatitudo q̃ȝ in visiõe vel in quocũqȝ alio. qꝛ iste est act⁹ voluntatis simpliciť nobilioꝛ ꝛ deo acceptioꝛ sicut actus totaliter et spontanee tendens in ip̃m et sistens in eo: sicut in optimo suo ꝛ fine simpliciť vltimo ꝑpter seipsum. Hec de tertio articulo.

Ad rões principales.

¶ Ad primum principale argumẽtũ dico ꝙ volũtas nobilioꝛ ẽ. Nec est ꝑpter intellectũ: sed magis ecõuerso. Quã dicis vltra ꝙ appetit⁹ sensitiu⁹ est ꝑpter sensum. dz vno modo ꝙ verũ est: sed nõ est simile de voluntate ꝛ intellectu. Nam volũtas habet aliquẽ actum amicitie circa obiectũ ẽm quẽ amat obiectum in se ipso: nõ vt videatur vel hmõi. Et in hoc excedit appetitũ sensitiuum: q̃ nullũ actũ hȝ nisi ꝯcupiscẽtie. ¶ Aliter dz ꝙ appetit⁹ sensitiuus vltimate ꝛ finaliter nõ est ꝑpter sensum: nec appetit actum sensus quicq̃d dicat cõmẽtatoꝛ. xij. meth. sed magis actũ suũ ꝛ delectationẽ ꝯsequẽtẽ. s. vt delecteť in reuisis vel sensata. vnde appetit sensus sentire ꝑpter suũ delectari ꝛ q̃etari vel ꝑfici in ipso bono sensibile sicut etiã volũtas: lȝ appetat itellectũ videre sȝ tãdẽ finaliter ꝑpter amare. ¶ Ad scd̃m dico: ꝙ tam intellect⁹ q̃ȝ volũtas imediate vniũtur obiecto btĩfico: lȝ intellect⁹ ꝑrius origine ꝛ posteri⁹ ꝑfectiõe. et hoc arguit ĩ volũtate maioꝛẽ ꝑfectionẽ: vt superi⁹ dicebať. nec tollit imediationẽ vnionis a volũtate ¶ Ad tertiũ dico: ꝙ nõ solũ distiguit̃ creatura rõnalis vel itellectualis a btĩs nõ btĩficabilib⁹ per intellectũ sed ꝑ volũtatẽ ꝛ ꝑncipali⁹. lȝ eñ btĩs cõueniat appetit⁹ in cõi: nõ tñ talis appetit⁹ in speciali. sicut etiã lȝ ꝯueniat eis potẽtia cognitiua: nõ tñ talis: q̃ est intellectus.

¶ Distinctionis. xlix.
Questio Quarta.

Uarto q̃ro btĩtũz securitas vel ꝑpetuitas tẽtionis sit de essentia btĩtudinis: vel ad ip̃am essentialiť pertineat. ¶ Videť ꝙ sic. Primo ẽm Aug. xiij. d̃ trini. viij. ca. post aliq̃ q̃ dixerat de btĩtudine: subiuxit. Et qd̃ oĩno beatissimum est ita foꝛe semꝑ certissimũ erit. Silr̃. xj. de ciuitate ca. xj. ꝛ. xij. dicit eãdẽ sentẽtiã. ¶ Secũdo sic. de rõne btĩtudinis est ꝙ sit vltimata ꝑfectio sed de rõne ꝑfectiõis vltimate est: ꝙ nõ possit sibi succedere alia. ꝛ ꝑ ꝯñs ꝙ tolli non possit ab eo: cui inest: ꝛ qd̃ ipsa ꝑficit. g̃ ꝛc̃. ¶ Tertio sic. phũs ꝑmo ethi. dicit: ꝙ felicitas est opatio optima ẽm vitã ꝑfectã. hoc aũt videtur includere ꝑpetuitatẽ. Alioquin enim felix posset fieri miser. quod reputat ipse pro inconuenienti. ergo ꝛc̃.

August.

Phũs.

1. ethico.

¶ Contra primo ethi. nihil est ꝑfectius ex eo ꝙ diuturni⁹: sicut exẽplificat ibi de albo vni⁹ diei ꝛ vni⁹ anni: sȝ nihil dȝ poni de ratione beatitudinis quod ad maioꝛẽ sui perfectionem non pertineat. ergo non debet poni perpetuitas vel securitas de ratione beatitudinis.

¶ In ista questiõe sic ꝓcedã.

¶ Primo inquiram de perpetuitate. ¶ Secũdo de securitate. ¶ Tertio de tentione: an ista essẽtialiter ad beatitudinem pertinent.

An ꝑpetuitas tẽtionis sit de essẽtia btĩtudis

¶ Quãtum ad primũ est aliq̃d certũ. s. ꝙ btĩtudo electoꝝ ꝛ miseria reꝓboꝝ erit ꝑpetua: sic ꝙ btĩ ipsi nũq̃ȝ cadẽt a sua btĩtudĩe: nec etiã reꝓbi liberabunť in ꝑpetuũ a sua dãnatiõe. Et hoc ꝓbari pt̃ per multas auctoritates scripture ꝛ scõꝝ. de q̃bus nõ est necessariũ ꝙ adducantur. ꝛ supsedeo de hoc gr̃a breuitatis. ¶ Sȝ vnde insit btĩtudini ista ꝑpetuitas: ꝛ ꝑ quẽ modũ ponẽda sit eẽ ꝑpetua: de hoc est difficultas. ꝛ de hoc etiã sunt multe opĩones q̃s narrabo cũ motiuis eaꝝ: ꝛ arguã ꝯtra eas: ꝛ r̃ndebo ad motiua: ꝛ tandem dicam qd̃ mihi videtur.

Perpetuitas vñ ꝛ quõ iste btĩtudi. 1. opinio.

¶ Est igitur prima opinio ꝙ btĩtudo ex seip̃a foꝛaliter est ꝑpetua: ꝛ ẽ necesse eẽ. ita ꝙ posita ĩ esse: nõ põt nõ eẽ: sȝ est necessario. ꝛ durat in ꝑpetuũ: a deo tñ effectiue ꝯseruãte ip̃am. Et est positio illis ponẽtiũ ꝙ creature icoꝛruptibiles: sicut itelligẽtie ꝛ celũ ex seipsis foꝛaliť sunt necesse eẽ ꝛ ipossibiles nõ esse. A deo tñ sũt effectiue ꝯseruãte ip̃as. Nec ẽ incõueniẽs ꝙ aliq̃d ex se foꝛaliť necesse ꝯseruet̃ vel ꝓducať ab alio effectiue: sicut in ꝑma q̃stiõe scdi opinio aliquoꝝ tãgebať. btĩtudo igiť ex hoc est ꝑpetua semel posita in eẽ: sicut intelligẽtia vel celũ qd̃ est necesse eẽ. ¶ Ad hoc adducunť aliq̃ rões. Prima est ista. qꝛ aliq̃ foꝛa coꝛpalis nõ solũ subãlis sed accñtalis etiã est icoꝛruptibilis ꝛ ex se foꝛaliť ꝑpetua. pȝ de luminositate stellarũ: nõ solũ de foꝛa celi. sȝ btĩtudo cũ sit vltiata ꝑfectio creature rõnalis vł intellectualis: nõ est min⁹ ꝑfecta foꝛa vel nobilis vt videť. g̃ ꝛc̃. ¶ Scd̃a rõ. Foꝛma q̃ tollit a suo susceptiuo oẽs ꝑuationẽ ꝛ possibilitatẽ respectu alteri⁹ foꝛme: ꝯstituit cõpositũ simpliciť ex se foꝛaliter ꝑpetuũ ꝛ incoꝛruptibile. pȝ de foꝛa celi ꝛ celo. sȝ btĩtudo est talis foꝛa ꝛ ꝑfectio creature: ꝙ tollit a creatura oẽs ꝑuationẽ ꝛ potẽtialitatẽ ad foꝛmã aliquã sibi incõpossibilẽ. qꝛ est act⁹ ꝛ ꝑfectio vltima in gñe ꝑfectionũ accidẽtaliũ. post actũ ꝑo ꝛ ꝑfectionẽ vltimã nõ põt aliq̃ alia succedere. g̃ ꝛc̃. ¶ Tertia rõ. sicut finis extrĩsec⁹ vltim⁹ se hȝ in gñe suo: sic suo mõ finis vltim⁹ intrinsec⁹: q̃ est btĩtudo. sȝ finis extrinsec⁹ vltim⁹ ꝑ eo ꝙ emineter includit oẽs ꝑfectionẽ cuiuslibet alteri⁹: tollit oẽm carẽtiã seu ꝑuationem respectu finis alteri⁹ extrĩseci. Ita ꝙ ip̃o habito nõ desiderať alt⁹ finis extrinsec⁹ nec ip̃o indigeť. g̃ silr̃ finis intrinsec⁹ ꝛ ꝑ ꝯñs ex se est perpetu⁹: vt videť. ¶ Quarta ratio. si btĩtudo est foꝛma ex se possibilis: g̃ posset destrui manẽte natura intellectuali vel rõnali ꝑfectibili ꝑ eã. qꝛ natura talis est perpetua. et per ꝯñs posset beatus fieri miser. sed hoc est impossibile. g̃ ꝛc̃. Nõ eñ beat⁹ esset beat⁹. qꝛ nõ haberet quicq̃d vellet. vult eñ nunq̃ȝ fieri miser.

2. opinio

¶ Secunda opinio ẽ: ꝙ btĩtudo ꝑpetua est ex natura potẽtie beate q̃ necessario fruiť obiecto diuino clare viso. nec pt̃ nõ frui ip̃o. qꝛ nulla inuenit̃ rõ mali in ip̃o: iq̃re volũtas possit nõ velle ip̃m vel nõ frui ip̃o. ꝛ iõ btĩtudo voluntatis sicut ꝛ fruitio necessario ꝑpetuať. Et hec ẽ rõ: q̃re btĩs cadere nõ põt a ꝓpria btĩtudine scȝ q̃ȝ

mobilitas potentie circa obiectum beatificum cla-
re visum. sicut tangebat in quadã opinione in p̄ma
distinctione primi libri: vbi illa q̃stio tractabatur.

3.opinio. ¶ Tertia opinio est: q perpetuitas beatitu-
dinis nõ est ex natura potẽtie nu-
da. sed magis ex necessitate determinationis potẽ-
tie per habitũ glorie scʒ luminis glorie ex parte in-
tellectus: et charitatis pfecte ex pte volũtatis. Illi
eñi habitus pfecti inclinãt et determinãt potẽtias
sic vt necessario potẽtie habeant actus suos circa
obiectũ beatificũ: vt dicunt. Et hoc ex taliũ habi-
tuũ pfectione qua cõuenit eis sic inclinare vehemẽ-
ter et perfecte: et per ɔ̃ñ immobilitare potẽtias in
obiecto beatificato: sicut dicunt.

Ꝯ.1.opi. ¶ Contra istas opiniones cõtra primã ar-
guo p̄mo sic. Nullũ creatum est
ex se formaliter necesse esse. q2 omne formaliter ne-
cesse esse necessario existit. Nullũ creatũ necessario
existit: sed ɔtingẽter a diuina volũtate libere et cõ-
tingẽter causante ip̄m. sʒ btitudo (de qua ẽ sermo)
est aliqd creatum ergo et c̃. ¶ Scdo sic. Illud qd est no
uum: nõ est necesse eẽ formalit̃ q2 oẽ necesse esse for
malit̃ est eternũ: sicut etiã pʒ per philosophos sed
btitudo est aliqd nouũ de nouo inexistẽs creature.
ergo et c̃ ¶ Tertio sic. nõ est maior necessitas essendi ĩ
btitudine q̃ est quoddã accidẽs: q̃ȝ in subiecto suo
btificabili. sed subiectũ btificabile nõ est formalit̃
necesse esse q2 est aliqd creatũ. ergo et c̃. ¶ Si dicat ad
ista q beatitudo nõ est formaliter necesse eẽ simpli-
citer loq̃ndo. q2 põt nõ poni in esse: sed ẽm qd est ne
cesse esse. q2 posita semel in esse nõ põt nõ esse nec de
strui. Cõtra q2 de9 nõ maiori necessitate conseruat
rẽ q̃ȝ ponat rẽ in esse. sicut ergo potuit vel põt nõ pone
re btitudinẽ in esse ita et ip̄am in esse positã põt nõ
cõseruare. et sic facere eã nõ esse etiã manẽte subie-
cto. q2 pri9 natura essentialit̃ distinctũ a posteriori
põt facere sine illo posteriori sicut pluries in p̄cedẽ-
tib9 dicebat̃. Nõ igit̃ btitudo est perpetua. q2 ex se
formalit̃ necesse esse: vt videt̃. Similit̃ etiã dato q
esset necesse: qd tñ nõ videt̃: sicut nec etiã gr̃a q̃ ẽm
eos est necessaria ad gloriã: adhuc esset sepabilis a
beato: sicut accidens absolutum a substantia. et ita
non saluatur q beatus necessario maneat beatus.

Ꝯ.2.opi. ¶ Cõtra scdam opinionẽ nõ videt̃ q ppe-
tuitas btitudinis ɔueniat ex hoc
q volũtas necessario fruat̃ obiecto btifico clare vi
so. ¶ Tũ q2 si volũtas sit causa effectiua fruitiõis:
videt̃ q libere et libertate ɔtradictiõis et p ɔ̃ñ vi-
det̃ q possit absolute loq̃ndo nõ frui. ¶ Tum q2 si
de9 sit cã totalis et ĩmediata fruitiõis: põt ip̄aʒ non
causare vel ɔseruare absolute loq̃ndo: etiã dato q
nõ sit totalis causa nec ĩmediata: sʒ ɔcurrat cũ ip̄o
volũtas. põt eñi nõ cooperari volũtati. et sic volun
tas nõ fruet̃. ¶ Tum q2 similiter ex pte visionis si
talis visio sit a vidẽte: voluntas põt non copulare
potẽtiã cũ obiecto et ita non esse visio. ¶ Tum q2
siue sit a vidente siue non est tñ a deo contingẽter et
libere et non necessario: sicut patet. Nec reddit̃ cau
sa perpetuitatis ipsius visionis. ideo et c̃.

Ꝯ.3.opi. ¶ Contra tertiã opinionẽ de habitib9 de-
terminãtib9 vel eñi habitus illi
sunt cause actuũ vel nõ. Si nõ: tũc nõ sunt cause p-
petuitatis actuũ. Si sunt cause: tũc sunt cause secũ
darie respectu potẽtiaꝝ. sʒ causa scdaria nõ deter-
minat p̄mã. Cũ igit̃ volũtas ex se nõ sit determina-
ta ad fruẽdũ necessario obiecto btifico clare viso. si
cut etiã dicũt isti: videt̃ q nec habit9 ad hoc deter-
minet eã. ¶ Scdo sic. Si habit9 charitatis perfecte
determinat volũtatẽ ad fruẽdũ necessario cũ beata
virgo habuerit in via pfectiorẽ habitũ charitatis
q̃ȝ multi scĩ in patria: videt̃ q fuerit impeccabilis
et necessario frueretur deo: et nõ posset nõ frui ip̄o
etiã in via. hoc aũt est falsũ. ergo et c̃. Dices: q nõ seq̃t̃
illud q2 in via nõ p̄sentabat̃ ei obiectũ diuinũ cla-
re p visionẽ: sicut fit in patria. Cõtra sicut lumẽ de
terminat intellectũ: sic charitas volũtatẽ: sed si in
via habuisset lumẽ: fuisset determinata ad vidẽdũ
necessario. ergo silr̃ de charitate: vt videt̃. ¶ Tertio
etiã. q2 habit9 nõ põt sic determinare: qn oporteat
deum cooperari et coagere ad operationem siue vi
sionem siue fruitionem. et planum est: q contingen-
ter cooperatur: et coagit. quare et c̃. sic igitur neutra
illarum opinionum sufficiens est: vt videtur.

¶ Ad primum motiuũ p̄me opinionis di- Ad rões
co: q nec intelligẽtia nec 1.opi.
celũ nec aliq̃ forma creata est formalit̃ necesse esse
nec ex hoc ppetua: sʒ oĩa creata sũt simplicit̃ ɔtigẽ-
tia ex se possibilia eẽ vel nõ eẽ: sʒ aliq̃ sunt incorru-
ptibilia sicut intelligẽtia et celũ: q̃ tñ ɔtigent a deo
p̄ducunt̃: et etiã ɔseruant̃: et nõ min9 ɔtigent q̃ȝ cor-
ruptibilia. ¶ Ad scdm dico breuit̃: q nullã formã
tollit a suo susceptiuo p̄uationẽ alterius forme: ad
quã subiectũ ẽm se est in potẽtia. nec p ɔ̃ñs potẽtia-
litatẽ ad talẽ formã. Impossibile est ei q subiectũ
carẽs aliq̃ forma: ad quã est ĩ potẽtia: nõ sit sub pri
uatiõe ei9: et q nõ maneat sub tali p̄uatiõe ĩ donec
habeat talẽ formã actu sibi inexñtẽ. nec p aliquam
aliã formã p̃t tolli p̄uatio alicui9 forme: nisi p ip̄sã-
met formã tali p̄uationi formalit̃ oppositã. vñ ni-
hil valet exẽplũ de forma celi. nõ eñi celũ p hoc est
incorruptibile: sʒ est exẽplũ simplicit̃ falsuʒ: sicut di
ciũ est in scdo. Vñ et de btitudĩe dico q nõ tollit a
subiecto suo potẽtialitatẽ ad aliquẽ aliũ actũ sibi
formalit̃ incõpossibilẽ: si sit dare actũ talẽ. nec tollit
possibilitatẽ p̄uatiõis sibi opposite in subiecto suo.
Nã dicis q est pfectio vltimata. Dico q vel põt
intelligi vltimata ẽm pfectionẽ. et sic ẽ vltimata in-
ter pfectiões q̃ sunt de facto. vel ẽm durationẽ. sic
q post eam nec possit succedere in subiecto alia nec
priuatio eiusdẽ: et hoc absolute loq̃ndo. et sic nõ est
perfectio vltimata: sicut pʒ. ¶ Ad aliũ dico q nõ
oẽ sic se hẽ p oĩa finẽ vltimũ intrinsecũ sicut extri-
secũ. Finis eñi vltim9 extrinsec9 q̃ est ip̄e de9: vn9
est: nec põt esse aliquis alius. vnde ad aliquẽ alium
nõ est aliquis appetit9. Similiter etiam finis vlti-
mus extrinsecus infinite bonitatis et perfectionis
est eminenter seu perfectionaliter continens boni-
tates omniũ finium aliorum. et ideo in ipso sufficiẽ-
ter beatificatur creatura et quietatur: et propter il-
lum beatã est et nõ propter alios fines beatior. ita
q tollit sufficienter indigentiam omniũ aliorum fi-
nium in ratione obiectorũ. sic autẽ non est finis in-
trinsecus formaliter infinitum continens eminẽter
vel perfectionaliter oẽm actum possibilẽ inesse po-
tentie cui inest et priuationẽ cuiuslibet alteri9 actus.
immo etiã dato q eminẽter vel perfectionaliter cõ-
tineret oẽm alium actum: adhuc nõ tolleret p̄uatio-
nem nec potentialitatẽ ad quẽlibet aliũ actum. q2
priuatio nõ tollitur nec etiam potentialitas: nisi p
hoc q habetur actus ille formaliter: cui opponitur

formaliter ⁊ precise talis priuatio: ⁊ ꝙ̃tum ad hoc dissimile est de fine extrinseco ⁊ intrinseco: si esset etiam talis vt fines alios vel actus contineret perfectionaliter vel eminenter ꝙ scȝ in sola siue vnico extrinseco potentia quietaꝛ perfecte: ⁊ ipse tollit a potẽtia omnẽ indigẽtiam alterius finis in rõne obiecti. nõ sic autem finis intrinsecus tolleret potẽtialitatem ad alios actus nec priuationẽ. ❡ Ad quartum dico ꝙ absolute loquendo possibile est beatitudinem creature anihilari manente creatura ipsa. ⁊ sic creaturam beatam in sensu diuisionis miseram fieri. quare ⁊c. Uerum est tamen ꝙ de potentia ordinata quam nunc tenemus non est hoc possibile: nec fiet ineternum.

Ad motiua. 2. opinionis. ❡ **Ad motiuum secũde** opinionis dico ꝙ argumẽtum nõ cõcludit quin voluntas possit nõ frui vel non velle ex hoc ꝙ in obiecto beatificato clare viso nõ inuenitur aliqua ratio mali: licet forte concludat ꝙ voluntas nõ possit ipsum nolle vel odire seu detestari. qꝛ isti actus positiui sunt respectu mali. nõ velle autem vel nõ frui nõ dicit actum aliquẽ circa malum: sed negationẽ actus vel cessationẽ q̃ põt esse ita circa bonũ sicut etiam circa malum.

Ad motiua. 3. opi. ❡ **Ad motiuum tertie** opinionis dico: ꝙ perfectio habitꝰ hoc nõ habet: vt habitus determinet vel necessitet ipsam: sicut nec causa secũda necessitat primã: sed potiꝰ ecõuerso. dato etiã ꝙ habitus sit causa actꝰ. vtitur enĩ potẽtia habitu ipso vt causa secunda sibi subordinata: ⁊ non necessitatur ab eo vt videtur.

Opinio doctoris ❡ **Quãtum ergo ad p̄sentẽ** articulũ dico aliqua per ordinẽ. Primo ꝙ lȝ beatitudo sit ꝑpetua defacto: ⁊ beatus nũꝙ̃ casurus sit a b(ea)titudine: ⁊ sit cõfirmatꝰ: hoc tñ nõ est ex aliquo intrinseco beati nec ex aliquo sibi formaliꝛ inexꝛte siue ex habitu siue ex quocũqȝ alio. Nã q̇cq̇d formaliter sibi poniꝛ inesse ⁊ accidẽtaliter: qð spectat ad propositũ: totũ sibi inest ꝯtingẽter: ⁊ põt absolute loquẽdo simpliciꝛ nõ inesse. ⁊ per ꝯñs põt beatꝰ in sensu diuisionis beatꝰ nõ esse. ita ꝙ nulla causa per se positiua est in beato huiꝰ ꝑpetuitatis vel confirmatiõis in beato. ❡ Scðo dico: ꝙ b(ea)titudo ꝑpetuatur a volũtate dei ꝑpetuo cõseruãte beatitudinem ẜm statum legis sue: qua sic ordinauit: vt perpetuo beatitudinẽ in beato cõseruaret: ⁊ sic beatũ in suo statu beatitudinis ꝯfirmaret: ⁊ per ꝯñs ꝙ beatus nunꝙ̃ peccaret: sed semꝑ pro suo ꝑpetuo deũ super se ⁊ suꝑ omnia fruẽdo ipso diligeret. ❡ Tertio dico: ꝙ si actꝰ fruitionis beatificꝰ sit a volũtate effectiue. sicut dicunt aliqui: ⁊ cum hoc respectu talis actus habeat libertatẽ cõtradictionis sicut dicũt: et ad talẽ actum teneatur: ⁊ sit obligata presupposita visione: difficile est saluare immo forte impossibile est vitare: ꝙ voluntas non possit imediate peccare: ⁊ habeat potentiam immediatam ⁊ proximã peccandi saltem peccato omissionis. qꝛ immediate potest suspendere talẽ actum vel saltẽ nõ cooperari ꝙ̃tum est ex seipso in deo ad talẽ actũ debitũ ratione libertatis sue ingenite: per quã sic vult ꝙ põt

Correlarium. nõ velle vel saltẽ ad volitionẽ nõ coagere. ❡ Ex q̃ pȝ: ꝙ nõ valet illa preuentio: quã ponũt aliqui fieri a deo ne voluntas possit peccare determinãdo ꝙ sꝑ cõseruabit actum beatificum in voluntate / etiam si volũtas ꝙ̃tum esset ex parte sua suspẽderet: vel ad talem actum nõ coageret. Nõ enĩ vitatur peccatũ voluntatis. Si enĩ deus actum totaliter causaret ⁊ cõseruaret. voluntas tñ coagere teneretur. ⁊ si non coageret: peccaret saltem peccato omissionis. Et ideo illis tribus suppositis non video possibilitatẽ confirmationis in voluntate: quin ipsa sit peccabilis saltẽ peccato omissionis. De peccato vero commissionis bene patet ꝙ nõ est peccabilis potẽtia ꝓxima ꝓ tanto. qꝛ deus sic ordinauit ꝙ nõ influet sibi ad aliquẽ actum positiuũ substractum pctõ. ⁊ sic non est in potentia proxima ad peccãdum pctõ cõmissionis. qꝛ nec cõcurrit nec concurrere potest ẜm potentiam ordinatam diuina influentia cooperãs ad actũ positiuum substractum. est tñ bene in potẽtia remota ad peccandum. ❡ Quarto dico ꝙ oportet aliter saluare ꝯfirmationẽ voluntatis: ne possit ẜm potentiam proximã peccare peccato omissiõis. qꝛ ad peccãdum peccato omissionis: nec requiritur influentia dei aliqua. qꝛ non consistit in actu positiuo tale peccatum. ⁊ per ꝯñs nec substractio influẽtie impedit ne potentia possit peccare tali peccato. Et ideo dico ꝙ si volũtas sit actiua respectu actus fruitionis: oportet dicere ꝙ pro tãto est impeccabilis pctõ omissionis suspendendo talẽ actum. vel qꝛ ad talẽ actũ nõ habet libertatẽ ꝯtradictiõis: sȝ obiecto presentato per visionẽ clarã habet libertatẽ determinationis ad ipsum: ita ꝙ non potest talem actum suspendere: vel ad ipsum nõ cooperari stãte visione: ad quam necessitatur intellectus in patria. et ita nõ potest talẽ actum omittere. Uel etiã qꝛ et si possit talem actum suspendere: vel saltẽ ad ipsum nõ cooperari ipsi deo totaliter agenti talem actum et supplenti vicem eius: si desistat voluntas a coagendo: non tamen potest peccare. quia ad talẽ actũ non tenetur: nec est debitrix talis actus. ⁊ ita si non coagit ad talem actum: non peccat. ⁊ potest intelligi beata hoc non obstante: ⁊ beatitudo perpetuari a diuina voluntate. ❡ Quinto dico ꝙ si voluntas non sit actiua: nec possit deo coagere ad talẽ actuȝ fruitionis beatificum: sicut magis puto ⁊ amplius dicam infra: ꝙ facilius saluari potest impeccabilitas voluntatis loquendo de peccato omissionis. Nam nec talem actum potest suspendere: nec actionem suam ad talem actum. quia nullam potest habere. Et ita dato ꝙ si talem actum nõ agat: non tamen imputari debet in peccatũ. quia non est in sua potestate. et tunc talis actus beatificus non cadit sub precepto in se ⁊ quantum ad substantiam talis actus. patet ergo ꝙ voluntas impeccabilis est peccato commissionis propter causam supradictam. Similiter etiam peccato omissionis. quia peccatũ omissionis nõ potest accipi in ea nisi respectu actꝰ talis: puta fruitionis beatifice. modo respectu eius non potest accipi in voluntate peccabilitas vel peccatum omissionis. quia nullo modo est in sua potestate: sed tantum in potestate dei creantis continuantis et conseruantis ipsum perpetuo in ipsa voluntate se habente pure passiue ad ipsum. ❡ Sexto dico: ꝙ de ratione quiditatiua beatitudinis non est Ro. hec. perpetuitas seu duratio perpetua in infinitum a parte post. Nam talis perpetuitas non potest dici nisi euum talis actus. Non enim talis actus tempore mensuratur per se: quia non est motus

nec eternitate etiã mensuratur quicquid dicat vn⁹ doctor. quia non est deus. sed euo mensuratur suo mõ sicut celũ vel angelus vel q̃libet creatũ permanens. Euum aũt sicut apparuit in scdo: ita põt coexistere instanti temporis vel vni parti temporis sicut de omnibus partibus succedentibus. ita q̃ de ratione eui nec euiterni est: q̃ duret semper: vel sit a parte post: licet durare possit. Et ideo dico q̃ talis perpetuitas prout distinguitur ab eo cui conuenit aliquo modo extra intellectum nõ dicit nisi negationem desitionis esse vel durare: que quidem negatio inest ꝛ conuenit euiterno puta celo vel angelo vel etiam beatitudini a deo conseruante talia in esse. Negatio autem nõ est de cõceptu quiditatiuo alicuius positiui: sicut patet. hoc autem magis patet in materia de euo in secundo. ¶ Septimo dicit q̃ perpetuitas durationis vel durare perpetuo accipiendo beatitudinẽ vno modo est de ratione beatitudinis ſm vnum doctorem. Accipiendo eñ beatitudinem prout dicit summam perfectionem intẽsiue loquendo ꝛ cum hoc extensiue sic est de ratione beatitudis. ꝛ sic de ea cõmuniter loquũtur sancti ꝛ doctores: sicut dicit licet de ratione beatitudinis non sit: si accipiatur beatitudo pro vltima ꝛ optima perfectione beati intensiue tantũ loquendo. ꝛ p̃mo modo accipiendo beatitudinem: beatitudo non dicit aliquid per se vnum: sed dicit aliquid positiuũ ꝛ negationem supradictam: que nõ constituũt aliq̃d per se vnum. ¶ Videtur tñ mihi q̃ beatitudo absolute ꝛ quãtum est ex ratione sua: nõ dicit nisi aliquid positiuum cui accidit talis negatio: ꝛ cõuenit tantum ex ordinatione diuina: qua sic ordinauit q̃ tale positiuũ nunq̃ desinet: nec a tali positiuo vnq̃ decidet beat⁹. vtrũ aũt merita hoc exigant scilicet q̃ premium vel beatitudo sit ꝑpetua vel perpetuo cõseruetur: dubiũ est. ꝛ puto q̃ nõ: licet de⁹ hoc ordinauit ex ꝯdecentia ꝛ liberalitate sue bonitatis: qua remunerat semꝑ vltra cõdignum: licet demeritum ꝛ culpa mortalis malorũ exigat perpetuitatẽ in pena eorũ procedẽdo dico ſm rigorem iusticie. vnde ꝛ deus perpetuo puniẽdo non punit vltra cõdignum: sed citra post quantum ad intensionem pene saltem: sꝫ nõ quantũ ad extensionẽ. Ex quo patꝫ q̃ nõ est simile de perpetuitate beatitudinis ꝛ miserie damnatorũ q̃tum ad suum perpetuari cõparando ad exigentiam meritorum vel demeritorum: licet bene sit simile quantum ad hoc q̃ perpetuari non est de ratione quiditatiua earũ: sed concomitatur ambas.

Securitas an ď rõe btitudinis.

¶ Quantum ad secundũ articulum

questionis de securitate est vidẽdum quõ ad beatitudinẽ pertineat. Circa hoc aũt est aduertendum q̃ securitas videtur esse passio opposita timori pertinẽs ad appetitum sicut timor. Timor est de malo infligendo: vel de continuando malum inflictum: vel de bono amittendo seu amissione boni futura: que est quoddam malum: ꝛ pertinet ad appetitum. et talem timorem precedit apprehensio talis mali. ꝛ hoc siue in parte sensitiua: si sit timor pertinens ad appetitum sensitiuum: vel in intellectu: si sit timor pertinens ad voluntatem seu ad appetitũ intellectiuuꝫ. Et sic etiã dico q̃ securitas est passio pertinens ad appetitum presupponens apprehẽsionem alicuius boni continuandi vel conferendi vel mali auferendi seu non infligendi. ¶ Ex quibus patet q̃ non idem sunt dubitatio ꝛ timor: nec certitudo que opponitur dubitationi est eadem cum securitate. Nam dubitatio ad apprehensiuam pertinet: et precipue ad intellectum. Timere vero vel timor ad appetitum. Similiter etiã certitudo ad apprehensiuam pertinet: sed securitas ad appetitum.

Securitas quid.

¶ Ad propositum dico primo q̃ securitas in proposito que scilicet habetur a beatis: dicit passionem in voluntate beati oppositam timori precedente vel presupposita in intellectu certitudine noticie de bono glorie seu btitudinis ꝯtinuando a deo certitudine dico habita non per rõnẽ naturalẽ nec in verbo: sed per reuelationem specialem factã ipsi beato a deo. Cum enim talis certitudo sit de futuro contingẽte ex mera libertate diuine voluntatis dependente. Dico: q̃ nõ potest haberi certitudo de hoc ꝑ rationẽ naturalem. nec etiã rep̃sentatur per verbum. vt puto. et magis tactum est hoc in tertio. sed habetur de diuina reuelatione in ꝓprio genere certificante intellectum sicut suo modo certificabatur intellectus prophetarum de futuris contingentibus reuelatis. ¶ Secundo dico: q̃ securitas talis non est de essentia nec de ratione beatitudinis intrinseca. hoc patet primo. quia non respicit deũ pro obiecto per se ꝛ immediato: sed magis respicit beatitudinem continuandam pro obiecto vel cõtinuationem beatitudinis create. Secũdo. quia sequitur ordine nature totam beatitudinem ꝛ perfectam: sicut passio est naturaliter posterior obiecto suo circa quod est. Tertio. quia nec ꝑpetuitas de qua est ista securitas: pertinet ad rationem vel essentiã beatitudinis: sicut dictum est supra. ergo nec multofortius ista securitas. quare ꝛc̃. ¶ Per easdem rationes potest probari: q̃ certitudo vel noticia certa se tenens ex parte intellectus non pertinet ad essentiam vel rationem beatitudinis. Intellect⁹ est eñ noticia reflexa super actum visionis continuandũ: et non tendit immediate in deum sicut in obiectum sicut patet. ¶ Additur autem vna ratio de securitate: q̃ ipsa pertineat ad appetitum irascibilem sicut ꝛ timor. beatitudo vero ad concupiscibilem. ergo non est de ratione beatitudinis. non curo multum de ista ratione ¶ Tertio dico quãtum ad presentem articulum: q̃ ista certitudo vel noticia certa in intellectu et ista securitas in voluntate concomitantur beatitudinem ꝛ scdm̃ durationem: licet sint posteriores scdm̃ naturam. Qr autem concomitentur: hoc est ex diuina ordinatione: que sic liberaliter ordinauit. licet beatitudo simpliciter et totaliter sine istis posset esse. ¶ Posset enim fieri absolute q̃ aliquis videret diuinam essentiam: et frueretur ea. ꝛ tamen non esset certus in intellectu nec securus in voluntate semper sic fore nec etiam dubitaret vel timeret de opposito. et tamen esset beatus. Hec de secundo articulo principali.

Certitudo an de rõe btitudinis.

De tẽtione .1. opi.

¶ Quantum ad tertium articulum

de tentione dicit vnus doctor: q̃ tentio potest accipi quadrupliciter. Vno modo pro habituali mansione vel etiam actuali presentatione obiecti beatifici apud memoriam: siue talis presentatio fiat per habitum siue per speciem siue per ipsũmet obiectum illabens vel presentialiter assistens vel insistens ſm suam veram ꝛ realem existentiam.

¶ Secūdo modo potest accipi ꝓ actuali visiōe obiecti ipsius: ⁊ sic intellect⁹ dr̄ tenere obiectū. Primo autē modo memoria dr̄ ipsum tenere. ¶ Tertio modo pōt accipi tētio pro amore cōcupiscentie respectu boni presentis: qui quidē amor vel actus amoris succedit spei virtuti vel actui eius. qui est desiderare bonum absens. ⁊ hoc modo ad voluntatē pertinet ſm partē ɔcupiscibilē magis. ¶ Quarto modo pōt accipi ꝓ quadā passiōe cōsequente in voluntate ⁊ succedēte spei passioni: ⁊ isto modo ptinet ad voluntatē ſm partē irascibilē: sicut passio que dr̄ spes. ¶ Secundo dicit ꝙ tentio accepta primo modo ad essentiā beatitudinis nō ptinet: sed est naturaliter prior tota beatitudine. qr prius naturaliter obiectū presens est memorie: q̄ sit aliqs act⁹: in quo ponitur beatitudo. Tertio modo etiā cū sit amor cōcupiscētie ad essentiā beatitudinis nō pertinet: sicut ꝓbatū est supra ſm eū. Quarto mō etiā nō ptinet ad essentiā beatitudinis: sicut nec passio aliqua. Similiter etiā qr beatitudo ad irascibilē nō pertinet. Similiter etiā qr tentio tertio mō ⁊ quarto est simpliciter posterior btitudine quare ⁊c̄. Secūdo mō oportet ꝙ pertineāt ad beatitudinē sicut et visio ipsa. Nisi forte diceret ꝙ beatitudo essētialiter nō cōsistit in visiōe: sed tantū in actu fruitiuo volūtatis: cui preui⁹ est actus visionis. Ad qd̄ etiā videtur declinare. Nam dicit ꝙ tentio nullo predictorum quattuor modorum essentialiter ad beatitudinem pertinet.

Opinio doctoris ¶ Sed ista nō intelligo oīa esse vera. videtur enim mihi ꝙ tentio nō possit accipi nisi tripliciter. Uno modo pro habituali mansione obiecti apud memoriā seu etiā presentatione eiusdem. Et sic dico bene ꝙ tentio ad essentiam beatitudinis nō pertinet: sed est aliquid ꝑuiū sicut dicūt alij ⁊ bene. ¶ Scd̄o modo pōt accipi ꝓ
Tentio triplex. actuali visione obiecti. Et isto mō dicim⁹ ꝙ obiectū tenetur in acie intelligētie nō in memoria sicut prius. ¶ Tertio mō pro actuali ⁊ ꝑfecta dilectiōe vel fruitione obiecti iam visi. Et hoc mō etiā dr̄ ꝙ obiectū tenet̄ in cōplacētia. Et istis duob⁹ modis pertinet tētio ad essentiā btitudinis: sicut ⁊ visio ⁊ fruitio: cū quib⁹ est idē. ⁊ scd̄o mō pertinet ad intellectū. tertio mō ad voluntatē vt cōcupiscibilis est etiā. Nec oportet ꝓpter hoc ꝙ sit amor cōcupiscentie. Nā ad voluntatē vt cōcupiscibilis est: non solū pertinet amor cōcupiscētie: sed etiā bene amor amicitie. Nō video ꝙ obiectū pluribus modis teneat̄. nisi forte dicat̄ ꝙ imo tenet̄ ⁊ actuali amore cōcupiscētie quē habet volūtas in patria quo diligit deū presentē sibi: ⁊ etiā dilectione ipsa qua volūtas in ipso obiecto beatifico ⁊ de ipso delectatur. et sic tenet ipsum vt summe delectabile. Et ita tētio pōt dici quinq̧ modis. ¶ Secūdū vero duos vltimos modos pōt dici quō ad beatitudinē ptineat vel nō: sicut dictū est in ꝓcedētib⁹ de amore illo cōcupiscētie ⁊ delectatiōe. nec est mō repetēdum. Et puto ꝙ tentio prout dicitur esse tertia dos distincta contra visionē ⁊ fruitionem: accipitur pro delectatione q̄ versatur circa obiectum beatificum ⁊ est de ipso et in ipso ſm seipsum non retorquēdo vel recuruādo voluntatē ad seipsam. Alij tñ forte dicerent ꝙ accipitur primo modo pro presentatiōe obiecti ad verificādū: vel quarto modo pro amore concupiscentie qua diligit deum vt bonum sibi vel quo diligit deum bonum sibi. Quia tamē male experimur istū non curo: quicunq̧ modus discendi teneatur. Hec de tertio articulo principali.

¶ Ad primum pricipale de Augustino dico: ꝙ Augustin⁹ nō intelligit: ꝙ de rōne btitudinis q̄tum ad ꝑfectionē essentialē sit beatū esse certissimū de semꝑ stādo sic: sed intelligit: ꝙ hoc est de perfectiōe accidētali. et ita beatissimū est nō essentialit̄ sed accidētalit̄ presupposita btitudine essentialiter. ¶ Ad scd̄m pꝫ ex his: q̄ dicta sunt in corpe q̄stionis ad vnū argumentū quō non oportet dato ꝙ btitudo sit ꝑfectio vltimata: ꝙ absolute loq̄ndo nō possit deficere vel alia perfectio sibi succedere vel etiā negatio seu ꝓuatio eius in subiecto suo. ¶ Ad tertiū dico: ꝙ Aristoteles simplicit̄ ignorauit verā hoīs felicitatē quā fideles expectāt: nec ad ipsam vllo mō potuit pertingere ex sensibilib⁹. qr ad hoc sensibilia nō ꝑñt ꝑducere. Et ita loquendo de felicitate quā posuit ꝓ statu presentis mortalitatis: qr felicitatē alteri⁹ vite ignorauit: dico ꝙ licet posuerit eā in vita perfecta: oportuit ꝙ poneret eā amissibilem ⁊ nō ꝑpetuam. ¶ Qñ dicis: ꝙ tunc beat⁹ vel felix posset fieri miser: qd̄ ipē reputat ꝓ incōuenienti. dico: ꝙ ipē hꝫ ponere sustinēdo libertatē voluntatis: ⁊ ꝙ hō sit dn̄s actuū suoꝝ: ꝙ felix illa felicitate quā posuit. possit fieri miser: ⁊ decidere a statu vite ꝑfecte ⁊ ꝑ ɔñs a statu btitudis. ¶ Si aūt diceret ꝙ nō nisi ꝑ mortē tunc felix nō fieret miser: qr nec maneret in esse: ita ꝙ post mortē nō est felix neq̧ miser. sꝫ btitudinē illā verā quā expectam⁹ ⁊ cognoscim⁹ ꝑ fidē: si agnouisset: dico ꝙ ipam posuisset ꝑpetuā: nō tñ posuissꝫ necessario ꝑpetuitatē eē de rōne btitudis: sꝫ possibilē cessare volūtate diuina libere ⁊ ɔtingēter ɔseruāte ipsam: lꝫ sic ordinauerit de facto q̄ nūq̄ cessabit. Et tūc qñ dicis ꝙ beat⁹ absolute loq̄ndo posset fieri miser. dico ꝙ nō est incōueniēs de potētia absoluta ex ꝑte dei: ⁊ de potētia remota ex ꝑte bti loquēdo in sensu diuisionis sicut etiā ⁊ de posse peccare. ¶ Et si dicat Augu. in enchyridion ꝙ aīa nr̄a nolle iniq̄tatē sꝑ habitura est: sicut nolle infelicitatē quā nō pōt velle: sicut ibidē dicit. hoc intelligendū est de īpossibilitate ſm potētiā ꝓximā nō remotā: sicut de nō posse peccare dictū est supra.

Ad arg. principalia.

¶ Distinctionis. xlix.
Questio Quinta.

Quinto q̄ro btrū creatura rōnalis vel itellectualis nālit̄er sit capax btitudinis: sic ꝙ ad eā ex puris nālibus possit attigere. ¶ Uidetur ꝙ sic. Natura talꝫ ex suis nālibus est ad ymaginē dei. sed ſm August. eo ipso qd̄ est ad ymginē capax dei est ⁊ particeps ei⁹ esse potest. Et hoc nō est aliud q̄ esse beatū. g̃ ⁊c̄. ¶ Secundo omni potentie passiue naturali correspondet in natura aliqua potentia actiua naturalis: vt videtur: sed in natura intellectuali vel rationali creata est potentia passiua naturalis ad receptionē beatitudinis vt videt̄. qr si nō: tunc in nulla natura creata est talis potentia: nec pōt etiā haberi ꝑ aliquā naturā creatā suꝑadditā. g̃ etiā est in potentia actiua

naturali:ita q ad beatitudinē attigere pōt ex suis
naturalibus. ¶ Tertio sic. sensus nō ordinatur in
aliquā perfectionē cuius nō sit naturaliter capax: τ
ad quam nō possit attingere ex naturalibus. patet.
2. celi. Et etiā simile dicit Phūs in scdo de celo: q si na-
tura dedisset stellis motum: dedisset eis organa ad
motum: quibus possent moueri τ attigere motum.
Cum igiť natura rationalis vel intellectualis non
sit minus nobilis τ perfecta q̄ sensus: τ ipsa sit or-
dinata quoquo mō ad beatitudinē: videtur q na-
turaliter sit ei᷒ capax τ ad ipsam naturaliter possit
attingere. ¶ Quarto sic. aut natura est capax bea
titudinis ad ipsam potest attingere ex puris natu
ralib᷒: aut per aliquid superadditum: sicut per habi
tum aliquē supernaturalē vel hmōi: sed nō per ali
quē habitū superadditum. q2 habitus nō est princi
piū operādi. Tunc em̄ esset potētia actiua vel passi
ua. Similiter etiam tūc maneret eadem questio de
illo habitu. ergo τc̄.

Ad ro. 6 ¶ Cōtra ad Romanos. vj. gratia dei vita
eterna. Et patet q maior error est
dicere q homo ad gloriā possit attingere q̄ error
pelagij: qui hoc ponebat de gratia: quare τc̄.

¶ In ista questiōe sic ꝓcedā.

¶ Primo inquirā vtrū creatura rationalis vel in
tellectualis sit capax btitudis naturaliť subiectiue
dico vel receptiue. ¶ Scdo inquirā vtrū ex puris
naturalib᷒ cū influentia generali ipsius dei possit
attingere ad beatitudinē actiue vel effectiue: τ vtrū
sit causa effectiua beatitudinis sue. ¶ Tertio inqui-
ram specialiter de homine: vtrū sit capax beatitudi
nis pro statu presentis vite mortalis vel corrupti-
bilis. ¶ Ultimo ad rationes.

Creatu-ra rōnalis vel itelle ctualiς an sit nāliť capax be atitudis τc̄. 1. opi. ¶ Quātum ad pꝛimū articulū est vna opinio:
q licet natura vel creatura rōnalis seu intellectua
lis sm̄ suam potentiā sit capax btitudis subiectiue
vel receptiue: nō tn̄ imediate nec oīno naturaliter
sic q naturalia sufficiant: sed mediātibus aliquib᷒
formis supnālib᷒ vel aliq̄ forma supernaturali qua
vel quibus potētia vel potētie eleuātur τ disponū
tur supernaturaliter ad recipiendū ipsum actū bea
titudinis. τ talis forma vel dispositio supnaturalis
vocatur lumen in intellectu τ charitas in volūtate
sm̄ ponētes beatitudinē ꝯsistere in actu volūtatis.

Rōes. 1. opionis. ¶ Ad hoc adducunť alique rōnes. Prima est ista.
ad hoc vt intellectus videat deū per essentiā τ bea
tifice: oportet q essentia diuina vniať sibi tanq̄ for
ma intellectualis: vt pz. per hoc em̄ habet esse noti
cia alicui᷒ obiecti: q obiectum vnitur potētie sic q
fit vnū aliquo mō ex ipsis tanq̄ ex actu τ potentia
vel quasi ex materia τ forma. sed essentia diuina nō
pōt vniri intellectui nisi disposito per formā supna
turalē. q2 cum ipsa sit forma simpliciter supnatura-
lis: oportet q dispositio imediata τ ꝓxima ad ip-
sam vel ad talē vnionē sit supnaturalis. Et sit em̄ ta-
lis dispositio quasi potētia imediata ad essētiā diui
nā: vt ad actū. Potētia aūt τ actus sunt eiusdē ge
neris. vnde τ quodlibet genus diuidūt: sicut dr. iij.
3. phisic. phisicoꝝ. vnde τ si act᷒ est supnaturalis oportet q
imediata dispositio attingēdi ad ipsum sit supnatu
ralis. ergo in intellectu necessario est ponenda for-
ma supnaturalis dispositiua. Et illa non potest di
ci nisi lumen: vt videtur. q2 illi qui posuit istam ra

tionem negant speciem in prima. quare τc̄. ¶ Se-
cūda ratio est ista. Ex hoc contingit cognitio q co
gnitum est in cognoscente per modū cognoscētis.
τ per ꝯñs cognitio naturalis qū cognitum est in co
gnoscēte sm̄ suum modum essendi naturalem. sed
essentia diuina non potest esse in intellectu creato
sm̄ suum modū essendi naturalē: sed necessario ex-
cedit modum essendi naturalē intellect᷒. q2 ipsa est
suum esse: qđ nulli creature competit q̄ modus co-
gnoscēdi eam vt obiectum beatificum nō est natu-
ralis: sed supnaturalis. ¶ Tertia ratio alteri᷒ do
ctoris. Illud obiectū nō pōt naturaliter cognosci
a cognoscēte: qđ nō potest esse in eo per modum co
gnoscendi: qui cōpetit creature vel cognitioni crea
te. sed sic est de obiecto diuino respectu intellectus
creati. q2 modus cognoscēdi creature est per ꝓpriā
speciem obiecti qua informať. Essentia aūt diuina
nō habet speciem aliquā: qua sic informeť intelle-
ctus. Nō em̄ est representabilis per speciē ꝑfectā
cū distet in infinitū ab ipsa τ species nō sit nisi simi
litudo deficiēs τ analoga ipsius obiecti si ponať τ
nullo mō vniuoca: nec specie nec genere. ergo τc̄.
¶ Quarta ratio. Obiectū cognoscibile a quacū-
q virtute finita naturaliter requirit determinatā
q̄titatem mollis vel virtutis sm̄ aliquā ꝓportio-
nē ad ipsam virtutē cognoscentem. obiecti em̄ ad
potētiā est determinata proportio: vt videť. vnde
et Phūs in de sensu τ sensato dicit q decima mil Phūs.
lesima pars milij fallit visum. sed diuina essētia nō
habet determinatā quātitatē virtutis vel ꝑfectio-
nis respectu intellectus creati. q2 infinite virtutis
et perfectionis τ multomagis proportionate pro-
portionatur decima millesime milij nostro visui. q2
distat finite a toto milio vel parte milij perceptibi
li q̄ essentia diuina in infinitum distans a quocun-
q creato proportionetur nostro intellectui. Uisus
enim posset crescere: τ dato q non in infinitum: et
habere proportionē illi decime millesime. Intelle
ctus aūt noster dato q cresceret in infinitum nullā
haberet proportionem ad diuinam essentiā. q̄ τc̄.
¶ Hec est opinio cum suis motiuis: que ponit q
necessaria est aliqua forma supernaturalis preuia
in potentia receptiua beatitudinis: puta lumen vel
aliquid tale: ita q potētia ex seipsa immediate non
est receptiua eius naturaliter.

¶ Sed quantum ad presentem arti-
culū dico tria ꝑ or- Opinio doctoris
dinē. Primū est q creatura intellectualis vel rōna
lis ex suis naturalib᷒ est in potētia nāli receptiua
ad btitudinē. Scdm̄ est q hoc demōstrari nō pōt ꝑ
rōnē naturalē is hoc nitanť aliq̄ demōstrare. Ter-
tiū est q null᷒ habit᷒ reqriť ad hoc: nec aliqua alia
forma siue nālis siue supnaturalis: q̄ sit ꝑuia: sed ex
meris nālib᷒ est in potentia nāli sufficiēte τ ꝓxima
ad recipiēdum btitudinē. ¶ Primū ꝓbo sic ꝓmo q creatu ra itelle. vel rōna lis ē nāli ter i potē tia rece ptiua ad btitudi nem τc̄.
ꝓbabiliter ꝓcedēdo. illi᷒ est capax naturaliť crea-
tura rōnalis vel intellectualis: in qđ tēdit naturalr
sicut in suā vltimatā ꝑfectionē: is in btitudinē ten-
dit sicut in vltimatā sui ꝑfectionē: sicut dictū est su
pra. q2 hoc noīe btitudis iportať. q̄ τc̄. ¶ Scdo sic
in illud tendit naturaliter creatura rōnalis vel in-
tellectualis: qđ natū est ipsam ꝑficere naturaliter
hoc patet per correspōdētiā ꝑfectionis ad ꝑfectibi
le. sed btitudo est perfectio nālis creature rōnalis
vel intellectualis. nec hoc tollit: q ipsa est forma

supernaturalis: quia ab agente supernaturali. sicut nec ab anima rationali tollitur: quin sit perficiens corpus organicum naturaliter: ꝛ quin ipsum sit naturaliter perfectibile per eam dato: ꝙ sit supernaturaliter a deo per creationem. ergo ꝛc. ¶ Tertio arguitur sic: ꝛ reputatur demonstratio. Omnis potentia habens aliquod obiectum primum ꝛ per se adequatum sibi potest in quodlibet per se contentū sub illo obiecto. patet de visu qui potest in quemlibet colorem sed intellectus habet ens pro per se primo obiecto ꝛ adequato secundum Auicennam. igitur potest in quodlibet contentum per se sub ente. sed deus per se continetur sub ente: cum sit primus ꝛ summum ens igitur intellectus creatus potest ipsum apprehendere. ꝛ tunc vltra perfectibile nunq̄ quietatur nisi optimo ad quod est in potentia. sed intellectus cratus est in potētia ad omne ens ꝛ ad omnem conceptum entis. cōceptus autem dei vniuersalis ꝛ in communi non est optimus. Nec conceptus abstractiuus: sed conceptus dei in particulari ꝛ intuitiuus vel visiuus ipse est optimus ergo intellectus creatus potest in talem conceptum. ꝛ ita potest deum videre: ꝛ est beatitudinis capax.

¶ Quarta ratio quod est perfectionis in inferiori non debet negari a superiori simpliciter perfectiori. sed perfectionis est in visu qui est potentia inferior ꝙ cognoscat optimum obiectum suum: ꝛ sit capax illius actu intuitiuo: qui fertur super rem. in se ergo homo nō debet negari ab intellectu respectu dei. igitur intellectus creatus capax est beatitudinis ꝛ visionis dei: ꝛ naturaliter in ratione receptiui. vt videtur. quare ꝛc. ¶ Secundum probo. s. ꝙ licet hoc sit probabiliter persuasum: hoc tamen demōstrari non potest per rationē naturalem. scilicet ꝙ intellectus creatus p̄cipue human⁹ sit capax talis beatitudinis: quā expectamus puta visionis dei clare.

ꝙ p̄dicta n̄ possūt rōne nāli demonstrari.

¶ Primo sic. Illud nō potest cōcludi per rationem naturalē certam nobis ab homine: ad quod sēsibilia nō possunt ducere vel manuducere: sed omnia sensibilia que experitur homo: vel que experiri potest naturaliter: non potest ad noticiā talis beatitudinis deducere. quia illa negata saluari possūt omnia sensibilia et deducibilia ex ipsis. ergo ꝛc.

¶ Secundo sic. Per rationē naturalem nō potest probari ꝙ homini toti coniuncto ex anima ꝛ corpore conueniat aliquid intelligere nisi in fantasmate sed talis notitia non est visio beatifica: vt patet. Si dicas ꝙ anime sepate conuenit ali⁹ modus intelligendi. dico ꝙ separabilitas anime nō est demōstrata sicut ipsimet dicunt. Et dato ꝙ anima separata sicut ꝛ angelus haberet alium modum intelligēdi: non tamen p̄batum est ꝙ talē modum intelligēdi visiuum vel beatificum. ¶ Tertio sic. Nam sicut dictum est in primo. ratiōe naturali nobis nota nō est demonstratum deum esse. ergo multominus demostratum est vel demōstrabile naturaliter: ꝙ creatura sit capax talis beatitudinis circa ipsum. Ad hoc videtur esse signum ꝙ ad talem beatitudinem homini esse possibilem philosophi nequaq̄ attigerunt. immo nec attingere potuerunt naturaliter: sicut etiam dicunt isti alibi. vnde ꝛ mirabile est ꝙ in hoc sibi (vt videtur) contradicunt.

ad rōnes p̄ dicto opi. doc.

¶ Rationes igitur p̄us adducte non sūt demōstrationes sed sunt solubiles ꝛ faciliter possunt euadi: ꝛ euaderentur ab illis: qui negarent possibilitatem future beatitudinis: quam expectamus. ¶ Ad primam ergo diceretur ꝙ licet beatitudo sit vltimata perfectio creature beatificabilis: non tamen probatum est ꝙ talis beatitudo sed aliqua creature possibilis quecunq̄ vel qualiscunq̄ sit illa: puta qualis poneretur a philosophis. vnde ꝛ licet sit verum de tali beatitudine: non tamē est probatum sed creditum tantum. ¶ Ad secundum eodem modo diceretur ꝙ non est p̄bata talis beatitudo possibilis. ꝛ per consequens nec ꝙ sit perfectiua creature rationalis. Si dicis ꝙ de anima intellectiua probatum est ꝙ sit forma corporis non obstante ꝙ sit ab extra etiam secundum Aristotelem. dico: ꝙ licet primum sit probatum nō tamen secundum scilicet ꝙ ab extrinseco: licet sit p̄babiliter dictum. ¶ Ad tertium diceretur ꝙ posito ꝙ ens sit obiectum per se primo adequatum intellectui creato: ꝛ per consequens ꝙ intellectus creatus possit intelligere deum: qui cōtinetur sub ente: non tamen est probatum: ꝙ istomodo puta visiue ꝛ nude in particulari possit ipsum intelligere sed abstractiue ꝛ imp̄fecte: Quando dicis: ꝙ potentia nō quietatur nisi in optimo sibi possibili. concedo ꝛ diceretur: ꝙ talis conceptus visiuus de deo nō est intellectui humano possibilis: licet sit in natura possibilis puta ipsi deo: qui seipsum perfecte comprehēdit. Aliter diceretur ꝙ nō est demonstratū ens esse obiectum sic adequatum intellectui: sic ꝙ possit immediate ferri in quodlibet ens: sed tantum mediante quiditate rei sensibilis: que est primum obiectū intellectus humani loquendo de primitate originis. Et diceretur ꝙ pro omni statu saltem oppositum non est demonstratum. ¶ Ad quartum qđ est confirmatio huius: si illud argumentum est bonum sequitur ꝙ fantasia: que est superior ꝛ nobilior potētia q̄ visus possit intuitiē cognoscere quodcunq̄ obiectum suum sicut visus. hoc autem patet falsum. Et ideo dico: ꝙ illud qđ est nobilitatum ꝛ perfectius in inferiori: non semper debet attribui superiori vel nobiliori. q̄r aliunde potest inueniri maior nobilitas in superiori frequenter. vnde ꝛ si sit nobilitatum in sensu visus: ꝙ intuitiue cognoscat obiectū suū. maioris tamen nobilitatis est in intellectu ꝙ abstractiue intelligat q̄ sit aliud in sensu. sed ꝙ intuitiue intelligat aliquod obiectum non est demonstratum. ¶ De tertio dicto sum expeditus per illa que dixi in tertio distinctiōe. xiiij. de anima christi: vbi probaui ꝙ non oportuit ponere aliquos habitus. nec aliquam formam primam ad actus beatitudinis: nec in voluntate: nec in intellectu siue speciē siue lumen: siue charitatem. Et vide ibi: quia non est repetendum. Vide. 3. disti. 14.

¶ Ad rationes aliorum dico

ad rōnes 1. opinio

Ad primam ꝙ ad notitiam aliquam ꝛ precipue ad notitiā intuitiuā nō req̄rit̄ ꝙ obiectū informet potētiam: ꝛ fiat vnū ex obiecto ꝛ potētia: sicut ex materia et forma vel potentia ꝛ actu informante: licet bene ad aliquam notitiam abstractiuam intellectus requiratur ꝙ similitudo obiecti informet intellectum: puta species ipsa vel saltē licet ita sit de facto quicq̄d sit necessarium. Notitia autem beatifica intuitiua est. Quando dicitur vltra ꝙ essentia diuina est forma intellectus beati: ꝛ non potest esse forma nisi intellectus dispositi per formam supernaturalem. Di

tō ꝙ essentia diuina nō potest esse forma informās
cum sit prius actus. nec forma inherens intellectui
quia tunc esset accidens. Et tunc dico vltra ꝙ non
requirit dispositionem in subiecto: que sit ratio re-
ceptiui: sicut anima rationalis reqrit: q̄ est forma
informans vel aliqua alia forma naturalis. Et da-
to ꝙ aliquam dispositionem requireret: non tamen
oportet ꝙ supernaturalem. Si enim forma superna
turalis requireret formam supernaturalem pro dis
positione esset ꝓcessus in infinitum necessario. quia
et ipsa dispositio quedā forma est. vnde falsum est
simpliciter ꝙ dispositio ad formam supernaturalē
est forma supernaturalis. Et patet de dispositioni
bus corporis ad animam. Qn̄ dicitur ꝙ potentia
⁊ actus sunt eiusdem generis. dico ꝙ falsum est lo-
quendo de potentia receptiua ⁊ actu eius. Et patȝ
quia potentia receptiua primi accidētis est substā-
tia: et non de genere accidentis. vnde turpiter deci
piuntur de potentia ⁊ actu ꝓut dicunt differētias
entis: ⁊ de potētia ⁊ actu ꝓut dicunt partes entis
Nam primo modo sunt eiusdem generis ⁊ diuidūt
quodlibet genus. Secundo modo nō: nec sic diui-
dunt quodlibet genus. ¶ Ad secundum diceretur
ꝙ cognitum est in cognoscente secundum modum
cognoscentis. quia secundum cognitionem q̄ cōpe
tit cognoscenti et modum cognoscendi naturalem
si sit notitia naturalis. Quando dicis vltra ꝙ essen
tia diuina non potest esse in intellectu creato scd̄m
modum cognoscentis. diceretur ꝙ falsum est. Qn̄
dicis ꝙ non: quia essentia diuina est esse. non autē
creatura aliqua. Dico ꝙ si istud aliquid valet con-
cludit ꝙ nullomodo deus potest cognosci ab intel
lectu creato: nec naturaliter nec sup̄naturaliter qꝛ
nullomodo fit: vt intellectus creatus sit suum esse:
nec ꝑ consequens vt essentia diuina sit in eo secun-
dum suum modum essendi in intellectu creato: qui
non est suum esse. Et ita apparet manifeste ꝙ thꝛu
fa sic arguere. Non enim oportet ꝙ istomodo obie
ctum sit in potentia sicut est in seipso. sed sufficit ꝙ
notitia que est in potentia attingat obiectum ⁊ ter
minetur ad ipsum: licet ipsa notitia sit accidens. et
obiectum sit substantia licet obiectum sit suum esse
et notitia vel intellectus non sit suum esse. obiectuȝ
tamen est in potentia ꝑ notitiam ipsā scd̄m moduȝ
potentie. quia secundum modum notitie cōpeten-
tis potentie scilicet intelligibiliter si in intellectu et
sic de alijs. Similiter etiam immaterialiter: si in po
tentia immateriali ⁊ huiusmodi. ¶ Ad tertium di
ceretur: ꝙ modus cognoscēdi qui competit vniuer
saliter intellectui creato: non oportet ꝙ sit per spe-
ciē scd̄m aliquos negantes speciē in patria. sed be
ne est hoc necessarium in modo intelligendi abstra
ctiue. Secundum ponentes vero speciem in prima
diceretur: ꝙ non demonstrant alij quin sit ibi dare
speciem diuine essentie. Quando dicis: ꝙ essentia
diuina est infinita dico: ꝙ verum est. ⁊ ideo nō ꝑfe-
cte potest representari vel intelligi a creatura vel
per creaturam q̄tum est representabilis vel intelli
gibilis: sed tamen sufficienter vel competēter q̄tū
sufficit creature nec oportet ꝙ species sit similitu-
do vniuoca diuine essentie: sicut nec oportet ꝙ spe
cies substantie create sit substantia. ¶ Ad quartū
diceretur: ꝙ obiectum potentie abstracte vt intelle
ctus non habet ad potentiam ꝓportionem geome-
tricam vel arithmethicam que est secundum aliq̄d

determinatum in quantitate virtutis vel molis: ni
si loquendo de obiecto limitato: non de obiecto in
cōmuni ⁊ simpliciter ⁊ absolute: sed sufficit ꝙ obie
ctum habeat ad potentiaȝ proportionem habitudi
nis cuiusdam: vt hoc sit intelligibile et illud sit itel
lectum. sic est autem de obiecto diuino ⁊ intellectu
creato. vnde ⁊ si argumentum valet aliquid: cōclu-
dit ꝙ nullo modo potest deus cognosci ab intelle-
ctu creato: qꝛ nunq̄ est possibile per quodcunq̄ eti
am additum: quin intellectus creatus cum quocūq̄
addito distet in infinitum a deo īfinito: sicut patet.
Et ideo patet ꝙ nihil omnino valēt talia argumē
ta. Ad probationem de decima millesima milij dice
retur ꝙ nullum est simile de potentia artata ⁊ limi
tata ad sensibile certum ⁊ determinate quantitatis
que est potentia corporalis: ⁊ de potētia abstracta
que versatur circa totum genus entis: cuiusmodi ē
intellectus. vnde si accipis ꝙ ens infinitum nullam
habet ꝓportionem intelligibilis ad intellectum fi
nitum ⁊ minorem q̄ decima millesima milij ad visū
dico ꝙ petis: ⁊ tua ratio non concludit. ⁊ si conclu-
dat: concludit etiā cōtra te. ꝙ nullomodo tale obie
ctum cognosci potest nec naturaliter: nec superna-
turaliter sicut superius est reductum. Hec de primo
articulo principali Creatu-

¶ Quātum ad secūdum arti. ra rōna. an ex pu

videtur dicendum aliquibus ꝙ obiecto beatifico ris naturali
presentato intellectus ⁊ voluntas cōcurrente gene bꝰ cū ge
rali influentia dei actiue eliciunt: ⁊ efficiunt in seip nerali cō
sis actus suos beatificos: quibus formaliter beati cursu dei
ficantur: vel saltē concurrēte speciali influentia dei sit capax
et si non sufficiat generalis influentia sicut dicerēt beatitu-
alij. Intellectus tamen ⁊ voluntas ex suis natura- dinis ⁊c̄.
libus tales actus eliciunt. ⁊ hoc siue ex suis natura 1. opinio.
libus pure ⁊ immediate: sic ꝙ mera naturalia suffi
ciant: siue nō mere nec immediate: sic ꝙ naturalia
non sufficiant: sed requirantur cum ipsis aliqui ha
bitus supernaturales in ratione principiorum acti
uorum: sicut ponunt aliqui de specie in intellectu
vel de lumine ⁊ de habitu charitatis in voluntate.
¶ Ad hoc adducuntur alique rationes. Prima ē rōnes. 1.
talis. actiones immanentes suis agentibus causan opinio.
tur effectiue ab illis quibus immanent. secundum
potentias illas quibus immanent. Hec est enim
differentia inter immanentes ⁊ transeuntes. ꝙ trāse
euntes non immanent agentibus: vel si immanent
non tamen secundum easdem potētias quibus cau
santur: nec secundum eandem partem in qua viget
talis potentia. sed visio beata ⁊ fruitio sunt actio-
nes immanentes beato scd̄m intellectum ⁊ volun- 9. meth.
tatem. ix. Metha. Igitur causātur effectiue ab eo
secundm intellectum ⁊ voluntatem. ¶ Secūda ra-
tio non minus libere ⁊ spontanee diligit voluntas
deum in patria q̄ in via: vt videtur. immo magis,
quia status patrie est status summe libertatis. sed
hoc non potest esse si sit pure passiua: ⁊ nullo modo
actiua in actu fruitionis: vt videtur. ergo ⁊c̄.
¶ Tertio sic. Actus beatifice visionis est verbum August.
perfectum secūdum Augustinum decimo quinto de
trinitate. Sed verbum perfectum gignitur effecti-
ue ex cognoscente et cognito vel a memoria secun-
dum eundem Augusti. ix. de trini. ergo ⁊c̄. Et con
firmatur. quia ad cognitionem verbi creati requiri
tur necessario voluntas copulans potentiam cum

obiecto per imperium suum: sicut etiam dicit Augu. ix. de trinitate. ergo ⁊c. ¶ Quarta ratio. potētia informata habitu actiuo vel operatiuo actiua ē respectu talis operationis. sed intellectus ⁊ voluntas habitibus informātur ad suas operatiōes beatificas. habit⁹ autem est forma actiua saltem partialis. cōmēta. secundum enim cōmētatorem tertio de anima habitus est quo quis operatur cum vult ergo. ⁊c. Uidetur ergo istis ꝙ iste potentie respectu talium actuum vel operationum sunt actiue. ita ꝙ creatura ex suis naturalibus potentijs effectiue attingit ad beatitudinem.

opi. alia. ¶ **Dicit** tamen vnus doctor: ꝙ hoc non est sufficienter sine speciali influentia dei. sed oportet concurrere specialem influentiam. cuius rationem assignat quasi duplicem. prima ratio est qꝛ potētie iste create intellectus scilicet ⁊ voluntas non habent deum obiectum beatificum in seipsis nec formaliter. patet. quia non sunt deus nec eminenter. quia non sunt aliquid nobilius vel perfectius deo. et ideo non sufficienter ad causalitatem effectiuam talium actuum. ¶ Secunda ratio. quia visio vel fruitio beatifica est obiecti diuini in seipso. Nulla autem creatura habet vel continet deum vt in seipso: sed ipsemet sic habet seipsum. ergo et celera.

opi. doc. ¶ **Sed quantum** ad presentem articulum mihi videtur dicendum probabilius: sicut alias tetigi: ꝙ creatura rationalis vel itellectualis nullomodo effectiue attingit ad beatitudinem suam nec secūdum aliqd receptum in ipsa: sed tantum in potētia passiua ad ipsam. itaq intellectus nullo modo est causa effectiua beatifice visionis: nec aliquid receptum in ipso. Similiter etiam nec voluntas respectu fruitionis: sed potentie iste tantum modo sunt passiue ⁊ receptiue respectu talium actuum: sicut dictum est in articulo precedenti. Similiter etiam nec habitus vel aliquid receptum in talibus potentijs est causa effectiua: sicut probaui in tertio distinctiōe. xiiij. de habitibus in anima christi. ¶ Quod autem ita sit de intellectu ⁊ voluntate probo sic primo. Illud qđ nullo modo est principium actiuum nec esse potest forme innobilioris accidentalis perficientis ipsum nec etiam forme nobilioris ⁊ ꝑfectioris: per locum a maiori. Magis enim videretur actiuum innobilioris ꝗ nobilioris ⁊ continere in sua virtute innobiliorem perfectionem suam ꝗ nobiliorē: precipue de formis subordinatis et eidem supposito conuenientibus. sed nec intellectus nec voluntas potest esse principium alicuius habitus vel forme infuse habitualis: sicut fidei vel charitatis: que tamen sūt forme simpliciter innobiliores ꝗ actus beatifici vt patet quia faciunt hominem formaliter ⁊ actu verum ⁊ ipsum vniunt perfecte ipsi fini non sic ille ergo ⁊c. ¶ Secundo sic. Non minus mirabiliter deus creaturam beatificat quam gratificet ipsam vł iustificet: nec minus apparet sua potentia in beatificando ꝗ in gratificando vel iustificando: sed sic gratificat vel iustificat ꝙ immediate per seipsum. ⁊ impossibile est ꝙ cum eo concurrat aliqua creatura. ergo similiter sic beatificat creaturā: vt sicut ipse solus creat ⁊ producit creaturam primo beatificabilem: puta angelum ⁊ animam rationalem. sicut ipse solus immediate beatificat ipsam. ¶ Tertio sic. Sicut se habet vltima forma ⁊ ꝑfectio substantialis in generabilibus ⁊ corruptibilibus ad agēs naturale vel creatum sic vt videtur suo modo in spiritualibus vel intelligibilibus: sed vltimata forma ⁊ perfectio substantialis generabium ⁊ corruptibilium non est in potentia actiua alicuius agentis creati: sicut patet de anima humana: q̄ʒ est totaliter ab extrinseco. ergo nec vltimata perfectio creature intellectualis: cuiusmodi est beatitudo: est in potētia actiua alicuius agentis creati: sed solius dei: vt videtur. Ita ꝙ ad ipsam nec operatur: nec cooperat creatura per se attingendo: sicut nec ad perfectiōes aliquas: que tamen non sunt vltimate.

¶ Quarto sic. ⁊ est difficilius argumentum quod ego reputem istam conclusionem supponendo aliqua: que alij supponunt. Si voluntas est actiua ad actum fruitionis: ⁊ ad ipsum obligetur ꝓ statu patrie obiecto presentato per visionem intellectus: sicut alij dicunt: ⁊ probabile est ꝙ ad ipsum sit obligata ex precepto etiam si tamen sit actiua respectu eius: ⁊ actiuitate libera libertate contradictionis: sicut etiam ipsi dicunt: sequitur ꝙ voluntas beata sit in potentia immediata ⁊ proxima peccabilis. qꝛ immediate ꝗtum est ex parte sua potest suspendere actionē suam: qua cooperabatur ad talem actuʒ debitum. nec potest prohiberi siue per influentiam dei specialem vel generalem. quia ad cessādum ab actione nulla influentia requiritur. Et nunꝗ per ꝗcunq influentiam fieri potest quin voluntas libere ꝗtum est ex se possit cessare a tali actu. Alioqn cogeretur: ⁊ non cogeret libere: ⁊ sic ad huc peccaret. Nec per substractionem influentie cuiuscunq. quia ad cessandum ab actione nulla influentia requiritur. Eo ꝙ cessare ab actione nullus est actus positiuus. Sed consequens est falsum ⁊ impossibile: scilicet ꝙ volūtas beata sit peccabilis immediate ⁊ secundum potentiam proximam. quia tunc non est confirmata. ergo ⁊c. ¶ Confirmatur quinto. quia capacitas voluntatis passiua excedit actiuitatem eius respectu habit⁹ charitatis. patet igitur respectu actus beatifici multo fortius. quia talis est aliquid simpliciter nobilius ꝗ sic habit⁹ ⁊ aliquomō finis eius. beatitudo enim formalis ⁊ actualis est suprema perfectio hominis ꝗtum ad potentiam in qua ponitur: sicut patet. Si dicas: ꝙ nobilissima ⁊ maxima perfectio hominis vel anime cui⁹ est beatitudo debet sibi conuenire modo nobilissimo scilicet actiue ⁊ non tantum passiue. Dico ꝙ non oportet: sed sequitur oppositū eoipso qđ est suprema ꝑfectio ad ipsam se habet potentia passiue ⁊ transcendit actiuitatē eius multo fortius ꝗ habitus charitatis: qui non potest haberi nisi per solam creationem. ¶ Sic igitur dico etiam de intellectu ꝙ nec intellectus nec voluntas sunt cause effectiue nec totales nec partiales actuum suorum beatificorū: sed sunt in potentia passiua tantum ⁊ receptiua ꝑfectibiles naturaliter per tales actus ⁊ in potentia naturali respectu ipsorum: licet in potentia obediētiali tantum respectu dei. Nam sicut dicebatur in prima secunda questione primi potentia naturalis vno modo accipitur in ordine susceptiui ad formā potentia vero obedientialis accipitur in ordine ad agēs diuinum quod agit ꝑ imperium ⁊ cui creatura sic obedit: quod potest facere in ipsa vel de ipsa quicquid non implicat contradictionem secundum resolutio doctoris

imperium.voluntatis sue.

ad rõnes pme opi. ¶ Ad primum aliorum dico/
ꝙ accipiẽdo proprie ⁊ methaphorice actiones im
manẽtes ⁊ operationes q̃ sunt termini ipsarum eo
modo quo dixi in septima distinctione primi libri.
questione quarta articulo primo: ⁊ sicut accipitur i
argumento: visio beatifica vel fruitio non sunt acti
ones vel operationes immanentes: sed magis trãs
euntes. Uerum est tamen ꝙ grammatice loquendo
significantur per modum actionum vel operationum
immanentium. quia ita denominãt subiecta sua ac
si efficerẽtur ab eis. vnde ⁊ passiua sua denominãt
quasi actiua: ⁊ actiua quasi passiua. Intellect⁹ enim
dicitur videre ⁊ voluntas diligere: ⁊ deus dicitur
videri ⁊ diligi. Si dicas ꝙ ita dici potest de quali-
bet operatione intellectus vel voluntatis: ꝙ nullo
modo sunt effectiue ab istis potentijs. Dico ꝙ non
nec est similis ratio de quolibet actu volũtatis: pu-
ta de actu meritorio ⁊ de actu beatifico sue fruitio
nis: similiter nec de actibus naturalibus de quib⁹
loquitur philosophus.ix.metha. ¶ Ad secundum
Nota. dico ꝙ libere vel spontanee aliquid velle potest ac
cipi dupliciter. vnomodo prout opponitur ei quod
est violenter velle. ⁊ sic planum est ꝙ non minus li
bere vel spontanee diligit volũtas deum in patria
q̃ in via quia non plus violentatur in patria q̃ in
via. Non enim violentatur: licet sit pure passiua in
patria. quia non patitur contra inclinationem pro
priam naturalem immo s̃m ipsam. quia recipit suã
perfectionem ad quã naturaliter inclinatur. Alio
modo potest accipi velle libere vel spontanee. prout
principium liberũ ⁊ spontaneum habet suum actũ
in sua potestate. ⁊ distinguitur a velle quod non est
in potestate volentis. Et isto modo dico ꝙ volun-
tas i via ⁊ pro statu meriti diligit deum libere ⁊ spõ
tanee. Et hoc est necessarium sicut probaui in secũ
do distinctione.xxv. in patria vero non diligit deũ
libere nec spontanee istomodo nec est necessarium.
quia i tali actu nec meretur nec demeretur: sicut pa
tet ⁊ ideo non est necessarium ipsum esse in eius po
testate: sed solum in potestate dei beatificantis.
¶ Ad tertium dico ꝙ illud non cogit. Nã potest
dici ꝙ verbum gignitur ex cognoscente ⁊ cognito
sicut ex actiuo ⁊ passiuo: non sicut ex actiuo ⁊ acti-
uo saltem loquendo de verbo isto in proposito. s. de
verbo vel actu supernaturali quicquid sit de verbo
naturali: ⁊ vt communius ⁊ in pluribus accepto. ⁊
ita recognoscens vel intellectus se habet pure passi
ue in isto verbo. Ad confirmationem potest dici: ꝙ
difficile est capere illam copulationem. tamẽ ⁊ si in
tellectionibus naturalibus habet locum: in hac nõ
habet locum nec oportet ꝙ voluntas creata intro-
mittat se de copulãdo obiectum beatificum ipi po
tentie intellectiue. quia deus ipse sufficienter copu
lat seipsum: ⁊ presentat intellectui causando actum
visionis in ipso. ¶ Ad quartum dico: ꝙ quicquid
sit de maiore ꝙ minor non est vera de aliquo habi-
tu vel aliqua forma: que sic sunt in intellectu vel vo
luntate ꝙ nõ sunt aliquomodo causa effectiua actu
um beatificorum nec totalis nec partialis: nec etiã
in ratiõe receptiui: sed in ratione receptiui sufficit
nuda potentia. In ratione vero effectiui totalis cã
⁊ immediata est deus. Quando dicis: ꝙ habitus ẽ
quo quis operatur cũ vult. Dico: ꝙ quicquid sit de
habitibus aquisitis: q̃ facilitent potentias non qa
faciant aliquid ad substantiam actus nec ad aliquẽ
modum intrinsecum actus se tenentẽ ex parte act⁹
sed ipsis habitis potentia faciliter ⁊ prompte exit
in actum: ita ꝙ facilitas magis se tenet ex parte po
tentie q̃ ex parte actus. tamen de habitibus infu-
sis non valet. quia nec isti facilitant nec actum cau
sant. ⁊ si non in via multo minus in patria: vt vide
Qz autem non in via satis dixi in tertio in questiõe
illa. vtrum creatura rationalis vel intellectualis ex
puris naturalibus potest diligere deum super se ⁊
super omnia. vbi dictum fuit ꝙ sic. ⁊ multominus
in patria: vbi actus non educitur de potentia intel
lectus vel voluntatis: sed a deo immediate creatur
qui non indiget habitu cooperante ad hoc nec faci
litante: immo impossibile est breuiter ꝙ habit⁹ ali
quo modo sibi cooperetur: sicut ꝙ possit cooperari
ad creationem. Hec de secundo articulo principali
questionis.

¶ Quãtum ad tertium arti. Mõ an lic pro sta
dicit vn⁹ doctor ꝙ accipiẽdo beatitudinem pro acti tu huius
bus illis beatificis quos expectamus circa obiectũ vie mor-
diuinum in patria vel similibus actibus ⁊ eiusdem talis ca-
rationis: possibile est q̃tum est ex parte agentis di pax bea-
uini loquendo de potentia absoluta: hominem esse titudis
beatum s̃m animam in hac vita mortali ⁊ corrupti- opinio.i.
bili s̃m corp⁹: ⁊ hoc siue homo careat aliqua dispo
sitione preuia ad beatitudinem necessaria: puta lu-
minẽ vel specie vel aliquo tali: siue non careat: sed
s̃m animam sit immediate in potentiam ad recipiẽ
dum beatitudinem ex puris naturalibus: sicut in p̃
cedẽtibus dicebatur. Nam deus nulla cõtradictio
ne repugnante potest conferre homini beatitudinẽ
anime non obstante mortalitate corporis siue cum
dispositione: si aliqua sit necessaria: siue sine dispo
sitione si non sit necessaria vel necessario preuia. Et
in hoc teneo me cum ipso. Et tota ratio est ⁊ moti-
uum. quia nõ implicat hoc aliquam cõtradictionẽ.
Et ideo est absolute deo possibile. imo dico ꝙ hoc
fuit aliquando factum in aliquibus: puta in christo
qui fuit beatus s̃m animam: tamen mortalis ⁊ passi
bilis s̃m corp⁹. Similiter i Moyse de quo dicitur
Numeri.xij. in persona domini: ore ad os loquor ei nũeri.xij.
et palam non per enigmata et figuras deum videt
s̃m Augusti.xij. super Genesim ad literam ⁊ de vi
dendo deum. Similiter etiam Paulus in raptu il
lo vidit deũ: sicut sancti vident in patria sicut Au-
gust. dicit ante penultimam questionem ad Orosi- August.
um: ⁊.xij. super Genesim dicit ꝙ factum est: vt idẽ
priuilegium cõsequeretur magister gentium ⁊ do-
ctor iudeorum. Similiter etiam hoc dicit Hierony
mus ad marcellam de quibusdã nõdum defunctis
nec humandis. Nec est presumendum ꝙ Paulus
vel Moyses fuerint mortui: ⁊ anime eorum fuerit
separate a carne vel corpore mortali: licet Paulus
bñ dicat ꝙ nesciret vtrum in corpore vel etiã extra
corpus potuit enim virtute diuina videre deũ: da-
to ꝙ nõ videret vel nesciret se esse cum corpore: pu
ta viuum vel mortuum. Patet enim ⁊ non est du-
bium de christo qui fuit beatus secundum animam
in carne passibili ⁊ mortali. ¶ Secũdo dicit iste do
ctor ꝙ loquendo de potentia dei ordinata saltẽ s̃m
legem communem non est possibile hominẽ esse be
atum s̃m animã in vita presenti corruptibili ⁊ mor

tali secundum corpus. qr deus sic ordinauit ẽm ta-
lem potentiam: q non beatificetur quis: nec habe
at stolaz anime sine stola ⁊ immortalitate corporis
licet de priuilegio special fuerit factum aliquando
oppositum. Ordinauit enim deus non perficere re-
gulariter vel cõmuniter animam beatitudine: ani-
mam dico corpori vnitam ⁊ coniunctam: nisi simul
pficiendo corpus ⁊ ornando: sicut sibi competit: vt
totum hominem simul pficiat ẽm vtranq ptem ip-
sius. ¶ Tertio dicit: q ex parte passi vel receptiui
ipsius hominis scilicet non est absolute loquendo
impossibile hominem beatificari ẽm animam psta
tu corruptibili. quia nihil est i homine ẽm q huius
modi: q repugnet simpliciter tanq̃ icõpossibile et
absolute ipsi beatitudini anime sicut dicimus: q la
pidi repugnat simpliciter: ⁊ absolute sapiẽtia: nec
potest sibi inesse. Jam enim oppositum est probatũ
supra de aliquibus: qui viderunt deum per essenti-
am: ⁊ per cõsequens fuerunt beati in statu mortali
tatis. Et ratio est quia natura anime secundũ quã
homo est receptiuus beatitudinis vel dispositionis
ad ipsam eadem est p statu mortalitatis vel immor
talitatis hominis: sicut patet. ¶ Quarto dicit q si
est aliqua impossibilitas saltem ẽm quid licet non
simpliciter: ne homo p statu mortalitatis sit beat⁹:
illa querenda est ex parte passi vel receptiui: ⁊ hoc
ratione alicuius forme quam habet. que licet nõ re
pugnet simpliciter: nec opponatur formaliter bea-
titudini nec econuerso tamen beatitudo sibi repu-
gnat aliquomodo secundum quid vel virtualiter ra
tione. s. effectus beatitudinis sicut virtualiter cali-
dum repugnat formaliter frigido. Et tunc dicit q
effectus beatitudinis anime in corpore ipso est im
mortalitas corporis. ita q immortalitas corporis
redundat quasi effectus quidã ex beatitudine aĩe.
Et planum est q immortalitas repugnat mortali-
tati. Ex hoc concludit vltimũ dictum q nullus vi-
uens in carne mortali: potest esse beatus ẽm animã
sine miraculo quo supenditur immortalitas corpo
ris: q̃ est effectus beatitudinis anime: ⁊ immortali
tas corporis toleratur. Et ideo dicit q in christo fu
it miraculum continuum ab instanti sue conceptio
nis: quo fuit beat⁹ ⁊ mortalis cũ hoc vsq ad instãs
sue mortis: quo anima fuit separata a corpore pas
sibili ⁊ mortali. Similiter etiam dicit de Paulo in
illo raptu: si tamen in corpore passibili ⁊ mortali vi
exodi 23. dit deum. Unde ⁊ ad hoc posset adduci illud Exo
di. xxiij. Non videbit me homo: ⁊ viuet. verum est
nisi miraculose de vita mortali: et corruptibili lo-
quendo.

q̃ dicta di
cta vltia
.1. opini. ¶ Sed in duobus dictis vltimis q̃tum ad omnia non videtur mihi q ipse di
cat bene. Dico enim q imortalitas corporis nõ est
effectus beatitudinis anime. vnde non intelligo ta-
lem redundantiam immortalitatis corporis ex ani
ma vel beatitudine anime sicut effectus ex causa vl
per causalitatem: sed magis per concomitantiam
ex ordinatione diuina: sicut ex totali et immediata
causa: quemadmodum inferi⁹ apparebit. Et ideo
nec est aliqua repugnantia beatitudinis anime ad
mortalitatem corporis nec simpliciter: nec ẽm quid
nec formaliter. patet. nec virtualiter. ¶ Ex quo se
quitur contra vltimum dictum per modum conclu
sionis vel correlarij. Respondẽdo tamen ad questi-
onem q homo non potest esse beatus pro statu vite
corruptibilis sine miraculo. Dico q verum est piẽ
supposita ordinatione diuina ẽm legem communẽ
que est modo. quia de lege communi non fit hoc: sz
de priuilegio speciali: ⁊ a deo tantum immediate.
Et ita miraculosum est. quia non ẽm legem vel cur
sum communem. sed non ex illa causa quam alij assi
gnabãt propter suspentionem effectus beatitudi-
nis anime quia immortalitas corporis non est effe
ctus beatitudinis anime sicut dictum est supra. resolutiõ
¶ Sic ergo patet q absolute loquendo homo põt
attingere ad beatitudinem in vita mortali: ⁊ posset
perpetuo conseruari a deo beatus ẽm animam ⁊ in
vita mortali vel corruptibili ẽm corpus.
¶ Si dicatur q Augustinus probat de immorta
litate anime. ⁊. xiij. de trinitate: q impossibile est eẽ obiectiõ
aliquem beatum ⁊ nõ immortalem: ⁊ per conseqẽs Augusti.
q in vita mortali non potest esse beatus. qr si sic: tũc
per mortẽ amitteret habitudinez. Aut igitur amit
teret illam volens aut nolens: aut nec volẽs nec no
lens. non potest dici q volens. quia q̃libet vult bea
titudinem sicut summum bonum eius. Nec nolens
quia tunc non esset beatus: sed miser. Non enim ha
beret quicquid vellet. quia non haberet beatitudi-
nem perpetue: quã tamẽ vult habere. Beatus aũt
est: qui habet quicquid vult: ⁊ nihil male vult: sicut
dicit Augu. i eodẽ. xiij. de trinitate nec potest dici:
q nec volens nec nolens. quia respectu summi bo-
ni quod est beatitudo: nullus potest esse nec volens
nec nolẽs. ergo ⁊c. ¶ Diceretur enim ad hoc argu
mentum Augustini: q aliquis potest absolute lo- ad augu?
quendo esse beatus in vita mortali. Et quando mo
reretur. non õporteret: q amitteret beatitudinem sz
posset beatitudo anime in ipso continuari: sicut in
christo fuit continuata de facto nec fuit interrupta
per mortem. ⁊ ideo nõ valet: quod vltra deducitur
¶ Similiter posset dici q beatus nunc in vita mor
tali posset amittere beatitudinem in morte immo
etiam ante mortẽ. sicut Moyses vel Paulus: qui
quasi pro instanti fuerunt beati: ⁊ postea vixerunt.
Quando dicis: aut igitur volens amittit beatitu-
dinem aut nolens. potest dici: q nec volens nec no-
lẽs actu elicito. quando dicis: q respectu beatitudi
nis non est aliquis nec volens nec nolens. Dico q
non est verum loquendo de actu elicito. sed bene q̃-
libet vult naturaliter id est naturaliter inclinatur i
beatitudinẽ. ⁊ ista inclinatio naturalis non est act⁹
elicitus: sicut magis patebit in sequenti q̃stione.
¶ Potest etiam dici: q ammitteret beatitudinem
volens ipsam amittere actu elicito volendo confor
miter voluntati diuine. nec oportet: q beatus actu
elicito velit suam beatitudinẽ perpetuari: nisi forte
sub conditione si placet voluntati diuine: quare ⁊c.
Unde dico: q argumentum Augustini non conclu
dit necessario: quin aliquis possit esse beat⁹ in vita
mortali. Nec concludit perpetuitatẽ beatitudinis
absolute. Hec de tertio articulo principali.

¶ Ad primum principale argu ad rõnes
mentum dico: q bene concludit q creatura rõnalis pricipa.
vel intellectualis immediate ex suis naturalib⁹ pu
ris est capax dei ⁊ beatificabilis: ⁊ potest passiue at
tingere ad beatitudinem. Nec requirit aliquem ha
bitum vel formam aliquam in ratione receptiui. qr
tunc habitus vel forma illa esset primo ⁊ immedia
te beatificabilis. sicut superficies que est immedia-

tum receptiuum coloris: est primo ⁊ immediate co lorata. sed non cõcludit argumentum. ꝙ actiue pos sit attingere ad beatitudinẽ. Nec hoc ꝯcludit ratio imaginis. ¶ Ad secundum dico: ꝙ non omnipotẽ tie passiue naturali correspondet potẽtia actiua na turalis vel creata: nisi secundum ꝙ potentia natu ralis in passiuo accipitur per cõparationẽ ad agẽs naturale. sed put potentia naturalis in passiuo ac cipitur in habitudine ad formam naturaliter perfi cientem: non oportet: ꝙ sibi correspondeat semper potẽtia actiua naturalis vl' creata. Nec ppter hoc est frustra. quia est dare bene potentiam actiuã dei per quam reducitur talis potentia ad actum. sicut patet de anima rationali ĩ corpore. Sic dico de po tentia naturali ⁊ de beatitudine in mente. ¶ Ad tertium dico: ꝙ sensus ex imperfectiõe sua limita tus ⁊ artatus est ad certum genus entis ⁊ ad opa tionem. in quam potest agens naturale. Nec potest amplius eleuari. sic autem non est de intellectu: qui versatur circa totum genus entis. ⁊ ex perfectione sua maiori eleuari potest ad aliquem actum: in quẽ tota natura creata non potest: sicut nec in animam rationalem. ¶ Ad cõfirmationẽ de stellis: ꝙ natu ra dedisset eis organum ad motum: si possẽt moue ri: Dico: ꝙ si moueri possent organice natura dedis set eis organa ad motum. Et similiter etiam dico: ꝙ nature beatificabili dedit natura vel actor na ture potentias: secundum quas beatificabilis est passiue. Nec oportet ꝙ actiue ppter causam dictã in solutione precedente. Immo dico: ꝙ hoc est im possibile: sicut superius est ostensum. ¶ Ad quar tum dico breuiter: ꝙ natura non est beatificabilis passiue per aliquid additum nec per habitum nec per aliquid aliud: sed per se ipsam vel ex puris na turalibus potest attingere passiue ad beatitudinẽ ⁊ nullo modo actiue nec per se nec per habitum seu aliquid aliud: sed deus tantum efficit beatitudinẽ.

¶ Distinctionis. xlix.
Questio Sexta.

Sexto ⁊ vltimo quẽ rum ad beatitudinem anime quero. Utrum quelibet crea tura rationalis vel intellectu alis sũme velit ⁊ appetit bea titudinem. ¶ Uidetur ꝙ nõ quelibet talis creatura appe tat beatitudinem. quia igno tum non potest appeti. sz apd multas creaturas puta apud multos homines bea titudo est ignota puta apud omnes ĩfideles. Simi liter etiaz apud fideles de ipsa sunt opiniões. ergo ⁊c. Et confirmatur. quia dãnati non appetunt beati tudinem sciunt enim eam sibi esse possibilem.

¶ Secundo videtur: ꝙ non summe appetat beati tudinem. quia summe appetitum est propter quod omnia alia appetuntur. summe enim calidum est p quod omnia alia sunt calida. 2. Metha. sed creatu ra rationalis q̃libet non omnia appetit ppter bea titudinem. sed aliqua que abducunt a beatitudine. sicut patet in peccatoribus: qui aduertuntur a bea titudine ergo. ⁊c. ¶ Tertio videtur: ꝙ nõ de neces sitate appetatur beatitudo: quia creatura meretur appetendo beatitudinem: sicut etiam appetẽdo ea — 2. Metha.

que sunt ad finem: quorum volitio est bona ex voli tione finis. sed hoc esset impossibile: si creatur a ne cessario appeteret beatitudinem. quia nullus mere tur in eo quod vitare non potest. ergo ⁊c. Et confirma tur quia quod libere appetit. nõ appetit necessario nec naturaliter. sed voluntas creata libere appetit quia se tota libera est. ergo ⁊c.

¶ Contra Augustinus. xiij. de Trinitate. viij. dicit: ꝙ beati omnes eẽ vo lunt: vt veritas clamat. Et in eodem libro dicit ꝙ omnes hoc ardentissime appetunt. igitur creatura rationalis appetit beatitudinem ⁊ summe appetit. sed videtur: ꝙ naturaliter ⁊ necessario. quia ſm phi losophum. 2. phisicorum sic se habet finis ad volũ tatem in agibilibus: sicut principium ad intellectũ in speculabilibus. sed intellectus naturaliter fert ĩ principium. igitur voluntas in finem: cuiusmodi ẽ beatitudo. Et Anselmus de concordia pdestinati onis ⁊ gratie cum libero arbitrio dicit: ꝙ voluntas non potest non velle summum cõmodum: ⁊ ita ne cessario vult summum commodum. sed beatitudo est summum commodum. ergo ⁊c. — August. — 2. phisic. — anselm⁹.

¶ In ista questione sic pcedã

¶ Primo premittam aliqua necessaria ad psequẽ dum questionem. ¶ Secundo ostendam quomodo voluntas creata vel creatura rationalis necessario ⁊ naturaliter ⁊ summe appetit beatitudinẽ: ⁊ quo modo non. ¶ Tertio quomodo appetit omnia p pter beatitudinem: ⁊ quomodo non. ¶ Ultimo ad rationes principales.

¶ Quãtum ad primum arti.

distinguitur Primo de beatitudine. Secundo de appetitu vl' appetere. Beatitudo igitur vnomodo accipitur obiectiue pro obiecto ipso beatitudinis. Et illomodo deus dicitur beatitudo nostra. Secũ domodo accipitur formaliter. s. p formali perfecti one beati: cuiusmodi est actus ipse beatificus for maliter perficiens beatum. ¶ Secundo distingui tur de beatitudine q̃a beatitudo siue formalis siue obiectiua potest accipi dupliciter: sicut ⁊ finis quo vel cuius. vnomodo in particulari in tali ente vel tali: sicut accipitur beatitudo obiectiua a fidelib⁹ ĩ essentia diuina ⁊ beatitudo formalis ĩ actu vel opa tione intellect⁹ seu volũtatis supradicto. Aliomõ accipitur beatitudo vel finis in communi ⁊ in vni uersali non determinando ad hoc ens vel illud ad hanc naturam vel illam: sed stando in ratione sũmi boni vel finis in communi siue vt obiecti siue vt for me ⁊ actus perficiẽtis: eomodo quo beatitudo for malis dicitur bene viuere: ⁊ beatitudo obiectiua di citur summum bonum nõ determinando in qua na tura vel in quo ente consistat tale summum bonum. ¶ Tertio distinguitur de appetitu creature intel lectualis vel de appetere: quod duplex est: vnũ na turale ⁊ aliud liberum. Naturale appetere dicitur inclinatio naturalis potentie sic appetentis: quam quidẽ inclinationem habet ad aliquam sui perfecti onem. Et istomodo etiam dicimus: ꝙ materia na turaliter appetit formam: ⁊ sensus naturaliter ap petit sentire: ⁊ intellectus intelligere ⁊ volũtas vel le tanq̃ propriam perfectionem ⁊ tale appetere nõ est aliquis actus elicitus potentie appetentis nec est aliquid distinctũ ab ipsa ex natura rei. sz in q̃tũ — beatitudis acceptio nes — appetit⁹ creature duplex.

dicit aliquid reale: non dicit nisi nudam potentiam que est apta nata suscipere suam perfectionem: in quã inclinatur: ⁊ quam dicitur appetere. ꝙ autem tale appetere non sit actus aliquis elicitus potẽtie: appetentis differens ab ipsa realiter: hoc patet multipliciter. Tum quia tale appetere conuenit materie respectu forme. Et planum est: ꝙ in materia nõ est actus elicitus. Tum quia tale appetere cõpetit potentijs cognitiuis. tales autẽ potentie non habent appetere actu elicito: sed sole appetitiue put distinguntur contra cognitiuas. Tum quia si esset aliquis actus elicitus: possem⁹ talem actum experiri in nobis. Et difficile esset: ꝙ lateret nos. Tum quia si esset aliquis elicitus in voluntate. sequeretur: ꝙ possent esse duo actus contrarij vel oppositi simul ĩ voluntate. quia voluntas pro q̃to libera potest in oppositum illius actus vel appetere naturalis. ꝙ ⁊c.

¶ Aliud dicitur appetere liberum. ⁊ istud proprie dicitur velle actus elicitus voluntatis soli voluntati conueniens tanq̃ actus eius liber. sicut intelligere soli intellectui conuenit vt actus eius elicitus ⁊ est semper distinctus a voluntate creata realiter ⁊ essẽtialiter: sicut patet. Primum appetere semper manet necessario natura ipsa vel potentia que appetit manente. secundum vero non: sed aliquando

Nota. in est aliquando non: sicut patet. ¶ Circa hoc tamẽ est aduertendum: ꝙ nõ intelligitur. per predicta distingi voluntas in voluntatem vt natura ⁊ voluntatem vt libera quasi in aliqua distincta ex natura rei siue vt vires siue vt potentias: sm quarum vnã voluntas actu elicito feratur naturaliter ⁊ necessario in finem: sicut dicunt aliqui: ⁊ sm aliam feratur libere ⁊ contingenter in id quod est ad finẽ. Hoc enĩ fictum est ⁊ falsum: sicut probaui in primo. x. distinctione in prima questione. sed intelligi debet: ꝙ voluntas naturaliter appetens ⁊ libere appetens eo modo quo accipitur in pposito: sit simpliciter ⁊ totaliter vna potentia simplex: q̃ naturaliter appetit suam perfectionem per seipsam totam: sicut ⁊ receptiua est eius ⁊ libere elicit actum suum: qui est velle ita ꝙ eodẽ totaliter in distincto ⁊ naturaliter appetit: ⁊ libere actum suũ elicit sicut intellect⁹ eodẽ totaliter indistincto ⁊ naturaliter appetit suum intelligere: ⁊ ipsum elicit supposito ꝙ sit actiuus idẽ est de recipere sicut de elicere: quia eadem materia appetit: et recipit. ⁊ sic de alijs suomodo. quare. ⁊c.

¶ Ex quo etiam patet esse minus benedictum: qđ dicit vnus doctor subtilis: ꝙ licet eadem potentia voluntatis sit naturalis ⁊ libera: sicut eadem est potentia naturalis ⁊ non libera in alijs puta in intellectu vel in sensu: tamen aliquid intelligitur positiue addi voluntati: per hoc quod est libera super id quo est naturalis. Et hoc probat. quia tam intellectus q̃ volũtas ⁊ breuiter omnis natura habet naturalem appetitum ad suum actum. sed preter hoc voluntas habet actum suum liberum alium a velle naturali ⁊ hoc nõ nisi per esse liberum superadditũ

ꝙ volun esse naturali. ¶ Dico enim: ꝙ volũtas se tota in ratas ẽ po tione potentie est potentia libera: cui conuenit natentia li turaliter appetere actum suum: ⁊ libere elicere ipm bera. omnino per idem indistinctum. Ita ꝙ imaginari nõ debet: ꝙ per aliquid in quo conueniat cum alijs potentijs: appetat naturaliter actum suum: ⁊ p aliqđ superadditum: in quo differat ab alijs eliciat libere actum suum: sicut imaginatur illud argumentum adductum immediate supra. Non enim appetit velle per aliquid in quo conueniat cum alijs potentijs. quia tunc alie potentie naturaliter appeterent velle. sed appetit velle inq̃tum voluntas est: ⁊ se tota inq̃tum voluntas est: sicut et ipsum elicit: ⁊ sicut intellectus. vnde intellectus appetit intelligere. Est igitur eadem simplex potentia penitus re ⁊ ratione reali naturaliter appetens ⁊ libere eliciens. Nec debet intelligi ꝙ aliquid addatur sibi per hoc ꝙ libere elicit sup id quo naturaliter appetit vt videtur. Hec de primo articulo principali.

¶ Quãtum ad secũdum arti.

dicitur primo absolute loquendo: ꝙ loquendo siue de appetitu vel appetere naturali siue de appetere: quod est actus voluntatis elicit⁹: ⁊ similiter de beatitudine siue obiectiua siue formali saltem in cõmuni accepta: omnis creatura ratiõalis vel intellectualis appetit beatitudinem ⁊ necessario sic ꝙ nõ potest non appetere ipsam etiam actu elicito: si sibi p intellectum presentetur sic in communi ⁊ absolute. Et ratio est. quia in ipsa beatitudine sic in communi ⁊ absolute accepta: nulla apparet ratio mali: quare possit non appeti. sed in ipsa reseruatur ratio boni perfecti nature appetenti siue modo perfectiõis intrĩsece ⁊ formalis: vt est beatitudo formalis siue modo perfectionis extrinsece: vt beatitudo obiectiua. ¶ Secundo dicitur ꝙ loquendo de beatitudĩe obiectiua vel de fine vltimo in particulari viso vel cognito non clare sicut in via: qui est deus similiter etiam de beatitudine formali que est actus vel operatio anime supradicta: ⁊ de appetere quod est act⁹ elicitus in particulari per fidem cognito etiam nõ quilibet appetit beatitudinẽ necessario: sed potest non appetere eam vel non velle. Nã in eis vt sic cognitis potest apparere aliqua ratio mali: quare nõ appetatur. ¶ Tertio dicitur: ꝙ loquendo de beatitudine obiectiua seu fine vltimo qui est deus: viso in particulari ⁊ clare: sicut videtur ĩ patria: ⁊ loquẽdo de appetere quod est velle ⁊ actus elicitus volũtatis: ꝙ voluntas creata stante tali visione ⁊ perfecta cognitione appetit ⁊ vult finem vltimum necessario: ⁊ non potest ipsum non velle. Et de istis dictis cum motiuis eorum satis dixi in primo distinctione primi libri: ꝙ rationes eorum non cõcludũt sicut patet ibidem in vltima questione. Et ideo de hoc supersedeo gratia breuitatis.

quõ creatura rõnalis necessario appetit btitudinem ⁊c.

¶ Et q̃tum ad presens dico

aliqua per ordinem. Primo dico ꝙ loquẽdo de appetere naturali ⁊ de beatitudine obiectiua vel formali siue in communi siue in particulari q̃libet creatura vel natura rationalis vel intellectualis appetit beatitudinẽ naturaliter necessario ⁊ summe. ⁊ p consequens semper q̃diu manet talis natura in ee. Et ad hoc nescio ponere meliorem rationẽ: nisi ꝙ vnumquodq̃ pfectibile naturaliter appetit suã perfectionem formalem intrinsecam: ⁊ etiam illud circa quod obiectiue versatur sua perfectio: ⁊ etiam illud cuius ratio in sua perfectione siue intrinseca siue extrinseca continetur. sicut patet de graui: quod naturaliter appetit esse in centro: ⁊ centrum ipsum per consequens. Nec intelligo: quando loquor hic de beatitudine in communi vel vniuersali accipiendo commune vel vniuersale p intentione secũ

quõ creatura rõalis appetit btitu. sm doct.

de vel aliquo operato per actum rationis. sed pro
re subiecta: q̄ est bonum vel perfectio ipsa quācūq̄
vnitatem habeant res subiecte sub tali intentione
¶ Secūdo dico: q̄ eoipso q̄ natura sic appetit na
turaliter beatitudinē: sequitur q̄ necessario q̄diu
manet. quia hec est natura sua sic inclinari ad suam
perfectionē. et sicut nō potest carere natura sua: ita
nec tali appetitu. et ita semper sic appetit: alioquin
non necessario. ¶ Tertio patet ex hoc q̄ summe ap
petit.. qz ex quo determinatur Ad hoc naturaliter
in summo determinatur. ita q̄ ex toto visu et cona
tu appetit beatitudinē nec est in potestate plus vel
minus appetere sicut nec appetere tale nec nature.
sed hoc est sibi inditum ab instituente naturam.
¶ Quarto tamen dicit vnus doctor: q̄ magis di
cendum est naturam appetere beatitudinem in par
ticulari q̄ in vniuersali. Nam appetit beatitudinē
vt suam perfectionem. sua autem perfectio magis
consistit in pticulari bono q̄ in vniuersali. Vniuer
sale enim nō perficit sed particulare. Potest tamē
dici: q̄ equali appetitu et eodem appetit vniuersale
bonum et particulare: non ꝓut vniuersale vel com
mune distinguitur a particulari quasi seorsum acce
ptum sed ꝓut includitur et continetur in particula
ri. Et hoc modo intelligendum est illud: quod supi
us dicebatur. ¶ Et de tali appetere naturali dico
q̄ possunt multe auctoritates intelligi: que vidētur
sonare: q̄ creatura rationalis vel intellectualis ne
cessario appetit beatitudinem. et refugit miseriam:
sic q̄ beatitudinem non potest non appetere vel nō
velle large accipiendo velle nec miseriā ipsam pōt
August. velle vel non nolle: sicut ponit Augustinus in En
cheridion et in. xiij. de Trinitate ſm illas auctorita
tes allegatas ad oppositam partem in principio q̄
stionis: in quibus dicitur: q̄ omnes ardētissime vo
lunt: vel apetunt esse beati. Et sicut etiam Boeti⁹
Boeti⁹. dicit tertio de consolatione et Anselmus de cōcor
dia predestinatorum sicut superius est allegatum.
Sic dictum sit de appetitu naturali. ¶ De actu eli
De actu elicito. cito qui dicitur velle: et est actus liber: dico aliqua
dicta. Primo: q̄ non experior quin voluntas crea
ta possit non velle beatitudinem siue in particulari
siue in vniuersali ab intellectu presentatam pro sta
tu vie. sicut et de fine siue quo siue cuius potest dici.
ita et de beatitudine siue formali siue obiectiua. sed
magis mihi videor experiri q̄ beatitudinē quōcūq̄
acceptam siue formalem siue obiectiuam siue in vni
uersali siue in particulari presentatā per intellectū
voluntas creata possit nō velle nō eliciendo aliquē
actum volendi circa ipsam vel cessando etiam a ta
li actu: si habuit ipsum prius. ¶ Igitur de beatitu
dine in particulari ostensa conuenio cum alijs qz et
alij hoc ponunt. De beatitudine etiā vel fine in cō
muni videtur hoc ꝓbabiliter posse dici. Tum quia
in ea vt per fidem cognita etiam vel p naturam seu
ex naturalibus non apparet magis ratio boni q̄ in
beatitudine in pticulari cognita per fidem. In ipa
enim nulla apparet ratio mali. sicut nec in beatitu
dine in vniuersali. et tamen voluntas potest eam nō
velle in particulari et in via. ergo etiam in vniuersa
li. Secundo quia nihil est perfectionis in vniuersa
li: quod non sit in particulari et amplius. et per con
sequens si beatitudo in particulari potest non ap
peti et in vniuersali. Tertio quia secundū appetitū
naturalem non minus appetitur. beatitudo in par
ticulari q̄ in vniuersali: et tamē appetitu libero po
test beatitudo in particulari non appeti. ergo et in
vniuersali. Alique istarum rationum sunt ad homi
nem contra ponentes: q̄ potest non appeti in parti
culari non in vniuersali. Sed ratio videtur ad hoc
p̄cipua libertas ingenita voluntatis. q̄ potest nō eli
cere actum suum circa quodcunq̄ obiectum suum:
et est libera libertate cōtradictionis saltem p statu
vie peccabili: vt videretur. et etiam pro statu prime
si esset elicitiua vel effectiua act⁹ quem habet in pa
tria quod tamen non est verum: sicut patuit in q̄stio
ne precedenti. Nec videtur mihi demonstrabile op
positum: immo magis hoc videtur esse verum: licet
non sit vsquequaq̄ certū. ¶ Secundo dico: q̄ nō ob
stat dictum Augu. 3. de libero arbitrio dicentis: q̄
de necessitate nolumus miseriam: nec possumus eā August.
velle. igit̄ pari ratione de necessitate volumus bea
titudinem: et non possumus eam nolle vel non velle
Dico enim: q̄ dictū Augustini verum est et de nol
le miseriam et a simili de velle beatitudinem pro tā
to qz loquendo de actu libero vniformiter se haben
te ad necessitatem appetitus naturalis: planum est
q̄ quilibet habet nolle respectu miserie: nec potest
eam velle. et habet velle respectu beatitudinis:
et non potest eam nolle. vnde vt in pluribus ita est:
quādo eis miseria vel beatitudo per intellectū p̄sē
tatur: immo forte bene ponitur ibi forte. quia sic vi
deretur alicui respectu boni potest eē nolle: et respe
ctu mali potest esse velle. nec appaꝛet demonstratio
quare nō. nec vllomodo absolute potest haberi vel
le respectu miserie: nec nolle respectu beatitudis.
quia velle nō est per se nisi respectu boni. et nolle ni
si respectu mali. Sed nō intelligit Augustinus q̄n
voluntas possit absolute loquendo vtendo liberta
te sua et experiendo eam non velle miseriam vel nō
velle beatitudinem cessando ab ol actu elicito cir
ca ista. ¶ Potest igitur dici ꝓbabiliter: licet non
sit efficaciter ꝓbatum: q̄ voluntas non naturaliter
nec necessario nec summe nec semper appetit beati
tudinem vel vult beatitudinem quācūq̄ et quōcūq̄
per intellectum presentatam loquendo de appete
re libero vel de velle cuius est causa effectiua. iz po
test eam absolute loquendo non velle vel magis vel
minus intense velle: sicut placet sibi. Nam in cuius
potestate est actus et motus etiam actus: vt videt̄.
Hec de secundo articulo principali.

¶ Quātum ad tertium arti.

dico pmo de appetere naturali: q̄ eomodo quo na
tura creata appetit naturaliter beatitudinem siue
vt finem quo siue vt finē cui⁹: eomodo appetit oīa
per se ordinabilia in talem finem propter ipsum. fi
nem. Eomodo enim quo in re sunt appetibilia: eo
modo et ordine ab appetitu naturali appetūtur: vt
videtur. ¶ Sed loquendo de appetere libero non
oportet. q̄ omnia appetat voluntas propter beati
tudinem actu elicito. Tū quia voluntas potest ali
quid appetere: quod non ordinatur ad beatitudinē
immo auertit a beatitudine. Tum quia potest sta
tuere finē suum in aliquo alio a beatitudine fruen
do vtendis. Tū quia potest aliquid appeti actu eli
cito non cogitando de beatitudine: et ita nō ꝓpter
beatitudinem. Tum quia etiam intellectu et ratio
ne dictante aliquid appetendum ꝓpter beatitudi
nem voluntas potest contrarium velle sicut ostensū

quōd crea tura rōna lis appe tit oīa ꝓ pter bea titudinē et quō nō &c.

est in secundo. et ita non oportet: ꝙ omnia que appetit: appetat propter beatitudinem referendo in beatitudinem. verum est tamen: ꝙ loquendo de appetere libero non absolute. sed inquantum est rectum. Dico ꝙ omnia alia appetitu recto appetit propter beatitudinem vel formalem vel saltem obiectiuam: secundum ꝙ quelibet habet rationem finis suo modo.

¶ Quod autem dicit Augustinus decimotertio de trinitate: ꝙ quicquid aliud a beatitudine appetitur: vel latenter vult aliquis: non recedit ab appetitu beatitudinis. Dico ꝙ verum est loquendo de appetitu naturali vel de appetitu libero recto sibi conformi. quare ⁊c. Hec de tertio articulo principali.

Ad arg. principalia.

¶ Ad primum principale ar/

gumentum dico: ꝙ ignotum penitus potest appeti appetitu naturali: sicut materia suo modo appetit formam. Et sic beatitudo dato ꝙ esset totaliter ignota posset tamen naturaliter appeti talis enim appetitus precedit quamlibet actualem noticiam in appetente. Similiter etiam de appetitu vel velle elicito loquendo dico: ꝙ potest aliquid quod nō est certitudinaliter cognitum sed tantum opinatum appeti. Secundo dico: ꝙ apud fideles aliquo modo quantum sufficit ad salutem notum est per fidem in quo consistat beatitudo obiectiue: et ita potest appeti: et in quo consistat beatitudo formalis: licet non sic determinate et ita etiam potest appeti suo modo.

¶ Ad secundum dico: ꝙ beatitudo appetitu naturali summe appetitur quelibet ſm modum suum. quia beatitudo que est deus summe loquendo simpliciter: sed beatitudo formalis in genere perfectionum formalium. Et dico etiam: ꝙ sic suo modo omnia alia propter beatitudinem naturaliter appetuntur: sed non oportet ꝙ sic appetiti libero absolute loquendo: nisi loquendo de appetitu recto. licet enim beatitudo sit primum et summum appetibile quantum est ex se: ex libertate tamen potentie potest non appeti aliquid propter beatitudinem: et potest voluntas sibi statuere finem alium vel non ordinare in beatitudinem: sicut sibi placet.

¶ Ad tertium dico breuiter: ꝙ in actu necessario nichil meremur. Appetimus autem necessario beatitudinem loquendo de appetitu naturali: et ideo appetitu illo nichil meremur. sed appetere libero quod est in potestate nostra: meremur et illo appetimus vel appetere possumus beatitudinem: et sic mereri. Ad confirmationem dico ꝙ volūtas quicquid actu elicito appetit: libere appetit: si tamen sit primum effectiuum talis actus. Et de tali actu dictum est supra: ꝙ voluntas non necessario appetit beatitudinem. sed non oportet ꝙ appetat libere illud: quod naturaliter appetit: prout libertas opponitur necessitati. beatitudinem vero appetit naturaliter. quare ⁊c.

¶ Eiusdē distinctionis .xlix.
De beatitudine corporis.
Questio Prima.

Q Uātum ad beati

tudinē corporis q̄ nō est ꝓpe et simpliciter dicēda beatitudo: sed tātū ſm quid ⁊ improprie. Quero p̄mo: verū corpora beatorum erunt impassibilia.

¶ Videtur ꝙ non. Illud qđ ſm se est passibile ⁊ mortale: non potest fieri per quodcūq alīud impassibile et imortale nec pōt ab alio perpetuari. sicut aristoteles dicit ꝯtra platonē primo de celo: ⁊ cōmentator ibidē: ⁊ similiter .xii. methaphisice: vbi ab hac regula excipit motum tantum: qui licet sit ex se possibilis non esse: tn̄ potest perpetuari ab alio sicut ibidē dicit. sed impossibile est hoc de aliquo permanenti scđm eum. sed corpus humanum ſm se ⁊ ex natura sua est passibile ⁊ mortale. quia compositum ex contrariis ⁊ quattuor elementis. Et similiter palpabile est: licet gloriosum. Omne autem palpabile corruptibile est ſm Gregorium. ergo ⁊c. ¶ Scđo sic corruptibile ⁊ incorrubtibile passibile ⁊ impassibile differunt plusq̄ genere .x. metha. sed corpus beatum ⁊ non beatum sunt eiusdem rationis ⁊ eiusdē speciei: nec differunt genere vel specie: immo nec numero. ergo ⁊c. ¶ Tertio sic si corpus beati sit impassibile: sequitur ꝙ beatus nō poterit aliquid sentire. qr sentire est quoddam pati. sed hoc est falsum. ergo ⁊c. ¶ Quarto sic violentum nō potest esse perpetuum. primo de celo. sed elementa in corpore humano existente sursum puta in celo violenter detinentur. quia vnumquodq eorum naturaliter tēdit ad locum proprium: ⁊ sic ad diuersa loca. ⁊ per consequens corpus est dissolubile ⁊ corruptibile: ⁊ per consequens passibile. ergo ⁊c. — Philo. — Grego. — 1. celi.

¶ Cōtra

prime ad chorintios .xv. oportet corruptibile hoc induere incorruptionē ⁊ mortale hoc imortalem: ⁊ per ꝯñs impassibilitatem. passibilitas enī non stat cum imortali. — 1. ad cho. 15.

¶ In ista questiōe sic ꝓcedā.

¶ Primo ponā qđ est certū de cōclusiōe q̄stiōis. s. ꝙ corpora bonorum erūt impassibilia. ¶ Scđo ponam aliquas opiniones vel modos dicēdi: ⁊ per quē modum hoc erit: ⁊ arguā ꝯtra eas. ¶ Tertio dicā illđ qđ mihi videt magis dicēdū. ¶ Ultimo ad rōnes.

¶ Quātum igitur ad primū

articulum dr: ꝙ impassibile sicut immortale dr duobus modis. ¶ Uno modo dr impassibile potēs nō pati: sicut imortale potēs nō mori. ⁊ isto mō dicimꝰ ꝙ primus homo in statu innocentie fuit imortalis potens scilicet non mori. si enim deo obediuisset: et non peccasset: potuisset nunq̄ mori: immo nūq̄ de facto mortuus fuisset: sed viuens ad diuinam visionem aliqñ raptus vel assumptus fuisset vnde ⁊ pro illo statu immortalis erat aliquo modo. qr poterat nō mori. ¶ Alio modo dr impassibile nō potēs pati. Aliud est enī nō posse pati. Aliud posse nō pati. sicut etiā imortale dr nō potēs mori. ⁊ isto mō non cōcedit: ꝙ homo in statu inocētie fuerit imortalis. potuit enī peccare absolute loquēdo: sicu patuit de facto. ¶ Secunda distinctio potest poni de passione: que est corruptiua vel abiectiua: ⁊ de passiōe improprie: q̄ est salus ⁊ ꝑfectio: vt dr scđo de anima. — Impassibilitas duplex.

Quõ corpora bonoꝝ erũt ĩpassibilia.

¶ Ad propositum dico: qđ ab omnibus cõcedit
ꝙ corpora beatorũ vel beati ipsi scđm corpora erũt
impassibilia: non solum primo modo sicut homo in
statu innocentie: sed etiã secũdo modo ita ꝙ nõ po
terũt pati loquẽdo de passione abiectiua contrarij
vel dispositionis sibi cõuenientis. ⁊ per ɔ̃ñs nõ po
terunt ad corruptionẽ disponi: nec corrumpi. et sic
erunt immortales vel incorruptibiles. ¶ Ad hoc
autem probãdum adducũtur alique cõgruitates: q̄
propositum nõ demõstrant: sed colorãt. ¶ Prima
est. qꝛ pro aliquo statu saltem ꝓ statu perfectissimo
hominis cuiusmodi est status beatitudinis ɔgruit:
vt corpus beati sic ꝓportionetur ⁊ conformet aie:
ꝙ sicut anima cõtristari nõ potest sic nec corp⁹ le
di vel contristari possit. Anima eñ nata est cõpati
⁊ cõtristari corpori leso vel etiã cõtristato. ⁊ ꝑ ɔ̃ñs
ꝙ corpus sit impassibile passione abiectiua vel etiã
corruptiua. ¶ Scđa cõgruentia est qꝛ pro aliquo
statu puta perfectissimo hominis statu anima vult
et appetit habere corpus tante durationis quante
est ipsa. qꝛ appetit ⁊ vult etiã forte actu elicito nũ
q̄ a corpore separari. ⁊ per cõsequens congruit ꝙ
corpus sit impassibile ⁊ etiã immortale. ¶ Tertia
cõgruentia est. quia corpus per modum organi seu
etiam instrumenti fuit ⁊ est aliquo modo particeps
meriti in via: licet scđm quid ⁊ minus proprie. Et
ita congruum est ꝙ sit aliquo modo particeps pre
mij puta beate vite ⁊ ĩmortalis. ¶ Quarta con
gruentia. quia sicut corpus humanum in hoc exce
dit corpora aliorum aĩalium ꝙ vnitur rõni perpe
tue ⁊ immortali: ⁊ ita magis eam e ꝓpinquo parti
cipat quoquomodo: ita etiã in hoc debet excedere
vt sit vel debeat esse immortale ⁊ impassibile: vt vi
detur. ¶ Ad hoc sunt multe auctoritates scriptu
re: quaꝝ vna est adducta supra ab apostolo ⁊ sãcto

August.

rum precipue Augustini qui probat. xiij. de trinita
te: sicut superius dictum est: ꝙ beata vita est ĩmor
talis vel potius beatus ipse. licet ratio sua non de
mõstret: sicut superius discussum est. ¶ Scđo dĩ q̄

Quõ corpora bonoꝝ non erunt impassibi.

tum ad presentẽ articulũ: ꝙ corpora beatorum nõ
erũt impassibilia loquẽdo de passione scđo mõ di
cta: que est salua ⁊ perfectio: cuiusmodi est sensa
tio vt visio vel auditio ⁊ huiusmodi. Tum quia nec
aĩa ipsa erit impassibilis: loquẽdo de tali passione
in gñe suo puta intellectiõe volitione delectatione
et hmõi: eo modo quo dicit phũs: ꝙ intelligere est
pati. Scđo quia cũ illa sit status perfectionis: ⁊ ta
lis passio sit salus ⁊ perfectio: nõ debet corpus esse
impassibile tali passione. Tertio quia decens est: vt
corpus scđm quid beatificetur in aliquib⁹ operationi
bus organicis et sensitiuis. Et hoc nõ põt esse nisi
scđm tales operationes aliquo modo patiatur. quare
⁊c. ¶ Ad hoc etiam possent adduci multe auctori
tates: sed non est vis. et dimitto gratia breuitatis.
Hec de primo articulo principali.

De mõ ĩpassibilitatis bonorum. 1. opinio.

¶ Quantum ad secundũ arti

culũ de mõ scꝫ ⁊ causa talis impassibilitatis vel in
corruptiõis sunt multe opiones. Aliq̄ eñ assignãt
causam ei⁹ ꝓuatiuã vel negatiuã tantũ. Alij causã
positiuã. Alij vtrãq;. Est igit̃ vna opinio: ꝙ corpa
bonoꝝ erũt impassibilia ꝓpter cessationẽ mot⁹ ce
li: sicut etiã supra dicebãt: ꝙ corpa dãnatoꝝ erunt
incorruptibilia propter cessationem motus celi. qꝛ
motus celi est essentialiter primus motus ⁊ ab alio
quocũq; presuppositus. ¶ Sed de hoc satis dictũ
est supra in quadam alia questiõe: ꝙ ista opinio est
simpliciter falsa. Et similiter etiam pari rõne pos
sent ⁊ deberent dicere ꝙ corpora damnatorũ erunt
impassibilia passione naturali vel reali. quod est fal
sum. Nec istud potest dici similiter de quibuscunq;
alijs corporibus.

¶ Alia opinio

est: ꝙ corpa bonoꝝ erunt impassibilia non per ali 2. opinio
quid positiuum eis collatum: sed per solam substra
ctionem diuine influentie generalis. qꝛ de⁹ nõ co
get secundis agẽtibus ad hoc vt corpora bonorum
possint pati ab eis: sicut suo modo subtraxit suam
influentiã ab igne in camino babylonis: ne pueri
ab igne paterentur non cooperando vel coagendo
ipsi igni. Hoc autem deus ordinauit perpetuo fa
cere in corporibus pro statu beatorum. Nec est mi
raculum perpetuũ: sicut dicunt. qꝛ sicut nõ est mira
culũ: ꝙ influat secũdis agentibus coagẽdo eis pro
statu corruptionis vel mortalitatis: ita nõ est mira
culum: ꝙ nõ influat predictis agentibus ad corru
ptionem vel passionẽ corporũ beatorum pro statu
beatitudinis. ¶ Similiter etiã dicũt: ꝙ hoc nõ ob
stante impassibilitas potest dici dos corporũ bea
torũ: nõ autem corporum damnatorum vel immor
talitas: q̄ magis cõuenit corporib⁹ dãnatorũ qꝛ li
cet nõ dicat aliquid positiuum in corpore beati: si
cut nec oportet ꝙ dos dicat aliquid positiuũ in exi
stens vel inherens dotato dicit tñ preseruationem
beati a passione vel corruptione: in qua habet tus
beatus ex vi meriti sui vel per modum meriti. quia
hoc meruit ⁊ ad suum bonum vel perfectionem. nõ
sic est autẽ de damnatis: sed magis hoc exigit sua
iusticia: vt perpetuo puniantur. Nec etiam de ele
mẽtis: licet ista nunq̄ corrũpãtur. ⁊ hoc per sub
stractionem diuine influentie non cooperando eis
vt adinuicem patiantur ⁊ agant: ⁊ mutuo se corrũ
pant. sic igitur beati erunt impassibiles: sicut dicũt
per substractionem diuine influentie: non per ali
quid positiuum eis collatum.

¶ Sed contra

istam opinionẽ videt̃ pos Ꝫ. 2. opi.
se argui: lꝫ sit subtilior ⁊
probabilior omnibus alijs quas non intendo tene
re. Primo sic. Nam alio mõ scđm Augustinũ ⁊ san
ctos erit beatus ĩmortalis: q̄ fuerit adam in statu
innocentie. Nam nõ solum beatus poterit non mo
ri: sed etiam non poterit mori vel pati passione cor
ruptiua vel abiectiua disconuenienti. sed hoc non
videtur nisi per aliquid positiuum collatũ corpori
beato plusq̄ corpori ꝓ statu innocẽtie. Et nõ vide
tur sufficere substractio diuine influentie qꝛ illa cõ
munis est vtriq; statui. g̃ ⁊c. ¶ Scđo sic. alie dotes
dicũt in corpore beato aliquas formas positiuas:
vt videtur. Similiter etiã dotes aĩe. ergo similiter
dos impassibilitatis. ¶ Tertio sic. corp⁹ qđ est in
potentia passiua propinqua transmutabile substan
tialiter vel corruptibile: non est impassibile. sed si
nulla forma positiua cõfertur corpori plusq̄ in via
ita q̄tum est ex se: est in potentia propinqua et di
sposita vel saltem non repugnante ad corruptio
nem sicut prius: ⁊ ita potentia sue materie est anne
xa priuationi alterius forme: etiam vt est principi
um transmutationis et ab agente naturali: sicut
prius igitur est ita corruptibile et passibile et cor
ruptibile in se sicut prius. et non est impassi

bile: licet aliquādo nō patiatur ꝓpter substractio-
nē diuine influentie. ¶ Quarto sic. q2 hoc videtur
de mente Augustini ad dyoscorum: qui vocat im-
passibilitatē vel incorruptionē plenitudinē sanita-
tis seu vigorē: sed hoc dicit aliqd positiuum. g2 rc.

5. opinio ¶ **Tertia** opinio est: ꝙ hoc erit per amotio-
nē qualitatum cōtrariarū a corpo-
ribus gloriosis. amouebūtur enī qualitates cōtra-
rie vel saltem vt cōtrarie a corporibus ipsis: r ita
cessabit actio r passio mutua ipsorum: r per conse-
quens non poterunt corrumpi.

Z.3.opi. ¶ **Sed** ista opinio nō est vera scʒ ꝙ a corpo-
ribus beatoꝝ auferātur qualitates
contrarie. primo quia talia corpora nō essēt phisicā
et per ꝯñs nō essent informabilia naturalit̄ ab aīa.
¶ Scdo quia dato per istam viā: ꝙ nō corrumpe-
rentur vel paterentur ab intrinseco: possent tñ cor-
rumpi vel pati aliquo mō ab extrinseco: vt videtur
¶ Si dicatur ad primum: ꝙ qualitates nō amoue-
buntur totaliter ꝗtum ad suam essentiā: sed ꝗtum
ad cōtrarietatem. quia mouebunt qualitates: sʒ nō
contrarietates: sicut dicūt aliqui. q2 qualitates que
cūqʒ non sunt contrarie: sed qualitates opposite in
eodem susceptiuo succedentes. mō ille qualitates
nō erunt in eadem parte susceptiui. vel si dicatur: ꝙ
manebunt qualitates: sed reducent̄ ad mediū: sic ꝙ
nō agēt mutuo nec patiētur ista nihil valēt. ¶ Pri-
mū nō q2 manentibus qualitatib9 actiuis r passi-
uis impossibile est nō manere cōtrarietates ipsaꝝ.
q2 ex naturis suis specificis habēt cōtrarietatē si-
ue in diuersis subiectis siue in vno. r nihil facit ad
hoc subiectū: vt pʒ. siue enī calor succedat frigori
in eodem subiecto siue nō: semper ꝯtrariatur frigo-
ri ꝫm speciem r indiuiduum. Alioquin enī nichil
esset alteri cōtrarium nisi circa idē subiectum: r ni-
chil posset agere nisi in seipsum: qđ est falsum. im-
possibile est ergo tolli oppositionē contrariam seu
cōtrarietatem manētibus formis vel naturis qua-
litatum actiuarū r passiuarum vt videtur. sicut ma-
nentib9 naturis duarū relationum vt puta paterni-
tatis r filiationis nō potest tolli oppositio relatiua
ipsarum. Similiter etiā per illud nō excludit̄ corru-
ptio vel passibilitas corpis ab extrinseco. ¶ Secū-
dum dictum nihil valet. Nō enī est intelligendum:
ꝙ sic redigātur qualitates ad mediū in corpore hu-
mano sicut in auro vel argēto: vt nō plus agant vel
patiātur ꝗtum ex se mutuo ꝗ in auro vel argento.
Tunc enī totū eēt ibi cōfusum: nec esset tale corp9
sic mixtum aīe cōuenientēr proportionatum. secūdo
q2 hoc nō excludit corruptibilitatē vel passibilita-
tem ab extrinseco: vt patet. quare rc. Nō ergo va-
let dicere: ꝙ virtute diuina amouebūtur qualitates
actiue r passiue siue ꝗtum ad essentias siue ꝗtum
ad contrarietates: siue ꝙ sic reducuntur ad mediū:
ꝙ non fiat mutuo actiue r passiue.

4. opio. ¶ **Quarta** opinio est: ꝙ virtute diuina
amouebitur a materia corpis
beati vel a corpore ipso priuatio: quā habet respe-
ctu cuiuscūqʒ alteri9 forme susceptibilis in ipō r ꝑ
ꝯñs nō poterit pati passione inductiua alicui9 alte-
rius forme vel etiā abiectiua forme precedentis.

Z 4. opi. ¶ **Sed** istud nihil est etiam. q2 priuatio tolli
nō potest a susceptiuo manēte: nisi in-
ducatur forma opposita illi priuationi: Alioqn enī
possent verificari ꝯtradictoria de eodem sed planū
est: ꝙ deus in corporib9 beatis nō inducit formas
oppositas illis priuationibus: sicut patʒ etiam ꝫm
eos. Nec inducit formā aliquā in qua eminēter cō-
tineātur. Et dato ꝙ illam induceret: si esset aliqua
talis: adhuc nō tollerētur singule priuationes op-
posite singulis formis. Non enī tollitur priuatio:
nisi per formā sibi precise r adequate oppositā: cui9
subiectum priuationis est receptiuum. ¶ Scdo q2
quero per quā actionē tollitur de nouo talis priua-
tio: ꝗ inerat. Aut enī talis actio habet terminū po-
sitiuum a quo vel ad quē vel vtrūqʒ. q2 a negatione
ad negationē nō est mutatio. v. physicoꝝ. si terminū 5. physic.
positiuū ad quē vel vtrūqʒ: tunc in corpore beato sit
aliquid positiuū: ꝑ qđ est impassibile: quod est con-
tra eos. Nō potest dici ꝙ habeat tantum positiuū
a quo. q2 terminus eius a quo est priuatio: ꝗ auffer-
tur. r sic vel nullū terminū positiuū hʒ: r sic nulla
est. vel si hʒ terminū positiuum hoc est contra eos. De cau-

¶ **Alie** sunt opiniones assignātes causas po- sis posi-
sitiuas: quarū prima est: ꝙ nihil pati- tiuis. 1. opi.
tur vel debilitatur loquēdo de passione proprie di-
cta: nisi ꝗ̄tum diuinum ꝓprie forme patientis sup
suam materiā minuitur. q2 materia nō potest subi-
ci alteri cōtrarioꝝ peragens trahens ipsam ad li-
mites suos: nisi tollatur ab ea diuinum alterius cō-
trarij: vel saltē diminuatur. sʒ corpus humanum est
quicquid erit in eo pro statu beatitudinis erit per-
fecte subiectum diuinum anime rationalis: sicut et
ipsa perfecte erit subiecta deo. r sic anima perfecte
dñabitur corpori. r per ꝯñs corpus non poterit de-
bilitari vel pati ab aliquo inducente formam incō-
possibilem vel cōtrariā anime vel etiam cuicunqʒ
forme existēti in corpore glorioso nec in corpe ta-
li poterit esse aliqua mutatio contra dispositionem
illam: sub qua perficitur ab anima perfecte domi-
nante sibi. hec est igitur causa positiua impassibili-
tatis scilicet perfectum diuinum anime super cor-
pus r super quicquid est in ipso.

¶ **Contra** istam positionē que nō est intelli- Z hanc. 1.
gibilis: vt videtur: arguo sic pri- opi.
mo. nulla virtute creata nec aliquo diuino vel ipe-
rio volūtatis create vel creature ē passibile: ꝙ acti-
uo naturali sufficiēti r passiuo disposito nō impedi-
tis: sed debito mō ad actionē approximatis non se-
quatur actio. Hoc enī est solius diuine ptātis sicut
patuit de igne fornacis babylonis respectu trium
pueroꝝ r de consimilibus. sed actiue r passiue pu-
ta qualitates actiue sufficiēter r naturaliter r pas-
siue sunt sufficienter approximate in corpore glo-
rioso: vel possunt esse. igitur nullo diuino creato stā-
te tali approximatione potest impediri quin sequa-
tur vel possit sequi actio vel passio. r sic nihil valet
illud diuinum anime super corpus. ¶ Secūdo sic
quero quid intelligis per illud diuinum. Aut enī in-
telligis prestantiam naturalem anime ad corpus.
Aut intelligis aliquem actum liberum elicitum vel
imperatum: quo regit r continet corpus. Aut intel-
ligis potentiam ipsam voluntatis: qua vult corp9
sic manere r contineri. non potest intelligere primo
mō: q2 fortiori rōne viator eēt impassibilis ꝗ bea-
tus. q2 nō min9 est prestantior naturaliter r melior
vel nobilior ipsa aīa corpore nō glorioso ꝗ glorio-
so. Nec ꝫm potest intelligere. Tū q2 aīa per suum
imperium in hoc potestatē nō habet: sicut deductū
est in prima ratione: ꝙ cesset actio vel passio acti-

uorum ⁊ passiuoꝝ approximatorum. Tum q: hoc posito adhuc sequeretur ꝙ corpus esset passibile et corruptibile: ⁊ ꝙ posset pati ⁊ corrumpi permittente aīa ⁊ nõ impediēte hoc per suum actum imperādi. Tum q: etiam. Actus volēdi vel imperādi est immanēs nõ transiens nec factiuus seu actiuus vel impeditiuus alicuius extrinseci: nisi aliquid plus apponatur: vel addatur. Similiter nec potes dicere tertio modo. q: voluntas ipsa in ratione potētie inde nihil faceret ad hoc nisi mediante actu. Alioquin ita bene faceret hoc in via sicut ī patria: ⁊ semper ꝙdiu esset cōiūctā faceret hoc. ergo cum mediante actu illo impy dīatum nõ possit hoc. sequit ꝙ diuinū illud ad propositum nihil valet. ¶ Tertio sic arguo. Anima nõ est incompossibilis: nec repugnat talibus qualitatibꝰ actiuis ⁊ passiuis quis vel eas presupponit in corpore vel eas coexigit: sicut ⁊ corpus dispositum ⁊ pari ratiõe nõ est aīa repugnās nec incõpossibilis effectibꝰ vniuocis istarum qualitatū saltem in aliquo gradu: ⁊ per ꝯñs ꝑ aīam nõ tollitur actio vel passio taliū qualitatum. Si dicas: ꝙ repugnat effectibꝰ talium qualitatum nõ naturaliter sed per imperiū. q: imperat qualitatibus: ne corpus agat vel patiatur ſm eas vel corpori ipsi imperat hoc. istud nihil valet: sicut ostensum est supra. ¶ Quarto de illo diuino forme patientis super propriam materiā non intelligo. Est eñ quoddā dictum parabolicū: ⁊ melius esset dicere talia in predicatione ꝙ̄ in determinatiõe. Et preterea ad propositum semper tolli põt diuinū forme passiue sup materiā ipsam: qñ adest forma actius prestantior: que põt talē formā expellere. sic aūt est in proposito. Nec põt hoc ab anima impediri: sicut dictum est supra. ideo nõ videtur valere iste modꝰ.

2. opinio ¶ Secunda opinio est: que ponit impedimentum positiuū: per hoc ꝙ anima pro statu resurrectionis beatoꝝ cõplet totā capacitatē materie sue: ita ꝙ materia vlteriꝰ nõ est imposita ad aliquā aliā formā. ⁊ sic totū cõpositū est incorruptibile ⁊ impassibile ꝯsequēter. Et est hoc multo cõueniētiꝰ ⁊ ponere ꝙ̄ de celo: de quo tñ hoc ponit sc3 ꝙ forma sua cõplet totū appetitū materie: ⁊ ideo est incorruptibile. aīa eñ rõnalis est multo perfectior ⁊ nobilior ꝙ̄ forma celi. Et iõ saltem pro aliquo statu terminat totā capacitatē materie: ⁊ sic homo est incorruptibilis.

Ꝯ. 2. opi. ¶ Cõtra hoc pmo sic. impossibile est: ꝙ aliqua forma satiet appetitum materie: q̄ ſm se est in potētia ad plures formas q: īpossibile est ꝙ tollat ꝓuatiõnē alterꝰ forme ab alia materia: sicut ostēsum est supra. sed materia corpis humani est in potētia ad plures formas. p3: cū sit vniuoca cum materia alioꝝ corruptibiliū ꝗ ⁊c̄. ¶ Secūdo sic. si aīa ex sua pfectiõe nāli: habet hoc ꝙ faciet totū appetitū materie sue: sequr ꝙ hõ sit naturaliter īmortalis ⁊ pro quocūq3 statu suo nõ minus ꝙ̄ celū: de quo ponūt exēplum. ¶ Tertio cõtra exemplū. q: est falsum sicut dictum est pluries supra.

3. opinio ¶ Tertia opīo est minꝰ ꝓbabilis: ꝙ ad ꝯstitutionē corpis humani cõcurrit natura celestis ad conciliandum elementa in quandam armoniam: per quam possunt esse conueniens et proportionata materia corporis humani. modo pro statu bētudinis natura celestis dominabit in corpe hūano. Et q: talis nõ ē īcorruptibilis. iõ ⁊c̄.

¶ Ista opinio est falsa manifeste. pmo. q: natura corpis qñti cū sit corpꝰ ingñabile ⁊ incorruptibile ⁊ īmiscibile: nõ ꝯcurrit ad ꝯstitutionē alicuꝰ mixti. ¶ Scdo. q: ꝑ istū modū corpus humanū esset nāliter incorruptibile vel īpassibile q: ex suis nālibꝰ intrīsecis. ⁊ tūc nõ appet rõ: quare nõ ꝓ quocūq3 statu suo. hoc aūt ē falsum. ꝗre ⁊c̄. iste sunt opīones ꝑncētes ad scdm arti. ꝗstiõis. Ꝯ. 3. opi.

¶ Quantum ad tertium articulum restat ponere opinionē: q̄ magis videt ad ꝓsens cõcors ⁊ cõformis dictis sctõrum. ⁊ est ꝙ corpus humanū gloriosum est impassibile ⁊ incorruptibile nõ potēs pati vel corrumpi potētia ꝓxima saltem per dotē impassibilitatis. ¶ Ad cuꝰ euidētiā dr: ꝙ per dotē impassibilitatis intelligitur aliqua qualitas supnaturalis nõ educta de potentia corpis humani: sed creata in corpe humano vel creabilis a deo tantū ⁊ immediate. qua quidē causata vel creata in corpe corpꝰ ipsum nõ est amplꝰ in potētia naturali transmutabili ab agente naturali ad aliā formā aliquā. q: talē qualitatē supnaturalem nec attingere nec expellere põt. Ita ꝙ l3 remaneāt in corpe vel materia corpis priuationes aliaꝝ formarū: ⁊ sit in potētia ad ipsas: nõ tñ ab agēte naturali põt ad illas trāsmutari impediente tali forma supnaturali cõcomitāte ⁊ ꝓhibente vel impediēte ne expellātur forme ꝯuenientes tali corpi humano. Et ita homo vel corpꝰ gloriosum est simpliciṫ īcorruptibile supnaturaliṫ tñ sicut celū nāliter suo mõ dato ꝙ haberet materiā. q: a nullo nāli agēte pati vel corrūpi põt: l3 a deo posset corrūpi et materia eiꝰ ad formā aliā trāsmutari: si tñ h3 materiā vniuocā cū materia istoꝝ inferioꝝ. sic ꝗ corpꝰ beati est incorruptibile. q: manēte tali qualitate ⁊ posita ī corpore nõ manet aptitudo naturalis reducibilis ad actū alterꝰ forme per agēs naturale qd nec põt talē formā supnaturalem expellere: nec ipsa stāte potest aliquā aliā sibi incõpossibilē inducere ꝗtumcunq3 naturalem. ¶ Et potest dici talis qualitas pertinere ad primā speciē qualitatis. Est eñ q̄dā qualitas habitualis ⁊ dispositiua ad incorruptionē vel forte ad aliquā aliā speciē: sicut duricies vel hmõi. ⁊ est quedā qualitas mixtionis vel mixti nõ simplicis corporis alicuꝰ ⁊ supnaturalis nõ naturalis. ⁊ ideo põt prohibere a passiõe vel corruptione licet nõ alie naturales. Et videt cõueniēs ponere talē qualitatē in corpe correspõdēter ad dotē securitatis in anima: que ponit qualitas quedā affectiua in mēte ſm impugnātes talem qualitatē in corpe saltē. Et talis qualitas est causa dispositiua incorruptiõis vel impassibilitatis licet diuina manutenentia sit causa effectiua principalis causando ⁊ cõseruando talem qualitatem: ⁊ similiter subtrahendo influentiam suā a secundis agentibꝰ: ne possint agere in tale corpus ⁊ ne possit pati ab eis. hoc videtur fuisse mens Augusti. ad dyoscorum: vbi dicit: ꝙ ex gloria aīe redundat in corpꝰ nõ beatitudo. sed sanitas ⁊ incorruptionis vigor. per que videtur intelligi: ꝙ ista qualitas supernaturalis redundans in corpore ex gloria anime non causaliter sed potius concomitanter vel cõsequēter ad ipsam Et est ista qualitas in corpore quasi duricies vel infrangibilitas in lapide: sicut dos impassibilitatis suo modo.

1. opinio. Quõ corpꝰ hūanū est gloriosum ⁊ impassibile.

Dos impassibilitatis.

Ꝑ precedentem opi.

¶ Sed contra istam positionē sunt multa dubia etiā ⁊ non pauciora forte ꝙ cōtra alias ⁊ ideo multipliciť arguiť cōtra eā. Primo q2 illa qualitas nō videť esse possibilis. q2 corpus humanū nō videtur esse capax alicuiꝰ forme supernaturalis simpliciter nisi ipsiꝰ aīe. cuiuscunqȝ enim forme accidētalis est capax: ipsa videtur posse educi de eo. sȝ illa qualitas nō est aīa. ḡ ⁊c̄. ¶ Scd̄o sic. illa q̄litas aut est spiritualis aut corpalis. nō potest dici spiritualis: cum sit ꝑfectio corpis ⁊ coextendatur sibi ita bene sicut ⁊ claritas corporis. Nec potest dici corpalis. q2 omnis qualitas corpalis est eductibilis de potentia corporis et ab agēte naturali pōt educi: vt videtur ista autem nō: vt dicis. ḡ ⁊c̄. ¶ Tertio sic. ista qualitas si debetur esse corpalis: sicut ꝓbabilius videť: aut est qualitas celestis: aut elemētaris aut mixtionis vel mixti. Non celestis. pȝ q2 nec est perspicuitas. nec luciditas vel claritas. similiter etiā corpus celeste nō venit ad cōstitutionem corporis humani. Nec potest dici qualitas elementi vel mixti. quia nulla talis potest dare subiecto suo incorruptibile. cū elementum ipm̄ sit simpliciter corruptibile: ⁊ per ꝯn̄s mixtum ex ipso: ⁊ qualitas magis sequať naturam subiecti ꝙ ecōuerso. ḡ ⁊c̄. ¶ Quarto sic. q2 (sicut arguū est supra) nulla virtus creata pōt impedire actionē ⁊ passionē stantibꝰ actiuis ⁊ passiuis dispositis sufficiēter approximatis. sed ista qualitas est virtus creata. ḡ ⁊c̄. ¶ Quinto sic. ista qualitas est qualitas mixtiōis: sicut dicis: ⁊ ꝑ ꝯn̄s est vnigenea cū alijs: ⁊ sic est alicui alteri ꝯtraria vel media ꝯtrariorū. sicut pȝ. x. metha. ⁊ per ꝯn̄s pōt abyci ⁊ corrumpi ꝑ cōtrariā suā. Et ita nō est ratio impassibilitatis. ¶ Sexto sic. sicut q̄litas ista nō repugnat alijs qualitatibꝰ corpis humani: ita nec effectibus earum: vt videtur. ⁊ per ꝯn̄s non repugnať mutue actioni ⁊ passioni. ¶ Septimo sic. non minꝰ aīa est forma supernaturalis ꝙ illa qualitas. ⁊ ꝑ ꝯn̄s non est magis aīa in potestate naturalis agētis ꝙ illa qualitas. ⁊ tn̄ hoc nō obstāte aīa nō dat homini ꝙ sit impassibilis ⁊ immortalis: sed est naturaliť passibilis ⁊ mortalis. ḡ ⁊c. ¶ Octauo sic. quero: an per illam qualitatē sufficiēter ⁊ cōpletiue ⁊ formaliter sit homo impassibilis ⁊ imortalis aut non. si sic. igitur cū tali qualitate posita sufficit generalis influētia dei cōseruans hominem sicut cōseruās celū. nec est tantum dispositiua ad incorruptionē: sicut tu dicis. Nec requiritur aliqua manutenentia specialis vel aliqua substractio influentie ab agentibus secūdis: sicut dicis. Si aūt nō est sufficiens ratio impassibilitatis vel incorruptiōis: sed requiritur substractio diuine influentie: tunc ista qualitate posita nō ꝓpter hoc est homo impassibilis vel imortalis: sed ipsa tantum posita adhuc est passibilis ⁊ corruptibilis vel mortalis. Et ita incidis in illā opinionem que ponit impassibilitatē non esse per aliquid positiuum corpori impressum: sed sola volūtate diuina substrahente influentiā ab agentibꝰ secundis ne agant vel corrumpant tale corpus. ¶ Nono. q2 omnis qualitas determinata videť habere aliquē effectum determinatū. sed ista est determinata qualitas mixti. ḡ ⁊c. Nō igitur pōt resistere indifferenter cuilibet extrinsece actioni: sed sibi conuenit resistere determinate alicui. sicut duriciei competit frāgere: non autem calefacere vel frigefacere. q̄re ⁊c.

x. metha.

¶ Ultimo. quia impassibilitas non videtur dicere aliquid positiuum: sed priuatiuum passionis. Et ita nō oportet: ꝙ ponatur talis qualitas positiua. ¶ Cogita de solutionibus istorū. Et si nō placet tibi ista opinio: pone illam que est secunda in secūdo articulo questionis. Et sic scd̄m illam diceretur ꝙ homo in statu beatitudinis est immortalis ꝓ tāto: quia nūꝙ̄ morturus de facto. nō sic adam in statu innocentie fuit immortalis: q2 aliqn̄ morturus. Et similiter etiā non potens mori loquendo de potentia proxima. q2 non cōcurrunt oīa requisita ad potentiam proximā puta diuina influentia presto cooperari secundis agētibus. Deficit eñ ex ordinatione diuina preseruante corpꝰ gloriosum a corruptione vel passione. quare ⁊c.

Resolutio.

¶ Ad primum principale argumētum dico: ꝙ illud qd̄ s̄m se et ex natura propria non est mortale vel corruptibile nō pōt fieri naturaliter incorruptibile ⁊ ex natura sua sibi relictum: pōt tn̄ ab alio perpetuari inesse ⁊ fieri immortale vel impassibile non potens pati loquendo de potentia proxima vel per aliquid superadditum positiuum vel ex ordinatione substractionis alicuius necessarij ad potentiam proximā corruptibilitatis vel passibilitatis. Ad phm̄ ⁊ commentatorem dico ꝙ nō teneo eos in hoc. nec video ꝙ motꝰ magis possit perpetuari ꝙ aliquid permanens: quod nō est ex se necessarium. Sicut eñ hoc tempore vel illo nō repugnat sibi conseruari ⁊ esse: ita nec alio consequenti: vt videtur. vnde magis in identitate nature potest cōseruari aliquid permanēs perpetuo ꝙ motus: immo nec motus sic potest cōseruari: sed tantum s̄m successionem partiū suarum sibi adinuicem succedentium. Nec oportet ꝙ natura possibilis in necessariam transmuteť: sicut imaginatur commentator. quia sicut natura possibilis est. ⁊ nō necessaria pro tāto vel tanto: sic ⁊ pro toto tempore: dato ꝙ perpetuo cōseruetur. Ad minorem quando dicis: ꝙ homo ex se est corruptibilis ⁊ mortalis. Dico ꝙ verum est saltem impotentia remota. potest enim beatus absolute loquendo fieri non beatus: ⁊ ita potest non esse immortalis. sed non oportet: ꝙ proxima potentia sit mortalis potens mori vt videtur ex predictis: sed scd̄m potentiam proximam potest esse immortalis.

Ad arg. principalia.

¶ Ad secundum dico: ꝙ corruptibile ⁊ incorruptibile naturaliter differunt specie saltem et numero similiter ⁊ genere phico. sed dico: ꝙ naturaliť corruptibile ⁊ impotentia remota saltem ⁊ incorruptibile vel impassibile supernaturaliter ⁊ non potens corrumpi loquēdo de potentia proxima nō oportꝫ differre specie neqȝ numero: sed possunt esse idē numero: sicut in proposito. Preterea etiā phūs nō accipit ibi genus pro genere ꝑdicabili: ⁊ ideo nō adducitur illa auctoritas ad mentē eius. ¶ Ad tertium dico: ꝙ corpus beati non erit impassibile loquendo de passione que est salus ⁊ perfectio cuius est sensatio: sed de passione abiectiua ⁊ etiam corruptiua. ¶ Ad quartum dico: ꝙ non video quin violentum virtute diuina possit esse perpetuum: licet non virtute nature s̄m Aristotelem. virtute autem diuina corpora beatorum locabuntur in celo empireo. Aliter dicitur. supposito ꝙ elementa maneant in mixto s̄m ꝓprias naturas ⁊ q̄litates suas quod tn̄ non reputo verum: sicut dixi in secundo,

Dicitur ꝙ elementa habent duplicem appetitū ad aliquē locum vnū sibi proprium ſm naturā cuiuslibet: ⁊ iste cōuenit eis ſm se. Alium qui cōuenit eis nō ſm se: sed ſm ꝙ sunt partes totius corporis: qđ constituūt: ⁊ sic appetunt eundē locum: quē ⁊ totū corpus. Et iste appetitus in eis preponderat ⁊ est eis naturalior: sicut etiā perfectius sunt in toto ꝙ̄ in seipsis: sicut declaratur de aqua: que inꝙ̄tum est para vniuersi aliq̄ naturaliter mouetur sursum: ⁊ ascendit in fistula aere attracto: ⁊ hoc ne sit vacuū in vniuerso: cōtra propriam inclinationē: que sibi debetur ſm se: inꝙ̄tum est talis nature. Ad propositum igitur dicitur: ꝙ nō erit violentum simpliciter elementis stare in loco totius corporis gloriosi sed magis hoc appetent naturaliter ⁊ potius: licet ſm quid ⁊ minus naturaliter appetant esse in locis suis proprijs. ⁊ ita violentum non erit perpetuum. Sed istud nō respōdet ad argumētum de toto corpore quod erit graue. non eñ corpus beatum erit leue sicut palea: ⁊ tamen perpetuo erit sursum. Et sic perpetuum erit violentum. similiter forte nec de partibus vel elementis: si sint ibi. Aliter dr: ꝙ elementa non manent in mixto: nec appetunt per cōsequens diuersa loca ſm proprias naturas: licet mixtum bene moueatur cōformiter ad aliquod elementum: vt si sit graue mouetur deorsum sicut terra. et sic ex parte elementorum nō potest ibi accipi violentum nec perpetuo violentum. Et ita nō concludit argumentum. Sed nec istud respondet ad argumentum factum de corpore toto: si sit graue. q2 planum est ꝙ violenter ⁊ perpetuo erit sursum cōtra inclinationē grauis ad centrum. Et ideo non video ita bonam solutionem: sicut ꝙ virtute diuina saltē violentum possit esse perpetuum: quicquid sit naturaliter vel virtute nature: de qua aristoteles loquebatur nisi ponatur agilitas obuiare: de qua infra dicetur.

¶ Distin. xlix. Questio Secunda.
De beatitudine corporis.

Ecūdo q̄ro vtrū corpora beatorū erunt agilia ¶ Videt ꝙ nō. q2 sicut in natura nihil est frustra: ita nec in gloria. sed agilitas ad motū ibi esset frustra. quia beatis non cōueniet motus localis. Tū quia motus est actus existentis in potentia ⁊ imperfecti et indigentis alio loco. beati autem erunt pfecti nō indigentes alio loco. ꝙ̄ ⁊c. Tum q2 etiam nō diuidetur celum empireum. q2 est indiuisibile: quod tñ oporteret fieri ad motum ipsorū. quare ⁊c. ¶ Secundo sic. si in corpore ponitur agilitas ad motum: videtur ꝙ ab eodem tollatur grauitas. sed hoc est falsum. q2 corpus humanū ex se est graue ⁊ mobile scđm elementum predominās in eo. ꝙ̄ ⁊c. ¶ Tertio sic. si corpora erunt agilia supernaturaliter: videtur ꝙ potuerunt citius moueri: ꝙ̄ quodcūꝗ corpus naturaliter. sed hoc est falsum. q2 tunc possent moueri in instanti. precipue q2 non erit ibi aliqua resistentia: sicut nec in vacuo esset resistētia media: in quo fieret motus in instanti. quare ⁊c.

¶ Quarto sic. si corpa sunt agilia: sic ꝙ possūt moueri ad nutum vel imperium; non est necessarium: ꝙ ab angelis deferantur. sed hoc est falsum. Rapiemur in nubibus obuiam christo in aera ſm apostolum: Et hoc erit ministerio angelorum. ergo ⁊c.

¶ Cōtra sapientie. iij. tanꝙ̄ scintille in arūdineto discurrent: dicitur de beatis. et prime ad chorinth. xv. seminatur in infirmitate. surget in virtute. glosa: id est viuum et mobile Et ibidem dr: ꝙ surget spirituale. tarditas autem repugnare videtur spiritualitati. ergo ⁊c. Sapiē. 3. 1. ad cori. xv.

¶ In ista questiōe sic pceda.

¶ Primo inquiram de vno preambulo ad intellectum questionis prosequēdum. ¶ Secundo inquiram de proposito: an scilicet corpora beatorū erunt agilia et per quem modum. ¶ Tertio vtrum aliq̄ tali agilitate vtentur: et ſm eam mouebunt. ¶ Ultimo ad rationes principales.

¶ Quātum ad primū articulū: q2 agilitas ad motum ordinatur inq̄ro: an in beatis sit aliqua potentia motiua: qua possint moueri non organice: sic ꝙ corpus moueatur ab anima totuꝫ simul nō pars post partem: ⁊ anima habeat aliquam motiuam potentiam talem: qua possit isto modo corpus mouere etiam sibi coniunctum. ¶ Videtur autem aliquibus ꝙ non. Primo quia mouens ⁊ motum debent esse distincta subiecto. sed anima nō est distīcta subiecto a corpore sibi vnito. Subiectum enim et forma cōstituunt vnum subiecto. ergo ⁊c. ¶ Scđo sic si in anima ponitur talis potentia qua cōiuncta existens vel etiam separata possit mouere corpus simul totum: aut illa est organica aut nō organica nō potest dici organica. quia tūc nō moueret nisi organice. similiter etiam non haberet operationē separata: sicut nec alie potentie organice. ergo est nō organica: sed hoc est falsum. q2 tunc in anima esset duplex potentia motiua: vna organica ⁊ alia non organica. et videtur alia superfluere. Similiter etiā de nulla alia potētia hoc inuenitur. Nō eñ inuenitur visus vel auditus vel intellectus vel fantasia organica ⁊ nō organica. ꝙ̄ ⁊c. ¶ Tertio sic. inconueniens est ponere in anima aliquam potentiam: que pro toto tempore presentis coniunctionis frustretur actu suo: nec possit exire in actuꝫ. sed sic esset de illa potentia. quia nō est expertum ab aliquo: ꝙ animal motu locali animalis moueatur non organice sed tantum organice pars post partem. ergo ⁊c. An i beatis sit aliqua potētia motiua ⁊c. 1. opinio.

¶ Quarto sic. illa potentia aut est eiusdē rationis cum potentia organica: aut alterius. si eiusdē: oportet ꝙ sit organica. Et sic in homine est duplex organica eiusdem rationis. Si nō est eiusdem rationis: videtur ꝙ sit nobilioris et perfectioris rationis: et potest totū quicquid potest organica ⁊ adhuc plus et sic frustra ponitur organica. Et confirmatur. q2 sicut anima per talem potentiam potest mouere corpus totum simul: ita ⁊ partem post partem: ⁊ ita organice: vt videtur. ¶ Ultimo sicut in anima nō videtur esse nisi duplex potētia immaterialis vel spiritualis ⁊ abstracta: vel triplex puta intellectꝰ agēs et possibilis et volūtas: in q̄bus imago ꝯsistit sꝫ potentia motiua non est de istis: nec in ea imago pōt consistere. ergo nulla talis potentia spiritualis est in anima.

¶ Sed quātum ad presentem arti Opinio doctoris

enium dico primo ꝙ in anima est talis potẽtia non organica: qua possit mouere corp⁹ nõ organice par tem post partem: sed totum simul siue coniunctum siue nõ cõiunctum: Quum est dico ex rõne ⁊ vitalis potẽtie. ¶ Hoc autẽ ego probo. Primo sic. aĩa se parata potest mouere seipsam sicut etiã angel⁹: vt videtur. Nõ solum eñ potest ab alio moueri sicut truncus: sed seipsam põt mouere vt videtur: ⁊ pari ratione corpus suum: sicut etiã angelus eadẽ potẽ tia qua mouet se: põt mouere corpus: sed planũ est ꝙ potentia illa qua aĩa mouet seipsam vel mouere põt sepata existens põt nõ esse potẽtia qua mouet organice vel potẽtia organica. q2 habet actũ suum separata ⁊ actus eius soli anime ꝯuenit nõ toto cõ iuncto primo sicut actus potẽtie organice. ergo ⁊c̃. ¶ Scdo sic. aĩa sepata existens potest mouere aliquod corp⁹ nõ suum vt lapidem vel hmõi: vt videtur: ⁊ pari ratione corpus suũ vt videt̃. Est eñ mobile sibi proportionatum. sed hoc nõ est nisi per talem potentiã motiuam. g ⁊c̃. ¶ Tertio sic. potẽtia motiua in angelo est idem qḋ voluntas: sicut dixi in scdo. sed in aĩa suo mõ perfecta est voluntas: sicut in angelo. igitur in ea est potẽtia motiua: que est voluntas. sed illa est nõ organica. g ⁊c̃. ¶ Quarto sic Anima comparatur ad corpus nõ solum vt forma: sed vt motor. sed si non conueniret sibi aliqua talis potentia preter motiuam organicam: non posset dici anima motrix vel posse mouere sm seipsam: sed magis totum compositum: quod dicitur videre vel audire vel organice mouere: non autem anima ipsa: licet bene esset ratio mouendi. ergo ⁊c̃. ¶ Secundo dico: ꝙ in toto coniuncto ex corpore ⁊ anima est potentia motiua organica potentia dico proxime: que includit vel dicit aliquod accidens vel naturã forte totius coniuncti dispositam ad mouere organice. Et istud mouere organice est actus totius cõiuncti ex anima ⁊ corpore. Et fit per istum modum in homine: ꝙ aĩa ꝑmo cognoscit ⁊ apprehẽdit motum per intellectu: ⁊ imperat ipsum per voluntatẽ seu appetitum intellectiuũ cõcomitante imaginatione de motu: qui est actus rõnis particularis et etiã actu appetit⁹ sensitiui existẽtis in corde. ⁊ tũc pars totius animati vel animalis qui nõ mouetur localiter: sed tantũ alteratur: mouet aliã sibi proximã: ⁊ illa aliam vel mediante illa aliã. ⁊ sic originatur motus ꝓgressiuus vel organicus aĩalis. patet. iij. de anima. ¶ Tertio dico: ꝙ forte potẽtia remota mouendi organice ⁊ potentia proxima mouendi nõ organice: que ꝓbata est superius inesse anime sm se: sunt simpliciter eadẽ potentia in homine. nõ autẽ potentia proxima mouendi organice ⁊ potentia ꝓxima mouendi nõ organice. Imaginor eñ: ꝙ potẽtia motiua remota loquendo de motiua organice sit cõsubstãtialis anime: sicut ⁊ de aliꝭs potentiꝭs ego dixi in primo. ⁊ illa nõ est nisi voluntas vel appetitus sensiuus. sed potentia proxima plus dicit: vel includit. nam dicit totum cõpositũ vel aliqḋ accidens cõpositi cum ipsa remota potẽtia mouendi. ⁊ illa proxima est organica nõ aũt remota. licet etiam potentia remota vt sic nõ possit habere actũ suum vt sic sine proxima ⁊ non nisi organice tamen vt propinqua est ad mouẽdum nõ organice potest habere actum suum separata vel coniuncta. sic ergo potest dici aliquo modo eadem potentia organica scꝫ ⁊ nõ organica: licet non penitus eadem: vt iam dixi. ¶ Aliter tamen dicitur ab aliꝭs: ꝙ potentia motiua organice ⁊ non organice non est vna potentia: sed simpliciter sunt diuerse. nec vna includit aliam sicut etiam appetitiua organica que est appetitus sensitiuus: ⁊ appetitiua non organica que est volũtas: sunt simpliciter alie: nec vna includit aliã: nec vna potest dici potentia remota vel ꝓxima respectu alterius: nec est aliquod incõueniens vt videtur eis. ¶ Quarto dico: ꝙ licet homines viatores non possint vti predicta potentia motiua nõ organice: q2 tantum mouetur organice loquendo de motu locali animali: cui⁹ principium est anima. nõ de naturali: cuius principium est natura: vel saltem pro certo non experiamur: ꝙ vtatur illa potentia beatus tamẽ vti poterit predicta potentia mouẽdo corp⁹ nõ organice sed etiã totũ simul: ⁊ poterit etiã seipsum mouere organice: sicut ⁊ potest viator: quomodo sibi placuerit. Ita ꝙ anima mouebit corp⁹: quãdo sibi placuerit et erit vere motor: ⁊ vna pars corporis aliam mouebit.

¶ Ad primum aliorum contra dicta in hoc articulo dico: ꝙ illa propositio est falsa: scilicet ꝙ nihil moueat aliud nisi distinctum subiecto ab ipso. Aliquid enim subiecto indistinctum potest mouere seipsum vel aliud indistinctum ab eo subiectiue: sicut pluries dictum est et probatum precipue in secundo. ¶ Ad secundum dicendum: ꝙ illa vt est potentia proxima ad motum non organicum non est orgnica sed habet actum suum: vel habere potest separata: licet vt concurrit includitur in potentia ꝓxima mouendi organice: vel potius ipsa potentia motiua organice sit organica: nec sit separabilis potens habere actum suum separata. Aliter diceretur ꝙ simpliciter ipsa est non organica ⁊ diuersa penitus a potentia motiua organica vel organice. nec est inconueniens. q2 neutra superfluit. et de aliqua potentia in communi inuenitur: ꝙ est duplex in homine scilicet organica et non organica scilicet de appetitu vt patet tertio de anima. Nec alter superfluit. licet eñ vnus sit nobilior alio tamen vnus non potest in illud: in quod potest alius. ¶ Ad tertium dici potest: ꝙ nõ est inconueniens ponere in anima aliquam potentiam: que careat actu suo pro statu presentia coniunctionis. sicut etiã nec frustra poneretur in beatis potentia generatiua: que tamen perpetuo carebit actu suo: et nunq̃ habebit ipsum pro statu future resurrectionis: que est multo perfectior. Sed dices: quare non habet ista potentia suum actum in statu vie? Dico ꝙ nescio quare habere nõ possit nisi forte ex ordinatione diuina suspendatur actus suus pro statu vie. et hoc forte in penam hominis viatoris pro peccato primi hominis est inflictum sicut etiam videtur sentire Augusti. de recursu necessario ad fantasma pro statu vie nostre. Vel forte diceretur: ꝙ aliquando potentia ista habet vel habere potest actum suum etiam in via licet minime a motu organico destruatur. — Ad rões 1.opi.

¶ Ad quartum dico: ꝙ simpliciter loquendo illa non est eiusdem rationis penitus cum potentia organica: sicut nec penitus eadem sibi vel penitus diuersa vel aliquo mõ eadẽ sibi ⁊ nõ penitus. Et ita nullo mõ seqtur: ꝙ aliqua supfluat: nec ꝙ sit organica. Quñ dicis ꝙ si est alterius rõnis et nobilior: põt in quicqḋ põt organice. Dico: ꝙ non sequitur

sed bene sequit ꝙ pōt nobilius ⁊ pfectius mouere
ꝙ organice. Ideo nō valet. Ad cōfirmationē dico:
ꝙ nō oportet: si pōt totum mouere nō organice: ꝙ
possit mouere partē post partē organice. qꝛ ad pri-
mum modū mouēdi tantum est determinata. bñ tñ
posset mouere partē post partē nō organice: si essēt
diuise. sicut angelꝰ partes ligni vel lapidis. ¶ Ad
quintū dico: ꝙ vel illa potētia est eadē potētia cum
volūtate: sicut puto. vel si nō est eadē ibi nō tātum
sunt ille tres potētie separabiles verū etiā ista. Nec
oꝫ ppter hoc: ꝙ ad imaginē ptineat. sicut nec perti
net ad pductionē verbi vel amoris nec ad rationē
parentis. Hec de primo articulo principali.

Agilitas quid. ¶ Quantum ad secundū arti
culum dr: ꝙ nomine agilitatis significat habilitas
quedā animalis ad prompte ⁊ faciliter mouēdū se
motu locali: nō eo motu qui est naturalis cuiꝰ prin-
cipiū ē natura ad similitudinē alicuiꝰ elemēti: q dr
ab alijs morꝰ elemēti predominātis: sꝫ motu aiali:
Quō agilitas ponēda est i btis 1 opinio. cuius pncipiū est aīa. ¶ Sed de ista agilitate quō
et per quē modū ponēda est in beatis: fuīt opiones.
Quidā eīm dicū: ꝙ corpa btōꝝ per hoc erūt agi
lia ⁊ habilia ad motū ꝯm aīe imperiū: qꝛ ab eis auf
feret grauitas eorum ita ꝙ nō erunt actu grauia.
August. ¶ Qd videt cōfirmare per Aug. dicētē: ꝙ grauis
tas q̄ ē modo ɔditio corpis: aufferet. Et pbat per
rōnem. qꝛ nisi aufferret grauitas corpa beatoꝝ vio
lenter essent in celo empireo sursum ⁊ ɔtra inclina-
tionē ppter grauitatis: ⁊ sic nō quietarētur ibi: sed
potiꝰ fatigarētur: nec essent ibi nisi ad malū ⁊ im-
perfectionē suā. nec essēt ibi ppetuo. vel si ppetuo:
tūc violētū eēt ppetuū ɔtra aristotelē pmo de celo.
Ꝯ.1 opi. ¶ Sed non puto: ꝙ ista positio sit vera.
Primo qꝛ nō aufferet grauitas a corpe glorioso. inest eīm sibi ex sua ɔditiōe vel
cumplexione naturali propter mixtionis. Et ita si
cut non aufferentur qualitates mixti actiue ⁊ passi
ue: ita etiam nec grauitas auffertur. ¶ Sedo etiā:
quia si aufferretur grauitas: aut induceret leuitas:
aut remaneret corpus nec graue nec leue: sicut ce-
lum. sed nō potest dici primum. qꝛ leuitas tali mix
tioni repugnat: sicut etiam repugnat lapidi. Nec
scōm: vt videtur. primo quia tunc corpus gloriosū
naturaliter nō inclinaretur ad aliquē situm vel lo-
cum determinatum sursum vel deorsum. Et ita nō
haberet aliquē motum naturalem: nec habere pos-
set nisi in circulo: nec posset etiam violēter moueri
sursum vel deorsum: que nō videt vera. quare ⁊c.
Ad aug. ¶ Ad Augustinū vero dico: ꝙ nō intendit: ꝙ gra
uitas que est qualitas cōsequens talem mixtionē:
debeat tolli a corpore glorioso. sed intendit: ꝙ pon
derositas vel ineptitudo corporis ad motum: q ha
bet esse hic in via per multas superfluitates humo
rum vel per debilitatem organorum aufferet. Ta
lis enim ponderositas vel ineptitudo ad motū non
Ad rōnē 1. opinio. est homini naturalis. ¶ Ad rationem dico: ꝙ non
habeo pro incōueniēti ponere violentum perpe-
tuum: sicut nec hominē perpetuum virtute diuina.
nec oportet: ꝙ corpus hominis licet sit violēter sur
sum: fatigetur: vel sit ibi ad malum ⁊ imperfectio-
nem suā. qꝛ quiescēdo fatigari nō potest. ⁊ ibidem
quiescit. Similiter etiā ibidem virtute propria nō
detinetur: sed virtute diuina locante ipsum ibi qō
et patet. Nam sic locatur ibi: ꝙ corpus eius simul
est cum corpore celesti. ⁊ sic duo corpora simul: qō
non potest fieri a virtute create. nec est imperfectū
simpliciter tale corpus: immo perfectum magis ꝙ
esset in terra: licet ad illum locum naturaliter non
inclinetur: nec in illo ponatur vel perficiatur natu-
raliter. sed magis supernaturaliter.

¶ Alia opinio ponit: ꝙ corpa beatorū erunt agilia vel ipsi bea- 2. opinio
ti agiles per hoc: ꝙ vigorabitur in eis potētia mo
tiua: et perficietur. Et sic anima erit prestantior ꝙ
ante respectu corporis ad mouendum siue organi-
ce siue non organice. Aufferentur etiam grossi hu
mores ⁊ inepti similiter: ⁊ dabuntur puri humo-
res ⁊ multitudo purorum spirituū in corpore. Ita
ꝙ ⁊ vis motiua perficietur: ⁊ quodāmodo intende
tur: et impedimenta amouebuntur siue impedimē-
ta motus organici siue non organici. Ibi enim non
erunt sordes intestinorum: nec ineptitudo neruo-
rum ⁊ iuncturarum: nec ponderositas corporis su-
pradicta. sed ibi multitudo purorum spirituum et
humorum: et peccabilitas: et dispositio conueniēs
seu habilitas neruorum ⁊ iuncturarum. Et sic erit
homo agilis ad motum non per aliquam qualita-
tem additam que sit dos impassibilitatis ꝯm eos.
nam talis qualitas poni non potest: sicut dicunt ⁊
probant quasi vniformiter sicut de illa qualitate:
que dicitur impassibilitas. quia vel esset elementa-
ris vel mixti vel celestis. Et similiter etiā: qꝛ opor-
teret: ꝙ inclinaret corpus ad quodcunqꝫ vbi inde-
terminate. quod non conuenit alicui qualitati de-
terminate: vt videtur. Sed beati erunt sic agiles:
ꝙ faciliter possint se mouere ꝯm imperium volun-
tatis per augmentum vel intensionem virtutis mo
tiue et amotiones impedimentorum modo dicto.
¶ Sed istam positionem non intelligo ꝙtum ad intensionem vel Ꝯ.2. opi.
pfectionē ꝑfate potētie motiue si eīm sit potētia mo
tiua nō organice: planū est: ꝙ nō pōt intēdi: sicut
nec substantia aīe cui ipsa est cōsubstātialis ꝯm me
et ꝯm eos. sicut etiam nec potentia intellectiua seu
volitiua intenditur in beatis: licet ad actū superna
turalem visionis vel fruitionis eleuetur. Similitē
etiā si sit potentia remota mouendi organice: idem
iudiciū est de ipsa. qꝛ et ipsa cōsubstantialis est ani
me: que nō intenditur nec augetur. Similiter etiā
dato ꝙ essent accidētia: adhuc tamen nō concede-
retur a ponentibus hoc: ꝙ possent intendi vel re-
mitti. quia sub determinata perfectione fluunt ab
anima: que nec remittitur nec augetur. vnde dico:
ꝙ potentia motiua talis non erit in se perfectior in
beatis ꝙ sit modo.

¶ Tertio ponitur aliter: ꝙ agilitas in cor pore glorioso erit qualitas que- 3. opinio.
dam supnaturalis creata in corpore vel in toto cō-
posito dispositiua ad hoc vt beatus faciliter moue
atur scōm imperiū ⁊ beneplacitum volūtatis in tē
pore. Cum qꝛ impossibile est: ꝙ verus motus sit in
instanti: vt dictum est in scdo ⁊ probatū. Et ponit
ista qualitas dos agilitatis suo mō: sicut ponebat
in q̄stione p̄cedēte qualitas quedā supernaturalis
esse dos impassibilitatis. Et quasi vniformiter ꝙ-
tum ad multa potest sustineri vel etiam impugna-
ri: sicut patet intuenti. Et cum predicta qualitate
necessaria est amotio impedimentorum: sicut dice-
bant illi de opinione precedenti.

4. opi. **Quarta opinio est cuiusdam** doctoris quē non teneo ꝙ ab anima glorificata effluit in corpus quedam perfectio: qua corpus pfecte subycitur ipsi anime: ſm ꝙ ipsa comperatur ad corpus vt motor. Et illa pfectio dicitur dos agilitatꝭ sicut dicit. licet em̄ ponatur talis pfectio vel qualitas quedam dispositiua ad facultatē motus: tñ non intelligo: ꝙ fluat: vel causetur ab aīa in corpore sꝫ a deo tantum creatur imediate: sicut dicebaƚ supra ſm ponentes dotē ipassibilitatis esse cōsimilē qualitatem. Teneatur quecūqꝫ opinio videtur melior de secunda ⁊ tertia: sicut etiam in precedenti questione dicebatur.

An beati veniant tali agilitate ⁊ possint vti. **Quantum ad tertium articulum** an scꝫ beati possit vti tali agilitate mouēdo se ⁊ an aliqñ defacto mouebuntur. Dico ꝙ positis necessarijs ad motum beati poterūt vti tali agilitate si sint in loco conuenienti. sꝫ non videtur mihi: ꝙ celum sit locus cōueniēs: in quo possint se mouere pro tanto qꝛ celum nō est diuisibile a virtute creata nec per cōsequens cessibile alicui corpori. Et ita si virtute ppria posset beatus se mouere in celo empireo: ⁊ ita duo corpora simul: hoc autem non video quare. ⁊c. scꝫ si deus diuideret celum ⁊ faceret ipm̄ cedere. sicut de mari rubro corā israel: bene puto: ꝙ beatus per celum empireum posset seipsum mouere in alio aūt loco cessibili dico: ꝙ beatus tali agilitate posset vti ⁊ seipsum mouere libere. sed in celo empireo ⁊ infra ipsum manēs nō puto: ꝙ possit moueri a seipso nec ab angelo: sed tm̄ a deo pter cāꝫ pdictam. similiter nec credo ꝙ possit seipsum inducere in celum empireū: vel ꝙ angelꝰ etiā possit ipm̄ inducere vel intromittere. An vero beati aliqñ defacto debeant moueri recedēdo de celo empireo vel etiā infra celum empireum quasi spaciando huc vel illuc: nescio tñ nō est impossibile: sicut patet. vñ etiam dicunt aliqui: ꝙ aliquādo huc inferius quasi ad spaciandum sint descēsuri. nec minuetur eis aliquid de gloria sua principali nec etiā de pmio accidētali forte. qꝛ semp possunt videre etiā christū corporaliter sicut vidit Stephanꝰ: qñ exclamauit. Ecce video celos apertos ⁊c. et dato ꝙ celi essēt clausi adhuc visio talis posset in eis miraculose conseruari. De statu vero vel positione siue situ diciƚ cōmuniter ꝙ stabunt: ⁊ nō sedebunt: vel iacebunt. stare em̄ dicit situm magis pmptū ad operationē aīalē: sꝫ iacere magis aptum a qete naturalē plusqꝫ sedere. qꝛ partes magis equaliter se habēt ad cētrum Hec de .3° articulo principali.

ad argumēta pricipalia. **Ad primum principale dico** ꝙ beatis poterit conuenire motus localis. Et qñ dicis ꝙ nō. qꝛ nō indigebunt alio loco quasi locꝰ eorū non sit eis conueniens. sꝫ carebunt alio loco: ad quē poterūt moueri. qꝛ erunt in potentia ad aliū locū vel ad vbi circa aliū locū. Ad illud quod dicis: ꝙ motus est actus imperfecti: Dico: ꝙ verum est. qꝛ ē actus existentis in potētia ad aliqd ſm ꝙ huiusmodi: ⁊ sic imꝑfecti aliquoꝰ. ⁊ licet nō simpliciter loquēdo vniuersaliter saltē ſm quid. Et isto modo dico: ꝙ licet corpora beatoꝝ sint pfecta pfectione cōueniente: sunt tñ aliquoꝰ imperfecta p quanto sūt in potentia ad aliū locū vel aliud vbi in alio loco: quē ñ habent. Ad illud quod additur: ꝙ celū empireū nō diuidetur: nec cedet corporibꝰ beatorū: ⁊ sic nō poterunt moueri. Dico sicut dixi supra: ꝙ virtute propria non poterunt moueri beati ipsi infra celū: sꝫ bene alibi in loco eis cedente. Vñ ⁊ ad moueri infra celū ipo non sedente non indigent forte: ꝙ sint agilia nisi loquendo de potentia dei ordinata. sed bene ad moueri alibi ita velociter sicut poterunt moueri indigent agilitate: vt videtur. Ad secundum dico ꝙ a corpore nō oportet tolli grauitatē: licet fiat agile: eo modo quo dictum est supra in corpore qōnis. Ad tertiuꝫ dico: ꝙ forte corpora agilia poterunt moueri velocius vel citius ab anima: qꝫ corpus quodcūqꝫ naturaliter moueatur: etiam celum: cuius tamen motus secundum Aristotelē est velocissimus ⁊ mensura aliorum. Nec est inconueniens nec sequitur ex hoc ꝙ possit moueri in instanti. hoc em̄ repugnat vero motui: sicut dictum est in secundo. Quando dicis: ꝙ immo. qꝛ nulla erit resistētia ibi: sicut nec si motus fieret in vacuo: qui tamen fieret in instanti. vt hec habentur in quarto. Phisicorum. Dico: ꝙ Aristoteles verum dicit: qꝫtū cēt ex carentia resistentie medij. Et si motus solum haberet successionem ex resistentia medij ad mobile vƚ etiam ad motorem: sed dico ꝙ aliūde habet successionem: sicut patet in motu celi. Et dico: ꝙ ex ratione sua habet: ⁊ impossibile est ꝙ fiat in instanti: ſm ꝙ motus a simplici mutatione distinguitur.

Ad quartum dico: ꝙ corpora beatoꝝ non deferentur vel rapientur ab angelis ex indigentia: quasi beati non possint velociter mouere semetipsos. sꝫ magis hoc fiet ex reuerentia et diuina beniuolētia quam volet deus ostendere circa beato.

Distin. xlix. De beatitudine corporis Questio tertia.

Ertio qro: Vtrū corpora beatorum erūt clara. Vƚ ꝙ ñ. corpa btōꝝ erunt colorata. color em̄ dicens ad pulchritudineꝫ corpis ptinet ſm Aug. xxiiº. de ciuitate dei. ca. xixº. ⁊ per consequēs erūt Augu. corpora terminata. sed lux vel claritas ⁊ color non compatiuntur se adinuicem in eodē subiecto repugnante cōtradictione. quia vnū est corporis terminati. sed aliud ē corporis pspicui ⁊ per consequens non terminati. g ⁊c. Secundo sic. corpꝰ claꝝ vel lucidū occultat naturaliter aliud corpus: quod est post se. patet de vno luminari: qꝺ occultat aliud ⁊ de flamma: similiter ⁊ huiusmodi. sed corpus beati nō occultabit aliud corpus post se quia ſm Grego. xviij. Moraliū supe illud Job: nō adequabitur ei aurum vitrum ⁊c. corpora beatorū Grego. erunt peruia. vnde dicit ibidē: in celesti patria vniuscuiusqꝫ mentem ab alterius oculis membrorum corpulenta non abscondet patebitqꝫ corporalibus oculis ipsa etiam corporis armonia. hoc autem nō esset nisi corpora beatorum essent peruia. g ⁊c.

Tertio sic. si corpora beatorum essēt clara: sicut dicitur: ꝙ sunt future: videtur ꝙ ipsa psentata oculis siue glorificatis siue nō necessario ⁊ naturaliter immutarent visum sed hoc est falsum. Tū quia corpꝰ christi post resurrectionem nō immutauit oculos

disciplulorū ſm aliquā talē claritatē. Cum quia talis claritas eſſet ſimpliciter improportionata cuilȝ oculo ſiue glorificato ſiue nō multofortius ꝙ claritas ſolis ī rota. qa ponit̄ futura multo maior. ꝙ ꝛc.

math. 13. ¶ **Contra** dicitur Mathei. 13. Fulgebunt iuſti ſicut ſol ī regno patris eorū ¶ Et ſimiliter. 1. ad chorin. 15. Seminatur in igno

1. ad corinthi. 15. bilitate. ſurget in gloria i. ī claritate. ¶ Similiter etiam ad Philip. 3. dicit̄: ꝙ ſaluatorē expectamus qui reformabit corpus humilitatis noſtre cōfiguratum corpori claritatis ſue. ꝙ ꝛc.

¶ In iſta queſtione ſic ꝓcedā

¶ Primo inquirā vtrū corpora beatoꝝ erūt clara vel lucida ſimul ꝛ colorata. ¶ Secūdo inqrā: vtrū claritas corporū beatorum erit equalis. ¶ Tertio vtrū poterit naturaliter videri ab oculis verificatis vel etiam non glorificatis. ¶ Ultimo ad rationes principales.

corpa beatorū an erūt clara ꝛ colorata.

¶ Quātum ad primum arti.

dicitur ab omnibus: ꝙ corpora beatoꝝ erunt clara Et hoc patet plane ex auctoritate ſcripture ꝛ ſanctoꝝ. Et planum eſt etiam: ꝙ erunt colorata ſm cōplexiones corporū ipſorū coloribus decentib9 ꝛ ad pulchritudinem eorum pertinentibus.

quō erūt clara. 1. opinio. ¶ **Sed** de mō ꝑ quē corpora beatoꝝ erūt clara: dicitur ab vno doctore: ꝙ claritas illa corpori cauſabitur ex redundātia glorie ipſius anime in corpus quod enim recipitur in aliquo. nō recipit̄ per modū influentis ſed recipientis Et ita claritas ꝗ eſt in anima beata ſpiritualis recipitur ī corpore vt corporalis ꝛ ſm ꝙ anima ē maioris meriti ꝛ ſpiritualiter magis clara: ſm hoc etiā corpus eſt maioris claritatis. Et cognoſcet̄ gloria anime ī corporis claritete. et anima erit domina talis claritatis: ſicut dicit.

ꝯ precedētē opini. ¶ **Sed** dico ꝙ iſta dicta ſunt truphatica. et neſcio ꝗ ꝑabolica dicta. Primo quia nō video quō tāta claritas in corpore poſſit cāliter redundare in corpus ex gloria ipſi9 anime. nec eſt aīa nec aliquid quod ſit vel ponatur formaliter in ipſa habet vel continet virtualiter tantam claritatem. ¶ Secundo. qꝛ nihil valet illud quod adducitur: ꝙ receptū recipitur ꝑ modum recipientis non ꝑ modū influentis. hoc enim ſi valet ad propoſitū: valet ad probādum: ꝙ anima eſt corporalis et non ſpiritualis. quia recipitur in corpore. ¶ Similiter etiā de claritate ſpirituali ꝙ ipſa recipiatur in corpore: ꝛ fiat corꝑalis vel vt corꝑalis recipiatur: eſt vnū nihil dictu: quia nec in corpore vt in ſubiecto per ſe recipitur. nec etiam poſſibile eſt ꝙ corporalis fiat vl̄ vt corporalis recipiat̄. ¶ Similiter etiā ſequeretur ꝑ hoc: ꝙ eadem eſſet claritas ſpiritualis anime ꝛ claritas ipſius corporis. Tunc enim lumē glorie eſſet qualitas corporalis. ¶ Similiter etiaȝ vltra: ꝙ anima ſit dn̄a illius claritatis: neſcio quid eſt dictu quia nec talem claritatem cauſat: nec eam habet in ſua poteſtate ſiue ꝗtum ad eſſe ſiue ꝗtum ad non eſſe ſiue etiam ꝗtum ad operationem ꝛ iō nullomodo.

2. opinio ¶ **Alius** doctor dicit ꝙ claritas iſta nihil aliud eſt ꝗ ꝗdā refulgentia manifeſtatiua coloris in corpore beato. vnde ꝛ color dicetur ꝛ erit clarus ſm gradum complexionis ſubiecti ſuo modo. ſicut veritas dicit̄ clara vel huiuſmodi ꝛ color ſtatim ꝗtū erit ex ſe erit manifeſtatiuus ſui apud ſenſum. ꝛ cauſabitur talis claritas manifeſtatiua coloris in corpore beato vel in corporib9 maior vel minor ſecundum exigentiam meritorum ¶ Et dicit ſicut iam ſequitur ex predictis: ꝙ ſimul in corꝑe beati erit lux vel claritas et color ipſe tāꝗ diuerſe qualitates. ſicut etiaȝ inueniūtur ſimul iſta in noctilucis. nam noctiluca de die videtur ſm colorem: ſed de nocte ſm lucē. Et patet ex hoc ꝙ ſint diſtincte qualitates. ſicut etiam Auicenna dicit ſexto naturalium: ꝙ iſta diſtinguntur lux color ꝛ lumē Color enim terminat viſum. ꝛ nunꝗ eſt ſm Auicēnā ꝛ ariſtotelē niſi in corpore terminato. ſed lux vel claritas dicitur eſſe in fonte vel in ſole: in quib9 frequenter non eſt color. lumē vero dicitur proprie in medio vt in perſpicuo vel preuio nō termināte viſū

¶ **Sed in** iſtis dictis ſunt etiam aliqua dubia. Primo. quia ſi ſic ſit ſimul color ꝛ lux in corporibus beati: videtur ꝙ lux occultet: ꝛ non manifeſtet colorē. nec ſimul poſſint iſta videri. ſicut etiam in noctiluca de qua ponitur exēplū ꝯ. 2. opi. obiectiones vl̄ dubia.

¶ Secundo. ꝙ ſi lux manifeſtat colorē aut hoc eſt quia eſt in eodem ſubiecto cū colore: aut quia eſt in ipſo colore ſicut in ſubiecto: eomodo quo albedo in ſuperficie. non primo modo. quia nec lux noctiluce manifeſtat colorē: licet ſint in eodē ſubiecto. quia nō videntur ſimul lux ꝛ color: Nec ſecūdo modo quia magis videtur lux eſſe ſubiectum coloris ꝗ ecōuerſo nā lux habet rationem prioris: vt videtur ita qō vel neutrum eſt ſubiectum alterius: vel lux magis eſt ſubiectum coloris. ¶ Tertio. quia ī aliis ad manifeſtationem coloris non oportet: ꝙ aliqua lux vl̄ claritas ſibi vel ſuo ſubiecto īhereat: ſed ſufficit: ꝙ aliquod corp9 luminoſum ſibi aſſiſtat. ¶ Quarto. quia dictum illud ſm Auicennā: ꝙ color nō eſt niſi in corpore terminato: ꝛ nō in corpore ꝑuio vel dyaphano: videtur eſſe contra mentem et dictum Grego. in auctoritate ſuperius allegata: vbi dicit ꝙ corpora beatorum peruia erūt: ꝛ patebit etiam corporalibus oculis armonia corporis ꝛ complexio interior. ꝛ tamen planum eſt: ꝙ erunt corpora colorata quare. ꝛc.

¶ Suſtinendo tamen viā iſtā

Mens doctoris

ꝛ aliqualiter declarando eam. Dico. ꝙ corpora beatorum erunt clara claritate magna ꝛ intenſa: quaȝ non puto poſſe cauſari in corꝑe ab aliquo naturali agente ꝛ creato: ſed tantum a deo. Nec puto ꝙ corpus humanū ſit in potentia naturali ad tantam claritatem vel lucem: ſȝ in potentia obedientiali tātū reſpectu dei agētis. vnde ꝛ forte talis claritas non educetur de potentia corporis humani: ſȝ in corꝑe ipſo creabit̄ a deo. vel ſi de potentia corporis educetur non tamen educibilis eſt ab agente naturali. et talis claritas erit dos ipſa claritatis. ¶ Secūdo dico: ꝙ corpora beatoꝝ erunt colorata decenter ꛲ cōuenienter ſecundum exigētiā ſue ꝓportionis. Et dico: ꝙ color non eſt eadē qualitas cum ipſa claritate vel luce: ſȝ alia ſimpliciter diuerſa: ſicut etiam dicit Auicenna: ꝛ poſſet probari per multa: ſed nō eſt vis modo. ¶ Tertio dico: ꝙ non video eſſe dicendum neceſſario: ꝙ claritas vel lux informet coloreȝ nec econuerſo: ſed ambo informant corpus ꝛ ordine quodā. qꝛ color ꝑus ſicut qualitas magis gene-

alis ⁊ cõueniēs corpi naturaliter ex sua cõplexiõe claritas vero vel lux posterius. forte tamen nõ eēt magnum inconueniēs ponere: ꝙ lux informaret colorem suo modo: informat sicut color superficiem nec de hoc multū curo. ¶ Ultimo dico: ꝙ non est impossibile: ꝙ simul stent ista duo simul in eodē corpore scꝫ color ⁊ claritas vel lux: qꝛ nullā habent repugnantiā formalē vel etiā virtualē: quare non possint simul stare.

ad instantias ꝙ.2. opinio.

¶ Ad primam instantiam dico. ꝙ in corporibus beatis neutrum occultabit reliquū: nec scꝫ color lucē seu claritatē nec ecōuerso. sed magis claritas ipsa ⁊ lux erit manifestatiua coloris nec est silē de noctiluca: cuius color ⁊ lux non simul percipiuntur. Nam lux ipsius modica est ⁊ imperfecta. ⁊ ideo nec est manifestatiua coloris ipsius nocte luce: sed requiritur alia lux nec est etiā sui manifestatiua presente maiori vel fortiori seu intensiori luce. Et ideo de die non videtur: sed tantum color noctiluce. similiter etiam tantū videtur lux vel claritas eius de nocte. ¶ Ad secundam instantiā pōt dici ꝙ lux vel claritas manifestat colorē: sic qd est i eodē subiecto cū colore: vt dictū est supra. nec est simile de claritate noctiluce ꝓpter rationē dictā immediate. Aliter etiā dici potest: ꝙ lux vel claritas illa inest colori suo mõ sicut albedo vel color superficiei. Nec oportet ꝙ lux ipsa vel claritas sit prior qꝛ nō sic est de colore: sicut aliqui imaginātur scꝫ ꝙ ex luce cõponatur. ⁊ vltra ipsam aliquid addat. sic enim lux vel claritas esset prior: ⁊ tñ neutrū esset subiectū alterius. ¶ Ad tertiam dico. ꝙ ad manifestationē coloris beatoꝝ nō esset necessaria absolute loquendo claritas vel lux illa inherens. sed congruentius est ⁊ perfectius est magis vt insit corpori. ⁊ corpus ex suis intrinsecis habeat: vnde color suus manifestetur. ¶ Ad quartam. quod est difficilius: videt ille doctor: qui ponit illam positionem: ꝙ difficili⁹ sibi videtur: ꝙ corpora beatoꝝ sint peruia simul ⁊ colorata multo ꝗ̄ ꝙ sint colorata ⁊ lucida vel clara. Colorata enim non sunt perspicua nec peruia: sꝫ sunt terminatiua visū ⁊ terminata ⁊ multomagis oportet hoc ꝗ̄ de aliquibus corporibus in quib⁹ tantū inuenitur lux vel claritas: non autem color: ⁊ tamē sūt determinata ⁊ nō peruia vel ꝑspicua: sicut patet de sole ⁊ luna ⁊ stellis. color enim esse nō potest nisi i corpore terminato: sicut dicit. Et ideo dicit vltra ad auctoritatem Grego. ꝙ corpora beatoꝝ nō erūt peruia quasi dyaphana: vt vitrū vel aer vel aqua. sed pro tanto quia in eis erunt pori subtiles: quib⁹ mediantibus poterit videri armonia interior sensibiliter vel non videbitur sensibiliter sed mentaliter ita perfecte sicut si sensibiliter videref: q̄re ⁊c.

¶ Dico tñ ad hoc aliter qꝛ ꝓdicta solutio nō videtur saluare mentem nec intentionem Gregorij. immo nec verba: ꝙ corpora beatoꝝ simul erūt peruia ⁊ densa quēadmodum. et vitrum suo modo: nihilominus tamen erunt colorata ⁊ lucida vel clara. Nec ē hoc impossibile virtute diuina licet virtute nature ⁊ de lege communi non sit color nisi in corpore terminato non peruio vel dyaphano: ita ꝙ deus dabit corpori dyaphanitatem ⁊ peruietatem non obstante colore et ratione coloris terminabit visum: rõne tñ dyaphanitatis vel peruietatis et lucis poterit esse medium visus vel videndi. Hec de primo articulo principali.

claritas corporum beatoꝝ an erit equalis.

¶ Quātum ad secundū articulum expedio me breuiter: ⁊ dico ꝙ non erit claritas equalis in omnibus beatis. immo erit maior vel minor sm exigentiam meritoꝝ ⁊ diuersā ꝓportionem glorie in ipsis animabus. Unde ⁊ anima q̄ clarius ⁊ ꝑfectius videbit deum ⁊ cõsequenter intensius ⁊ ꝑfectius fruetur eo habebit clarius ⁊ lucidius corp⁹. Similiter etiā dico ꝙ nec partes corporis eiusdem erunt equaliter omnes clare: sꝫ ille magis q̄ ad claritatē sunt magis disposite ex sua cõplexione vl̄ naturali dispositione: sicut oculus magis ꝗ̄ pes vl̄ manus. Nisi forte diceretur ꝙ ad illam claritatem q̄ supnaturaliter dabitur: omnes partes equaliter sūt disposite: ⁊ distribuetur eis claritas sm ꝙ magis vel minus fuerunt organa aīe in merendo. ⁊ sic etiam de alijs dotibus diceref: si ponātur q̄litates supernaturales: sicut superius de impassibilitate ⁊ agilitate tāgebaf. Tñ posset dici ꝙ nō oportet etiā ꝙ attendatur q̄liter iste partes fuerunt organa diuersimode in merendo: licet bene attendatur q̄ntitas meritorum comparando beatum ad beatum. et ita vel equaliter datur ꝑtibus de claritate: sicut de alijs dotib⁹ dicitur: vel inequaliter sm maiorē vel minorē dispositionē: sicut superius tangebatur. Hec de secundo articulo principali.

claritas beatorū an poterit videri nāliter a glorificatis ⁊ non glorificatis.

¶ Quātum ad tertium articulum. an. s. claritas corporis beati poterit videri naturaliter ab oculo glorificato vel nō glorificato. Primo de oculo glorificato dicif ꝙ sic sicut multi dicunt. ⁊ dicitur ꝙ cõuenienter ⁊ sufficienter erit claritas illa oculo beato ꝓportionata: nec offendet ipsum in aliquo. sed potius demulcebit ⁊ delectabit ipsum non enim concomitabitur aliqua immutatio realis vel naturalis dissoluens oculum vel humores eius et ledens ipsū: sicut concomitaf: qñ respicimus solē in rota: sꝫ tñ erit intētionalis immutatio. vñ ⁊ oculus gloriosus impassibilis est passione corruptiua ⁊ abiectiua. nō autē passiōe ꝑfectiua: sicut superi⁹ dicebatur. vnde ⁊ beati mutuo videbunt suorū corporū claritates. ¶ De oculo aūt nō glorificato videtur etiam ꝓbabile: ꝙ aliquo modo imperfecte ⁊ raptim vel transitorie saltem poterit ꝑcipere beatorū corporū claritatem. vnde ⁊ in iudicio ad maiorem eoꝝ cõfusionē ipsā ꝑcipient: sꝫ diu ⁊ permanēter nō possent eā percipere vel videre nec perfecte. qꝛ simul naturaliter in ipsis concomitatur immutatio realis cū intētionali dissolutiua oculi ⁊ lesiua. Nisi diceretur etiam ꝙ posset immutari sēsibiliter licet nō realiter. Nō curo ꝓpter qd ⁊ oculi discipulorum nō glorificati raptim ⁊ ad horā aliquomodo perceperunt claritatem corporis christi in trāsfiguratione: licet diu ⁊ permanēter ⁊ ꝑfecte eam nō potuissent aspexisse nisi miraculose. Et forte etiā dicerent aliqui similiter de oculo glorificato: sꝫ non sic dicatur communiter: sicut superius dictū est de dote impassibilitatis. Hec de tertio arti. principali.

ad rōnes ꝓncipa.

¶ Ad primum argumentum principale dicēdū: ꝙ lux ⁊ color cõpatiūtur se i eodē: sicut dictū est in corpe q̄stionis. Mñ vero dicif in minori: ꝙ lux nō hꝫ esse in corpore terminato. ꝓꝫ hoc esse falsū in sole ⁊ stellis: q̄ sunt corpora lucida

et terminata vel visum terminantia. Ad secundum dico q corp⁹ lucidū terminatū ⁊ densū occultat naturaliter illud qđ est post se: sȝ diuine virtute cōferēte corpori glorioso puritatē manēte sua densitate aliter fiet vt corpus gloriosū. s. nō occultet illud quod erit post se: imo sit purū ⁊ possit esse medium vidēdi suo modo sicut vitrū ſm verba illa et intentionē Grego. vt sit ciuitas similis vitro mūdo. Ad tertiū dicit vn⁹ doctor q claritas corporis beati ē in potestate voluntatis ipsi⁹ beati: vt immutet vel nō immutet oculū non glorificatū saltē. Et ideo licet pñtetur oculo nō glorificato: pōt tñ non immutare ipsum ex īperio volūtatis. et sic fuit factū de claritate corporis christi in oculis discipulorū non glorificatis. Sed istud non intelligo esse verum. Non enī video q actiuis ⁊ passiuis naturaliter totalib⁹ sufficienter dispositis ⁊ approximatis: in potestate volūtatis create: sic q nō sequatur actio vel passio Et iō puto esse dicendū q quātū est ex naturis rex sibi relictis: claritas talis pñtiata oculis q̄buscunq dispositis videretur siue glorificatis siue non: sałtē aliqualiter. sȝ si nō videtur vel videretur q̄tūcunq pñtata ſm libitū voluntatis: hoc non est essentialiter: sȝ cōcomitante ordinatione diuine voluntatis q̄ sic ordinauit non influere ad actum visionis talis claritatis ab oculo nō glorificato nisi placeat volūtati: vel saltem si displiceat voluntati btī hñtis talē claritatē. ⁊ sic fuit factuȝ de claritate corporis christi post resurrectionē: q̄ non videbatur a discipulis euntibus in emaus. Ad illud vero qđ dicit illa claritas esse simpliciter īproportionata oculo corporali multo fortius q̄ claritas solis in rota. Dico q nō est simpliciter īproportionata: sȝ proportionata vt possit videri. ⁊ hoc permanenter sine īmutatione reali: sicut in oculis beatoꝝ: vel trāseunter saltem ab oculis non glorificatis. sicut etiā ⁊ claritas solis in rota ad horā videri pōt: sȝ non pmaneret. ⁊ diu. naturaliter dico ppter īmutationē realē ⁊ corruptiuā cōcomitātē: que non cōcomitabitur in oculis beatorum sicut superius dicebatur.

¶ Distin. xlix. De beatitudine corporis. Questio quarta.

Q uero quarto vtrū p dotem subtilitatis duo corpora possint esse simul in eodē loco. ¶ Videtur q nō. Illud qđ est simpliciter impossibile: p nullā dotē ē possibile. sȝ simpliciter īpossibile est duo corpora simul esse ī eodē loco ſm Boetium de trinitate. Ubi dicit q eundem locū duobus corporib⁹ fingere nullo modo possumus. ⁊c. ¶ Secundo sic per illud qđ nihil est in corpe: non pōt esse corpus cū alio simul. sȝ subtilitas nulla est ī corpe: nec ponit aliqđ. Subtilitas. n. īuenitur in corporib⁹ quēadmodū ⁊ raritas ppter paucitatem materie sub dimensionibus magnis. sȝ in corporibus beatis non erit paucitas materie. vnde nec erunt rara: sed in eis erit tātū de materia: q̄tū erit necessarium ad bonā cōsistentiaȝ nature. ⁊c. ¶ Tertio. sic si hoc eē possibile. seq̄ret maxime de corpore glorioso ⁊ glorioso q posset eē simul: vt videtur: q: ambo habent subtilitatē ⁊ ma- Boeti⁹.

gis conuenitūt vel pportionāř adinuicē: vt videř sȝ hoc non conceditur. ergo de nullis alijs est concedendum.

¶ Contra subtile dicitur a vt penetrādi et subintrandi aliud. sȝ corpora beatorū erunt subtilia. 1. ad corinthi. xv. diciř de corpore: q seminatur animale sȝ surget spirituale: idē subtile. ⁊c. 1. ad corinthi. 15.

¶ In ista questione sic pcedā

¶ Primo inquirā de subtilitate corporis gloriosi an scȝ corpora gloriosa erunt subtilia: ⁊ p quē modum. ¶ Secundo inquirā vtrū duo corpora possit esse simul in eodem loco. ¶ Tertio dato q sic: vtrū hoc sit possibile per dotem subtilitatis. ¶ Ultimo ad rationes.

¶ Quātum ad primum arti. oportet om̄es cōcedere dotē subtilitatis beatorū. sȝ diuersimode ponitur hoc a diuersis. Dixerūt enim quidā: q corp⁹ beati sic erit in potestate anime: vt possit ad impiū anime subtiliari quasi filius vł ac⁹ ⁊ sic transire p poros minutissimos alterius corporis. ⁊ sic erit subtile corpus ⁊ habēs dotē subtilitatis. ¶ Sed istud nihil est. Tum quia anima non sic pōt habere corpus in sua potestate. Tū q: corpus si sic disponeretur: sicut acus vel hmōi nō esset anime pportionatum nec debito modo organicū: nec firmatum q̄re ⁊c. ¶ Alij dixerunt q corpora beatoꝝ in resurrectione fient spiritualis nature vel spiritualia: ⁊ per cōsequens subtilia: sicut angelus vel aīa sicut videntur sonare verba Apostoli. Surget inquit corpus spūale. ¶ Sed istud falsū est ⁊ hereticum. Tum quia nō essent eadē corpa nec eiusdem nature q̄ prius. Et ita non resurgeret idē hō q̄ prius Tū q: iā nō essent corpa nec p cōsequēs īformabilia ab aīabus resurgentiū. Tū q: dicit scripture in Job. In nouissimo die de terra surrecturus sum: ⁊ in carne mea videbo deum. Caro aūt dicit aliquid corporale non spirituale. Tum quia dicebat saluator discipulis post resurrectionem: Palpate ⁊ videte. q: spirit⁹ carnem ⁊ ossa nō habet sicut me cernitis habere. vñ ⁊ beatus Grego. dicit q caro christi surrexit eiusdem nature. sȝ alterius glorie. Eiusdem nature. s. corpore. quare ⁊c. ¶ Alij dixerunt q corpora beatoꝝ in resurretione fiēt rara: ⁊ modicū habebunt de materia quasi aer vel ignis cū dimensionibus magnis. vñ ⁊ beati habebunt corpora sub subtilia: sicut aer. dicitur. ¶ Sed istud etiam ē simpliciter falsum. Tum quia tale corpus non esset ad animā dispositū. Tum q: caro ⁊ os nomināt: ⁊ dicunt corpora dēsa non rara. Tum quia talis subtilitas ad bonā corporis cōsistentiā nō pertinet. Tū quia corpus si sic esset rarū: vel esset corpus simplex vt aer ⁊ sic non esset informabile ab anima. vel cēt aliquod aliud corpus mixtū: ⁊ nō est dare q̄le iđ ⁊c. ¶ Alij dicunt q dos subtilitatis nihil positiuum absolutum dicit in corpore beati: sed tantum dicit tus quoddam p modum meriti in beato vt ſm ordinationem diuinem. ⁊ hoc ipsum deo faciēte vel influentiam suam suspendente a corporibus: ne resistant sibi vel mutuo se expellant: corpus beati possit coexistere corpori non glorioso in eodem loco simul non expellendo ipsuȝ: nec econuerso sine diuisione vel subintratione seu penetratione talis corpo

Margin notes: Corpa beatorū an erūt subtilia. — 1. modus — Contra primos — 2. modus — Apostolus. — Contra 2. mo. — Tertius. — Contra tertios — 4. mod⁹.

ris. et hoc vocatur dos subtilitatis. ¶ Istud posset
impugnari vel etiam sustineri: sicut illud supra de
5. mod⁹. dote impassibilitatis. ¶ Alij dicūt q dos subtili-
tatis dicit in corpore aliquā qualitatē absolutā: sȝ
diuersimode. Dicunt enim quidaȝ q cātur in corpore
ex redundantia glorie ipsi⁹ aīe in ipsum corp⁹. Et
dicitur corp⁹ beatū spūale sȝ talē q̄litatē. qr totalit
spiritui subiectū inq̄tū spūs vl aīa ē forma corporis
Agilitate vero magis subijcit corp⁹ spiritui inquā
tū spūs est motor. ¶ Sed istud non video bene di
ctum sicut alias dixi supra q ex redundātia causet
talis q̄litas in corpus. Preterea non video aliam
subiectionē corporis respectu anime inquātū forma
est in patria q̄ in via. vtrobiqȝ enim corpus ab aīa
et vniuoce informatur: et corpus sibi subicit vt ma-
Ultimus teria sue forme. ¶ Ideo dicit ab alijs q qualitas
mod⁹ p- ista supernaturalis est simpliciter creata a deo ime
ba bilior. diate in corpe. et est dispositio quedā corporis: qua
posita in ipso diuina virtus presto est assistēdo cor
pori: vt sm anime imperiū vel volūtatē possit cor-
pus bti et gloriosū simul coexistere corpori non glo
rioso in eodem loco nō expellendo ipsum nec resistē
do inuicē p suas dimensiones nec diuidēdo. Corp⁹
ergo beati subtile est non propter paucitatem ma-
terie sub magnis dimensionibus sicut corpora rara
dicuntur subtilia et penetratiua. nec ppter puitatē
dimensionis in latum: sicut acus vel stilus dicit sub
tilis. sed ppter virtutem penetrandi et subintrandi
suo mō sicut vinū pro tanto videlicet. quia habens
illā qualitatem supernaturalem supradictā. potest
coexistere corpori glorioso in eodē loco nō expellē
do ipsum nec econuerso. Et hoc vocat penetratio:
licet non pprie. quia penetratio pprie importat di
uisionem penetrati et distantiam laterū: q̄ in pposi
to nō inuenitur. ¶ Dicatur quōcunqȝ melius vide
tur saluādo rationem dotis et dicta scripture et san
ctorum. Et hec de primo articulo principali.

Duo cor ¶ Quātum ad secundū arti.
pora an dicunt aliqui et plures dixerūt: q̄ dicāt mōi q impos
possint sibile est simpliciter quacunqȝ virtute duo corpora
eē i codē esse in eodem loco repugnante contradictione. Tū
loco. i. qr dimensio loci et locati est eadē iiij. Phisicoȝ. Si
opinio ergo ponantur plura corpora sequitur: q dimensio
nes coȝ sint eedē cum dimēsione loci vnica: et p conse-
quens q eadē dimensio inter se: et p cōns corpora si
sunt distincta: et isti ponunt plura. Tū qr manēte di
mensione vtriusqȝ corporis manet repugnantia cor
porū circa eunde locum. Nam dimensiones sunt ra
tiones talis repugnātie. 4. Phisicoȝ ca. de vacuo
vbi Aristo. dicit q si esset vacuū puta dimensiones
separate: non posset ibi poni cubus. i. corpus cubi-
cū. manēte aūt cā manet effectus. Tum qr duo con-
tra nō possunt esse in eodē subiecto: nec due forme
eiusdē rationis simul p tanto. qr expellit aliud. et re
pugnat sibi formaliter circa idem subiectum. ergo
similiter de duobus corporibus circa eundem locū
Tum qr vnum corpus non pōt esse in pluribus lo-
cis localiter. ergo nec plura in eodē loco. Tū qr se-
queretur eundem locum simul esse plenum et vacuū
vel non plenum. qr impleretur per vnum corpus. et
cum hoc esset vacu⁹. qa simul posset recipere aliud
corpus: vacuum autem est spacium in quo natum ē
esse corpus: et non est. Tum qr punctus simul posit⁹
cum pūcto non distinguitur ab eo. vij. Phisicorū.

Alioquin se haberent sicut cōtigua vel consequen
ter se habentia. ergo similiter nec linea a linea: nec
superficies a supficie: nec corpus a corpore. Tū qr
impossibile ptrahi ab eodem puncto: ad idem. nisi
vnā lineā rectaȝ. sed oppositum seq̄retur. Possent
enim tot protrahi a puncto loci ad aliud punctum
quot corpora essent simul locabilia in loco. Tum qr
duo spiritus non possunt esse simul in eodē loco dif
finitiue p se igit nec duo corpa in eodem loco dimē
siue. Tū qr impossibile est q idem vbi vel idē situs
sit in duobus subiectis simul: quod tamen esset veȝ
si duo corpa essent simul in eodem loco. Tum quia
impossibile est q diuerse partes eiusdem locati sint
dimēsiue in eadē parte loci: sicut q habeant eundē
situm in toto: qd enim est dimensiue in loco sic est q
totum est in toto loco et pars in parte loci. et alia ps
in alia parte. g similiter impossibile est de duobus
corporibus q dimensiue sint in eodem loco. Tū qr
si duo corpa essent in eodeȝ loco sequitur q possint
esse infinita in eodem loco pari ratione. Quarto
Phisicorū. Hoc aūt est impossibile. Tum qr potē-
tia loci susceptiua corporis vel etiam capacitas to
taliter terminatur: sicut et ipletur p vnum corpus
occupās ipsam. et per consequens manēte illo non po
test aliud suscipere. ¶ Dicūt ergo isti q nec est pos resolutio
sibile: nec vnq̄ fuit factū. q duo corpa simul essent i. opinio.
in eodem loco: vnde qn̄ christus natus fuit clauso
virginis vtero: qn̄ resurrexit clauso sepulchro: et sic
de alijs q̄ adducuntur: dicunt q tunc nō fuerūt duo
corpora in eodē loco. sȝ virtute diuina fuit transla-
tum corpus christi de loco ad locum sine hoc q esset
vl fieret in loco medio: sicut etiā dicūt aliqui de mo
tu angeli q potest moueri vel trāsire de loco ad lo-
cum sine medio. Et quicquid possit angel⁹ planum
est q deus hoc potest. q̄re. etc.

¶ Sed quantum ad presentem artic. opi. doc.
dico q absolute lo- quō duo
quendo virtute diuina. saltē possibile est duo vl plu corpora
ra corpora simul esse realiter et veraciter presentia i possunt
eodem loco. nec implicat hoc aliquā contradictio- eē i codē
nem. ¶ Ad hoc pbandū adduco aliquas rationes loco.
Prima est hec. si esset impossibile et repugnaret ab
solute duo corpa esse in eodem loco simul: aut repu
gnaret hoc ex parte corporū: aut ex parte loci eius-
dem. sed non repugnat hoc ex parte corporum: nec
aliquorum q̄ sint formaliter in ipsis: puta nec ex par
te dimensionum: nec ex parte substantiarum: nec ex
parte qualitatum: nec ex parte ipsorum vbi vel situ
um. Ex parte substantiarum patet qr substātia sub
stantie non repugnat. nec dimensio dimensioni. qa
dimēsioni vel q̄titati nihil est cōtrariū. Et dato q
dimēsiones essēt cōtrarie et q ɔria repugnarēt. ad-
huc i pposito dimensiones non repugnarent. qr po-
nuntur e diuersis subiectis non in eodeȝ: puta in di
uersis coloribus locatis. Nec ex parte qualitatum
eodem mō: dato q q̄litates corpoȝ essent contrarie
Nec ex parte ipsoȝ vbi vel situum seu respectuum
ad vnum locum. qr nihil repugnat diuersos respe-
ctus extrinsecos fundari in diuersis subiectis vel fū
damentis ad eundem terminum. sicut etiam nec de
duobus respectibus intrinsecis non obstante ade-
quatione q̄titatis extremi ad extremum. vt patet
de duabus equalitatibus duarum vlnarum ad ter-
tiam. sic in pposito de duob⁹ vbiatis vel locatis ad
vnum locum vtriqȝ adequatum vel equalem. Nec

repugnat hoc ex parte loci vnius ꝓpter rationem
iam dictā immediate. potest enim nō obstāte ꝙ sit
vnꝰ terminare tales plures respectus ⁊ adeq̄ri plu
ribus locatis corporibus nec terminatio vnius vel
adequatio ad vnum includit negationē adequatio
nis ad equationē negationis vel terminationis al
terius. nec ipsā cōcomitat̄ necessario absolute loq̄n
do. ergo ⁊c̄. ¶ Dices ꝙ licet dimēsio dimensioni forma-
liter non repugnet. quia nō cōtrariantur: nec in eodē
subiecto sed in diuersis ponūtur: tamen virtualiter ⁊ quo
ad effectus repugnant. Nā vna dimēsio necessario
aliā expellit a loco in quē subuenit. Et ita non pos-
sunt simul stare. Dico ꝙ istud non valet. Nā primo
assumit̄ falsum. quia dimēsio dimēsioni non repugnat
nec virtualiter: nec formaliter. Quod nō formaliter:
patet. Quod non virtualiter etiā patet. quia dimensio non est
forma actiua. iiij. Phisicoꝝ ca. de vacuo. ⁊ ita nul-
lum habet effectum. Vñ dico ꝙ expellere aliam di
mensionem vel resistere sibi: nō ē effectꝰ dimēsionis
sed magis est effectus mouētis vel locantis effecti-
ue ipsā dimensionē. Secūdo dato ꝙ assumptū esset
verum: adhuc dico ꝙ aliqua virtute posset suspēdi
talis effectus dimensionis. s. expellēdi aliud corpꝰ
ab illo loco in quo poneretur. sicut suspēsus fuit ef
fectus ignis in camino babilonis ne corpa pueroꝝ
cremarent̄. ⁊ sic dimensio in aliquo loco poneretur
⁊ tamen ab eodē loco corpꝰ preexistens nō expelleretur.
ergo ⁊c̄. ¶ Secunda ratio est ista. Nō est impossibile
2. ratio. nec implicat contradictionē ꝙ vna actio vel passio
distincta essentialit̄ ab alia ⁊ posterior naturaliter eo po
nat̄ in re ⁊ in effectu ab aliquo agente sine illa. patet.
sed positio alicuiꝰ corporis in aliquo loco ⁊ expulsio
alterius ab eodē sic se habent ꝙ essentialiter distin
guūtur: patet: quia sunt in diuersis subiectis essentiali
ter distictis quia vna in corpore posito de nouo: ⁊
alia in corpe expulso. ⁊ vna est prior naturaliter alia
quia prius naturaliter ponitur subueniēs corpus in
loco quam aliud expellat̄: licet simul tempore fiat vtrūq;. vel da
to ꝙ nullū ordinē habeāt: adhuc vna pōt poni sine
alia. quia vna in nullo depēdet ab alia essentialiter ⁊
necessario nec est respectꝰ ad ipsam: sed solū ab agē
te ⁊ subiecto disposito. ergo ⁊c̄. pot igitur vnū corpus
poni in aliquo loco ⁊ aliud nō expelli. ⁊ sic duo cor
corpora in eodem loco ¶ Tertia rō est ista nō ma
gis repugnant duo corpa simul esse in eodem loco
quam duo cōtraria etiā in suis excellentijs in eodē sub-
iecto: sed secundum non repugnat: sed est simpliciter pos-
sibile sicut ꝓbatum est in 3°. ergo ⁊c̄.
4. ¶ Quarta rō quorūcūq; distinctio ⁊ pluralitas prior
est distinctione ⁊ pluralitate loci: nec dependet ex
ea: illa possūt poni manere distincta ⁊ plura in eodē
loco: vt videtur: sed distinctio ⁊ pluralitas corporū
locabilium est prior distinctione locoꝝ locantium
nec dependet ab ea. prius enim naturaliter hoc cor
pus est hoc ⁊ non aliud: ⁊ per cōsequens distinctuꝫ
ab alio quam locet̄. vnde ⁊ si fieret aliqđ corpus extra
celum: sicut posset fieri: ⁊ per consequēs extra locū
non minus esset distinctum a quocūq; alio: quam si fie-
ret in loco vel etiā infra celum. Et similiter de quo
libet taliū si fieret extra celuꝫ. ergo ⁊c̄. Probat etiā
ista ratio ꝙ nulla contradictio implicatur ex plura
litate corporū nec ex vnitate loci: si duo corpora po
nantur simul in eodem loco: nec minus sunt distin-
cta corpora ab inuicem quam si in pluribus locis pone
rentur. ita ꝙ vnitas vel pluralitas loci accidit corpo
ribus locatis ¶ Quintam rationem adducit vnꝰ
doctor talem. quecunq; adinuicem distantia localiter 5.
possunt simul cōuerti in aliquod tertium: ipsa etiaꝫ
sibi inuicem presentia possunt in illud conuerti. Ma
gis enim videtur conuenire conuersioni ⁊ simulta-
ti sue: ꝙ conuersa sint presētia sibi inuicem quam distā
tia. vel saltem non minus videtur conue[...] sed vir
tute aliqua simpliciter est possibile: ꝙ duo corpora
quantitatiua in diuersis locis posita ⁊ distātia simul conuer
tantur in corpus tertium: puta due substātie panis
in corpus christi ergo virtute aliqua est possibile:
ꝙ duo quantitatiua sibi inuicem presentia secundum se tota
⁊ per consequens in eodem loco existentia in idem
conuertantur ⁊ per consequens possibile est ꝙ duo
corpora simul sint in eodem loco. ¶ Sed ista ratio 5:5. rōne
videtur mihi supponere illud: quod deberet ꝓbare
Supponit enim quod ponātur duo corpora sibi in-
uicem presentia secundum se tota: ⁊ sic in eodem loco: ⁊ ꝓ
bat ꝙ si sic ponerentur possent simul conuerti: sicut
distātia. ⁊ hoc nihil est ad ꝓpositum Diceretur enim
ꝙ suppositio est impossibilis et falsa Et ideo forte
deberet aliter formari ista ratio sic. quecunq; possunt
conuerti in aliquod tertium existens in loco possūt
fieri presentia illi loco simul sine conuersione: vt vi
detur. sed duo corpora possunt simul cōuerti in ter
tium existens in loco. ergo simul possunt fieri presentia
ante conuersionem vel sine conuersione illi loco. et
per consequens simul possunt esse plura corpora si-
mul in eodem loco. ¶ Sic igitur dico ꝙ plura cor doctoris
pora absolute loquendo possunt esse simul in eodeꝫ resolutio
loco: nec implicat hoc contradictionem. ⁊ hoc sine
gloriosa siue non. quia de quibuscunq; probant premis
se rationes. ¶ Secūdo dico ꝙ duo corpora vel plu
ra tota possunt esse in eodem loco dimensiue vel cir
cunscriptiue vtrunq;: ita ꝙ ambo circunscribentur
a loco. ⁊ vtrunq; occuparet locum: ⁊ repleret.
¶ Hoc probo. Possibile est duo corpora simul eē
realiter ⁊ veraciter in eodem loco: sicut iam ꝓbatū
est. sed non est hoc minus possibile secundum modum na-
turalē existendi corpus in loco: quam secundum aliquē
alium modum. Modus autem naturalis existendi
corpus in loco est esse in loco dimensiue vel circun-
scriptiue vt patet. ergo ⁊c̄. ¶ Secūdo sic. sicut non ē
impossibile in duobus fundamentis vel subiectis
equalibus tertio fundari duos respectus intrinse-
cos equalitatis ad illud tertiū. ita nō est impossibi
le in duobus corporibus equalibus alicui loco fun
dari duos respectus extrinsecos passiue circunscri
ptionis ad ipsum locum simul terminatos: vt vide
tur: sed illud nō est possibile. ergo nec istud. ¶ Ter
tio dico ꝙ duo corpora vel plura possunt esse simul
in eodem loco non dimensiue vel circunscriptiue sed
presentialiter ⁊ vere ⁊ realiter suo modo: sicut cor-
pus christi est in altari cum sua quantitate. licet nō
sit ibi dimensiue vel circunscriptiue. ¶ Hoc ꝓbo
sic primo. sicut posset deus substantiam corporis se
paratam a dimensione vnam vel plures ponere in
loco non circūscriptiue vel dimensiue: ita ⁊ substā
tiā coniunctam dimensioni: vt videtur. Non enim
respectus presentie ipsius substātie corporis ad lo
cum dependet ex ipsa dimensione: sed ex substantia
sicut ex fundamento: et ex loco sicut ex termino et
ex agente. sed substantia corporis separata a dimē-
sione posset fieri presēs vna vel plures eidem loco
non dimensiue nec circunscriptiue. quia tunc dimēsio

non esset sibi ratio essendi in loco: nec ipsa ex se habet partem extra partē. igitur etiam substantie corporis vna vel plures potest esse in eodem loco non dimēsiue vel circūscriptiue. ¶ Secūdo sic ⁊ est de q̄titate ⁊ substantia corporis cōiuncta q̄titati deus potest facere corpus q̄tuꝫ esse in loco sic ꝙ totū corpus est in toto loco. et totum in qualibet parte vt patet de corpore christi ⁊ sua quantitate in altari sub specie panis et hoc idem posset si species panis esset equalis secundum quantitatem ipsi corpori christi: sicut probatum est supra in tractatu de eucharistia: sed vnum corpus existens hoc modo in vno loco nullam habet repugnantiam ad aliud corpus in eodem loco q̄n possint eo modo simul stare vt videtur. Non plus enim habēt repugnantiaꝫ ab inuicem sub tali modo existēdi q̄ sub modo existendi vtrūq̄ dimensiue. ergo ⁊c. Sic ꝙ diffinitiue si tantū in vno loco vel presentialiter ⁊ non diffinitiue si in pluribus locis possunt esse duo corpora in

Dubiuꝫ. eodem loco vnico vel solo: vel in pluribus sic ꝙ ambo in quolibet locotuꝫ illorum vt videtur. ¶ Sed tunc est dubium qualis respect⁹ est corporis ad locum: in quo est non dimensiue vel circunscriptiue: sed quasi simplex ⁊ indiuisibile: vt angelus suo mō vtrū. s. talis respectus sit simplex ⁊ indiuisibilis non coextensus corpori. An vtrum sit diuisibilis habēs partem extra partē ⁊ coextensus corpori. Non primo modo vt videtur. quia tunc proprius modus existendi spiritum in loco conueniret corpori. quod est impossibile. sicut impossibile est ꝙ proprius mod⁹ corporis puta dimensiue existere in loco conueniat corpori. Et similiter talis respectus tunc esset forma spiritualis non extensa. ⁊ per consequens non educta: quod non videtur nec secūdo modo. quia talis respectus habet partem extra partem vel partem et partē videtur ꝙ sicut tot⁹ respectus terminatur ad totum locum sic pars respectus ad partem loci: et

solutio. 1ª sic corpus s̄m illum respectum est in loco dimensiue circūscriptiue: cuius oppositum dicebatur. ¶ Ad hoc autem respondetur ab vno doctore in suo collibeto: ꝙ sicut non est inconueniens fundari in subiecto indiuisibili formam diuisibilem habentem partem ⁊ partem ⁊ extra partem: sicut motum continuum i angelo: qui secundū doctores magnos potest moueri motu continuo s̄m continuitatem spacij: licet sit in se simplex ⁊ indiuisibilis. sic non est inconueniens fundari in corpore diuisibili respectum indiuisibilem existendi in loco: q̄ respectus totus est in toto corpore ⁊ totus in qualibet parte: ⁊ terminatur totus ad totum locum ⁊ totus ad quamlibet partē loci ⁊ tunc diceretur ꝙ talis repectus spiritualis ē isto modo: ⁊ solum creatur a deo nec educitur de potentia subiecti. ⁊ est simpliciter supernaturalis: nec est eiusdem rationis cum illo respectu angeli ad locum in quo est. vnde nec corpus vniuoce est in loco cum spiritu secundum istum respectum. patet quia totum corpus est in toto loco ⁊ totum in qualibet parte. Non sic autem totus spiritus ⁊ quelibet pars. quia in spiritu nec est totum nec pars. Et ita patet ꝙ fundamentum variatur: ⁊ per consequens ratio respectus. Quod autem talis respectus simplex ⁊ indiuisibilis possit in corpore recipi: licet q̄tum et indiuisibile. patet. sicut etiam anima simplex ⁊ indiuisibilis recipitur i corpore diuisibili ⁊ quanto. Et ponitur vnum aliud exemplum ꝙ respectus realis totius ad partes suas simplex est ⁊ indiuisibilis soli toti conueniens: ⁊ non conuenit parti alicui: sicut nec esse totum: ⁊ tamē recipitur in toto: quod est diuisibile ⁊ q̄tum: sic in proposito etiam est possibile vt videtur. ita ꝙ iste respect⁹ non diuiditur nec extenditur extensione fundamenti: sicut nec ille.

¶ Aliter etiam respondet idem doctor ꝙ corpus ⁊ est ens vel hoc ens: ⁊ est q̄tum vel hoc q̄tum. et in ipso distinguitur ex natura rei ratio entitatis ⁊ ratione quantitatis. Et hoc ens ab hoc q̄to. ⁊ prius natura est hoc ens q̄ quantum vel hoc quantum. Et tunc dicit vltra ꝙ talis respectus simplex ⁊ indiuisibilis posset fundari super corpus inquantum hoc ens: quia vt sic non couenit sibi habere partem et partem vel extra partem. sic enim conueniret cuilibet enti: vel ꝙ est hoc ens. sed sibi conuenit habere partem ⁊ partem quantum est. ⁊ vt sic ab aliquibus diceretur non posse fundari in eo talem respectum simplicem ⁊ indiuisibilem: qui non valent tenere primam responsionem. Solu. 2ª

¶ Sed ista responsio non placet mihi. Suppono enim ens vniuoce dici ⁊ vniuocatione reali de entibus: ⁊ distingui ens es ex natura rei ab ente tali vel tali: q̄to: vel quali vel substantiali: cuius oppositum dixi ⁊ probaui in primo. distinctione. 8 Similiter etiam prima responsio non est necessaria: licet possit sustineri: sed potest dici ꝙ tali respectus fundatus in corpe non est simplex ⁊ indiuisibilis: sed habens partem et partem vel extra partem. sicut ⁊ corpus vel q̄tum inquo fundatur. Ita ꝙ totus est in toto corpore ⁊ pars i parte. nec oportet ꝙ s̄m ipsum corpus sit in loco dimēsiue vel circunscriptiue. Tum quia corpus sic existens in loco potest esse maius loco. Tum quia licet totus respectus sit in toto corpore: ⁊ pars in parte totus tamē respectus potest terminari ad totum locum: ⁊ similiter q̄libet pars eius: sicut totum corp⁹ ponitur in toto loco. Et similiter quelibet pars ei⁹ in toto loco. ⁊ sic non dimensiue vel circunscriptiue Et dato ꝙ sit educibilis de corpore ⁊ sibi coextensus nō tamen oportet ꝙ a creatura vel natura possit educi: sicut nec de multis alijs: hoc sequitur vt alias ego dixi. 3.2. solu.

¶ Ex quo etiam patet ꝙ non est eiusdem rationis iste respectus cum vbi circunscriptiuo vel dimensiuo: qui sic totus terminatur ad totum locum ꝙ pars ad partem non ad totum. Sic de isto dubio nisi ꝙ in prima reponsione illius doctoris ponitur vnum exemplum valde dubium de respectu totius extensi ad partes. Non enim videretur esse simplex et indiuisibilis ⁊ inextensus: sed videtur extensus. sic ꝙ totus respectus conueniat toti: ⁊ pars illius respectus conuenit parti: nec tamen pars dicatur totum: sicut nec pars respectus dicitur totus respect⁹ sed pars eius. tamen etiam sic dicendo apparēt aliqua dubia. ⁊ ideo sub dubio relinquatur: an totius q̄ti ad partes sit realis respectus. Et dato ꝙ sic. quia bene ponunt aliqui ꝙ non. cum totum homogeneū non sit aliud a partibus: an sit simplex vel toti coextensus. correlarium.

¶ Quarto dico q̄tum ad presentem articulum: ꝙ duo corpora vel plura possunt simul esse in eodem loco: sic ꝙ vnū dimensiue vel circūscriptiue ⁊ aliud non dimensiue licet presentialiter. Et hoc satis apparet ex dictis. Qua ratione enim est possibile ambo simul esse in loco dimensiue vel ambo non dimes

siue: eadem ratione vnum dimensiue secundum modum existendi naturalem & aliud non dimensiue preter modum essendi naturalem. Non est enim difficilius: q vnum existat secundum modum essendi naturalem & aliud non q ambo preter modum naturalem vt videtur. potest enim in vno causari modus non naturalis & in alio relinqui modus naturalis. Sic igitur patet q diuersimode possibile est absolute loquendo duo vel plura corpora in eodem loco quia nulla repugnantia in hoc inuenitur.

¶ Ultimo dico: q aliquando defacto ita fuit & est

quod duo corpa fuerunt simul. modo: q duo corpora fuerunt vel sunt simul puta corpus christi cum corpore virginis in natiuitate. quia exiuit clauso vtero. Et similiter corp⁹ christi cũ corpe lapidis i resurrectione. q2 christ⁹ i resurrectione sua surrexit clauso sepulchro. Et silr cum ianuis clausis: quãdo intrauit ad discipulos: & similiter cum corpore celi in ascensione: & modo etiam ẽ simul cũ celo empyreo. in quo casu patet q licet posset ꝗtum ad alia sustineri forte responsio aliorum de translatione corporis ab extremo in extremum non per medium: tamen hic non potest sustineri qn fuerint duo corpora simul in ascẽsione. s. corp⁹ christi & celum empyreũ: in quo collocatur: & stat mõ celo non diuiso. q2 non est nature diuisibilis. Nec ponitur ab aliquo diuidi: dato q in ipso sit corp⁹ christi: similiter & erunt cum ipso corpora beatorum in celo empyreo post resurrectionem quiescentium.

Ad rões .1. opinio ¶ Ad primum igitur aliorum respondetur vno modo q Aristo. te. intendit probare q spacium non est locus sicut aliqui posuerunt. Nam enim ipsum spacium sit illud quod est: & continetur inter latera continentis: donec superueniat aliud corpus & sic habeat rationem locati: sequitur si spacium est locus: q sit eadem dimensio loci & locati. hoc autem est inconueniens et impossibile secundum eum: vbicũq loquitur de loco & locato. et ideo impossibile est q spacium sit locus. Aliter respondetur q dimensiones loci & locati sunt eedem. Non quia sint vna dimensio: sed q2 sunt equales et simul: quando locatur dimensiue locatur in loco: & vna infra aliam continetur. Nec distant situaliter: sicut duo locata in diuersis locis.

Et ita nihil habent de intẽto. Hoc enim posito potest dimensio loci esse vna & dimensio locati esse plures & plura locata sicut dictum est supra: q dimensio locati potest esse vna. & dimensiones loci plures quando vnum corpus est in pluribus locis. Non enim magis necessario connumeratur locus locato ꝗ ecõuerso. ¶ Ad secundum dico q dimensiones non sunt rationes formales immo nec virtuales repugnandi duo corpora in eodem loco. quia nec repugnant sibi inuicẽ circa eundem locum: vt magis ostensum est supra. Et dato q essent rationes repugnandi virtualiter quo ad effectus: tamen possunt tales effectus suspendi manentibus dimensionib⁹ ipsis vt superius dicebatur. Ad philosophum quarto phisicorum dico q estimauit simpliciter repugnare simul circa eundem locum plura locata: & rationem illius repugnãtie attribuit dimẽsionibus. Et ideo dixisset consequenter q stantibus dimẽsionibus nullo modo nec aliqua virtute duo corpora potuisset esse in codẽ loco. Et ad hoc mouebatur. quia non videbat nec experiebatur oppositum fieri: sicut nec fit per naturam. Et ideo reputauit simpliciter impossibile: sed male hoc probasset.

¶ Ad tertium dicitur vno modo de contrarijs q non possunt simul stare in eodem subiecto saltem i suis excellentijs. quia circa idem subiectum mutuo se expellunt. sed non est simile de duob⁹ corporib⁹ circa eundem locum. Non enim dimensiones corpꝝ sunt contrarie: nec ponuntur circa idem subiectum. Similiter etiam de duabus formis q̃ ponuntur circa idem subiectum: inter quas est incompossibilitas formalis: licet sint eiusdem rationis non ratione contrarietatis vel habitus & priuationis: sed ratione capacitatis subiecti que per vnam illarũ terminatur & completur: & fit ex ipsa & subiecto formaliter vnum: & sic sequitur vnitatem subiecti. non sic vero locatum vnitatem loci. Sed aliter dico sicut dixi alias in .iij. q tam duo contraria in suis excellentijs ꝗ etiam due forme accidentales etiam absolute & eiusdem rationis possunt simul in eodem subiecto. nec habent icõpossibilitatem similiter vel repugnantiam formalem. Et ideo non valet argumentum minor enim est falsa.

¶ Ad quartum respondet vnus doctor in quarto suo: q non est simile de vno corpore in pluribus locis & de pluribus corporibus in vno loco localiter primum enim est impossibile: sed secundum est possibile. Et rationem assignat. q2 si ponatur idem corpus i pluribus locis localiter: sicut locus est extra locum et diuiditur a loco: ita oportet locatum diuidi a seipso: & per consequens non manere vnum: sed non sic in proposito. Non enim oportet aliquid a seipso diuidi vel separari: dato q duo corpora sint in eodem loco. Sed ista solutio nihil valet. Primo quia non video quare plus locatum distinguatur: vel diuidatur: si ponatur in pluribus locis dimensiue ꝗ quando ponitur sacramentaliter. Ita enĩ veraciter presens est & realiter pluribus locis diuisis & distãtibus. sicut quando localiter. Secundo quia non video quare oporteat corpus diuidi et multiplicari: quando ponitur in pluribus locis localiter: ꝗ oporteat corpora vniri vel vnum fieri secundum vnitatem loci: quando ponuntur plura in eodem loco. & tamen nõ oportet secundum. ergo nec primum. Et ideo dico sicut dixi supra in hoc quarto. q idem corpus absolute loquendo potest simul esse in plurib⁹ locis dimensiue & circũscriptiue: & duo etiã in codẽ loco dimensiue & circumscriptiue.

¶ Ad quintum dico q ex illa positione non sequitur locum simul esse vel posse esse plenum & vacuũ vel non plenum simpliciter. Nam si locus habet in se corpus occupans ipsum: dico q est plenus & non potest dici vacu⁹: quia vacuitas absolute dicta dicit priuationem vel carentiam. cuiuslibet corporis a loco: in quo natum est esse tale corpus. Non sic est autem posito vno corpore in loco & non autem alio: quod posset adhuc capere ipse locus. Unde non ẽ dicẽdus loc⁹ talis plen⁹ & nõ plen⁹ absolute: sed absolute plen⁹ licet q sit plen⁹ nõ habeat ex corpore: qd non est in ipso: & qd posset adhuc suscipere: sed magis ex corpore qd est in ipso: & actualiter occupat ipsum. alioquin enim posset dici etiam dato quod i loco nõ posset eẽ simul nisi vnu corp⁹ posset dici locus simul plen⁹ & nõ plen⁹: vel vacu⁹ q2 dũ hz vnũ corpus caret alio qd potest suscipe: sed nõ simul cum illo. Si igit dicat loc⁹ plenus & nõ ple⁹ nõ dz dici absolute sed debet dici plen⁹. vno corpe. s. illo qd hz

⁊ nõ plenus alio quo caret. Et ista non ꝯtradicũt
Ad.6.t.solu. ꝗ nõ sunt ẜm idem vel respectu eiusdẽ. ¶ Ad sex
tũ de pũctis ⁊ superficiebus ⁊ lineis simul positis
⁊c. Respõdetur multipliciter. Uno modo ꝙ talia
simul posita sine subiectis diuersis facerent vel cõ
stituerẽt vnũ. quia ẜm aliquos nõ hñt vnde distin
guãtur ab inuicẽ: nisi ex subiectis. ẜm aliquos fa-
cerẽt vnum sine subiectis. ꝗ homogenea simul cõ-
currentia faciũt vnũ q̃ʒ tũ est ex se: sicut vinũ ⁊ vinũ
⁊ aqua cũ aqua posita cõstituit vnam aquã: sic etiã
duo puncta vel due linee simul posite facerẽt. Nõ
hic aũt ponunť manere subiecta distiũcta: puta sub
stantie ipe: ⁊ iõ dimẽsiones ⁊ puncta manẽt distin
cta omnia. ⁊ nõ cedũt in vnũ. ¶ Alius dicit ꝙ pũ
Scõa. ctus ⁊ linea: ⁊ talia mathematica nõ solum habẽt
ꝙ distinguãtur ⁊ numerẽtur ex subiectis ⁊ indiui
duẽtur per ipa: quod est cõmune alijs accidentib⁹
sed ex situ: diuerso vel vario habẽt ꝙ varientur: ⁊ di
uersent. Unde dato ꝙ nõ manerẽt subiecta duarũ
linearũ: si tñ manerẽt in sitibus diuersis: adhuc di-
stinguerẽtur ⁊ vtroqʒ circũscripto: puta tam diuer
sis subiectis q̃ʒ diuersis sitibus nõ manet ratio di-
stinctionis taliũ. Et ideo dicit vltra ꝙ punctũ ad
ditum vel simul positum pũcto vel linea siue subie
cto faciunt vnũ. sed non oportet si ponãtur mane-
re subiecta distincta: sicut ponũtur in ꝓposito due
substantie vel duo corpora. ¶ Cõtra primam so-
Ꝯ.1.solu. 6. lutionem videtur michi primo ꝙ indiuisibile addi
tum indiuisibili: licet sint eiusdem rationis: nõ pro
pter hoc constituunt vnum. Non enim partes si-
cut debet habere totuʒ homogeneum: nec possunt
cedere in vnum habens partes: q̃ꝺ sit eiusdem rõ-
nis cum eis sicut patet. Et ideo puto ꝙ puncta si-
mul posita etiam sine subiecto nõ cederẽt in vnum.
¶ Secũdo ꝗ sicut due linee vel sup̃ficies sine sub
iecto simul posite necessario facerent vnũ: ita ⁊ due
substãtie: puta due aque vel duo vina. ⁊ sic ẜm illã
responsioneʒ sicut due sup̃ficies sine subiectis non
possent stare simul ⁊ manere distincte in eodẽ loco
ita nec due tales substantie nec due linee vel dimẽ-
siones in talibus substãtijs. ⁊ sic nõ possent eẽ due
Ꝯ.2.solu. 6. aque vel duo vina in eodẽ loco: q̃ꝺ ẽ falsum. ¶ Cõ
tra scđam responsionẽ q̃tum ad illud q̃ꝺ addit: ꝙ
mathematica ex situ distinguũtur ⁊ numerãtur vl
tra subiectũ. ꝗ nec ꝑ subiectum nec per situm. Nõ
non per subiectũ ptʒ. ꝗ pñt separari a subiecto: si-
cut quãtitas ĩ sacramẽto. Nõ nõ ꝑ situʒ. quia situs
est aliquid posterius quantitate situata vel posita.
quare ⁊c. Similiter etiã situs nõ dicit nisi respectũ
situati ad locũ. sed nõ opʒ ꝙ talis respectus sit vn⁹
sed potest multiplicari ⁊ distingui dato ꝙ loc⁹ sit
vnus. ergo ⁊c. ¶ Cõtra aliud etiã q̃ꝺ dicif in hac
solutione scʒ ꝙ cõsideratio linee vt in subiecto est
naturalis ⁊ nõ mathema. Et ita mathematic⁹ non
potest summere distinctionẽ istorum puta linearũ
vel punctorum vel hmõi ex subiectis: sed tñ ex di-
uerso situ: qui ad mathematicum pertinet: arguit
alius doctor. ꝗ eadem est linea mathematica ⁊ na
turalis differunt solum ẜm considerationem ab-
stractiuam linee a qualitatibus phisicis: non intel-
ligo eas quãdo intelligitur linea. ergo ex eisdem
realiter accipitur distinctio vel nũeratio linee na-
turalis ⁊ mathematice. ⁊ si separate a subiectis si-
mul posite faciunt vnum: sicut dicũt alij eadem ra
tione ⁊ coniuncte subiectis. quia sunt eedem.

¶ Sed ista obiectio non videtur ad mentem pre-
dicte responsionis. Non enim vult ꝓdicta respõsio
ꝙ alia sit linea naturalis a mathematica: sed eadẽ
realiter. Alioquin geometra nullã scientiã habe-
ret de linea naturali cõiuncta qualitatibus sensibi
libus: nec de mẽsura vel passione eius: q̃ꝺ est falsũ:
sed intẽdit ꝙ ex alio habet distingui in q̃ʒtũ est na-
turalis. ꝗ per subiectũ ⁊ ex alio in q̃ʒtũ mathema-
tica. ꝗ per sitũ sicut eadẽ existẽs diuersimode cõsi
deraf a naturali pħo ⁊ mathematico. ¶ Soluitur Alia so-
autẽ aliter predictũ argumentũ ꝙ nõ oportet pun lutio ad
cta simul posita concurrere in vnũ: nec sup̃ficies si 6.
militer nec lineas: nec corpora. dato ꝙ sint in eodẽ
loco. Ad philosophũ vero respondeť ꝙ punctus
additus pũcto nõ facit maius. ꝗ nõ plus habetur
cõtinuum q̃ʒ prius: liceʒ remaneat a pũcto distinct⁹
⁊ sic eodẽ modo se habẽt ista duo pũcta ad cõstitu
tionẽ continui sicut ⁊ vnũ. nõ ꝗ sint vnũ similiter
de lineis in eodẽ loco vel situ nõ aliter se habẽt ad
constitutionẽ alicuius figure q̃ʒ vna tãtum. patet.
et sic nõ refert quãtum ad mathematicũ vna linea
⁊ plures simul. ꝗ nõ variatur figura: nec plus con
stituitur per illas plures q̃ʒ per vnã. Ex hoc auteʒ
non habetur ꝙ fiant vna linea vel vnus punctus.
Et similiter dico ꝙ nec fit vnũ corpus dato ꝙ sint
plura corpora simul: licet bñ oporteat ꝙ sint figu-
re similis ⁊ quãtitatis equalis: si ambo sint in loco
circũscriptiue: ⁊ vtrũqʒ totũ sit in loco illo: ⁊ occu
pet totũ locũ: licet nõ oporteat ꝙ sint equalis quã
titatis nec figure similis: si nõ sint ambo ĩ loco cir
cũscriptiue vel alterũ sit in loco circũscriptiue tñ
ẜm partẽ cum alio existẽte ẜm totũ sicut patet: qua Ad.7.
re ⁊c. ¶ Ad septimuʒ dicif ꝙ inter duo puncta in
eodẽ corpore nõ possunt protrahi plures linee re-
cte in diuersis corporibus locatis infra illũ locum
sed bene inter duo puncta loci opposita possunt ꝓ
trahi plures linee recte in diuersis corporibus lo-
catis infra illũ locũ. ⁊ ille ponerẽtur ⁊ essent simul
sicut ⁊ corpora illa: ⁊ pũcta loci nõ terminarent ta
les lineas: sed pũcta illis corporibus formaliter in
trinseca: quare ⁊c. Aliter dicif ꝙ plures linee ma
thematice recte nõ possunt protrahi ab eodẽ pun-
cto ad eundẽ punctũ. ꝗ tũc non distinguerẽtur eo
ꝙ vt sic nõ distinguũť nisi in situ: ⁊ idẽ esset situs ea
rũ: sed due vel plures naturales in subiectis distin
ctis possunt protrahi a puncto ad punctũ. Sed de
ista solutione nõ curo: ꝗ superius cõtra eam est ar Ad.8.
gutũ. ¶ Ad octauum dico ꝙ duo spiritus possunt
esse in eodẽ loco diffinitiue ⁊ per se. Nec in hoc ali
qua repugnãtia inuenif: licet nõ sit possibile ꝙ vn⁹
sit in pluribus locis diffinitiue: ꝗ esse hic diffiniti
ue est sic esse ꝙ nõ alibi. potest tñ esse in plurib⁹ lo- Ad.9.
cis vere realiter ⁊ ꝓsentialiter. ¶ Ad nonuʒ dico
ꝙ accipiendo sitũ pro respectu situati ad locum vel
ad partẽ loci: si ponanť duo corpora in eodẽ loco:
adhuc situs talis diuersificaf ⁊ multiplicaf sicut ⁊
corpora ipsa ⁊ etiã ipsum vbi. ita ꝙ amborũ corpo
rũ non est idem situs: licet sit idem locus. ⁊ sic pro-
cedit argumentũ. Sed accipiendo sitũ pro loco si-
cut frequẽter accipif. Dico ꝙ situs potest esse ideʒ
duorũ corporũ sicut ⁊ locus. Nec situs isto modo
acceptus inheret formaliter corpi locato sicut etiã
nec locus. ¶ Ad decimũ dico ꝙ due partes conti Ad.10.
nui circũscriptiue locati manẽte sua continuitate
nõ possunt esse circũscriptiue in eadem parte loci:

licet forte nõ circũscriptiue. in primo enĩ contradi
ctio implicat. nam esse circũscriptiue in loco est sic
esse in loco: ꝙ totũ locatũ sit in toto loco ⁊ pars lo
cati in parte loci sibi correspondẽte: non quelibet
pars in qualibet parte. qꝛ tunc existẽs in loco circũ
scriptiue ſm quod huiusmodi posset esse circũscri-
ptiue totũ in toto ⁊ totuꝫ in qualibet parte: qꝺ est
contradictio. Et tota repugnãtia est ex cõtinuita
te locati ⁊ ex modo essendi circumscriptiue in loco.
Sed nõ sequit hoc incõueniens de duobus corpo
ribus ĩ eodẽ loco circũscriptiue locatis quodlibet
enĩ est ibi sic ꝙ est totũ in toto loco ⁊ pars locati in
parte loci: ac si recte vnũ locatũ tñ esset ibi. ¶ Si
dicas quare nõ potest eadẽ pars locati esse dimen-
siue vel circũscriptiue simul in pluribus partibus
loci: sicut ⁊ ideꝫ totũ corpus ſm te potest esse simul
dimẽsiue in pluribus totis. Et videt hoc sequi ex
eo qꝺ supius inuebat: liceꝫ sub dubio. Dicebat enĩ
ꝙ forte eadẽ pars locati cũ hoc qꝺ est in vna parte
loci dimẽsiue: potest esse in alia simul non dimẽsiue
⁊ per cõsequẽs dimẽsiue: vt videt. quia si ſm modũ
essendi innaturalẽ: multo fortius ſm modũ essendi
naturalẽ. Et sic redit cõtradicta vel dico ꝙ manẽ-
te cõtinuitate totius locati ⁊ sua locatione dimẽsi
ua ex necessitate istoꝝ sequit ꝙ eadem pars locati
nõ potest esse in pluribus partibus eiusdẽ loci di-
mẽsiue: sicut superius est deductũ. quia impossibile
est ⁊ implicãs contradictioneꝫ ꝙ locatũ sit in loco
dimẽsiue sic ꝙ totũ in toto ⁊ totũ in qualibet par-
te. Sequit enĩ contradictio ꝙ totũ sit equale parti
⁊ ecõuerso: licet bene sit possibile ꝙ eadẽ pars lo-
cati dimẽsiue in pluribus locis simul sit dimensiue
in pluribus partibus diuersorũ locorũ: sicut ⁊ totũ
locatũ simul potest esse in pluribus locis dimẽsiue
Ad cõfirmationẽ dico ꝙ ex illo non sequitur istud
contradictione repugnãte: sicut iam est ostensum.
¶ Ad vndecimũ frequẽter respondi ad illã conse
Ad.11. quẽtiam. ⁊ dico ꝙ nec ex vnitate loci: nec ex plura-
litate locati repugnat quin possent eẽ infinita cor
pora ĩ eodẽ loco: sicut ⁊ duo illis similia. Nec ex li
mitatione loci in hoc repugnãt. vnde si essent infi-
nita locabilia in eodẽ loco: ita possent ibi esse simul
sicut duo illorũ. verũ est tñ ꝙ ſm Aristo. non pos-
sent esse infinita corpora in eodẽ loco: quia nec in-
finita possent esse. Nec duo etiã ſm eum possunt es
se in eodẽ loco. Aliter diceretur ꝙ nõ sequit si duo
ergo infinita: nõ quia repugnat ex pluralitate cor
porũ: ⁊ scdm hoc tenet cõsequẽtia Aristo. sed quia
ex limitatione loci repugnat ⁊ ex capacitate finita
Ad.12. sed non curo. ¶ Ad duodecimũ dico ꝙ potẽtia lo
ci receptiua alicuius dimensiue adequatur ⁊ reple
tur ꝑ corp⁹ sibi equale ſm adequationẽ quãtitatis
qꝛ nõ põt recipe dimensiue maius corpus: sed non
adequat sic quin cũ hoc possit recipe aliud corp⁹:
qꝛ receptio vni⁹ nec est priuatio receptiõis alteri⁹
nec habet eã secũ necessario annexã: sicut declara-
tum est supra. quare ⁊c. hoc etiã de receptione non
dimensiua. quia vno corpore recepto non dimẽsiue
potest etiam aliud recipi: sicut supra. Aliter respõ
det vnus doctor ꝙ potentia receptiua loci vel ca-
pacitas eius duplex est: vel dupliciter potest acci-
pi. Uno modo naturalis in cõparatione ad agens
naturale. ⁊ sic adequatur ⁊ terminatur per vnũ cor
pus. Alio modo vt obediẽtialis: ⁊ sic nõ adequat
per vnum corpus: sed ab agente supernaturali re-
spectu cuius dicitur potentia obediẽtialis: potest
recipere plura: licet non ꝑ agens naturale. hoc ma
gis apparebit in sequenti articulo. ¶ Tamen cir- Nota.
ca hoc est notãdũ ꝙ si distinguãtur a ꝓposito potẽ
tia vel capacitas naturalis ⁊ obediẽtialis: nõ sunt
due capacitates: sed eadem ad diuersa agentia cõ-
parata. Hec de secundo articulo questionis.

¶ Quantum ad tertium arti Duo cor
culum dicũt aliqui ꝙ per dotem subtilitatis quaꝫ pora ꝑ
vocant qualitatẽ absolutam in corpore beati: per dotẽ sub
quam tollitur grossicies ⁊ inepta corpulẽtia q̃ im- tilitatis
pedit penetrationem: possunt esse duo corpora simul possũt es-
scilicet vnum gloriosum ⁊ aliud nõ gloriosum. se ĩ eodeꝫ
¶ Tum qꝛ cuilibet doti oportet assignare aliqueꝫ loco.
effectum vt videtur. sed nullus ali⁹ potest assigna 1. opi.
ri doti subtilitatis q̃ꝫ penetrare vel corpus glorio
sum cum non glorioso simul stare. ¶ Tum quia
oportet ponere aliquid in beato per quod habeat
in sua potestate seipm intimare corpori nõ glorio-
so: quãdo voluit. ⁊ hoc nõ videtur nisi dos subtili-
tatis. ¶ Tum qꝛ si per dotem subtilitatis nõ possꝫ
hoc fieri: sed solum diuina virtute: tũc equaliter de
beret dici ⁊ cõcedi corpus gloriosum posse simul eẽ
cum glorioso: vel non gloriosum cũ non glorioso:
sicut gloriosum cum nõ glorioso. qꝛ equaliter sunt
ista possibilia deo. sed hoc nõ conceditur: nec dicit
¶ Tum qꝛ anima resumpto corpore glorioso non
impedietur in aliquo per tale corpus. Cum igitur
ante resumptionem corporis separata existẽs pos
set se intimare corpori nõ glorioso ⁊ esse simul cum
eo: videtur etiam ꝙ corpore tali resumpto hoc au
tem non est nisi per dotem subtilitatis. ¶ Tuꝫ qꝛ
subtile eo modo quo cõuenit corporibus beatis di
citur a vi penetrãdi: sed istud penetrare non est ni
si corpus seipm alteri itimare ⁊ simul facere. q̃ ⁊c.

¶ Alij dicunt ꝙ nedum ꝑ dotem subtili 2. opinio
tatis: sed etiam per natu-
ram: ⁊ virtute naturali duo corpora possunt esse: et
sunt frequenter simul. ¶ Tum quia in ferro igni-
to simul est ignis ⁊ ferrum. Nisi dicatur ꝙ due for
me substãtiales disparate. s. ferri ⁊ ignis simul sint
in eadem materia: quod est absurdum. ¶ Tum qꝛ
in vase pleno cineribus si apponatur aqua simul ẽ
aqua ⁊ cinis. Non enim magis impleretur vas q̃ꝫ
prius. Similiter quãdo vitro cum vino ponit pa-
nis: simul est panis ⁊ vinum. ¶ Tum quia in qua
libet parte corporis humani sunt simul quattuor
elemẽta manẽtia sub formis ⁊ quãtitatibus ipsis.
⁊ similiter ĩ corpore simul sunt quattuor humores
distincti: qui sunt quattuor corpora. ¶ Tũ qꝛ quã
do duo corpora tangunt se in aere vel in aqua cum
oporteat ꝙ quodlibꝫ sit humectũ: ⁊ humiditas nõ
sit sine subiecto suo: puta sine aere vel aqua: opor-
tet ꝙ duo corpora sint simul: puta humidum ⁊ hu-
mectum. Hoc exemplũ ponitur secũdo de anima.
¶ Tum quia alimentum et alitum oportꝫ natura
liter esse in eodem loco prius naturaliter q̃ꝫ alimẽ-
tum conuertatur in alitum. et tamen sunt duo cor-
pora distincta. ¶ Tum quia dimensio naturaliter
non repugnat dimensioni etiam circa eundem lo-
cum. quia inter eas nulla est formalis seu virtualis
repugnantia sicut dictum est supra. Et pꝫ. Nam
quantitas ⁊ qualitas que secundum se est corpora
lis: dato ꝙ non incẽs q̃to non repugnãt: sed simul

stant igitur naturaliter possunt esse & sunt frequenter in eodem loco. ¶ Tū q2 nō apparet ratio quare sicut superficies potest esse simul cum superficie vt patet de superficiebus corporum se tangentiū quare (in quam) profunditas non possit simul stare cum profunditate & naturaliter. Et sic duo corpora simul: vt videtur..

Opi. doctoris.

¶ **Sed quantū** ad presentem articulū dico q nec per dotem qualitatem illam dato q ponatur: nec per naturaȝ seu per virtutem quācunqȝ creatam: sed solum per virtutem diuinam imediate potest fieri q duo corpora sint simul actualiter in eodem loco quocunqȝ modo predictorum modorum in articulo precedēti. ¶ Ad hoc adduco aliquas rationes. Prima ē ista. Sola virtute illa & nō alia possibile est duo corpora poni vel esse in eodeȝ loco: qua sola potest fieri vnum corpus in pluribus locis: quocūqȝ modo intelligatur. Nec videtur q magis vnum ꝙ aliud ad aliquam virtutem pertineat: sed sola virtute diuina imediate possibile est idem corpus esse vel poni in pluribus locis. nec in hoc verbū aliquod vel sacramentū habet aliquā efficaciam vel virtutem effectiuam: sicut probaui supra in isto quarto. ꝙ &c.

¶ Secunda ratio. sola virtute illa ē possibile duo corpora esse vel poni in eodeȝ loco: que potest facere corpus presens loco non expellendo aliud corpus. sed hoc est sola virtus diuina & nulla creata. Omnis enim creatura necessario impellendo vel ducendo vnū corpus expellit aliud corpus. Sicut etiam mouendo vnum corpus ad aliquē locū amouet ipsum a priori loco. ergo &c. ¶ Tertia ratio ē ista. sola virtute illa est possibile plura corpora esse in eodem loco: qua sola possibile est corpus ita velociter moueri vel transire aliquod spaciū sicut angelum vel spiritum. q2 in ptāte talis virtutis est q medium non resistat mobili: eo q pōt facere ambo simul. & per cōsequēs q ita velociter moueat corpus sicut spiritus: sed hoc est sola virtus diuina & non alia. quia virtuti diuine soli nullū resistens resistit. ergo &c. ¶ Quarto sic. Sola virtute illa est possibile. &c. que sola illimitata est in agendo non determinata ad vnum locum vel modum: sed sola virtus diuina talis est. Potēs est enim ponere effectum suum in hoc loco vel in illo in pluribus vel in vno simul cum alio: vel nō simul vt videtur. Nō sic virtus creata: que limitata est vt ponat tantum corpus in certo & vnico loco: nec possit causare plures respectus locati ad plura loca simul: nec plurium locatorum simul ad vnum locum. ergo &c.

Resolu. hu9 arti.

¶ Sic igitur dico q nulla virtute creata: nec per dotem: nec per aliquid aliud possibile est q plura corpora simul sint in eodem loco: vel vnum corpus in pluribus: sȝ sola virtute diuina. Nam virtus creata ad hoc ex imperfectione sua est artata: vt nō possit ponere corpus in loco nisi amouendo ipsum de priori loco. Corpus dico preexistens in loco. & ita non potest facere vnum corpus in plurib9 locis: nec potuit ponere corp9 in loco: nisi expellendo aliud corpus preexistens in eodē loco. Et ita non potest ponere duo corpora in eodem loco: sicut nec potest facere generationem vnius sine corruptione alteri9 loquendo saltem de generatiōe vel corruptione totali & perfecta: sed virtus diuina que potest trāsferre vnum corpus non amouendo ipm a priori loco: nec expellendo aliud corpus a suo loco: potest facere vnum corpus in pluribus locis: vel plura i eodem loco.

Ratō cu iusdam.

¶ Uerum est tamen q vnus doctor assignat aliam rationem quare duo corpora non possunt esse in eodem loco per virtutem creatam. Dicit enim sic q necesse est: duo corpora naturaliter eē in duobus & distinctis locis. quia diuersitas materie ipsorum requirit diuersitatem in situ. Unde et quando corpora simul ponuntur vt in mixtionib9: cessat naturaliter distinctio ipsoruȝ. igitur ad hoc q duo corpora sint in eodem loco: & maneant duo: oportet q maneat distinctio ipsorum. sed non potest manere a causis primis: puta a materia. Non enim manet distintio situs. igitur oportet q manēat a causa prima a qua essentialiter dependet talis distinctio: & essentialius ꝙ a causis proximis. sicut esse accidentis dependet a causa prima: & essentialius ꝙ a causa secunda vel proxima: & potest fieri sine causa proxima: que est subiectum ipm. Cum igitur solius virtutis diuine sit facere vel conseruare effectū sine causa proxima lesse. Uideť q ad ipam solā ptineat: & ipsa sola possit ponere duo corpora in eodem loco. sicut conseruare accidens distinctum sine subiecto.

ꝯ pcedē. rationeȝ.

¶ Sed ista ratio sicut iacet nihil valet. Primo quia distincta materia sicut & distinctū corpus necessario non requirit distinctum locum: immo nec locum vel situm absolute. Situs enim i loco est aliquid posterius & accidētale materie simpliciter. vnde & possent fieri distincte materie extra omne locum. ¶ Secūdo quia si materie corporū distinguerentur per locum vel situm accipiendo situm sicut iste doctor accipit: tunc nō manerent materie distincte: nisi loca manerent distincta. Sed si materie non essent distincte: non essent corpa distincta nec deus etiam posset oppositum facere. Nam licet possit immediate quicquid potest mediantib9 causis secūdis extrinsecis: tamen non potest immediate sine causis intrinse cis quicquid potest mediantibus ipis. materia autem est causa itrinseca rei. quare &c. ¶ Tertio quia forma secundum illū doctorem indiuiduatur per materiam. Si ergo nō manet materia disticta nec forma: & ita nec corpus & ita nihil valet illa rō: sȝ icludit multa falsa & multa nulla.

Alia rō.

¶ Addiť vna ab aliis q sola virtute illa ē possibile duo corpora esse i eodē loco: qua sola possibile est effectum cause secunde naturalis suspēdi positis omnib9 ad effectum requisitis. quia q corpus non possit esse cum alio corpore: hoc est propter effectum vnius quātitatis: qui est aliam expellere sed hoc ad solam virtutem diuinam pertinet: sicut ad ipsam solam pertinet suspendere effectū ignis puta calefacere approximato sibi calefactibili disposito. ꝙ &c. ¶ Sed dico q ista ratio presupponit vnum falsum. s. q effectus quantitatis vel dimensionis sit expellere aliam. quia quantitas sicut dictum est supra: nō est forma actiua vel motiua. Et ideo sistatur in rationibus supradictis.

Ad rōes 1. opi.

¶ **Ad primum** aliorum de dote dico q nō oportet cuilibet doti assignare effectum aliquē: sicut de impassibilitate: patet etiaȝ dato q ponatur qualitas absoluta. Si dicas q est principium resistendi cuilibet agēti cōtrario. dico q hoc non est per aliquam actionē elicitam: sicut etiaȝ nec aliquid incorruptibile resistit corrūpenti: vel non cedit per aliquā actionē elicitam

taꝫ: sicut patet. Et ita dico in proposito q esse duo corpora in eodem loco non est effectus illius qualitatis. ¶ Ad secũdum dico q beato sufficit: vt ad imperium voluntatis sue possit corpus suũ esse cũ corpore non glorioso: nec oportet q ipse hoc efficiat per aliquid quod est in ipso: sed sufficit q de⁹ in hoc sibi ad votum assistat: ⁊ hoc ipsum efficiat: ⁊ sic quodã modo habeat hoc in sua potestate. sicut viator habet gratiam vel charitatem: licet ipsam non efficiat. ¶ Ad tertium dico q equaliter possibile est corpus quodcũqꝫ esse cũ alio corpore simul sicut gloriosum cum non glorioso: licet non sit ita ordinatum a deo: ⁊ ideo nõ conceditur vnum sicut reliquum. Nec per dotem illam subtilitatis est q corpus gloriosum sit cum non glorioso. ¶ Ad quartum dico q anima non impeditur per corpus gloriosum resumptum: licet nõ possit esse naturaliter alio cum corpore sicut prius. quia nec hoc vnq̃ potuit coniuncta existens. Sed dico q ita potest esse cum corpore alio ⁊ velociter moueri sicut separata: non tamen naturaliter: sed supernaturaliter ⁊ a deo. ¶ Ad quintum dico q subtile eo modo quo conuenit corporibus beatis dicitur a virtute penetrandi passiue: sic q mota a deo possunt intimari alijs corporibus non gloriosis: ⁊ intimãtur ad votum beatorum non q actiue se intiment: sicut pateꝫ ex predictis.

Ad motiua Scoti opi. ¶ **Ad primum** ponentiuꝫ q virtute nature possunt eẽ vel sunt duo corpora in eodem loco. Dico q ignis ⁊ ferruꝫ non sunt simul. Unde nec in ferro quod dicit̃ ignitum est forma ignis: nec etiam cum ipso: licꝫ videatur propter qualitates ignis cõmunicatas ibi ferro. ita in ferro plus est de calore ꝓpter densitatem materie q̃ in igne: non quia sit intensior. Tu dicis generat ignem illud ferrum. igitur est ignis: vel in ipo seu cum ipo est ignis. Dico q est generatio equoca: sicut ex lapidib⁹ generatur ignis. Aliter soluitur q in poris subtilibus ipsius ferri incorporatur ignis: ⁊ sic non sunt simul ferrum ⁊ ignis. Aliter dicitur q in materia aliqua circũstante ferrum generatur ignis. vnde ⁊ per maleationem redigit̃ in fauillas manẽte substantia ferri. ⁊ sic ignis non est simul cum ferro: nec duo corpora sunt simul. ¶ Ad secundum de aqua in cineribus ⁊ pane cuꝫ vino: dico q non sunt ibi duo corpora simul. sed cineres ⁊ panis sunt corpora porosa ⁊ subintrantur vel implentur pori illi ab aqua vel a vino. ⁊ sic duo corpora non sunt in eodem loco: nec vnq̃ profundum cum profundo: licꝫ superficies istorum corporum secũdum diuisionem eorum possint esse simul. ¶ Ad tertium dico breuiter q sicut dixi in secundo elementa non manent in mixto corpora distincta nec secũdum formas proprias. Et est istud bonum argumentum contra ponentes illam positionem. Habent enim vel negare veram mixtionem vel ponere plura corpora naturaliter in eodem loco. Similiter potest dici de humoribus q nõ sunt corpora distincta: sed vnũ corpus tantum equipolens illis secundum formam vnam vel complexionem mediã vel si sunt ibi corpora distincta nõ sunt simul sed secũdum iuxta positionem. ¶ Ad quartum dico q humiduꝫ ⁊ humectum non sunt simul: nisi quia tangunt se. ⁊ ita solum secũdum superficies ⁊ non secundum profunda. Unde ⁊ immediate non tangitur aliquid in aere vel in aqua: sed mediante aere vel aqua: licet in aere non percipiatur: nec humor ille aqueus vel aereus est formaliter nisi in aere ipso vel in aqua. ¶ Ad quintum dico q licet nulla sit repugnantia inter duas dimensiones circa eundem locum: tamen agens naturale nõ potest ponere duo corpora in eodem loco propter rationes supradictas: que non accipiuntur ex repugnantia dimensionum: sed aliunde sicut patuit supra. Unde non reputo bene dictum vel saltem proprie q dimensiones: licet non repugnent simpliciter ⁊ per comparationem ad quodlibet agens repugnant tamen in comparatione ad agens naturale. Quod additur etiam de qualitate ⁊ dimensione vel substantia: que non repugnant: sed possunt esse in eodem loco: licet quelibet sit secũdum se corporea. dico q nec substantia nec qualitas secundum se est corporea corporeitate extensionis sed tantuꝫ per dimensionem vel quantitatem: licet bene sint corporee corporeitate proprij generis secũdum q corporeum opponitur spirituali: sed hoc modo nõ loquimur de corpore in presenti questione. ideo nõ valet nec sequitur duo corpora naturaliter simul stare. ¶ Ad aliud quod fuit quintum q alimentũ ⁊ alitum existentia distincta nunq̃ sunt simul: sed quelibet pars aliti ⁊ ipsum alitum sunt porosa. ⁊ i poris est ipsum alimentum: quando est in proxima dispositione ad conuersionem: ⁊ conuertitur in alitum circũstans: ⁊ fiunt noui pori. ⁊ sic fit nutritio ⁊ augmentum secunduꝫ Commentatorem primo de generatione: ⁊ nunq̃ sunt duo corpora simul. ¶ Ad vltimum dico q superficies potest esse simul naturaliter cum superficie: vt patet in corporibus tangentibus simul: non tñ simul profunditas cum profunditate ꝓpter rationes supradictas que currunt de corpore ⁊ non de superficie. Non enim oportet q vna expellatur si vna educatur vel applicetur alteri tangendo: ⁊ sic fiant simul: sicut de corporibus. Et dicũt aliqui q hoc est quia superficies respectu corporis habet rationem indiuisibilis. Corpus autẽ vel profunditas respectu nullius dimensionis habet rationem indiuisibilis. Sed non curo.

¶ **Ad primum principale ar**gumentum dico q licet conclusio sit vera scilicꝫ q per dotem subtilitatis si ponatur qualitas creata non sint duo corpora in eodeꝫ loco: tamen minor ẽ simpliciter falsa. scꝫ q impossibile est omnino duo corpora esse in eodem loco. Dico enim q est impossibile. Ad boetium dico q vnum locum duobus corporibus nullo modo fingere vel ponere possumus naturaliter seu per virtutem nature: sed bene virtute diuina duorum corporum potest esse idem locus simul. Si dicas q intentio Boecij ẽ: q nec virtute diuina. quia locus vel situs in loco est distinctus locati vel corporis ab alio corpore: ⁊ formaliter distinctiuus. Et ideo oportet necessario q distinctorum corporum sint distincta loca. Dico q modo est intentio Boetij. quia duo corpora distincta possent fieri ⁊ esse extra omnem locum: sed bene verum est q naturaliter ⁊ de lege communi corpora locata distinguntur accidentaliter non primo ⁊ essentialiter per situs in diuersis locis. Ita q bene innotescis distinctio eorum ex diuersis locis. Ad rões pncipa.

Communiter dico et secũdum legẽ nature absolute: tamen fieri potest virtute diuina: vt amborum: licet distinctorum sit idem locus: ita q distinctioni eorum simpliciter accidit distinctio locorum.

¶ Ad secundum conclusio est vera q per dotẽ subtilitatis nõ sunt duo corpora simul: si ponatur qualitas creata. Ad minorem oportet dicere tunc q subtilitas nõ est nihil i corpore beato. Dato enim q ibi nõ sit subtilitas ex paucitate materie: que cõuenit corporibus raris. alia tamẽ subtilitas et aliũde pueniens potest idem sustineri secũdum vnam opinionem tactam in primo articulo questionis.

¶ Ad tertium dicitur q dato q per dotem subtilitatis duo corpora eẽnt simul: quod est falsum: tamen oporteret q duo corpora gloriosa magis possent esse simul q̃ gloriosum et non gloriosum: licet prima essent magis similia. Non enim ex maiori similitudine potest vnum corpus seipsum alteri intimare: sed magis ex eo in quo est alteri dissimile. qr scilicet istud gloriosum et illud non. sicut tibi diceretur. et sic habet corpus gloriosum: q possit penetrare aliud vel se intimare illi quod nullum aliud sibi secundum aliam viam. ¶ Ad illud in oppositum de vi penetrandi responsum est in corpore questionis.

¶ Distin. quinquagesime.
Questio prima.

Circa istam distinctionem quero vtrũ damnati appetant nõ esse. ¶ Videt q nec aliquo modo possint appetere. Primo sic. nulla potẽtia potest habere actũ suũ nisi circa obiectum suũ. sed nõ eẽ non hẽt rationẽ obiecti respectu volũtatis. qr non habz rationem boni imo tollit totam rationem boni. ergo etc. ¶ Secundo sic. Quicunq necessario appetit beatitudinem et esse in quiete necessario appetit esse: et nõ põt appetere non esse. sed oĩs creatura rõnalis est hmõi: et p pñs damnati. ergo etc. Et confirmatur. quia priuatio nõ appetitur nisi rõne habitus. Si igit appetit nõ esse hoc est quia appetit eẽ. et ita simul appetit esse et nõ esse. quod est contradictio. ¶ Tertio sic. sicut nolle se habet ad summũ bonum vel ad beatitudinem: ita velle ad summũ maluz et summã miseriã. sed nolle sic se habet ad summũ bonũ et beatitudinẽ: q beatitudinẽ et summũ bonũ nõ põt quis nolle. qr nolle p se est respectu mali. In illis aũt nulla est rõ mali. g etiam nõ põt qs velle summũ malũ vel miseriã: sed summa miseria est non esse. ergo etc.

Apo. 9.

¶ Contra Apocalip. 9. Desiderabũt homines mori: et fugiet mors ab eis. sed mors ad non esse terminatur. ergo etc.

¶ In ista questione sic pcedã

¶ Primo pmittam aliqua ad intellectũ q̃stionis. ¶ Secũdo inquiram vtrũ aliquis ad vitandũ miseriam ſm rectam rõnẽ possit eligere vel appetere non esse. ¶ Tertio inquiram vtrum dãnati de facto appetãt nõ esse. ¶ Ultimo ad rationes.

Notãda p intellectione q̃stionis.

¶ Quantum ad primum dico q questio pñs intelligit nõ de appetere naturali: quod est naturalis inclinatio voluntatis sicut dictum est supra. Nam de tali appetere loquẽdo planum est q nõ esse nec appeti põt nec appetitur: sed tantũmodo bonum et perfectio appetentis stãs in re cum tali appetitu: nec excludens ipm. Non eẽ aũt non est per se bonũ: nec perfectio appetentis: nec stat cũ tali appetitu: imo destruit et negat ipaz potentiam appetentẽ totale suuz esse. sed intelligitur questio de appetere: quod est actus elicitus voluntatis. qd quidem appetere proprie dicitur velle et actus liber. ¶ Secũdo est aduertẽdum pter illa que dicẽtur in secũdo articulo et tertio q miseria dicitur duplex. vna culpe: et non est aliud q̃ culpa siue sit mortalis siue venialis. Alia dicitur miseria pene: et est idem quod pena. Qr aũt sit pena proprie: dictũ est in secũdo. ¶ Tertio notandũ ẽ q lz questio mota sit de dãnatis: tñ q̃tum ad scdm articulum psequar eã nõ solum de dãnatis: sed etiam de viatoribus: quibus põt inesse miseria pene et culpe: sicut et dãnatis: lz aliter. Hec de. 1. arti. pncipali.

¶ Quantũ ad secundum articulum dicitur cõmuniter q loquendo de miseria pene quãtacũq nullus potest nec debet eligere vł appetere non esse ſm rectã rationem ad vitanduz talez miseriã. ¶ Ad hoc adducũtur rõnes que nõ videntur aliquibus cogẽtes. Prima est ista maius malum ſm rectã rõnem nõ põt eligi ad vitandum minus malũ. Nam ſm rectã rationẽ de duob9 malis minus est eligẽdum: sed non eẽ est maius malũ q̃ miseria pene: que relinquit subiectũ. qr plus adimit de bono q̃ talis miseria. Excludit ei et adimit totũ bonũ quia nõ esse nihil est sicut ptz. ergo etc.

an aliqs possit vel dbeat ad vitãdum miseriaz eligere nõ esse.

1. modus

¶ Secũda ratio ſm rectam rõnez nõ põt eligi carentia maioris perfectionis ad vitanduz carentiã minoris perfectionis. sed nõ esse est carẽtia maxie pfectionis in entibus. Nam ſm Dyonisium eẽ pct se acceptum est nobilissimũ in ente. Pena aũt dicit carẽtiam minoris pfectionis: puta pfectionis accidẽtalis. ergo etc. ¶ Tertia rõ est ista. Illud qd nec est bonum nec ſm rationẽ rectam apparet bonum: nullo mõ est appetibile ſm rõnem rectaz. et p pñs nõ põt appeti ad vitandum miseriã pene. sed nõ esse est hmõi. Planũ est eni q nõ est bonuz. et p consequẽs ſm rõnẽ rectã nõ apparet bonũ. Alioquin rõ recta eẽt falsa. ergo etc. ¶ Quarta ratio. Illud nõ põt appeti ab aliquo ſm rectã rõnez ad quod cũ peruenerit: nõ efficitur melior vt ptz: sz sustinens penã perueniẽs ad nõ esse nõ efficeret melior sed deterior. ergo etc. Unde August. 3. de libero arbitrio pbat q nõ esse nõ est appetibile. Tum qr nihil. Tum qr adimit totũ bonum. Tũ qr p ipm nõ efficitur aliqs melior. hoc idẽ videtur dicere. 9. de ciui. ca. xvi. in fine: vbi dicit q quilibet vult eẽ sicut et beat9 eẽ. Et hoc etiã deducit ca. 28. vide ibi.

August.

¶ Secundo dicit q loquẽdo de miseria culpe et pcipue mortalis potest: et debet aliquis eligere vel appetere nõ eẽ ſm rectam rationẽ ad vitandũ talẽ miseriam culpe. ¶ Ad hoc est prima rõ talis. ſm rectã rationẽ debet quis plus diligere deum q̃ seipm. et p pñs pre eligere quod est contra seipsum q̃ quod est contra deũ. non esse aũt creature nõ est cõtra deum: sed contra creaturam. ergo etc. ¶ Secũda ratio. Maius malum magis est fugiẽdum: et minus malum preeligẽ

Scdz mẽbrũ d miseria culpe.

dum ſm rectā rationem. ſed culpa eſt maius malū q̃ non eſſe creature. qꝛ culpa eſt carentia boni debiti: ſed nō eſſe licet ſit carētia: non tamen boni debiti. Nullus enim eſt debitor ſui eē. qꝛ in nullius poteſtate eſt ſuū eē. Alioqn ab eterno fuiſſet creatura mala: ⁊ magis mala q̃ modo ſub culpa. quia ab eterno nō fuit ergo ⁊c̄. ¶ Tertia ratio. Magis ē fugiendum malum ſimpliciter q̃ malum huic vel ſm quid. ſed malū ſimpliciter eſt culpa. qꝛ cōtrariatur bono ſimpliciter bono diuino ⁊ honori eius et ordini vniuerſi. nō eſſe vero eſt malū huic tm̄ puta illi: qđ nō eſt. ergo ⁊c̄. Hoc eīm videtur cōfirmari

anſelm⁹. per Anſelmū: cur deus homo: vbi dicit ꝙ niſi per malum pene ordinaretur culpa: tūc nō eſſet honor dei quē tollit culpa. ¶ Quarta ratio. quia miſeria culpe cōtrariatur bono virtutis. nō eē vero cōtrariatur vel opponitur eſſe nature. ſed eē virtutis vł bonum eſt maius q̃ eē vel bonum nature. ergo culpa eſt maius malum q̃ nō eſſe. ⁊ ita nō eſſe preeligendum eſt ſm rectam rōnē. ¶ Ad hoc videt̄ auctoritas xp̄i loquētis de Juda. Math. xxvj. Bonum erat ei ſi natus non fuiſſet homo ille.

Math. .26.

ſcđs modus. ¶ **Alij ſunt** qui dicūt ꝙ prime rōnes adducte de nō eſſe ⁊ miſeria pene cōcludunt etiam de nō eſſe ⁊ miſeria culpe. ſcilꝫ ꝙ ſm rectam rōnem non eſt eligendum non eſſe: ⁊ poſſunt eodē mō deduci ad hāc cōcluſionē ſicut ad illam vt pꝫ intuēti. quare ⁊c̄. Et ideo dicūt ꝙ ille rationes adducte pro primo mēbro nō cōcludunt. vel ſi cōcludunt: pro ſecūdo mēbro ꝯcludūt. Et ſic ponētes primū mēbrum ꝑ illas rationes ⁊ negantes ſm ſibi ipſis cōtradicūt. Addunt etiā iſti ꝙ nec rōnes ſecūdi mēbri cōcludūt. ⁊ ideo ſoluūt ad oēs predictas rationes: ſicut ⁊ inferius diſſoluētur.

Ad rōes 1. opi. ꝓ 1. mēbro. ¶ **Ad primaꝫ** ꝓ primo mēbro dicunt ꝙ nō eē nō habet rōnem mali: nec per ꝯſequēs maioris mali q̃ miſeria pene. qꝛ maluꝫ cū ſit priuatio ponit ꝯſtantiā ſubiecti. nō eē vero ipm̄ ſubiectum ⁊ totum eē excludit. ⁊ ita nō eſſe licet nō ſit bonū: nō tamen eſt malū. Nec valet ſi dicas ꝙ eē eſt bonū. igitur nō eē eſt malum. dico enim ꝙ nō ſequitur. Nam ⁊ bonum ⁊ malum vtrū q̃ dicit aliquid poſitiuū ſicut habitus ⁊ priuatio. Priuatio enim ſaltem dicit ſubiectum concernendo ⁊ ideo non eſt dare purum malum: quod nō fundetur in bono ⁊ in aliquo eſſe poſitiuo. Nec bonuꝫ nec malū contradictorie opponūtur: ſicut eſſe ⁊ nō eſſe. Si enim non eſſe creature eſſet malū: ſequeret̄ ꝙ malum fuiſſet ab eterno: ſicut nō eſſe creature ab eterno fuit vſq̄ ad ꝓductioneꝫ creature. ¶ Eodē modo ad ſecūdum poſito ꝙ eſſe in creatura ſit ſummum bonū vel perfectio optima ſm Dyoniſiuꝫ nō ſequitur ꝙ non eſſe ſit maius malū ⁊ magis fugiēdum. qꝛ non eſt malum vt dictum eſt ⁊ probatum. Miſeria aūt ē malū. Quādo dicis ꝙ illud qđ pl⁹ adimit de bono: eſt magis malum. Dico ꝙ verum eſt ſuppoſita conſtantia ſubiecti. Alioquin eīm nō habetur ratio mali. non eſſe vero totum ſubiectū ⁊ ſuum excludit. Difficile tamē eſt videre: quomodo eſſe ſit nobiliſſimū in ente: niſi forte intelligatur de eſſe ſubſtātiali rei cōparato ad accidētia vel eē accidentalia. ⁊ ſic poteſt exponi Dyoniſius eo modo loquendi quo dicimus: ꝙ diffinitio eſt indicans eē ſed ſi accipiatur eſſe vt perfectio quedam diſtincta ab alijs perfectionibus ſubſtātialibus ſuperadditis: non video hoc eſſe verū: ꝙ ſit nobiliſſima perfectio ſiue ſit ſermo de eſſe eſſentie ſiue de eē actualis exiſtētie preciſe. Primo de eſſe eēntie. quia nō puto ꝙ precindatur a perfectionibus ſubſtātialibus rei. ſicut nec ens ab aliquo ente. Unde entitas hominis ⁊ humanitas ſunt penitus eadem perfectio ſicut ens ⁊ homo penitus idē in re: nec eſt ens vniuocum vniuocatione rei: ſicut dixi in primo diſtinctione. viij. Secūdo dato ꝙ ſic precideretur: ſicut ſuo modo precindit animalitas a rationalitate vel humanitate: adhuc non eſſet aliquid perfectius ſꝫ imperfectius ⁊ in potentia ad perfectiones ſuperadditas: ſicut ſuo modo animalitas ē perfectior ſubſtantialitate ⁊ humanitas animalitate. Si etiā loquamur de eſſe exiſtentie non video. qꝛ vel eſt ideꝫ cum eſſentia differens ſolum ſcđm rationem. ⁊ ſic de ipſo quantum ad hoc idem eſt iudiciuꝫ: vel dicit reſpectum ad efficiens. talis autē non eſt nobilior ipſa ſubſtantia ſcđm propriā quiditatē abſolutam nec pertinet ad eā. ¶ Ad tertiū poteſt dici ꝙ ſimpliciter loquēdo nō eſſe nō eſt appetibile. qꝛ nec eſt nec apparet bonū rationi recte in ſe ⁊ ſcđm ſe: tm̄ ꝑ accidēs pro quāto ad ipm̄ quod nō eſt malū: vt ꝓbatuꝫ eſt ſequitur amotio mali pene: aliquo modo eſt appetibile ⁊ minus fugibile q̃ malum pene loquēdo improprie de fugibili pro nō appetibili. ſic igitur non eē nō eſt maluꝫ ⁊ ad ipm̄ ſequit̄ amotio mali vel negatio. ⁊ ſic aliquo modo ſaltem per accidēs videretur ꝓeligibile vel preappetibile ipſi malo pene: vel ſaltem ratio ꝓmiſſa oppoſitū nō cōcludit. Si enim concluderet de malo pene: eodem modo ꝯcluderet de malo culpe: quod tm̄ oēs negāt. ¶ Ad quartū pōt dici ꝑ idē: ꝙ licet ſimpliciter nō fiat quis melior ꝑueniēdo ad nō eē: tm̄ ſibi ineſt pena. diceretur ꝙ aliquo mō fieret melior ꝑueniendo ad non eſſe. quia ſic nullum malū incurreret: ⁊ liberaretur a malo pene. nō eſſe eīm nō eſt malū. ⁊ pena eſt malū: ⁊ ad nō eſſe ſequit̄ nō eē in pena. ⁊ ſic licꝫ non eē nō ſit ſimpliciter appetibile: rō tm̄ nō cōcludit q̄n aliquo mō etiā ſcđm rectā rōnē ſit appetibile ⁊ ꝓelegibile malo pene. Alioquin etiā de malo culpe concluderet. ¶ Et ſic etiam ad ratiōes illas Auguſti. de libero arbitrio dici poteſt.

¶ **Ad primum** ꝓ ſecūdo mēbro de non eſſe et malo culpe. dicitur ꝙ maior eſt vera q̄ntum ad hoc ꝙ plus debet quis diligere deum q̃ ſeipm̄: ⁊ ꝓeligere illud quod ē cōtra ſeipm̄: q̃ cōtra deū: ſi illud vniformiter ſit ꝯtra deum ſicut aliud ꝯtra ſeipm̄. Sꝫ in ꝓpoſito nō ē ſic nam pctm̄ vel culpa vt diceretur nō ſic ē ꝯtra deū: ſicut nō eſt peccātis cōtra ſeipm̄. Nō eīm culpa tollit vel deſtruit ſeu excludit eſſe diuinū. Nec cōtradicit ſibi: vt pꝫ. ſed magis tollit vel excludit aliqđ bonum creatum: ſicut ꝑ ſe priuatio eius. non eē vero peccantis tollit ſimpliciter ſuum eē ⁊ ꝯtradicit ei ⁊ eſt īpoſſibile ſibi. Et ita licꝫ plus debeat velle ꝓprium nō eſſe dei: nō tm̄ cōcludit iſta ratio ꝙ non eſſe peccātis ſit ꝓeligibile ipſi culpe. ¶ Ad ſcđm diceretur ꝙ ſic carentia vel negatio boni quecū q̃ dicatur malum nō eē eſt maius malum q̃ culpa. qꝛ eſt carentia vel negatio maioris boni puta eſſe totalis q̃ culpa que eſt negatio alicuius boni accidētalis. Nec oportet ꝙ licꝫ bonum ſit debitum: ꝙ carentia eius ſit maius malum q̃ carentia boni non debiti. Si vero nō quecū q̃ negatio boni dicatur

Ad rōes p. 2. mēbro. 1. opinio.

malum sed negatio in subiecto cū cōstantiā subie-
cti: ⁊ ideo nō esse nō sit malum: sicut dictum est su-
pra: tamē plus adimitur de bono per nō esse ꝙ̄ per
culpam sicut patz. Et ista adhuc ratio nō ꝓbat ꝙ̄n
minus sit eligibile non esse ꝙ̄ culpa: vel ꝙ nō eē iṫ
eligibilius ꝙ̄ culpa. qꝛ non esse adimit totū bonuz
non sic autem culpa. ¶ Ad tertiū de malo simpli-
citer ⁊ de malo huic diceretur: ꝙ nō esse est maius
malum simpliciter ꝙ̄ culpa: accipiendo malum ꝓ
eo quod adimit bonum. qꝛ adimit totum bonū esse
simpliciter. Culpa vero isto modo nō est malum ni
si secūdum quid. quia adimit bonum accidētale vel
secūdum quid. Quando dicis ꝙ culpa est cōtra or
dinem vniuersi ⁊ contra honorem diuinum. dicere
tur ꝙ culpa non tollit bonum vniuersi simpliciter:
nec ordinem ei⁹ necessarium: sicut nec tollit eē vni-
uersi: sed tantum ꝙ̄tum ad hanc partem in qua est
culpa. Et similiter non esse ꝙ̄tum ad hanc partem
que dicitur nō eē. Similiter de honore diuino pa-
tet: ꝙ culpa non tollit deum: sed bene tollit hono-
rem suum: id est aliquod bonum creatum reueren-
tie exhibēde deo ab hac creatura: quod deberet eē
in creatura ⁊ non est ibi. Nam honor est aliquid in
honorante ⁊ nō in honorato. Et ita tollit aliquod
bonum accidentale honorātis: quod est minus bo-
num simpliciter ꝙ̄ suum eē substātiale quod exclu
ditur per non esse. Nec concludit ratio. Alioquin
enim cōcluderet ꝙ etiam aliquis deberet male nō
esse ꝙ̄ alius peccaret mortaliter quod non credo.
Similiter etiam concluderet argumētum ꝙ culpa
maxime esset nolenda a deo ꝯtra quem est: ⁊ magis
ꝙ̄ non esse peccantis: ⁊ ꝙ nullo modo vel min⁹ fal-
tem deberet ꝑmittere culpam ꝙ̄ nō eē: quod nō est
verum. Ad cōfirmationem Anselmi licet sit vera
illa auctoritas: ⁊ sit verbum discipulis approbatū
ab Anselmo tamen nihil facit ad propositum. Nō
plus enim habetur nisi ꝙ per punitionez culpe ha
betur materia rehonorandi deum: qui per culpam
fuit dehonoratus. qꝛ in punitione culpe apparet
sua instancia. ¶ Ad quartum diceretur ꝙ esse sub
stantiale peccātis vt distinctū cōtra esse virtutis
vel bonū nature: vt distinguitur cōtra bonum mo
ris: quod est bonum acidētale: est maius bonuz ꝙ̄
illud licet illud sit perfectiuū eius accidētaliter: si-
cut accidēs ē perfectiuū substātie. ⁊ ita nō eē plus
adimit de bono: vel maius bonuz adimit ꝙ̄ culpa.
Nec ꝯcludit ratio ꝙ̄n sit minus appetibile scdm re
ctam rōnem ꝙ̄ culpa.

Alie rōnes ꝓ ꝑ-ma ꝯclusione siue pmo mēbro.

¶ Sic igitur rationes ille cōcludere nō
videtur. Adducūtur ergo
alie rōnes pro pꝛima ꝯclusione que nescio si pl⁹ va
lent ⁊ valeant: quod possunt valere. ¶ Prima est
nullus scdm rectam rationem potest preeligere nō
esse nisi ꝓpter fugam seu vitationem alicuius alte
rius: quod est simpliciter magis nolendum ꝙ̄ non
esse. Sed pena non est simpliciter magis nolenda
ꝙ̄ nō esse. Probatio. qꝛ iustum nō est magis nolē-
dum ꝙ̄ nō iustum: sed est magis volendum facien-
do cōparationem impꝛopꝛiam. Pena vero habet
rationem iusti: ⁊ in ipa reseruatur ratio iusticie se-
cundum Augusti. ⁊ alios sanctos. Non esse vero
non habet rationem iusti. quia nihil habet de rōne
entis. ergo ⁊c̄. ¶ Secūda ratio. nullus secūduz re
ctam rationem pōt appetere cōtra rectam inclina
tionem appetitus naturalis conformē volūtati di
uine. sed inclinatio recta appetitus naturalis ē ad
esse: ⁊ est conformis voluntati diuine. Quod autē
appetitus naturalis sit ad eē. patet secūdo de anīa 2. de aīa.
naturalissimum autem ⁊c̄. Hec est enim intētio to
tius nature conseruare ipm esse. Similiter confor
mis est appetitus volūtati diuine: qui cōseruat ip-
sum esse quātuncūqꝫ sub pena: ⁊ infligit penam ip
sam: ⁊ causat eam. ergo ⁊c̄. ¶ Tertia ratio. nullus 3 pcē. ra-
secūdum rationem rectam potest peccare mortali- tiones.
ter. patz. sed appetendo non eē ad vitandum penam
peccat quis mortaliter: ⁊ est actus deformis saltez
pro quocūqꝫ statu. Unde ī viatoribus ē hoc pecca-
tum mortale ⁊ inde meritum pene. ergo ⁊c̄. ¶ Tū
posset dici forte ꝙ secūda ratio si cōcludit de nō eē
⁊ culpa: sicut de non eē ⁊ pena. Similiter de tertia
ratione posset dici ꝙ petit pꝛincipium. Diceret eī
volens tenere oppositum ꝙ talis non peccat mor-
taliter. tamen est pꝛobabilis ratio ex hoc ꝙ certuz
est ꝙ volentibus non eē ad vitandum miseriā pe-
ne imputatur hoc ad peccatum mortale: vt patz de
interficientibus seipsos. Prima autem ratio licet
videatur apparens: tamen potest etiam conclude-
re de culpa ⁊ non eē. quia culpa potest eē pena alte
rius culpe ⁊ iusta. ⁊ sic habet rationem iusti. ⁊ tamē
non est magis appetēda ꝙ̄ non eē. Similiter etiā
diceretur: ꝙ non esse posset habere rationem pene
iuste vel iusti. quia deus iuste posset adnihilare. ali
quem ꝓpter culpam: sicut ⁊ pōt ꝑpetuo cruciare

¶ Pro secūda conclusione de non eē et
⁊ miseria culpe adducun
tur etiam rationes. Modificatur tamen conclusio
ista: ⁊ declaratur. quia culpa ⁊ non esse vno modo
possunt ad voluntatem vniformiter comparari. Nō hec
¶ Alio modo difformiter. vniformiter comparā- pro scda
tur: si intelligatur voluntas eē causa ipsius non eē ꝯclone.
vel simpliciter: vel quātum est in se: sicut intelligit
esse causa culpe sic ꝙ sit causa non esse: ⁊ si non sim
pliciter: quia anihilare seipsam vel illum cuius est:
non potest tamen quātum est in se est causa sic ꝙ li
benter annihilaret se: si posset. Et elicit actum suū
ꝙ vellet se adnichilare: si posset: sicut posset facere
aliquod aliud peccatum. Et sic questio non intelli
gitur: quia certum est istud esse grauissimum pec-
catum in voluntate post dei odium: ⁊ ita grauius
peccatum ꝙ̄ quecūqꝫ alia culpa. Unde magis vo-
lendum esset fornicari vel furari ꝙ̄ seipsum corrū-
pere vel interficere vel voluntatem velle seipsam
adnihilare si posset. ¶ Alio modo culpa et non eē rōes alie
comparantur difformiter ad voluntatem: vt si vo- ꝓ. 2. ꝯclu
luntas sit causa vnius puta culpe: non autem alte- sione de
rius: puta non esse. ita ꝙ voluntas ipsum non cau- misia cul
set: nec velit esse causa eius: sed magis ipsum velit pe.
ab alio causari ⁊ sustinere: puta a deo interficien-
te seu adnihilante: vel etiam a tyranno persequen-
te magis ꝙ̄ incurrat culpam: ⁊ sit causa culpe. Et
hoc modo intelligitur questio ⁊ conclusio ista. sci-
licet ꝙ secūdum rationem rectam debet quis pre-
eligere non esse vel acceptare ad vitanduz miseriā
culpe. ¶ Ad hoc est pꝛima ratio talis. quilibet se-
cundum rectam rationē tenetur implere preceptū
diuinum. ⁊ per consequēs non peccare: in quocūqꝫ
casu vitare peccatum vel non incurrere peccatum
est pꝛeceptum obligans semper ⁊ pro semper ⁊ in
omni casu non solum de facto sed de voluntate. er-
go ad hoc tenetur homo vel creatura rationalis ꝓ

semper et in omni casu. igitur siue debeat viuere siue nõ: semper tenetur nõ velle peccare. ¶ Et ita debet preeligere scḋm rectam rõnem a deo adnihilari vel nõ esse q̃ȝ peccare vel ad vitandum miseriam culpe. ¶ Secũda ratio ꝛ est quasi eadẽ. Creatura rationalis ẜm rectã rationem debet cõformare voluntatem suã diuine voluntati in volendo vel nolendo illud: quod diuina voluntas vult ipsam velle vel nolle. sed diuina volũtas vult ipsam ꝑeligere non eẽ q̃ȝ peccare: sic tamẽ ꝙ nõ sit causa sui nõ eẽ. quia deus nullo modo potest velle creaturã peccare. quare ꝛc. ¶ Tertia ratio. Aliquis debet ẜm rectam rõnem ꝑeligere actum in quo maxime cõprobatur amor summi boni q̃ȝ peccare: sed volẽdo non esse: vt seruetur preceptum diuinum: ꝛ ne incurratur culpa: est velle aliquid in quo maxime amor diuinus comprobatur q̄ maiorem charitatē nemo habet. ꝛc. Et subditur. Vos amici mei estis: si feceritis que precipio vobis. ꝛc. ¶ Hoc confirmatur per August. super illud Jo. Qui odit aiam suam perdet eã. ꝛc. quere ibi. Similiter per philosophũ quarto ethicoꝝ. Nam dicit ibidẽ de forti: ꝙ ipse exponit se periculo non essendi vel moriẽdi ẜm rationem rectam ꝓpter bonum cõmune: ne incurrat vicium timiditatis secũdum inclinationē fortitudinis. Si dicas ꝙ fortis expectat aliaȝ vitam: in qua sibi bene sit. Cõtra Aristo. Nihil sciuit de alia vita vel si de illa dubitauit: tamen istud affirmauit. Et similiter dato ꝙ nõ esset alia vita: nihilominus ad hoc inclinaret fortitudo presentis vite secũduȝ rectam rationem. Nam ista esset viciosa timiditas si contra rectã rationem sicut modo nõ opponeret se ꝓpter bonum anime. quare ꝛc. ¶ Hec de tertio articulo principali: nisi ꝙ additur vna ratio ab aliquibus scȝ ꝙ omnis peccans mortaliter interpretatiue saltem vult deũ nõ esse: ꝛ si non expresse vel explicite. sed magis est volendum seipm̃ non eẽ q̃ȝ deum ergo ꝛc. ¶ Sed maior huius rationis nõ ẽ bene clara. Et puto ꝙ conclusio debȝ magis teneri ex fide vel ex his q̃ tradita sunt nobis a sanctis ad instructionem morum ꝛ de voluntate diuina q̃ȝ possit probari per rationem. ¶ Sic etiam exponitur dictum illud xp̃i de iuda: ꝙ melius ei erat si natus non fuisset id est ꝙ simpliciter nõ fuisset in rerum natura: q̃ȝ ꝙ in tale peccatũ tradendi christuȝ corruisset. Si aũt intelligatur de pena: tũc dicitur secũdum dicta in prima cõclusione: ꝙ melius erat illi si natus non fuisset: nõ ꝙ nunq̃ȝ fuisset sed ꝙ in vtero matris fuisset mortuus: q̃ȝ ꝙ talem penã vel damnatiõis ꝛ pene eterne incurrisset.

August. — *Alia rõ quorũdã* — *Dãnati an petãt non esse.*

¶ Quãtum ad tertium arti/

culum dico primo: ꝙ dãnati nõ appetunt de facto non eẽ ꝓpter culpam vitandam. Non eñ displicet eis culpa: ẜm ꝙ culpa est ꝛ dei offensiua sed semp deum odiunt ꝛ sibi luident: iuxta illud psalmi. Superbia eorum qui te oderunt ascendit semper. Displicet tamen eis culpa inquãtum est materia vermis ꝛ remorsus conscientie qui est valde grauis pena. Et si ip̃a culpa eorum habȝ rationem pene: displicet eis: vt est pena: nõ vt est culpa dei offensiua ¶ Secũdo dico: ꝙ ꝓbabile est: ꝙ appetant non eẽ ad vitandum miseriam pene sue dãnationis loquẽdo saltem de dãnatis ꝓ peccato actuali nã ex amore concupiscentie ad seipsos. qui fundat ꝛ ꝓtinuat ciuitatem dyaboli ẜm iudiciuȝ rationis eorum decepte vel etiam contra iudicium rationis recte ex peruersitate voluntatis volunt ꝛ appetũt non esse quia ad hoc sequitur non esse in pena: ꝛ sic vt videtur eis melius esse. vel si non videtur eis melius improbe tamen volunt ꝛ peruerse. ꝛ sic nõ appetunt nõ esse per se ꝛ directe: sed per accidens ꝓpter aliud ꝓpter vitationem pene etiã nõ per se. quia non dicit aliquod positiuuȝ: sed propter aliud scȝ melius esse vel bene eẽ: quod per se saltem naturaliter appetitur ab eis. ¶ Sed difficile est si ponãtur decipi ip̃i damnati quo modo demones in quibus mãserunt naturalia integra: ꝛ per consequens clarū iudicium rationis: ita decipiantur vt iudicent non esse totaliter melius eẽ q̃ȝ in pena esse. ¶ Similiter etiam quo modo affectione commodi possit appeti non eẽ: cum tamen ip̃m eẽ appetatur maxime affectione cõmodi: vt videtur. ¶ Ad primum tamen diceretur ꝙ non est inconueniẽs demones in hoc decipi siue falli: sicut etiam in multis alijs falluntur vel decipiuntur. Nec est cõtra naturalia ip̃sorum integra quãtum ad naturã ꝛ potẽtias ip̃oꝝ naturales. Et potest colorari apparẽtia vel deceptio ip̃orum. quia non eẽ nõ est malũ: ꝛ hoc aduertunt eẽ vero in pena est malum: ꝛ ita pro se odibile ꝛ nolibile. Nõ aduertũt aũt ꝙ non esse: licet non sit malum: excludit tamen totum bonum: vel si aduertunt videtur eis ꝙ minus est bonum quod excludit nõ eẽ q̃ȝ malum pene eorum: ꝛ nolunt subeẽ maiori malo pro minori bono. ¶ Ad secũduȝ vero diceretur ꝙ eẽ non quomodocũq̧ est obiectum affectionis cõmodi: sed bene eẽ Et quia non est eis bene sed male appetunt non eẽ potius q̃ȝ sic eẽ. Vel diceretur ꝙ ex appetitu cõmodi de eẽ ꝛ bene eẽ cũ errore vel nõ aduertẽtia rationis quo errore apparet eis melius non eẽ q̃ȝ in tali vel sub tali pena eẽ oritur ꝙ appetunt non eẽ: ꝛ ꝑeligunt ipsi pene. Hec de tertio articulo principali.

Obiectõ 1. — *2.* — *Solutio 1.* — *Ad. 2.*

¶ Ad primum principale ar/

gumẽtum dicitur ꝙ non eẽ non ẽ per se appetibile sed per accidẽs modis supradictis: quia in non eẽ non saluatur ratio boni vel obiecti voluntatis respectu actus volendi: quia velle non est nisi boni veri vel apparẽtis. Similiter etiam non habȝ per se rationem nobilis. quia nolle non est nisi respectu mali vel apparentis mali. Non eẽ autem non ẽ malum: sicut dictuȝ ẽ supra: nec nolibile: licȝ oppositum eius sit bonum ꝛ volibile: puta eẽ. In contradictorijs enim non oportȝ si vnum oppositum ẽ bonum: ꝙ reliquum sit malum. Sed quomodo tũc nõ esse ẽ volibile ẜm rectam rationem: cum nec sit bonum nec appareat bonum rõni recte: ꝛ tamẽ dictũ est supra ꝙ ẜm rectam rationẽ debet ꝑeligi: ꝛ ꝑappeti miserie culpe. Ad hoc dicitur ꝙ non eẽ simpliciter ꝛ ẜm se non ẽ volibile: sȝ ẜm quid ꝛ in casu inquãtum excludit miseriam culpe. ꝛ sic apparet bonum rationi recte non simpliciter ꝛ in re. quia tũc sibi apparet falsum: sed quoniam quid ꝛ in casu et ratione vel secũdum rationẽ. ¶ Ad scḋm dicẽduȝ ꝙ damnati naturaliter appetunt beatitudinẽ ꝛ necessario. non autẽ actu elicito necessario appetunt beatitudinem nec bene eẽ. appetitus vero naturalis ꝛ necessitãs de ip̃o eẽ nõ repugnat actui elicito de opposito ipsius esse: puta de nõ esse: quem quidẽ

Ad rões ꝑncipa.

actum elicitum habent dānati ideo rc. Aliter di-
citur ꝙ dānati appetunt actu elicito beatitudinē
appetitu tamen conditionato puta si possent eam
habere quia constat eis: ꝙ nunq̄ habebunt eam.
Talis autem appetitus conditionatus non repu-
gnat appetitui: quem habent de non esse etiā actu
elicito. Aliter dicitur ꝙ ex appetitu beatitudinis
⁊ bene esse secundum affectionem cōmodi oritur
in damnatis appetitus de non esse pro quanto ap-
paret eis si tamen decipiuntur: ꝙ melius est non es-
se ꝙ̄ miserum esse. ⁊ sic non repugnant appetitus:
sed magis vnus sequitur ex alio vel est idem cum
alio: habens tamen vnum per se primum obiectum
quod est esse ⁊ bonum: et aliud quod est non esse et
non bonum apparēs tamen bonum. Per idem pa-
tet ad confirmationem de priuatione ⁊ habitu: ꝙ
vel negatione ⁊ affirmatione. quia non est impossi-
bile nec contradictio simul appetere esse ⁊ non esse
modo predicto: sed bene esset contradictio forte si-
mul appetere ambo per se ⁊ per ratiōes proprias.
Nota. ¶ Ad tertium dicitur: ꝙ sicut summum bonū po-
test nō appeti: immo est nolibile: quia potest habe-
re rationem apparentis mali: vt patet de dānatis:
qui odiunt ipsum deum. Ita etiā non esse dato ꝙ
sit summa miseria vel summum malum potest ap-
peti: quia potest aliquo modo apparere bonum vel
in re sicut apparet damnatis deceptis: vel secundū
rationem sicut apparet iustis appetētibus non es-
se ad vitandum culpam: vel diceretur ꝙ est appeti-
bile malum vel non esse dato ꝙ nō videatur bonū:
sed est incompossibile malo. Tamen non est conce-
dendum: ꝙ non esse proprie loquendo sit malū nec
miseria: quia nec miseria culpe nec pene. ambe enī
nō nisi enti cōueniūt. Aliter diceret sed nō est vis.

¶ Distinctionis Quinquagesime.
Questio Secunda.

Ecūdo q̄ro vtrū
omnium beatorum vel dāna
torū sit equalis gloria vel pe
na. ¶ Videtur ꝙ sit equalis
gloria oīm bonorū. ¶ Pri-
mo sic. quilibet beatus habet
equalem capacitatem glorie
cum alio: sicut dixi in tertio.
sed in quolibet beato capaci
tas tota terminatur ⁊ quietatur appetitus. et per
consequens capacitas per gloriam implet. alioqn
non esset beatitudo: g̃ rc. ¶ Secundo sic. Beatus
est qui habet quicquid vult ⁊ nichil malevult. xiij.
August. de trini. sed beatus quilibet potest velle habere tā
tam gloriam quātam alius: ⁊ volitione recta. q: vo
litione conformi ad appetitum naturalem: qui est
rectus: g̃ rc. ¶ Et confirmatur per augustinū su-
per Joannē: ⁊ ponitur in litera dicētem ꝙ omnium
bonorum erit par gaudium. ⁊ per consequēs equa
lis beatitudo: quia equalem operationem sequitur
equale gaudium vel equalis delectatio. ¶ De pe-
nis dānatorum videtur ꝙ erunt equales. pena enī
dānati vel est pena dāni vel pena sensus sed prima
in omnibus est equalis. quia est priuatio ⁊ carētia
priuatio autem nō suscipit magis ⁊ minus. ¶ Si-
militer etiā secūda que est pena ignis. q: idē ignis
erit afflictiuus omnium. ignis autē cum sit agens
naturale: aget in quolibet s̄m vltimū potentie sue

⁊ per consequēs equaliter: g̃ rc.

¶ Contra q̄rum ad vtrūq̄ mēbrū nō erūt
equalia oīa merita vel demeri-
ta. g̃ nec oīa premia vel pene: q: sicut dicit in psal- Psalmi.
mo: deus vnicuiq̄ iuxta sua opera reddet.

¶ In ista questione sic p̄cedā
¶ Primo inquirā de gloria beatorum: an omniū
sit equalis. ¶ Scdo de pena dānatorū: an in omni
bus sit equalis. ¶ Tertio dato ꝙ nō de vtraq̄ in-
quiram. vnde prouenit inequalitas earum. ¶ Vlti
mo ad rationes principales.

¶ Quātum ad p̄mū est ad- Equali-
uertēdum ꝙ equalitas duplex est. Vna est equali- tas dupl.
tas q̄titatis. Alia est equalitas proportionis. Et
patet differētia istarū. q: prima dicitur inter duas
qualitates molis vel virtutis seu perfectiōis: qua
rum neutra excedit aliā: nec exceditur ab alia: vt in-
ter duas q̄titates quarum quelibet est bicubita vl̄
tricubita. Scda vero est inter duas q̄titates mo-
lis vel p̄fectionis quarū licet vna excedat aliam: ⁊
excedatur ab alia: tamen p̄portionale s̄m habitudi
nem ad alias duas. ita ꝙ sit talis p̄portio vnius ad
vnam illarum: qualis alterius ad alterā. quomodo
dicim⁹ ꝙ inter quatuor ⁊ duo ⁊ sex ⁊ tria est equa
litas p̄portionis. nam q̄ est p̄portio duorum ad qua
tuor. quia subdupla eadē est inter tria ⁊ sex. et ita
duo ⁊ tria p̄portionaliter ⁊ equaliter correspondēt
s̄m p̄portionem quatuor ⁊ sex ⁊ sunt equalia scd̄m
proportionem ad illa duo licet non s̄m q̄titatem.
Et similiter potest declarari de quātitatibus con-
tinuis quarum vna sit duorū pedum alia triū com
paratis ad alias duas: quarum vna sit quatuor pe-
dum et alia sex. ¶ Hoc premisso dico primo ꝙ glo An glīa
ria omnium beatorum non est equalis s̄m q̄titatē oīm bea-
perfectionis: sed aliqui maiorem habent alij mino torum sit
rem. ¶ Secundo dico ꝙ gloria omnium electorū equalis.
equalis est s̄m proportionem ⁊ correspondentiam
ad meritum eorum vel aliorū pro ipsis vel alterius
magis. ¶ Primum probo sic. primo sicut in perfe
ctionibus nature: ita suo modo in perfectionibus
glorie: sed ad ordinem vniuersi in perfectionibus
nature sunt necessarij gradus perfectioris ⁊ imper-
fectioris vel min⁹ perfecti. ergo similiter in gloria
suo modo. ¶ Secundo quia sicut videmus in cor-
pore: ꝙ non est equalis gloria omnium mēbrorum
vt capitis ⁊ aliorū: sic suo modo ⁊ in corpore triū-
phantis ecclesie maior est gloria capitis q̄ mem-
brorum: ⁊ dispar etiam gloria mēbrorum. sed chri
stus est caput electorum. g̃ ipsius est maior gloria
q̄ aliorum. beata virgo est membrum christo p̄pin
quius ⁊ ideo post ip̄m gloriosius ⁊ sic de alijs suo
modo. ¶ Tertio quia ceteris paribus vbi maior ⁊
minor charitas ibi maior ⁊ minor gloria: sed i bea
tis nō est equalis charitas nec equalis gratia secū
dum q̄titatem. patet. gratia enim capitis maior ē
ꝙ mēbrorū ⁊ suo mō inter mēbra. g̃ rc. Et de hoc
nō est dubiū ⁊ idō nō opꝫ multū circa hoc imorari
¶ Secūdo dico ꝙ gloria beatorum equalis est se Glīa bea
cundum p̄portionem. quia secundum correspondē torū s̄m
tiā ad merita. nā sicut premiū corrñdet merito: ita p̄portio-
premium est p̄fectius maiori merito: ⁊ minus pre nem est
mium minori et imperfectiori merito. Cum enim equalis.
merita electorum non fuerint equalia s̄m q̄titatē

sed inequalia proportionem tamen ad inuicem habentia dico ꝙ premia et glorie ipsorum formales non sunt equalia ſm quantitatem sed magis scdm proportionem. ¶ Secundo sic ad iustum iudicem pertinet in distribuendo seruare medium iusticie distributiue in premiando sed medium iusticie distributiue est medium equalitatis non ſm q̃titatē sicut in cōmutatiua sed proportionis. p3. v. ethi. ꝗ ⁊c.

Nō hec omnia.

¶ Circa ista tamē duo dicta est intelligēdū ꝙ non fit sermo de gloria beatorū obiectiua puta de deo: eo modo quo dicitur deo: tu es gloria mea ⁊c. quia de illa planū est: ꝙ est eadem omnium ſm eandē rationē propriam ⁊ simplicem: que est ratio diuinitatis: sed est sermo de gloria eorum formali: sicut est visio vel fruitio. ¶ Scdo notandum est ꝙ non est sermo de equalitate ſm durationē quia de alia planum est ꝙ gloria electorū est in omnibus equalis ſm durationē a parte post. durabit enim perpetuo in quolibet gloria sua: licet a parte ante prius incipit vel incipiat in aliquib⁹ ꝗ in alijs vt angelis ꝗ in hoīb⁹ ⁊ i aliqb⁹ hoīb⁹ ꝗ i alijs. S3 est sermo d̄ eq̄litate ſm mēsurā intēsiōis ⁊ pfectiōis. Et ſm hoc respōsū est ad p̄sentē articulum: ꝙ gloria nō est equalis ſm q̃titatem in omnibus electis: licet ſm proportionē meritorū propriorum: sicut in beatis qui adulte meruerunt sibi gloriam vel etiam alterius pro eis qd̄ dico paruulis: qui non habēt gloriam ex merito proprio. Nec habēt equalem gloriam cum adultis ſm quātitatē perfectionis: sed ſm q̃titatē proportionis ad meritum christi non absolute acceptū: sed vt ipsis paruulis applicatū scdm diuinam dispositionē que talis est: vt nō tantū valeat eius meritum christi: nec acceptetur ad tantam gloriam pro eis: q̃tum merita adultorum pro seipsis.

De glīa paruulorum.

¶ Tenetur tamen cōmuniter: qd̄ paruuli ad inuicē comparati habēt equalem gloriam scdm equalitatem q̃titatis q̃tum est ex merito christi precise nec meritū christi plus valet vni ꝗ alteri. licet potuerit de⁹ ordinasse ꝙ plus valeret vni ꝗ alteri ⁊ potius sed posset gloria vni⁹ esse maior ꝗ alterius absolute loquendo. Dicebatur tamē superius probabiliter scdm vnum doctorem: ꝙ ipsis paruulis non semper confertur. equalis gratia in baptismo. sed aliquibus maior: ⁊ aliquibus minor secundum ꝙ deus eos disponit ad maiorem gratiam vl̄ minorem. Et si hoc intelligeretur de paruulis morientibus anteꝗ perueniant ad etatem adultam: oporteret dicere ꝙ nec omniū paruulorum talium esset equalis gloria secundum q̃titatem: sicut nec gratia: ⁊ forte nō posset hoc efficaciter improbari. ¶ Si vero intelligatur ꝙ de⁹ non confert in baptismo maiorem gratiam alicui paruulo morituro ante etatē adultam ꝗ alteri sed alicui victuro ⁊ habituro gloriam ex meritis proprijs maiorem confert gratiam: tunc stat istud dictum cum predictis. tamen non oportet: si de⁹ predestinauit aliquē superuicturum paruulum ad maiorē gloriam ꝗ paruulum moriturum ꝙ infundat superuicturo maiorē gratiam ꝗ paruulo morituro: quia alio modo postea potest sibi prouidere de maiori gratia. potest enim mereri ille superuiuens augmentum sue gratie: sicut patet. Et ideo positio illa probabilis et non necessaria superius dicebatur. ¶ Si vero predestinasset deus paruulum moriturum ad maiorem gloriam ꝗ alium: tūc bene oporteret secundum legem ab eo institutam de correspondentia glorie ad gratiam: ꝙ maiorem gratiam illi infunderet in baptismo ꝗ alteri: quia oporteret dari sibi correspondentem gratiam ad gloriam futuram. Et alias de communi lege non prouideretur paruulis de gratia nisi in baptismo.

¶ Hoc tamen communiter non tenetur: ⁊ ita tenetur: ꝙ omnes paruuli morientes ante etatem adultam equalem gloriam consequuntur. loquendo de equalitate quantitatis. et per consequens ꝙ deus omnes tales ad equalem gloriam predestinauit et quilibet eorum equalē gratiam reportat in baptismo q̃tum est ex vi meriti ipsius christi. Hec de primo articulo principali. Nota.

pena dānatorum duplex.

¶ Quantum ad secūdum articulum de pena malorum dico ꝙ duplex est in genere vna est pena damni: que dicitur carentia diuine visionis ⁊ fruitionis beatifice. ¶ Alia est pena sensus preter ꝗ in paruulis. ⁊ est dolor ipse positiuus ⁊ tristicia quā sustinent siue sit spiritualis vel mentalis siue corporalis.

Ꝙ pena oīs dānatorū non est equal.

¶ Primo modo loquendo de pena dicitur: ꝙ non est equalis pena omnium damnatorum secundum q̃titatem. quia pensando q̃titatem priuationis ex q̃titate habitus oppositi in aliquibus est maior in aliquibus vero minor. Nam licet simpliciter ⁊ totaliter quilibet dānatus sit priuatus visione et fruitione diuina beatifica: nec habeat aliquid de ipsa: tamen priuatio ista in vno priuat maiorem ⁊ perfectiorem gloriam ꝗ in alio. Nam vnus si fuisset saluatus: habuisset maiorem gloriam ꝗ alius: ⁊ alius minorem. Et sic non equalem gloriam priuant: iste pene in dānatis: sed potius inequalem: ⁊ sic quodam modo sunt inequales ⁊ vna maior alia: non quia in se sit aliquid perfectius vel imperfectius positiue: sed quia negat vel priuat maiorem gloriam in vno ꝗ in alio.

2. opinio

¶ Sed alijs non videtur hoc esse dicēdum: sed sicut priuatio albedinis in corpore que est priuatio simpliciter: negat a corpore non solum albedinem sub aliquo gradu in futuro vel in fiendo vel prius in existente illi corpori sed q̃tum ad omnem gradū possibilem in corpore ipso: et sic de qualibet priuatione simpliciter in quolibet subiecto respectu habit⁹ in se gradus habentis: sic de pena carētie est dicendum in damnato quolibet: ꝙ non solum priuat ab eo gloriam sub illo gradu: sub quo sibi infuisset: si meruisset: sed sub omni gradu possibili sibi inesse ⁊ quia cuilibet damnato potest inesse gloria in summo gradu vel potuisset. quia quelibet creatura rationalis capax est equalis glorie et summe glorie: que potest inueniri in subiecto: hinc est ꝙ pena carentie in quolibet damnato priuat equalem gloriā et pena carentie pensando eam ex habitu opposito in omnibus est equalis secundum quātitatem. Et istud videtur probabilius posse dici. ¶ Secundo dico ꝙ non habet hic locum equalitas proportionis: sicut patet.

De pena sensus.

¶ Tertio dico de pena sensus siue sit spiritualis siue corporalis: sicut erit in corporibus damnatorum ꝙ pena damnatorū non potest poni equalis secundum q̃titatem intensiuam: sed tantū scdm proportionē ⁊ correspondētiam ad demerita ipsorū. Et potest probari hoc sicut scda cōclusio primi articuli de gloria beatorum. Et secundū

Jo.14. hoc de primo articulo intelligitur illud Jo.xiiij. In domo patris mei mãsiones multe sunt.i.glorie maioris ⁊ minoris ꝑfectionis. De scḋo vero articulo.q̄tum ad penã sensus intelligit illud apocalipsis:q̄tũ glorificauit se:⁊ ĩ delicijs fuit:tñ date ei ⁊ tormentũ ⁊ luctũ.semꝑ tñ puniendo citra ꝯdignũ:sicut dictũ est supra.hec de scḋo ar.pricipali.

Un̄ ꝓuenit iequalitas glĩe btõꝝ/ vel pene dãnatorum. ¶ Quantum ad tertium articulũ vnde.s.vel ex quo debeat accipi inequalitas glorie beatoꝝ⁊ pene dãnatoꝝ ẽm q̄titatẽ. ¶ Primo videndũ est de gloria beatorũ.⁊ primo de glĩa actuali spiritualiũ Scḋo de glĩa habituali vl̃ gloriosis habitibus. Tertio de gloria corporũ. ¶ De gloria actuali spirituũ cuiusmodi est visio vel fruitio beatifica:dico primo ꝙ nõ debet accipi inequalitas ei⁹ in petro ⁊ lino ex ꝑte obiecti beatifici: vt obiectũ est.qꝛ idẽ est obiectũ beatificũ ⁊ ẽm eandẽ simplicẽ rõnẽ diuinitatis q̄ est actu infinita ⁊ cuilibet sic obijcit ⁊ equaliter q̄tum est ex ꝑte sui.hic em̃ est diurnus denari⁹:q̄ cuilibet bono equaliter presentat:licet exponãt aliqui ꝺ equalitate glorie ẽm duratione post. ¶ Scḋo dico ꝙ non dꝫ accipi ex equalitate potẽtie beatificabilis siue in recipiẽdo siue in agẽdo:in recipiẽdo nõ qꝛ quelibet potentia beatificabilis ẽm se est capax equalis glorie cũ alia:⁊ in potẽtia naturali ad tantã gloriã ad q̄taꝫ alia:sicut dictũ est supra. Unde nec vna est maioris capacitatis q̄ alia. Nec valet ꝙ vna est magis disposita ꝑ habitũ glorie maiorẽ.qꝛ sicut dixi ĩ tertio potẽtia ex se sufficiẽter disposita est ad recipiendũ gloriã sine habitu tali:nec ponit talis habitus ad disponẽdũ sed magis ad decorandũ:sicut dictũ est ibi.Et ꝓterea idẽ est de habitu sicut de actu. Nec in agẽdo etiã debet accipi inequalitas talis actus ex parte beatificabilis potẽtie. Nam sicut dictum est supra:potẽtia beatificabilis pure passiue se habet ad actũ beatificũ:⁊ nullo⁰ actiue vel coactiue quicq̄d dicat ab alijs. Nec etiã aliq̄d ĩformãs potentiã se habet actiue ad actũ beatificũ ⁊ idõ ex parte nullius talis põt accipi inequalitas actus beatifici.cũ igit oporteat ꝙ ex ꝑte alicuius accipiat:dico ꝙ accipit tanq̄ ex causa effectiua ꝑ se ex parte ipsius dei:vt agẽs est ⁊ causans talẽ actũ maioreꝫ ⁊ minorẽ sua volũtate libera agẽte ad extra.sꝫ accipit tanq̄ ex causa meritoria a parte beatorũ ẽm inequalita merita sua maiora vel minora : eo modo quo meritũ potest dici causa ꝓmij:qḋ tñ nõ est proprie dictũ:sicut dixi in prima questiõe hui⁹ quarti.

De glĩa hituali. ¶ De gloria habituali vel habitib⁹ gloriosis dico ꝙ nõ debet accipi cõsimiliter inequalitas ipsoꝝ in diuersis ex ꝑte obiecti beatifici.ptꝫ nec ex ꝑte potẽtie:vt patientis nec vt agẽtis:sicut ꝓbatũ est de actib⁹:sed ex ꝑte dei liberaliter causantis tales habitus ⁊ ẽm exigentiã meritoꝝ in beatis.vt ille qui est maioris meriti:habeat maius lumẽ ⁊ maiorem charitatẽ:sicut ⁊ maiorẽ visionẽ vel fruitionẽ. nec est mirũ qḋ habeat gr̃a vel charitas ex merito.augeť em̃ ex merito ꝯdigni:⁊ habet ex merito ꝯgrui etiã prima gratia. Ita ꝙ tãta gratia vel charitas potest haberi vel cõseruari in prima ẽm exigentiã meriti:sicut etiaꝫ tantũ lumen:licet bene sit aliqua differẽtia inter ista.

De glĩa corporali ¶ De gloria corporis beatoꝝ eo modo quo in ipsa erit inequalitas:eodeꝫ modo dici potest ꝙ ex parte dei causantis illã solum ⁊ ex parte diuersorũ ⁊ inequalium meritorũ debet accipi inequalitas glorie diuersoꝝ.nec est maior dispositio corporalis in vno q̄ in alio ad talẽ gloriã corporis supnaturalẽ:sed tantum posset recipere vnũ quãtam aliud. Uel si forte sit maior dispositio corporalis in vno q̄ in alio:tũc q̄tum ad hoc dissimile est inter gloriã spiritualẽ ⁊ corporalẽ.

¶ De pena dãnatorum que est pena sensus: in qua tantum inequalitas inuenit videndũ est primo de pena spirituali.scḋo de corporali.

De pena spirituali dãnatoꝝ ¶ De spirituali que est pena sensus in q̄tum inequalitas inuenit est tristicia quideꝫ spiritualis afflictiua spiritus ⁊ inflicta immediate a deo:sicut superius ĩ hoc quarto dicebat. Dico ꝙ equalitas eius debet accipi ex deo tã q̄ ex causa effectiua:⁊ ex demeritis tãq̄ causa demeritoria ⁊ non aliunde.ita ꝙ licet forte sit idẽ obiectum vel equale talis tristicie in damnatis puta pena dãni apprehẽsa:tamen tristicia inequalis est ẽm inequalitatẽ demeritorum:non autẽ debet accipi inequalitas talis tristicie:nec ex subiecto nec ex obiecto nec ex potentia ipsa voluntatis vt agente nec vt patiente:quia non puto ꝙ ad illam tristiciã aliquid operetur vel faciat effectiue: ⁊ ꝙ quelibet est disposita ad equalẽ tristiciã q̄tum est ex se etiã recipiendam per modum subiecti:quare ⁊c.

De pena corporali ¶ De pena corporali ipsorum puta de dolore ignis ⁊ huiusmodi:dico etiã ꝙ inequalitas ei⁹ in diuersis accipienda est ex inequalitate demeritorum ⁊ ex causa effectiua affligẽte. Et puto ꝙ ex deo principaliter nõ ex igne ipso. Nam ignis q̄tum est ex se. vniformiter ageret ⁊ affligeret equalit dispositos corporaliter ⁊ sibi approximatos.sed deus facit totã difformitatẽ.nam cooperatur ⁊ coagit ipsi igni ad maiorẽ afflictionẽ ⁊ fortiorem immutationem vel minorem ẽm exigentiam culpe maiorem vel minorem. Et si forte ignis nõ possit in tãtam ⁊ ita vehemẽtem immutationem q̄tam exigit culpa:dico ꝙ ignis cooperatur deo ad illuꝫ gradũ in quẽ potest ⁊ deus per seipsum immediate supplet vlteriorem gradum: Hec de tertio articulo.

ad rõnes ꝓncipa. ¶ Ad primum principale dico ꝙ licet quilibet beatus sit capax tante glorie q̄te alius:non tamẽ habet actu tantam gloriam quilibet sicut alius. Nec oportet ad hoc ꝙ sit beatus: sed bene oporteret hoc ad hoc vt esset beatissimus ꝙ haberet omnem gloriam vel totam gloriam: cuius est capax : sicut christus habet modo de facto. Quando dicit ꝙ apppetitus non quietatur : dico ꝙ licet appetitus naturalis non quietatur pro tãto quia est capax maioris glorie:tamen ex hoc nullo modo beatus tristatur:vel inquietatur: sed secũdũ appetere deliberatiuum quietatur.quia appetitui deliberatiuo qui subditur regule voluntatis diuine sufficit tantum de gloria:q̄tum placet deo sibi dare secundum exigẽtiam meritorum. Nec maiorem gloriam appetit beatus aliquo actu elicito in quietãte ipsum:sed tantum appetitu naturali cuius appetere non est actus aliquis elicitus nec per consequẽs inquietat beatum. ¶ Ad secundũ dico ꝙ beatus recte nõ põt appetere maiorẽ gloriaꝫ q̄ habeat appetitu deliberatiuo nec velle : sed teneť cõformare volũtatẽ suã diuine volũtati : in hoc vt maiorem gloriã non appetat. Tu dicis appetitus naturalis est rectus:dico ꝙ verum sed tñ nõ semꝑ

ad rectitudinē actus volēdi sufficit cōformitas vl' requirit oīmoda cōformitas ad appetitū naturalē sed in aliquib⁹ vult de⁹ istos appetitus nō confor mari: sicut nec appetitū animalē ⁊ liberū: sed vult: ꝙ vnus appetitus vnum appetat ⁊ non aliud: licet vterq; sit rectus. sed magis necessario requirit ad rectitudinē volitiōis ꝯformitas ad superiorē ap petitū. s. ad diuinā volūtatē. Aliter dr ad istud et ad ꝓcedēs: ꝙ lʒ sit naturalis appetit⁹ ad gloriā: tñ neuter est ad tm̄ vel tm̄ gradū determinatū ⁊ sic in quolibet terminat. ¶ Ad illud aug. de gaudio pa ri oīʒ dico ꝙ oīm est par gaudiū vel ex pte obiecti qꝛ obiectū btificū oīum est idē: de quo gaudēt oēs beati: nō tñ equaliter q̄tū ad affectū: sʒ vn⁹ magis ⁊ alt⁹ min⁹ vel pro tāto est oīm par gaudiū. qꝛ q̄tū ad extēsionē gaudiū cuiuslibet est ꝑpetuū. nō qꝛ sit equale sm̄ intēsionē. vl' oīm ē p gaudiū: qꝛ equa le sm̄ ꝓportionē nō sm̄ quātitatē. vl' oīm est p gau diū: qꝛ sociale ⁊ amicabile gaudiū. quilibet. n. gau det de bono alteri⁹ sicut de suo: non tñ q̄tū de suo sʒ plus ⁊ intēsius de suo q̄ de bono alicui⁹ alteri⁹ citra deū: sicut ⁊ plus diligit ⁊ intēsius quilibʒ bea tus seip̄ʒ q̄ aliquē aliū citra deū. Et licet aliquis beat⁹ puta lin⁹ appetitu deliberatiuo velit alteri maius bonū q̄ sibiipsi: sicut matri dei vel Joanni baptiste vult maiorē gloriā q̄ sibiipsi: tñ magis di ligit seip̄m q̄ aliū. qꝛ intēsius diligit sibi bonuʒ q̄ alteri sicut intēsius diligit seip̄m q̄ aliū citra deū: vñ mēsura gaudij magis sequit intensionē act⁹ vo lēdi q̄ boni voliti ⁊ plus de suo minori bono magʒ intēse volito q̄ de maiori min⁹ intēse alteri volito ¶ Ad illud de pena dānatoruʒ dico ꝙ pena dānī erit equalis sed pena sensus nō. Ad ꝓbationes de igne: rñsum est in corpe q̄stionis ꝙ inequalitas nō est accipiēda ex pte ignis sʒ dei cooperātis diuer simode: sicut placet sibi. sic de ista questione.

¶ Distinctionis Quinquagesime.
Questio Tertia ⁊ vltima.

TErtio ⁊ vltimo q̄ro vtrū bti videbūt penas dānatoꝝ post iudiciū. ¶ Videt ꝙ nō. qꝛ dānati post iudiciuʒ sicut dr in litera: nō videbunt gl'iam beatoꝝ igit nec bti pe nas dānatoruʒ. ¶ Scdo sic. si beati vidēt penas dānatorū: aut vidēt eas intuitiue ī ṽbo aut abstractiue ī pro prio gñe. Non primo⁰ qꝛ ṽbuʒ p rōnē essentie sm̄ quē est obiectū beatificū nō est rep̄sentatiuū ꝯple xionū ꝯtingētiū: sicut dictū est in primo. Nec scdo mō qꝛ nō habēt sp̄es taliū penarū. pena eñ speciē nō hʒ: sicut nec ydeā in deo. qꝛ est malū. ¶ Tertio sic. Si beati videbūt penas dānatoꝝ: aut hoc erit nolēdo ⁊ cōpatiendo eis: aut volēdo ⁊ delectando sup eis. Non primo⁰ qꝛ tūc essent iniusti ⁊ diffor mes diuine volūtati in volēdo: ⁊ similiter ipsi eēnt miseri: qꝛ si cōpaterent: paterent: qđ est īpossibile: cū sint īpassibiles. Nec scdo⁰ qꝛ tūc eēnt crudeles si delectarent in penis miseroꝝ. ergo nullo modo.

Magr.

¶ Contra ma. in litera dicit: ꝙ sancti vide būt miserias vel penas dānato rū vl' saltē cognoscēt eas cognitiōe certa ⁊ euident

¶ In ista questione sic ꝓcedā

¶ Primo inquirā vtrū beati videbūt post iudiciū penas dānatoꝝ. ¶ Scdo inquirā dato ꝙ sic quid erit eis ratio vidēdi tales penas: ⁊ p ꝯñs vtrū in tuitiue vel abstractiue videāt eas. ¶ Tertio vtrū cōpatiantur dānatis: vel letentur de ipsis. ¶ Vl timo ad rationes principales.

¶ Quantum ad primum ar ticulū qđ est de facto: expedio me breuiter ⁊ dico ꝙ beati oēs post iudiciū videbūt penas dānatorū intelligēdo ⁊ cognoscēdo eas mētaliter. ¶ Ad h⁰ est auctoritas scripture in ysaiā vltimo ca. vbi di cit sic: egredientur: ⁊ videbūt cadauera viroꝝ: qui preuaricati sunt in me vermis eoꝝ nō morientur: ⁊ ignis eoꝝ nō extinguet. ⁊ erūt vsq; ad sacietatē vi sionis omni carni. vbi sic ait Hieronymus ⁊ addu cit ma. in litera. Non est mirandū si sancti iā immor tales reprobos videant mētis intelligētia: cū pro phete ad hec mortales videre hec oīa metuerunt. egredient eñ electi nō loco sed intelligētia vel vi sione manifesta ad vidēdum impiorum cruciatus. ¶ Dico tñ ꝙ ipsi post iudiciū nō videbūt gloriaʒ beatoꝝ: licet autē videāt aliq̄ñ in iudicio sint visu ri aliquo⁰ q̄tum spectabit ad cōfusionē eoꝝ in fa cie iudicis ⁊ oīm electoꝝ. hoc dicit magister in lra ⁊ adducit Gregoriū dicētē sup lucā infideles (in quit) in imo positi ante diem iudicij fideles super se in requie attendunt. quorum gaudia post iudi cium contemplari nō possunt. hec de primo articu lo principali.

Bti an post iudi ciū vide būt pēas dānatoꝝ

¶ Quantum ad secūdum ar ticulū dicit vnus doctor: ꝙ sancti vidēt vel cogno scūt penas dānatoꝝ intuitiue in verbo p rationeʒ diuine essentie: quequidē essentia diuina rōne sue illimitationis ⁊ cōtinētie virtualis seu pfectiona lis est ratio cognoscēdi oīa ita determinate ⁊ distī cte ac si esset ratio vnius tm̄. ⁊ hoc magis in primo tractabat. verū est tñ ꝙ aliquorum est ratio cogno scēdi p speciem. s. per seipsam: vt eminēter seu per fectionaliter vel virtualiter cōtinētē illā. sicut om niū positiuoꝝ extra se: aliquoꝝ vero p priuationeʒ id est p seipsam: vt cōtinet habitus oppositos isto modo est ratio cognoscēdi priuationes cui⁹ est ma lū siue pene siue culpe. hāc autē distinctionē noti cie p speciē ⁊ priuationē ponit aug. ix. de trini. ca. viij in fine vbi dicit ꝙ que p speciē cognoscuntur per similitudinem cognoscunt que vero per priua tionem per dissimilitudinem magis.

quid erit beatis rō vidēdi pe nas dam natoꝝ ⁊c. 3.opi.

¶ Sed ista positio q̄tum ad aliquid vide tur dubia. vnde eñ veruʒ est ꝙ per rationē diuine essentie vt essentia est preuia etiā actui volūtatis: ⁊ inq̄tum est obiectū beatifi cū creature cognoscunt determinate ⁊ distincte ⁊ intuitiue oēs quidditates simpliciū terminorum ⁊ priuationes eoꝝ ⁊ cōplexiones necessarie formabi les de ipsis siue vere sint siue false: sicut dictū est in primo. sed nō puto ꝙ per eā vt sic cognoscant com plexiones cōtingētes eoꝝ: vt ꝙ petrus currat vel sortes sedeat: vel ꝙ Guillerm⁹ saluet ⁊ premiet et iudas ī inferno dānet vel puniat. Tūc eñ necessa rio quilibet beat⁹ cognosceret oēs cōplexiones cō tingētiū actualiū ⁊ possibiliū: supposito ꝙ idem sit actus vidēdi verbū: ⁊ omnia que vident in verbo: sicut ponitur in beatis cuius oppositū dictuʒ est in

3.1.opi.

primo: ⁊ etiã in tertio de cognitione aĩe xpĩ. Similiter etiã sequeret ꝙ oẽs tales cõplexiones essent simplr̃ necessarie verũ est tñ ꝙ essentia vt sequens actum volendi quo determinantur tales cõplexiones ⁊ representãs ipsum potest esse ratio cognoscẽdi talia. sed vt sic non est obiectum beatificũ creature saltem primo.

Mẽs doctoris de questiõe.

¶ **Et ideo** aliter respondeo ad hũc articulu primo ꝙ possibile est: ꝙ beati intuitiue videant penas dãnatorum vel damnatos cruciari. Intuitiue dico in verbo per rationem diuine essentie: vt ipsa sequitur actũ diuine volũtatis: ⁊ representat ipsum: vel est ratio cognoscendi ipsum qui quidem actus habet determinationẽ et causalitatẽ immediatam sup tales cõplexiones cõtingẽtes. ¶ Secundo dico ꝙ possibile est beatos cognoscere penas dãnatorum vel dãnatos puniri intuitiue in proprio genere: sicut aliquis videt sortẽ currere vel sedere vel huiusmodi: sic ⁊ beati possunt videre spiritus dãnatos cruciari. licet nõ sint presentes dãnatis. Et hoc per ipsam noticiam intuitiuã causatam de tali obiecto cõplexo in mente beati a deo Et multiplicantur tales noticie sm multitudinẽ plurium obiectorũ: ⁊ possunt esse valde plures simul in intellectu siue eiusdẽ rationis siue diuersarum. ¶ Tertio dico ꝙ abstractiue possunt talia cognoscere que est noticia in ꝓprio genere per species terminorũ vel oppositorũ ⁊ alia necessaria ad talẽ noticiam abstractiuã distinctam. sicut etiam distincte intelligimus abstractiue tamẽ aliquam cõplexionem cõtingẽtem: vt ꝙ sortes currit vndecũqꝫ causenẽ in beato principia talis noticie siue a deo siue ab obiecto quod nõ est verisimile cũ damnati sint ita remoti a beatis: vt nõ possint agere inuicẽ: nec pati vt videtur. ¶ Quarto dico ꝙ possibile est beatos videre dãnatos ĩtuitiue sensibiliter oculis corporalibus cruciari in tormẽtis ꝗ̃tumcũqꝫ longe ab eis distẽt. sed talis noticia nõ causaretur ab obiectis visis. Nam nõ agunt a tanta distãtia: sed a deo immediate causaretur in oculis beatorũ: qui potest facere noticiam intuitiuam immediate per seipsum de obiecto siue absente siue nõ existente: licet natura hoc nõ possit facere: sicut dixi in prima questione primi libri. Nescio autẽ de facto: quomodo vel quot modis videbũt. Et ideo expectemus donec ad illud domino concedẽte veniamus. Hec de secundo articulo.

De nolle vel velle beatorũ respectu miserie dãnatorũ.

¶ **Quantum ad tertium articulũ** primo vidẽdum est de velle vel nolle beatorũ respectu miserie dãnatorũ. Et dici potest ꝙ cũ beati cõformenẽ diuine volũtati in eo ꝙ volũt oẽ illõ qõ de⁹ vult eos velle si de⁹ vult eos velle miserias ⁊ penas dãnatorũ. tũc beati volũt eas: ⁊ placẽt eis ⁊ ꝓcipue pro ꝗ̃to ĩ hoc manifestaẽ diuina iusticia et reordinaẽ natura deordinata per culpam. hoc tamen stare potest ꝙ penas dãnatorum nolunt: et ꝙ eis placeret liberatio eorũ: vel saltem nõ displiceret ⁊ hoc nõ absolute sed conditionate puta si de⁹ vellet ⁊ si placeret sibi. Si autẽ deus nõ velit beatos velle miseriam dãnatorum: vel velit eos nolle ipsam: possunt eam nõ velle: vel debent eam nolle. hoc enĩ est possibile ꝙ de⁹ velit aliquid efficaciter ⁊ volũtate consequẽte: ⁊ tñ non velit creaturam id ipsum velle: immo potius velit creaturã idipsum nolle. sicut planum est ꝙ voluit subuersionẽ Hierusalem. ⁊ tñ voluit ꝙ Hieremias nollet eã: ⁊ displiceret sibi ⁊ lamẽtaretur eã. similiter etiã vult deus mortem patris tui: ⁊ cũ hoc non vult: ꝙ velis eam: immo potius ꝙ nolis eã: ⁊ doleas super eã: ⁊ fleas ipsam. sic in proposito de nõ velle vel nolle beatorũ respectu miserie dãnatorum. ¶ De gaudio autẽ vel delectatione seu tristicia dicendũ est ꝙ si beati volunt miseriam dãnatorum modo supradicto: et placet eis eodẽ modo ⁊ vniformiter gaudent de ipsa. si autẽ non velint vel quomodocunqꝫ nollint: nullo modo tristãtur de ipsa. Non enĩ conuenit eorum statui tristari vllo modo vel pati. qꝛ sunt impassibiles passione tristicie precipue vndecũqꝫ proueniat talis impassibilitas ipsorũ sicut dictũ est supra. Et ideo dicẽdum est vltra ꝙ nõ cõpatiunẽ eis sic ꝙ doleant ⁊ tristẽtur de miseria ipsorũ: licet cõpatiantur nõ volendo vel nolẽdo miseriã ipsorũ siue simpliciter ⁊ absolute siue sub cõditione puta si placeret deo iuxta duos modos possibiles superi⁹ enarratos. Hec de tertio articulo principali.

beati an cõpatiantur dãnatis vel letenẽ de ipsis.

¶ **Ad primum principale ar/gumẽtum** dico ꝙ nõ est simile: nec sequitur si dãnati nõ videbunt gloriam beatorũ: quin beati nõ debeant videre miseriã dãnatorũ in plus enĩ pñt btĩ luci diuine cõiuncti ꝗ̃ dãnati missi in tenebras exteriores .i. extra lucẽ diuinam ⁊ beate visionis: cuius nõ erũt participes. ¶ Ad secũdum dici potest ꝙ beati videbũt penas dãnatorũ intuitiue in verbo per rationẽ diuine essentie nõ vt ꝓuia est actui voluntatis diuine: sicut tãgitur in argumento: sed magis vt sequitur ⁊ vt representat: vel est ratio cognoscẽdi talem actũ. similiter potest dici ꝙ abstractiue nõ per species proprias penarũ: vt sunt mala quedaꝫ ⁊ priuationes. quia vt sic nõ habẽt species proprias nec ydeam ĩ deo: sed per species habituũ oppositorũ: vel etiã ipsarũ penarũ sm ꝙ dicũt aliquid positiuum. ⁊ per alia necessaria ad noticiã abstractiuã talium complexionũ cõtingentiũ. ¶ Ad tertium dico ꝙ tripliciter dici potest. vno modo ꝙ beati vident miserias dãnatorum volẽdo ipsas: si deus velit eos velle ipsas: ⁊ per consequẽs delectãdo in ipsis: prout in eis relucet diuina iusticia: per ipsas reordinatur natura. nõ absolute vt sunt mala istorum vel illorum ⁊ sic dictum est ꝙ letabiẽ iustus cum viderit vindictam. Et de iustis dicitur ꝙ super peccatorem ridebunt: ⁊ dicẽt ecce homo ⁊c. Et tũc pꝫ ꝙ btĩ ex hoc nõ pñt dici crudeles/ sed iusti dñt dici. ¶ Scdo mõ põt dici ꝙ nolẽt miserias dãnatorũ: si deus velit eos nolle: ⁊ tñ non erũt difformes voluntati diuine: sicut patet. quia deus vt ponitur licet velit penas dãnatorum: vult tamen ꝙ beati alij nolĩt eas: vel saltem potest velle similiter etiam non sequitur ꝙ sint miseri: vel ꝙ tristenẽ seu patiantur aliquid quia sunt impassibiles: ⁊ suspenditur tristicia sequẽs nolitionem vel nata sequi naturaliter vndecunqꝫ suspendatur. ¶ Tertio modo potest dici ꝙ beati nec volunt nec nolunt miserias dãnatorum: si deus velit eos nec nolle nec velle: sicut possibile est absolute. ¶ Et tũc pꝫ: ꝙ nec sunt iniusti nec crudeles nec miseri: sed sunt beati videndo ⁊ fruendo deo benedicto ⁊ eterno. Ad qõ nos perducat ipse: qui in trinitate perfecta viuit ⁊ regnat in secula seculorum. A M E N.

Nõ bene solutiões

Cõclusio operis.

ad argu. principa.

Expletum est ingens: ac nobile Opus
in Quartū/ & cōsequēter in omnes libros sententiarū/ Reuerēdi Patris. F. Ioannis de Bassolis/ Minoritę/ Sacrę Paginę professoris/ ac interpretis profundissimi. Impensis fidelissimorū Bibliopolarū Frācisci Regnault/ & Ioannis Frellon nō minimis. Curaq; / & emendatione non mediocri M. Orontij Fine Delphinatis/ Ad purę integritatis lectionem reuocatum. Opera deniq; & arte impressionis mirifica/ viri solertis Nicolai de pratis (sed nusq̄ antea) fœliciter elaboratū.

¶ **Anno a prima rerum etherearum circuitione.** VIII. M. D. I. Sole in vigesimaoctaua parte Arietis gradiente/ In hemisphario Parisiensi. Anno salutis. M. D. XVII. currente. vij. Idus Aprilis. Apud Parisios. Francisco Francorum Rege: Christianissimo Faustissime Imperante.

Laus. **Iesu.**

Marcescit sine aduersario virtus.

F I N I S.